

בית מועד חלק בית השואבה

סדר תפלה
לחג הסוכות ושמיני עצרת
ושמחת תורה
במנהג ק"ק ספרדים

בית זה שלישי הוא לעבודת הקדש בחג
הסוכות ושמיני עצרת ושמחת תורה
בו סדרתי • לכן בית השואבה שמוקראתי •
ישמחו בו צדיקים תמימים וישרים • ידו יד
בה יסדו • אנכי אי"ש צעיר הבוטח בה' עוזי
ומעוזי • יאודה שמואל אשכנזי :

הוצק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

גרפס

ברפוס האחים המבורכים כה"ר יעקב ואחיו
ה' בני חרב המחבר במהר"י שמואל אשכנזי
הנזכר נר"ו:

בליוורנו

שנה הדרת קדש לפ"ק

מחזור זה יוצא לאור
בהשתדלות העסקנים הנכבדים
רודפי צדקה וחסד.

ה"ה אברהם מוהדב יצ"ו

וה"ה יעקב מסלתון יצ"ו

יה"ר שהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה ולברכה
לעבודתו ית' ויזכם להוציא לאור עוד ספרים חשובים
לזכות את הרבים אמן.

מה נכבד היום בהגלות נגלות אור יקרות אשר נגה עלינו הלום, נופך ספיר ויהלום האי ספרא רבה ויקירה מחזור "בית השואבה" עם פסקי דינים והלכות לחג הסוכות פעולת צדיק לחיים בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, הגאון הגדול רבי יהודה שמואל אשכנזי זצ"ל אשר הפליא עצה הגדיל תושיה בספריו הרבים בהלכה ובאגדה וזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בספריו "יש"א ברכה" ו"גזע ישי" הנחמדים מזהב ומפז רב... עלית על כולנה במה שעשה כמה "בתים" ה"ה "בית עובד", "בית מנוחה", "בית השואבה", "בית הזכרון" ו"בית הכפורת" סידורים ומחזורים לימות השנה ומועדי ה' מסודרים בסדר נכון עם פסקי הלכות דבר יום ביומו ומועד במועדו ה' עמו שהלכה כמותו.

הרב המחבר אי"ש זצ"ל נולד בעיה"ק טבריה ת"ו בשנת תק"מ לפ"ק לאביו רבי יעקב זצ"ל. היה מגדולי רבני טבריה וממשולחיה הדגולים. פעמים אחדות נסע בשליחות כוללות טבריה לחו"ל. בשנת תקפ"ב יצא בשליחות מצוה מטעם כוללות העיר לצרפת ולאיטליה, באותה עת הדפיס בליוורנו את ספרו "ישא ברכה" על רבנו ירוחם.

בשער הספר הוא חותם: "צעיר המשתלח בשליחותיהו דרבנן... המה חכמים... דיתבי וגרסי באורייתא תדירא אגב דוחקיהו בציוקי טבריא עיה"ק. בשנת תקפ"ז יצא לערי צפון אפריקה. בשנת תקפ"ח שהה בגיבראלטאר ובאמשטרדם בשליחות הנ"ל. רבי מרדכי אשיאו שד"ר צפת פגש אותו בגיבראלטאר והסכים עמו על פסקי דין בהלכה, (עיין בחיבורו של האחרון "הגיד מרדכי" שלוניקי תר"ה יו"ד סי' ב', וחוו"מ סי' ב'), בשנת תקצ"ז יצא לשליחות נוספת לערי מערב הפנימי, ואחר כך קבע מושבו בליוורנו שבאיטליה, בניו החזיקו שם בית דפוס.

ספרו "בית השואבה" נדפס ע"י בניו ר' יעקב ואברהם, גם ספרו "גזע ישי" נדפס ע"י בניו הנ"ל בשנת תר"ב, בשער הספר הוא מתפלל "אנא ה' השיבה אותי אל אדמתי אדמת הקדש עי"ק טבריא... אתי עמי אשתי ובני". בשנת תר"ט הדפיס את ספרו "בית השואבה" מחזור לחג הסוכות הכולל דינים לחג הסוכות ושמחת תורה, אולם באמצע הדפסת הספר בשנה הנ"ל נסתלק לבית עולמו.

הוספד ע"י הגאון רבי חיים פלאגי זיע"א מאזמיר בספרו "ברכת מועדיך לחיים" ח"ב דרוש ג' [אזמיר תרכ"ח] בזה"ל: דרוש שדרשתי בק"ק אורחים יב"ץ שנת התר"י בשבת הגדול בעשור לחודש, ולכבוד הרב "אהלי יהודה" הכהן ז"ל והרב "בית עובד" ז"ל... חזרתי ואמרתי "והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה'" [ויקרא ז', יד] בו תרמוז על סילוקן של צדיקים שזכרנו

במליצתנו. כהן בראש לכל דבר שבקדושה הרב "אהלי יהודה" הכהן ז"ל שהיה אדם גדול בתורה ובחסידות, ממלא מקום אבותיו. שני בקודש הרב "בית עובד" ז"ל הרב המפורסם בספריו הנחמדים "יש"א ברכה" ו"גזע ישי", עלית על כולנה כמה שעשה כמה "בתים" לזכות את הרבים ומאיר לכל העולם כולו... כי כולם שוים לטובה להיות כלי כפרה לישראל... עוד כותב עליו הגאון הנ"ל בספרו "מועד לכל חי" שם מזכיר המחבר את רבינו ואת ספריו פעמים רבות, ובהלכות חג הסוכות סימן כ"א סעיף ל"ה (דף קעז). מזכירו בזה"ל: ובדינים השייכים למינים הראויים לסכך האריך הרחיב עמית בתורה הרב המופלא אי"ש צדיק בספרו הנחמד "בית השואבה" וראוי לומר עליו ברוך שחלק מחכמתו דצלל במים אדירים והן הראנו נפלאות מתורתו וחבל על דאבדין כי לא השלים חפצו ובתורתו ומי מביא לנו תמורתו, ואפילו בחלק הזה נשארה מלאכתו והיתה מנוחתו תנצב"ה.

כמו כן נספד רבינו המחבר ע"י רבי יהודה ליאון ב"ר יעקב סיד בספרו "יסד המלך", הספדים דרוש ו' [אזמיר תרכ"ו].

רשימת שבעת ספרי המחבר ז"ל שנדפסו.

- א. יש"א ברכה, ביאור על ס' תולדות אדם וחווה לרבינו ירוחם ליורנו תקפ"ב.
- ב. גזע ישי, כללי דינים, ליורנו תר"ב.
- ג. בית עובד, סידור לימות החול עם חידושי דינים, ליורנו תר"ג, שם תרכ"ב.
- ד. בית מנוחה, סידור ליום השבת עם חידושי דינים, ליורנו תר"ג, שם תרכ"ד.
- ה. בית השואבה, מחזור לחג הסוכות עם חידושי דינים, ליורנו תר"ט.
- ו. בית הזכרון, מחזור לר"ה, ליורנו תר"י, עם הוספות מרבי ישראל קושטא זצ"ל, שם תרל"ו.
- ז. בית הכפורת, מחזור ליום הכפורים, ליורנו תרט"ו.

יאפריון נמטייהו להני צנתרי דדהבא העסקנים הנכבדים רודפי צדקה וחסד ה"ה אברהם מוהדב יצ"ו וה"ה יעקב מסלתון יצ"ו אשר נתנו לכסף מוצא, וביזומתם ומהונם יוצא מחזור זה לאור. יה"ר שימלא הקב"ה כל משאלות לבם לטובה ולברכה, ויצליחם ויברכם בכל מעשה ידיהם לעבודתו ית', ויוזם להוסיף חילים לתורה ותעודה בהוצאת עוד ספרים רבים וחשובים לתועלת הציבור כולו בארה"ק ובתפוצות.

בואו ונחזיק טובה ל"קרן להוצאת ספרים וכ"י" אשר ליד המפעל הקדוש לתורה וחסד "נתיבות מרדכי" אשר נוסד לע"נ החייל הצדיק ר' מרדכי סעידיאן ז"ל שנפל "במלחמת לבנון" כ"ד כסליו תשמ"ג ומטרתו להו"ל ספרים וכת"י של גדולי ישראל אשר עודם בכתובים, בעזה"י בקרוב עומדים אנו להוציא לאור מכתב יד את הספר "עולת אהרן" להרב הגאון חסידא קדישא לישראל רבי אהרן רבינו עזריאל זיע"א ראב"ד עיה"ק ירושלים וראש מדרש החסידים

"בית-אל" בעיר העתיקה ירושלים תובב"א. מח"ס "כפי אהרן" שו"ת ב"ח
[ירושלים ח"א תרל"ד ח"ב תרמ"ו], "אזן אהרן" [ירושלים תרמ"ט]. גלב"ע ט'
סיון תרל"ט לפ"ק. ובהיות וההוצאות הרבות להוצאת הספר הנ"ל רבו ועלו
מעלה ראש, פונים אנו בזה לנדיבי עם ה' די בכל אתר ואתר לבא לעזרתנו בעין
יפה וברוח נדיבה להוצאת ספר זה ועוד ספרים שבקרוב בעז"ה נטפל בהם.
ברכות שמים ממעל יחולו על ראשי "המתנדבים בעם" כברכת ועתירת מרגן
ורבנן גדולי הדור שליט"א אשר באו בהסכמה למפעלינו הקדוש, ואשר
מדריכים אותנו בכל הענינים.

ויהי רצון שהקב"ה יעזרנו על דבר כבוד שמו ונזכה ונראה בנחמת ציון ובבנין
ירושלים בביאת משיח צדקינו בעגלא ובזמן קריב אמן.

הכו"ח בברכת ציון וירושלים
ובברכת התורה

אליהו סעידיאן

הערת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א
נכד הגאון הקדוש הפוסק המפורסם המקובל האלקי
מו"ר יעקב חיים סופר זיע"א מח"ס כף החיים.
ראש ישיבת כף החיים, ירושלים

בדין חדוש דבר בסוכה ישנה

(שלחן ערוך או"ח סימן תרל"ו)

תנן במסכת סוכה (ט' א') "סוכה ישנה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין, ואיזו היא סוכה ישנה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום, אבל אם עשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשרה". ועיין בפרש"י ז"ל.

ורבותינו בעלי התוספות ז"ל (שם ד"ה סוכה) כתבו "סוכה ישנה בית הלל מכשירין, בירושלמי תני צריך לחדש בה דבר, חברייא אמרין טפח ורבי יוסי אמר כל שהוא, ובלבד שתהא על פני כולה" ע"ש.

וכתב רבינו הטור ז"ל (אורח חיים סימן תרל"ו) "סוכה ישנה שנעשית מקודם לחג שלשים יום כשרה, ובלבד שיחדש בה דבר עתה בגופה לשם חג". ומרן ז"ל בבית יוסף (שם) כתב "ומ"ש ובלבד שיחדש בה דבר, שם (סוכה ט' א' הג"ל). וכתב הרא"ש, צריך לחדש בה דבר. וכתב בעל העיטור חידוש בגופה בעינן ודלא כבעל הלכות גדולות שכתב דאסיפת כסאות לישב עליהן הוי חידוש, דהא ליכא סוכה דלא יכול לחדש בה האי חידוש, וזהו שכתב רבינו הטור ובלבד שיחדש בה דבר בגופה, וגם התוספות הביאו הירושלמי הזה וכו', ומדברי כולם [ר"ל התוספות והעיטור והרא"ש (והטור) שהביאו הירושלמי, כ"כ בכף החיים שם אות ו'] משמע דהא דמצריך בירושלמי לחדש בה דבר לעיכובא הוא, אבל הר"ן כתב דלא לעכב אומר כן אלא למצוה מן המובחר" עכת"ד מרן ז"ל. ועיין שו"ת הרדב"ז ח"ו (בסימן ב' אלפים ונ"ז) שגם הוא כתב שדעת הרא"ש והטור ז"ל דחידוש דבר בסוכה ישנה לעיכובא הוא ע"ש.

וראיתי לגאון המובהק אי"ש צדיק ז"ל בספר הבהיר בית השואבה (דיני סוכה ישנה אות ב' דע"ג ע"ב) שאחר שהביא דברי מרן ז"ל ודברי הרדב"ז ז"ל שלדעת הרא"ש חידוש דבר בסוכה ישנה לעיכובא, כתב עלה "ולדידי איש צעיר דברי מרן הבית יוסף והרדב"ז ז"ל דלהרא"ש בלא חידוש דבר הסוכה פסולה אפילו בדיעבד, נפלאו ממני, שהרי מדברי הרא"ש בסוכה (פ"א סימן י"ג) בהא דהחוטט בגדיש, מבואר יוצא דסבירא ליה דבדיעבד ודאי כשרה בלא חידוש שכתב שם הרא"ש "וכשחוטט ממטה למעלה עד שמגביה את החלל עשרה אין זו עשייתה שאינו מתקן אלא הדפנות, ובדפנות לא אמרינן תעשה ולא מן העשוי, והרי היא כשרה כסוכה פחותה מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה, ואע"פ שמתחילה לא נעשית לשם סוכה הא מכשירי בית הלל בסוכה ישנה" עכ"ל הרא"ש. והשתא אם איתא דדעת

הרא"ש ז"ל דגם לבית הלל פסולה סוכה ישנה בלא חידוש, מאי האי דכתב בחוטט בגדיש דאע"פ שמתחילה לא נעשתה לשם סוכה מ"מ הא מכשירי בית הלל סוכה ישנה, והלא אע"ג דמכשירי בית הלל סוכה ישנה מ"מ בעו דיחדש בה דבר בסכך לשם החג ואם לאו פסולה. וא"כ הכא שהחלל שהניח בתחילה בגדיש שלא נעשה לשם חג, ועתה גמי כשחוטט בו ממטה למעלה אינו עושה שום חידוש בסכך ולא שייך בה שום חידוש בסכך שעל החלל גם לבית הלל פסולה. אלא מבואר דדעת הרא"ש ז"ל דלא בעו בית הלל אפילו חידוש אלא לכתחילה אבל בדיעבד כשרה, ואיך כתבו מרן והרדב"ז ז"ל דדעת הרא"ש ז"ל דבלא חידוש פסולה לבית הלל אפילו בדיעבד, סוף דבר שדברי מרן והרדב"ז ז"ל נפלאו ממני וצל"ע, עכת"ד. ובבית השואבה (שם אות ג') הוסיף וכתב "וכבר כתבתי שדעת הרא"ש דבדיעבד כשרה בלא חידוש, ואם כן מינה גמי שכן הוא דעת הטור, כיון שלא הביא דברי אביו הרא"ש לחלוק עליו כדרכו הטוב, ודלא כמ"ש הרדב"ז ז"ל הדעת הטור צריך חידוש דבר לעיכובא, ואף בדיעבד פסולה בלא חידוש" עכת"ד וע"ש.

ואף שדברי פי חכם חזן, מ"מ נראה לי בס"ד ליישב דברי עטרת גאוני ישראל רבותינו מרן הבית יוסף ורבינו הרדב"ז זיע"א. חזא דלדברי ותבנת הגאון בית השואבה ז"ל דדעת הרא"ש ז"ל דלכתחילה בעינן חידוש דבר בסוכה ישנה אלא שבדיעבד סוכה ישנה כשרה בלא חידוש, גמי תקשה דהכא מדברי הרא"ש ז"ל מתברר דחידוש דבר אף לכתחילה אין צריך.

ותו — וזה העיקר — דהנה אמת נכון הדבר דחידוש דבר דמצריכינן בסוכה הוא דוקא בסכך ולא בדפנות, וכהסכמת האחרונים הפרי מגדים והגר"ז וחי אדם ובכורי יעקב ז"ל ועוד, מ"מ במה דברים אמורים כשכבר יש סוכה גמורה סכך ודפנות וכו' אלא שחסרונה בצידה שהיא סוכה ישנה, אזי בכהאי גוונא אמרינן דחידוש בעינן בסכך דיוסיף מעט סכך, ובכך מהני להפקיע שם סוכה ישנה ממנה וממילא תהיה סוכה כשרה, אבל בגדון דהחוטט בגדיש דמעיקרא לא היתה בעולם סוכה כלל, לא סכך על גובה עשרה, ולא דפנות (ועיין בכף החיים סימן תרל"ו אות י"ד) אלא רק היתה ערימת גדיש ותו לא, בכהאי גוונא יש לומר דהמחדש דפנות פירות גמי חשיב חידוש דבר בגוף הסוכה ממש, ואף עדיף מחידוש גרידא בעלמא, שהרי כאן עושה מלא סוכה, סוכה כשרה וחידוש כהאי גוונא חידוש הוא.

וכן מבואר בריטב"א סוכה (מ"ו א' ד"ה היתה) שכתב "היתה הסוכה עשויה ועומדת אם יכול לחדש בה דבר, פירוש בסכך, או בדפנות הצריכות לה לעצב, מברך מיד שהחיינו ושוב אינו מברך אותו בכניסת ליל החג שכבר בירך זמן מדין סוכה בשעת מעשה" ע"ש. חזינן דאף דבעלמא חידוש בסכך בעינן מכל מקום כל שחידש דבר בדפנות הסוכה בגוונא שהן צריכות ומעכבות להכשר הסוכה מקרי חידוש וכמש"כ רבינו המשנה ברורה ז"ל (סימן תרל"ו בשער הציון סק"ז) ע"ש, והוא הדין והוא הטעם גמי הכא בחוטט בגדיש דאין לך חידוש גדול מזה בעצם עשיית ויצירת דפנות

הסוכה, ומשום הכי סבירא ליה להרא"ש ז"ל הכא בנדון דידן דהחוטט בגדיש דשפיר דמי אף שלא חידש בסכך מידי, משא"כ בעלמא בסוכה ישנה העשויה מכבד, אכן סבירא ליה להרא"ש ז"ל דצריך לחדש בגופה דבר ולעיכובא הוא, וכמו שכתבו מרן הבית יוסף ז"ל ורבינו הרדב"ז ז"ל, ועלו יפה דברי קדשם וכאמור בס"ד.

והשתא נכונים גם דברי הרדב"ז ז"ל במה שכתב דדעת רבינו הטור ז"ל דחידוש דבר בסוכה ישנה לעיכובא הוא, וליכא פירכא כלל מדברי הרא"ש ז"ל, ואדרבה אזיל רבינו הטור ז"ל בסברת אביו ורבו הרא"ש ז"ל כדרכו הטובה. וכן מורה בהדיא לשון רבינו הטור בקצור פסקי הרא"ש סוכה (פ"א סי"ג) שכתב "סוכה ישנה שעשאה קודם להג שלושים יום כשרה, רק שיחדש בה טפח" ודו"ק.

זה הנלע"ד להמליץ טוב וליישב דברות קדשם של מרן הבית יוסף ורבינו הרדב"ז זיע"א והם ימליצו טוב בעדנו אמן, ועיין בספר חסידים (סימן תקנ"ט) והבין.

וכבר ביארתי בארוכה בס"ד בקונטרס גדול כל ענין חידוש דבר בסוכה ישנה, ונדפס בקובץ "עולת החורש" דשנת תשל"ט (גליון כ"ה מעמוד כ"א ואילך) עיין שם באריכות. ושם כבר כתבנו הך תירוץ דלעיל על קושיית הגאון בית השואבה. ומסקנה דדינא כתבנו שם (עמוד ל"ב) שאחר שמצינו למעלה מעשרה ראשונים כמלאכים שסוברים שחידוש דבר בסוכה ישנה לעיכובא הוא, וכן דעת מרן ז"ל בשלחן ערוך (סימן תרל"ו) הכי נקטינן, וכל שלא חידש בה דבר פסולה אף בדיעבד, עיין שם באורך. [וע"ע בס' כנסת יעקב שבסוף ספר כנסת יחזקאל (סימן ל"ג עמוד י"ח) מה שכתבנו עוד בזה ע"ש, וע"ע בספר עלי תמר לירושלמי זרעים ח"א (דף ש"ה עמוד א') ובפתחא זוטא הלכות סוכה (סימן תרל"ו ושם סימן תרל"ה ותרל"ז ובהשמטות) ע"ש ואכמ"ל, ועוד חזון למועד בעזה"י].

א בסנת תשבו שבעת ימים וכו' כי בסכות הושבתי את בני ישראל הם
ענני כבוד שהקיפם בהם לכל יכס שרץ ומשם . ש"ע סי' תרכ"ה . בפ"ק
דסוכה די"א ע"ג תניא כי בסוכות הושבתי את בני ישראל ענני כבוד היו דברי
רבי אליעזר ר' עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם . ופסקו הטור ומרן כרבי
אליעזר דענני כבוד היו וכן פי' רש"י בחומש כי בסוכות הושבתי ענני כבוד
ע"כ . וכן תרגם אבקלום ארי במטלת ענני אותיבית בני ישראל . ובתורת
כהנים פרשת אומר תניא איפכא דר"א אומר סוכו' ממש היו ורע"ק אומר ענני
כבוד . והר"ס ז"ל כתב על דברי רש"י ברייתא דת"כ וכתב ורש"י הכיח דברי
ר"א אע"פ שדבריו יותר כראין . מפני שמלת הושבתי מורה על פועל אלהי שהן
ענני כבוד לא על פועל אנושי דא"כ כי בסוכות ישבו אבותכם וכו' מצבי ליה
ע"כ . והרב קרבן אהרן כתב על דברי הר"ס אלו ללא דק דאדרבה מלת הושבתי
היא המסייעת למ"ד סוכות ממש היו שלא יחס אליו יתבדק אלא ההושבה בהם
לחוד לא הסוכה בעצמה והוא שהוסיבם האל ית' בהשקט ובטח מבלי עיר
מבצר אלא בסוכות שהיו עושים . ולדעתי מה שהכריח למ"ד אמרו ענני כבוד
הוא אמרו בסוכו' בפת"ח הידיעה שהם הענני כבוד המגינים על ישראל מהחמה
ואלו הם ידועים ועוד שאחר שהיה ענני כבוד עליהם לא היו צריכים לסוכות
לישב בהם ע"כ . ולי איש צעיר ג"ל יותר בדברי הר"ס ז"ל ויפה דק כי מלת
הושבתי מורה על שהוסיבם בסוכות ולא היו תחת אויר השמים לא על שהיו
יושבים בהם בהשקט ובטח דאי על מה שישבו בסוכות בהשקט ובטח הו"ל
למימר כי בסוכות ישבו והוא מתפרש שפיר דבעבור שבסוכות טעשו ישבו בהם
בהשקט ובטח . מה שאין כן השתא דכתיב הושבתי מורה על מה
שבתחלה הוא הוסיבם בסוכות והיינו מה שהקיפם בענני כבוד .
אך לדברי קשיא לי בין להר"ס ז"ל דמלת הושבתי הוא דמשמ' ליה דענני כבוד
היו ובין להר"ק ק"א ז"ל דממאי דכתי' בסוכו' בפת"ח הוא דליקף לה . ממאי דתניא
במכילתא פרשת בשלח ויסעו מסוכות ויחנו באיתם מה איתם מקום אף סוכות
מקום ר' עקיבא אומר אין סוכות אלא ענני כבוד שכלא' וברא ה' על מכונו הר
ליין וגו' וכתב כי על כל כבוד חופה ע"כ . והשתא אם איתא דרע"ק דאמר
דכי בסוכו' הושבתי הם ענני כבוד הוא ממשמעותי' דמלת הושבתי הוא וכדברי
הר"ס ז"ל או מבסוכו' בפת"ח בדברי הק"א ז"ל . א"כ אמאי הוצרך התם רע"ק
למילף דויסעו מסוכות דאין סוכות אלא ענני כבוד מקרא דנביאים דכתיב
בישעיה וברא ה' וגו' וכתב כי על כל כבוד חופה . הא ממקרא דכי בסוכות
הושבתי דכתיב באורייתא הכי מוכח דאין סוכות אלא ענני כבוד מדכתיב בסוכ'
הושבתי דמלת הושבתי משמעותיה ענני כבוד בדברי הר"ס או מדכתיב בסוכ'
בפת"ח וכדאמ' איהו גופיה על האי קרא דכי בסוכות הושבתי דהם ענני כבוד
מהך משמעותיה דהושבתי או מבסוכות בפת"ח ואמאי הוצרך התם למילף דאין
סוכות אלא ענני כבוד ממאי דכתיב בנביאים וברא ה' וגו' . אלא מוכח דמהאי
קרא דכי בסוכות הושבתי דכתיב באורייתא ליכא למשמע דענני כבוד היו ומאי
דאמר דהאי קרא דכי בסוכות הושבתי דהם ענני כבוד אינו משמעותיה דהאי
קרא גופיה ממלת הושבתי או מבסוכו' בפת"ח לא מוכח האי קרא דכתיב בנביאי'

הלכות סוכה

וברא ה' וכו' הוא דיליף דאין סוכות דכתיב בקראי דאורייתא אלא ענני כבוד
 ומנח האי קרא דנביאים הוא דאמר דכי בסוכו' הושבתי הם ענני כבוד וכדאמ'
 התם על ויסעו מסוכ' דאין סוכו' לא ענני כבוד מבח האי קרא שנאמ' דנביאי' :
 ב' יכוין בישיבתה שכונו הקב"ה לישיב בסוכ' זכר לז"מ . ב"ח . מג"א . והנה
 הב"ח למד כן מפני מה שהטור ז"ל גם הוא התחיל הלכות סוכה בפירוש
 הפתוח הזה דבסוכות תשבו ו' ימים למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי
 את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרי' והאריך הטור ו"ל לבאר כונת הכתו'
 הזה וכתב תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצוות לפי שהוא
 דבר שראינו בעינינו ובאזנו שמענו ואין אדם יכול להבטיחנו והוא המורה על
 אמיתת מציאות הדבורא ית' שהוא ברא הכל לרצונו והוא אשר לו הכח והממשל'
 והיכולת בעליונים ובתחתונים וכו' כאשר עשה עמנו בהוציאו אותנו מארץ
 מצרים באותות ומופתים . והסוכות שאומר הכתוב שהוסיבנו בהם הם ענני
 כבוד שהקיפם בהם לכל יכה אותם שרצו ושמעו ודוגמא לזה ציוונו לעשות סוכו'
 כדי שזכור נפלאותיו וכוראותיו . ואע"פ שיצאו ממצרים בח' ניסן לא זכרו
 לעשות סוכה באותו זמן לפי שהוא ימות הקץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לכל
 ולא היתה נכרת עשייתנו בהם שהם במצות הדבורא ית' ולכן כזה אותנו שנעש'
 סוכות בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם ללכת מסוכתו ולישיב
 בביתו ואנחנו יוצאים מן הבית לישיב בסוכה בזה יראה לכל שמצות המלך הוא
 עלינו לעשותה עכ"ל הטור ז"ל . וכתב ע"ד הב"ח שמה שהאריך הטור כאן
 לבאר כונת הכתוב דבסוכות תשבו מה שאין דרכו בחצורו זה לבאר כונה לשום
 מקרא . היינו משום דסובר דכיון דכתיב למען ידעו דורותיכם וכו' לא קיים
 המצוה בתיקונה אם לא ידעו כוונת מצות הסוכה כפי פשטה . ולכן ביאר לפי
 הפשט דעיקר הכוונה בישיב' הסוכ' שזכור יציאת מצרי' וכיון דכתיב למען ידעו
 משמע ליה שצריך לכיון בשעת ישיבת הסוכ' הטעם המכוון במצוה ע"כ . הנה
 שביאר הב"ח כונת הטור דביאורו כונת הכתוב דבסוכו' תשבו וגו' דכוונתו ללמדנו
 שעיקר כונת מצות הסוכה היא זכר ליציאת מצרים ושצריך אדם לכיון בישיבתה
 כונה זו דהיא זכר ליציאת מצרי' . אבל הט"ו ז"ל פירש כוונת הטור כל בתר
 איפכא ממ"ש הב"ח . שכת' דאפליגו ר"א ורע"ק דר"א ס"ל ענני כבוד היו הסוכו'
 שאמר קרא שהוסיבם בס' ורע"ק ס"ל סוכות ממש היו . ויש חלוק בפי' הפסוק
 ביניהם דלרע"ק אין רבותא באותן הסוכות א"כ מה זכרון יהיה בדבר אלא ודאי
 הזכרון הוא שאז יצאנו ממצרי' וכמאלא לדעת רע"ק עיקר תכלית סוכה שלנו לזכור'
 יציאת מצרים . אבל לר"א דאמר ענני כבוד היה הנה הזכירה על כס אחר דהיינו
 הקפת ענני כבוד אלא שתלה הכתוב המצוה ביז"מ כמו שאר מצות כגון מצות
 מצית שיש בה יז"מ וזה פשוט שאין גוף מצות יציאת להזכיר יז"מ אלא שהכתוב
 יחס המצוה אחר יז"מ . ורבינו הטור רוצה לשתוס בר"א דענני כבוד היו וזהו
 שכתב שתלה הכתוב מצות סוכה ביז"מ וכן הרבה מצות פי' שאין עיקר המצו' כדי
 להזכיר יציאת מצרים דאל"כ לא הו"ל למימר תלה הכתוב אלא הו"ל למימר כזה
 אותנו מצות סוכה כדי לזכור יז"מ אלא ודאי המצוה בשביל גם אחר אלא שתלה
 מכה זו ביז"מ כמו בהרבה מצות שאין בהם אלא התליה ביז"מ לא שזה טעם
 המצוה וכו' את"ד הט"ו ז"ל . הנה שהט"ו פי' כונת הטור דלא כהב"ח לא אדרבה

טונת הטור ללמדנו דאין עיקר כונת מצות סוכה אלא זכר לענני כבוד ולא לזכר יצ"מ רק שתלה הכתוב המאזה בצי"מ כמו שאר הרבה מצות . וקושטא קאי דממאי דכת' הטור תלה הכתוב מצות סוכה בצי"מ וכן הרבה מצוות ודאי משמע כדברי הט"ז בכוונתו וכמו שדקדק הוא ז"ל מדבריו אלו . וכן מבואר יוצא מדברי מרן ז"ל בב"י בביאורו לדברי הטור הכו' דאין עיקר כוונת מצות הסוכה אלא זכר לענני כבוד שהקיפס במדבר אחר יציאתם ממדבר' ולא לזכר יציאת מצרים . וכן נמי מוכח מדבריו בש"ע ממאי דהתחיל גם הוא בשולחנו . הטהור הלכות סוכה בביאור כונת הכתוב הזה דבסוכו' תשבו וגו' אך לא הביא כלל לסיוס הכתוב דסייס בהוציאי אותם מא"מ רק ביאר כוונת הכתוב דכי בסוכו' הושבתי להם ענני כבוד שהקיפס לכל יכם שרב ושמש . ומה מוכח להדיא לדעתו אין למצות סוכה שייכות כלל לצי"מ אלא עיקר כוונת מצות סוכה היא זכר לענני כבוד . ולהכי התחיל בביאור כוונת הכתוב הזה דכי בסוכות הושבתי להם ענני כבוד ללמדנו דזו היא עיקר כונת מצות סוכה זכר לגם זה דענני כבוד שהקיפס במדבר' ויש לבוין בישיבתה כונה זו שציונו הקב"ה לישב בסוכה זכר לענני כבוד שהקיפס לאבותינו במדבר לכל יכם שרב ושמש . באופן דלפי דברי הט"ז בביאור כונת דברי הטור וכן לפי דברי מרן ז"ל בב"י אין עיקר כונת מצות סוכה אלא זכר לענני כבוד ולא לזכרון יצ"מ . וה"כ לדעתם אין לבוין בישיבתה רק כונה זו דהיא זכר לענני כבוד וכן מוכח מדברי מרן ז"ל בש"ע ובאמור . ולכן איני תמה על המג"א שסתם וכתב על דברי מרן ז"ל בש"ע שבוין בישיבתה זכר לצי"מ ב"ח . והוא תימם דאיברא דכ"כ הב"ח היינו לדעת הטור לפי מה שכתב איהו בביאור כונת דבריו . אמנם מרן ז"ל בב"י בביאורו דברי הטור להורות נתן דאין כונת מצות סוכה לזכרון יציאת מצרים רק לזכרון ענני כבוד וכן מוכח נמי מדבריו בש"ע דאין לבוין בישיבתה זכר לצי"מ אלא זכר לענני כבוד . ואיך כתב המג"א על דבריו דברי ב"ח בסתם כאלו גם דברי מרן בש"ע יסכימו לכונ' זו והא ליתא כי לדעת מרן בב"י ובש"ע אין לבוין כונה זו דזכר לצי"מ דאין כונת מצותה לזכר יצ"מ לא כונת מצות סוכה היא רק לזכרון ענני כבוד ואין לנו לבוין בישיבתה רק כונה זו דהיא זכר לענני כבוד שהקיפס לאבותינו במדבר לכל יכם שרב ושמש והנה לענין דינא כיון דהט"ז ומרן ז"ל בכוונת דברי הטור אין לבוין בישיבת' רק זכר לענני כבוד ואין לבוין כלל לזכרון יצ"מ ודברי הטור הכי מוכחין ממ"ש תלה הכתוב וכו' וכמו שדקדק מדבריו הט"ז וגם דעת הש"ע הכי מוכחין דאין עיקר כונת מצות סוכה רק לזכרון ענני כבוד ולא לזכרון יצ"מ . ה"כ לענין מעשה אית לן למנקט כהט"ז ומרן ז"ל בב"י ובש"ע ואין לנו לבוין בישיבתה רק שציונו הקב"ה לישב בסוכה זכר לענני כבוד שהקיפס הקב"ה את אבותינו בהם במדבר לכל יכם שרב ושמש ותו לא . אך את זה מצאתי ראיתי ברייתא מפורשת בת"כ פ' אמור דעיקר מצות סוכה היא זכר לצי"מ ובדברי הב"ח ז"ל בביאור כונת דברי הטור ז"ל דתניא התם פרשה י"ז למען ידעו דורותיכם כי בסוכו' הושבתי את בני ישראל וכו' ממ"מ ר"א אמר סוכו' ממש היו רע"ק אמר בסוכות ענני כבוד היו . בהוציאי אותם מארץ מצרי' מלמד שאף הסוכה זכר לצי"מ ע"כ . הנה לך ברייתא מפורשת דסימא דקרא דבהוציאי אותם מא"מ בא ללמדנו שאף הסוכה היא זכר לצי"מ . וממאי דקתני ברישא לפלוגתא דר"א ורע"ק בפירושא דכי בסוכות הושבתי דלר"א

הלכות סוכה

סוכות ממש היו ולרע"ק סוכות ענני כבוד היו והדר סתים ותני דסיוס הכתוב דמסיים דהו"יאי אותם מא"מ בא ללמדנו שאף הסוכה זכר לז"מ מוכח להדיא דלמוד זה דהו"יאי אותם מא"מ ללמדנו שאף הסוכה היא זכר לז"מ הוה לכולי עלמא בין לר"א דאמר סוכות ממש היו ובין לרע"ק דאמר ענני כבוד היו. וזה דלא כהט"ז שכתב דלמ"ד דענני כבוד היו אין הסוכה זכר לז"מ וכן נמי דלא כמרן ז"ל בב"י ובס"ע דמצואר מדבריו נמי דאין למנות סוכה שייכות לזכרון יז"מ רק היא זכר לענני כבוד וצרייתא דת"כ בא מפורש דגם למ"ד דענני כבוד היו הוה אף הסוכה זכר לז"מ. וגם למ"ש הס"ח בתוך דבריו דלמ"ד דסוכות ממש היו לא ימשך מסוכה וזכרון יז"מ ולדעתו למען ידעו לא קאי אלא אישיבת סוכה בלבד ע"כ. תיקשי ליה מהך צרייתא דמוכח מינה דלכ"ע הוה הסוכה זכר לז"מ. ומיהו להב"ח י"ל דכולא סיומא דמילתיה דרע"ק דאמר ענני כבוד היו איהו הוה דסיים ואמר דסיוס הכתוב בא ללמד דאף הסוכה זכר לז"מ וכמ"ס הר' קרבן אהרן ז"ל שם. ואף שעיקר דברי הר' קרבן אהרן ז"ל בזה אינם מחוורין לי. מ"מ י"ל שפיר דהך צרייתא דדריש למקרא דהו"יאי אותם מא"מ מלמד שאף הסוכה היא זכר לז"מ אינה אלא לרע"ק דאמר בהך צרייתא דענני כבוד היו אך לר"א דאמר סוכות היו לא בא הכת' דהו"יאי אותם מא"מ ללמד דאף הסוכה זכר לז"מ. אך להט"ז ומרן ז"ל דסברי דבגן דלמ"ד דענני כבוד היו אין הסוכה זכר לז"מ ודאי דתיקשי להו מהך צרייתא דמפורש יז"א דלמ"ד דענני כבוד היו בא סיוס הכתוב דהו"יאי אותם מא"מ ללמד דגם מנות סוכה היא זכר לז"מ דהא ליכא למימר דמאי דדריש אחר דברי רע"ק דענני כבוד היו לקרא דהו"יאי וגו' מלמד שאף הסוכה זכר לז"מ היא לר"א דאמר התם דסוכות ממש היו דהא סתם ספרא הוא דתני לה להך דרשא בתר דברי רע"ק וידוע דסתם ספרא ר"י אליבא דרע"ק הוא וא"כ רע"ק גופיה דאמר התם דענני כבוד היו איהו גופיה דריש נמי לסיומא דקרא דהו"יאי וגו' מלמד שאף הסוכה היא זכר לז"מ. באופן דהך צרייתא דת"כ בא מפורש דאף למ"ד דענני כבוד היו בא סיוס הכתוב דהו"יאי אותם מא"מ ללמד דאף הסוכה היא זכר לז"מ דלא כהט"ז ומרן ז"ל. ואפשר ליישב לדעת הט"ז ומרן ז"ל דכיון דבתלמוד דידן פ"ק דסוכה מיתני לצרייתא דתני להך פלוגתא דר"א ורע"ק איפכא דרע"ק הוא דאמר סוכות ממש היו ור"א הוא דאמר ענני כבוד היו כן הוא עיקר הגירסא ויש לגרוס בצרייתא דת"כ איפכא סוכות ממש היו דברי רע"ק ור"א אומר ענני כבוד היו ומאי דתני בתר הכי בצרייתא דהו"יאי אותם מא"מ מלמד שאף הסוכה זכר לז"מ הוא סתם ספרא ואליבא דרע"ק דסובר סוכות ממש היו. אבל ר"א דסובר ענני כבוד היו לא דריש להאי דרשא דהו"יאי אותם מא"מ מלמד שאף הסוכה היא זכר לז"מ דלדידיה הסוכה היא זכר לענני כבוד ולא לזכרון יז"מ זה הוא הנראה ליישב בעד הט"ז ומרן ז"ל אלא שזה הוא דוחק לשבש הצרייתא דסנוייא בת"כ ומה גס כי גס במכילתא פר' בשלח על פסוק דויסעו מסוכות תני בשם רע"ק דענני כבוד היו הבאתיה לעיל בסוף אות הקודם. ועוד דיותר נראה דמאי דתני בת"כ אחר סמוך להך פלוגת' דר"א ור"ע בסתם להאי דרשא דהו"יאי אותם מלמד שאף הסוכה זכר לז"מ דכ"ע דרשי לה להך דרשא וכדכתיבנא בריש אמיר. כי על כן נראה עיקר לדינא לכונן בישיבת הסוכה שזכנו הקב"ה לישב בסוכה זכר לענני כבוד שהקיף הקב"ה

את בנותינו ביציאתם ממצרים לכל יום שרש ושמש ועל ידי כן נזכור גם כן כל הנוראות והנפלאות שעשה עמנו ועם אבותנו ביציאת מצרים :

ג' בספרי פ' בהעלותך פר' פ"ג על פסוק וענן ה' עליהם יומם איתא דשבעה עננים היו מקיפים לישראל ארבעה מד' רוחותיהם ואחד למעל' ואחד למטה ואחד לפניהם הגבוה ממניחו והנמוך מגביהו ומכבד את הנחשים ואת העקרבי ומכבד ומרדף לפניהם . ואני תניא במכילתא פ' בשלח והניח זה רש"י ז"ל בפי' החומש פ' בהעלותך על פסוק זה דוענן ה' עליהם . וכתב שם הרא"ש ז"ל ללא ידע מה פירוש ואחד למטה דקאמר שמורה שענן אחד היה להם למטה מרגליה ואם הדבר כן מדוע לא נותה התורה לעשות בסוכה אחד למעלה ואחד למטה וארבעה מד' רוחותיה מאחר שהסוכה אינה אלא דוגמת העננים שהיו מסבבים את ישראל מלמעלה ומלמט' ומד' רוחותיה' כדכתיב בסוכו' תשבו למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וגו' ע"כ . והרב ב"ח ז"ל ס"ס תרכ"ו אחר שהארי' בביאור דברי הטור וביאר כונתו דאין עיקר כונת מצות הסוכ' לא זכר לז"מ סיים ליישב בזה קושיית הרא"ש ז"ל הכו' דמצות סוכה אינה אלא רק לזכר יציאתנו ממצרים וזו יגיע לאדם ע"י ישיבת סוכ' שכלתה מרובה מחמתה זכר לענני כבוד שהגין עליהם בכל מקום משני החמה והשרש ומוה יגיעו לזכרון שאר נפלאותיו ונוראו' אשר עשה להגין עליהם ביציאתנו מדבר ידוע שהאחד שלמטה לא היה להגן מפני החמה כי אם להנמיך הגבוה ואין מזה זכרון לשאר המצות אשר הגין עליהם ביציאתנו ע"כ . ואנכי איש צעיר נוראות נפלאות על הרב"ח ז"ל איך כתב דהדבר ידוע שהאחד שלמט' לא היה להגין מן החמה כי אם להנמיך הגבוה והלא בפירוש' אתמר בדרייתא דספרי ודמכלתא ופרש"י להחמש פ' בהעלותך דו' עננים היו ארבעה מד' רוחותם ואחד למעלה ואחד למטה ואחד מלפניהם הגבוה ממניחו והנמוך מגביהו וכו' . הרי מפרש דהאחד שלפניהם הוא שהיה מנמיך הגבוה לא האחד שלמטה וממאי דפירשה בדרייתא רק על האחד שלפניהם מה היה משמש ולא ביאר על האחד שלמטה מה היה משמש מזה מבואר דכל הששה שהיו מקיפים אותם שהם הד' מד' רוחותם והא' שלמעלה והאחד שלמטה כולם היו משמשים שמוש אחד דהיינו להגן עליהם דגם הא' שלמטה היה כדי להגן עליהם כאשר היו מגינים הד' שדד' רוחותם והאחד מלמעלה . וכיון שכן שפיר קשיא ליה להרא"ש ז"ל דמאחר דעב"פ תכלית זכרון הסוכה היא זכר לענני כבוד שהקיפו לאבותינו ביציאתם ממצרים הגם שציקר הזכר הזה הוא כדי שזכור שאר ההגנות שהגין עליהם ביציאתנו ממצרים יגיעו לנו לעשות הזכר הזה של הענני כבוד דוגמת כל הששה ענני כבוד שהגינו על אבותנו וא"כ אמאי לא נותה התורה לעשות בסוכה אחד למעלה ואחד למטה וארבעה מד' רוחותיה . והנה הרב חיד"א ז"ל בספרו שמחת הרגל לסוכות דמ"ד סע"ב כתב ששמש מי שש"ל דכיון דהסוכה זכר לענני כבוד אמאי בשתי דפכות וג' אש' טפח הלא הענני כבוד היו ד' מחילות שליוות וכן היינו צריכים לעשות דוגמתם וכתב שהוא השיב וכו' יע"ש שתשובתו היא דרך דרש ומן התימא על הרב ז"ל שרא' דנעלם משיני קדשו דהרא"ש הוא שהקשה קושיא זו בתוספת מרובה דהו"ל לעשות גם ה' למטה מדתניא בספרי דו' עננים היו וכנ"ו . ולי איש צעיר נ"ל לתרץ קושיית הרא"ש ז"ל דהנה ידוע כי במדבר הגדול שהולכים הקב"ה ודאי כי חמיות השמש היה גדול מאוד יותר ממה שנגש

הלכות סוכה

חומו ביסוד ומזיק יותר חוס השמש במדבר שמש ההוא מביסוד ולכן במדבר היו צריכים שיקיפם מכל ד' רוחות ולמעלה להגין עליהם שלא יגיע להם חוס השמש כלל משום כל ולא היה די בשתלל מרובה מחמתו מפני גודל חוס השמש - משא"כ ביסוד כיון דאין חוס השמש מוזק כל כך כמו במדב' שיערה התור' שצטוב' שכלתה מרובה מחמתה סגי להגין מפני החמה דלפי ערך ההזק שמוזק חוס השמש ביסוד מוגין שני' דפכות וג' אפי' טפח וסכך למעלה דוגמת מה שהגינו העכני כבוד הד' מד' רוחות והא' למעלה על ישראל במדבר מפני תוקף חוס השמש אשר שלט שם - באופן דכך הוא מוגין מפני החמה שני' דפכות וג' אפי' טפח והסכך למעלה ביסוד כמו שהיה מוגין על אבותינו במדבר מפני החמה הד' עכני כבוד שהקיפם מד' רוחות והא' למעלה - ולכן אותה תור' לדורות שיעשו סוכו' צ' דפכות וג' טפח וסכך למעלה כדי שיגינו עליהם מפני החמה ביום וההקרה בלילה זכר להעני כבוד שהקיפם בם במדב' כי לפי ערך הזק השמש ביום והקרה בלילה ביסוד הוו הנגת הד' דפכות וג' טפח והסכך למעלה דוגמת מה שהגינו עליהם הד' עכני כבוד שהם ד' מד' רוחות והא' למעלה שהגינו על אבותינו במדבר - ומה שלא כוונתה תורה לעשות דבר גס למטה בקרקע הסוכ' תחת הרגלים דוגמת העני שהיה למט' תחת רגליהם אע"ג שגס העני הזה לא היה אלא להגין עליהם מהניזק כחותם שד' רוחותיה והא' למעלה כדמנחת מהדרייתא וכדכתובנא לעיל - כ"ל בהקדים לחקור ולדעת מאיזה נזק היה הנגת העני הזה שהיה למטה מרגליהם - וכ"ל שהעני הזה היה סגולתו להגין עליהם שלא יוזקו רגליהם ולא יתפחו מפני רוב הליכתם בדרך מידי יום ויום - ודבר זה למדתי ממאי דכתוב בפ' עקב שמתוך לא בלחה מעל רגליך ורגליך לא בצקה ופי' רש"י שם שמתוך לא בלחה עכני כבוד היו שפס כנסותם ומנהגים אותם וכו' ורגליך לא בצקה לא כפחה כצק בדרך הולכי יחק שרגליהם כפחות ע"כ ועיין ברא"ש שם - והשתא למודע"י אנו צריכי' דבשלמא השמלה לא בלה היינו שהעני כבוד היו שפס אותם אך מה שרגליהם לא בצקה מאיזה טעם הוא - וע"כ לומר שזו היה פעולת סגולת העני שהיה למטה מרגליהם שהיה מוגין על רגליהם שלא יוזקו ולא ינפחו מחמת הליכתם מידי יום ביום כל הימים אשר היו במדבר - ואולי שהעני הזה שתחת רגליהם היה כושאם באופן שלא היו יגיעים ולא הוזקו רגליהם שהגין עליהם העני הזה שהיה למטה מרגליהם - וכיון שמה שהגין עליהם העני שלמטה מרגליהם היה שלא יגעו ולא יוזקו רגליהם מטורח רב הליכתם במדבר ה"כ לא שייך לעשות לו זכר לדורות בישיב' בסוכות כיון דאין מגיע להם בישיבתם בסוכה שום נזק לרגליהם דאין שם הליכה כל היום ולא שום דבר כי היכי דיעשו דבר שיגין עליהם מכזק שמגי' להם ברגליהם ויזכרו ע"י כך מה שכמו כן הגין על רגליהם העני שלמטה מרגליהם במדבר - ולכן לא אותה תורה רק שיעשו הדבר שצריך להם להגין עליהם כשהם חזק לביתם תחת אזור השמים דהוא מפני שרצ ושמש זכר להעני כבוד שהגינו עליהם במדבר לכל יכס שרצ ושמש כג"ל :

דינים השייכים למצוות עשיית הסוכה

א' דאע"ג דאדם יולא בסוכה שאלוה כדאיתא בש"ע סי' תרל"ו וכמו שכתוב לקמן בדיני סוכה שאלוה וגזולה - מ"מ הדבר פשוט דיותר מזה היה שישתדל כל אדם

דינים השייכים למצות עשיית הסוכה ד

אדם לעשות לו סוכה בחצירו משלו. וכן מוכח מהמדרש רבה פרש' אמור שהביא הטור בה' ערב ר"ה סי' תקפ"א דליתא התם דמיום הכפורים עד יום א' של סוכות אין ישראל עושין עוונות לפי שמזכיר"ך עד החג כל ישראל עסוקין במצות זה עוסק בסוכתו וזה עוסק בלולבו. וא"כ מזה מבואר דמצוה על כל אדם מישראל שישתדל לעשות סוכה לעצמו בחצירו ולא שישמוך על סוכת חבירו. ובספרי פרש' ראה והבוא בילקוט שם איתא חג הסוכות תעשה לך אתה עושה סוכה מעלה אבי עליך כאלו לגבוה אתה עושה ע"כ :

ב' ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור מצוה הבאה לידו אל יתמנה מהרי"ל. מורם בהנה"ה. ולעיל ססי' תרכ"ד כתב מורם בהנה"ה והמדקדקים מתחילי' מיד במוצאי יום"ך בעשיית הסוכה כדי לזאת ממנו אל מצוה ע"כ. וכוונת מורם ז"ל בהגי' תרי פסקי דס"ס תרכ"ד להורות נתן כי המדקדקים מיד בליל מוצאי יום כפור מתחילים להתחלה בלכד בעשיית הסוכה כדי לזאת ממנו דיה"כ מיד למצוה דעסק הסוכה משום ילכו מחיל אל חיל והוא ממהרי"ו וז"ל ש"כ והביאו בהנה"ה ססי' תרכ"ד בהגהת הטור וכן מורם ז"ל בד"מ סי' תרכ"ד הביא להא דהמדקדקים בשם מהרי"ו וז"ל ומהרי"ל והרואה שם במהרי"ו יראה דכוונתו דהמדקדקים מיד בליל מוצאי כפור מתחילים בעסק הסוכה וכן מבואר מהטעם דכדי לזאת ממנו אל מצוה משום ילכו מחיל אל חיל והיינו מיד בליל מו"כ. ומ"ש מורם בהנה"ה בסי' תרכ"ה דמצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום"כ משום מצוה הבאה לידו אל יתמנה היינו דמיר דיום מחרת יום"ך מצוה על כל אדם לתקן הסוכה מכל וכל דמצוה הבאה לידו אל יתמנה והוא ממהרי"ל ש"כ בריש הלכות סוכה שפעם אחד אירע יום"ך בה' בשבת ולמחרתו בע"ש איקלע מהרי"ל לעיר מהרמ"ז סג"ל ומצאו שהיה עוסק בסוכתו והיה מתקנה מכל וכל ולא רצה להאזין למהרי"ז סג"ל ולשאר העם שביאו לדון לפניו ואמר הואיל דאתא מצוה לידך לא תחמץ ע"כ. וכן מבואר יוצא מדברי מורם בד"מ סי' תרכ"ה וז"ל עיין לעיל ססי' תרכ"ד דמצוה להתחיל בעשיית הסוכה במוצאי יום"ך וכתב עוד מהרי"ל ומיד אחר יום"ך יעשה הסוכה ואפי' הוא ע"ש דמצוה הבאה לידו אל יתמנה ע"כ. אשר מדבריו אלו מבואר יוצא דמ"ש לעיל בסי' תרכ"ד דהמדקדקים מתחילים לעשות הסוכה במוצאי יום"ך היינו שמיד בליל מוצאי יום"ך המדקדקים מתחילים בעשיית הסוכה והוסיף בסי' תרכ"ה מ"ש עוד מהרי"ל דמיד לאחר יום"ך דהיינו ביום מחרת יום"ך מצוה לעשות הסוכה מכל וכל ואפי' שהוא יום ע"ש דמצוה הבא לידו אל יתמנה. ולכן אכבי חי"ש כעיר תמיהא לי על הרב חיד"א ז"ל במחבר"ד שבת' על מ"ש מורם בהנה"ה סי' תרכ"ה דמצוה לתקן הסוכה מיד אחר יום"ך וכו' וז"ל מלשון מנהגי מהרי"ל מוכח דהיינו ביום מוצאי יום"ך שכתב דפעם אחד אירע יום"ך בה' בשבת ולמחרתו בע"ש איקלע וכו' ואמר הואיל דאתא מצוה לידך לא תחמץ עכ"ל. אבל אני רחיתי מדקדקים שבליל מויה"ך מתחילין לעשות אינו דבר בסוכה עכ"ד הרב חיד"א ז"ל. והוא תימא דמאי אתא לאשמועי' דמהרי"ל מוכח דהיינו ביום מויה"ך והוסיף איהו מדליה חידושא שהוא ראה מדקדקים שבליל מוצאי כפור מתחילין לעשות איזה דבר בסוכה. ואיך לא הסגיה בעיני קדשו במה שלפניו בדברי מורם בהנה"ה לעיל בסי' תרכ"ד כי שם כתב להאי מנהגא דהמדקדקי' דמתחילים מיד במוצאי יום"כ בעשיי' הסוכה כדי לזאת ממנו אל מצוה והיינו מיד בליל מוצאי כפור ומכאן דמ"ש בהנה"ה זו דסי' תרכ"ה דמצוה לתקן הסוכה מיד אחר

דינים השייכים למצות עשיית הסוכה

יוה"ך מצוה הבאה לידך וכו' היינו דמצוה מיד ביום מחרתו של יוה"ך לתקן כל הסוכה
מכל וכל וא"כ הרי מה שהוא ראה למדקדקים שמתחילי' מיד בצליל מוצאי' כפור אינא
דבר בסוכה הוא מפורס במהר"י ווייל ופסקו מורם בהגה"ה לעיל סי' תרכ"ד ומינה
נקי' מבואר ממילא דמ"ס מורם בהגה"ה בסי' תרכ"ה דמצוה לתקן הסוכה מיד לאחר
יוה"ך משום מצוה הבאה לידך אל תחמכנה היינו ביום מחרתו של יוה"ך מצוה על כל
אדם לתקן הסוכה מכל וכל ולמה הוצרך מר הרב חיד"א למימר על דברי מורם דסי'
תרכ"ה דמלשון מנהגי מהרי"ל מוכח דהיינו ביום מוצאי' יוה"ך ולאוסף איהו חידושא
מדיליה והכי אמר מר אצל אבי ראיתי מדקדקים שבצליל מוצאי' כפור מתחילין
לעשות וכו' :

ג' הרב הקדוש השל"ה ז"ל דרכ"ט ריש ע"ב הציא כל דברי מהרי"ל ז"ל מתחלת ועד סופם וכתב אחריו וז"ל וטוב מיד לאחר ההבדלה קודם שיאכל יתיעץ בענין סוכה עם בני ביתו איך יעשה אותה ובאיזה מקום וכיוצא בזה ומ"מ לא יעבד כל כך האכילה שהיא ג"כ מצוה שהוא יו"ט ולמחר ביום י"א תכף אחר יציאתו מבית הכנסת יתחיל בעסק הסוכה והשתדלות ד' מינים ע"כ. ונראה שהוא סובר שם"ש מהרי"ל ז"ל בריש דבריו מיד לאחר יום כפור יעסוק כל אדם לעשות סוכה משום שנשלמו ימי תשוב' ויום ראשון שנכנס לחטא ח"ו יקידים הוא עצמו להתחולי במצוה כדי לקיים ולכו מחיל אל חיל. כוונתו דהיינו למחרת יום הכפורים יעסוק כל אדם בסוכתו לא בליל מוצאי יום"כ. ולכן הוסיף הוא ז"ל דטוב מיד אחר ההבדל' קודם שיאכל יתיעץ בענין סוכה עם בני ביתו וכו' ולמחר ביו' י"א תכף אחר יציאתו מבית"כ יתחיל בעסק הסוכה. אבל מורס ז"ל בדר"מ סי' תרכ"ד בהגהה שם סובר דמ"ש מהרי"ל בריש דבריו ומיד לאחר יום כפור יעסוק וכו' כוונתו מיד בליל מוצ' כפור יתחיל לעסוק כל אדם לעשו' סוכתו וככל מאי דכתיבנא וברירנא לעיל בכונ' דברי מורס בהכי תרי פסקי דפסק בסי' תרכ"ד ובסי' תרכ"ה. ומיהו האי דינא דלאתחולי בעסק עשיית הסוכה מיד בליל מוצאי כפור אינו רק להמקדקים וכמ"ס מורס בהגהה בסי' תרכ"ד. אבל שאר כל אדם מצוה שיתחילו ויעשו הסוכה מכל וכל מיד ביום מחרתו של יום"ך וכמ"ס מורס סי' תרכ"ה. אבל ודאי דטוב ונכון הוא שכל אדם אף שאינו מן המקדקים להתחיל בעסק הסוכה בפועל מיד בליל מוצאי כפור שיתיעץ מיעא עם בני ביתו מיד אחר ההבדלה בענין סוכה איך יעשה אותה ובאיז' מקום וכיוצא וכמ"ס הגאון השל"ה ז"ל :

ד' כשמחשב ומהרהר בענין עסק עשיית הסוכה יזהר שלא יחשב ויהרהר בעסק ואופן עשייתה במקומות המטונפים. שו"ת הלק"ט ח"ב סי' כ"ו :

ה' מה שכתב הגאון השל"ה ז"ל דלמחר ביום י"א תקבץ אחד ביאתו מבית"כ ואפי' הוא ערב שבת יתחיל בעסק הסוכה והשתדלות ד' מינים. כן בא מפורש בדרשות מהרי"ל ז"ל שהביא שם מהביא עובדא דמהרמ"ו סג"ל שכתב בדבריו מהרי"ל שראה אותו ביום י"א שהל' בע"ש שהיה עוסק בסוכתו וכו' והבאתי דבריו לעיל באות ב'. ומיהו לא בא מפורש בדבריו שמיד אחר ביאתו מבית"כ יש לו להתחיל בעשיית הסוכה. אלא שמהטעם שאמר לו מהרמ"ו סג"ל למהרי"ל שלא להחמין המזוה ודאי שכן מוכח. ועיין בסמוך :

ו' כ"ל אי"ס צעיר דהאדן לוי להתחיל בעסק עשיית הסוכה ביום י"א תכך ומיד
בצוקר אחר ביאתו מנה"כ אפי' הוא ג"ס כמ"ס השל"ז ככתבו באות הקוד' .

דינים השייכים למצות עשיית הסוכה ה

היינו דוק' כשכבר יש לו מן המוכן כל צרכי שבת . אבל אם עדין לא הכין צרכי שבת
 יש לו להקדים מיד אחר ביאתו מב"כ מצות הכנת צרכי שבת ואח"כ יעסוק
 בעשיית הסוכה כיון ששתי מצוות אלו להכנת צרכי שבת ודעסק עשיית הסוכה
 באין לפניו כאחת מיד ביום י"א בבקר ומצות הכנת שבת היא תדיר ומצות עסק
 עשיית הסוכה אינה תדיר וק"ל לתדיר ושאינה תדיר תדיר קודם . ועוד בה יתיר
 במצות הכנת צרכי שבת שהיא חיוב מצוה דבו ביום . משא"כ מצות עשיית הסוכה
 דאינה מצוה שחובה בו ביום רק משום מצוה הבא לידיך אל חממאנה הוא דיש לו
 להקדים עשייתה מיד ביום י"א . וא"כ הדבר ברור דמצות הכנת צרכי שבת שהיא
 עתה ביום זה עיקר ומן קיומה וגם היא תדיר . היא קודמת למצות עסק עשיית הסוכה
 ביום י"א שאין זמנה בחיוב ביום זה ואינה תדיר . כנ"ל :

יא' אפי' בערב שבת מן המכחה ולמעלה דאסור לעשות מלאכת קבע אפ"ה יעסוק
 בעשיית הסוכה לעשותה מכל וכל אף שיצטרך לעסוק במלאכתה גם מן
 המכחה ולמעלה . ואמינא לה ממאי דכתב הגאון השל"ה ז"ל ואפי' הוא ער' שבת וכ"כ
 ג"כ מורס ז"ל בד"מ סי' תרכ"ה וז"ל ובת' עוד מהרי"ל ומיד לאחר יום ד' יעשה הסוכה
 ואפי' הוא ע"ש דמצוה הבא לידי וכו' . וכ"כ בעטרת זקנים ומצוה לתקן הסוכה
 מיד אחר יום י"ד ואפי' אם הוא ע"ש ע"כ . הרי דכולהו כתבו ואפי' בע"ס . וצריך לדעת
 מה הלשון אומרת ואפי' בע"ס דמאי רבותיה דיום ע"ס משאר ימות החול . ואי משום
 דבע"ס צריך לעסוק בצרכי שבת ולזה קאמר דאפי' בע"ס צריך להביא מלעסוק' בצרכי
 שבת ולעסוק בעשיית הסוכה הא ודאי לא יכיתן ליאמר כל ל' הדבר ברור דכל דיש לו
 להכין צרכי שבת צריך לעסוק תחלה בהכנת צרכי שבת ובמו שכתבתי לעיל בזה
 הקודם . והנה בדברי מהרי"ל ז"ל לא בא לשון זה דאפי' בע"ס אלא שכתב שפעם
 אחת חל יום כפור ביום ה' ולמחרתו בע"ס איקלע מהרי"ל סגל עיר מהרמסג"ל ז"ל
 ומאז שהיה עוסק בסוכתו והיה מתקנה מכל וכל ולא רצה להאזין אל מהרי"ל סג"ל
 ואל שאר עם שבאו לדון לפניו ואמר הואיל דאתא מצוה לידן לא תחמיק ע"כ . הנה
 שלא כתב כלל לשון זה דאפי' בע"ס רק דספר עובדא היכי הוה דהיה בפנה שחל יום י"ד
 בה' וכו' . וכראה שמ"ס מורס ז"ל בד"מ שכתב מהרי"ל ואפי' הוא ע"ס כוונתו
 דממאי דהאריך מהרי"ל להודיע שהיה בפעם שחל יום י"ד ביום ה' ולמחרתו בע"ס
 וכו' דלמאי הלכתא הוצרך לאשמועין שהיה המעשה הזה בפעם שחל יום י"ד ביום
 ה' . אלא ע"כ דאתא לאשמועי' בעדותו זו דאפי' שהוא ע"ס יש לו לעסוק בו
 בעשיית הסוכה ולכן כתב מורס ז"ל בד"מ בשמו שכתב ואפי' הוא ע"ס . אף צרי'
 לדעת דמאי רבותיה דיום ע"ס משאר ימות החול עד שהוצרך מהרי"ל לאשמועי'
 דאפי' בע"ס יש לו לאדם לעסוק בעשיית הסוכה . וכ"ל איש צעיר דמהרי"ל ז"ל
 אתא לאשמועין בעדותו זו דמיד למחרתו של יום י"ד יש לעסוק בעשיית הסוכה
 ולתקנה מכל וכל ואפי' בשחל יום כפור ביום ה' שמחרתו הוא יום שמי וכדי
 לתקן הסוכה מכל וכל ציו' שמי יצטרך לעסוק במלאכתה כל יום ע"ס כי לא יפסיק
 חצי היום וצפרט שצריך לעסוק בבקר בצרכי שבת תחלה ואח"כ להתחיל בעסק
 עשיית הסוכה א"כ ודאי שכדי לתקן ביום ע"ס הסוכה מכל וכל יצטרך לעסוק
 בעשייתה עד סמוך למנחה קטנה כדי שיבא לבומרה מכל וכל וכמאז א"כ שעוסק
 בעשייתה במלאכת קבע בע"ס אפי' מחצות היום ולמעל' ואכן ק"ל דאסור לעסוק
 במלאכת קבע בע"ס מן המנחה גדולה ולמעלה . אש"ה יש לו לתקן הסוכה מכל וכל

דינים השייכים למצות עשיית הסוכה

מיד אחר יו"ך ואפי' שיהיה יום י"א ע"ש וינטרך לעסוק במלאכתה גם מחלות ולמעלה דמלאכת עשיית הסוכה מלאכה של מצוה היא ומותר לעסוק במלאכתה אפי' בע"ש מן המנחה ולמעלה. ולכוונה זו כתבו מורם בד"מ והנאון השל"ה ז"ל והעט"ו אפי' בע"ש ככ"ל. אלא שיש לדקדק על מורם ז"ל דאמאי לא כתב בהגהה צמי' תרכ"ה להאי חידושא דלמד בד"מ מדברי מהרי"ל דמצוה לתקן הסוכה מיד אחר כפור אפי' שהוא ערב שבת :

ז' מדברי הרב אליה זוטא מוכח דאין לעשות הסוכה קודם יו"ך ואםכיה אמאי דאתמר במדרשא אחר ר"א למה אנו עושין סוכות אחר יו"ך ע"ש. אמנם עיני ראו דהמדקדקים עושים הרפנות ועלי הסכך קודם יו"ך ובמוצאי יו"ך מניחים הסכך אם לא כולו מקאתו. דרכ"י :

פ' הגם דקי"ל כיון שנתמנה אדם פרנס על הצדור אסור לו לעשות מלאכה בפני ג'. לעשות הסוכה שרי. הרב באר יעקב בח"מ סי' ח' דל"ז ע"א. והוא פשוט מהש"ס והפוסקים וכמו שהרב מהרמב"ל היה עוסק בסוכתו ולא הטע און למחר"י סג"ל ולשאר העם הבאין לדון לפכיו. מחז"ר :

דינים השייכים למקום הראוי לעשיית הסוכה

א' הסוכה צריכה שתהיה במקום הראוי לעשותה. וממין הראוי. ושיהיו דפנותיה כראוי צשיעור' וצמניינה. ושיהיה סכך כראוי. ושלא תהא גבוה יותר משיעורה ולא קטנה משיעורה. וכמו שיתבאר. טור סי' תרכ"ו.

ב' מקום הראוי לעשות' כיצד צריך שתהי' הסוכ' עשוי' תחת אויר השמי'. ואין לעשו' הסוכה תחת בית או חילן. מורם בהגהה ע"ס. והיא משנה פ"ק דסוכ' ד"ט ע"ב הע"ש סוכ' תחת החילן כאלו עשה תחת הבית וע"ס בגמ' ת"ר בצרכות תשבו לא בסוכה שתחת סוכה ולא בסוכה שתחת החילן ולא בסוכה שתחת הבית. ופרכינן אדרבה סוכות תרתי משמע. אמר ר"ן בסכת כתיב ע"כ. ואע"ג דתחת חילן פסול כמי משום מחובר כדאיתא התם בש"ס ותחת הבית כמי הוא פסול כמו משום תעש' ולא מן העשוי כדאיתא התם. מ' מטעם סוכ' שתחת' סוכ' כמי פסול וזו ואז"ל זו קתני. כ"כ הרא"ש ז"ל בגמ' קיין על הכמ"ג. אבל ה"כ כתב דאתא לאורוי' ללאתימ' דוק' סוכ' תחת סוכ' הוא דהפסול דסכך אחד דאמר רחמ"כ אבל סוכ' שתחת בית ותחת חילן כשירה דהא סכך אחד הוא ומחובר לא פסול אלא א"כ שסכך הסוכ' הוא מן המחובר או מן העשוי. אבל היכא שסכך הסוכ' הוא מן התלוש ועשוי לשם סוכה בהכשר סד"א דתו לא פסלה בשביל החילן או הבית שלמעלה מן הסכך דלל בית וחילן מהכא איכא כל סוכה כדאמר בריש פ"ק דסוכ' דל עשירות קרנים מהכא איכא כל סוכה קמ"ל דכלל בסכת חסרו' משמע כמי ולא תחת החילן ולא תחת הבית. ולפ"ז לא זו אף זו קתני ע"כ. ולי אי"ש לעיר חין דברי הב"ה ז"ל בזה מחזורין לי כלל. דא"כ הוא דסוכה שתחת חילן או תחת הבית סכך אחד חשיב וכמ"ש הרב"ח בתחלה ח"כ השתא הכא כמי מכל"ל למעט סוכה שתחת חילן ושתחת בית מצמכת חסר. הא חין המיעוט דבסכת חסר ו' רק משום דבסכת חסר ו' משמעותו סכך אחד ולא שתי סככים וסוכ' שתחת חילן או שתחת בית אמרת דסכך אחד הוא וא"כ איך איכא למושמע כמי מצמכת חסר ו' ולא תחת חילן ולא תחת בית. ותו דלפי דבריו ז"ל סוכה שתחת בית או תחת חילן

דינים השייכים למקום הראוי לעשיית הסוכה ו

אילן אין לפסולה כלל משום מחובר ומשום תעשה ולא מן העשוי דאין פסול דמחובר או דתעש' ולא מן העשוי אלא א"כ שסכך הסוכ' היא מן המחובר או מן העשוי ואין פסול סוכה שתחת אילן או תחת בית דק משום סוכה שתחת סוכ' ממיעוט דבסכ' חסר ו' . והא ליתא דע"כ פסוליהו משום מחובר ומשום תעשה ולא מן העשוי כמי הוה כדמוכח מהש"ס ומכל הפוסקי' ז"ל וכמו שכתוב לקמן בסמוך . כי על כן נרא' עיקר בדברי הרא"ס ז"ל דזו ואז"ל קתני :

ג' לפי דברי הב"ח ז"ל בפירושו הדבריתא דלא זו אף זו קתני ואין גם שתחת בית ושתחת אילן פסוליהו משום מחובר ומשום תעשה ולא מן העשוי אלא גם אלו אין פסוליהו רק משום שני סבכים ממיעוט דבסככת חסר ו' בסוכה שתחת סוכ' . נפקא מינה א"כ לדינא דכי היכי דלגבי סוכ' שתחת סוכ' איפליגו אימוראוי בש"ס כמה תהא בין סוכה לסוכ' ותהיה התחתונה פסולה למד טפח ולמד ד' טפחים ולמד עשרה טפחי' אבל פחות משיעור ריוח זה שבין סוכה לסוכ' למד כדלית ליה ולמד כדלית ליה אין כחן משום שני סבכים והתחתונה כשרה . הכי כמי דינא הוה בסוכה שתחת אילן ושתחת הבית דלא מיפסל' הסוכ' אלא בשנים ריוח בין סכך הסוכה לענפי האילן או תקרת הבית טפח או ד' או י"ט למד כדא"ל . ולמד כדא"ל . אבל פחות מריוח זה הסוכ' שתחת האילן ושתחת הבית כמי כשרה בסוכה שתחת סוכה כיון שגם אלו אין פסוליהו רק משום שני סבכי' בסוכ' שתחת סוכה . אטעם לפי מאי דכתב הרא"ס ז"ל דסוכה שתחת אילן ושתחת הבית פסולין כמי משום מחובר ומשום תעשה ולא מן העשוי ובריתא זו ואז"ל קתני . נרא' דבהני כיון דסכך פסול הם מוד עזמן דאילן פסול משום מחובר ובית פסול משום תעשה ולא מן העשוי . פסולה הסוכה העשויה תחתיהן בכל ענין ואפי' שאין בין סכך הסוכ' לענפי האילן או לתקרת הבית טפח . וכן ודאי מוכח מהש"ס מודלא אשכחן בש"ס דקזכירו שום שיעור הרחקה בין הסוכה להאילן או תקרת הבית ולא כזכר שיעור המרחק רק גבי סוכ' שתחת סוכ' מוכח דדוקא בסוכ' שתחת סוכה דאין פסול' רק משום שני סבכין הוא דאיכא לחלק בין ים בין סוכ' לסוכה טפח או אין ביניהם טפח . אבל בסוכ' שתחת אילן או שתחת הבית כיון דאילן ובית סכך פסול הן פסול הסוכה שתחתיהן בכל ענין . וכן נראה מכל הפוסקים דלא אישתמיט שום אחד מהם לחלק גבי סוכ' שתחת אילן או שתחת הבית בין ים ביניה' טפח או ד' או י' לאין ביניה' ריוח זה כמו שכתבו לחלק להאי חלוקה גבי סוכה שתחת סוכה אלא סתמו ופסלו סוכ' שתחת אילן ושתחת הבית מוכ' דבכל ענין פסולין והיינו ע"כ משו' דס"ל דסוכ' שתה' אילן או בית אין פסוליהו משו' שני סבכי' בלמוד בסוכ' שתחת סוכ' כדסבור הרמ"ז ז"ל אלא פסוליהו כמי משום מחובר ומשום תעשה ולא מן העשוי ובריתא דבסככת ולא בסוכ' וכו' זו ואז"ל קתני וכדברי הרא"ס ז"ל וכן מצאתי מפורש לריא"ו הביאו בשם"ג פ"ק דסוכ' וז"ל העושה סוכתו תחת האילן פסולה לפי שהאילן מחובר לקרקע וכל המחובר לקרקע פסול לסכך ע"כ . הרי שכתב ריאו ז"ל בפירושו דסוכ' שתחת אילן פסול מטעמ' דאילן הוא סכך פסול משום שהוא מחובר . והשתא איכא לאקשוי על ריא"ו ז"ל דהא בדבריתא פסלי לסוכה שתחת אילן משום שני סבכין ממיעוט דקרא דבסככת חסר ו' ואין כתב הוא ז"ל דפסול' משום דאילן סכך פסול הוא משום שהוא מחובר . לא מבורר דפסוליהו דסוכה שתחת אילן או שתחת הבית טיה משום ה"ט כמי דאילן

דינים דשייכים למקום הראוי לעשיית הסוכה

ובית סכך פסול כינהו וברייתא איתא לאשמועי' דמשום סוכה שתחת סוכה נמי פסולין וזו ואז"ל זו קתני וכדברי הרא"ם ז"ל ומשום דתה"ט דאילן סכך פסול הוא נפקא מינה להסוכה העשויה תחתיו פסול בכל ענין אפי' בשאין בין סכך הסוכה לענפי האילן טפח להכי כתב רי"ז ז"ל דסוכ' שתת' אילן פסול לפי שהאילן מחובר למימרא דמשום ה"ט פסולה בכל ענין ואין חלוק בין אם יש בין סכך הסוכ' לענפי האילן טפח או אין ביניהם טפח אלא בכל ענין פסולה משום ה"ט דאילן סכך פסול הוא וזה פשוט וברור לע"ד בכונת דברי רי"ז ז"ל. וז"ל שלזה גם כן כיון הרבמ"א ז"ל שכתב על דברי מורם וז"ל תחת בית. בית פסול דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל השנה רש"י ד"ל ע"ס חר"ז. ואילן פסול משום דמחוב' הוא ע"כ. ותמה עליו הרב יד אהרן ז"ל דהכא ה' איכא סוכה לא מעשה בתוך הבית דסוכה אמר רחמנא וה' איכא ומה שפירש"י התם היינו שהבית עלמנו עשאו סוכ' ולזה כתב דסוכה אמר רחמנא ולא בית אכל הכא משום שני סככות הוא דנפסלה דסוכה אחת אמר רחמנא ולא שני סככו' ועין בב"ח ז"ל עכ"ל. הנה הרב יד אהרן ז"ל נמשך אחר פירושו של הרב"ח ז"ל דפי' להברייתא דסוכה שתחת אילן או שתתוך הבית לא מופסלי משום מחובר או משום ולא מן העשו' לא משו' שני סככים וברייתא לא זו אף זו קתני ולכן תמה על המג"א ז"ל. האמנם לפי מאי דברירא דמוכח מהש"ס ומסתמיות כל הפוסקים ז"ל דסוכ' שתחת אילן או שתתוך הבית פסולים נמי משום מחובר ומשום תעשה ולא מן העשו' וכמו שכ"כ נמי בפירוש רי"ז ז"ל ככו'. אין תמיהתו של הרב יד אהרן שעל המג"א ז"ל תמיהא כלל ויפה כתב המג"א על דברי מורם לה"ט דבית סכך פסול הוא משום דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל השנה וכן אילן פסול משום מחובר. והיינו משום דעיני קדשו שפיר חזו למורם דסתים ופסיק ותני אין לעשות סוכה תחת אילן ובית דמוכח ומסתמיות דבריו דבכל ענין אין לעשות סוכה תחת אלו ואפי' שיהא סכך הסוכה סמוך לענפי האילן או לתקרת הבית פחות מטפח. וא"כ ע"כ דפסוליהו דסוכה שתחת בית או שתחת אילן הוה נמי משום דבית ואילן סכך פסול כינהו וברייתא דממעט פסוליהו מבטלת חסדו היינו לומר דהכי משום ה"ט דשני סככים נמי פסולים וזו ואז"ל זו קתני וכדברי הרא"ם ז"ל ודלא כהב"ח ולכן כתב על דברי מורם לה"ט דבית ואילן סכך פסול כינהו כלומר ומשום ה"ט הסוכ' שתחתיהן פסולה בכל ענין ולכן סתם ופסיק ותני מורם דאין לעשו' הסוכ' תחת אילן או תוך הבית דמוכח דבכל ענין אין לעשות הסוכה תחת אלו כז"ל פשוט וברור בכוונת דברי המג"א ז"ל. וכבר כתבתי שכ"כ נמי בפ' רי"ז ז"ל דסוכ' שתחת אילן פסולה משום דאילן סכך פסול הוא דהוא מחובר וע"כ כוונתו נמי הכי הוה דכתיבנא לעיל. גם הגאון מהרש"א ז"ל פ"ק דסוכה דף י' ד"ה תוס' ד"ה פירם עליה סדין כתב בתוך דבריו דמדאפליגו אמוראי אלא כמה יתא בין סוכה לסוכה ולא קאמרי נמי כמה יתא בין סוכה לאילן או בין סוכה לבית משום דבהכי בכל גוונא קתני פסול דידעו דבפחות מי"ט נמי פסול באילן משו' מחובר ובבית נמי בלאו הכי פסול וכו' וכן דייק שם בסוף דבריו. ומסתמיות דברי הפוסקי' ז"ל דלא הו"ל לאישתמיט אחד מהפוסקים מלהזכיר לפלוגי בסוכ' שתחת אילן ובית דיש חלוק בין אם האילן למעלה מי"ט או לא וכן דייק מדברי הטור שכתב ואם האילן כלתו מרוב' מחמתו פסולה בכל ענין אף שהסוכ' כלת' מרוב' ע"כ. וי"י לך שלא

דינינו השייכים למקום הראוי לעשיית הסוכה ז

שלא חלק וכל ענין פסול ע"כ. וכ"כ הרב מהרי"ע ז"ל בשו"ת בית יהודה ח"א סי' י"ז בתוך התשו. דמשום דאילן ובית סבך פסול כינהו אין לחלק בין אם האילן למשל מו"ט או למט' מו"ט אלא בכל ענין פסולין מה"ט דסבך פסול כינהו וכדברי מהרש"א ז"ל ע"ש. וכן עיקר ודלא כפי' הרב"ח ז"ל להבדיל דליתא :

מקומות קרים שבהם יורד שלג הרבה על סבך הסוכה ומתעבה ונעשה בעין תקרה לא מפסל' לא משום שני סבכים ולא משום סבך פסול. גינת וורדים חת"ח כלל ד' ס' ז'.

העושה סוכתו תחת האילן יש אומר' שאם האילן גלתו מרוב' מחמתו פסול' בכל ענין אף אם הסוכ' גלת' מרוב' מחמת'. אבל אם האילן חמתו מרוב' מלגתו. אם הסוכ' גלת' מרוב' מחמת' בלא אילן כשרה אפי' לא השפיל הענפי' למטה לערצם עם סבך הסוכ'. אבל אם אין הסוכ' גלת' מרוב' מחמת' לא ע"י האילן כריך. שישפיל הענפי' ויערצם עם הסבך בענין שלא יהיו ניכרים ויהא סבך רבה עליהם ומבטלן. ויש אומרים שאפי' אם הסוכ' גלת' מרוב' מחמת' בלא האילן והאילן חמתו מרוב' מלגתו אם ענפי האילן מכווני' כנגד סבך הכשר פסולה בין שהאילן קדם בין שהסוכ' קדמה כיון שענפי האילן מכוונים כנגד סבך הכשר ע"ש. מיהו אם השפיל הענפי' למטה וערצם עם הסבך שאינן ניכרין. בטלן והסו' כשרה. וכן אם הניח סבך הכשר על סבך הפסול מקרי עירוב וכשר. מורס בהגה"ה. אבל אם הענפים כנגד האויר שבין הסבך הכשר. או שהסבך הרב' שאפי' ינטל נגד האילן כשאר כשיעור. כשרה הואיל וכל הכשר הוא מרוב' מחמת' שאפי' אם ינטל האילן יש שיעור בכשר להכשיר. ובכל זה לא שאני לן בין קדם האילן לקדם הסבך דין אחד להס' ש"ע ומור"ס בהגה"ה פ"ס.

הא דכתב מור"ס דאף להסבירא השניה אם השפיל הענפי' למטה וערבן עם הסבך שאינן ניכרין בטלן והסוכ' כשר'. היינו דוקא כשהסוכ' גלת' מרובה בלא אילן ואין האילן מצטרף עמו דאין זה בטול גמור כיון שיכול להסירו לכן אינו כופל ואינו מצטרף. דלא כהב"ח שכת' שכשערבן מצטרף אף לסבירא זו דליתא אלא ע"כ מיירי כאן כשגלת' מרוב' ומ"ש מור"ס שאינן ניכרין אינו מדוקדק דאפי' ניכרין שרי כיון שגלת' מרוב'. וכן הוא בהדיא בהר"ם ור"ן ותוס' לא מור"ס הירב' דליכא דסבד' הראשונ' נקט. מיהו כשאין מטרבין כלל רק הפסול והכש' מוכח כל אחד בפני עצמו לא בעינן רוב'. מג"א. וכ"כ הרב מהרי"ע בתשו' בית יהודה ח"א סי' י"ז דמ"ש מורס על סבירא זו שאינן ניכרין' אשגרת לישן נקטה וכמ"ע המג"א ושהוא פשוט :

אם קצץ האילן להכשירו ולהיות הוא עצמו מן הסבך כשר. והוא סינענכו שיגבה כל אחד לבדו ומניחו לשם כל וחוזר ומגביה חבירו ומניחו. ואם לאו פסולה משום תעשה ולא מן העשוי. ע"ש. אבל מותר לעשות סוכה תחת מחובר או בית ולהסיר' אח"כ ולא מיקרי תעש' ולא מן העשוי הואיל ואין הפסול במסך עצמו. מור"ס בהגה"ה. והוא מהכל זו והגה' אשירי פ"ק לסוכה ודלא כה"ש מי שחלק וסובר דגם בכה"ג מקרי תעש' ולא מן העשוי. וכן פסק גם הרדב"ז ז"ל ביטנות סי' רמ"ז דשרי ולא הוי תעש' ולא מן העשוי דלא אמרי' הכי לא היכא דגוף הסבך הוי עשוי בפסול מדברים המחוברין' אבל הבא דגוף הסבך הוא כשר לא שהתקרה גורמת לו אם הסיר' אף התקרה כשר' ואפ"פ שיש חלק בזה מ"מ הכי משמע פשוט דהסיר' דהלכה עליה

דינים השייכים למקום הראוי לעשיית הסוכה

את הנפץ ע"כ. ודלא כהרב לקט הקמח לא"ה הלכו' סוכ' שכתב בשם הרדב"ו ח"א סי' רמ"ו שכת' דאם סבך תחת המעזיבה ואח"כ פתח המעזיבה שפיר קרינן ביה תעס' ולא מן העשוי ופסולה ע"כ דאחר המחילה דלא דק כלל בדברי הרדב"ו דבהדיא כת' שם להפך דכשרה דשפיר קרינן ביה תעשה ולא מן העשוי כלומר דשפיר קרינן ביה בהסרתו המעזיבה אח"כ תעשה ולא הוה מן העשוי וכדמסיים מלתי' בטעמא כנו' : דא' העושה סוכה למטה בצית תחת הגג מהסירו הרעפי' . אע"פ שנשאלו עדין העצי' הדקי' שהרעפים מונחי' עליהם כשרה . ע"ע ואפי' ליסב תחת הרעפי' עצמ' שפי' דמי כיון שעשה מעשה והסיר הרעפי' . אבל אם היתה מקוד' בנויה בלא גג ולא עשה עבשיו בה מעשה או אותן העצי' או הקורות יש להם דין סבך פסול ודיכו כמו שכתבו לעיל גבי הילין . מה"א .

פ"י הטור והסמ"ק ז"ל כתבו שהר"ר יחיאל היה נוהג כשהי' עוש' הסו' בצית תחת הגג שהסירו הרעפי' היה זוקף קני' מן הסבך עד הגג לער' ב' הסככו' יחד להיו' הכל סבך אחד . והטור ז"ל חלק עליו וכתב דאין צורך לתקן זה . וכן הוא דעת מרן ז"ל בש"ע דאין צורך לתקן זה כמבואר בדבריו שכתבתי לעיל באו' הקודם . אבל הרב מט"מ ז"ל סי' תתנ"ו כתב דהירא לדבר ה' יחוס לדברי הר"ר יחיאל ורבינו פרץ לכתחלה ויעשה התקון הזה שהיה נוהג לעשות רבינו יחיאל ז"ל וכן משמע בדרשו' מהרי"ל : י"א העושה סוכתו תחת גדי מדלית הגפנים אחר שהסיר את הגפנים ללדדין מן המדלית וכשאלו דבי המדלית קשורים במחיצות אין צריך להעמיד קנים מהסבך לבדי המדלית כדי לערבם יחד להיות נחשב כאחד כאשר היה עושה הר"ר יחיאל ז"ל כשהיה עושה סוכתו תחת הגג שהסירו הרעפי' . דדוקא גבי לטי"ש העשויין לשם בית הצריך הר"ר יחיאל לערעב . אבל הוא לא נקשרו הדדים כי אם להעמיד את הגפנים . דרשות מהרי"ל ז"ל . והב"ח הביא דברי מהרי"ל ז"ל אלו וכתב דלא ידע טעם להוראה זו דהלא הלטי"ש אין אסורין משום גזר' תקר' ואין איסור בלטי"ש אלא משום תעס' ולא מן העשוי וא"כ בדי מדלית כמו אית בהו משום תעשה ולא מן העשוי ע"כ . והט"ז כתב דטעמו דהר"ר יחיאל משום חשש שני סככים וכיון דבדי המדלית אין שם סבך עליהם כשרה ע"כ . ואין דברי הט"ז מחורין דהא ודאי אי אפשר ללל לומר דמשום חשש שני סככו' הוא דהיה נוהג רבינו יחיאל ז"ל לעשות תקון זה לכיון דכשהסירו הרעפי' ולא כשאלו רק העצים הדקים חמתו מרוב' מללתו הוא פשיטא דאין שם סבך עליו לפסול הסוכה שתחתיהן משום שני סככין . ועל כרחיק דמשום שהעצים סבך פסול הן הוא שהצריך הר"ר יחיאל לעשו' תקון זה כדי לבטלו ע"י ערוב זה להסבך הפסול בהסבך הכשר שלמטה וכמו שכן מובח מלשון הגהת הסמ"ק בשם ר"פ שהיה מצוה לזקוף הערבה על הלטי"ש דליהו כמו חצטן ע"כ . הרי שכתב שתקון זה הוא כדי דליהו כמו חצטן . וא"כ מוכה דמשום חשש סבך פסול הוא וכדי לבטלו בהסבך הכשר דהיינו חצטן . וכן מבואר מדברי המרדכי דכדי ללאת ידי סברת הש"ר מקובל ז"ל הוא שהצריך הר"פ לעשות תקון זה כדי דליהו כמו חצטן שכתב הר"ש מקובל לסדרתו דהיינו לערעב הסבך הפסול כנגד הכשר ולבטלו בהסבך הכשר ולא משום שלא יהיו שני סככין כדקאמ' הט"ז . ושפיר כתב הב"ח על דברי מהרי"ל בזה דסוכ' דתחת בדי המדלית דאין טעם להוראה זו כיון דגם הבדי מדלית סבך פסול הוא משום תעשה ולא מן העשוי :

דינים השייכים למקום הראוי לעשיית הסוכה ח

י"א אין לעשות סוכה תחת הלטי"ש כמו שהוא בגג הרעפים. כיון דהלטי"ש הויין סמוכין זה לזה כדי שתוכל הלכנה לזקוף על שני הלטי"ש דלית ביניה' ריוח ג' טפחים. ואע"ג דלא אמרי' לבדד להחמיר מ"מ כיון שהלטי"ש סמוכי' כשעור הזה יש עליהם שם סכך והוי שני סככי' ופוסל אף שסיכך כל כך שאף אם ינטל מה שכנגד הלטי"ש יהיה בלתי' מרוב' מחמת' אפ"ה פסול משום שני סככין ולענין מעשה אין להקל רק ביש ביניהם ד' טפחים. ט"ז. אבל הרב פנים מאירות ח"א סי' מ"ד הרבה להשיב ע"ד הט"ז אלו ודחה דבריו והעלה דכל שהסוכ' התחתונה בלתי' מרוב' מחמת' אף לאחר שינטל מה שכנגד הפסול סוכה כשר' היא לכתחל'. והר' זרע אמת ח"ג בא"ח סי' ס"ו בסוף התשו' כת' דהגם דבימי חורפון סתד דברי' הט"ז ושאלח"כ מ"א שביון לדעת הר' פנים מאירות' ח"א סי' מ"ד שהרב' להשיב עליו ודחה דבריו מהלכה. מ"מ לכתחל' יש לחוש לדברי' הט"ז. והר' מהרי"ע בשו"ת בית יהוד' בא"ח סי' י"ז גם הוא דחה דברי' הט"ז וכת' שדבריו תמוהים בזה שאין להם שורש שדבר פשוט הוא שסכך שחמתו מרוב' מאלתו אין עליו שם סכך כלל ולא מיקרי הסוכ' שתחתיו סוכ' שתחת סוכ'. וכן עקר. ואין כאן בית מיחוש אפי' לכתחלה דלא כהרב זרע אמת ז"ל. ועיין לקמן באות :

י"ב כגון דא כריך לאודעי דאפי' לדעת הט"ז ליכא חשש אלא אם מסכך בסכך אחר תחת הסכך פסול דאז ס"ל דאסור' משו' דמיחוי' כשני סככי' אבל אם סמך הסכך כשר על הסכך פסול ממש בזה אף להט"ז שרי כיון דחד סככה הוא. הר' זרע אמת ז"ל שם. והם דברים פשוטי' והרי הם צאו מפורשים בדברי' הט"ז שהביא דברי' רש"י ז"ל דפ"ק דסוכה ד"ט ע"ב שכתב דמותר לסכך על קני הגג שקורין לטי"ש אע"פ שהן סמוכות זה לזה פחות מג"ט כיון שחמתן מרוב' מאלתן וכו'. וכתב על דבריו דלא התיר רש"י אלא לעשות הסכך על הלטי"ש אבל תחת הלטי"ש אסור משום שני סככים כמ"ש וכו' ע"כ. הנה לך מנפאר להדיא בדברי' הט"ז דלסכך ע"ג הלטי"ש שרי. והרב"ח ז"ל כתב דאפי' על גבי הלטי"ש אין לסכך אלא בתנאי שלא יהא ביניהם פחות מג' טפחים דאז יהא ביניהם פחות מג' טפחי' אז הם כלבדדי' ונעשו כולם כדף אחד ואין הסכך כשר רצה עליו ומצטלו כיון שהלטי"ש ניכרין ועומדי' בפני עצמן. אבל כבר הרב' להשיב על דבריו הר' מג"א ז"ל ודחה דבריו וכ"כ בדברשו' מהרי"ל ז"ל וכן עיקר :

י"ג אותן חצרות שלמעלה בשפת הגג מזד א' צד יש סריגי שפודי ברזל שתי וער' על פני כל החצר. יש באותן הסריגי שפודי ברזל משום סכך פסול דפשוטי' כלי מתכת הם דבר המקבץ טומא'. ולכן אין לעשות סוכה באמצעה של חצר מחצרות הגז'. דאכן קי"ל כסדרא השניה שהזכיר הש"ע סי' תרכ"ו דאין היתר אפי' בסוכ' שללתי' מרוב' מחמת' והאילן חמתו מרוב' מאלתו אלא ח"כ עירב האילן עם הסכך הכשר וירצה עליו ויבטלנו. והכא כמו דכוותי' כיון דבחלל הסריגין ליכא שיעור' ג' טפחי' הו"ל כלבדד וחשיב כולו סכך פסול לבטל סכך כשר שתחתיו. ואע"ג דליכא שיעור טפח בגוף השפוד אלא מכא הלבדד וא"כ הו"ל תרי לבדד מ"מ קי"ל דתרי לבדד כמו אמרינן והט"ז הסכים לומר בכדון זה דאמרי' לבדד להחמיר' וכדמוכח מפירש"י דלא התיר לסכך על הלטי"ש אלא לשיטתו. ולפי שכבר הרבה בני אדם לא ידעו מזה האיסור ונמלאו סוכותיהם עשויות בפסול בזה מורי' ז"ל שבחול המועד יסירו המכסה הכשר שעל הסכך של הסוכה ולא ישארו אלא הקנים דנמלאו

דינים השייכים למקום הראוי לעשיית הסוכה

דנמלאו סוכ' שחמת' מרוב' מללת' ויכחו בסכך כשר הסריגין שבגג שע"פ החזק ויהיה עיקר הסכך הוא על הסריגין ללא ליהוו שני סככי' דפסול משום סוכה שחמת סוכ' - ואע"פ שהדפלות רחוקות הרב' מן הסכך לית לן בה כיון שהן מכוונות אמרי' גוד חסיק מחיצת' - ובתנאי שיהא העליון בתוך עשרי' אמה שלא תהא סוכ' שהיא גבוה למעל' מעשרי' אמה דפסול' - הרב מהרי"ע ז"ל במנהגי ארנ"ל שבסוף ספרו שו"ת בית יהודה סי' ס"ב - והנה מ"ם לפסול משום לבד שכ"כ הט"ז בדקדוק זה דאמרי' לבד להחמיר - כדמוכח מפירש"י - אחר המחילה לא דק כל הצורך בזה לאיברא דהט"ז אשר בדקדוק זה אך לא מטעם זה לבד דאדרב' כתב שם דלא אמרי' לבד להחמיר - אלא מטעם דמיתוי כשני סככים הוא דאשר הט"ז - אבל כבר כתבתי לעיל בזה ח' שהר' פכים מאירו' דחה דברי הט"ז והעל' להתיר לכתחלה - גם הרב מהרי"ע ז"ל גופי' הגם דהכא במנהגי ארנ"ל הביא דברים אלו בשם רבו דפסק בן הלכ' למעט' ושתוקי משתיק - הנה בתשובתי שם בח"ס סי' י"ז האריך דין אלו הסוכות שעושין בחצרות תחת סריגי שפודי צרול והעל' לכולי עלמ' כשרות רק שצריכין להרבות בסיכוך יותר מסכך שאר סוכו' שעושין על הגג ודחה שם דברי הט"ז וכן עקר וכמו שכתבתי לעיל בזה ח' עוד אני אומר דאדרבה לעשות הסוכה תחת הסריגי צרול עדיף טפי ללא כדפסק הרב רבו של מהרי"ע ז"ל לסכך הסריגין שבגג שע"פ החזק - והוא משום דאיכא מ"ד דאסור להעמיד בדבר המקבל טומאה משום גזיר' שמא יסכך בו וכן פסקו הראב"ד והרמב"ן והר"ן והריטב"א ז"ל והוא הדין לכל דבר שפסול לסכך בו כגון מחובר ודבר שאינו גידולי קרקע וכמו שמבואר בדברי הר"ן ז"ל - וא"כ הכי סריגי שפודי צרול כיון דפסולין לסכך משום דלא מגדולי קרקע כינהו כי מסכך על גביהן הרי הוא מעמי' הסכך בדב' שאין גידולו מן הארץ - ועיין מה שכתב' על דברי הרב גינת וורדים לקמן בזה ח' כי על כן היותר נכון לסכך על הסוכ' עצמ' שתחתיהן ולא על הסריגין והיא סוכ' כשר' לכולי עלמא רק שירצה בסיכוך יותר משאר סוכות וכמ"ס הרב מהרי"ע ז"ל בתשובתו הרמת"ה וכן עיקר - ועיין לקמן בסמוך :

י"ד הרוצה להחמיר לסכך על הסוכ' ולסכך גם על הסריגין כדי לחוש לסכרת ריב"א שהביא הטור ז"ל - ראוי שלא לסכך על הסוכ' אלא מעט שתהא חמת' מרוב' מללת' ועל הסריגין יסככו הרב' אם היו בתוך עשרי' אמה - אבל מי שירצ' לילך אחר פסק הש"ע לא יסכך כלל על הסריגין וירצ' בסכך שעל הסוכ' וכפיק בזה אפי' לריב"א ז"ל ודלא כהט"ז ז"ל - הרב מהרי"ע ז"ל בתשובתו הכז' - וכבר כתבתי לעיל בסמוך דאדרב' הסכך על הסריגין מגרע גריע דהוא מעמיד הסכך בדבר שאין גדולו מן הארץ וא"כ אין לסכך כלל על הסריגין וכל שכן שאין לעשות כזאת לסכך על הסוכ' מעט באופן שחמת' מרוב' ולסכך על הסריגין הרב' - ואין לסכך רק על הסוכ' סכך מרוב' ועל הסריגין אין לסכך כלל :

ט"ו צריך לדקדק כשיהיו הסריגין בקורות עבים עד שיהיה כל הסריגין מרוב' מן האויר - דאז ודאי אינו יהיה הסכך הכשר לליתו מרוב' מחמתו בלא סכך פסול לעולם פסול' מטעם סוכ' שתחת סוכ' - הרב מהרי"ע ז"ל בתשו' שם :
ט"ז סוכ' העשויה בחצר שלמעל' בשטח הגג יש מעט' רשת - וסבבה מחוטי פשתן או מחוטי גחשת - סוכ' כשר' הוא - דאע"ג דלגבי טומא' חשוב כסתום כיון דהיו נקבים

דינים השייכים למקום הראוי לעשיית הסוכה ט

נקבים דקים מ"מ לגבי סוכה אין לחוש ודינו כדין סוכ' שתחת אילן שחמהו
מרובה מלגתו דאין לאילן שם סכך כלל. ואפי' להניח הסכך כשר על גבי
הסככה ממש שפיר דמי. ואע"ג דהרי הוא מעמיד הסכך בדבר המקב' טומא'.
והגם דהר"ב מפרס' לא חשו לסכרת ר' יהוד' דאמר שלא להעמיד הסכך בדבר
המקב' טומא' וכמ"ס בב"י סי' תר"ל מ"מ הרי אשכחן דהחמיר מרן שלא לתת
סולס על הגג כדי לסכך עליו גדילי' הסולס מקבל טומא'. וא"כ היה ראוי
להחמיר שלא לתת הסכך ע"ג הסככה. ה' ליתא שדבר שמקבל טומא' אם
חברו לקדקע בטל ואינו מקבל טומא' כמ"ס הרע"ב פי"א דכלים משכ' ב' ועיין
סס יו' פ"ט. וא"כ הסכך זו שמניחין ע"ג הדוואר אע"ג דמקבלת טומא' אם
עצמה בתחלה וחיבורה וקבעה ע"ג הגג שוב אינה מקבלת טומא' ושפיר דמי
לסכך עליה. שו"ת גינת וורדים חא"ח כלל ד' סי' ח'. ולי' אי"ש לעיר תמיהא
לי טובא על הרב ז"ל דכיון דחייש מר לחומרא זו שלא להעמיד הסכך בדבר
המקבל טומא' איך א"כ התיר לתת הסכך אפי' על השככה ממש אף שהיא
מחוטי כ' וש' מטעמ' דהוא מחובר לקרקע. הא השככ' של חוטי נחושת פסול
לסכך מטעמ' אחרונה נמי והוא משום דמתכת לאו גידולי קרקע הוא ופסול
לסכך. ולמאן דאוסר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומא' הכי נמי אסור
לרידיה להעמיד הסכך בכל דבר שהוא פסול לסכך וכמו שכתב הר"ן ז"ל פרק
הישן עלה דהסומך סוכתו בכרעי המטה ולקמן שם עלה דהעוש סוכתו בראש
האילן. וכיון שכן בנדון הרב ז"ל דמייירי נמי בשככה של חוטי נחושת יהי
דמשום טעמא דהוא דבר המקבל טומא' אין לחוש לסכך על שככה זו ממש
משום דהוא מחובר לקרקע כדאמר מר הרב ז"ל. מ"מ אכתי אסור לסכך עליו
ממש משום דהשככה היא מדבר שאינו גידולי קרקע ואסור להעמיד הסכך
בדבר שאינו גידולי קרקע. וליכא למימר דלא שכיח לסכך במיני מתכת וליכא
למגור וכמ"ס הר"ן ז"ל שם להתיר מטעם זה לסמוך הסכך על כותל אצנים.
דא"כ גם משום טעם זה דמקבל טומא' ליכא למגור בשככה של חוטי מתכת
מה"ט והלו הרב ז"ל חש לה להחמיר אלולי שהוא מחובר לקרקע. והיינו משו'
דלסכך במתכית שכיח וקדחנן המקרה סוכתו בשפודין ופי' הרמב"ם ז"ל שם
בפי' המשכ' דהיינו בשפודין של מתכת ומשום דאינו גידולי קרקע וכן בש"ס
אמרו נעשה בשפודין של מתכת בפ"ק דסוכה דף י"ד ע"ב אלמא דשכיח ושכיח
לסכך במיני מתכת ולכן כתב הרב ז"ל דאילו שישככ' מחובר לקרקע לא
היה שרי לתת הסכך ע"ג השככה ממש. וא"כ אכתי יש לאסור לתת הסכך ע"ג
שככה זו דהיא מחוטי נחושת מטעמא דהוא מעמיד הסכך בדבר שאינו גידולי
קרקע דהוא סכך פסול. דלטעם זה לא מצלה ולא מוריד מה שהוא מחובר
לקרקע. ולכן כ"ל אי"ש לעיר דאין לתת הסכך על השככ' ממש כשהיא מחוטי
נחושת משום דהוא מעמיד הסכך בדבר שאין גידולי קרקע. ודלא כהרב גינת
וורדים ז"ל ככ"ל :

י"ז אם פירסו שככה מחוטי פשתן או מחוטי נחושת המטלטלת על סכך
הסוכה ממש. כל שכן דבטל חשיבות' והוא כמאן דליתא. דתא' בבב"א
בטי"ל לגבי מת וחשיב' כמסותו של מת שהנוגע אף שלא כנגד הנקב הוא
טמא. כדליתא בחולין דקכ"ה ע"ב ר"י אומר חבילי המטה וסריגי המלונות
חוללין

דינים השייכים למקום הראוי לעשיית הסוכה

חוצצין בין בית לעלים שלא להכניס טומא' לגד השני וכו' . סיו פירסין על שמת באויר הנוגע כנגד הנקב טמא שלא כנגד הנקב טהור . ופירש"י היו פרוסין על המת באויר שנטלו מן המטה כמו שהיא מסורגת ופורסין על המת שלא כנגד הנקב טהור דחצצין בלא מטה אינן מקבלין טומא' . הילכך חוצצין ע"כ . הרי משורש שכיון שניטלו ממקומם לא חשיבו בתקרה להיות אותם בפני הטומא' . ומה שאמרו שפירסין באויר לא על גבי המת ממש רק בצביר מטפה מפני שאם פירסין סמוך למת ממש הו' להו ככסותו של מת והנוגע בהן כנוגע במת עצמו ואז אין צד להתיר ולומר שאם נגע שלא כנגד הנקב טהור וכן מוקי לה אביו דגמ' . נמא' דלגבי סוכה אם פרס' לשכבה על גבה כל שכן דבטילה שפיר לגבי הסכך דבכה"ג בטל' לגבי מת וחשיבה ככסותו של מת שהנוגע אף שלא כנגד הנקב הוא טמא . הרב נינת וורדים ז"ל סס . אב"ל לפי מ"ס מור"ם בהגהה סי' תרכ"ח דאסור להניח על הסכך שום דבר המקבל טומא' . נרא' דהוא הדין דאסור לתת סככה זו המטלטלת על הסכך הסוכה ועיין מה שכתבתי לקמן בדיני מאיזה מין צריך להיות הסכך אות ואות . ואף שאפשר לחלק קצת בין סככה זו לכלי . מ"מ לענין מעש' נ"ל אי"ס בעיר דראוי להחמיר שלא להניח גם סככה זו ע"ג סכך הסוכ' . כנ"ל :

ר"ח העושה סוכה על הגג ופתח על הגג כמין דלתות כעין ארוב' וצאמצע יש לה צירים וארוב' זו מכוונת נגד הסכך הכשר בארבו וברחבו . וכשפותח אותה עומדת למעל' מן הסכך וצאמצע הסוכ' על גדה נמא' תלוי למעל' מן הסכך כשר דופן שהוא כהר הרחב יותר מד' טפחים . יש לפקפק בסוכ' זו . פו"ת פנים מאירות ח"א ס"ס ס"א :

י"ט מותר לעשות הסוכ' תחת הגגות העשויות לפתוח ולסגור ומותר לסגור מפני הנשמים ולחזור ולפתוח . ואפי' ביו"ט שרי לסגור ולפתוח אם יש להם צירים שסוגר ופותח בהן ואין בזה לא משום סתירה ובנין אוהל ביו"ט . ולא משום העש' ולא מן העשוי . רק שיזהר שלא ישב תחתיהן כשהן סגורין שאז הסוכ' פסול' . מורם בהגה"ה בשם מהרי"ל :

ך' אסור לסכך הסוכ' כי אם דסילקו את גג הצריף מתהל' דאם סיכך הסוכ' בראשון' ואח"כ סילק את גג הצריף הו' מן העשוי . כ"כ בדרשות מהרי"ל בשם גדול אחד שדרש כן . אבל מהרי"ל חלק על דברי גדול הכז' וכתב דבשנכ' פליא' בעיניו דהלל בא"ו כתב סיכך בבית ואח"כ פיתח גג הבית שעליו כשרה . ועוד הלך אותן כרופין עשויין כך כדי להורידן בחג להנצל מהנשמים אם צריך ולדבריו כשחזור למחר ומסירן והעלם מן הסכך הו' מן העשוי ע"כ . והב"ח הביא דברי מהרי"ל וכתב דאפשר לחלק בין סוכות אלו לסוכ' שתחת הגג דשאני התם שעוש' סוכ' גמור' בבית תחת הגג ושם סוכ' עליו לא שהיא תחת הגג מ"מ גוף הסכך נעש' בהכשר . משא"כ באותן סוכות שאין שם סוכ' עליו עד לאחר שסילקו את הגג הצריף . הילכך יש להחמיר וכן קבלתי בשם מהרש"ל דכתב דיש להחמיר באותן סוכות משום העשה ולא מן העשוי אם לא סילק הגג קודם שסיכך עליו ע"כ . גם המג"א כתב דיש להחמיר ולפתוח דלתות הגג קודם ואח"כ לסכך הסוכ' . דהוכ' שתחת הגג שאני דכשמסיר הגג אח"כ הו' מעש' והגג עצמו ככשר כמ"ס ש"כ"י בשם א"ח . משא"כ

דינים חשייכים למקום הראוי לעשיית הסוכה

מח"כ כאן בשפותח אח"כ לא מיקרי מעשה . אבל כשסיכך תחל' דנטשה בכשרות וסוגר אח"כ הגג מפני הגשמים וחוזר ופותחו כשר' לב"ע דהוי כסורס עליה סדין וחוזר ובטלו ממנו דכשרה כיון שנטע' בכשרות כדאית' בגמ' . ולכן יש להחמיר וכן השפ"ג בפ"ק דסוכ' מחמיר ע"כ . וכן עיקר :

ב"א אותן סוכות העשוין חת' הגג הצריך . לשעמים הצריכים מעושעים יוסר שלא ישב תחת השפוצ . מטה משה סי' תתנ"ט :

דיני הישן בסוכה

א' צריך לישב באויר הסוכ' . מורס בהנה"ס סי' תרכ"ז . סימן תחת המטה בסוכ' אם היא גבוהה עשר' טפחים לא ינא . פ"ע שם . דכי היכי דבעינן שתהא הסוכ' תחת אויר השמים ולא יהא סכך אחר עליה הכי נמי בעינן שיהא הוא באויר הסוכ' ולא יהא סכך אחר חוץ בינו לסוכ' לסיכך היסן בה תחת המטה או תחת הכילה אם היא גבוהה עשר' ויש בה גג טעם חסוד' כחולה ולא ינא . כ"כ הטור ו"ל ולכן הקדים מורס ו"ל וכתב צריך לישב באויר הסוכ' ללמדנו טעמא למ"ס מרן הש"ע דהיסן תחת המטה שגבוה י"ט בסוכ' לא ינא דהוא מהאי טעמא דצריך לישב באויר הסוכה וכמ"ס הטור ו"ל . ועיין באות ש"אחר זה :

ב' מחזי דכתב הטור ו"ל הטעם דהיסן תחת המטה בסוכ' לא ינא משום דכי היכי דבעינן שתהא הסוכ' תחת אויר השמים ולא יהא סכך אחר עליה ה"כ בעינן שיהא הוא באויר הסוכ' ולא יהא סכך אחר חוץ בינו לסוכ' מפורש יוצא להדיא מדבריו אלו דטעם היסן תחת המטה בסוכ' דלא ינא הוא משום דחשיב כסוכה תחת סוכה דפסול' תאוס שני סככים . דהא סוכה תחת סוכ' נמי הוה טעם פסול דידה משום דבעינן תחת אויר השמים ולא בסוכה תחת סוכה וכמ"ס הטור ו"ל בריש סי' תרכ"ו ווא"כ כאן גבי היסן תחת המט' בסוכה דכתב כי היכי דבעינן שתהא הסוכ' תחת אויר השמים ולא יהא סכך אחר עליה ה"כ בעינן שיהא הוא באויר הסוכ' ולא יהא סכך אחר חוץ בינו לסוכ' . מפורש יוצא להדיא מדבריו דטעמא היסן תחת המטה בסוכ' ולא ינא הוא נמי מה"ט דחשיב כיסן בסוכ' תחת סוכ' . וכן נמי מבואר ממ"ס ולא ינא סכך אחר חוץ וכו' מבואר דמטעם דחשיב כשני סככים לא ינא בסוכ' תחת סוכ' . והיינו דכתב ולא יהא סכך אחר וכו' . וכ"כ הרי"ף והרא"ש ו"ל דהיסן תחת המטה בסוכה לא ינא משום דהוה כסוכ' תחת סוכ' וכ"כ הרמב"ם ו"ל בפ"י המשכ' ריש פ' היסן תחת המט' ובחבורו הגדול פ"ט מהלכו' סוכ' דין כ"ג אבל הרו"ה ו"ל השיג על טעמו של הרי"ף וכתב דאין פירושו בזה נכון אלא כך היה לו לומר כיון שגבוהה עשר' הו"ל חולה בפני עצמו ואין זה עומד בכלל סוכ' אלא בכלל חולה המטה ע"כ . והרמב"ן ו"ל במלחמותיו דהא דברי הרו"ה ו"ל וקיים פירושו וטעמו של הרי"ף ו"ל . והט"ו כתב על מ"ס מורס צריך לישב באויר הסוכ' וז"ל זה הצתיק מלשון הטור שהוא הטעם פסול תחת המטה לפי שאינו יושב בכלל הסוכ' אלא בכלל חולה ולא בהרי"ף והרא"ש שכתבו הטעם דהוה כסוכ' שתח' סוכ' כמ"ס הר"ן בשם הרו"ה דאין כסכך פסול תאוס סוכ' שתחת סוכ' ע"כ . וב"כ עוד הט"ו שם לעיל בסי' הקודם סק' דהטור סבי"ל

דיני הי"שן בסוכה

בישן תחת המט' נסוכ' ולא ינא' כטעמו של הר"ה משום דאינו יושב בצל סוכה אלא בצל אוהל ולא כהרי"ף והרא"ש שכתבו הטעם משום דהוה נסוכ' תחת סוכ' . ולי אי"ש צעיר דברי הט"ו ז"ל תמוהים דבהדיא מפורש ונא' מדברי הטור ז"ל דס"ל כהרי"ף ואינו סר"ה ש"ל דטעם פסול ישן תחת המט' נסוכ' הוה משום דהוה נסוכ' תחת סוכ' וכדפרידנא מדבריו וזה ברור :

ג' להרי"ף והרא"ש והטור והרמב"ם בפ' המשכ' ובחבורו דינן תחת המט' נסוכ' לא ינא' משום דהוה נסוכ' תחת סוכה . אינו ינא' ידי חובתו דבר תורה אפי' דיעבד . אבל הר"ה כתב דטעמא הוי דנבזה עשר' הו"ל אוהל ואין זה עומד בצל סוכ' אלא בצל אוהל המט' ומדרבנן הו"ל אבל דבר תורה ינא' י"ח . ב"ח . ואנכי אי"ש צעיר תמה על הרב"ח ז"ל דמי גילה לו זה דלטעמו של הר"ה ז"ל מדרבנן הו"ל דלא ינא' אבל דבר תורה ינא' י"ח . הא מה"ט דהר"ה נמי ודאי דלא ינא' י"ח דבר תורה כיון דרשיב להמטה נבזה י"ט אוהל וכי ישן תחת המטה הנה הו"ל באוהל ולא בצל סוכ' ורחמנא אמר נסוכ' תשבו דהיינו בצל סוכה . לא בצל אוהל וזה נראה ברור בנזכר טעמו של הר"ה ז"ל וא"כ גם להר"ה ז"ל לא ינא' י"ח דבר תורה . ואדרבה לפי טעמו של הרי"ף ודעימיה דהו"ל משום דהוה נסוכ' בתוך סוכ' הו"ל דיש מקום לומר דמטעם זה מדרבנן הו"ל דלא ינא' וכמו שכן מוכח מלישנא דהרי"ף והרא"ש ז"ל שכתבו משום דמיתוי נסוכ' תוך סוכ' והאי ליטנא דמיתוי נסוכ' תוך סוכ' מורה דלאו נסוכ' בתוך סוכה ממש חשיב אלא דרבנן אסורו משום דמיתוי נסוכ' תוך סוכ' ואתו למיטעי ולאכשורי סוכ' תוך סוכ' . וכן מבואר ונא' מדברי מרן ז"ל בפ"י ס"ם תרל"ח בתירומו הראשון לקושיות הרא"ש ז"ל שעל הרמב"ם בדין ישן תחת הכילה שיש לה ג' אפי' טפח ולהאי טעמא דאיסור השיב' תחת הכיל' הוה משום דמיתוי נסוכ' תוך סוכ' אין איסורו אלא מדרבנן משום דאתו למיטעי ולאכשורי סוכ' תוך סוכ' ע"ס . אלא דמדברי הרמב"ן ז"ל במלחמותיו בתשובתו על השגחתו של הר"ה ז"ל על טעמו של הרי"ף ז"ל מוכח דגם לפי טעמו של הרי"ף ז"ל האי איסורא דסינה תחת המט' נסוכ' הו"ל דבר תורה כמו סוכה תוך סוכ' . ועל כל פנים לטעמו של הר"ה ז"ל הדבר ברור דאיסורו דבר תורה ובאמור ודלא כהב"ח ז"ל כנ"ל :

ד' הישן תחת הכילה נסוכ' . אם אינה גבוה עשר' טפחים . או שאין לה ג' רחב טפח ינא' . ע"ע . והיינו דאיכ' רחב' נמי טפח תוך ג' לג' וגם הסדיכין מניעין לארץ שאין לה מחיצ' טפח אע"פ שגבוה עשר' מותר ליטן בה דשפוע אהל'ם לאו כאהל דמי . ספר האגודה פ"ק דסוכ' והגיה"ה הב"ח ז"ל וכתב על דבריו דכתב כן לפי שפ' תולין איתא יכי לענין שבת והו"ל הדין לגבי סוכ' והכי משמע פ"ק דסוכה דר' יוסף היה ישן בכלת חתנים נסוכ' לפי שלא היה לו ג' טפח שיה' ולא מחיצה טפח מן הקרקע ע"כ . והמג"ה הביא דברי הב"ח בשם ס' האגודה וכתב ע"ד ועיין סי' סט"ו ותר"ה שיש ט"ס בדבריו ע"כ . ונרא' דכוונתו דבמ"ש בס' האגוד' וגם הסדיכין מניעין לארץ יש בו ט"ס וכ"ל וגם אין הסדיכין מניעין לארץ דהי' מניעין לארץ למטה משפת המטה טפח חשיב אוהל דהו"ל הטפ' המשלשל למט' מהמט' לארץ קיר לאוהל והמט' ג' ונמו שכתוב בטור ובש"ע לעיל סי' סט"ו . וכן כתוב בס' האגודה בריש

פרק תולין וגם לא יהיו הדפנות מגיעות לארץ וכו' וסיים שכן הדין לענין סוכ' ע"ס. ומיהו יש לפרש דבריו שבפ"ק דסוכ' כמו שהביאם הב"ח בלתי צורך הנהגה בדבריו והבי קאמר וגם הסדיקין שמגיעין לארץ צריך שלא יגיעו כי אם עד פחות מטפח מטפח המטה דהכי חין לה מחיצה טפח :

ה' העצים היוצאין מארבע' ראשי המט' אסור לפרוס עליהן סדין ולשון תחתיו אפי' אם אינם גבוהין עשר' . אבל אם אחד יוצא צאמצע המטה בראש' והשני במרגלותיה כנגדו ונתתין כלונסאות (פי' עצים ארוכים בעין קנה של רומח) מזה לזה . מותר לפרוס סדין עליו ולשון תחתיו משיס דאין לה גג רחב טפח למעלה . והוא שלא יהיו גבוהין עשר' טפחי' . ויש מכשירין אפי' בגבוהין עשר' טפחים . ע"ע :

י' הא דבעלי היוצאין מד' ראשי המט' אסור אפי' באין גבוהין עשר' . הטעם הוא משום דקביעי טעי מכל' . ונתת המטה דבעינן גבוה עשר' אע"ג דג"כ קביעי . היינו משום דאינה עשו' לישן תחתיו הלא על גבה . הר"ן :

ז' סיכך על גבי עגלה שהיא גבוה עשר' ר"י ב"ר יהודה הו' משום ר' יוסי היסן תחת העגלה כיסן תחת המטה . הכי תניא בתוספתא דסוכ' פ"א . ופירש' הרב מהרד"ק ז"ל בס' חסדי דוד דכי היכי דמטה דהויא אוהל ערמי ולגבה היא עשויה והפ"ה היסן תחתיה תכן דלא יבא כל שגבוה עשר' סבד דאי תנא דה"ה עגלה שגבוה עשר' היסן תחתיה לא יבא . ומיהו תנא דמתני' מולא נקט הלא מטה משמע אבל עגל' יבא . וטעמ' דמטה חשיב' קבע טפי מעגל' לפי שישויה להלך ודמי לאהל זרוק ולאו שמיא אוהל והכי קי"ל . וה"ט שהשמיט הרמב"ם הך מתנית' ולא נקט הלא מטה כתנא דמתני' ע"כ :

ח' כ"ל דהנך עשר' טפחי' דפסלי בכל' שלא לישן תחתיה . מאדעתא משחינן אע"פ שאין י"ט מן המטה לכל' . וכן משמע בתוס' סוף דכ"א . מנ"א . ולי' אי"ש זעיר כ"ל דכל דאינה גבוה י"ט מעל גבי המטה לגג הכיל' אף שיש י"ט מהקרקע שרי לישן תחתיה דלא משחינן . מאדעתא הלא מע"ג המטה לגג הכיל' משערינן להכי י"ט . וכן מזהיר יוצא מדברי רש"י ז"ל פ"ק דסוכ' דף י' ע"ב עלה דאמר שמואל מותר לישן בכל' בסוכ' אע"פ שיש לה גג והוא דאיכ' גבוה עשר' . ופירש"י וז"ל והוא שאינה גבוה עשרה מן המטה דבבביר מגובה י' לאו אוהל הוא ע"כ . הרי שפי' רש"י ז"ל להדיא שצריך שלא תה' גבוה י' מן המטה דהיינו מע"ג המטה לגג הכיל' וכן מוכרח כמי נמאי דסיים רש"י ז"ל מילתא בטעמ' דבביר מגוב' י' לאו אוהל הוא . וא"כ מטעם זה ע"כ דלא מיתסר הלא בשיש גוב' י' מע"ג המט' לגג הכיל' דבבביר מהכי אף שמהקרקע איכא י' כיון דליכא י' בהחלל שמע"ג המט' לגג הכיל' לאו אוהל הוא . גם בגמ' שם גבי נקלטין תניא ובלבד שלא יהיו נקלטין גבוהין מן המטה עשר' . הרי דתני להדיא שלא יהיו גבוהין מן המטה י' ומינה כמי לכל' דאמר שמואל לעיל והוא שאיכ' גבוה י' היינו שאיכ' גבוה י' מן המטה . ומה שכתב המנ"א שכן משמע בתוס' סוף דכ"א . ברא' שכוונתו למ"ס שם התוס' בד"ה שאין לה קבע דמיתו שם מהש"ס ירושלמי דטעמ' דלפי שאין לה קבע הוא לפי שאין לה י' מן המטה עד לגג וז"ל הירוש' א"ר חמי על שם שאין מברעי המטה לסבך י"ט וכו' הא תני מעש' בירושלים שהיו משלשלין מטותיהן לפני חלונותיהן והיו מוסכנין

דיני חישן בסוכה

מסבכין ע"ג אין תימא מזוס שאין מעמידין על דבר טמא הא לית ליה טעמא
אלא משום שאין מכרעי המט' לסבך י"ט ע"כ ירושלמי ואותן של אנשי ירושל'
היו י' מכרעי המט' לסב' והא דקת' מתני' ר"י אומ' אס' אינה יכול' לעמו' מצמ'
חסור' דמצמ' הא יכול' לעמוד כגון סמכ' על יתירות כשר' אע"פ שאין מכרעי
המטה לסבך י' לא חשיב עראי כיון דאי שקיל ליה למטה איכא חויר י'
והסוכה מתקיימה וכו' דמטה לחודה קיימה ואין הסוכה נפסלת
בשביל שהכנים בה המט' ומייבט חוירה עכ"ד התוס' ו"ל. הרי שכתבו
התוס' עלה דהסומך סוכתו על כרעי המט' דאי סמכ' על יתירות כשר' אע"פ
שאין מכרעי המט' דהיינו מנג המט' עד הסבך עשר' כיון דאיכא י"ט מארעא
לסבך דבי שקיל למטה איכא חויר י"ט. ומוה למד הרמנ"א דהוא הדין לבי' ד
דחסיר לטן תחתיה בסוכ' בשגביה י"ט דמארעא משכינן דהיינו כל שיש י"ט
מהקרקע עד גג הכיל' אע"פ שאין מע"ג המט' לגנה י"ט דומיא דההיא דסומך
סוכתו בכרעי המט' דאי סמכ' על יתירות דכשר' אע"פ שאין מכרעי המט' לסבך
י"ט כיון דאיכא י"ט מארע' לסבך הסוכ'. ולי איה"ש נצייר דברי הרמנ"א ו"ל
בראיתו הלזו מדברי התוס' הלו הס תמוהי' טובא. דאי אחינא למילף איך
מצערינן הי"ט דבי' מדברי התוס' דגבי סומך סוכתו לכרעי המט' הנו'.
הדרבה איפכא איכא למילף מדבריה' דגבי ביל' דינן ע"ג המט' תחתיה דחסור
משום דחשיב' הכיל' איהל' כשיש בגובה י"ט. היינו דוקא כשגובה הי"ט הן
מע"ג המט' לגג הכיל'. אבל אס' אין מע"ג המט' לגג הכיל' י"ט אע"פ שיש י"ט
מהארץ שרי לטן תחת' דלאו איהלא הוא כיון דליכא י"ט בהחלל שמע"ג המטה
לגג הכיל'. דומיא דהסומך סוכתו בכרעי המט' ממז ולא על יתירות דלאו
סוכ' היא לא בדאיכא י"ט מכרעי המטה פירוש מסוף כרעי המטה שז"ג המטה
עד הסבך שעל גביהן דהיינו שיהא בחלל הסוכ' מגב המט' ועד הסבך י"ט דהכי
הוא פי' מאי דאמר בש"ס ירוש' על שס' שאין מכרעי המט' לסבך י' דהיינו מסוף
כרעי המט' שעומדים ע"ג המט' דאותם העמודים מע"ג המט' ולמעל' כרעי
המט' קרי להו הש"ס ירוש' וכמו שביאר דברי הירוש' אלו פר"ן ו"ל וכן מביאר
מדברי התוס'. אבל בדליב' י"ט מכרעי המט' דהיינו מע"ג המט' עד הסבך אף
שיש י"ט מהא"ץ סוכ' פסול' היא יוא"כ מינה נמי לבי' למיחשב' איהלא לאסו'
ליטן על המט' תחתיה בסוכ' כשגובה י"ט. היינו בשגביה עשר' מע"ג המטה
לגג הכיל' ולא משכינן מארע' כי היכי דלא משכינן מארעא הי"ט בסומך הסוכ'
על כרעי המט' ממז. והא דמשכינן מארעא הי"ט בסומך סוכתו בכרעי המט'
בסומך הסבך על יתירות שכתבו התוס'. היינו משום דכיון דהיתירות שהסבך
של הסוכ' נסמך על גביהן הס נעוצין בהקרקע נמצא' עיקר הסוכ' סמוך
ועומדת מכה הקרקע שיתירותיה נוצצין בה ולהכי שפיר מיסך סיך הסבך שע"ג
היתירות עם הקרקע ונחשב שפיר חויר חלל הסוכ' מהקרקע אשר בה נעוצין
היתירות שפיקר הסוכה דהוא הסבך סמוך עליהן ואין להמט' שצומדת שם
בחויר הסוכ' שייכות עם סבך הסוכ' כיון שאין הסבך סמוך על כרעי המט'
ולכן שפיר מארעא משכינן ומצערינן גובה הי"ט של חויר הסוכ' מהקרקע עד
הסבך ולא מע"ג המט' שכתוב'. משא"כ כשהסבך סמוך ע"ג כרעי המטה ממז
דלא כיון שהסבך סמוך ועומד מכה כרעי המטה דהיינו העמודים הכעוצים

ע"נ חמט' הוה עיקר הסוכ' מנח כרעי חמט' ואין להסוכ' שום שייכות עם הקרקע כלל אלא עם כרעי החמט' . ולכן בטיבן שיהיו באויר שבחלל הסוכ' מע"ג חמט' ששם נוצלים כרעיה עד הסכך י"ט ולא משחינן מארע' זהו פשוט וברור בכוונת התוס' בהלוקם בין כשהסכך סמוך על גבי כרעי החמט' ממש לכשהסכך ע"ג יתידות שבעוצין בקרקע . וא"כ הכא גבי כיל' דהיא פרום' על גבי החמט' ממש סביב סביב לה ואין לה שום שייכות עם הקרקע שהחמט' עומד עליה . לא משחינן שיעור הי"ט מארע' אלא מע"ג החמט' משערינן הי"ט דכיו איב' י"ט בחלל הכיל' מע"ג החמט' עד גנה הוא דחשיב איהלל' ואסור לישן תחתיה בסוכ' . אבל באין מע"ג החמט' עד גנה י"ט לאו איהלל' הוא ושרי לישן תחתיה דומיא דסומך פוכתו בכרעי החמט' ממש דמשערינן גוב' הי"ט למיחשב' סוכ' מכרעי החמט' דהיינו מע"ג החמט' עד הסכך ככו' . באופן שדברי המג"א ז"ל תמוהים בעיני . ולכן ג"ל עיקר דבדליכא י"ט מע"ג החמט' לגב' הכיל' אף דמארע' עד גב' הכיל' איבא י"ט שרי לישן תחת' דלאו איהלל' הוא ולא משחינן מארע' דלא כהמג"א כנ"ל : פ"י פירש סדין תחת הסכך לבנו . אם הוא בתוך ארבע' טפחי' לגב' כשר' . ואם הוא רחוק ארבע' טפחי' מן כנג פסול' . ואם אינו לבנו ארבע' טפחי' פסול' ד' טפחי' פסול' . ש"ע . ויש לומר שלא לתלות שום גוי סוכ' רק בפחות עד' לסוכ' . מורס בהגהה . ואפי' גוי שאינו רחב ד' . מג"א . וטעם זהירות זה בדא' משום שיש לחוש שמא יעש' גוי הרב' עד שיהיה שם סכך על אותו מקצת ויפס' תחתיו . ט"ז . ובדרשו' מהרי"ל כתב שמהרי"ל היה נזהר בזה למען שלא יהיה נדון משום סכך תחת סכך ויפסל :

דינים השייכים לסיבה שתחת סוכה

א' סוכה שתחת סוכה . העליונ' כשרה . והתחתונ' פסול' . והני תילי סיכול' התחתונ' לקבל כרים וכסתו' כל עליונ' ואפי' ע"הדחק ויש ביניהם עשר' ספחי' . אבל אם אין ביניה' י"ט או שיש ביניה' י"ט אבל אינו יכול' לקבל כרים וכסתות של עליונ' אפי' ע"הדחק התחתונ' כשר' אם היא מסוככת כהלכת' אפי' אם העליונ' למעל' מעשרי' . ואם אינ' מסוככת כהלכת' ומתכשרת ע"י סכך העליונ' . צריך שלא יהא סכך העליונ' גבוה מן הארץ למע' מעשרי' אמה . ש"ע סי' תרכ"ח . והיינו כשהעליונ' גלת' מרוב' . אבל אם המת' מרוב' אפי' יכול' תחתונ' לקבל כשר' . מג"א . וקאי על מ"ש הש"ע וה"מ סיכול' התחתונ' לקבל כשהעליונ' גלתה מרוב' וכו' ומה שרשום בספרי מגינים שלפנינו דברי המג"א אלו בסק"ב על מ"ש הש"ע בכו' הסעי ומתכשר ע"י סכך העליונ' הוא ט"ס וב"כ סר' תוס' שבת בהגהותיו שבסוף הכפר :

ב' העומה סוכתו בראש הענלה או בראש הספינ' אם אינ' יכול' לעמוד ברוח מזויה דיבש' פסול' . אבל אם יכול' לעמוד ברוח מזויה' דיבש' אפי' אם אינ' יכול' לעמוד ברוח מזויה' דים כשר' . ש"ע . ואע"פ שהספינ' מהלכת על הים כשר' וכן משמע בגמ' ע"ס . מג"א :

ג' פסחה בראש הנמל או בראש האילן כשר' ואין עולין לה ביו"ט . מקצת' על האילן ומקצת' בדבר אחר . אם הוא בענין שאם ינטל האילן תשאר היא עומדת ולא תפול עולין לה ביו"ט . ואם לאו אין עולין לה ביו"ט . ש"ע :

דינים השייכים לסוכה שתחת סוכה

ד' הא דבראש האילן כשר. היינו כשהסכך יוכל לעמוד בלתי אילן סמכו על קונדסין דאל"כ אשור דגזירה שמה יסכך בו כמ"ש סי' תרכ"ט ס"ז. ר"ן. מנ"א. ואז"ג דהר"ן אילן לשיטתו דפסק כר"י. וכטעמ' דנ"ד בגמ' דאסור להעמיד הסכך בדבר שסמכו ללסכך בו. מ"מ לדינא יש לחוש להחמיר בדעת הר"ן ודעימיה דפסקו כמ"ד דאין מעמידין הסכך בדבר הפסול לסכך בו וכמו שמטעם זה חש הש"ע לקנות סי' תרכ"ט ס"ז להחמיר ואסור להניח סולס על הגג כדי לסכך על גביו זהו בוכת המנ"א והיינו דסיים כמ"ש סי' תרכ"ט ס"ז:

ה' אפי' כשהסוכה על הארץ והקנים של הסכך על האילן אסור לעלות בו ביו"ט גזיר' שמה יניח חפציו על הסכך. רמ"ם ורי"ז. וה"ה פ"ה כתב שהו' דגילין להניח ולהלכות בסכך חפציהן ולהשתמש בהן ע"כ. והפסד בומן הזה שחין דגילין להניח חפציהן שם שרי. ולא אסור משום דבר שמכין כיון שאינו לא משום חשש כמ"ש ביו"ט סי' קי"ז. ולא גורמין שמה יניח על הסכך דאף אם יניח לא מיקרי משתמש במחומר כמ"ש סי' של"ו סעי' א. מנ"א:

דינים השייכים להניח הראוי לסכך

א' ממין הראוי כיולד. כריך. סיהא הסכך שמסככין בו דבר הנומח מן הארץ. ותלוש. ואינו מקבל טומא'. אבל שאינו נומח מן הארץ חש"פ שגוי ולו מן הארץ ואינו מקבל טומא' כגון עורות של בהמה שלא נעבדו שאינם מקבלי טומאה. אומיני מתכות. אין מסככין בהם. ש"ס סי' תרכ"ט:

ב' וכן אין מסככין בעפר. ר"ן מורס בהנה"ה. דעפר אינו דבר הנומח מן הארץ. והרב חיד"א ז"ל בס' טוב עין סי' ח"י בחי' על הש"ע ה"ח סי' תרכ"ט דנ"פ"ה הביא בשם הנה"ה כ"י שמתה על לשון זה של מור"ס שכתב ואין מסככין בעפר דאין סוס מציאות לסכך בעפר. והר"ן לא כתב לשון זה לא חמתני דתקל' שאין עליה מעויב' כתב ודוקא נקט שאין עליה מעויב' שאם היה בה מעויב' לא הוה סמי במפקדן דמעויב' וצפר סכך פסול כינהו דלאו גידולי קרקע הן. והא אחי שפיר אבל לשון מור"ס אין מסככין בעפר תמוה ע"כ. והרב חיד"א ז"ל כתב ע"ד ההגהה כ"י הכו' ואינו כל כך תימא דכאשר יהיה מציאות אחר דפסול וכבר בד"מ רמז לדברי הר"ן ע"כ. ולי אי"ש לעיר אין כאן שום תימא כלל על לשון מורס ז"ל דודאי דיש מציאות לסכך בעפר בלחוד בלתי מעויב' דהיינו בגושי עפר קשים. אי נמי בחתכות של לבנים שהם מעפר ואין מסככין בעפר דהיינו בגושי עפר קשי' ובכל דבר שהוא בא ממנו עפר כגון לבנים וכיוצא קאמר מור"ס וזה ברור:

ג' וכן דבר שמקבל טומא' כגון שפודין וארובות המטה וכל הכלים אין מסככין בהן. ש"ע סס:

ד' הני שפודין דאין מסככין בהן של ברזל הם. אבל של עץ אין מקבלין טומא' אפי' מדרכנן דפסוטי כלי עץ נינהו. וכן מבואר יוצא מדברי הרמב"ם ז"ל בסי' המט' על מתני' דהמקד' סוכתו בשפודין שכת' ז"ל פי' דאין ראוי לסכך בשפודין לפי שאינן גידולי קרקע ע"כ. הרי שמפרש לשפודין דמתני' דהם של ברזל ואין ראוי לסכך בהן לפי שאינן גידולי קרקע. והיינו משום

דאי בשל עץ רהוי לסכך בהן כיון שאין מקבלין טומא' אפי' מדרבנן דפשוטי כלי עץ ניכחו. אבל מרן ז"ל בב"י כתב ע"ד הטור שכת' וכן כל דבר המקב' טומא' כגון שפודין וכו' דשפודין של עץ ניכחו דאי בשל מתכת תיפוק לי מפני שאין גידולו מן הארץ ע"כ. ולפי זה גם מרן בש"ע דבת' כלשון הטור דשפודין של עץ איירי דאי בשל מתכ' תיפוק לי מפני שאין גידולו מן הארץ וכמו שכ"כ איהו גופי בב"י ע"ד הטור. אלא שיש לתמוה טובא על מרן ז"ל דאיך אפשר למימר כלל דשפודין של עץ אין מסבכין בהן כיון דפשוטי כלי עץ ניכחו ואין מקבלין טומא' אפי' מדרבנן. ובבר תמה בזה הרב מג"א ז"ל והניח בב"ע. וכן יש לתמוה על הלבוש ז"ל שכתב בפירושו דאין מסבכין דשפודין של עץ לפי שמקבלין טומא'. גם רש"י ז"ל בעירובין פ"ק דמיימי הת' הש"ס להך מתני' דהמק' טומא' דשפודין ובארוכות המט' פיר' דפסולין לסכך משום דכלים ניכחו ומקבלין טומא'. וכתב הרב יד אהרן דגם לדעת רש"י ז"ל דמיימי מתני' דשפודין של עץ דאי דשל מתכת תיפוק לי משום דלאו גידולי קרקע ניכחו. וא"כ גם על רש"י יש לתמוה דשפודין של עץ פשוטי כלי עץ ניכחו ואין מקבלין טומא'. והגם דמוכרח מעצמו דמתני' דשפודין של מתכת איירי אבל דשל עץ כשרין לסכך מטעמ' דפשוטי כלי עץ ניכחו ואין מקבלין טומא' ובאמור. כ"ל אי"ש לעיר להוכיח גדול' הוכח' מהש"ס דפ"ק דסוכ' ד"ד ע"כ דשפודין של עץ כשרין לסכך ושפודין דמתני' של מתכת ניכחו. דאמרי' התם נסר שהפכן על גדהן מהו אמר ר"ן פסול' נעש' כשפודין של מתכ'. ופי' רש"י כשפודין של מתכ' הפסולין לסכך בכל ענין שהפכן ע"כ. והשת' אם אית' דמתני' דשפודין דשל עץ איירי ומשום דכלים ניכחו ומקבלין טומא' מאי קאמר ר"ן נעשו כשפודין של מתכ'. הא שפודין של עץ נמי פסולין לסכך בכל ענין שהפכן משום דכלי ניכחו ומקבלין טומא' וכמ"ס מרן בב"י ובש"ע והלבוש ורש"י פ"ק דעירובין. אלא מוכח דדוקא שפודין של מתכ' פסולין לסכך אבל של עץ כשרין משום דפשוטי כלי עץ ניכחו ואין מקבלין טומא' אפי' מדרבנן ומתני' דהמק' דשפודין איירי בשל מתכ'. ולהכי קאמר ר"ן נעשו כשפודין של מתכ'. וזכנ' תגדל התמיה על מרן והלבוש ז"ל דפסקו דשפודין של עץ פסולין משום דמקבלין טומא' וכן על רש"י דפ"ק דעירובין דכרא' שדעתו דמתני' דשפודין של עץ איירי ופסולין משו' דמקבלין טומא' ואילו מהא דאמר ר"ן פ"ק דסוכ' נעשו כשפודין של מתכ' מבואר דשל עץ כשרין ומתני' דשפודין מיירי בשל מתכ' ובאמור. ומיהו על רש"י דפ"ק דעירובין לא קשי' כל כך כיון דלא בא בפ' דדבריו דמתני' דשפודין של עץ איירי רק משום דפי' דפסולין משום קבלת טומא' ולא פי' דשפודין פסולין משום דלאו גידולי קרקע ניכחו הוא דדיוק מר הר' יד אהרן מוכיח שדעת רש"י דמתני' דשפודין של עץ איירי. ואי מהא כ"ל אי"ש לעיר דאיכו מוכרח דאיכא למימר דלדעת רש"י מתכ' ודאי דשפודין של מתכ' איירי דאילו של עץ כשרין דפשוטי כלי עץ ניכחו ואין מקבלין טומא' וכדמוכח נמי מהא דאמר ר"ן פ"ק דסוכ' נעשו כשפודין של מתכ' דמתני' בשל מתכ' איירי כדכתיבנ' לעיל. והא דפי' רש"י פ"ק דעירובין טעמ' דשפודין וארוכות המט' משום קבלת טומא' ולא פי' טעמ' דשפודין משום דלאו גידולי קרקע ניכחו. היינו משום דכיון דשפודין של מתכ' פסולין גם מטעם זה דמקבלין טומא' מלבד הטעם דלאו גידולי קרקע ניכחו. וארוכות המט' אין פסולין

דינים השייכים למין הראוי לסכך

רק מטעם זה דכלים ניכחו ומקבלין טומא' ומתני' קתני המקר' סוכתו בשפודין ובארוכות המט' . להכי נקט רש"י גם לשפודין לה"ט דמקבלין טומא' דשו"א לתרווייהו לשפודין ולארוכות המט' כיון דגם בשפודין שייך זהו טעם זה אבל אה"כ דשפודין פסולין גם מטעם זה דלאו גידולי קרקע ניכחו . אך אי איכא למידק מדברי רש"י שדעתו דשפודין של עץ כמי פסולין משום מקבלין טומא' הוא ממ"ש פ"ק דסוכ' ד"ו ע"א ד"ה מלייה וז"ל להאיא שיעור' בשפודין שאסור לסכך בהן משום מקבלי טומא' וכו' הרי שגם שם כתב טעם דפסול שפודין משום קבל' טומא' ולא כתב טעם פיסול דידהו משום דלאו גידולי קרקע ניכחו . וא"כ מוכח שדעתו דגם שפודין של עץ פסולין משום מקבלי טומא' וכמו שלמד הר' יד אהרן מדבריו שבפ"ק דעירובין . דבדברי רש"י אלו דפ"ק דסוכ' שכתב' לא שייך למימר להא דאמרן בישוב דבריו שבפ"ק דעירובין דדייק מינה הר' יד אהרן . דהא הבא בפ"ק דסוכ' דקאי עלה רש"י לא הוזכר בש"ס רק שפודין בלחודייהו וא"כ הו"ל לרש"י למימ' טעם פסוליי' משום דלאו גידולי קרקע ניכחו . ובכן הדרא התמיה' גם על רש"י ז"ל דשפודין של עץ לא מקבלי טומא' דפשוטי כלי עץ ניכחו וכדמוכח כמי מהא דאמר ר"ן פ"ק דסוכ' בעשו בשפודין של מתכ' וכדכתיב' לעיל . ומיהו אכתי למימר דגם מדברי רש"י אלו דפ"ק דסוכ' שכתב' איכו מוכרח כל כך שדעתו דגם שפודין של עץ פסולין משום מקבלי טומא' כיון דלא בא דפי' גם בדבריו אלו דפ"ק דסוכ' דהן שפודין של עץ . ואי משום דפי' טעם פיסוליהו משום מקבלי טומא' ולא פי' הטעם משום דלאו גידולי קרקע ניכחו . יש לדחות ולומר דחדא מתרי טעמי נקט דשפודין של מתכת פסולין מתרי טעמי אי משום דפשוטי כלי מתכת מקבלי טומא' . ואי משום דלאו גידולי קרקע ניכחו . ונקט רש"י הטעם האחד דהוא משום מקבלי טומא' אבל אה"כ דפסולין ג"כ מטעמ' דלאו גידולי קרקע ניכחו אבל שפודין של עץ ודאי דכשרין כיון דפשוטי כלי עץ ניכחו ולא מקבלי טומא' אפי' מדרבנן . אך על מרן והלבוש ז"ל שכתבו בפירוש דשפודין של עץ פסולין משום מקבלי טומא' ודאי דיש לתמוה טובא דפשוטי כלי עץ ניכחו . וגם ממאי דאמר ר"ן בפ"ק דסוכ' בעשו בשפודין של מתכ' הכי מוכח דשפודין של עץ כשרין וכדכתיבנא . ומ"ש הר' יד אהרן דז"ל דס"ל למרן כמ"ש הב"ח דמירי בשפודין שהבית יד שלהן הוא של עץ ואפי' שנשבר קלת הברזל אין מסככין בו משום דמקבל טומא' אגב הברזל . הוא ודאי דוחק גמ' וכאשר חיים איהו גופי' דהוא דוחק . ולענין דינא נ"ל עיקר דשפודין של עץ כשרין לסכך דפשוטי כלי עץ ניכחו ואין מקבלין טומא' אפי' מדרבנן . וכמו שהוכחתי ג"כ מן הש"ס דפ"ק דסוכ' דדוקא של מתכ' פסולין אבל של עץ כשרין :

ד' פשוטי כלי עץ הרחבין שראוין להניח עליהן דבר אע"פ שמקבלין טומא' מדרבנן אין אסור לסכך בהן כיון דאין מקבלין טומא' לא מדרבנן . דאין אסור לסכך כי אם בדבר שמקבל טומא' מדאורי' . מרדכי פ"ק דסוכ' בשם הר"א ממין ז"ל . וכן נרא' שנט' דעת הרב תה"ד ז"ל סי' ק' . אבל התוס' פ"ק דסוכ' ד"ה ע"א ד"ה מסגרתו פתבו דפשוטי כלי עץ המקבלין טומאה מדרבנן אין מסככין בהן . וב"כ הריטב"א ז"ל בחי' לפ"ק דסוכ' . וכן עיקר .

דינים השייכים למין הראוי לסבך יד

י' אפילו כלים שנשכרו ולא נשאר בהן סיור קבלת טומא' אין מסבכין בהן .
 ט"ע . דאע"ג דהשת' לא מקבלי טומא' כיון דמכלי קאתו ותחלתן היו מקבלין
 טומא' גזור בה דבכין . כ"כ רש"י ז"ל פ"ק דסוכ' דט"ו ע"ב עלה דאמר רבי אמי
 בשם רב טביומי סבכ' בכלאי כלים הסול' בד"ה בכלאי כלים וד' י"ו ע"א ד"ה
 אין מסבכין . וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ה מה' סוכ' דמגורה דרבנן אין מסבכין בכלים
 שנשכרו הוהיל והיו מקבלי' טומא' שמא יסבך בשברים שעדין לא טהרו . ועיין
 לקמן בסמוך :

י' לרש"י דכתב הטע' דאין מסבכין בכלאי כלים הוהיל ומכלי קאתו ותחלת'
 היו מקבלי' טומא' ע"כ . משמע דהאיסור הוא משום דעדין לא פקע שם
 טומ' מנייהו מדרבנן מיהא . ח"כ מן הדין הם חסורי' . אמנם להרמב"ם שכתב
 שמא יסבך בשכרי' שלא טהרו . משמע דמן הדין הוה שרי דפקע לה טומ' מכיו'
 לגמרי אלא משום גזיר' אחרים . כ"כ הרב מצ"ע רוקח ז"ל ע"ד הרמב"ם . ואנכי
 אי"ם לעיר כוראות כפלתי על הרב ז"ל דמה ראה על ככה להטיל מחלוק' בין
 רש"י והרמב"ם במקום שגדול השלום ביניהם דהא גס רש"י ז"ל לעיל דף ט"ו
 ע"ב ד"ה בכלאי כלים כתב דאע"ג דהשת' לא מקבלי טומא' כיון דמכלי אתו
 גזור בה דבכין . אשר מדבריו אלו מוכח להדיא דגם לדעתו ז"ל כלים שנשכרו
 פקע שם טומא' מכיו' לגמרי ואינם מקבלי עוד טומא' אפי' מדרב' לא דלסבך
 בהן גזור רבנן ואחרים כיון דמכלי קאתו וכדברי הרמב"ם ז"ל :

י' גם בכשרי כלי היין שקורין דוגא"ש אין מסבכין בהן ואפי' פחותי' מג"ט
 מפני שקן כשברי כלים . כל בו ארמות חיים :

ט' כיון דטעמ' דאין מסבכין אפי' בכלים שנשכרו ולא נשאר בהן שיעור קבלת
 טומא' . הוה משום דכיון דמכלי אתו ותחלתן היו מקבלין טומא' גזור בה
 דבכין ובמ"ס רש"י והרמב"ם ז"ל . ח"כ דוקא שכרי כלים שבאו מכלי גדול שכבר
 היו ראוין לקבל טומא' בתחלתן כשהיו כלים שלמים . אבל בכלים שהתחילו
 עשייתן ועדיין לא הושלם גמר מלאכתן לשיעורן שיחשבו כלי ויהיו ראוין לקבל
 טומא' כשרין לסבך בהן . וא"כ מחללות אפי' העשוין לשכיר' שעדין לא
 כפרתו ההוין מסבכין בהן כיון דאין מחללת מקבל טומא' עד שיגמור מלאכתו
 דהוא כשיכרת ההוין וכל שלא כפרתו ההוין אינו מקבל טומא' . ובמ"ס
 הרמב"ם פ"ה מה' כלים דין ח' . וכן כל כלי עץ שלא נגמר מלאכתן שכתב שם
 הרמב"ם שאינם מקבלי' טומא' כשרים לסבך . ועיין לקמן בסמוך :

י' מטלניות של בגד שלא הים בהן מעולם שלש על שלש . אם כשנארגו לא הים
 בדעתו של האורג לארגו בהן יותר מסבכין בהם . אבל אם הים בדעתו לארגו
 בהן יותר אע"פ שעדין לא נארגו יותר אין מסבכין בהם . דארגו אפי' כל
 גזא מקבל טומא' כשדעתו לארגו בו עד שלש . כ"כ התוס' בשבת דכ"ו ע"א
 סוף ד"ה אין בו משום שלש על שלש . אבל לפי מ"ם הרמב"ם פ"ה מה' סוכ'
 והסמ"ג בשם רי"ז בשם מו"ה רבינו יצחי' פראשון והרשב"א בחי' לשבת לדף
 כ"ו והריטב"א בחי' לסוכ' דטעמא דאבינו פשתן דפסולין לסבך הוה משום
 שנשתנה ובאלו אינו מגדולי קרקע ויזא מכלל פסולי גורן ויקב ובמו שאכתוב
 דבריה' לקמן או' י"ח ח"כ גם מטלכיו' שלא הים בהן מעולם שלש על שלש ולא הים
 בדעתו לאורג לארגו בהן יותר אין מסבכין בהן אע"ג דאין מקבלין טומא'
 הוהיל

דינים השייכים למין הראוי לסבך

הואיל ונשתנו ונאלו אינן מנידולי קרקע ויאלו מכלל פסול' גורן ויקב כדעת' הרמב"ם ור"י הראשון והרשב"א בשם י"מ והריטב"א באיני פשתן . וכן עיקר לדיכא ואין מסככין במטלניות של בנדר אפי' בשלח היה בהן מעולם ג' על ג' ולא היה בדעת האורגן לארונ' בהן יותר :

ו"א נסתפקתי לפי דעת התוס' והריטב"א ז"ל כתבתי דבריה' לעיל או' ה' דאף בפסוטי כלי עץ הרחבים וראויים לקבל דבר דאין מקבלין טומא' אלא מדרבנן אין מסככין בהן . אם בשבריהן בפסוטי כלי עץ הכו' עד שאין ראויין עוד למלאכתן דאין ראויין עוד לקבל דבר אין מסככין בהן כמו כלים שמקבלין טומא' מדאוריית' דאפי' נשברו ולא נשאר בהן שיעור קבלת טומא' אין מסככין בהן . או דילמא כיון דמה שאין מסככין בכלים אפי' שנשברו אינו אלא מגור' דרבנן . דוקא בלאי כלים שהיו מתחלתן מקבלי' טומא' דבר תור' . אבל בבלאי פשוטי כלי עץ הרחבי' דאפי' כשהיו שלמים לא היו מקבלי' טומא' אלא מדרבנן ולא היו א"כ פסולין לסבך אפי' מתחלתן אלא מדרבנן . אין לאסור לסבך בשבריהן דהוה כמו גור' לגור' . וכרא' לי כהגדר הזה דבשברי פשוטי כלי עץ מסככין מה"ט דהוה כגור' לגור' . וכעין מ"ס הריטב"א ז"ל בחי' לסוכ' פ"ק על מתני' דחבילי קס' ובפ' היטן בסוגי' דהסומך סוכתו בכרעי המט' דאע"ג דאין מעמידין הסבך על דבר שאין מסככין בו . היינו על דבר שפסול לסבך בו דבר תור' . אבל על דבר שאינו פסול לסבך אלא מגור' דרבנן שרי להעמיד בו הסבך כגורה לגור' הוא . וא"כ אף אין בית' הכי הבא בבלאי פשוטי כלי עץ המקבלי' טומא' מתחלתן כשהיו שלימי' מדרבנן דאע"ג דאין מסככין אפי' בשברי כלים . היינו בשברים שברו מכלים שהיו מקבלין טומא' מתחלתן כשהיו שלימי' מדאוריית' . אבל בשברי כלים שלא היו אפי' מתחלתן כשהיו שלמים פסולין לסבך אלא מדרבנן כגון פשוטי כלי עץ הרחבי' שאין מקבלין טומאה אלא מדרבנן שרי לסבך בהן דהוה כגור' לגורה . אך את זה ראיתי להמג"א סי' תרכ"ט סק"כ שהבי' דברי התוס' שכתבו דפשוטי כלי עץ הרחב שראוי להכניח עליו דבר מקבלין טומא' דדמו לבית קבול וכתב וא"כ אין להני' מרה ומגרפ' על הסוכ' אפי' נשבר' ע"כ . הנה דפשיט' ליה להמג"א דגם שברי פשוטי כלי עץ הרחב פסולין לסבך עד שאסור אפי' להכניח מרה ומגרפ' על סבך הסוכ' אפי' נשבר' . ואנכי אי"ס זעיר תמיהא לי על המג"א דאף דכתבו התוס' דאפי' פשוטי כלי עץ הרחבי' מקבלי' טומא' משום דדמי לבית קבול . היינו מדרבנן . וא"כ כיון דאפי' כשהן שלימי' אין מקבלין טומא' אלא מדרבנן ולא אסור לסבך בהן אלא מדרבנן מנ"ל להרב' ז"ל לאסור לדעת התוס' לסבך אפי' בשבריהן עד שאסור אפי' להכניח מרה ומגרפ' ע"כ סבך הסוכ' אפי' נשבר' . הא כיון דאפי' בלאי כלים המקבלין טומא' דבר תור' אין פסולין לסבך אלא מגור' דרבנן ופשוטי כלי עץ אפי' הרחבין אין פסולין אלא מדרבנן משום דמקבלי' טומא' מדרבנן א"כ מסתבר דאפי' לדעת דתוס' אין לאסור לסבך בשבריהן דהוה כגורה לגור' וכעין מ"ס הריטב"א לענין איסור להעמיד הסבך בדבר שאין מסככין בו וכדכתיבנא . ועוד דכיון דפשוטי כלי עץ הרחבי' אפי' כשהן שלמים לדעת המרדכי בשם הר"א ממין שרי לסבך בהם כיון שאין מקבלין טומא' אלא מדרבנן וכן נרא' שכוט' דעת התה"ד כדכתיבנא' לעיל או' ה' . כיהי דבהא כיון לדעת התוס' והריטב"א אין מסככין בהן הכי נקטינן .

דינים השייכים למין הראוי לטכך טו

מ"מ בשצדקיהו ללא השכחן להתוס' והריטב' שאסרו לטכך בהן ומסתבר טפי למימר דבשצדקיהו גם התוס' והריטב' א' מיערו ש"ו לטכך בהן כיון דאף בשצדק שלמים לא אסיר לטכך בהן לא מהדבכין ובאמור לעיל. הכי נקטינן לטכך בשצדק פשוטי כלי עץ הרחבים. וכן כ"ל עיקר לדיכא ומיהו לענין מעש' הואיל ונפיק מפומי' דמר המנ"א ז"ל לאסור גם בשברי פשוטי כלי עץ הרחבי' אפי' להניחם ע"ג סכך הסוכ' יש לחוש להחמיר לכתחל' מיהא לטכך בהן אפי' כשהן שבורין. אצל דיעבד כ"ל להסוכ' גשרה. ולהניח מרה או מגרפ' שבור' עד שאין ראויין להניח עליהן דבר ע"ג הסכך שרי אפי' לכתחל'. ודלא כהמנ"א שאסר אפי' להניחן ע"ג סכך הסוכ'. ככ"ל :

י"ב סככה בחלים שאין להן בית קבול כשר'. ושיש להן בית קבול פסול'.
 ט"ע. חלים שאין להן בית קבול היינו בית יד של חלים זכרים כעין שלנו ש' תוחבין אותה בבית קבול של חן. דאע"ג דכלים כינהו פשוטי כלי עץ אין מן בלין טומא' ולפיכך כשר'. ושיש להם בית קבול הוא הבית יד של חלים נקבות שיש נקב בראשו והחן עשוי כמרצ' וכנכנס לתוך הנקב הוא מקבלין שכלי עץ וראויין לקבל טומא' ולכן פסולין. גמ' ורש"י פ"ק דסוכ' ד"ב ע"ב :
 י"ג אם יש בהם צרור כרא' בעיני שאף הזכרי' פסולין לפי שמקבלין טומא' ע"י הצרור. שם"ג נשם ריא"ז פ"ק דסוכ'. וכן דקדק הר' לח"מ ז"ל מהדברי ה"ה פ"ד דה'סוכ' ממה שהשי' על טעמו של הראב"ד שם בפירו' איכילי פשתן לחם' דהוא לפי שראוי ליתכן בחרים ובסתות ויקבלו טומא' ע"י דבר אחר. דלפי טעמו סיבכ' בחלים זכרי' למה כשר' והלא ראוי להכתן בצרור וכו'. ובתב ע"ד הר' לח"מ כרא' מלשונם שהוא סובר דמה ש'אמרו סככ' בחלים זכרים כשר' דכ"ל קודם שישימו עליהן הצרור ומפני כן הקט' על הראב"ד דניחוש שמא יתן עליהן הצרור ובכתוב בהנה' אלפסי בשם ריא"ז דאחר שיתן הצרור אפי' זכרי' פסולין מחמת שימת הצרור ע"כ. ואנכי אי"ש לעיר תמחני על ריא"ז ז"ל שכתב וכרא' בעיני וכו' תלה הדבר בעצמו דחידושא ותורה דיליה הוא. וכן על הר' לח"מ שדקדק מלשון ה"ה שגם הוא דעתו כריא"ז. והוא תימא דהא הלכ' רווחת ויתלמוד ערוך הוא צרולין דקי"ח דידות הכלים כשהיד קבוע ומחובר לכלי הרי הוא כהכלי להטמא ולטמאות וכן בא מפורש בכמה משניות ערוכו' פ"ה ופכ"ט דכלים דידות הכלים כיך הקרדוס וכיוצא בו אע"פ שכשהוא באנפי נפש' פשוטי כלי עץ הוא דהא הוא זכר הנכנס בנקבות הקרדוס כשהוא קבוע ומחובר להקרדוס הרי הוא כגוף הקרדוס להטמא ולטמאו'. והכי תנן עוד בפ"ד דכלי' ומייתי לה הש"ס בשבת דמ"א ע"ב מקל שצטאו יד לקרדוס חבור לטומא' בשע' מלאכ' ופירשו שם הר"ם במס' כלים ורש"י בשבת שם ד"ה חבור לטומא' דאע"ג דהמקל באנפי נפש' פשוטי כלי עץ הוא ולא מקבל טומא' הכא בית יד הוא ובתרכו ידות לכל תורת כלים או האוכל ע"כ. ומבואר שם בש"ס בשבת דה"ט דמקל זה אינו חיבור אלא בשע' מלאכ' מפני שאינו כותנו שם רק לפי שצ' ועשוי אדם לזורקו שלא בשעת מלאכ' בין העצים. אבל אם כותן הבית יד בהקרדו' להיות' בו לבית יד קבוע הוא חבור גם שלא בשע' מלאכ'. וא"כ הרי דבר זה דמיא' זכרי' כשיש בהן הצרור מקבלי' טומ' ע"י הצרור הוא פשו' וצדור מעצמו כיון דהם יד להחן שהוא הצרור' כמו טען של הקרדו' וכיוצ' ואיך כת' ריא"ז על דבר פשוט

דינים השייכים למין הראוי לסבך

פשוט כזה וזכר' בעיני וכו' . וכן הר' לח"מ שדקדק מלשון ה"ס שגם הוא כן
 ס"ל כריא"ו . הא ש"ס ערוך ומשניות ערכות הן . וזה' יד אהרן ז"ל תתה על
 דברי ריא"ו והלח"מ הכו' מטעם אחר והוא מהא דתנן פי"ג דכלי' ופסקו הרמב"ם
 פ"ג העוסה עלי מקלתו מן העץ ומקלתו מן המתכת אם היה העץ משמש את
 המתכת' מקבל טומא' . הרי מבואר דאם העץ משמש את המתכת' מקבל טומא'
 ע"י הברזל . ובתנאים וזכר' כמי העץ משמש את המתכת ודאי שמקבל טומא'
 וא"כ משנה ערוך' היא ע"כ . ולדידי אי"ש צעיר מהך מתני' דכלי' שמקלתו מן
 העץ ומקלתו מן המתכת' ליבא שום תמיה' כלל על ריא"ו והלח"מ ז"ל . דשאני
 כלי' שמקלתו מן העץ ומקלתו מן המתכת' דקתני התם במתני' דאילו המקלת
 מן העץ שחובר אל המקלת של המתכת' אין המתכת בפני עצמו ראוי כלל לפעול
 פעולה זו שירצה האדם בה וכדי שיפעול המתכת' פעול' זו צריך לחבר אליו
 המקלת הוה של העץ ואז בהחברים יחד הוא שהמקלת של המתכת' עוש' הפעול' .
 וכיון שכן שמפני המקלת מן העץ שחובר אל המתכת' ומשמשו הוא שהמתכת' עוש'
 פעולתו חשיב שפיר המקלת של המתכת עם המקלת של עץ כגוף אחד כיון
 שע"י צורך שניהם עוש' המתכת פעולתו . וכיון שציקר הפעול' פועל המתכת
 והעץ הוא המשמשו כדי שיוכל לפעול פעולתו הולך המקלת של העץ שהוא
 המשמש אחר המתכת שהוא הציקר ומקבל גם המקלת מן העץ טומא' ע"י
 המקל' של המתכת' . משא"כ בחי' דאין פעולת הברזל דהיא פעולת חזן ע"י שמוס
 העץ שחובר אליו . להברזל פעולתו אחר לפעול בלתי חבור העץ בו ואין העץ
 משמשו להברזל לפעול ע"י שמוסו פעולת חזן דאין העץ רק להיות לבית יד לו
 לשמש האדם לעשות הפעול' יותר שלימו' ולכן יש לומר דחזנים וזכרים אף בשם
 בהם הברזל אין העץ דאינו רק לבית יד הולך אחר החזן לקבל טומא' על ידו
 שהוא ברזל . אך אי ליבא לאתמוהי על ריא"ו והל"מ הוא מהא דקי"ל דכל ידוה
 הכלים בכלים לטומא' וכדהוינן עליהו אכן כעניותי :

ו"ד חפי' חפי' זכר' . אם היו פעם א' בברז' פסולי' חז"פ שניטלו אח"כ מהברז' .
 מה"א וב"ח בשם שפ"ג בשם ריא"ו . וקטע' דפסולי' חפי' בשניטלו מהברזל
 הוא משום דהו"ל ככלאי כלים דפסולי' חז"פ שנטהרו כיון שמתחלתו היו מקבלין
 טומא' גזר בהו רבנן כדלעיל בדינים אלו אות' ו' . ואני אומר בזה אם קבלה
 נקבל ואם לדין יש תשוב' גדול' . דהרי כתב הרמב"ם הטעם שגזרו רבנן ושלו
 בלאי כלים הוא משום גזר' שמא יסבך בשאריו' שצדין לא טהרו עיין לעיל אות' ז' .
 וכיון שמפני כך פסלו בלאי כלים אית לן למימר דעד כאן לא גזרו אלא דוקא
 בבלאי כלים שבהיו שלמים היו מקבלי' טומא' מזד עמון דהיו כלים הראויין
 לקבל טומא' ולכן אף שנטהרו ליבא שפיר למגור שמא יטעו ויסבכו בשאריו'
 שצדין לא נטהרו בתשעם שנטהרו כשיצור שצ' נטהרו . אבל הכא בחזנים
 זכרים דמזד עצמם לאו בני קבולי' טומא' כינהו דפשוטי כללי' עין כינהו וכי נתון
 בהן הברזל כמי לא מזד עצמם ראויין לקבל טומא' אף ע"י הברזל שהם יד לו
 הוא דמקבלי' טומא' . ליבא למיגור בהו להאי גזיר' דגזרו בבלאי כלים דהכא
 כיון שניטל הברזל מצליהן כרא' לצין כל שאין מקבלי' טומא' מפני שהגזרם
 שהיה גורם להם לקבל טומא' דהוה הברזל ניטל מצליה' וליבא למיחס שיבאו
 ע"י כן לסבך בכלים גמורים שלא נטהרו או בחזנים כשים עליהן הפעול

דינים השייכים למין הראוי לסבך טו

וכמו שלא גזרו למססל ידות האוכלין אפי' כשניטל מעליהן כל האוכל אע"ג שנססיו מחוברים לאוכל היו מקבלין טומא' ע"י האוכל . והיינו משום דלא שייך למגור בידות שאפי' בהיותן עם האוכל לא מקבלי טומא' מגד עצמן אלא מגד האוכל וכאמור . וא"כ ידות הכלים כחטים זכרי' נמי דכוותיהו ידות האוכלין וליבא למססליניהו אחר שניטל הברזל מעליהן אפי' מדרבנן . ומ"ש המג"א והב"ח דינא הכו' בשם השם"ג בשם ריא"ו אחד הרוא' בהשם"ג ירא' דלא נסבך בדין בשם ריא"ו ומ"ש בשם ריא"ו הוא דאם יש בהן הברזל כרא' בעיני שאף הזכרי' פסולי' לפי שמקבלי' טומא' ע"י הברזל ע"כ . ומדברי ריא"ו אלו איבא למידק איפכא דמדת' ואם יש בהם הברזל ולא בת' ואם היה בהם וכו' דהוה אשמועי' דבותא מוכח דדוקא בזמן שהן עם הברזל יחד פסולין לפי שמקבלין טומא' ע"י הברזל אבל כשניט' מעליהן הברז' דשזב אין מקבלי טומא' כשרין . וכבר כתבתי דבהי"ז זכרים ליבא למגור להאי גזר' דגזרו בבליי כלים . וכן כ"ל ע קר לדינא דחטים זכרים אפי' שהיה עליה' הברזל כשניטל הברזל מעליהן כשרין . ומיהו לענין מעש' הואיל וגפק מחומייהו דרבנן קדישי' הר' ב"ח והר' מג"א ז"ל לפוסלן אפי' לאחר שניטלו מהברזל יש לחוש לדבריהם להחמיר :

פ"ו חטים נקבות דפסולין משום דהוה להו מקבלין סבכלי עץ ורחויין לקבל טומא' . פרכינן עלה בגמ' פשיטא . ומסנינן מהו דתימא בית קבול העשוי למלאות לא שמי' קבול קמ"ל . כלומר קמ"ל דשמיא קבול וכ"כ הרי"ף והרא"ש דשמיא קבול . וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ה דסוכ' וז"ל בנקבות פסולי' אע"פ שהוה עשוי להסתמלאות בברזל בית קבול הוא ומקבל טומא' ככל כלי קיבול ע"כ . אבל בפ"ב דה' כלים הלכ' ג' כתב וז"ל בית קבול העשוי למלאות אינו בית קבול כיגד דבקעת של עץ שהוקקין בה בית קיבול ותוקקין בו הסדן של ברזל אם של נפחים הוא איכה מקבלת טומא' שאע"פ שיש בה בית קיבול לא נעש' לא למלאותו וכן כל כיוצא בזה . ואם הית' של גורפין הרי זו מקבלי' טומא' מפני שהן מגביהין את הברזל בכל עת שירצה ומקבלין את שפות הזהב והבסף המתקבלת שם תחת הסדן והרי עש' לקבל' וכן כל כיוצא בו ע"כ . הרי שפסק בה' כלים דבית קיבול העשוי למלאות לא שמיא בית קיבול . היסד המפורס בש"ס דסוכ' דשמו בית קבול . וגם הוא נסת"ר מחמת'ו ממ"ש איהו גופי' בה' סוכ' דחיתים נקבות אע"פ שעשוי למלאות שמי' בית קבול ומקבל טומא' ככל שאר כלי קיבול . וכבר תמה עליו בזה הרשב"א ז"ל בהשו' ח"א סי' קכ"ה ובמיוחסו' להרמב"ן סי' רי"ט ובת' ואיני יודע מה הפרש יש בין בית קבול זה לדבקעת הסדן לבית קיבול של חייזין נקבות שאף הוא עשוי למלאות ועליהן אמרו שאין מסניכין בהן דבר קבול העשוי למלא' שמי' קבול . גם הר' המב"ט ז"ל בשם קרית ספר תמה בזה על הרמב"ם והניחו בל"ע . וה' יד אהרן בת' ליישב ע"פ מ"ש התוס' דבחילום שמים בית קבול לפי שפעמי' שניטלי' הברזל מן העץ ובה' כלים מיירי בשאין כוטל משם ברזל כלל ולפיכך כתב שם דלא שמי' בית קבול . וכ"כ ליישב בשו"ת שכות' עקב ח"א סי' ל"ג ושו"ת פרי הארץ ח"א ד"ן . גם הרב מהר"ח ז'ן עטר ז"ל בשם ראשון לציון דחי' לסוכ' דג"ע"ג בת' בתחל' יסוב זה וסיים עלה דזה דוחק ובתב דהנכון לומר הוא דשמי' מיני עשוי למלאות הן . אחד בשבית קיבול הוא לתשמים גורכי הכלי עצמו שיש בו בית קבול זה הנה שמתמלא

דִּינִים חֲשִׁיכִים לְמִין הָרְאוּי לַסֶּכֶךְ

שמתמלא חשיב בית קבול . והיינו חיצו' נקבות שהנקבו' שבהם הוא כדי שיטמא בחץ למרחוק ע"י חץ שתוחב בו ונמצא בית קיבול הוא לצרכי החץ כדי שיעש' מלאכ' שלימה ולזה שמו' בית קיבול והיינו מאי דחדית לן רב . ואיכא בית קיבול אחר והוא כשאנינו לתשמיש הכלי עצמו לא לתשמיש כלי אחר הבא בתוכו כדי להסתמם בו . ונמצא כל הבית קבול אינו לא בשביל המתמלא בו ולא בשביל הכלי שבעש' בו בית קיבול זה לא חשיב בית קיבול כלל . והיינו הך דקתני פי"ו דכלים דתחתית הנורסין דהתם הבקע' שבתחתית הסדן אינו לא לתשמיש הסדן לא לתשמיש הבקע' . ולזה לא שמו' בית קבול . ומאן דאית ליה מבוא בטומא' וטהר' ירגיש חילוק זה כי ככון הוא . ולזה תמצא שפינה הרמב"ם את לסוכו בשני מיני בית קיבול או . בהא דחצים כתב אע"פ שהוא עשוי להתמלאות . ובההיא דכלים כתב בית קיבול העשוי למלאות . ומי שאינו מבין דברי חכמי' יחשוב דלאו דוקא . ולא היא . לא הא דחצים אינם עשויים החצים כל עיקר בשביל נקב זה לא שעשוי הנקב לתיקון יפה לתשמיש יותר רחוי לזה אמר עשוי להתמלאות פירו' מעט' זה של בית קבול עשאוהו אבל לא עשאוהו להשאר כך אלא להתמלאות . ובהך דתחתית הנורסין אמר עשוי למלאותו פי' כל עצמו של נקב זה לא היה חלל למלאותו ונמצ' בעש' כל עצמו לצורכי הממלאו והבין ולזה לא חשיב בית קבול דכל הכלי בטל וכבית יד לסדן . ובה נתיישב תמיה' התוס' בגמ' דל"ה נקבו' שהקשו מקתא דסכינא דטהור' עכ"ל ז"ל . והנה מה שנסתייעהר' ז"ל ממה שפינה הרמב"ם בשני מיני בית קבול או דבחצים כתב עשוי להתמלאות ובההיא דכלים כתב עשוי למלאותו . אחר המחיל' סיוע שאין בו ממש הוא ואישתמיט מוכיח דמר מ"ש עוד הרמב"ם בה' כלים פ"ד הלכ' ג' וז"ל מכבש של אשכך שמוחה עליו את העור טהור מפני שמניח עליו את האבן במקום החקוק שיש בו ומשמש עליו ונמצא עשוי לשמש את הכלי בשם' מלאכ' . ואינו מתטמ' משום כלי קיבול שהרי החקק שבו עשוי להתמלאות באבן ע"כ . הרי שבת' דגם מכבש של אשכך אע"פ שיש בו בית קבול אינו מקבל טומא' מה"ט שהוא בית קבול העשוי למלאות ואע"פ כתב בו שהרי החקק בו עשוי להתמלאות באבן כלשון זה ממש שכתב בחיצים עשוי להתמלאות בברזל . גם עיקר יסוד זה של הרב ז"ל וחילוקו בין בית קבול זה דחצים לבית קבול דבקע' הסדן אינו יסוד וחילוק ככון . דמה לי אם הבית קבול הוא לצורך הממלאו כההיא דתחתית הסדן . או אם הוא לצורך הכלי שהבית קבול חקוק בו כהך דחצים נקבות כיון דסוף סוף שניהם לא בעש' בהן הבית קבול לא למלאו בכלי אחר להעמידו בו דעיקר הטעם דלא שמו' בית קבול ודאי כרא' דאינו רק מפני שעשוי להתמלאו' בכלי אחר להעמידו בו . ועוד דהנה לפי מאי דמפרש הרמב"ם להא דתנן בפיו' דכלים תחתית תכפחי' טהור דתחתית הוא הבקעת של עץ שהסדן חוקע בו ואע"פ טהור' לפי שהבית קבול שבבקעת הוא עשוי למלאו' ולא שמו' קבול . איך פריך הש"ס בסוכ' לרב דאמר חצים נקבות פסולין פשיט' . וכי לא ידע הש"ס להך משנ' ערוכ' דפיו' דכלים דתחתית של כפחין טהור' אע"ג דיש בו בית קבול מפני שבית קבול העשוי למלאות לא שמו' בית קיבול . וא"כ אדרבה הו"ל למפריך עליה דרב דאיך קאמר דנקבות פסולין משום דיש להם בית קבול הא בית קבול העשוי למלאות הוא ולא שמו' בית קבול כדתנן בכלים דתחתית

יז רינים השייכים למין הראוי לסכך

של נפחי' טהור' . ואם איתא לישוב דברי הרמב"ם כיסוכו וחילוקו של הרב
הכו' בין הבית קבול' דתחתית הסדן לבית קבול' דחגים נקבות . על כרחין
כריכין אינו לומר דה"ט נמי דהש"ס דסוכ' דפריך עליה דרב פשיט' אע"ג דמשכ'
שלימ' שכיכו דתחתית הנפחי' טהור' דבית קבול' העשוי למלאותו לא שמי' בית
קיבול' . ומשום דפשיט' ליה להש"ס לחלוק זה דחילוק הרב הכו' בין הבית קיבול'
דהתחתית של סדן להבית קיבול' דחגים נקבות ולהכי לא פריך לרב ממתני'
דתחתית של נפחין טהור' לא אדרב' פריך ליה פשיט' מכא דפשוט' אללו כל
כך חילוק זה דכתב לחלק הרב הכו' . והשת' כיון דכל עיקר מאי דפריך הש"ס
פשיטא אינו אלא מכא דפשיטא ליה טובא חילוק זה . מאי האי דמשכי ליה
הש"ס מהו דתימ' בית קיבול' העשוי למלאות לא שמי' קיבול' קמ"ל דהכוונה
הוא לפי יסוכו של הרב ז"ל דקמ"ל חילוק זה . הא גם הש"ס דפריך ליה פשיט'
ע"כ דפשוט' אללו חילוק זה ומכא פשיטות חילוק זה הוא דפריך פשיטא ומאי
משכי ליה מהו דתימ' וכו' קמ"ל ומאי קמ"ל הא היא גופה קאמר ליה הש"ס
דהוא פשיטא . באופן דגם יסוב זה של הרב ראשון לזיון ז"ל וכתב דהוא ככון
לדידי אינו ככון ואינו מן היסוב כלל . ולכן הכרא' לי איש געי"ר ליישב
דברי הרמב"ם מפני חומר הנושא הוא בפעי"ר הערה אחת במאי דמשכי הש"ס
דרב הא קמ"ל דחגים נקבות אע"ג דהן בית קבול' העשוי למלאות שמי' קבול'
ומקבלין טומא' ככל כלי קבול' דלפ"ו נמצא דכל עיקר מימרא דרב בחינים
נקבות הוא לאשמועי' דחגים נקבות מקבלי' טומא' . ויש להעיר על זה דא"כ
הו"ל לרב למימר למימרא דילי' בעלמא לענין טומא' דחגים נקבות מקבלין
טומא' וממילא נדע לענין סוכ' דפסולין כיון דמקבלין טומא' . ולא למימר
דאין מסככין בהן לאשמועינן דמקבלי' טומא' . כי על כן ג"ל לומר דהא דקאמר
רב דחינים נקבות אע"פ דהוה בית קבול' העשוי למלאות שמים בית קיבול'
ומקבלי' טומא' . היינו דוקא הכא גבי סוכ' ומשום שסכך בהם הסוכ' הוא
דמקבלי' טומא' . אבל בעלמא גם חגים נקבות אין מקבלי' טומא' מפני דהוה
בית קבול' העשוי למלאות בברזל דלא שמים קיבול' כההיא דתחתית של נפחין
דטהור' מטעם זה דעשוי למלאות בהסדן ולא שמי' בית קיבול' . והא אשמועי'
רב דאע"ג דאפי' חגים נקבות לא מקבלי' טומא' משום דבית קבול' העשוי
למלאות לא שמי' קבול' וכדתנן בכלים דתחתית של נפחין טהור' היינו בעלמא
משום דכיון דעשוי למלאות ובידו למלאותו בכל עת שירצה גם קודם שנתמלא
כמלוי וסתום דמי כדאמרי' בעלמ' כל העומד לגדור כגדור דמי וכאין לו שום
דגם כלל בית קבול' . אבל כשסכך בהם הסוכ' הרי כל שבעת ימי החג ע"כ
אינם עומדין להתמלאות בהצדל שיהי' אם ימלאם בהצדל ויקבלו טומא' ע"י
הצדל ויפסל הסוכ' וכמ"ס השה"ג בשם רי"ז לפסול מטעם זה אפי' חגים
זכרי' כשים בהם הצדל כתבתי דנריו לעיל אות עין מ"ס שם על דבריו . ואם
ירצה להסירם מהסוכ' ליתן בהם הצדל ויסכך סוכתו בסכך אחר . אינו רשאי
דכיון שהן לסכך הסוכ' אינו יכול להסירן מן הסוכ' לבטלן ממנוותם דמה"ט
אחר' תור' ליהנות מעצי הסוכ' כל ז' . וא"כ כל שמכך בהן הסוכ' בע"כ אינם
עומדין להתמלאות כל ימי החג . וכיון שכל ימי החג אין עומדין להתמלאות
ליכא למימר בהו דבמלואי' דמו בימי החג ושמים בית קבול' ומקבלין טומא'

דינים השייכים לטין הראוי לסכך

כל ימי החג ולכן אין מסככין בהם ש"ז שסכך בהם יקבלו טומא' . והיינו דפריך הש"ס נקבות אין מסככין בהן פשיט' כלומר דהא כשמסכך בהם בע"כ אינו עומד להתמלאות כל ימי החג ושמי' בית קבול לכל ימי החג ככל שאר כלי קבול . ומשני דצריך הדבר לאומרו דמהו דתימא בית קבו' העשו למלא' כלומר דכל שנעש' הבית קבול כדי למלאותו ולא נעש' נשעת עשיה לקבלה לא שמי' בית קבול לעולם אפי' לזמן כשהיה האופן שאינו עומד להתמלא' בזמן ההו' כגון זה דסכך בהן הסוכ' דבתר עשייתו למה שנעשה חולין קמ"ל דלא חולין בתר עשייתו לא בתר השתא שאינו עומד להתמלא' חולין דכיון שסכך בהם הסוכ' בטלו במעשה זה מלהיות כלי העשוי להתמלא' ועשאו מצתה כלי שאינו עשוי להתמלאות שהרי ע"י מעש' זה שסכך בהם אינו עומד שוב להתמלא' לכל ימי החג ושמי' בית קבול ומקבלין טומא' לכל ימי החג ולכן אין מסככין בהן . והיינו דאמר רב להאי מימרא הכא גבי סוכה משום דלא שייך דבר זה שיעש' מעש' שע"י יבטלה מלהיות עשוי להתמלא' לא בהאי נזכא דסכך בהם הסוכ' . כנ"ל בישוב דברי הרמב"ם ז"ל ועיין לקמן בדינים אלו אות :

ט"ז ממאי דפסלינן לסכך בחיני' נקבות . כרא' מזה שצריך לאלו שמסככין בקנים שיחתכו הקנים משני ראשיהן סמוך לקשר שלא יהיה להם בית קיבול כלל . ועוד דהא חז"ל קנה של זתים אם יש קשר בראשו מקבל טומא' מפני שיש לו בית קבול ואם לאו אינו מקבל טומא' . וכן נהגו חסידים ואנשי מעט . א"ח דק"י ע"ד . אבל הרא"ש ז"ל בתסו' כלל כ"ד סי' ב כת' הקבו' אע"פ שיש להם בית קיבו' אין מקבלין טומ' כיון שלא נעש' הקיבול שלה' לצור' קבל' ומסככין בהם דהכי תנן בפ"ד דמקואו' סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו פוסל שאינו נעש' לקבל' וכן כמה משני' מופיות כן במס' כלי ע"כ . וכן מובא מהא דתנן ספי' דכלים שפופרת הקנה שחתכ' לקבל' טהור' עד שיוציא את כל הכבי' ע"כ . הרי מפורש דקנה אפי' שחתך ממנו שפופרת לקבל' טהורה עד שיוציא את כל הכבי' דהיינו כל הקליפות הלכני' שבקנה המפסיקות בין הפקק בפני' ומדקתני שחתכ' לקבל' מוכח דאינו מקבל' טומא' אע"פ שיש לה בית קיבול אלא כמחתכ' ומתקן לקבל' . וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה' כלי הלכ' ד' וז"ל שפופרת הקנה שחתכ' לקבל' אינו מקבל' טומא' עד שיוציא כל הלכין שבתוכ' ואם לא נחתכ' לקבל' הרי היא כפשוטי כלי עץ ע"כ . והנה מרן ז"ל צכ"מ סס בכתב שפופר' הקנ' שתתכ' וכו' תוספת' פי"ד דכלים אלא שיש בה חסרון וכו' ע"כ . ותמהני עליו שכתב דהיא תוספת' פי"ד דכלים והא משנ' ערוכ' היה ספי' דכלים כנו' ואמאי לא הזכיר כלל . ולכן העיק' לדינא כהרא"ש ז"ל דהתיר לכתחל' לסכך בקנים וכן פסק הלכוס ז"ל . גם הרדב"ז ז"ל ביסכו' סי' ג"ו הביא דברי הר"ח והשיב על דבריו וראיותיו ושם הביא דברי הרא"ש בתיסו' שהתיר וכתב ע"ד שהם דברים צרורים ושאינו רוא' מקום לבחמיר :

י"ז סבבה בפשתן שלא נידק ולא ניפץ כשרה . דען במלמ' הוא . אבל אם נידק וניפץ פסול' . ש"ע :

י"ח לדעת רש"י והשם"ג בשם ריא"ו . טעמ' דנידק וניפץ דפסו' הוא משום דמקב' טומא' נגעים . ושם"ל לפי טעם זה מדאוריית' וכמ"ס השם"ג בשם ריא"ו אבל התוס' דינו טעם זה דכל דלא כטוה אינו ראוי . לקבל טומא' נגעי' . ובתנן הס דפסולו

דפסולו מדרבנן דהואיל וקרוב הוא לטווחו ויקב' טומ' לכשיטווה גזר בו רבנן
 לפסולו לסכך. והרמב"ם ו"ל פ"ה דה' סוכ' כתב הטעם משום שנשתנה צורתו
 ובאילו אינו מגידולי קרקע. ונראה' פשוט דגם לפי טעם זה קל הרמבם אין פסולו
 אלא מדרבנן דהואיל מדאוריית' כיון דגידולי קרקע הוא כי נשתנ' צורתו מאי הוי
 ומכ"ל מדאוריית' למפסל גידולי קרקע שנשתנ' צורתו. והריטב"א ו"ל בחי' לסוכ'
 כתב דרבנן פסלוהו משום שיצאו קצת מכלל פסולת גורן ויקב' כיון שנגמר מלאכתן
 גם הרשב"א ו"ל בחי' לשבת לדכ"ו ע"כ עלה דאמר' התם רשב"א וסומכוס אמרו
 דבר אחד כתב דיע מפרסי' דלרבנן אפי' אינו טווי דאין ראוי לקבל טומא' ואפי'
 תרי ולא דייק ואי נמי אפי' שאר מינין אין מסככין בהן דלאו פסול' גורן ויקב'
 כונהו. ואי נמי מרבנן ע"כ. אלא מהסיים ואי נמי מדרבנן מבואר דשתל' דכתב
 דאין מסככין בהן דלאו פסול' גורן ויקב' כינהו היינו דפסולין מטע' זה מדאוריית'
 ושוב כתב ואי נמי מדרבנן כלומר או חפשה דפסולין מטעם זה מדרבנן משום
 דמיתווי כאלו לאו פסולת גורן ויקב' כינהו וכמ"ס הריטב"א. והראב"ד ו"ל בהשגות
 כתב על טעמו של הרמב"ם דטעם אחר יש לנו בזה מפני שאיני פשתן ראויין
 ליתן אותם בכרים וכסתות והרי הם מקבלי טומא' ע"ז דבר אחר ולא גרעי
 מכלאי כלים. ונראה' פשוט שגם לפי טעם זה של הראב"ד אין פסולו אלא מדרבנן
 דהואיל מדאוריית' כיון דהשת' מיהא שעדין לא כיתנו בכרים וכסתות' מלך טעמם
 לא מקבלי טומא' מכ"ל לפוסלן. וכן מבואר ממאי דסייק מלת' דטעמ' דלא
 פחיתו מכלאי כלים. ובכלאי כלים אין פסולן אלא מדרבנן וכמ"ס רש"י והרמב"ם
 לעיל ומדלא כת' שם הראב"ד על דבריו שום הסגה מבואר דגם איהו ס"ל בפסול
 כלאי כלים בהרמב"ם דהוה מגזירה דרבנן:

י"ג לפי דעת רש"י ורי"ף דאניני פשתן פסולין לפי שראויין לקבל טומא' כגעים
 דוק' אניני פשתן פסולין. אבל שאר מינין כגון צמר גפן וקנבוס אע"פ שדק
 אותם וכפצן אין עליהן תורת טומ' טומא' וכשרי' לסכך. וכ"כ בפ"י דהש"ג בשם
 רי"ף וכן לטע' לפי שקרוב הוא לטווחו ויקבל טומ' לכשיטווה. נראה' דשאר מינין
 כשרי' אפי' מדרבנן כיון דשאר מינין כגון צמר גפן וקנבוס אפי' לכשיטווו אין
 מקבלי טומא'. אבל לדעת הרמב"ם ורבינו ישעי' הראשון והרשב"א בשם
 י"מ והריטב"א דאין טעם פיסול אניני פשתן משום קבלת טומא' אלא משום
 שנשתנה ובאילו אינו מגידולי קרקע או משום דיצאו מכלל פסולת גורן ויקב'
 כיון שנגמרו מלאכתן גם שאר מינין פסולין. וכ"כ בהדיא הרשב"א בשבת שם
 כתבתי דבריו לעי' באות הקודם. וכן נמי לפי טעמו של הראב"ד דהוה מטעם
 זה שראויין ליתן בכרים וכסתות. וגוראו' נפלאתי על הר' מהרד"ף ו"ל שבת
 בספ' חסדי דוד פ"ב דשבת עלה דתני' התם בתוספתא רשב"א אומר כל היוצא
 מן העץ אין בו משום ג' על ג' ומסככין בו חוק מן הפשתן. דרין זה דבבבמר גפן
 וקנבוס מסככין בו לא פסקו הרמב"ם להדיא בה' סוכ' אך מאחר שכבר בייל
 לן דכל שאינו מקבל טומא' מסככין בו תו לא צריך ע"כ. והוא פליאה נסגב' על
 הרב ו"ל איך לא הציגה בעיני קדשו בהרמב"ם שם בה' סוכ' שבת טעם פסול
 אניני פשתן לפי שנשתנ' צורתו ובאלו אינו מגידולי קרקע דלפי טעם זה גם
 צמר גפן וקנבוס פסולין ורבנן דפלוגי על רשב"א וסומכוס וכמ"ס הרשב"א
 בחי' בשם י"מ והשפ"ג בשם רי"ף דלעת מו"ה ו"ל. ולענין דיכא הכי נקטינן
 להחמיר

דינים השייכים למין הראוי לסכך

להחמיר בטעמו של הרמב"ם ורי"ז בשם מו"ה וסרשב"א בשם י"מ וגם בטעמו של הראב"ד ז"ל ואין מסככין לא באיני פסתן ולא בצמר נפן וקנבוס ושאר כל המינין. וכ"כ הר"ח. וכן עיקר:

ך' הושני פסתן. אמר' בגמ' דאמר ר' יוחנן דלא ידע אם הם כשרין לסכך או פסולין. ואמר עלה דבה בב"ח דהושני עצמן דאמר ר"י דלא ידע אי כשר או פסול איני יודע מאי קרי ר"י הושני אי לפסתן דדיק ולא נפין קרי הושני אבל לשרוי במי המשר' ולא נידק הושני קרי ליה ופשיט' ליה דכשר או לשרוי במי המשר' ולא נידק במי הושני קרי ליה ובתריויהו מספקא ליה לר"י אי כשר או פסול. וכתב הסה"ג בשם ריא"ז דדק אותן ולא נפין או ששרה אותן במים בדרך ששרין הפסתן אע"פ שלא דק אותן אלו ספק בתלמוד וספיקו להחמיר לפי שספק תור' הוא כדאמר' בפסתן הראוי לטמ' בנגעים ע"כ. וכ"כ הריטבא ז"ל בחי' דלרש"י ודעימי' דמפרשי דאיני פסתן פסולין מדאורייתא כיון דהושני לא ידע ר"י מה דינם אזלינן לחומר' ופסולין לסכך וכיון דמספק' ליה לתלמוד' מהו הושני ומהו הושני וחיים דילמ' הושני דתייר ולא דייק והושני דלא תייר ולא דייק אזלינן כמי לחומר' ותימא מן הרי"ף ז"ל שכת' בהושני פסתן כשר' והיינו כתבא דדייק ולא נפין. ואיכא נוסח' בהלכות גדרים כיתנ' דלא דייק ולא נפין וכו' ע"כ. הרי שגם הריטב"א ז"ל כתב כריא"ז דלרש"י ודעימי' דס"ל דאיני פסתן פסולין מדאוריית' לפי שמתמאין בנגעי' הו"ל הכי ספיקו דר"י ורב' בב"ח בהושני ספיקו דאוריית' ואזלינן בתריויהו לחומר'. עד שהמה מבה זה על הר"ף לפי גירסתו בהלכו' שכתב דכתבא דדיק ולא נפין כשר' דאיך פסק לקולא כיון דספיק' דאורי' הוא. ולי אי"ש זעיר תמיהא לי טובא על ריא"ז והריטב"א ז"ל איך כתבו דלפי זה דאיני פסתן פסולין מדאורי' לפי שמתמאין בנגעים הו"ל הכי ספיקו דר"י ורב' בב"ח בהושני ספיקו דאוריית' ולחומר'. הא אפי' איני פסתן אין מתמאין בנגעי' אלא לר' יהודה וכמו שכתב רש"י עלה דאמר ר' יוחנן דאיני פסתן פסולין דהוא בר' יהודה דאמר האונן של פסתן משיתלבנו. אבל בהושני פסתן אפי' בדייק ולא נפין ליכא שום מ"ד דמתמאין בנגעי' ומלת' דפשיט' היא לכ"ע דאין מקבלין אפי' טומא' נגעי' וכל שכן בשרוי ולא דייק דפשיט' דאיכו מקבל שום טומא' לכ"ע. וא"כ איך אפשר שיעל' אפי' על הדעת לומר דר"י ורב' בב"ח דמספק' להו בהושני דהו ספיקו דאוריית' כיון דליכ' שום מ"ד דדייק ולא נפין מתמאין בנגעי' וכ"ש שרוי ולא דייק. ועל כרחין דספיקו דר' יוחנן בהושני דאמר דלא ידע אי כשרין או פסולין הוא אי פסולין מגזרה דרבנן דמא' כיון דאיני פסולין דבר תור' מפני שמתמאין בנגעי' גזרינן למיפסל מדרבנן אפי' הושני. ורב' בב"ח מספק' ליה בהושני דלא ידע ר"י אי פסלינן להו מגזרה דרבנן אי בדייק ולא נפין הוא דמספק' ליה לר"י או יש לפוסלן מגזר' דרבנן אבל בתרי ולא דייק פשיטא ליה לר"י דכשרין והם בכלל הושני דאמר ר"י דכשרין. או שמא לתרי ולא דייק כמי הושני קרי להו ובתריויהו קאמר ר"י דלא ידע אי גזרינן למפסלינהו מדרבנן. וא"כ הוה ליה הכי ספיקו דרבי יוחנן ורב' בב"ח בהושני ספיקו דרבנן אי פסלינן ליה מגזרה דרבנן או לא. ואיך כתבו ריא"ז והריטב"א דהו"ל ספיקו דאוריית'. ויגדל התימא על הריטב"א ז"ל דהמה מבה זה על הר"ף לפי גירסתו בהלכות איך פסק בהני ספיקו

דינים השייכים למין הראוי לסכך

יט

ספיקי לקולא. והוא שלא בעיני דהא הדבר מוכרח מעצמו דספיקי דר"י ורב"ח
הוא חי גוריון למיפסל הוסיף מדרבנן וא"כ ספיקי דרבנן ניבחו וספיקי פסק
בהוה דר"י לקולא. סוף דבר שדברי רי"א והריטב"א ז"ל בזה נפלאו ממני וז"ל ע.
ולענין דינא בהני תרי ספיקי ר"י ורבנן חשיבין לקמן באו' שא"י וכו' כ"ב:
ב"א עני פשתן שגסר' במי המשר' אבל לא נידק. כבר כתבתי לעיל דברי רי"א
שפסק לחומרא ופסל אפי' שריו ולא נידק. וכ"כ הריטב"א לדעת המפרשי'
דאניני פשתן פסולים מדאורי' משום שטמא' דנגעי' דאפי' בשריו ולא נידק
אזלינן לחומרא' כתבתי דבריו לעיל. וכ"כ בס' א"ח דק"י ע"ג בשם מהרי"ג
ז"ל דאפי' שריו ולא נידק פסול. אבל מדברי הרי"ף והרא"ש ז"ל נכתבו אגב
פשתן פסול' בהוצני פשתן כשר פי' הוצני כתנא דלא דייק ולא נפין דעדין
עין הוא ע"כ. מבואר דאפי' שריו כיון דלא נידק ולא ניפין כשר' דעדין עין
הוא. וכתב הר"ן ז"ל ע"ד הרי"ף דאז"ג דנגמ' מספקא לן כל היכא דתייר
אז"ג דלא דייק ולא נפין כיון דמדרבנן בעלמ' הוא נקיט ליה הרי"ף לפסוק'
לקולא ע"כ. וכן מוכח נמי מדברי הרמב"ם והטור והש"ע שכתבו פשתן שלא
נידק ולא ניפין כשר' דעדין עין בעלמ' הוא. וכ"כ רבינו ירוח' ז"ל בתי' ח'
ח"א וז"ל בהוצני פשתן מסבכין כיון דלא דייק ולא נפין אלא כמו שצולה מן
המשר' וכו' ע"כ. וכ"כ הריטב"א ז"ל בחי' לסוכ' דספיקא דרבנן הוא ואזלינן
לקולא. ולענין דינא אכן בדיוק נמי הכי נקטינן כיון דרוב הפוסקים קמחי
ובתראי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור והר"ן והריטב"א פסקו להכשיר בשריו
ולא נידק ולא ניפין וכן פסק גם מרן בש"ע ומה גם למ"ש לעיל באו' הקורס
דאפי' לרש"י ודעימי' דמפרשי דאניני פשתן פסולין מדאורי' לא הוו הכי ספיקי
דר"י ורבנן"ח אלא ספיקי דרבנן דלא כריא"ו והריטב"א ז"ל. ומיהו לענין מעש'
כיון דלדעת רי"א ז"ל והא"ח בשם רי"א ז"ל והריטב"א לדעת רש"י אפי' שריו בלחוד
פסול. יט לחוס' להחמיר בכתחל' מיהא שלא לסכך בעני פשתן שעלו מן המשר'
אפי' דלא נידק. כג"ל :

ב"ב פשתן ששריו וגם נידק אבל לא ניפין. לדע' רי"א ז"ל והריטב"א לדעת
רש"י כתבתי דבריה' לעיל או' ד' פסול לסכך וכן הוא דעת הא"ח בשם
רי"א ז"ל וכ"כ בס' תנא' בה' סוכ' דק"י ע"א דאפי' מדוק ומרוסס ואינו מנופן
אין מסבכין בו. אבל הריטב"א ז"ל כתב דנידק ולא ניפין כשר כיון דספיקא
דרבנן הוא ולקולא. ובדברי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והטור והש"ע לא בא
מפורש דעת' וסברתם בנידק ולא ניפין אס' כשר או פסול. דהנה הרי"ף והרא"ש
ממ"ם פירוש הוצני כותנא דלא דייק ולא נפין משמע דמשום דלא נפין הוא
דהוצני כשר ואפי' דדייק דאי דייק אף דלא נפין פסול הו"ל למימר פי'
כותנא דלא דייק ותו לא. אף ממ"ש דהוא פי' דהוצני וסיימו נמי דעדין עין
הוא מוכח דהיינו בלא דייק דאי דייק אף דלא נפין לאו הוצני הוא אלא הוסיף
דהא מפורש בש"ס דדייק ולא נפין פשיט' ליה לרבנן דלאו בכלל הוצני הוא.
וא"כ מוכח דדוקא הוצני דהיינו שרי ולא דייק דהוא בכלל הוצני לאו אחד
מספיקו של רבנן"ח הוא דמבשרי הרי"ף והרא"ש הא דייק אפי' דלא נפין פסול
דהאי לאו הוצני הוא. וכן הרמב"ם מדכתב בריש' פשתן העץ שלא נידק ולא
ניפין כשר' דעדין עין הוא. משמע דאפי' נידק כל שלא ניפין כשר. וממחי

דינים והשייכים למין הראוי לסכך

דסיים בסיפ' אבל אם דק אותן וגפצן פסול' משמע דוקא שדק אותן וגם נפצן הוא דפסול' הא דק אותן אבל לא נפצן כשר' . וכבר כתב הר' לח"מ על דברי הרמב"ם דקטיא בדבריו דיוקא אדיוקא . והא גופא קטיא על הטור ורי"ו ז"ל והש"ע ז"ל שכתבו ככל דברי הרמב"ם ז"ל . והרב מהר"ח'ן עטאר ז"ל בס' ראשון לציון בחי' סוכ' דכ"ג ע"ד דקרקע על הרמב"ם שכתב שכל דק ולא ניפצן דקט' אם לא דק מה ינפצן וז"ל כשחמר לא דק פשיט' שלא כופץ . אף ודאי דהרמב"ם הכי קאמ' שלא דק ואפי' דק אם לא ניפצן כשרה . וגתחכם לומר הכי ולא אמר שלא כופץ משום להודיע מאי כיפוצ הוא זה ליה כתב דק מקמי הכי כדי שתבין מאי כיפוצ קאמר וכפ"ו מאי דגמר אומר ואם דק וכיפוצ אין מסבכין פי' דוק' דק וגפצן אבל דק לבד לא משם' ופסק לקול' מאוס דספיק' דרבנן הוא ע"כ . וכ"כ הר' תוספ' שבת בהגהותיו על הש"ע שכתב דהספר על מ"ש הש"ע סיכב' בפשתן שלא כידק ולא ניפצן וז"ל כ"כ וי"ו דתיבת ולא היא וי"ו המתחלקת ולא זו אף זו קאמר דלא כהלכ"מ ע"כ . והיינו כמ"ש הר' ראשון לציון ז"ל . ולי אים צעיר כ"ל יותר דדעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והטור והש"ע דדייק אפי' לא נפצן פסול' . להכי מוכח ממיא דכתבו הרי"ף והרא"ש ופי' הוצגו בתיבת דלא דייק ולא נפצן דעדין עץ הוא . ומדכתבו דלא דייק הוצגו הוא וסייעו קמי מלתא בטעמ' דעדין עץ הוא . מוכח דדייק אפי' לא נפצן פסול' שהרי דייק אפי' לא נפצן פשיט' לן בש"ס דלאו בכלל הוצגו הוא דלאו עץ הוא וכן מוכ' מדברי הרמב"ם דכת' סכב' בפשתני העץ שלא דק אותן ולא נפצן כשר' שעדין עץ הוא . קרי שבת' בפשתני העץ וסיים הטעם שעדין עץ הוא ואי מאי דאמר דלא דק ולא נפצן הוי"ו דולא היא וי"ו המתחלק' וה"ק או אפי' שדק ולא ניפצן איך קרי להו פשתני העץ וסיים הטעם שעדין עץ הוא והא דייק אפי' דלא נפצן יבא מכלל הוצגו דלאו עץ הוא . אף ע"כ דולא ניפצן לאו דוקא הוא ואשגרת לשון הוא וכדאשכחן כמי לרש"י שכתב וז"ל לא דייק קו בכלל הוצגו כו הויא דלא תרי ולא דיק וכשר' או' דילמ' תרי ולא דייק כמי קושטי קרי להו וכו' ולא הוה פשוט' ליה להכשיר אף בדלא תרי ולא דייק ע"כ . הרי דגם רש"י נקיט בלישני' פעמים דלא תרי ולא דייק וע"כ דולא דייק לאו דוקא הוא לכיון דלא תרי ממילא דלא דייק דאין הפשתן כידק אלא לבתר דתרי ליה ומאי קאי דנקט רש"י לא תרי ולא דייק וע"כ דולא דייק אשגרת לישן הוא . והכי כמי לא דק ולא ניפצן דנקטי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והטור והש"ע תיבות ולא ניפצן אשגרת לישן הוא . וכן כמי שדק אותן וניפצן דסיפא תיבת וניפצן לאו דוקא הוא דאפי' דייק ולא ניפצן פסול' וכאשר כבר להורות בכתבו במאי דכתבו טעמ' דרישא דעדין עץ הוא ובאמר . ועוד דאי ונפצן דסיפ דוק' אמאי פתבו ואם דק אותן ולא הו"ל למי' בסי' אף ואם נפצן דאי להורי' מאי כיפוצ הוא כמ"ס הר' ראשון לציון על תיבת ולא ניפצן דריש' . א"כ כבר ידענו מולא כיפוצ דכתבו בריש' מאי כיפוצ קאמ' דולא כיפוצ דריש' פי' או אפי' דק אותן ולא ניפצן ולא הו"ל למיכתב בסיפ' אלא ואם ניפצן . אלא מדכתבו ואם דק אותן מוכח דכל עיקר פיסולן הוא מפני שדק אותן לא מפני שניפצן דכל שדק אותן כפסלו אפי' שלא ניפצן ותיבת וניפצן ע"כ דלאו דוקא הוא ואשגרת לישן הוא כמו ולא ניפצן דריש' . באופן דכראה יותר מדברי הרי"ף

דינים השייכים למין הראוי לסכך

ב

הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והטור והש"ע דעתם לפסוק בספיק' דדייק ולא בפין לחומר'. ואע"ג דספיקא דרבנן הוא וכל ספיק' דרבנן לקול' אשר מטעם זה פסקו בספיקא דרבנ"ה בתייר ולא דייק לקול' ככתוב לעיל דא' הקודם. וא"כ ה"נ בהך ספיק' דדייק ולא בפין הו"ל למיפסק לקול' מטעם זה שהוא ספיק' דרבנן. ומ"ם הר"ה"מ דבתרי ולא דייק דפסקו לקול' הוא מטעם דאיכא ביה ספק ספיק'. לדידי אין זה מספיק דכל דרבנן לא שכי לן בין חד ספיקא לתרי ספיקי. כדקי"ל בכל מקום דספיק' דרבנן לקול'. וג"ל אי"ש נעיר דטעמייהו דפסקו בתרי ולא דייק לקול'. ובדייק ולא בפין לחומר'. הוא מטעם דבהאי ספיק' דדייק ולא בפין מוכח מן הש"ס דאולי' ביה לחומר'. והוא ממאי דקאמר רבב"ח והושני גופי' איני יודע למאי קרי ר"י הושני אי לתרי ולא דייק קרי ליה הושני או לדייק ולא בפין קרי הושני אבל תרי ולא דייק הושני קרי. להו. והסתא איכא לאקשוני כיון דר"י בהושני ספיקי מספק' ליה אי כשר' או לא ודינא הוא למיזל לקול' ולהכשיר הושני אפי' אי לדייק ולא בפין קרי הושני מטעם דספיק' דרבנן הוא. למאי כפקא מינה ספיקי מספק' ליה לרבב"ח למאי קרי ר"י הושני אי לתרי ולא דייק או לדייק ולא בפין כיון דאפי' אי לדייק ולא בפין קרי ר"י הושני דינא הוא דכשר' כיון דר"י ספיקי מספק' ליה אי כשר' או לא וזה כלל גדול דכל ספיק' דרבנן לקול'. לא מוכח דרבב"ח ס"ל דבהושני דמספק' ליה לר"י לחומר' אוליכין ואפשר דכך שמע לר"י דבסתפק בהושני ואמר למיזל לחומר'. ולכן כסתפק רבב"ח בהושני גופייהו דבסתפק בהם ר"י ואמר למיזל לחומר'. למאי קרי ר"י הושני ופסלן מספק' ולכן בדייק ולא בפין דמוכח מהש"ס למיזל ביה לחומר' אע"ג דספיק' דרבנן הוא פסקו כל הגי' פוסקי' לחומר'. אבל בספיקי דרב' צב"ח בתייר ולא דייק דליכא הוכח' מהש"ס למיזל ביה לחומר' פסקו בו לקול' בכל ספיק' דרבנן דעלמא דאוליכין בהו לקולא. ככ"ל. והנה הריטב"א ז"ל בחי' מכת הא דקי"ל דספיק' דרבנן לקול' כתב שגם דעת הרי"ף למיפסק אפי' בדייק ולא בפין לקול' הלא שלא דקדק בלשונו בין הושני להושני לא בענין שכן דרכו בהרב' מקומו' ע"כ. ולי אי"ש נעיר בהורמנות' דמר חמינ' דהרי"ף דקדק הכא שפיר בלישנא ודעתו למיפסק בהושני דהיינו דייק ולא בפין לחומר' אע"ג שהוא ספיק' דרבנן מטעם דהכי מוכח מהש"ס דאית לן למיזל דספק זה דר"י בדייק ולא בפין מיהא לחומר' וכדכתיבנא ככ"ל. ולכן כ"ל לענין דינא בדייק אף דלא בפין כיון דלריא"ו ורס"י וריא"ג וס' תניא אוליכין לחומר' ופסול' וכן נרא' ג"כ מדברי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והטור והש"ע שכן דעתם. וגם מהש"ס מוכח דאוליכין בספיקו דר"י בדייק ולא בפין מיהא לחומר' כדכתיבנא. הכי בקטינן ואין מסככין בפשתן דדייק אפי' דלא בפין ואם סככה בהן הסוכה פסול'. ואף אם תימא לומר שמה שכתבנו להוביח מדברי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והטור והש"ע דעתם לפסוק בדייק ולא בפין לחומר' אינו מוכרח. מ"מ גם אי דעתם למיפסק ביה לקול' אין לנו הכרח מדבריהם. וכיון שריא"ו והריטב"א לדעת רס"י והא"ח בשם ריא"ג וס' תניא כתבו בפרוש דאפי' דייק ולא בפין פסול'. וגם דעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והטור והש"ע אפשר שכן דעתם וכמו שכן נרא' יותר מדבריהם. וגם מהש"ס מוכח דבדייק ולא

דינים חשייכים למק הראוי לסכך

נפיק חוליון לחומר' ככו' . הכי נקטינן . כנ"ל :

ב"ג דקדקתא הנידק מהפשתן (הוא בעורות שצרי גבעולי הפשתן הנבערין מן הפשתן כשמכפלין אותו והוא דקה מן הדקה) אין מסככין בו . לפי שראוי ליתנו בכרים ובסתות ומקבל טומ' ע"י דבר אחר וכטעמו של הראב"ד ז"ל . והצ"ג דה"ה השיג על טעמו של הראב"ד מחיזים וזכרים דכשרים הצ"ג דראויין ליתכן בהדרול ויקבלו טומא' ע"י הדרול כ"ל דלא קשיא דהתם הנקבו' מקבלי' טומא' בלאו הכי וא"כ אין הזכרי' גורמין להם טומא' . מנא"כ דבר ובסת שאין מקבלי' טומא' עד שימלאם ויתפרס כמ"ס פי"ו דכלים . מנא"כ . ואנכי אי"ס צריך לא ידעתי איך ק'מר מר המג"א דככרי' ובסתו' אין עור הכר והכסת מקבל טומ' מעצמו לא עד שימלא' ויתפרס וזכך שנינו בפ"ו דכלי' . והוא תימא דכתי בעיני איך ילאו דברים אלו מפ"ק . דהא אדרבה ממה שזכינו פי"ו דכלים מבואר דהכר והכסת מקבלי' טומא' מגו' כלי קיבול גם בעודם ריקני' כשקי' ומרזופין . דהכי תנן התם הכר והכסת של עור משיחוס' ויקבצ ר"י אומר משיחוס' וישיר דהם פחות מה"ט ע"כ . ופי' משיחוס' ויקבצ הוא כשתופר עור הכר או הכסת מניח פה פתוח אשר בו מכנים ומוליא המוך . ואמר הת"ק דגמר מלאכת עור הכר או הכסת להיות חשוב כלי ויקבל טומא' משום כלי קיבול הוא כשיחוס' ויקבצ פירוש כשיכפול שפת העור של הפה שהניחו פתוח סביב ויתפור את הכפול סביב להיות לשפה סביב הפה השתוח ויקבצ פי' ויכרות העור היוצאין לחוץ והו גמר מלאכתן של עור הכר והכסת לקבל טומא' מיד משום כלי קבול . ולר"י הוה גמר מלאכתן מלידתפור העור שיהיה ראוי לקבל וישיר בו בלא תפיר' פתח פתוח פחות מה"ט להכניס ולהוציא דרך הפתח ההוא המוך והו גמר מלאכתן לקבל טומ' מיד משום כלי קבול . וא"כ הרי מבואר ממתני' דפי"ו דכלים דעור כר ובסת מקבלים טומא' מגו' עצמם גם קודם שימלאום משום כלי קבול . ואיך כתב הר' מג"א שבפי"ו דכלים אית' דבר ובסת אין מקבלי' טומא' עד שימלאום ויתפרס . גם בריש פ"ך דכלים ופסקו הרמב"ם פכ"ד דכלים הלכ' י"א מבואר דעור הכר והכסת מקבלי' טומא' מגו' עצמם משום כלי קיבול ומשום מדרס כשקים ומרזופין . וכן מבואר מהתוספתא דכלים הביא' הר"ם ז"ל פי"ט מג' ח' . וא"כ הרי בר ובסת הוו כחיצים נקבות ממש דתרווייהו מקבלי' טומא' מגו' עצמ' מגו' כלי קיבול ושפיר הסיב ה"ה על טעמו של הראב"ד מחיזים וזכרים . ודברי הר' מג"א ז"ל בזה נפלאו ממני וז"ל ע' . ומיהו לענין דינ' הא ודאי דאית לן לעיתים גם לטעמו של הראב"ד ז"ל ואין לסכך אפי' בדקדקתא מה"ט שראוי ליתנו בכרים ובסתות . וכמ"ס המג"א . אף שאנכי לא ידעתי איך יש מציאות כלל לסכך בדקדקתא דהוא דק מאוד ועיין לעיל דריכים אלו אות על מ"ס מורס דאין מסככין בעפר כי מ"ס שם ליישב דברי מורס לא שייך כאן בדקדקתא :

ב"ד לפי טעמו של הראב"ד ז"ל נ"ל דגם בתנן אין מסככין בו . דהוא ג"כ ראוי ליתנו בכרים ובסתות כדתיא בתוספתא דאהלות פ' והביא' הר"ם ז"ל פי"א דאהלות משכ' ג' כר מלא תכן ובסת מלא מוכין וכו' . הרי דגם תכן יתנו בכרים וא"כ אין לסכך גם בתנן לטעמו של הראב"ד ז"ל :

דינים השייכים למין הראוי לסכך כא

ב"ה במקומות של ערי איטאליא והרבה מקומות מצרי אדום. נהגו ליתן בכנסתות עלים של מין קטנית הנקרא בלשון איטאליא גרא"ן טורק"ו. ואם כן לטעמו של הראב"ד ז"ל אין מסככין בעלים הכו' בכל המקומות הללו: ב"ו בחבלים של פשתן פסול. של גמי ושל סיב כשר. ש"ע. והוא מש"ס ירושלמי. ופסקו הרמב"ם פ"ה וכתב בשל סיב ושל גמי מסככין שזורתו עומד ואינם כלים ע"כ. ושל פשתן דאין מסככין בהן משום שנשתכ' צורתו ובאילו אינו גידולי קרקע וכמ"ס שם הרמב"ם לעיל באיני פשתן וכ"כ ה"ה שם:

ב"ז חבלים של פשתן אפי' משל עצי פשתן שלא כידק ולא כיפץ פסולין אפי' שאין מקבלי' טומ' וגם אין דרך לעשותן מפשתן שבידק וגיפץ דבימא דנגזור בהן משום הכך. מ"מ כיון שנשתכ' צורתן מזורת פשתן ולא כיכר בהן כלל שהן גידולי קרקע פסולין מדרבנן. כ"כ הלבוש ז"ל. ואנכי אי"ש צעיר לא ידעתי מנ"ל להלבוש דבר זה דחבלים אפי' משל עצי פשתן שלא נדק פסולין. הא בעצי פשתן השרוי ולא כידק מספקא ליה לרבנ' אי הוה הושגי או הו"כ ופסקו הרי"ף והרא"ם והרמב"ם והטור והש"ע וכן הלבוש גופי' לקולא בשרוי ולא כידק ובכתוב לעיל או' ב"א וא"כ אמאי חבלים מעצי פשתן שלא כידק יהיו פסולין הא לא כידק. וכי משום דנעשו חבלי' ישתכ' פשתן שלא כידק לפסול. ומ"ס דנשתכ' צורתן מזורת פשתן ולא כיכר בהן כלל שהן גידולי קרקע. הוא דבר שהחוש מכחישו דכיון שלא כידק כרא' וכיכר לעין כל הורא' חבלים מפשתן שלא כידק דעצי פשתן הוא וגידולי קרקע כינהו כמו שניכרי' דשל גמי ושל סיב. גם מ"ס שאין דרך לעשות חבלים מפשתן שבידק. אחר המחיל' אדרב' חבלים של פשתן דרכן להיות מפשתן שבידק כידוע:

ב"ח במחללת של קנים וקס ושיפה וגמי. בין שהיא חלקה שהיא ראויה לשכיב. בין שאינ' חלק' שאינ' ראויה לשכיב. אם היא קטנה סתמה עומדת לשכיב ומקבל' טומא' ואין מסככין בה לא א"כ עשה לסיכוך. ואם היא גדול' סתמה עומדת לסיכוך ומסככין בה לא א"כ עשה' לשכיבה. ש"ע: ב"ט אלו המחללות שמוכרים התגרים וסתמ' לאו לשכיב עידי שהם מומלאין אותן כמר וגם עושין מהם מחיצות. הילכך לאו בתר עשייתה אוליכין שהאומן אינו עוש' אותן לא למכרן למי שצריך להם כל אחד ואחד לפי צורכו. וא"כ אין לילך אף אחר קנייתה שאם קנא' אדם לשכיב' מקבל' טומא'. ואם קנא' לצורך דבר אחר אינה מקבלת טומא'. וא"כ אדם יכול לקנות מחללת חדשה לשם סוכה ולסכך אע"ג דחויא לשכיב דבתר מחשבתו אוליכין וכיון דקנא' לצורך סוכ' וסיכך בה אינה מקבל' טומא'. כ"כ רבינו ישעיה ז"ל והביאו הרא"ם ז"ל ספ"ק דסוכ' וכתב על דבריו דלא מסתבר ליה לא בתר מנהג אנשי המקום אוליכין כדאמר בגמ' לא כחלקו ר' דוסא וחכמי' על מחללאו' של אושא שטמ' זאת. הילכך במקום שנהגו לשכב עליהן אפי' אמר לאומן לתקנו לו לסיכוך אין מסככין בו דמי יודע שאמ' לתקנו לו לסיכו' ואחר כ"ע לסוכי בהו ע"כ:

ד' מדברי הרא"ם ז"ל במאי דחלק על סבר' רבינו ישעיה ז"ל כנו' באו' הקור' מבואר יונא להדיא דהא דמחללת קטנה סתמ' לשכיב' ואין מסככין בה לא א"כ עשה' בפירו' לסיכוך. וגדול' סתמה לסיכוך לא א"כ עשה' בפ' לשכיב' דלעיל באו' כ"ח. היינו בסתמ' ובמקום שאין שם מנהג ידוע ומבורר למה הן

דינים השייכים למין הראוי לסבך

עשוין ומשתמשין • אבל במקום שיש שם מנהג ידוע ומצורר כגון שרוב אנשי אותו המקום נוהגין לעשות אחי' קטנה לסיכוך ולא לשכיב • סתמה עשויה לסיכוך ומסבכין בה אחי' לא עשא' בפ' לסיכוך דסתמ' בפירוש' לסיכוך • וכן אם רוב אנשי אותו המקום נוהגין גם בגדול' לשכב עליה • אחי' גדול' סתמ' לשכיב' ואין מסבכין בה אחי' שעשא' בפירוש' לשם סיכוך משום גזרת הרואי' של אותו המקום דמי יודע שזה תקנה בפירוש' לסיכוך ויבא' כל אנשי המקום ההוא לסבך גם בסתם מחללות' ולא יתקבצו לסיכוך בפירוש' • וכ"כ הלבוש ז"ל • ועיין עוד לקמן בסמוך :

ל"א מחללת קטנה דכתב הש"ע דסתמה לשכיב' ואין מסבכין בה לא אחי' עשא' בפירוש' לסיכוך • כתב על דבריו מור"ם בהנה"ה דהיינו שרוב בני אותו המקום עושין אותו לסיכוך • הרא"ש ט"ק דסוכ' • וכן על מ"ש הש"ע בגדול' דסתמ' לסיכוך לא אחי' עשא' לשכיב' כתב מורם שם על דבריו דהיינו שמנהג המקום לשכב עליה ע"כ • ותמה הט"ז על דברי מורם ז"ל דמי דחקו לפרש המשנ' על המנהג ולא לפרש כפשוטו דמיירי במקום שאין מנהג מצורר והחלוק הוא בין עשויו' בפירו' או סתמא • אבל במקום שיש מנהג ודאי כפי המנהג כן הדין ומה מיירי הרא"ש אבל במשנ' וגמ' לא מיירי מזה וזה פשוט לעב"ד ע"כ • ובאמת סיפה תמה הט"ז ע"ד מור"ם וגם בעיני יפלא יותר דמדברי הרא"ש גופי' שהביא ממנו מור"ם דבריו • אדרבה מוכח להדיא דהמשנ' והגמ' מיירי במקום שאין שם מנהג ידוע ומצורר שהרי הביא ראיה לדבריו למקום שיש שם מנהג מצורר דאזלינן בתר המנהג מהא דאמרי' בגמ' לא נחלקו ר' דוסא וחכמי' על המחללות' של אושא שטמאו' • וכן מוכח נמי מדברי הטור ז"ל שכתב בתחל' דין המשנ' והגמ' דקטנ' סתמ' לשכיב' אחי' עשא' בפירו' לסיכך • וגדול' סתמ' לסיכוך אחי' עשא' בפירו' לשכיב' • ואח"כ כתב חז"ל כתב רבינו יסעי' וכו' ולא כהירא לא"א הרא"ש וכו' • אשר מזה מבואר דגם לפי מ"ש אביו הרא"ש ע"ד ר' יסעי' ז"ל דין המשנ' והגמ' דקטנ' סתמ' לשכיב' אחי' עשא' לסיכוך וגדול' סתמ' לסיכוך אחי' עשא' לשכיב' • שכתב קודם דברי ר"י ודברי הרא"ש • מיירי במקום שאין שם מנהג ידוע ומצורר שלא כמ"ש מורם ז"ל בשם הרא"ש • והיותר תמוה אצלי מ"ש הר"ב ז"ל כרא' לפי דברי הרא"ש הא דקטנ' סתמ' עומדת לשכיב' אחי' עשא' בפירו' לסיכוך • היינו שרוב בני אותו העיר עושין אותו לסיכוך וכן אצל גדול' שרוב אנשי המקום נוהגין לשכב עליהן וכן פי' בהנפ' ש"ע ע"כ • והוא תימא דהא אדרב' מדברי הרא"ש מבואר דדין המשנ' והגמ' מיירי במקום שאין שם מנהג מצורר כלל ואפ"ה דקטנ' כל שעשא' בפ' לסיכוך מסבכין בה • ובגדול' אחי' שאין מנהג ידוע ומצורר כל שעשא' לשכיב' אין מסבכין בה • לא שהרא"ש ז"ל חידש דבמקום שיש שם מנהג ידוע ומצורר אזלינן בתר המנהג ואם המנהג שם גם כן דקטנ' לחבך בה דוקא ולא לשכב עליה גם היא סתמ' לסיכוך וא"ל לעשות' בפירוש' לסיכוך ואם נוהגין אחי' בגדול' לשכב עליה אחי' בעשא' בפירוש' לסיכוך אין מסבכין בה משום הרואים • וכן מוכח להדיא מדברי הטור ז"ל כאמור • באופן שדברי מורם והב"ח ז"ל בזה הם דברי תימא • ולכן העיקר לדינא במחללות' במקום שאין שם מנהג ידוע • קטנה סתמ' לשכיב' ואין מסבכין בה • ואם עשא' לסיכוך מסבכין

דִּינִים וְהִשְׁיִיבִים לְמִין הָרֵאוּי לְסִכְךָ כִּב

מִסְכְּכִין בֵּה אֵף שֶׁאֵין שֶׁס מִנְהַג מְצוּר לְסִכְךָ בֵּה . וְגִדּוֹל' סִתֵּם' לְסִכְכוֹ' וּמִסְכְּכִין בֵּה אִפִּי' שֶׁלֹּא עֲשֵׂא' בְּפִירוּשׁ לְסִכְכוֹךְ . וְאִם עֲשֵׂא' לְסִכְכוֹךְ' אֵין מִסְכְּכִין בֵּה אִתְּפ' שֶׁאֵין שֶׁס מִנְהַג מְצוּר לְסִכְכוֹךְ . וְאִם יֵם שֶׁס מִנְהַג מְצוּר שְׂרֹב אִתְּפִי הַעִיר כֹּהֲגִין אִפִּי' בְּגִדּוֹל' לְסִכְכוֹךְ עֲלִיהֶן אִז אִפִּי' עֲשֵׂא' בְּפִירוּשׁ לְסִכְכוֹךְ אֵין מִסְכְּכִין בֵּה מִשּׁוּם גְּזוּת הָרֵאוּיִם שֶׁל הַמָּקוֹם הַהוּא וְכֵן אִם יֵם שֶׁס מִנְהַג מְצוּר דְּרוֹב אִתְּפִי הַמָּקוֹר' אֵף בְּקִטְט' אֵין מִנְהַגִּים לְסִכְכוֹךְ עֲלִיהֶן אִל מִנְהַגִּים לְעִשּׂוֹתָה לְסִכְכוֹךְ . גַּם קִטְנָה סִתֵּם' לְסִכְכוֹךְ וּמִסְכְּכִין בֵּה אִפִּי' שֶׁלֹּא עֲשֵׂא' בְּפִירוּשׁ לְסִכְכוֹךְ . וְכ"כ הַלְכוּס ז"ל וְכֵן עֵינֵינוּ :

ד"ב הֵא דְּגִדּוֹל' בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שֶׁס מִנְהַג מְצוּר תִּמָּה לְסִכְכוֹךְ וּמִסְכְּכִין בֵּה . הֵנִי מִלִּי שֶׁאֵין לֵה שִׁפָּה . אֲבָל אִם יֵם לֵה שִׁפָּה בַּעֲנִין שְׂרָאוּיָה לְקַבֵּל אִפִּי' כִּיטֵּל שִׁפְתָּה אֵין מִסְכְּכִין בֵּה . ש"ע . כְּלוּמָר בְּלֹא כִיטֵּל שִׁפְתָּה פִּסּוֹל' לְסִכְכוֹךְ מִדְּאֻרִיּוֹתָא . וְכִיטֵּל שִׁפְתָּה פִּסּוֹל' מְגִזְרָה דְּרַבָּנָן הוֹאִיל וּמִתְחַלֵּת' הִית' מְקַבֵּל' טוּמָא' כְּדִין שְׂבָרִי כְּלִי' לְעֵיל אִז' ו' :

ד"ג לֹא אִמְרִינן דְּבִים לֵה שִׁפָּה אֵין מִסְכְּכִין בֵּה אֲלֹא בַּעֲשׂוּיָה שִׁתִּים וְהַשִּׁפָּה מוֹכִיחַ עֲלִיהֶן לְכָלִי עֲבִידָא . אֲבָל אִם עֲשֵׂא' בְּפִירוּשׁ לְסִכְכוֹךְ פִּסְיֵט' דַּכְּשֶׁרָה 'גִּדּוֹל' מִזֵּן הַתִּיר רִבִּינֵינוּ יִשְׁעִי' ז"ל מִחֲלָלָהוּ' שֶׁל תַּגְרִים שְׂעוּשִׁין אֹתָם לְהוֹלִיךְ סַחּוֹר' וְהִם כְּלִי מִמֶּשׁ . אִם קִנְיָה אֹתָה לְשֶׁם סוֹכָה מִסְכְּכִין בֵּה . וְאִתְּפ' שְׂהִרָא"ש ז"ל חֲלָק עֲלֵינוּ . לֹא פְלִיג עֲלִיהֶן אֲלֹא כְּשִׁמְנָהּ הַמָּקוֹם לְעִשּׂוֹתָם לְסַחּוֹר' דְּאֻלִּינן בֵּתֵר הַמִּנְהַג הַמְדִּיקָה . וְטַעַם' מִשּׁוּם דִּהְרָא' אֵינֵנוּ יוֹדְעִים אִם כֹּה לְעִשּׂוֹת אֹתָה לְסִכְכוֹךְ וַיֵּצֵאוּ לְסִכְךָ בְּסִתֵּם מִחֲלָלָהוּ' . אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהַג יוֹדְעֵי כ"ע מוֹדֵו שֶׁאִם עֲשׂוֹי לְסִכְכוֹךְ אֵין הַשִּׁפָּה שֶׁלֹּה מוֹכִיחַ שְׂהִירָא לְסִכְכוֹךְ . שֶׁאֵין הַשִּׁפָּה מוֹכִיחַ אֲלֹא בַּעֲשׂוּיָה שִׁתִּים . וְהִירָא כֵת' הַרְמַב"ם פ"ח דֵּה' כְּלָיִם אִמֵּר לְאוֹמֵן עֲשֵׂה לִי שְׁנֵי זִוגִין אֶחָת לְדָלֶת וְאֶחָת לְבִהַם' עַם' לִי שְׁתֵּי מִחֲלָלָהוּ' אֶחָת לְסִכְכוֹךְ' וְא' לְהַלְלִים וְכו' . שְׁכִיחַס מְקַבֵּל' טוּמָא' עַד שִׁפְרָם וַיֹּאמֶר זֶה לְכָךְ וְזֶה לְכָךְ . וְלַעֲלֵי מִינִיָּה כֵת' עוֹד אֹמֵן שְׂעוּשׁ' וּמִכִּיחַ זִוגִין לְבִהַם' וְלִדְלָתוֹ' אִם רֹב עֲשׂוּיִין לְדַבֵּר שִׁמְקַבֵּל טוּמָא' הִירָא הַבֵּל מְקַבֵּל טוּמָא' עַד שִׁפְרָם מְקַבֵּל לְדַבֵּר שֶׁאֵינֵנוּ מְקַבֵּל טוּמָא' ע"כ הִירָא לְךָ דְּאִפִּי' לְהוֹלִיֵא מִן הָרֹב יוֹעִיל שִׁפְרָם שֶׁהוּא לְמִיעוּט . כ"ש פִּסּוּטִי כְּלִי עַן שֶׁעֲשֵׂאֵן לְאוֹהֵל אִתְּפ' שִׁים לֶהֶן שִׁפָּה שְׂהִירָא טַהוֹר . וּמִמֶּשֶׁכ' דַּפ"ד דְּמִקְוֹתָא דְּסִילּוֹן שֶׁהוּא לֹר מִבָּחַן וְלֹר מִבָּחַן וְרַחֵם בְּאַמְנָעֵי אֵינֵנוּ פּוֹסֵל אֶת הַמָּקוֹם שֶׁאֵינֵנו כְּעַם' לְקַבֵּל יֵם רָחִים גְּמוּר' שֶׁאֵין לָךְ בֵּית קְבוּל גְּדוֹל מִזֵּן וְאִתְּפ' אֵינֵנוּ מְקַבֵּל טוּמָא' מִכִּיחַ שֶׁלֹּא כְּעַם' לְקַבֵּל . וְכ"ש מִחֲלָלָת' שֶׁעֲשֵׂא' לְסִכְכוֹךְ שֶׁאִתְּפ' שֶׁעַם' לֵה שִׁפָּה אֵין בְּכָךְ כְּלוֹם שְׂהִירָא אֵינֵה עֲשׂוּיָה לְקַבֵּל וּפִסּוּט הוּא . כ"כ דְּרַב"ז ז"ל בִּישְׁנוֹת סִי' ז"ז . אֲבָל הַלְכוּס ז"ל כֵּתֵב בְּפִירוּשׁ דְּבִים לֵה שִׁפָּה אִפִּי' שֶׁעֲשֵׂא' בְּפִירוּשׁ לְשֶׁם סִכְכוֹךְ וְאִפִּי' בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שֶׁס מִנְהַג יוֹדְעֵי אֵין מִסְכְּכִין בֵּה . וְהִנֵּה הִנֵּם שְׂמָה שֶׁהִבִּיא הַרְדְּכ"ו ז"ל רָאִי' לְדַבְרֵינוּ וְהִכִּי אִמֵּר מִדְּגִדּוֹל' מִזֵּן הַתִּיר ר' יִשְׁעִי' ז"ל מִחֲלָלָתָא שֶׁל תַּגְרִי' שְׂעוּשִׁין אֹתָם לְהוֹלִיךְ סַחּוֹר' וְהִם כְּלִי מִמֶּשׁ אִם קִנְיָה אֹת' לְשֶׁם סוֹכ' מִסְכְּכִין בֵּה ע"כ . לְדִידֵי אִי"ש לְעִיר אַחֵר הַמְחִילָה לֹא דַקְדָּק בִּזֵּה כֹל הַצֹּרֶךְ דִּכְרָאָה שֶׁהוּא סְבוּר שִׁמ"ש רִבִּינֵינוּ יִשְׁעִיָּה לֹא הַמְחֲלָחוֹת שְׂמוּכֵרִי' הַתַּגְרִי' וְסִתֵּם' לֹא לְסִכְכוֹךְ עֲבִידֵי דֵּהָא מִמִּלְחִין אֹתָן כָּמֵר וְכו' . הֵינֵנו שֶׁהָאוֹמֵן בְּתַחֲלַת עֲשִׂיתוֹ אֹתָן מִחֲלָלוֹת עוֹשֵׂ' אֹתָן בְּבֵית קְבוּל לְקַבֵּל בְּהוֹכֵן

דינים השייכים למין הראוי לסכך

זמר . והיינו דכתב הרדב"ז גדול' מזו התיר רבינו יעקב ו"ל מחללא' של
 תגרי' שעושין אותן להוליך סחור' והם כלי ממש . ואחר המחיל' דבריו תמוהים
 בזה דרבינו יעקב' הכי קאמר דאלו מחללאות שהתגרי' מוכרי מחללאות מוכרי'
 אותם והם כולם פשוטי' בלתי בית קבול אבל האומן שעשאן לא עשאן לשכב'
 אלא סתם מפני שאלו המחללאות משחמשים בהם גם לדברים אחרים למלאותן
 זמר כלומר שלוקחים התגרים המחללאות אלו מבית האומן פשוטים כי האומן
 אינו עושה' אותם אלא פשוטים וכן התגרים שקונים אותם מהאומנים . למוכרן
 למי שיטורד לו מוכרים . אותם פשוטים והקונה אותן מהתגרים פשוטים אם
 צריך הוא אותה למלאותו זמר הוא מתקנה אחר שקונה אותם מהתגר פשוטי'
 ע"י חבור קלותיה בתפיר' למלאות' זמר או מחבר שתי מחללאות ותופרן יחד
 באופן שיקבלו הזמר לתוכן . וזה ברור בכונת דברי רבינו יעקב ו"ל ומעולם
 לא התיר רבינו יעקב' מחללאות של תגרים שכבר עשוין כלי ממש לקבל תוכן
 סחורות . אלא מחללאות פשוטי' שמוכרים התגרים כשהם פשוטים שראויים
 להקוב' אותן מהתגרי' לתקן שיקבלו תוכן . זמר הוא שהתיר רבינו יעקב
 לקנות מהם מהתגרים המוכרי' אותן שהם עדין פשוטים ביד התגרי' ואינם
 כלי . לשם סוכ' . גם מ"ש באחרונ' וממשכ' דפ"ד דמקואות דסילון שהיה צר
 מבאן וצר מבאן ורחב באמצע אינו פושל את המקוה שאינו נעש' לקבל יש
 ראייה גמור' שאין לך בית קבול גדול' מזה ואפי"ה אינו מקבל טומא' מפני שלא
 נעש' לקבול . וכ"ס מחללת שעשא' לסיכוך שאע"פ שעש' לה שפ' אין בכך
 כלום שהרי אינה עשויה לקבול ופשוט הוא ע"כ . אחר המחיל' דבה גם בזו
 שכתב דראיה גמור' היא דהבית קבול דסילון אין לך בית קבול יותר מזה .
 לא דבר ככונ' . ואינתימ' מביא דמר מ"ס הרמב"ם ו"ל בפי' המש' פ"ז דמקואו'
 משכ' ח' ו"ל כבר ביארנו שהסילון לא יפסול את המקוה ולא ישוב המים
 ההולכי' עליו מים שאובין לפי שאינו מקבל היטב . ואפי' היה מקבל כפי מה
 שקדם שהוא לא נעש' לקבל' ע"כ . הרי שכתב הרמב"ם בזה שחל' הטעם לפי
 שהסילון אינו מקב' היטב . ודלא כמ"ס הרדב"ז דאין לך בית קבול יותר מזה .
 ואם כן מהמשכ' הלוו מעצמ' לאו ראייה גמור' היא דאיכ' למימ' דסילון משום
 דאינו מקבל היטב הוא דבעינן שיהא נעש' לקבל' . אבל מחלל' שיש לה שפ'
 דהוא בית קבול גמור אפשר דאפי' שלא נעש' לקבל' מקבל טומא' . אלא שלפי
 מ"ס אח"כ הרמב"ם שאפי' היה מקבל כפי מה שקדם שהוא לא נעשה לקבל' .
 וכן מדברי הרא"ש ו"ל בתשו' שהביא ראייה ממשכ' זו דסילון להתיר לסכך בקני'
 אף שיש להם בית קבול . כתבתי דבריו לעיל אות ט"ז וגם הרדב"ז שם בסו'
 הקודם הביא דברי הרא"ש . הוא דאיכא ראייה למחלל' שעשא' לשם סוכ' שאפי'
 שעש' לה שפ' מסככין בה כיון שלא נעש' שפחה לקבל' . ולכן אני תמה על
 הלבוס ו"ל דכתב בפשיטות גדול דמחלל' גדול' אפי' שיש לה שפ' ואפי' שעשא'
 בפירוש לשם סיכוך אפי' במקום שאין שם מנהג ידוע אין מסככין בה דמה
 יענו שפתי צדיק להא דכתבו הרמב"ם והרא"ש ו"ל בהך דסילון דאפי' שהיה
 לה בית קבול גמור כיון שלא נעש' לקבל' אינו מקבל טומא' . ויגרל התימה
 דהוא עצמו פסק לעיל סעי' ג' להיתר זה דסיכוך בקנים שהתיר הרא"ש ו"ל
 מה"ט דלא נעשה בקנים הבית קבול לצורך קבלת דבר . וא"כ כ"ס מחללת
 שעשא'

דינים חשייבים למין הראוי לסכך כג

שעש' לשם סיכוך שאע"פ שיש' לה שפה דשרי לסכך בה שהרי אינ' עשויה לקבול ואינ' מקבל' טומא' ואחי' שגא ממחללת קטנ' במקום שאין שם מנהג ידוע דסתמ' לשכיב' והיינו דשיפור גודל' מוכיח עליה דלשכיב' עבירה . ואפ"ה כתב שם דאם עשא' לסיכוך אפי' שאין שם מנהג ידוע מסככין בה . וא"כ במחל' שיש' לה שפה גמי במקום שיש' שם מנהג ידוע שעשא' לשם סיכוך כי עס' לה שפ' מאי הוי כיון שלא נעש' שפה זו לקבול ואינה מקבל' טומ' . סוף דבר מדברי הרב הלכות ז"ל בדיון זה אינם אלא דברי תימ' והנה גם הוא גסת"ר מהמת"ו כאמור . ולכן העיקר לדינא כאלה הורה גבר בגדרין הרדכ"ו ז"ל דבמקום שאין שם מנהג ידוע אפי' מחללת שיש' לה שפה אם עשא' בפירו' לשם סיכוך מסככין בה . ודלא כהרב הלכות ז"ל כנ"ל :

ד"ד במקומות הללו סתם מחללאו' לשכיב' . מג"א בשם מ"כ . וכ"כ בס' תניא שכתב בעל העשר' הדברות דמסתברא מחללאות שלנו סתמן לשכיבה ואין מסככין בהן . ועיין לקמן בסהוד :

ד"ה מחללאות של קנים שלנו מסתבר' דסתמן לסיכוך או למחילה הן עשויו' ומסככין בהן . אבל אותן של שפה ושל קש הבאין מספרד סתמן טמאו' שעשויות הן לשכיבה או למדרסאות . ואותן שיש' להן לולאות סתמן אינן לשכיבה וסתמן מוכיח עליהן שאינן עשוין אלא לנאות בהן את הקירות וטהורות . שו"ת הרשב"א ח"א סי' כ"ה בסוף התשו' :

ד"ו במקום שנהגו לקבוע מחללאות בגנין כעין תקרה . אין מסככין בהם . מורס בהגה"ה בשם הכל בו . והטעם כתב הכל בו שם משום גזרה שמה יסב תחת תקרת הבית . והלכות כתב הטעם גזיר' שמה יעשכ' קבוע כעין תקר' כאשר נהגו שם ולא יהיה עליה שם סוכה :

ד"ז וכן באלה העצים הדקים שגודלין ואורגין אותן ונקראו' קאלד"ס . אין מסככין בהן דלתקראו' הן עשויות מתחלתן ויש בהן גזר' תקרה . כל בו : ד"ח יש להסתפק אם מותר להני' סולם על הגג כדי לסכ' על גביו . ש"ע . ולכן אין לסכך עליו . מורס בהגה"ס . והספק דסולם הוא לפי שיש בו בית קבול שנקוב במקום שתוחצין בו הסליבות ואע"פ שהוא בית קבול העשוי למלאות אפשר דשמו בית קבול כמו בחיזים נקבות דבית קבול שלהם הוא עשוי למלאות ואמרי' דשמי' בית קבול ואין מסככין בהם כדלעיל בדינים אלו אות ט"ו או שמה בית קבול דסול' לא שמי' בית קבול כמו בקעת העץ שחוקק בו ליתן בו הסדן דכתב הרמב"ם פ"ב דכלים דלא שמי' קבול ואינו מקבל טומא' לפי שהוא בית קבול העשוי למלאות ולא שמי' בית קבול . ואולי יש חלוק בין בית קבול העשוי למלאות דבקעת של הסדן ושל הסולם להבית קבול של החיזים נקבות . וע"כ יש לאסור משפך זה לסכך בסולם . כ"כ הרשב"א ז"ל בתשו' ח"א סי' קכ"ה קכ"ו ובמיוחסות להרמב"ן סי' רי"ט . ועיין מה שכתבתי לעיל או"ט"ו :

ל"ט סולם דתני בתור' כהני' דאינו מקבל טומא' . מייירי בסולם שאין לו בית קבול כלל אלא סליבותיה קבועות ע"ג יריכותיו . הרשב"א בתשו' סי' קכ"ה ובמיוחסו' להרמב"ן סי' רי"ט . ומוכח מדבריו דבסולם כזה שאין לו בית קבול כלל מותר לסכך בו . וכן התה"ד התיר לסכך בסולם וכתב הכנה"ג

דינים השייכים למין הראוי לסכך

דמיירי בסולם שליובותיו קבועי' ע"ג ירכותיו וכדמוכח מדבריו שכת' שכל עץ שאין לו בית קבול אינו מקבל טומא' . אבל הט"ו כתב דאע"ג דבתשו' הרשב"א משמע שיותר בסולם שאין שם נקבים אלא השליכות מחוברי' בלוי הירכיים של הסולם . אין להקל בזה משום לא פלוג . ולי' אי"ש צעיר כ"ל דכיון דאפי' בסולם שיש לו נקבי' שהם בית קיבול שליובותיו לתוכן אינו ברור איסורו רק משום ספק אסרינן לסכך בהן שמא חשיבי נקבותיו בית קבול ומקבל טומא' . וסולם שאין בו שום נקב אלא שליובותיו קבועי' ע"ג ירכותיו אין בו שום ספק כלל דאינו מקבל טומא' ואשכחן להתה"ד דהתיר להדיא לסכך בסולם כה"ג לא שייך למימר בזה להחמיר משום לא פלוג . ולכן כ"ל לענין דינא דהמקל אפי' לסכך הסוכ' בסולמות שאין בו בית קבול כלל כגון או שליובותיו קבועי' על ירכותיו לא הפסיד ככ"ל . ועיין לקמן או' מ"א :
בז' וכן בסולמות הקרובים מעבר לעבר כעין שלנו מותר לסכך בהם . ובאלו הסולמות מיירי התה"ד . מנ"א :

בז"א סולמות שקובעין בעגלות . וכן סולמו' שקובעין בשפוע בכותל להניח שם עשב שיאכלו הסוסי' ושאר בהמו' משם . שהסולמו' האו עשויין לקב' עשב ותבן ותבוא' בעוד' בשבולין ושאר דברים . אין מסככין בהם דבר תורה . דלא כיון דלקבל עשויין מקבלי' טומ' מדאוריית' . וכיון דסולמות או מקבלי' טומא' מדאורי' יש להסור כל הסולמו' דעלמ' אף אותן שאין להם בית קבול כלל משום גורם דסולמו' או של עגלו' ושקובעי' אותן בשפוע בכות' ליתן שם עשב למאכל הבהמות משם . כ"כ הב"ח ז"ל . ונתמה מבזה על התה"ד שהתיר לסכך בסולמו' לפי שאינן באין תן המקבל טומא' מדאורי' וגם איננו קרוב למקבל טומ' מדאורי' . דאמאי אינו קרוב לסולמות או של עגלות ולאותן שקובעין בשפוע לכותל להניח שם עשב שיאכלו משם הסוסי' ושאר בהמות דאלו מקבלות טומא' מדאורי' . והמנ"א ז"ל הביא מה שאמר הב"ח כל הסולמו' משום גור' דסולמו' או של עגלות ושקובעין בשפוע בכותל למאכל הבהמות . וכתב ועיינן ס"ח דלא גזרינן ע"כ . ולי' אי"ש צעיר עיקר דברי הב"ח ז"ל כפלאו ממני דהן לוייהם בדבריו דסולמו' הקבועי' בעגלות העשויין לקבל תוך העגלות עשב ותבוא' בעודן בשבולין ושאר דברים מקבלי' טומא' משום כלי קבול . היינו בעת זו שהסולמו' מחוברי' וקובעין בהעגלה דאזי י"ל דכל העגל' בכללה בהטרפות הסולמו' הקבועי' בה ברוחותי' חשיב' כלי קבול ומקבלי' או ספיר טומא' גם הסולמו' . אמנם כאשר הסולמו' הן פרודין מהעגל' איך שייך לומר שיהיו הסולמו' כשנפרדו מהעגל' מקבלי' טומא' משום כלי קיבול הא לא הוו הסולמו' לבדן בלתי היותן מחוברות וקובעין בהעגל' כלי קיבול רק מקצת כלי מכלי קיבול ולא מקבלי' הסולמות כשהן מופרדו מהעגל' טומא' אפי' מדרבנן דפשוטי כלי עץ ניבחו . ואף שכשהיו קבועין בהעגלות היו מקבלי' טומא' מדאורי' משום כלי קבול בהטרפות עס' העגל' . מ"מ כאשר נפרדו מהעגל' כשהיו דהו' אז מקצת מכלי קבול וככל כלי קבול כשנפרדו ונפרדו חלוקה שטתרו ואינן מקבלי' טוב טומא' כדין כל פשוטי כלי עץ . וכן כמי אותן הסולמות הקבועין בשפוע לכותל להניח שם עשב למאכל הבהמות שאוכלות משם . לא שייך למימר שמקבלות טומא' משום כלי קיבול לא בעת שהן קבועין בכותל דאזי י"ל שצ"י שהן מקבלין בצירוף הכותל העשב חשיבי כלי קבול ומקבלי'

דינים השייכים למין הראוי לסכך בר

ומקבל' טומא' דבר תור'. אבל כשהן פרודות ממקום קביעותן פשוטי כלי עץ בעלמ' ניכחו ואינם מקבלי' טומא' אפי' מדרבנן. וצוד אני אומר גדול' מזה' דהני סולמו' הקדשו' בכותל בשפוע להניח שם עשב למאכל הבהמות. אפי' בעת שהן קבועות בכותל לא מקבלי' טומא' משום דהרי הסולם משמש גם הכותל דהוא מחובר וגם הוא קדוש בכותל והוא מחובר לקרקע כהכותל וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואינו מקבל' טומא' וכדתנן בפי"א דכלים משנ' ד' ופ"ך משנ' ד' ובהרמב"ם רי' פ"ט דה' כלים. באופן שמ"ס הרב"ח ז"ל לסולמו' הקבועין בהעגלות והקבועין בשפוע לכותל לתת בהן עשב אין מסככין בהן דבר תור' ואסר כל שאר סולמות דעלמ' משום גזיר' דהני סולמו' דלא כהת"ד שהתיר לסכך בסולם. אחר המהילה דבריו נפלאו ממני דהדבר פשוט וברור דהני סולמות הקבועין בהעגלות כל שהם פרודין מן כדי יריבותיהן דעגל' ואינם נקובין לא שליוותיהן קבועין על כדי' אינן מקבלי' שום טומ' כלל אפי' מדרבנן. ודינם לענין לסכך בהן כדין שאר שבדי' כלי' דפסולין לסכך בהן מדרבנן כדלעיל. והני סולמות הקבועין בשפוע בכותל להניח שם עשב למאכל הבהמות. אפי' בעת שהן קבועין להכותל אינם מקבלי' שום טומא' כלל וכאומר וא"כ כשרין לסכך בהן אפי' מדרבנן כל שאינן נקובין כלל. ויפה התיר התה"ד לסכך בסולם וכבר כתבתי לעיל או' ל"ט דהתה"ד מיירי בסולם שאין לו בי' קבול כלל לא שליוותיו קבועין על כדי יריבותיו כמ"ס הכנה"ג. או בשתקבץ שכל נכסין השליכות נקובין מעבר לעבר בעין סולמו' שלנו כמ"ס המג"א כדלעיל או' מ'. וכן כ"ל עקר לדוכ' וללא כהכ"ח ז"ל:

מ"ב אותן סולמות העשויות בצדי העגלות הנה נרא' לאסור לסכך בהן וגם להניחן על הסוכ'. דאפי' למאן דמתיר לסכך בסולמות. סתם סולמו' שאני משום דאינן עשויות להנא' מדרם לא כדי לעלות ולירד בהן. אבל סולמו' העגלו' לפעמי' יושבין על הסולמו' והוא הנא' מדרם ממש. ואע"ג דעיקר עשייתן אינו להכי. מ"מ יש לדמות אותה להא דכתב הסמ"ק ב"תותן הכובעים של לבדים אע"פ שאינן עשוין לקבל מים מ"מ ע"י הדחק מותר' ליטול מהם לפי שצדדי דרכי' רגילין לשתות מהן ע"כ. ואע"ג דעיקר תשמישן אינו להכי מ"מ כיון שצדדי דרכי' רגילין לשתות מהן חשיב תשמישן להכי. הוא הדין כמי הכא. ועוד דהוי כמו סמיכות כהא וספסל דהא סמיכין בהו בעת ישיב' בעגל'. אף כי יש לחלק דסמיכות כהא וספסל הם מגוף הכלי שנטמא במדרם אבל הסולמו' כלי אחר הוא מ"מ יש מהם שהם מחוברים. לכן נכון להחמיר לכתחל'. מטה משה סי' תתק"א. והנה מ"ס בטעמו הראשון דלפעמי' יושבין על הסולמו' והוא הנא' מדרם ממש. כ"ל אי"ש בעיר דאי מה"ט אין לאסור משום דאין עשוי לישיב ע"ג הסולמו' ואף שלפעמי' יושבין על גביהן לאו ישיב' היא לטמ' במדרם וישיב' של עבר היא ואפי' מקום ישיב' שאחורי הקרון טהור לפי שאינ' לא ישיבת בער וכדתני' בתוספת' דכלים פ"ב ופסקה הרמב"ם פכ"ה סוף דין ט' ואף שצדדי עשייתו לישיב. כ"ש הני סולמו' שאין עשייתן לישיב' כלל והיושפ' ע"ג אינ' לא ישיבת בער דטהורות. אך מטעמו השני משום דסמיכין בהו בעת ישיבה בעגל' נרא' ודאי דיש לאסור ואם עיקר עשייתן הוא בשביל כך כדי שיסיו נסמכין בהם היושבין בהעגל'. אפשר שאף שאינן מחוברים להעגלה כסמיכות

דינים השייכים לבין הראוי לסכך

בסמיכות כסא מקבלין טומא' מדרס דבר תור' כל זמן שזן מונחין סביבות העגל' כיון דכדי שיסמכו בהן היוצאין בעגל' הונחו שם וא"כ גם לאחר שנפרדו מהעגל' יש לאסור לסכך בהן אפי' דיעבד מדרבנן כדין בלאי כלים :

ב"ג עגלה שעשויה תחתיה ורוחותיה כולן מסולמות ויש בסולמותיה חלל רב בין עליה לעליה באופן שאינן מקבלת רמונים והיא אינה עשויה לישיבה ואין רגילין כלל לישב בה רק להוליך בה אבנים וכיוצא בו . עגלה זו טהורה מכלום וכדתנן בפכ"ד דכלים משנ' ב' והובא' בשבת דפ"ד שלש עגלות הן . עשויה כקתדרה פי' קצרה ומקפת מג' דדין . טמא' מדרס פי' לפי שלשיב' מיוחדת היא . כמטה פי' שהיא ארוכ' ומתחתיה מקבלת כמטה של עור שאין בה שום נקב . טומא' טומא' מת' . ושל אבנים פי' העשויה להוליך בה אבנים . טהור' מכלום . פי' אינה מקבל' שום טומ' ופי' רש"י ז"ל לפי שפרושה מתחתיה נקבים גדולים ולאו כלי הוא דכל הכלים שיעורן כרמונים ע"כ . ובגמ' שם בשבת אמר' עליה ואמר ר"י ואם יש בה צית קיבול רמונים טמא' טמא מת ע"כ . הרי דעגלה העשויה להוליך בה אבנים שנקובה מתחתיה נקבים גדולים עד שאינה ראויה לקבל רמונים לאו כלי היא וטהורה מכלום . וא"כ עגלה כזו סולמותיה כל שאינן נקובין לקבל שליבותיהן לא שליבותיהן נקובין על גדי ירכותיהן או נקובין מעבר לעבר . מותר לסכך בהן לכתחלה . אך רוא' אנכי שאף בסולמות של עגלה כזו לכאור' אינו ברור כל כך להחיר לסכך בהן לכתחל' . והוא משום דהנה הרמב"ם ז"ל פ"ו דה' כלים דין ג' כתב כלים שעשאן מתחלה נקובין כמוציא רמון כגון הסל והפחלץ של גמלי' והאפיפירות מקבלין טומא' עד שיקרע רובן ע"כ . הרי דס"ל להרמב"ם ז"ל דאין שיעור זה דמוציא רמון אלא לענין כלים שגפחתו ונקבו בכדי שיצאו מתורת כלי ויטהרו הוא דשיעור פחיתותהו הוה כמוציא רמון . אבל כלי שעשו מתחלתו נקוב אפי' שנקבו גדולי' יותר מכדי מוציא רמון כגון הני דסל ופחלץ של גמלי' ואפיפירו' חשיבי כלי ומקבלי' טומא' . וא"כ לדעתו ז"ל הוא הדין עגלה שעשויה מתחלת' בול' מסולמו' תחתיה וידידה כדי להוליך בה אבנים וכיוצ' חשיבה כלי ומקבל' טומא' אע"כ שנקבי כל סולמותיה גדולים . שאינם מקבלים רמוני' . לא שכבר הראב"ד ז"כ השיג עליו מהא דתנן פכ"ד דכלים הפחלץ של גמלים טהור' מכלום . ומרן ז"ל בכ"מ שם נדחק להלץ בעד הרמב"ם וכתב דנ"ל שהוא מפרש פחלץ דפכ"ד דכלים עשוי כתפנית אחר וז"ע ע"כ . והנה הרמב"ם ז"ל פכ"ו דכלים דין ח' פסקו להך דפוחלץ של גמלי' ששנינו פכ"ד דכלים דטהור' מכלום וביאר שם טעמו דטהור' מכלום לפי שהחבלים שלו קשים ביותר ועבים ואינו ראוי לישב עליו ועיני הסכך רחבים הרבה ואינו ראוי לקבל תבן וכיוצא בו וכמא' שאין עליו תורת כלי לא חבלים בלבד ע"כ . וגרר' לפי זס דשני מיני פוחלץ של גמלים איכא . האחד נקרא פחלץ בלא וי"ו אחר הפ"א והוא עשוי לקבל תבן אבל רמון הוא מוציא כי תבן ע"י שמתמלא בו התבן מתקבץ בתוכו חלקיו ועומד בתוכו ולכן אף שנקביו רחבי' שמוציא רמון ע"מ כיון שאינם רחבי' הרבה וראויין לקבל תבן וי"וצא בו תורת כלי עליו ומקבל טומא' והיינו פחלץ שפסק פ"ו דמקב' טומ' . אבל פוחל' ששנינו בפכ"ד דכלי' דטהור' מכלו' הוא פוחלץ בוי"ו אחר הפ"א והרמב"ם בפכ"ו קראו פוחלץ שנקביו רחבים הרבה יותר מנקביו

דינים חשייכים למין הראוי לסבך בה

הסבך' דפחלץ דפ"ו וזה שהוא פוחלץ אינו ראוי לקבל חס' תכן וכיוצא בו עד שהיו עליו תורת כלי כלל לא חבלים ולכן הוא טהור מכלום . וזה כ"ל ברור בדעת הרמב"ם ז"ל . ותמאני על מין ז"ל שכתב שם בפ"ו להליך בעד הרמב"ם על מה שהשיג עליו הראב"ד מפוחלץ של גמלי' דתכן בפכ"ד דכלים והני אמר מר דל"ל שהוא מפרט אותו פחלץ ששינוי פכ"ד דכלים עשו כתבנית אחר . ואיך לא זכר שר שהרמב"ם פסקו להא דפחלץ ששינוי פכ"ד דכלים בפכ"ו דה' כלים וביאר שם טעמו וזכריתו כי משם באר"ה דפחלץ דפסק פ"ו שמקב' טומא' לחוד שהוא משונה בשם וכתבנית דאיתו שמו פחלץ בלא וי"ר אחר הפ"א והוא ראוי לקבל תכן וכיוצא בו . ופוחלץ ששינוי פכ"ד דכלי' : לחוד שהוא משונה בשם ששמו פוחלץ בוי"ר אחר הפ"א או פוחלץ ומשום' תכניתו ששינוי הסבך' דחבים הרב' עד שהינו ראוי חס' לקבל תכן וכיוצא בו דנמא' שאין עליו תורת כלי כלל לא חבלים בעלמ' ולכן הוא טהור מכלום . אך אי קשיא לי על הרמב"ם ז"ל דפ"ו ה' קשיא לי טובא דמה יענה שפתי צדיק להך דהעגלה של חכמים ששינוי פכ"ד דכלים ועסקו הרמב"ם פכ"ו דין ג' שטהור מכלום דהוא לפי ששמו תחתית' פרוצה נקבים גדולים בכדי שאיב' יכולה לקבל רמונים וכמו שפירשו רש"י והר"ם והראב"ם בפירושו למסכ' כלים . וכן מין ז"ל בכ"מ שם הביא ע"ד הרמב"ם בעגל' של חכמים פי' רש"י ז"ל . וכן כמי מוכח להדיא מן הש"ס דשבת דקאמר עלה ר"י והא' יש בה בית קבול רמוני' טומא' טומא' מת . וא"כ הרי מכילא יוצא מהך מתני' דעגל' של חכמי' וממאי דאמר ר"י בש"ס דשבת דשיעור זה דבמוציא רמון כאמר אף לכלי ששמו מתחל' נקוב נקבים גדולי' שאינו מקבל רמונים לא חשיב כלי ואינו מקבל טומא' דמה"ס עגל' של חכמים טהור' מכלום . ואיך כתב בפ"ו דכלי ששמו מתחל' כמוציא רמון מקבל טומא' וז"ל ע' . ולענין דיכא אף שאפשר שהרמב"ם יש לו פי' אחר בהא דעגלה של חכמי' דלא כפי' רש"י והר"ם והראב"ם ז"ל ואנחנו לא נדע ולדעתו עגלה ששמויה מתחלה תחתית' פרוצה נקבי' גדולים כמוציא רמון מקבלת טומא' . מ"מ עגל' ששמויה כולה תחתית' וצידיה מסולמות ושליוותיהן רחוקין זה מזה באופן שאינה מקבלת רמוני' וצויה להוליך חכמים וכיוצא בה' ואין בהסולמות שום נקב כלל לא כל שליוותיהן קבועין על צדי ירכוניהן או שנקובין מצדד לעבר . כ"ל אים צריך דשרי לסבך בסולמותיה חס' אה"ל דלדעת הרמב"ם מקבלת טומא' כל זמן שהסולמות מחוברות וקבועין בהעגלה . מ"מ כאשר נפרדו מהעגלה טהרו דהו"ל כל סולם שבר כלי ומקצת מהכלי ואין חסור לסבך בהן אלא מדרבנן כדון כל אי כלים . וכוון דאפי' אה"ל דלדעת הרמב"ם גם עגלה כזו מקבלת טומא' לא חסור לסבך בסולמותיה אף מגורה מדרבנן . ולדעת רש"י והר"ם והראב"ם דהראב"ם והרע"ב אין עגלה כזו מקבלת טומא' . ושרי לסבך בסולמותיה חס' לכתחל' . הכי נקטינן דהו"ל הא דלסבך בסולמותיה סלוגתא דרבנן ואולינן לקולא וב"ש דהו"ל הרמב"ם לגביר רש"י והר"ם והראב"ם והר"ם רע"ב יחיד לגבי רבי' ועוד דדע' הרמב"ם לא בא בדירור דחולק בעגל' של חכמי' על רש"י והר"ם והראב"ם ואפשר דגם איהו ס"ל דעגלה כזו אינה מקבלת טומא' וחלק ידע בין עגלה כזו לשאר כלים ששמויה מנחתן נקובים כמוציא רמון ושרי גם לדיריה לסבך בסולמות של עגלה כזו . הלכך אכן בדיון

דינים השייכים למין הראוי לסבך

הכי נקטינן ומסבכין בסולמות של עגלים כיו לכתחלה כ"ל :

פ"ד סולמות של לולין מותר לסבך בהן לכתחלה . דא"צ דכלי היא מ"מ אינו מקבל טומא' דכלי עץ שאין לו בית קבול אינו מקבל טומא' וחשש מדרם נמי ליכא בהו . מטה מטה שם . והיינו כשאין נקובים לקבל השליכות הוכן לא שליכות קבועין על ידי יריכותיו . או שנקובי' מעבר לעבר :

פ"ה ה' דאסרו מרן הש"ע ומורם בהגה"ה אפי' להביא סולם על הגג ולסבך על גביו . הוא משום דאין מעמידין הסבך בדבר המקבל טומא' גזיר' שמה יבא לסבך בו . ואע"ג שמעמידין הסבך על כותל של אבנים דהו"ל מעמיד בדבר שאין גידולו מן הארץ כתב סר"ן דהוא לא שכיח שיסבך באבנים ולא נזרו בו רבנן . ועוד דכ"ע ידעי דכה"ג בית דירה מיקרי . והנהנין להעמיד קנים בכותל תחת הסבך וסומכין הסבך עליהן הוא מדרת חסידות . מג"א . אבל הב"ח ז"ל דקדק מדברי רש"י דכתב עלה דאמרי' בסוכ' דכ"א ע"כ דאין מעמידין בדבר המקבל טומא' וז"ל ואע"פ שלא למדנו פסול לא לסבך . הואיל ועיקרו של סבך לו מעמידין הוי כאילו סיבך בדבר המקבל טומא' ע"כ . דמוכח מדבריו דלאו משום גזירה שמה יאמרו זה עומד וכו' הוא דפסול לא הואיל ועיקרו של סבך לו מעמידין אותו הוה כאילו סיבך בדבר המקב' טומא' כדקי"ל בפלמא שהכל הולך אחר המעמיד וכן דקדק עוד מדברי הרא"ש שכתב וקש' לי לטעמ' דמעמיד וכו' אם סיבך על מחיצת אבני' תהיה פסול' הואיל והעמיד הסבך בדבר שאין גידולו מן הארץ . ולא תירץ על זה כלום מכל מה שתירץ הר"ן ז"ל דהכא בכותל ליכא למגור אמר דס"ל דטעמ' דמעמיד לאו משום גזיר' הוא . ומכאן זה העלה הב"ח דמדינא אין להעמיד הסבך בדבר שאין מסבכין בו ואם העמיד עליו הסוכ' פסול' . ולכן צריך לעשות הדפכות של קנים ולסמוך הסבך עליו מדינא ולא ממדת חסידות בעלמ' כדכתב הר"ן ז"ל . ולי אי"ש צעיר כ"ל עיקר לדינא דאפי' לכתחלה אין לחוש ולנעוץ קונדסין ע"ג המחיצות של אבנים לא מותר לכתחל' לסמוך הסבך על גבי כותלי האבנים ממש . חדא דאיכא כמה פוסקים דפסקו דלא כר' יהודה מכל וכל . ואפי' לרוב הפוסקים דפסקו כר"י רובם פסקו כוותיה אבל דלא כה"ט דאין מעמידין בדבר המקבל טומא' וס"ל דמותר לכתחל' להעמיד הסבך בדבר שאין מסבכין בו . וכל הני דבנותא דפסקו כר"י וכה"ט דאין מעמידין בדבר שאין מסבכין בו והמה הרמב"ן והריטב"א בחי' לסוכ' וסר"ן והרי"ף לדעתם והראב"ד . הלא הם אמרו שאין איסור זה מדינא לא מגזירה דרבנן . ועוד דגם מ"ש הרב"ח מדברי רש"י והרא"ש דאיסור זה הוא מדינא משום דהכל הולך אחר המעמיד אינו מוכרח כל כך די"ל דגם מ"ש רש"י דכוון דעיקר הסבך הן מעמידין הוה כאילו סבך בדבר המקבל טומא' . אין כוונתו דאיסורו דבר תור' מפני כך ומשום דהכל הולך אחר המעמיד כדכתב הב"ח . לא כונתו : ויון דעיקר הסבך הן מעמידין אותו אסור מגזירה דרבנן משום דהוה כאילו סיבך בדבר המקב' טומא' בעיני הראי' כי יאמרו זה עומד וזה מעמיד וכו' ובמ"ש הרמב"ן וסר"ן והריטב"א ז"ל וכן ממה שלא תירץ הרא"ש ז"ל לקושייתו ממסבך ע"ג מחיצות של אבני' ככל מה שתירץ הר"ן ודאי דלאו ראי' מוכרחת היא דיסבור הרא"ש מפני כך דאיסור זה דלמעמד הסבך בדבר שאין מסבכין בו מדינא ולא מגזיר'

דינים הישיבים לבין הראוי לסבך

כו

דרכנו די"ל דהרא"ש ס"ל דשכיה ושכיה הוא לסבך באבנים ואיכא למנוח במחיצו' אבני' נמי . וכן נמי הא דכת' עוד הר"ן דכ"ע ידעי דכה"נ בית דירה מיקרי . לא ניהא ליה להרא"ש דעל כל פנים יש לגזור שיכסו באבנים סיכוך שאינו מסוכך היטב כמו שדרך לסבך בהם הבית דירה של כל השנה ולאו בית דירה מיקרי . באופן שגם מדברי רש"י והרא"ש ז"ל אינו מוכרח דסבירא ליה דאיסור זה דלהעמיד בדבר שאין מסבכין בו הוא מדינא דאורייתא אלא י"ל שפיר דגם דעתם ככל הכי רבנותא דכתבו דאין איסור זה רק מגזרה דרבנן . ולכן מכל הכי טעמי דכתיבנא נ"ל עיקר דליכא דאפי' לכתחל' שרי לן לסמוך הסבך ע"ג המחיצות של אבנים ממש וכדעת הרמב"ן והר"ן והריטב"א ז"ל . וכן נתפשט המנהג ואין פוצה פה ומצפוף . והיש נוהגין להעמיד קנים בכותל תחת הסבך ולסמוך הסבך עליהן אינו אלא מנהג חסידות ונכ"ש הר"ן והרמב"ן והריטב"א ז"ל וכן עיקר ודלא כהכ"ח ז"ל כנ"ל . ועיין לקמן בסמוך דעת מרן הש"ע ומורם ז"ל :

בז"י דוקא לכתחלה הוא דאסרו מרן הש"ע ומורם ז"ל להעמיד הסבך בדבר שאין מסבכין בו . אבל בדיעבד שפיר דמי דהא בסס"י תר"ל פסקו להסמוך הוכחו בכרעי המטה הם גבוה עשר' כשר' אלא נרא' דהתם כשר' בדיעבד קאמרי . והכא דאסרו לסבך ע"ג סולם היינו לכתחלה וכן עיקר ודלא כסלבוש שמתיר אפי' לכתח' . מנ"א . ולפוס ריהטא קשיא לי דא"כ הוא דדעת מרן ומורם ז"ל דליכא כהפוסקים דפסקו דמותר להעמיד הסבך בדבר שאין מסבכין בו ורק לכתחל' ס"ל למיחש לסבך הכי רבנותא דפסקו כר"י וכה"ט דאין מעמידין בדבר שאין מסבכין בו . אמאי אסרו הכא בסולם דאינו אלא ספק אם מקבל טומא' לסבך ע"ג לכתחל' הא כיון דאפי' בדבר שוראי מקבל טומא' לא חסיר לדידהו לסמוך על גבו אלא לכתחל' . הכא בסולם דהוא ספק אם מקבל טומא' יש להתיר לסבך על גביו אפי' לכתחל' . ואולי י"ל דכיון דהרבה מהפוסקי' הראשונים ס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא דבר מורה וכל ספק דאורייתא בודאי דאורייתא חשי' וא"כ לדידהו סולם דהוא ספיק' דאורייתא' אם מקבל טומא' בודאי פסול לסבך בו מדאורייתא' הוא ואין לסמוך עליו הסבך כמו על דבר שאין מסבכין בו דבר תור' . ולכן כתבו מרן ומורם שלא לסבך ע"ג סולם לכתחל' . כנ"ל . ועיין לקמן בסמוך מה שג"ל לענין דינא להלכ' ולמעש' בהאי איסורא דלהעמיד הסבך בדבר שאין מסבכין בו :

בז"י אפי' דלדעת רוב הפוסקים אין הלכה כה"ט דאין מעמידין הסבך בדבר שאין מסבכין בו ומפני כך גם מרן הש"ע ומורם ז"ל לא אסרו אלא לכתחל' . מ"מ לענין דינא להלכה ולמעשה נ"ל אי"ש צעיר כיון דאיכא כל הכי רבנותא דפסקו הלכה כר"י וכה"ט דאין מעמידין הסבך בדבר שאין מסבכין בו . והמה הרמב"ן והריטב"א והר"ן ולדעתם גם דעת הרי"ף הכי הוא גם הראב"ד שהביאו נרא' שכן דעתו . ודאי דלענין הלכה למעש' חגן בדין לית לן למכשר סוכה שהועמד סוכה בדבר שאין מסבכין בו אפי' בדיעבד . מדא משום עיקר קיום המלות עשה דישיבת הסוכ' כיון דלכל הכי רבנותא' סוכ' זו פסול' מדרכנו א"י בדיעבד אית לן למיחש טובא לסברתם . לקיימה כתיקנה מדאורייתא ומדרכנו אליבא דכ"ע וכ"ש בזה דדינא הנה דפסלי לה מדרכנו . ועוד משום ברכות

דינים השניים למין הראוי לסכך

צרכת הסוכ' כיון לכלל הני רבנותא סוכ' פסול' היא אפי' בדיעבד אין לצורך עליה וא"כ אין בדיקין לית לן לצורך עליה משום סדרת כל הני רבנותא דאיכא ספק ברכה לבטלה. וכיון שכן מי שעבר וסמך סכך סוכתו על דבר שאין מסככין בו אם כבר נכנס ליל יו"ט ראשון שאי אפשר לו לתקן. אם הוא במקום שיש שם סוכ' לחבירו כתקנה לא יאכל בליל יו"ט ראשון בסוכתו אלא ילך לסוכת חבירו ואפי' היה לו טורח גדול לילך לסוכת חבירו ממש וליל יו"ט ראשון חובה עליו לאכול בסוכ' כזית אפי' שהוא מוטטר ואפי' סיורדין גשמי'. ולמחר ביום ראשון ומשם ואילך אם אין לו טורח גדול לילך לסוכת חבירו ילך גם מחר וליל שני ויומו לסוכת חבירו ומיד בליל מוצאי יו"ט שני יתקן סוכתו להעמיד סוכ' בדבר שמסככין בו. אבל אם יש לו טורח גדול לילך לסוכת חבירו יאכל בסוכתו יום וליל שני ויומו אבל לא יצרך עליה משום ספק ברכ' לבטל' דברכות אינם מעכבות ובליל מוצאי יו"ט יתקן סוכתו מיד ויסיר המעמיד הפסול ויהן בה מעמיד מדבר שמסככין בו (עיין לקמן בדיני מי הם הפסולין משיבת סוכת אות' בשם מורם בהנהגה בני שבכו לו הכרות בסוכ' בליל שבת). כנ"ל להלכה ולמעשה:

פ"ח כל דבר שאין מסככין בו מגורה דרבנן לא גזרו בו רבנן לאסור אפי' להעמיד בהן סכך הסוכ' דגזירה לגזירה הוא. כ"כ הריטב"א ז"ל בהי' לסוכ' לדי"א ע"ב טלה דמתני' דהבילי קש וכו' ד"ה ואם התירן כשרות. ובפ"ב טלה דההיא דאין מעמידין בדבר שמקבל טומא':

פ"ט אותן סולמות של עגלות שכתבנו לעיל אות' מ"א מ"ב שאסור לסכך בהן מגורה דרבנן כדין כלאי כלים. דוקא לעשות מהם עיקר הסכך אסור אבל לתת אותן על הגג ולסכך על גביהן דלא הוה רק מעמדי הסכך שפיר דמי כיון דאין אותן סולמות פסולין לסכך אלא מגורה דרבנן דהו"ל גורה לגורה וכמ"ש בשם הריטב"א בזהות הקודם:

אפילו להניח סולם שיש לו בית קבול לקבל עליבותיו על הסכך להחזיקו אסור. והוא הדין בכל כלי המקבל טומא' מדרס כגון ספסל ובסא שמקבלי' טומא' מדרס. מורם בהנהגה בשם מהרי"ל. וכ"כ הלבוש:

ג"א הא דאסרו מורם בשם מהרי"ל אפי' להניח סולם או כלים שמקבלי' טומא' מדרס על סכך הסוכ' להחזיקו. כ"ל ברור דאין טעמו מפני מה שהסולם או הכלים מחזיקים את הסכך דהוה כמעמיד הסכך בדבר המקבל טומא'. דהא מהרי"ל גופי בתשו' סי' פ"ג כת' דשרי אפי' להעמיד הסכך על דבר המקבל טומא' ואין בו ספק ושכן נהנו כל רבותיו וא"כ איך כאן בדרשותיו דרש לאסור אפי' להניח סולם או שבדי כלים על סכך הסוכ' כדי להחזיקו. אלא שכל טעם איסור זה הוא מפני שראים שיראו למעל על הסכך סולם או כלים ויצאו לסכך בהן וכמו שאמר מטעם זה רב אשי לשמעני להניח כתוב' או סדין על סכך הסוכ' כדלית' בסוכ' ד"ע"ב (עיין לקמן בדיני' או"ה ק"ט) וכ"כ הס"ז פ"ק י"א. אבל להעמיד הסכך על דבר שאין מסככין בו לדעת מהרי"ל דסובר דלא כה"ט דאין מעמידין בדבר המקבל טומא' לכת' למית' כיון דכרא' וגיכר לכל רוא' דסולם זה אינו סכך רק הוא מעמיד הסכך שכל גביו ולא יצאו נט לסכך בסולם. וזה נראה ברור בטיעמו של מהרי"ל ז"ל. ולפ"ו אפי' על סכך

דינים השייכים למין הראוי לסבך פו

הסוכ' שבדבר הוא מחזוק היטב והין לורך לשום חיווק אחר אסור להניח עליו סולם או כלי המקבלי' טומא' מטעם זה דהרואים . ואדרבה דבהא איכא למוחש טפי להרואים דישגנו דלשם עיקר הסבך הוגהו שם הסולם או הכלים עליה כיון דלחזוק הסבך לא כריכ' להולם ולכלי' אלו . והא דנקטו מהרי"ל ומורם והלבוש על הסוכ' להחזיקו . אורחא דמלת' נקטי וזה פשוט : ג"כ מדברי מורם והלבוש ז"ל שכתבו וה"ה בכל כלי שמקבל טומא' כגון ספסל וכסא שמקבלים טומא' מדי . מוכח להדיא דדוקא כלים שלמים כגון כסא וספסל שלמים הוא דאסור להניח ע"ג סבך הסוכ' לפי שהם מקבלי' טומא' . אבל כלים שבורים כגון שברי כסא וספסל שכיון שנשברו נטהרו ואין מקבלי' שוב עוד שום טומא' אע"ג דלסבך בהם אסור דאין מסבכין אפילו בכלאי כלים . מ"מ להניח אותם למעלה על גבי סבך כשר להחזיקו שרי . ותמהני טובא על מור"ם והלבוש ז"ל בזה דתא עיקר איסור זה דלהניח סולם או כלים אפי' על סבך הסוכ' למדוהו מתורתו של מהרי"ל ז"ל והרי מהרי"ל ז"ל שם כתב וז"ל כל דבר המקבל טומא' אסור לסבך בו לכן יזהר כל אדם שלא להניח סולם או שברי כלים של ספסלים וקמדראות על הסבך להחזיק את שערצה וכו' ופעם אחת ראה מהרי"ל על הסוכ' עץ והיה מחושק בראשו בברזל וזוה הרב להסירו דשברי כלי הוא וכו' ע"כ . הנה שמהרי"ל אסר להניח על אסבך אפי' שברי כלי של ספסלי' וקדראות . וא"כ הו"ל גם למורם והלבוש לאסור להניח ע"ג הסבך אפי' שברי כסא וספסל כהמב דדברי קדשו של מהרי"ל ז"ל . ונ"ל אי"ש צעיר דמור"ם והלבוש ס"ל כמהרי"ל בחדא ופלוגי עליה בחדא . בהא דאסר אפי' להניח ע"ג הסבך סולם או כלי המקבלי' טומ' ס"ל כוותיה . אבל באידך דאסר להניח ע"ג הסבך אפי' שברי כלים פלוגי עליה וס"ל דשברי כלים מותר להניח ע"ג הסוכ' כיון דאפי' לסבך בהם עיקר . סבך כל הסוכה לא אסיר אלא מגזירה דרבנן ליבא למגור עוד ולאסור אפי' להניחן על סבך הסוכ' משום גזרת הרואים שלא יבאו להרבות מהם ולעשות עיקר הסבך מהן דהו"ל גזירה לגזירה וכמ"ס לעיל באו מ"ח בשם הריטב"א בענין אסור להעמיד הסבך ע"ג דבר שאין מסבכין בו . ולכן לא כתבו מורם והלבוש לאסור אפי' להניח על הסבך אלא סולם וכלים שלמים כגון כסא וספסל שלמים שמקבלים טומא' דאסור לסבך בהם מדאורייתא . אבל שברי כלים מותר לדעתם להניח ע"ג סבך הסוכ' כנ"ל בדעת מורם והלבוש ז"ל . ומיהו לענין דינא נ"ל דיש לחוש להחמיר לבתחיל' מיהא כמהרי"ל ז"ל שלא להניח על גבי סבך הסוכ' אפי' שברי כלים דחששא זו דשלא יבאו להרבות מהם ולעשות עיקר סבך כל הסוכ' מהם היא חששא קרובה יותר מהאי חששא דגזרו מפניה להעמיד הסבך על גבי דבר שאין מסבכין בו . ולכן אע"ג דלענין להעמיד הסבך ע"ג דבר שאין איסורו לסבך בו אלא מגזרה דרבנן ליבא למגור ולאסור אפי' לבתחילה להעמיד הסבך אפי' ע"ג דבר שאין איסורו לסבך בו מגזרה דרבנן כגון חבילין ושברי כלים וכמ"ס לעיל אר' מ"ח בשם הריטב"א ז"ל . מ"מ לענין איסור זה דלהניח דבר שאין מסבכין בו למעל' ע"ג הסבך יש לאסור לבתחיל' אפי' דבר שאין איסורו לסבך בו אלא מגזרה דרבנן כגון שברי כלים דחששא קרובה היא

ובתחיל' גזרה היא . כנ"ל :

דינים השייכים למין הראוי לסכך

ג' כל כלי עץ הרחב קצת וראוי להניח עליו דבר. מקבל טומא' דדמי לבית קבול. כ"כ התוס' פ"ק דסוכ' ד' ה'. וא"כ אין להניח מרה ומגרפה על הסוכ' אפי' בשברה. מנ"א. ולי' אי' ש' צעיר כ"ל דאע"ג דכתבו התוס' דכל כלי עץ הרחב קצת שראוי להניח עליו דבר מקבל טומא' הרי כתבו שם דאינו מקב' טומא' אלא מדרבנן וכיון שכן די לנו להחמיר לכתחל' שלא להניחן על סכך הסוכ' כשהן שלמין מפני שאז מקבלין טומא' מדרבנן. אבל לאחר שנשברו דאפי' בלאי כלים שהיו מקבלי' מתחלה טומא' מדאוריית' לא חסיר לסכך כהן לא מגזיר' דרבנן. א"כ הכי שדרי כלים כגון מרה ומגרפה דהו' תרתי דרבנן פשיטא דלא גזרינן בהו' לאסור אפי' להניחן ע"ג סכך הסוכ'. ולדידי' אפי' לסכך כהן עיקר סכך הסוכ' כ"ל דשרי מדינא כיון דאפי' שלמים לא מקבלי' טומא' אלא מדרבנן דהו"ל כגזירה לגזירה אלא דלסכך כהן עיקר הסכך כתבתי לעיל אות' דראוי להחמיר לכתחל'. אבל להניחן כשהן שבורים שטתרו ולא מקבלי' טומא' כלל ע"ג סכך הסוכ' פשיטא לי דשרי אפי' לכתחלה וכן כ"ל עיקר. ודלא כהמנ"א :

ב"ד לחצר כלונסאות הסוכה במסמרות של ברזל או לקשרם בכלאות של בגדים שהן מקבלין טומא' אין קפידא. ש"ע :

ב"ה ה' דכתב הס"ע שהן מקבלין טומא'. כ"ל דלא קאי אלא על הכלאות של בגדים ולא על המסמרות שכתב קודם. דמסמרות אפי' של ברזל לא מקבלי' טומא' דלאו כלים ניכחו ואפי' דין פסוטי כלי מתכת לית להו. וכמ"ס הרמב"ם ז"ל רי' פ"י דה' כלים מסמרות שמחזיקין בהן התקרה העשויין לתקוע אותן בעצים אינן מקבלין טומא'. וכל מסמרות שאין ידוע אם נעשו מן הכלי' של מתכת שנפסדו או נשחקו. או אם נעשו מן העשה של ברזל הרי הן טהורין ואפי' אם התקין אותן לכלי אינו מקבל טומא' וכמ"ס הרמב"ם שם פ"ח דין ב. וכל זה הוא מכוון במסמרות דכלים פי"א. וא"כ ע"כ דלחצר הכלונסאות במסמרות דכתב מרן ז"ל. וכן בהשאלה שבתה"ד הכונה הוא דאפי' שהן מברזל ולאן גידולי קרקע ניכחו אין קפידא. ואם כתב או לקשרם בכלאות של בגדים שהן מקבלין טומא' כלומר אף שיש בהן ג' על שלש דמקבלין טומא' אין קפידא ככ"ל ברור בכוונ' דברי התה"ד בשאלתו ומרן הס"ע ז"ל. אבל ראיתי להלבוש ז"ל שכתב וז"ל ותלוש ולבסוף הברו מותר לסכך בו וכו' הילכך מותר לחצר כלונס' הסוכ' במסמרות ואפי' במסמרות של ברזל ואע"ג שהמסמרות הם מקבלין טומ' מותר מפני שאין המסמרות עשויין ללל אלא להעמיד הסוכ' ולחזק' וכו' ע"כ. הנה שכתב הלבוש בפירושו אע"ג שהמסמרות מקבלין טומא'. ותמנהני עליו טובא. איך לא זכר שרמשינות ערוכו' דפי"א דכלים ודברי הרמב"ם פ"ח וריש פ"י דה' כלים דמסמרות אפי' של ברזל שעשויין לתקוען בהצגים אין מקבלין טומא'. וע"כ מ"ש בשאלתו של התה"ד שמקבלין טומא' לא קאי אלא על בלאו של בגדי'. אבל המסמרות הוא דאף דאינם גידולי קרקע ובאמור :

ג' ה' דכתב מרן הס"ע דאין קפידא לחצר כלונסאות הסוכ' בדבר שאין מחב' בו. אע"ג דהרי הכלונסאות הן המעמידין מיהא סכך הסוכ'. ולעיל אסרו מרן ומורם לכתחל' להעמיד הסכך בדבר שאין מסבנין בו. היינו ממש דדוקא לסמוך הסכך על הדבר שאין מסבנין בו ממש הוא דאסור. אבל כשאי הסכך

דינים הישיבים לסין הראוי לסבך כח

סבך עצמו נסמך עליו לא שהקונדסין נסמכין עליו פרי אפי' לכתח'ל. כ"כ המג"א. פירוש והכח הכלונסא' הן מחוברין בדבר שאין מסבכין בו אבל סבך עצמו הוא נסמך על הכלונסא' ולא על המסמרו' או הכללות. ושקרא חלוק זה שכתב המג"א כתבוסה הרמב"ן והר"ן ז"ל:

ג"ז כל מיני אוכלין מקבלין טומאה ואין מסבכין בהם. ש"ע: ג"ח ענפי תאנה ובהן תאנים. וזמרות ובהן ענבים. אש פסולת מרובה על האוכל מסבכין בהם. ואם לאו אין מסבכין בהם. ואם קצרן לאוכל יש לידים תורת אוכל לקבל טומא' וצריך שיהיה בפסולת כדי לבטל האוכל והיו ואם קצרן לסיכוך אין לידים תורת אוכל ואדרב' הן מאטרפין עם הפסולת לבטל האוכל. ואם קצרן לאוכל ובמלך עליהן לסיכוך אין המחשב' מוציאה הידים שתור' אוכל עד שיטע' בהן מעט' שניכור שרור' אותן לסיכור' כגון שידוש אותן. ש"ע: ג"ט אפילו שאין הסוכ' ג'לת' מרוב' מחמת' לא בהאטרפות כל האוכל דהוא סבך פסול' כשר'. מסו' שמתבטל האוכל' אלל הרוב פסול'. דאם הסוכ' ג'לת' מרוב' מחמת' מחמת הפסולת דהוא סבך כשר' מאי למימרא דל מהבא האוכל הפסולת מכסיר אותה. הרדב"ן ז"ל בתשו' הגדפ' חדש ממש ח"ה סי' שני אלפי' דכ"ז: ס' סוכה שסבכו במכבדות של תמרי' ובהם תמרי' וכיוצא בהם והיה בהן פסולת מרוב' על האכל ויש בה חויר. אש הסוכ' גדול' פשיטא דכשרה ואין החויר מאטרף עם האוכל לפסול אפילו היו התמרי' צדד החויר כיון שאין בכל אחד שיעור לפסול. אבל אש הסוכ' קטנה. אש לא היה האוכל סמוך לחויר כשר' היא שהרי אין שם חויר ג' טפחי' ולא סבך פסול' ד' טפחי' במקום אחד. אבל אש האוכל דהוא סבך הפסול סמוך לחויר ויש בין שניהם ג' ט' מסתברא לי שהיא פסול' דלכא שיעור סוכ' דהאכל' והחויר שהן סמוכים ממעטי בשיעור. והא דתניא סוכי תאני ובהן תאני' אש הפסול' מרוב' על האוכל כשר'. איירי בסוכ' גדול'. או בסוכ' קטן' ואין האוכל והחויר סמוכין. או כגון שאין בה חויר כלל. הרדב"ן ז"ל שם:

ש"א אין ליד האוכל תור' אוכל כשהוא יד ארוך לא עד ג' טפחי'. ב"י בשם תשו' הרמ"א ש"ז. ושינוי בעוקלין דיש ידות שמאטרפין אע"פ שגדלו' הרב'. ולכן יש להחמיר. מג"א:

ש"ב מסבכין בפיכונ' דבקרא בערבי שומ"ר. והוא מכלל בהמה ואין בני אדם אוכלין אותה לא לרפוא'. ש"ע. ומור"ם בהגה"ה:

ש"ג השבת והפיגס והמכור' וזרע התלתין. לו סתמן לאכיל' או לעשות מהם מיני טבולין שנאכלין בעינן ומטמאין טומא' אוכלין ואין מסבכין בהן. ש"ג בשם רי"א ז"ל פ"ק דסוכ'. והם דברים פשוטי' כי שבת דמקבל טומא' אוכלין מש' ערוכ' היא פ"ג דעוקלין מש' ד' והפיגס נמי מש' ערוכ' היא שם פ"א מש' ב' פ"ד סוכך בירקות שממחרין לייבש. אצ"פ שפסולין לסבך מפני שמקבלין טומא'. אין דינן כסבך פסול לפסול בארבע' טפחי' לא בחויר חשיבי לפסול בג' טפחי'. ואם אין דרכן לייבש דינן כסבך פסול ופוסלין בד' טפחי'. ש"ע:

ש"ה וממחרין לייבש הכוונה דממחרין לייבש ולפסול העלין עד שיסאר חויר. וכ"כ הרמב"ם וזהו שאמרו בגמ' דלכי יבשי פרכי וגפלי. אבל שאר יבשות

שנשחר בהן ממש מותר לסבך בהן. דאל"כ הרי כל היקור' מתייבשו' בחמה. כ"ה וכל

דינים השייכים למין הראוי לסכך

ס"י וכל מה שדרכו לייבש תוך ז' מיד דייניכן ליה כאלו הוה יבש והיו אחריו ופוסל בו אפי' מן הצד מור"ם בפנה"ה . והוא מהר"ן ז"ל שכ"כ כל דבר העשוי להתייבש בתוך ז' עד שתהיה חמת' מרוב' מללת' אף מצבסיו הוא פסול . וכן מוכח להדיא מהש"ס וז"י רש"י והתוס' דסוכ' ד"ג ע"ב :

ס"י והא דפסול אף מצבסיו היינו מגזירה דרבנן . ובמבוא' ברש"י ותוס' שם וב"כ הריטב"א ז"ל בחי' שם דגזור רבנן שיפסלו הסוכ' משום חזיר מהשתא משום דלכי יבשי פרטי ונפלי והיו כמאן דליתנהו וכן פרש"י וגרים ומביאין את הטומא' . ואית דמפרשי לפוס נוסחא דגרסי' ואין מביאין דכולהו מדיכא כינהו ולא מדרבנן דכיון דלאו בני קיומא כינהו לו' ימים מהשתא חשיבי כמאן דליתנהו . והראשון יותר ככון ע"כ . וב"כ הלבנוש ז"ל דפסולו מהשתא דגזור רבנן שלא יבא לידי ביטול סוכ' עמא לא יוכל לעשות אחרת תוך החג ויבטל ממנו סוכ' ע"כ . ולי אים צעיר נרא' דטעם הגזיר' הוא שמה יסמוך עליהם כמי לבי יבשי . וכן מוכח מדברי רש"י והתוס' ז"ל שכתבו הטעם שאין חונטין אף מהשתא לפני הטומא' דגזור רבנן עלייהו שלא יסמכו עליהן לחזק לפני הטומא' דילמא סמכו עלייהו כמי לבי יבשי ע"כ . וא"כ גבי סוכ' כמי הוה טעם הגזירה משום דילמא יסמוך עלייהו כמי לבי יבשי ואז היא סוכ' פסול מדאוריית' דחמת' מרוב' מללת' ככ"ל :

ס"ח אפילו ירקות שאינן מקבלין טומא' שאינן מיוצדין למאכל אדם לייבש הדין הזה בהן . כ"כ ה"ה ז"ל . וכתב הנכנה"ג ע"ד ה"ה אלו ומאיתי כתוב בכתבי' יד וז"ל דלא מקרי ירק אלא עשב . ומורי הרב אמ' שרפה ה"ה להשמיטנו דהוה כאויר לפסול בג' ולא כסכך פסול שלא יפסל אף בד' והוא כאויר להיותו כושר ובמאן דליתא דמי ע"כ :

ס"ט ובאין דרכן לייבש דייכן כסכך פסול ופוסלין בד"ט . היינו אפי' שנס הם מתייבשין לפעמי' עד שלא נשאר בהן ממש מ"מ כיון דאין דרכן בכך אם לא לגדל החמיו' אינו נחשב כאויר . כ"ח :

ע"י כל דבר המחובר אין משכבין בו ודינו כדין האילן . ש"ע . ולפיכך אם הדלה עליה את הגפן או את הדלעת וצעה מהן הסיבוכ פסול' . אלא א"כ קצנן אח"כ ונענבן לשם כל . ובמבואר לעיל בדינים השייכים לעשיית הסוכה אות :

ע"א גפן או אילן הנטוע בעצין . לא מביא לי אס העצין הוא נקוב והוא מוכח על הארץ דפשיטא דחשיבי מחובר ופסול להדלות ענפיהן על הסוכ' לסכך בהן כמו גפן ואילן הנטועים בארץ ממש כדקי"ל בכל מילי . כגון לעבין בלחים וכדורים כשנטועי' בעצין נקוב דינן כמחובר . וכן לעבין שבת קי"ל להתולס מעצין נקוב חייב להתולס מהנטועי' בארץ ממש . וא"כ פשיטא ודאי דהוא הדין לעבין סכך הסוכ' דפסול בה גפן או אילן מחובר אפי' שהן נטועין בעצין נקוב והוא מוכח על הארץ דחשיבי כמחובר ובנטועי' בארץ ממש ופסולין לסיבוכ . אלא אפי' כשהגפן או האילן נטועין בעצין שאינן נקוב כמי פשיטא דחשיבי כמחובר ובנטועי' בארץ ממש ופסולין לסיבוכ . ואמינא ל"ה ממש הרמב"ם ז"ל ס"י מה' מעשר שני דין ח' וז"ל הנטוע בעצין שאינו נקוב חייב בערל' אע"פ שאינו בארץ לודעס הרי הוא בארץ לאילנות ע"כ . והוא

דינים והשייבים למין הראוי סכך

כט

והוא מהש"ס ירושלמי פ"ק דערל' ואמרי התם הטעם לפי שהאילן מפני חזק
 יניקת שרשיו אינו עומד העצין בפניהן כי הוא מפעפע ועובר ויונק מהארץ
 שמוכח העצין עליה. הנה לך מפורש בש"ס ירוש' ופסקו הרמב"ם דאילנות
 הנטועי' אפי' בעצין שאינן נקוב כנטועי' בעצין נקוב וזיננס כמחוברי'
 ונטועי' בהארץ ממש. וא"כ הוא הדין לענין סיכוך הסוכ' דאפי' שנטועי'
 בעצין שאינן נקוב דחשיבי כמחוברי' בהארץ. ופסולין לסיכוך משום מחובר.
 וזה הוא פשוט. ולכן נריך לזכור מאוד שלא לעשות הסוכ' תחת גפן או אילן
 אפי' שנטועין בעצין שאינן נקוב. ועיין לקמן בסמוך ובאו' שאחריו :

ע"ב וגסתפקתי אפילו בזרעי' הזרועי' בעצין שאינן נקוב כגון דלעת וכיוצא
 בו משאר ירקות. אי כשרים לסיכוך ויכול אדם לסדלות עלי דלעת
 וכיוצא בו הזרועי' בעצין שאינן נקוב על סוכתו לסכך בהן. כיון דלכל מלי
 זרעי' הזרועי' בעצין שאינן נקוב חשיבי כנטועי' ואפי' לענין שבת קי"ל
 דהתולש מהן בשבת פטור. הכי נמי לענין סכך הסוכ' דפסול בה מחובר
 חשיבי הכי זרעים הזרועי' בעצין שאינן נקוב כתלוש ובשרי' לסיכוך אף שהם
 חבירי' ונטועי' בהעצין. וב"ל אי"ש זעיר לענין סוכ' ליכא לספוקי כלל דאפי'
 דלעת הנטוע בעצין שאינן נקוב פסול לסכך בו משום מחובר ואמרינן
 לה מהא דתנן בפ"ב דעוקלין משכ' ט' קישות שנטעה בעצין והגדיל' ויצא'
 חוץ לעצין טהור' ופי' שם הר"ם ז"ל שנטע' בעצין שאינן נקוב והוכשר שם
 ונטמא' דכתלוש' דמאי לכל דבר והגדיל' ויצא' חוץ לעצין ונחשבת כמחובר
 ופירשה לה טומא' ע"כ. ובש"ס דחולין דקכ"ח מיייתי לה להך מתני' ופירש'
 שם רש"י ז"ל ג"כ בעצין שאינן נקוב כתלוש' דמאי ומקביל' טומ' כשאר אוכלין
 או אם היתה טמא' הרי היא בטומאת'. ואם הגדיל' ויצא' כופה לחוץ ונוטה
 על הארץ ויונק מריח הארץ דרך חויר כמחובר דמאי וטהור' כל הקישות שבתוך
 העצין לפי שחוזרין וינקין מן הכוף הכוטה חוץ לעצין ע"כ. אשר מפורש ויצא'
 מהך מתני' דעוקלין ופי' הר"ם ורש"י ז"ל הכו' דאפי' הזרוע בעצין שאינן נקוב
 דחשיב כתלוש לכל דבר. היינו דוקא כשכלו כופו ושורשו תוך העצין שאינן
 רוא' כופו חויר הארץ. אבל כשכופו יוצא חוץ לעצין ונוט' על הארץ הוה
 כולו בין מה שבתוך העצין ובין מה שחוץ להעצין כמחובר לפי שהכוף שיצא'
 חוץ לעצין יונק מריח הארץ דרך חויר ומה שבתוך העצין חוזר ויונק מן הארץ
 הגוט' חוץ לעצין וכדפי' רש"י ז"ל. וכן מבואר יוצא' מדברי התוס' דחולין שם
 דכל שהכוף יוצא חוץ לעצין נחשב כזרוע הכל בעצין נקוב. וכן הוא דעת
 הראב"ד ז"ל פ"ב דה' טומא' אוכלין. וכתב הרב מ"ל ז"ל פ"ב דה' בכורים דין
 ט' דאע"ג דמשכ' זו כשנית לענין טומא' אוכלין אין לומר דדוקא גבי טומא'
 אוכלין הדין כן אבל לכל שאר דברים אפי' יוצא הכוף חוץ לעצין שאינן נקוב
 דינו כתלוש דאדרבה איפכא מלינו דיש דברי' שהן כתלוש לענין טומא'
 אוכלין אף שהם כמחוברי' לכל שאר דברי'. כגון תאנים שזמקו באיבהם
 דאמרי' בפ' העור והרוטב שם דמטמאין טומא' אוכלין. והתולש מהן בשבת
 חייב. ומינה אתה למד שהדבר אשר נחשב כמחובר לגבי טומא' אוכלין כגון
 הא דקישות שנטע' בעצין שאינן נקוב יוצא כופו חוץ לעצין פשיטא שיחשב
 כמחובר לכל שאר דברים ע"כ. וכן מוכח להדיא מדברי התוס' דחולין פס"ד

דינים השייכים למין הראוי לסבך

קישות ובגטין דב"ע"א ד"ה בתר נקבו. ולפי זה ליכ' כלל לספוק ומלתא דפשיטא היא דאפי' דלעת הנטוע בעצין שאינו נקוב לענין סבך הסוב' דפסול' דאף בדי שיוכ' לסב' הסוב' בהעלים ע"כ כדפי' שעלי הדלע' ונפיו ויולחין חוץ לעצין אשר בהן יוכל לסבך הסוב' דחילו כל עליו ונפיו תוך לעצין איך שיי' כלל לסבך בהן הסוב' והם בתוך העצין. וכיון שכן דע"כ יבאו עלי' הדלעת ונפיו חוץ לעצין ח"כ הרי כולו השיב מחובר לפי שעליו ונפיו שהן חוץ לעצין יונקין מריח הארץ ע"י אויר הארץ וכדחתכו בעוקלין ככו' ופשיטא דפסול לסבך בהן הסוב' משום מחובר. והגם דהרמב"ם ז"ל בפ' המשנ' ובחבורו פ"ב דה' טומא' אוכלין מפרש להך מתני' דעוקלין דקישות שנטע' בעצין דהיינו בעצין נקוב אבל בעצין שאינו נקוב לדעתו אף ביבא כופו חוץ לעצין דינו כתלו'. מ"מ הרי כל הכי רבואהא קמאי דש"י והר"ש והתוס' והראב"ד שם בהשגות ורע"ב ז"ל פליגי עליה ומפרשי לה בעצין שאינו נקוב ככו'. ופשיטא דכוותיהו דכל חגי רבואהא נקטינן דהמה דבים ועומים. ועיין להר"מ ז"ל פ"ב דה' שבויר' שם שכת' שלא מצא לו חסד להרמב"ם בפירושו זה. ועי' עוד לקמן בסמוך: ע"ג ונסתפקתי עוד בין דגסן ובין דלעת הנטועים בין בעצין נקוב בין שאינו נקוב שחנים מונחים על הארץ אלא הם מונחים ועומדים במקום שאין להם שום יניקה מהארץ כלל ואפי' לאחר שגדלים כל כך שיוצאין עליהם ונפיהן חוץ לעצין. וכגון שהם עומדים במקום שאין שם אדמה כלל לא תחתיה' ולא חוצה להם מכל סביבותיהם רק אבנים וכל הקרקע של המקום ההוא אינו מקום ורע כלל כי הוא כולה מכוסה מאבנים ויוצא בהן וגם כל הסוב' עומדשם על הקרקע כולה אבנים אבל העצין. בחופן שלא מה שבתו' העצין יונק מהארץ אפי' שהוא נקוב כאינו נקוב הוא לפי שהוא מונח ועומד במקום שאין שם אדמה כלל לא אבנים. ולא מה שמתפשט ויוצא מן עליו ונפיו חוץ לעצין אינו יונק מן הארץ דרך אויר כל לפי שגם הקרקע שחוץ להעצין אשר בה נטעים העלים והנשפין לאחר שיוצאין חוץ להעצין כולה מכוסה באבנים מכל צדדיו ואין שום ריח של ארץ כלל כדי שינק ממנה העלים והנפיו' הנטועי' עליה. וכן כאשר יסבך בהם הסוכה שהעמידה שם סמוך להעצין אין להם שום יניקה דרך האויר מריח הארץ שבקרקע הסוכה שגם קרקע הסוכה כול' וסביבו' מתחת כולה אבני' ואין שם שום ריח מארץ כלל ליכך ממנה לא מה שבתוך העצין ומה שחוץ להעצין כל יניקתם אינו רק מהארץ אשר בתוך העצין בלבד. אם ככה"ג הדלה את עלי הנפן או עלי הדלעת הנטועי' בהעצין על הסוב' שהעמידה שם אלא העצין הסוב' כשר' דהא בכל כי האי גוונא דינו כתלוס לכל דבר בין לענין טומאת אוכלין בין לשאר דברים. או דילמא אע"ג דלכל הדבר' כיון דאין לו שום יניק' מן הארץ כלל משו' צד דיג' כתלו'. לענין סב' הסוב' כל שהנפן או הדלעת נטועים אפי' שהן נטועים בעצין ובהאי גוונא שאין לו שום יניקה מן הארץ כלל. פסולין לסבך משום מחובר דאפשר דלגבי סבך הסוב' בעינן דוקא סיהיה הסבך תלוס לגמרי ממקום גידולו דכל שהוא מחובר במקום גידולו אפי' שהוא בעצין ובהאי גוונא הכו' מחובר חשיב ופסול לסבך משום מחובר. וכ"ל אי"ש לעיר לפוס ריהטא דגם בהדלה הנפן או הדלעת הנטועי' בעצין והעצין והסוב' הם עומדים במקום שאין יונקים לא מה

שבתוך העצץ ולא מה שחזק לעצץ מן הארץ כלל רק מהאדמ' אשר בתוך העצץ כנז' - הסוכ' פסול' משום מחובר אע"כ דלשאר כל הדברים בכל כי ה"ג דינו כחלום משום דע"כ דמחוב' דסליכין לסכך אינו משום דהוא מחובר לקרקע אלא משום דהוא מחובר במקום גידולו דבעינן שיהא תלוש לגמרי ממקום גידולו . ואמינא לה ממ"ש רש"י ו"ל בסוכ' די"א ע"א עלה דמתני' דהדל' עליה את הנפץ ואת הדלעת פסול' וז"ל פסול' שאין מסכיבין במחובר דאחר מר באספק מנרנך ומיקבץ בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר ע"כ . הרי דפיסול דמחובר נמי נפקא לן מהאי קרא דבאספק מנרנך וגו' דבעינן שיהא הסכך מפסול' גורן ויקב וכל שהוא מחובר אפי' גורן ויקב לא הוה כ"ש דלאו פסולת גורן ויקב הוא . ולפי זה ממילא מוכח דכל שהוא מחובר במקום גידולו אף שאינו מחובר לקרקע כגון שהנפץ והדלע' נטועי' בעצץ והוא מוכח במקום שאין לו שום יניק' כלל מהקרקע' משום דכנז' . פסול' לסכך בהן מהאי קרא משום דהא כל שהן מחוברין וגדילין בהעצץ נמי לאו מפסול' גורן ויקב הוא שהרי עדין הוא מחוב' למקו' גידולו בהעצץ והולך וגדל סס ואפי' לגורן ויקב לא הציטו כ"ש דמפסול' גורן ויקב לא הוו כמו כשהן נטועין ומחוברין בהארץ חמש . וא"כ נרא' דגם גפן ודלעת הנטועים בעצץ שהוא עומד במקום שאין לו שום יניק' מהארץ משום דלא ואף מה שיוכל חזק לעצץ והדלה את הנפץ או את הדלעת שהוא על סוכתו עומדת שם אצל העצץ במקום ההוא כנז' . הסוכ' פסול' משום דסככ' במחובר לחקו' גידולו בהעצץ ולא מפסול' גורן ויקב הוא . עד שיקלצן ממקום גידולן וינטענן אח"כ לשם סוכ' כדין גפן ודלעת הנטועין ומחוברים בארץ חמש . אך אחר החפוש ראה זה מלאתי בש"ס ירוש' פ"ז דכלאים דנרסי' התם תני' שאין שאינו נקוב מעשרותיו מהלכ' ותרומתו אינה מדמעת ואין חייבין עליה חומש . ר' יוסי בעי מהו לומר על פתו המוציא לחם מן הארץ . ר' יונה בעי כן דלעת כחלום הוא לסכך בה ע"כ . פי' דכיון דהורוע בעצץ שאינו נקוב הוא כחלום וכאינו זרוע בארץ מיבעיא ליה לר' יוסי מהו לבדך על פת מהורוע בעצץ שאינו נקוב המוציא לחם מן הארץ כיון דאינו כיוכל מן הארץ . ור' יונה מבטיח ליה לעצין סכך הסוכ' דקי"ל דפסול' בה מחובר אס נטע דלעת בעצץ שאינו נקוב מי חשיב כחלום לעצין סכך הסוכ' נמי וכשר לסכך בעלי הדלעת הנטוע בעצץ שאינו נקוב . וכ"כ שם המפרש דמאי דנקט ר' יונה דלעת הוא משום דתנן בפ"ק דסוכ' הדלס עליה את הנפץ ואת הדלע' ע"כ . והנפץ לפי מאי דבירוכ' לעיל באות הקודם ממתני' דפ"ב דעוקלין דקיסות שכת' בעצין וכו' ופי' רש"י והר"ש והתוס' והראב"ד והרע"כ דהא דפנטוע בעצין שאינו נקוב דינו כחלום לכל דבר היינו כשאין כופו יוכל חזק לעצין אבל בהגדיל ויכל כופו לחזק מהעצץ דינו כמחובר לכל דבר בין מה שבתוך פתעין ובין מה שחזק לעצין לפי שנופו היוכל לחזק וגוטה על הארץ יונק מריח הארץ שחזק לעצין דרך חויר . והוכחנו מבה זה גדולה הוכח' דאפי' דלעת הנטוע בעצץ שאינו נקוב דדינו כחלום לכל דבר דבר פסול' לסכך הסוכ' לפי שכדי לסכך הסוכ' בעלי הדלעת ההוא א"א שלא יהיו עליו וכופיו חזק לעצין וכל שעליו וכופו יוכלין חזק לעצין דינו כמחובר מפני יניקת העלים וכופיו מריח הארץ עיין שם באורכ' א"כ על כרחין לומר דבעיית ר' יונה הוא דבשעצין והסוכ' הם במקום שאין שם ארץ כלל ואין

דינים השייכים למין הראוי לסכך

ואין לא מה שבתוך העצין ולא כופו היוצא חוץ להעצין וינקים כלל מן הארץ
בשום צד ובגוון זה הואפן שכתבנו בחקירתנו דבואפן זה הרי כל עצין בין
נקוב בין אינו נקוב כיון שאין לו שום יביקה מארץ כלל משום צד ואין יביקתו
רק מהאלדמה אשר נתון תוך העצין . והכי קא מבעיא ליה לר"י כיון דהנטוע
בעצין שאינו נקוב דינו כהלום . נטע בה דלעת והעצין והסוכ' עומדין במקום
שאין יונקין כלל מן הארץ ואף הכוף היוצא לחוץ שמסכך בו אין לו שום יביק'
מארץ דכנה"ג כל עצין כאינו נקוב הוא ודינו כהלום לכל דבר . אי חשיב
כהלום גם לענין סכך הסוכ' . והנה כי כן הרי זאת חקרכו ומלאכיה דהיא
גופה דמבעיא לן הוה בה קמאי דקמאי ר' יונה בש"ס ירוש' דבעי לה להאי
בעיא גופה ולא איפסטי ליה . והנה ראיתי בה' טל אורות להר' מהר"ן ג' גוייה
ז"ל דכ"ב ע"א שהביא לבעיא זו דר' יונה דש"ס ירוש' הכו' והוכיח מיכה דהא
דשכיבו בפ"ב דעוקאין דהגדילה ויצא' חוץ לעצין טהור' לא מתניא משכ' זו לא
לענין טומא' דוקא דאם אית' דכל שיצא הכוף חוץ לעצין חשיב כמחוב' לכל
מילי סיכי קאמר ר' יונה כהלום הוא לסכך בה כיון דע"כ ז"ל שהעצין של
הדלעת כבר יצאו חוץ לעצין דאם לא יצאו ועדין העצין הם בתוך העצין
היאך הפסד לסכך בהן . וכיון שיצאו העצין שהוא הכוף לחוץ מחובר הוא ע"כ .
ולפי מלי דכתיבכ' אכן בעניותין בכוונת בעיית ר' יונ' הכו' דהוה לכסהעצין
והסוכ' עומדים במקום שאין שייך שם שום יביקה מארץ דאין שם ארץ כלל
דאפי' נקוב כשאינו נקוב הוה שם . לא מיייתי הרב ז"ל מהך בעי' דר' יונה
מידי ושפיר מתניא הך מתניא לכל מילי וכמבואר יוצא מדברי התוס' דחולין
ודניטין כדכתיבנא לעיל באת הקודם גם שאר כל ראיותיו שהביא שם הרב
ז"ל דלא נשנית משכ' זו לא לענין טומא' לאו דריות כינהו כאשר ירא' הרוא'
ואין כאן מקום להאריך בזה . וכן נמי מה שחמה הרב הכו' שם דף כ"ג ריש
ע"א מבעיא זו דר' יונ' על פירוש השני של הר"ם ז"ל לאידך בעיא דבעי ר' יונ'
בש"ס ירושלמי פ"ק דערלה נטע בה דלעת מאחר שהוא כנקוב אכל חילן כנקוב
הוא אכל זרעים ע"כ . והביא הר"ם לבעיית ר' יונ' זו בפ"ב דמלה ופי' בה
שני פירושי' הפי' הא' דאמרו שם קודם זה בירוש' דחילן הכטוע בעצין שאינו
נקוב כנטוע בנקוב לפי שחוזק יביקת החילן מפעפעין את העצין . ומבעיא
ליה לר' יונה נטע בה דלעת פי' באתו העצין שאינו נקוב שהחילן כטוע בו
אי אגב חילן מהני לדלעת . והפי' השני אי דלעת חילן חשיב ליה . ותמה
עליו הרב הכו' דמהך בעיא דבעי ר' יונה בפ"ז דכלאים נטע בה דלעת כהלום
הוא לסכך בה מבואר דלא כפי' השני של הר"ם ז"ל דאם איתא דלעת בחילן
חשיב ליה סיכי קאמר התם ר' יונה דלעת בעצין שאינו נקוב דהוה כהלום
לסכך בה הלא בחילן חשיב ליה ר' יונה בפ"ק דערלה יע"ש שהניח דברי הר"ם
ז"ל בזה בצ"ע . ולפי מלי דכתיבנא בכוונת הך בעיא דר' יונה דפ"ז דכלאים
דמיירי בשהעצין עומד במקום שתחתיו אבנים שאפי' נקוב כאינו נקוב הוה
שם שאין שם ארץ כלל לינק ממנה ליכא מהך בעיא דר' יונה דפ"ז דכלאים
שם תמיהא כלל על פי' שני של הר"ם ז"ל הכו' דכיון דהעצין מונח ועומד
במקום דליכא שם ארץ כלל לינק ממנה דקרקע של סלעים ואבנים היא . אפי'
אם נטוע בהעצין חילן ממש אין לו שום יביקה מארץ שאף שמפעפע את העצין

דינים חשייבים למין הראוי לסכך לא

הנה תחתיו חכמים וחשיב כחלום כזרעים הנטועים בעצין שאינו נקוב כנ"ל .
אך אמנם לדידי קשיא לי טובא בעיקר הך בעיא דבעי ר"י אי דלעת הנטוע
בעצין שאינו נקוב הוא כחלום לענין סכך הסוכ' . דלפי מאי דפי' רש"י ז"ל
בעיקר פיסול זה דמחוב' לסכך הסוכ' נפקא לן כמי מהאי קרא דבאספך
מגרכך וגו' בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר . מאי קמיבעיא ליה לר' יונה אם
דלעת הנטועה בעצין שאינו נקוב כחלום גם לענין סכך הסוכ' דפסול בה
מחובר וכשר לסכך בה . ואיפשט' כמי לא איפשט ליה . הא טעמ' דפיסול
דמחוב' הוא משום דכתיב מגרכך וגו' בפסול' גורן ויקב הכתוב מדבר . וא"כ
נ"כ דמחובר דפסול' לסכך הסוכ' לאו משום דהוא מחובר לארץ הוה . אלא
משום דכל שהוא עדין מחובר במקום גידולו לאו פסולת גורן ויקב הוא ואנן
לסכך סוכ' דוקא פסול' גורן ויקב בעינן דאינו אלא לאחר שנתלש ממקום
גידולו . וא"כ מלתא דרשיט' טובא הוא דמשיט' גופיה פסול גם דלעת הנטוע
בעצין שאינו נקוב כיון דהוא מחובר למקום גידולו דהעצין ולא פסול' גורן
ויקב הוה כדלעת הנטוע' בארץ ממש וכדפסטינן לה להאי ספיקא דהוה
מספקא לן טרם רואי להכי מילי דר' יונ' דבש"ס ירוש' . ומאי קא מיבעיא ליה
לר' יונ' הא לפי האמור מפ"ק של רש"י ז"ל בטעמ' דפיסול זה דמחובר ליכא שום
מקום כלל לבעייתו זו וכ"ש דלא הו"ל להניחה לבעיא בלתי פשיטותא . ותו
תמיהא לי מלתא טובא על כל הפוסקים ראשונים ואחרונים ואחרוני אחרוני'
שלא ראייתו לאחד מהם שהזכירו בעיא זו דר' יונ' בפסקיהם . דכיון דעכ"פ
הכי חזינן לר' יונ' דמיבעיא לה בעיא אי דלעת הנטוע בעצין שאינו נקוב
דינו כחלום לענין סכך הסוכ' וכשר לסכ' בה ולא איפשט' ליה הו"ל להפוסקי'
להזכיר' לבעיא זו ולפסוק לחומרא כיון דהיא בעיא במלת' דאורייתא ולא
איפשטא ולחומרא . אשר על כן כ"ל אי"ש צעיר דר' יונ' דבעי לה להך בעיא
אי דלעת דבעצין שאינו נקוב כחלום' לסכך בה ולא איפשט ליה הוא משום דאיהו
ס"ל כריש לקיש דיליף פיסולי דסכך הסוכ' מענני כבוד דפ"ק דסוכ' די"א ע"ב
דכתיב ואיד יעלה מן הארץ מה איד דבר שאינו מקבל טומא' וגידולו מן הארץ
וכו' . והא ודאי דלר"ל גם פיסול מחובר יליף לה מענני כבוד מה ענני כבוד
עלו ונתלשו מן הארץ אף הסכך צריך שיהי' תלוש מן הארץ . והנה לפי ילפותא
זה דר"ל דיליף גם מחובר מענני כבוד י"ל דכל עיקר פיסול דמחובר אינו אלא
לפי שאינו תלוש מן הארץ ולא משום דאינו תלוש ממקום גידולו כמו דל"ל
לר"י דיליף לה מפסולת גורן ויקב כדאמרן . אלא לר"ל אין הקפידא רק לפי שהוא
מחובר להארץ . ולכן ר' יונ' דס"ל כמי כר"ל דילפינן כל פסולי סכך ופיסול
מחובר בכלל מענני כבוד . שפיר קא מבעיא ליה אי דלעת בעצין שאינו נקוב
חשוב תלוש לסכך סוכ' כדחשיב תלוש לכל שאר דבריו וכשר לסכך דהא תלוש
הוא מן הארץ כענני כבוד דהן תלושין מן הארץ . או שמא לילפותא זה דמענני
כבוד כמי בעינן שיהו תלושין ממקום גידולין לגמרי ודלעת הנטוע בעצין אפי'
שאינו נקוב שרי מחובר מיהא למקום גידולו בעצין ולא איפשט ליה כנ"ל
בישוב בעיא זו דר' יונ' . אך לר' יוחנן דקי"ל כוותי' דיליף כל פסולי סכך
ופיסול דמחובר בכלל מפסולת גורן ויקב פשיטא דגם דלעת הנטוע בעצין
נקוב פסול לסכך משום מחובר למקום גידולו דהעצין ולא פסולת גורן ויקב

דינים תשייכים למין הראוי לסבך

הוא וכדאמרן. וז"ל ברור דהיינו נמי טעמ' דכל הסוסקי' שלא הזכיר שום אחד מהם לבעיא זו דר' יונ' בפסקיהם. משום דפשיטא ליהו דר' יונ' דבעי לה לבעיא זו. הוא משום דס"ל בטעמא דכל פיסולי סבך ופיסול מחובר בכלל כר"ל דיליף ליהו מענגי כבוד. אבל אכן דקי"ל כר"י דיליף ליהו מפסולת גורן ויקב אין כאן שום מקום לספק בזה ומלתא דפשיטא טובא היא דגם דלעת הנטוע בעצין שאינו נקוב פסול לסבך משום מחובר למקום גידולו בעצין ולא פסול גורן ויקב הוא ואכן בעינן שיהא הסבך מפסולת גורן ויקב דאינו לא לאחר שנתלש ממקום גידולו ואין צריך הדבר לאומרו כלל ולכן לא הזכירו דבר זה דנטוע בעצין שאינו נקוב כלל כנ"ל. אלא שאכני הווא' שגם לבעיא זו דמיבעיא ליה לר' יוסי חי מדרכינן על פתו המוציא לחם מן הארץ לא אישתמיט שום אחד מהפוסקים להזכירה בפסקיהם ולא ידעתי למה וז"ל ע. ומ"מ יהיה איך שיהיה עכ"פ הנה גם ר' יונ' דמיבעיא לה בעיא חי דלעת הנטוע בעצין שאינו נקוב בתלוש לסבך דהו' ולא איפשט ליה וא"כ לענין דינא לכל חכמי גס דלעת שבעצין שאינו נקוב פסול לסבך משום דכיון דלא איפשט ליה בעיא זו לחומרא חוליקין דמשיקא דאורייתא הו'. וא"כ גם גסן או דלעת הנטוע בעצין והוא והסוב' על קרקע שכולה אבנים באופן שאין שם ארץ כדי שיניק ממנה הגפן והדלעת ככתוב לעיל והדלה את הגפן והדלעת הזה על סוכתו זו אע"ג דלכל מילי בכל כה"ג דינו בתלוש כורעי' הנטוע בעצין שאינו נקוב דהא כה"ג בעצין שאינו נקוב הוא וככל האמור לעיל. הסוב' הואת פסול עד שיקצן עלי הגפן או עלי הדלעת ויכעגסם אח"כ כדן הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת הנטועים בארץ ממש. וכן עיקר :

ע"ד יט דברים שאסרו חכמי' לסבך בהן לכתחל'. וסן מיכי עשבי' שאינן ראויין לאכיל' ואינם מקבלי' טומא' וריחן רע. או שנושרין עליהן. דחיישנן שמא מתוך שריחן רע. או שגלהן כושרין. יצא מן הסוכה. ש"ע :

ע"ד' בנתפסקתי בני שאינו מריח כלל שנאבד ממנו החוש הריח. אי שרי ליה לזה אפי' לכתח' לסבך בעשבי' או שריחם רע. מי אמרינן כיון דכל עיקר טעמ' דאיסור' זה שאסרו לסבך בהן לכתח' אינו רק משום חששא זו דשמא מתוך שריחן רע יניח הסוב' ויצא. א"כ לזה שאינו מריח כלל דלא שייך ביה לחששא זו. לא אסרו לי' אפי' לכתח' לסבך בהן ושרי ליה לסבך בהן לכתח' או דילמא לא פלוג רבנן וכי אסרו איסור זה לכלי עלמ' אסרו ואף זה שאינו מריח בכלל איסור זה. ולבאורה נרא' לומר דאף דבעלמ' אמרי' לא פלוג רבנן היינו באיסור שאסרו אפי' בדיעבד משום גזרה אטו דאוריית'. אבל באיסור בזה דאינו רק לכתח' משום חששא בעלמ' דדילמ' יניח הסוב' ויצא. לא אמרי' בי' לא פלוג רבנן. לא אמרי' דהיכא דשייך לחששא זו שמפניה אסרו לכתח' דהיי' לכל או שמריחין אסור. אבל לזה שאינו מריח כלל דלא שייך ביה כלל להאי חשש' לא אסרו ושרי ליה אפי' לכתח' לסבך אף בעשבי' או שריחן רע. ומיהו להר"ן ז"ל דכתב דעשבי' אלו פסלוהו רבנן אפי' בדיעבד וכמו שכת' מרן ז"ל בב"י. וכן הוא נמי דעת הריטב"א ז"ל בחי' לסוב' שגם הוא ז"ל כת' בכל דברי הר"ן ז"ל אכתי יש לספוקי ולמימר גם באיסור זה לא פלוג רבנן. לא שגם לדידהו יש לומר דלא אמרי' כאן לא פלוג רבנן. שהרי כתב הרמ"ל ז"ל פי"ב מה'

דינים השייכים למין הראוי לסכך ל

מה' גירושין הלכ' י"ו ד"ה וראיתי וכו' דאפשר דלא אמרי' לא פלוג לא היכא דאתמר והיכא דלא אתמר לא אתמר . ולענין דינא לא מלאתי כעת דבר ברור להכריע בזה . ועיין מ"ש לקמן או' ע"ז בשם הב"ח אבל יש לחלק והוא כמזוהר : עי' עשנים שנושרין עליהן דאסרו לסכך בהן לכתחל' היינו דוקא אותן שנושר ונבל עליו תמיד . אבל אותן שאין עליהן נושרין לא לפעמי' כשמנעב הרוח כגון עצי ערבה . מסככין בהן אפי' לכתחל' . ב"ח ס"ס תרכ"ט . ודברשות מהרי"ל הלכו' סוכ' כתב דעל כן רגילין להניח בדים מתחת הערצ' ומסכך על גביהן כדי שלא ירדו הענפי' ולא ינשרו העליון :

עי' אם עשה שום תיקון שלא יהיו העליון נושרין . ודאי דשרי אפי' לכתחל' כיון דליכא למיחש שמא יבא מן הסוכ' מאחר שאין עליהן נושרין . ב"ח שם : ע"ח אם עבר וסכך בהן כשרה . כ"כ הרמב"ם . משמע דיותר לישב בה לכתחל' . וז"ל הרא"ש אבל יבא י"ח אם סכך בהן וכ"כ הרמב"ם . מג"א . ונראה דכוונתו דמלשון הרא"ש דכתב אבל יבא י"ח מוכח דהדיעבד הוא אם עבר וישב בה דיבא י"ח מצות סוכ' אבל לכתחל' לא יבא בה ומדסיים עלה הרא"ש שכ"כ הרמב"ם מוכח דגם כשר' דכתב הרמב"ם היינו לענין שאם עבר וישב בה דיבא י"ח . וכן כ"ל אי"ש לעיר עיקר לדינא . חדא דודאי דלישבא דיבא י"ח דכתב הרא"ש וז"ל הכי מוכח וגם הטור וז"ל כ"כ ודיעבד יבא וכ"כ גם הלבנוש . וכן מפורש יבא מדברי מורם ז"ל בד"מ שאכתוב לקמן אות ז"ו דהדיעבד הוא אם עבר וישב בה דיבא י"ח . ועוד שהרי לדעת הר"ן והריטב"א ז"ל הסוכ' פסול' אפי' דיעבד כמ"ש לעיל או' ע"ה וא"כ ניהי דלפוסלה להסוכ' לגמרי אפי' דיעבד לא נקטינן כוותיהו . מ"מ לענין זה שלא יבא בה לכתחל' כיון דיכול לתקנה ולישב בה בכשרות גמור מסתברא ודאי דאית לן למיחש מיהא בהא לסברתם ולא שרינן ליה לישב בה לכתחל' עד שיתקן' בסכך כשר גמור . וכ"ש שגם מדברי הרא"ש והטור והלבנוש הכי מוכח ומורם וז"ל בד"מ מפורש כן בדבריו . פשיטא דלהלכה ולמעשה הכי נקטינן ולא שרי ליה לישב בה לכתחל' לא צריך לתקן' ולהחליף סכך' בסכך אחר כשר לגמרי . לא שאם עבר ולא תיקנה וישב בה כך יבא י"ח וכן עיקר כנ"ל :

ע"ש אם עבר וסיכך בעשבו' או ולא תיקנה ונכנס ליל יו"ט שאי אפשר לו או לתקנה משום איסור מלאכ' דבנין וסתיר' ציו"ט . כ"ל דכיון דאי אפשר לו לתקן' חשיב דיעבד וישב בה לכתחל' ציו"ט . שהרי כתב הכנה"ג בכללים נפרדים כלל ס"ב בשם התוס' ופסקי' וכתבי' דכל מה שאסור לכתחל' ואין לו תקנה חשיב דיעבד . והביאו הר"י מלאכי ז"ל סי' קל"ג וכתב דכן מוכח מדברי הר"ן ספ"ק דכתובות . ות"מ פי"ח מה' איסורי ביא' הלכ' י"ג :

פ' גסתפקתי למאי דכתיב' לעיל בסמוך דכטלא תיקנה ונכנס ליל יו"ט דא"ל לו או לתקן' דחשיב דיעבד . אם אחר השני י"ט הראשונה' חזר לאיסורו ואסור לו לישב בה בימי חול המועד לכתחל' עד שיהקנה . או דילמא הואיל וגם בימי חול המועד אסור במלאכה דבנין וסתירה' אע"ג דבדחין לו סוכ' כלל יכול לעשות סוכ' אפי' בח"ס כדקי"ל דעושה אדם סוכתו בח"ס . מ"מ ככה"ג דיש לו סוכ' זו והיא כשרה מדינא דאוריית' ודרכנן רק דאסרו לסכך בעשבים או ולישב בה לכתחל' אבל אם עבר וישב בה יבא י"ח .

דינים השייכים למין הראוי לסכך

לא שרי ליה לתקנה בח"ה להחליף סכך' משום איסור מלאכ' דבנין וסתיר' בח"ה . וכיון שכן דגם בח"ה אי אפשר לו לתקן' חשיב דיעבד ויושב בה גס כל שארית ימי החג בסוכתו זו לכתחל' . ולכאור' היה נרא' כהשד הוא השני דבכה"ג הסוכ' כשרה היא והס עבר וישב בה יא' י"ח אפי' מדרבנן אסור לו לתקנה להחליף סכך' בח"ה משום איסור מלאכ' דבנין וסתיר' בח"ה וחשיב גס כל שארית ימי החג דיעבד ויושב בה לכתחל' . ועוד אנו אומר דאפי' את"ל דלא אסיר לתקן' בח"ה משום איסור מלאכ' דבנין וסתיר' בח"ה . מ"מ אי אפשר לו לתקן' אפי' בח"ה מטעמ' אחרינא והוא משום הא דקי"ל דעני הסוכ' אסורין כל ז' . וכיון שזה כבר יסב בה בשני י"ט הראשונים הרי חל עליה קדוש' ע"י ישיבתו בה והוקצו הכי עשבי' שהסוכ' מסככת בהן למנוחתן ואינו רשאי להסירן מעל הסוכ' לבטלן מקדושת מכותן וכיון דאינו רשאי להסירן מעל הסוכ' מטע' זה נמצא דאין לשכך זו תקנה גס בימי ח"ה מפני מה שכבר יסב בה ביו"ט והוקדשו הכי עשבים והוקצו למנוחתן . חשיב דיעבד לכל ימי החג ויושב בה גס בכל שאר ימי החג לכתחל' . כנ"ל . ומיהו אם לא יסב בה בשני י"ט הראשונים דלא חל עליה קדוש' . או אם עשה סוכ' בח"ה ועבר וסכך' בעשבי' או ולא יסב בה עדין . אבתי מהפקא לי קצת אם רשאי לתקן' בח"ה משום איסור מלאכ' דבנין וסתיר' בח"ה . הגם שהדעת כוט' קצת לאיסור כדכתיב' מ"מ אבתי יש לגדד בזה :

פ"א אפילו אם עדין לא נכנס יו"ט ויש לו זמן לתקנה קודם שיכנס ליל י"ט . אם יש לו טורח הרבה בתיקון' כגון שאין סכך אחר מווי בלתי טורח הרב' וצריך הוא לטרוח הרב' אחריו ולהביא ולסכך בו . חשיב דיעבד ויושב בה לכתחל' . שהרי כתב עוד שם הכנה"ג בכללי' גפרדי' כלל ס"ב בשם התוס' ופסקי' וכתבי' דכל דבר שיש טורח בתיקונו חשיב דיעבד והביאו הר' יד מלאכי ז"ל כלל קל"ב וכתב שכן משמע ג"כ מדברי מהריק"ו שורש כ"ו וכ"כ בשו"ת נחלת שבע' סי' י"ב ושו"ת פרח מנ' אהרן ח"ב סי' ק"א וס' מנחת כהן ד"ל ע"כ והר' בני דוד דס"ה ע"ג :

פ"ב וכן אסור לסכך בחבילה . מפני שפעמי' שאדם מניח חבילתו על גג הסוכ' לייבשה ואח"כ נמלך עליה לשם סוכ' ואותה סוכ' פסול' מן התור' משום תעש' ולא מן העשוי בפיסול . וגזרו על כל חביל' אטו זאת . ש"ע :

פ"ג שאלו למהרי"ל אין מסככין באגודות שלימות' והשיב דלא הוי היכר למצוה דהרוא' אומר ליבש עצים על השנה הוא מעל' . ואמר שאם שכח והעל' אגד שלם או יתיר האגד ולא די בזה רק יגביה' וינעב' ויסכך אותה שנית . דרשות מהרי"ל הל' סוכ' . ביאור דבריו דממאי דתכן במתני' חבילי קש וכו' אין מסככין בהן מוכח דאפי' להעלותן על גג הסוכ' אדעתא דלהתירן כשהן שם על הגג בשעת סיכוך אסור לא צריך להתירן קודם שמעלה אותן אפי' לגג הסוכ' . ועל זה של הפזל למהרי"ל אמאי אסור אפי' להעלותן לגג הסוכ' בעודן אגודות שלימות . ולזה השיבו מהרי"ל דטעם איסור זה הוא משום דלא הוי היכר למצוה דהרוא' אותו מעלן אגודות שלימות לגג הסוכה אומר דליבש עצים על השנה הוא מעלן . והמרדכי בפ"ק דסוכ' כתב ור"ת היה נוהג להזיז ממקומו אם סוכך בחביל' עזי' או בחבילי ערב' ולא התיר החביל'

דינים השייכים למין הראוי לסכך לג

מקודם ע"כ • עזה מוכח דליכא איסור להעלותו על גג הסוכ' קשורין להחזיר
 אח"כ מדקאמ' שר"ת היה כוהנ' וכו' דליכ' למימ' על ר"ת שהיה שוכח מלהחזיר
 החביל' קודם העלאת' על גג הסוכ' דמי לנו גדול כר"ת בזמירות במלת' דאיסור'
 ועוד דלא שייך לומר כוהנ' בדבר שאסור לעשותו לא שבא הדבר ע"י שבת' דאין
 מנהג לא בדבר הרגיל • לא מוכח דר"ת היה רגיל להעלות החביל' ולסכך בה
 בלתי התר' מקודם והיה כוהנ' להחזיר' אחר הסיכוך ולהזיז' ממקומו • וא"כ
 הרי מוכח להדיא מהאי מנהגא דר"ת ז"ל דאין שום איסור להעלות החביל' על
 גג הסוכ' ולסכך בה קודם העיר' ולהחזיר' אח"כ ולהזיזה ממקומה :

פ"ד • וכיון שמפני זה שפעמי' שאדם מכיח חבילתו על גג הסוכ' ליבשה וכו'
 אסרו כל חביל' לא הוצרכו לאסור לא חביל' שדרך ליבש' ואין זה בפשוט'
 מכ"ה קנים • הילכך כל חביל' שהיה פחות' מכ"ה קנים מותר לסכך בה • ואם
 כ"ה קנים או יותר הבאין מגזע אחד וקשרן בצראשן השני אינה נקראת חביל'
 כיון שעיקרן אחד • ואם אגד עמהן קנה אחד ויש בין שניהן כ"ה • היא חביל' • ש"ע:
 פ"ח • כתב מרן ז"ל בב"י גרסינן בגמ' ד"ג א"ר אבא הני זריפי דאורבני כיון
 שהחזיר ראשי מעדנין שלהן כשרין • והא' חגידי מתתאי • א"ר פפא דשרי
 להו • ר"ה ברי' דר"י אמר אפי' תימא דלא שרי להו כל אגד שאינו עשוי לטלטלו
 לא שמיא אגד • ופי' הר"ן זריפי דאורבני הן חבילות שעושין מערב' וראשיהן
 הגם מלד אחד וראשיהן הדק ללד אחר ודרכן לקושרן בשני ראשיהן • כיון שהחזיר
 ראשי מעדנין דהוא הקשר שבצראשן הגם שהוא עיקר כשרין • וא"ר פפא דכריך
 להחזיר גם קשרן השני שבצראשן האחד הדק וקמ"ל שאע"פ שהן כראין עדין בקשורין
 מלד שהן מחזירין זה עם זה כיון שהחזירו הקשרי' הותרו לאלתר • ור"ה ברי'
 דר"י אמר דלעולם אפי' דלא שרי גם להקשר השני כיון שהחזיר קשר האחד
 שבצראשן הגם שני והוכשרו דכל אגד שאינו עשוי לטלטלו בגון זה דכשהחזיר
 הקשר שבצראשן הגם אינו עשוי לטלטלו משום דקשרן מלד האחד אינו כ"כ חזק
 שיתקיים אם יטלטלו החביל' כל כה"ג לא שמיא אגד • ופסק הרמב"ם בפ"ה
 כר"ה ברי' דר"י וכן דעת הר"ף והרא"ש ז"ל שהביאו דבריו • ויש לתמוה על
 רבינו הטור למה השמיט דין זה • ואולי שהוא סובר דהלכת' כר"פ דאמר דשרי
 להו מתתאי ומשום דמשמע ליה דמלת' דפשיטא הוא לא הוצרך לכותבו • אך
 קש' למה לא פסק בדברי הרמב"ם וכדמשמע מדברי הר"ף והרא"ש ז"ל ע"כ • ולי
 אי"ש לעיר קשה הדבר לאומרו דהטור ס"ל דהלכת' כר"פ • מדה דאף אם יפסוק
 כר"פ היה צריך להביאו שהרי לר"פ ע"כ לומר דהוצרך הדבר לאומרו לאשמועי'
 שאע"פ שהן כראין עדין בקשורין מלד שהן מחזירין זה עם זה וכמ"ש הר"ן ז"ל •
 וכיון דלר"פ לאו מלתא דפשיט' היא וצריך הדבר לאומרו איך אפשר דהטור
 משמע ליה דמלת' דפשיט' היא ולא הוצרך לכותבו • ועוד דבקיבור פסקי אביו
 הרא"ש ז"ל כתב להדיא כר"ה ברי' דר"י • ואשוב אתפלא יותר על מרן ז"ל דגם
 איהו ז"ל בש"ע כתב בכל דברי הטור והשמיט דין זה • והוא פלא כיון דאיהו
 גופי' הטב חרה לו על הטור ז"ל למה השמיטו ולא פסק כהרמב"ם והרי"ף ואביו
 הרא"ש ז"ל • ואיך השמיטו גם הוא ז"ל ולא העלה דין זה על שולחנו הטהור •
 ולכן כ"ל אי"ש לעיר דהדבר ברור דגם הטור ז"ל פוסק כר' אבא ור"ה ברי' דר"י
 וכהרמב"ם והרי"ף והרא"ש ז"ל וכמו שמפורש בדבריו ברמזי פסקי אביו ז"ל •

ינים השייכים למין הראוי לסבך

ותה שלא הזכיר דין זה בטור. הוא לפי שהדבר פשוט דטעמ' דר"ה דכל אגד שאין עשוי לטלטלו לא שמי' אגד. הוא לפי שבכל כה"ג שאין עשוי לטלטלו שאינו מתקיים בשמטלטלו. אין דרך ליבשה בכה"ג וחז"ל לא חסרו לא חביל' שדרך ליבש'. וכיון שכן הרי כבר דין זה כמבואר בדברי הטור ז"ל כמה שכתב וכיון שמפני זה חסרוהו לא הזכירו לאסור לא בחביל' שדרך ליבש'. הרי שכבר כתב שלא חסרו לא בחביל' שדרך ליבש'. וא"כ בדבריו אוממילא הורא' יוצא' שכל חביל' שאין דרך ליבש' כגון זו דר"ה ברי' דר"י שאין עשוי לטלטלו וכל כיוצא בו כשר' כיון שאין דרך ליבש' וחז"ל לא חסרו לא חביל' שדרך ליבש'. ולכן לא הוזכר תו הטור ז"ל לכתוב דין זה בפרטות אחר שכבר דין זה הוא כלול בדבריו או שכתב שלא חסרו לא חביל' שדרך ליבש'. ולא הוזכר לפרט בו רק להודיענו מנין החביל' כמה צריך להיות כדי שתהא חביל' שדרך ליבש'. מפני שזה אינו פשוט בתלמוד דידן רק כש"ס ירוש' למדונו שהיא מכ"ד קנים. ואדרבה מתלמוד דידן נראה דבשלש' קנים חשיב' חביל' וכמו שכן באמת הסיג הראב"ד ז"ל על הרמב"ם שכתב כהש"ס ירוש' דהיא מכ"ה קנים דהוא דלא בתלמוד דידן. אבל בברי' הראב"ד ז"ל כתב לייסד והסכים גם התלמוד דידן עם הירוש' דתלמוד דידן מיירי בהרבה קנים היוצאים מגזע אחד ואגד גזע אחר עמו באופן שיש בין שניהם כ"ה קני' לכן דוקא דין זה דמנין הקנים של החביל' הוזכר לפרטו בפירוש ללמדנו כמה קנים צריך שתהי' בחביל' שדרך ליבש'. אבל שאר כל חביל' כגון כשהינה אגוד' אגד שיכול לטלטל' דהוא פשוט מאליו שאין דרך ליבש' כך הוא כמבואר מאליו מהאי כללא דכליל לן הטור שלא חסרו לא חביל' שדרך ליבש' אשר בזה כבר למדונו למוד מסורס שכל חביל' שאין דרך ליבש' כגון זו שאין עשוי לטלטלו וכיוצא בו לא חסרו ובר"ה ברי' דר"י. באופן שהטור ז"ל לא השמיט דין זה דר"ה ברי' דר"י והוא כמבואר מהאי כללא דכליל לן שלא חסרו לא חביל' שדרך ליבש'. וב"ל ברור שגם מרן ז"ל הגם שצ"י תמה על הטור למה השמיט דין זה. מ"מ לבתר הכי עיני קדשו שפיר חזו דדין זה כבר יוצא הודאתו ממילא מהאי כללא שכתב דלא חסרו לא חביל' שדרך ליבש' וכאמור ולכן גם איהו ז"ל כשכתב הש"ע בזה דהו' וקידש לבחור בלשון למודים וכתב גם הוא ז"ל בהש"ע ככל לשון הטור ז"ל ממש כי דהאי ליטכא כלל גם דין זה דר"ה ברי' דר"י וכל כיוצא בו שאין דרכו ליבש' דלא חסרוהו ואין עוד צורך לכתבו ולפרטו אחר שכבר הוא מבואר ממילא מהאי דכתב דלא חסרו חביל' שדרך ליבש'. ככ"ל ברור וכיון ביטוי דברי הטור ומרן ז"ל בש"ע :

פ"י ממאי דאמר ר' אבא בהני זריפי דאורבני שהן חבילות העשויין מענפי ערבה בדי' הר"ן ז"ל כנז' באות הקודם. שכיון שהותר ראשי מעדנין שלהן כשרין ופי' הר"ן דהיינו הקשר שבראשן הגם שהוא העיקר. מוכח להדיא דאפי' בחביל' שדרגן לקשרן משני ראשיהן כי הני זריפי דאורבני. דוקא אם הותר הקשר הזה שבראשן הגם שהוא העיקר הוא דהוכשרו לר' אבא ור"ה ברי' דר"י אע"פ שעדין קשורין בראשן האחד הדק. אבל אם הותר הקשר שבראשן הדק וכשהוא עדין קשור' בראשן הגם שהוא העיקר חשיב' חביל' לכולי עלמא. ולפי זה מ"ס הר"ן ז"ל בפ' לדרבנן ר"ה דאמר אפי' דלא שרי להו כל אגד שאינו עשוי לטלטלו ל"ס אגד לכיון שהתיר קשרן שבראשן הגם שרי משום דקשרן מלך

דינים השייכים למין הראוי לסבך לר

אחד אינו כל כך חזק וכו' ע"כ דאין בוונתו משום דקשרן מזד אחד בלבד בלתי הקשר האחר אינו כ"כ חזק דכדי שיהי' חזק צריך שתהא קשור' משני ראשיה - לא בוונתו משום דקשר זה שמזד אחד דהוא בראשן הדק אינו כ"כ חזק כי חזק הקשר הוא אותו שבראשן הגס דהוא עיקר - אבל אם לא הותר רק הקשר שבראשן הדק - כיון שקשור' בראשן הגס דהוא עיקר חשיב' חביל' לכ"ע אע"פ שדרכן לקושר' בתחלת' בשני קשרי' בשני ראשיה לטלטל' כך ועתה אינה רק בקשר אחד בראשן הגס - וזה כ"ל פשוט וברור וכן עיקר - ועיין לקמן בסמוך :

פ"ו וכל חביל' שאינ' קשור' בשני ראשיה שיכולין לטלטל' כך אינה חביל' ומותר לסבך בה - מורס בהגה"ה - והלבו' - ונרא' פשוט שהם למדו דין זה מהני מיני דבת' הר"ן בדברי ר"ה משום שקשרן מזד אחד אינו כ"כ חזק וסברי רבנן מורס והלבוש ז"ל דכוונתו דבשקשרן מזד אחד בלבד שאינ' קשור' בשתי ראשיה אינו כ"כ חזק ולכן כתבו דכל חביל' שאינ' קשור' בשני ראשיה אינ' חביל' - ולי אי"ש צעיר דברי מורס והלבו' ז"ל לו תמוהים טובא דהא מפי' הר"ן ז"ל במאי דאמ' ר' אבא כיון שהותר ראשי מעדנין כשרות דהיינו קשר שבראשן הגס דהוא עיקר מבואר להדיא דאם הוא להפך שהותר הקשר שבראשן הדק והיא קשור' בראשן הגס בלבד דהוא עיקר חשיב' חביל' לכ"ע אע"פ שדרכן לקשרו מתחלתו בשני ראשיה לטלטל' כך - וא"כ ע"כ שמ"ש הר"ן בדברי ר"א דקשרן מזד אחד אינו כ"כ חזק אין בוונתו לפי שאינה קשור' בשני ראשיה כדסברי מור"ס ולבוש ז"ל - לא בוונתו שקשרן שמזד האחר דהוא ראשן הדק אינו כ"כ חזק - אבל אם הותר שקשר זה שבראשן הדק והיא קשור' בראשן הגס דהוא עיקר חזק הוא וחשיב חביל' ואפי' שדרכן לקושרו מתחלתו בשני ראשיה ועתה הותר קשר' האחד שבראשן הדק ואינ' קשור' רק בקשר בראשן הגס בלבד וכדכתיבנ' לעיל בסמוך - באופן שדברי מור"ס והלבוש ז"ל בזה נפלאו ממני וכל"ע :

פ"ח ונראה שאם היא קשור' באמצע בחזק בדרך שקושרין אות' לטלטל' כך זו היא ג"כ חביל' ופסול' - לבוש - ובכר כתבתי לעיל גדול' מזה דאפי' חביל' שדרכן לקושר' בשני ראשיה והותר קשר' שבראשן הגס בלבד חשיב' חביל' לכ"ע - כ"ס חביל' שמתחלת' כך דרכה לקושר' בקשר אחד בלבד והוא באמצע לא בראש' שנקרא' חביל' ופסול' :

פ"ט צריפין העשוין מענפי ערבה כמין כוך עגול ככובע שכתבאין בתוכן צידי עופות וגדלן אותו מתחתיו פיו רחב ולמעל' קושרין ראשי הנצרים בחבל קשר אחד כעין כלי מזודות שזדין דגים קטני' שטושין בגומ' אבל אין בצריף ג' וד' בתי אריג' כמו שיש למזודה - אם לא הותר אפי' הקשר העליון לכולי עלמ' יש להן דין חביל' ואין מסבכין בהן - ולר' פסא אפי' הותר הקשר העליון כיון כיון שהן קשורין למט' לצד פיהן חשיב' חביל' עד שיתיר גם ראש החוט שהן קלוטין בו למטה לצד פיהן - ולר"ה ברי' דר"י כל שהותר קשר העליון כיון שבהאגד שאגוד' מלמט' בלבד אינו עשוי לטלטלו בו שאם בא לטלטלו בו הוא כיתק מאליו לא שמי' אגד ומסבכין בו - כך פי' רש"י לסוגיא זו דצריפי דאורבני - וכן מפרש לה דבינו ירוח' ז"ל בתי' ח' ח"א ופסק כר"ה ברי' דר"י - אבל השם"כ בשם רי"א ז"ל כתב כל אגד שאינו עשוי לטלטלו באגדו אינו אגד שכן דרך שחבלין שאוגדין אותן כדי לטלטל כל האגד ולא יהא צריך לטלטל אחד אחד - לשיכך

דינים השייכים למין תראוי לסבך

לפיכך הריפין שאוגדין הקלחין שלהן ואורגין אותן להתקיים מלאכתן . אין בהן משום אגד והרי הן דומיא למחללות העשויות לסיכוך שאע"פ שהן ארוגין ואוגדין אין בהן משום אגד ומסבכין בהם ע"כ . הרי דריא"ז ס"ל דהני זריפי דאורבני אפי' שלא התיר שום קשר מקשריו אין לו דין חביל . וכרא' דהוא מפרש דר"ה ב' לאפלוני אעיקר מימרי' דר' אבא דאמר דכיון שהתיר ראשי מעדנין שלהן כפרות . וקאמר ר"ה דאפי' שלא הותר שום קשר מהם אין בהן דין חביל לפי שאין אגדיהן עשוי כדי לטלטלו בחגדו אלא כדי לקיים מלאכתן ול"ש אגד . ופסק כר"ה . וכ"כ הב"ח דריא"ז ס"ל דר"ה פליג אעיקר מיי' דר' אבא ופסק כר"ה . וכן הוא ג"כ דעת הריטב"א ו"ל בחי' בשם רבו ז"ל שכת' אגד שאינו עשוי לטלטלו בו ל"ש אגד לענין סוב' אע"ג שאפשר לטלטלו בחותו אגד דכיון שלא נעש' לטלטלו בו כעין חביל' עדים לא גזרינן בהו . ולכן מותר לסבך צקנים הסדורין זה הוא כיון שלא נעש' לטלטלה בהן אע"פ שראויין לטלטלן כזלן כאחד . מפני מורי כר"ה ע"כ . הרי שגם הריטב"א ו"ל בש' רבו מפרש לדברי ר"ה כריא"ז ופסק ג"כ כר"ה . ולי אי"ש נעיר תמיהא לי על ריא"ז והריטב"א בשם רבו ז"ל דלפי פירוש' הלוה נמצא דהו"ל ר"ה חד לגבי תרי דהא לר' אבא ולר"פ גם הריפין דין חביל' יש להן אף שאין אגדן עשויין אלא לקיים מלאכתן וצריך להתיר אגדן וא"כ איך פסקו כר"ה דהוה יחיד לגבי רבים דבכל דוכתא אף בפלוגתא בדרבנן קי"ל הלכ' רווחת דיחיד ורבים הלכ' כרבים . וג"ל דס"ל לריא"ז והריטב"א בשם רבו ז"ל דהא דדרש מרימר שם לעיל מהא דזריפי דאורבני דהני איסוריית' דסור' מסבכין בהן אע"ג דאגדי למכיינא בעלמ' אגדי . אחי' כר"ה דכל אגד שלא נעש' על דעת דחביל' לא שמי' אגד . וכן מוכח להדיא מדברי הריטב"א ו"ל שם שכת' וז"ל דרש מרימר הני איסורי' דסור' מסבכין בהן פי' וליכא משום גזרת חבילין ואע"ג דאגדי למכיינא בעלמ' אגדי פי' ול"ש אגד ולקמן נמי אמרי' דלא שמי' אגד שאינו עשוי לטלטלו בהן ל"ש אגד לענין סוב' ואע"ג דאפשר לטלטלו בחותו אגד וכו' ע"כ . הרי דכתב דהא דמרימר דלמכיינא בעלמ' אגדי פי' ול"ש אגד ולקמן נמי אמרי' וכו' אשר מבוא' מדבריו דהא דמרימר אחי' כהא דר"ה . ולכן ה"ט דריא"ז והריטב"א דפסקו לפי פירוש' כר"ה וזה ברור . אך אחי' אנכי תמה על ריא"ז ו"ל שכתב כחא דהיתרת דהני זריפי דאורבני לסבך בהן כאשר המה בלתי הותרת שום קשר מקשריהן והני אמר מר והרי הן דומיא למחללות העשויות לסיכוך שאע"פ שהן ארוגין ואוגדין אין בהן משום אגד ומסבכין בהם . והם דברים תמוהים טובא בעיני דמה דמות יערוך הני זריפין דאינן ארוגין רק גדיל אחד למטה לצד פיהן להעמיד הנזרים ולמעל' קשורין הנזרים ודומין לחבילין . למחללות כולה ארוגה ונזרת כלי עליה ואין לה שום דמות כלל לחביל' כי היכי דיהא שייך לחוסרן משום חביל' . ותדע שהרי לר' אבא ור"פ אין הריפין הללו מוכשרין לסבך בלתי הותרת קשרן ואטו לא ידעו ר' אבא ור"פ להך מתני' דמחללת שעשא' לסיכוך דמסבכין בה והרי זריפין או הן דומין למחללות . אלא הדבר מבואר דאין שום דמיון כלל להני זריפין ובאמור ובדאי שגם ר"ה אף שנאמר דפליג אעיקר דברי ר' אבא כדס"ל לריא"ז ו"ל לאו משום דמדמי ליה למחללות הוה אלא דחישו ס"ל דכל שאינו עשוי אגדו אדעתא דחביל' אלא אדעת' דלקיים מלאכתן בהן

דינים השייכים למין הראוי לסבך

אינו עשוי לטלטלו כפי' רש"י. גם מ"ם שם הב"ח שכן הוא דעת הטור ברי"א.
 ושכן הוא מפרש דברי הרי"ף והרא"ש ז"ל ולכן כיון שהלכ' ברי"א שם"א התרת
 גמים דבר כל עיקר כי אם בחביל' לכך השמיט הטור שהיה דליריפי דחמילא
 משמע דדוקא חביל' אבל כל שאר דברי' שאינן בכלל חביל' קרי לסבך בהם ע"כ.
 לדידי' אי"ש לעיר און זה מוכרח כלל בדעת הטור דכיון דלר' אבא ור"פ גם הני
 בריפי הם בכלל החבילין אדרב' איכא למימר טפי דהלכתא כוותיהו דרבים
 ניכחו ור"ה יחיד לנבייהו ור"כ אי הוה ס"ל כפי' ריא"ז ב"ש דהיה צריך לכותבו
 לאשמועי' דפוסק ברי"א חע"ג דהוא יחיד לגבי רבים. והו' דלי' הטור מפרש
 בבריפי כפי' ריא"ז איך יפסוק ברי"א דהוא יחיד לגבי רבים ולדעת הטור לא
 יתכן לתרץ מ"ם לעיל לתרץ בזה בעד ריא"ז והרמב"א דהא דדרש מרימר
 באיסוריית' דסור' דמסבין בהן אחיא כוותי' דר"ה. דהא הטור ז"ל פי' לטעמ'
 דאיסוריית' משום דמיד שיקנה אותן הקנ' הוא מתירן. ולפי טעם זה לא אחיא
 מרימר ברי"א. באופן דכל מ"ם הרב"ח ז"ל להכריח דודאי שהעיקר כפי' זה
 של ריא"ז ושכן מפרשי לה נמי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והטור ז"ל. אינו מוכרח
 כלל. אך לדידי' אי"ש צריך כ"ל להכריח דהעיקר דליכא בהני כוכין דמסבין
 בהן כלתי שום התרת קשר כלל ושלדעת הרמב"ם והרא"ש והטור והש"ע הני
 הוה ומפרשי לה להני בריפי דאורבני דלא כפי' רש"י וגם דלא כפי' ריא"ז ז"ל
 לא כפי' הר"ן ז"ל. ואמיתא לה ממאי דפסקו הרמב"ם והרא"ש והטור דחביל'
 פחות' מכ"ה קנים אינה חביל' ומסבין בה וכדאיתא בש"ס ירושלמי וסברי
 דש"ס דילן לא פליגי בזה אש"ס ירוש' ומאי דקאמר בש"ס דבג' הוי אגד אינו לא
 לשאר כל דברים לענין אגודת אוזב וכיוצא אבל לענין סוכ' גם הש"ס דילן ס"ל
 בש"ס ירושלמי דכיון דלא אסרו לסבך בחבילין לא מטעם גזרה שפעמים אדם
 בא מן השדה וחבילתו על כתפו וכו' לא ראו לאסור לא חביל' שדרך לייבש'
 אבל כל חביל' שאין דרך לייבש' לא אסרוה לענין סוכ' כיון שאין דרך לייבש'.
 ולכן כיון שאין דרך לייבש' לא חביל' שיש בה כ"ה קנים לא פחות. אינו אסור
 לסבך לא חביל' של כ"ה קנים שדרך לייבש' אבל חביל' שפחות' מכ"ה קנים חע"ג
 דזו נמי חביל' היא לענין אוזב ואפי' מג' מיקריא חביל'. לענין סוכ' כיון שאין
 דרך לייבש' אין לה דין חביל' ומסבין וכמו שכתב הטור ז"ל ומרן ז"ל בש"ס
 דה"ט דמסבין בחביל' פחות' מכ"ה לשי' שאין דרך לייבש' כל שהיא פחות' מכ"ה
 קנים. וכיון שכן שאפי' חביל' ממע' לא שהיא פחות' מכ"ה קנים לא אסרוה
 לסבך בה באגדה גם לתלמוד דידן מה"ט דלפי שחביל' כזו אין דרך לייבש'.
 א"כ כ"ס וק"ו להני כוכין דפי' רש"י בהני בריפי דאורבני דאינן אפי' חביל'
 עמם ואין דרך כלל לייבשן דלא סייך לאוסרן לסבך בהן מדין חביל' כיון שלא
 אסרו אפי' חביל' ממע' כשאין דרך לייבש' כגון כשהיא פחות' מכ"ה קנים.
 וא"כ הני כוכין גם לש"ס דידן לכ"ע אין להן דין חביל' וא"כ שום התרת קשר
 כל עיקר מכ"ה דחביל' ממע' פחות' מכ"ה מטעמ' דאין דרך לייבשן כלל. וע"כ
 הני צרופי דאורבני דאיפליגו בהו' ר' אבא ור"פ ור"ה גם"ס דילן לאו כוכין
 ניכחו בדפידתו להו' רש"י וריא"ז ז"ל דבהני לא סייך כלל לומר דליפליגו בהו'
 ושיטתו התרה לר' אבא ור"פ ור"ה לפי' רש"י או לר' אבא ור"פ מיהא לפי'
 ריא"ז ז"ל כיון דאפי' בחביל' ממע' לא שאין דרך לייבש' לא אסרו גבי סוכ' כגון
 כשהיא

דינים הישיבים למין הראוי לסכך

לו

לשהיה פחות' מב"ה לכולי טלמא . פ"ט בבהני כוכין דאפי' סס חביל' אין להם
ואין דרך לייבשן כלל דלכ"ע לא שייך שיגורו בהן לאוסרן . וע"כ דהני זריפי
דאורבני הן חבילות ממש וכדפירש הר"ן ז"ל . ורש"י ז"ל דפירש דהן כוכין ס"ל
דהש"ס דילן חליג אה"ם ירוש' בהא דכ"ה קנים לא לש"ס דילן אפי' חביל' שאין
בה רק ג' קנים חביל' היא גם לענין סוכ' ואסרו לסכך בה אף שאין דרך לייבש'
ולכן פי' להני זריפי דהן כוכין . וכן ריא"ז והריטב"א ז"ל דפי' שפן כוכין ס"ל
דהש"ס דילן חולק בהא דכ"ה קנים וכמו שכן כתב להדיא השת"ג סס לעיל
בשמו דאפי' אגד של ב' שמי' אגד וכן הריטב"א ז"ל בחי' שס לעיל כתב דלש"ס
דילן גם חביל' דפ' או ג' קנים שמה חבי' גם לענין סוכ' ולכן מפרשי גם
אינהו דהני זריפי הן כוכין לא דאפ"ה טסקו כר"ה בבהני כוכין דמסככין בהן
מפני שאין אגדן עשוי כדי לטלטלו באגדו לא כדי לקיים מלאכתו ואע"פ שלענין
חביל' ממש פסקו דאפי' פחות' מב"ה ואפי' מג' קנים אין מסככין . היינו מטוס
דהיא חביל' ממש ולכן אף שאין דרך לייבש' אסרוה משא"כ בבהני כוכין דלא
חביל' ממש הן וגם אגדן אינו עשוי לטלטלו באגדו להכי לא אסרוה מדין חביל' .
או י"ל דמ"ל דלהש"ס דילן אפי' חביל' של ג' קנים דרך לייבש' ולכן אסרוה משא"כ
הני כוכין . אבל לדעת הרמב"ם והרא"ש והטור והש"ע דפסקו דאפי' חבילה
ממש כל שפחות' מב"ה מסככין בה מפני שאין דרך לייבש' וכדאית' בש"ס ירוש'
ושכן הוא ג"כ דעת הש"ס דילן כ"ש להני כוכין דאפי' חביל' ממש לא הו' ואין
דרך לייבשן כלל דלא אסרו לסכך בהן באגדיהן לכ"ע . וע"כ לדירשו דהני
זירופי דאורבני לאו כוכין כינהו לא חבילות ממש קטורין בשני ראשיהן ובפי'
הר"ן ז"ל ובאמור . ובהכי ביחא לי מאי דהוה תמיהא לי טובא על מרן ז"ל בב"י
דמייתי להך סוגי' דזריפי דאורבני ופי' הר"ן ז"ל ולא הזכיר כלל לפי' רש"י .
והוא תימ' דמה ראה על ככה להביא על הש"ס פי' הר"ן ולא חש אפי' להזכיר
לפי' רש"י ז"ל דהוא ראש בית אב לכל מפרשי הש"ס ולא נמצא בזה בכל ספרי
קדשו של מרן ז"ל שלא להזכיר פי' רש"י לא פי' של מפרש אחר . האמנם לפי
האמור ביחא דפי' קדשו של מרן ז"ל שפיר חזו להטור שכתב וכיון שהפני כן
אסרוהו לא ראו לאסור לא חביל' שדרך לייבש' ואין זה לא מב"ה קנים וכו'
והיינו כש"ס ירוש' וגם הרמב"ם והרא"ש כן פסקו . דלפ"ז אי אפשר לפרש
לדעתם להני זירופי דאורבני דש"ס דילן לא כפי' הר"ן ז"ל ובאמור לעיל ולכן
הביא ע"ד הטור להסוגיא דזריפי ופי' הר"ן ז"ל ולא הזכיר כלל פי' רש"י כיון
דלהרמב"ם והרא"ש ז"ל וכן הטור דעליה קאי אי אפשר לפרש להני זריפי לא שהן
חבילות ממש ובפי' הר"ן ז"ל כנ"ל ברור . כי על פי הבא"ר אני תמה מאוד על
יצינו ירוחם ז"ל דמפרש להסוגיא דזריפי דאורבני כפי' רש"י ופסק כר"ה
דבאמרת הקשר העליון הותרו לסכך בהן . ולא היה גופיה שס לעיל פסק
בהש"ס ירוש' דלא אסרו לא חביל' של כ"ה קנים דלפי זה כ"ש וק"ו להני כוכין
דלא אסרו לסכך בהן מה"ט דאין דרך לייבשן בכל האמור וא"כ ע"כ דהני
זריפי דהש"ס אין פירושם כפי' רש"י לא כפי' הר"ן ז"ל ואין פי' כפי' רש"י ז"ל
וצ"ע . כי על כן השיקר לדינא בבהני כוכין דאין צריך להתיר שום אגד מאגדיהן
ומותר לסכך בהן כאשר המה בקטוריהן וכריא"ז ז"ל והריטב"א ז"ל וכן הוא
ג"כ דעת הרא"ש והרמב"ם והטור והש"ע ז"ל ובכל האמו' כנ"ל :

חבילה

דינים השייכים למין הראוי לסבך

צ"ח חבילה שאין קושרין אותה אלא למוכרן במנין ומיד כשיקננה הקונה יתירנה. אינ' חביל' . ש"ע . דאין דרך להצניען באגדן ולפיכך אין בהן משום גזרת חורר . דס"י :

צ"א הרמב"ם ז"ל דפ"ה כתב חבילות קטנות שאגדו אותן למנין מסבכין בהן ע"כ . והקט' עליו מרן ז"ל בכ"מ למה כתב קטנות דאי פחות מכ"ה אפי' לא היו אגודים למנין אלא לשם אגד מסבכין בהם ע"כ . גש רבי' ירוחם ז"ל נתי' ח"א כתב הכי איסוריית' דמחזא פי' חבילות קטני' ומוכרין אותן בשוק במנין מסבכין בהן ע"כ . וא"כ גם עליו קשה קושי' מרן הכ"מ ז"ל שהרי גם איהו ז"ל שם פסק דאין חביל' פחות מכ"ה קנים . ולי אי"ש צעי' כ"ל ליישב קושי' מרן הכ"מ ז"ל דם"ל להרמב"ם ז"ל דע"כ דהכי איסוריו' דסורא דמסבכין בהן מה"ט דלמניינא בעלמ' אגדינא הס משונים משאר חבילין האגדין לייבשן באגדן דאי לאו הכי אלא דשוין הן בצביעונ' וגודלן ואגדן להכי חבילין דאגדין לייבשן באגדן . א"כ כל הרוא' סוב' המסוככת בחבילין או דאגדין למניינא בעלמ' מנא ידע דהן חבילין מאלו שאגדין למניינא בעלמ' ולא מהכי שאגדין לייבשן כיון ששוין הן במראה ובקומה ויחשוב הרוא' דהן חבילין האגדין לייבשן ויבא לסבך בחבילין סתם שאגדו לייבשן וכמנ"ל גזרתם שגזרו שלא לסבך בחבילין האגדין לייבשן בטל' . וגם זה הקונה אותן מהשוק מנא ידע שלמניינא בעלמ' נאגדו שמא לייבשן כאגדו חבילין או כיון דשוין הן לחבילין דאגדין לייבשן . אלא מוכח דיש הפרס בין חבילין או לחבילין האגדין לייבשן שכל רואהו יכירון אם הם נאגדו למנין או לייבשן והיינו שאלו שאגדין למניינא בעלמ' הן חבילו' קטנו' מכ"ה קנים דקים וקצרים באופן שאין כמוהם בקטנו' דרך לאגדן לייבשן כך באגדן אלא דרכן להיות חבילו' או שהן כ"כ קטנות כאגדין למניינא בעלמ' . כנ"ל . והנה המג"א כתב במנין רכ"ל הושעפות ע"כ . וכוונתו כ"ל דהוא כמ"ס הרמב"ם שהן קטנות . דהיינו כהושעפות שניכרן . לכל רוא' שלמניינא נאגדו כנ"ל :

צ"ב חבילות של עצים שקורין בלסון איטאליאנו פאש"ני והן חבילות עושין אותן חבילו' למוכרן להניחן כך על האש . מסבכין בהן כיון דאין דרך הלוקחין אותן לכוון בקשירתן לייבשן אלא להניחן כך על האש ולמעט בטורח איספתן אחד אחד ודרך המוכרי' לקשרן מתחל' למנין וגם אין בכל חביל' וחביל' כ"ה קנים . שו"ת דבר שמואסי' קפ"ז :

צ"ג אם סיבך בחבילה והתירה כשרה כיון שאין איסורה אלא משום גזרה . אבל חביל' שפעל' לייבש וגמלך עליה לסיבך שפסול' מן התור' . אינה ניתרת בהתרה אלא צריכ' נענוע . ש"ע :

צ"ד אם עבר וסיבך בחביל' שעוסין מענפי ערבה ודרכן לקושרן בשני קשרים בשני ראשיהן אחד בראשן הגס ואחד בראשן הדק . כיון שהתיר הקשר שבראשן הגס שהוא העיקר כשרה אפי' שעדין קשור בראשן הדק לאגד זה שבראשן הדק בלבד ל"ס אגד כיון שאם בא לטלטל האגד באגד זה בלבד ניתק וכו"ה בהכי גירופי דאורבני לפי פי' הר"ן ז"ל עיין לעיל אות פ"ח . ואר"ב צ"ח ז"ל כתב שכיון שכבר כתב שהעיקר כפי' ריא"ו ז"ל בהכי גירופי דאורבני אם סיבך בחביל' של ענפי ערב' הנז' לא סגי בהתרה אחת בראשן הגס אלא בעינן התרה לגמרי בשתי שאריו . ולי אי"ש צעיר כ"ל עיקר דליבא דבהתרה אחת להקשר שבראשן הגס שהוא העיקר

דענים והשייכים למין הראוי לסבך

ל

העיקר שני והנכסרה הסוכ' בהתרת קשר זה וא"ל להתיר לגמרי בשתי ראשיו .
 חדא דאפי' אם תמז' לומר דהעיקר בהני גירופי דאורבני כפי' ריא' ז"ל אין
 מחוייב מזה שיהא אפי' אגד שאינו יכול לטלטל האגודה ע"י אותו אגד שמי' אגד
 דשמה אגד כזה פשיט' ליה להס' דל"ס אגד לכ"ע אפי' לר' אבא ור"פ . וכיון דלית
 לן בירור מהס' ש' אגד כזה שמי' אגד ואיכא למימר דאדרב' אגד כזה לכ"ע ל"ס
 אגד והוא במלת' דרבנן ואשכחן להר"ן דלפי פירושו לר"ה ל"ס אגד וקי"ל כוותי'
 ולא אשכין להדיא לא ב"מ ולא בפוסקי' אחרי' דשמי' אגד לקילא נקטינן דרבנן
 וכל שכן לבימי' דכתיב' לעיל או' פ"ט דכפי' הר"ן ז"ל הו' אעיק' ושבן דע' הרמב"ם
 והר"ם והטור והס' ע"ז דס' כפי' הר"ן ז"ל פשיט' דהכי נקטינן וא"ל להתיר
 רק קשר האחד שבראשן הגם ודיו . וכן נ"ל עיקר ודלא כהב"ח ז"ל .

צ"ח חבילה שהעלה ליבס' דכתב מרן הס' ע' שצריכ' נענוצ . היינו בתרה וגם
 נענוצ דנענוצ לחוד בלתי התרה לא שני :

צ"ו אפילו בחבילה שהעלה אותה לסיכוך . היה כזה ר"ת ז"ל לנענוצ עם התרה
 כ"כ בס' אגודה . וא"כ יש להחמי' לנענוצ עם התרה גם בסיכוך בחביל'
 והנענוצ הוא להויו ממקומו כמו שהיה כזה ר"ת ז"ל . ב"ח . וכ"כ בס' תני' וא"ס
 התיקן בסירות כגפן ודלעת שקלנן ואח"כ נענען ע"כ . וכ"כ בדרשו' מהר"ל דא"ס
 שם והעל' אגד שלם או יתיר האגד ולא די בזה רק ינדיהנו וינענע ויסבך אותו
 שנית ע"כ :

צ"ז אם עבר וסיכך בחבילה ולא התירה הסוכה פסול' אפי' בדיעבד . ולא דמי
 לאותן דברי' שא"ס חכמי' לסבך בהן לכתחל' דהן עשבי' שריחן רע או
 שעליהן כושרות דלעיל או' ע"ד דהנהו לא פסילי לא מנא' דילמ' שביק להו ונסיק
 אבל חביל' שפסול' מזה דחיישי' דילמא עביד סוכ' מן העשוי בדיעבד כמו
 פסלינן לה . כ"כ מרן ז"ל בב"י . וכ"כ הלבוש דבחביל' בדיעבד כמו הסוכ'
 פסול' . אבל מורס ז"ל בד"מ כת' על דברי מרן הכ"י דלא משמע כן מדברי הטור
 לא גם בחביל' שפסול' מדרבנן איכ' חסור' אל לכתחל' אבל לא בדיעבד ומ"ס
 לקמן דא"ס סיכך בחביל' והתיר' כשר' היינו דאף לכתחל' מותר לעשות סוכ'
 מענה מאחר שהתיר' אבל אה"כ אפילו לא התירה וישב תחתיה יצא בדיעבד
 כנ"ל ע"כ . ומ"ס דלא משמע כן מדברי הטור וכו' כתב הפריש' דהיינו מדכתב
 הטור תחל' ויש דברי' שגברי' מן התור' אל שחז"ל אחרו לסבך בהן לכתחל'
 ובדיעבד יצא וכו' ומסיק וחביל' ג"כ אסור' כו' משמע דבחר' מחתא מחתניהו
 ע"כ . וברא' שגם הפריש' הוא שר המסכים עם הד"מ בהאי משמעות' מדברי
 הטור מדיבאר המשמעות ומינתק לה שתוקי . גם הר"כ עטרת זקנים כתב
 וז"ל אף לכתחל' מותר לעשו' ממנה מאחר שהתיר' אבל אה"כ אם לא התיר'
 וישב תחתיה יצא בדיעבד ד"מ . ודלא כמ"ס רמ"י שפסול' אפי' בדיעבד ע"כ .
 אחר מובח מדבריו שגם איהו כן דעתו דלינא כהד"מ והיינו דסיים עלה ודלא
 כמ"ס רמ"י וכו' . אבל התוס' ז"ל פ"ק דסוכ' די"ב ע"ב ד"ה אין מסבכין כתבו
 להדיא דבדיעבד כמו הסוכ' פסול' מדרבנן . וכן מובח מדברי הרמב"ם ז"ל
 פ"ה דהל' סוכ' דין ב' מדכתב שם אבל אם עבר וסיכך בדבר הכובל והנפער
 או בדבר שיתור רע כשר' שלא אמרו אין מסבכין בלא לא כדי שלא יניח הסוכ'
 ויצא ע"כ . הרי מזהה מדבריו או דווקא בלא עשבי' כשר' בדיעבד לשי' שלא
 אמרו

דינים השייכים למין הראוי לסבך

הנני חזין מסבכין בלא לא כדי שלא יבא וכו' . הא דכבר שאלנו לסבך בו
מאז נזר' דדילמ' יבא לסבך פסיסול דאורי' כגון חבילין גם בדיעבד פסול
מדרכבן וכמ"ס מרן הכ"ז ז"ל . גם הר' ב"ח כתב על דברי הכ"ז שכ"כ החוס'
ושכן משמע מדברי הרמב"ם . והוסיף עוד שכ"כ הר"ן בפי' למתני' דחביל' קס'
וכו' . ואני אומר דמדברי הר"ן לא שמי' מתיר כלל דאבא למימ' דהר"ן חזיר'
לשיטתי' שגם עשבי' שריחן רע ס"ל לפסולין גם בדיעבד וכמ"ס מרן הכ"ז שם .
גם בדברי רש"י ז"ל רי"ב ע"א ד"ה וחוטט בגדים מוכח דחבילין פסולין אפי'
בדיעבד שכתב פסיל ליה מתני' מדרכבן משום גזרת אורז וכו' כדאמרת גבי
חבילין דפסלת להו אפי' מכין שם לשם סבך מדרכבן וכו' הרי דכתב פסיל
ליה מתני' וכו' דפסלת ליהו וכו' ופסול משמעותו אפי' בדיעבד כידוע . וכן
גמי מוכח מדברי הרא"ש ז"ל דכתב בתחל' לדיני דחבילין ודחיין ודאחיני
ושטתן . ואח"כ כתב לדין העשבים שריחן רע ופעליהן נוסרין וכתב עלם בכל
הני לכתחל' לח משום נזר' דילמ' שביק להו ונפיק אכל יבא י"ח אם סיכך
בהן וכ"כ הרמב"ם ע"פ . אשר מדבריו או מוכח דדוקא בעשבים או דאין גזרת'
דין משום דילמא שביק להו ונפיק הוא דבדיעבד יבא י"ח אם סיכך בהן . חא
בכל אינך דכתב לציל וחבילין בכלל דאיסורן משום גזרה דפסיסול דאוריית'
אפי' בדיעבד פסול' . וכן מוכ' להדיא מדברי הטור ז"ל ברמזי' שם שבת' בלאו'
כ"ד חבילי קס' וכו' חזין מסבכין בהן ואם שתיון כשרות סיכב' בחיובים וכו'
באחיני פשתן וכו' . ואחר סמוך באות כ"ה כתב עשבי' שריחן רע או פעליהן
נוסרין חזין מסבכין בהן לכתחל' ע"כ . ומדכתב בהני דריחן רע ופעליהן
נוסרין חזין מסבכין בהן לכתחל' מוכח להדיא דחבילי קס' וכו' דכתב לציל באות
הקודם דאין מסבכין בהן היינו דאפי' בדיעבד הסוכ' פסול' . וכיון שכן
שמדברי הרא"ש וריב"ז ברמזים מוכח להדיא דחבילין אפי' בדיעבד פסולין .
א"כ ע"כ דגם מ"ס הטור וחביל' ג"כ אסרו וכו' חזין כוונתו דג"כ חביל' אסרו
לכתחל' כבעשבי' שריחן רע שכתב בתחל' אלא כוונתו דחביל' ג"כ חזין פיסולו
מן התור' דגם חביל' חכמי' אסרו לסבך בה אכל גם בדיעבד . פסלו חביל' והרי
הוא במבואר ממילא ממה שביאר דטעם איסור דחביל' הוה משום גזיר' דפיסיל
דאורי' דכיון דמשום גזרה אטו פיסול דאורי' הוא גם בדיעבד פסול' מדרכבן
כמו בגמריס שכתב אחר דיני חביל' וכן אסור לסבך בגמריס וכו' הרי שגם
באיסור סיכוך דגמריס כתב וכן אסור וכו' ואיסור דגמריס ודאי דאפי' בדיעבד'
פסולין כדאמרי' בפ"ס די"ד יש בהן ד' דברי הכל פסול' ושם ע"כ בדבריות' חזין
בהם ד' ר"מ פוסל וכו' הפכן על דהן ר"ה אמר פסול' וכו' הרי דאמרת בהדיא
בגמרי' דפסול' דהיינו אפי' בדיעבד . והיינו משום דכיון דאיסורן הוה משום
גזרת תקר' דהוא פיסול דאורי' גם בדיעבד פסול' מדרכבן . וע"כ שם בגמרי'
וכן אסור וכו' היינו דוכן בגמרי' חכמי' הוא דאסרו . והכי גמי כוונתו במ"ס
קודם וחביל' ג"כ אסרו דהיינו שג"כ חביל' חזין איסור' מן התור' לא מדרכבן
כעשבי' שריחן רע שאין איסורן מן התור' אלא רבנן אסין אכל לענין האיסור
לכתחל' או דיעבד חזין חביל' כעשבי' דעשבי' שאין איסורן אפי' מדרכבן רק
משום חספ' דדילמ' שביק להו ונפיק חזין איסורן לא לכתחל' אכל בדיעבד יבא .
אכל חביל' שאיסור' משום גזרה דפסיסול דאורי' גם בדיעבד פסול' וזה פשוט

דינים השייכים לבזון הראוי לסכך

לח

וצרור כזוונת דברי הטור ו"ל. וכבר כתבנו שכן כתבו התוס' ושכן מוכח מדברי הרמב"ם ורמ"י וכן מדברי הרא"ם והטור גופיה ברמזים דחבילה גם בדיעבד פסול. וכן"ל שגם מורם ו"ל הגם שצד"מ כתב שמדברי הטור משמע דגם חביל' דוקא לכתחל' אין מסככין בה אבל אם סיכך בה ולא התיר' וישב תחתיה יבא בדיעבד. מ"מ לענין דיבא הדר ביה מה והסכים דגם בדיעבד פסול. מכלל העל' דבריו לדינא בהגה"ס להפ"ע כדרכו הטוב. אף מוכח דהדר ביה מה מ"מ שצד"מ וס"ל לדינא דחביל' גם בדיעבד פסול. וכן עיקר לדינא ודלא כמורם צד"מ והפרו"ש והעטרת זקנים ו"ל :

צ"ח וכן אמרו לסכך בגמרים שרחבן ארבע' אפי' הפסין על צדן שאין בהן ד'. ואם אין ברחבן ד' כשרי' אפי' הן משופין שדומין לכלים. ונהנו שלא לסכך בהן כלל. ש"ע. וטעם איסור לסכך בגמרי' הוא משום ג' דת תקרת ביתו דיבא ליכא תחת תקרת ביתו של כל השנה ותקרת ביתו פסול מן התור' דלכא' אמר רחמנא ולא ביתו של כל השנה :

צ"ח בגמרי' אפי' שאין בהן ד' וכן משופין דכשרי' היינו כשלא ייחדן למדרס. לבזם. וכן"ל ולא מייחדו כלל לתשמיש. מג"א. כלומר דכיון דהן רחבין קצת וראוי להניח עליהן דבר מקבלין טומא' מדריבן משום כלי קדוש ופסולין לסכך מדריבן הנהן מיוחדין לכך. ועיין לקמן בסמוך :

ק' כראה בעיני שאם כשרי' או משופין היו עשויין להשתמש בהן כעין שולי סולחנות פסולין מפני שזולתן מקבל טומא'. ואם יש בו לבזבז טומאתו מן התור'. אין בו לבזבז טומאתו מדברי סופרי'. שה"ג בשם ריא"ז פ"ק דסוכ' :

ק"א בשעת הסכנה או בשעת הדחק שאין להם סכך אחר אף כשרי' רחבי' ד' מסככין בהן שאין פיסולן מן התור' אף גזרת חכמי' היא. שה"ג בשם ריא"ז פ"ק דסוכ'. ומג"א הניא דברי ריא"ז דבשעת הדחק שאין להם במה לסכך מסככין בגמרי' וכת' עלה וכן משמ' בגמ' והוא הדין בכל דבר האסור משום גזר' ע"כ. ומ"מ דכן משמע בגמ' הוא מהא דאמרי' התם בפ"ק דסוכ' די"ד ע"ב א"ר

יהוד' מעב' בשעת הסכך' שהביאו כשרי' שהיו בהן ד' וסיככו ע"ג מרפסת ויסבכו תחתיהן. אמרו לו משם ראי' אין שעת הסכך' דאי'. הרי מפורש בש"ס דבשעת הסכך' לכ"ע מסככין אפי' בגמרי' שרחבי' ד'. ומיכא משמ' ליה להמנ"א דהוא הדין לנשעת הדחק שאין להם במה לסכך. והא דלאי עמבשע' הסכנה דאחמר להדיא בש"ס הוא דיליף ריא"ז דה"ה לבשעת הדחק ובגמ' שבת' ו"ל בשע'

הסכך' או בשעת הדחק וכו'. וכיון שכתב ריא"ז הטעם לפי שאין פסולין מן התור' אף גזרת חכמי' היא. ופה אמר חב"ן המג"א דה"ה בכל דבר האסור משום גזר'. אבל לדידי' אי"ש צעיר עיקר דברי ריא"ז ו"ל דיליף מבשע' הסכך' דה"ה לבשעת הדחק שאין להם סכך אחר אף כשרי' רחבי' ד' תמורה טובה. מדף

דאיך יליף שעת הדחק מטע' הסכך' הא טע' הסכך' שגזר' המלכו' גזר' על המלו' שאני דמאיר' שגזרת מלכו' היא על המלוות ואי אפשר בשום צד ואופן לקיימה מפני סכנת המלכו' ופי' יודע עד כמה תהיה גזרת המלכו' קיימ' ובמלאו בטלי' ממלות הסוכ' לעולם אמרי' דודאי דכתחל' ובראשונ' בשער' חו"ל גזרתם שלא לסכך בגמרי' שרחבן ד' על שעת הסכך' לא גזרו כדי שלא תשתכח תורת סוכ' אבל טע' הדחק דאינו דף לפי שאין לו סכך אחר ו"ל דחו"ל בי גזרו גזרתם גם

דינים השייכים למין הראוי לסבך

על שעת הדחק גזרו כיון דאפי' עשבים או קש כשרי' לסבך וע"י טורח גדול היה יכול להביאו אפי' ממקום רחוק וגם אם אין לו היום סבך אחר יטרח כל השנה להכין לו סבך אחר על השנ' הבא' באופן דכיון שאין בטול המז'ה לעולם או למתן דב' מסני גזרתם איבא למימר דהעמידו חכמי' גזרתם אף לשעת הדחק . ותרע' שהרי אפי' על שעת הסבכ' ס"ל לר"י דמעמידין חז"ל ג' גזרותם שהרי מביא רא"י לסברתו ממעט' שהיה בשעת הסבכ' . והיינו משום דמשמע ליה שאלו גזרו בהן חז"ל כלל היו עושין חזק' לדבריה' אפי' בשנ' הסבכ' כאלו היו פסילין מן סתור' וכ"כ הריטב"א ז"ל בחי' שם . וא"כ כיהי דהשיבו לו לר"י ואמרו לו אין שעת הסבכ' רא"י היינו דוקא שעת הסבכ' משום גזרתם . ועוד דאף את"ל דאיבא למילף מבשעת הסבכ' לבשעת הדחק . הבא לא שייך כלל למילף דכי היכי דבשעת הסבכ' מסבכין בנשרי' שרחבן ד' ה"כ בשעת הדחק שאין לו סבך אחר לא כשרי' שרחבן ד' מסבכין בהם . דהא טעמ' שהיו מסבכין בהם בשנ' הסבכ' הוא לפי שכיון שרחבן ד' אין הנכרי' מכירין שמהא לשם סוכ' כיון שדרך כשרי' שרחבן ד' להניחן לתקרה . משא"כ אם היו פחות מד' שכיון שאין דרך להקרות בהן יכירו הנכרי' שלשם סוכ' הם ואיב' סבכה ולכן לא היה להם שום תיקון וסולתו לסבך בהן . אמנם שלא בשעת סבכה רק שהוא שעת הדחק שאין לו סבך אחר לא כשרי' או שרחבן ד' הא יכול לחלק כל נסר לשנים ויהי' בכל נסר פחו' מד' דכשרי' אפי' מדרב' ואין כאן שעת הדחק כלל לומר שכיון שאין לו סבך אחר יסבך בנשרים או שיש לו אף שרחבן ד' ואיך חשיב ליה ריא"ז שעת הדחק כיון דבידו לחלקן לכל נסר לשנים ומה ענין זה לשעת הסבכ' דאין להם שום תקנ' כלל ובאמור . ומיהו לזה אפשר לומר בדוחק דריא"ז ז"ל קאמר לה באשר יהיה האופן שאין בידו לתקנ' ולחלקן לכל נס' לשנים שיהי' בכל נסר פחות מד' ובגון שאין הנכרי' שלו לא שאלוין הן ואין המאזיל רוצה שיחלקן לשנים וגם אינו רוצה למוכרן לו או שאין לו גמא לחתכן ולחלקן וכיוצא באופן שגם לחלקן אין בידו . אבל אם בידו לחלק כל נסר לשנים ודאי דלריך לחלקן . אף מאי דהוינן עליה דריא"ז בראשונ' דאיך יליף שעת הדחק משעת הסבכ' הא ודאי דתמיהא היא . ועיין להריטב"א ז"ל בחי' שכתב דבשעת הסבכ' לא גזרו כדי שלא תשתכח תורת סוכ' ואיך מזה אדינא ע"כ . וזה ודאי כדא' ברור וא"כ לא שייך כלל למילף מינה גם לשעת הדחק ובדכתיבא . וגם דברי המג"א שכתב ע"ד ריא"ז שכן משמע בגמ' והיינו מהא דאתמר בגמרא בפספת הסבכ' המה ככלאים דאין מזה שום משמעו' לשעת הדחק ובאמור . ולכן ג"ל דריא"ז ז"ל למד זה מהא דאמר' בפ' לולב הגזול דל"א אר"י וקני ירוש' היו מורישין לולביהן לבניהן א"ל אין שעת הדחק רא"י . הרי דאמרו דבשנ' הדחק יוצאין בלולב יבש . ומינה למד ריא"ז דכ"ש לענין סבך בנשרי' דלא הוה לא מגור' דרבנן . ולזה ג"כ כיון המג"א בח"ט וכן משמ' בגמ' וכוונתו ממאי דאמר' בגמ' גבי לולב היבש . ומיהו ג"ל עיקר דליבא דדוקא בשעת הסבכ' מסבכין בנשרי' אפי' שרחבן ד' אבל בשעת הדחק שאין לו סבך אחר רק כשרי' שרחבן

דינים השייכים למין הראוי לסכך

לט

ד' אין מסכנין בהם אף אם בידו לחלקן צריך לחלק כל נסר לשנים שיהי' בכל חלק פחו' מד'. ואם אין בידו אפי' לחלקם כ"ל ג"כ לענין דינא דאין מסכנין בהם דמו"ל נזרו והעמידו גזרתם גם לשעת הדחק. אף דהואיל דריא"ו דגברא רבה אמר דדמי לטעת הסכנ' וכ"כ המנ"א יס"ך בהן. אבל לא יס"ך על ישיבתה אע"ג דבשעת הסכנה גם ברוך יהיה מדרך וכאשר אכתוב לקמן בסמוך. שעת הדחק שאני כדכתיבנא אכן בענין צין. ולאן לא יס"ך על ישיבתה. וכמו שפסק מרן ז"ל סי' תרמ"ט סעי' ו' גם לענין ד' מינים :

ק"ב ממאי דמיתיר' יהודה ראה לדבריו ומסכנין בנסרי' אפי' פהן רחנן ד' מחצ' שהיה בשעת הסכנ'. שמצינן מינה שכל שפיסולו מדכריהם משום גזרה מסכנין בו בשעת הסכנ' דלא אפשר בכשרות ומכרינן על ישיבתה. דאילו לא היו מכרינן בה בשעת הסכנ' מאי ראי' מיתירי מינה ר"ה הא ודאי מכין דלא היו מכרינן בה מכלל דפסול' מדרבנן. אף ודאי כדאמרן. הריטב"א ז"ל בחי' טס. ועיין לעיל בסמוך.

ק"ג סכך הסוכ' העשוי מנסרי' שאין ברחנן אף טפח והן תקועין במסמרות של ברזל והן משולבין כשליפת הס' לס' ואין נפתח השליב' ג"ט ובחג מנחין אותן בהם ובערב'. אחד מרבותי ז"ל אשר מטעמ' דכיון שהנסרים תקועין קמסמרו' הרי כל הנסרי' כנסר אחד רחב ד' ויש בו משום גזרת הקר'. ויש שנחלקו עליו ואתה הנח להם כיון שנהגו שא"פ שאינן כביאים כביאים הם. הרשב"א ז"ל ח"א סי' רי"ג ומביא' מרן בב"י סי' תרכ"ט :

ק"ד אפי' למאן דאשר משום דמזטרפין היינו דוקא כשחברו כאחד קודם שהכניחו טס. אבל כשקבע נסרין או בכותל לב"ע אין הנסרים מזטרפין וכדמשמע מהא דתקרה שאין עליה מע"ב דכשנוטל א' מביכתיים אע"פ ששאר נסרי' קבועין אין מזטרפין אפי' להרמב"ם ואי לא היו משום תע' ולמ"ה לא הוה צריך להסיר המסמרו' כלל א"כ ט"מ דאין מזטרפין. מנ"א סי' תרכ"ו סק"ו : ק"ה מ"ש מרן הש"ע שנהגו שלא לסכך בנסרי' כלל. כ"כ הטור בשם הסמ"ק מטעם דילמ' יבא לסכך בהן בקביעות בענין שלא יוכלו הנשמי' לירד שם פ"כ נהגו לבסו' בערב' או בגמי וכו' בהן ע"כ. ומוכ' דהאב"י כשר' אפי' מדרבנן אף שנהגו כן משום חומרא בעלמ' מטעם חששא זו. ועיין לקמן בסמוך :

ק"ו מורס ז"ל גד"מ כת' דבהגמיי' כתוב דאם סכנ' בנסרי' אפי' פחות מג' פסול' דהוה כבית ממש דהואיל ובזמן הזה כולן מסכנין בתיבה בנסרי' שאין בהן ג'. והנה ממ"ש בתחל' פסול' דהוה כבית ממש משמע דפסול' מן התור' כיון דהוה כבית ממש. אך ממאי דסיים דהואיל ובזמן הזה כולן מסכנין בנסרי' שאין בהן ג' משמע דפסול' מדרבנן קאמ' דהואיל ובזמן הזה כולן מסכנין בנסרי' כהן איכ' משום גזרת תקרה. וכן הבין המנ"א ז"ל בכוונת דברי הד"מ שכת' וז"ל ובהג"מ כתוב דפסול' הואיל ובזמן הזה מסכנין בתיבה בנסרי' שאין בהן ד' איכ' גזרת תקרת ד"מ ע"כ. הרי דכתב בשם הד"מ שכתב דפסול' משום גזרת הקר' וה"ל ודאי דכן מוכח מדברי הד"מ ממ"ש בסוף דבריו הואיל ובזמן הזה וכו'. אבל לדידי אי"ש צעיר דברי מורס הד"מ והמנ"א ז"ל המוה"ס טובא דהרוא' דברי הנהו' מיי' ירא' שהדבר ברור דפסול' מן התור' קאמ' וז"ל הנהג"מ וכת' רא"מ מדקתני במין בית ש"מ ולא כבית ממש למדנו שיכול לסכך

דינים השייכים למין הראוי לסבך

בעובי כרצונו אך שתקר' סוכה • אבל בנסר' אפי' בפחו' מג' דהו"ל בקני' בעלמ' אחרי שכל הבתי' סכו"ן כענין זה ואיכ' נראי' סיכ' פסול' ללא הויא' כמין בית לא בית ממש ועיין בהלכת' ט' ע"ד הג"מ ז"ל • וזוונתו מצוה' דמקדחני כמין ע"מ כמין בית ולא כבית ממש • והיינו שיכול לסבך כרצונו בעובי דבהכי הוה כמין בית • אבל שתרא' סוכ' ולא תרא' כבית ממש • ולכן לא יסבך בעובי כרצונו גם בנסר' אפי' שאין בהן ג' כי אם יסבך גם בנסר' בעובי ובקביעו' כרצונו כמין בית לא תהא כמין בית ותרא' סוכ' דכשיסבך בנסר' בעובי כרצונו לא יוכלו לירד גשמי' בתוכ' ואיכ' נראי' כסוכ' לא כבית ממש אחרי שכל הבתי' סכוכים כענין זה כלומר כ"כ בעובי ובקביעו' עד שאין הגשמי' יכולין לירד בתוכ' והו"ל גם סוכ' זו כבית ממש ולא כמין בית ופסול' מן התור' • אבל אם מסבך אפי' בנסר' כשאין בהן ד' כמין בית דהיינו שאיכ' מסבך בעובי ובקביעו' עד בכדי שאין הגשמי' יכולין לירד בתוכ' כשר' דבהכי גם בנסר' איכזה לא כמין בית ונראי' סוכ' ולא כבית ממש • והיינו דסיים עלה בהגמיו' לעיין מ"ס בהלכת' ט' כי פס כתב כן בשם ר"ת דפסל לסוכ' שמעוב' להגן מפני הגשמי' ושהר"ד שמחן ניוסו של ר"ת סיבך בנסר' שאין בהן ד' וע"ז סוכ' יפה מאד כעין כיסה ותקוע' נמאמר' ופסל' ר"ת מטוס דמלכת מן הגשמי' אבל אם השכיבה זה אלל זה כשר' דאיכ' מלכת מן הגשמי' וכו' עד ועיין בהלכת' כ"א ע"כ • באופן דקדב' מצוה' דכוכ' הגה"מ בשם רא"מ כאן בהלכת' כ"א דמייתי מיכה מורס דל"מ אינו מטוס דהואיל ובזמן הזה כולן מסבכין בתימן בנסר' שאין בהן ג' ומטוס גורת תקר' לא כוונתו דאין לסבך א"י' בנסר' שאין בהן ג' מעובה כרצונו מטוס דבנסר' אם יסבך בהן מעוב' כרצונו א"א שתהא כמין בית ותרא' סוכ' לא תרא' כבית ממש כיון דע"י סיבוכ' בנסר' מעוב' איין הגשמי' יורדי' בה וכל הבתי' סכוכים כענין זה בקביעו' שאין הגשמי' יורדי' לתוכ' אבל לסבך בהן סיבוכ' קל לא מעוב' כרצונו לא מושבבין זה אלל זה כשר' דבהכי הויא' כמין בית ונראית סוכ' וכמ"ס הגה"מ לעיל בהלכת' ט' והיינו דסיים הגה"מ מ"י כאן בהלכת' כ"א אחר דברי רא"מ לעיין מ"ס לעיל בהלכת' ט' ופס' בהלכת' ט' סיים לעיין מ"ס כאן בהלכת' כ"א בשם הרא"מ ויה' ברור וללא כהד"מ והגמ"א ז"ל דנסר' דהגמיו' כתב בסיבך אפי' בנסר' שאין בהן ג' בכל ענין פסול' מטוס גורת תקר' • לא כוכ' הגהמיו' דבסבך בנסר' אפי' שאין בהן ג' מעוב' כרצונו פסול' מן התור' מטוס דבהכי לא הוה כמין בית לא כבית ממש • אבל אם איכ' מסבך בהן מעוב' כרצונו לא סבך קל מושבבין זה אלל זה ספיר דמי וכמ"ס בהגה"מ לעיל הלכ' ט' ובאמיר • ומה שכתבו שלא לסבך בהן כלל אינו לא מטוס חומר' בעלמ' שלא יבאו להרבות מהן ולסבך מעוב' כרצונו ובקביעו' שאין הגשמיים יורדין לתוכ' וכמ"ס הטור' בשם הסמ"ק בדלעיל באות הקודם ככ"ל • ועיין לקמן דרכי' השייכים לסוכ' שחמת מרוב' מלכת' אות ד' ו' : ק"ו הלטי"ס אפי' שאין בהן גור' תקרה שאין מסבכין בהן בתימן יס' לחוט סיבך כ"כ שלא יהיו הגשמי' יורדין לתוכ' כמ"ס הסמ"ק ולכן איין לסבך בהם • כ"ח וכו"ס בשיכדליון (הן נסרין דקין שחמתין מר' בלשון אשכנז) • מה"א :

דינים השייכים למין הראוי לסכך

מ

ק"ח קשין על תבוא' אחר שנחבט' התבוא' מהם אצ"ג דפשיט' דשרי לסכ' בהן והוא עיקר המלות המזכרות' בפסול' של גורן לא נהגו לסכך בהן מטעם זה על הסמ"ק שכתבו הקדש בכל יבשה כיסוי עב מאלו. ודבר פשוט להחיל במקום שאין ערבה או שאר ענפי אילן מזוי שיכסה בקדש רק שיוסר לעשות שיובל הגשם לירד לתובה. ט"ו. ומפור' יובל מהא דתנן חבילי קדש אין משכבין ובט"ס דאין משכבין בחבילי קדש מאוס גזרת אומר הא במותרין משכבין בקדש לבתולה ולא אסרינן לסכך בקדש משום חשש' זו דהסמ"ק :

ק"ט פירם עליה סדין מזני החמה. או תחתיה מפני הגשם. כלומר שלא יהיו עליהן וקסמין כושרין על פולחנה פסילה. אבל אם לא פירם אלא לבאותה כשרה. והוא פירא בתוך ד' לסכך. ויש אומרים שסוכ' שהיא מסוככת כהלכת' וירא שמה יונק הסכך או ישרו העלין ותהא חממה מרובה מכלתה ופורם עלי' סדין שלא תתייבש. או תחתיה שלא ישרו העלין. כיון שהסדין גורם שעל ידו גלגל' מרובה מחממה פסול'. אבל אם לא כיון שפירם' הסדין לא להגין מפני החמה והעלין או לבאותה כשר' ובלבד פירא בתוך ד' לסכך. ומיהו לבתלה' לא יעשה לא א"כ הוא ניכר לכל שמבין כדי להגין. או שהוא שרוי במים שאז ניכר לכל שאינו שוטחו שם לא לייבש. ט"ע. וסבר' הראשונה שכתב מין נסתם היא סברת רש"י בהירושו למתני' דפירם עליה סדין וכו' וסברת ה"א היא סברת ר"ת דמפר' כן למתני' לפירשו כתבוסה התוס' והר"א וז"ל כתב בתשו' הגאונים' הא דקתני פירם עליה סדין וכו' פסולה היינו היבא דחממה מרובה בלא סדין אבל אם יש גלגל מרובה מ' חממה כשרה ואין הסדין פוסל' והיינו כמו שפי' לעיל דאין מטרף סכך פסול כשרי סכך כשר כיון דבלא פסול כל זה מרובה. ובענין זה מפרש ר"ת מפני החמה שחייב' הסכך ומתוך כך היה נעשה מרובה וכן תחת' מזני הגשם ואם היו העלין כושרין היה חממה מרובה והסדין מונען מליפול ובין שהסדין גורם שצ"י גלגל' מרובה מחממה פסול' וכו' אבל לפי' הקובץ' קשה דלמה יפסל מפני שמגין על האדם מפני החמה ומן הקסמין מ"ש מלכותה וכו' והרא"ש ז"ל הקשה לפי' הגאונים מ"ס לבאותה דכשרה אפי' לבאותה פסולה אם חממה מרובה. ואם גלגל' מרובה אפי' מן הגשם כמי כשרה. ולפי' ד"ת כיון דמוקי לה כגלגל' מרוב' ע"כ פיי' דלפי' ד"ת הכי פיי' אבל לבאותה פיי' דאין דוראן לנפול שתהא חממה מרוב' כגון שהסוכה עבה ומרובה שאז אינו פורם לא לבאותה כשרה ככתוב בהנהגות אפירי שם. והר"ן ז"ל כתב דר"ת כתב דא"א לומר דמזני' מיירי בחממה מרובה דא"כ מאי קמ"ל ועוד דומי' דפורם ע"ג קיבוץ קתני דמיירי בגלגל' מרובה : ק"י נחתפקתי להגאונים ז"ל דמפרשי לה למתני' בחממה מרוב' ולא פיי' לה בגלגל' מרוב'. לא שירא שתהא אח"כ חממה מרוב'. אי מאוס דאינהו ט"ל דגלגל' מרוב' לא מיפסל' הסוכ' מצת' ע"י הסדין כיון דהשת מיהא הסכך עומד בהכשרו מלד עצמו שגלגל' מרוב' ואין לו צורך לשיעור הסדין ולא מיפסל' לא מצת' שייבש הסכך וכשרו העלין שנעשה או חממה מרוב'. ולא מתני' קתני פיר' עליה סדין וכו' פסול' דמצת' דפסול' מוד בשצ' שפירם עליה הסדין. ולכן מפרשי לה דמיירי בשחממה מרוב' מתחלת' כשפורם הסדין. אבל אם"כ דגלגל' מרוב' וכשרו העלין והסדין מחויבין בהא מיהא מודו הגאונים דמצת' שנעשה

דינים השייכים למין הראוי לסכך

שנצטע חמת' מרוב' וע"י נשירת העלין הסוכ' פסול' משם ואילך אע"ג דאיתנהו להעלין שהן סכך כשר ע"י הסדין ועדין כלת' מרוב' כיון שצ"י סיוע הסדין קיימי העלין עס. או דילמ' הלוקים הנאונים על ר"ת גם כזה וס"ל דגם כשגשרו העלין עד שיצור שהסוכ' היא חמת' מ' וב' אע"ג שצ"י סיוע הסדין שהוא מחזיקן עס הוא כלת' מרוב' לית לן בה ונשרה. ולכן פירשו לה בחמת' מרוב'. ויותר נראה' לי כהלך הראשון דבזה גם הנאונים מודו דמשעת נשיר' העלין שנצט' חמת' מרוב' ואילך הסוכ' פסול' כיון דעיקר העלין הסדין הוא שמחזיקן : ק"א כסתפקתי לצנרת ר"ת ודעמי' דמפרשי לה כלת' מרוב' ופורס הסדין מפני שירא שצ"י הימ' או נשירת העלין תהא עתידה הסוכ' להיות חמת' מרוב' כנז' ולכן פסול' מעתה אף בעוד' כלת' מרוב' כלתי סיוע הסדין. אס גם בימים או שעדין היא כלת' מרוב' מלד עצמו של הסכך כלתי צורך לסיוע הסדין פסול' מן התור' או אין פסול' בימי' או לא מדרבנן. מי אמרי' דכיון דכל עיק' פיסול' משום הסדין הוה מפני שציקר הסכך דהם העלין הסדין הוא המקיימן והמחזיקן. א"כ ליכא למפסל מן התור' לא מנצח שהסוכ' צריכ' לסיוע הסדין ואילך אבל כל אותו זמן דהסכך כלתו מרוב' מלד עצמו כלתי צור' סיוע הסדין הסוכ' כשר' מן התור' ולא פסלי לה באותן הימי' פליגי' צריכ' לסיוע הסדין לא מדרבנן. או דילמ' כיון דנצט' שהוא פורס הסדין הוה על דעת שיהא הוא עיקר סכ' הסוכ' כשייבש הסכך או יגשרו העלין שיהי' חמת' מרוב'. גם מנצח חשיב הסדין הוא עיקר הסכך ואינו בטל לגבי סכך הכש' לא אדרב' הוא בטל לגבי הסדין וכאן אין עס גם עת' סכך כשר כלל לא הסדין והו"ל סכך' מעת' סכך פסול' מן התור'. ולפוס ריהטא נראה' כהלך הזה השני דפסול' גם מעת' מן התור' דהא דומי' דפורס על גבי קינוף קתני דפסול' מיד שפירס הסדין על הקינוף מן התור' וא"כ מיכ' נמי לפירס עליה הסדין מפני החמ' או תחתיה מפני הכשר דפסול' מיד משעה שפרס הסדין מן התור'. וכאשר מבח זה הוכיח ר"ת גופי' דמייחי בכלת' מרוב' משום דדומיא דפורס ע"ג קינוף קתני ובמ"ס הר"ן ז"ל כתבתי דבריו לעיל סוף אות ק"ט וכ"ס בזה דקריני חד פסול' אתרווייהו דודאי דכי הדדי ניכחו בפסוליהו וכי היכי דע"ג קינוף פסול' מיד מן התור' ה"כ בפירסו על הסוכ' מפני החמ' או תחתיה מפני הכשר פסול' מיד מן התור'. אך את זה ראיתי להסמ"ג ז"ל בפעין ריש עשה מ"ג שכת' וז"ל אבל רבי' יעקב פיר' וכן מלא בתשו' הנאונים מפני הכשר דלא יגשרו ה' לין והוי חמת' מרוב' מכלת' וכיון דלדעת כן עוש' א"כ בדעתו שאס יגשרו העלין סדין מחזיקו ורואה הוא להגשירו והיא פסול' מאחר מדבר המקביל טומא' מחזיק העלין התלושין. ודבר זה אין לגזור לא בפורס בפני הכשר אבל לנאות' כשר' וה"ה פורס משום טינוף נשיר' עליו דחד טעמ' הו' ע"כ. הרי שכתב דבר זה אין לגזור וכו' אשר מזה מבואר דמ"ס קודם וכיון דלדע' כן עוש' וכו' א"כ בדעתו וכו' אין הכוונ' דכיון שהוא מכין להכשירה עס הסדין א"כ מעתה שוייה להסדין עיקר סככה ופסול' מעת' דבר תור'. דא"כ מאי האי דכתב אח"כ ודבר זה אין לגזור וכו' דמוכח דאין יסול' לא מגזר' דרבנן דשמא יגשרו ותהא חמת' מרוב' כלתי סיוע הסדין לא מוכח דהכי קאמר דכיון שדעתו הוא שאס יגשרו סדין מחזיקן ודעתו הוא להכשיר' עס הסדין לאחר הכשיר' ראוי לפסול' מעת' גזרם שמא יגשרו וכ"כ הרא"ס ז"ל בנימוקיו

דינים השייכים למין הראוי לסבך מא

של הסמ"ג בכוונת דברי הסמ"ג ז"ל אלו. ודייק לה מהני מילי דודבר זה אין
 גנור וכו' דכתב הסמ"ג בסופא וכדכתיבנ' וא"כ הרי מלאנו דחקירתנו היא
 פשוטה לפניה בדברי הסמ"ג ז"ל דלפי' ר"ת אין הסוב' פסול' בימים שלילת'
 מרוב' בלתי סיוע הסדין לא מגור' דרבנן. גם הר"א ממין ז"ל בס' יראים כתב
 כלשון זה ממס' שבת' הסמ"ג ז"ל. לא דלדידי אי"ס צעיר ק"ל דהא דומיא דע"ג
 קינוף קתני וכמו שר"ת גופי' מילין מפני כך דליירי מתני' בחמת' מרוב'
 וכ"ע דמורחא לומר מכת זה נמי דגם בפורס עליה מפני החמ' או תחתיה מפני
 הנשר דפסול' מיד שפרס הסדין מן התור' דומיא דקינוף. כיון דבחדא מחתא
 מחתינהו וקתני על תרויהו חד פסול' כדכתיבנ' לעיל. אשר ע"כ בהורמונותי'
 דמר הר"א ז"ל אמרנו דגם כוכ' הסמ"ג ז"ל במ"ש בתחל' וכיון דלדעת כן עוש'
 וכו' היינו לומר דמפני כך פסולו גם מעת' דבר תורה. ומ"ס אח"כ ודבר זה
 אין לגזור הכי קאמר ודבר זה דלפסול' הסוב' משום פריסת הסדין אין אפי'
 לגזור ולפסול' אפי' מגור' דרבנן כל שאינו פורסו מפני הנשר לא דבטפידם
 מפני הנשר כלפי' הוא דפסול' אפי' מן התור' גם מעת' אבל לכחות אפי' לפסול'
 מגור' דרבנן אין לגזור ולפסול' לא היא כשר' אפי' מדרב'. שוב מלאתי הדבר
 מפני דלחין פיסול' מעת' מיד לא מדרבנן בהנה' מיימו' פ"א דה' סוכ' הלכ' ט'
 שכתבו וכן פסק ר"ת דפי' פירס עליה סדין מפני החמ' לכך בלתי מרוב' מחמת'
 או תחתיה מפני הנשר שלא יכשרו עליו ובכך תהא חמת' מרוב' מזילת' אע"פ
 שעת' בלתי מרוב' בלא סעד הסדין פסול' דכשיכשרו העלין לה מסיק אדעת'
 ופסול' עתה מיד וכו'. הרי שכתבו להדיא דלפי' ר"ת פסול' עתה מיד מטעמ'
 דלכשיכשרו לא חסיק אדעתיו. וא"כ הרי לך מפורס דפסול' דמעת' איכ' אז
 מדרבנן משום גזר' דלא חסיק אדעתיו ויחד בה אף לשיכשרו וזתה חמת'
 מרוב' וסבכ' בהסדין דהוא סבך פסול מן התור'. וא"כ גם דברי הסמ"ג ז"ל
 הכי הוו והיינו דכתב ודבר זה אין לגזור וכו' וכדפי' דבריו הר"א ז"ל. ולפי' ז'
 לא הוה דומיא דע"ג קינוף ופסול' דקתני היא לצדדין דמפני הנשר אין פסול'
 מעתה מיד לא מדרבנן וגבי קינוף פסול' מיד דבר תורה. והא ודאי דקשה
 לאומרו וכל"ת:

קרב לא אוליכין בתר המעמיד והמקיים לא כשהמעמיד והמקיים להדבר העומד
 מעתה דהיינו שאין אותו הדבר עומד וקיים מתחלתו כלל בלתי המעמידו
 והמקיימו. אבל אם הדבר עומד וקיים מעתה מתחלתו לא שלצתיד יהיה צרי'
 להעמידו והמקיימו. לא אוליכין בתר המעמיד והמקיים. ומשום הכי בפירס
 הסדין מפני החמ' והנשר שלא יבש הסבך או שלא ישרו העלין פסול' משום דאם
 לא היה משום הסדין היה ודאי מתייבש הסבך וכושר והית' בודאי חמת' מרוב'
 מזילת' תוך ז' והרי הסוב' היא פסול' מעת' דכל דבר העשוי להתייבש בתוך
 ז' עד שחמת' מרוב' מזילת' מעכסיו הוא פסול' כמ"ס הר"ן פ"ק דסוכ' הביאו
 בעל המפה מ' תרכ"ט סעיף י"ב. ולפיכך כיון שהסוב' היא פסול' מעת' משום
 דעתיד להתייבש תוך ז' לפיכך פרים' הסדין דפורס עליה שלא יתייבש הסבך
 לא מהני משום דלולי הסדין היתה פסול' הסוב' מעת' וככה"ג אוליכין בתר
 המעמיד והמקיים. כ"כ הרב מהר"מ ז' חביב ז"ל בתשו' הובא' בשו"ת גינת
 וורדים ח"א כלל ב' סי' י"ז דל"ו ע"ג. מפואר יוצא מדברי הרב ז"ל דדוקא

דינים חשייכים למין הראוי לסבך

בשודאי מתייבש הסבך נושר ותהא ודאי חמת' מרוב' מזלת' תוך ז' דהרי פסול' פסול' היא מעת' כמ"ס הר"ן ופסקו מורס סי' תרכ"ט סעי' י"ב. הוא דהסדין פוסל' משום מעמיד הסבך ומקיימו. אבל בשאין ודאי הסבך מתייבש ונושר תוך ז' אף דליהו פורס הסדין משום דירא שמה' מתייבש הסבך ונושר ותהא חמת' מרוב' תוך ז'. אין הסדין פוסל הסוב' הפי' לעתיד כשאירע שנתייב' ונשרו עליו וכעס' חמת' מרוב' דכיון דעכשיו בשעה שהוא פורס הסדין אין הסוב' פסול' בלא הסדין כיון שאינו ודאי שנתייבש וינשרו עליו ותהא חמת' מרוב' תוך ז' בבב"ג לא אולין בתר המעמיד והמקיי' להדבר העומד לעתיד. ולי אי"ס געיר דברי הרב ז"ל או כפלאו ממני ותם אנכי ולא אדע איך ילאו דברים בלא מפה קדשו. דהרי הדבר מפורסם להדיא בדברי הטור ומרן ז"ל בש"ע דאפי' דהסוב' מסובכ' בהלכת' לא שהוא ירא שמה' ייבש הסבך או שישרו העלין פריסת הסדין פוסל' שכתבו וז"ל אפילו אם הסוב' מסובכ' בהלכת' וירא שמה' ייבש הסבך או שישרו העלין ותהי' חמת' מרוב' מזלת' ופירס עליה הסדין כיון שהסדין גורם שעי' בל' מרוב' מחמת' פסול' הרי שכתבו להדיא דאפי' שהסוב' מסובכ' בהלכת' דהיינו שאינ' מסובכ' בירקות שדרכן ודאי לייבש ולנשר ותהי' ודאי חמת' מרוב' מזלת' תוך ז' דא"כ אינ' מסובכ' בהלכתה דבבב"ג פסול' מיד והיינו הדין דכתב הר"ן שפסקו בעל המפה סי' תרכ"ט סעי' י"ב דמיתתי מינ' הרב ז"ל. לא אפי' שהיא מסובכ' בסבך שאין דרכו לייבש ולנשר תמיד בירקות הכז' רק שאינו סבך מרוב' ועב' לא הוא כסוי דק מאוד דבבב"ג הסוב' עכשיו מסובכ' בהלכת' וכשר' אף שכשיבשו החמ' וינשרו מעט מעליו תהא חמת' מרוב' וכמו שמוכ' מהס"ס והפוסקי' סי' תרל"א והוא ירא מזה שמה' תייבשו החמ' וינשרו מעליו ותהא חמת' מרוב' לעתיד ולכן הוא פורס הסדין הסוב' פסול' לעתיד דבר תור' מטעמ' שלעתיד הסדין מעמידו ומקיימו וגם עכשיו היא פסול' אף שבלא הסדין היא עכשיו כשר' משום דהיא עת' מסובכ' בהלכת' וא"כ עתה לסעד הסדין אפי"ס כיון שלדעת כן הוא פורס הסדין כדי להכשיר' לעתיד כשינשרו העלין ותהי' חמת' מרוב' פסול' היא מיד מגזרה דרבנן דילמא לכשתהא הסדין מעמידו לאו אדעתיה ואז היא פסולה מדאורי' וכמו שמוכר' בדברי הסמ"ג והרא"ם והר"א ממין בש' יראי' ובבב"ג מיימו פ"ה דה' סוב' כתבתי דבריהם לעיל באו' הקודם וזה ברור ודברי הרב מהר"מ' חביב ז"ל בזה כפלאו ממני וז"ל ע' :

ק"ג. כשתפקתי עוד לסברת הי"א דהוא סבר' ר"ת ודעיימו. אי שרי לדידיה לפרוס תחת סבך הסוב' מפני הנשר סבכה העשויה מחוטי נחושת או מחוטי פשתן שנקביה דקים באופן שהסבכה איהא גופ' חמת' מרוב' מזלת' דאין שם סבך עליה וכמ"ס הר"ב גינת וורדים ז"ל חא"ה כלל ד' סי' ח' כתבתי דבריו לעיל בדיני' השייכי' לעשיית הסוב' אות' אף מחמת שנקביו דקים מסייע סבכה זו ומחוקת העלין של הסבך כשנשרו מהסבך כסדין. מי אמרינן דכיון דסבכ' זו חוטי הנחוש' שבה דהם פסולין לסבך משום דלאו גידולי קרקע ניכחו. או חוטי הפשתן שבה דהם פסולין משום דחוטין או מקבלין טומא' כגעי' המה מחזיקין את העלין שנושרין מהסבך כסדין והוא לדעת כן הוא פורס סבכ' זו תחתיה כדי שחוטיה יחזיקו העלין ולא תהא חמת' מרוב' אע"ג דהסבכ'

דינים השייכים למין הראוי לסבך

מב

דהסבך גופ' בכללות' אין שם סבך עליה מפני רבוי נקביה עד שחמת' מרוב' מ"מ כיון שעכ"פ השתא הכא שחוטיה המה עיקר המעמיד והמקיים לעלי הסבך כשנשדו שתשאר הסוב' גלת' מרוב' מחמת' חשיב כאלו כל סבך הסוב' היא מסוכך בחוטי נחוש' או בחוטי פשתן ופסול' הסוב' כשנשדו עלי הסב' והסבך מחזיקן מן התור' ומעתה היא פסול' מדרבנן כמו בפירס תחתיה מפני הנשר סדין . או דילמא דוקא כשפורס תחתיה סדין דהסדין גופי' סבך פסול משום דללתו מרוב' מחמתו ושם סבך על הסדין גופי' ולהכי כיון דהסדין דהוא גופי' שם סבך עליו מסייע ומחזיק ומקיי' לעלי הסבך הכשר השי' עלי הסב' כדליתנהו כלל דבטלי לגבי סדין והוה עיקר הסבך מהסדין משו"ה פסול' דבר תור' כשהוא מחזיק העלין כשנשדו ותנור' מדרבנן פסול' מיד . אבל סבך' דליהא גופה בכלל' אין שם סבך עליה כלל אפי' שחמת' מרוב' מללת' מפני רבוי נקביה אע"ג דהשתא מיהא חוטיה המה המסייעין ומחזיקי' ומקיימין לעלי הסבך שנשדו שתשאר הסוב' גלת' מרוב' לית לן בה דכיון דאין שם סבך על הסבך . לא בטלי עלי הסבך ושאר סבך שעל הסוב' לגבה לא חוטיה בטלין לגבי העלין ושאר סבך הסוב' . ולפוס דיהטא כרא' כהנא הראשון דגם סבך' זו דינה כדיון סדין . שהרי גם סדין לדעת ר"ת כיון שקדם הסבך הכשר דהסוב' מסוכך' כהלכת' שוב אין על הסדין שם סבך לפסול' הסוב' דמטעם זה לא כיחא ליה בפיו' דש"י . ואפ"ה כל שפורס הסדין מפני הנשר דהיינו כדי שיחזיק העלין על הסבך הכשר שקדם לו כשינשדו הסוב' פסול' מן התור' מעת שנשדו העלין והסדין מחזיקן מטעמ' דהסדין הוא מחזיק ומסייע שלא תהא חמת' מרוב' מללת' . וא"כ מיכה כמי לסבכה זו אע"ג דהיא גופ' אין שם סבך עליה לפי שחמת' מרוב' מ"מ כיון שפורס' תחת סבך הסוב' מפני הנשר כדי שתהא היא מחזקת העלין כשינשדו הסוב' פסול' דבר תור' מעת שהיא מחזקת העלין שנשדו והיית' חמת' מרוב' ומעת' פסול' מדרב' כיון דעיקר המעמיד והמחזי' להסב' שלא תהא חמת' מרוב' הוה הסבך' כמו צפור' סדין . אך את זה מצאתי ראיתי להר"ב תה"ד ז"ל סי' צ"א שנסתפק אי שרי לחבר כלונסא' הסוב' במסמרו' של ברזל או בבלאות שיש בהן שלש על שלש מפני שהן מקבלין טומא' ומסיק דשרי דלא קי"ל כר"י ובטעמ' דאין מעמידין הסבך בדבר המקבל טומא' אלא מותר להעמיד הסבך אפי' בדבר המקבל טומא' . ושם הוקש' לו מהאי פירוש' דר"ת למתני' דפירס סדין מפני הנשר דפסול' מטעם שהסדין נפרס להחזיק הסבך ומקבל טומא' הוא הא קמן הכא דבדבר שהמקבל טומ' מחזיק' פסול' . ותיורן דש"הי התם דהסדין כמי עוש' כל ואע"ג דכלא גילת' גילת' מרוב' מחמת' כיון שאותו הכל גופי' הסדין מחזיקו שלא יהא פחות מחמת' חשיב שהסדין עוש' רוב הכל . אבל בנדון דידן בחבור הכלונסא' דלא קעביד הכל מידי . בשביל המעמיד לחודי' לא מיפסל ע"כ . ולפי זה כרא' דהוא הדין כמי סבכה דנדון דידן דכיון דהיא עצמ' חמת' מרוב' מללת' כדלא עבד' כל כלל חשיב' וא"כ אע"ג דהיא מחזק' העלין שנשדו איב' רק מעמיד הסבך לחודיה דלא מיפסל' כלל לטפוסקי' דשרי להעמיד הסבך בדבר שאין מסבכין בו וכמו שכת' התה"ד ז"ל בכלונסא' ככו' . לא דאכתי אפשר לדחות ולומר דשאני כלונסא' דהר' תה"ד דלא עבדי ללל כלל . משא"כ סבך' זו דכ"ד דעבדה כל רק שחמת' מרוב' מללת' כיון שאותו הכל

דינים השייכים לבין והראוי לסבך

הכל של סבך הסוכ' סבכ' זו מחזיקן שלא יהא פחות מחמת חשיב המקבל כל שטוש' גם הסבכ' מנוס' כאלו עוש' היא רוב הכל . ומיהו דעתי כוט' יותר לבין דהיא גופ' חמת' מרוב' מללת' כדלא עבדה כל כלל חשיב' ולא הוה רק כמעמיד לחודי' וא"כ לדעת הפוסקים דשרי לכתחל' להעמיד הסבך בדבר המקבל טומא' שרי נמי לכתחל' לפרוס סבכ' זו תחת הסוכ' מפני הנשר אפי' לפי פי' ר"ת דומיא דכלונסא' דהר"ב תה"ד ז"ל וכדכתיבנ' בתחל' . אבל לא מלאתי בעת רחיה מוכרחת לזה והדבר ז"ל תלמוד :

ק"ד כסתפקתי עוד בסבכה הנו' את"ל דשרי לפרוס סבכ' זו תחת סבך הסוכ' מפני הנשר כדי שתחזיק העלין כשינשרו . משום דבין שהסבכ' גופה חמת' מרוב' מל' כדלא עבד' כל כלל חשיב' ולא הוה רק כמעמי' לחודי' וא"כ לדעת הפוסקי' דשרי להעמיד הסבך בדבר המקבל טומא' שרי לפרוס סבכ' זו תחת הסוכ' אפי' מפני הנשר כדי שאם ינשרו העלין סבכ' זו מחזיקס כפי' ר"ת ודעמי' . אי לדידן דקי"ל כדעת הש"ע שפסק לאסור לכתחל' להעמיד הסבך בדבר שאין מסבכין בו כמ"ס לעיל בדינים או אות מ"ה מ"ז אסור לכתחל' לפרוס סבכה זו תחת סבך הסוכ' מפני הנשר כדי שתעמיד ותחזיק העלין כשינשרו ולא תהי' חמת' מרוב' מללת' לבין דלדעת כן הוא פורס סבכה זו תחתיה חשיב כמעמיד לכתחל' הסבך בדבר המקבל טומא' ולכתחל' אסור . או דילמ' בין דעתה כשהוא פורס הסבכה אין סבך הסוכ' צריך לשום מעמיד דהיא מחוככ' בהלכת' רק שירא על לעתיד שישרו העלין ותהי' חמת' מרוב' ולכן הוא פורס עתה לסבכ' תחתיה כדי שלעתיד כשישרו העלין תהא סבכ' זו מחזיקן לא חשיב מה שפורס' עתה צעת שאין הסוכ' צריך אליה כמעמיד לכתחל' הסבך בדבר שאין מסבכין בו מפני מה שאם לעתיד ישרו העלין תהא הסבכה מחזיקן ומעמידן אף שהוא לדעת כן פורס' בתחל' . ולפוס ריהטא נרא' יותר כהגד הזה לבין דלדעת כן הוא פורס' לכתחל' הוה ואסור . וכן כ"ל עיקר לענין דינא דאסור לפרוס סבכה זו תחת סבך הסוכ' מפני הנשר כדי שתחזיק ותעמיד העלין כשינשרו ולא תהא הסוכ' חמת' מרוב' מללת' . ובפרט לפי מאי דכתיבנא אכן בענינותין לעיל אות דכ"ל עיקר לדינא להחמיר כדעת הראב"ד והרמב"ן והר"ן והריטב"א והרי"ק לדעתם ז"ל דס"ל הלכתא כר"י וכטעמ' דאין מעמידן הסבך בדבר שאין מסבכין בו . ואף גם זאת דהכא בסבכה איכא לצדד קצת ולומר להפטר כשינשרו העלין וסבכה זו מחזיקן הסוכ' פסול' מן התורה ומיד מגורס דרבנן כסדן ואע"ג דדעתי כוטה יותר דאין לסבכה דין דסדן דאינה רק כמעמיד לחודי' מ"מ לא מלא זי ברור לזה ועדין יש מקום לצדד בזה כדכתיבנא לעיל באות הקודם . ולכן אין לפרוס סבכה זו תחת הסוכ' מפני הנשר לפי' ר"ת ז"ל ככ"ל :

ק"ה לפרוס סבכה הנו' תחת הסוכ' מפני הנשר דהינו כדי שלא יהיו עלין וקסמין נושרין על שולחנו כפי' רש"י למתני' דפירס סדן . נרא' פשוט דשרי לכולי עלמ' ואפי' לדעת רש"י ודעמי' בין דחמת' מרוב' מללת' ואין שם סבך עליה :

ק"ו בענין פורס עליה סדן מפני החמה . יש שלשה חלוקות . הא' אם לא שניע חמ' לחיך הסוכ' אף קרוב . בין רש"י ובין ר"ת ז"ל מודי' שאפשר לפרוס

יָנִים הַיְשִׁיבִים לְמִין הָרֹאִי לַסֶּכֶךְ בּוֹ

לפרוט הסדין . הכ' כשהגיו החמה לנוף האדם כ"ע מורי' דמות' לפרוט הסדין להגן . והיינו ממש' דר"י בר אילעי דכפ' היסן כשהגיו חמ' למרגלותיו עמד ופירס סדין וכו' . כי פליגי רש"י ור"ת בשים הוכח' קצת בנכנס' ההמ' לסוג' ול' לנוף האדם . דלרש"י אסור לפרוט סדין . ולר"ת מותר . כ"כ הט"ז והאריך בזה ליישב קוציות התוס' על פי' רש"י דאמאי יהיה אסור לפרוט כדי להגן על האדם ומ"ס מלנאות' וצוד ממש' דר"י בר אילעי דכשהגיו חמ' למרגלותיו פירס סדין וכו' . והוא ז"ל באה דורש לפרט להאי עובדא דר"י בר אילעי והוליד ע"פ דרכו דרך הקדש לג' חלוקות הכו' . ולי אי"ש צעיר כ"ל דאס' לדרש' בעלמ' באה דורש הוא . אבל מאי דהעלה ממנה לענין דינא להכי ג' חלוקות . אחר המחיל' דבזה לא כיון יפה בהלכה . דהוצר צרור דלדעת רש"י ז"ל כל שפירס הסדין להגן מפני החמ' או מפני הנשר שלא יהיו נושרין עליו וקסמין על שולחנו בכל ענין הסוכ' פסול' מן התור' משום דלא בטיל הסדין לגבי סכך הנשר ובשהוא פורטו לצורך הבגד אסור מדרבנן מפני הרואים כל שאינו ניכר ללצורך הבגד הוא פרום שס' . אבל אם ניכר ללצורך הבגד הוא כגון שהוא שרוי במים שרי . וכן אם פורס לנאות הסוכ' מותר דאז בטל הסדין לגבי סכך הסוכ' . ומה שהקשו התוס' לפי' רש"י מעובד' דר"י בר אילעי . לאו קוציא הוא די"ל דכשהגיו החמ' למרגלותיו של ר"א היה ר"א יושב תחת סכך הסו' ולא תחת הסדין דלא היה הסדין פרום על כל הסוכ' וכמ"ס הגאון פני יהושע ז"ל והס' דברים נכונים . ולדעת ר"ת ז"ל לא אסור מן התורה לפרוט הסדין להגן בשום ענין . ולא אסור לדיקה לא כשפורס הסדין מפני הנשר לדעת שפניכשרו העליון יהיה הסדין מחזיקן שלא תהיה חמתה מרובה מכלתה דאז הסוכה פסולה מן התורה ומעתה היא פסולה מגזרה דרבנן משום דילמ' דלכשנשרו עליו וחמתה מרובה לאו אדעת' אבל כל שאינו פורס הסדין לסייע ולהחזיק העליון . שרי בכל ענין כמו בפורס לנאותה ובדמובח להדיא מדברי השמ"ג והר"א ממין ז"ל בס' יראי' כתבתי דבריהם לעיל או' קי"א ומיהו היינו כשניכר שפורטו להגן או לנאותה או לצורך הבגד . אבל אם אינו ניכר ויש חשש הרואין שיסבירו דלפס סכך הסוכה הוא פרום שס' אסור מדרבנן מפני הרואין שיאמרו דמסבכין בדבר המקבל טומא' כעובדא דמינימין שמעי' דרב אשי וזה צרור ודלא כהט"ז ז"ל :

קי"ז מדעתם לן תנא מרן הש"ע סברא הראשונ' דהיא סבר' רש"י ודעימי' וסבר' ר"ת כתב' בשם י"א מבואר דדעת מרן ז"ל לדינא בדעת רש"י ז"ל . וכן הסכי' הב"ח ז"ל . אבל הר' אליה רבה ז"ל כתב דנרא' לו עיקר כסבר' הי"א דהיא סבר' ר"ת שכן הרא"ש ורי"ו ומרדכי ואגוד' הסכימו כר"ת . ואנכי אי"ש צעיר תמיה לי על הרב א"ר ז"ל איך מלאו לבו להקל בדבר דאוריית' בגד רש"י והרקח והגהו' סמ"ק והרמב"ם ז"ל דכולהו הני רבנן דת' ס"ל כרש"י ז"ל כמ"ס הר' ב"ח שס' וכן הוא דעת הר"ן ז"ל . וכן עיקר ודלא כהר' אליה רבה ז"ל :

קי"ח הא דשרי לפרוט בגד על הסוכ' לצורך הבגד כשהוא שרוי במים דניכר ללצורך הבגד הוא שטוח שס' לייבש . איכא מרבוותא' דכתבו דלא שרי לא דוקא שלא בשעת אכיל' . אבל בשע' אכיל' אפי' בכה"ג אסור . וכתב הר"ן ז"ל דלשע' ראוי להחמיר בדבריהם וב"כ הריטב"א ז"ל בחי' לסוכ' . ומדברי מרן ז"ל

דינים השייכים למין הראוי לסבך

בש"ע דסתם וכתב דלכורך הצגד שרי. משמע דבכל ענין שרי אפי' בשעת אכילת
ומ"מ לענין מעט' נרא' עיקר להחמיר וכמ"ס הר"ן והריטב"א ז"ל:
ק"ש ג"ל דאם הגשמי' נוטפין מהסבך. מוטב לפרוס סדין משיאכל חוץ לסוכ'
מיהו לא יברך לישב בסוכ' דספק ברכו' להקל. מג"א. וזה' אליה
דבה ז"ל כתב דיברך דבר"ת עיקר. וכבר תמאתי עליו לעיל או' קי"ג במה
שהסכים להקל נגד כל הני דבואת' דס"ל כרס"י במלתא דאורי' . ושתתא הכא
אני תמה עליו יותר ויות' על מה שחלק על המג"א והצריך גם לברך. ולא ידעתי
מי הכריחו לזה להצריך גם לברך כיון דמידי ספיק' דפלוגת' דבבואת' לא נפק'
וקי"ל הלכ' דווחת דספק ברכו' להקל משום ספק ברכ' לבטל' דאיכ' משום לא
תשא וברכות אינם מעכבות וא"כ הדבר פשוט דאין לו לברך וכהמג"א ז"ל ודלא
כהר' אליה דבה ז"ל :

דינים השייכים לרפנות חסוכה

א' כל הדברים כשרי' לדפנות. ש"ע סי' תר"ל. אבל בפגנה' אשירי כתב בשם
א"ז שבת' בשם הירוש' דדוק' כל הדברי' שאין פיסולן לסבך לא מדרבנן
בגון חבילין וכיוצא הוא דכשרין לדפנות. אבל כל הדברי' שפוסלין לסבך מן
התור' בגון דבר המקבל טומא' או שאין גידולו מן הארץ פסולין גם לדפנות.
וכתב הר' ב"ח ז"ל דאע"ג דלענין דינא העיקר כדברי שאר כל הפוסקי' דכל
הפסולין לסבך אפי' מן התור' כשרין לדפנו'. מ"מ בעל נפש יחוש לדברי הגהו'
אשי' בשם א"ז. וזה' חיד"א ז"ל בברכ"י הביא דברי הב"ח וכתב אבל לא ראינו
ולא שמענו הנשכח כדן עב"ד הסיד מן הארץ הדפנו' כסבך ולית מאן דחש לה:
ב' אפילו חמת' מרוב' מזילת' מחמת הדפנו' כשרה. ש"ע. מ"מ לא יעשה
הדפנו' מדבר שריחו רע. או מדבר שמתייבש תוך ז' ולא יהי' בו שיפור
מחינה. מורס בהנה"ה:

ג' מדבר שריחו רע דוקא לבתחלה אין לעשות מהן הדפנות אבל יצא י"ח
בדיעבד. כמו שכתבו הרא"ש והרמב"ם ומרן ז"ל בש"ע סי' תרכ"ט לענין
סבך דכיון דאין הטעם האיסור לסבך בהן לא משום חשש' דילמא יניח הסוכ'
ויצא יצא י"ח בדיעבד וכמ"ס לעיל בדינים השייכי' למין הראוי לסבך או' ע"ח
והר"ן ז"ל למד מסבך גם לדפנות כיון דגם לדפנות שייך לה"ט דיניח הסוכ'
ויצא. וא"כ בי היכי סבך קי"ל כהרמב"ם והרא"ש והטור ופסק כן הש"ע
דדוקא לבתחל' אסור אבל בדיעבד יצא י"ח מינה גמי לדפנות :

ד' ודבר שמתייבש תוך ז' הם הירקות שאסרו חו"ל לסבך בהן משום דדרכן
להתייבש ונפרכין ונושרין תמיד עד שבתוך ז' אין בהן ממש. ולכן גם
מעת' פסלו חו"ל הסוכ' אפי' בדיעבד משום גזרה דילמ' לא יקי' לו סוכ' אחר'
תוך ז' וישב בלא סוכ' כמ"ס הלבוש סי' תרכ"ט גבי סבך. או משום גזר' שיסמוך
עליה' גם כשייבשו ויבלו כמ"ס בעניותין לעיל בדיני' השייכי' למין הראוי לסבך
או' ס"ו ולמד מורס ז"ל בד"מ מסבך דה"ה לדפנות. וא"כ גם בדפנות אם עשאן
מירקות או אפי' בדיעבד הסוכ' פסול' כמו שהדין בסבך :

ה' עלי הסבך או הדפנות של הסוכ' שנעשו מעצי אשיר' או מעיר הנדחת.
דבינו מנחה ז"ל פ"א מה סוכ' כתב דהר' ר' שמואל צר שלמ' כתב דכשרה
שמחינו

דינים חשיבים לדפנות הסוכה

מד

שמחילו' הסוכה והסכך כשרין מאשיר' ומעיר הנדחת . והוא ז"ל כתב על דבריו תיכח מחילות דאע"ג דאמרי' בתותי מכתת שיעור' אפ"ה כשרי' דלא גרעי מעפר . אלא סיכוך מאשיר' ומעיר הנדח' אמאי כשר' הא בעינן לגג הסוכה טפח לפחות וכל דבר שיש לו שיעור אסור' לעשותו מאשיר' ומעיר הנדח' דכתותי מכתת וסור' וז"ל אויר ואסור ופסול' וכ"ס הכא דאמרי' מיכתת שיעוריהו וזכי ומסתבר לן ע"כ . ומ"ס הר' מנחם דלדפנות ספיר דמי דאע"ג דכתותי מכתת שיעור' אפ"ה כשרי' דלא גרעי מעפר . דבריו תמוהים בזה דמאי שנא דפנות מסכך הא דפנות נמי דעו שיעור' וא"כ גם לדפנות כיון דלשריפ' קיימי אמרי' בתותי מכתת שיעורי' ובגרו משיעוריהו . כבר תמה בזה הר' יד אהרן סי' תרכ"ט דרי' הגה' הטור על דבר' מכות ז"ל . ועל מה שהקש' ר' שמואל על ר' שמואל בר ר"ס על מה שהתיר גם לסכך דסכך בעי שיעור וכתותי מכתת שיעורי' כתב הרב יד אהרן סס דאפשר לומר דרש שמואל מיורי באשיר' דגוי דיש לה ביטול ומ"ס עיר הנדחת אשיר' ליטבא הוא . והוא ודאי דוחק גדול . אבל בחידושי' מגאונים הקדמונים על הרמב"ם המוצאי' בתחלת ס' מעשה רקח לפי' מהלכ' שבת כתב בזה הרב המאירי ז"ל שכתב בחי' זו"ל פי' בתותי מכתת שיעוריהו אינו כמו שסובר הראש"ד ושאר המפרשי' שיהא כמו שאינו . לא דהוא כנפרד ולא דבר שלם . ולכן גבי עירוב בלתי הגע עצמן שיהא תל עפר הואיל וגבוה עשרה טפחים ה"ו מוציל . אבל בקור' דבעינן שתהא חוקה לקבל אריות אילו חשבת ליה כמסרכ' לא הויה חוקה ופי' גכון הוא . וכן באחרונ' ולולב אילו נחשבים כנפרדים היו חסרים ודאי בפסלים . ומה הפירו' הוציא הרב רבי שמואל שמואל לסכך הסוכה באיסורי הנאה דאע"ג דהוי הסוכה כחילו כפרך מעלים דקים מ"מ צילתה מרובה מחמתה היא ולא משוינן ביה חילוק אי הוי מדבר שלם או נפרד לכתיתות דקות בעפר הואיל וממין הראוי לסכך הוא . ואין להוסיף כמה שנהיה מאיסורי הנאה בסוכה . דמאות לאו ליהנות ניתנו . וה"מ יכ"ו הקשה שהרי מצות לאו ליהנות ניתנו פירשו שאנו מחוייבין לעשותם בע"כ ולא להנאת עצמנו הלכך בסוכה בשעת עשיית המלאכה שהיא הישיבה יש הנאה לנו מאיסורי הנאה ובדאמרי' בע"ז שלא ישב תחת כלל האשיר' מפני שגופו הוא מתהנה ומיהו יש פי' אחר צמנו' לאו ליהנו' ניתנו שאע"פ שבשע' קיום המצו' איכ' הנא' לנוף אין בכך כלל' וכלל' שלא יהנה אחר עשיי' המצו' כגון המודר הנא' ממעיין אם צימות החמה אסור לטבול בו מפני שאחר שנטהר הוא כהנא' אחר עשיית המצוה . ולפי' מותר לסכך באיסורי הנא' . אבל לאחר החג אסור ודברים לו נכונים ומחודשים עכ"ד הרב המאירי ז"ל . היוצא מדבריו ז"ל דלהראש"ד והמפרשים בתותי מיכתת שיעוריהו שהוא כמי שאינו . סוכה המסוככת באיסורי הנאה דלשריפה קיימי פסולה מטעמא דכתותי מיכתת שיעוריהו ובמי שאין שם סכך כלל לא כולה אויר . וה"ה נמי אם דפנותיה מאיסורי הנאה דכתותי מיכתת שיעוריהו דהיא פסולה דמי שאין שם דופן כלל דמי . אבל להמפרשי' דכתותי מיכתת אינו כמי שאינו לא דהוא כנפרד ולא דבר שלם . מותר לסכך הסוכה או לעשות הדפנות מאיסורי הנאה אע"ג דכתותי מיכתת שיעוריהו . ומיהו היינו להמפרשים דמאות לאו ליהנות ניתנו אע"פ שבשעת קיום המלאכה איכא הנאה לנוף מאיסורי הנאה כגון הנאה דמלאכה

דִּינִים הַשְּׂיִיפִים לְדַפְנוֹת הַסּוּכָה

זו דִּישִׁיבָה סוּכָה דְנוּפוּ כַהֲנָה מֶלֶךְ מֵאִיסוּרֵי הַנֶּאֱחָה בַּשַּׁעַת קִיּוֹם הַמִּלּוּה דְשִׁינּוּ
מִלּוּת יִשְׁבִּתּוּ בָּהּ וְכֵן הוּא כַהֲנָה מְדַפְנוֹתֶיהָ . וּבְלִבְד סֵלֶךְ יִהְיֶה אַחֵר קִיּוֹם
הַמִּלּוּה דְשִׁינּוּ אַחֵר הַחֵן . אֲבָל לְמַפְרָשִׁים דְּמִלּוּת לֹא לִיהִנּוּת כִּיתָנוּ הֵיכָנוּ
דּוֹקָא כַּשֶּׁאִין לוֹ שׁוֹם הַנֶּאֱחָה אֲפִילוּ בַּשַּׁעַת עֲשִׂית הַמִּלּוּה . אֲבָל אִם גַּם גּוֹפּוֹ
כַהֲנָה מֵאִיסוּרֵי הַנֶּאֱחָה בַּשַּׁעַת עֲשִׂית הַמִּלּוּה לֹא אֲמִירִין כַּהֲנָה מִלּוּת לֹא לִיהִנּוּת
כִּיתָנוּ וְאִסוּרֵי לוֹ . לְקִיּוֹם מִלּוּה כּוֹז שָׂנֵה גּוֹפּוֹ כַהֲנָה מִמִּנְהָ מֵאִיסוּרֵי הַנֶּאֱחָה .
אֲשׁוּר לְסַבֵּךְ הַסּוּכָה אִם לְעִשׂוֹת דַּפְנוֹתֶיהָ מֵאִיסוּרֵי הַנֶּאֱחָה . דִּלְעִי"ג דְּמַטְעֵמָה
דְּכַתוּתִי מִיכְתָּת שִׁיעוּרִיהָ לִיבֹא לְפִי פִי הַמַּפְרָשִׁים כַּתוּתִי מִיכְתָּת הֵיכָנוּ כְּפָרֶךְ
לְעִלּוֹם דְּקִיּוֹם . מ"מ אִיכָּא אִיסוּרָא דְהוּא כַהֲנָה גּוֹפּוֹ מֵאִיסוּרֵי הַנֶּאֱחָה בַּשַּׁעַת
קִיּוֹם הַמִּלּוּה דִּלְעִי אֲמִירִין כַּהֲנָה מִלּוּת לֹא לִיהִנּוּת כִּיתָנוּ לְעִתָּה אִילוּ הַמַּפְרָשִׁים
וְר' שְׁמוּא' ז"ל סְמִיבֵי הַמִּאִירִי ז"ל ס"ל בְּפִי' כַּתוּתִי מִיכְתָּת דִּלְעִי כְּפִי' הַרְאֵב"ד
וְדַעֲיָמִיהָ וְגַם ס"ל בְּפִי' מִלּוּת לֹא לִיהִנּוּת כִּיתָנוּ כַּהֲמַפְרָשִׁים דִּאֲפִילוּ בַּשַּׁנֵּם
גּוֹפּוֹ כַהֲנָה בַּשַּׁעַת קִיּוֹם הַמִּלּוּה וְלִהְיֵה הַתּוֹרָה לְסַבֵּךְ הַסּוּכָה מַעֲלֵי אִיסוּרֵי הַנֶּאֱחָה אִי"ג
דִּהֵן מֵאִיסוּרֵי הַנֶּאֱחָה דְּכַתוּתִי מִיכְתָּת שִׁיעוּרִי . וְכֵן כִּרְא' גַּם הַסְכָּמ' דַּע' הַרְאֵב"ד אִי"ג
לְסַבֵּךְ הַסּוּכָה בְּאִיסוּרֵי הַנֶּאֱחָה אֲפִילוּ מִשְׁלֹ דְּכַתוּתִי מִיכְתָּת וּבְלִבְד סֵלֶךְ יִהְיֶה גּוֹפּוֹ
מִהֵם אַחֵר הַחֵן וְכַדְעַת רַבִּי שְׁמוּא' ז"ל . וְלַעֲבֹד לִיבֹא כ"ל פְּשׁוּט דְּהַסּוּכָה שְׁסַבֵּךְ
סֵלֶךְ אִם דַּפְנוֹתֶיהָ מַעֲלֵי אִשִּׁירָה דְּמַשָּׁה אִם מַעֲרִי הַנְּדָחָת אִם מֵאֲחַר אִיסוּרֵי הַנֶּאֱחָה
לְשַׁרְפָּה קִיּוֹמִי דְּכַקְטִינֵן דְּהִיא פְּסוּל' מִן הַתּוֹרָה כִּיּוֹן דְּלַעֲבַת הַרְאֵב"ד וְדַעֲיָמִיהָ
פִּירוּשׁ דְּכַתוּתִי מִיכְתָּת שִׁיעוּרִיהָ הוּא דְּכִיּוֹן דְּעוֹמֵד לְשַׁרְפָּה כְּמֵאֵן דְּלִיתִיהָ כֻּלָּל
דְּמִי וְכֵן הוּא כְּמִי דַעַת הַר"ן ז"ל בְּגִיטִין פֶּרֶךְ הַמִּבְיָא תְּכִיּוֹן עֲלֵה דַעַל הַכֹּל
כּוֹתֵבִין אֵת הַגֵּט אֲפִילוּ עַל אִיסוּרֵי הָאֵה וְז"ל וְאִי"ג דְּכַתוּתִי מִיכְתָּת שִׁיעוּרִיהָ
לֹא אֲמִיר' אִם בְּמִידֵי דְּבַעֲי שִׁיעוּר כְּנוֹן שׁוֹפֵר וּלְבֹב וּמִיָּהוּ בְּזֹאתֵן שְׁזִרְיִין בִּיעוּר
לִמ"ד כֹּל הַעוֹמֵד לִיזְרֹק כְּשֶׁרוֹף דְּמִי לֹא הוּי גֵּט דְּכִמְאֵן דְּלִיתָנְהוּ דְּמִי ע"כ . וְכֵן
פֶּסֶק מוֹרֵם בַּהֲנִי"ה בַּהֲנִי"ה סִי' קכ"ד סִי' א' כְּדַבְּרֵי הַר"ן ז"ל דְּבִמִּידֵי לְזִרְיִין
בִּיעוּר כְּמֵאֵן דְּלִיתָנְהוּ דְּמִי וְאִין כּוֹתֵבִין גֵּט עֲלֵיהֶן . וְכ"ס הַבֵּא גְבִי סוּכָה דְּזִרְיִין
שִׁיעוּר גַּם דִּאִיכָא כְּמִי לְטַעַם דְּנוּפוּ כַהֲנָה מִהֵם בַּשַּׁעַת קִיּוֹם לְמִלּוּת יִשְׁבִּת
הַסּוּכָה דְּנוּפוּ' כַהֲנָה מֶלֶךְ אִשִּׁיר' אִם דְּעִיר הַנְּדָחָת דִּאִיכָא מַפְרָשִׁי דְּמַפְרָשִׁי דְּכֹל
הֵיכָה דִּאִיכָא לְנוֹף עַם קִיּוֹם הַמִּלּוּה לֹא אֲמִיר' בִּיה מִלּוּת לֹא לִיהִנּוּת כִּיתָנוּ
וְכַמ"ס הַרְאֵב"ד הַמִּאִירִי בַּשַּׁעַת הַמִּלּוּה מִזֶּה לְהַרְאֵב"ד שְׁמוּא' כְּנו' וְכֵן הוּא דַּע' הַר"ן ז"ל
בְּנִדְרִים דְּט"ו ע"כ גְּבִי הַאֲוִם קוֹנֵם הַנֶּאֱחָה תְּשַׁמְיָךְ . וְכ"כ הַכֹּל כּוֹ וְהַפִּיאוּ מִן
בְּבִי' סִי' תִּקְפִּי דְּהַמּוֹדֵר הַנֶּאֱחָה מִן הַשׁוֹפֵר לֹא יִתְקַבֵּל כּוֹ הַמּוֹדֵר עֲלֵמּוּ אִם אַחֵר
יִתְקַבֵּל לוֹ דִּישׁ הַרְבֵּי בְּנֵי אָדָם שְׁנֵהֲכִין כַּהֲנָה תּוֹקֵעִין וְכֹל מִיָּדֵי דִּאִיכָא הַנֶּאֱחָה לְנוֹף
לֹא מִהֵנִי טַעַם דְּמִלּוּת לֹא לִיהִנּוּת כִּיתָנוּ ע"כ . וְכ"כ בַּשַּׁעַת אִי"ג בַּהֲנִי"ה רִא' הַשֵּׁנִי
דְּל"ו ע"א בַּשַּׁעַת הַנֶּאֱחָה וְהַרְאֵב"ד ז"ל . וְכֵן כִּרְא' שְׁהוּא דַּעַת מִן ז"ל בַּשַּׁעַת סִי'
תִּקְפִּי סִי' ה' . וְכ"ס הַבֵּא בְּסוּכָה מַעֲלֵי אִשִּׁיר' דְּמַשָּׁה אִם דְּעִיר הַנְּדָחָת וְאִם
אִיסוּרֵי הַנֶּאֱחָה לְשַׁרְפָּה קִיּוֹמִי דִּאִיכָא סֶפֶק סֶפֶק לְהַחֲמִי' בְּדִאֲוִרֵי' סֶפֶק אִם הַעֲיָן
כַּהֲרָב"ד וְהַמַּפְרָשִׁי וְהַר"ן דְּפִי' כַּתוּתִי מִכְתָּת הוּא דְּכִיּוֹן דְּעוֹמֵד לִיזְרֹק כְּשֶׁרוֹף
דְּמִי וְכִמְאֵן דְּלִיתָנְהוּ דְּמִי . וְאִם תִּימְנִי לֹמֵר דְּהַעֲיָקֵר בְּפִי' כַּתוּתִי מִכְתָּת שִׁיעוּרִי
הוּא כְּאִיכָּךְ מַפְרָשִׁי דְּמַפְרָשִׁי לֹא שְׁהוּא כְּכַפֶּרֶךְ לְעֵלִין דְּקִין וְכַדְעַת ר' שְׁמוּא' וְהַרְאֵב"ד
הַמִּאִירִי ז"ל אֲבִיתִי אִיכָּא סֶפֶק דְּהַעֲיָקֵר כַּהֲמַפְרָשִׁי דְּכֹל דִּאִיכָה הַנֶּאֱחָה הַנּוֹף עַם

דינים השייכים לדפנות הסוכה מה

קיום המצוה לא אמרי' בה מצות לאו ליהנות ניתנו והוא ספק ספיקא המתהפך לחומרא וכל ספק ספיקא להחמיר הוא כרובא וכמ"ס הרשב"א ז"ל בתשו' ח"א סי' וא"כ אפי' להרמב"ם ודעימי' דס"ל בספיק' דאוריית' לחומר' מדרבנן. הכא דאיכ' ספק ספיק' להחמיר ככו' לכ"ע הוא כולאי אסור מן התור'. וא"כ סוכ' העשוי' דפנותיה או סכך שלה מאשי' דמש' או מעיר הנדחת או משאר איסורי הכא' דלשריפ' קיימי הדבר פשוט וברור דנקטינן לדיכא דסוכ' פסול' היא מן התור'. ועיין עוד לקמן בסמוך :

ו' גסתפק הרב מהר"מ גלאנטי ז"ל בס' קרבן חגיגה דמ"א ע"ג בסוכ' שנעשית סכך שלה או דפנותיה מעשי' אשיר' דגוי או מאיסורי הבאה אס' סוכ' כשר' היא. וכתב דכרא' לו דהיא כשר' ובלבד שלא יוכה בהן דאס' יתכוון לזכו' בהן הוי להו ע"ז של ישראל דאין לה ביטול אבל אי לא זכי בהו אינן שלו וקי"ל דסוכ' שאול' כשר'. וכי תימ' משום דנהנה. מצות לאו ליהנות ניתנו ע"כ. והנהיג הרב ז"ל פשיט' ליה דאפי' בנאו' דאיכ' הכא' לגוף עם קיום המצוה אמרי' מצית לאו ליהנו' ניתנו ולכן כתב בפשיטות דסוכ' מאיסורי הכא' כשר' משום דמצות לאו ליהנות ניתנו. והוא תימ' דאיך לא זכר ש"ר דכל בי האי מלתא במחלוק' היא שנויה ולדעת הר"ן והכל בו וא"ח בשם הגאונים והרמב"ן ס"ל במצוה שיש בה הכא' לגוף עם קיום המצוה לא אמרי' בה מצות לאו ליהנות ניתנו. וכן כרא' שהיא דעת מרן ז"ל בש"ע סי' תקפ"ו וכמו שכתבתי לעיל באות הקודם. והר"י אהרן ז"ל סי' תרכ"ט ריש הגה"ט הקש' על הר' מהרמ"ג ז"ל איך הכשיר אפי' לכתחל' לסכך בעשי' אשיר' של גוי ובלבד שלא יוכ' בהן הרי לולב אפי' בשאר ימים דליכ' לכס אסור משום דמאים ואס' נטל בדיעבד יבא וא"כ גבי סוכ' גמי אפי' לדיכא לכס ויוצאין בגזול' ושאל' אמאי כשר' דכ"ז שנכנס בה מיקרי לכתחל'. ותירץ דשם שאלני לולב שבא לרצות וכן שופר משא"כ סוכ' שהיא מצוה ואינה באה לרצות ואין בה כי אם הכא' ומצות לאו ליהנות ניתנו ע"כ. ולי' אי"ש צעיר אין תירומו מחזור ולא ניתן ליאמר כלל דהא בלולב צעיר ר"ל צע"ז דמ"ז ע"א המשתחוה לדקל לולבו מהו למצוה מי מאים כלפי גבוה. והדר אמרי' התם צעיר ר"ס המשתחו' לבהמ' צימר' מהו לתכל' ופריך עליה הש"ס תכלית דמאי אי תכל' דציצית היינו צעיר' דר"ל ומשנינן אה"כ דלא הו"ל למיבעי לי' והאי דקא צעיר ליה הא משום דאיכ' מילי וכו'. והשתא אם אית' להאי תירוש' דהר"י אהרן ז"ל מאי פריך על ר"פ מאי צימר' מהו לתכל' דאי לציצית היינו צעיר' דר"ל הא צעיר' דר"ל היא לענין לולב דבא לרצות ור"פ מבטי' לי' דאת"ל דבלולב מחים כלפי גבוה משום דבא לרצות המשתחו' לבהמ' צימר' מהו לתכל' לציצית. מי אמרי' כיון דציצית היא מצוה ואיכ' באה לרצות אפי' לכתחל' כשר' צימר' לציצית. לא מוכח דאין לחלק בזה בין לולב לשאר מצוות. ולכן אכתי קשה על הרמ"ג ז"ל דאיך מכשיר סוכ' מעשי' אשיר' של גוי כיון דכ"ז שנכנס בה מיקרי לכתחל' ומאי שנא מצינו' דהמשתחו' לבהמ' צימר' פסול לציצית וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל פ"א מה' ציצית הלכ' י"ג דצימר' פסול לציצית והיינו משום דכל זמן שהוא לובש הציצית חשי' לכתחל' כיון דיכול לפוסטו מעליו ולא שייך שם להכשיר בדיעבד ולכן כתב הרמב"ם דפסול וא"כ ה"כ גבי סוכ' פסול' משום דמאים לגבוה וכ"ז שנכנס בה הוה לכתחל'. וכ"ש מעשי'.

דינים הש"יכים לרפנות הסוכה

מעצי חסיר' אפי' של גוי קודם ביטול דאסור לכתחל' מיהא משום דמאזי' כלפי גבוה . וכן אפי' משאר איסורי הנא' דלאו דע"ז כינהו דלא מאזי' וכ"ש מע"ז קודם ביטול אסור משום דגופו נהנה בהן עם קיום המצו' ולא אמרי' בכה"ג מצו' לאו ליהנות ניתנו לדעת הר"ן והכל בו והא"ח בשם הגאונים והרמב"ן ז"ל וכן הוא דעת מרן ז"ל בש"ע וכאמור לעיל . ולכן כרא' עיקר לדינא דסוכ' של עצי ע"ז אפי' של גוי פסול' וכן משאר איסורי הנא' . וכן ראיתי להגאון מהרי"ח לנדה ז"ל בס' נודע ביהוד' מהדור' תניינא ח"א בא"ח סי' קל"ג שכתב דסוכ' מעצי חסיר' לא מביעי' לכתחל' ודאי אסור דלא גרע משופר של חסיר' דלכתחל' לא יתקע בו אף שאינ' ע"ז של ישראל דעכ"פ מאזי' לגבוה . לא אפי' צדיעבד כגון אס' ישב בה בליל' הראשון' של סוכ' שחובה לאכול בה כזית פת ואכל בסוכ' זו כזית פת לא יבא י"ח וזריך' לחזור ולאכול בליל' ההוא מחדש ג' כזית פת בסוכ' אחרת משום דכיון שעש' איסור בישיב' שנהב' גופו מכלל חסיר' הו"ל מצוה הבא' בעציר' וכיון דהו"ל מצוה הבא' בעציר' גם צדיעבד לא יבא . וכן הסכים שם הרב בכו ז"ל וכן עיקר :

ד' חילקי סרק שרגילין ליטע לפני ע"ז לא גרע מכו' ע"ז ואסורין בהנאה כמ"ס מרן ז"ל בש"ע יו"ד סי' קמ"ב סעי' י"ג . ולפ"ז עני' חילקי סרק או פסולין לסכך ולדפנו' הסוכ' . ואע"ג דמרן ז"ל שם צדק הבית כתב בשם א"ח שכתב בשם הרשב"א דחילקי סרק פסול' בפתי ע"ז מותר ליטע בצלן ואין בהן משום כו' ע"ז לא שיש בחוקי ע"ז לעובדין באוהן חילכות ונטיעתן זוהי תקרובתן ותקרוב' כזה אינו נאסר דאינו כעין פנים הילכך עכשיו שהוא ברי' שאין עובדין לחילן מותר דעיקר כוונתן משום תקרוב' והילכך שרי ע"כ . הרי כבר הביא הטור סברא זו ובת' עליה די"א דלא גרע מכו' ושהכי מסתבר ופסק כן מרן ש"ע והלבוש שם . ועוד דאפי' לסכך הרשב"א ז"ל דמותר ליטע בצלן דאין בהן משום כו' . מ"מ למצוה אפי' תקרוב' שאינ' כעין פנים אסור משום דמאזי' למצוה מיהא כלול' וכמ"ס רי"ו נתי' יו"ד ח"ד דנרות וחתוכו' שעה שמות' לפי שאינ' תקרוב' כעין פני' אסור רבותיו לבית הכנס' משום דמאזי' למצוה כדאמרי' גבי המשתחו' לדקל דלולבו מאזי' למצוה אע"ג דלהדיוט שרי . וכ"כ הרב שער המלך ז"ל בהלכ' לולב דכ"ו ע"א . ועיין לקמן או' ט' :

ח' דוקא מחילקי סרק שרגילין ליטע לפני ע"ז לתקרוב' אסורין לסוכ' לכ"ע כנו' באו' הקודם . אבל חילכות הנטועי' בגנות הצעירי' וכיוצא בהן מבתי שמשיהן . מותר לכתחל' ליקח מענפיהן לסכך ולדפנו' הסוכ' . וכמ"ס מרן בש"ע לקמן סי' תרמ"ט סעי' ד' כתבתי דבריו לקמן בהלכו' לולב בדיני דברי' הפוסלי' בד' מינים דמותר ליטול מהם לולב או שאר מינים למצוה : פ' אפי' מאילן מאכל הנטוע לפני ע"ז כל זמן שאין עובדין האילן מות' לכתחל' ליקח מענפיו ועציו לסכך ולדפנו' סוכ' של מצוה . וכמ"ס מורס בהנהגה שם בסי' תרמ"ט וכתבתי דבריו בהלכו' לולב שם בשם ר' ירוחם דמותר ליטול ממנו לולב למצוה והיינו משום דסתם אילן כזה אין רגילין ליטעו לפני ע"ז לא לתקרובת ולא לכוי' לא להנאת עצמן של הכומרי' הן כוטעין אותו שם . וללא כהרב שער המלך ז"ל ה' לולב דכ"ו ע"א ששם' מחלוקת בזה בין רי"ו והרשב"א והטור ותמם על מורס דהוא נאסר מחמתו דליתא וכמו שכתבתי שם

שם ב' לולב ע"ד מורס הנז' בס"ד :

י' אין צריך להעמיד הדפנות דרך גדילתן - מורס בהגהה - ודלא כיו שמדקדקין כשעושין דופן מקניט להעמיד דרך גדילתן כדאמר' גבי לולב שאין יוצאין בו לא דרך גדילתו - ואינו צריך כיון שהדפנות כשרים מכל דבר - כ"כ הטור - ובה' תבוא דקי"ח ע"כ כתב בשם רבינו קלונימוס ז"ל דהמשלש דפנות הסוכ' מתקפי אילנות צריך לשלשלו דרך גדילתן דקי"ל כל המצוות כולן אין יוצאין בהן לא דרך גדילתן דהתיב עלי פיתים עומדים - ובהב' החבר ר' דקיה בר אברהם הרופא ז"ל ומסתברא דגבי דפנות לא היו עיכובא מיהו מצוה מן המובחר הוי - ומנהג פשוט בידינו שלא לדקדק לשלשל דרך גדילתן ע"כ - וכיון דלדעת ר' קלונימוס משמע דצריך להעמיד דרך גדילתן מדינא - ולדעת ר' דקיה בר אברהם ז"ל הוה מיה' מצוה מן המובחר - ודאי דטוב ונכון הוא לדקדק בזה להעמיד קני הדפנות או הענפי אילנות דרך גדילתן :

י"א הא דלהמדקדקים הסבך הרי לא הוי דרך גדילתן - איכא למימר דמה שמונחין הערבה על הסוכה הוי שפיר דרך גדילתן דגם באילן עצמו עומדין כך הענפין כטוין באילן המיסך על הארץ לא דוקא כשהמהפך התחתון למעלה לא הוי דרך גדילתן - וה"ה גמי הדפנות אם השכיבן לקנים זה ע"ז לאחר ויעשה מהן דופן שפיר הו"ל דרך גדילתו כיון דכמה פזמים האילן נטוי כמה והדר זקף - אי גמי טאני סבך דכיון דכל סבך שלא כדרך גדילתו לא בעינן דרך גדילתו מש"כ בדפנות דבעינן כדרך גדילתו - ולש"ו בדפנות צריך הוא להעמיד דרך גדילתו ולא להסתפק על אחרות דלדעת המדקדקים - כ"ח - והעיקר כהאי גמי שכתב באחרונה וצריך דוקא להעמידו ולא להשכיבן והבי' בקיט לה השכחה ג' :

י"ב אמר מהר"י סג"ל שראה רבו מהר"ן שהיה מסמן למחיצת הסוכה א' ב' ג' כדי לראות סדר עמידתן שלא לשנותן משנה לשנה - דרשו מהרי"ל דס"ו ע"כ בהגה"ה :

י"ג דפנות הסוכה - אם היו שתיים זו אלל זו כמין ג"ס - עוש' דופן שיש ברחבו יותר על טפח ומעמידו בפחו' מג"ט לאחר מהדפנו' ויעמיד קנה כנגד הכותל כנגד אותו טפח ויעש' לה צורת הפתח שיעמיד קנה עליו ועל הטפח וכשרה אז"פ שהקב' שעל גביהן הינו כונע בהן - ש"ע ומורס בהגה"ה - והטעם דמעמידו בפחו' מג"ט דהוא לבדד ולבדד מדאורייתא והו"ל בדופן שיש בו ד"ט דהוא רובו של דופן דשיעור סוכ' קטנה דשיעור' ז"ט על ז"ט - ומ"ש מורס שיעמיד הקב' כנגד הכותל היינו כנגד הסוף המקצוע השני - מג"א - כלומר כנגד הסוף הכותל שכנגדו :

י"ד מאי דבעינן טפח בשלישי ולא שני במשהו - הוי מדאוריית' וכ"כ התוס' להרוא - אבל מה שהצריך עוד רבא לזר' הפתח אינו לא מדרבנן - ב"ח :

ט"ו אם הטפח והקנה מגיע לסבך - אין צריך קנה על גביהן - מורס בהגהה - משום דהסבך שבפפת הסוכ' הוא במקום הקנה על גביהן - ובפפדים הישני' הנוסח בדברי מורס אם הטפח והדופן מגיע וכו' והכי היה הנוסח' בהש"ע שלשני המג"א ז"ל ולכן כתב ע"ד וז"ע דרופן מאי בעי הכא דהא הקנה שע"ג מונח על הטפח והקב' שכנגדו - אלל בספרי' מדייקי' כתוב הכוס' ואם הקנה והדופן

דינים השייכים לדפנות הסוכה

והדופן ופי' והדופן הוא על אותו טפח שנעש' לדופן . אליה רבה . ועיין לקמן בסמוך :

פ"ו בירוש' איתא פיאח פי' קליעת הזמור' המתוח' מאילן לאילן מאלת בסוכ' ואין סוף סכך מאלת . מה בין זה לזה . זה נעש' לכך . וזה לא נעשה לכך ע"כ . וא"כ ז"ע איך התיר המרדכי והג"מ ומורס בסוף הסכך אע"פ שלא נעש' לכך . ולכן יש להחמיר . מג"א . ולי כרא' דשאני הכא דכיון דנעש' להיתר סכך נעש' גם להיתר זה דלזוה"פ . אליה רבה .

י"ז הא דמהני סוף הסכך במקום הקב' שעל גביהן אע"פ דאין כאן צור' הפתח עגול . לפי דמה שנהגו בצור' פתח עגול' הוא לכווי בעלמ' . מורס בהנהגה . וראוי לעשות כן משום דכתיב זה אי ואכזהו עשה סוכ' כאה . ט"ז :

י"ח ולי כרא' הטעם שעושין זוה"פ עגול' . כדי שיהיה פטור מן המזוזה לכ"ע אף לר"י דס"ל דסוכ' היא דירת קבע וחייב במזוזה . ע"כ אנו עושין כיפה והית' לר"י פטור מן המזוזה . ולפ"ז צריך לעשות כמין כיפ' עד שלא ישאיר עשר' סמוך לארץ בלי כיפ' כי בלא יש עשר' קודם שיתחיל הכיפ' אז לכ"ע חייב במזוזה עי"ש ביומא פ"ק . עטרת זקנים :

י"ט אותן סוכו' הבנויות משנה לשכ' בפתח גמור' אין צריך אותו עיגול ואפי' מנהגא ליבא . מטה משה סי' תתצ"ב . אבל לפי מ"ש הט"ז דראוי לעשות בן משום זה אלי ואכזהו עשה סוכ' נא' וכן לפי טעם העטור' זקני' שכתבתי באלו הקודם אין לחלק בין סוכ' דלשנה זו לסוכ' הבנוי' משכ' לשכ' בפת' גמור' והג"מ כתב כן לפי הטעם שאמר מהריס"ל ז"ל שהביאו שם :

ך"י היה לה שני דפנות זו כנגד זו וביניהם מפולס . עושה דופן שיש ברחבו ד"ט ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לאחד משני הדפנות וכשרה . וגם בזה צריך לעשות גורת הפתח שיתן קנה מהפס על הדופן האחר . וי"א שאין זה צריך גורת הפתח . ש"ע :

כ"א אם יש לה דופן טכפה בלא לבד . לכולי עלמא אין צריך כאן צור' פתח עד סוף הכות' הואיל ואיפ' דופן ז' שהוא שיעור הכשר סוכ' . וכל שכן שא"כ גורת פתח כשהדופן שלימה . ומה שנהגו בצור' הפתח כשיש לה דפנו' שלימות אינו אלא לכווי בעלמ' . מורס בהנהגה . כ"כ הר"ן וה"ה דאין זוה"פ חייב בסוכ' וב"כ המרדכי והכל בו דמה שנהגו לעשו' זוה"פ אינו אלא לכווי משו' דכתי' זה אי ואכזהו עש' סוכ' נא' . אבל ראה זה מצאתי ראיתי להרא"מ ז"ל בס' יראים בעמוד זמנים סי' קכ"ג שכתב וז"ל ומכזה שיעש' לה צור' הפתח דתניא תשבו כעין תדורו . אלא כעין דירת בעינן ע"כ . אשר מצויר יוצא מדברי הרא"מ ז"ל או דגם בסוכ' שיש לה דפנו' שלימות בעיא זוה"פ מן התור' משום דתשבו כעין תדורו בעינן דהיינו שהסוכ' בעינן שתהי' עשו' כעין דיר' . וליכא למימר דהרא"מ ז"ל מיירי בסוכ' העשו' בדיון תור' דהיינו משני דפנו' ושלשי' טפח ועל זו הוא דקאמר דבעי זוה"פ . אחד ממאלי דמיתתי לה מהא דתניא תשבו כעין תדורו דכעין דיר' בעינן מוכח דבכל סוכ' ואפי' ביש לה ג' או אפי' ד' מחיצו' שלימות בעי' זוה"פ כדי שחיה' כעין דיר' דהא סתם דיר' היא מד' דפנו' שלימות וזוה"פ ותו דהא דשני דפנו' וג' טפח כתבו שם לעיל בתחל' דיכי דפנו' ושם כתב וקי"ל כהאי לישנא דרבא דאמ' וצריך' נמי זוה"פ ע"כ . וא"כ מאי דכתב כאן ומכזה שיעש' לה

ל'ה צוה"פ דתגיא תשבו כעין תדורו וכו' היינו בכל סוכו' ואפי' בשים להס' ד' דפנות שלימות קאמר דמכו' שיעס' ל'ה צוה"פ וזה ברור. וא"כ הרי לדעת הר"א ממין ו"ל אפי' בסוכה שיש לה ד' דפנות שלימות מצוה מן התורה שיעשה לה צור' הפתח. אבל לא ראיתי בעת לשום אחד מן האחרונים ו"ל שהזכירו לדברי הר"א ממין ו"ל בזה :

ב"ב אם בא לעשות סוכתו בד' דפנות בלא פתח וכנגס לשם דרך ארוכ' כשרה. ארצות חיים דק"י רי' ע"ב. ולפי מ"ס לעיל באו' הקודם בשם הר"א ממין דהסוכה מצוה שיעשה לה צוה"פ משום תשבו כעין תדורו דכעין דירה בעינן. משמע דבאין לה אפי' פתח כלל רק ארוכ' פסול' כיון דאיכ' כעין דירה : ב"ג הא דסוכה שאין לה רק ב' דפנות וביניהם מפולס דפסם שרצו ד' ומשהו ומעמידו בפחות מג' לאחד מהשתי דפנות דכשרה. כתב הר"ן הטעם לפי שצוה מיקרי שתי דפנות דעריצן כמין גם שיש בכל' אחת מהן שיעור שלם כיון דפרוץ פחות מג' ואיכא שיעור עומד ד' ומשהו דהו"ל ע"י לבד שיעור ו"ט דהוא שיעור סוכה קטנה דשיעורה ו' על ו' :

ב"ר נסתפק הרב מג"א ו"ל אם אפי' כשהסוכה רחבה הרבה בכה"צ אע"פ שהדופן השלישי רחוק ממנו. או שמא דוקא בסוכה קטנה כשרה אבל בסוכה גדולה שהשלישי רחוקה ממנה יותר מג' פסולה ו"ל ע"כ. וזהב איה רבה ו"ל כתב דממ"ס הש"ע וגם בזה צריך לעשות צוה"פ שיתן קנה מהפס על הדופן האחר וכו' משמע אפי' רחוק יותר כשר. ועוד דבגמ' מדמה לה בזה למחילות כמין ג"ס דבסעי' דלעיל דשם ודאי כשר יותר. וכן משמעות הפוסקי' דלא כהמג"א ע"כ. ואין בדבריו טום הכרח גמור למופשט לספיקו של המג"א רק ממשמעות בעלמא. אבל לדידי אי"ס נעיר הדבר פשוט וברור דאפי' ברחוק יותר מג' ואפי' רחוק ו' טפחים הסוכה כשרה כיון דיש שם עומד ו' פ"י הפס זה לבד דהו"ל העומד יותר על הפרוץ דחשיב כלא כולו עומד ודבר זה הנה הוא מבואר להדיא ממ"ס הש"ע א"כ דכשהכשירו בשתי דפנות העשויות כמין גם בטפח וזורת פתח. אפי' אם יש בשתי הדפנות פתחים הרבה שאין בהן צורת פתח שפשת צדק כל הפרוץ יהיה מרובם על העומד כשרה ובלבד שלא יהיה בהן פרצה יתירה על עשר אמות ואם יש בה צוה"פ אפילו ביותר מי' ולא רמב"ם אפילו יש לה צוה"פ אם יש לה פירצה יותר מי' פסולה. הרי דבשתי דפנות כמין גם אפילו שיש בהן פתחים כל שיש בהדופן עומד יותר על הפרוץ שבה כשרה אע"פ שאין בהפרוץ שבה צורת פתח. וא"כ שבא בסוכה שיש לה שתי דפנות וביניהם מפולס ועשה לאחד מהדפנות פס ד' והעמידו פחות מג' להדופן דנעשו ע"כ שני דפנות דעריצן אע"פ שמסוק רוחבו של הפס עד הכותל השני שכנגד הכותל האחר יש רחוק אפי' ו' טפחים ה"ל הדופן הזה של ו' שט"י הפס כדופן שיש בו פתח רחב ו' דכשרה אע"פ שאין לה צוה"פ כיון דהפס דהוא העומד הוא יותר מהפרוץ. ואע"ג דהפרוץ הוא בהקדן שבין דופן שניעשה מהפס להדופן שכנגד הדופן שאללו הפס כיון שיש שתי דפנות דעריצן דהן הכותל והפס ד' שבתוך ג' שאלל הכותל האחד. אף שהקדן של הכותל שכנגדו פרוץ פירצה רחב כפתח לית לן בה דדוקא כשבכל הקרנות יש פתחים הוא דפסולה וכמו שכתוב לקמן אות כ"ט באופן שמדברי הש"ע ו"ל אלו ודאי

דינים השייכים לדפנות הסוכה

דמפורש יוצא דאפי' שיש ריחוק מסוף רוחב הפס עד הכותל שנגד הכותל שאלו הפס ד' ו' טפחים הסוכה כשרה כיון שיש שם שני דפנות דעריבן כמין ג'ס ע"י הפס והפרכה שישאר מסוף רחבו של הפס עד הכותל השני היא פחות מן העומד דהוא הפס והלכוד וזה ברור . עד שאני תמה מאוד על המג"א וז"ל איך עלה וגסתפק בדבר שהוא מפורש בדברי מרן הש"ע בדין דדפנות שיש בהן פתחים וכן יש לתמוה על הרב איה רבה ז"ל דדייק לה ממשמעו' בעלמא : ב"ה סוכה העשו' כמבוי מפולס ומילא כל אחד משתי הדפנות הפרוכות בדופן ארוג מכאן ודופן ארוג מכאן בכל דופן וזה"פ באמצע ואין בשום אחד מהדפנות הארוגות שיעור משך סוכ' . כיון שיש בשיעור הארוג בין שניה' שיעור ז"ט אע"פ שאין כל הארוג במקו' אחד לא חזיו מכאן וזורת פתח באמצ' ה"ז כשרה אליבא דכ"ע . שו"ת הרא"ס ז"ל ח"ב סוף סימן ד' :

ב"י והא דבית לה ב' דפנו' וביניהם מפולס דלריך פס ד' . במה דברי' אמורי' בעוט' סוכתו במקום שאין דופן אמצעי כנגדה . אבל העושה סוכתו באמצע החצר אע"פ שאין לה לא שתי דפנות זו כנגד זו די לה בחיקון המתיר בשתי דפנות העשויות כמין ג"ס . ש"ע . ולמד מרן ז"ל חילוק זה ממ"ש הר"ן ז"ל גבי סיכך ע"ג מבוי שיש בו לחי כשרה וז"ל ומיירי במבוי שאינו מפולס וסיכך כלפי חוץ רחוק מדוכן האמצעי וגו' ומוכת בגמ' שהעושה סוכתו בכה"ג כיון שאינו מפולס לגמרי כמו העושה סוכתו במבוי באמצע החצר רחוק מדפנות החצר ניתנת בטפח שוחק פחות מנ' סמוך לדופן כשם שניתנת בו סוכ' להיות לה ב' דפנות דעריבן דלא הצריכו פס ד' אלא בסוכ' שהיא מפולס' ואין דופן אמצעי כנגד' ע"כ . וסובר מרן ז"ל דמ"ש הר"ן כמו העושה סוכתו במבוי באמצע החצר וכו' רוצה לומר דאף זה כשר בטפח . ותמה עליו בזה הרב מג"א ז"ל דא"כ הר"ן תלי תביא בדלא תביא . אבל כוונת הר"ן דר"ל דהעוט' סוכתו בכה"ג כלומר שיש לה ג' דפנות אע"פ שהיא מפולס' שסיכך רחוק מדופן ג' מ"מ אינה מפולסת לגמרי כמו העוט' סוכתו במבוי באמצע החצר וכו' דהתם ליכא ב' דפנות דעריבן סגי בטפח שוחק וזה כ"ל ברור בכוונת דברי הר"ן דאטו בגמ' בסוכה במבוי מיירי דוקא ע"פ השדה שאין מחיכה כנגדה . אא ע"כ לא מהכי לא ח"כ איבא ב' דפנות דעריבן ע"כ . ולי אי"ש זעיר כ"ל להכריח הכרח גמור דאי אפשר כלל לומר דכונת הר"ן ז"ל לחלק בסוכה שעשויה במבוי מפולס לגמרי בין כשהיא עומדת במקום שאין דופן אמצעי כנגדה לעומדת באמצע החצר שכותל האמצעי של החצר כנגדה כאשר הבין בכוונת דבריו מרן ז"ל . והוא ממ"ש הר"ן ז"ל שם לעיל עלה דת"ר שתיס כהלכתן וג' אפי' טפח דפי' כהלכתן שיש בכל אחת משתיס או שיעור דופן שלם . ואי בעינן שיהיו ג"כ דעריבן בהא פליגי רב יהודה ור' סימון גבי סוכה העשויה במבוי דר' יהודה ס"ל דפי' כהלכתן אינו רק לענין שיהיה בכל אחת מהן שיעור שלם ולא בעינן דעריבן ולכן ס"ל דגם בסוכה העשויה במבוי לא בעי פס בטפח שוחק סגי . ור' סימון ס"ל דפי' כהלכתן היינו תרתי שיהיה בכל אחת שיעור שלם ולהכי בעי גבי סוכה העשויה במבוי מפולס פס ד' ומעמידו תוך ג' סמוך לא' מהשני דפנות כי היכי דליהוי ע"י הפס ד' שתי דפנות כהלכתן דפי' דעריבן ובכל אחת שיעור שלם . ולפ"ז הרי אתה למד למוד מפור' מדברי הר"ן ז"ל א' דלר' סימון דאמר

דאמר דסוכה כמבוי מפולש בעיא פס ד' משום דהכי הוה ההלכה למ"מ סהיו
דפנות הסוכה שתיס כהלכתן דהיינו שתיס דעריבן וכל אחת מהן שיעור שלם •
וכיון שכן דמשו"ה הוא דבעינן בסוכה העשויה כמבוי מפולש פס ד' כי יכי
דליהו ע"י הפס שתיס כהלכתן כההלכה למ"מ דפי' דעריבן וכל אחת משיעור
שלם • א"כ איך שיי' כלל לחל' בסוכ' העשו' כמבוי מפול' לגמרי בין כשהיא עומד'
במקום שאין דופן אמצעי כנגד' • לעומדת בחצר רחוק מדפנו' החצר לא שכותל
האמצעי של החצר כנגד' • הא אכן בעינן מהלל"מ שתהי' הסוכ' מב' דפנו'
דעריבן ובכל אח' שיעור שלם ואז נותר' אפי' בטפח לסלישי' וא"כ סוכ' העשו'
כמבוי מפולש דלית לה שתיס דעריבן כי עומד' בחצר ויש כנגד' כותל אמצעי
של החצר רחוק ממנה מאי הוי ומאי אהניא הכותל האמצעי' של החצר דהוא
רחוק מהסוכ' להכשיר הסוכ' העומד' כנגדו מפולש כיון רסוף סוף הסוכ' לית
לה שתיס דעריבן ואכן בעינן סהיו דפנות גוף הסוכ' שתיס כהלכתן דהיינו
דעריבן וכל אחת משיעור שלם וליכא • אלא ע"כ דמ"ש הר"ן גבי מבוי שיש בו
לחי כמו העוש' סוכתו כוונתו כדאמר מר המג"א ז"ל ודלא באשר הבין בדבריו
מין ז"ל • והלכום ז"ל כתב כמין ז"ל בתוספ' ביאור טעמו ונימוקו דדוק' כשעוש'
סוכתו דה"ר"א במקום שאין דופן אמצעי כנגד' שאז צריך התיקון הזה למחיצ'
מעליית' לעשות רשו' היחיד • אבל עוש' סוכתו באמצע החצר רחוק מדפנו'
החצר אע"פ שאין לה אלא ב' דפנו' זו כנגד זו כמבוי אפי"ה די לה בריוח טפח
ובתיקון המתיר ב' דפנו' העשויו' במין ג"ס הואיל וא"צ התיקון אלא לצורך
הסוכ' ולא לעשו' דשות בפני עצמ' שהרי כבר היא ברשו' היחיד ע"כ • וגם
דברי הלכום ז"ל נפלאו ממני ותם אנכי ולא אדע מאי טעם הוא זה דקאמר
דדוקא כשעוש' סוכתו דה"ר וכו' שאז צריך התיקון הזה למחיצ' מעליית'
לעשות דה"ר וכו' • והלא הדבר מפורש בדברי הר"ן ז"ל גופי' לעיל דאין טעמו
דר' סימון דבעי בסוכ' העשו' כמבוי מפולש אלא משום דמ"ל דהכי הוה ההלכ'
למ"מ דהיו בדופני הסוכ' שתיס כהלכתן דפי' שתיס דעריבן וסיים בכל אחת
מהם שיעור שלם ומשו"ה הוא דמ"ל דבעי' בסוכ' כמבוי פס ד' כדי סהיו ב'
כהלכתן דהיינו דעריבן ומשיעור שלם ולאז מזה דלעשות דה"ר הוא דבעי'
תיקון זה דפס ד' כדאמר מר הלכום דה"ר או דה"ר מאן דכר שמייהו הכא
ולא הוה הטעם אלא משום דמהלמ"מ בעי' בדופני הסוכ' שתיס דעריבן וסבכל
אחד מהם שיעור שלם • וא"כ מה"ט אין שום מקום לחלק כלל בסוכ' העשו'
כמבוי מפולש בין כשהיא עשו' דה"ה או במקום שאין דופן אחר כנגד' לכשעשו'
בחצר רחוק מדפנו' החצר כיון דאכן בעינן סהיו בה שתי מהיכו' דעריבן וכל
אח' משיעור שלם וכמו שמפורש בדברי הר"ן ז"ל • וא"כ מזה מבואר ביאור
רח"ב רח"ב דמ"ש הר"ן גבי מבוי שיש בו לחי כמו העוש' סוכתו כמבוי באמצע
החצר אין כוונתו כדסברי רבנן מרן והלכום ז"ל מרן דה"ר דה"ר דה"ר סוכ' העשו'
כמבוי מפולש לגמרי שאין לה רק ב' דפנו' וביניה' מפולש כשעשו' בחצר ודפנו'
החצר רחוקי' ממנ' א"צ לתיקון דפס ד' אלא נותר' בטפח מפני שכותל החצר
האמצעי של החצר כנגד' • דמה שכותל אמצעי של החצר כנגד' אינו מעל'
ומוריד כלל בזה כיון דגוף הסוכ' עצמ' אין לה ב' דפנו' דעריבן משיעור שלם
לכל אחת כדקדריב' ההלכ' למ"מ • אלא כוונת הר"ן ז"ל כמ"ש המג"א ז"ל דכשעוש'
הסוכ'

דינים השייכים לרפנות הסוכה

הסוכ' מדפנו' החצר גופ' שעשוי כמבוי מפולש דיש לו לחצר ג' דפנו' אלא ססבך על גבי שתי הדפנו' של החצר רחוק מהדופן האמצעי . כהא הוא דקאמר הר"ן ז"ל דכיתר בטפח שוחק כמו בסוכ' שיש לה שתי דפנו' דעריבן כמין גס . משום דה"ל הרי איכ' עס הדופן שכנגד' שתיס דעריבן אלא דלפי ססבך הסוכ' אינו עד הכותל האמצעי אלא רחוק ממנו לריך תיקון זה דטפח וסגי לה תיקון זה . וזה פשוט וברור ודברי מרן והלבוש ז"ל תמוהי' מאוד בזה . ולכן העיקר לדינא דחצר העשוי כמבוי שיש לו דפנו' דעריבן דאינו מפולש לגמרי וסיבך על גבו רחוק מכותל החצר האמצעי כיתר בתיקון זה דטפח ומשהו אצל אחד מהשני דפנו' בסו' הסכ' וסגי לה בתיקון זה והיי' מ"ש הר"ן ז"ל . אצל אס הסוכ' עשוי' מב' דפנו' וביניהם מפולש כמבוי מפולש לגמרי אפי' שהיא עשוי' באמצע החצר רחוק מדפנו' החצר שיש שם דופן האמצעי של החצר כנגד' איכ' כיתר' בטפח אלא בעי' פס ד' ומשהו כמו כשהיא עשוי' בכה"ג ברה"ר או במקום שאין שם כותל אמצעי כנגד' משום דמהלב' למ"מ בעי' בסוכ' שיהי' לה שתיס כהלכתן דפי' שתיס דעריבן ושככל אחת מהן שיעור דופן שלם דהוא ז"ל ודלא כמרן והלבוש ז"ל :

ב"ז עשה דופן מקנים . אס אין בין קנה לקנה ג"ט הרי זה דופן מעליא אע"פ שהן שתי בלא ערב או ערב בלא שתי . ובלבד שיהא גובה הקנים מעשרה טפחי' ולמעל' וזו הללמ"מ היא בין לסוכ' בין לשב' דאמרי' לבוד ס' א"ח :

כ"ח הא דמהני למחיאות הסוכה קנה קנה פחות מג"ט . היינו דוקא כשעושה ד' דפנות . אצל כשעושה ג' דפנות בעינן שנים שלמות דעריבן ושלשית בטפח ולורת הפתח . מג"א רי' סי' תר"ל . אצל מדברי הלבוש סי' זה סעיף ח' מפורש יואל דגס בסוכ' שאין לה אלא ג' דפנו' וכולן הן מקנים בפחו' מג' בין קנה לקנה כשה דליכא מאן דפליג דכל פחות מג' אמרי' לבוד וכמחילה סתומה דמייא ע"כ . ויש לתמוה עליו דהרי התוס' כתבו להדיא דלגבי סוכה כשאין לה אלא ג' דפנות בעי' ב' דפנות שלמות דעריבן וכמ"ש המג"א ואיך כתב דליכא מאן דפליג וגו' :

ב"ט כשהכשירו בשתי דפנות העשויות כמין ג"ס בטפח ולורת הפתח . אפי' אס יש בשתי הדפנות פתחים הרבה שאין בהן לורת פתח שכשתצרך כל הפרוץ יהיה מרובה על העומד כשרס . ש"ע . רק שלא יהיו הפתחים בקרנות כי המחיות לריבין להיות מחוברות כמין ג"ס . מורס בהגה"ה . פי' שלא יהיו הפתחים בכל הקרנות . אצל אס שהי מחיות מחוברות שרי . וכ"כ הר"ן בהדיא . מג"א . וכ"כ גס' ארחות חיים דק"י ע"א דהר"א הלוי הצריך לסוכה שיש בה פתחים הרבה לשייר בקרן האחד שיעור הכשר סוכה מכאן ומכאן דליהוי לה ב' דפנות כהלכתן :

ל' והא דאפי' כשיס צב' הדפנות פתחים הרבה שאין בהן לורת פתח שכשתצרך כל הפרוץ יהיה מרובה על העומד דכשרה . נ"ל דעב"פ בעינן בעומד שיעור מקום . או שעושה ד' דפנות כמ"ס לעיל (עיין אות כ"ח) . מג"א :

ל"א ומרובה על העומד דכתב הש"ע . פירוש עס שתי הדפנות הפרוץ . אצל אס באותן שתי הרפנות השלימות פרוץ ובהן מרובה על העומד שבהן אסור . מג"א :

ל"ב דוקא בשאין בהשתי דפנות פירצה יתירה על עשר חמות הוא דאפי' שאין בהן כזה"פ כשרה. אבל אם יש בהן פירצה יתירה על עשר חמות אינה כשרה לא א"כ יש בה צורת פתח. ולהרמב"ם אפי' יש לה צורת פתח אם יש לה פירצה יותר מעשרה פסולה לא א"כ עומד מרובה על הפרוז. ש"ע: ל"ג ונהגו עכשיו לעשות מחיצות שלמות כי אין הכל בקיחין בדיון המחיצות. ומי שאין לו כדי לרכוש מחיצות עדיף טפי לעשות שלש מחיצות שלמות. מורס בהנהגה:

ל"ד ונהגו ג"כ לעשות ד' מחיצות כתיקונם אף שדי בשתיים וטפה. דרשו' מהרי"ל. וטעם המנהג הזה משום דטפי עדיף כשעושה ד' מחיצות דהוי תשבו כעין תדורו. דמהאי טעמא כתבו התוס' דר"ה דכ"ח ע"ב סוף ד"ה ומנא תימרא לייבא משום כל תוסף בעושה הסוכה מד' מחיצות. אע"ג דמן התורה לא בעיא רק שתיים כהלכתן ושלשית אפילו טפה. משום דכל שכן כשעושה ד' מחיצות דטפי עדיף דהוי תשבו כעין תדורו:

ל"ה נעץ ד' קונדסין בין באמצע הגג בין על שפת הגג וסייך על גבן פסול. ויש מכשירין בנעץ על שפת הגג משום דאמרי' גוד אסיק מחיצתא. ש"ע: ל"ו אפילו להמכשירין בנעץ על שפת הגג משום גוד אסיק מחיצתא. אם המחיצות התחתונים נכנסות בקרקע ואין עלולת עשרה. בכה"ג אע"ג דאיכ' חפיר' מלמט' בקרקע עשר' כיון דמבחוץ רצוץ בקעו וכו' וליכא מחיצו' ניכרות כלל. נראה ודאי דלא אמרי' גוד אסיק והדבר נריך תלמוד. הר' מהר"ד עראמה ז"ל בנימוקיו על הרמב"ם פ"ד דה' סוכ' :

ל"ז בגגין שלכו ששפת הגג נמשכת מן הכותל הרבה. לכולי עלמ' לא אמרי' גוד אסיק. הרב הכו' שם :

ל"ח נראה בשינוי שאם היה העמוד עב ויש בו כדי לרבעו ולחוק כדי רבועו עד שיהיו בו שבע' טפחי' מלד זה וז' ט' מלד זה. עולין משום ב' דפכו'. וכן אם האוי לחוק בתוכו עד שיהיו סביבותיו שיעור ג' דפכו'. עולין לו משום ג' דפכו' והיושב בסוכ' כנגדן יבא ידי חובתו. שה"ג בשם רי"ז פ"ק דסוכ' - ואכן לא קי"ל הכי אלא קי"ל דלא אמרי' חוקקין דוק בפוסקים עיין לעיל סי' שמ"ה סעי' י' ובסוכ' דף ד' . מג"א . וכן עיקר :

ל"ט סייך על גבי מצוי שיש לו למי (פי' עץ כעין עמוד) . או ע"ג באר שיש לו פסין (פי' קרטי עץ סביבו' הבאר לעשותו רשות היחיד) הרי זו סוכ' כשר' לאותו שבת שבתוך החג בלבד מתוך שלמי זה ופסין או מחיצו' לענין שבת כחשו' אותן כמחיצו' לענין סוכ' . ש"ע :

מ' ואין להתיר לא במקום שלמי ופסין מתירין לענין שבת דאז שייך מגו . מורס בהנהגה . כלומר דוקא כשהלמי עומד אצל המצוי . וכן הפסין דוקא בשדה ולא בחצר :

מ"א נעץ ד' קונדסין בארץ וסייך על גבן רבי יעקב אומר רואין כל שאילו יחקקו ויחלקו ויש בהן טפח לבאין וטפח לבאין נידונין משו' דיומד. ואם לאו אין ביה ונין משום דיומד שהיה ר' יעקב אומר דיומדי סוכ' טפה. וחכמי' אומרי' עד שיהיו שתיים כהלכתן וג' אפי' טפה. הכי תניא בפ"ק דסוכ' דף ד' ע"ב . ופי' רס"י כל שאילו יחקקו ויחלקו . בקונדסין עגולין קאמר רואין כל שיש בצוביין

דינים השייכים לדפנות הסוכה

בעוביין כל כך שאילו יתקנו וינטל עובי עיגולו וירבעום ויחלקו ויש בהן טפח לכאן וטפח לכאן ולאחר שירבעום יחלקום מצפנים ויעשו אותן כעין מרובים שלכו שיש להם שתי דפנו' שאם אחת זוקפן אחד מדפנות' עומד ממורה למערב והשני מצפון לדרום . כידון משום דיומד אחת דנו להכשיר כדן שאמרו חכמי' לענין פסי ביראות בעירובין דו"ט שכיתרין בד' דיומדין ועל שם שיש לכל אחד שתי מחיצו' קרי להו דיומדין דיו עמודין שני עמודין . שהיה ר' יעקב אומר דיומדי סוכ' דיו בטפח ולא בשל פסי ביראו' שהלכיהו כחם לכאן ואח' לכאן . וחכמי' אומרי' עד שיהו ב' כהלכתן באורך כל הסוכ' וברחב' אחד לארבע' ואחד לרחבה . וג' אפי' טפח דהכי אנמרי' רחמנא למ"מ דג' סגי בטפח ע"כ . וידוע דהלכ' בחכמי' וכ"כ רבינו יעשי' הראשון ז"ל הביאו הרא"ם ז"ל בתשו' ת"כ סי' ד' דהלכה בחכמי' דפסלי :

פ"ב חס היו הדיומין רחבים שש' ושבע' טפחי' כל הסוכ' כשרה ואח"פ שהיא גדול' הרבה כיון שיש שם שיעור בדפנו' . רבינו יעשי' הראשון ז"ל הביאו הרא"ם ז"ל בתשו' שם :

פ"ג ממאי דכתב רבינו יעשי' ז"ל שאם היו הדיומדין רחבי' ששה וז' . שמע פניה דאפי' ברחבי' ששה סגי אפ"פ שאין שיעור ההכשר במקום אחד שהרי הריחם שבין הדיומדין מפסיק בין ו' טפחי' לדיומד הא' ובין הז' טפחים לדיומד השני ואין הריחם ההוא בצורת הפתח . הרא"ם ז"ל שם :

פ"ד הא דנקט רבי יעשי' ו' טפחי' ולא נקט אפי' כשהיה שיעור הדיומד ד' טפחי' דהוי שיעור שניהם יותר מהכשר סוכ' . כ"ל דטעמ' הוא משום דיהבו רבנן שיעור לפסי ביראו' חמה מכאן וחמה מכאן דהיינו ו' טפחים . וכשיהיו גם לו הקודמין בצורת פתח דאמרי' הכי דומיא' לפסי ביראו' צריבין שיעור הטפחי' להצר מחיצה בדהתם . אבל אם לא היו בצורת דיומדין לא דופן ארוג מכאן ודופן ארוג מכאן והפתח באמצע שיש בה הכר מחיצו' אפ"פ שאין בכל האורג לא ג' טפחי' ואחי בלבד דהוי שיעור שניהם כשיעור משך סוכ' ה"ז כשר' לכולי עלמ' . הרא"ם ז"ל שם :

פ"ה סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פלימין . בין שהיו כרחין מצפנים ואין כרחין מצחון . בין שהיו כרחין מצחון ואין כרחין מצפנים כשר' . לא היו לה פלימין פסול' מפני שהיא כסוכ' העשו' כמבוי שהרי אין לה לא פני צידי האכסדר' ואמצע האכסדר' אין בו כותל ושכנגדו אין לו פלימין (פנים פי' לחי ומחוזה) . ש"ע . כל זה הוא לבן הרמב"ם . אבל אחרים חולקין . ולכן אין לטעות סוכ' בכה"ג . מורם בהנה"ה . מיהו דדיעבד כשרה . לבסוף :

פ"ו טעם האחרים דחולקין על הרמב"ם . דס"ל דאפי' ע"י פלימין לא אמרי' פי תקר' יורד וסותם כיון ששני הדפנו' אינן מחוברו' כמין ג"ס כמ"ס ס"ס ס"א . ומשמע דבעינן נמי קורה רוחב ד' כמ"ס שם . והב"ח דקדק מלשון הטור דדי ברחב טפח . ואין להקל . ולפי מ"ס בהש"ל פסול' כיון שלא כעס' התקד' לא לצורך האכסדר' ולא לצורך הסוכ' . אבל מהרש"א חולק עליו . וכ"כ הב"ח דדוקא בשעו' הסוכ' סמוך לאכסדר' או פסול' דהתקד' לגוואי עביד' ולא לצראי . ואם יש שני דפנו' כמין ג"ס ובשלישי פלימין בולטין טפח מהני . ומיהו משמע דרא"ם דבעי' נמי לור' פתח . וכתב הב"ח דהיינו דוקא ככרא'

בכר' מבחון וסוף מבפני' . אבל גר' מבפנים וסוף מבחון לא בעי לורת
פתח . ואינו מוכרח ע"ס . מג"א :

פ"ו מי שעושה סוכתו בבית ועורן הנג למעל' וכותלי הבית הם בדופני הסוכ'
דהיינו שרוצה לגשו' הסוכ' בזויות של מורח' דרומי' ויש קורה אחת
מונחת כל הענה למעל' כנגדו באורך הבית סמוך לאחד הזויות נמל' שאין
לסוכ' הזאת כי אם שתי דפנו' רק הקורה של מעל' אמר' יורד וסותם עד
למטה . רק שישים שני קנים תחת הקורה אחד אלל כותלי הבית ואחד במקום
שכלה הסכ' של הסוכ' . ט"ו :

פ"ח היו דפנותיה גבוהין שבע' ומשהו והעמידן בפחו' מג' סמוך לארץ כשר' .
אפי' הגב גבוה הרב' ובלבד שיהא מכוון כנגדו ואפי' אינו מכוון מעט
רק שהוא בתוך ג' כנגדו כשר' . ואם אינה גבוה עשר' טפחי' אפי' אין בדופן
לא ד' ושני מזהוין כשר' שמעמיד' באמצע ואמר' לבד למעל' ולמטה ואחשוב
כסתי' . היו הדפנו' רחוק מן הארץ ג' טפסול' . ט"ע :

פ"ט וכרחה בעני שאם היה הדופן סמוך לארץ פחו' מג' אצ"פ שהיה על גבו
חזיר ג"ט על פני כולו אם היה עומד על גבי החזיר גבוה ד' טפחים
ומשהו הרי זה דופן כשר לפי שאיור שלמטה היא כלבוד והאיור שבאמצע הוא
בטל ברוב הדופן העומד עליו והרי הוא כאילו כולו עומד . שה"ג בשם רי"ו
פ"ק דסוכ' . כנה"ג :

ך העושה סוכתו בין האילנות והאילנו' דפנו' לה . אם היו חוקי' . או שקשר
אותם וחזק אותם עד שלא תהא הרוח מזויה מגדה אותם תמיד ומילא
בין האוירים בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח וקשר אותם הרי זו
כשר' . ט"ע :

ג"א הא דהעושה סוכתו בין האילנו' והאילנו' דפנו' לה היינו שעושה הסוכ'
על קוגדסין תקופין בארץ וסמך עליהן הסמך ולא סמך הסכ' על האילנו'
רק שהאילנו' הן דפנותיה . כ"כ רס"י ו"ל וכתב הר' ב"ח דטעמו דרס"י משום
דאם סמך' עליהן הו"ל כסמך' בדברי המטה וב"כ התוס' אלל עשא' לבהמ'
דופן לסוכ' דר' יהוד' דמבטיר בשלא סמך על גבה הסוכ' איירי דא"כ הו"ל
כסמך' בדברי המט' ע"כ . אבל המג"א כתב דטעמו דרס"י הוא דאל"כ אין עולין
לה ביו"ט . אבל סמך הסוכ' ע"ג בהמ' פסול' מפני שאין לה קצת ע"כ . וכן מוכ'
מהש"ס שם דמאני' מיירי אפי' ליו"ט ולשבת דקאמר מהו דתימ' כגזור דילמא אתי
לאשתמושי באילן קמ"ל . ולכן ה"ט דרס"י דפי' למתכיו הכי ובמ"ס המג"א ו"ל :

ג"ב הא דביענן שיהיו האילנות חוקים . משמע קצת בתוס' דאם רוב הדופן
מן החוק כשר' . מג"א . וו"ל התוס' בסוכ' דפ"ד ע"ד ד"ה והא איבא
נופו דעבי' לה כהו' ודפנא . תימ' דבפ"ק דעירובין דט"ו דאמ' רבא מחיב' העומ'
מאליה ל"ס מחיבה ופריך מהבא ומשני בשבטעו מתחל' לכך . הא ע"כ מוקמי
לה הבא דעביד ליה בהוא ודפנא ותו לא כריכי לגטעו מתלה לכך . וי"ל
דבין הבא ובין התם דייק משום דמשמע ליה דאיירי בכל ענין בין היב' דהיו
רוב הדופן מען האילן הקשה שאין הולך ובא ברוח בין הוי רוב הדופן מן הכו'
ופריך התם מן הקשה והבא פריך ע"כ . הנה מסור' להדיא בדברי התוס' דאם
רוב הדופן מן החוק כשרה . ויש לתמוה על המג"א שכתב שמשמע קצת בתוס' .

דִּינִים הַשְּׂיִיכִים לְדַפְנוֹת הַסּוּכָה

וְהָיָה כְּתוּב בֶּן צִפְרוֹס • וְסוּב מֵאֲחֵי לְהַרְבֵּה הוּם שֶׁנֶּת סִימָן שֶׁס"ב סָק"ג
שְׁתֵּמָה בֶּן עַל הַמֶּנֶּ"א :

ג"ג מַחִינָה שְׂאִינָה יִכּוֹל לַעֲמוֹד בְּרוּחַ מִזְרוֹ' אִפִּי עוֹמֶדֶת בְּבֵית שְׁאִין שֶׁס רוח
אִינָה מַחִינָה • מֶנֶּ"א :

ג"ד כִּיּוֹן דִּמְחִינָה שְׂאִינָה יִכּוֹל לַעֲמוֹד בְּרוּחַ מִזְרוֹה אִינָה מַחִינָה • עַל כֵּן אִין
נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כָּל הַמַּחֲיוֹ' מִירֵעוֹ' שֶׁל פֶּשֶׁתָּן בָּלָה קִנִּים אֶע"פ שֶׁקֶשֶׁרֶן בְּטוֹב
זִמְנִין דְּמִינְתְּקִי וְלֹאֹו אֲדַעֲתִי וְהוּ' ל' מַחִינָה שְׂאִינָה יִכּוֹל לַעֲמוֹד בְּפָנֵי רוח
מִזְרוֹה • וְהַרְוֵה לַעֲשׂוֹת בְּסִדִּיכִים טוֹב שִׁיֵּאֲרוּג בְּמַחֲיוֹת קִנִּים בְּפָחוֹת מֶנֶּ"א •
ש"ע • כ"כ הַטּוֹר בְּשֶׁס רִבִּי פֶרֶךְ ז"ל :

ג"ה מ"ס שִׁיֵּאֲרוּג בְּמַחֲיוֹ' קִנִּים בְּלַע"ד דֶּהֱבִי פּוֹרוֹשׁוֹ שִׁיֵּאֲרוּג קִנִּים לְהִיּוֹתֵם
עַרְב תוֹךְ עֲנִים שֶׁתַּחַב בְּקֶרֶקֶע רְחוּקִים זֶה מוֹזֶה בְּמִקּוֹם שְׁתִּי וְאִח"כ יִפְרֹס
עַל הַשְּׁתִּי וְהַעֲרַב סִדִּיכִין לְמַלְאוֹת חֲלָלִין לְהִיּוֹת מַחֲיוֹ' שְׁלִימוֹת • דַּעֲכ"פ כְּרִיד
הָאֲרִיגָה בְּאוֹסֵן שְׁלֹא יִמָּסֵךְ זֶה מוֹזֶה ג' • וְבוֹדֵאִי דֶהֱסִדִּיכִין תוֹ לֹא הִיָּה כְּרִיד מִן
הַדִּין כִּיּוֹן דְּאִיב' מַחֲיוֹה אֲרוּג' פָּחוֹ' מֶנֶּ"א לֹא שֶׁכ"כ לְפִי הַמֶּנֶּהֱג שְׁנוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת
מַחֲיוֹ' שְׁלִימוֹ' • וְהִבִּי קֹאמֶר שְׁלֹא יִסְמוֹךְ אֶסֶדִּיכִין אִח"כ אֲרוּג בְּמַחֲיוֹ' הַשְּׁתִּי
קִנָּה שֶׁל עַרְב פָּחוֹ' מֶנֶּ"א דִּלֹּא אִף אִס יִכְתֹּק וְלֹא יִהְיֶה מַחֲיוֹ' שְׁלִימוֹ' מ"מ יִהְיֶה
דְּפָנֵי הַסּוּכָה בְּהַכְשַׁר ע"י לְבוֹד דֶּהֱקִינִים פָּחוֹ' מֶנֶּ"א וְגַם אִין לְאוֹסְרוֹ מִשּׁוּם
מַחֲיוֹה שְׂאִינָה יִכּוֹל לַעֲמוֹד בְּפָנֵי רוח מִזְרוֹה דֶּהֱמַחֲיוֹת עַכ"פ יַעֲמוֹד • פְּרִישָׁה :
ג"ו דּוֹקֵא כָּל הַמַּחֲיוֹ' אִין נִכּוֹן לַעֲשׂוֹתֵן מַסִּדִּיכִין בָּלָה קִנִּים • אֲבָל מַחֲיוֹה
אֶחָת יִכּוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ לְכַתְחֵלָה מִסִּדִּין בָּלָה קִנִּים • ט"ו • אֲבָל הַר' שְׁבוֹת
יַעֲקֹב ז"ל ח"א ס' ל"ד דְּחָה דְּבִרְיוֹ וְהַעֲלָה דִּאִפִּי מַחֲיוֹ' אֶחָת אִין נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת
מִסִּדִּין בָּלָה קִנִּים פָּחוֹ' מֶנֶּ"א • וְכֵן הַעֲלִי הַרְבֵּה מִהֲרִי"ח ז"ל בְּס' חֶק"ל ח"ח ח"א
ס' קכ"ה דִּף ר"ן ע"ב :

ג"ז עוֹשִׂין מַחֲיוֹ' שְׁלִימוֹ' מוֹדִפִּין • וְאִין לְסִמּוֹךְ עַל הִירֵעוֹ' הַמַּזְוִיירִין שֶׁתּוֹלִין
אֲבָל הַמַּחֲיוֹ' לִכְוִי דִּלֹּא הוּי מִזְרוֹה הִבָּח' בְּעִצְרָה דֶּהֱיִרֵעוֹת מִכְתָּקוֹת וּבְרוּחַ
מִזְרוֹה אִין עוֹמֵדִין כָּלָל וְלֹא שְׁמָה מַחֲיוֹ' • וְעוֹד שְׁרוּב פִּעְמִי' מִסְכֵּכִין אֶת הַסִּכָּךְ
וְאִח"כ תּוֹלִין הִירֵעוֹ' וְהוּי מִן הָעֲשׂוֹי • דְּרַשׁוֹ מִהֲרִי"ל • וּמ"ס בְּטַעְמוֹ הַשְּׁכִי לְפִי
שְׁרוּב פִּעְמִי' מִסְכֵּכִין וְאִח"כ תּוֹלִין הִירֵעוֹ' וְהוּי מִן הָעֲשׂוֹי • עֵיין מַה שֶׁכַּתְּבִיתִי
לְקַמֵּן בְּדִיכִים הַשְּׂיִיכִי לְסוּכָת נִגְב"ךְ וְרַקֵּב"ש אֹת ד' :

ג"ח אִס הַסּוּכָה עוֹמֶדֶת תוֹךְ מִקּוֹם מוֹקֵף מַחֲיוֹ' גְּבוּהוֹת בְּעִנִּין שְׁאִין רוח
מִזְרוֹה שֶׁס • נִרְא' דִּאִפִּי לְכַתְחֵל' יִכּוֹל לַעֲשׂוֹ' מַחֲיוֹתִיה מַסִּדִּיכִין בְּלִבָּד
קְשׁוּרִין הֵיטֵב כִּיּוֹן לְיִבְחָא לְמִיחָס לְדִילָמָה מִיכְתָּקִי דֵּהֱא אִין שֶׁס רוח • וְכֵן מְבֹאֵר
יִוֹלָא מִדְּבִירֵי הַר' תּוֹסַפֶּת שְׁבֵת ס' שֶׁט"ו סָק"ו :

ג"ט כְּסַתְּפֶךְ הַרְבֵּה מִהֲרִי חֲגִי"ז ז"ל בְּס' הַלֵּק"ט ח"ב ס' ו' בְּסוּכָה שְׁדוּפְכוֹתִיה
עֲשׂוֹיֹת מַסִּדִּיכִין דְּקִין שְׁהִיָּה הַרוּחַ מוּיָזָה אֹתָם לֹא שְׁהִיָּה כְּתוּכָה בְּחֶזֶק
מוֹקֵף מַחֲיוֹ' גְּבוּהוֹת • וְהִתָּה מִהֲהִיָּה דְּסוּכָה הָעֲשׂוֹיָה כְּמַבּוֹי דְּבַעֲיִנֵּן פֶּס ד' וְאִס
כְּתוּכָה בְּחֶזֶק ח"ז • הוּהוּ מִשְׁמַע דְּכַשָּׁר • וְל"ע עַם הַהִיָּה דְּעֲשׂוֹיָה בְּעֲשִׂתָּרוֹת
קִרְכִּים דֵּל עֲשִׂתָּרוֹ קִרְכִּים וְכו' ע"כ • וְאִנְכִּי אִי"ש צִעִיר לֹא זָכִיתִי לְהַבִּין לֹא
סְפִיקוֹ וְלֹא פְּשִׁטוּתִיה • דִּלִּי מִיִּירִי בְּשִׁאִין הַסִּדִּיכִין קְשׁוּרִין לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה
הֵיטֵב בְּאוֹסֵן שִׁיּוּכָלוּ לַעֲמוֹד בְּרוּחַ מִזְרוֹה • פְּשִׁטָּה דִּאִפִּי שְׁתַּהֲהִי הַסּוּכָה יַעֲמוֹד'

תוך הבית שאין שם רוח מצוי כלל לפסול' כיון שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה לאו מחיצה היא ובמ"ס הר' מג"א כתבתי דבריו לעיל אות כ"ג והוא פשוט מעצמו . ומאי דמיייתי מהא דפסק מרן בסוכ' העשוי' כמבוי דבעינן פס ד' ואם כתובה בחצר א"כ . לא ידענא מאי קאמר . דהתם פס ד' לא בעי לפי מה שהבין מרן בכוונת דברי הר"ן ז"ל אבל טפח שוחק מיהא בעי' לדופן ג' אלמ' דאין דופן האמצעי של החצר מהניא להכשיר הסוכ' בלא דופן ג' רק שפ"י שהכותל כנגד' לא בעי תיקון דפס ד' אבל תיקון דטפח מיהא בעי . וא"כ הכא שהסדין היא מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה כאין שם שום דופן כלל ואפי' כשיעור טפח בשום אחד מהדפנו' ואיך שייך להכשיר' מפני מה שהיא עומד' בחצר מוקף מהצד' גבוהו' . ואי מיירי בשהסדין קשורין היטב למעלה ולמטה פשיט' להסוכ' כשר' אפי' בעומד' בשדה רק שאין נכון לכתחלה לעשות דפנו' מסדין בלתי קנים פחות מג' משום חשש' דלילמא מיכתקי . ובמ"ס ר"פ ופסקו מרן . אבל מדינא הסוכ' כשר' . ובעומדה במקום מוקף מחיצות גבוהו' באופן שאין שם רוח מצויה כרא' דאפי' לכתחלה יכול לעשות דפנותיה מסדין בלא קנים כיון דליכא למיחש שם לדילמא מיכתקו וכמו שכתבתי לעיל באו' הקודם סוף דבר מדברי הרב מהר"י חגי"ז ז"ל אלו נפלאו ממני וז"ל ע :

ס מה שנהגו העולם שיעשוין דפנו' בקנים בפחו' מג' ואינן עשוין בקשר אחיז ובקל עבדי דמרחקי יותר מג' דיד הכל ממשמשין בהן וראשי הקנים עולין ויורדין וכמא' דלפעמים דאין הקנים בפחו' מג' ובטל הדופן . ומחיצת הסדין עושין על הרוב בלי קשר כדי לשלטן ולמעלן אין מכהג זה ככון ואין ראוי לעשות כן . וירא שמים יעשה דפנות הסוכ' בעצים קבועים בפחות מג' בלא עבדי דמיכתקי . או לפחות יקשור הסדין עם הקנים . הרב מהר"י חזן ז"ל בס' חקירי לב א"ח ח"ה סי' קכ"ה דר"ן ע"ג . ולי א"י"ס בעיר כ"ל דאם אין הקנים קשורים בקשר אחיז באופן שזדאי יעמדו במקומם ולא יזוזו אפי' שיקשור גם הסדין עם הקנים לא מהני והרב ז"ל שכתב דיקשורו הסדינים עם הקנים אע"ג דמיירי שאין הקנים עשוין בקשר אחיז ובקל עבדי דמיכתקי הוא משום דהכי יליף לה מדברי ר"פ ומרן ז"ל שהצריכו במחיצת סדין גם מחיצת קנים ואי במחיצת קנים אין לחוש כלל א"כ מחיצת סדין לא הועיל כלל והול"ל שלא יעשו מהצד' בסדין כי אם בקנים והרשות בידן להניח גם סדין . אא ודאי דגם בקנים יש לחוש כן . וכי תימא א"כ ניוחש לביתוק הסדין וביתוק הקנים . הא ליתא דלכיתוק שניה' לא חיישנן מעין מ"ס ציבמו' דכ"ו דלמיתה דחד חיישינן למיתה דתרי לא חיישינן . ולכן מסיק הרב ז"ל דירא שהים לפחו' יקשור גם הסדין עם הקנים . אבל כבר כתבתי לעיל אות כ"ד דברי הפרים ז"ל שביאר כוונת דברי ר"פ דעכ"פ צריך שיארוג הקנים קנה של ערב' בהעצים הנעוצים בקרקע לשתי רחוק זה מזה באופן שיעמדו ולא יזוזו . ור"פ והס"ע מיירו לפי המכהג שכוהנין לעשות מסדין כדי לעשו' דפנו' שלימות . אבל אה"כ ודאי דמן הדיו כיון שעשו' מקנים פחו' מג' אין צורך לסדין . וא"כ כשגם הקנים אינן קשורין בקשר אחיז באופן שלא יוכלו לזוז ממקומן לא דים לחוש שבקל יזוזו ממקומן ויכתקו זה מזה ביותר מג' גם קשיר' הסדינים

דינים השייכים לדפנות הסוכה

הסדינים לקנים לא סגי. לא צריך לזהר לקשור הקנים בקשר חזק באופן שלא יזוזו ואז אם ירל' לעשות גם מהדינים כדי לעשות הדפנות שלימו' לגמרי בעין דירה כמנהגם יעשו כמנהגם ואם לא יתנו סדינים כלל יהיו סס מחיצו' מקנים לפי הדין בהכשר גמור. כג"ל. ודלל' כהרצ מהרי חזן ו"ל :

ס"א כיון דמאי דצריך לארוג קנים פחות מג' בהסדין הוא שבה אף שהרוח יעצב היריעו' מ"מ כשארזו מחיצות מקנים. לפ"ז אם עורק ג' דפנות לא מהני קנים בלל' יריעות כמ"ס סעי' ח'. מג"א. כלומר דלעיל דריש הסימן כתב דהא דתני' דעושין דופני הסוכ' מקנים פחו' מג' היינו דוקא בעוש' ד' דפנו' אבל ג' דפנו' בעינן ב' שלימו' דעריבן וג' אפי' טפח ולור' הפתח בתבתי דבריו לעיל או' כ"ח. וסר' אליה דבה כתב דכיון דהיריעו' קשורין בטוב רק מחשש סינתק. יש לסמוך אקנים אף בעוש' ג' דפנו'. ואין דבריו נראין לי דמאחר דבג' דפנו' לא מהני קנים בפחו' מג' משום דבעי' שתי דפנו' שלימו' דעריבן א"כ כיון דאי מונקתי הסדין ליבא דפנות שתי דעריבן איך אפשר לומר דניסמוך אקנים. ולכן העיקר כהמג"א דבעינן דוקא ד' דפנות מקנים כשעוש' הדפנו' מיריעות. אבל ג' דפנו' אין כחן לעזר' מירעו' אפי' באריג' קני' פחו' מג' לא צריך לעשו' השתי דפנו' דעריבן שלימו' ושלש' אפי' טפ': ס"ב עושין מחיצה מצעלי חיים שיקשור שם בהמה לדופן. ש"ע. ונריכ' שיהא מתוחה למעל'. או שיהא גבוה כל כך שאף שתמות ותפול תהא גבוה עשר'. ואם יש חלל בין רגליה גבוה מג"ט צריך לגודרו. גמ'. והמאור וס' יראה כתבו דלא חיישינן למית' כסתם מזכ' פ"ג דניטין ועיין בגמ' ותוס'. מג"א. וכ"כ מרן ו"ל בש"ע לעיל סי' סס"ג סעי' ג' וו"ל ומכל דבר שיעש' מחיצ' כשר' אפי' מצעלי חיים וכלל ד' שיקשרו שם בחבלים לבתלי המצוי בתיודות שיוצאין מן הכותלי' בענין שאינו יכול לרדון כדי שלא יתמעט גובהו מי"ט ג"כ. והוא ממאי דאמרי' הכי בסוכ' דכ"ג לצנין כשעושה מבהמה דופן לסוכ' דכשר' דהיינו בקושר' ומתוח' למעל'. וא"כ מינה כמי דמ"ס כאן בה' סוכ' דיקשו' שם בהמ' לדופן כוונתו שיקשר' בחבלי' מתוח' למעל' בענין שלא תרדון : ס"ג בגמ' דסוכ' שם אמרי' דלמאן דחייש למית' ופוסל מה"ט בהמה לדופן. אפי' קשור' ומתוח' למעל' כמי לא מהני ופסול' משום דחייש כמי דלכעמי' שאין בגובהה של בהמ' אלא ז"ט ומשהו וסוכ' גובהה י"ט דעומר' בפחו' סג' סמוך לסכך ואמרי' לבוד ואם תמות פסלה' כוונת' ומתמצט' גובהה והו"ל רחוק ג' מהסכך ובטיל ליה לבוד ואין כאן דופן. ואיהו לאו ארעתי' שאינו נותן לב לתקפה דאינו ניכר וחושב דערין גובהה ז"ט ומשהו ואיבא שיפור' דופן ע"י הלגוד. והגאון מהרש"א ו"ל בחי' סוכ' שם הקשה דהכא מבשי' ר' יהודה בהמ' לדופן. ואילו בניטין דכ"ח אמרי' דחייש ר"י למית' וכ"ס דחייש לשמא תברח. ותיירץ דכי הכשיר ר' יהודה בהמ' לדופן למסקנא היינו פסיל קשור' שים בגבולתו עשר' דליכא למיחש למידי ע"כ. כלומר אבל בשאר בהמו' שאין בגבולתן י' לכ"ס חיישי' למית' ופסול' לדופן אפי' קשור' ומתוח' למעל' משום דחיישי' למית' וזימנין דאין בגובהה עשר' רק ז' ומשהו והסוכ' גובה' עשר' ומעמיד' שם דאיכא עשר' ע"י לבוד וכשתמות כוונת' וליכא דופן ולא הכשיר ר"י בהמה לדופן לא בהמה כגון פיל שיש גם בגבולתו גובה י'. ולפי דברי

דינים השייכים לדפנות הסוכה

נב

דברי הגאון מהרש"א ז"ל אלו ח"כ לענין דינא אין להכשיר שום בהמה לדופן אפי' קשור ומתוח למעלה רק בהמה כגון פיל שיש גם בנבלתו י' בלבד הוא דכשר' לדופן קשור דליכא למיחש למידי. שהרי לדבריו ז"ל גם לר"י חיישי' למית' ולזימנין דמוקי' לה לבהמ' דליכא אפי' בחייה רק ו' ומשהו בפחות מג' לסכך וכיון דמיתא כוונא. ולא הכשיר ר"י אף בהמה כגון פיל. אבל הריטב"א ז"ל בחי' לסוכ' כת' דהכא גבי בהמ' לדופן דמכשיר ר' יהוד' לאו משו' דאיהו לא חייש למיתת בהמ' דגם איהו ודאי ס"ל דחיישי' למיתת כדחייש לבקיע' הכור. אף הכא הא כבר אוקימנא לה בבהמה קשור' ומתח' באשלי דכי כמי מתה לא בכר שיעור דופן ואיהו לא חייש לזימנין דמוקים לה בפחות מג' וכי מתה כוונא ולא אדעת' ע"כ. ולפ"ז ר' יהודה דקי"ל כוותי' בכל מין בהמה אפי' שאין בנבלת' י' מכשיר כל שקשורה ומתוח' דאף אם מתה וכוונא ישאר בה שיעור דופן. ומשום דילמא מותבי בהמה שאין בגובהה רק ו' ומשהו בתוך ג' לסכך דכי מיתא כוונא ולא אדעתא להא לא חייש ר"י. והנה הרב מהר"י חזן ז"ל בס' מק"ל ח"א סי' ק"ב דרט"ו ע"ד הביא דברי הגאון מהרש"א ז"ל הכו' וכתב ע"ד ויש לתמוה עליו מה יענה להר"מ בפ"ו מה' שבת והטור דסי' שס"ב שכתבו דעושין מחי' בהמ' חיה ועוף ובעוף היכי שייך שיש בנבלתו עשרה ע"כ. ואנכי אי"ש צעיר תמיהא לו יותר על תמיהתו זו דאמאי לא שייך הא שייך ושייך גם בעופות עוף גדול שיהיה בנבלתו עשר' ובכורות דכ"ז ע"ב איתא דפעם אחת נפלה ביצת בת יוכני וטבע' שזים כרכים וכו' וציומ' דף פ' אמרי' ואימא כביצת בת יוכני וכו' הרי דאיכא גם בעופו' עוף גדול יותר מפיל וכו' ששייך שיהיו עופו' גדולים כפיל שהיא בנבלתם י"ט. אך אי איכא לתמוה לענ"ד על דברי מהרש"א ז"ל הוא מומ"ם הרמב"ם פ"ד מה' סוכ' הלכ' י"ו דופני הסוכ' כשרי' מן הכל שאין אנו צריכי' אף מחי' מ"מ ואפי' מבטלי חיים. וכן הטור והש"ע כתבו ועושין מחי' אפי' מבטלי חיים שיקשור שם בהמה לדופן. והשתא אם איתא לדברי מהרש"א ז"ל דלמסקנא גם ר' יהודה לא הכשיר לא פיל שיש בנבלתו י' אבל שאר בעלי חיים שאין בנבלתו י' גם לר"י אין עושין ממנה דופן אפי' קשור' ומתוח' והיינו מה"ט דאמרי' בגמ' דזימנין דמוקים לה תוך ג' לסכך וכי מיתא כוונא ולא אדעת' ח"כ אך סתמו הרמב"ם וכתבו דעושין דופן לסוכ' אפי' מבטלי חיים שיקשור שם בהמ' לדופן דמשמע מאינו בעלי חיים שיהי' ואפי' שאין בנבלתו י' הא לגבי סוכ' לכ"ע אין עושין דופן אף מבטלי חיים כגון פיל דאף שימת יש בנבלתו י' וכאמור. אף מוכח להדיא דלר"י דמכשיר בהמ' לדופן אפי' בהמ' דאין בנבלת' י"ט. והיינו דסתמו הרמב"ם והטור והש"ע דעושין דופן לסוכ' אפי' מבטלי חיים וכו' דפסקו כר' יהודה. וכבר כתבו הרמב"ם בפ"ו דה' שבת דלריך שיהיו כפות ולא יכודו וכן הטור סי' שס"ג והש"ע שם כתבו דמחירי בקשורין ומתוחין למעל' ומינה כמי הכא לענין סוכ' וסמכו בזה על מ"ם שם בה' שבת. וכן עיקר לדיכא דמכל בעלי חיים אפי' שאין בנבלתו י' עושין דופן לסוכ' קשורין ומתוחין למע' וכדמוכ' מדברי הפוסקי' ז"ל הכו'. ודלא כהגאון מהרש"א ז"ל. ועי' לקמן בסמו':

סי' ד לפי דברי הריטב"א ז"ל דגם ר"י חייש למית' אף דלא חייש לזימנין דמוקמילה תוך ג' סמוך לסכך ככתוב לעיל בסמוך. ח"כ אפי' לר' יהודה אין עושין

דינים וחשיבים לדפנות הסוכה

דופן מבטלי חיים לא בגובהה של הבמה עשר' וגובה הסוכ' עשר' אבל אם
הין גובה הבמה רק ז' ט' ומשהו ומעמיד' תוך ג' לסכך הפ' קשור' ומתוח' למעל'
בחבלי' הסוכ' פסול' דחיישי' דילמא מיתתא דבהמה וכוונא וליכא שינוי דופן
ולאז' אדעת' . והנה אי ס' ל' להרמב"ם והטור והש"ע כהאי סבר' דיתב דריטב'
בדעת ר' יהודה . יש לתמוה עליהם היך סתמו וכתבו דעושין דופן לסוכ' אפי'
מבטלי חיים . הו"ל לבאר דהיי' דוקא בבמה' שיש בגובה' עשר' והסוכ' גובה' י'
אבל אם אין בגובה הבמה' רק ז' ומשהו והסוכ' גובהה י' וקשר בהמה זו תוך
ג' לסכך ומיתת' בחבלי' הסוכ' פסול' משום דילמא מיתתא וכוונא דהא בכה"ג
אפי' לר"י אין עושין ממכ' דופן דחיישי' למית' . והרב מהר"י חון ז"ל בס' חק"ל
חא"ח ח"א סי' ק"ב האריך בענין זה דחיישי' למיתתה והעלה ביסוד הסוגיות ודברי
הרמב"ם על פי מ"ש התוס' בקדושין דמ"ה וכל הראשונים שם דכי קי"ל דחיישי'
למית' היינו דוקא שכשמתה עוש' איסור למצרע כהא דבהמה דופן לסוכ' . לא חיישי'
למית' . ולהכי אע"ג דר' יהודה חיים למית' מכשיר בהמ' לדופן לסוכ' משום
דכי במי מתה אינו מבטל המכירה למפרע ובכ"הג לא חיישי' למית' עיין שם
דבריו באורך . והנה גם לפי דברי הרב ז"ל אין צריך לומר דלא מכשיר ר"י אלא
דוקא בהמ' שגובה עשר' והסוכ' גובהה עשר' דבה"ג כי מתה לא מבטל
המכירה למפרע . אבל בהמה דאין בגובהה רק ז' ומשהו והסוכ' גובהה עשרה
דכי מתה כוונא ולאז' אדעת' וישב בה בפסול שהיא אינו מכיר וכדלית' בש"ס
ופי' רש"י וכמאן דבכה"ג כי מתה הבמה' הוה מבטל המכירה למפרע חשיב שהרי
ע"י מיתת הבמה' הוא יושב בסוכ' פסול' ולאז' אדעת' ובכה"ג חיישי' למית' .
וא"כ גם לפ"ז יש לתמוה על הרמב"ם והטור והש"ע שסתמו וכתבו דעושין
אפי' מבטלי חיים . והו"ל לבאר דדוקא בבמה' שגובהה י' אבל בבמה' שאין
בגובהה רק ז' ומשהו והסוכ' גובהה י' אין עושין אותה דופן דחיישי' למיתת
הבמה' וכי מיתת' כוונא ולאז' אדעת' ומבטל מצות סוכ' למפרע כאמור .
ודוחק לומר דגם בכה"ג חשיב באיכו עוש' איסור למפרע כיון דעכ"פ כי מתה
בהמ' זו וכוונא דלא יעש' איסור בטול מצו' סוכ' כיון דלאז' אדעת' דאינו
יכיר שפסול' הסוכ' כעוש' איסור למפרע חשיב דזיל בתר' טעמא דחיים היכא
דעוש' איסור למפרע . דשייך כמי הכא כיון דלא פליט מבטול מצוה שישב
בסוכ' פסול' על דעת דהיא כשר' . כי על כן כ"ל אה"ש צעיר דלמסקנא דלא
הוה טעמ' דר"מ בסוכ' משום דחיישי' למית' אלא משום דאין עושין דופן בדבר
פעומד' ברוח . גם ר"י אע"ג דבעלמא חיישי' למית' הכא גבי סוכה דאין
לפסול' הסוכ' אפי' בשלא מתה הבמה' מטעמ' דחיישי' למית' רק משום גזירה
דלאחר שמתות וכדמוכח בש"ס דאמרי' מדאוריית' מחיב' מעלמא היא לא גזרה
שםא תמו' . בכל כי האי גוונא דלעמוד בהמ' לדופן אפי' גובה י' לא שכיח
הוא כיון דבעי קשור' ומתוח' ובמ"ש הרז"ה ז"ל בס' המאור דמס"ט הששיע'
הרי"ף ז"ל משום דמלת' דלא שכיח היא . וכל שכן דלא שכיח שמתה הסוכ'
גובהה י' ושיעמיד' בה בהמ' שאין בגובהה רק ז' ומשהו וכיון דדבר דלעשו'
דופן מבמה' ע"י לבד היא ג"כ מלת' דלא שכיח מלבד עיקר פסיית דופן משום
בהמ' דג"כ לא שכיח . בכל כי האי דהוי תרי לא שכיח לא גזר ר"י למפסל סוכ'
שאירע

שאיירע שטעט' דופנה בבהמ' ע"י לבד אפי' עתה שלא מתה משום גזר' דשמא' תמות וכי מתה כוולא ולא דעת' דמילתא דלא שכיחא כי האי דאיכא תרי לא שכיח ומית' כמי לא שכיח' כל כך לזמן מועט לא גזרינן ולכן אפי' לר"י דחיים בעלמ' למיתא מכשיר דופן מבהמ' לסוכ' אפי' באין בגובה רק ז' ומשהו והסוכ' גובה עשר' דוקא דעוש' אות' דופן ע"י לבד שפיר דמי • ולכן סתמו הרמב"ם והטור והש"ע והכסירו לעשו' דופן אפי' מצעלי חיים בכל גוונא • ובמקום אחר הארכתי בענין זה דחיישי' למית' וכאן אין מקום להאריך בזה • ושכ"פ בהא דדופן מבהמ' לסוכ' כ"ל עיקר בדכתיבנא • ולכן לענין דינא גס בעש' דופן מבהמ' ע"י לבד כנז' הסוכ' כשר' וכדמוכח מדברי הרמב"ם והטור והש"ע ז"ל • ומיהו לפי מ"ס הריטב"א ז"ל דלפי המסקנא ר"י לא חיים לזימנין דמוקים לה תוך ג' סמוך לסכך • מוכח דהא חס עש' דופן מבהמ' ע"י לבד גזר ר"י ופוסל' רק דכשעש' דופן מבהמ' שיש בגובהה י' הוא דאיכ' פוסל' משום גזרה דזימנין דמוקים לה וכו' • אלא דאפשר לומר דגם הריטב"א ז"ל הכו קאמר דלפי המסקנא לא חיים ר"י לזימנין דמוקים לה וכו' משום דהא דלעשות דופן מבהמ' ע"י לבד הוה תרי דלא שכיח ואפי' באירע שטעו' דופן מבהמ' ע"י לבד לא פסיל לה ר"י משום דדילמ' תמות הבהמ' וכי מית' כוולא ולא דעת' ובדכתיבנא לדעת הרמב"ם והטור והש"ע ז"ל • ולכן לענין דינא כ"ל דיכול לעשו' דופן מבהמ' לסוכ' בכל גוונא ואפי' ע"י לבד • כנ"ל :

ס"ח בסתפק הרב מהר"י חזן ז"ל בספרו הבדיר חק"ל חא"ח ח"א סי' קכ"ו דף ע"ג בהא דמכשיר ר"י בהמ' לדופן סוכ' ולא חיים למית' • מי אמרי' דכי הכשיר ר"י ולא חיים למית' היינו דוקא בבהמ' אחת דהוי השפ' מית' דיחיד אבל אם עש' דופן ע"י שני בהמו' או ג' • אי כמי עשה ג' דפנו' מג' פהמות שיש לחוש שתמות אחת מב' או מג' בהמו' אין ה"ב דלכ"ע חיישי' דמית' דרבי' שכיח עכ"פ ואי אפשר להכחיש המוחש • או דילמ' דמית' אחת מב' וג' כמי לא שכיח וכחד חשיבי • ובתחלה ובראשונ' פשיט לה הרב ז"ל שם דרכ"א סע"ד דלמית' אחת מב' וג' חיישינן ממ"ס התום במ"ק די"ח ע"ב פלה דתכן התם ואלו כותבין צמועד קידושי נשים וגיטין וסודרין וכו' וכתבו התום בד"ה ואלו כרא' בכל הגי' הוי דבר האבד פן ימות הנותן או העדים או הב"ד וכו' • והשתא קשה דהא מית' דומן מועט לא שכיח א"כ אף אם לגבי איסור חיישי' במידי דממון איכי קרינן ליה דבר האבד בדבר דלא שכיח להטיר • בזה מלאכ' חוה"מ • אלא מוכח דהב' הוה החשש למית' דחד מב' וג' ומידי דשכיח הוא והוי דבר האבד לגמרי • ועוד ראיה מאות' שאמרו בקידושין דכ"ט גבי מה ששנינו מעכשיו ולאחר ל' יום וכו' מקודש' ואיכה מקודשת ואמ' רב מקודשת ואיכ' מקודשת לעולם דמספק' ליה אי תנא' הוה אי חזר' הוי • ושמואל אמ' מקודש' ואיכ' מקודש' עד ל' יום לאחר ל' יום פקעי קדושי שני וגמרי' קידושי ראשון • ופי' רש"י דעד ל' יום היא בספק שמה ימות הראשון ולא יגמרו הקידושין ועד כאן לא פליג רב לאחר ל' כי אם משום דמספק' ל' אי תנא' הוה אי חזר' הוי ומ"מ ש"מ דחיישי' למית' • והדבר קט' דא"כ קטאי דר"מ אדר"מ דסתם משנ' ר"מ היא ור"מ בדכ"ח דגיטין לא חיים למית' • ומעין זה הקשו ביצמות די"ח ועי"ש בתום ובתום די' יומא ד"ה וחכ"א • וא"כ אמאי לא נתיר שתגשאל לראשון בתוך ל' יום כיון דלמית'

דינים השייכים לרפנות הסוכה

ללמית' לא חיישי' . אך אי בדאיכא חשש בב' וג' חיישינן כיחא דה"כ איכא חשש
אחר דהיינו שמה יחזור בו כמ"ס שם דה"כ מספקא . וא"כ אף אי לא ימות
יס חשש לביטול קידושי ראשון ובכי הא לכ"ע חיישי' למית' מידי דהוה לר"מ
ללא חייש למית' ומוד' לזמן רב חיישי' כמ"ס התוס' ביבמו' די"ח והרא"ש
בכדרי' ד"ג . וא"כ בקטינן מכל הנך דבעש' משכי בהמו' דופן אחד או ב' דפכו'
מב' בהמו' פסול' הסוכ' ללמית' דחד מב' חיישי' . והביא עוד ראוי' מהש"ס ירוש'
פ' מי שאלחו גבי הא דתנן רי"א הרי היא כה"ל לכל דבריה דפריך התם הש"ס
ירוש' מוחלפ' שיטתו' דר"י תמן הוא אומר מית' מצויה והכא הוא אומר אין
מית' מצויה דתנן רי"א לא היו שופרו' קינין בירוש' מפני התערוב' שמה תמות
אחת מהן וכו' ומשני תמן בצבור והכא ביחיד . הרי דאע"ג דביחיד לא חיישי'
למית' ברבי' חיישי' . ולבסוף אסיק הרב ז"ל בראיה גמור' מהש"ס דילן דיומא
דכ"ה ע"ב דפשיט' ליה ל"ס דילן דאין חילוק בין יחיד לרבי' דמיייתי התם
הש"ס דילן ברית' דלא היו שופרו' לקיני חוב' מפני התערוב' ואמרו הטעם
גזרה משום חטאת שמתו בעליה ופרכי' ומי חיישי' והא תנן השולח חטאתו
ממדי' הים מקריבו בחוק' שהוא קיים . ומשני אה משום חטא' שמתו בעליה
ודאי . ואם איתא דמחלק הש"ס דילן בין חשש מית' דחד לחשש דאח' מב' וג'
מאי קשי' ליה ממתני' דהשולח חטאתו ליסכי התם חשש דיחיד וכאן חשש
דרבי' . אה ודאי דפשיט' ליה ל"ס דילן דאין חילוק בין חשש דיחיד לחשש
דרבי' . וסדר דיכא דכש"ס דילן אית לן למינקט וא"כ לעיקר חקירתנו למדנו
בבירור מהך דיומא דאין לחלק בין חשש דאחד לחשש דב' וג' . וקשה למה
שנרא' מדברי התוס' דמ"ק די"ח וכן מתוך הסוגיא דקידושין דכ"ט ללמית'
דחד מב' וג' בכ"ג חיישי' . כי על כל אה הדבר צריך אלולי תלמוד עכ"ד ז"ל .
והנה ראיתו הלוו דמיייתי מש"ס דילן דיומ' דכ"ה נרא' ודאי דראוי' אלימת'
היא . ומה דאסיק ז"ל הדבר בצריך' תלמוד מפני מה שנרא' מדברי התוס'
דמ"ק די"ח והתוך הסוגיא דקידושין דכ"ט ללמית' דחד מב' וג' חיישי' . לדידי
אי"ס נעיר כ"ל דאין מדברי התוס' דמ"ק שום הוכח' כלל ללמית' דחד מב' וג'
חיישי' דשאני הכא גבי מלאכ' בדבר האבד בחוה"מ דאפי' משום ספק דבר האבד
התירו וכמ"ס מהרש"ך ח"א סי' קי"ג הביאו הכנה"ג בהנה' הטור ריש סי'
תקל"ז . וכ"כ מהרשד"ס בח"ח סי' כ"ז . ולכן גבי ואלו כותבין כתבו התוס'
הטעם לפי דחיישי' שימות הכותב וכו' וסיימו עוד או שמה ילכו למרינ' הים
כלומר אע"ג דבעלמ' לא חיישי' למית' בכל גוונא ואפי' בחד מב' וג' הכא גבי
מלאכה זו דחוס"מ כיון דעכ"פ חשש' דמית' מיהא איכא רק דלא שכיח' הוא
ומתו"ה בעלמ' לא חיישי' . הכא גבי איסור מלאכ' דחוס"מ דאפי' משום ספק
דבר האבד התירו מצטרף אפי' האי חששא דמית' לא שכיח' עס החששא האחר'
דאיכא גמי דשמה ילכו למדיה"י להיות חשיב ספק גמור דדבר האבד דמותר .
אבל אי לא הוה התם רק להאי חששא דמית' בלחוד אה"כ דלא הוה חשי' אפי'
ספק דבר האבד משום דלמית' בלחוד אפי' לחד מב' וג' לא חיישי' . ורוא' אנכי
דאדרב' מדברי התוס' או יס להוכיח דפשיט' להו דלא חיישי' למית' בכל גוונא
בעלמ' אפי' לחד מב' וג' דאי כדברי הרב מהר"י חזן ז"ל דמשום דס"ל ללמית'
דחד מב' וג' חיישי' אפי' בעלמ' משום דמית' דחד מב' וג' שכיח' . ה"כ למאי

הוצרכו תו להחשש' האחר' דשמא ילכו למדי' הים כיון דאפי' ספק דבר אכד שרי והרי מה"ט דשמא ימות הכותן או העדי' או הב"ד דהוא חששא דשכיח' משום דהוה חשש דמית' דחד מב' וג' שכתבו דריש' סגי לכחא דהתיר' כיון דחששא זו חשש' שכיח' וקרוב' היא והרי איכ' ספק גמור דדבר האכד והא תו למ"ל להחשש האחר' דדילמא ילכו למדי' הים . אלא מוכח דפשיט' להו להתמוס' דגם מית' דחד מב' וג' לא שכיח' היא כמית' דיתיד הילכך אי לא הוה רק חשש' זו דמיתת הכותן או העדי' או הב"ד לא הוה חש' אפי' ספק דדבר האכד כיון דמית' לא שכיח' בין ביתיד בין בחד מב' וג' וכדפשיט' ליה לש"ס דילן דיומ' דכ"ה דמיתת מוכ' הרב ז"ל . ולהכי כתבו או ילכו למדיה"י דהכי ע"י צירוף חשש' זו דמית' אף דלא שכיח' עס האי חשש' האחר' דשמא ילכו למדי' הים חשיב ספק גמור דדבר האכד ובאמור . וסבי"ל להתמוס' דגם חששא זו דילכו למדי' הים נמי לאו חשש' דשכיח' היא לזמן מועט וצריכי להכי תרי חששי דלא שכיחי ע"י צירוף חש' ספק גמור דדב' האב' ככ"ל צרור דדע' התוס' ז"ל א. וא"כ אדרב' דגם מדברי התוס' או מוכ' דלמית' דחד מב' וג' נמי לא חיישי' ובאמור . גס מ"ש הרב ז"ל להוכיח מתוך סוגיא דדף כ"ט דקידושין דלמית' דחד מב' וג' חיישי' . לדיואי אי"ש צעיר אחר המחילה דבהא לא דק כלל . חדא דמה יענה להרמב"ן ז"ל שחלק שם על פי' רש"י וכתב דאיכא רשאי לחזור בו כיון דאמר מעכשיו ופי' הוא ז"ל דהתנא' הוא אס ימות תוך ל' יום שלא תזקק ליבס וכן נראה שהוא דע' הרמב"ם ז"ל פ"ז מה' אישות דין י"ב שכתב האומר לאש' הרי את מקודש' לי מעכשיו ולאחר ל' יום דדינא זה וזה אחר וקידש' בתוך הל' יום ה"ו מקודשת לשניהם מספק לפיכך שניהם כותבין גט בין בתוך הל' בין לאחר קל' יום ע"כ . ומדכתב דבתוך ל' שניהם כותבין גט מבואר דדעתו דהתנא' הוה אס ימות כדעת הרמב"ן ז"ל דאי כפי' רש"י א"כ גט מן הראשון תוך ל' כיון דהתנא' הוה אס יחזור בו וא"כ בחזר' שחזור בו תוך הל' סגי וא"כ גט ובמ"ס הרשב"א ז"ל בתשו' סי' תש"ז דלרש"י דהתנא' הוא אס יחזור בו א"כ גט מן הא' תוך הל' אלא בחזר' שחזור בו כתבטלו קידושיו . וא"כ מבוא' דגם הרמב"ם מפרש בהרמב"ן ז"ל . והשתא לדע' הרמב"ם והרמב"ן תיקשי אמאי קתני מתני' דמקוד' ואינה מקודש' דהיינו דאסור' לשניהם תוך הל' ואמאי לא כתיר לראשון שיסאל' תוך הל' כיון דאין התנא' אלא אס ימות אבל לחזור בו תוך הל' אינו יכול כיון דאמר מעכשיו . ואי משום שמא ימות תוך הל' יום הא סתם מתני' ד"מ הוא ור"מ לא חייש למית' וכדקש' הרב ז"ל על הסוגי' ולדברי הרמב"ם והרמב"ן לא יתכן חילוקו דבין חשש מית' דיתיד לחשש מית' דא' מב' וג' והכא כחשש מית' דב' וג' הוה כיון דאיכ' נמי לחשש דשמא יחזור בו דהא להרמב"ם והרמב"ן אינו יכול לחזור בו ולכא רק חשש' דשמא ימות תוך הל' בלבד דאינה רק חשש מית' דיתיד . ועוד דאפי' לפי' רש"י ז"ל על כרחין דאין טעם האיסור שיסאל' הראשון תוך הל' רק משום חשש דשמא ימות בלבד ולא משום שמא ימות או שמא יחזור . והוא ממאי דפי' בתתל' על מאי דאמר שמואל דמקודש' ואיכ' מקוד' לא עד ל' יום דהוה מטעם דשמא ימות וסדר פי' בד"ה מספק"ל אי תנא' הוה דהתנא' הוא אס לא לחזור פי' תוך הל' יום . והשתא כיון דהתנא' הוא אס לא לחזור בי אמאי הוצרך רש"י לזמיר לעיל דאיכ'

דינים השייכים לדפנות הסוכה

דאי' מקוד' לשמוא לא עד ל' יום משו' דשמ' ימות' . הא תנא' הוא חס לא יחזור
 בו וא"כ הו"ל לרש"י לומר גם בדברי שמוא דהוא בספקא עד ל' יום שמוא
 יחזור בו . לא מוכרח דכשישאל' ליכא למיחש כלל לחזר' שיחזו' בו דודאי שאינו
 חוזר בו כשישאל' דאין אדם עשוי לקלקל עצמו דאם יחזור בו כמא' למפרע
 בא על אש' איש ובניו ממורי' וה"ז דומ' למקדש ע"מ שאין עליה נדרי' וכמא'ו
 עליה נדרי' שמואל' להנש' בלא גט לדעת דובא דרבוותא' כמ"ס מרן בב"י סי'
 ל"ט ולא חיישינן שמוא תלך אלל חכם ויתיר נדר' משום דאי' עשוי' לקלקל
 את עצמה וה"ז דכוותה . ולכן לעיל דקאי אמאי דכת' לעיל מינה דמקודש'
 ואי' מקודש' ואסור לב' בלא גט מאחד דמוכח דאם בא הראשון לישאל' צריכ'
 גט משני ובהא פליגי דלרב אף לאחר ל' יום חס בא אחד מב' לישאל' צריכ'
 גט משני משום דמספק"ל אי תנא' הוה או חזר' הוי ולשמוא דוקא בתוך הל'
 צריכ' גט משני אבל לאחר ל' יום א"צ גט . ולזה הוקש' לו לרש"י דלשמוא
 אמאי אי' מותר' לראשון בתוך הל' יום בלא גט משני דלשמוא יחזור בו ודאי
 ליכא למיחש כשישאל' דודאי דאינו חוזר בו דאין אדם עשוי לקלקל עצמו כאמור .
 לזה הוצרך לומר דה"ט דאין הראשון יכול לישאל' בלא גט מהשני משום חשש
 זה דשמוא ימות תוך הל' יום ולא יגמרו הקדושין וכמא'ו קידושי שני חיילי
 למפרע . וכן ראיתי לה' שער המלך ז"ל בה' אישות פ"ו הלכה י"ב דמ"ב
 ע"א שכתב כן בכוונת דברי רש"י . והוא ברור לזה כיון ודאי דש"י ז"ל והוא
 מוכרח מעצמו . וא"פ לפ"י הדרא קושי' הר' מהר"י חזן ז"ל לדוכת' דאמאי לא
 נתיר לו שישאל' הראשון כיון דסתם מתני' ר"מ היא ור"מ לא חייש למית'
 דלשמוא יחזור בו ליכא למיחש כשישאל' כי היכי דכית' דהו"ל כחשש מית' דאחד
 מב' כדכת' הרב ז"ל דכשישאל' ליכא למיחש שיחזור בו דודאי לא יחזור בו וליכא
 רק לחשש דשמוא ימות בלבד דאי' רק חשש מית' דיחיד דלא חייש לה ר"מ . כי
 על כן נ"ל דאע"ג דבעלמ' לא חייש ר"מ למית' אפי' היכא דאם מת עוש' איסור
 למפרע . הכא חייש משום דיש לו מתירין דהא יכול להמתין וישאל' כשיגמרו
 כל הל' יום דבכל כה"ג דיש לו מתירין אפי' ר"מ חייש למית' וכמ"ס הרשב"א
 ז"ל בחי' ליבמו' לדי"ח דאפי' לר"מ דלא חייש למית' דלא שכיח' ס"ל דאסור' לבטל
 מצות יבום דילמ' אדמיבם חד מיית אידך . משום דכיון דיבום וחלו' כהדדי
 אע"ג דמית' לא שכיח' שלא לצורך לא גביא עצמנו לידי ספק ביטול מצוה כיון
 דאפשר דמיית אידך אדמיבם האי ע"כ . ומדברי הרשב"א ז"ל לו למד הרב מהר"י
 חזן ז"ל נופי' שם לעיל סי' ק"ח דרכ"ה ע"ד לקטנ' שהלך אביה למדי' היס דגם
 החולקים על הר"מ מנחם ז"ל דס"ל דאין להתיר' להקטנ' להנשא משום חששא
 דדילמא יקדשכ' אביה מודו דעל חדש או ב' או ג' חדשי' לימי בגרות אין להתיר'
 להנשא אפי' למ"ד דלא חיישי' למית' כיון שאפשר לה להמתין ובלתי הכרח אין
 להכניס בחשש איסור ע"כ . וא"כ כ"ס וק"ו הכא בקידש' הראשון מעכשיו ולאחר
 ל' יום ובא אחר וקידש' בתוך הל' יום דאפי' לר"מ דבעלמ' לא חייש למית' .
 הכא חייש אע"ג דמית' לא שכיח' כיון שאפשר לו להראשון להמתין וישאלנה
 אחר כלות הל' יום דכיון שיכול להמתין עד כלות הל' יום אין לו להכניס
 עצמו בחשש איסור חמור דא"א למפרע חס ימות קודם כלות הל' יום ככ"ל
 ברור בישוב עיקר קושי' הרב ז"ל אשר מבח' ללמוד יצא מאד סוגי' דלמית' דחד
 מב'

מכ' וג' חיישי' לליכא מהך סוגי' טוס זכר ראי' כלל לזס דבהך סוגיא נמי ליכא רק חשש' דמיתה דיחיד בלבד וככל האמור לעיל . וטעמ' דחייש ר"מ הכא למית' אינו לא משום דיש לו מתירין דיכול להמתין ולישאכ' אחר כלות הל' יום וכאמור . אבל הי' ודאי דהיכא לליכא לה"ט ולא חיישי' למית' משום דלא שכיח' גס למית' דחד מב' לא חיישי' דגס מית' דחד מב' וג' לא שכיח' וכדמוכח מהש"ס דילן דיומא דכ"ה דמייתי מינה הרב ז"ל כנ"ל ברור . ולכן העיקר לדינא דגס ימב' וג' בהמות שרי לעשות דופן לסוכ' וכן יכול לעשו' כל הג' דפנות מב' בהמות דלמית' דאחד מב' וג' נמי לא חיישי' . וכן נמי מוכח מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ד דה' סוכ' הלכ' י"ו שבת' וז"ל דופני הסוכ' כשרי' מן הכל שאין אנו צריכין לא מחיול' מכל מקום ואפי' מבעלי חיים ע"כ . הרי שכתב בתחל' דופני הסוכ' כשרי' דהיינו כל דושניה הג' ועלה סיים ואפי' מבעלי חיים . מזה מוכח להדי' דאפי' לעשות כל דופני הסוכ' מבעלי חיים שפיר דמי . וכן נמי מוכח מדברי ס' ארחו' חיים בה' סוכ' דק"י ע"א הלכ' ו' וז"ל ודופני הסוכ' כשרי' מכל דבר ואפי' מבעלי חיים ואפי' מאילנות וכו' ע"כ . הרי שבת' דופני הסוכ' כשרי' אפי' מבעלי חיים דמוכח להדיא דאפי' כל דופני הסוכ' כשרים אפי' מבעלי חיים . וכן עיקר :

ב"י נסתפקתי בבהמה טריפה דקי"ל דטרפ' לא חיה אי כשר' לדופן סוכ' . מי אמרי' דעד כאן לא מכשרינן בהמ' לדופן סוכ' ולא חיישי' למית' . לא דוקא בהמה ברוא' ושלמ' דבבירא' ושלמ' הוא דלא חיישי' למיתת בהמה מטעמ' דמית' לא שכיח' אבל בהמה טריפ' כיון דטרפ' היא ואיתרע לה חוקת חיות דטרפ' לא חיה . שכיח' בה מיתה וחיישי' בה למית' אפי' לזמן מועט . וכן גמי בבהמה זקנה הרב' שהגיע' לסוף ימי חייתה י"ל דחיישינן בה למית' דשכיח' היא גבה כיון דהזקיק' הרב' והגיע' לסוף ימי חיית' . או דילמא אפי' בבהמ' טריפה או זקנה הרב' שהגיע' לסוף ימי שני חיית' אמרי' בה דמית' לא שכיח' ולא חיישינן למיתתה וכשר' לדופן סוכה . ולפוס ריהטא ברה' דבהמה טריפה או זקנה שהגיע' לסוף ימי שני חיית' פסול' לדופן לסוכ' משום דבהני מיתה שכיח' וחיישי' בהו למית' . ואמינא לה גמא דאמר רבא בגיטין דכ"ח עלה דמתן התם הכביא גט והכניחו זקן או חול' נוחכו לה בחוק' שהוא קיים . ואמרי' עלה אמר רבא לא שנו לא זקן שלא הגיע לגבורו' וחול' שרוב חולי' לחיים אבל זקן שהגיע לגבורו' וגו' שרוב גוססין למית' לא . והשתא הרי הדברים ק"ו ומה התם דהחשש' הוא לשמא מת דאמר התם רבא נופי' דלשמא מת לא חיישי' לשמ' ימות חיישי' . אפ"ה קאמר דאם הוא זקן שהגיע לגבורו' חיישי' אפי' לשמא מת כ"ס וק"ו דחיישי' לשמא ימות כשהוא זקן שהגיע לגבורו' . וא"כ מינה לבהמה זקנ' הרבה שהגיע' לסוף ימי שני חיית' דחיישי' בה לשמא תמות . וכן נמי בבהמה טריפה דכזקנ' שהגיע' לסוף ימי שני חיית' דמית' וברע' מינה דטרפ' איכ' חיה . איברא דלהא דאמר רבא דבזקן שהגיע לגבורו' איתניבי' אבוי מדריית' דתניא דאפי' הכיחו זקן בן מאה שנה נותנו לו בחוק' שהוא קיים ואסיק בתיובת' ואע"ג דהדר משני לה הש"ס ואיבעי' אימא כיון דאיפליג' איפליג' לא פסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בזקן כרבא לא כאבוי משום דסתמ' דדרייתא מוכח' כאבוי והרשב"א ז"ל הוכיח גס מהש"ס ירוש' דלא כרבא עי"ש . לא דאכתי איכא לטפוקי

דִּינִים הַשְּׂיִיכִים לַדַּפְנוֹת הַסּוּכָה

לַחֲזוּקֵי הַחֶסֶד דַּעַד כֵּאֵן לֹא חֲמֵרִי וְאִפִּי בּוֹמֵן שֶׁהֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת לֹא חֲיִישִׁי לְמִית׃
 וּכְדִמּוּכָה מִהַצְרִיית׃ וּמַעַם יְרוּשָׁה׃ הֵיכְנוּ לַחֲשֵׁשׁ׃ לְשִׁמְעָא מִתּוֹ הוּא לֹא חֲיִישִׁי
 אִפִּי בּוֹקֵן שֶׁהֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת אֲבָל לְשִׁמְעָא יָמוּת חֲיִישִׁי בּוֹקֵן שֶׁהֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת׃ וּבִטְרַפ׃
 אֲפֶסֶר לְשִׁמְעָא מִתּוֹ כִּמֵּי חֲיִישִׁי בְּבִהְמָ׃ וְכֵן לְשִׁמְעָא יָמוּת כִּיּוֹן דְּקִי"ל בְּבִהְמָ׃ דִּטְרַפ׃
 לֹא חִיָּה׃ וּבִהְכִי כִיחָא לִי מִהַ שְׂרָאִיתִי לְהַתּוֹם בְּיוֹמֵי דְכִּ"ה ע"כ ד"ה וְהַתְנֵן הַשּׁוֹלָח
 חֲטָאֲתוֹ׃ שֶׁהִקְטִינוּ עָלֵה דְפָרְכֵי הַתּוֹם עָלֵה דְאֲמַר ר"י לֹא הָיוּ שׁוֹפֵר דְּקִינֵי חוּב׃
 בִּירוּשָׁה מִטְעָמִי דְגוּר׃ מִשּׁוּם חֲטָאֲתִי שִׁמְתוֹ בְּעָלִיהִ דְתַנֵּן בְּגִטְיֵן שֶׁסֶּה שֶׁהַשּׁוֹלָח
 חֲטָאֲתוֹ מִמֵּדִי"ה מְקַרְיָבוּ בַּחֲזָקָה שֶׁהוּא קִיִּים׃ וְהִקְטִינוּ עָלֵה הַתּוֹם וּ"ל וְתִימָה
 לִי וְהִאֲמַר הַתּוֹם בְּגַמ׃ ל"ה לֹא שָׁלָח הֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת אֲבָל הֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת לֹא וְאִ"כ
 כִּימָא דְמִשּׁוּם דִּילְמָא אִיכָא זַב וְזַבֵּה וּמְאֻרַע וְכוּ׃ שֶׁהֵגִיעוּ לַגְּבוּרֹת דְחֲיִישִׁי בְּהוּ
 שִׁמְעָא יָמוּת אֲחֵד מֵהֶם׃ וְתִירְצוּ וּ"ל דְּלִיכּוּ סִבְרָא לְדִיחּוּשׁ כּוֹלֵי הָאִי לֹא שְׂכִית׃
 הִיא׃ אִי כִמֵּי ו"ל דְּהָא דְקָאֲמַר הַתּוֹם אֲבָל הֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת לֹא הִ"מ בְּמִצְוֵי גִט מִשּׁוּם
 חוּמַר דִּאֲ"א אֲבָל בְּשׁוֹלָח חֲטָאֲתוֹ אֵין חִילּוּק בֵּין הֵגִיעַ לֹא הֵגִיעַ ע"כ׃ וְלִפְסוּם
 דִּיהִטָּא אִיכָא לְתַמּוּהָ טוֹבָה עַל תַּמּוּהָ הַתּוֹם דְּמֵאִי קָא מְקַשּׁוּ הֵא אֲוִתִּיבֵי הַתּוֹם
 אֲבִי׃ לְרַבָּא מְבַרְרֵת׃ דְּתִכִּיא לְהִדִּיא לְאִפִּי שֶׁהֵכִיחוּ זָקֵן בֶּן מֵאָה שָׁנָה כּוֹתֵנו
 לוֹ בַּחֲזָקָה שֶׁהוּא קִיִּים וְאֲמַר הַתּוֹם תִּיּוֹבֵת׃ וְאִ"כ מִשּׁוּם הִכָּא הַתּוֹם דְּפִשְׁטִי לִיָּה
 מִבַּח הַדְּ בְּרִייתָא דְמִתְנֵי אִפִּי בּוֹקֵן שֶׁהֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת וְיִתְרָה אִיירֵי לְהִכִּי פְרִיָּךְ
 מִיכָּה וְלֹא שְׂמִיעַ לִיָּה כְּלָמוֹ׃ לֹא ס"ל לְהַךְ שֶׁכּוֹנִיֵּן דְּשִׁנִּי הַתּוֹם הַתּוֹם בְּתַר דְּחִסּוּק
 בַּחֲטָאֲתֵי דְכִיּוֹן דְּאִפְסָלוֹג אִפְסָלִיג׃ אֲחַךְ לִפִּי מֵאִי דְבִתִּיבֵיב דְּדוּק׃ לַחֲשֵׁשׁ דְּשִׁמְעָא מִתּוֹ
 הוּא דִּיָּה לְהִכָּא מִהַךְ בְּרִיית׃ דְּאִפִּי בּוֹקֵן שֶׁהֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת לֹא חֲיִישִׁי׃ אֲבָל לְשִׁמְעָא
 יָמוּת יֵשׁ לְוַמֶּר שְׂפִיר לְהֵאִי סִבְרָא דְרַבָּא דְחֲיִישִׁי כִיחָא וְשְׂפִיר תַּמּוּהָ הַתּוֹם דְּמֵאִי
 פְרִיָּךְ מִהַךְ דְּתַנֵּן הַשּׁוֹלָח חֲטָאֲתוֹ וְכוּ׃ הֵא אֲמַר הַתּוֹם בְּבּוֹקֵן שֶׁהֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת לֹא׃
 וְאִתְּ"ג דְּאֲוִתִּיב עָלֵי אֲבִי מְבַרְרֵת׃ הֵיכְנוּ לְשִׁמְעָא מִתּוֹ אֲבָל לְשִׁמְעָא יָמוּת לִיכָא לְמִילָךְ
 מִהַךְ בְּרִיית׃ דְּאִפִּי בּוֹקֵן שֶׁהֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת לֹא חֲיִישִׁי דְּאִיב לְמִית׃ שְׂפִיר לְהֵאִי
 סִבְרָא דְרַבָּא בַּחֲשֵׁשׁ דְּשִׁמְעָא יָמוּת מִיָּה וְאִ"כ כִּיָּה הִכָּא דְמִשּׁוּם דִּילְמָא אִיכָא זַב
 וְזַבֵּה וְכוּ׃ שֶׁהֵגִיעוּ לַגְּבוּרֹת דְחֲיִישִׁי בְּהוּ שִׁמְעָא יָמוּת׃ כִּכ"ל בְּרוּר בְּכוֹנֵת לְבִרֵי
 הַתּוֹם וְ"ל׃ וְלִפִּי הִכָּא בְּבִהְמָ׃ לְדוּפֵן לְסוּב דְּהַחֲשֵׁשׁ הִיא לְשִׁמְעָא תַּמּוּת הַבִּהְמָ׃
 יֵשׁ לְוַמֶּר דְּבִבְהְמָ׃ זָקֵן שֶׁהֵגִיעַ לְסוּב יָמֵי שְׁנֵי חֲיִישִׁי בּוֹקֵן שֶׁהֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת חֲיִישִׁי
 לְשִׁמְעָא תַּמּוּת וּפְסוּל לְדוּפֵן לְסוּב׃ וְכִאֲמֹר׃ וּמִיָּהוּ הֵיכְנוּ לְפִי תִירוּץ סִבְרָא
 שְׂתִירְצוּ קַתּוֹם דְּיוֹמֵי לְהַמִּיהַתֵּם דִּי"ל דְּאִיכָּה סִבְרָא לְדִיחּוּשׁ כּוֹלֵי הָאִי לֹא שְׂכִית׃
 הוּא לְכוֹנֵתִים לְמִיחָשׁ לְדִילְמָא אִיכָא זַב וְזַבֵּה וּמְאֻרַע וּמִטְעָמִי מְקַדֵּשׁ וְשְׂמִיעַ קוֹל
 וּבִיטּוּיֵי שְׂפִיתִים וְכוּ׃ שֶׁהֵגִיעוּ לַגְּבוּרֹת וְדִילְמָא יָמוּת אֲחֵד מֵהֶם כּוֹלֵי הָאִי לֹא חֲיִישִׁי
 לֹא שְׂכִית׃ הוּא׃ וְאִ"כ הִכָּא גְבִי בְּהִמָּה זָקֵן הִרְבֵּה לְדוּפֵן לְיִיכָא רַק חֲשֵׁשׁ׃ זַב
 דְּשִׁמְעָא תַּמּוּ׃ בְּלִפְדֵי חֲיִישִׁי כִיּוֹן דְּבּוֹקֵן שֶׁהֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת מִית׃ שְׂכִית׃ בִּיה׃ וְחֲיִישִׁי
 בִּיה׃ לְשִׁמְעָא יָמוּת׃ אֲחַךְ לְפִי תִירוּץ הַשְּׂכִי דְדוּקָא לְגְבִי מִבִּיא גִט הוּא דְאֲמַר הַתּוֹם
 רַבָּא לְסִבְרָא זַב לְחֶלֶק בֵּין זָקֵן לְזָקֵן שֶׁהֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת מִשּׁוּם חוּמַר דִּאֲ"א אֲבָל בְּשׁוֹלָח
 חֲטָאֲתוֹ אֵין חִילּוּק בֵּין הֵגִיעַ לַגְּבוּרֹת לֹא הֵגִיעַ כְּלָמוֹ׃ וְאִפִּי לַחֲשֵׁשׁ דְּשִׁמְעָא יָמוּת
 אֵין לְחֶלֶק׃ אִ"כ הוּא הַדִּין כִּמֵּי לְעִכּוֹן זַב בְּבִהְמָ׃ לְדוּפֵן לֹא חֲיִישִׁי לְמִיתָה
 הַבִּהְמָ׃ אֵין חִילּוּ בֵּין בְּהִמָּה שֶׁלֹּא הֵגִיעַ לְסוּב יָמֵי שְׁנֵי חֲיִישִׁי לְזָקֵן הִרְבֵּה דְּכָכָל בּוֹכָה
 לֹא חֲיִישִׁי לְמִית׃ וְהִקְטִינוּ מִדְּבִירֵי הַתּוֹם כִּרְאִי דַּס"ל לְעִיקָר כַּסְתִּירוֹן הַשְּׂכִי דְסִימּוֹ

דינים השייכים לדפנות הסוכה נו

עליה ותדע דאמתני' דהמבי' גט קאמר לה התם ולא אמתני' דהשולח חטאתו ע"כ. וה"כ אפי' דהמ' זקנ' שהגיע לסוף ימי שני חייה בזמן שהגיע לגבור' לענין זה דדופן לסוכ' לא חיישי' בה לשמ' תמות וכשנ' לדופן דסוכ'. וכן עיקר לרינא. אך בדעה' טריפ' אכתיו איב' לספוקי אפי' לפי תירדן השני של התוס' הכז' משום דכיון דטריפ' לא חיה גרע מוקן שהגיע לסוף ימי שני חיו וי"ל בה דמית' שכיח' בה וחיישי' שמא תמות אף לענין זה דדופן לסוכ' ופסולה לדופן לסוכ' משום שמא תמות. ומיהו לפי מ"ש לעיל ה' ס"ג דאפי' לעשו' דופן מבהמ' ע"י לבד שרי משום דלא שכיח דאיכ' תרי דלא שכיח ובכה"ג לא גורי'. א"כ איב' למימ' דהוא הדין כמי דגם מבהמ' טריפ' שרי לעשו' דופן לסוכ' דהוה כמי תרי דלא שכיח. דהא בבהמ' שיש בגובהה עשר' אפי' בטריפ' שרי כיון דהיא קשור' ומתוח' למעל' באשלי. ולא שייך ספיק' דידן אלא אם הבהמ' טריפ' אין בגובהה עשר' רק גובהה ז' ומשהו והסוכ' אין גובהה רק עשר' ומוקים לה בתוך ג' לסבך דהויא דופן ע"י לבד. וה"כ אף אי כימ' דבהמ' טריפ' מית' שכיח'. מ"מ בהמ' טריפ' לא שכיח' היא ואיכא הכא כמי תרי לא שכיח חד דלא שכיח שלא תהא הסוכ' רק גובה עשר' והבהמ' גובהה רק ז' ומשהו ומוקים לה תוך ג' לסבך. ועוד לא שכיח אחר דבהמ' טריפ'. ובכל כי האי גזכא דאיב' תרי לא שכיח לא גזרינן לפסול הסוכ' מעת' טרם מיתת הבהמה משום חשש' לשמ' תמות ואי מיית' כוונא אע"ג דמית' שכיח' בה ככ"ל :

פ"ו הא דכתבו הטור והש"ע דעושין מחיצה לסוכ' מצעלי חיים. היינו לומר דחשיב מחיצה דבר תורה. אבל אה"כ דלכתחל' אין כיון לעשות כן כיון שיש לחוש למית' ולכיתוק שיכתקו קשירתן שקשורין ומתיחי' למעל' ולא הוצרכו הטור והש"ע לבאר זה כיון שכבר כתבו דברי ר' פרץ לעיל דאין כיון לעשות מחיצו' מסדיכין משום דילמ' מכתקי. וכן כ"ל דכיון להחמיר לכתחל' בדופן בצעל חי. הרב מהר"י חזן ז"ל בס' חק"ל ח"ה ח"א סי' קכ"ח ד' ר"ו סג"ב : ס"ח יכול לעשות מחצירו דופן לסוכ' להכשיר' ואפי' ביו"ט. ובלבד שלא ידע אותו שהוצמד שם שבצביל מחיצ' הוצמד שם. אבל בחול אפי' אם הוא יודע שפיר דמי. ש"ע. ואפי' ביו"ט אינו אסור לא באותו ג' דפנות המתירין הסוכ'. אבל בדופן רביעי' שרי. מור"ס בהגה"ה :

פ"ט כשעוש' מחצירו דופן אין לורך לקושרו שם כמו בעוש' הדופן מבהמ'. דבהמ' שאני' שהיא כדה שלא לדעת ואכן בעינן מחיצ' שיכול' לעמוד ועומד. משא"כ באדם שאין כד ממקומו שהועמד בו שלא לדעת. כ"כ ה"ה ז"ל פי"ו מה' שבת הלכ' כ"א. וכוונתו דבהמ' כדה והולכת לה שלא לדעת וחיישי' בה לשמ' תברח. משא"כ אדם דאינו זו ממקומו אלא לצורך וליכא למיחש ביה לשמא יברח וכ"כ המנ"א ז"ל סי' שס"א סוף סק"ו :

ע' כיון דטעמ' דאדם א"ל לקושרו לפי שאדם אינו כד ממקומו שלא לדעת כנו' באות הקודם. כ"ל דאם עוש' דופן לסוכ' מאדם שוטט לריך לקושרו כמו כשעוש' דופן מבהמ' כיון דהוא שוטט גם הוא כד ממקומו שלא לדעת בבהמ' וגרע טפי מבהמ'. מיהו באדם חרש שדברו בו חבמי' דאינו שומע ואינו מדבר מספקא לי אם לריך לקושרו בבהמ' כיון דגם חרש חסר דעת הוא. או שמא כיון דחרש כמי יש לו דעתא קלישתא כדאמר' ביבמות פרק חרש דקי"ג סג"ה

דינים השייכים לדפנות הסוכה

טע"א דחרש דעת' קלישתא הוא ופי' רש"י כלומר דעתו מועט' שאיכו מחודל' להכין כשאר בני אדם עי"ס. איכא למימר דלענין זה שלא יזו ויכוד ממקומו שלא לזור' בר דע' הוא ואיכו כד ממקומו שלא לזור' כאדם בר דע' שלם :

ע"א הא דביו"ט צריך שלא ידע האדם שהועמד שם שלש מחי' הועמד . כתב רבינו יהונתן דה"ט דכשהוא שלא לדעת הו"ל כמחי' העשוי בשוגג אבל אם יודע דלשם מחי' הוא עומד שם הוה מחי' עשוי' במזיד . וכתב הר' מעש' רקח ז"ל ספ"ד דה' סוכ' ולפ"ז כלל דאפי' כל הד' מחי' יכול לעשותן מבני אדם שלא לדעתם דהא בלא דופן ג' לא מיקרי סוכ' כלל גם עובד' דש"ס ע"כ שתי מחי' הוה ואפ"ה שרי . א"כ ה"ה והוא הטעם בכל הד' לפי פי' רבינו יהונתן ז"ל ע"כ . והוא פשוט ולא ידעתי מה בא ללמדנו :

ע"ב דוקא אדם שרי להעמידו לדופן ביו"ט אבל בהמ' הוה כען בעלמא ואסור להעמיד' ביו"ט לדופן ג' וכ"כ רבי ירוחם . מנ"א :

ע"ג האומך סוכתו על כרעי המטה והכרעיס הן מחי' . אם יש בה גובה עשר' טפחי' מן המטה לסכך כשר' . ואם לאו פסול' . ואם סמך הסכך על עמודים והכרעיס הן דפנו' אפי' אין גובה עשר' מהמט' עד הסכך כשרה כיון שיש י"ט מהאין עד הסכך . ש"ע :

דיני סוכה שחמתה מרובה מצלתה ויתר דיני הסכך

א' סוכה שחמתה ולגתה שוים מלמעל' פסול' לפי שהחמה מתפשטת בריוחקה ויהיה למטה חמת' מרוב' מלגת' . אבל אם חמת' ולגת' שוין מלמט' כשרה . ש"ע סי' תרל"ח :

ב' אם צירוב ממנה כלתה מרוב' שני משהוין ובמיעוט ממנ' חמת' מרוב' משהו בענין שבכרף יחד החמ' והלל של כל הסוכ' יהיה גלת' מרוב' מחמת' כשר' . ש"ע . ויש מחמירין אם הסוכ' גדול' ויש מקום ו' על ו' שחמת' מרוב' אע"פ שבכרף כל הסוכ' הוי הגל מרוב' . מורס בהגה"ה . פירוש לסכך שפסק מרן דכשר' . אפי' ליגב תחת אותו חלק שחמתו מרוב' שפיר דמי ולסכך' יש מחמירין שבת מורס אם הסוכ' גדול' . היינו שלא ליגב באותו חלק שחמתו מרוב' . אבל לשאר החלק אין זה פוסל אותו כיון שיש שם הכשר סוכ' . ט"ז :

ג' דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנה הכוכבי' הגדולי' . היתה מעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבי' כראין מתוכ' כשר' . ש"ע :

ד' אם היתה מעובה כל כך עד שאין המטר יכול לירד בה כתבו התוס' פ"ק דסוכ' דף ה' ע"א ד"ה כי עבד דפסול' . דאע"ג דדפנות לא חיישינן אי עבד להו קבע מ"מ בסככה שעיקר הסוכ' על שם הסכך לא מיתכשר' עד דעגיד לה עראי . וכ"כ המרדכי פ"ק דסוכ' בשם ר"ת . אבל מדברי רש"י גבי סוכ' נגב"ך דה"ה והוא שיעש' לגל סוכ' מוכח דאף שמגבי' מן המטר כשרה . וכן הוא דעת הטור סי' תרל"א . והב"ח סי' תרל"ה פסק כסכך' התוס' ור"ת דפסול' . והלבנוש סי' תרל"א כתב דתחל' בסתם דפסול' ועוד כתב ויש מכשירין ויש להחמיר ע"כ . ועיין לקמן אות :

ה' הא דכתב ר"ת דכאין המטר יכול לירד בה פסול' אינו אלא מדרבנן שלא יהיה כמין בית . כ"כ הט"ז ז"ל סי' תרל"ה סק"כ . ודבריו נפלאו ממני

דיני סוכה יטחממה מרובה מצלתה ויתר דיני הסוכך נו

דהא ר"ת הוכיח סברתו דפסול' ממאי דאמר' דרי' פ"ק דתעני' ובסוכ' פרק היסן דנשמי' בחג סו' קלל' הלא וזי' אפי' מעוב' שמצלת מן הנשמי' כשר' אמאי הוה סו' קלל' הלא יכול לסכך סוכתו מעוב' כ"כ שמצל' מהנשמי'. ואס' כדדברי הט'. וז"ל כיון דלא מיפסלא לא מדרבנן לא שייך לומר שהנשמי' סו' קללה. וכ"כ התוס' להדיא ריש סוכ' ד"ה כי עבד ליה וכו' דאפי' את"ל דאסור משום גזרת תקרה כיון דלא אסור לא מדרבנן לא שייך למימ' שהנשמי' סו' קלל' עי"ש. הרי לך מפורש וז"ל מדברי התוס' דהוכיחו מהא דנשמי' סו' קלל' דסיכ' שסככ' מצל' מן הנשמי' פסול' כדדברי ר"ת דפסול' מדאורייתא ודלא כהט"ז וז"ל:

ו' מסתמיות דברי מרן וז"ל משמע דדעתו דאפי' שהיא מעובה עד שמצלת מן הנשמי' כשר'. וכ"כ הר' חיד"א וז"ל דברכ"י דהכי משמע מסתמיות דברי מרן ובדיעבד כשר' בכל נוכח וזו היא סברא מציעת' דאיכא מאן דמכשיר אפי' לבתחיל' לעצית' כאשר חפץ בה מעוב' כמין בית ממש ובמבואר דס' שבולי הלקט ובמה גדולים ס"ל דבדיעבד מיהא כשר'. אבל האחרונים פסלו אף בדיעבד. ומיהו כרא' בדביעבד כאשר יהיה האופן דאי אפשר ליטול קצת מהסכך מפני סיבה ישלסמוך על המכשירין ע"כ. ולי' הים צעיר כ"ל לענין דוכא כיון דלר"ת והתוס' פסול' מדאורייתא ולדעת מרן דב"י גס דעת' הר"א ש' והטור כר"ת הית' לן להחמיר ולפסול אפי' בדיעבד כיון דמפיקא דפלטות' דרבוותא' היא בדאורייתא' וכאשר העלו האחרוני' וז"ל. ועיין לעיל בדיוקים השייכים למין הראוי לסכך אות' ק"ו כנ"ל.

ו' סוכה מעובה כמין בית עד שמצלת מן הנשמי' אס' נוטל מקל' מן הסכך צענין סיהא הנשמי' יורדי' לתוכ' כשר' ואין צרי' לקלקל כל הסכך מעיקרן. איה רבה: ד' בשבת וביו"ט אסור לומר לגוי שיטול מהסוכ' המעוב' עד שאין הנשמי' יורדין לתוכ' מקל' מהסכך שלא תהא מעוב' כל כך. וליטול כדי להכשיר וז"ל דהוי שבות דשבות דסותר אינו חייב לא ע"מ לבנות מחד"כ להכשיר סוכ'. ואי הוי ממש סותר ע"מ לבנות במקומו שצ"י כך מוכשר' יהיה אסור מן התור' בשבת. וביו"ט כשאין לו סוכ' אחרת לאכול וז"ל דמכשירי אוכל נפש הוי עסי' תקי"ד. פרי מגדים סו' תרל"ח אות א' הביאו הר' עיקרי הד"ט סו' ל"ב אות ט"ו. וכתב על דבריו דלא ידע מאי מכשירי אוכל נפש איכא הכא דאילו לא היה רשאי לאכול מן שאין לו סוכ' יפה היה אומר אלמס כיון שאס' אין לו סוכה אינו חייב להשתענות ויכול ורשאי לאכול מה דמות נערוך ליטול מהסכך כדי להכשיר' משום מכשירי אוכל נפש ע"כ. ולזה וז"ל דמ"מ כיון דחויבא מיהא רמיא לעשות סוכ' כדי לאכול בסוכ' בחג זה אפש' דחשיב מזכרי אוכל נפש לאכול כמלות התור' שצותה להיות האוכל נפש דחג זה בסוכ' וחייב לעשות טוב'. לא שלדידי אי"ש צעיר מטעם אחר תמיהא לי על הר' פרי מגדים וז"ל דאף אי יתיבנא ליה כל דילי' דחשי' בנין הסוכ' צורך אוכל נפש אינו אלא מכשירי אוכל נפש. וכיון דהוה מכשירי איכל נפש הא קי"ל דמכשירי איכל נפש שיכול לעשותו מעיו"ט לא הותר לעשותו ביו"ט וא"כ בנין סוכ' איכס' אלא מכשירי אוכל נפש שיכול לעשותו מעיו"ט. ובתירוצין ד' ע"א מבואר דמי שגפל דופן סוכתו ביו"ט והוא צריך לאכול ולשתות ולייזן אין לא תקנ' אלא שיעש' חבירו דופן לסוכתו כדי שיאכל וישת' ובלבד שלא יודיעו שלשם דופן הוא מעמידו

דיני סוכה שחמתה מרובה מצלתה ויתר דיני הסכך

ובכלים אסור לו לעשו' הדופן ביו"ט משום כנין אוהל ביו"ט . הרי מבואר דלא
 הותר כנין סוכ' ביו"ט משום כורך אוכל נפש . אבל שאסור לישראל לעשותו
 אסור לעשותו אפי' ע"י גוי וזה ברור . וא"כ אסור לומר לגוי ביו"ט שיטול
 מהסוכה המעוב' מקצת מהסכך :

ט' היה ביסוי דק מאוד שיש בה חויר הרצ' לא שאין ג"ט במקום אחד ובין
 הכל צלת' מרוב' מחמת' כשרה . ש"ע . ולא חיישינן דילמ' קלים טפי ובזיר
 שיעור' דלל ולאו אדעת' . הריטב"א בחי' לסוכ' לדכ"ב :

י' היה הסיכוך מדובלל (פי' מדובלל) והוא הסיכו' שהיה מקצתו למעל' ומקצתו
 למטה כשר' . ובכלל שלא יהיה בין העול' ויורד ג' טפחי' . ואם היה ברוחב
 זה העול' טפח או יותר אע"פ שהוא גבוה מג"ט רואין אותו כאלו ירד למטה
 ונגע בשפת זה היורד והוא שיהיה מכון כנגד שפת היורד . ש"ע . דהיינו שיש
 בחויר שבין התחתון טפח שלהוי להוריד העליון ואז כשר' אפי' חמת' מרוב'
 שיהא הכל מרוב' כשהחמ' באמצע הרקיע . מורם בהגה"ה :

יא' קנים היוצאים לאחורי הסוכ' כגון שאחורי דופן אמנעי בולט' קנים מן
 הסכך ויש בהם הכשר סוכ' ולכלתן מרוב' מחמתן וג' דפנות כשר' . אע"פ
 שהדופן האמנעי לא נעש' כשבילן לא בשבי' עיק' הסוכ' שהיא לפני' ממנו . ש"ע :
 יב' וכן הקנים הבולט' מן הסכך לצד הפרוץ ודופן אחד כמשך עמהם . אע"פ
 ששם' דופן על הצדדין יתר על ז' והו"ל למימר הרי גיל' דעתו לעשות כל
 הסוכ' בדפני' ארוכו' ודופן אחד שנמשך עם הקנים של סכך אינו מן הסוכ'
 לא בפני עצמו עומד וכמלא שאין לו לא דופן אחד שהוא הדופן הנמשך . אפי'
 הכי כשר' . ש"ע . כלומר ששיטת דאם אינו לא ז' בוונתו להשתמש בכל הסוכ'
 ולא עש' לא בתקון חו"ל מש"כ כשעש' יתר על ז' שאז גילה דעתו לעשות כל
 הסוכ' בדפנות ארוכות :

יג' מה שהכשירו מקצת חכמי' לעשו' סוכה בת ג' דפנות כתקנה ולהמשיך
 מן הסכך לתוך הליווא"ן תחת התקרה ולאכול ולישן שם . מהא דקי"ל
 פסל היוצא מן הסוכ' כדון כסוכ' דחשבו מה לי פסל היוצא מלפני הסוכ' ואין
 לו ג' דפנות דפסול מן התור' ואפ"ה הכשירו מפני שבא מבח סוכ' כשר' ומה
 לי שהפסל הזה יכנס תחת התקרה כיון שבא מחמת' סוכ' כשר' . אלו החכמים
 טעו טעות גדול' דהתם בפסל היוצא מן הסוכ' לא הכשירו לא ח"כ כמשך עמו
 דופן אחד מג' דופני הסוכ' דקמ"ל דאין רואין את הארוך כנגד הקבר לא רואין
 את הקבר כנגד הארוך ויש לו ג' דפני' לפסל הזה . ואפי' תימא דאין רואין את
 הקצד כנגד הארוך אפ"ה כשר הפסל דהא אית ליה ב' דפני' דעריבן והדופן
 הקצר לא גרע מטפח ומכשר' . אבל כדון דידו מה יועיל הכשר הסוכ' למה
 שהוא תחת התקרה והו"ל כעוש' סוכתו בתוך הבית דהא קי"ל דופן עקומ'
 מתיר ואין אוכלין ואין ישבין תחתיה . ואפי' לדעת הר"ה ז"ל דכת' דסכך
 פסול מן הצד פחו' מד' חמות ופנים תחתיו . הכי מילי היבא דהוי בתוך דופני
 הסוכ' דהכל חשוב כסוכ' . אבל כדון דידן הוא פסל היוצא לפני הסוכ' שאין
 דפני' הליווא"ן מתירין הסוכ' שהרי הן רחוקי' מן הסוכ' יותר מד' אמו' . הילכך
 הוי סכך תחת התקרה ופסול לכ"ע והישן תחתיו הוי כישן בתוך הבית . וב"ש
 שגל הפוסקי' חלוקין על הר"ה ז"ל . הרדב"ו ביטנו' ח"א סי' רמ"ו :

וַיְיָנוּ סוֹכָה שְׁחִמְתָּהּ מְרוּבָה מִצֵּלָתָּ וַיִּתֵּר דִּינִי הַסֶּכֶךְ נָח

י"ד סככה בשפודין שהן פסולין לסכך בהן ואין בהן ד' ואין מהן ד' במקום אחד והנחת בין שפוד לשפוד כמלא שפוד ונתן שם סכך כשר פסול - שאי אפשר למצא שיתמלא כל האוויר מסכך כשר וכמלא הפסול מרוב - אבל אם העדיף סכך הכשר מעט על הפסול - או אם היה הפסול נתון שתי ונתן הכשר ערב או איפכא כשר - שאז מתמלא כל האוויר מסכך כשר - ש"ע - ודוקא בסוכ' גדול - אבל בסוכ' קטנה צריך להיות מן השפודין פחות מג' במקום אחד - מור"ם בהגה"ה :

ט"ו בית המקור' בנשרי' שאין עליהן מעויב' (פי' טיט וצרורו' שמשמיו' עליהם) וכל להכשירו לשם סוכ' די בזה שיסיר כל המסמרו' לשם עשיית סוכ' - או שיטול מבין שני נשרי' אחד ליתן סכך כשר במקומו וכול' כשר' אפי' הנשרי' רחבי' ד' - ויש מי שאומר שצריך שלא יהיו הנשרי' רחבי' ד' - ש"ע - ויש להחמיר כסדר' הים מי שאומר - לבוש - וכ"כ הב"ח - ועיין לקמן או' :

ט"ז אם כבר נעשי' המעויב' אין להתיר להסיר המעויב' ואח"כ לפקפק או ליטול אחד מביתי' - הרלב"ח ז"ל סי' א' בשם מהר"א זרפתי ז"ל - כנה"ג - והמנ"א הביא דברי הכנה"ג וכתב וכו' למעט' כי נרא' דעדיף טפי ע"כ - ובתשו' מהרלב"ח שם ביאר מהר"א זרפתי ז"ל טעמו לסדרתו וז"ל מפקפק או כוול' או מבנתים דסני בתקר' שאין עליה מעויב' היינו טעמא דאם לא שהית' לו מחשב' פיסול דאוריית' לעשו' עליה מעויב' הית' התקר' כשר' מן התור' אע"פ שכל כשר הוא ד"ט שאינה פסול' לסכך בהן לא מדרבנן גזיר' משום תקר' הלכך כיון שהתקר' הזאת לא נעשי' בה מעויב' ולא כפסל' מדאוריית' לא משום מחשב' לבד א"כ די אפי' בכוטל אחר מבנתים - אבל בתקר' שהית' עליה מעויב' ודאי שלא די להסיר המעויב' ואח"כ ליטול אחד מבנתים לפי הנרא' לפי שנעשה בה פיסול דאוריית' - ואפי' את"ל דאח"כ דאפי' בהית' עליה מעויב' די בכוטל אחד מבנתים - מ"מ סוף סוף כשיסיר העפר ונשאלו הנשרי' שהיו תחתיה אין בהן פיסול דאוריית' ודמי למי ששם סכך פסול ע"ג סכך כשר ואח"כ סילקו דודאי הסוכ' כשר' - לא שאין כ"ל להתיר אם כבר נעשי' בה המעויב' מהאי דכת' הטור וז"ל ומפני זה יש מחמירין שלא לעשו' סוכ' למט' בבית תחת הגג אע"פ שהסירו הרעפי' כיון שנשאלו עדין העצי' הדקים אשר הרעפי' מוכחי' עליהם - אע"פ שיש אויר גדול בין העצים יותר מכדי העצים - ומ"מ לכל הפנים כשהסירו העפר מע"ג התקר' אע"פ שתתיר בכוטל אחד מבנתים - מדמיכן ליה למי ששם סכך פסול ע"ג הסכך כשר דבסילוק הפסול כשר' לפי שלא היה הפסול' בגוף הסכך הכשר ע"כ - הרי שמהר"א זרפתי ז"ל ביאר טעמו וזימקו בתקר' שיש עליו מעויב' דאין להתיר להסיר המעויב' ואח"כ ליטול אחד מבנתים - לפי שכיון שהיה עליה מעויב' הרי נעש' בה פסול דאוריית' משא"כ בשלא היה עליה מעויב' לא כפסל' מדאוריית' לא משום מחשב' לבד דהתקר' בלתי מעויב' כשר' מדאוריית' אע"פ שכל כשר רחב ד' רק מדרבנן פסול' משום גזר' תקר' הלכך כיון שהתקר' הוא' לא נעשי' בה מעויב' דלא כפסל' מדאוריית' לא משום מחשב' לבד לכן די אפי' בכוטל אחד מבנתים - ומיהו גם עיקר טעמו הלזה אינו מוכרח כיון דעל כל פנים בזה שנעש' התקר' לשם בית פסול' מדאוריית' אף שלא נתנו עליה המעויב' ומה לי אם פיסולו הוה ע"י מחשב' או ע"י מחשב' ומעש'

דיני סוכה שחמתה מרובה מצלתה ויתר דיני הסכך

ומעש' סוף סוף בין הכי ובין הכי התק' פסול' דאורי' ואיכ' בה משום תולמ' דבר תור' דהיי' תעש' לשם כל ולא לשם דבר אחר ותק' זו אף שלא הית' עליה מעו'ב' געש' לשם בית וא"כ אי סני בתק' שלא הית' עליה מעו'ב' בכוטל אחד מבינתים להוציא' בזה מתעש' ולא מה"ע . ה"ב די בהכי אף בהיתה עליה מעו'ב' ונרא' ברור דהייכו טעמ' שכתב ואפי' את"ל דהא"כ דאפי' בהית' עליה מעו'ב' די בכוטל ה' מבינתים וכו' . לא דמ"מ כתב דלא כ"ל להתייר בכוטל' אחת מבינתים כשהית' עליה המעו'ב' משום מ"ש הטור בשם יש מחמירין שלא לעשו' הסוכ' למט' בבית תחת הגג אע"פ שהסירו הרעפים וכו' . והנה הטור ז"ל שם חלק על הים מחמירין וכתב דמותר . וכן פסק מרן ז"ל בש"ע לעיל סי' תרכ"ו סעי' ג' עיין לעיל בדיני' השייכי' לעשיית הסוכ' אר' וא"כ מינה נמי הכא גבי תיקר' כשיש עליה מעו'ב' דסני כשיסיר המעו'ב' בכוטל' אחד מבינתים לדעת הטור ומרן ז"ל ואפשר דכשיש עליה מעו'ב' עדיף טפי דאיכא ג"כ מעש' בהסר' התק' וכמ"ס המג"א ז"ל . ועוד דאפי' להיש מחמירין שהביא הטור . כ"ל דשאני התם שאינו נותן הסכך הכשר בין העצים הדקים לא על הסוכ' שתחתיה . משא"כ כאן בתק' שכוטל אחד מבינתים ונותן במקומו סכך כשר ספיר מוציא מעש' זה דכוטלית הא' מבינתים ומעשה שאחריו שנותן במקומו הסכך כשר להוציא מדי המהשכ' ומידי המעש' דפיסול דהתקרה והמעו'ב' שהית' עליה להכשיר גם הגסרי' שנשארו קבועים שם ע"י הסכך הכשר שנותן אללם במקום הכשר הא' שנטל מבינתים . ולכן כ"ל עיקר לדיכא דאפי' בתק' שהית' עליה המעו'ב' די בכוטלית ה' מבינתים כמו בתק' שלא הית' עדין מעו'ב' עליה . ככ"ל :

י"ז אפי' להרב מהר"א ז"ל דאוסר בתק' שיש עליה מעו'ב' אפי' שיסיר המעו'ב' ויטול אחד מבינתים . דוקא כטילת אחת מבינתים הוא דלא סגי משום דמעו'ב' סכך פסול הוא דאורי' ובעיא תיקון לכול' . אבל במפקק שהוא מתקן כל הכשרי מוד' דמותר וכדמשמ' מדבריו . גם בכוטל אחד מבינתים ברא' לפי מסקנתו שם להכשיר . אליה דבה . ומ"ס דלא אסר לא תיקון דכוטל' אח' מבינתים אבל בתיקון דמפקק מודה דמותר . ודאי דכן קשמע מדבריו . אך מ"ס דגם בכוטל' ה' מבינתים ברא' דמסקנתו שם להכשיר . אחר המחיל' דבהא לא דבר ככונ' דודאי דבתיקון זה בכוטלית ה' מבינתים דעתו לאסור מכא דברי הטור בשם הים מחמירין כמבואר בדבריו . ומיהו כבר כתבתי באר' הקודם דלענין דיכא לא נקטינן בזה כוותי' כיון דהטור חלק שם על הים מחמירין ופסק כן מרן ז"ל בש"ע וגם לדעת המחמירין שם יודו הכא גבי תקר' דשרי בכוטל' ה' מבינתים אע"פ שהית' עליה המעו'ב' כדכתיבנא שם וכן עיקר : י"ח אם נתן סכך פסול על גבי הסכך הכשר וסילקו ודאי הסוכה כשר' ואין צריך הכשר אחר אפי' נענוע או ליטול מבינתים כמו גבי תקר' . משום דתק' שאין עליה מעו'ב' שאני דגוף התק' במהשכ' פסול נעשי' וכ"ש אם כבר היה בה המעו'ב' . משא"כ בשם סכך פסול על סכך כשר דהסכך הכשר במהשכ' ובמעש' בכשר שתהי' גוף הסכך . הרב מהר"א ז"ל דרפתי ז"ל שם . והוא פשוט והרי הוא מבואר מהא דאמרי' בסוכ' ד' י' ע"ב דמגמין שמעי' דרב אשי שם כתונתי' על הסוכ' וא"ל רב אשי שסילקו משו' שלא יאמרו קא מסככי בדבר המקבל טומא' וכו' .

דיני סוכה שחמתה מרובה מצלת' ויתר דיני הסוכך נט

וכו' . דמוכח דלא איפסל' הסוכ' כמה ששם עליה הכתונת דהוא סוכך פסול
דלא הצריך רב אשי להכשיר הסוכ' אחר שישלך הכתונת מעליה וזה פשוט :
וגראה ביעיני שאם סוכך סוכך כשר על גבי תקרת ביתו ולא הניח החלל
טפח בין הסוכך לתקרה אע"פ שישלך התקרה מתחת הסוכך וכשאר הסוכך
לבדו . סוכ' זו פסול' היא עד שיכענע הסוכך לשם סוכה . וכן אם היה הסוכך
תחת התקרה' ושלך התקרה' צריך לנענע הסוכך לשם סוכ' אע"פ שהיה חלל הרב'
בין התקרה לסוכך . שה"ג בשם ריא"ו פ"ק דסוכ' . כנה"ג . ומ"ש בדין השני
דכן אם היה הסוכך תחת התקרה' וישלך התקרה' דצריך לנענע הסוכך . הכל בו
והג"א חולקין על זה וכתבו דזה לא מיקרי תעש' ולמ"ה כיון שאין הפיסול בסוכך
עצמו וכן פסק מורם בהנה"ה סי' תרכ"ו עיין לעיל בדינים השייכים לעשיית
הסוכ' זאת . ומהשני על הכנה"ג שהביא דברי ריא"ו ולא זכר שדין זה במחלוק'
היה שנויה . וגם בדין הראשון כשהניח הסוכך על התקרה' ולא הניח החלל
טפח בין הסוכך להתקרה' וישלך אח"כ התיקרה' נראה דלדעת הכל בו והג"א ומורם
ז"ל א"צ לנענע הסוכך מה"ט נופי' דכתבו בעש' הסוכ' תחת התקרה' וישלך אח"כ
התיקרה' דה"ג אין הפיסול בעיקר הסוכך . ומיהו כ"ל דבנתן הסוכך על התקרה'
ואין בין הסוכך להתקרה' חלל טפח כ"ע יודו דצריך לנענע הסוכך אחר שישלך
התקרה' . דשאני התם בעש' הסוכ' תחת תקרת הבית דשם סוכ' עליה רק
שהיא תחת התקרה' ובהסר' המונע דהיא תקרה' הבית סגוי . משא"כ בנתן הסוכך
על התקרה ואין בין הסוכך להתקרה' אפי' חלל טפח דאפי' שם אוהל אינו על
הסוכך וכ"ש שם סוכ' וכאילו גם הסוכך תיקר' והו"ל כאילו הפסול בגוף הסוכך .
וכי מסלק התקרה דאז חל שם סוכך סוכ' על הסוכך הו"ל תעש' ולמ"ה ולכן
צריך לנענע הסוכך . אבל אם הניח בין הסוכך לתקרה' חלל טפח כיון דבחלל
טפח זה שם אוהל מיהא על הסוכך כי מסלק אח"כ התקרה' להכשיר' לסוכ' ליכא
משום תעולמ"ה כמו בחוטט בגדים שאכתוב לקמן בדיני סוכ' כגב"ך ורקב"ש
אות ה' . וזה ברור . וכן עיקר לדינא בדין זה הראשון של ריא"ו כששם הסוכך
על התקרה' ואח"כ ישלך התיקרה' דאם היה חלל טפח בין הסוכך להתקרה' די
בהסרת התיקרה' וא"צ לנענע הסוכך אח"כ אבל אם לא היה אפי' חלל טפח
צריך גם לנענע הסוכך אחר שישלך התקרה' . אבל בדין השני של ריא"ו בסוכך
תחת התקרה' ויש חלל הרב' בין התקרה' להסוכך כבר כתבנו דרבים חולקים
בזה וס"ל דאין בזה משום תעש' ולמ"ה ופסק כן מורם בהנה"ה :

ך' אפי' לדעת ה"ס מי שאומר שכתב מרן הש"ע שצריך שלא יהיו הנסרים רחבי'
ד' והיא דעת הרמב"ם ז"ל עד כאן לא אסר הרמב"ם בנסרי' שיש ברחבן
ד' לא במפקפק משום דהרוא' שישב תחתיה' יסבור שמותר לסוכך בהן וישב
ג"כ תחת הבית . אבל כשנוטל אח' מצינתיים גם להרמב"ם מותר אפי' ביש
ברחבן ד' דהרוא' ירא' שהוצרך לתת פסל בינתיים ולא יבא ליטב תחת תקרת
הבית . וכן משמע בגמ' דקאמ' אי משו' תולמ"ה בחדא סגוי . משמע דהיכ' דליכ'
גור' תקר' לא משו' תעולמ"ה במפקפק כמי סגוי . וכן משמע בהרמב"ם ככ"ל
ברור לדעתו . מג"א . ומ"ש דכן משמע בהרמב"ם כוונתו ממ"ש הרמב"ם פ"ה
מה' סוכ' הלכ' ח' וז"ל תקר' שאין עליה מעויב' וכו' לא נסרי' תקועי' בלבד
ה"ו פסול' שהם לא נעשו לשם סוכ' לא לשם בית לפיכך אם עסקק הנסרים

דיני סוכה שחממה מרובה מצלחה ויתר דיני הסכך

והניד המסמרי' לשם סוכ' ה"ז כשר' ובלבד שלא יהא בכל כסר ד"ט . וכן אם כטל אח' מצינתים והניח במקומו סכך כשר לשם סוכ' ה"ז כשר' ע"כ . ומדעתך הרמב"ם לתנאי זה דובלבד שלא יהא בכל כסר ד' בצבא ראשון' בתיקון דמפקפק מקמי להבדל שניה דהתיקון דכוטל אח' מצינתים ולא נטר ללאתנוי' לתנאי' זה דובלבד שלא יהא בכל כסר ד' לבסוף אחר הבדל השני' דהכוטל אח' מצינתים משמ' דאינו אוסר ברחצן ד' אף בהתיקון דפקפק להבדל ראשון' בלבד דעלי' התנ' תנאו זה . אבל בהתיקון דכוטל אח' מצינתים דהבדל שני' גם ברחצן ד' שרי כיון דכוטל אח' מצינתים זהו כונת המנ"א במ"ש דכן משמ' ברמב"ם . והא ודאי דיפה דקדק מהרמב"ם דהכי מוכח מדבריו כאמור . אבל מדברי ה"ה ז"ל שם מוכח להדי' דסובר בדעת הרמב"ם דגם בתיקון דכוטל אח' מצינתים דהבדל שניה דוקא בשאין בכל כסר ד' אבל אם יש בכל כסר ד' אפי' תיקון זה דכוטל אח' מצינתים לא מהני שכתב וז"ל תקר' שאין עליה מעויב' וכו' שם משנ' תקר' וכו' רי"א דש"א וכו' ובה"א מפפק או כוטל א' ור"מ אומ' וכו' ופסקו בהלכו' כב"ה ואליבא דר"י וכן עקר ופי' רבינו תקר' זו היא מנסרים שאין בהן ד' והוא הנכון ע"כ . הנה שכת' דפי' הרמב"ם תקרה זו דאמרו ב"ה אליב' דר"י מפפק או כוטל אח' מצינתים הוא מנסרי' שאין בהן ד' . וא"כ מבואר מזה דגם בתיקון דכוטל אח' מצינתים' סובר הרמב"ם לדעתו דדוקא בשאין בנסרי' ד' . וכן משמע מלשון הרא"ש והטור ורבי' ירוחם נתי' ח' ח"א דלדע' הרמב"ם גם בתיקון דכוטל אח' מצינתים אינו מתיר אף בתנאי זה דלא יהא בכל כסר ד' . וכ"כ הר"א אליה רבה ז"ל דכן משמע' הטור ורי"ו ודלא כהמנ"א ע"כ . וכ"כ הר"ב זרע אמת ח"ג דה"א סי' ס"ז דע"ה ע"ד דחידוש הוא שחידש' תורתו של המנ"א כנגד הסברה וכנגד פשט לשון הפוסקי' . ואני אומר דמ"ש דהיא כנגד הסבר' ליתא דכבר כתב המנ"א סבר' טוב' וישר' לחלק בין התיקון דמפקפק לתיקון דכוטל אח' מצינתים' גם ליטנא דהרמב"ם ודאי דמוכח טפי כדברי המנ"א וכדכתיבנ' לעיל . אך מפשט לשון הפוסקי' לא משמע הכי וכן מוכח להדיא מדברי ה"ה כדכתיבנ' . ולכן לענין דינא נ"ל דכיון דאפי' במפקפק רוב הפוס' חולקי' על הרמב"ם ובכוטל אחד מצינתים אפשר לומר דגם הרמב"ם מור' דמות' אפי' ברחצן ד' מהאי סבר' דכת' המנ"א וגם מליטנא דהרמב"ם איכא למשמ' הכי כדכ' המנ"א וכאמור . המקל בתיקון זה דכוטל אח' מצינתים' אפי' ביש ברחצן ד' לא הפסיד כיון דאיכא הכא ספק ספיקא ספק אם אפי' בתיקון זה דמפקפק צענין שלא יהא בנסרי' רחצן ד' וכדעת רוב הפוסקי' דלא כהרמב"ם ואת"ל דמפקפק צריך שלא יהא בכל כסר ד' כסבר' הרמב"ם . שמה בתיקון זה דכוטל אחד מצינתים גם הרמב"ם מור' דאפי' ביש בהן ד' שרי ברמב"ם כן מדברי הרמב"ם וכמ"ש המנ"א וכדכתיבנא . ומיהו המחמיר גם בתיקון זה דכוטל אחד מצינתים כשיש בכל כסר ד' תבא עליו ברכ' . אבל דיעבד הסוכ' כשר' כג"ל :

ב"א סוכה שאין לה גג כגון שהיו ראשי הדפנו' דבזקות זו בזו כמין צריך . או שסמך ראש הדופן של סוכ' לכותל פסול' . ואם לא היה גג אפי' טפח . או שהגביה הדופן הסמוך לכותל מן הקרקע טפח . הרי זו כשר' . ש"ע . ויש אומרי' שהטפח לא יהיה אייר רק מן הדופן או הסכך . וצריך שיהיה בה ז"ט על ז"ט בגובה עשר' טפחי' . גם צריך שיהיו הדפנו' לאחר שהן גבוהי' עשר'

דיני סוכה שחמתה מרובה מצלתה ויתר דיני הסכך ס

עשויות מדבר שמסככין בהן דהא הן הס הסכך . ואם כל הדפנות מדבר שמסככין בהן מותר לישן אפי' תחת הדפנות . כ"כ בשירוש רבינו ירוהם ג"ח ח"א . מורס בהנה"ש :

ב"ב הטעם דסוכ' כמין לריף דפסול' מאס דקו"ל שיפועי אהלס לאו כהל' דמי . ונ"ל דהס יש בפחות מג"ט סמוך לגנה דחב טפח שרי . כמ"ס סי' שט"ו סעי' י"א ללבוד דאוריית' הוא . מג"א :

ב"ג מה שכתב מורס ללריך שיהיה בה ז"ט בגובה י"ט . פירוש ולאפוקי אם היא ז' על ז' למטה מי"ט ובגוב' י' הינה דחב' ז' על ז' דפסולה ומודדין העשר' ביושר ולא באלכסון . מג"א :

דינים השייכים לדברים הפוסלים בסכך

א' סכך פסול פוסל באמצע בארבע' טפחים . אבל פחות מד' טפחים כשרה ומותר לישן תחתיו . מן הכלל אינו פוסל הלא בד' אמות אבל בפחות מד' אמות כשר' דהמרי' דופן עקומה דהיינו לומר שאינו רואין כאילו הכותל נעקס ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל ודבר זה הלכ' למשה מסיני . הילכך בית שנפחת באמצע' וסוכך במקום הפחת וגשאר מן התקר' סביב בין סכך כשר לכותלי' פחות מד' אמות כשר' . ומיהו אין יסכים תחתיו כל זמן שיז בו ארבע' טפחי' . צמה דברים אמורים בסוכ' גדולה שיש בהיותר על הסכך פסול שבע' טפחים על שבע' טפחי' . אבל בסוכ' קטנה שאין בה א' על ז' . בין באמצע בין מן הכלל בג' טפחי' פסול' . בפחו' מג' כשר' ויסכים תחתיו ומצטרף להשלים הסוכ' לכשיעור . ש"ע סי' תרל"ב :

ב' מי ששם סכך פסול על גבי סכך כשר ודאי הסוכ' כשרה . כנה"ג סי' זה בהנה" הטור בשם רלב"ח סי' א' בשם הר"א זרפתי ז"ל . וממאי דמיתתי הר' כנה"ג דברי הר"א זרפתי או כאן על מ"ש הטור דין דסכך פסול פוסל באמצע בד"ט וכו' . מוצאך דכוונתו להביא לנו דין מחודש ביה בשם הר"א זרפתי דבשם סכך פסול ע"ג הסכך כשר אין דינו כסכך פסול דפוסל באמצע כנ"ט וכו' דכיון דהסכך פסול הוא ע"ג הסכך הכשר אינו פוסל ודאי הסוכה כשר' . ודבריו נפלאו ממני דאחד הרוא' דברי הר"א זרפתי ז"ל במקומו בעיניו ירא' כל דבר איפכא דגם בכה"ג כל עוד שהסכך הפסול מוגח ע"ג הסכך הכש' ודאי הסוכ' פסול' לא שלאחר שסילק הסכך הפסול מעל הסכך הכש' הוא דכת' שם דהסוכ' ודאי כשר' צטילוק זה שסילקו מע"ג הסכך הכשר ואין לריך אחר שסילק הסכך הפסול לגעגע הסכך הכשר מפני מה שיהיה עליו הסכך הפסול וכתבתי דברי הר"א זרפתי ז"ל באורך לעיל בדיני סוכ' שחמת' מרוב' מצלתה או' ט"ו ואו' י"ח קחנו משם . וא"כ תם אנכי ולא אדע איך כתב על מ"ש הטור דסכך פסול פוסל וכו' דהר"א זרפתי כתב דמי ששם סכך פסול ע"ג סכך כשר ודאי הסוכ' כשר' היפך המפור' בדברי הר"א זרפתי ז"ל דכל עוד שהסכך הפסול מוגח ע"ג הסכך כשר ודאי הסוכ' פסול' ולא מתכשר' הסוכ' לא אחר שסילק את הפסול מע"ג הכשר . סוף דבר שדברי הכנה"ג ז"ל בזה שגבו ממני ולא ידעתי מאי אידון ביה :

דינים השייכים לדברים הפוסלים בסכך

ב' הא' דמן הצד בפחות מד' אמות כשר' משום דאמר' דופן עקום • היינו דוקא כשדפנות מניעו' לסכך • כ"כ הר"ן • וכן עיקר • פ"ח • מנ"א • וכ"כ הריטב"א בחי' לסוכ' לדף ד' ד"ה הית' גבוה ד' אמה ופנה דה אינטבא וכו' כדברי הר"ן ז"ל :

ד' כשעושין סוכ' בתוך הבית ולמעל' הגג המכוסה בנסרי' קטני' שקורין שינדל"ן כל"א ובלע"ז טיגא"ס צריך ליטול עד מקום שהיה פחות מנ"ט כנגד הדפנות כיון דאין הדפנות מניעו' לסכך • וכן היעו' סוכתו בחון ומתצרף כותלי' הבנויים תחת הגג של שינדל"ן ואין הכותלי' מניעין להגג אפי' פחות מנ"ט והגג בולט הוא ד"ט אליבא דהר"ן אין לסוכ' זו מחיצות • וצריך ליוהר בזה כי מצוה דאורי' הוא • שו"ת פנים מאירות ח"א סי' ס"א :

ה' כשתפקתי בשני בתים ובתל' מפסיק בין שתיהן דהיינו שהכותל שביניהם הוא לכותל האמשי לבית זה ולבית זה • וכפחתו תקרותיהן של השני בתים עד תוך ד' אמות לכותל הזה האמשי שבין השני בתים דכמלא כשר מהתקר' דהוא סכך פסול פחות מד' אמות להכותל האמשי הכו' מלד הבית האחד וכן מלד הבית השני וסככו לכל בית עד התוך הד' אמו' שנשאר מהתקר' אלל הכותל האמשי שביניהן וכמלא שיש לכל בית סכך פסול פחות מד' אמו' להכותל האמשי שביניה' והלד שכנגד הכותל האמשי הוא כולו פרוץ ואין שם כותל כלל באופן שאין לכל בית מאילו הבתים רק ג' דפנות שנים שבדדדי' והג' הכותל האמשי שבין שני הבתי' שהיא לכותל ג' לכל אחד מהשני הבתי' אם בכה"ג שניהם פסולים או שניהם כשרי' כיון דצכה"ג מתכשר הסוכ' משו' דופן עקום • מי אמרי' כיון דדופן עקום הלמ"מ היא גם בכה"ג דהדופן האמשי שאכלו הסכך פסול תוך ד' אמות מלד זה ומלד זה והוא דופן האמשי לשני הסוכו' שמשני דדיו אמרי' דופן עקומה להבית שבדדיו הימנית ומכשר הסוכ' כמים בהסכך הכשר שסככו על מקום הנפחת שיעור סוכ' • ואמרי' כמי דהוא דופן עקום להבית שבדדיו השני השמאלית ומתכשר גם הסוכ' השני שמלד זה אף שהוא ב' הפסיים בכו' אחד • או דילמא לא אמרי' בכה"ג דופן עקומה שני הפסיים בנושא אחד כאילו נתעקמ' הכותל לצד ימין וכאילו נתעקמ' לצד שמא דאי אמרי' שנתעקמ' לצד ימין תו לא שייך לומר שנתעקמ' לצד שמא שהרי נתעקמ' לצד האחר הימין • וכן אי אמרי' שנתעקמ' לצד שמא לא שייך לומר שנתעקמ' לצד האחר הימין דלא שייך שנתעקמ' לצד זה ולצד זה בנושא אחד וכיון דלא שייך למימר בזה דופן עקומה לצד זה ולצד זה לאיזה צד כאמר' אכן דה דופן עקומה אם להסוכה שבצדה הימנית או להסוכה שבצד' השנית השמאלית ולכן שני הסוכות של השני דדיון פסולות משום דאין לכל סוכה רק ב' דפנות אם הם פרוצים מלד שכנגד הכותל האמשי • וכן כמי שתי סוכות זו אלל זו ודופן אחד מפסיק ביניהן לאורכן באופן שיש לכל סוכה שני דפנו' דעריבין ודופן זה שביניהן לאורכן היא לדופן ג' לזו ולזו ויש שם אלל דופן זה שביניהן שהיא לזן לדופן ג' סכך פסול פחות מד' מכל אחד משני צדדיה בכל אורכה מראש' עד סופה דמלא דנ"ל גם בסוכות או על הדופן שביניה' דהוא דופן עקום להסוכ' שבצד' האחד ולסוכ' שבצד' השני • אם שני הסוכו' פסולות כיון דאי אפשר לומר על הדופן שביניהם דופן עקום לצד זה

דינים השייכים לדברים הפוסדים בסכך טא

זה וללד זה שני הפכיים בנושא אחד . ואין לסוכו' לו לא שני דפכו' דעריבן לכל אחד הדופן שביניהן שהיה לדופן ג' לזו ולזו סכך פסול פחות מד' אמות מפסיק בינה ובין השכך הכשר מלד זה ומלד זה . ונראה' לפוס' ריהטא דשני הסוכות פסולות דלא מצינן למימר בכה"ג דופן עקום' בדופן אחד לזו ולזו דאין אפשר לדופן אחד להתעקס ללד זה וללד זה והיו שני הפכיים בנושא אחד . שהרי כתב הר"ן ז"ל רי' פ"ק דסוכ' דטעמ' דאמרי' דופן עקום' לפי שכן דרכן של כותלי' להתעקס . וכיון שכן ליכא למימר בדופן אחד דופן עקום' לא ללד אחד שכן דרכן של כותלים להתעקס ללד אחד אצל למימר ביה דופן עקומה ללד זה וללד זה ליכא לומר' כיון דלא שייך להתעקס לא הו' ללד זה הו' ללד זה אצל לשני דלדים הו' ל' שני הפייכים בנושא אחד . ומיהו אכתיי איכא ללד דבז' ולומר דכיון דאמרה ההלכ' למ"מ למימר דופן עקום' גם בכה"ג אמרי' דופן עקום' ומתכשרי שניהן דבכל סוכ' מהם אמרי' שהדופן הוא עקומה' לה ולא להאחרת וכן בסוכ' האחרת נאמר שהדופן הוא עקום' לה ולא לאחרת ושתי הסוכו' כשרות . ואף אם שניהם אוכלים כל אחד בסוכ' אחת מאילו שתי סוכו' צבת אחד בעת ובעוב' אחת להשתא' אם היא עתה דופן עקום' לזו שאזכ' בה שמעון אינו דופן עקום' להשני' שאוכל בה עתה ראובן וכן להפך . ומ"מ כל אחד אומר הדופן עקום' לסוכתי ולא לסוכת חבירי וכן אומר האחר ויושבין שניהם בסוכה הכשר לו . לא דים להוכיח לפוס' ריהטא דלא אמרי' בכה"ג דופן עקום' דליתכשרו השתי סוכו' ממ"ש הטור ז"ל בסי' זה דאם מתחיל הסכ' פסול באמצע מן הדופן שמהלך עד הדופן שכנגדו אם נשאר מהכשר ללד הדופן האמצעי כדי הכשר סוכ' ונשאר גם אצל הפתח כדי הכשר סוכה והפסול מפסיק ביניהם אם יש מוסכך הכשר של כל הפתח עד הדופן האמצעי פשו' מד' אמות הכל כשר אצל הפכיים שקרוב לדופן האמצעי שהרי יש לו ג' דפכו' והלד החיצון ע"י דופן עקום' שאנו רואין דופן האמצעי כאלו הוא אצל הכשר החיצון . ומ"מ לא נפסל הפנימי שחלמ' כיון שאנו רואין דופן האמצעי כאלו הוא אצל הכשר החיצון הרי נשאר הפנימי בלא דופן דניהי דאמרי' רואין מ"מ במקומו נשאר ומכשיר גם כל הפנימי ע"כ . אשר מוכח מדבריו דדוקא בכה"ג דהדופן האמצעי במקומו נשאר הוא דאמרי' דמכשיר גם הפנימי . והשתא' אם איתא דאפי' בכה"ג דכידון לידן להדופן הוא עומד בין שתי הסוכו' אמרי' דמתכשרי השתי סוכות ע"י דופן עקום' משום דבכל סוכ' אמרי' דדופן זה האמצעי שביניהם הוא דופן עקום' לה ולא להשניה וכן להפך . א"כ ה"כ בדון הטור ז"ל אף בלאו ה"ט דמ"מ במקומו נשאר הפנימי והחיצון כשרי' משום דפכיים אמרי' דלה נתעקמו להחיצון . וכן בחיצון אמרי' שנתעקס הדופן האמצעי עד אצל הכשר החיצון . לא מוכח דלא אמרי' הכי . ולהכי הוצרך הטור הטעם משום דהוא במקומו . ומיהו אפשר לומר דהוא גופ' כוונת הטור ז"ל והכי קאמר דמ"מ במקומו נשאר בלומר דפכיים אנו אמרי' שנשאר במקומו ולא נתעקמו' ובהחיצון אנו אמרי' שלא נשאר' במקומו לא נתעקמו' ונדה ממקום' אצל הכשר החיצון . לא דממ"ש ניהי דאנו אמרי' רואין מ"מ וכו' מוכח דכוונתו דאין אנו אומרים לא רואין כאילו אצל מ"מ שביניהם לה במקום' כיון שזה מקומה לפניהם . וכן מוכח מדברי הלבנום ז"ל שכתב דין זה דהטור וסיים דניהי דאמרי' רואין מ"מ סכך כשר הוא

דינים השייכים לדברים הפוטלים בסכך

וגשאר במקומו ע"כ. והשתא איך מ"מ סכך כשר הוא כיון שחשכנוהו לדופן. לא מבואר דכוונתו דכיון דמאי דחשכנוהו דופן אינו רק משום דרואין כאלו וכו' לא יצא מפני כך מכשרותו דהוא במקומו בפועל פסול. ולפ"ז בנדון דידן דליכא לה"ט דהא בין לסוכ' זו ובין להאחרת לא מתכשרי לא משום רואין דרואין דדופן זה האמצעי שביניהם הוא עקומ' לזו ולזו וכיון דלחיות' עקומ' לזו ולזו אי אפשר שתיהן פסולו. אבל יותר נראה' לומר דגם בכה"ג דכדון דידן אמרי' דופן עקומ' לסוכ' זו ולסוכ' זו ושתיהן כשרות דבכל סוכ' אומרי' רואין שהדופן נעקם לסוכ' ולא לצד סוכ' האחר' וכן בסוכ' האחר' כאשר שנתקם הדופן לה ולא להאחרת. דכיון דהלכה למ"מ כאמר' למימר דופן עקומ' דהיינו דכאמר רואין כאלו נעקם א"כ בדיקו הבחיר' לומר דופן עקומ' לכל סוכ' דכשאלו באין לסוכ' זו כאמ' רואין כאלו נעקם' לסוכ' זו וכן כסכך' לסוכ' האחר'. ואף בראובן שיושב בסוכ' זו ושמואלן בסוכ' השניה בזמן אחד כל אחד אומר רואה אני שהדופן נעקם לסוכתי. וכן יש להוכיח ממ"ש הלבוש ז"ל בסכך פסול באמצע ומהלך מדופן האמצעי ע"פ כל הסוכ' עד הפרוץ דפסול'. דאם יש בסכך הכשר שמצד האחד שיעור סוכ' ואין ד' אמו' מן הסכך הפסול עד הדופן השני אמרי' דופן עקומ' ואותו צד שיש בו שיעור סוכ' כשר'. ואם יש שיעור סוכ' בכל אחד משני הצדדין שתיהן כשרו' אם אין ד"א מסכך הפסול לדפנו' דאמרי' דופן עקומ' לבאן ולבאן ע"כ. הרי דאפי' בכה"ג דסכך הפסול באמצע לכל אורך הסוכ' דאי אמרי' דופן עקומ' לצד זה ודופן עקומ' לצד האחר הו' כמי שני רואין דסמך שיהי כיון דאמרי' דופן עקומ' על הדופן של צד ימין להכשיר הצד האחר נמצא חשכנוהו לדופן זה כאלו נעקם ועומד באמצע לצד הסכך הכשר שבצד השני. וא"כ איך שוב כאמ' שגם הדופן שבצד השני שהוכשר מקומו' ע"י דופן שכנגדו רואין כאלו נעקם גם הוא ועומד אלל הסכך הכשר שבצד האחר הא' צד האחר כשר אמרנו שרואין אלו אותו כאלו כולו דופן שנתקם עד הסכך הכשר של הצד שכנגדו ואיך עתה אלו אומרי' להפך שאלו רואין שהצד השני עם הסכך שבצדו הוא דופן שנתקם. לא מוכ' דכיון דאמרי' רואין כאלו נעקם א"כ בכל צד אלו אומרי' רואין שהדופן של צד השני נעקם לצד סכך הכש' של צד זה. וכן בצד האחר אלו אומרי' שדופן שבצד השני הוא שנתקם לצד זה. וא"כ אף ה"כ בנדון דידן אמרינן בכל סוכ' שלסוכ' זו נעקם הדופן ולא להאחרת. והגם שיש מקום לחלק בין הנושאין דכדון דידן דהוא דדופן אחד לשתי סוכו' להך דהלבוש דהוה בשתי דפנו' של השני צדדין מ"מ כד דייקין שפיר נראה' דיש ללמוד מזה דגם בנדון דידן אמרי' בכל סוכ' שנתקם הדופן לה ולא להאחרת וכן אמרי' בהאחרת וכאמר. ככ"ל:

וי' בגמ' פ"ק דסוכ' די"ד סע"ב מוקמינן לבריית' דתניא נחן עליה כשר שהו' רחב ד"ט אע"פ שלא הכניסו תוכו לא ג"ט פסול'. דאיידי כגון שהניח הנמר לרחבה על פומא דמטללתא והכניס מרחצו ג"ט לפנים לתוך חלל הסוכ' וטפח אחד ממנו בולט לחוץ מהסוכ' דאע"פ דלא הכניס מהנמר לפנים לא ג"ט פסול' משום דהטפח הבולט לחוץ הוה פסל היוצא מן הסוכ' וכידון בסוכ'. וכתב הר"ה ז"ל דס' המאור דהכי קי"ל לדוכא באוקמת' זו ופירש' דמיירי בסוכה קטנה. וכ"כ הגאון מהרש"א ז"ל דמיירי בסוכ' קטנה דאין בה שיעור ז' על ז' לסכך

דינים השייכים לרברים הפוסלים בסכך סב

זטכך הכשר לחוד דאי נשאר בכשר לצד דופן אמנעי שיעור סוכ' ודאי דהסוכ' כשרה - ע"כ כלומר והבריית' תני פסול' דמשמעותו כל הסוכ' ועיין לקמן בסמו' : ז דוקא אם הכיח הכשר שיש בו ד"ט לרחבו אפומ' דמטללת' דהיינו אלל רוח רביעי' שאין שם דופן דליפקי' מיניה ע"י דופן עקומה דהא אין כאן דופן אלא פתח - הוא דאע"ג ללא הכנים ממנו לפנים אל ג"ט אחד טפח בולט לחוץ פסול' - כ"כ רש"י ז"ל - וכתב הגאון מהרש"א ז"ל דיש לגמגם על פי' רש"י דכיון דעל כרחיק מיירי בסוכ' קטכ' א"כ אי נמי הוי שם דופן עקומ' הסוכ' פסולה כיון דלא נשאר שם שיעור סוכ' ע"כ - ביאור דבריו ז"ל כיון דע"כ דמיירי בסוכ' קטנה ונמו שהכריח שם עיין לעיל באלו הקודם - א"כ אי נמי הוה דוכן וגפקי' ע"י דופן עקומ' ניהי דע"י דופן עקומ' ודאי דאין אותו הטפח הבולט מן הסוכ' נחשב מן הסוכ' שהרי כל עיקר מאי דחשבינן ליה גס לטפח דבחון מן הסוכה כאלו גס הוא בפנים אינו אלא משום דהוא פסל היוצא מן הסוכ' וכידון כסוכה כדאמרי' בגמ' - ולא שייך למימר דהוה כפסל היוצא מן הסוכ' אלא כשהג"ט ממנו שנכנסים בפנים הס סכך דאז שפיר אמרי' דגס הטפח דבולט ממנו לחוץ הוא פסל היוצא מן הסוכ' וכידון כסוכ' - משא"כ אם הג"ט שבפנים חשבינן ליהו ע"י דופן עקומ' דהם מן הדופן שנעקס דאז לא שייך תו למימר דהטפח מהכס' הבולט לחוץ הוא פסל היוצא מן הסוכ' דכיון דהג"ט ממנו שבפנים הס דופן לא הוה הטפח היוצא לחוץ פסל היוצא מן הסוכ' - וא"כ אין הטפח כידון כסוכ' להיות חשיב מפני כן כאלו גס הוא בפנים ונמצא דע"י דופן עקומ' ליכ' בפני' רק ג"ט והטפח הבולט לחוץ כמאן דלימני' דמי כיון דאינו כפסל היוצא מן הסוכ' דלידון כסוכ' - מ"מ סוף סוף ע"כ הסוכ' פסול' משום דכיון דחשבינן ליה להג"ט שבפנים ע"י דופן עקומ' דאינו מן הסכך אלא מהדופן א"כ אין בסכך הסוכה שיעור סכך דו' על ז' דהא ע"י דופן עקומ' הוה הג"ט דהכשר דהן לתשלום שיעור הסכך אינו סכך אלא דופן וצריך לה לסוכ' משיעור' דסכך דכדי הכשר סוכ' - כנ"ל בכחוכ' דברי הגאון מהרש"א ז"ל בגימגמו על דברי רש"י ז"ל הכו' - גס הריטב"א ז"ל בחי' לסוכ' כתב בדברי רש"י - ולפוס ריהטא אין זה גמגום לחוד אלא קושיא חזקה היא עד שיש להרגיש על מהרש"א דקרי ליה גמגום - אלא דאנכי הורא' דלא על רש"י ז"ל תלונתו זו של מהרש"א ז"ל אלא על הש"ס גופיה איכא לאקשווי קושי' זו דכיון דע"כ דמיירי בסוכ' קטכ' לפי הוקמת' זו א"כ אמאי מוקים לה דכגון דאנח' אפומ' דמטללת' דהיינו ברוח רביעי' ששם הפתח דהיינו פומ' דמטללת - הא אפי' אי אנח' על אחד מהדפנו' והכניסו לפנים ג"ט אחד טפח לחוץ מהדופן נמי הסוכ' פסול' ולא מלי למיתכשר ע"י דופן עקומ' דצטר לה משיעור דכדי הכשר סוכ' כדאמר מר הגאון מהרש"א ז"ל כנ"ל - וא"כ אמאי לא הוקמה דכגון דאנח' ע"ג חד מהדפנו' ועייל ג"ט לגאו אחד אבראי ואמאי הוקים לה דכגון דאנח' אפומ' דמטללת' - ולכן אני תמה על מהרש"א ז"ל דכתב דלפ"ז פי' רש"י וכו' מגומגם - הא הש"ס גופי' דמוקים לה בדאנח' אפומא וכו' הוא מגומגם גמגמו זה ומאי חית ליה גביה רש"י דהא ודאי דרש"י ז"ל מאי דהש"ס מוקמי לה בדאנח' אפומ' וכו' ולא קאמר כגון דאנח' ע"ג חד מהדפנו' כגו' הוא דהכריחו לפרש דאין שם דופן דליפקי' מיני' ע"י דופן עקומ' וכו' - ועיין לקמן בסמוך :

דינים הישיבים לדברים הפוסלים בסכך

וה' לפי דברי מהרש"א הגדול"ל אף בסוכ' גדול' ויש לה דופן והנסר קצו' מקל'תו
הזן לדופן ומקל'תו לפנים . אסור ליטב תחתיו כיון שהוא סכך פסול .
וא"כ אף אם מכוס' בנשרי' קטני' שקורין שינדל'ין כל"א אם יש רוחב ג"ט בפני'
הסור ליטב תחתיו אם יש עוד טפח בחזק' דחשיבי כול' כחדא כיון שמחזירין
במכמרו' כמ"ש סי' תרכ"ז ט"ג בשם הרשב"א . ול"כ דכוונת רש"י דאילו היה
שם דופן הוה אמרי' דופן עקומ' ואותו טפח הבולט לחזק' אינו נחשב כלל
לסוכ' והו"ל כאילו אין בנשר ד"ט כיון דמקל'תו בחזק' וא"כ הו"ל כולו סכך
כשר דהא השתא ס"ד הפכן על גדיהן כשר ודוק . ואפשר לומר אע"ג דקי"ל
הפכן על גדיהן פסול מ"מ הו"ל סכך פסול פחות מד"ט כיון דהכותל ביניהם
אינו מצטרף ומותר ליטב תחתיו ככ"ל . מנ"א . ואנכי אי"ש זעיר לא זכיתי
לפנין דברי המג"א ז"ל דהנה מ"ש דלפי דברי מהרש"א אף בסוכ' גדול' ויש
לה דופן וכו' אסור ליטב תחתיו כיון דהוא סכך פסול . תס' אנכי ולא אדע
טאין לו זה מדברי מהרש"א דלדידי הדבר ברור דגם לפי דברי מהרש"א בסוכ'
גדול' ויש לה דופן דאמרי' דופן עמוק' דהוה הג"ט שבפנים מהדופן ודאי ללא
מחשב הטפח הבולט לחזק' כלל מהסוכ' אלא דמשום דשבריי' תני פסולה
דמוכח דכל הסוכ' פסול' דא"כ ע"כ דמיירי בסוכ' קטכ' הוא דגמגם לפ"ז על
פי' רש"י דפי' דאין שם דופן דליפקי' ע"י דופן עקומ' דכיון דע"כ בסוכ' קטכ'
מיירי מדקתני פסול' א"כ אף אי הוה שם דופן דאמרי' דופן עקומ' ולא מחשב
הטפח הבולט לחזק' כלל מהסוכ' . מ"מ בסוכ' קטנה סוף סוף הסוכ' לא מתכשר'
אף ע"י דופן עקומ' כיון דע"י דופן עקומ' הו"ל הג"ט שבפנים מן הדופן וכיון
שהג"ט שהם לתשלום השיעור דהסכך דז' על ז' אינן סכך אלא הן כידונין לדופן
א"כ הרי אין שם סכך כשר רק ד"ט וליכא כדי הנשר סוכ' וזה פשוט וברור
בכוונת דברי מהרש"א ז"ל ובדכתיבנא לעיל אות ו' בביאור דבריו . הנה בסוכ'
גדול' ויש שם דופן דאמרי' דופן עקומ' פשיטא דמותר ליטב תחתיו כיון דע"י
דופן עקומ' לא מחשיב הטפח הבולט כלל מהסוכ' וכמנ"ל דליכא בפנים רק
ג"ט מהסכך פסול סגדון כדופן וכיון דליכא רק ג"ט מותר ליטב תחתיו כדין
סכך פסול דאינו פוסל צפחו' מד"ט דישיבים תחתיו . גם מ"ש המג"א בכוונת
דברי רש"י דאילו היה שם דופן הוה אמרי' דופן עקומ' ואותו טפח הבולט לחזק'
אינו נחשב כלל מהסוכ' והו"ל כאילו אין בנשר ד"ט כיון דמקל'תו בחזק' וא"כ
הו"ל כולו סכך כשר דה"ל השתא ס"ד הפכן על גדיהן כשר . לא ידעתי בכוונתו
בזה דהא אף שנאמר שפ"י דופן עקומ' אין הטפח הבולט לחזק' חשיב כלל מן
הסוכ' אין הג"ט שבפנים סכך כשר שפ"י ע"י הדופן עקומ' הוה הג"ט שבפני'
מהדופן שנתקם ואינן סכך וא"כ ליכא התם סכך כשר כדי הכשר הוכה
וכקושי' מהרש"א ז"ל . ומאי הועיל מר הר' מג"א ז"ל בדבריו לו בכוונת דברי
רש"י הא גם מהרש"א ז"ל הכי כבוד דע"י דופן עקומ' אין הטפח הבולט לחזק'
נחש' מהסוכ' ואפ"ה שפיר כתב שפי' רש"י מגומגם והיינו מטעמ' דכתיבנא
ומ"ש בסוף דבריו ואפשר לומר דאע"ג דקי"ל הפכן על גדיהן פסול מ"מ הו"ל
סכך פסול פחות מד"ט כיון שהדופן ביניהם אינו מצטרף ומותר ליטב תחתיו .
הא ודאי כיחא שפיר בסוכ' גדול' דכי אמרי' דופן עקומ' לא מחשב הדופן לחזק'
מן הסוכ' כלל ולא מצטרף עם הג"ט שבפנים וא"כ אף דמ"מ בסוכ' קטנה
הסוכ'

דינים הישיבים לדברים המוסלים בסכך סג

הסוכ' לא מתכשר' בהכי משום דסוף סוף הא ע"י דופן עקומ' אין בהנ"ט שפכים סכך כשר לא הן נידונים מן הדופן ובכיר לה משיעור סכך הו' על ז' מ"מ בסוכ' גדול' ספיר מתכשר' ע"י דופן עקומ' לענין דמותר לישן תחתיו כיון דליכא בפנים רק ג"ט דאותו הטפח אינו מאטרף כיון דע"י דופן עקומה אין הנ"ט שפכים סכך לא דופן וא"כ הו' ליכא בפנים לא סכך פסול מפני מה שנחשב מן הדופן רק ג"ט דמותר לישן תחתיו וגם הגאון מהרש"א ז"ל הכי ס"ל ודלא כהמג"א ז"ל :

נ"י נסתפק הריטב"א ז"ל בחידושו בהא דמוקמי' לבריית' דתניא והכנים מן הכשר ג"ט בדלחב' אפומ' דמטללת' . דאפשר דאילו הכנים לפנים פחות מנ"ט דלא חשיב ואפי' בסוכ' קטנה אינו פוסל דלא מאטרף בהדי מאי דלחון והיינו דנקט תנא דבריית' שהכנים לתוכ' ג"ט ולא נקט אפי' פחות מג' . או יש לומר דג"ט דנקט לאו דוק' אלא לומר שלא הכניסו כולו בפנים . והניחו כז"ע : י' כ"ל דאם הגג עקום כעין שלנו הג'פ' שיש בשיפוע ד' אינו פוסל לא א"כ יש במשכו ד' דאז תופ' בסוכ' ד' . ואם הגג עקו' למעל' ולמט' ובסמו' לו קור' אע"פ שאינו כמשך ממנו ג"ט כיון דגובה רחוק ממנו ג"ט אין מאטרפין ולא אמרי' חביט ונכבוד להחמיר . מג"א . ויש להקל בזה דהא יש פוסקי' דגם באלמ' אינו פוסל אלא בד' אמות . אליה רבה :

י"א מה שכת' מרן דבסוכ' קטנה שאין בה ז' על ז' בין באמצע בין מן הצד בג"ט . אין בה ז' על ז' שכת' אינו מדוקד' דאפי' יש בה ט' טפחי' ומחל' וסכך פסול ג"ט פסול' כיון דאין שקלת ליה לפסול ליכא הכשר סוכ' וכמ"ס לעיל בש"ע וכן משמע מלשון רש"י . מג"א . וז"ע דאף שלא נשאר אלא ששה טפחי' וחצי ממש לא גרע מו' על ז' ובתוכו פחות מג"ט סכך פסול או הויר דכשר אף שלא נשאר סכך אלא ד"ט ומשהו . איה רבה . ודברי הר' איה רבה ז"ל אלו תמוהי' בעיני . דהא ודאי דביט ג"ט גרע מו' על ז' ובתוכו פחות מג"ט סכך פסול או הויר משום דבז' על ז' כי איכ' כמי פחות מג"ט סכך או הויר הו' הפחו' מג"ט כמי כסכך כשר משום דאמרי' לבד ובאילו נסתם המקום דהג"ט דהסכך דפסול או הויר מהסכך הכשר שמשכי כדדיו . משא"כ בדאיכא סכך פסול ג"ט דליכא למימר ביה לבד דאז לן למימר כיון דכי שקלת ליה לפסול ליכא הכשר סוכ' דכיון דאין שקלית ליה איכא הויר ג' וליכא לבד וזה פשוט . ולכן כ"ל דהעיקר כהמג"א דאין בה ז' על ז' דכתב מרן אינו מדוקדק דהוא הדין כמי דאפי' יש בה ט' טפחי' ומחל' וסכך פסול ג"ט פסול' . ככ"ל ודלא כהר"ב אליה רבה ז"ל :

י"ב הויר בין בגדולה בין בקטנ' שוין דבין באמצע בין מן הצד בג"ט פסול' . בפחות מג"ט כשר' ומאטרף להשלים הסוכ' ואין ישנים תחתיו . ש"ע . ודוקא שהולך על פני כל הסוכ' או שיש בו כדי לעמוד בו ראשו ורובו . אבל בלאו הכי מותר דהא אין סוכ' שאין בה נקבים נקבים . מורם בהנה"ס : י"ג מה שכתב מורם או שיש בו כדי לעמוד ראשו ורובו . בהר"ן כתב בתחלת דבריו ראשו או רובו . דהיינו או רוב ראשו . וכ"כ הריטב"א ז"ל בחי' ג'י"ט ע"א ד"ה רבה בר חנה שאם יש הויר פחו' מג' במקום אחד כדי ראשו אין ישנים תחתיו ואם הוא פחו' מבדי רוב ראשו ישני' תחתיו . וכ"כ עוד שם א"ח"ב

דינים השייכים לדברים הפוסלים בסכך

אח"כ וז"ל משהבדיל שלא אמרו שאין יסכי' תחת חויר פחות מג' אלא כשים בו כדי שיכסה ולא שיסב שם כל גופו דהא לא אפשר בפחו' מג' אלא שכופה ראשו בחויר אבל כל היבא דליכא רוב ראשו לא בין חויר וסכך לית לן בה שלא מצי' סיהא חיי' לעשותו כמין בית וכו' פ"כ :

י"ד יש מחמירין שכתבו דאין יסנים תחת חויר הפי' פחות מג"ט . וזו ודאי חומר גדול' היא שהרי ראשו ורובו תחת סכך הכשר הוא יסן שהרי ג"ט אין אדם יסן תחתיהן . אם לא נדחוק דלחיי' דג"ט חויר והוא ארוך באורך אדם בינוני והוא יסן על ג' שנים כולו יסן תחת חויר . וכה"ג מסתב' טעם המחמירין . הרדב"ז וז"ל בישנו' ח"א סי' רמ"ו . ואנכי אי"ש לעיר תמהני טובא על הרב ז"ל איך כתב דיש מחמירין שכתבו וכו' הא דבר זה דאין יסנין תחת חויר הפי' פחו' מג' הוא מפור' בש"ס פ"ק דסוכ' די"ט לפי פי' רש"י ז"ל והסכימו בן רוב הפוסקי' ושהכי איתא להדיא בש"ס ירוש' וכן מ"ש אם לא נדחוק דלחיי' דג"ט חויר והוא ארוך וכו' . כבר בא מפורש בדברי הר"א ש' ורי"ו דמייירי בשעהויר מהלך ע"פ כל אורך הסוכ' . והר"ן ספ"ה כתב דמייירי שיש בו כדי לעמוד בו ראשו או רובו וכ"כ הריטב"א בחי' ככתו' לעיל בלוח הקודם :

ט"ו והא דסכך פסול פסול פוסל בד' ואויר בנ' . היינו דוקא שהפסיק הסוכ' לשתיים ולא נשאר שיעור הכשר סוכ' עם דפנות במקום אחד . אבל אם נשאר שיעור סוכ' במקום אחד המקום ההוא כשר . ואף שמנחון אם מחובר לו מן הצדדין . טור מורם בהגה"ה . וקיצר מורם ז"ל מכל מ"ש בטור במקום שאמרו להאריך כי יש בדברי הטור כמה חילוקי' דינים בזה ובמ"ש המג"א לא שגם המג"א הביא דברי הטור בקציר"ת האומ"ר . ולכן ראיתי אנכי אי"ש לעיר לכתוב כל דברי הטור ולפרט כל חילוקי' הדינים שכתב הטור בזה כל דין בלוח בפני עינינו למען ירחיק הקורא ולכבו יבין כל דין וטעמו וכימוקו עמו :

ט"ז הא דחויר פוסל בנ' וסכך פסול פוסל בד' . היינו בסוכ' שאין לה לא ג' דפנו' ומתחיל בדופן האמצעי ומהלך על פני כל הסוכ' עד צד הפרק והשתא מפסיק החויר וסכך הפסול בין סכך כשר לכשר ולא נשאר מכל צד לא שתי דפנו' . אבל אם מתחיל מהדופן שמהלך ומהלך עד הדופן שכנגדו . אם נשאר מהכשר לצד הדופן האמצעי כדי הכשר סוכ' כשר' דהא אית לה ג' דפנות . וגד שמעבר הפתח אם יש ביניהם חויר ג' פסול אותו הצד שמעבר הפתח . אבל אם

י"ז ודוקא אם יש ביניהם חויר ג' פסול אותו הצד שמעבר הפתח . אבל אם סכך פסול מפסיק ביניהם ונשאר אלל הפתח הכשר סוכ' . אם יש מסכך הכשר של צד הפתח עד הדופן האמצעי פחות מד' אמות הכל כשר . הצד הפנימי מקרוב לדופן שהרי יש לו ג' דפנו' . והצד החיצון ע"י דוכן עקומה שאנו רואין דופן האמצעי האילו הוא אלל הכשר החיצון . ומ"מ לא נפסל הפנימי שנאמ' כיון שאנו רואין דופן האמצעי כאילו הוא אלל הכשר החיצון הרי נשאר הפנימי בלא דופן . דכיהי דאמרי' רואין מ"מ במקומו נשאר ומכשיר גם צד הפנימי . טור . ומ"ש כיון שאנו רואין דופן האמצעי כאילו הוא אלל הכשר החיצון נשאל הפנימי בלא דופן . האו' בלא דופן אינו מדוקדק שהרי בי אמרי' על הדופן האמצעי דופן עקומ' ורואין אותו כאילו הוא אלל הכשר החיצון . ח"כ הדופן הזה האמצעי שמשגרוהו עומד אלל הכשר החיצון הנה הוא בדופן המפסיק

דִּינִים הַשְּׁיִינִים לְדַבְרִים הַפְּסוּלִים בַּסֵּךְ סד

הַמַּפְסִיק בֵּין שְׁתֵּי סוּכּוֹ דַּמְנָא' ע"י דּוֹפֵן הַמַּפְסִיק בִּיכִיהֶם לְכָל זֶד לְדוֹפּוֹ
אֲמַצְעֵי וַיֵּשׁ לְכָל זֶד ג' דַּפְנוֹ' ע"י דּוֹפֵן זֶה שְׁעוּמָד בְּאֲמַצְעֵי בִּיכִיהֶם . אֵל דַּמְסוּס
דְּכִי אֲמַרִי' עַל הַדּוֹפֵן הַאֲמַצְעֵי דּוֹפֵן עֲקוּמ' דִּהוּא שְׁאֵנו רֹאִין כְּאִילוֹ כִּכְפֵּף הַדּוֹפֵן
הַאֲמַצְעֵי עִם הַסֵּךְ הַכֶּשֶׁר שְׁאֵלָו עַד הַסֵּךְ הַכֶּשֶׁר שֶׁבֶד הַחִיצוֹן וְכִאִילוֹ גַּם כָּל
הַסֵּךְ הַכֶּשֶׁר הַפְּנִימִי וְהַסֵּךְ הַפְּסוּל שֶׁבְּאֲמַצְעֵי מִן הַדּוֹפֵן הָרִי נִשְׁאָר הַזֶּד הַפְּנִימִי
בְּלֹא סֵךְ . וְא"כ הו"ל לְהַטּוֹר ו"ל לְמִימַר הָרִי נִשְׁאָר הַפְּנִימִי בְּלֹא סֵךְ . וְכ"כ
הַלְבוֹשׁ ו"ל וְז"ל מ"מ לֹא כַּפְסֵל הַפְּנִימִי שְׁכֹאמ' כִּיּוֹן שְׁאֵנו רֹאִין דּוֹפֵן הַאֲמַצְעֵי
כֵּאלּוּ הוּא כִּכְפֵּף וְנִעַשׂ סֵךְ הַפְּנִימִי דּוֹפֵן לְחִיצוֹן הָרִי נִשְׁאָר הַפְּנִימִי בְּלֹא סֵךְ
וְכו' ע"כ . וְכֵן מְבֹאֵר יוֹצֵא מִדְּבָרֵי הָרַח"שׁ ו"ל שֶׁכֶּתֵב וְז"ל שְׁאֵנו רֹאִי אֶת הַסֵּךְ
כְּאִילוֹ הוּא עֲקוּס לְהַכְשִׁיר הַחִיצוֹן מ"מ וְכו' . הָרִי שֶׁכֶּתֵב שְׁאֵנו רֹאִי אֶת הַסֵּךְ
כְּאִילוֹ כַּעֲקֹס וְכו' . וְעִיּוֹן מ"ש הַפְּרִישׁ שְׁאִין דְּבָרָיו מוֹצִינִים וְעִיּוֹן לַעֲיֹל אֹת ה' :
י"ח וְהָא דְּבִאִין ד' אֲמוֹת מִסֵּךְ הַכֶּשֶׁר שֶׁל זֶד הַפֶּתַח עַד הַדּוֹפֵן הַאֲמַצְעֵי הַכָּל
כֶּשֶׁר דָּגֵם הַחִיצוֹן מִתְּכַשֵּׁר ע"י דּוֹפֵן עֲקוּמ' . הַיִּינוּ דּוֹקָא כְּשֵׁים לְטוֹב ג'
דַּפְנוֹ' שְׁלִימוֹת אֲבָל אִם עָשָׂה שְׁתֵּי דַפְנוֹ' גְּדוּלוֹת וּבִשְׁלִישִׁי אִין בֵּה כִי אִם ז"ט .
זֶד הַחִיצוֹן פְּסוּל' . שְׁהָרִי אִפִּי' אִם נִאֲמַר עַל הַדּוֹפֵן הַאֲמַצְעֵי רֹאִין אִין לְכֶשֶׁר
הַחִיצוֹן אֵל ז' דַּפְנוֹ' . טוֹר . וּמַשְׁמַע מִדְּבָרָיו שֶׁאִם יֵשׁ בְּדוֹפֵן שְׁלִישִׁי שְׁמוֹנ' טַפְחִי'
אֵנו אֲמַרִי' דּוֹפֵן עֲקוּמ' עַד ז' טַפְחִי' וְעִדְיִין נִשְׁאָר לְכֶשֶׁר הַחִיצוֹן ז' דַּפְנוֹת
שְׁלִימוֹ' וְג' טַפְחִי' וְכֶשֶׁר אֵף הַחִיצוֹן . וְזֶה אֵינוֹ מְבֹאֵר בְּדְּבָרֵי הָרַח"שׁ . ז"ח :
י"ט וְז"ל דִּהוּא דְּאֲמַרִי' כְּשֶׁמִּתְחִיל הַסֵּךְ הַפְּסוּל בְּדוֹפֵן הַאֲמַצְעֵי וּמַהֲלֵךְ עַל פְּנֵי
כָּל הַסּוּכ' עַד זֶד הַפְּרוּץ דַּפְסוּל . לֹא אֲמַרְן אֵל כְּשֵׁים מִן הַסֵּךְ הַפְּסוּל עַד
הַדַּפְנוֹ' ד' אֲמוֹת שְׁלֹא כּוֹכַל לֹמַר דּוֹפֵן עֲקוּמ' וְאִין לֹא אֵל ז' דַּפְנוֹ' . אִי כְּמִי
שְׁאִין בַּסֵּךְ הַכֶּשֶׁר שֶׁבֶד אֶחָד שִׁיעוֹר סוּכ' אַע"פ שְׁאִין מִן הַסֵּךְ הַפְּסוּל ד' אֲמוֹ'
לְדַפְנוֹ' אִזּוּ הֵיא פְּסוּל' שְׁהָרִי הֵיא מְחֻלְקֶת לְשִׁתִּים . אֲבָל אִם יֵשׁ בַּסֵּךְ הַכֶּשֶׁר
שֶׁמֶדֶד הָאֶחָד שִׁיעוֹר סוּכ' וְאִין ד' אֲמוֹ' מִן הַסֵּךְ הַפְּסוּל עַד הַדּוֹפֵן הַשְּׁנִי . אֲמַרִי'
דּוֹפֵן עֲקוּמ' וְהֹאֲנו זֶד שֵׁשׁ בּוֹ שִׁיעוֹר סוּכ' כֶּשֶׁר' . וְאִם יֵשׁ שִׁיעוֹר סוּכ' בְּכָל
אַחַת מִשְׁנֵי הַדְּדִין סְתִיחָן כֶּשֶׁר' אִם אִין ד' אֲמוֹ' מִסֵּךְ הַפְּסוּל לְדַפְנוֹ' דְּאֲמַרִי'
דּוֹפֵן עֲקוּמ' לְכֹאֵן וּלְכֹאֵן . לְבוֹשׁ . וְעִיּוֹן מ"ש לַעֲיֹל סוֹף אֹת ה' :

ך' וְאִם הָאֲוִיר וְהַפְּסוּל אִין מַהֲלֵכִין עַל פְּנֵי כָּל הַסּוּכ' אֵל בְּאֲמַצְעֵי יֵשׁ אֲוִיר ג'
אִזּוּ סֵךְ פְּסוּל' ד' עַל ד' . אִם יֵשׁ מִמֶּנּוּ עַד הַדּוֹפֵן הַאֲמַצְעֵי הַכֶּשֶׁר סוּכ' הַכָּל
כֶּשֶׁר אִפִּי' מִתְּכַנְגֵּד הָאֲוִיר וְהַפְּסוּל כִּיּוֹן שֶׁהַכָּל מְחֻבֵּר לְהַכֶּשֶׁר סוּכ' וְהָרִי הוּא
כַּפְסֵל הַיּוֹצֵא מִן הַסּוּכ' דְּנִידוֹן כְּסוּכ' וְתַחַת הָאֲוִיר וְהַפְּסוּל לְכַד פְּסוּל' וְאִפִּי'
אִין בּוֹ כְּדִי הַכֶּשֶׁר סוּכ' מִמֶּנּוּ עַד הַדּוֹפֵן הַאֲמַצְעֵי מְטַרְפִּין זֶה עִם זֶה לְשִׁיעוֹר
שֶׁכֶּשֶׁר סוּכ' וְאִין הָאֲוִיר וְהַסֵּךְ הַפְּסוּל פּוֹסְלִין כִּיּוֹן שֶׁהַכֶּשֶׁר סוּכָה מִתְּחַבֵּר יַחַד
מִן הַדְּדִין :

ב"א הַרְמַז"ס ו"ל פ"ה הֵלֵךְ ט"ו כְּתִב וְאִינוּ הֵיא סוּכ' קִטְנָה כָּל שְׁאִין בֵּה אֵל
ו"ט עַל ו"ט . וְגְדוּל' כָּל שִׁישְׁאָר בֵּה יִתֵּר עַל סֵךְ הַפְּסוּל ו"ט עַל ו"ט
סֵךְ כֶּשֶׁר ע"כ . וְכֶתֵב ע"ד מִן ו"ל בְּכ"מ יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּלִשׁוֹן זֶה שֶׁכֶּתֵב וְגְדוּל'
כָּל שִׁישְׁאָר בֵּה יִתֵּר עַל הַסֵּךְ פְּסוּל' עַל ז' . אִי ס"ל דו"ט עַל ו"ט מְטַרְפִּין
כְּלֹמַר שֶׁאִם סֵךְ פְּסוּל מִתְחִיל מִהַדּוֹפֵן שְׁמַהֲבֵד וְאִינוּ מַגִּיעַ עַד הַדּוֹפֵן הָאֲחֵר
וְאִם כִּכְרֵף סֵךְ שְׁאֵלָל דּוֹפֵן הַאֲמַצְעֵי וְסֵךְ שְׁאֵלָל הַפֶּתַח ע"י הַזֶּד שְׁאִין

רינים השייכים לדברים הפוסרים בסכך

מגיע לו סכך פסול יש בסוכ' זו ז' על ז' ונכסיר . או נימא דאין מטטרפין ז"ע
ע"כ . ומדברי הטור ז"ל שכתבתי ברא' הקודם מפורש יוצא דאין מטטרפין
לא כשהכשר סוכ' מתחבר משני הצדדין אבל אם אינו מתחבר לא מזד' אחד
אין מטטרפין . וכן עיקר משום דבי מטטרפין משני הצדדין הרי ליכא הפסק
מסכך פסול בין הצד שאלל הפתח להצד של הדופן האמצעי ואיכ' לצד הדופן
האמצעי ג' דפכו' והשאר הוה כפסל היוצא מן הסוכ' . משא"כ שאם מזד' אחד
אינו מתחבר ע"י סכך כשר דליכא למיחשב להצד השני שמחבר בסכך כשר
דהוי כפסל היוצא מן הסוכ' כיון שאין בהצד הפנימי בלחוד כדי הכשר סוכה
ובד' אחד מופסק בסכך פסול :

ב"ב הא' דאפי' שאין בו כדי הכשר סוכ' ממנו עד הדופן האמצעי דמטטרפין
זה עם זה לשיעור הכשר סוכ' ואין החויר והסכך הפסול פושלין מההר
שהכשר סוכ' מתחבר יחד עם הצדדין ככו"ל ברא' הקודם . כרא' דאין מטטרפין
זה עם זה לשיעור הכשר סוכ' היינו דוקא כשיש שיעור של האורך ע"י ההצטרפו'
וכן השיעור של הרוחב כדי שיהא בלח' וברחב' שיעור ז' על ז' ע"י ההצטרפו'
אבל אם לא כשאר בה כדי השיעור בין לרחב' בין לרחב' כל אחד לעצמו אפי'
ע"י ההצטרפו' אע"ג דיש שם כדי שיעור ז' על ז' ע"י ההצטרפו' יחד כל האורך
והרוחב כסול . דהא אהן בעינן שיהא בסוכ' שיעור ז' על ז' לאורכ' ולרחב'
ברבוע ואע"ג דהר' ב"ח בסו' תרל"ד הוכיח מדברי התוס' דסוכ' ארוכ' ואינה
רחב' ז' כשר' דשיעור סוכ' דז' על ז' אפי' ע"י צירוף אורך ורוחב שפיר דמי
והנהגה הוא דעת הטור . וא"כ לדיוקה הוא הדין כמי הכא בחויר או סכך פסול
באמצע יש להכשיר אפי' ע"י צירוף ורוחב . הרי הט"ו והמג"א ז"ל שם חלקו
על הב"ח וזכר הגאון חכם צבי סי' קמ"ב והר' אליה רבה ז"ל כתבו דט"ס יש
בדברי התוס' והעלה שם הגאון חכם צבי להלכה ולמעש' דהסוכה
פסול . וגם הר' ב"ח לא יתב' כן אלא להלכ' אבל למעש' כתב דבעינן ריבוע
מעש' . וא"כ הוא הדין כמי הכא בחויר או סכך פסול באמצעה בעינן שישאר
בה השיעור בין לרחב' בין לרחב' כל אחד לעצמו ע"י ההצטרפות . ועיין לקמן
באות' כ"ג :

ב"ב הר"ס כ"ע היה מתיר לנתת כשר או פסל על הקער בסוכ' כדי להגן מן
המטר . לפי שסכך פסול אינו פוסל למטה מעשר' . כל בו . וס' ארחות
תווס' דק"י ע"ד . ועיין לקמן בסמוך :

ב"ד כסתפק חכם אחד על פי ראיה שאין העם בזהרין ורובן של סוכו' יש
עליהן גמר במקום הכר של שבת יותר מד' טפחים אורך ורוחב כדי להגן
שנשמי' לא יכנסו את הכר . אם כשר זה פוסל הסוכ' כדקי"ל דסכך פסול פוסל
באמצע בד"ט . או שמא אינו פוסל עד שיכיל הכשר את כל אורך הסוכ' או
כל הרוחב . ועל זה הרב זרע אמת ז"ל ח"ג בחא"מ סי' ס"ז אר"י כעש' הוא"ל
מאת החכם הגדול' להתיר לו ספיקו הכו' . והשיבו הרב ז"ל גדול' תשוב' באורך .
וזהו תמלית דברי תשובתו הרמת' דבסוכ' קטנ' שאין בה רק ז' על ז' אם
מכין באמצע כשר דמכ' ד' על ד' תפסל הסוכ' דהא לא כשאר הכשר סוכה .
לא דלשיקר' דריבא וזה דבר שאינו במציאות דהרי בסוכ' קטנ' א"כ כשר להגן
על הכר שלא יבנה דהא קי"ל דטוב' קטנ' ז' על ז' מניחין הכר חוץ לסוכה .
אכן

דינים השייכים לדברים והפוסלים בסבך סה

אכן בסוכ' גדול' באופן דאף אס נניח מלשער מקום הנסר ואלו שיעור סוכ' כשר' בין לאורך בין לרוחב אס נכרך הסבך כשר דהאי גיסא ודהאי גיסא של הנסר שהיא באמצע' הסוכ' . בזה הדבר פשוט להכשיר . וכמ"ס התוס' והרא"ש והטור דכשהסבך פסול באמצעה אף אס לא נשאר בה שיעור הכשר סוכ' במקום אחד מ"מ כיון שיש שיעור של האורך ע"י ההצטרפו' וכן בשיעור הרוח' הרי זו כשר' . ואף אס לא נשאר בה השיעור בין לרחב' בין לרוחב' כל אחד לעצמו אפי' ע"י ההצטרפו' אל' דנשאר בה שיעור ז' על ז' אס נכרך יחד כל האורך והרוחב של הסבך כשר . גם בזה נלע"ד דשפיר איכא הורא' להתיר . דהא אפי' בסוכ' פסול' ממש הדבר תלוי במחלוקת אחרוני' אי מכשירין סוכ' כזו שאין בה ז' על ז' בריבוע . או לא . ואע"ג דהר"ב"ח דאיהו הוא דהוכיח מדברי התוס' דכשר' איהו גופי' לא סמך על זה אל' להלכ' ולא למשע' מ"מ בנדון זה דלא בפסול' דאוריית' איירי אלא בנסר דפסולו מדרבנן משום גזרת תקר' . שפיר חזי קדמי לסמוך על זה אף למעש' . ומה גם דקי"ל דבשע' הדחק מסבכין אפי' בנסרי' שיש בהן ד' כיון דאינו אסור אל' משום גזרת תקר' כמ"ס המג"א סי' תרכ"ט סק"ב . זאת ועוד כאן נמצא ובאין היה לצדד להקל בבב"ד דכיון דזה הנסר הוא בתוך ד' לסבך ואינו מכיחו לסבך אל' להגן מפני הגשמי' והרוח' . הרי איכא מ"ד דאס פירם הסדין בתוך ד' לסבך להגן מפני החמ' בל כמה שניכר לכל שמכוין כדי להגן מפני החמ' או מפני הרוח כשר' כמ"ס סי' תרכ"ט . והנא נמי ניכר לכל שזה הנס' מכיחו שס על הסכ' כש'או תחתיו להגן על הנר . וכיון דנדון דידן לא הוי אל' איסור' דרבנן שפיר יש לסמוך על כל הכי טעמי תריצי לקיים מנהג העולם ולהתיר בכל גוונא ע"כ תמצית דברי הרב ז"ל . ולי אי' ש'טעור כ"ל דיש להשיב על דבריו . חדא במ"ס לסניף מהא דכת' המג"א סי' תרכ"ט סק"ב דקי"ל דבשע' הדחק מסבכין בנסרי' אפי' שיש בהן ד' . אחר המחיל' דבהא לא דק היטב דהא ע"כ דדברי המג"א אמורי' במציאו' שאי אפשר לו בשום אופן לחלק' להנסרי' הרחב ד' כל אחד לשנים דלוי שייך למימר דהוה שעת הדחק ומסבכין בהן וכמו שכתבתי לעיל בדינים השייכים למין הראוי לסבך או' ק"א על דברי השה"ג בשם ריא"ו והמג"א הכו' קחנו משם . גם מדברי הכל בו והאחרות חיים בשם הר"ס ג"ע שכתבתי לעיל בסמוך באו' הקודם יש להוכיח לכאור' כחא דאיסורא בנדון זה של הרב ז"ל שהרי נדון הר"ס כ"ע נמי איירי בנסר שאין פסולו אל' מדרבנן . והוא נתון על הקערה כדי להגן מהגשמי' והוא רחוק רחוק מסבך הסוכ' וניכר לכל דלא לשם סבך מונח על הקער' אל' כדי להגן עליה מן הגשמי' . וביוון שהוא על הקער' מסתמ' נמי שאינו מונח לאורך או לרוחב כל הסוכ' אל' באמצעה כעין נדון הרב הכו' ואפי' הכי לא התיר הר"ס כ"ע אל' מטעמ' דלפי' שסבך פסול אינו פוסל למט' מעשר' אשר מזה מוכח דאי לאו משום דהנסר הוא למט' מעשר' לא היה הר"ס ז"ל מתיר אע"ג דאיכ' בזה לכל הכי טעמי דכחא דהתירא שכתב הרב הכו' בנדון דידים . ומיהו לזה אפשר לדחות ולומר דהר"ס ז"ל אמר לטעם זה דלפי' שסבך פסול אינו פוסל למטה מעשר' כדי להתיר מטעם זה אפי' בסוכ' קטב' שאין בה אלא ז' על ז' . אבל בסוכ' גדול' אה"כ דגם במונח הנסר תוך ד' לסכ' היה מתיר מכל הכי טעמי דכתב הרב הכו' ז"ל . ולפי דרכנו למדכו דשייך

דינים הישיבים לדברים חפוסרים בסכך

המציאות של הנחת הנסר רוחבו ד' על ד' אפי' תחת סכך דסוכ' קטנ' כדי להנין על הקפר' מן הגשמי' כאשר כתב הר"ם ז"ע ודלא כמ"ש הרב הכו' שהוא דבר שאינו במציאו' בסוכ' קטנ'. ולענין דיכ' בדרון הר' ז"ל אפי' בסוכ' גדול' כ"ל דיש להחמיר לכתחל' בזה כשלא נשאר בה השיעור בין לארבעה בין לרשב' כל אחד לעצמו אפי' ע"י ההצטרפו' אף לנשאר בה שיעור ז' על ז' אם נפרד יחד כל האורך והרוחב של הסכך. עיין לעיל או' כ"א ולקמן בדיני שלא תהיה פחות מו' על ז' אות ב' :

ב"ה סכך פסול פחו' מד' ואויר אכלו פחו' מג'. אין מצטרפין לפסול. הילכך אם אויר ג' במקום אחד אפי' מיעטו בסכך פסול כשר. והני מילי בסוכ' גדול'. אבל בסוכ' קטנ' שאין בה אלא ז' על ז' אם יש בין שניהם ג"ט מצטרפין לפסול. ש"ע :

ב"ו והטעם דבסוכ' קטנ' מצטרפין לפסול הוא לפי שאין כח ד' טפחי' של סכך הכשר לזרף עמו פסול אחד לבטל הפסול השני לעשית פחות מג' כיון שאין כאן רובא דמייכבר טפי בסכך כשר. לבוש. ולפי זה אם יש בה סכך כשר ששה טפחי' ויש שם אויר וסכך פסול שדין שניהם ג"ט יש כח בהשג' טפחי' של הכשר לזרף עמו פסול אחד לבטל הפסול השני לעשו' פחו' מג' כיון דככה"ג איכא בהסכך כשר לחוד דמייכבר טפי והסוכ' כשרה :

ב"ז אם יש סכך פסול שני טפחי' ועוד סכך פסול ד"ט. ואויר פחו' מג' מפסיק ביניהם. יש להסתפק אי שני הפסולים מצטרפין לפסול הסוכ'. ש"ע. ופסק זה נסתפקו בו התוס' והרא"ש ז"ל. אבל רבי' ירוחם ז"ל כתו' ח' ח"א כתב בזה דנראה' שפסול' דהאויר במאן דליתו' דמי והשני פסולו' כמחבורין ויש בהן שיעור לפסול והרא"ש נסתפק בו ע"כ :

ב"ח ואם יש אויר פחו' מג"ט ומלדו' האחר יש סכך פסול פחו' משני טפחים ומלדו' השני כמו כן יש סכך פסול פחו' מג"ט אין האויר דפחו' מג"ט שביניהם מפסיק לד"ט שנחשבהו כסתום מחמת לבוד דלא אמרו' לבוד להחמיר. טור רבי' ירוחם. פי' כיהי דאמרו' דחשיב כאילו שניהם סמוכים זה לזה מ"מ לא אמרו' שהוא כמפורד וסתום בסכך פסול עמ"ש סי' תקכ"ב סס"א. מג"א. וכונתו בזה דמ"ש הטור הטעם משום דלא אמרו' לבוד להחמיר אין כונתו דלא אמרו' לעולם לבוד להחמיר אלא להקל לבד הוא דאמרו' ההלכ' למ"מ למימר לבוד. דהא ליתא דגם להחמיר אמרו' לבוד וכאשר הוכיח המג"א שם בסי' תקכ"ב סס"א. אלא כונת הטור ז"ל דכאן לא אמרו' לבוד להחמיר משום דאע"ג דגם כאן אמרו' לבוד וחשיבי כסמוכין זה לזה ע"י לבוד מ"מ לא אמרו' כמי שיהא חשיב כמפורד וסתום בסכך פסול :

ב"ט סכך פסול ד"ט ועוד סכך פסול ד"ט. וסכך כשר פחות מג"ט מפסיק ביניהם. ודאי שאין מצטרפין השני פסולי' לפסול הסוכ' אף שהסכך הכשר שביניהם הוא פחו' מג"ט דלא אמרו' לעולם לבוד לא באויר ולא בדבר שיש בו ממש שאי אפשר לתורת לבוד לבטל אותו דבר ממשי ולא כאמר' ההלכ' למ"מ בלבד אלא לבטל האויר שביניהם. שו"ת הגאון חכם אבי ז"ל סי' כ"ט אחיה תוך תוך התשו'. וכ"כ המג"א ז"ל סי' תרכ"ז ספ"ו דפשוט דלא אמרו' לבוד כיון שסכך כשר ביניהם וראיה מסי' תרל"א ס"ח דסתם שפוד לית ביה

דיניט השייכים לרברים הפוסלים בסכך טו

ג' והמ"ט דהנה"ה ואם יש ריוח ביניהם כמותו כשר' אע"ג דהשעזדין סמוכין זה לזה תוך ג' ויכריזין כשר' וכן היא בגמ' דו"ל ע"כ שני כשרי' אין מאטרפין וכו' ע"כ. וכן מפורש יוצא מדברי התוס' וז"ל פ"ק דסוכ' דו"ט ע"א ד"ה לא יהא לא חויר שכתבו וז"ל ועוד קשה דבכל מקום חשבינן חויר פחו' מג' כסתום ע"י לבוד ולא דמי לסכך פסול פחו' מג' דאין שייך לעשותו כסתום בסכך כשר מאח' דיש בו סכך פסול ע"כ. הרי שכתבו דבסכך פסול פחו' מג' לא שייך לומר לעשותו כסתום בסכך כשר ע"י לבוד מאח' דיש בו סכך פסול. וגרר' דכוונתם דכיון דאיכא סכך פסול דהוא דבר ממשי לא שייך לומר לבוד דלא אפשר לתורת לבוד לנטל אותו דבר ממשי וכמ"ס הגאון חכם לבי וז"ל. אבל מדברי רבינו ירוחם ז"ל תת' ח' ח"א מפורש יוצא דגם לבטל דבר ממשי אמרי' לבוד. שהרי כתב דסכך פסול בסוכ' קטנה בין באמצע בין מן הצד אם יש בו ג"ט פסול' ואם לאו כלבוד דמי וכשר' ע"כ. הרי שכתב הטעם דסכך פסול פחו' מג' דאינו פוסל בסוכ' קטנ' הוי משו' דאמרי' לבוד ומבט' הלבוד את הפחו' מג"ט אע"ג דהרי יש שם הסכך פסול דהוא דבר ממשי. וכ"כ הר"א זרפתי וז"ל הובאה תשובתו בשו"ת הרלכ"ח סי' א' דטעמ' דפחו' מג"ט דסכך פסול אינו פוסל בסוכ' קטנ' אינו לא משום דקי"ל דכל פחו' מג' כלבוד דמי. וכן מפורש יוצא מדברי הריטב"א ז"ל דחי' לסוכ' לדו"ט ע"א בסוגיא דפסל היוצא מן הסוכ' דתורת לבוד מבטל אפי' דבר ממשי שכתב שם דהסכך פסול מאטר' וישגי' תחתיו דאמרי' לבוד וחשבינן ליה כאילו נכתב בסכך כשר והיינו דאמרי' כידון בסוכ' ע"כ וכ"כ עור שם אחר כך וז"ל אפי' בסוכ' גדול' דוק' בפחות מג' שהוא כלבוד בכל מקום התירו לישן תחת סכך פסול אבל יותר מכאן אפי' ג"ט פסול שלא כדברי הרז"ה שכתב דפחו' מד' בסוכ' גדול' כפחו' מג' בסוכ' קטנ' שישנים תחתיו ע"כ. וכ"כ הר"ן ז"ל ספ"ק דסוכ' שולקו על הרז"ה לומר' דאף בסוכ' גדול' דוקא בפחו' מג' מותר לישן תחתיו אבל ג' לא ע"כ. הרי מפורש יוצא מדברי הריטב"א והר"ן בשם החולקי' על הרז"ה ז"ל דאף דבר ממשי תורת לבוד מבטלו דהא מה"ט לדידהו בפחו' מג' סכך פסול ישנים תחתיו מטעם דתורת לבוד מבטלו להסכך הפסול דג"ט. וליכא למימר דע"כ לא אמרו הריטב"א והחולקי' על הרז"ה דאף לבטל דבר ממשי אמרי' לבוד לא להקל' אבל להחמיר לא אמרי' לבוד בכה"ג. דהא ודאי ליתא שהרי כבר הוכיחו הר' מג"א ז"ל סי' תקכ"ב סק"א והגאון חכם לבי ז"ל שם דתורת לבוד גאמר מהלל"מ בין להקל' בין להחמיר. וא"כ כיון דלדע' הריטב"א והחולקי' על הרז"ה אמרי' לבוד אף לבטל דבר ממשי. ע"כ דלדידהו הוא קדין כמו להחמיר אמרי' דתורת לבוד מבטל אף דבר ממשי דהא קהלכ' למ"מ סתם אמר' דאמרי' לבוד בין להקל' בין להחמיר. וא"כ לדעת רי"ו והריטב"א והר"ן בשם החולקי' על הרז"ה והר"א זרפתי ז"ל דבברי' דאף דבר ממשי תורת לבוד מבטלו. גם בסכך פסול ג"ט ועוד סכך פסול ג"ט וסכך כשר ביניהם. איכא לספוקי להאי ספיקא דמסקו ליהו להתום' והר"א ש' והטור ומרן הס"ע ז"ל אי אמרי' לבוד ומאטרפי ומבטלי ליה להסכך הכשר שביניהם כמו שנסתפקו בזה באויר פגו' מג' דמפסיק בין סכך פסול ג"ט לעוד סכך פסול ג"ט. ומיהו לענין דיבא הוה כרא' דבסכך פסול ג"ט ועוד סכך פסול ג"ט וסכך פסול פחו' מג' מפסיק

דינים השייכים לדברים הפוסלים בסכך

מפסיק ביניהם לא מצטרפי, והסוכ' כשר' . כיון דבהא דאי אמרי' לבד אף לבטל דבר ממשי במחלוק' היא שנויה ולדעת התוס' והמג"א והגאון חכם צבי ז"ל לא אמרי' בכה"ג לבד לבטל דבר ממשי . וא"כ איכא הכא ספק ספיקא ספק אי אפי' באויר מפסיק ביניהם אמרי' לבד ומצטרפי לפסול . ואת"ל דבאויר אמרי' לבד ומצטרפי לפסול . שם דוקא באויר . אבל בסכך כשר ביניהם לא אמרי' לבד לבטל דבר ממשי כדעת התוס' והמג"א והגאון חכם צבי ז"ל וספק ספיקא אפי' בדאוריית' לקולא . לא שבבר כתבתי לעיל אות כ"ו דברי ר' ירוח' ז"ל דכתב בפשיטו' באויר פתו' מג' מפסיק ביניהם דבאויר כמאן דלית' דמי והשגי פסולין כמחזירין ופוסלין . וא"כ לדעתו גם בסכך כשר פתו' מג' מפסיק ביניהם פסול' כיון דלדעתו אף בכה"ג אמרי' לבד ולבד מבטל אפי' דבר ממשי וכן הוא כמי דעת הריטב"א והר"ן בשם החולקי' על הרז"ה ז"ל כנו' . וליכא הכא שום ספק לדעת ר' ירוחם ז"ל . ולכן כ"ל דלענין דינא יש להחמיר גם בסכך כשר פחות מג' מפסיק ביניהם ודלא כהגאון חכם צבי ז"ל דכתב דודאי שאין מצטרפין השגי פסולין . דאין כאן ודאי וכאמור . כג"ל :

דינים השייכים לשיעור גובה הסוכה

א' הסוכה צריכ' שלא תהיה גבוה יותר משיעורה . וכמה שיעור גובה הסוכ' עשרים אמות . וסוכ' שהיא גבוה למעל' מעשרי' אמות פסול' בין שהיא גדול' בין שהיא קטנה . בין שמחיצותיה מגיעו' לסכך בין שאינן מגיעות . אבל גבוה עשרי' כשר' אפי' כל סכך' למעל' מעשרי' כיון שאין בחלל' עשרי' . ש"ע סי' תרל"ג . והאמה היא בת שש' טפחי' מצימצות . מרן ז"ל בב"י . והטעם דלמעל' מך' אמו' פסול' משום דגובה למעל' מך' כיון דגבוה כ"כ צריך ע"כ לעשות' כדארת קבע ואכן צעיקן בסוכ' דירת עראי . אבל פתו' מעשרי' אפי' שעשא' חוקה וקבועה כשר' מג"א . והכי מפורש בגמ' ריש פ"ק דסוכ' ד"ג ע"א : ב' היתה גבוה יותר מעשרי' והולין (פי' עכפי' קטנים עם העלין שלהן) יורדין למטה . אם גלתן מרוב' מחמתן כשר' . ואם לאו פסול' . ש"ע . ואע"ג דכשהסכ' למעל' מך' כשר' מ"מ הולין לא חשיבי כ"כ ובעינן שירדו לחלל' עשרי' . ר"ן . מג"א :

ג' סוכה שחללה יותר מעשרי' אמה ותלה בה דברי' נאים וע"י כך נתמצט חלל' . לא הוי מיעוט . וכן אם מיעט' בכרים ובסתות לא הוי מיעוט ואפי' ביטלס . ש"ע . והטעם דלא הוי מיעוט משום דלאו מין סכך ניכח' רש"י : ד' מיעטה בתבן וביטלו . הרי זה מיעוט . ואין צריך לומר עפר וביטלו . אבל סתם אינו מיעוט אפי' בעפר עד שיבטלו בפה . ש"ע . ועיין סי' סג"ח סעי' ב' דיש אומרי' דבעי ביטול לעולם ועיין סי' סע"ב סעי' י"ו וזברא"ם . מג"א :

ד' ג"ל דאסור למעטה ביו"ט כבסי' שי"ג סעי' ה' . מג"א : ו' כסתפקתי לסי מ"ס מרן הש"ע דאפי' עפר דוק' אם ביטלו בפירוש ובפה : אם מיעטו מער' יו"ט בתבן או בעפר בסתם ולא ביטלו בפירוש בפה : אם מותר לו לבטלו בפה ביו"ט . מי אמרי' דדוקא לעשות עיקר המיעוט דהיינו לתת שם התבן ביו"ט דעבד מעש' בידים הוא דאסור ביו"ט והיינו מ"ס המג"א דביו"ט

דינים השייכים לשיעור גובה הסוכה סז

דב"ט אסור למטטה. דהיינו עיקר מעש' המיעוט דהיא נתינת התבן סס
הוא דאסור. אבל בשכבד נתון בה התבן ומיעטה במעט' מעיו"ט לא שלא
ביטלו בפה ובא עתה ביו"ט לבטלו בפה דליכא שום מעש' דק דבור בעלמא
בפה שרי. או דילמא כיון דכל כמה דלא ביטלו בפיהם בפה לא הועילו מעשו
מעש' בעיו"ט שמיעט' בנתינתו בה התבן או העפר ולא כיתקב' הסוכ' ע"י
מעש' ההיא עד שיבטלנו בפ' בפה. נמצא דעיקר תיקון הכס' הסוכ' הוא
ע"י מה שיבטלה היום ביו"ט בפה וכיון דע"י דבורו לבטלו הוא מוכסיר ומתקן
הסוכ' אסור לו אפי' לבטלו בפה משום מתקן ביו"ט אע"ג דחין תיקונו במעש'
לא בדבורא. ונראה' דכל שכבד מיעטו בעפר או בקנן מעיו"ט לא שלא ביטלו
בפיהם בפה שרי ליה לבטלו ביו"ט בפה דכיון דהיינו לא דבורא בלתי שום
מעש' לא אסיר משום מתקן. ואמרינא לה ממה שמצאתי ראיתי להגאון רש"ג
בס' ים של שלמ' ליצמות פי"א סי' ב' שהאריך שם להוכיח דקביעו' מקום
לחליצה לא סגי באמירה ובכלל הוכחותיו כתב וגם נראה' כן מדברי הגאון
מהרא"י דאסור בשבת משום דמחזי כמתקן וכו' ואי קוה סגי בדבור בלחוד לא
מליכו בדבור אחד שיהא חשוב כמתקן ובוכה ובפרט כה"ג לא נתקן עדין מדי
ע"כ. הגה עכתי' הגאון רש"ל ז"ל דלא מליכו בדבור שיהא חשיב כמתקן ובוכה.
וא"כ מינה נמי דשרי לבטל ביו"ט התבן או העפר שנתנו בסוכה מערב
יום טוב וליכא משום מתקן בעם טוב כיון דהיינו לא בדבור ולא
מליכו שיהא דבור חשיב כמתקן ובמ"ס הגאון רש"ל ז"ל. ואע"ג דהגאון רש"ל
סיים ובפרט כה"ג לא נתקן עדין מ"מ כיון שכתב ובפרט וכו' מבורר דאף
בדבור שמתקן תיקון לגמרי לא מליכו שישכח כמתקן ובוכה. וכן ים להוכיח
מדברי הגאון בעל תה"ד ז"ל סי' כ"ד דהתיר לשער איסור שנתערב בהפר' אם
יש בו ס' בשבת ואין בו משום מתקן כיון דלא עבד מעש' בידים ומדכתב
הטעם משום דלא עבד מעש' בידים מבורר דליכא משום איסור דמחזי כמתקן
לא בדעבד מעש' בידים הא היכא דליכא בהיקונו מעש' בידים לא דבור כה"ג
דכדון דידן דמבטל את התבן או העפר בפה כדי להכסיר הסוכ' לא אסיר
משום מתקן. וכל שכן דהיינו נמי מנהג דכדו' לאכול בסוכ' דנראה' דשרי ככ"ל:
ז' היתה גבוה מעשרים ונכה בה איצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה
ובה שיעור סוכ' כשר כל הסוכ' אפי' מהאיצטבא והלאה. ש"ע. והטעם
משום דמהאיצטבא והלאה עד הפתח הוה כפסל היוצא מן הסוכ' דנידון כסוכ'
כיון שבאמת סכך כשר הוא לא שהוא למעל' מך. רא"ש. מג"א. והנה דין
דאפי' מהאיצטבא והלאה כשר משום דהוה כפסל היוצא מן הסוכ' הוא פי'
רש"י. אבל דהיינו א"ו ור"ן ז"ל והבי' ישע'י הקשו על רש"י. ופירשו פי' אחר.
והרא"ש הביא דברי ר' ישע'י וקיים פי' רש"י. וכתב מרן ז"ל בב"י דגם הרמב"ם
דעתו כרש"י. אבל הר' מהר"ח ז"ל עטאר ז"ל בס' ראשון בחי' לסוכ' דף מ"ט
ע"א וע"ב האריך להשיב על פי' רש"י והעלה דהעיק' כהרשב"א ור"ן ור' ישע'י
ז"ל ושגם מדברי הרמב"ם ליכא לאובחי דעתו דעת רש"י ודאדב' ממאי דלא
פי' מוכח דדוקא כל מקום האיצטבא כשר אבל חוץ מהאיצטבא כשהיא רחוק
מיהא ד' אמות מיהא פסול. ותמה על מרן היך הכריע להקל והאמת יורה
דרכו דלא שמכין להקל ואינו כשר לא מקום האיצטבא ע"כ:

דינים השייכים לשיעור גובה הסוכה

ח' ואם בנה האיצטבא מן הצד . אם יש מן האיצטבא עד כותל השני פחו' מד' אמות כשר' על האיצטבא דוקא . ואם לאו פסול' . ואם בנה האיצטבא באמצע אם יש ממנה לכותל לכל צד פחו' מד' אמות כשר' על האיצטבא אפי' אם גבוה יותר מעשר' . ואם יש בינה לכותל ד"א פסול' אפי' האיצטבא גבוה עשרה . ט"ע :

צ' אם הג' דפנו' הן מורח כפון דרום ובנה האיצטבא במקצוע מורח דרום ויש מן האיצטבא עד כותל כפון פחו' מד' אמות כ"ל דכשר' על האיצטבא וכל אותו הרוח עד סוף המערב . וכן אם יש לה' ד' דפנו' ובנה האיצטבא באמצע ויש לכל צד פחו' מד' אמות . כל הסוכ' כשר' . וכל זה אם יש באיצטבא עצמה שיעור טוב' ככל"ע ד' . הגאון מהר"ח לקדא"ז בס' דגול מרדכי :

א' סוכ' שאינה גבוה מעשר' טפחי' פסול' היתה גבוה עשר' והוצין יורדין לתוך עשר' אפי' אם חמתן מרוב' מלאתן פסול' . אבל אם הנווין יורדין לתוך עשר' אינם פסולים . ט"ע :

י"א שיעור זה לגובה הסוכ' דלריכ' סיהא בגוב' חלל' י"ט . מסקינן בגמ' פ"ק דסוכ' דף ד' ו' ע"ב ובפירושו ד' ד' ע"ב דלר"מ דס"א פי"ז דמס' כלים משנ' ו' דכל אמה אפי' דכלים באמה בת' שס' טפחי' . ילפינן לה לשיעור זה לגובה י"ט מכרובין דכתי' גביהו סוככי' בכנפיה' על הכפור' וגו' ולעיל מיני' פתיו פורטי כנפיהם למעל' דמשמע למעל' מראשיהם ועל כפרת הארץ היו עומדי' שגובהו של הארון אמה ומחצה שהן ט' טפחי' והכפרת עוביו טפח ילפינן ממסגרי השולחן וכו' דבמקדש דשלמה היו מגיעין הכרובי' עד שליש גוב' הכית ה"כ במשכן וגובהו במשכן עשר אמות שהן ששים טפחי' שהשלש הן עשרי' נמצאו הכרובי' פורטי כנפיהם על הארון בעשר' טפחי' חלל וקרו להו סכך בדכתי' סוככי' בכנפיהם . ולר' יהודה דפליג התם אר"מ וס"א דלא הוו הכלים אלא באמה בת חמס' טפחי' מסקינן דלדידי' שיעור גוב' דהוי י"ט היה מהלכ' למ"מ והיה בכלל מא' דאמרי' מחיצין הלכת' גמירי לה . ולר"מ כי אחתי הלכת' למחיצין אינה אלא לגוד ולכוד ודופן עקומ' . והנה הרמב"ם ז"ל שם במסכ' כלים על האי פלוגת' דר"מ ור"י באמות הכלים בת' כפי' המשכ' דהלכ' כר"מ . וכן פסק בחבורו הגדול פ"ב מה' בית הבחור' הלכ' י"ב דהשלחן היה ארכו י"ב טפח וכו' והיינו כר"מ דאמר הכי במשכ' במנחו' דצ"ו ע"א השולחן ארכו י' וכו' דברי ר"י ר"מ אומ' השולחן ארכו י"ב וכו' ופי' רש"י דר"י לטעמי' דאמר אמת כלים באמ' בת חמס' ור"מ לטעמי' דאמר כל האמות היו בבינונית דהיינו אמה בת שס' והכי מבואר התם בגמ' דצ"ח ע"א וכמה אמה בינוני' אמ' ר' יוחנן ו' טפחי' אמר ר"י צר אבין אף אכן כמי תכינה ר"מ אומ' השולחן ארכו י"ב וכו' . הרי מפורש דמאי דאמר ר"מ דהשלחן ארכו י"ב וכו' היינו לטעמי' אולי דאמר כל האמו' היו בבינוניות ונדפי' רש"י . וא"כ כיון דפסק הרמב"ם דהשלחן ארכו י"ב וכו' מבואר דפוסק כר"מ דכל אמות הכלי' באמת בת שס' . וטעמ' דפסק כר"מ לגבי ר"י כתב שם מרן בכ"מ דאפשר שטעמו מפני שנינו שם במשנ' דמנחו' דאבא שאול ס"א כוותי' ע"כ . כלומר ושם שקיל וטרי הש"ס אליבא דאבא שאול ש"מ דהלכתא כוותי' וכמ"ש שם מרן בכ"מ לעיל בשם מהר"י קורקוס ז"ל . ולי' הי"ש לעיר כ"ל דממאי דאמרי' בפ"ק דסוכ'

דסוכ' ד' ד' ע"ב דשיעור גובה הסוכ' י"ט מנ"ל ואתמר רב ור' חכינא ור"י חביבא ארון ט' וכפורת טפח וכן שאר אימוראי התם שקלו וטרו דמקרא דארון וכפורת ובית עולמי' ילפיו' לה והיינו אליבא דר"מ דאילו לר"י לא מצי למילף לה מקרא לא דמהלכת' נמירי לה בדמסיק הש"ס שם. מזה מוכח דכל הכי אימוראי דאמרי ברישא דמארון וכפורת ובית עולמי' ילפינן לה ס"ל דכר"מ קי"ל דכל אמות הכלים באמת בת שש'. ועל כל פנים אי מהך דאבא שאול דבמתני' דמנחו' דכר"מ ס"ל מוכח דכר"מ קי"ל וכמ"ס מרן דהיינו טעמ' דהרמב"ם לפסק כר"מ. ואי ממאי דכל הכי אימוראי אמרי פ"ק דסוכ' דשיעור גובה י"ט דסוכ' מארון וכפורת וכרובים ובית עולמי' ילפינן לה מוכח דכר"מ קי"ל. וא"כ לדידן דקי"ל כר"מ לא הוה שיעור זה דו"ט דגובה הסוכ' מהלל"מ לא מקראי דארון וכפורת וכרובים ובית עולמי' ילפינן לה ומחזינן דהלל"מ לא אתאי לא לגוד ולבדוד ודופן עקומ' וכדמסיקין התם בפ"ס דסוכ' ודעירובין. ולכן הכי תמה מאוד על הר' הלבוש ו"ל שכת' בסו' תר"ל סעיף ט' גובה הדפכו' צריכין להיות לפחות י"ט שכן קבלו חז"ל הלכ' למ"מ שאין נקרא דופן בפחות מו' ע"כ. וכ"כ עוד שם סו' תר"ל צ סעי' ח' ולא תהא הסוכ' כמוב' משיעור' והיא י"ט שאם אינה גבוהה י"ט פסול' דהכי אמרי' הלכת' מסיכי וכו' ע"כ. והם דברים תמוהים דזה הוא אליבא דר"י דס"ל דאמות הכלי' באמ' חמש והוה לדידי' ע"כ גם שיעור גוב' דמחזינן דו"ט בכלל הא דאמרי' מחזינן הלל"מ ואכן קי"ל כר"מ דאמות הכלים באמ' בת ששה ולדידי' לא הוה ההלל"מ דמחזינן לא לגוד ולבדוד ודופן עקומ' אבל שיעור הי"ט דגובהה של מחזינן מקראי דארון וזכור' וכרובי' ובית עולמי' ילפינן לה כמבואר בגמ' בפ"ק דסוכ' ופ"ק דעירובין כאמור. ואנכי הווא' שגם על הרמב"ם ז"ל יש לתמוה שכתב בפיו' מה' שבת הלכ' ט"ו ט"ו י"ז י"ח וז"ל וכל מחזי' שאין בגובה' י"ט או יותר איכ' מחזי' גמור' גמור' ה' וכו' כל מחזי' שיש בה דרון מרוב' וכו' איכ' מחזי' וכו' שכל פחו' מג' הרי הוא כלבוד כיגד הרי שהקיף בקני' ואין בין קנה לקנ' ג"ט ה"ו מחזי' גמור' וכו' וצריך שיהא גוב' הקנ' י' וכו' שאין מחזי' פחות מו' וכל השיעורין האילו הלכ' למ"מ הן ע"כ. אשר גם מדבריו או מבוא' דשיעור' זה דגוב' מחזי' י"ט הוי מהלל"מ. והוא תמה דון אינו לא לר' יהוד' דס"ל דכל אמות הכלים באמ' בת חמש. אבל לר"מ דקי"ל בוותי' וכמו שפסק איהו ז"ל גופיה בפ"ב דה' בית הבחיר' דאמות הכלים באמת בת ששה טפחי' לא הוה האי שיעור' דגובה המחזי' י"ט בכלל מחזינן דמהלל"מ לא מקראי וכפורת וארון וכרובים ובית עולמי' ילפיו' לה ומחזינן דההלל"מ לא אתאי לא לגוד ולבדוד ודופן עקומ' פהמור לעיל. ואיך כתב הרמב"ם דכל השיעורין ושיעור גוב' י"ט דמחזינן בכלל הוה מהלל"מ. ולכן דברי הרמב"ם והלבוש ז"ל בזה כל"ע :

י"ב כראה בעיני שכל דבר שאינו חשוב אוהל אינו ממשט בסוכ' משיעור גובה' די"ט שאינו לא כשאר' כלי תשמישין שבתוכה. שה"ג בפס' ריא"ו. כנה"ג. מנ"א :

י"ג כל דבר שתולה בה לכוי אפי' פרכלי ענבי' ושמני' וסלתות אע"ג שנגדיו נפסדין בנגיעתם כשיורדין תוך עשר' אינן פוסלין משום דירה סרוח'. לא חלקו בין כוין לכוין דכל שהוא לכוי אינו סרוחן וכל שהוא סרוחן אינו כוין

דינים השייכים לשיעור גובה הסוכה

כיון שאם בעל הסוכה קץ בהן מי הכריחו לעטר' בכך. ואינו דומה להוצין יורדין ממנו' למט' מעשר' דאין סהדי דנפשו קזה. שו"ת הרשב"א ז"ל ח"א סכ"ו :
 י"ד היתה נמוכה מעשר' וחזק בה להטלים לעשר' ויש בחזק שיעור הכשר סוכ'. אם אין בין חזק לכותל ג"ט כשר'. יש ביניה' ג"ט פסול'. ש"ע :
 ג"ד מסתמיות דברי מ"ן שה"ע הלו' בלו' הקוד' משמע דבאין בין חזק לכותל ג"ט כשר'. דהיינו אפי' אותו מקום שמחזק לחזק לכותל כשר'. אבל הטור ז"ל כתב כשר' בתוך החזק. דמשמע תוך החזק בלבד כשר' אבל מקום מחזק לחזק פסול'. ומ"ן ז"ל בב"י כתב על דברי הטור' דלא ידע למה אינו כשר י"ף מה מחזק לחזק ומאי שנא מגבול' עשרי' אמה ובכה' בה איכטבא דמכשיר רש"י אפי' מהאיכטבא והלאה. והב"ח כתב דאיכטב' שאני דאיכא מחזק' וסב' למעל' מ"ך לא הו' סבך פסול לא מחזק' גובהו. הילכך כיון דמקצתו כשר' איך נידון כפסל היוצ' מן הסוכ' דנידון כסוכ' כמ"ש הרא"ש. אבל הבא דבין החזק והכותל' אין שם מחזק' עליו אין שם סוכ' ע"כ. והט"ו כתב דשאני הכ' דהפיסוס הוא משום דיר' סרוח' אמרינן אף אם ירצה לישב שם באותו חלק בודאי יצא תבך משם וכמ"ש סי' תרכ"ט ע"י י"ד לענין סבך שריחו רע הכי כמי כאן כיון שזר לו שם המקום וע"כ אין מוציל כאן הכש' החזק לחזק' לו ע"כ. ולפי דברי הט"ו דהוא משום דאף אם ירצה לישב שם יצא משם דזר לו המקום ואמר ליה בדדמי להא דסבך שריחו רע דסי' תרכ"ט. א"כ לפ"ז לא פסול הטור מה מחזק לחזק רק שלכתחלה לא ישב שם אבל אם ישב ואכל שם יצא ו"ח כמו שכ"כ הטור לעיל בסבך שריחו רע דמייתי מיני' הט"ו. ואין כרא' כן מדברי הטור דממ"ש כשר' תוך החזק משמע הא חוץ לחזק פסול'. ולכן העיקר כישובו של הב"ח. וכ"כ הרב פריש' ז"ל דשאני איכטבא דדיר' מעליית' היא לא דבעינן היכר סבך או דירת ערלי וכוון שיש הכר במקו' אחד ע"י הוה היכר בכלל והוי השאר כפסל היוצא מן הסוכ' משא"כ הבא אין אדם דר בדיר' סרוח' ע"כ והוא כעין ישובו של הב"ח. ולכך לענין דיוכא יש להחמיר בהטור ז"ל דחוץ לחזק פסול'. ובפסקא מינה בליל' הראשון' דחזק' לאכול כזית בסוכ' אם אכל לאותו כזית במקום מחזק לחזק לא יצא ו"ח וצריך לחזור ולאכול שנית כזית תוך החזק. ומיהו לא יבדק באכיל' שכי' כזית משו' ספק דרכו' כיון דלדע' מרן כשר' גם מקום מחזק לחזק וזו כלל גדול דברכו' אינו מעבדו' ככ"ל :
 ט"ז אם היתה נמוכה מי"ט ואם יטול מן הסבך מלמט' תהא גובה' י'. הוא' הדיון כמי דכשר' כשיטל מהסבך מלמט' עד שבעשי' גובה' עשר'. מג"א :
 י"ז ביו"ט פשיט' דאסור ליטול מן הסבך מלמט' כדי להכשיר הסוכה שתהא גובה חלל' עשר'. דהו"ל סותר ע"מ לבנות במקומו כיון שע"כ מכשיר הסוכ' ועושה מחיבותי' גבוהו' עשר'.

דיני שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה

א' הסוכה ז' י' שלא תהיה קטנ' משיעור' וכמה שיעור' שבע' טפחי' על שבע' טפחי'. וסוכ' שאין בה ז'ט על ז'ט פסול'. ולענין גודל אין לה שיעור למעל'. ש"ע סי' תרל"ד :

דיני שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה פס

ב' מאי דבעינן בשיעור רוחב הסוכ' ז"ט על ז"ט . הוא כדי שיהא ראשו ורובו ושולחנו תוך הסוכ' . ואמר' צירוש' דגברא באמת' יתיב הרי פסח ומקום שולחנו טפח הרי ז"ט . ובתב' רש"י ז"ל ריש סוכ' ד"ב ע"ב ד"ה ראשו ורובו דרך סעודתן בהתב' הית' על מטות ומסובין פל גז שמאס ואין אוכלין זקופין ויושבין כמונו . לפיכך הוצרך לומר ראשו ורובו לאפוקי קטנ' שראשו נכב' בה ושולחנו ולא רובו . או ראשו ורובו ולא שולחנו ע"כ . ועיין לקמן בסמוך : ג' שיעור זה דרוחב הסוכ' ז"ט על ז"ט . לאוריית' הוא בכלל שיעורין ומחיצין הלכ' למ"מ . כ"כ הר' המבי"ט ז"ל בספ' קרית ספר פ"ד דה' סוכ' . ובסו"ת דבר שמואל סי' ר"ג הביא דברי הר' המבי"ט הגו' ובתב' דמאי' דצירוש' אסבריה ליה טעמ' הוא כעין מ"ס בשיעור מקוה ובר' אמר' דשבת ברה"ר אכל עיקר שיעור זה הוא מהלל"מ . גם הרמ"ז ז"ל בפ' המשניות ריש סוכ' כתב כן בפשיטו' דשיעור זה דז' על ז' לית ליה עיקר' בקרא לא מהלכת' גמרי' לה . ולי אי"ש נעיר כ"ל להוכיח דהאי שיעור' דרוחב הסוכ' ז"ט על ז"ט לאו מהלל"מ הוה וללא כהר' המבי"ט והרמ"ז והר' דבר שמואל ז"ל דסברי דגם שיעור זה הוא בכלל מאי דאמרו מחיצין הלל"מ . ואמינא לה ממאי דפרכינן פ"ק דסוכ' ד"ו ע"ב ורי' פ"ק דצירוזין ד"ד ע"ב לר"מ דנפק' ליה שיעור גוב' דמחיצין י"ט מקראי דארון וכפור' וכרובי' ובית עולמי' הלל"מ דמחיצין למאי אתאי ומסיק דלא אתאי ההלל"מ במחיצין אלא לגוד ולבוד ודופן עקומ' . והשתא אם איתא להאי דאמרי רבנן הרב המבי"ט והר' דבר שמואל והרמ"ז ז"ל דגם שיעור זה דרוחב מחיצין דז"ט על ז"ט דסוכ' הוא בכלל ההלל"מ זו דמחיצין . מאי פריך ואמאי מסיק דלא אתאי ההלל"מ דמחיצין אלא לגוד ולבוד ודופן עקומ' לימא דאתי כמי לשיעור רוחבן דמחיצין אלא מבואר דשיעור רחבן דמחיצין לאו מהלל"מ הואי אלא מסברא דכל דפחו' משיעור' זה דז' על ז' שיוכל להכניס בה ראשו ורובו ושולחנו דירה סרוח' היא ולא שמה דיר' כלל . וכמו שבת' הר"ן ז"ל פירק היסין דה"ט דבעינן שיעור' דכדי ראשו ורובו ושולחנו מסו' דאע"ג דקי"ל דסוכ' דיר' עראי ולא דיר' קבע מ"מ קצת קביעות' בעינן סתם' מחוק' ראשו ורובו ושולחנו דאי לא דיר' סרוח' היא : ר' כ"ל דאפי' לדידן שיושבי' זקופין והוי סגני בשש' על שש' מ"מ בעינן ז' על ז' דבביר מזה לאו דירה היא כלל כמ"ס הר"ן . מנ"א :

ד' סוכה שיש בה שש' טפחי' על שש' טפחי' ויש בה דופן שעוביו טפח גבוה י"ט כעין גזוזטראות שלנו הבנויות מחוץ לחוכו' ומשתמשין מעובי טפח של דופן זה לשולחן כדי לאכול על גביו . אם אין מעל גבו ולמעל' עד הסכך גוב' י"ט יש לדון בה להחמיר כיון דכפי מסקנ' הש"ס והפוסקי' שיעור ארכ' ורחב' של סוכ' הוא חלל ז' על ז' בגובה העשר' ובכלל במאי דאמרו שיעורין חציצין ומחיצין הלכ' למ"מ כמ"ס הר' קרית ספר פ"ד דסוכ' . והר"ן כתב דכל שאין לה חלל עשר' כשיעור הכשר סוכ' הו"ל דיר' סרוח' . וכיון שהשיעור הזה הוא מן התור' ומפי ההלכ' כאמר כך בפירש אף כי רז"ל אסבריה לה טעמ' צירוש' בעין מ"ס בשיעור מקוה ובר' דא דשבת ברה"מ יערב לבו להתחכם על הטעם הזה ולהתיר בטענת בריא סוכ' בבנין קבוע וכולו אפוס של טפח ולומר שגם זו נקרא' סוכ' שיש בחלל' ז' על ז' בגוב' עשר' . ומאן לימא לן כפי דברי הר"ן דלאו דיר' סרוח' היא כיון דלא אפשר לגברא להסיר לטלטל ולשנו' שולחנו

דיני ישראל תהיה פחות מן שבעה על שבעה

בכל עת כפי רצונו או להסתמש תחתיו דהיינו תפשו ענין תדורו • וכן נהנין להורות ולהחמיר • אבל כשאומר דופן והגמר שעליו הוא חוק וקבוע וממנו ולמעל' יש גוב' י"ט או כוהנין להקל דחשיבי כלו קרקעי' הסוכ' מגיע עד ראש אותו הדופן כיון שיכול לסמוך במסמרים כל ימוט ולישב על השולחן שיש ממנו ולמעל' שיעור הכשר סוכ' שהוא חלל ז' על ז' בגוב' עשר' • עס כי גם בזה לבי בוקפי קצת ותימא הוא בפניי שלא מצאתי עליו ביאור בפרטות בספרי הפוסקי' חדשי' גם ישכים • שו"ת דבר שמואל סי' ר"ג • גם הר' הרמ"ז בתשו' סי' ל' בשאל על גזון זה גופי' של הר' דבר שמואל ז"ל והעלה כחא דהיתר' כשיש מעל גבי הדופן הזה ולמעל' י"ט כיון שהגדר אשר סביב הגיזוטר' שעליו השולחן בולט אינו גבוה עשר' מן הקרקע אין לדנו לרשות בפני עצמו' אלא מרשו' הסוכ' עצמו' וספיר הוא סוכ' ז' על ז' • ובכלל דבריו וראיותיו כתב דאפי' באין ממקו' המשמש לשולחן עשר' עד הסכך אי לאו דמסתפינא הייתי אומר שגם היא תכשר דלא מצינו שיהא צריך גוב' י"ט מן השולחן ולמעל' • ולי אי"ש צעיר כ"ל דהא ודאי קולא גדול' היא ודי לנו במה שנהנו להקל ביש מע"ג שולחן זה עד הסכך גוב' י"ט מה"ע דכת' הר' דבר שמואל ז"ל כי צוויש לפקפק וכמ"ס הר' הכו' • אבל באין גוב' י"ט מע"ג ולמעל' פשיט' ודאי דאין להקל וכי לא מצינו שיהא צריך גוב' עשר' מן השולחן ולמעל' היינו בשאין השולחן מבליטת הדופן כגדון זה דאין כאן בחלל הדפכו' ממנו למט' ז' על ז' • וראיותיו של הרמ"ז עס אינן מוכרחו' כאשר ירא' הרוח' • ולכן העיקר לדינא כאשר הורה גבר הרב דבר שמואל ז"ל:

ד' אם היתה הסוכ' ארוכ' הרב' ואין ברחב' ז' על ז' ועל ידי צירוף היתר שבאורכ' לרחב' יש בה כדי ז' על ז' בכלל כול' • כתב הר' צ"ח דכשר' דלא צעיקן להשיעור דז' על ז' שיהא דוקא בריבוע' • והוכיח כן מדברי התוס' דרי' סוכ' ד"ג ע"א ד"ה לא כלרכ' • ומלשון הטור • אבל המג"א והט"ו ושו"ת חכם צבי סי' קמ"ב והר' אליה דבה ז"ל כולם חלקו על הב"ח וכתבו דלריכ' שהיה זה ז' על ז' בריבוע' ומ"ס בדברי התוס' אבל לא הית' רחב' ז"ט הוא ט"ס וז"ל לא הית' רחב' לא ז"ט • והנאון פני יהושע ז"ל צשיטמו' למס' סוכ' הביא דברי הט"ו והמג"א ודחה דבריהם וקיים גרסתנו בתוס' לא הית' רחב' ז' שדעתם כמ"ס הב"ח בכונת דבריה' • והר' חיד"א ז"ל בצרכ"י כתב דעיני קדשו ספיר חזו בתוס' כ"י על קלף ישן כושן כגירס' שלפנינו' אבל לא הית' רחב' ז' וזה עד ממחר כי הרב"ח והנאון פכ"י כיוונו להלכ' והאמת אתם בדעת התוס' • ואכבי אי"ש צעיר לא ידעתי איך הוי מה שמכא כתוב על קלף ישן כושן בדברי ההוס' כגירס' שלפנינו' עד ממחר כי הרב"ח ופכ"י כיוונו להלכ' ושהאמת אתם בדעת התוס' • ומאן לימא לן שאותן התוס' כ"י כתוב על קלף ישן שבאו לידי קדשו של הרב חיד"א ז"ל הם העתק שהעתיקו מהתוס' כ"י אחר או אפי' מכ"י התוס' ז"ל עצמם • וטעה המעתיק והשמיט תיבת לא ומהעתק זה הוא שלקחו והדפיסו או מהעתק אחר שהועתק מהעתק הזה דשל הקלף ישן שבאו לי"ק של הר' חיד"א הודפס כאשר הוא בהעתק • ומה עדות הוא זו למימר דזה עדי ממחר שהרב"ח והפכ"י כיוונו להלכה ושהאמת אתם בדעת התוס' ואמאי לא באר שהט"ו והמג"א והקפס פכ"י והח"ר הם שכיוונו להלכ' ושהאמת אתם

דיני שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה ע

בדעת התוס' ושטעו' המעתיק הוא שטע' בכתובתו והשמיט תיבת לא וכו' ראה המדפיס בהעתק והדפיס בהטעו' שבהעתק. כי על כן נ"ל עיקר לדיכא כאשר העלו המג"א והט"ו והגאון חכם נבי' והא"ר ז"ל דכל לדיכא ז' על ז' בריבוע' סוכ' פסול' היא אפי' בדיעבד ביון דהכי מוכח מדברי רש"י וכן מוכח במי מדברי הרמב"ם וה"ה ז"ל בדין סוכ' עגול'. וכן מפורש יוצא מדברי רבי' ירוחם ז"ל בתיב ח' ח"א שכתב סוכ' שהיא עגול' לדין דקי"ל דשיעור סוכ' ז"ט על ז"ט צריך שתהא גדול' כ"כ שיוכלו לרבע בתוך אותה העגול סביבו ל' טפחי' פחו' ג' חומשי' ע"כ. וללא כהר' ב"ח דהעל' להלכ' דכשר' לא דלמעט' חשש להחמיר. לדיכא דגם להלכ' כל שאין בריבוע' ז' על ז' היא פסול' אפי' בדיעבד לכ"ע אף לדעת התוס' כי מציאתו זו שמצא הרב חיד"א ז"ל כתוב בתוס' כ"י על קלף ישן נוסן לאו עד מהר הוא כדכתב הרב חיד"א ז"ל לדיכא וכדכתובתא וכן עיקר כנ"ל :

י' כ"ל דאפילו הסוכ' גדול' הרב' ובמקום אחד יש קרן אחד משוך לפניו שאין בו ז' על ז' אסור לישב שם כיון שהמקום אר' לו לשבת שם וכן משמע בגמ' ד"ג בקיטובית. מג"א :

דח' סוכ' ארוץ' יותר על ל' טפחי' ורחב' יותר מט"ו טפחי' אבל למעל' הדתי' ממעט' ופוסלין אויר הסכך עד שלא יסאר בה אויר מנוול' כי אם ה' טפחי' - פסולה ללא שדיכן מדת אורכ' לפותיה ביון דקי"ל שיעור משך סוכ' ז' על ז' ו"ט דבעינן ריבוע ממש כמ"ס הב"ח דלמעט' יש להחמיר דלא בהתוס' דבר שמואל סי' ס"ס. ועיין לעיל או' ז' :

ט' אם היא עגולה צריך שיהא בה כדי לרבע' ז' על ז'. ש"פ. וצריך שיהא בהקיפ' כ"ט טפחי' וז' חומשי' מג"א. וכ"כ רבי' ירוחם ז"ל בכתבי דבריו לעיל סוף או' ז' :

י' יש בה ז' על ז' וכתב' בה בגדים לנאות' וממעטין אותה מו' על ז' פסול'. ש"ע : י"א כיון דטעמא דנתן בה בגדים לנאות' דפסול' הוא משום דאימצט' מו' על ז' באופן שאיכ' מחזקת ראשו ורובו ושולחנו. לא מיתפסלא לא כשכל המחיצו' מכוסות באותן הכוויס. אבל אם יהיו באופן שמחזיק ראשו ורובו ושולחנו כגון שנפרסו הכוויס למעל' או למטה ממקום החזקת ראשו ורובו ושולחנו. אין ספק שמטעם זה תהיה כשר' ולא שנא אם הקרמיוס דקים או אפי' עדים טפח ועוד דהא לשיעור הגוב' איכס ממעט' כי לא היתה הסוכ' כי אם בת עשר'. ולא דמי להולין היורדין לתוך עשר' דפסלי משום דירה סרוח' דהכי קרמיוס לבו עשווי'. שו"ת הרמ"א ז"ל סי' ל' תוך התשו' :

י"ב מי שהיה ראשו ורובו בסוכ' ושולחנו חוץ לסוכ' ואכל כאילו לא אכל בסוכ' אפי' אם היא סוכ' גדולה גזירה שמה ימשך אחר שולחנו. ש"ע : י"ג כסתפקתי במי שהיה ראשו ורובו תוך הסוכ' ושולחנו חוץ לסוכ' ועבר ואכל על שולחנו שהן לסוכ' ולא אמשיך אחר שולחנו. אם יצא בדיעבד - וכפך' מינה לליל' הראשונ' דחייב לאכול בסוכ' בזית מיהא ואפי' בירדו בה גשמי' מג"ש דט"ו ט"ו מחנ המצות ואפי' מנטער דפטור מן הסוכ' בליל' הא' חייב לאכול בה בזית. ועבר ואכל לאותו בזית בליל' הא' בכה"ג דשולחנו חוץ לסוכ'. אם יצא י"ח ולא מטרמינן ליה לחזור ולאכול בזית פעם שני' בסוכה וגם

דיני שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה

ונס שולחנו תוך הסוכ' אם מטערר הוא או גשמי' יורדין בה . מי אמרי' כיון דאסרו רבנן לאכול בכה"ג בסוכ' משום גזר' דשמי' ימשך כי ענר ואכל על שולחנו דהוא חוץ לסוכ' אע"ג דהא לא נמשך אחר שולחנו לא יצא י"ח כלל דכמאן דלא אכל כלל בסוכ' דמי ודרי' לחזור ולאכול פנית כזית דחוב' כליל' הא' חף אם מטערר הוא או גשמי' יורדין . או דילמ' כיון דאין האיסור לא משו' שמה ימשך כיהי דעבד איסור' שלא יפצ ואכל בה כמכות' חכמי' . מ"מ בדיעבד מיהא כיון דהרי לא נמשך אחר שולחנו ואיהו ראשו ורובו בסוכ' כשר' יפצ ואכל יצא י"ח בדיעבד וא"ל לחזור ולאכול אפי' הכזית דחוב' כליל' הא' בסוכ' ושולחנו תוך הסוכ' חף אם מטערר הוא או גשמי' יורדין . ולבאורה נראה מלשון הרמב"ם פ"ו דה' סוכ' הלכ' ח' ומרן ז"ל בש"פ דכתבו כאילו לא אכל בסוכ' . דאפי' בדיעבד לא יצא כיון דהוא כאילו לא אכל בסוכ' . וכן משמע ממאי דתנן פרק היטן דכ"ח ע"א אמרו להן ב"ה לב"ש לא כך היה מעש' שהלכו וקני ב"ש ווקני ב"ה לבקר את ר"י החורנית ומאזוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכ' ושולחנו בתוך הבית ולא אמרו לו דבר . ח"ל ב"ש משם ראייה חף הם אמרו לו אם כך היית נוהג לא קיימ' מצות סוכ' מימך . ומדאמרו לו לא קיימ' מצות סוכ' מימך משמע דאפי' בדיעבד לא יצא דבהכי ספיר הוה דלא קיים מצות סוכ' מימיו דאי יצא בדיעבד הרי המצות סוכ' מיהא קיים ואיך ח"ל שלא קיימת מצות סוכ' מימך . אך ראיתי להר"ן ז"ל שכתב על משג' זו וז"ל ח"ל אם כך היית נוהג לא קיימת מצו' סוכ' מימך לאו דוקא דהא מדרבנן הוא דמתסר שמה ימשך אחר שולחנו . לא הכי קאמ' לא קיימת מצות סוכ' כראוי וכראון חכמי' וכדתנן בפ' ע"פ כל מי שלא אמר ג' דברי' או בפסח לא יצא ידי חובתו כלומר' שלא קיים מצוותן כראוי ע"כ . אשר מוכח להדיא מדברי הר"ן ז"ל דהי"ח מצות אכיל' בסוכ' ודאי שקיים ויצא י"ח רק דאיסור' עבד שלא קיים המצוה כראוי וכראון חכמי' . גם הריטב"א ז"ל בחי' לסוכ' שם כתב בדברי הר"ן ז"ל . וכן מפורש יוצא עוד מדברי הר"ן ז"ל פ' ע"פ על הך מתני' דכל שלא אמר ג' דברי' או בפסח לא יצא י"ח שכת' שם ג"כ לא יצא י"ח כלומר' לא יצא י"ח כראוי אכל לא יצא י"ח כלל לא קאמ' ודכוות' בסוכ' ח"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך לאו דוקא דהא לא הוה טעמ' דההיא לא משום דילמ' אחי לאמשיכי בתר שולחנו וכל היכא דלא אימשך דלא סגי דלא יצא לא ודאי כדאמרן ע"כ . הרי שכתב להדיא דכיון דלא הוה טעמ' לא משום שמה ימשך אחר שולחנו כל היכא דלא אימשך לא סגי דלא יצא . לא דאיכא לאקשוני לענ"ד ע"ד הר"ן ז"ל ממ"ש איהו גופי' בפ"ק דסוכ' גבי סיכך הסוכ' בעשבי' שריחן רע או שגליו נושרין דהסוכ' פסול' דמוכח מדבריו דדעתו דאפי' בדיעבד לא יצא י"ח אם עבר וסיכך בעשבי' או יושב בה וכמ"ס מרן ז"ל בב"י סי' תרכ"ו שכן מוכח מדברי הר"ן וכן מוכח מדברי הריטב"א שם שכתב בדברי הר"ן וכתו' שכתבתי לעיל בדיני' השייכי' למין הראוי לסכך או' ע"ח . והשתא הרי התם נמי מדינא דהסוכ' כשר' לא שחכמי' אסרו לסכך בהן משום שמה ינח הסוכ' . ויצא . וא"כ כיון דמטעם זה הוא הו"ל כהאי איסור' דאסרו רבנן שלא יפצ ראשו ורובו בסוכ' ושולחנו בתוך הבית משום גזרה דשמה ימשך אחר שולחנו . ומאי שנא דהתם גבי עשבי' שריחן רע דעת הר"ן והריטב"א דאפי' בדיעבד לא יצא י"ח בה . והנ"ל

דיני שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה עא

והנא בישב ראשו ורובו חוץ הסוכ' ואכל על שולחנו שבתוך הבית כתבו דכיון
 דאין הטעם לא משום שמא ימסך אחר שולחנו כיון דלא ימסך יא"ח י"ח. והגם
 שיש מקום לחלק קצת בין כשהאיסור שאסרו הוא על הסוכ' לכשהסוכ' גופה
 כהגון וכראוי אף לרצון חכמי' דק שישיבתו בה אינו כראוי וכרצון חכמי' מ"מ
 כד דייקי' פורת' נרא' דחלוק זה הוא חלוט מאוד כיון דעכ"פ גם התם אין
 טעם האיסור רק מלד ישיבתו בה שמא יניח' ויא' מפני ריח דע' דישבי הסכך
 או כשירת עליו. וטפי סיך לאסור כאן משום שמא ימסך אחר שולחנו מהתם
 דהוה משום שמא יניח הסוכ' ויא' כמובן. ועל כל פנים הנה לך מפורש ויא' **ג**
 מדברי הר"ן והריטב"א **ג** דאם עבר וישב תוך הסוכ' ראשו ורובו ואל' על
 שולחנו דהוא חוץ לסוכ' יא' בדיעבד י"ח וקיים מצות אכיל' בסוכ'. וא"כ אם
 עבר ואכל בליל' הראשו' כה"ג בסוכ' כיהי' דאיסור' עבד מ"מ י"ח מצות אכילה
 דכוזית בסוכ' יא' ואין צורך לחזור ולאכול שנית כזית בסוכ' והוא ושולחנו תוך
 הסוכ'. אל' שממ"ס הרמב"ם וזמן הש"ע כאילו לא אכל בסוכ' משמע דאפי'
 בדיעבד לא יא'. אם לא שנדחוק בדבריהם ונאמ' דכוונתם דנחשב להו כלפי
 שמיא כאיל' לא אכל בסוכ' משום דעבר על רצון חכמי' אבל ידי חובת מצות
 אכיל' בסוכ' מיהא יא'. וכן מוכח קצת ממאי דכתב הרמב"ם אסור וכאילו
 לא אכל בסוכ' כלומ' דעבד איסור' ונחשב לו לעון כאילו לא אכל בסוכ' והיינו
 דלא כתבו ולא יא' י"ח. ומיהו המחמיר לחזור לאכול שנית בליל' הראשונה
 בזית בסוכ' כראוי וכרצון חכמי' דהוא ראשו ורובו ושולחנו בתוך הסוכ' תבא
 עליו ברכ' כי כזה יכלל מלהיות עבריון שעבר על דברי חכמים :

י"ד ג"ל דאם מקצת שולחנו עומד בסוכ' ומקצתו תוך הבית מותר דלא גזרינן
 שמא ימסך אחר שולחנו מאחר שעומד מקצתו בסוכ'. ועוד דהא די בשולחן
 טפח כדאית' גמ'. ועוד דגם בשולחנו תוך הבית רבים מכשירי' בסוכ' גדול'
 ודי לנו להחמיר בזה. אבל אם שולחנו בבית אפי' הוא יושב כולו בסוכ' גזרי'
 שמא ימסך אחר שולחנו. מנ"א :

ט"ז ג"ל אי"ש זעיר דאפי' רובו של שולחנו חוץ לסוכ' ומיעוטו תוך הסוכ'
 ויש בהמיעוט שבתוך הסוכ' רוחב טפח שרי. ולא בעינן שיהא רובו של
 השולחן או אפי' חציו בתוך הסוכ'. דכל דאיכ' כדי רוחב טפח תוך הסוכ'
 לא גזרי' לשמא ימסך אחר שארית מהשולחן שעומ' מחוץ לסוכ'. וכן מוכ' מדברי
 המג"א שכתבתי לעיל באו' הקודם דכתב דלא גזרי' שמא ימסך מאחר שעומד
 מקצתו בסוכ'. מוכח דאפי' שאין עומד בסוכ' אל' מקצת מהשולחן אף שרובו
 עומד חוץ מהסוכ' לויכא למגזר לשמא ימסך וכו'. וכן מוכח עוד ממ"ס ועוד דהא
 די בטפח וכו' אשר מזה מבוחר דאפי' אינו מהשולחן תוך הסוכ' אל' טפח שרי
 כיון דדי בשולחן טפח. וכן יוכח עוד ממ"ס ועוד דגם בשולחנו תוך הבית רבים
 מכשירי' בסוכ' גדול' ודי לנו להחמיר בזה. וא"כ מה"ט אף באין מהשולחן תוך
 הסוכ' אל' מיעוטו כדי טפח ורובו בבית אין להחמיר דדי לנו להחמיר כשכולו
 בבית. וכן מוכח עוד ממ"ס בסוף דבריו אבל אם שולחנו בבית אפי' הוא יושב
 כולו בסוכ' גזרי' שמא ימסך אחר שולחנו. והשתא אם איתא דמאי דכתב בתחל'
 דבעומד מקצתו בבית שרי היינו דוק' בעומד רובו בסוכ' ומקצתו דהיינו מיעוטו
 בבית. אבל אם עומד מיעוטו בסוכ' גזרי' שמא ימסך וכו' א"כ מאי אתא תו
 לאשמעינן

דיני ישראל תהיה פחות מן שבעה על שבעה

לאשמועי' אבל אם שולחנו בבית אפי' הוא יושב כולו בסוכ' גזרי' שמא ימשך וכו'. ה' אפי' כשהוא כולו וגם מיעוט משולחנו עומדין בסוכ' גזרי' שמא ימשך אחר שולחנו כ"ש כשהוא לבדו כולו בסוכ' וכל שולחנו בבית גזרי'ן שמא ימשך אחר שולחנו. לא מבואר דכל שמקטת משולחנו עומד בסוכ' אפי' רובו עומד בבית לא גזרי' לשמא ימשך אחר רובו של שולחנו העומד בבית דכל דים לו מקטת ממנו אפי' כדי רוחב טפח ממנו לא ימשך אחר שאר השולחן שבבית אפי' שם עומד רובו. ולכן אני תמה על הרב חיד"א ז"ל בדרכ"י שכתב וז"ל ושולחנו חוץ לסוכ' דוקא כל שולחנו או רובו חוץ לסוכ' דרובו ככולו. אבל מקטת שולחנו בסוכ' ומקטתו בחוץ מותר ובמ"ש הגמ"א. ומשום דאפי' בחוט השדר' מיקרי רוב לענין שחיט' כמ"ש בי"ד סי' כ"א והוא דעת רוב הפוסקי' במ"ש הר' פרי תואר שם ואפי' להפ"ח דבשי' התם רוב הנרא' לענין ממש היינו משום גזירה אבל לכ"ע מריכ' אפי' משהו טפי ממחצה הוא רוב. לכן יש לזהר שיהיה רובו בסוכ' דבמחצ' יש לחוש שמא משהו טפי בבית והוי כלא אבל בסוכ'. אבל אי קים ליה דאיכא משהו טפי בסוכ' אין לחוש יותר ועדיף הוא משחיט' דהתם בעי רוב והכא במחצה סגי ככ"ל ע"כ. והם דברי' תמוהי' בעיני דהדבר ברור דהכא גבי סוכ' לא בעי הגמ"א אפי' שיעמוד מחצה בסוכ' לא אפי' מיעוטו תוך הסוכ' כדי רוחב טפח ממנו ורובו עומד בחוץ שרי ולא גזרי' לשמא ימשך אחר רובו של השולחן שעומד בחוץ וכדברירכא מדבריו. ואף דבעלמ' קי"ל דרובו ככולו הכא כיון דמאי דאסיר כששולחנו חוץ לסוכ' אינו לא מנורה דשמא ימשך אחר שולחנו כל דאיכא אפי' מקטת מהשולחן תוך הסוכ' תו ליכא למגזר לשמא ימשך כיון דאיכא ממנו טפח תוך הסוכ' אף ששאריתו דהוא רובו עומד בחוץ כיון דדי בשולחן טפח. כי על כן כ"ל עיקר דליכא דכל שעומד טפח ממנו בסוכ' שרי ואין לזרז שיהיה אפי' מחצה בסוכ' ואין לזרז לזהר הזהירות הזה שהסוהר הרב חיד"א ז"ל שיהא רובו בסוכ'. רק, שיש לזהר שיהיה כדי רוחב טפח ממנו בסוכ' ודיו. וכל דאיכא טפח אף שרובו עומד בחוץ שרי וקיים שפיר מנז' אכיל' בסוכ' כדאין וכרזון חכמי' איבא דב"ע ודלא כהר' חיד"א ז"ל ככ"ל :

דיני סיבת גנב"ך ורקב"ש

א' סוכה אע"פ שלא נעשית לשם מצוה כשרה. והוא שתהיה עשויה לכל כגון סוכת נכרים נשים בהמה כותיים רועים קיילים בורגנין שומרי פירות. אבל סוכ' שנעשית מאיה פסול' לפי שלא נעשי' לכל. ש"ע סי' תל"ה :

ב' בגמ' אמרי' דגריעות' דגנב"ך אע"ג דלאו בני חיובא כינהו אפ"ה כיון שנעשו לכל כשרות. וגריעות' דרקב"ש אע"ג דלא קביעי במקום אחד. ומשמע לי דאפי' עשו הגוים וגמים וכותים הסוכ' לרעות בהמתם או לשמור קליעות וכו' דהשתא תרתי גריעות' בהדדי כינהו אפ"ה כשר' והבי משמע בסוגיא. ב"ח. והוא פשוט וכדמוכח כמי מדברי הפוסקי' דלא פסלו לא סוכ' שנעשי' מאליה משום דלא נעש' לכל כלל וחוטט בגדים משום תולמ"ה :

ג' סוכ' דבעינן שתהי' כזשי' לכל פיר' רש"י שמסוככת יפה דמוכח' מלחא שעשיית' הראשונ' לכל היתה ולא לצניעות בעלמא. והר"ן כתב שנעשו לכל כלומר שלא תהיה עשויה לדיר' והזכר. ובתב' הב"ח דרש"י והר"ן פליגי לרש"י

לרש"י אפי' עשוי' לאוצר ולדיר' כמי כשר'. אבל המג"א כתב דלא פליג רש"י על הר"ן דגם רש"י מוד' דעשוי' לאוצר ולדיר' כמי פסול'. אל דבסוכ' יוצרים ס"ל לרש"י דאיכ' עשוי' אל לכל ואפ"ה פסול' כיון שדר בה כל השנה. והר"ן ס"ל דעשוי' לדיר'. וכ"כ הט"ו דגם רש"י מוד' דעשוי' לדיר' ולאוצר פסול' וכן עיקר: ו' כיון דסוכ' זריכ' שתהיה עשוי' לשם סכך לכל כמו סוכ' גנב' ורקב' ש'. אל"כ אם אדם מצא סוכ' עשויה ואינו יודע אם נעשי' לכל פסול'. כי הוא ספיקא דאורייית' וספיק' דאורייית' לחומרא. מהר"מ גלאנטי ז"ל בס' קרבן חנינה דמ"א ע"א:

וה' כיון דסוכ' שנעשי' מאלוה פסול' לפי שלא נעשי' לכל. לפיכך החוטט בגדים ועשהו סוכ' איכה סוכ' שהרי לא עומד גדים זה לכל ומה שעשה אח"כ הוא תעם' ולא מן העשוי'. לפיכך אם עש' בתחל' בעצתן שם הגדים חלל טפח במשך שבע' לשם סוכ' וחטט בה אח"כ והשלימו לעשר' כשר' שהרי נעש' סכך שלה לכל. ואם הגדים גדול' ולא הניח אל חלל טפח במשך ז' ושם חקק בה הרבה ועשה סוכ' גדול'. איכה כשר' כול' ע"י משך ז' שהניח תחל'. ואם חקק משני דדים ד' אמות יותר על הז' אף הז' פסול' דסכך פסול' פוסל מן הגז בד' אמות. ש"ע ומורס בהגה"ה:

ו' האני גדים דקתני תנא דמתני' החוטט בגדים אינו סוכ'. לאו בגדים של תבוא' בשבוליה מיירי. דא"כ תיפוק לי דפסול' לסכך סוכ' משום האוכל של השבולין ופסול' משום דמקבל' טומא' אוכלין אל מיירי בגדים של קשין שלוקח ממנו האוכל בגדים ועומד בגדים של תבוא'. ונורא' כפלאתי על הר' מהר"ד עראמה ז"ל שכת' בבימוקיו על הרמב"ם פ"ה דה' סוכ' דל"ו ע"ב תוך ד"ה אע"פ שהן משופין וכו' וז"ל וכן החוטט בגדים וכו' ולא מיקרי אוכל לטומא' עד שיכלל ככזכ' הל' טומא' אוכלין פ"א ע"כ. הנה שהרגיש הרב ז"ל על מאי דכת' הרמב"ם וכן החוטט בגדים וכו' דהא פסול' לסכך משום האוכל שבגדים דמקבל' טומא'. לזה כתב דאני משום האוכל שבגדים לא מופסל משום דלא מיקרי אוכל לטומא' עד שיכלל וכו'. ודבריו כפלאו ממני דהא בפירוש' אתמר בש"ס פ"ק דסוכ' די"ג ע"ב ופסקו הרמב"ם פ"ה סוכי תאנים ובהן תאני' וכו' קשין ובהן שיכלים אם פסולת מרוב' על האוכלין כשר'. ואם לאו פסול' אחרים אומרי' עד שיהיו הקשין מרובין על הידות וכו' ע"ש בכל הסוגיא. הרי לך מפורש דקשין ויש בהן שכלין פסולין לסיכוך בשביל השכלין שהן האוכל' שבהן שמקבל' טומא' עד שיהיו הקשין מרובין על הידות והשכלין. והיינו משום דאע"ג דאינו מקבל' טומא' עד שיכלל מ"מ אוכל' הראוי לקבל' טומא' הוא לכשיכלל ואכן לסכך סוכ' בעינן מדבר שאינו מקבל' טומא' לעולם כפסול' גורן וקב דלאו בר קבולי טומא' הוא לעולם. באופן שדברי מהר"ד עראמה ז"ל בזה שנבז ממני. ולעיקר הרגשו בזה דחוטט בגדים כבר כתבתי דמיירי בקשין בלתי שכלין. או י"ל דמיירי אפי' בגדים של תבוא' בשבולין סתם גדים הקשין שבו מרובין על השכלין והידור'. וכן ראיתי להר"ב שושנים לרוד ז"ל במס' סוכ' דכתב כן וששטט הוא ולא הוצרכו הפוסקי' לבארו:

ו' כשהניח בתמלה כשעש' הגדים חלל טפח וחטט אח"כ להשלימו לעשר' דכשר' בין שחוטט מלמעל' למטה ובין שחוטט מלמט' למעל'. כשר' ב"י. מנ"א:

דיני סוכת ננבך ורקב"ש

ד' אצ"ג דגגדיש אין המטר יכול לירד בתוכה ולר"ת כל שהסכך עד כ"ב שאין המטר יורד לתוכ' פסול'. הפסול דמשום מטר אינו אף מדרבנן שלא יהא כמין בית והכא בגדיש לא אסרו רבנן דלא אסרו מדרבנן דאין מטר יכול לירד לא כשיש לו דמיון בית משא"כ בגדיש דלא הוה דומ' לבית כלל ע"כ אין פוסל אפי' מדרבנן כשאין המטר יכול לירד. ט"ז. ובכר אכבי חי"ט זעיר כתבתי ע"ד הט"ז אלו דכתב דר"ת אינו פוסל כשאין המטר יכול לירד לתוכ' אף מדרבנן. דליתא דר"ת מדאוריית' פוסל לסוכ' שאין המטר יכול לירד לתוכ' עיין לעיל בדיני סוכ' שחמת' מרוב' מאלת' או' ה'. והכא נמי בגדיש דינא הכי הוה שאס יס למעל' על החלל טפח שהניח בתחל' כל כך עד שאין המטר יכול לירד ודאי דפסול' לר"ת עד שיטול מלמעל' מקצת עד בכדי שיוכל לירד המטר לתוכה. וכ"כ הר' אליה רב' ז"ל שהביא דברי הט"ז וכת' ויותר נרא' דמיי' שנטל מקצתו בענין שיהא הגשמי' יורדי' ע"כ. ואני אומר דאינו ויותר נרא' אף קושט' דמלת' הכי הוה לדעת ר"ת :

פ' ואין לצפות הסכך קודם שיעשו הדפנו'. ואם עשה טפח סמוך לסכך מותר לסכך קודם שיעש' שאר הדפנות כמו בחוטט בגדיש. מורס בהגה"ה בשם הגה' מיי' פ"ה :

י' מ"ס מורס דבעש' טפח סמוך לסכך מותר לסכך וכו'. היינו שעשה בכל הג' דפנו' סמוך לסכך טפח סביב. אבל אם לא עש' רק בדופן אחד או אפי' בשני דפנו' טפח לכל אחד סמוך לסכך. אינו יכול לסכך קודם שיעשה הטפח סמוך לסכך לדופן הג'. דהרי דאין שם רק לשני דפנו' לא חשיב אוהל כלל עד שעשו' גם טפח לדופן ג' דאז יחשב אוהל כחוטט בגדיש. וכ"כ בהגהמיי' ואם עוש' בדפנו' טפח סמוך לסכך תחל' אזי יוכל לסכך הרי שכת' ואם עוש' בדפנו' וכו' דהיינו בכל הדפנו' וכן מוכח מלשון הלבוש. והוא פשוט דכתיבכ' . ועיין לקמן :

י"א אם עשה הסכך קודם עשיי' הדפנו' כלל הסוכ' פסול' אפי' בדיעבד מן התור' משום תעש' ולא מן העשוי'. לבוש. אבל הב' כתב דדיעבד כשר' והלבוש טעם בזה. והט"ז האריך להוכיח דפסול' אף בדיעבד מדאוריית'. והעקר בהב"ח ומסתמין לזוהר לכתחל' במלתא חדתא אשר איכנה בשום פוסק אף בהגה' מיי' וגם מרן לא העל' על שולחנו סדר' זו אפי' לכתחל'. ובהא תיסגי לן להחמיר ולהוסיף לכתחל' אבל בדיעבד כשר'. ותו דאעיקר' מרה דשמעת' הגהמיי' לכתחל' קאמר כמו שדקדק הרב"ח וגם הר' שכתב"ג מסכים הולך עם הב"ח וכן עיקר. ברכ"י. ומדברי מהרי"ל כתבתי דבריו לעיל בדיני' השייכי' לדפנו' הסוכ' אות' מוכח דדעתו כהלבוש והט"ז דאפי' בדיעבד פסול' משום תעש' ולא מן העשוי' והר' אליה רבה כתב שכ"כ בס' אמרכל דהוה כסוכ' גנב"ך דלא נעשי' ללל. אבל לי חי"ט זעיר כ"ל להוכיח דאפי' לכתחל' שרי לסכך קודם עשיית' הדפנו' ואין צמח שעוש' הדפנו' אח"כ משום פיסול דתע' ולמ"ה מהא דתניא בעירובין ד' מ"ד ע"א ופסקוהו כל הפוסקי' דעוש' אדם חצירו דופן לסוכ' כדי שיאכל וישת' ויין ואפי' ביו"ט ואמרי' התם דביו"ט צריך שלא יודיעו לחצירו שלשם דופן מעמידו שם כדי שיהא מחיב' שנעשי' בשוגג וכן פסקו כל הפוסקי' עיין לעיל בדיני' השייכי' לדפנו' הסוכ' או' והנה ביו"ט ע"כ

ע"כ דהסוכה כבר היא מסוככת כהלכת' על השתי דפנו' ולא חסר לה רק הדופן
הג' ועוש' לחבירו דופן השלישי להכשיר' כדי שיאכל וישת' וייען בסוכ' • והשתא
אם איתא דבעש' הסכך קודם לדפנו' ואח"כ עש' הדפנו' הסוכ' פסול' משום
תעש' ולא נא העשוי • איך א"כ אמרי' דעוש' אדם אפי' לכתחל' לחבירו דופן
לסוכ' ביו"ט כדי שיאכל וישת' וייען • הא כיון שעוש' דופן זה הג' אחר שכבר
הסוכ' מסוככת הסוכ' פסול' משום תולמ"ה • וליכא למימר דמיירי בשכבר עשוי
טפח מהדופן הג' סמוך לסכך ואין מעמיד לחבירו שם אלא להשלים הדופן הג' •
דא"כ כיון שהיו לה ב' דפנו' וג' טפח סמוך לסכך הרי הוא אוהל ושרי להוסיף
על אוהל עראי בשבת ויו"ט וא"כ אפי' בכלים יכול לעשות הדופן הג' או מבמה'
או מן האדם אפי' אם מודיעו לכל שיש שם אוהל טפח שרי להוסיף עליו אפילו
מחיצ' המתרת וכמו שכתב מרן בב"י סי' שט"ו בשם המרדכי שכתב שיהיה יען
בו מהר"ם דהיו בו ספרי' ובכל ליל' היה עוש' מחיצ' עשר גוב' בפני הספרים
ובכל ע"ש היה עוש' מחיצ' מבעוד יום לפי שפעמי' היה משתין בליל' והיה כורך
המחיצ' לצד מעל' וכותב' על המוט ומשייר בה ריוח טפח ובליל שבת פושטה
למט' לפי שבשכ' אסור לעשו' מחיצ' וכו' וראי' מפ' בתרא דעירובין הנהו דיכרי
דר"ה וכו' א"ל זיל כריך בודיא ושייר בה טפח ולמחר פושט' דהו"ל מוסיף על
אוהל עראי ושפיר דמי וכו' וכתב על דבריו מרן שם דמחיצ' זו דמהר"מ כיון
שנעש' להפסיק בין הספרי' לאדם העוש' לרכיו חשיבה מחיצה המתרת ואסור
לנטות' בשבת וכו' ומאי דמייתי ראי' מדברי ר"ה דא"ל זיל כריך בודיא ושייר
בה טפח אע"ג דהבא מחיצ' והתם אוהל מ"מ מייתי שפיר דבשיור טפח שרי בזהל
עראי וה"ה למחיצ' המתרת ע"כ • הרי דאפי' מחיצ' המתרת כל שיש שם טפח
שרי להוסיף עליה מחיצה המתרת אפי' בשבת משום דהו"ל מוסיף על אוהל עראי
דשרי וכן פסק מורם והלבוש סי' שט"ו סעי' א' • וא"כ הבא בזה דעוש' אדם
לחבירו דופן ביו"ט להכשיר' ובלבד שלא יודיענו ע"כ דמיירי בדאין להסוכ' רק
ב' דפנו' ואין לה מהג' אפי' טפח סמוך לסכך ולהכי כי מעמיד שם האדם
לדופן הג' הרי עוש' אוהל גמור ולהכי כריך שלא ידע שלשם דופן מעמידו •
והשתא איך תכשר סוכ' זו ע"י שעוש' לחבירו דופן ביו"ט כיון דהרי הוא עוש'
דופן זה הג' אחר שהסוכ' מסוככת כהלכת' והסוכ' פסול' משום תעש' ולא מה"ע •
אלא מוכרח דליכא בזה שעוש' הדפנו' אחר שסוכך הסוכ' משו' תעולמ"ה והסוכ'
כשר' ולכן אפי' לכתחל' עוש' אדם לחבירו דופן לסוכ' ביו"ט כדי שיאכל וישת' •
ומיהו להגהמיי' י"ל דהבא דמיירי בנפל' דופנה ביו"ט ואין לו סוכ' אחר'
ואי אפשר לעשו' סוכ' ביו"ט או להטיר הסכך מעל השכי דפנו' ולסכך אחר'
שיעמיד לחבירו דופן ג' • וחסיד כדיעבד כיון דא"ל בענין אחר • והגהמיי'
נמי לא אסרו לסכך קודם הדפנו' אלא לכתחל' וכמ"ש הב"ח • והוא מוכרח מכח
סוגיא זו דעירובין דעוש' אדם לחבירו דופן לסוכ' אפי' ביו"ט כדי שיאכל וישת'
וייען כאמור • אך להלבוש והט"ז וס' אמרכל דכתבו דאפי' בדיעבד הסוכ' פסול'
מדאוריית' וכן משמע דעת מהר"ל תמיהא לי טובא דמה יענו שפתי כדיקים
להך סוגיא דעוש' אדם לחבירו דופן לסוכ' ביו"ט ופסקוה כל הפוסקי' דמבואר
יולא להדיא מינה דאף אם עוש' הדפנו' אחר שסוכך הסוכ' כשר' ולית בה
משום תולמ"ה וכאמור • כי על כן דברי הלבוש והט"ז ומהר"ל ז"ל וס' אמרכל

דיני סוכת נגב"ך ורקב"ש

נפלאו ממני והרי סדרתם נסתרה מהך סוגיא ערוכ' דעוש' ארס לחזירו דופן אפי' ציו"ט. ולכן העיקר לדינא דלכתחל' דוק' יש לזהר לעשו' הדפכו' קודם הסבך אבל דדיעבד ודאי דהסוכ' כשר' כמזוהר יוצא מהא דעוש' ארס לחזירו דופן לסוכ' אפי' ציו"ט כאמור. ודלא כהלכות ומהרי"ל והט"ז ז"ל :

דינים השייכים לסוכה ישנה

א' סוכה ישנה דהיינו שעשא' קודם שיכנסו ל' יום שלפני החג בשרה : ובלבד שיחדש בה דבר עתה בגופה לשם החג ואפי' בטפח על טפח סגי אם הוא במקום אחד. ואם החידוש על פני כולה סגי אפי' כל דהו. ואם עשאה לשם החג אפי' מתחלת השב' כשר' בלא חידוש. ש"ע סי' תרל"ו :

ב' מדברי מרן ז"ל הכו' מוכח דבלא חידוש לשם החג פסול' אפי' דדיעבד. וכ"כ בב"י שכן דעת רוב הפוסקי'. אבל הר"ן ז"ל כתב דהיו צריך לחדש בה דבר רק למצוה מן המובחר. וכ"כ רבי' ירוחם נתי' ח' ח"א. וכתב המג"א דכן מוכח בגמ' שלא הזכירו חידוש כלל גבי סוכת נגב"ך ורקב"ש וג"ל שכן דעת כל הפוסקי' דלא כב"י ע"כ. ומ"ם דכן מוכח בגמ' וכו'. אין מזה מוכח כלל דהא גם בעיקר פלוגתייהו דב"ש וב"ה בסוכ' ישנ' לא הוזכר כלל בגמ' דש"ס דילן חידוש רק בהש"ס ירוש' והש"ס ירוש' דבעי חידוש בסוכ' ישנה אה"כ דגם בסוכ' נגב"ך ורקב"ש בעי חידוש. גם מ"ם דכן הוא דעת כל הפוסקים השיג עליו הר' אליה רב' זמ"ש בש"ל וס' תניא בשם רב כטרוגאי גאון ובשם רב יהודאי גאון ז"ל דפסקו דבלא חידוש פסול'. ומיהו לזה י"ל דכוונת המג"א על הפוסקי' שכתב בב"י וכ"כ הר' חיד"א ז"ל בדרכי' על השגתו של הר' א"ר. והרדב"ז ז"ל בתשו' החדשו' ממש ח"ה סי' ש"א ז"ן כתב דלדעת הטור הפילו דדיעבד פסול' ושכן נראה שהיה דעת הרא"ש וכתב דלאו למימר' דפסקו בב"ש לא בב"ה והאי ירוש' אליבא דב"ה אחי והכי פירושו חזון היא סוכ' ישנ' שגמלקו בה ב"ש וב"ה כל שעשא' ל' יום קודם לחג כלומר בתוך ל' לחג דב"ש ס"ל סוכ' לשם חג בעינן אפי' שעשא' תוך ל' וב"ה ס"ל כיון דקי"ל שואלין ודורשין ל' יום קודם לחג בהלכו' החג סתם עשיית סוכ' בתוך ל' לשם חג היא אבל קודם ל' אפי' ב"ה מודי' שהיא פסול' ותכי עלה בירוש' צריך לחדש בה דבר. ולפי שיטת זו ע"כ האי צריך הוא לעיכוב' והוא שבת' הטור ובלבד שיחדש בה דבר וכו' : ואפשר שאפי' ב"ש מודו דאס' חידוש בה דבר כשר' והוה ששיכ' הטור לשון המשכ' וכתב סוכ' ישנה שנעשי' מקודם לחג ל' יום כלומר קודם הל' יום של החג : א"כ איכא לפירושי מתני' חזון היא סוכ' ישנ' שגמלקו בה ב"ש וב"ה כל שנעשי' ביום ל' יום קודם לחג ממש דקודם ל' מודים ב"ה לב"ש ובתוך ל' מודים ב"ש לב"ה לא גמלקו לא ביום ל' ממש דמר משוי ליה כלפני ל' ומר משוי ליה כללאחר ל'. ולכל הפירושי' לפי שיטת זו מודים ב"ה דמתחלת השנה פסול' אם לא חידש בה דבר ע"כ. ולי אי"ש צטיר תמיהא לי על כל השג' פירושי' דפי' הרב להמשכ' לדעת הטור והרא"ש והכי אמר מר דקודם ל' גם ב"ה מודים לב"ש דפסול'. ודבר זה לא יתכן כלל למימר דגם לב"ה סוכ' ישנ' דנעש' קודם ל' דהחג פסול' דא"כ מאי פריך הש"ס דילן פ"ק דסוכ' ד"ט ולב"ה הא' כתי' תעש' לך. הא' לב"ה כמי פסול' קודם הל' דהחג והיינו כמי מהאי קרא דתעש' לך. ואם הש"ס ירוש'

ירוש' פלוג' אש"ס דילן א"כ איך שבקו הרא"ש והטור לש"ס דילן ופסקו בש"ס ירוש' . גם במ"ס שדע' הטור והרא"ש דפסול' בלא חידו' אפי' בדיעבד' וכ"כ מרן ז"ל בב"י לדעת הרא"ש . לדידי אש"ס צעיר דברי מרן והרדב"ו ז"ל כפלאו ממני שהרי מדברי הרא"ש ז"ל בהא דהטוטט בגדים מבואר יוצא דס"ל בדיעבד' ודאי כשר' בלא חידוש . שכתב שם וכשהטוטט ממט' למעל' עד שמגביה את החלל עשר' און זו עשיית' שאינו מתקן אלא הדפכו' ובדפכו' לא אמרי' תולמ"ה והרי היא כשר' כסוכ' פחות' מעשר' וחקק בה להסלימ' לעשר' ואש"פ שמתחל' לא נעש' לשם סוכ' הא מכשרי ב"ה בסוכ' ישנה ע"כ . והשת' אס' אית' דדעת הרא"ש דגם לב"ה פסול' בלא חידוש מאז האי דכתב בחוטט בגדים שהניח מתחל' חלל טפח וחוטט מלמט' למעל' דכשר' ואש"פ שמתחל' לא נעש' לשם סוכ' דהא מכשרי ב"ה סוכ' ישנ' . הא אש"פ דמכשרי ב"ה סוכ' ישנ' מ"מ בעו דחדש בה דבר בהסכך לשם החג ואס' לאו פסול' . וא"כ הלא דהחלל שהניח בתחל' בהגדים שלא נעש' לשם חג ועת' נמי כשהטוטט בו מלמט' למעל' אינו עוש' שום חידוש בסכך ולא שייך בה שום חידוש בהסכך שעל החלל גם לב"ה פסול' . אלא מבואר דדעת הרא"ש ז"ל דלא בעו ב"ה אפי' חידוש אלא לכתחלה אבל בדיעבד כשר' . ואיך כתבו מרן והרדב"ו דדעת הרא"ש דבלא חידוש פסול' אפי' לב"ה . סוף דבר שבדרי מרן והרדב"ו ז"ל כפלאו ממני . וכל"ע . ולענין דינא בזה עיין לקמן בסמוך :

ג' ממאי דהשמיטו הרי"ף והרמב"ם וכן שאר הפוסקי' שהשמיטו זה הירוש' משמע לי דס"ל דלא סמכי' עליה כיון שלא הביאו אותה בגמ' דילן ובקטינן מתני' כפסטה דסוכ' ישנ' כיון שנעשי' לכל אפי' שלא חידש בה דבר כשר' לכתחל' כפסטייהו דהכך דרגב"ש ונגב"ך . א"כ משום דהאי ירוש' אליב' דב"ש הוא ולא קי"ל הכי ומשום"ה לא כתבוהו . כמלאת למד דג' מחלוקות בדבר לדעת הרי"ף והרמב"ם אפי' למכור מן המובחר א"ל' לחדש בה דבר . ולדעת הר"ן לריך לחדש בה למכור מן המובחר . ולדעת הטור לריך לעיכובא . ומנקט לחומרא עדיף טפי וישראל וריון הם ועושין סוכ' לשם חג בתוך ל' . הרדב"ו ז"ל שם . וכבר כתבתי שדעת הרא"ש בדיעבד' כשר' בלא חידוש . וא"כ מוכה נמי שכן הוא דעת הטור כיון שלא הביא דברי אביו הרא"ש לחלוק עליו כדרכו הטוב . אלא דמ"מ ג' מחלוקות בדבר דס"ל וס' תניא כתבו בשם הגאונים רבינו גרונדא ורבי יהודה ז"ל דבלא חידוש פסול' . וכיון דהכי גאונים קמאי פסקו דפסולה בלא חידוש . פשיט' דיש לחוש למצבת הגאונים ולהחמי' :

ד' דוקא בשם הסכך הוא ישן לריך לחדש בה דבר . אבל אס' הדפכו' ישנים לית לן בה וא"ל שום חידוש . ט"ו . ועשוט הוא :

ה' סוכת נגב"ך ורקב"ש פשיט' לריך ג"כ לחדש בהם דבר דודאי לא עדיף מסוכ' ישנה דישאל . ובסוכת נגב"ך אפי' תוך ל' הוה כמו תחל' ל' דעיקר המעל' תוך ל' הוא לב"ש דמכשרי בה דסתמא נעשי' לשם חג ופסלי קודם ל' דבעינן סוכ' לשם חג . וב"ה ס"ל לא בעינן סוכ' לשם חג אלא נעש' לכל בעלמ' ואין מעל' לב"ה אלא לענין לחדש בה דבר . אבל אס' אין עשווי' לכל אלא לזניעו' כההיא דנגב"ך ורקב"ש לא מהני לב"ה אפי' אס' מחדש בה דבר כיון דהסכך גופי' פסול והוי במסכך בדבר שאין גידולו מן הארץ . ט"ז . אבל הרדב"ו בתשו'

דינים השייכים לסוכה ישנה

הנז' כתב דגם סוכ' נגב"ך זרקב"ש אט עשאן בתחל' השנ' אפי' שעשאו לזלזל כריך למדש דהן דבר לשם סוכ' . ואט עשאן הוך ל' א"כ למדש דה דבר . ודבריו המוהי' דכיון דכל עיקר טעמ' דבתוך ל' להחג לא בעיא חידוש הוא משום דבתוך ל' סתם עשיית' לשם חג א"כ בסוכ' נגב"ך זרקב"ש דעשייתן לשם נשים גויים בורגנין וכו' ליכא לחלק דהו בין תחלת השנה לתוך ל' . אט לא שכאמר דכיון דישלל עושין אותם תוך ל' סתמא דעתייהו נמי לשם סוכ' . וא"כ סוכה גויס כותים ודאי דאף תוך ל' בעי חידוש . ומ"מ לענין דינא כ"ל עיקר דכל סוכה נגב"ך זרקב"ש אפי' עשאן ישראל ובתוך ל' להחג כריך למדש דה דבר לשם חג ככ"ל :

ו' מ"ש מרן מהטור ז"ל דהחידוש אט הוא במקום אחד כריך שיחדש דה טפח על טפח . משמע דבעינן מרובע . מנ"א . ולעב"ד כיון דבירוש' וצמאר פוסקי' חזן מהטור לא נזכר לא טפח אין להחמיר בטפח על טפח וריבוע . ליה רבה :

ז' הא דהכי צמתינו ואט עשא' לשם חג אפי' מתחל' השנ' כשר' . כתבו עלה התוס' אפי' לב"ה נפקא מינה שאל' למדש דה דבר . ואפי' לא נפק' מינה לא לב"ש יש לו לתנא לפרש במה כחלקו ע"כ . וכתב הב"ח דהתוס' מספקא ליהו בסוכ' שעשא' לשם חג בתחל' השנ' אט גם בזה לב"ה כריך למדש דה דבר או לא . ולכן יש להחמיר . אבל הר' אליה רבה השיג על הב"ח וכתב דברור דספיקון של התוס' הוא להפך דאף בלא עשא' לשם חג אפשר דא"כ שום חידוש לב"ה . גט הגאון פני יהושע ז"ל בשיטתו לסוכ' כתב דספיקון של תוס' משום דלא פסיק' להו אט תלמוד פליג אש"ס ירושלמי וסובר דלב"ה א"כ אפי' חידוש . אי נמי דלא פסיק' להו דאי מלת' גופה דאפשר דלמ"ד כריך למדש דה דבר היינו אפי' אט עשא' לשם חג מתחל' השנה אפי' כריך למדש דה דבר סמוך ליום ל' שחל עליו חיוב עשיית הסוכ' ע"כ . והר' חיד"א ז"ל צברכ"י הביא דברי הב"ח והא"ר והפנ"י וכת' ואני אומר דודאי מה שנסתפקו התוס' הוא כמ"ש הב"ח דאפשר דגם בעשא' לשם חג כריך שיחדש דה דאין לומר כמ"ש הרבנים הנז' דאעיקר' דדינא מספק"ל דילמא אין למדש אף אט לא עשא' לשם חג דהרי בדבור הקודם כתבו להירושלמי סתמא משמע דלא נסתפקו דה כלל דאט איחא הו"ל לפרש ומה גם למה שגדר הפנ"י דתלמודין פליג . ותו דהרי בפסקי תוס' מפורש דכריך למדש בסוכ' ישנה הרי דפשיטא להו לדינא דכריך למדש לב"ה ולא נסתפקו בזה . וא"כ מוכר' דספיקון של תוס' הוא דסתמא גם בעשא' לשם חג כריך למדש דה כמ"ש הב"ח ע"כ . ואני אומר שאין דברי הרב חיד"א ז"ל מוכרחין כלל ודאי דאפשר שפיר לומר דספיקון של תוס' כמ"ש הרבני' הא"ר והפנ"י אט אעיקרא דדינא כריך חידוש לב"ה . ומה שכתבו התוס' להירוש' לעיל בדבור הקודם סתמא ולא פירשו . סמכו על מה שיכתבו אחר סמוך בדבור שאחריו . ומ"מ כיון דמספקא ליהו שאל' גם הש"ס דילן אינו חולק על הירוש' סובר הרב שעשה הפסקי' תוס' דודאי לדינא סברי דכריך למדש כיון דיש ספק שאל' אין ש"ס דילן חולק ויש להחמיר מספק ולכן כתבו בפסקיהם דכריך למדש . צאופן דהא ודאי שאין דברי הרב חיד"א ז"ל מוכרחין כלל . אך לדידי אי"ש צעיר תמיה לו אעיקרא דהאי מלתא דאמרי רבנן הרב"ח והא"ר והפנ"י ז"ל דהתוס' ספקי' מספק"ל . ופליגי בפירוש ספיקייהו . ותם אנכי ולא אדע מי הכריחם

דינים השייכים לסוכה ישנה עה

לומר דהתוס' מספק"ל . דלדידי הדבר פשוט דלא מספק"ל להתוס' שזו ספק כלל . רק דאתו ללמדנו להאי כלל דליכא לאקשווי טעמ' דב"ש אתא לאשמועי' אה היכא דפליגי תנאי אליבא דב"ש אבל יש לו לתנא לפרש במה נחלקו . לזה כתבו אפי' לב"ה נפק' מינה שא"ל לחדש בה דבר כלומ' הכא ודאי ליכ' לאקשווי כלל טעמ' דב"ש אתא לאשמועי' משום דהכא הרי נפק' מינה לב"ה שא"ל לחדש בה דבר . ואפי' לא נפקא מינה אלא לב"ש יש לו לתנא לפרש במה נחלקו כלומ' ואפילו היכא דלא נפקא מינה אלא לב"ש ליכא לאקשווי טעמא דב"ש וכו' משום דיש לו לתנא לפרש במאי פליגי וליכא לאקשווי לקושי' זו דטעמ' דב"ש אתא לאשמועי' אה היכא דפליגי תנאי אליבא דב"ש וכו' . אבל אין כוונתם במ"ש ואפי' לא נפק' מיכ' אלא לב"ש דאפי' כימ' דהכא לא נפקא מינה אלא לב"ש וכאשר הבינו בדבריהם הרבנים הגו' . אלא כוונתם דאפי' היכא דלא נפק' מיכ' והיינו דלא כתבו ואפי' תימ' נ"מ אלא וכו' . באופן דלדידי הדבר ברור דהכא גבי חידוש דבעא' לשם חג לא נסתפקו מעולם שזו ספק ופשיטא ליה להתוס' דגם לש"ס דילן צריך לחדש דבר בסוכ' ישינ' כהש"ס ירוש' שכתבו בדבור הקודם וכן נמי פשיט' ליה דבעא' לשם חג אפי' מתחל' הטנ' אפילו לב"ה לא בעיא שום חידוש וכמ"ש דאפי' לב"ה נפקא מיכ' שא"ל לחדש בה דבר אלא שהוסיפו אח"כ ללמדנו כלל זה דאפי' היכא דלא נפקא מינה אלא לב"ש יש לו לתנא לפרש במה נחלקו וכו' . וזה ברור . ודלא כהרב"מ והא"ר והפכ"י דהתוס' ז"ל ספוקי מספק"ל זה אומ' בכה נסתפקו וזה אומ' בכה נסתפקו . ככ"ל . ולכן העיקר לדיכ' דבעא' לשם חג אפי' מתחל' השנה א"ל לחדש בה דבר ואפי' מתורת חומר' דליכא מאן דמהמיר בזה אפי' מספק ככ"ל :

ח' יוצר כלי חרס שיש לו שני סוכות זו לפניו מזו ועוש' קדירותיו בפנימית ומוהרן ב"ח"כ . הפנימית אינו יוצא בה ידי סוכ' כיון שהיא דירתו כל השנה אינו ניכר סדר בה לשם מלכה . והחיצונית יוצא בה שהרי אינו דר בה כל השנה . ש"ע :

ט' גם הפנימית אם הגדיה הסכך וחזר והניחו שרי כמ"ש סי' תרל"ז . מג"א :

דינים השייכים לסוכה שאולרה וגזורה

א' מי שלא עשה סוכה בין בשוגג בין במזיד . עושה סוכה כל המועד אפי' בסוף יום שביעי . וכן יכול ללכת מסוכ' זו ולישב באחרת . ש"ע סימן תרל"ז . דלא כר"א דס"ל דאין עושין סוכ' בח"ה ואין יוצאין מסוכ' לסוכ' דסוכ' הראויה לו שמה סוכ' ושאין ראויה לו' לא שמה סוכ' . אלא כרבנן דפליגי עליה וס"ל דלא בעינן סוכ' הראויה לו' ועושין סוכ' בחס"מ ויוצאין מסוכ' לסוכה : ב' גר שכתגניר בתוך החג עוש' סוכ' בימי החג הנותרי' . גמ' . דברכ"י ומחבר' . וכן קטן שנתגדל בינתיים ואפי' ר"א מודה בגר זקטן דרבי ליהו קרא דכל האזרח . ורבנן כיון דאמרי דעושין סוכ' בחס"מ לא איזטרין קרא לרבויי גר וקטן . הכי אית' בגמ' ופי' רש"י ורבנן כיון דאמרי עושין סוכ' בחולו של מועד ואפי' מי שמחוייב קודם לכן ולא עשה תו לא צרי' האי לרבויי דכל שכן הוא ע"כ . וכל ברור דהיינו טעמייהו דכל הפוסקי' ז"ל שלא הזכירו להא דגר וקטן . משום דכיון דכתבו דאפי' מי שמחוייב קודם לכן ולא עש' סוכה עושה סוכה בחס"מ

דינים וזשייבים לסוכה שאולה וגזירה

בחוה"מ תו לא אינטריכו למיכתב דגר שכתנייר בתוך המועד וקטן שנתגלג
בינתיים עושין סוכ' בימי החג הנשאר' למכל שכן דמי שמחוייב קודם לכן ולא
עשה כפקו הכי כמי וכמ"ס רש"י דכ"ס הוא :

גו מאי דשרי לעשות סוכ' בחוה"מ אע"ג דאסור לעבות אפי' בכין כל שהוא
בחוה"מ כבש"ע סי' תק"ס ואפי' בכין של מצוה דרבים כגון בה"כ וכן לשאר
גרכי מצוה אסור כבש"ע סי' תקמ"ד . כ"ל משום דעשיית סוכ' בחוה"מ של חג
בלכורך המועד חשיבה ולהכי שרי . ולפי זה אפשר דאין לעשות הסוכ' בחוה"מ
לא בכין מעט' הדיוט . אבל בכין דמעט' אומן אסור . כי כל דבר שאינו צורך
אוכל כפש' אע"פ שהוא לצורך המועד אסור מעט' אומן כי אם בדבר האבד עיון
לקמן בהלכו' חול המועד בדינים השייכי' לבכין וסתיר' בח"ה . אם לא שכתב
וגם עשיית הסוכ' לצורך אוכל כפש' היא כיון שאסור לאכול בחג חוק לסוכ' .
אבל יותר נראה' דלא חשיב הסוכ' צורך אוכל כפש' כיון דאם אין לו סוכ' מותר
לו לאכול ואינו מחוייב להתענו' . עיין לעיל בדיני סוכ' שחמת' מרו' מלכת' או' ח':
ד' ממאי דכתב התה"ד ופסקו מור"ס סי' תר"ס דמי שכבדו לו הנרות בסוכה
בליל שבת דמותר ללאת מן הסוכ' ולאכול בבית שיש שם כר וא"ל לילך
לסוכ' חצירו שיש שם כר אם יש טורח גדול בדבר . מזה הוכחתי דגם כן מותר
לבנות לו סוכ' מיוחדת בחול המועד לעת הצורך ואין צריך להביא סעודתו
לסוכ' אחרת . כ"ב הר"ב דרישה ז"ל בא"ח ס"ס תרל"ט . ולפי הוכחתו מהתה"ד
אם אין לו טורח הרב' לילך עם סעודתו לסוכ' חצירו . אסור לו לבנות לו
סוכ' מיוחדת בחוה"מ כיון דיכול להביא סעודתו בלתי טורח הרב' לסוכ' חצירו
שהרי גם התה"ד לא התיר לא בדאיכ' טורח הרב' לילך עם סעודתו לסוכ' חצירו:
ד' שאל אפוטרופו' על אנריפס המלך ואת ר"א כגון אני שיש לי שתי כסים
אחת בטבריא ואחת בלפורי מהו שאכל מסוכ' לסוכ' . ה"ל לא שאני אומר
היוצא מסוכ' לסוכ' ביטל מצוה' של ראשון' . ואמרת' לפני מהר"י סג"ל והיאך
אדם רשאי לאכול בסוכ' חצירו ומניח את שלו שמה' הא דאמרי' ביטל מצוה
הראשון' דוק' במי שיש לו שתי סוכו' . ואמר מהר"י סג"ל האוכל עם חצירו
בחד יכול לקיים ג"כ מצוה' סוכתו לאכול בה כזית . כ"כ בדרכיו מהרי"ל הלכו'
סוכ' דס"ז ע"א . והמנ"א כתב דכ"ע על מה שדחק מהרי"ל ומביאו בשל"ה
היאך יוצא אדם מסוכ' לסוכ' . דהא קי"ל כרבנן שמתיר ללכת' מסוכ' לסוכ' .
והר' אליה רב' כתב ע"ד המנ"א דאפשר דמ"מ יש לאדם למנוע לחוש לדברי
האוסר . ועוד כ"ל דס"ל דמ"ס ר"א בסוכ' דכ"ז דהיוצא מסוכ' לסוכ' ביטל
מצוה הראשון' . הכי פירושו דאין יכול לחזור אח"כ לאכול בסוכה ראשונה
דבמה שיכלו בטלו . אבל במה שהלך מסוכ' לסוכ' אחרת אין איסור . וא"כ הך
ד"א אתיא כב"ע והיינו שהשיב כך לאפוטרופו' של אנריפ' ולא השיב לו
כלישנ' דזריית' אין יוצאין מסוכ' לסוכ' או דהו"ל למנקט כדזריית' דפלוגת'
אל הך פלוגת' דאין יוצאין ענין אחר הוא מהא דביטל מצוה ראשונה וענין
דמהרי"ל מייירי במי שהולך לאכול לסוכ' אחרת רק לשע' וחזור אח"כ לסוכתו
והיינו דמשגי' דיאכל ג"כ בסוכתו כזו' ע"כ . ולי' אי"ש כעיר אין גם אחד מהשגי'
ישוּבין לדברי מהרי"ל מחזורין כלל דאי ישובו הראשון דמ"מ יש לאדם למנוע
לחוש לדברי האוסר . הא ודאי לאו מלתא היא כיון דזו הלכ' רווחת בכל מקום

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה עו

דיחיד ורבי' הלכ' כרבי' ואפי' בשהיחיד הוא מחמיר וכ"ס לגבי ר"א דקי"ל דלית הלכת' כוותי' דשמותי הוא כלומר דהוא מדבית שמאי ומה גס דכאן מפורש דב"ש הכי ס"ל וב"ה פליגי עליהו כדלית' בפ"ק דסוכ' ד"ט גבי סוכ' ישגה דב"ש ס"ל כר"א . וכיון שכן פסיט' דאינו רשאי אפי' להחמיר כב"ש לגבי ב"ה כדלית' בדרכו' ד"א . גס יסובו השכי אינו מחוור חדא דמי הכריחו למהרי"ל לכוד מפי' רש"י דפי' דמאי דא"ל ר"א שביטל מצות' של הראשונ' הוה דלטעמי' אויל דמ"ל דאין יוצאין מסוכ' לסוכ' . ותו דממאי דקאמר ר"א שאני אומר וכו' מוכח להדיא כפי' רש"י דאי דבר זה כולי עלמא היא בדקאמ' מר' הר' אליה רבה א"כ מאי הלשון אומר' שאני אומר דמוכח דאיהו הוא דאומר כך אבל חביריו פליגי עלי' והיינו משום דאיהו לשיטתו' אויל דמ"ל שאין יוצאין מסוכ' לסוכ' והיינו דקאמ' שאני אומר וזה ברור . באופן שודאי דברי מהרי"ל תמוהים בזה והעיקר כהמג"א ז"ל דלדין דקי"ל כרצנן בכל גוונא שרי לן לזאת מסוכ' לסוכ' ואין צורך לאכול כזית גס בסוכתו . ודלא כמהרי"ל והר' א"ר ז"ל כג"ל :

ו' יוצאין בסוכה שאול' . ש"ע . והוא פלוגת' דר"א ורבנן בפ"ב דסוכ' דכ"ז ע"ב דר"א אמר כשם שאין אדם יוצא בלולבו של חבירו משום דכתי' לכם . כך אין אדם יוצא בסוכתו של חבירו דכתיב תעש' לך משלך . ורבנן אמרי כל האזרח בישראל יסבו בסוכת מלמד שכל ישראל יוצאין בסוכ' אחת ולך למעוטי גזול' . ופי' רש"י כל האזרח וכו' דמשמ' סוכ' אחת לכל ישראל שיסבו בה זה אחר זה ואי אפשר שיהא לכולן . דלא מטי שו"ס לכל חד לא ע"י שאלה וידוע דהלכ' כרבנן :

ז' הא דפסקו הפוסקי' וכן מרן ז"ל דיוצאין בסוכ' שאול' לא כזכרה לא לסוכ' העשו' בראש הספיג' או בראש העגל' דנגזלת וממעטינן לה אפי' לרבנן מלך דאין יוצאין בה כנגזלה . אבל אם היא שאול' יוצאין בה לרבנן מריבויה דקרא דכל האזרח כנו"ל באו' הקו"ס . וזו היא הסוכ' שאול' שכתבו הפוסקי' דיוצאין בה . אבל בסוכ' המחוברת לקרקע אפי' בגזול' יוצאין בה לפי שקרקע איכ' נגזלת וכמ"ס מרן לקמן עיין לקמן או' :

ח' וכן יוצאין בשל שותפות . ש"ע . והיא מתמו' הריב"ש סי' שמ"ו שכת' שנחלקו החבירים בבנין סוכ' של שותפין אם אדם יוצא בה אם לאו . והוא ז"ל הכריע דיוצאין בה דכיון שיוצאין בשאל' כ"ס שיוצאין בשל שותפין דהא של שותפין עדיף משאל' כולה . שקצת' שלה לגמרי והנשאר הוא שאל' אצלו שהרי לדעת כן נשתתפו שכל אחד מהם ישתמש בה . ויוצאין בה מק"ו דשאל' ומה במקום שלא עש' שאל' כשלו עשו שותפו' כשלו דהיינו גבי טלית . סוכ' שעש' בה שאל' כשלו אינו דין שנעשו בה שותפו' כשלו . והרשב"ש ז"ל סי' ח' כתב דק"ו זה דהריב"ש ק"ו פריכ' היא דשאל' כול' שלו כל ימי שאתה משא"כ בשל שותפין שאיכ' כול' שלו ובמקום שהוא יושב בו יש לחבירו חלק בה . ועוד דבשאלה לא קפיד עליה ובשל שותפין כל עומה לא באנו לפוסל' לא בדקפדי אהדדי דאי בויתור לא דינא ולא דיינא דבשר' . וכיון דק"ו דהריב"ש פריכ' הוא סוכת השותפין פסול' בדקפדי אהדדי וכן הוא דעת ה"ר חסדאי קרשקס והר"ם דן הר"ר יונה ז"ל ע"כ . ומ"ס דק"ו דהריב"ש פריכ' הוא הוא לפי שהוא ז"ל מפי' השמוע' שמע דהריב"ש הכשיר סוכת השותפין מבח ק"ו הכו' . אבל לא סיימו קמיה דברי הריב"ש דאמר בה טעמ' וסברא זו דכיון שיוצאין בשאל' כ"ס שיוצאין בשל

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה

בשל שותפין דהא של שותפין עדיף משאול' כול' שמקנת' שלו לגמוי והנשאר
הוא שאול אללו . וכבר הדב חיד"א ז"ל במחז"ר דברי הרשב"ם וכתב דלא
סיימו קמ' דברי הריב"ם וכאמור :

פ' האילנות' דאילונו החברים בסוכה שבנו בשותפות אס יוצאין בה והכריע
הריב"ם כהאומרים דיוצאין בה . היינו בסוכ' שבנו בשותפו' על ראש הספינ'
או על ראש העגל' . דלו בסוכ' שבנו בשותפו' מחובר' להקרקע המשותף ביניה' .
ליבא מאן דמצי פליג דיוצאין בה כיון דסוכ' המחובר' לקרקע איכ' נגזלת
ויוצאין בה אפי' בגזל' כולה . כ"ש בשחזיה שלו לגמרי והמצי האחר לא יהא אלא
גזול יוצא בה מטעמ' דאיכ' נגזל' והוא כשאול אללו . וזה פשוט :

י' לר' אליעזר דפוסל סוכ' שאול' הקשו התוס' א"כ לדידיה דבעי סוכ' שלכם
אין שנים יוצאין בסוכ' אחת לעולם ויהא צריך לכל בני הבית סוכ' לכל אחד
ואחד . ותירכו דשמא הוה מרבי ר"א מדכתי' תשבו כעין תדורו שותפין שיכולין
לישב יחד בסוכ' אחת ע"כ . ונחלקו בדעת התוס' רש"ל ומהרש"א ז"ל . רש"ל
כתב דתיבת שותפין שבתו' בדברי התוס' הוא טעות לסוכת' השותפין ודאי
דלר"א פסול' כמו שפוסל שאול' . ומהרש"א דחה דברי רש"ל וקיים גרסתיו
בתוס' שותפין ודעתם דסוכ' השותפין מרבי לה ר"א דכשר' מתשבו כעין תדורו .
ומדברי הריב"ם ז"ל דהנשיר סוכת' השותפין מטעמ' דהמצי הנשאר שאול אללו
ושעל דעת כן נשתתפו שכל אחד מהם ישתמש בה . מוכח דדוקא לדידן דקי"ל
כרצונן דיוצאין בשאול' הוא דיוצאין בשל שותפו' . אבל לר"א דפוסל שאול' גם
בשל שותפו' אין יוצאין כיון דאף שהמצי האחר שאול אללו הא לר"א אין יוצאין
בשאול' . וא"כ מוכח דלא גרים בדברי התוס' תיבת שותפין וכרש"ל ז"ל . וכן
כ"ל אי"ש צעיר דהעיקר בכונת התוס' כאשר הגיה דבריהם רש"ל ז"ל . דמקרא'
דתשבו כעין תדורו ליבא לרצונו לא בני ביתו לא שותף עם אחר מבחון . וכן
מבואר יוצא מדברי הריטב"א ז"ל בחי' לסוכ' שהקס' לר"א קושיית התוס' ותי'
צראשוכ' כתירוכם דשמא באמר דר"א פטר איש וביתו בסוכ' אחת מדכתי' תשבו
כעין תדורו מה דיר' איש וביתו אף סוכ' איש וביתו יחד . ושוב כתב שיתר
נרא' לומר דמוד' ר"א דסוכה של שותפין יוצאין בה דלא דמי ללול' דכי נפיק ביה
חד מינייהו בכולי' נפיק ולא סגי' דלא נפיק בחולק' דחברי' והוי שאול' כיון
שמסתמ' בכולו ליבא למימר ברירה דהא ודאי אין כולו חלקו . אבל הכא בסוכ'
של שותפין כל אחד ואחד לשלו הוא נכנס ויש ברירה . ומ"ש חכמי' מלמד שכל
יש-אל יוצאין בסוכ' אחת . אס בבית אחת שהיא משותפ' ביניהם דכ"ע היא
ואפי' לר"א לא הכי קאמ' שיוצאין בסוכ' של איש אחד בזה אח' זה ובהא הוא דפליג
ר"א דוקא ע"כ . היי' לך מבוא' יוצא מדברי הריטב"א ז"ל דלתירוק הראשון דהוא
כתי' התוס' דמתשבו כעין תדורו מרבי ר"א בני ביתו דוקא בני ביתו מרבי
מהאי קרא' אבל של שותפו' עם אחרי' מבחון אין יוצאין בה לר"א . והיינו משום
דליבא לרצונו מקרא' דתשבו כעין תדורו לא בני ביתו מה דירה איש וביתו וכו' .
וא"כ ודאי דגם כוננת התוס' הכי הוה ותיב' שותפין הוא טעו' שנפל בדבריה'
ובמ"ש רש"ל ודלא כמהרש"א . אף לדידי אי"ש צעיר כ"ל להוכיח דר"א מודה
בסוכת' השותפין דיוצאין בה ממאי דאמרי' התם בש"ס בטר הכי ת"ר מעשה
בר"א ששבת בגליל העליון בסוכתו של יוחנן בר אילעאי וכו' ופריך הש"ס

וינינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה עז

והיכי עבד הכי והאמר ר"א חין יוצאין מסוכ' לסוכ' ומשני רגל אחר היה . והשתא אם איתא דלר"א גם בסוכת השותפין חין יוצאין אמאי לא פריך כמי איך היה יוצא ר"א בסוכתו של יוחנן הא איהו דאמר דחין אדם יוצא בסוכתו של חבירו . אל מוכח דבשל שותפין מודה ר"א דיוצאין בה . וא"כ י"ל דר"א נתן ליוחנן מעות שיקנה לו בהן חלק בסוכתו והו"ל סוכת של שותפו דגם לדידה יוצאין בה ולהכי לא פריך אל מאידך דר"א דאמר דחין יוצאין מסוכה לסוכה . ויש לדחות :

א' באשר יהיה האופן המקפידין השותפין זה על זה אפשר דמודה הריב"ש דחין יוצאין בה . אל שהוא רחוק דמאחר דעבוד סוכ' בשותפות להשתמש שניהם כאחד או בזה אחר זה ודאי כל אחד לא יקפיד דכיון שהוא רוצה לזאת מתרצה שגם חבירו יצא וכל אחד משאיל חלקו . ואי הכי שותפי יוצאין מכלל דיעות בינוניות של בני אדם ומקפידין זה על זה אז הריב"ש לא מיירי ביוצאין מן השורה הרחק מאוד מאד"ס . הר' חיד"א ז"ל במחבר"ר . ואני אומר דחין כאן אפשר דמודה הריב"ש במקפידין . אל ברור הוא כשמש דבסוכ' השותפות שמחוברת לקרקע פשיטא דאף במקפידין זה על זה יוצאין בה וליכא מאן דמצי פליג בה וכמ"ל לעיל או' ט' . ובעשויה בשותפו' על ראש הספיכ' או על ראש העגל' שהיא נגזלת פשיטא דבשותפידין זע"ו גם להריב"ש ז"ל חין יוצאין בה כיון שכל עיקר טעמו דמכשיר סוכ' של שותפו' אינו אל לפי שהנשאר הוא שאול אצלו . ואם חבירו מקפיד ואינו רוצה להשאיל לו חלקו איך הוי חלקו של חבירו שאול אצלו בעל כרחו והלכ' רווחת היא דשאל שלא מדעת במטלטלין גזלן הוי וא"כ הו"ל חלקו של המקפיד גזול אצל חבירו ואין יוצאין בסוכ' המטלטלת הגזול' . ומיהו לפי מ"ש הריב"ש דר"א דאפי' לר"א יוצאין בסוכ' של שותפו' משום דיש צריה וכל אחד בשלו הוא יושב . א"כ גם במקפידין זה על זה יוצאין בה . אבל כבר כתבתי לעיל באו' הקודם דהעיקר בדעת התוס' דס"ל דלר"א גם בשל שותפו' חין יוצאין וכדברי רש"י ז"ל . ולכן לפיכך דינא יש להחמיר בשל שותפו' המטלטל' ומקפידין זה על זה . אל שהוא דבר דלא שכיח בשנים שעשו סוכ' בשותפו' שיקפידו זה על זה וכמ"ס הר' חיד"א ז"ל . ומיהו נפקא מינה לשנים שיש להם ספיכ' או עגלה בשותפו' ואחד מהם עשה סוכתו לעצמו דוקא בראש העגל' או הספיכ' המשותפת ביניהם אבל הסוכ' איכ' משותפת ביניהם אל עשה אותה אחד מהם לעצמו לבדו וחבירו מקפיד עליו מפני חלקו שיש לו בהעגל' או בהספיכ' גם להריב"ש ז"ל חין זה עשה סוכתו בראש העגל' או הספיכ' המשותפת הריא יוצא בה כיון שחבירו מקפיד עליו מפני חלקו שיש לו בהספיכ' או העגל' שעש' זה בה סוכה לעצמו . ולדע' הריב"ש ז"ל יוצא בה . ודעת התוס' בה"ב"ש שהרשב"ש דאינו יוצא בה . ויש להחמיר בספיכא במילתא דמנזה דאוריית' ולכן אפי' בדיעבד לא יצא בה . ככ"ל :

ב' מה שנהנו במקלת מקומו' בנבול ארגון שעושין סוכ' בחצר בית הכנסת ועובדין דרך שם ומקדשין בה ואח"כ הולכין לאכול בבתייהם . אותה מנהג טעות הוא בידם שלא אמרו שכל ישראל ראויין לישיב בסוכ' אחת אל להחמיר השאל' אבל ודאי צריכין לאכול בה או בבת אחת או בזה אחר זה . כל בזה הל' סוכ' דפ"א ע"א וא' ארמות חיים דקי"א ע"ד . ועיין לקמן בסמוך :

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה

י"ג לא מחייבי ישראל למעבד סוכ' לא בביתיה בדירתו' היבא לאכיל ושתי וגאני תמורת דירתו של כל השנה כולה. אבל בבתי כנסיות ובבתי מדרשו' אין מיוחדין לא לשינה לתפל' ולתור' ואין מחוייבין למעבד סס סוכ'. אבל אם עושין סס סוכ' בשביל עובדי דרכים שאוכלים סס וישנים סס יפה סס עושים. אבל בני העיר לסמוך על סוכ' של ביה"כ ללאת בה י"ח אין יוצאין לא בסוכה של כל אחד ואחד בביתו. לפיכך כשעושין סוכ' בבית הכנסת, א"ל לדרך עליה שלא לעצמן עושין לא לעובדי דרכים. רב כטרוגאני גאון ז"ל בשם' בשו"ת הגאונים שנדפסו מחדש בס' נהרות דמשק סי' ע"ט. מביאר בדבריו ז"ל שבני העיר אין יוצאין בסוכ' שעושין בביה"כ או בבית מ"אפי' אם יאכלו סס כל סעודת' דאין בני העיר יוצאין לא בסוכ' שעושין כל אחד לביתו ובדירתו לאכיל וגאני סס כל השנה כול' כי סס דוקא עושה סוכתו ויוצא בה תמורת דירתו סס כל השנה כולה ואין יוצאין בסוכ' שבבית"כ ובב"מ לא עובדי דרכים דוקא עד שמפני כן כתב שאין בני העיר העושין סוכ' בב"כ וב"מ לריכין לדרך עליה ברכ' שהחיינו שלא לעצמם עושין לא לעובדי דרכים דוקא. ובאמת כי זה הוא חידוש גדול שלא יצא בה בן עיר י"ח אפי' שאוכל בה כל סעודתו. והוא כרא' היסד הש"ס דאמרי רבנן כל האורח מלמד שכל ישראל ראוין לישב בסוכ' אחת. אלמא שא"ל כל אחד לעשות סוכ' לעצמו בביתו' ודירתו לאכיל וגאני סס כל השנה כולה ויכולין כל ישראל ללאת בסוכ' אחת. וכעת דברי רב כטרוגאני ז"ל בזה זל"ע: י"ד סוכה גזולה כשרה. כיצד אם תקף על חבירו והוציאו מסוכתו וגולה וישב בה יצא. שאין הקרקע נגזלת. ש"ע. בסוכ' דל"א ת"ר סוכ' גזול' והמסבך ברה"ר ר"א פוסל וחכמי' מבשרין. אמר ר"כ מחלוקת בשתקוף את חבירו והוציאו מסוכתו ור"א לטעמי' דאמר אין אדם יוצא בסוכתו של חבירו אי קרקע נגזלת סוכ' גזול' היא ואי קרקע אינה נגזל' סוכ' שאול' היא. ורבנן לטעמיהו דאמרי אדם יוצא י"ת בסוכתו של חבירו וקרקע אינה נגזלת וסוכ' שאול' היא. וידוע דהלכ' בחכמים. ועיין לקמן בסמוך:

פ"ו הא דאמרי' בגמ' לרבנן קרקע נגזל' וסוכ' שאול' היא. האי שאולה היא לאו דוקא דהא כי היכי לרבנן קרקע איכ' נגזלת משום דממעטינן קרקעו' מכלל ופרט וכלל בדאית' בהגזול בתרא ופשוט שפירש"י כאן. מהאי כלל ופרט גופי' ממעטינן נמי קרקעו' מדין שומרים ולא שייך שלא בקרקעו' כיון דלאו ברשות השול קאי דמה"ט קי"ל דהשול בית מחבירו וגשרק פטור מלשלם כמ"ש בש"מ סי' ג"ה וסי' ש"א. לא דאפ"ה קאמר שפיר וסוכ' שאול' היא משו' דהאי אי הוי דרשי חכמי' האי דרש' דלך דענין שיהא שלו ממש א"כ אדרבה מה"ט דלא שייך שלא בקרקעו' ולא קניא לה השול כ"ש שיש לפוסל' דהא לאו ידיה היא. לא משום דלקוטטא דמלתא סביר רבנן דאדם יוצא בסוכתו של חבירו דלא בעינן שתהא שלו ממש דמה"ט מכשרו שאול' משו"ה מכשרו נמי סוכה גזולה כשתקף על חבירו והוציאו מסוכתו. דניהי דלא קניא השול מ"מ כיון דלא מיתסר מטעם גזול' דלא שייך גזולה בקרקעו' א"כ הו"ל סוכת חבירו ואדם יוצא בה כמו בשאול' כ"כ הגאון פני יהושע בשיטתו. והם ודאי דברי' ברורי' ומובחרים. ועיין לקמן:

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה עז

פ"ז כיון דממעטינן קרקעו' מגזל מכלל ופרט וכלל דאיכ' בגזל' וכן נמי ממעטינן מכלל ופרט וכלל קרקעו' מדין שומרים ואין קרקע בקניית בשאלה להשא' . ג"ל ברור דעיקר רבוי דקרא דהאזרח בא להכשיר סוכה העשו' ומחזרת בקרקע של חבירו וגזל' דיוכא בה הגזלן . דהא קרא דכל האזרח מלמד שכל ישראל ראויין ליטב בסוכ' אחת . ואם הית' דעיקר בא להכשיר סוכה שאולה . איך יוצאין כל ישראל בסוכ' אחת הא הקרקע דהסוכ' שכל ישראל ראויין ליטב בה אף דאיכ' בגזלת מטעמ' דבחוקת בעליה עומדת . מ"מ שאולה נמי לא הוי הקרקע לכל אחד מה"ט גופי' דבחוקת בעליה עומדת ואינה קנויה להשא' כלל אפי' לזמן ששאלו' אכלו וכן נמי הסכך והעצים המחזרים לה אין נשאלין ולא קניא להו השאל' כיון שהם מחזרי' להקרקע וכל המחזר לקרקע בקרקע דמי דהא מה"ט השאל' בית מחזירו וכשרף פסור מלשלם ככתוב לעיל . וא"כ כי אחא עיקר האי ריבויא דכל האזרח להכשיר סוכ' שאינה שלו הוא אף שאינה שלו כלל דאפי' שאלו' נמי לא הוויא ליה דהא לא קניא לה השאל' כלל וכיון דלא קניא לה בגזול' הוויא . ומינה ממילא אתיא נמי סוכ' שאלו' המטולטלת דכ"ש דיוצאין בה כיון שאפי' בשאינ' קנויה לו בשאל' כגון כשהיא מחזר' בקרקע ריבה קרא דיוצאין בה . וע"כ דקרא דתעש' לך לא מתעט לא סוכה גזול' המטולטלת דע"י הגזלה קניא ליה . וכן מבואר יוצא מדברי הסמ"ג ו"ל בעשין ס"ג שכתב סוכה שאלו' וגזול' כשר' שנאמ' כל האזרח וכו' מלמד שכל ישראל וכו' ע"כ . סרי שכתב דשאלו' וגזול' נפקו מהאי ריבויא דכל האזרח . והרא"ם ו"ל בנימוקיו שם פתב על דבריו וז"ל יאצ"ג דלא מתרבי מהאי קרא לא שאלו' מ"מ כיון דהאי גזולה דמבשרי רבנן איבה לא בתקף על חבירו והוציאו מסוכתו ולא בגזול סוכ' העשו' בראש העגל' א"כ סוכת חבירו מיקריא דקרקע איבה בגזלת ומרבינן לה שפיר מכל האזרח בישראל כאילו היא שאלו' ע"כ . ולפי מאי דכתיבנא אדרבה כל עיקר דהאי ריבויא דקרא דכל האזרח לרבויה סוכה גזול' המחזרת בקרקע אתיא ומינה ממילא נפיק דיוצאין גם בסוכ' שאלו' המטולטלת . וזה ברור . וצ"ע לקמן בסמוך :

פ"ז כיון דע"כ דריבויא דהאי קרא דכל האזרח כל עיקרו לא בא לא להכשיר אפילו סוכ' גזול' המחזרת לקרקע . משום דקרקע איכ' בגזלת ואע"פ שגם אינה נשאלת ולא קניא לה השאל' ובגזול' היא יוצאין בה . וככל האמור לעיל באות סקודם ובאו' ט"ו . ממילא אתה למד למוד מפורש מריבוי זה דכל האזרח דלא שייך כלל לחלק ולמימ' דלא ריבה קרא לא סוכ' המחזר' בקרקע השאלה מדעת . אבל שאלה שלא מדעת כיון דקי"ל דשאל' שלא מדעת גזלן הוי לא ריבה לה קרא להכשיר' . דהא ודאי לא ניתן ליאמר כלל כיון דסוכ' המחזר בקרקע דריב' בה קרא דכשר' אפי' אם תהא שאלה לו מדעת לאו שאלה היא אלא בגזול' שהרי לא קניא לה השאל' כלל אפי' שהמשאל' השאלו' לו מדעת ואפ"ה ריבה בה קרא דכשר' א"כ מינה ממילא דאף בגזלה וכגון שתקף את חבירו והוציאו מסוכתו ריבה האי קרא דכשר' ויוצא בה התקף . ולהכי הוא דאמר ר"ן כגון שתקף את חבירו והוציאו מסוכתו . ולכן תם אגבי ולא אדע מאי האי דקאיא ליה להר' מהר"מ מן חביב ו"ל בס' כפות תמרים עלה דקאמר ר"נ כגון שתקף את חבירו וכו' דהיאך מבשרי חכמי' כשתקף על חבירו והוציאו מסוכתו

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה

מסוכתו מטעם דקרקע אינה גזולת מ"מ הרי בעל הסוכ' אינו רוצה להשאיל וקי"ל שול' שלא מדעת גזלן הוי' והיכי הוי' שאל' . ותו דסוכ' שאל' הוי' סוכרי' חכמי' דפסול' משו' דכתי' תעש' לך לא משו' ריבוי' דכל האור' הכשירו שאל' וביון שכן כימא תפסת מועט תפסת עד כאן לא הכשיר הכתו' לא מדעת חבירו אבל שלא מדעתו מנ"ל דריבא שכתוב לזה דגם בכה"ג תהא כשר' . ואפי' בסוכת השותפין כמה קולמסין נשתברו לדעת אס' היא כשר' כמ"ש הריב"ש סי' שמ"ז והיכי כימא דסוכ' השאל' על כרחו של חבירו מכשירי רבנן מריבויא דכל האורח וכו' וז"ע ע"כ . ולפי מאי דברירנא אחר המחיל' אין מקום כלל לקשייתו ועל חכס העלה קושייתו בנ"ע כי הדבר מוכרח מעצמו דכל עיקרא דהאי ריבויא לא אתי לא להכשיר אפי' סוכ' גזול' ואפי' בכה"ג שתקף את חבירו וכו' ולא שייך כלל לחלק כאן בין מדעת לשלא מדעת כיון דאף מדעת לא קניא ליה וככל האמור ומדובר . וכי איפליגו בסוכ' השותפין אס' יוצאין בה לא איפלגו לא בסוכ' השותפין המטולטל' כגון העשויה בראש העגלה אבל בסוכ' השותפין העשוי מחובר' לקרקע של שותפו' ליכא מאן דמצי פליג דיוצאין בה ואפי' בדקפדי השותפין אהדדי וכמו שכתבתי לעיל אות ט' וברור :

י"ח הא דכתב מרן ז"ל סוכה גזול' כשר' . אינו מדוקדק דהא דרשנין לך למעוטי גזול' לא דגזול קרקע כשר' דאיכ' גזולת . מנ"א . וכלשון מרן כתב ג"כ הרמב"ם ז"ל . ולפי מאי דכתובנא לפיל' אות ט"ז י"ז . שפיר לשון מרן והרמב"ם ז"ל מדוקדק הדק היטב וכוונתם ברור' דאע"ג דשאל' כמי ע"כ לא הויא כיון דלא ניקבי' להשוא מה"ט גופי' דאיכ' גזולת משום דבחזקת בעליה עומד' וכסוכ' גזול' היא אפ"ה כשר' כיצד אס' תקף על חבירו וכו' ופשוט :

י"ט אע"ג דסוכ' גזול' אפי' כה"ג שתקף על חבירו וכו' כשרה . מיהו לכתחל' לא ישב אדם בסוכתו של חבירו שלא מדעתו וכל שכן אס' דעתו לגזולה . וכן לא יעש' סוכ' לכתחל' בדקרקע של חבירו שלא מדעתו וכן בדקרקע של רבים מיהו בדיעבד יזא . מור"ם בהג"ה . והוא מהג"א בשם א"ו הביאו בד"מ ובתחלה הביא שם בשם הג"ש דה' סוכ' דמי שנכנס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו לא יזא דמקרי כמי גזול' וכ"כ בירוש' ע"כ . והוא ממאי דאית' בש"ס ירוש' איזו היא סוכ' גזול' פסול' כל שהוא נכנס לתוך סוכתו של חבירו שלא מדעתו כהדא דגמליא זוגא עבד מטללת' גו' שוקא עבד רשב"ל א"ל מאן שרא לך ע"כ . הרי דקאמר איזו היא סוכ' גזול' פסול' ומדקאמ' פסול' מבואר דאפי' בדיעבד אינו יזא בה וע"י השיב כל שהוא נכנס בסוכתו של חבירו שלא מדעתו ופסק בן הגה"מ כהירוש' הזה . והוא פסק תמוה דהא בש"ס דילן בריית' ערוכ' היא דסוכ' גזול' אפי' צשתקף את חבירו והוליאו מסוכתו וישב בה יזא י"ח בה לרבנן דקי"ל כוותיהו . ושא דשאל בש"ס ירוש' איזו היא סוכ' גזול' פסול' והשיבו כל שהוא נכנס בתוך סוכתו של חבירו שלא מדעתו ע"כ דהיא אליבא דר"א . ואיך שבק הג"מ בשם ראבי"ה רבנן דש"ס דילן ופסק כהאי ירוש' דע"כ לא אתי לא אליבא דר"א . ודוחק לומר דהג"מ מיירי בסוכ' העשוי בראש העגל' דגזולת ומפרש להש"ס ירוש' דבהכי מיירי וליב' דרבנן דהא ממאי דסיי' בירוש' כההיא דגמליא זוגא עבד מטללת' בשוק' וכו' מוכח דסוכ' מחובר' לקרקע מיירי . גם על מ"ש מורם ה"ז דלכתח' אסור ליכנס אפי' בסוכתו של חבירו הבנוי בקרקע

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה עמ

בקרקע וכן אסור לעשות לכתחל' סוכ' בקרקע של חבירו . אפי' תמה הא כיון דמכשירי רבנן מריבויא דקרא דריב' בפירוש דאפי' סוכ' גזול' כשר' עד שאפי' אם תקף על חבירו וכו' יוצא בה . ממילא אתה למד למד מפורש' דבפירוש נתנה תורה רשות לאדם מזה וז' דישיב' סוכ' אפי' בשל חבירו שלא מדעתו דבדאורי' ליכא לחלק בין לכתחל' לדיעבד . וכיסי' להתקוף על חבירו ולהוציאו מסוכ' לישב בה התקוף לבדו משבדא יס' לאסור לעשות כן לכתחל' מיהא דודאי מכוונע הדבר ושמן איסור נמי איכ' במה שדוח' את חבירו ומוציאו משלו . אל ש"מ אמר' תור' דמזות סוכ' יוצא בה . מ"מ ליכנס בסוכתו של חבירו אפי' שלא מדעתו ואינו תוקף על חבירו ומוציאו מסיכתו אל' הוא נכנס ויושב אכלו לקיים גם הוא מז' סוכ' שאמר' תור' בפירוש דיוצא בה . מכ"ל לאסור לכתחל' כיון דבפירוש ריבב' תור' דיוצא בה וא"כ ה"ה נמי לכתחל' הירשתו תור' לקיים מזותו אפי' בכה"ג . וכן נמי אפי' לבנות סוכתו בקרקעו של חבירו אפי' שלא מדעתו לית לן למיסר אפי' לכתחל' כיון דבעשייתו לסוכתו שס' לקיים המצוה שאמר' לו תור' שיוצא בה שס' לאו מידי חסריה ליה לחבירו . ואס' יהיה באופן ש"ז עשייתו סוכתו שס' לו ימי החג יש הפסד בעל הקרקע אה"כ דמחוייב לשלם לו כל מה שמפסידו בכל הז' ימי החג שסוכתו עומדת שס' אבל מיהא אסור לזה לעשות שס' סוכתו שלא מדעת בעל הקרקע אפי' על דעת לשלם לו כל הפסדו מכ"ל . ועיין עוד לקמן :

ך' נ"ל פשוט שיותר לו לאדם ליכנס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו . דניחא ליה לאיניש דליעבי' מצוה בממוני' והוא ק"ו מלולב דיותר לו לאדם ליטול ולולב של חבירו שלא מדעתו דודאי קפיד אדם טפי על האתרוג ולולב ממה שקפיד על כניסתו בסוכ' ש"ו . ומיהו היינו כל זמן שבעל הסוכה אינו שס' אבל בש"ז שהוא שס' אפשר דקפיד עליו שלא ירא' חבירו עסקיו ואכילתו בלי ידיעתו וזה דבר מוסכם מלד הסבדא ט"ז . אבל הר' אליה רבה כת' ע"ד הט"ז דשאני לולב שא"ל לו אל לשעה משא"כ בסוכ' מקפיד תמיד שיכסף ליכנס' כשאחר שס' דוגמ' לזה בפ"מ גבי כלך אלל יפות ע"כ . ולכן כתב הר' חיד"א ז"ל בדרכ"י דאם אפשר שיבא בעל הסוכ' בעוד שהוא שס' אף שבעת הכניסה אינו . לא יכנס בה שלא מדעתו כי אפשר שיבא ויתבייש ליכנס ולאכול או לעשות עסק אחר בפניו . אבל לדודי אי"ש נעיר כ"ל דמאחר דבפירוש ריבב' תור' דסוכה גזול' העשו' בקרקע של חבירו כשר' ויוצא בה י"ח עד שאפי' כשתקף על חבירו והוציאו מסוכתו וישב הוא לבדו בה יוצא בה י"ח . די לנו לאסור לכתחל' מיהא להתקוף על חבירו ולהוציאו מסוכתו לישב הוא לבדו בה . אבל אפי' ליכנס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו ואינו שס' או אפי' כשהוא שס' וזה בא לישב אכלו לית לן למיסר ואפי' אם יקפיד עליו בעל הסוכ' בפירוש וצועק עליו שיצא מסוכתו אין לו להשגיח על קפידתו כיון שהתור' ריבב' בפירו' שיצא י"ח מצוה זו אפי' בסוכתו של חבירו ואפי' שלא מדעתו . ועיקר דברי מורם בהגה"ה בשם פא"ז שאסר לכתחל' ליכנס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו תמוהים לענ"ד בדכתיבנ' לעיל באו' תקודם . ועיין מה שאכתוב עוד לקמן באות שאחר זה . ומיהו אם יוכל לילך לסוכ' אחרת של אדם אחר בלתי טורח גדול שאותו בעל הסוכ' האחר מתיר' בו שיכנס לסוכתו . ודאי דטפי עדיף לילך לסוכ' האחר

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה

משום ועשית הטוב וגו' ויהי בשלם סוכתו :

ב"א מ"ט מור"ס וכן בקרקע של רבים לא יעש' סוכתו לכתחלה . הוא ג"כ מהא"ז הביאו בד"מ וז"ל כתב בהג"א בשם א"ז דהעו"ס סוכ' ברה"ר בדיעבד יבא עכ"ל . משמע לכתחלה' מיהא אסור וב"כ בא"ז בבידוא ומייתי לה משג' מן הירוש' וז"ל גמליא זוגא עבד מטללת' בשוק' א"ל ריב"ל מאן שרא לך מי התיר לך לעשות כן לכתחלה' דעד כאן לא שרו רבנן לא בדיעבד' אבל לכתחלה' לא עכ"ל א"ז . ונראה מזה דיש לזכור שלא לעשות הסוכ' בחצר או במבוי של רבים . אמנם לא ראיתי נזהרים בזה עכ"ל מור"ס בד"מ . והמג"א כתב וז"ע שנהגו קצת לעשות סוכ' ברה"ר וא"כ סוכ' גזול' היא . ואת"ל דכל ישראל מוחלין מ"מ הרי יש לכבדו חלק בהם ובה' יראי' בת' דאפי' למ"ד גזול' הנוי שרי מ"מ לא מיקרי לבס . ובהשו' הרש"א סי' תתנ"ג דמ"ט רש"י בסוכ' ד"ל ע"ב דסתם גזים גזלי ארעת' מישרא לאו דוק' מישרא דהא גזול' ככרי מכבדי אסור וישרא מכבדי נמי פסול' וכ"כ ב"י ס"ס תרס"ד . וא"כ אסור לעשות סוכ' ברה"ר שנכרים לא מחלי על כך . ואף בדיעבד' כשר' מ"מ כ"ל דאין לברך עליה דהע"ג דלית בה משום מזו' הבא' בעביר' כיון דלא קניא כלל כמ"ט הר"ן ורי"ז מ"מ אין לברך עליה כמ"ט רי"ס תרמ"ט וכן משמע בתוס' רי' ס"ג דסוכ' וא"כ הו"ל ברכ' לבטלה ע"כ . ואנכי אי"ט פער כוראות' נפלאתי על עיקר' דהאי סבר' דחדית לן מר הא"ז וז"ל דרבנן לא הכשירו סוכ' ברה"ר לא בדיעבד' והביאו ראיה לזה מהא דאמר בש"ס ירוש' גמליא זוגא עבד מטללת' בשוקא א"ל ריב"ל מאן שרא לך ופירש' הא"ז וז"ל דריב"ל הכי א"ל מי התיר לך לעשות כן לכתחלה' ע"כ לא שרו רבנן לא בדיעבד' וכו' . והוא תימא רבתי דהא בירוש' הכי איתא חיוו היא סוכ' גזול' פסול' כל שהוא ככנס לתוך סוכתו של חבירו שלא מדעתו כי הא דגמליא זוגא עבד מטללת' בשוק' א"ל ריב"ל מאן שרא לך . הרי דעל מאי נשאל חיוו היא סוכ' גזול' פסול' להיכין אפי' בדיעבד' ממאי דקאמר פסולה מייתי עליה כי הוה גמליא זוגא עבד מטללת' בשוק' וכו' . וא"כ מביאר דהירוש' הזה אינו לא אליבא דר"א דפוסל אפי' סוכ' ברה"ר ואליבא דר"א הוה דשאל הירוש' חיוו היא סוכ' גזול' דפסול' לר"א ומשיב כל שגכנס לתוך סוכתו של חבירו שלא מדעתו ומייתי ראיה מעובד' דגמליא זוגא עבד סוכ' בשוק' וא"ל ריב"ל מאן שרא לך . וכיון דעל סוכ' גזול' פסול' דע"כ דאינו לא אליבא דר"א מייתי ראיה ממאי דא"ל ריב"ל לגמליא זוגא מאן שרא לך מביאר דאיב' דר"א הוה דא"ל ריב"ל לגמליא מאן שרא לך הא ר"א פוסל סוכ' העשו' ברה"ר ונראה ברור דמשום דמשמעות' דקרא' לך מוכח דסוכ' גזול' פסול' אפי' העשו' ברה"ר כר"א לא דמריבוייה דקרא' דכל האזרח הוא דמבשרי רבנן וא"כ לא פשיט כל כך לבני אדם דעלמ' להכשיר וגמליא זה עבד מדכפשי' סוכ' בשוק' בלתי שאלה לחכם . ולכן א"ל ריב"ל מאן לך ידיע' זו דשרי ולמי שאלת והתיר לך כחכמים דפליגי אר"א דמפסטי' דקרא' לך מוכח דפסול' וכדס"ל הכי לר"א וזה כוונת ריב"ל במאי דא"ל לגמליא זוגא מאן שרא לך . ומינה מייתי ספיר הירוש' דלר"א מיהא פסול' . אבל לרבנן דקי"ל כוותיהו דמבשרי סוכ' העשו' ברה"ר ודאי דאפי' לכתחלה' שרו רבנן לעשות סוכ' ברה"ר כיון דבפירוש ריב"ל תור דיוכליין בה י"ח . ואיך הו' א"ז וז"ל מייתי ראיה מהירוש' הלזה דע"כ דאינו לא אליבא דר"א

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה פ

דר"א ומפרש דריב"ל דא"ל מאן שרא לך פירושו מי התיר לך לעשו' כן לכתחל'
 ע"כ לא שרי רבנן אלא בדיעבד אבל לכח' לא. ויגדל התימא על המג"א ז"ל
 שקרא ערעור על אותם הנוהגין לעשות סוכ' ברה"ר והעל' שאע"ג דדיעבד
 בסר' אין לברך עליה שהיא ברכ' לבטל' ובמ"ש סי' תרמ"ט. והוא תימא דהכא
 גבי סוכ' ברה"ר הרי בפירוש ריבת' תור' דגם בסוכ' העשו' ברה"ר ויולאין בה
 וכיון שכן דהתור' ריבת' בפירוש דגם ברה"ר כשר' ושפיר מקיים בה המלוה.
 איך שייך לומר כלל שאין לברך עליה ושהיא ברכ' לבטל'. והסיד' דלולב דסי'
 תרמ"ט שאני דלא ריבת' בו תור' בפירוש דכשר ויולאין בו אלא אדרבא בפ'
 הדרובה תור' שיהא שלו כדכתי' לבס משלכם. אלא דאין הוא דאמרי' דכיון
 דקני ליה ביארו ושיכויו רשות שלו היא ולכס קרינן ביה אלא דדמים הוא דחייב
 ליתן להנזול ולכן לית ביה נמי משום מזו' הבא' בעביר' ויולא בו. וכיון דעכ"פ
 עיקר קביעו בו בא' לו מתחלה ע"י עבירת הנזל שפיר אמרינן ביה דלענין
 ברכ' להוכיז שם שמים עליו מיהא אסור משום וכולע ברך וגו'. משא"כ הבא'
 גבי סוכ' דלא קניא לה כלל ע"י עבירת הנזל דקרקע אינ' נזול' ומשום דלא
 קניא לה כלל הוא דריבת' בה תור' דכשר' ויולאין בה פשיטא ודאי דגם חייב
 לברך עליה כיון דבפירוש ריבת' בה תור' דכשר' ויולא בה י"ח. ועוד אני תמים
 תמיהא דבתי על הר' א"ז ומורס ז"ל דהנה"ה והלבנוס והנ"ח והמג"א ז"ל דכולהו
 אסורו לעשות לכתחל' סוכ' ברה"ר מהא דליתא להדיא ברייתא ערוכ' בתוספ'
 פ"ו דב"ק ומייתי לה הס"ט ירושלמי שם דאפי' לכתחלה שרו רבנן לעשות סוכ'
 בחג ברה"ר. דתניא התם גמל שטעון פשתן ועובר בר"ה ונכנס בפשתנו
 לתוך החכות ודלקה בגרו של חנווני וכו' חייב ר"י אומר אם היתה לפניו
 אגרטתא והדליק פטור וכו' וכן היה ר"י אומר דבר חנוכה פטור מפני שהכית
 בדרשות. וחכ"א בין זה ובין ה חייב כגון או שמסככין על פתחי חנותיהן ברה"ר
 בחג אע"פ שיש להם רשות ובה אחר והזק חייב ע"כ. הרי לך ברייתא מפורש'
 דל' ידן דמכשירי סוכ' ברה"ר אפי' לכתחל' נמי שרו לעשות ברה"ר והיי' דקאמרי
 חכמים בתוספ' אף על פי שיש להן רשות דאי לכתחלה מיהא אסור איך
 יש להם רשות. והיינו ודאי משום דכיון דבפירוש ריבתה תורה
 בקרא דכל האזרח העושה סוכת ברה"ר כשרה ויולאין בה. הרי מזה
 ממילא התור' דרבוי זה כתבה לו רשות לאדם לעשות סוכתו אפי' ברה"ר לקיים
 מלותה בה כדכתיבנא והיינו מאי דקאמרי חכמי' בבריית' דתוספת' הגו' כגון
 או שמסככין ברה"ר אע"פ שיש להם רשות חייב. דהיינו רשות שכתבה להם
 התורה מריבוי זה דכל האזרח. ואיך לא זכרו שריס ה"ר א"ז ומור"ס ולבוש
 וב"ח ומג"א לבריית' ערוכ' הלזו ואסרו לכתחל' לעשו' סוכ' ברה"ר. שוב בא
 לדידי ספר מנן אברהם פי' על התוספת' דכיוקין להר"ב מג"א ז"ל וראיתי איך
 שם שכתב עלה וז"ל אע"פ שיש להם רשות ז"ל שכן לב ב"ד מתנה שמותר
 לעשות סוכ' ברה"ר וא"כ יש ללמוד מזה שגם עתה העושין סוכ' ברה"ר איך
 בהם משום גזל ע"כ. הנה שהר' מג"א הוקס' לו על הא דאמרו חכמי' בתוספת'
 אע"פ שיש להם רשות דאיך יש להם רשות הא יש בהם משום גזל לבני דה"ר.
 ולזה כת' דז"ל שכן לב ב"ד מתנ' וכו' ולמד מזה שגם עתה העושין סוכ' ברה"ר
 איך בהן משום גזל. אבל לדידי אי"ש כעיר אחר המחיל' דאין צורך ללב ב"ד

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזורה

מתנ' ואעיקר' קושי' ליתא והדבר ברור דכוונת חכמי' להתוספת' להתורה דריבוי' זה דכל האורח היא שנתנה רשות לכל אדם לעשות סוכ' אפי' ברה"ר כדי לקיים מצותה בה ואין בהן משום גזל כיון דכדי לקיים מצות התור' שאמר' שיוצא בה י"ח הוא עוש' שם סוכתו . וא"כ שפיר נהגו לעשות סוכה אפי' ברה"ר דהכי אמר רחמנא דיש רשות לאדם לעשות סוכתו אפי' ברה"ר לקיים בה מצות סוכ' ויוצא בה י"ח ודברי הא"י ומורס והלבוש והב"ח והמג"א שאסרו לכתחלה לעשות סוכ' בחג ברה"ר והוסף בה המג"א דאין לצדך עליה ושהיא ברכה לבטל' המה כפלאו ממני וז"ל רב . והעיקר' לדינא כ"ל בהומנותיהו דרבנן קדישי הכז' דשרי לכתחל' נמי לעשות סוכ' אפי' בקרקע של חבירו שלא מדעתו וכן ברה"ר וכ"ש דמותר לו ליכנס בסוכתו של חבירו ולישב אללו שלא מדעתו ואפי' דבעל הסוכ' מוחה בו . כנ"ל :

ב"ב אע"ג דשרי ליה לאדם לעשו' סוכתו בקרקע של חבירו אפי' שלא מדעתו וכן ברה"ר . מ"מ אם הווק בעל הקרק' בסוכתו של זה שבנה בה שלא לדעתו וכן ברה"ר אם הווק בה אחד מבני רה"ר . חייב בעל הסוכ' לשלם מיה שהווקו וכדאיתא בבריית' דתוספתא דפ"ו דב"ק שכתבתי לעיל . וכתב בשיט' מקובל' לב"ק ס"פ הכונס דק"ו ע"ב מהספ' בשם הרשב"א ז"ל שנת' עליה הא דר"י פוטר בכר חנוכ' מפני שהיא ברשות וז"ל כלומ' ברשו' דמלוא ודאמרי' בפ' המניח על פתח ביתו משום פירסומ' ניסא ומיהו לאו כל מוציא ברשות מלוא פטור שאילו עשה סוכתו סוכ' דמלוא על פתח ביתו מבחון והווקו בו חייב כדאית' בירוש' כגון אלו שצושין סוכו' דפתחי חכותיהן בחג מפני שהיא רשות ובה אחר והווק בה חייב . אלא כי קאמר ר"י בכר חנוכ' שהוא מלוא להניחו על פתח ביתו משום פירסומי ניסא ע"כ . הנה שבת' הרשב"א ז"ל דאפי' ר"י דפוטר בכר חנוכ' מפני שהיא רשות דמלוא מודה בסוכ' ברה"ר דחייב אע"פ שגם היא רשות דמלוא . ואע"ג דבסוכ' חכמי' הוא דאמרי לה דחייב לא ר"י . משמע ליה להרשב"א דממאי דחכמי' במחלוקתם על ר"י בכר חנוכ' קאמרי כגון אלו שמשכבין ברה"ר אע"פ שיש להם רשו' מוכח דחכמי' מיייתו ראייה לסברתם מהא דסוכ' דבנ"ח נמי חייב כמו שכן הדין אפי' בסוכ' דמלוא . ואם איתא דר"י פליג במלוא דסוכ' מאי מיייתו חכמי' מסוכ' וקאמרי כגון לו שמשכבין ברה"ר . אלא מוכח משום דבסוכ' דמלוא ליכא מאן דפליג וגם ר"י מוד' בה דחייב ולהכי קאמרי רבנן דבנ"ח נמי חייב כמו גבי מלוא דסוכ' . אבל ר"י ס"ל דנ"ח שאני שעיקר קיום המלוא אינה אלא ברה"ר דהכי חייבו רבנן להניח דוקא על פתח ביתו מבחון משום פירסומ' ניסא ולהכי יש לפוטרו כיון שכן חכמי' חייבוהו להניח דוקא שם . משא"כ במלוא דסוכ' דאף דהתור' נתנ' לו רשות שיכול ורשאי לקיים מצות סוכ' אפי' ברה"ר מ"מ לא חייבתו תורה שיקיים מלוא זו דוקא ברה"ר לא מצות' מתקיימ' בכל מקום רק שנתנה לו התור' רשות שאם ירצה לקיימ' אפי' ברה"ר יכול ורשאי הוא ולכן שפיר יש לחייבו בעשה סוכ' ברה"ר . וזה כ"ל ברור דכוונת דברי הרשב"א ז"ל וז"ל כהר"ב פני משה בפ' על הירוש' ס"פ הכונס שתמה על דברי הרשב"א אלו דמנ"ל למימ' דמוד' ר"י בסוכ' וכו' . ולדידי דברי הרשב"א ז"ל ברורים כאמור . והנה הרמב"ם ז"ל פי"ד מה' נזקי ממון פסק לדין דגר חנוכ' דחייב . אבל לדין דסוכ' לא כתבו . ולפי דברי הרשב"א ז"ל הנו' דבסוכ' אפי'

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה פא

אפי' ר"י מודה דחייב מטעם האמור לעיל. הדבר ברור דה"ט ללא הגזר
הרמב"ם לפסוק גם לדין דמנחת סוכ' דמכ"ס דדין דכר חנוכ' נפקא. וכ"כ
הר' פני משה ז"ל ס"ס דאפשר דדעתו אי בנר חנוכ' חייב משום פירסומי כיסא
ממילא שמעינן בסוכ' דחייב. וכן כ"ל ברור דמכ"ס דכ"ח נפקא. ודלא כהר'
מהרד"ק ז"ל בס' חסדי דוד על התוס' דכ"ק הגו' שצדד בדעת הרמב"ם דאפשר
דדוק' בכ"ח דמנחה דרצבן היא הוא דחייב. אבל בסוכ' דמנחה דאוריית' פטור.
ואחר המחיל' דהא ודאי לא ניתן ליאמר כלל דאין מקום לחלק בזה כלל בין
מנחה דרצבן למנחה דאוריית' כיון דגם מנחה דרצבן דחייבהו להנחיה דוקא
על פתח ביתו מבחוק חיובא רמיא עליה לקיימ' כמנחתם ואפ"ה חייב. כ"ס
במנחה זו דסוכ' אע"פ דמנחה דאוריית' היא מ"מ לא חייבתו תור' דוק' לעשות
סוכתו ברה"ר. ולכן הדבר ברור דהרמב"ם מה"ט לא הגזר לכתוב גם לדין
דסוכ' דמכ"ס דמנחה דכ"ח אתיא וזה ברור ככ"ל:

ב"ג וכן לא יקצו ישראל הסכך בעצמם. לא יקנו אותם מכרי דכל גזל אין
עושין ממנו סוכה לכתחל'. מורס בהגה"ה בשם מהרי"ל:

פ"ד ומסתברא שאם ישראל יודע שהגוי קנה זה השדה שקולץ ממנו הערבה
שיכול לוקח ממנה. ס' תניא בענין ערב' להושענא דקכ"ו ע"ב. ולכאור'
סברא תמוה היא זו כיון דכל עיקר האיסור הוא משום דסתם גוים גזלי ארעת'
ניכחו ושמה שדה זו גזולה היא. מה מועיל מה שנכרי זה קנה שדה זו סוף
סוף אינא להאי חשש' דשמה המוכר גזלה או מי שמכר' להמוכר גזל' ושדה גזול'
היא כיון דקרקע אינ' בגזלת ויהיא לעולם בחזקת בעליה הראשונים. וכ"ל
דהמסתברא הוא דמאחר שנכרי זה קנה שדה זו מסתמא עמד עליה וחקר ודרש
אחריה ומצא' שאינ' גזול' משום אדם מעולם דחזק' ללא שדי איניש וזוי בכדי:
ב"ה הערבה הגדילה על הנהרות והאגמים של רבים מותר לקצוץ משם לפי
שחזקתן שאינן גזולין. ס' תניא שם:

ב"ו כ"ל דבמקום שיש רשות לאכשי המקום לוקח עצים מן היער כדי' דמלכותא
אין איסור אם לוקח ישראל שם לסכך ודומה למאי דאמרי' בפ' הגזול בתרא
דקטלינן דיקלי ועבדו מהן גישורי ועבדינן עליהו. ט"ז:

ב"ז שאר כל חילוקי דינים השייכים לאיסור זה דקליות ישראל הערב' משדה
דנכרי. תמלאם לקמן בהל' לולב בדיני דברי' הפוסלים בד' מינים.
ומשם אתה למד דהוא הדין לענין עצי הסוכה:

ב"ח אם גזל עצים ועשה מהם סוכה אע"פ שלא חיברן ולא שינה בהן כלום יא
שתקנת חכמי' היא שאין לבעל העצים לא דמי עצי' בלבד. ש"ע. כלומר
דתקנת חכמי' בני שגזל מריש ובנאו בבירה שאינן חייב הגזלן לקעקע בירתו
כדי להחזיר להגזול קורתו. בעצמ' לא כותן לו דמי הקורה. ותקנו תקנה זו
מפני תקנת השבים כדאית' בגיטין דכ"ה ואמרו בגמ' פרק לולב הגזול דל"א
ע"א דאפי' גבי סוכת החג אפי' שלא חיבר הקור' שגזל בטיבא ואין לו כל כך
טורח והפסד אם יסתור סוכתו. עבדו רצבן תקנת מריש דהמנחה משוי ליה
לכל ז' ימי החג כבנין קצב ולא מיחייב הגזלן להחזיר להגזול העצים בעצמם
לא כותן לו דמי עצים בלבד כדין מריש הגזול שבנאו בבירה:

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה

כ"ט נסתפקתי בהאי מילתא דאמור רבנן דגם גבי כנין סוכה בחג עבדו רז"ל להאי תקנתא דמריש אפי' בדלא מיברו בטיבא ואמור רבנן דה טעמ' לפי שהמזבח מסוי לה לכל ז' ימי החג כבנין קבע • במי שעשה סוכתו מעציו והשלים בהם השיעור הכריך מן הדפנות דכדי הכשר סוכ' דהוי שתים כהלכתן וג' טפח וזורת הפתח כדינו • ואח"כ גזל עצים והשלים דופן השלישי דופן שלם מעצים אלו הנזולים ובה הנזול ותוצע את עציו • אם גם ככה"ג עבדו רבנן גבי סוכ' תקנת' דמריש ולא מיחייב הנזולן לסתור הוסיף להשלים דופן השלישי בעצמים אלו הנזולים לעצמות דופן שלם • או דילמא כיון שכבר עשה קודם סוכ' כשר' מן הדין דסני בשתי דפנו' כהלכתן וג' טפח וזורה"פ מעציו • ומה שהוסיף אח"כ מהעצמים הנזולים להשלים הדופן השלישי לדופן שלם • לאו מזבח לחיובא דרמיא עליה הוה ליכא למימר בתוספת הזה דהשלים אח"כ השלמ' הדופן הג' מעצמים הנזולים אחר שכבר הסוכ' היתה עשויה בהכשר' כמלוותה דמזוי ליה המזבח כבנין קבע וליתא בתוספת הזה להשלים דופן הג' לדופן שלם לתקנת' דמריש כלל וחייב הגזולן לסתור להאי תוספת דהשלמת הדופן הג' ולהחיות העצמים להנזול כיון דלא חזקו בטיבא • ולפוס ריהטא נרא' דגם ככה"ג ליתא לתקנת' דמריש גבי סוכ' שהרי כתבו התוס' במס' ר"ה ע"ב סד"ה ומיכא תימרא דכתבתי דצריהם לעיל בדינים השייכי' לדפנו' הסוכ' או' ל"ג דהיינו טעמא דליכא משום כל תוסיף בעוש' הסוכ' מר' דפנו' אע"ג דמן התור' לא העי' רק שתים כהלכתן וג' אפי' טפח משום דכל שכן כשעוש' ד' מחיצות דטפי עדיף דהוי תשבו כעין תדורו ע"כ • הרי דאע"ג דמדיכא סני בשתים כהלכתן וג' אפי' טפח מ"מ טפי עדיף מן התור' כמי כשעוש' ד' מחיצו' משום תשבו כעין תדורו וכיון שכן דאע"ג דמדיכא דאוריית' סני בשתים כהלכתן וג' אפי' טפח • מ"מ מזבח מדאוריית' איכא כמי לעשות' מר' דפנו' משום תשבו כעין תדורו איכא למימר דמזבח זה דעשיית' דפנות הסוכ' מר' דפנו' שלימו' משום תשבו כעין תדורו כמי משוי ליה להשלמת' הדופן הג' ואפי' גם לדופן רביעי כבנין קבע ואיכא ביה כמי לתקנתא דמריש ולכן אפי' אם עש' סוכתו מג' דפנו' שלימו' ואח"כ גזל עצים ועשה מהם דופן רביעי כי היכי דליהוי תשבו כעין תדורו משוי ליה מזבח זה דתשבו כעין תדורו כמי כבנין קבע ואיכא ביה כמי לתקנת' דמריש • לא דאכתי יס' לגדל ולמימר דאע"ג דגם בעשיית' הסוכ' מר' דפנות שלימות איכא כמי מזבח דאוריית' משום תשבו כעין תדורו • מ"מ כיון דלאו מזבח דחיובא הוי דעיקר המזבח אינו אלא בשתים כהלכתן וג' אפי' טפח אע"ג דאיכא כמי מזבח לעשות' מר' דפנו' שלימו' מתשבו כעין תדורו ע"כ דאין זה רק למזבח מן המובחר • וכיון דלאו מזבח דחיובא הוי • לא משוי ליה מזבח זה דאיכא דחיובא כבנין קבע • וכן נרא' לפוס ריהטא ממה שכתב הר"ן ופסקו מרן ו"ל בש"ע רי' סי' תרל"ח כתבתי דכדיו לקמן בדיני סוכ' וכו' אסורין כל ז' או' א' דאם אחר שעש' השיעור הכריך מן הדפנו' וכשלים הכשר סוכ' הוסיף דופן לא מתער' ע"כ • הרי דאע"ג דגם בדופן ד' איכא מזבח דאוריית' מיהא מתשבו כעין תדורו אפי' אם אחר שעש' השיעור הכריך מחיובא דמז' דאוריית' והוסיף אח"כ הדופן הד' הוא ממז' דתשבו כעין תדורו • לא ה' שם שמים על הדופן הד' הנוסף • וא"כ אף אן נימא הכא לענין הא דעבדו חו"ל לתקנת'

דינים השייכים לסוכה שאולה וגוולה פב

דמריש גבי סוכ' ואמרו דהמלוה משוי ליה לרל' ז' ימי סת' כבנין קבע. היינו דוקא להשתים כהלכתן ונ' טפח וזה"ש דקוי מלוה בחיובא. אבל אם חל"כ הוסיף והשלים להדופן הו' מעשים גוולים או שהוסיף דופן רביעי מעשים גוולי לא משוי ליה חלי מלוה דד' דפנות שלימות משום תשבו כעין תדורו להדופן הכוסף מהעצים הגוולים כמו כבנין קבע לכל ז' ימי סת' כשם שאינו חל שם שמים על הדופן זכוסף חל"כ. ועדין יש ללמד בזה ולחלק בין חלות האיסור יל עצי הסוכ'. לכדון דידן דאמרו ר"ל דהמלוה משוי ליה כבנין קבע כיון דעכ"פ מלוה דמשום כעין תדורו איכא. אפשר דגם משום קיום מלוה זו אלמוה רבנן לתקנתיהו דמריש גבי סוכ'. ולא מצאתי בעת ראיה מוכרחת להכריע בזה לענין דינא והדבר צ"ח :

ג' כסתפקתי עוד באשה שגולה עצים ורצתה לקיים מצות סוכ' ועשתה מהעצי שגולה סוכתה ולא חיברתן בטיבא וצ"ח הגזול ותוצע את עציו. אם גם לגבי אשה שאינה מחוייבת בקיום מצות סוכ' דמ"ע שהו"ג היא רק דהרשות בידה לקיימה וכוטלה שבר עליה כאינו מלוה ועוש' דק"ל כשים סומכו' רשו' ולר"ת ודעימי' גם ברכה המלוה היא מברכת אף שאינה מחוייבת בה. עבדו רבנן תקנת מריש בסוכת' כלגבי איש ואיב' מחוייב' להחזיר להגזול העצים בעצמם לא כדעת לו דמי עצים בלבד. מי אמרינן דגם קיום מצות סוכה דהאשה חל"כ דלא מיחייבה בקיום מ"מ כיון דהיא מקבל' שכרה על קיומה כאינה מלוה ועוש' מיהא חשיבה כמו קיום מצות סוכ' ידיה ומשוי לסוכת' גם קיום מצות סוכ' דהאשה כבנין קבע כל ז' ימי סת' ואיתא גם גבי סוכתה לתקנת' דמריש כלגבי איש. או דילמא עד כאן לא אמרינן דהמלוה משוי ליה כבנין קבע אלא לגבי איש דהוא מלוה בה וחיובא דהחמכא מלכא דהוא עליה לקיימה להכי גדול כח חיוב קיום מצותו בה למשוי ליה לבנין קבע לכל ז' שהחיוב עליו לקיים. אבל גבי אשה דלא מיחייב' כלל בקיו' מצות סוכ' רק דהיא מרצונה רוצה לקיים' כדי לקבל שכר' עליה כאינו מלוה ועוש' לא חשיב קיום' להמלוה דלא מיחייב' בה כולי האי דלישוי לה כבנין קבע ולא עבדו חכמי' גבי אשה בסוכ' לתקנתיהו דמריש. ולפוס דהטעם נרא' כהלכד הזה הסכי דלגבי אשה בקיום מצות סוכ' לא עבדו רבנן תקנת' דמריש וחיובה לסתור סוכתה ולהחזיר העצים להגזול בעיניהו ולא מיפטר' בדמי העצים בלבד. דכיון דלא מיחייבה האשה בקיום מלוה זו כאיש רק דהיא מרצונה רוצה לקיים' לקבל שכרה עליה כאינה מלוה ועוש'. לא הפקיעו רבנן זכותי' להגזול מממונו והטריחוהו כדי שתקבל האשה שכר' על קיומ' למצות סוכ' דלא מיחייבה בה. אבל לא מצאתי בעת ראיה להכריע בזה והדבר צריך אצלי תלמוד :

ד"א דהא דכתב מרן הש"ע בגזל עצים דינא. כתב המג"א ומותר ליטב בה חל"כ לכתחלה כדאיתא בעובד' דריש גלותא. וכוונתו דהתם בסוכ' דל"א איתא דעבדו דריש גלותא גבדו עצים מההיא סבתא ועשו מהם סוכ' לריש גלות' ובאה הוי' סבת' לקמי' דר"כ וזווח' קמי' ריש גלות' וכולהו רבנן בסוכ' גזול' הוו יתבי ולא אשגח בה ר"כ ואמר פשיטא היא דא' ואין לה אלא דמי עצים בלבד. ואם איתא דלכתחל' מיהא חסור ליטב בסוכ' זו שפיר קאמר הוי' סבתא דבסוכ' גזול' הוו יתבי כלומ' דהא לכתחל' מיהא חסורי' ליטב בה משום סוכ'

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה

סוכ' גזול' ואיך לא חשנה בה ר"כ ואמר פעית' היא זו ואין לה לא דמי עזים
סוף סוף סוכ' גזול' היא לענין שאסור לישב בה לכתחל' מיהא . לא ודאי דאפי'
לכתחל' מותר לישב בה . וא"כ ע"כ דינא דכתב מרן וכן הרמב"ם ז"ל . לאו
דוקא הוא דלכתחל' גמי מותר לישב בה :

ד"ב מצאתי לר"א אב"ד בהשגתו לתשו' הר"י ז' פלאט בטעם ברכות המצוות
הביא דבריהם הר' אבדורם בתחל' ספרו שער ג' שכתב וז"ל ואותה סוכ'
שהיו רבנן וריש גלותא יתבי בגווה שהיתה גזול' לא היו מצרכין עליה בשביל
שבח' בעביר' שהיו עניה גזולים עכ"ל . ופול דבריו יקשה יותר קושי' הר' אליה
רבה ויש ליישב במאי דתרצינן בעניינן זאת לפנים ודוק היטב . הרב חיד"א
ז"ל בשיורי ברכה סי' תרל"ז אות ב' . וקושי' הר' אליה רבה הוא על מ"ש בס'
שבלי הלק"ט בשם העטור דסוכ' גזול' היא שגזול' ענים וסיכך בהן ולא רצה
לפרוע הדמים והביא אתתא דאחי' לקמי' דר"כ וכו' התם לא היו כותנין לה
הדמים ע"כ . וע"ז הקש' הר' א"ר א"כ אמאי א"ל ר"כ פשיטא היא דא . והרב
חיד"א בברכ"י כדחק ליישב . והוא שכ' כאן בשיורי ברכה על דברי הר"א אב"ד
שכת' דרבנן וריש גלות' לא היו מצרכין עליה לפי שהיתה גזול' והוא מצוה הבא'
בעביר' . דיקש' עליו יותר קושי' הר' א"ר הכו' דא"כ דסוכ' גזול' הית' עד שלא
היו רשאין לבדוק עליה אמאי א"ל ר"כ פשיטא היא דא . ואנכי אי"ש צעיר נורא
נפלאתי על הרב חיד"א ז"ל איך כאן לא השגיח יפה במה שלפניו בס' הר' אבדורם
והביא לבו מציאה שמלא שם בשם הר"א אב"ד שכתב בדברים האלה עד שהקש'
עליו ביתר שאת בקושי' הר' חיד"א ז"ל . והוא פלא עצום על הרב חיד"א ז"ל
ועולם השגחתו בספרן של דייקים . דאחד הוא' בס' האבדורם ירא' כל בתר
איפכ' ממה שהביא ממנו הרב חיד"א ז"ל . דהנה הר' אבדורם ז"ל הביא בתחל'
בשם הר"י ז' פלאט שכתב שאין מצרכין על מצוה הבא' בעביר' כדתיבא ראב"י
אומר הרי שגזול' סאה של חיטים וכו' והפריש ממנה חלה חס מצרך עליה אין
זה מצרך לא מנאץ וכו' ותנן כמי בברכות אכל טבל וכו' אין מומקין עליו וכו'
וטעמ' משום דהו"ל מצוה הבא' בעביר' עכ"ד הר"י ז' פלאט ז"ל . והנה על
דבריו הר"א אב"ד ז"ל וכתב וז"ל הנהה אמר אברהם אין זה כלום שלא אמרו
לפטור מן הדרכה וגם לא מי שאכל טבל שיהא פטור מן הדרכ' לא שאין מומקין
עליו וכו' וכן דברי ראב"י לא לפוטרו מנטיל' חלה ולא מצרכ' לא שיש עבירה
עם מצותו ואינו כמצרכין אחריו על המצוות וכו' . ואותה סוכה שהיה ריש
גלות' ורבנן יתבי בגווה שהיתה גזול' . לא היו מצרכין עליה בשביל שבח'
בעביר' שהיו עניה גזולים אתמהה . אבל יש מצוה הנאה בעבירה במקומות
אחריו שמעכבי' גוף המצוה וכ"ש הדרכה ודוק עכ"ד הר"א אב"ד ז"ל בהגהתו
ע"ד הר"י ז' פלאט ז"ל . הנך רואה גדולה רחיה בס' הר' אבדורם כל בתר
איפכא ממה שהביא לבו הרב חיד"א ז"ל בשם הר"א אב"ד ז"ל דרי' גלותא
ורבנן לא היו מצרכין עליה לפי שהיתה גזול' . דאדרבה דירא ליה לר"א אב"ד
דודאי שהיו מצרכין עליה ואתמוס קא מתמיה הר"א אב"ד מיניה על מ"ש
הר"י ז' פלאט שאין מצרכין על מצו' הב"ב שאין זה כלום דהא הסוכ' שהיו ריש
גלות' ורשנן יתבי בגווה שהיתה גזולה וכו' לא היו מצרכין עליה בשביל שבח'
בעביר' אתמהה . כלומר דהא ודאי שהיו מצרכין עליה דהיינו ממאי דא"ל ר"כ
פשיטא

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזורה פג

פעיטא היא דא אשר מזה מופרח שודאי שברוכי נמי היו מברכין וא"כ הרי מזה סתירה למ"ס הר"י נ' פלאט שאין מברכין על מצוה הפ"ב . ואין כתב הר' חיד"א ו"ל בשם הר"א אב"ד ז"ל שכת' שלא היו מברכין עליה והם דברים אשר לא נחזק בהם' אבודרהם בשם הר"א אב"ד ל"ל לא דברי הרב הראש"ד הם כל בשר איפכא דריש גלותא ורבנן ברוכי נמי היו מברכין עליה וכאמור :

ל"ג אס איכנו רוצה ליתן דמי העצים הווא סוכה גזולה ואיכנו יוצא בה . טור בשם הר"ב העטור . וטעמו דכיון דבהאי תקנתא איכא רוחא דגזולן שלא יסתור בכיינו ואיהו לא נחא ליה בתקנתא כגון זה יכול לומר אי אפשר בתקנת חכמים ומחזיר העצים אס הוא רוצה ואז איכנו יוצ' בה י"פ . ב"ח :

ל"ד בס' שבלי הלקט הביא דברי העטור וז"ל כת' בס' הדברות מסתברא גזול' שגזל עצים וסיכך בהם ולא רגק לפרוע הדמים . והוא אמתא דאיתי :

לקמי' דרבי' גלות' ור"כ וכו' התם לא היו נותני' לה הדמים עכ"ל . וכבר פתחתי לעיל אות ל"ב שהרב אליה רבה הקט' ע"ד העטור הל'ן שכתב התם לא היו נותנים לה הדמים דא"כ אמאי אמר ר"פ פעיתא

היא דא . והרב חיד"א ו"ל בצרכי' הביא דברי ס' שבלי הלקט וקושי' הר' איה רב' והוסיף מדיליה להקשי' וכדחק לייס' . ואנכי אי"ס נעיר כר לי מאוד

על נערים של צדיקים הר' א"ר ויותר על ה' חיד"א שדחק לעלות בישוב . ולא השגיחו יפה כי הדבר פשוט מאוד שתיב' לא הוא ט"ס בס' שבלי הלקט וככ"ל

התם היו נותני' לה הדמים וכדמוכח ליטכא דהעטור דכתב והיה אמתא וכו' התם ונז' ותיבת התם הוא מוכיח ומורה באצב' דתיב' לא סאחריו הוא יתר

וכנטול דמי כי הוא ט"ס והוא פשוט מאוד ובפרט שידוע שגם' שבלי הלקט המודפס נפלו רבוי מטעיות וזה אחד מהם וכדמוכח מלשוננו וכאמור וברור :

ד"ה כיון דגזול עצים מדאורי' פסול' בכל גזוהא כמ"ס התוס' וסר"ן . לכן העיקר כמ"ס בעל העטור ו"ל דאס איכנו רוצה ליתן הדמים הווא סוכ'

גזולה ואיכנו יוצא בה . מנ"א :

ד"ו אס איכנו רוצה לפרוע דמי העצים ליתר לא עד אחר החג . אפ"ה כבר קנאם ודמים בלבד הוא חייב לו וכדמוכח כמו מעובדא דר"כ שלא קייבוסו

לפרוע ליתר . הריטב"א ו"ל בחי' לסוכ' :

ד"ז הא דאפי' בשלא חפרן בטיט איכנו נותן לו לא דמי עצים בלבד . הכי מילי בתוך ז' ימי החג . אבל לאחר החג אס לא חיברן בטיט חייב להחזיר לו

העצים כעצמם . ואס חפרס בטיט אף לאחר החג איכנו נותן לו לא דמי העצי' . גמ' . וכן פסקו כל הפוסקים וז"ל :

ד"ח הא דבלא חפרן בטיט לאחר ז' ימי החג חייב להחזיר לו העצים בעצמ' . היינו דכגון שלא קבל עליו בצ"ד עד לבתר החג . וזו שרצה סגנול להמתין

עד אחר החג . או שלא נכתוון זה לגזולן עד מוצאי החג . הא לאו הכי אע"פ שלא פרעו עד אחר החג כבר קנאו ודמים בלבד הוא דנתייב לו .

הריטב"א ו"ל בחי' שס' . כלומר דאס תבעו צ"ד תוך ימי החג והורו הב"ד שיקח דמי העצים או ימתין עד מוצאי החג ויקח או את עציו והוא כתרצה

בדמים ולא רצה להמתין עד מוצאי החג ליקנו את עציו . כיון שנתר' תוך ימי החג בדמים קנאם הגזול מיד שנתרצה הכגול בדמים קנין לגמרי לעולם ודמים

דינים השייכים לסוכה שאולה וגולה

בלבד הוא דנתחייב לו וכן מוכח גמי מדברי הטור ו'ל' בח"מ סי' ש"ס שכתב ו'ל' גול קורה ועסה הימנה סוכה לחג וכל בעל הקור וכתבו כותן לו דמיה לא תבעו עד אחר החג כדרך להחזיר לו הקור' בעצמה כיון שלא נשתני' שהרי לא חיבר' בטיט ע"כ. ומדכתב לא תבעו עד אחר החג ולא כתב ואם לא נתן לו דמיה עד אחר החג כדרך להחזיר לו הקור' בעצמו. מבואר דדוקא בלא תבעו עד אחר החג הוא דאחר החג חייב להחזיר לו הקור' בעצמו. אבל אם תבעו תוך ימי החג כיון שאז נתרצק בדמים כבר קבלו מיד לגמרי קנין עולם ודמים בלבד הוא שנתחייב לו וכמ"ס הריטב"א ו'ל' :

ר"פ שמעתי אחד קדוש עלה וכסתפ"ק מי שגול קורה וכתבם בסוכתו ואמר לבעליה לתת דמיה. ואח"כ בתוך החג נפלה סוכתו. אי מחייבין ליה להחזיר הקורה השתא דנפלה. או דילמא כיון שכבר היתה קבועה בסוכ' וזקף דמיו עליו במלוא חף שנפל' אח"כ מלי ליחנה בסוכה. הרב חיד"א ו'ל' בדרכ"י. והנה מ"ס שזקף עליו דמיו במלוא מבואר דמיידי שנשאר לבעל הקורה ליתן לו דמיה כתרצה בעל הקורה בדמים וזקפן עליו במלוא. ואי הכי הוה. אין בהן מקום כלל לספיקו של האחר הקדוש הנו. ומילת' דפשיטא היא דאף בכפלה הסוכ' אינו חייב להחזיר הקור' בעצמו להנגול כיון שקודם נפילת' כבר נתרצה בדמים וזקפן עליו במלוא וקבלו הנוגלן מאז שנתרצה בדמים קנין גמור לעולם ודמים בלבד הוא שנתחייב לו וכמ"ס להדיא הריטב"א והטור ו'ל' כתבתי בדבריה' לעיל באלו הקודם. ובחיפושיו בספרי האחרונים מצאתי דמהר"מ רוביו ו'ל' בספרו שמן למר סי' ב' לא"ח הוא הקדוש שעלה וכסתפק בהאי ספיקא. וז"ל מי שנכב עצים מחצירו ועסה מהם סוכ' ולא נודע לבעל העצים עד יום א' של חג"מ ועמדו לדין ופסקו להם הב"ד שאין לו לא דמי עצים בלבד. או ימתין עד אחר החג ויקח את עציו. ובתר הכי תוך ימי חג"מ נפלה סוכתו של הנוגלן ועמד הנוגלן וטען דעתה שנפלה הסוכ' הוא רוצה היום שיחזיר לו עציו. והנוגלן טוען שהוא רוצה להקים בהם סוכתו הנופלת השתא מיחא וסיקח דמיהם או ימתין עד אחר החג ויחזיר לו את עציו בהוראת הב"ד. הדין עם מי. ואף את"ל שגבי הסוכ' הדין עם הנוגלן כיון דתכף אחר החג הוא עתיד למיכב ליה עציו. אבתי ים לשאלו אם יהיה האופן בעלמ' שגב קורה ובנא' בבירה ועמדו לדין והורו הב"ד דאין לו לא דמי קורתן משום תקב' השני' כנודע. ובין דא ללא קודם שפירע לו הדמי' נפל' הבירה או שהנוגלן סתרה כדי לבנות' באופן אחר ונודע לבעל הקור' וכל וסוף קורתו בעצמו' כיון שנפל' הבנין. והנה טען שכבר הורו ב"ד קודם נפילת הביר' שאין לו לא דמיה וזכה בה ויקח את דמיה. הדין עם מי. והאריך פרב ו'ל' בדבר בתשובתו הרמת"ה וזאת תורת העול"ה תמנית מדבריו. דאף שאם יהיה האופן שבעל העצים לא עשה סוכ' ורצונו להקים לו פקורתו זו סוכ' בביתו לימי החג הנשארים. אמינא דאף אי נימא דלאו לגמרי היתה תחנתן דהו"ל להקנות הקורה להנוגלן אף אם נפלה מ"מ דן אנכי בכל כה"ג דכ"ד שכתב עמדו דדין בעודה בכוי' והורו הב"ד שאין לו לא דמי הקור. בתר נפילה גמי דינא הכי ואפי' סתם את הביר' לבנות' באופן אחר. והוא ממ"ס התוס' בב"ק דס"ו ע"א בד"ה מעיקרא טבלא דשיכוי החוזר לביתו דלא שכיח כגון הקדש דחוזר לביתו

רינים השייכים לסוכה שאולה ונזולה פד

ע"י שלה • חשיב שנוי כיון דהחזר לברייתו ידיה לא שכיחא ע"כ • הרי דס"ל
להתום' דשינוי החזר דלא' שכיח חשיב כשינוי השם שאינו חזר לברייתו והדבר
ההוא קנוי לנזן קנין גמור לגמרי עד עולם ובפרט כשיש עמו יאוש • וא"כ מינה
לכ"ד דכיון דבעור' בנזיה עמדו בדין והורו חכ"ד שאין לו לא דמי קורתו דברירא
מילתא שכבר נתייחס בעל הקורה מקורתו בעצמה ונפילת הבירה או סתירת'
פשיטא דהויא מלתא דלא' שכיחא • פשוטה לפניה דהדין לפי דברי התום'
שהקורה היא של הנזן לגמרי ולא' הדרא' לא יטול את דמיה כיון דהנפילה
והסתירה' מלתא דלא' שכיח' היא • ובפרט לפי מ"ש התום' בסוכ' ד"ל ע"כ ד"ה
וליקנייה בשינוי השם וכו' וז"ל ושינוי השם דהדר למילתו' בלא יאוש לא קני
כלל חזן מלענין מריש משום תקנת השבים ע"כ • הרי דס"ל דתקנ' מריש הית'
דליכא בזה יאוש • אבל היכא דאיכא יאוש בזה כמי כהא דכ"ד פשיטא
שכבר קנייה מההיא שעת' לגמרי לנזן ואין לו לבטל הקור' לא דמים • ועוד
ראיה ממ"ש הרשב"א ב' שו"ט' בסוכ' לדל"א עלה דאמר' אבל לבתר ו' בעי
ההדורי' בעיניה וז"ל ההדורי' בעיני' כיון דלא' שכיח וליה ליה שום פסידא לא
עבוד רבנן תקנתא ואי חבדא בטיבא אפי' דבתר ו' גמי יהיב ליה דמיהם פי'
אם רופ' הנזן שאין כופין אותו לעולם לתת דמים שיכול הוא לומר אי אפשר
בתקנת חכמי' כדאית' בכתובו' • מיהו בשעמד בדין ופסקו ליה לדינא דליתן
דמים וקבל עליו שוב אינו חוזר בו עכ"ל • הרי דבהדיא כתב דכל שעמד בדין
והורו חכ"ד דאין לו לא דמים דלא' מצי הנזן לחזור בו ולומר אף שחבר' בטיבא
אזינא' מן הכנין ו'אזינא' לו בעינה • וא"כ מינה גמי לכ"ד דכיון שעמדו
בדין והורו שאין לו לנגול' לא דמים משום דכבר הית' בנזיה בבירה אף אם
אח"כ נפלה הביר' או סתר' הנזן אין כח הנגול' יפה לחזור בו ולמימר שיחזיר
לו הקורה בעינה כיון שכבר נפלה שדין הנגול והנגול' שוים בדינא • דכמו
דהנזן אינו יכול לחזור בו כל שעמד בדין גם הנגול' לא מצי לחזור בו ואין לו
לא דמים • ולא תימא שלא' אמר' הרשב"א לא בנזן שעש' שלא כהוגן שגול'
ולא הכי הורע כמו ולא מצי הדר ביה • משא"כ בנגול' שהוא לא עשה שלא כהוגן
דלדבר' הו"ל לרבנן ליפות כח הנזן בזה טפי מהנגול' שהרי הוא רופא לקיים
מצות השבת הנגולה בעינה כהקנה • לא ודאי דלא' שגא וכו' • סוף דבר דכ"ד
פשוטה לפניה שהדין עם הנזן בין בקורת הסוכה בין בקורת הבירה שנפלה
או סתרה ואין לו לנגול' לא דמים כיון שעמדו בדין בעודה בנזיה מקמי הכי
והורו ב"ד שאין לו לא דמים והיה שם יאוש עם שינוי השם החזר לברייתו
וכבר קנייה הקורה להנזן מההיא שעתא' וככל האמור עכת"ד הרב מהר"מ
רוביו ז"ל • והנה בספיקו של הרב ז"ל בסוכ' בעמדו בדין והורו להם חכ"ד
שאינו מחוייב לסתור סוכתו כל ימי החג לא יטול דמי קורתו או ימתין עד
מוצאי החג ויקח או עניו • לא ביאר לנו הרב ז"ל אם הנגול' ע"פ הוראת חכ"ד
כגו' כתרצה בדמים ואמר' שיתן לו דמי הקורה • א' לא כתרצה בדמים ואמר'
שרוצה בקורתו דוקא ורצונו להמתין עד מוצאי החג כהוראת חכ"ד • האמנם
זממתי דפשיט לה מר הר' ז"ל וגם בקור' הסוכ' הדין עם הנזן משום דכיון
דכבר עמדו בדין בעודה הסוכ' בנזיה ועומדת והורו או חכ"ד מקמי' דנפיל'
דסוכ' שאין לו לא דמי קורתו משום דקניא הנזן מההיא שעת' דהוראת חכ"ד
להקור'

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה

להקור' קנין לגמרי ביאוש ושינוי השם החוזר לברייתו. ע"כ דמייירי כנשהורו
הב"ד לתוך ימי החג אין לו אלא דמי הקור' משום דלא מייחב הגזלן לסתור סוכתו
כל ימי החג כדי להחזיר להגזול קורתו בעינה. כתרצה הגזול בדמים. ולא
רצה להמתין עד אחר החג ליטול קורתו בעצמה. דאי לא כתרצה בדמים ואמר
שרכוכו בקורתו בעצמ' דוקא וימתין עד אחר החג ויטלנה להקורה בעצמה
כהוראת הב"ד. אין כל ראיותיו של הרב ז"ל לזכות הגזלן כשנפל' הסוכה
תוך ימי החג אחר הורא' הב"ד משו' דקניא לה הגזלן להקור' מההיא שעת' דהורא'
הב"ד קנין גמור לגמרי ביאוש ושינוי השם החוזר ראיו' כלל. דהא כיון דהגזול
לא כתרצה בדמים ורצה להמתין עד מוצאי החג כדי ליטול קורתו בעצמה.
הרי שלא כתייחש מקורתו וליכא רק שינוי השם החוזר לברייתו ולא קניא לה
הגזלן אלא משום תקב' חכמים דמפכי תקב' השכים בלבד. וא"כ אכתי איכא
למימר דכי הקכו לו הקור' להגזלן כשנבא' בסוכתו לא הקנהו לו אלא כל זמן
שהסוכ' בנויה ועומד' אבל אם אירע שנפל' דליכא למימר אז לטעמא דהפסד
הביר' חוזרת הקורה לרשותי' דבעל הקור' ומחוייב הגזלן להחזיר לו להגזול
הקור' בעצמה. וליכא למימר דאצ"ג דלא כתרצ' הגזול בדמים ואמר שהוא
רכוכו להמתין עד מוצאי החג ויטול קורתו בעצמה כהוראת הב"ד. כיהי דלא
כתייחש לגמרי מקורתו לעולם מ"מ לכל ז' ימי החג מיהא יאוש הוא דמייחש
מקורתו כיון שהורו הב"ד דבתוך כל ימי החג אינו מחוייב לסתור סוכתו כדי
להחזיר להגזול הקור' בעצמ' ולכן אפי' אם נפל' הסוכ' תוך ימי החג אחר
הוראת הב"ד אינו מחוייב הגזלן להחזיר לו הקורה כל תוך ימי החג משום
דלכל ימי החג מיהא קניא לה הגזלן להקור' קנין לגמרי בשינוי השם החוזר
לברייתו עם היאוש דכתייחש הגזול מהקור' עצמה לכל ימי החג מההיא שעת'
דהורו לו הב"ד שצריך להמתין כדי ליטול קורתו בעצמ' עד מוצאי החג. הא
ודאי בורכתא היא דיאוש כה"ג דלא מייחש הגזול מהקור' לגמרי לעולם והוא
ממתין ליטול קורתו לאחר זמן כה"ג דסוכ' דאמר דרכוכו להמתין עד מוצאי
החג כדי ליטול קורתו בעצמה. לא אשכחן דחשיב יאוש שיקנה הגזלן בשינוי
השם החוזר עם יאוש כזה להקור' קנין לגמרי לכל ימי החג. וכל ראיותיו של
הרב ז"ל אינן ראיות כלל לשינוי רשות החוזר ויאוש כזה דליקני הגזלן בשינוי
לכל ימי החג שבהם כתייחש הגזול מכטיל' קורתו בעצמ' עד אחר החג. והסביר
מזד עצמה היא הכותכת דיאוש כזה דאינו רק לפי שעה וימים מועטים ושם
חוזר הדבר הגזול להגזול בעיני' לא שמי' יאוש כלל דליקני' ביה עם שינוי
החוזר לברייתו קנין לגמרי לכל ימי החג להגזלן ולמוצאי החג תבא מרשית
הגזלן ותחזור לרשותי' דמאז' דהוא הגזול דלא שייך למימר שתהיה קבויה
להגזלן לכל ימי החג אף שלאחר החג חוזר לרשותי' דהגזול. אלא כשהקנין הוא
מתקנת' דרבנן דהם תקנו הכי כהאי דסוכ' דקונה לה הגזלן להקור' לכל ימי
החג מתקנתיהו דרבנן ולמוצאי החג חוזר הקור' עצמ' לרשותי' דהגזול וכוטל
קורתו בעצמה. והיינו משום דחכמי' בתקנותיהו יש להם כח להפקיעו זכותו
של בעל הדבר הגזול ולהפקידו ולזכותו בו להגזלן ואחר כך חוזרין ומפקיעין
זכות הגזלן מהדבר ומזכין אותו להגזול משום דהפקד ב"ד הפקר. משא"כ
בקנין דלפי הדין כה"ג דהגזלן קונה להדבר הגזול בשינוי רשות החוזר לברייתו

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה פה

עם יאוש. כל דהיאוש דהכנול לא הוה יאוש לגמרי שנתייאש מהדבר לעולם לא אדרב' הוא רוצה בקורתו עצמו רק שמפני הוראת ב"ד על כרחו הוא ממתין עד אחר החג ויטול קורתו. אף לכל ימי החג על כרחו הוא מתייאש משום הוראת ב"ד וממתין עד אחר החג. יאוש כזה לא שמים יאוש כדי שיקנה בו הגזלן מההיא שעתא דהורא' הב"ד קנין גמור לגמרי לכל ימי החג דוקא ולמוצאי החג תא' הקור' מרשותו דהגזלן ותמזור לרשותי' דהכנול. לא על כרחין דהר' הכו' ז"ל דהוראתו דגם בסוכ' הדין עם הגזלן מטעמ' דכבר עמדו בדין וקניא ליה הגזלן להקור' מההיא שעת' קנין לגמרי ביאוש ושיכוי השם החוזר ולכן אפי' בפל' הסוכ' אחר הורא' הב"ד אין הגזלן מחוייב להחזיר לו הקור' בעצמ' לא דמיה. מיירי שכשהורו הב"ד דבתוך ימי החג אין לו לא דמים או שימתין עד מוצאי החג ויטול אז הקור' בעצמ' ונתרצ' הכנול בדמים ואמר שאין רצונו להמתין עד מוצאי החג ליטול קורתו לא רצונו בדמים. ולהכי שפיר פסק הרב ז"ל דמההיא שעת' שהורו הב"ד ונתרצ' בדמים קניא לה הגזלן להקור' ביאוש ושיכוי הרשות החוזר קנין לגמרי לעולם ועד דאף אחר החג אינו מחוייב עוד הגזלן להחזיר לו לא דמים ולהכי גם כשנפלה תוך ימי החג אינו מחוייב להחזיר לו הקורה בעצמ' לא דמים הוא כותן לו כאשר הורו הב"ד והוא נתרצה בדמים. וכן מוכח להדיא מראייתו להוראתו לזכות את הגזלן ממ"ש הרשב"א בגזלן בחדר' בטינא ועמדו לדין והורו דאין לו להכנול לא דמי הקור' וקבל עליו הגזלן ליתן דמי הקור' להכנול דשוב אין הגזלן יכול לחזור בו ולומר שאין רצונו ליתן לו דמיה לא רצונו להוציא הקור' מהבנין ולהחזיר לו הקור' בעצמ'. ודין הרב המורה ז"ל הכו' מדינא דדן הרשב"א בגזלן דמינא כמי הוא הדין להכנול שכל שעמדו לדין אין גם הכנול יכול לחזור בו ולומר שעכשיו שנפל' הציר' רצונו בהקורה עצמ'. והשתא אם איתא דכשעמדו בדין לא נתרצה הכנול בדמי הקור' בעצמ' דוקא ורצונו להמתין עד מוצאי החג ויטול קורתו כהוראת הב"ד. לא מייתי הרב ז"ל מידי מדינו של הרשב"א גבי גזלן לכדון ידידיה דהוא הדין להכנול. דשאני דינו של הרשב"א ז"ל גבי גזלן דמיירי שהגזלן כשהורו הב"ד שאין לו להכנול לא דמי הקור' נתרצה הגזלן וקבל עליו ליתן להכנול הדמים וכמ"ש הרשב"א ז"ל מיהו כשעמד ב"ד ופסקו ליה לדיניה דליתן דמים וקבל עליו וכו'. משא"כ בכדון הר' ז"ל בהכנול דלא נתרצ' הכנול בדמי' לא רוצ' בקורתו בעצמ' דוק' ורוצ' להמתין עד אחר החג. יש לומר שפיר דכשנפל' הסוכ' בתוך ימי החג אחר הוראת הב"ד ובא הכנול ותובע קורתו מיד אחר נפיל' הסוכ'. שהדין עם הגזלן דאף כשהורו הב"ד בעוד' בכויה אמר הכנול שרצונו להמתין עד מוצאי החג ויטול קורתו. השת' דכפל' ובא הכנול טעון שרוצ' עת' קורתו כיון שנפל' הסוכ' אין זו חור' ממה שנתרצ' קודם נפיל' להמתין עד אחר החג דאיתו הרצוי לאו רצוי מרצונו הוה לא בע"כ ע"פ הוראת הב"ד שכן הורו שבין שכבר קורתו בכויה בסוכ' של הגזלן עליו להמתין עד מוצאי החג אם רוצה קורתו בעצמ' דוק'. וכיון שמטעמ' שכדי שלא יסתור הגזלן סוכתו הוא שחייבוהו להכנול להמתין עד מוצאי החג. השת' שנפל' הסוכ' ובא ותובע קורתו מיד אחר סמוך דנפילת הסוכ' לאו חור' מיקרי לא דינא קא משתעי הכנול ואין לו דמיון כלל להכדון דדן הרשב"א ז"ל בגזלן שנתרצה מרצונו הטוב והגמור מעצמו

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה

בלמי הכרת הב"ד ליתן לו דמי הקור'. לא מוכרח דגם הרב מהר"מ רוביו ז"ל המורה אדק בב"ד ודן דינו מדינו של הרשב"א בגזלן דהוא הדין בב"ד בגזול. מיירי נמי בשהגזול נתרצה בדמים כשהורו הב"ד ולא רצה להמתין עד מוצאי החג ליטול או קורתו בעצמו. והנה כי כן אני תמיה מאוד על הרב מהר"מ רוביו ז"ל דמאחר דמיירי כשעמדו בדין והורו הב"ד דכל ימי החג אין לו לא דמי הקור' או ימתין עד למוצאי החג ויטול או קורתו בעצמו ונתרצה הגזול ליטול דמיה ולא רצה להמתין עד מוצאי החג ליטול קורתו בעצמו ככל האמור. מאי קא מספק' ליה בסוכ' בכה"ג והוצרך להציא עצות מרחוק לזכות את הגזלן מוכח דברי התוס' דב"ק ופרק לולב הגזול דשיכווי השס החזיר ללא שכית עם יאוש קנה וממ"ש הרשב"א בסוכ' גבי גזלן וממאי דדן הרשב"א דינו בגזלן למד להורו' דה"ה נמי בב"ד בגזול והוצרך להאריך לדחות החלוקי' שסיה נדא' לחלק בין גזלן דדן ביה הרשב"א לגזול דב"ד. ואיך לא ראה מה שלפניו בהרשב"א ז"ל שם לעיל מיניה דהכי מילי דמייתי להו איהו ז"ל כי שם כתב הרשב"א בפיו בגזול גופי' דאם עמדו בדין והורו הב"ד דבתוך ימי החג אין לו לא דמי עצים קנאם הגזלן מיד מההיא שעת' דהורא' ב"ד להעצים קנין גמור לגמרי לעולם ודמים בלבד הוא דנתחייב לו ולכן אפי' אחר החג אינו נוטל הגזול לא דמים ואינו מחוייב הגזלן להחזיר לו העצים בעינייהו אפי' אחר החג שכבר קנאם מההיא שעת' דהורא' הב"ד. וכך נמי מוכח מדברי הטור בח"מ סי' ש"ס וכמ"ס לעיל באות הקודם והרב חנ' הביא שם לעיל מינה דדברי הרשב"א שהביאם הוא לדברי הטור ללמד מדבריו דכשחברם בטיט חשיב שכו' ואיך לא השגיח יפה כי מדברי הטור מוכח דכל שתבעו תוך החג קנאם הגזלן מההיא שעת' דהורא' הב"ד קנין גמור לעולם ודמים בלבד הוא שנתחייב. ומעתה לפי מאי דכתבנא הוראה יוכלה לענין דינא בסוכה דלא חבר' בטיבא ועמדו בדין והורו הב"ד דכל ימי החג אין לו להגזול לא דמי עצים או ימתין עד למוצאי החג ואז יטול את עציו. אם נתרצה הגזול בדמים קנאם מיד הגזלן מההיא שעת' דהוראת הב"ד ורצוי הגזול בכטילת דמי העצים קנין לגמרי והרי העציו של הגזלן לעולם ואפי' לאחר החג וכמ"ס בפירוש הריטב"א ז"ל בזה ומוכח נמי כן מדברי העור ז"ל דדמים בלבד הוא דנתחייב לו. ומינה דאף אם נפל' הסוכ' תוך ימי החג אחר הוראת הב"ד ורצוי הגזול בדמים. דאין הגזלן מחוייב להחזיר לו העצים שכבר קנאם קנין עולם לגמרי מההיא שעת' דהוראת הב"ד ורצוי הגזול בדמים ודמים הוא שנתחייב לו ואינו נותן לו לא דמי העצים ומקיס הגזלן באותם העצים סוכתו הנופלת לשאר ימי החג וגם אחר החג אינו נותן לו לא דמי העצים. אבל אם כשהורו הב"ד קודם שנפל' הסוכ' דאין לו כל ימי החג לא דמי העצים או ימתין עד מוצאי החג ויקח אז את עציו ולא נתרצה הגזול בדמים ואמר שרוצה להמתין עד מוצאי החג ויטול אז העצים שלו בעצמו. ונפלה אחר כך הסוכ' תוך שארית ימי החג ובא הגזול טעון דהשת' שנפל' הסוכ' רוצה הוא את עציו מיד. והגזלן אומר שימתין עד אחר החג כאשר הורו הב"ד מקדם שהוא צריך להקיס בהם סוכתו הנופלת לשארית ימי החג. עיין מה שאכתוב בזה הדין עם מי לקמן אות מ"ב :

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזורה פו

מ' אי לאו דמיראי הוראה אני לדידי הוה חזי לי להנס שלא עמדו בדין הגזול והנגזל כל שכבר היתה הקורה בנויה בבירה אף אם נפלה או סתר בכנינה - אין לנגזל לא דמיה מפני שתקנת חכמים הניח ליה לגזול סלגמרי קבוי' לו מההיא שעתא שבנה אותה בבירה דהכי מהתברא והכי דייקי מלתיהו דהתום' פר' לולב הגזול ד"ע ע"כ ד"ה ולקבייה בשינוי השם שכתבו וז"ל והשת' יש כמה דינים בדבר דשינוי מעט' שאינו חוזר וכן שינוי השם שאינו חוזר קני מדאוריית' אע"ג דלא נתייחס - ושינוי מעט' החוזר בלא יאוש קונה מדרבנן משום תקנת השני' - ושינוי השם דהדר למלתיה בלא יאוש לא קני כלל חוץ מלענין מריש מתק' השני' ע"כ - הרי דבמחתא חדא מחתיבהו דמשמע דכדין שינוי מעטה ושינוי השם שאינו חוזר דקני לגמרי אף ה"כ שינוי מעט' דקוב' בלא יאוש משום תקנת השנים קני לגמרי מההיא שעת' - וכמו דין שינוי השם דהדר למלת' דכל דאירא יאוש בהדי' קני לגמרי אף ה"כ לענין מריש משום תקנת השנים הקנו לגמרי מההיא שעתא - זה"ט דהרשב"א ו"ל לא נטפל עצמו ללמדנו לדבר דבר היכא דנפל הקור' והנגזל תובע ממנו קורתו - משום דברירא ליה דכבר קנויה לו הקור' לגזול לגמרי מתקנת חכמים מההיא שעת' כאלו היה בה שינוי שאינו חוזר לברייתו דקני לגמרי באופן דבדקדוק היו דברי הרשב"א דוקא על הגזול ומשום דמצי למימר אי אפשר בתקנ' חכמי' בההיא דכתובו' - הרב מהר"מ רובין ו"ל שם - ולי א"ש לעיר דברי הרב ו"ל בזה נפלאו ממני דאם איתא דמריש שבנאו בביר' תקנ' חכמים הניח ליה לגזול סלגמרי קנויה לו מההיא שעת' שבנה אותו בבירה ולכן אפי' אם נפלה הביר' או סתר' סגולן אינו מחוייב להחזיר להנגזל לא דמיה אף שלא עמדו בדין קודם נפילת הביר' או סתירת' - א"כ גבי סוכה כשהניחו על הסוכ' - ולא חיברו בטיבא דפשו בה חז"ל להאי תקנת' דמריש ואמרו דהמנוה משוי לה ככנין קבוע - אמאי אמרי' בש"ס דאחר ימי החג מחוייב הגזול להחזיר לו להנגזל הקור' בעצמ' - הא כיון דלכל ימי החג משוי לה המנוה ככנין קבוע עד שמה"ט אמרי' דאיתא גבה להאי תקנת' דמריש כמו שתקנוה כשבנאו בביר' - א"כ הו"ל למוצאי החג דאולא מינה המנוה בנפלה הבירה - ואמאי מחוייב אפי' למוצאי החג להחזיר לו להנגזל הקור' בעצמ' - הא משעה שהניח' הגזול על סוכתו ואמרו רז"ל דהמנוה משוי לה ככנין קבוע קניא ליה הגזול מההיא שעתא קנין עולם לגמרי כמו שכן הדין בתקנת' זו דמריש שבנאו בבירה דקבאו הגזול מההיא שעתא שבנאו בבירה מתקנת' חכמי' קנין לגמרי ואינו חייב להחזיר לו הקור' בעצמ' אף אם נפלה הביר' או סתר' הגזול - לא מבוחר דעיקרא דהאי תקנת' דמריש לא הניח ליה להגזול סלגמרי קבוי' לו מההיא שעת' שבנאו בביר' קנין גמור לגמרי - רק שתיקנו שכל זמן שיש לו הפסד להגזול בחזרתו להמריש בעצמו והיינו כל זמן שהביר' היא עומד' בכנינה שיש לו הפסד אם נחייבוהו לקעקע בירתו - לא מחייב להחזיר לו להנגזל לא דמיו - וכיון דמשום הפסד הביר' לא חייבוהו להחזיר להנגזל לא דמיו קנויה היא לו מתקנת' זו דחז"ל כל זמן שהביר' היא בנויה ועומד' ומשום דכל זמן שהמריש בנוי בביר' עבדו ליה חז"ל כדלית' בעיני' משום הפסדו של הגזול וכדאיתא ריש פרק הגזול את העצים דז"ה רי' ע"ה - אבל אם אירע שנפלה הביר' או שהגזול סתרה ובה או הנגזל ותובע קורתו

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה

קורתו חייבי מחייב הגזול להחזיר לו קורתו בעצמו ולא מיפטר בנתינת לו את דמיה כיון דהשת' הכא אין לה הפסד להגזול והקור' הרי קיימת בעיניה דחז"ל לא הקנהו לו הקורה להגזול מההיא שעת' שבנא' בצירה קנין גמור לגמרי לעולם רק לכל זמן שהקור' היא בנויה בצירה דוקא. ולהכי הכא גבי סוכ' למוצאי החג חייב להחזיר הקור' בעצמו אע"ג דלכל ימי החג הייתה קנוי' לו להגזול מתקנתא דרבנן במריש. משום דלמוצאי החג דאזלא מיניה המזוה כנפל' הביר' חשיב דדינא הוי דחייב להחזיר המריש בעצמו כשנפלה הבירה. ומ"ש התוס' בפר' לולב הגזול דשיכו השם דהדר למילתי' לא קני כלל חזק מלענין מריש מתקנת השבים על כרחיך דאין כוונתם כדאמר מר הרב מהר"מ רוביין ז"ל. אלא כוונתם דשיכו השם דהדר למילתי' לא קני כלל ואפי' לזמן שהשיכו השם לא חזר חזן מלענין מריש דקני מיהא לכל זמן שהוא בנוי בהביר' דיש בו השיכו השם משום תקנת השבי' דעבדו ליה חז"ל אז בתקנתם כדלית' וכדלית' ריש פ' הגזול עצים. אבל אם נפלה הביר' ודאי דאז חייב להחזיר המריש בעיני' להגזול אם לא עמדו בדין קודם שנפלה הביר' דמתקנת' דחז"ל לא קניא ליה מההיא שעתא שבנאו בצירה קנין לגמרי לעולם וכמבואר מהא דאמר' גבי סוכ' דלמוצאי החג חייב להחזיר לו להגזול הקורה בעצמה ולא מיפטר בדמים. וכ"ל ברור דה"ט דלא ביארו הפוסקים ז"ל במריש שבנאו בציר' וכנפלה הבירה או שסתר' הגזול ולא בא הגזול ותבעו עד אחר שנפל' הבירה דמחוייב אז הגזול להחזיר לו המריש בעצמו להגזול ולא מיפטר אז בגתיכת דמיה. משום דזה ממילא הרי הוא מבואר יוצא ממ"ש בדין גזול קור' ועשה ממכ' סוכ' ולא תבעו עד אחר החג דחייב הגזול להחזיר לו הקור'. בעצמה. והיינו משום דלמוצאי החג דאזלא מינה המזוה כנפל' הביר' חשיב דדינא הוי דחייב אז להחזיר לו להגזול הקור' בעצמו דלא הקנו לו להגזול חז"ל בתקנתם להקור' אלא כל זמן שהקור' בנויה ועומד' בציר' דמשום הפסדו של הגזול עבדו ליה כדלית' כלל וככל האמור וזה כ"ל ברור ודלא כהר' גאון מהר"מ רוביין ז"ל בזה:

מ"א לפי מאי דכתיבנא וברירנא באו' הקודם דחז"ל בתקנתא דמריש לא הקנהו לו המריש להגזול אלא כל זמן שהביר' בנויה ועומדת א"כ גבי סוכ' אם גזל קורה ובנאו בסוכ' וחזרו בטינא ונפל' הסוכ' תוך ימי החג. ולא תבעו הגזול להגזול עד אחר שנפל' הסוכ'. דינא הוי דחייב הגזול להחזיר לו אז הקור' בעצמו כיון שנפלה הסוכ'. אבל אם קודם שנפל' הסוכ' בא הגזול ותבע מהגזול קורתו ועמדו בדין והזירו הב"ד דאין לו להגזול אלא דמי הקורה לפי שכבר בנאו בסוכ' וחזרו בטינא כמי ושאף לאחר החג אין לו אלא דמיה. ואח"כ נפלה הסוכ' תוך ימי החג הנשארין אחר הוראת הב"ד כנו'. גר' דבזה הדין עם הגזול ואינו חייב להחזיר לו אפי' לו אחר שנפל' הסוכ' אלא דמי הקור'. משום דכיון שכבר עמדו בדין מקמי הכי קודם שנפל' הסוכ' והזירו הב"ד אז שאין לו אלא דמי הקור' קנאו מההיא שעת' דהוראת הב"ד קנין לגמרי בשיכו השם החזור לבריותו עם יאוש וכאשר יפה דן ויפה זיכה בזה להגזול הרב מהר"מ רוביין ז"ל מהאי טעמ' כתבתי דבריו וראיותיו לעיל אות ל"ט. והגם שביין שכל עיקר יסודו של הוראתו זו הוא צמוכת שהכניס דנפילה וסתירה דביר'

דינים השייכים לסוכה שאורה ונזולה פז

דביר' ודסוכ' מלת' דלא שכיח' היא . היה נרא' לחלק בין ביר' לסוכ' דאף
 דלגבי בירה הוי נפיל' או סתיר' גבה מילת' דלא שכיח' היא . לגבי סוכ' דאף
 בחיבור' בטיגא אין דרך לעשות' בנין חזק וקבוע כבנין בירה או בית ואיכא
 למימר דגבי בנין סוכ' נפיל' מלת' דשכיח' היא . וכן נמי לסותר' כדי לבנות'
 בנין לבית דירה שכיח' גבי סוכ' . מ"מ לענין דינא מסתברא דגם לגבי סוכ'
 מסתמא יאוש קא מייאש מהקור' בעצמ' אחר הרע' הב"ד שאין לו לא דמי
 הקור' דעכ"פ גם לגבי סוכ' לא שכיח' כל כך נפיל' וסתיר' ככ"ל :

מ"ב ונגזל קורה ונכאז בסוכה ולא חיברו בטיגא ועמדו הנגזל והנגזל לדין
 והורו הב"ד דתוך ימי החג אין לו לא דמי הקור' או שימתין עד מולאי החג
 ויטול או קורתו בעצמ' . ולא בתרצה הנגזל בדמים ואמר שרוצה לקמתין עד
 מולאי החג ויטול או קורתו . ואח"כ תוך ימי החג הגשאים נפל' הסוכ' ונא
 הנגזל מיד ותובע קורתו באומרו דהכא השת' הרי כבר נפל' . כ"ל אי"ש נעיר
 דבהא הדין עם הנגזל דבכה"ג ליכא למימר שקבא הנגזל מהקור' שעת' דהורא'
 הב"ד קודם נפיל' הסוכ' ביאוש ושיכוי השם החוזר לברייתו דלא חשיב יאוש
 כיון שהוא אדרב' רוצ' בקורתו דוקא ולא נתר' בדמיה לא אמר בב"ד שדענו
 להמתין עד אחר החג כדי ליטול או קורתו בעצמ' כאשר הורו הב"ד ומאי
 דמתייאש מיהא מהקור' לכל ימי החג לא חשיב יאוש דליקניה הנגזל לגמרי לכל
 ימי החג מיהא ביאוש כזה שלא נתייאש מקורתו לגמרי עם שיכוי השם החוזר
 לברייתו וכדכתיבנא לעיל באות ל"ט . וכיון שנפל' הסוכ' ונא הנגזל ורוצה
 ליטול אין קורתו מיד הדין עמו והייב הנגזל להחזיר לו מיד אחר נפיל' הסוכ'
 הקור' בעצמ' להנגזל ולא מיפטר או בנתינת דמיה . ככ"ל :

מ"ג אם בעל העצים או הקורה כבר יש לו סוכה בביתו . או ברירא מילתא
 שהדין עם הנגזל ואף שנפל' הסוכ' אינו נותן לו לא דמי עצים או דמי
 הקור' דכיון שתקנת חכמים היא דבכל ז' ימי החג אין לו לא דמי עצים או
 ימתין עד מולאי החג ויקח את עציו . היינו אפי' אם נפלה הסוכ' בתוך ימי
 החג דכיון שעצי הסוכ' אסורין בהנא' ואין נאושין מהן לא לעשות סוכ' דוקא
 ובעל העצים כבר יש לו סוכ' בביתו והנגזל רוצה להקים סוכתו הנפלה בלא
 העצים שהיתה בנויה שהיו ברשותו לכל ימי החג מתקנת חכמים פ"טא דכל
 כה"ג שהעצים אסורים לבעל העצים לגמרי כנויים לו העצים מתקנת חכמים
 לכל ימי החג ואפי' נפל' סוכתו דבכל כה"ג בא לכלל זה נהנה זה אינו חסר
 וכבר מתחלת החג אוקמו רבנן העצי' ברשותי' דהנגזל פשיט' שלגמרי אוקמוה .
 הרב מהר"מ רובינ' ז"ל סס . ונ"מ דין זה לעמדו דין קודם שנפלה הסוכ' והורו
 הב"ד שיטול תוך ימי החג דמי עצי' או ימתין עד אחר החג ויטול או את עציו
 ולא בתרצה הנגזל בדמים ואמר שרוצה להמתין עד אחר החג ויטול את עציו
 דכתיבנא באו' הקור' דבכה"ג אם נפל' אח"כ הסוכ' תוך ימי החג ורוצ' הנגזל
 מיד אחר נפילת הסוכ' את עציו שהדין עם הנגזל . ובכה"ג שיש לו להנגזל סוכ'
 בביתו אינו מחוייב הנגזל אף אחר שנפלה הסוכה מיד את עציו לא יש לו
 להנגזל להמתין עד אחר החג והנגזל מקים בהם סוכתו הנפלה לשאר ימי
 החג מטעמא דכתב הרב הכו' . אך לדידי דבר זה ספוקי מספקא לי וכמו
 שאכתוב לקמן אות מ"ה :

דינים הישיבים לסוכה ישאולה וגזולה

מ"ד. אם הגזלן חיבר העצים או הקור' בטינא דדינא הוה דאין לו אל דמי עצים ואפי' אחר החג כיון שחברם בטינא דדין מדיש שבגאון בביר' . ונפלה הסוכ' תוך ימי החג והגזול לא תבעו להגזול' עציו או קורתו עד אחר סמוך לפילת הסוכ' של הגזול' דדינא הוי דככה"ג מחוייב הגזול' להחזיר לו מיד שתבעו העצים או הקור' בעצמ' וכמ"ס לעיל אות מ"א . כ"ל אי"ש לעיר דכדון זה אף אם יש לו להגזול סוכ' בביתו מחוייב הגזול' להחזיר לו להגזול' מיד את עציו או קורתו בעצמם . משום דככה"ג הגזול' מצי טעין שירא אפי' שיחזור ויחברם בטינא ואזי לא אוכל ליטול את עצי או קורתי בעצמם לא דמיהם ואזי רבנו בקורתי ונמלא דהוה ככה"ג זה נהנה וזה חסר כי הגזול' נהנ' והגזול' חסר שלא יוכל עוד ליטול את עציו או קורתו בעצמם כשיחברם בטינא ואף אם אמור יאמר הגזול' שהוא רוצה להקים בהם סוכתו הנפלת ולא יחברם בטינא ויטול אחר החג את עציו . מצי הגזול' למימר שאינו מאמין בו וירא הוא שיחברם אח"כ בטינא כאשר כבר עשהו כן בתחל' בגזול' שבנה בהם סוכתו וחדר' בטינא ובה יעש' גם עתה כדי שלא אוכל עוד ליטול את עצי או קורתי ועל כן השתא שנפלה הסוכ' אני רוצה ליטול את עצי וקורתי והדין עמו ומחוייב להחזיר לו מיד אחר נפילת הסוכ' את עציו או קורתו בעצמ' . ולא דמי לאוסר פירותיו על עצמו שכתב הר"ן בגדלים דפ"ה ע"א ד"ה רבא אמר שאני תרות' וכו' בשם הרשב"א דיכולים אחרים ליטול אותם בע"כ ואם אח"כ נשאל על כדור חייבין להחזירם לו . וכתב הר"ן על דבריו שהוא מוסתפק בזה לפי שמעשה שאסרו על עצמו הפקירו וכל שזכה בו אחר קנה מן ההפקד . אשר מדברי הרשב"א והר"ן ו"ל או הביא הרב מהר"מ רובין ו"ל ראינו שכתבתי בזה הקודם . דודאי דשאני התם שהאוסר על עצמו פירותיו הרי הוא כהפקירם שהרי אינו יכול הוא ליהנות מהם כלל אפי' בטובת הנא' ליתנם לאחר' וכיוצא . משא"כ הנא' דאף שעצי הסוכ' אסורי' בהנא' ואין נאותן בהם לא לעשיית הסוכ' . מ"מ הטובת ההנאה בעצי הסוכה לא אסירא ויכול הוא הגזול' ליהנות מהם טובת הנא' מיהא ליתנם לאחר' לאחד מאהוביו שיעשה בהם סוכ' או אפי' הנאת ממון גמור יכול ליהנות הגזול' מהם שהרי יכול הוא להשכירם לאחר' שיטורכו לו לעשה סוכ' וכיון שכן כמה שנאסרו העצים ע"י שעשאם הגזול' בסוכתו והוקצו למצוה לא חשיבי מפני כך כאיסורי הנאה דהוה כהפקד וכאוסר פירותיו על עצמו דהרשב"א והר"ן ו"ל . ואי אינא לזכות להגזול' כשנפלה הסוכ' והגזול' יש לו סוכ' בביתו אינו לא מטעמ' דזה נהנ' וזה אינו חסר שכתב הרב ו"ל בכלל דבריו . וא"כ ככה"ג דכדון דידן דלאו זה נהנה וזה אינו חסר הוא לא זה נהנה וזה חסר הוי מטעמ' דכתיבנא . פשיטא לי דהדין עם הגזול' ומחוייב הגזול' להחזיר לו מיד את עציו בעצמם ככ"ל :

מ"ה. ונסתפקתי אפני אי"ש לעיר מכת האי סברא דכתיבנא לעיל כאו' הקוד' דגזול' עצים ועשה מהם סוכה וחדרם בטינ' ונפל' סוכתו תוך ימי החג ולא תבעו הגזול' עד אחר סמוך לפילת הסוכ' של הגזול' דאפי' ביש לו להגזול' סוכ' בביתו חייב הגזול' להחזיר לו מיד אחר נפילת הסוכ' את עציו בעצמם משום דיכול הגזול' לטעון שירא שמא יחזור ויקים סוכתו ויחברם בטינא ואזי גם אחר החג לא אוכל ליטול את עצי בעצמם וזה נהנה וזה חסר הוה . ככל האמור

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה פה

האמור לטיל סס. אם מכח טענתו זו של הנגזל גם כגזל עמים ועשה מהם סוכ' ולא חדרם בתיכא ונפל' הסוכ' ולא תבעו הנגזל עד אחר סמוך לנפילת הסוכ' וזכה בדין חפי' שיש לו להנגזל סוכה בדיתו ולא מזי הנגזל למיטען דזה כהנה וזה אינו חסר הוא כי אחר החג אתה נוטל את עניך. דמזי גם כזה הנגזל למיטען שירא הוא שמא יחדרם בטיכא אחר בניינו זה לסוכתו מחדש ואף שהנגזל מבטיח ואומר שלא יחדרם בטיט אין חני מאמין בו ובכן חסר חני שחם יחדרם בטיט טוב לא יהיה מחוייב להחזיר לו את עני חפי' אחר החג. או דילמא כיון דבתחל' ובראשונ' כשגזל העמים ובנה מהם סוכתו לא חדרם בטיכא. הרי להורות כן בזה שאין בדעתו לגזול לעולם רק לו ימי החג ולמוצאי החג מיד יחזיר לו להנגזל את עניו כאשר כן הוא הדין כשלא חדרם בטיכא. ולכן השתא כמי דנפלה ואומר הנגזל שרוכה לחזור ולהקים בהם סנית סוכתו הכושל' ולא יחדרם בטיט וכמו שכן עשה בתחל' ובראשונה כשגזלם ובנה בהם סוכתו שלא חדרם כדי להחזיר' להנגזל למוצאי החג יש לנו להאמינו להנגזל שודאי לא יחדרם בטיט ומיד למוצאי החג יטול הנגזל את עניו. ויש לגדל בזה ולא מלאתי כעת ראיה להכריע בזה ולכן דבר זה צריך אלולי תלמוד :

מ"ו אם גזל סוכה העשויה בראש הספיכ' או בראש העגל' וישב בה. לא יכא. ס"ע. דמדכתיב חג הסוכו' תעש' לך ממעט לך סוכ' גזול' כדאית' בפ"ק דסוכ' ד"ט ע"א וכתב רש"י בפ' לולב הנגזל דל"א ע"א ד"ה אבל גזל עמים וסיכך בהם דסוכ' גזול' דמודו בה רבנן דפסול'. לאו כגזל סוכה המחובר' לקרקע ולא כגזל עמים ומסכך בהם לא כגזל סוכ' העשויה בראש העגל' ובראש הספיכ' דהיא עצמ' כגזלת שאינ' מחובר' לקרקע ואין עליו להחזיר הדמים כמו שהיה בכזיה דאין כאן משום תקנ' השבים שהרי לא טרח עליה ולא הוציא עליה יציאות הילכך גזול' היא :

בז"ז מי שגזל סוכ' העשויה בראש העגל' דפסול' וישב בה ואח"כ חזר בתשובה וקנא' מהבעלים בדמים. או שריפה הבעלים ומחלו לו הדמים לא יכא בה י"ח למפרע באותה הסיבה שישב בה קודם שריפה הבעלים בדמים או שמחלו לו. לא יוצא בה י"ח מעת שריפה הבעלים וכתרו ואילך. הרב מהר"י כגון ז"ל בס' נט' מקושר בביאורו על הרא"ש שגל הסמ"ג הלכו' סוכ' דקי"ג ע"א וקי"ד ע"א. ונפקא מינה אם אכל בה כליל יו"ט ראשון ואח"כ בו כלילה ריפה הבעלי' ומחלו לו דמי הסוכ' שצרי' לחזו' ולאכול מיד אחר שמחלו לו הבעלי' או שריפם בדמים וקפן עליו במלוה סנית. כזית כדי לזאת י"ח אכיל' כזית כליל ראשון כסוכ' דחובה היא דבמה שאכל קודם שריפה הבעלים לו יכא י"ח. ועיין לקמן בהלכות לולב בדינים הפוסלים בד' מינים :

ב"ח הוא הדין אם בנה סוכה בקרקע שמעון ושמעון תקף את ראובן וגזל סוכתו הכזויה בקרקע שלו לא יכא בה ואין כאן תקנ' השבים הואיל ולא טרח בה ולא הוציא עליה הוצאות. מורם בהנה"ה :

ב"ט בתום פ' לולב הנגזל דל"א ע"א ד"ה אבל גזל עמים וכו' כתבו דאפי' בלא עגל' וספיכ' איכא לאוקמי קרא דלך דממעט סוכ' גזול' כגון בראובן שבנה סוכ' בחזרו של שמעון מדעתו ובא שמעון ותקף את ראובן והוציאו מסוכתו

דינים השייכים לסוכה שאולה וגזולה

מסוכתו לאין עליה תור' שאולה ללא קיימי ברשותו של ראובן ולא דמיא לקרקע בדחוק' הדעלי' עומד' ולכך אין קרקע כגזלה ע"כ. אבל בהגה' אשירי פ' הישן כתבו וראובן שבנה בחצרו של שמעון שלא מדעתו וכו'. וכתב הגאון מהרש"א ז"ל פ' לולב הגזול ע"ד התום' הכו' דגם בתום' כז"ל כגון בראובן שבנ' סוכ' בחצירו של שמעון שלא מדעתו וכ"כ מור"ם בד"מ וכ"כ הר"ב ז"ל שכז"ל גם בתום'. אבל אם השאיל לו שמעון הקרק' לו' ימי החג ואח"כ הוציאו ממסוכתו קיימי העצי' ברשו' ראובן ואינ' כגזלה והו"ל כשאול' ביד שמעון ע"כ. אבל מלשון מור"ם בהגה"ה שדילג תיבת שלא מדעתו משמע דס"ל דה"ה אם עשה מדעת שמעון וכדאיתא בכוסמאות השינויות של התום' דהא מ"מ אין הקרקע עומד' ברשו' ראובן דאינ' רק שאול' לו' ימים ואינה עומדת בחוקת ראובן. מג"א. גם רבי' ירוחם ז"ל בתי' ח' ח"ב כתב או ראובן שעש' סוכה בחצר שמעון ותקפו שמעון והוציאו ממנה ע"כ. הרי שגם רי"ז ז"ל לא כתב שלא מדעתו דמשמע אפי' מדעתו. והר" מהר"י כצנז ז"ל בס' גט מקוש' דקי"ג ע"א כתב דפשוט הוא שכז"ל בתום' שלא מדעתו כבהג"א וכמ"ס מהרש"א והב"ח ומורם בד"מ. ולי אי"ס צעיר כ"ל דמאחר דרבינו ירוח' ז"ל כתב סתם דמשמ' אפי' מדעתו ובהכנסתא' שבתום' שלפנינו. וגם מורם ז"ל בהגה"ה דילג תיב' שלא מדעתו וכן הלבוש ז"ל. יש להסמיר לענין דינא ואפי' בדיעבד סוכה פסול' היא לשמעון אפי' בבנה ראובן סוגתו בחצר שמעון מדעתו של שמעון כיון דספיק' במילת' לאורייתא היא. ככ"ל :

דיני שאין מברכין שהחייצו על עשיית הסוכה

א' הפועה סוכה בין לעצמו בין לאחר אינו מברך על עשייתה. אבל שהחייבו היה ראוי לברך כשעש' אותה לעצמו. לא שאנו סומכים על זמן שאנו אומרי' על הכוס של קידוש. ש"ע סי' תרמ"א :

ב' הטעם שאין לברך על עשיית הסוכ' מסקינן במנחו' דף מ"ב ע"ב דכל מצו' שעשייתה היא גמר מצותה כגון מילה אע"ג שהיא כשר' אם עשא' ע"י כוי. אם עשא' הישרא' כריך לברך על עשיית' אבל כל מצוה שאין בעשיית' גמר המצו' כגון תפילין אע"ג דפסולין אם נעשו ע"י גוי. אין הישרא' מברך על עשיית'. וא"כ כ"ס סוכה שאין עשייתה גמר מצוה שהרי כריך ליטב בה' והיא כשר' ע"י גוי דסוכ' כנכ"ך כשר' וראי' דא"כ הישרא' לברך על עשיית' בשבוא' עוב' אותה. ט"ו. ובש"ס שם מבואר להדיא גם בעשיית סוכ' שאינו מברך על עשיית' מה"ט שאין עשיית' גמר מצוה :

ג' ממאי' דכתב מרן ז"ל בדברכת שהחייבו היה ראוי לברך כשעש' אותה לעצמו לא שאנו סומכי' על זמן שאנו אומרי' על כוס של קידוש. מוכח דהרובה לברך שהחייבו בשעת עשייתה הרשות בידי ואדרב' עוש' כראוי כיון שכן היה ראוי לברך שהחייבו בשעת עשייה. אבל בסי' תרכ"א סעי' ו' גבי עשיית הלולב כתב לא יברך שהחייבו בשעת עשיית לולב לא בשעת כטילתו ע"כ. ומלשון זה משמע דמוהיר מרן שלא לברך בשעת עשי' לא דוקא בשעת כטיל'. והריטב"א ז"ל בחי' לסוכ' לדמ"ו סוף ד"ה אמר רב אשי וכו' כתב ודכ"ע כל שברך על הסוכ' או על הלולב זמן בשעת עשיה שוב אין לומר עליהם זמן לא

שלאומר

דיני שאין מברכין שהחיינו על עשיית הסוכה פט

סאומר זמן בשעת קידוש מדין החג. והרובה לזאת ידי שתיקן כשעו' סוכה לעצמו. מברך זמן ואח"כ מסדר ברכת לישב וזמן על הכוס. ועושה לולכו ע"י אחרים כדי שלא יתחייב לומר עליו זמן בשעת מעשה. וכן ראוי לעשות וכך מנאיתי בשם רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל ע"כ. ואכן בדיקן לא נהניכן לברך זמן בשעת עשיית הסוכ' ונהר"א נהר"א ופסטיה. ועיין מ"ס לקמן בהלכו' לולכו בדיני' השייכו' לנטילת לולכו וברכתו או' :

דיני סוכה ונויה אסורין כל שבעה

א' ע"י סוכה אסורים כל שמונת ימי החג בין ע"י דפנות בין ע"י סכך. ש"ע סי' תרל"ח. ואפי' קיסם לחזון בו שיכו' אסור. מור"ס בהגה"ה. ואין בלותין מהם לדבר אחר כל שמונ' הימים מפני שיום השביעי כולו הסוכ' מוקצה עד בין השמשות והואיל והוקצה לבין השמשות של שביעי הוקצה לכל היום. ואם אחר שעשה השיעור הדרך מן הדפנות ונשלם הכשר סוכ' הוסיף דופן לא מתסר. אבל אם עשה ארבעתן סתם כולן אסורות ומוקצות. ש"ע : ב' ע"י הסוכה דאסורי' בהנא' כל ז' ימי החג הוא מדאורייתא ומשקינן לה מקראי כדאית' בפ"ק דסוכ' ד"ט ע"א אמר ר' ששת משום דע"ק מנין לע"י סוכ' שאסורין כל ז' ת"ל חג הסוכו' ז' ימים לה' ותניא ריב"ז אמר בשם שחל שם שמים על החגיגה כך תל שם שמים על הסוכ' שנאמר חג הסוכו' ז' ימים לה' מה חג לה' חף סוכ' לה'. ודרש' גמור' היא מדאוריית' וכן"ש שם התום ד"ה מנין לע"י הסוכ' וכו' :

ג' נסתפקתו למאי דקי"ל דנשים אע"ג דפטירי מכל מצוות עש' שהזמן גמר'. מ"מ אי בעו לקיימן בגברי דרשות בידם ומקבלות על קיומן שכרה באינה מצווה ועו' דקי"ל נשים סומכו' רשות ולר"ת ודעימי' גם ברכת המזון היא מברכת עליהן כשעו' אותן. באשה שרצת' לקיים מצוה זו דסוכ' חף דלא מיתחייבה בה ועשתה לה סוכ' בהלכתה וישבה בה בחג לשם קיום מצו' סוכ'. אם גם על סוכת' חל עליה שם שמים על ידי קיומה בה מצות סוכ' ואסורים ע"י סוכת' בהנא' כל ז' ימי החג דבר תור' כסוכ' דגברי. או דילמא דוק סוכ' דגברי דבני חיובא כינהו בקיום מצותה הוא דחל שם שמים על הסוכ' ואסורי' ע"י כל ז' מדאוריית'. אבל איתתא כיון דלאו בת חיובא היא בקיום מצוה זו רק דהרשות בידה לעשות' ומקבלת שכר עליה באינה מצווה ועושה. לא חל שם שמים על סוכתה ולא אסורי' ע"י סוכת' בהנא' דבר תור' ע"י קיומה בה מצות סוכ'. ולכאור' היה כרא' דהאי ספיקא דידן תליא בהאי פלוגת' דרע"ק וריב"ז בהלמוד לאיסור דע"י סוכ' כל ז' מקראי. דלרע"ק דנפ"ל לאיסור זה מדבתי' חג הסוכו' ז' ימים לה' י"ל דדוקא בסוכ' דגברי דלהם נאמ' מקרא זה הוא דהוי הסוכ' כל ז' ימים לה' אבל בסוכ' דאש' דלא נאמר בה להאי קרא דהא איהא לא מיתחייב' לעשו' חג הסוכ' ז' ימים לה'. לא אסורי' ע"י סוכת'. אבל לריב"ז דנפ"ל לאיסור' מהיקשא דחגיגה דמה חג לה' חף סוכ' לה'. א"כ כי הוי דגבי קרבן חגיג' אע"ג דאיתת' לא מיתחייבה בראיה וקרבן חגיגה ברגל אפ"ה אי רצת' לעלות לרגל ולהביא קרבן ראיה דרשו' בידה ודאמרי' בעירובין דכ"ו דאשתו של יונה הית' עולה לרגל ולא מיחו בה ואל קדוש' על

דיני סוכה ונויה אסורין כל שבעה

קרצן ראי' דידה - ה"נ בעשת' אשה סוכ' מרצוכ' וקיימ' בה מצות סוכ' חל"ש על סוכת' כשם שחל"ש על קרצן ראי' דידה אף דלא מייחבב ביה - ומיהו הא לאו מלת' היא דאיכא למימר דאפי' לריב"ז דיליף לה מהיקשא דחגיגה סוכ' נשים לא אסירי עליה מהאי היקש' דחגיג' משום דקרצן חגיג' שאני דאע"ג דאיחא השת' לא מייחבב בהבא' קרצן ראי' מ"מ כיון דאי בעי' להקריב עול' בכל זמן שתראה היא מביא' עול' באיש משו"ה השתא הכא נמי שהביא' קרצן לשם עולת ראי' שפיר חל על עולת' שם שמים כשאר עולות שאם מביא' אותן חל"ש עליהם וחל עליה קדוש' עולה דאשה נמי טייכה בהבאת עולה באיש משא"כ במצות סוכ' דלא מייחבב' בה לעולם גם השתא הכא דבעי' לקיימ' והרשו' בידה לא חל עליה שם שמים ע"י קיומה בש מצות סוכ' ולא אסירי עלי סוכתה - וכן איכא למימר נמי לאידך גיסא דשמא אף לרע"ק דיליף לאיסור זה מפשטא דקר' דחג הסוכו' תעש' לה' - הוא הדין נמי דגם סוכת' של אשה כיון דמקיימה בה מצוה דסוכ' ויש לה שכר עליה חל"ש גם על סוכת' ע"י קיומ' מצות סוכ' בה - באופן דיש לכדד בזה ולא מצאתי בעת ראי' מוכרחת להכריע בזה והדבר כא"ת :

ד"ו אפילו עשה סוכה בחולו של מועד אע"פ שהראשון אינ' כריב' לו כלל למצוה כיון שחל שם מצוה עליה אסורין עליה כל ז' - ס' ארצות חיים דקי"ג רי' ע"א - ב"י :

ד"ז המחליף סוכ' בטוב' - לא פקע קדושת' דהראשון - וראיה מהפריש ז' אתרוגי' דלקמן בהלכו' לולב סי' תרס"ה סעי' ב' כתבתיו לקמן דדיני אתרוג אסור לאכלו בז' הו' דאם הפריש ז' אתרוגים לז' ימים כל אחד יוצא בו ואוכלו למחר דמשמע דוקא הפריש דהוי כהתנ' - וסוכ' הזאת הסכית אם נשתמש בה לשם סוכ' חלה קדוש' גם עליה - ואם לא נשתמש בה לא שאמר זו חליפת זו לא חל עליה קדוש' דבסוכ' הזמנה לאו מלתא היא - דרכ"י בשם שו"ת הר' מהר"י מולכו ז"ל :

ד"ח אפילו נפלה הסוכה עליה אסורים ולא מהני בה תנאי - אבל העצים הסמוכי' לסוכ' מותרים ועיין לעיל סי' תקי"ח סעי' ח' - מורס בהנהגה - ואם סמך עצים לסוכ' כדי לעבותה אפי' אחר שנגמרה אסורין דלא גרעי מכיו סוכה לא א"כ הנהגה עליהם - הגאון רש"ל ז"ל דס' יש"ש לביצה פ"ד סי' ג' - וג"ל דהוא הדין קנים שנותנים לעבותתם - מג"א :

ד"ט הא דהפי' אם נפלה הסוכ' עליה אסורי' - אין איסורם לאחר שנפלה לא מדרכנן ולא מדאוריית' דלאחר שנפלו פקעה מייחבב קדושתן - ודלא כרבים ונכבדים דבברי דאף לאחר שנפלו אסורי' מדאוריית' - הרב רוח אליהו ז"ל על ביצה ד"ל ע"ב :

ד"י הא דלא מהני תנאי בעלי סוכה - פי' רש"י לפי דבין השמשות בע"כ הוא בודל מינה משום סתירת אוהל והואיל ואיקראי לבין השמשות איתקרא' לכל ח' ימי החג - ולפי זה אם הוא בענין דליכא משום סתירת אוהל כבסי' תקי"ח מהני בהו תנאי - אבל הר"ן כתב דלא מהני תנאי בכל ענין משום דעלי סוכ' אסורי' מדאורייתא - ולדעת ר"י דכשנפלו שרו עליה מדאורייתא משמע אכל בעוד קיימת אפי' היותר מהכשר סוכ' אסור מדאוריית' - וכתב הגאון

דיני סוכה ונויה אסורין כל יבעה צ

הנאון רט"ל ביע"ש דבינה פ"ד סי' ג' דאס זכאס בחול המועד דליכא או משום סתירת חול מהני דה תנאה שיהא רשאי להשתמש ביתר מהכשר סוכ' לכשתפול לכולי עלמא. אבל איהו ו"ל שם פי' פירוש אחר מדעתו וכתב דלפי פירושו לא מהני שום תנאי בכל ענין בעולם לפי שהכל אסור מדאורייתא. ואין דבריו ז"ל מוכרחין. ובתשו' הרדב"ז ח"ה סי' ש"א ר' כתב לבאר דברי התוס' דביכ' ובסוף דבריו כתב דאס' כל לעשות סוכ' או להוסיף ע"י סוכ' בשאר הימים והתכ' עליהם יועיל התכאי דהא לית עליה איסור דהא מותר לסתור אותם ולא שייך מגו דאתקצאי ליום ראשון שהרי לא היו שם ביו' א'. מאי אית לך למימר שמקצה אותם לשם מצוה לזה מועיל תנאי. והשתא אתי ספיר הכל לפי תנאו דים דברי' שמועיל בהן תנאי דאינו בודל מהם דהיינו כווי סוכ' ויש זמן שמוצי' תנאי אפי' בעמי סוכ' כגון בשאר הימים ע"כ:

ט' הא דאפי' עמי הדפנו' אסורין הוי נמי מדאוריית' מהאי קרא דסוכו' תעש' ו' ימים לה' משום דגם הדפנו' צרכי להכשר הסוכ' הם. הר"ן ו"ל פ"ד דבינה. וכ"כ בס' שכלי הלק"ט וס' תניא בשם הר"א ממוין ו"ל בס' יראים. אבל לדעת הר"א"ש והטור ו"ל אין דפנות שום איסור כלל ואפי' מדרבנן מותרין וכדמוכח מלשון הר"א"ש ו"ל וכן מובאר יוצא להדיא מדברי ריב"ז בכו' ו"ל בקיצור פסקי אביו הר"א"ש ו"ל. ודלא כהט"ז דכתב דלדעת הר"א"ש והטור נמי דוקא מדאוריית' לא אסירי אבל מדרבנן לכ"ע אסירי. דהא ליתא דלהר"א"ש והטור ו"ל עמי הדפנו' לא אסירי כלל אפי' מדרבנן. וכבר תמה על הט"ז בזה הר' יד אהרן ו"ל. והא גופה קשיא על הר' א"ר ו"ל שגם איהו הסכים בזה עם הט"ז וכמ"ס הר' חיד"א ו"ל בצרכ"י. והר"א"ש ו"ל בנימוקיו על הסמ"ג כתב דגם להרמב"ם דאוסר אף עמי הדפנות לאו מקרא דחג הסוכו' הוא דמפיק לה לא משום דדפנו' צריכי לה לסוכ' דאי לאו דפנו' לא קיימא סככה והו"ל כאילו בטלינהו לגבי סככה והו"ל כסכך ואסירי מידי דהוי אסמך לסכך דכיון דבטלינהו לגבי סכך הו"ל כסכך וכל פורתא דשקיל מינייהו סתיר' היא וכ"כ הר"ן פר' המביא ועמי סוכ' דמיתסרי אף דפנות בכללן שאף הם צריכין להכשר סוכ' עכ"ד הר"א"ש ו"ל. ולי אי"ש כעיר קשה הדבר לומר שיהו הדפנות בטלי' לגבי סכך. ולא דמי לעצים הסמוכים לסכך דבטלי' והו"ל כסכך כיון דהכא הדפנות עכ"פ לצורך חיוב המצוה של הדפנות עצמם הוא צריך לעשותם דבעינן סתים כהלכתן וג' טפח ואינם כדי להעמיד הסכך שהרי הסכך יוכל להעמידו אף בלא דפנו' דשתים כהלכתן וג' טפח. וכיון שכן דלצורך חיוב מצוה הדפנו' עצמן דצריכי בסוכ' הם ליכא למימר דבטלינהו לגבי סכך והו"ל כסכך. גם מסתמויות לשון הר"ן שכתב ועמי הסוכה דמיתסרי אף הדפנות בכללן וכו' מוכח דבכלל האיסור' דעמי הסוכ' דמיתסרי מקרא הוו גם הדפנות בכללן דגם עמי הדפנו' בכלל עמי סוכ' דמיתסרי מקרא. ובספרי הר"ן המונהגים כתוב ועמי סוכ' דמיתסרי מהיקשא דחג אף דפנות בכללן וכו'. ולקושי' הר"א"ש דסוכ' דקרא הוא הסכך כ"ל דאע"ג דלענין שאר דברי' לא הוו הדפנו' בכלל סוכ' דקרא. הכא כיון דכל עיקר הטע' דחל ש"ס על הסכך מהאי היקש הוא מפני קדוש' המזב'. א"כ ממילא נפ"מ גם לדפנו' כיון דגם בהם אית בהו לה"ט דקדוש' המזב' לחול עליה' ש"ס ובאילו גם הם בכלל ההקיש' כיון דחד טעמ' לתרווי' ככ"ל:

דיני סוכה ונוויה אסורין כל שבועה

י' הא דכתב מרן הש"ע שאם עשה הד' דפנות בסתם כולן אסורין ומוקפות . כ"כ הר"ן ז"ל פ"ד דביב' ותמה עליו שם בחי' אכסי שם כי בתוס' אינו מחלק בין הוסיף בהן או שעשאן יחד דהמותר משיעור סוכ' לא נפיק מקרא . וכתב דנ"ל דגם הר"ן ז"ל ה"כ קאמר עשאן ארבעתן סתם כולן אסורות שיעור הכשר מהיקשה דחג והמותר משום מוקפה ומדרבנן :

י"א מותר ליטול מן הסכך למלאות בו הדפנו' להכשיר הדפנו' ואין בזה קפידא דכולה חדא מצוה היא ונפיק מקרא דבסוכות בסכת . הר' מהר"י חני"ו ז"ל צם' הלק"ט ח"ב סי' נ"א . אבל ממ"ש הטור בדפנו' אין בהם שום איסור . כרא' דבתוך החג אינן יכולים ליקח הסכך ולמלא' בדפנו' כיון שסכך יש לו יותר קדוש' מן הדפנו' . הר' יד אהרן ז"ל . ולי' אי"ש זעיר נ"ל דאף לדעת הרא"ש והטור ז"ל דסברי שדפנו' אין בהם איסור . מותר ליטול תוך ימי החג מהסכך כדי להכשיר בו הדפנו' שהרי כיון שלא נשאר בהדפנו' כשיעור הכשר . הו"ל כנפלה הסוכ' ואולא לא הקדוש' גם מהסכך דאין חל קדוש' על הסכך לא כאשר עשוים הסוכ' בהלכת' וישב בה . אבל אם נפסל' הסוכ' מפני חוסר השיעור הצריך להכשר הדפנו' הו"ל כנפל' הסוכ' ואול' מהסכך כמי קדושת' ולא אסירי לא מדרבנן משום דהוקצאו למזותן כאשר הית' הסוכ' כשר' וכיון דמשום מוקפה בלבד אסיר הסכך לאחר שנפל' הסוכ' נ"ל דשרי ליטול מהסכך כדי להכשיר הדפנות כיון דקודם שיוכשרו הדפנות ליכא קדוש' דאוריית' על הסכך והוא נוטל מעצ' פסכך לחול הקדוש' על הסכך הנשאר אם ישאר בו כדי הכשר סוכ' . ככ"ל :

י"ב הא דעלי הסוכה אסירי סיינו דוקא בסוכה שיסב בה שעה אחת . אבל אם הזמינה לסוכ' ולא ישב בה לא נאסרה דהזמנה לאו מלתא היא . מורם בהנה"ס בשם הג"א :

י"ג כל דיני דאיסור עלי הכוכה כמו כן הם בסוכה ישנה ואפי' לא חידש בה דבר ואפי' לא נעשית לשם סוכה . כ"כ רבי' ירוחם ז"ל נתי' ח' הלק"ב . ונ"ל דעכ"פ ישב בה . מג"א . אבל הרשב"א ז"ל כתב צם' עבודת הקדש בחלק בית מוע' ספ' הג' וז"ל ונ"ל דוק' סוכ' שעשו' לשם חג אבל בסוכ' רועי' ובורגנין וקייצין הרי הן כסוכ' בעלמ' שצביל שנכנס בה זה ואוכל שם פתו לא נתקדש' זו ע"כ . אבל העיקר לדינא כמ"ש רבי' ירוח' ז"ל דאפי' סוכ' שלא נעשי' לשם חג עליה אסורים כל ז' אם ישב בה כמ"ש המג"א . והר' אליה רבה ז"ל כתב דרבי' ירוחם ז"ל לטעמ' אויל דחידוש בסוכ' ישנה אינה יא' למצוה מן המובחר ע"כ . וכבר כת' המג"א לעיל צם' תרל"ו דכן הוא דע' רוב הפוסקי' כרבי' ירוח' דהחידוש אינו אלא למצוה מן המובחר . וכן הוא עיקר וכמו שכתבתי לעיל דיני' השייכי' לסוכ' ישנה אף ב' :

י"ד מי שיש לו סוכה בנוויה משנה לשנה מ"מ אינה אסור' עד שיסב בה בחג אע"ג דכבר ישב בה בשנה שעבר' מ"מ כשעבר החג בטלה קדושתה וצריך מעש' אחר שתחול עליה קדושה . מג"א . אבל הרב ברכ"י כתב בשם שו"ת מהר"י מולכו ז"ל כ"י שאם ייחד סוכה תדירית לכל השנים בכל חג אסור ליהנו' ממנ' אף בשאר ימות השב' . והביא הר' חיד"א ז"ל על דבריו להני מילי דכת' המג"א ז"ל דסבר להפך דגם בזה כשעבר החג בטל' קדושת' . וכן עיקר לדינ' כהמג"א ז"ל :

דיני סוכה ונוויה אסורין כל שבעה ז'א

פ"י הא דהוקס' קדוש' סוכ' לחגוג. היינו דוקא לענין זה שתהא קדושת הסוכ' לזמן הזה דו' ימי החג כמו חג ולא תטול ממנה להנאתך שום דבר לבטל ממנה קדושת' שלה בזה דוקא שוים ולא לדבר אחר. ולכן נרא' פשוט דהא דאמרינן שאין כחותין מהן לדבר אחר היינו ליטול מעציה משום שבוה תבטל קדושת'. אבל בעוד שהיא קיימת אין איסור הנאה בה שלא לסמוך עליה או להניח עליה שום דבר כיון שעדין קדושת' עליה ולא מבטלה בהכי מקדושת'. וכ"כ בש"ע סי' תקי"ח. אה דכאן כתב בשם הר"ן שתי דיעות אם מותר להרית בהדס אי כימא דמריח' אקציי' כמו בהדס שבלולב או דילמא שאני הדס שבלולב שהוא צריך למנותו וא"כ בו אה לריחי' שהוא עומד אקציי' אבל הדס שבסוכה דאפשר לו בעני' דעלמ' מעש' עץ בלבד משמש ומהבער' בלבד אקציי' שלא יפחו' אבל לא מריחי' ע"כ. ורמ"א בסו' סי' זה הביאו וממ"ס מוכח להתיר בזה. ט"ז: וכן אוכלין ומשקין שתולין בסוכ' כדי לנאות' אסור להסתפק מהן כל שמוכה אפילו נפלו. ואם התכה עליה' בשעה שתלא' ואמר איני נודל מהן כל בין השמשו' של שמוכ' ימי'. הרי זה מסתפ' מהם בכל עת שירצ' שהרי לא הוקצ' אות' ולא חל עליה' קדוש' הסוכ' ולא נחשבי' כמותם. ודוק' שמתכ' בזה הלשון. אבל אם אמר אני מתכ' עליה' לאכל' כשיפלו אינו כלו'. ואם אמר אני מתכ' עליה' לאכל' אימתי שארצ' מהני שגם בין השמשו' בכלל. ש"ע. וצריך לעשו' התכאי קוד' בין השמשות הראשון כסדרת א"ח שהביא הב"י. ולא כמהרי"ל מורס בהנה"ה. פי' דלא כמהרי"ל שלא הצריך לומר בפירוש כל בית השמשו' של ח' ימים אלא באמיר' כל בין השמשו' סתם פני. אה כס' א"ח שהצריך לומר בפירוש של ח' ימים. אבל רש"ל פ"ט פ"ד דביצה כתב דסדר' ח' א"ח הומרא יתירה היא זו. ולדיכא העיקר כס' א"ח וכפסק מור"ם וכ"כ הלבוש:

י"ז וצריך לעשות התכאי בשעה שתלא' ולא כמהרי"ל שכתב דצריך לעמוד בין השמשות ולהתכו'. ד"ע. מה"א:

י"ח האוכלין והמשקין שתולין בסוכ' כדי לנאותה אם נפלו ביו"ט ושבת אסור לטלטלם דמוקצים הם. טור. מורס בהנה"ה. ועיין באות שאחר זה: י"ט עטורי סוכה שנפלו בשבת אסורין באכיל' ואסורין לטלטלן במקומן. נפלו ביו"ט אסורין באכילה ומותרין לטלטלן במקומן. נפלו בחול המוע' אסורין באכילה ומותרין להחזירן. אבל אם התכה עליהם בשעה שתלה אותם ואומר כשארצה אטול מהם מותר. כ"כ הטור בשם בה"ג. וכתב הוא ז"ל על דבריו ואינו מבין מה שחילק לענין טלטול בין שבת ליו"ט ע"כ. והנכון בעל תפאר' שמוא ז"ל תירן לקושי' הטור על מה שחילק בה"ג לענין טלטול בין שבת ליו"ט דבה"ג מייירי שנפל על השולחן דמותר להסירן משום אוכל נפש לאכול על השולחן ע"כ. ולא משמע הכי מסתמיות דברי בה"ג ז"ל. והר' אליה רבה ז"ל כת' דרא' בה"ג גופי' דאף ביו"ט מתיר להחזירן ובה מיושב קושי' הטור די"ל דגם ביו"ט אסור לטלטל רק להחזירן מותר ביו"ט ולא בשבת וכן יש לייש' גירס' המרדכי שכת' בה"ג ע"כ. והם דברים תמוהים דאם להחזירן מותר ביו"ט איך שייך לאסור לטלטלן. ובס' בה"ג שלנו ע"כ דחסר בבא וכז"ל ובחול המועד מחזירין וככתו' בדברי הטור דלהחזירן ביו"ט נרא' גדאי דאסור דהוי כמנוסף על הבנין כמ"ס הק"מ:

דיני סוכה ונוויה אסורין כל שבעה

י"י מן האחרונים שכתבו דבזמן הזה אין נוהגין להתנות . והכי נהוג
בנווין התלוין בסכך . אבל בנווין שנותנין בדפכו' כגון סדינין המזוירין
נוהגים ליטלן מפני הגשמים אפי' בלא תכאי משום ד"א דאין איסור אפילו
בדפכות עצמן כ"ש בנווין . ומ"מ טוב להתנות עליהם . מורס בהגה"ה .
והמג"א תמה על מורס דאפי' להרא"ש והטור דמתירין בדפכו' אסרי בנווין וכן
משמע בהדיא בתשו' הרא"ש כלל כ"ד ס"ח בשם הירוש' וכן משמ' בגמ' ד"י
ע"ב דמשני ודילמ' מן הכד אסורי' ע"כ . וכ"כ הט"ז דאין שום פוסק מתיר
אפי' בכוו' דפכות כ"ש בדפכו' עצמם וכו' ע"כ . לא שמ"ש שב"ש בדפכו' עצמם
בבר כתבו לעיל או' ט' דלא נדק בזה להרא"ש והטור ודאי דהדפכו' עצמם
מותר' אפי' מדרבנן . ומיהו בנווין הדפכו' י"ל גם להרא"ש והטור אסירי וכמ"ש
המג"א . וכתב הט"ז דנרא' לו להקל בסדיני' המזוירים שיש חשש מפני גבדים
ואכן סדיי שלא תלאן שם מתחל' להיותן שם תמיד על כן לא איתקנו כלל
ואפי' לא התכו והרב' מליכו כיוצ' בזה ואפי' לענין איסור' ריבית כת' רמ"א ביו"ד
סי' קס"ט סי"ב ואפשר אפי' מסתמ' הוי כהתנו דכך כיון שהמנהג כן ע"כ :

ב"א יש מי שנסתפק על אודות האשכול ענבים אחד מגפן שהיתה מודלי' על
גבי פזימין וסכך ע"ג הפזימין ונשאר האשכול תלוי בסכך מחובר לגפן
וממילא נעס' כזי' למוכ' ובטל לגבה וחלה עליה קדוש' . אי מהני ביה תנאה
בדקי"ל בשאר גווי' סוכ' שתלאן . והדר פשטיה דלא מהני ביה תנא' . אבל הר'
מהר"א גאליפאפא דס' יד אליהו בחלק החידושי' דכ"ט דחה דבריו ומסיק
דאשכול זה דשם כמא' ושם היה ולא נתלה שם בכוונ' כזי' לא חל עליו קדוש'
כלל ומותר באכיל' בלי שום תכאי . אבל אם כיוון להניחו משום כזי' לרעת
דש"י לא מהני ביה תנא' ולדע' הר"ן מהני ביה תנא' . הר' חיד"א ז"ל במחב"ד :
ב"ב אין לתלות סדינין שהם שטטנ"ז . חידושי אגוד' למסכת סוטה הובאו
בסו' תשו' מהר"י וי"ל ז"ל וב"כ מהר"י וי"ל ז"ל בתשו' סי' קצ"א . כנה"ג :
ב"ג היה גבוה הסדינין של שטטנ"ז שלא יכול לנגע בו מותר . מהר"י וי"ל
ז"ל בתשו' סי' קצ"א . כנה"ג . וב"כ בדדשו' מהרי"ל הלכו' סוכ' זו"ל
ומותר לתלות בה יריעות שטטנ"ז רק שיהיו תולין למעלה מתשמים אדם ואם
מגילין למעלה מן החמה והרוח אין לחוש וראיה מאבידה דהיא מותרת להשתמש
בה כנה"ג ע"כ :

ב"ד אמרו לאחד למה אין אתה תולה כזי' סוכה . ואמר מפני הילדים ינתקו
הפירות והחוטין שתלוין בהם הפירות ומוטב שלא יחטאו על ידי . ס'
חסידים סי' רס"ג . ואם הם גבוהין שאין הילדים יכולין להשיגם אף לספר
חסידים שרי וגדרך שבת' מהרי"ל ז"ל בשטטנ"ז . כנה"ג . והמג"א הדיח דברי
הכנה"ג בשם ס' חסידים וכתב ע"ד ול"כ דיתנה עליהם ע"כ . והר' אליה
רב' כתב ע"ד המג"א וז"ע דעייכתי בגוף ס' החסיד' וז"ל הילדים ינתקו מפירו'
והחוטין שתלוין בהן הפירות בשבת ע"כ . משמע שאין החשש משום שנהנה לא
משום חלול שבת ע"כ . ואע"ג דממ"ש ס' החסיד' ינתקו מפירו' והחוט' נרא'
דאחור משום איסור' הנא' מהפירות מ"מ כיון דאיכ' נמי משום איסור חלול שבת
דנתיק' החוט' ודאי דשפיר משיג הר' א"ר על המג"א דכ' דיתנ' עליה' דלא תיקן
בזה רק לאיסור ההנה' מהפירו' אבל אבתי איתי' לאיסור' דחלול שבת דנתיק'
החוטין

דיני סוכה ונויה אסורין כל שבעה צב

החוטין ואין לחלק בין חתשא שלא יעשו הילדים תרי איסורי דאיסור הנא' מהפירו' ואיסור לחלול שבת דנתיק' החוטין . לחשש' דחד איסור' לחלול שבת דנתיק' החוט' בלבד ולהכי בת' המג"א דיתג' עליהם דבהכי לא יסאך רק חשש' דחד איסור' לחלול שבת . דהא ודאי ליתא . ולכן נראה' דגם לחלול שבת דנתיקת החוטין קאמ' המג"א דמועיל התנאי דע"י התנאי הו"ל שלא נקשרו החוטין לקיום ומותר לנתקן בשבת בבסי' סי"ד סעי' ו' בדלת של בור שקשור בו חבל וכו' וכ"כ הר' תום' שבת בהגהותיו שבסוף הספר ע"ד המג"א . וכן עיקר :

ב"ה לא יקשור הנויין שמתכין להסירן ביו"ט מפני הנשמי' דאשור להסירן ביו"ט לא יעש' בהם עניב' ולא קשיר' . ס' אגוד' בכה"ג . מג"א :

ב"ה אותם החוקקין פסוק בסוכו' תשבו על הדלעת לא יפה עושים כמ"ס ביו"ד סי' ש"א סעי' א' וסי"א . מג"א :

ב"ז נ"ל שאף אחר סוכות לא יפסע על עצי סוכה דתשמישי מזבח הוא כמו צינור ולולב כדאית' פ"ד דמגיל' . מג"א :

ב"ה אם סיבך בהם . או תלה בסוכ' אחרת מותר להריח בו ולא הוקפה מריח . רק שלא יגע בו דאסור בטלטול . ויש אוסרים בהם כדלקמן סי' תרכ"ג . מורם בהגה"ה . ועיין מ"ס לעיל או' י"ד :

ב"ה דינים השייכים למי הם הפטורים משיבת סוכה . ודינים השייכים לשיבת סוכ' הלא המה כתובים לקמן קודם ברכת הקידוש של ליל יו"ט :

הלכות לולב

דיני מצות עשיית הלולב וזמניו

א' כשם שמזכה לעסוק בעשי' הסוכ' לחג מיד אחר יום הכפורים כמו שכתבתי לעיל ברי' הלכות סוכה . כך מזכה מיד אחר יו"ט להתעסק בהכנת הלולב ומיניו . וכדאיתא במדרש הביאו הטור סי' תקפ"א דמונאי יו"ט ד' עוסקים במצות סוכ' ולולב וכו' :

ב' אע"ג דיכול אדם לזאת בלולבו של חבירו אפי' ביום ראשון על ידי שיתנו לו חבירו מתנ' ע"מ להחזיר . אפי' הכי ישתדל אדם ויהא זריו במזוזה לקנות לו לולב ומיניו לעצמו כדי לקיים המצוה בתק' . מור"ס בהגה"ה ס"ס תרכ"ח בשם הגה' מיימו' . והטעם משום דרוב העולם אין יודעים להקנות לחביריהם . ועוד כדי לעשו' הנענושים בהלכתן :

ג' מי שאין ידו משגת לעשות סוכה ולקנות לולב ומיניו שאם יעש' סוכ' לא יסאך בידו מעות ללולב ומיניו . או אם יקנה הלולב ומיניו לא יסאך בידו מעות כדי לעשות הסוכ' . אין ספק דמצות עשיית הסוכ' קודמת לקניית הלולב ומיניו דמצות סוכ' מיקרי תדיר לגבי לולב שאינו לא פעם אחת לנענע ביום ראשון דאורייתא ובשאר ימים מדברי סופרים . אבל אם נמצא לו לשבת בסוכ' חבירו ולולב אין לו . אף שהוא רוצה בסוכתו של עצמו אינו נכון להיות בלא לולב בשביל זה . אם לא שקפה עליו הדבר הרבה ללכת בסוכתו של חבירו ואיני' דעתיה טובא ונמצא שאם לא יעשה סוכה לעצמו נפטר מן הסוכ' מבחי' מוטעם דהר' דינא . ואם יש לו לחבירו לולב . יכול לזאת בלולבו של חבירו ביום ראשון

דיני מצות עשיית הלולב ומינוי

ע"י שיתנו לו חבירו מתנה ע"מ להחזיר. ובשאר ימי החג בשאלו שישאלנו לו ובכה"ג ודאי סבוכ' קודמ' הפי' שאין לו טורח ללכת לסוכתו של חבירו. כיון שיכול לזאת מצות לולב בשל חבירו. ומיהו אם אי אפשר לו לזאת בלולבו של חבירו וכגון שהוא דר יחיד בכפר שאין שם ישראל. אין ספק דמצות עשיית הסוכ' קודמת משו' דהיא תדיר לגבי מצות לולב. שו"ת בשמים ראש סי' ס"ג. ולי אי"ס זעיר כ"ל עוד טעמ' דמשו' עשיית הסוכ' קודמ' למצו' לולב ומיניו לפי שמצות סוכ' קדמ' ואתיא לפניו דתיוב' מיד בליל ראשון של החג ותייב לאכול בה אז כזית מג"ש דט"ו ט"ו מחג שמצות. ומצות לולב לא מתייב בה עד למחר. ביום א' ולכן מצות סוכ' דקדים חיוב' בזמן לה משפט הקדים' כיון דהיא תדיר וגם קודם בזמן לזמן חיוב מצות לולב :

ד' אם אין בידו לא חמץ סלעים ונריך הוא לפדות את בנו ולקנות אתרונו. יקנה אתרונו שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת. קידושין דב"ט. מג"א ס"ס תרכ"ו. ובש"ס דקידושין איתא הכי לענין מצות עליית הרגל דאם היה לו בנו לפדו' ולעלו' לרגל ר"י אומר יעל' לרגל ואח"כ יפד' את בנו שזו מצו' עוברת וזו אינה עוב'. ואח"כ יפדה את בנו ואח"כ יעלה לרגל. ואמרי' התם דטעמיהו דרבנן משום דאמ' קרא כל בכור בנך תפדה והדר לא יראו פני רקס. הרי דאף רבנן עד כאן לא פליגי אר"י אלא במצו' פדיון בנו ומצו' עליית הרגל משום דכתיב כל בכור בנך תפד' והדר ולא יראו פני רקס. אבל מצות פדיון בנו שאינ' עובר' ומצוה אחר' עוברת לכ"ע המצוה שעוברת קודמ' לפדיון בנו. ומינה יפה דן הר' מג"א ו"ל דמצות אתרונו קודם לפדיון בנו :

ה' הא דאם אין לו לא ה' סלעים ונריך הוא לפדות את הבן ולקנות אתרונו. דיקנה אתרונו ככתוב לעיל. כ"ל דהיינו דוקא אם אי אפשר לו לקיים מצות אתרונו דעובר' בשום אופן וכגון שהוא דר יחיד בכפר שאין שם דרים ישראל שיש להם אתרונו דבהכי הו"ל מצות אתרונו כמצות עליית הרגל שאי אפשר לו לקיים בשום אופן אחר. אבל אם יכול לקיים מצות אתרונו בשל חבירו שיש ישראל בעירו ויש להם אתרונו ויכול הוא לקיים מצות אתרונו ע"י שיתן לו חבירו ביום ראשון האתרונו במתכ' ע"מ להחזיר ובשאר ימים ע"י שאלה. יפדה בנו בהחמץ סלעי' שיש לו אע"פ שאינ' עוברת מ"מ יש לו לקיים' בזמנ' במצות התור'. ומצות אתרונו יקיים בשל חבירו ככ"ל :

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצות

א' אם קנה אתרונו שראוי לזאת בו במצוה כגון שהוא כביצה מצומצמת ו ואח"כ מצא גדול ממנו. מצוה להוסיף עד שלש מלגאו בדמי הראשון כדי להחליפו ביותר כזה. ויש מי שאומר שאם מצא שני אתרונים לקנות והאחד הדור מחבירו. יקח ההדור אם אין מייקרים אותו יותר משלש מלגאו בדמי חבירו. ש"ע סי' תרכ"ו. פי' לסברא הראשונ' דוק' אם קנה אתרונו שראוי לזאת בו במצוה או שלא קנאו ובאו שנים לפניו אחד שראוי לזאת בו במצוה ואחד יותר גדול. הוא דמצוה להוסיף שלש על היותר גדול משיעורו שלש מלגאו בדמי הראשון. אבל אם אותו אתרונו שקנה הוא יותר גדול משיעורו או שהשנים שבאו לפניו שניהם הם גדולים יותר משיעור הראוי לזאת בו אע"ג שהשני יותר גדול

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה צג

גדול ויותר נא' מהראשון אינו צריך להוסיף שליש כדי לקנות היותר גדול ויפה - ולדעת היס' מי שאומר והוא ס' רש"י אם כבר קנה אתרוג אפי' שאין בו אף שיעור שראוי לזאת בו בצמצום לא יותר - אינו מחוייב שוב לקנות אחר אפי' הוא יפה מאוד ובזול - אבל אם עדין לא קנה אתרוג ומאז שני אתרוגים לקנות אע"פ ששניהם יותר גדולים מהשיעור שראוי לזאת בו אם אחד יותר הדור מחבירו צריך לקנות את היותר הדור אם אין מייקרין אותו יותר משליש מלגאו בדמי חבירו - כל זה בא מבואר בדברי מרן ז"ל בב"י - והרקח בהל' סוכ' כתב כפי' רש"י וכ"כ השה"ג בשם ריא"ז פרק לולב הגזול אכתוב דבריהם לקמן הוה ה' וכן כרא' שהוא דעת רבי' ירוח' ז"ל רי' כתי' י"ג כפי' רש"י שכ"כ בתחל' בהתם ושוב כתב פי' הרא"ש דפ' לולב הגזול ופי' הסמ"ג בשם ויש מי שפירש - ובש"ס ירושלמי ריש פ"ק דפאה מיייתי להא' דר"ת דאמר עד שליש במצוה וקאמר עלה ר' חביבא בשם רבנן דתמן מהו שליש לדמים - היך עבדא לקח אדם מזו' וראה אחרת נאה הימנה עד כמה מטריחין עליו עד שליש ע"כ - הרי מבואר להדיא בש"ס ירוש' דאפי' אם כבר קנה המצוה ורא' אח"כ מצוה אחרת נאה הימנה מטריחין עליו שיקנה האחרת בתוספת שליש בדמים - והיינו כפי' הרא"ש והסמ"ג ודלא כפי' רש"י והרקח והשה"ג בשם ריא"ז דמפרשי לה למילת' דר"ה דוקא בשעדין לא קנה - וגם על פי' הרא"ש והסמ"ג אינא לאקשווי מהש"ס ירוש' הלוה דמוכח מוכיח שאפי' שהמצוה שכבר קנה היא ג"כ נאה לא שהנז' שרא' אח"כ היא נאה הימנה מטריחין עליו להוסיף שליש לקנות השניה היותר נאה - ואילו לדעת הרא"ש והסמ"ג אם כבר קנה המצוה אפי' שאינה נאה דאין בה רק השיעור דראוי לזאת בו בצמצום והאחרת היא יותר גדולה ויותר נא' אינו מחוייב שוב לקנות האחר' אחר שכבר קנה הראשון - ומיהו לפי' הרא"ש והסמ"ג יש לדחוק ולפרש כן גם דברי הירוש' - אך לפי' רש"י ודעמי' ודאי דקשה מהש"ס ירוש' - ודוקא לומר דמ"ש בירוש' לקח מצוה וכו' הכוונה שלקחה בידו כדי לקנות אבל לא קנא' עדין וראה מצוה אחרת נאה הימנה וכו' - והנה הרמב"ם ז"ל לא מצאתי לו שפסק להאי דינא דהדור מצוה עד שליש כלל ולא ידעתי למה השמיטו - ולא יכלתי עתה להפס' בספרי האחרונים אם עמדו בדבר זה שהשמיט הרמב"ם ז"ל דין זה ולא האכירו כלל - וזל"ע :

ב' הא' להחליפו הראשון' שקנה אתרוג ומאז יותר גדול דחייב להוסיף שליש ולהחליפו בהיותר גדול - דוקא להחליפו לזה האתרוג שכבר קנאו בהאחר היותר גדול בתוספ' שליש בדמי הראשון - אבל אם חבירו אינו רוצה להחליפו דק רוצה למוכרו לו דוקא - אינו מחוייב לקנותו כיון שכבר קנה זה - מג"א בשם ב"י - ואכתי' אי"ש צעיר לא מצאתי אפי' שום גילוי לזה בדברי מרן הב"י - דק את זה כתב בב"י דלפי' רש"י דהיא סבר' היס' מי שאומר שכתב כאן בש"ע אם כבר קנה אתרוג הכשר לזאת בו אינו חייב שוב לקנו' אחר אפי' הוא יפה מאוד ובזול ע"כ - ומדבריו לו יש לדייק כל דת' איפכא דמדכת' דלפי' רש"י אם כבר קנה וכו' אינו חייב שוב לקנות אחר וכו' - משמע הא' לפי' הסמ"ג והרא"ש שכת' שם בתחל' והיא הסבר' הראשון' שכתב' כאן בש"ע בהתם - אפי' שקנ' אתרוג הכשר לזאת בו צריך שוב לקנות אחר היותר גדול ויפה דהיינו אפי' לקנות לגמרי לא להחליפו להראשון' דלקנות הכי משמעוטי -

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה

וכן מוכח להדיא מדברי הלבוש ז"ל שכתב וז"ל מי שקנ' אתרוג שהוא כשיעורו
לזאת בו וכו' במצוה ולא יותר ואח"כ כמלא גדול ונאה ממנו מצוה להוסיף
עד שלש וכו' כדי להחליפו ביותר כזה ממנו וכו' אבל אם הראשון הוא גדול
ונאה יותר משיעורו מעט א"ל לקנות אחר דא"כ אין לדבר סוף ולעולם ימלא
גדול ונאה יותר מעט מזה שבידו וא"כ יצטרך לבזבז כל ממנו . ויש מי שאומר
עוד שאם כבר קנה אחד שראוי לזאת בו ודאי א"ל להפסיד מעות הראשונות
ולקנות אחר לא שאם מלא לקנות שני אתרוגים והא' הדור מחבירו יקח את
הדור בשלש מלגיו וכו' ע"כ . הרי שכתב ויש מי שאומר שאם קנה כבר וכו'
א"ל להפסיד מעות הראשונות ולקנות אחר לא שאם מלא לקנות ב' אתרוגים
וכו' אשר מדבריו לא מבוחר יוצא להסבירא הראשונ' שכתב בתחל' שאם קנה
אתרוג כשיעורו במצוה דצריך לקנות אחר וכו' . היינו שצריך להפסיד דמי
שראשון לגמרי ולקנו' אחר היותר גדול ונאה בדמים אחרי' ותוספת שלש :
ג' אם כבר קנה אחד והוא גדול מעט יותר משיעורו ונאה . אין צריך להוסיף
להחליפו ביותר הדור לכולי עלמא . כן נראה דעת הש"ע וכן פסק של"ה .
וגם ביט"ש הקשה דאם נאמר שצריך להוסיף כל פעם שלש א"כ אי איתרמי
לית ק' אתרוגים זה אח"כ כל אחד הדור מחבירו ליתבי לכולי' ביתיה . ול"נ
דא"ל להוסיף שלש לא כשהוא הדור שלש יותר מחבירו . וא"כ לק"מ דודאי אי
אפשר שיהיו ק' אתרוגים שיהיו כל אחד שלש יותר מחבירו . מג"א . ומ"ש
המג"א דא"ל להוסיף שלש לא כשהוא הדור שלש . הכי נראה דמפרשי ליה
התוס' בב"ק ד"ה עד שלש במצוה וז"ל פי' שאם מלא אתרוג כאגוז כמו ששיעורו
חכמי' ואחד גדול ממנו שלש יקנהו ע"כ . אך מפי' רש"י וכן מדברי הרא"ש
בפ' לולב הגזול שכתב אם קנה לולב וכדומן לו אחר יפה יותר יוסיף עד שלש
בדמי הראשון להחליפו ביוסף ע"כ מוכח דאין השני שזדמן לו אחר שקנה הא'
יפה יותר בהדור שלש בהדור שבראשון רק שהוא יפה מעט יותר צריך להוסיף
שלש בדמים שבראשון כדי להחליפו בזה השני שהוא מעט יותר יפה מהראשון .
ולכן שפיר מקש' על רש"י ודברי הרא"ש ז"ל או הגאון רש"י ז"ל דא"כ אין לדבר
סוף אם כדומן לו ד' הדורים אחד מחבירו וכי לית' לכולי' ביתיה . ולא תיקן
כלל המג"א בתירומו הכו' לקושי' רש"י ז"ל או דאיהו קמותיב לה לפי' רש"י ופירא"ש
דמוכח להדיא מדברי' דלא שמיע להו כלומ' לא סבירא ליהו להאי סבר' דכתב
המג"א דא"ל להוסיף שלש לא כשהוא הדור שלש יותר מחבירו ובאמור . גם
מדברי הרא"ש ז"ל או שכתב אם קנה לולב וכדומן לו אחר יפה יותר מהראשון
וכו' מוכח דאף שכבר קנה הראשון ושגם הראשון שקנה הוא גדול משיעורו
מעט ויפה לא שהאחר שזדמן לו הוא יותר יפה מהראשון צריך להוסיף שלש
בדמי הראשון להחליפו בהיותר יפה . וזה דלא כהש"ע והשל"ה שכתבו דאם
כבר קנה אחד והוא גדול מעט יותר משיעורו א"ל להוסיף להחליפו ביותר
הדור לכולי עלמא . דהא מדברי הרא"ש ז"ל הכו' מוכח דפליג גם בזה וסובר
דצריך להוסיף שלש להחליפו ביותר הדור . ומיהו מדברי הטור ז"ל מבוחר
דהוא מפרש לדברי אביו הרא"ש הכו' דכוונתו דאם קנה לולב שאין בו דק שיעור'
דכדי לזאת בו . ולכן שפיר פסקו מרן הש"ע והשל"ה ז"ל דבשהראשון שקנה
הוא ג"כ גדול מעט משיעורו לק"מ א"ל להוסיף שלש כדי להחליפו ביותר גדול

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה צד

ויפה מהראשון . ובש"ס ירוש' שכתבתי לעיל אות א' דקאמ' מהו שלים לדמים . היך עבדא וכו' לקח אדם מצוה וראה אחרת כזה הימנה עד כמה מטריחין עליו עד שלים ע"כ . צריך נמי לומר לפי דברי הטור ומרן והשל"ה ז"ל דכונת הירוש' שהמצוה הראשונה שלקח היא כשיעור הראוי לזאת בה במצוה ונראה הימנה דקאמר הכונן' שהוא גדול מעט יותר משיעור שראוי לזאת בו . אבל אם גם המצוה הראשונה היא גדול מעט יותר משיעור שראוי לזאת בה אין מטריחין עליו להוסיף שלים לקנות האחרת שהיא יותר גדול' ויפה מהראשון . וכן עיקר לדינא כיון דהכי מוכח מדברי הטור נמי :

די' הראש"ס ז"ל בפ"ק דב"ק כתב עד שלים במצוה אם מצא אחרת שהוא ראוי לזאת בו שהוא כאנו . יוסיף שלים לקנות יפה ממנו . ולא שיהיה מחוייב לקנות אחרת היפה שימצא בתוספת שלים על אחרת שחפץ לקנות ע"כ . ומבואר מדבריו לו דהיינו כשעדין לא קנה הראשון שאין בו רק שיעור דכדי לזאת בו רק שחפץ לקנותו הוא לדרך להוסיף שלים לקנות יפה ממנו . אבל כשכבר קנה הראשון אף ששיעורו במצוה טוב אינו מחוייב לקנות היותר גדול ויפה . וזה סותר למ"ש בפ' לולב הגזול דאף אם כבר קנה הראשון מחוייב להוסיף שלים להחליפו בהיותר יפה . והנה הגאון רש"י ז"ל ביש"ס בב"ק סי' כ"ד הביא לדברי הראש"ס דפ' לולב הגזול והבין בכוונתו כפשוטו דאפי' שהראשון שקנה הוא ג"כ יותר גדול משיעורו צריך להוסיף שלים בדמי הראשון להחליפו בהיפה והקשה עליו דה"כ אין לדבר סוף וכו' כמו שכתבתי דבריו לעיל באו' הקודם ולכן כתב דכ"ל עיקר כפי' הסמ"ג בשם ר"ת דאם קנה אחרת משיעורו כאנו או כבינה ומצא נאה יש לו ליתן עד שלים יותר אבל אם גדול כבינה ה"ל להוסיף עליו . וכתב שכן פי' הראש"ס כאן בב"ק ואין זה כ"כ תימא מדבריו סותרות . כי לשם בפ' לולב הגזול הביא הרי"ף מאמר דהידור מצוה וכו' על ברייתא דזה אלי ואנוהו וכו' לכן פי' שם על דעת הרי"ף . ובכאן בב"ק שהוא גוף המאמר פי' אליבא דתוס' וזהו העיקר וראיה שהטור בנוי טי' תרנ"ו כתב ממש בהסמ"ג עכ"ד הגאון רש"י ז"ל . ומ"ש שהראש"ס בב"ק פי' בהסמ"ג דבריו תמוהים דבב"ק נמי לא פי' בהסמ"ג שהרי הסמ"ג כתב שאפי' אם כבר קנה הראשון משיעורו כבינה צריך להוסיף שלים להחליפו בהיותר יפה . ואילו הראש"ס בב"ק כתב שחסן לקנות אחרת שראוי לזאת בו וכו' מוכח שאם כבר קנאו אף ששיעורו כבינה במצוה ה"ל טוב להוסיף שלים להחליפו באחר . וכן מ"ש וראיה שהטור בנוי כתב ממש כסמ"ג . הא ודאי מדברי הטור הם ממש בהסמ"ג אבל דברי אביו הראש"ס אינם ממש כהסמ"ג . לא כאן בב"ק הם במקצת בהסמ"ג בהא דהראשון הוא שיעור במצוה . אבל מוכח מדבריו דהיינו דוקא בשעדין לא קנאו ובה הוא דלא בהסמ"ג . ובפ' הגזול נמי הו' דבריו במקצת בהסמ"ג דהיינו במ"ש אם קנה לולב וכו' דהיינו אפי' אם כבר קנאו צריך להוסיף שלים . וה"כ דברי הטור בנוי ז"ל אינם לא כמ"ש אביו בב"ק ולא כמ"ש בפ' לולב הגזול לא דברי הטור ז"ל הם ככל דברי הסמ"ג ממש . ועל כרחין צריך לומר דהטור ז"ל מפרש כוונת דברי אביו דפ' לולב הגזול במ"ש אם קנה לולב וגזמן לו אחר יפה וכו' כוונתו שקנה לולב משיעורו דכדי שראוי לזאת בו במצוה וגזמן לו אחר יותר יפה דהיינו שהוא גדול מעט יותר משיעורו והיינו כפי' הסמ"ג וס"ל להטור

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה

להטור דכן העיקר כהאי פירוש שכתב אביו בפ' לולב הגזול שהוא כפי' הסמ"ג
ממש ולכן פסק כן איהו ז"ל בדברי אביו הרא"ש ז"ל שפ' לולב הגזול שהוא
העיקר. ודלא כהגאון רש"י ז"ל דכתב כל בתי איפכא. והר' ב"ח ז"ל הביא
דברי הרא"ש דפ"ק בנוסח אחרת וגרים הכי בדברי הרא"ש לא שהוא מחוייב
לקנות אתרוג יפה ממנו לא שיימיכן בתוס' שלים על האתרוג שחפץ לקנו' ע"כ.
וכתב לבאר דבריו שלא ליסתרו אהדדי דודאי לדעת הרא"ש אין חילוק בין אם
כבר קנה או עדין לא קנה דלא כפי' רש"י לא אפי' אם כבר קנה מחוייב
להוסיף שלים להחליפו ביפה כמ"ס בפ' לולב הגזול. לא מ"ס בב"ק כך כוונתו
כשחפץ לקנות אתרוג והסכים בדעתו לקנותו בסלע או בדינר. בין קנה בין
לא קנה עדין ואח"כ מצא אחר יפה ממנו בדמים שהסכים בדעתו מתחל' מוסיף
שלים על אותם הדמים אבל אם כבר הוסיף שלים על מה שהיה חפץ מתחלה
שוב א"צ להחליפנו באחר אפי' מצא כזה הימנו. וזהו שכת' הרא"ש לא שהוא
מחוייב לקנות אתרוג יפה ממנו וכו' כלומר לא שהוא מחוייב עכ"פ לקנות
אתרוג יפה מזה שבידו שקנה או שרצה לקנותו ויוסיף שלים בדמיו לא שיימיכן
בתוספת שלים על אתרוג שהיה חפץ לקנותו בכך וכך בין שקנה כבר באותם
הדמים בין לא קנה עדין ויוסיף שלים על אותם הדמים ויקנה יפה ממנו. וכתב
שלממן כדמנח לו כוסח' מוטעית בדברי הרא"ש דפ"ק. והעלה הרב"ח לבסוף
דין לתפוס לחומרא ולעולם צריך להוסיף שלים על מה שקנה כבר אפי' הוא
יותר על מה שהסכים בדעתו מתחל' לקנות אתרוג כשר בכך וכך ושכן משמע
מלשון הטור שסתם ולא חלק. ולי אי"ש זעיר כרא' שהטור מפרש דברי אביו
הרא"ש שפ' לולב הגזול כפי' הסמ"ג ושכפי' שם הוא העיקר וכן פסק בטור
וכמו שכתבתי לעיל :

ד' הא דכתב מרן הש"ע דתוספת השלים הוא מלגיו. בש"ס דפ"ק צעיא דלא
איפשיט' היא אי שלים מלבד או מלגיו. והרי"ף ז"ל בפ' לולב הגזול כתב
בסתם דמוסיף שלים וכתב ע"ד הר"ן שהרי"ף ז"ל סתם לה סתומי כי היכי
דננקוט לחומרא שלים מלבד דהכי ודאי טפי עדיף. אבל הרא"ש ז"ל בב"ק כתב
דכיון דלא איפשיט' נקטינן דשלים מלגיו קאמר. והביא מר"ן בב"י דברי הרא"ש
וכתב על דבריו ונרא' דהטעם משום דספיק' דרבנן היא ולקולא ע"כ. וכ"כ
רבי ירוחם ז"ל כתי' י"ג רי' ח"א דנקטינן לקולא. ובפ' לולב הגזול כתב
הרא"ש ז"ל יוסיף עד שלים בדמי הראשון להחליפנו ביפה ע"כ. וכ"כ הטור
ז"ל סי' תרכ"ו. וכתב הב"ח דדעת הטור שדברי אביו הרא"ש סתרי אהדדי
בהא ופסק לחומרא דבעינן שלים מלבד כמו שכתב' מדברי הרא"ש פ' לולב
הגזול מקום הלכו' לולב שהוא העיקר והאחרון ע"כ. ולי אי"ש זעיר דברי
הב"ח ז"ל בזה תמוהים כי כרא' שלא דקדק כל הצורך בדברי הרא"ש שפ'
לולב הגזול שהרי גם מדבריו שם שכתב יוסיף שלים בדמי וכו' ולא כתב על
דמי מבואר דיוסיף שלים מלגיו קאמ' והיינו דכת' יוסיף שלים בדמי וכו' דהיינו
השלים שבתוך דמי הראשון. וכלשון זה כתב ג"כ הטור ז"ל מצוה להוסיף עד
שלים בדמי הראשון ע"כ. הרי שגם הוא לא כתב על דמי הראשון דבהכי הוי
פירושו שלים מלבד לא כתב שלים בדמי דהיינו שלים שבתוך דמי הראשון דהוא
שלי' מלגיו כמ"ס הרא"ש אביו בב"ק וגם בפ' לולב הגזול ובאמרו. שוב ראיתי להר'

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה צה

יד אהרן ז"ל שכת' על דברי הטור וז"ל פי' דאם הראשון היה שזה ז' דינרים יוסיף שליש בדמיו דהיינו ב' דינרים יותר והיינו שליש מלגיו כנ"ל והב"ח ז"ל כתב דס"ל לרבינו דהרא"ש פליג ידידיה אדידיה ופסק כמ"ש פ' לולב הגזול דהוי מקום הלכו' לולב והכלע"ד כתבתי דהרא"ש ז"ל נמי לא פליג ידידיה אדידיה ובפ' לולב הגזול סתם דבריו וסמך אמה שכת' שם דבעיא לל' איפשיט' היא ואוליכין לקולא כנ"ל ע"כ . ואנכי אי"ש זעיר לא זכיתי להבין דברי הר' יד אהרן ז"ל דאי מ"ש בתחל' לפרש דברי הטור דשליש מלגיו קאמ' כוונתו מתיבת בדמי וכדדייקינן אכן בעניותי הכי מלישנא דהרא"ש והטור ז"ל . א"כ אמאי כתב בתר הכי דהרא"ש בפ' לולב הגזול סתם וסמך אמ"ש בב"ק הא גס כאן בפ' לולב הגזול לא סתם שיהי גס הרא"ש כתב כלשון הטור יוסיף שליש בדמי הראשון וכיון שכתב שליש בדמי הרי בזה להורות נתן גס כאן דשליש מלגיו קאמר . א"כ מאין לו לפרש דברי הטור דשליש מלגיו קאמר . כיון דמתיבת בדמי ליכא למשמע מידי לדידיה . אבל לדידי אי"ש זעיר כ"ל ברור דתיבת שליש בדמי וכו' הכי משמעתי' דהוא שליש דבתוך דמי הראשון ובכן גס הרא"ש ז"ל שכתב בפ' לולב הגזול יוסיף שליש בדמי וכו' להורות נתן דשליש בדמי וכו' דשליש שבתוך דמי הראשון והיינו שליש מלגיו והכי הוו דברי הטור וכדכתיב כנ"ל . אבל בעל הערוך ז"ל בערך הדר פסק לחומר' דשליש דעי' מלבר שכתב פי' אם כודמן לולב בכסף ולולב אחר מהודר בכסף וחצי יש עליו ללוקחו ע"כ . וכ"כ הרקח ז"ל בהלכו' לולב והסה"ג בשם ריא"ז פ' לולב הגזול . ולענין דיבא כיון דלדעת הרי"ף ובעל הערוך והרקח וריא"ז צריך להוסיף שליש מלבר . הכי בקטינן לחומר' בהדור מצו' דהכי טפי עדיף וכמ"ש הר"ן . ז"ל ועיין לקמן בסמוך : ו' הא דכתב מרן ז"ל בב"י טעמ' דהרא"ש דפסק לבעיא דהש"ס אי שליש מלבר או מלגיו לקולא . משום דספיקא דרבנן הוא ולקולא . מפורש יוצא מדברי מרן ז"ל דחיוב זה דהדור מצוה אינו אלא מדרבנן וקרא דזה אי ואכזהו אסמכתא בעלמ' היא . ובוצאי דהכי מוכח מדברי הרא"ש ורבי' ירוחם ז"ל מדפסקו לקולא ואי חיוב זה דהדור מצוה הוה חיובא דאורייתא הוה פסקי לחומרא דאוריית' . וכן מוכח נמי מדברי הר"ן ז"ל שכתב דהרי"ף ז"ל סתם לה סתומי כי היכי דלינקוט לחומר' שליש מלבר דהכי ודאי טפי עדיף . ואם איתא דחיוב זה דהדור מצוה חיובא דאוריית' הוא אמאי כתב הר"ן דהכי ודאי טפי עדיף הא מדיכא י"ל דפסק הרי"ף לחומר' משום דספיקא דאוריית' היא . אלא מוכח להדיא דחיוב זה דהדור מצוה לאו דאוריית' היא ולהכי כתב הטעם דפסק הרי"ף לחומר' משום דהכי ודאי טפי עדיף כלומ' דאע"ג דספיקא דרבנן הוא מ"מ כיון דלהדור מצוה היא ודאי דטפי עדיף דכנקוט לחומר' להדר המצוה . ולפ"ז גס להערוך והרקח וריא"ז דפסקו בזה לחומר' לאו משום דס"ל דחיוב הדור מצוה דאוריית' הוא . אלא דמשום כבוד המצוה להדרה טפי עדיף למינקט לחומר' וכמ"ש הר"ן לדעת הרי"ף ז"ל . כי על פי זה תמה אנכי אי"ש זעיר על מה שראיתי להר' דון תס'ן חייל ז"ל בהגהותיו על הרי"ף ז"ל לצרכות סוף פרק שלשה שאכלו עלה דכתב הרי"ף ז"ל שם א"ר יוחנן ראשונים שאלו שמא מהו שפסייע לימון . אמר ר' אשי השתא דראשונים לא איפשיטא להו' אכז' עביד לחומר'

דיני יעצריך לחזור אחר הדור מצות

לחומר ע"כ. וכתב על זה הר' ז"ל הכו' וז"ל אע"פ דהני ספיקי דרבנן מיהו להידור מצוה קאמר דעביד לחומרא. אי נמי משום דעיקר הדור מצוה דאורייתא היא דכתיב זה אי ואנחנו ודרשנין התנא' לפניו במצוה ע"כ. הרי דפשיטא ליה להרב' ז"ל דהדור מצוה דדרשנין לה מזה אי ואנחנו דאורייתא היא. אלא שנתקל' בכתב דאע"ג דעיקר כוונתו של דרב' דרבנן היא וא"כ הני ספיקא דגבי כוונת ספיקי דרבנן הוה מיהו להדור מצוה עבדינן לחומרא אף שהמצוה הוי דרבנן ושם כתב אי נמי משום דעיקר הדור מצוה דאורייתא וכו' להכי גס במצוה דרבנן אולנין לחומרא. באופן להר' ז"ל פשיטא ליה דהדור מצוה עכ"פ דאורייתא היא. והוא תימא דהא מהא דפסקו הכא גבי תוספת שלים דהדור מצוה הרא"ש ורבי' ירוחם ז"ל לקולא וכן ממ"ש הר"ן ז"ל ע"ד הרי"ף דפסק הכא לחומרא משום דודאי הכי טפי עדיף מבואר יולא להדיא דחייב זה דהדור מצוה אינו אלא מדרבנן. איכרא דלפוס ריהטא נרא' להוכיח דהדור מצוה דאורייתא היא וכדפשיט' ליה להר' הכו' מהא דגרסי' בשבת דקל"ג ע"ב ת"ר המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר בין על הליצין המעבדין את המילה בין על הליצין שאין מעבדין את המילה. פירש על ליצין המעבדין חוזר על ליצין שאין מעבדין אינו חוזר. מאן תגא פירש אינו חוזר א"ר יוחנן ר"י בנו של ר"י בן ברוק' היא דתניא י"ד שחל להיות בשבת מפשיטא אדם הפסח עד החזה דברי ר"י בנו של ר"י ב"ב וחכ"א מפשיטין את כולו. ממאי עד כאן לא קאמר ר"י בנו של ר"י ב"ב התם משום דלא בעינן זה אי ואנחנו אבל הכא דבעינן זה אי ואנחנו הכי נמי דתניא זה אי ואנחנו התנא' לפניו במצוה וכו' ע"כ. הרי דמשום הדור מצוה דוה אי ואנחנו קאמר הס"ס דיכול שפיר לחזור אפי' על ליצין שאין מעבדין את המילה אף שפיכת מעסק המילה ושרי ליה לחלל שבת משום זה אי ואנחנו. ואם איתא דהדור מצוה אינו אלא מדרבנן איך מתירין חלול שבת דאורייתא החומר משום הדור מצוה דרבנן. אלא מוכח דהדור מצוה דאורייתא הוי. והנה כי כן יש לתמוה על הרא"ש ורבי' ירוחם ז"ל דפסקו הכא לקולא דהדור מצוה משום דספיק' דרבנן היא וכמ"ש מרן ז"ל וכן על הר"ן ז"ל שכתב טעמ' דהרי"ף דפסק לחומרא משום דהכי טפי עדיף. והא מסוגיא זו דשבת מוכח דחיו' הדור מצוה דאורייתא הוא. וכריך לומר דאע"ג דהדור מצוה לא הוי אלא מדרבנן מ"מ כיון דמשום כורך מצוה דרבנן מיהא הוא חוזר לצורך גבוה מיקרי ולא חזרה מלתא דאתחלת' לגמט'. הוי גס הריטב"א בחי' לסוכ' לזי"א כת' דהוא מדרבנן :

הא דפסקו הכא הרא"ש ורבי' ירוחם ומרן הס"ע ז"ל בזהאי ספיק' דהדור מצוה עד שלים לקולא. לנאור' איכא לאקשווי עליהו מההיא דבבבב דגבי כוונתו של דרבנן דנסתפקו ביה ראשונים ואמר רב אפי' כיון דלראשונים לא איפשיט' להו לחומרא עבדינן אמא דבבבב מצוה אפי' במצו' דרבנן כי האי דכונן של פרכ' אמר רב אפי' דאולנין בסיפיקי' לחומרא' דהדור מצוה וכן פסקו סם הרא"ש וקטור וקט"ע סי' קפ"ג וכל שאר הפוסקי' ז"ל. ואיך הכא פסקו הרא"ש ור"ן ומרן הס"ע ז"ל לקולא דהדור מצוה. וכן דמ"ל דדוקא התם גבי כוונת דאי אולנין לחומרא ליכא חסרון כים להכי אפי' במצוה דרבנן טפי עדיף למיבקט לחומרא' להדר המצוה. משא"כ הכא גבי תוספת שלים להדור מצוה דאי אולנין לחומרא' מחייבינן ליה להוליא מעות לתוספת' שלים כיון דספיקא דרבנן היא

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה צו

לא מחייבין ליה להוציא מצות מספיק' דרענן אף שהוא להדור מצוה ככ"ל :
 חי אע"פ שכך אמרו רז"ל דצריך להוסיף שליש להדור מצוה . מ"מ אם צבור
 מבקשין אתרוג מהדור בתוספת' דמי שליש יותר על הקטן המצומצם ויחיד'
 מהצבור מעבדין . לא ברירא לי אם הדין עם המרובים . כל שכן למימר שיוכלו
 היחיד' שרוב' בהדור לבקש את המרובי' . שו"ת חות יאיר סי' קפ"ו תוך התשו' :
 פי' אם יגיע לחלקו בדמי אתרוג שהוא לכלל הקהל כך מה ויכול לקבו' אתרוג
 לעצמו לבד בתוספת' רק שליש . ג"ל דמחוייב לעשות כן דזה ודאי הדור
 מצוה . הגאון חות יאיר ז"ל סס :

דוקא גבי אתרוג שנאמר בו הדור א"כ לא נקרא הדור בשיעור הגרוע שאין
 למטה ממנו הוא דחייב להוסיף שליש ולקנות היותר גדול להדור מצוה .
 אבל שופר ודבוקתיה אף בשיעור הקטן א"כ להוסיף שליש . ומ"מ טוב להדר
 אחר גאה וכל אחד כפי נדבדת ידו . הגאון רש"י ז"ל צם' יש"ס לב"ק פ"ק סי' כ"ד
 ול"כ דהא בגמ' סתמא קאמר בהידור מצוה וגם רש"י פי' על צ"ס"ת לא שהוא
 פסק בר"ת . מג"א . וכן מוכח מהש"ס ירושלמי פ"ק דפאה דבבב המצות חייב
 להוסיף שליש . וכן מוכח ממי מדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל פרק לולב הגזול שהביאו
 להא' להדור מצוה עד שליש על הבריית' דזה אי ואכחוה התגא' לפניו במצות
 צולב גאה סוכ' גאה שופר גאה טלית גאה . וכ"כ הערוך ערך דהר דחייב
 תוספת' השליש הוא משום דכתיב זה אי ואכחוה וכ"כ הפס"ג בשם ריא"ו ז"ל בפירו'
 שכן הדין בכל שאר המצות משום דכתי' זה אי ואכחוה וכו' . וכן עיקר :

י"א הא דצריך להוסיף שליש להדור מצוה . היינו כשאין סבה לייקר האחרים
 רק להדור מצוה . מג"א בשם המבי"ט ח"ג סי' מ"ט . וס' שו"ת המבי"ט
 אין צירי לראות הדברים במקומן אך רואה אנכי להר' בכה"ג ז"ל שהביא דבריו
 על מ"ש הטור מבאן ואילך מה שמוסיף בהדור יותר על שליש וכו' וז"ל היינו
 כשאין סבה לייקר אחר' לא לפרסו' הדור מצוה . מהר"מ מטרנאני ח"ג סי' מ"ט
 ע"כ . הרי שלא כתב הר' המבי"ט דכשהוא סבה לייקר אחרים שלא יוסיף לא
 על התוס' דיותר משליש ללא חייבא הוא . אבל בהתוספת' השליש דהוא חיובא
 אף שהוא סבה לייקר האחרים עליו לעשות חיובו להוסיף שליש להדור מצוה .
 ויש לתמוה על המג"א שלא דק בדברי הכנה"ג בשם המבי"ט והביאו על החיוב
 דתוספת' שליש וליתא דבהא לא אמר הכי המבי"ט ז"ל :

י"ב אמרי' בגמ' בב"ק שם אמרי' משמי' דר' זירא עד שליש משלו מבאן ואילך
 משל הקב"ה . ופי' רש"י עד שליש משלו דהיינו אותו שליש שיוסיף בהדור
 מצוה משלו הוא שאינו נפרע לו בחייו כדאמר' היום לעשותם ולא היום ליטול
 שכרם . מבאן ואילך מה שיוסיף בהדור יותר על שליש יפרע לו הקב"ה בחייו
 ע"כ . והתוס' כתבו משל הקב"ה הכולל פירות בעוה"ז והקין קיימת לו לעוה"ב .
 אבל הכמוקי יוסף ז"ל שם פי' שליש משלו כלומר צריך להוסיף מיגיעו ורוחק
 את חייו להדר המצוה . מבאן ואילך משליש ולמעלה אם זימן לו הקב"ה ממון
 שלא מיגיעו יוסיף ואם לאו חייו קודמין ודיו בתוספת שליש ע"כ . והגאון רש"י
 ז"ל ביש"ס שם כתב על פירוש זה של הכמוקי' דלא כהירא' כי בודאי מי שחייו
 נדחקי' אפי' שליש א"כ להוסיף בעבור הדור מצוה . ואפי' המצוה עצמ' אפשר
 דא"כ לקנות' אם חייו נדחקי' ואף שעובר' דהו"ל כהון רב שא"כ לצבו לולי

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה

כר חנוכה וד' כוסות וכה"ג. וגם ליזנא משל הקב"ה לא משמע הכי כי אפי' מה שהוא בא מוגיעו הכל נקרא משל הקב"ה כי הוא הכותן חייל וגם ר"ן עצמו לא פי' כך במס' סוכה ופי' כדלעיל וכן עיקר ע"כ. וכ"כ מורס ז"ל בד"מ דאפי' מי שאין חייו נדחקים א"ל לבזבו יותר משלים בהדור מצוה דלא כהנמוק"י ושהר"ן עצמו לא פי' כן במס' סוכ'. והנה מדברי רש"ל ומור"ם ז"ל מבואר דסברי דהנמוק"י והר"ן חד הוא ולית' דהר"ן דמס' סוכ' אינו בעל הנמוק"י כידו' : י"ג. מי שאין לו אתרוג או שאר מצוה עוברת אין צריך לבזבו עליה הון רב וכמו שאמרו המבזבז אל יבזבו יותר מחומש אפי' המצוה עוברת. ודוקא מצוה עשה. אבל לא תעשה יתן כל ממונו קודם שיטבור מור"ם בהגה"ה. כ"כ התוס' והרא"ם ז"ל פ"ק דב"ק ד"ט עלה דפריך מאי במצוה עד שלים חילימא שלים ביתו לא מעת' אי איתרמי ליה תלתא מצוותא ליתיב לכולי' ביתי וכו'. דממאי דפריך הכי חילימא שלים ביתו משמע דאפי' שלים ביתו אינו מחוייב לבזבו כדי לקבות אתרוג אפי' לא ימצא בפחו' ואמרי כמי המבזבז א יבזבו יותר מחומש ובסוכ' דמ"א ע"ב חשיב ליה רבותא דר"ג שקנה אתרוג בלא זוז ע"כ. אשר מבואר מדברי התוס' והרא"ם ז"ל או דאפי' יותר מחומש אין לו לבזבו כדי לקבו' אתרוג אף אם לא ימצא בפחות וכו' שלים ביתו. ולכן אני תמה על בעל פסקי התוס' שכתב שם סי' ל' ח וז"ל אין אדם חייב לבזבו כל ממונו על מצוה אחת אפי' היא עובר' ד"ה חילימא ע"כ. והוא תימא דהא בהתוס' בדבור הנו' מבואר דאפי' יותר מחומש מממונו אינו חייב לבזבו :

י"ד. בהא דמוכח מהש"ס ממאי דפריך חילימא שלים ביתו וכו' דאפי' למצוה עובר' באתרוג וסוכ' אינו מחוייב לתת אפי' שלים ממונו. תמה הרשב"א ז"ל ואמר דזה תימא איך נתנו דמים למצוה עוברת. וכתב שהראב"ד כתב דהוא כדי שלא ילדי עוני ופיל עצמו על הזכור וכמו שאמרו המבזבז א יבזבו יותר מחומש שהעוני חשיב כמיתה ע"כ והביאו מרן ז"ל בד"י. גם הר"ן ז"ל פרק לולב הגזול תמה כתימיהת הרשב"א ז"ל ותירץ בשם הראב"ד והוסיף דכמו שאמרו עשה שבתך חול א תתצרך לצריות. וסיים עלה הר"ן ז"ל ומיהו כל חד וחד מיחייב ליתן כפוס ממוני' כדי לקיים מצוה עשה כר"ג שלקח אתרוג בלא זוז ע"כ. אשר מפורש מדברי הר"ן ז"ל דדוקא מי שאין לו הון רב הוא דאין להוציא ולבזבו יותר מחומש אפי' למצוה עובר' כדי שלא יבא לידי עוני. אבל מי שיש לו הון רב שאף אם יצטרך ליתן סך גדול בעד המצוה עוברת ישאר לו הון רב מחוייב ליתן אפי' סך גדול כפי ממונו עד כדי שישאיר בו מיהא הון שאינו בא לידו עוני ובמו שעשה ר"ג שלקח אתרוג בלא זוז והיינו לפי שר"ג כשיא ישראל היה ולא היה בא לידי עוני ע"י סך זה של אף זוז שלקח בהם האתרוג. וזה שלא כדברי התוס' והרא"ם ז"ל וכן הסמ"ג שכתבו שר"ג גוזמא הוה ולא מחוייב. ולפוס ריהטא מוכח בהתוס' והרא"ם והסמ"ג דר"ג לאו מחוייב עבד הכי לא מדעת עצמו שהיו המצוה חביבו' עליו והיינו החידושה דאשמע' תנא דברייתא בהא דקאמר שר"ג קנהו בלא זוז כדקאמר התם הש"ס דהא אתא לאשמועי' . ולהר"ן ז"ל קסי מאי חידושה דר"ג שהשמיענו התנא שקנהו בלא זוז כיון דדיכא הכי הוי שכל עשיר לפי ממונו ועושרו מחוייב להוציא בעד המצוה כדי לקיימה כל שבסך שיוציא בעד המצוה אף שיהא הסך גדול והון

דיני שצו"ק לחזור אחר חרור מצוה צו

והון רב לא יבא לידי עוני. ומיהו מהש"ס ירוש' שאכתוב לקמן באות שאחר זה. מונח בדברי הרן ז"ל דכל שיסאר לו כדי פרנסתו מחוייב להוציא בעד המזוה אפי' שיטטרך להוציא עליה הון רב:

פ"ו גרסינן בירוש' פ"ק דפאה תניא רשב"י אומר גדול הוא כבוד אב ואם שהעדיפו הקב"ה יותר מכבודו כאמר כבוד את אביך ואת אמך ונאמר כבוד את ה' מהונך ממה את מכבדו משיחנך מפרש לקט שכת' ופאה מפרש תרומ' ומעש' וכו' ועושה סוכה ולולב ושופר ותפילין וציצית ומאכיל את העניים ואת הרעבים ומשק' את הנמאים אס יס לך אתה מחוייב בכל או ואס אין לך אין אתה חייב באחת מהן. אבל כשהוא בא אלל כיבוד אב ואס בין יס לך הון בין אין לך הון כבוד את אביך ואת אמך ואפי' את מסבב על הפתחים ע"כ. וכוונת הש"ס במאי דקאמ' אס יס לך אתה מחוייב בכל או ואס אין לך אין אתה מחוייב באחת מהן. דאס כשיוציא בעד הסוכ' או הלולב וכו' ישאר לו כדי מחייתו ולא יטטרך לחזור על הפתחים למוזנותיו הוא חייב להוציא בעד המזו' עד כדי שלא יטטרך לחזור על הפתחים למוזנותיו. אבל אס אין לו דהיינו שאס יוציא הממון בעד המזוה דסוכ' או ללולב ידחק פרנסתו ויטטרך לחזור על הפתחים או אינו חייב להוציא אפי' מעט בעד המזוה כיון שע"י מה שיוציא בעד המזוה לא ישאר לו למוזנותיו ויטטרך לחזור על הפתחים. משא"כ במזות כבוד אב ואס שאפי' כל ממוןו צריך הוא להוציא לכבוד אב ואס אף שיטטרך לחזור על הפתחים למוזנותיו וכ"כ הרדב"ז ז"ל בחדשות ח"ב סי' תרס"ג בכונת הירוש' הזה דאס יס לו כדי פרנסתו חייב ואס אין לו כדי פרנסתו פטור. וא"כ הרי מובאר יוצא מהש"ס ירוש' הזה דשיעור חיוב הוצאת הממון בעד המזוה כגון סוכ' ול"ב הוא עד שיסאר לו כדי פרנסתו דכל שיסאר לו כדי פרנסתו חייב הוא להוציא כל היתר על כדי פרנסתו אפי' שיהא הון רב בעד המזות עשה דסוכ' או לולב. ולפ"ז ר"ג דקנה לולב בלא וזו לאומלתא יתירתא הוא דעביד מדעתי' לא חיובא הוא דהוה למעבד הכי כיון שבהוצא' זו של הלף זו לא יחסר לחמו ויס' לו רב לכדי פרנסתו והיינו כמ"ס הר"ן ז"ל שכל אחד חייב לקנות אתרוג לפי ממוןו וכמו ר"ג כתבתי דצריך לעיל באות הקודם. לא שכבר כתבתי לעיל שס ע"ד הר"ן שקס' לזה מאי דאמרי' בש"ס עלה דר"ג דאתא לאשמועי' במאי דאמר שר"ג קנהו בלא וזו להודיעך כמה מזות חביבות עליהן ולפי דברי הר"ן לא עבד ר"ג בזה משום מלתא יתירת' מחיובו להויע כמה מזות חביבות עליו. ומאיתי בשו"ת חות יאיר סי' קפ"ו שהביא להש"ס ירוש' הכז' ופי' גם הוא דמאי דקאמר אס יס לך רז"ל אס יס לך כדי פרנסתך דאס לא ישאר לו כדי פרנסתו לא נקרא יס לו דמה לי קטלי' כולא או פלגא וכתב דלפ"ז העשיר ודאי לו ירבה לקנות מזוה בסך גדול מאוד אס מופלג בעוש' הוא וי"ל מה שהביאו התוס' ראה מר"ג שקמ"ל בגמ' כמה מזו' חביבות עליו שלקחו בלא וזו. הרבותא היא אע"פ שהיו באים בספינה בלי בית והון וכדקי"ל במשכ' שעני היה באותה שעה והיו צורכיהם מרובים מ"מ לקחו ר"ג בלא וזו. ואפשר כי לא היה בכמאז רק אחד והלקו כבוד לנשיא שהוא יקחהו דאל"כ ר"א בן עזריה שהיה מופלג בעושר לא היה נמנע מליקח לולב ע"כ. ומיהו דברי הר"ן ז"ל שכתב דכל אחד חייב ליתן כפי ממוןו כדי לקיים מ"ע

דיני שצריך לחזור אחר הדור כצוה

כר"ג שלקח אחריו בלף וזו . לא מתיישבי דהאי יסובא דכתב הרב חות יאיר
ו"ל למאי דמיייתי התום דאי' מר"ג כיון דעכ"פ ר"ג מלתא יתירתא עבד איך
מיייתי מיכ' הר"ן ראי' לחייב לכל אחד ליתן כפי ממונו כר"ג שלקח אחריו
בלף וזו . ומיהו מהס"ס ירושל' הסו' ודאי ראי' גמור' לדברי הר"ן שכל אחד
חייב ליתן כפי ממונו כדי לקיי' מ"ע . ועיין עוד לקמן או"י :

ש"י יס קצת ראי' מדעת הקב"ה בתורתו דלא חס כלל על ממונו של אדם
במלוה דרמיא עליה . והוא קרובן עולה ויוורד דמבורע ויולדת דכתיב
ואם אין ידה משגת וכו' . משמע דאם ידה משגת חייבת לתת מה שיש לה . והכי
משמע ממ"ס בת"כ רפ"ד ע תוריע ואם לא תמלא ידה אין אומרים ללות .
מכלל דמ"מ מחייבין לה בכל אשר יש לה . ואמר עוד שם בת"כ דכ"א ע"ב יס
לו מה ואין לו זרכיו מכין סיבא קרובן עני . מכלל אס יש לו זרכיו חייב להביא
הסה זרכיו ופירו' זרכיו דכ"ל נסכיו הבאים עמו זכנ' פי' ופסק הרמב"ם דכל
שגבות פ"י וסגה הק"א בפ' ויקרא ר"פ י"ח שפי' מ"ס זרכיו דכ"ל זרכיו עצמו
במזון . וא"כ הוא כגד מצוקסינו . אבל באמת שם סגה ושכח דברי עצמו רפ"ד
פ' תוריע אף פעם' ג' מהדורות בזהו ספר גס נעלמו ממנו דברי הרמב"ם .
והזכרתי לכל זה שלא נערס ג"כ מ"ס תורה ואם אין ידה משגת דכ"ל שאין
לו חזק מכדי פרנסתו הסגה לזה לכן כתבו ראי' דכ"ל חס' עני מדוכא
שאין לו יותר מכדי כסבה וכסכו מחוייב להביאו רק שלא יטרך ללות .
ולמונותיו על כרחו ישא על הפתחים הוא לפרנס אשתו או גס היא . ואין
להקשו' על זה ממעב' ד' פ"ד דערכין שאם עשיר חמר ערכי עלי ושמע עני
ואמר מה עומר זה עלי כותן ערך עשיר . ואין כחייבו בערך עשיר אס נפרס
גדר העני שאין לו כי אס סלע שהוא ערך עני . אבל באמת לא קשיא דמ"ס
דמחוייב העני לתת ערך עשיר דכ"ל פי' הסגה חזק עליו וכ"כ הרמב"ם
בהדיא בה ערכין פ"ג יע"ס דמשס ראי' למ"ס . ואין לומר דאין ללמוד משם
לכל המלכות דכ"ל סיבא דגלי גלי אדרבה י"ל מדאליטרי סהרי לא גילת' התור'
דבר לחייבו בזה רק מכללא שמעינן ממ"ס ואם לא ימלא ידו וגו' ש"מ דפשוט
מאוד דחייב לקיים מצות ה' דרמיא עליה בכל אשר לו . כ"כ הגאון חוות
יאיר ו"ל בתשו' הסו' . וסגה מ"ס סהר' קרובן אהרן ו"ל פ' ויקרא ר"פ י"ח סגה
צמה שפי' שם זרכיו דכ"ל זרכיו עצמו במזון ושכח' דברי עצמו רפ"ד דפ' תוריע וגס
נעלמו ממנו דברי הרמב"ם . דבריו בזה נפלאו ממני דאחד הרוא' לדברי הר'
ק"א ו"ל שם ר"פ י"ח דכפ' ויקרא יראה שאין שכחה לפניו וכ"ס דלא סגה שם
שום שניא' כלל . שכת' שם וז"ל יש לו מה ואין לו זרכיו לא ידעתי מה זרכיו
של מה דמנח' נסכ' אין לו דהא חטאת הוא ואם הוא מלח ועלים להקטיר
אימוריו משל כבוד ניכסו כדתי' לעיל וא"כ מאי ניהו זרכיו . וד' הלל פי' וכו'
שהוא טיפול הבאתו לעזרה וכו' וקס' לי שאם הוא יביאו מה יטרך לזה
מהמעות שכאמר שלא הסיג ידו ליו וכו' ולקולר דעתי כרא' דאין לו זרכיו לא
סדר אשה לא אבעלים וירצה שאם היה לו דמים לקנות מה אבל אין לו לא או
הדמים לבד , ואין לו צמה לקנות זרכיו והוא הסכרתי לו מהמזון וביטול בוזכו'
ע"כ . הרי לך בפירוש דדבריו שלא שכח כלל מדברי עצמו סהרי כ"כ בתחלה
ובראשונ' דבאין אי אפשר כלל לפרס זרכיו דכ"ל נסכיו הבאים עמו כמו שכן

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצות צה

יורשו הוא שם וגם הרמב"ם פיר' כן פ"י משננות . דהתם מיירי בקרבן עולה
 שיש לו נסכים ולכן שפיר פירו' זרכיו דהתם דר"ל נסכיו הבאים עם העול' .
 משא"כ בזרכיו דתני הכא פ' ויקרא על הכתוב דואם לא תניע ידו די סה דמיירי
 בחטאת שאין לו מנה' נסכים וא"כ לא שייך כלל לפרש זרכיו דהכא דהם נסכיו
 הבאים עמו כדהתם בזרכיו דפ' תזריע . ולכן תם חכמי ולא חזע איך כתב
 הגאון חות יאיר ז"ל שהר"ב ק"א כאן בזרכיו דפ' ויקרא ר"פ ו"ח שנה ושכח
 ונעלם ממנו דברי הרמב"ם והוא פלא עמוס על הגאון ז"ל איך לא ראה מה
 שלפניו דברי הק"א דפ' ויקרא כי שם בזר"ה שאין כאן לא שנה ולא שנה
 ולא נעלם וכאמור . ואדרבה כי אחר המחיל' מעפר כפו' רגלי קדשו של הגאון
 חות יאיר ז"ל עליו ואמר כי שנה היא שיצא' מלפני השליט במה שמפרש גם
 לזרכיו דת"כ דפ' ויקרא הכו' דמיירי בחטאת לזרכיו דר"ל נסכיו הבאים
 עמו ואילו בחטאת אין לו נסכים . סוף דבר דברי הגאון חות יאיר ז"ל בזה
 נפלאו ממנו . גם בעיקר דבריו וראייתו של הגאון ז"ל מדעת הקב"ה בתורתו
 דלא חס כלל על ממונו של אדם במזבח דרמיא עליה והוא קרבן עולה ויורד
 דמזרע ויולדת דכתוב ואם אין ידה משנת וכו' משמע דאם ידה משנת חייבת
 לתת מה שיש לה וכו' . דבריו המוסיים מאוד שהרי כתב הרמב"ם ז"ל סוף הלכו'
 ערכין וז"ל כל המפורז ממונו בחלות א' יסור יותר מחומם ויהיה כמו שכו
 נביאים מכלכל דבריו במשפט בין בדברי תור' בין בדברי עולם אפי' בקרבנו'
 שאדם חייב בהן חסה התורה על הממון ואמר שיהיה כפי מסת ידו ק"ו
 לדברים שלא כתחייב בהן לא מחמת נדרו שלא יכדור לא כראוי לו וכו' ע"כ .
 הרי שכתב הרמב"ם שכל המפורז ממונו במלו' א' יסור יותר מחומם שיהי' מכלכל
 דבריו במשפט אפי' בדברי תור' והביא ראיה שאפי' בקרבנו' שאדם חייב בהן
 חסה תורה על הממון ואמר כפי מסת ידו ק"ו לדברי' שלא כתחייב בהן אלא
 מחמת נדרו וכו' . וזה כל דבר איפכא מו"ס הגאון חות יאיר ז"ל דהקב"ה לא
 חס כלל על ממונו של אדם במזבח דרמיא עליה והוא קרבן עול' ויורד דמזרע
 ויולדת דכתיב ואם ידה משנת וגו' . והוא פליאה נשנה על הגאון ז"ל איך
 געלם ממנו דברי הרמב"ם ז"ל דסו' הלכו' ערכין דלהדיא כתב להיפך דאדרב'
 מהכי קרבנו' ראיה שהתור' חסה על הממון והיינו ע"כ דאפי' שיש בידו ממון
 דכדי כשבה לא שאם יביאו כשבה לא יסאך לא כדי מוונותיו לא חייבתו תורה
 להביא כשבה ויחזיר על הפתחי' למוונותיו לא מביא קרבן עני ויניח לשאר
 ממונו שיש לו למוונותיו . והיינו דאייתו של הרמב"ם ז"ל שאפי' בקרבנות
 שאדם חייב בהן חסה התור' על הממון ואמר שיהיה כפי מסת ידו . ואיך
 כתב הגאון חות יאיר ז"ל כל דבר איפכא דבקרבנות לא חסה התורה כלל
 על ממונו של אדם וחייבתו להביא מכל מה שיש לו ועל מוונותיו ויחזיר על
 הפתחים ומייתי מינה ראיה לכל שאר המלו' דרמיא על האדם . והא דתני בת"כ
 ואם לא תמלא ידו אין אומרי' לו ללות ע"כ דהכי קאמר דאפי' שמה שיש לו הוא
 לכדי סיפוקו למוונותיו שאינו חייב להביא מהם כשב' ויש מי שילוח' לו לדמי
 הכשב' אינו מחייב ללות לדמי הכשבה דשמא לא יהיה לו במה לשלם ויזטרך
 לדחוק מוונותיו כדי לפרוע לבצל חובו שהלוח' לו לדמי כשבה וזה פשוט וברור
 בזכות הת"כ . וגדולה מזו תכן משנה ערוכ' פ"ו דכריתו' דכ"ז ע"כ ופסקו
 הרמב"ם

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה

הדמב"ס ספ"י דהלכו' שנגות מביאין מהקדש כשדה שעירה וכו' ומהקדש כשדה ושעיר' תורין ובני יונה . ומהקדש תורין ובני יונה שעיר' האופה . כיצד הפריש לכשדה ולשעיר' העני יביא עוף העני יביא שעיר' האופה וכו' . הרי שאפי' שכבר הפרי' המעו' לכשדה והס בידו אס העני והוא צריך למוזנותיו מביא מלו המעו' שבידו שכבר הפרישן לכשב' קרבן עני והנשאר מהמעו' בהנה הוא מהס לצרכי מוזנותיו . וכ"כ הדמב"ס ז"ל פ"י דה' שנגות הלכה ט' וז"ל מי שהפריש מעות לכשדה של חטאתו וצריך להן ה"י מביא שעיר' ויחלל אותם המעות על השעיר' ויהנה בהם וכו' הפריש מעות לבהמ' והעני יקח שתי תורים או שני בני יונה ויחלל עליהם אותם המעות ויהנה בהם . הפריש מעות לבני יונה או לתורים והעני יביא שעיר' האופה ויחלל עליהם אותם המעות' ויהנה בהן ע"כ . הרי שאפי' לאחר שהפריש המעות לכשב' או לשעירה והעני חסה התור' עליו ואמר' שאינו מחוייב להביא מלו המעות שהפרי' מה שהופרשו לו אלא מביא קרבן עני והמעות שהפריש יהנה מהם לצרכי עצמו . ב"ס וק"ו כשעדין לא הפריש המעות שאף שיש לו המעות כדי הקרבן שעיר' אס הוא צריך להם למוזנותיו שאינו מביא אלא קרבן עני והמעו' יהנה מהן לצרכי עצמו . וע"כ דמאי דכתי' ואס לא תשיג ידו די שג וגו' הכוכ' חזן מצרכי מוזנותיו דאס אין לו רק כדי קרבנו ואס יביא בהן קרבנו לא ינאר מאומ' בידו למוזנותיו לא יביא קרבן אלא שעיר' האופה . והמעו' שבידו יהנה ויזון מהם וכשיהיה לו מעות יתר על כדי מוזנותיו אס היתר הוא כדי כשדה יביא כשב' ואס לא יספיקו לכשב' יביא קרבן עני שלא חייבתו תורה להביא ממה שבידו כשב' או שעיר' או עוף או תורי' ובני יונה ויחזור הוא על הפתחי' למוזנותיו שהתורה חסה על ממונו של אדם אפי' במצות שחיובא רמיא עליה וכמו שכ"כ הדמב"ס ז"ל לראיה דאפי' קרבנו' שאדם חייב בהם הרי חסה התור' על ממון ואמר' שביא כפי מסת ידו וכאמור . ודלא כהגאון חות יאיר ז"ל שכת' כל בתר איפכא ואין דבריו לא דברי תימא וכאמור :

י"ז לפי מה שמבאר מהש"ס ירושלמי דפ"ק דפאה דדוקא אס יש לו כדי פרנסתו אס יקנה האתרוג או הלולב הוא דחייב לקנותן אבל אס לא ינאר לו לכדי פרנסתו אינו מחוייב לקנות האתרוג או הלולב . היה נראה דהשיעור הוא כמ"ס במשכ' סוף פאה מי שיש לו מאתים זוז או חמישים זוז והוא כושא ונותן בהן ה"ז לא יטול דשיעורו חז"ל דשיעור זה הוא כדי פרנסתו איש וביתו . מעת' יש לומר דהני מילי בזמניהם שלא היה כולי האי עול משא מלך והיה הכל בזול כדטובח בכמה דוכתי . משא"כ בזמננו אין גבול לומר די לחיות נפשינו ונפש אשה וילדיה וכה"ג כתב ר"ת גבי ריבית אחד טעמ' בפר' הריבית דס"ד עיין ביו"ד בטור וב"י וש"ע סי' קכ"ט וסי' רכ"ג ומעת' חזר הדין לדבר שאין לו שיעור רק אשר ידבנו לבו כפי יכולתו והעשיר ודאי ל"ו ירבה לקנות מצוה כסך גדול אס מופלג בעושר הוא . הגאון חות יאיר ז"ל שס :

י"ח אע"ג דא"כ לבזוז יותר מחומש אפי' על מצוה עוברת . מ"מ מעשור נכסיו חייב לקנות המצוה . כ"כ רבי' ירוחם ז"ל כתי' י"ג ח"א . והביאו מרן ז"ל בב"י וכתב על דבריו ולא ידעתי מכין לו ע"כ . והמג"א כתב ע"ד מרן הב"י ואפשר דרבי' ירוחם קאמ' שנה ראשון מן הקרן מכאן ואילך מן הריוח כביו"ד

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה צט

בבב"ד טו' רמ"ט ע"כ . כלומר כיון שלענין חיוב דדק' אמרו חז"ל דעשור נכסיו הוא נותן לעני לצדקה דהיא המדה בינוני' והיינו בשנה ראשונה מן הקרן ומכאן ואילך מן הריח . מיכה כמי לענין חיוב קניית המלוה עובר' לקיי' מצו' עשה דרמיא עליה חיוב הוא להוציא בשנה ראשונ' עשור נכסיו מן הקרן ומכאן ואילך מן הריח כיון דזו מדה בינונית היא אפי' גבי מצות דדק' דלאו מלוה עובר' היא . וגם מדברי הרשב"א והר"ן ז"ל שכתבו בשם הראב"ד דהטעם דלא מחייב ליתן אפי' שליש ביתו למלוה הוא כדי שלא יבא לידי עוני . מוכח דמעשור נכסיו שאינו בא לידי עוני בזה כשמוציאם שנה ראשונ' מן הקרן ומכאן ואילך מהריח דהיא מדה בינוני' גבי חיוב כתיב' דדק' לעני כ"ש לענין חיוב קיום מ"ע שעובר' דחייב להוציא עשור נכסיו שנה ראשונ' מהקרן ומכאן ואילך מן הריח כדי לקיים מ"ע דרמיא עליה . וגם הגאון חות יאיר ז"ל בתשו' הכוז"ל כתב שמדברי הרשב"א כנו' קצת סמך לדברי רבי' ירוחם דטעמ' חד לתרווייהו ע"כ . ולפי האמור לדידי אי"ש צעיר סמך גדול איבא מדברי הרשב"א הכוז"ל לדברי רבי' ירוחם ז"ל . ומ"ש הר' מג"א ז"ל דאפשר שרבי' ירוחם קאמר שנה ראשונ' מן הקרן וכו' . לדידי לאו אפשר היא לא ודאי הוא שכך סיים עלה דמילתי' רבי' ירוחם ז"ל והעישור כמו שפירשתי בצדקה ע"כ . ובצדקה בנתי' י"ט ח"א הביא להירוש' דאמרו שנה ראשונ' מן הקרן ואח"כ מן הריח בכל שנה לא שיש שם חסור לשון בדברי רבי' ירוחם בהבא' הירוש' שהביאו על מ"ש קודם המבזבז א יבזבו יותר מחומש וכו' . ועכ"פ הרי שרבי' ירוחם ז"ל בנתי' י"ג סיים עלה בפ' והעישור כמו שפירשתי בצדק' דכוונתו ששם פי' דשנה ראשונ' מן הקרן ואח"כ מן הריח בכל שנה . וכן עיקר לדינא :

י"ח קהל שמבקשים לבזבז ממון בעד אחריו ומהם שמעבדים שלא יפזרו ממון לקנות האחריו . חזינא אס רוב מב"ב בעלי כוסינ באופן כי לא יחסר לחמם ופרנסתן מבזבזו ממון הזה וככלל בזה סתם בעלי בתי' שאינם גלגבי' למתנת אחרים . ודאי הדין עם המבקשי' לבזבז הממון לקנות האחריו אף שהם עניים כי יתנו לפי מרכם ויכולתם . אבל אם רובם עניים אף שקצתם מסכימים לבזבז ממון הדין עם המעבדים כי אוליכין בתר חיוב ופיטור מלד הדין ולא בתר דעתם . ואף כי גובין לפי הערך מ"מ אין העני מחוייב לבזבז אפי' מעט יותר מהראוי מפני מעט מוצייר הנשאר לו . הגאון חות יאיר ז"ל שם . ועיין עוד דיני קניית האחריו לקמן בדיני' השייכי' ללולב ביו' ראשון או' : ד' דוקא על מצות עשה אינו מחוייב לבזבז ממון . אבל שלא לעבור על לא תעשה יתן אפי' כל ממון קודם שיעבור . מור"ם בהגה"ה :

כ"א אה יאמר האומר שמצות ל"ת שאין בה מעשה הרי הוא בענין זה כמצות עשה כיון שאינו עובר בידים . עליו להוציא הראיה שאם התירו במצות עשה הקלה ובשב ואל תעשה אין למידין ממנה למצו' לא תעשה שאין למידין חמור מקל להקל . הריב"ש ז"ל בתשו' סי' שפ"ז תוך התשוב' . ומדברי הריב"ש ז"ל אן גדולה תשוב' על הגאון חות יאיר ז"ל ס"ס קל"ט שכתב במלין את מתו שעובר בל"ת דלא תלין אם השר מונע למי שמוטל עליו לקברו אינו חייב לבזבז כל ממון שלא יעבור על לאו זה ולפיים השר בממונו שיביאנו לקוברו . מאחר דלא עבר הל"ת בפועל לא הוי רין כמ"ע ולא דמי לל"ת בפועל שמחייב לבזבז כל ממון כמ"ש

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצות

במ"ס הר"ן הביאו ביו"ד ר"ס קנ"ז ע"כ, ולא זכר שר לדברי הרשב"ם ז"ל שכתבתי שכתב להיפך דכל ז"ת אף שאינו עובר עליו בפועל צריך לפזר עליו כל ממונו כמו על ז"ת בפועל ואין למידין ל"ת שאינו בפועל ממ"ע. ומור"ם שם ביו"ד ר"ס קנ"ז שממנו מביא הגאון חות יאיר ז"ל כתב בסתם דצריך ליתן כל אשר לו ולא יעבור הל"ת ר"ן ורשב"א וראב"ד וריב"ש סי' שפ"ז ע"כ הרי שמורס רמז לדבריו גם מהריב"ש סי' שפ"ז וא"כ מצוה דמורס אפי' כל"ת שאינו עובר עליו בפועל קאמר דצריך ליתן כל ממונו דהרי קנו כתב הריב"ש סי' שפ"ז שרמזו. ולכן דברי הגאון חות יאיר ז"ל בזה אינם אלא מן המתמיהין:

ב"ב אפילו באיסורין דרבנן כגון חלב שחלבו נוי או שומנו של גיד או שאר איסורין דרבנן, אפי' בזה אני אומר שחייב לתת כל ממונו עד שימאץ דבר היתר שהרי הוא עובר משום לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך וכו' דכל גזירות דרבנן אפוא קרא דאסמכוהו. הרדב"ז ז"ל ביטנות ח"א סי' קמ"ה. אבל הר"ב זרע אמת ז"ל ח"ג בא"ח ס"ס ל"ב כתב ע"ד הרדב"ז או דלא מסתבר כלל סיקו איסורי דרבנן חמירי מעט דאורזי, אם לא שנאמ' דהר' חזון בשיט' הרמב"ם בם' המכו' בשור' ה' ובמ"ע מזו' קפ"ד דס"ל דכל איסורין דרבנן הם כלולין בלאו דלא תסור דלפ"ז יש לקיים דברי הרדב"ז הנ"ל דכיון דכל האיסורין דרבנן הם תחת לאו דלא תסור ו"ל דהו"ל קשאר ל"ת שבתור' שחייב ליתן כל הון ביתוקודם שיעבור. אבל לדעת הרמב"ן ודעימי' דס"ל דמצות דרבנן הו' ממז' דרבנן אלא דאסמכוהו אקרא דלא תסור לרמו' בעלמ'. ודאי דדבר פשוט דלא יתכן לומר דמשום דאסמכו איסורי דרבנן אלאו דלא תסור יהיו חמורי' ממ"ע דאוריית'. וא"כ כיון דרוב המפרשי' חולקי' על הרמב"ם ממילא קרא' דאין לחוס בזה לדברי הרדב"ז כיון דדבריו חולו בשיטת הרמב"ם. ולא עוד אלא דאף לדעת הרמב"ם אחרי כיו"ק דהרדב"ז נלע"ד דאין דבריו מוכרחי' וזה משום דאף את"ל כדעת הרמב"ם דאף האיסורי' דרבנן הם תחת לאו דלא תסור עם כל זה מאחר דמליכו דהקילו בכו דרבנן טובא דלענין ספיקא דרבנן אמרו דאזילנן לקולא משא"כ במ"ע דאורייתא דאזילנן בספיק' לחומרא בדאמרי' ספק אמר אמת ויציב חוזה ספק קרא' ק"ש אינו חוזר וכו' וה"כ בכל מ"ע דאזילנן בספיקיהו לחומרא וכמבוא' הרי דהחמירו' במ"ע דאורייתא טפי מאיסורין דרבנן אע"ג דאסמכוהו אלאו תסור. א"כ מהיכא תיתי לומר דלענין זה כחמיר בטלטול מוקף' יותר מביטול מ"ע דבביתו' מ"ע אינו חייב כל הון ביתו ובאיסור' דרבנן חייב כל הון ביתו אתמהא באופן דדברי הרדב"ז ז"ל ע"כ ועכ"פ במקומו אני עומד דאפי' את"ל דלהרמב"ם יהיה מקום לדבריו ז"ל מ"מ לדעת הרמב"ן ודעימי' דפליגי אהרמב"ם אין מקום לדבריו כלל ע"כ. וחזר הרב וסנה חשבתו לאפלוגי על דברי הרדב"ז ז"ל כנז' שם סי' מ"ו דכ"ז ע"א. והוסיף שם דברים בראיה מתשו' הרשב"א סי' תרי"ד וממ"ס במיוחסו' להרמב"ן סי' רמ"ג בני שנשבע שיסרע לזמן פלוני ולא נזכר עד יום שבת ולא מלא מי שיתיר שבועתו דכתב דהוא מחוייב לפרוע בשבת לפי שאיסור הפרעון אינו אלא מדרבנן משום עובדא דחול' ושבוע' דאוריית' ואע"פ שבהרב' מקומו' העמידו דבריהם אף במקום ברת כפסח ומילה לא כל השבועות' שוים וכו' ע"ש באופן שדברי הרדב"ז ז"ל ע"כ דהר' זרע אמת ז"ל. והנה הגם שאין כל דברי הר' זרע אמת ז"ל מוכרחי' דאי ממ"ס דהקילו רבנן באיסורין דרבנן

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה ק

דרבנן דאזלינן בספיקן לקולא . ו"ל דכך הית' גזרת' מתחל שלא להחמי' בספיקן ;
 משא"כ באיסור' ודאירבנן ו"ל דחכמי' עשו חזו' לדבריה' כשל תור' כי היכי דלא ליתו'
 לזלוזלי בהם ואמרינן דאע"ג דעל מ"ע לא מיחיי' להוצי' כל ממוכו' משו' דהוא בשב'
 ואל תעש' אבל לעבור על איסור דרבנן בידים החמירו בזה בדרבנן שלא לעבור
 בקום עשה ממ"ע דאוריית' דהוא בשוא"ת . מ"מ גם דברי הרשב"א אינם מוכרחי'
 כלל ויד הדוחה טויה ולכן כ"ל דהמקל בזה באיסורי' דרבנן ואיכו רוצ' להוצי'
 כל ממוכו' קודם שיעבור אין לנו כח וראיה לחייבו שיצא כל ממוכו' :
 ב"ג המוכר אתרוג או לולב לחבירו וכשכח לראותו מכאן רקובין . אם יש
 לתלות שהרקבון הזה נעש' בידי המוכר הרי זה מקח טעות . ואם הדבר
 ספק המוצי' מחבירו עליו הראיה . שם"ג פרק הזהב . כנה"ג :
 ב"ד ראונו קנה אתרוג גדול ויפס' להדור מצוה בדמים וקרים ובה שמעון
 ואבדו או פסלו . אין שמעון חייב לשלם לו לא אתרוג קטן שיצא בו ו"ח
 ומיהו מה שזוהי האתרוג הגדול יותר מן הקטן לאחר החג חייב לשלם לו . הר"ם
 מוכן ו"ל סי' קי"ג . כנה"ג : והנה הר"מ מוכן ו"ל שם הביא ראיה לדיכו' מהא'
 רבתי דבא פ' מרובה דע"ח ע"ב הרי עלי עולה והפריש שור' ובה אחד וגנב
 מי פטר גנב נפשי' בכבש לרבנן בעולת העוף לראב"ע מי אמרינן עולה קבל
 עילויה או דילמ' מצי אמר ליה אכא מצוה מן המובחר בעינא למעב' הדר פשט'
 גנב פטר עצמו בכבש לרבנן בעולת העוף לראב"ע ע"כ . הרי דטענ' דבעינא
 למעבד מצוה מן המובחר לא מחייב ליה להגבד ופטר עצמו הגבד בכבש לרבנן
 בעולת העוף לראב"ע ומינה נמי לכדון זה דאתרוג . אבל הר"ב מ"ל ו"ל פי"ו
 מהל' מעש' הקרבנו' הלכ' ו' גם הוא אר"י עלה ונחמפק בספק זה נמי שקנה
 אתרוג בדמים וקרים מפני חשיבותו ובה אחר וגנבו ממנו ופסלו . ופשיט' לה
 בתחל' נמי לפטור את הגבד באתרוג אחר כשר מההיא דפ' מרוב' כנו' . ושם
 דחאו בשתי ידיים דלא דמי כלל משום דשאני התם דשור זה שהפריש אין לו
 דמים דהא קי"ל המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום נמא' שאין חיובו של
 הגבד לא משום תשלומו של הכודר ומשו"ה פטר נפשי' בכבש לרבנן בעולת
 העוף לראב"ע . אבל הכא גבי אתרוג מצי למימר הכגול אכא הוה זכינא ליה
 בדמים וקרים כמו שלקחתי אותו ונמא' שיש כאן חיוב דמים שהפסידו ועוד
 יש לחלק באופן אחר שוב שמעתי שמהר"ם מוכן כשא' דין זה והביא ראיה זו
 דפ' מרוב' ע"כ . גם הגאון חכם נבי ו"ל סי' ק"ך דחה דברי מהר"מ מוכן וראייתו
 מהא' דפ' מרוב' בדחיית הר"מ מ"ל ו"ל דשאני התם דהמוכר עולתו ושלמיו לא
 עשה ולא כלום . והעלה שהדבר פשוט וברור שהחוטף אתרוג מיד אחר שקנהו
 לשם מצוה בדמים וקרים קודם החג או תוך החג שחייב לשלם לו כפי מה שהוא
 שוה לימכר לשם מצוה פרי עץ הדר ע"כ . אבל הר"ב אדמת קודש ו"ל בתחל' מ'
 סי' ס"ד כתב דגם התם בזה דפ' מרוב' איכא דלרא דמוכא שהרי קי"ל כפ"ה
 בבבא בתרא דק"ח שיש שאלה בהקדש כמו שיש שאלה בכדרים . וא"כ זה שאמר
 הרי עלי עולה והפריש שור דפ' מרוב' כיון דאי בעי מתגיל על ההפריש' וז'
 שהפריש והו"ל כאילו לא היה הקדש מעולם והרי הוא חולין ונמא' שמהפסידו
 מדמי שור לדמי כבש שנותן לו הגבד ואעפ"כ פטרו ליה לגבד בכבש . ולכן העל'
 שם הרב ו"ל פיקר לדינא גם באתרוג כמו שעסק הר"מ מוכן ו"ל . והרב מהר"י
 נבון

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצות

בבבן ז"ל בשו"ת נחמה בכסף בח"מ סי' י"ב דל"ג ע"ד כתב שהר' מהר" ערוך
ז"ל הקשה לו על האי חילוקא דרבנן הנאון חכם דבי והמ"ל והר' בני יעקב ז"ל
בין אחריו להקיא דפ' מרוב' מהא דקי"ל בב"ב בפ"ה דיש טלה להקדש ובבבן
הרי איכא גס התם נהא דפ' מרוב' דררא דממונא כגו' ושכ"כ הר' אדמת קדש
ז"ל - וכתב איהו ז"ל דאם איתא להא למה אמרו בש"ס או דילמא מזו אחר ליה
אנא מזוה מן המובחר בעינא למיעבד טפי הו"ל למיטען אנא בעינא למיתשל
עלה הרי תנא לחולין והייב אתה לשלם לי שור דנמנא אתה מפסידני ממון -
לא ודאי ע"כ ז"ל דבעיית הש"ס הוא היבא דלית ליה פתח לכדרו כי היכי
דלישתמייל עליה ולכן לא הזכירו טענה זו דהתם ודאי פשיטא דחייב לשלם לו
שור וכל הבעיא היא דוקא היבא דלא מזי למיתשל עליה ולית ליה טענה אלא
משום מזוה מן המובחר בעינא למיעבד ולכן חסיקו דהוטר עגמו בכבש כיון
דליבא דררא דממונא כמ"ס הרבנים הגו' ולא קשיא ליהו מהך דינא דשאלה
דהבא מיירי באופן דלא מזי לאיתשולי עליה דכתיבנא והעיקר כדברי הרבני
ז"ל הגו' ודלא כהרב אדמת קודש ז"ל ע"כ - ולי אי"ס צעיר מאי דדחי מר הרב
מהר"י בבבן ז"ל לדברי מהר"י ערוך ז"ל והר' אדמת קודש ז"ל דאם איתא להא
למה לא אמרו בש"ס או דילמא מזי למימ' אנא מזוה מן המובחר וכו' הו"ל
למיטען אנא בעי למיתשל עליה והרי תנא לחולין וכו' לא ודאי ע"כ כל דבעיי
הש"ס הוא היבא דלית ליה פתח לכדרו וכו' - לאו דחיהה היא כלל חדא דמאי
דהכריח מינה דע"כ ז"ל דהש"ס מיירי היבא דלית פתח לכדרו וכו' - לאו מילת'
היא כיון דקי"ל דפותחין בחרטה אפיו בלא פתח וכדאמר רבא גופי' הכי בפ"ג
דכדרים דכ"ב ע"ב אמר רבא א"ר נחמן הלכת' פותחין בחרט' וכן פסקו כל
הפוסקים - ואיברא שכ"כ הט"ז ביו"ד סי' שכ"ג סק"כ כבר הרבה להשיב על
דבריו הנאון בעל חוות יאיר ז"ל סי' ק"ל ושם הוכיח מכו' מקומו' מהש"ס דאף
בחרט' בלבד בלתי שום פתח מתירין וכן מוכח מדברי הפוסקים ז"ל ומ"ס
רשב"ס ז"ל בב"ב ע"ב שם שיכול לישא על ההקדש ע"י פתח של חרטה עיין מ"ס ע"ד
הנאון חוות יאיר ז"ל שם ועיין בדברי הר' אדמת קדש ז"ל באופן דהא ודאי
דיכול הוא לטעון טענ' זו דבעי לאתשולי עליה ויבא לחולין ובידו הוא לאיתשולי
שהוא מתחרט על הקדשו ויתירו לו - ועוד דעיקר מאי דק"ל להרב ז"ל דאם
איתא הו"ל להש"ס למימ' דהוא טעין אנא בעי למיתשל עליה ותנא לחולין -
לדידי אי"ס צעיר הא ל"ק כלל דאי בא טעון טענה זו דבעי מיתשיל עליה לא
משנחין בטענה זו משום דכיון דנהקדש אין לישא עליו אלא ע"י הדחק דמזוה
היא לקיים נדרי הקדש ובמו שפסק בפ"ע סי' ר"ג סעי' אמרינן דמסתמא
ודאי שאינו נשא על הקדשו להוציא השור לחולין ופשיטא ליה לרבא דליבא
לחייבו להגב בטענותו זו וכי מספקא ליה הוא בטוען טענה זו דאנא בעינא
למיעבד מזוה מן המובחר - ובבן היינו דק"ל להר' מהר"י ערוך ז"ל על הרבני
הגו' דהא הכא נמי איכא דררא דממונא דאי בעי מתשיל עליה וכו' ואפ"ה
לא בא הש"ס לחייב להגב בטענ' זו והיינו ע"כ משום דאש"ג דמזי לאיתשולי
עליה ותנא לחולין - מ"מ כיון דמזוה היא שלא לישא עליו להוציאו מהקדש
לחולין מסתמ' לא ישא עליו ולהכי לא חשבינן ליה דררא דממונא אף שאם רוב'
הוא לישא עליו תנא לחולין - וא"כ מינה נמי להא דאחריו כיון דמזו' דממא
עליה

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה קא

עליה הוא שלא למכרו שהרי איהו צריך לזאת בו בהדור משום זה אי ואנוהו
 דלכא הוא קנה אותו בדמים יקרים . אמרינן מפני כך דמסתמא ודאי שלא
 ימכרו כיון דמצוה עליה לזאת בו ולכן אף שאם ירצה למכרו ימלא דמי שווי
 והדורו לא חשיב זה דררא דממונא לחייב להגב שישלם לו מה שהיה יכול
 למכרו כיון דמסתמא ודאי לא היה מוכרו דומי דההיא דפ' מרוב דהרי עלי עול'
 דלא חשיב דררא דממונא מה שהיה יכול לישא עליו מה"ט . וליכא רק טענה
 דאנא בעינא לקיים מצוה מן המובחר . ולא מחייבין ליה להגב גם בטענה
 זו כדחתם גבי עולה . זה כ"ל דרור בכוונת קושייתו של הר' מהר"י ערוך ז"ל
 על האי חילוקא דרבנן האזון חכם דבי ור' מ"ל ז"ל . וכן כמי היא כוונת
 הר' אדמת קודם ז"ל בדחייתו בזה לדברי הרבנים הנז' וקיים דינו וראייתו של
 מהר"מ מינן ז"ל . האמנם לדידי אי"ש נשיר תמיהא לי על הרב מהר"י ערוך
 ור' אדמת קודם ז"ל מהא שכתב הר"ן ז"ל נכדרי' דפ"ה ע"א עלה דאמרי' התם
 קונם כהנים נהנים לי יטלו על כרחו דה"ט דיטלו ע"כ משום דתרומה לא
 חזיא לא לכהנים וכיון דקא אתי למיסרי עלייהו שויה עפרא בעלמא . וכתב
 עלה הר"ן ז"ל בשם הרשב"א ז"ל ומהא שמעינן שהאוסר הנז' פירותיו על עצמו
 יכולים אחרים ליטול אותן בעל כרחו ואינו יכול לעבד אע"פ שיכול לישא על
 נדרי כיון דהשתא מיהא הא לא איתשיל מיהו היכא דאיתשיל חייבין לשלם דכיון
 דחכם עוקר הכדר מציקרו כיון דאיתשיל הו"ל הנך פירי כיון לא איתסרו עליה
 משולם וכו' וכתב הר"ן ז"ל על דבריו ואני מסתפק בזה לפי שמענה שאסרו
 על עצמו הסקירו וכל שזכה בו אחר קנה כוונ' מן ההפך ואע"פ שאיסור שבו
 הלך ע"י שאלה קנין ממונו של זה אינו בטל שאיני מוצא שאלה בהפקר ומשום
 יטלו בע"כ דאי לא ודאי כיון דנדרים לאיתשולי קיימי דמשום"ה מיקרי דבר
 טל"מ בפ' הנודר מן הירק דכ"ח חיישי' דילמ' מיתשיל וכו' ע"כ . הנה לך
 מפורש יוצא מדברי הרשב"א ור' הר"ן ז"ל או דאפי' בנדרים דלאיתשולי קיימי דמזו'
 לאיתשולי עלייהו וכמ"ס הר"ן ז"ל מההיא דפ' הנודר מן הירק . אפ"ה מי שאסר
 פירותיו על עצמו יכולין אחרים ליטול אותם בע"כ ואינו יכול לעבד . ולא
 אמרי' דכיון דאי בעי מיתשיל עליה דררא דממונא ידידיה אית ליה בפירותיו
 ומצי לעבד על האחרים שבחין ליטלם בטענה זו דאנא בעינא למיתשיל על
 נדרי דלאו טענה היא כיון דהשתא מיהא לא איתשיל אלא שאם אח"כ איתשיל
 לדעת הרשב"א יתחייבו או לשלם לו דמי פירותיו . ולהר"ן ז"ל מספקא ליה אם
 אפי' לבתר דאיתשיל מחוייבי' לשלם כיון דזומן שוכו בהן לא איתשיל . וזכו או
 כוונ' מן ההפך . ועכ"פ צין להרשב"א צין להר"ן כל כמה דלא איתשיל יכולין
 אחרים ליטלם בע"כ ואינו יכול לעבד עליהם בטענה זו דאנא בעי לאיתשולי
 על נדרי ודררא דממונא ידידיה אית ליה בפירותיו בטענה זו . לא דכיון
 דהשתא מיהא לא איתשיל לא חשיב דאית ליה דררא דממונא בהו מפני מאי
 דאי בעי מיתשיל . וכיון שכן לא מקשי הרב מהר"י ערוך ז"ל וכן הרב אדמת
 קדם ז"ל מידי על האי חילוקא דרבנן הר' חכם דבי ור' מ"ל ז"ל ור' בני יעקב
 ז"ל מהא דקי"ל כפ"ה דיש שאלה בהקדש והו"ל גם כהא דאמר הרי עלי עולה
 והפריש שור ובא אחר ונגבו דאית ליה להמפרים השור דררא דממונא ביה
 משום דאי בעי מיתשיל עליה דהא ליתא דאע"ג דאי בעי מיתשיל כיון דהשתא

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה

עשה לא איתשיל לאו דררא דממונא הוי מאי דאי בעי מתשיל עד שמטעם זה אפי' בנדרים דלאיתשולי קיימי מי שאשר פירותיו על עצמו יכולין אחרים ליטלם בע"כ של בעל הפירות ואינו יכול לעכב בטענה דאנא בעינא לאיתשולי על נדרי. וכיון שכן ליכא שום ספק לחייבו להגבש השתא הכא דלא איתשיל לא בטענה זו דאנא בעינא למעבד מצוה מן המוצחר שהרי למוכרו לעולתו אינו יכול למוכרו כדי לחייבו מדין דררא דממונא וכן נמי מטעמא דאי בעי מיתשיל נמי ליכא דררא דממונא כיון דהשתא מיהא לא איתשיל. משא"כ גבי אחרונ דבידו למכרו השתא בדמים יקרים משום חשיבותו דהדור מצוה חשיב שפיר דררא דממונא גמור וכדחלקו הרבנים הכז' ודלא כהר' מהר"י ערוך וזהר' אדמת קדש ז"ל שדחו לחלוק זה של הרבנים ז"ל הכז' והעלה מכאן זה הרב אדמת קדש לדינא דאחרונ נמי כהר' מהר"מ מיינץ ז"ל. ואחרי המחילה רבה מכבודם דלא זכרו שרים להני מילי מעלייתא דכתבו הרשב"א וזהר"ן ז"ל בנדרים. וכן הר' מהר"י גבון ז"ל אישתמיט מייניה דמר דברי הרשב"א וזהר"ן ז"ל דנדרים הכז'. כי לפי דברי הרשב"א וזהר"ן ז"ל גם שיהיה לו פתח לנדרו לא חשיב דררא דממונא האי טענ' דאנא בעי לאיתשולי עלה כיון דהשתא מיהא לא איתשיל וכאמור. ולכן העיקר לדינא כהאשר הורה גבר הנאון חכם גבי ז"ל דגבי אחרונ חייב הגבש או זה שאכדו או פסלו לשלם לו כפי מה שהוא שוה לימכר לשם מלכות פרי עץ הדור. ודלא כמהר"מ מיינץ וזהר' אדמת קדש ז"ל. ומ"ש בשו"ת יריעות האהל לקיים הורא' מהר"מ מיינץ ז"ל אין דבריו מחוורין כלל כהאשר יראה הרוואה דבריו. והעיקר לדינא כדכתבינא וכן הסכים בשו"ת שבות יעקב ח"ב טי' כ"ט בהנאון חכם גבי ז"ל וכן עיקר לדינא. ונמקומות דדנין דין קי"ל עיין לקמן בסמוך:

ב"ח מסתברא בחוטף אחרונ ותפס הכניוק יכול לומר קים לי בודאי ומשלם כפי מה ששוה תוך החג. הר"ב פרי מגדים ז"ל בא"ח חלק משבנות וזה סי' תרכ"ו אות א' הביאו בש' עקרי הד"ט:

ב"ו אם חטף האחרונ קודם החג מהמוכר אחרונים. כולי עלמא מודים דחייב לשלם לו כפי מה ששוה בחג. עקרי הד"ט בשם הר' הכז':

ב"ז אם זה שפסלו לאחרונ של חבירו היה בשוגג. יש לומר דפוסטר נפשי' באחרונ קטן אף להחכם גבי. עקרי הד"ט בשם הר' הכז'. וס' פרי מגדים אינו בידי לראות דבריו וטעמו בזה. כי לדידי לפוס ריהטא אין אני רואה טעם לחלק לדעת הגאון חכם גבי ז"ל דאיתי עלה מטעמ' רבה דהרי היוקו בממון גמור דשוה האחרונ לימכר לשם מלכות פרי עץ הדור. ולפ"ו אין אני רוא' שום טעם לחלק בזה בין פסלו במויד או בשוגג כיון דזו הלכה רווחת דאדם מועד לעולם בין ער בין יסן בין מיוז בין שוגג:

ב"ח אם גזל אחרונ שוה הרבה והביאו לו אחר החג. יש לומר דמאי הגולן פטר נפשי' בהרי שלך לפניך אע"פ שלעת עתה שוה רק מעט. ושמא יש לומר דלא גרע מגרמי דחייב והגזול מחבירו סחורה ביומא דשוקא שוה חלק ולאחר השוק אין שוה לא מעט האם כאמר דמחזיר לו סחורתו. עקרי הד"ט בשם הר' הכז'. ולי אי"ש צעיר כ"ל לאחרונ לאחר החג כיון שאין היוקו כיכר בגופו ובא מאליו שהזול הו"ל בפירות שהרקיבו מקלתן דכח"מ סי' סס"ג סעי' ב'

דיני שצריך לחזור אחר הדור מצוה קב

דאומר לו הרי של- לפניך ולא מחייבי ליה מדינא דנרמי :

ב"ש קטן היודע לנענע לולב כדינו . אביו חייב לקנות לו לולב כדי לחנכו במצות . ש"ע סי' תרכ"ו . ויודע לנענע לולב כדינו איתא בירוש' לח סוף דבר לנענע לא מוליך ומביא מצלה ומוריד כשורה ומנענע והביאו מרן בב"י והיינו כדינו דכתב כאן בש"ע . ובפסקי תוס' פ"ק דערכין אות ג' כתוב קטן היודע מקום שמנענעים בו בהודו ובאנא תחלה וסוף חייב בלולב ע"כ . ובתוספו' לא נמצא כן במ"ש המגיה לפסקי תוס' שם . וכבר כתבתי דבירוש' אמרו שיודע לנענע כדינו דהיינו מוליך ומביא וכו' :

ד' בהא דכתב מרן דאביו חייב לקנות לו לולב וכ"כ הטור . הקשה רש"ל דהא בהדיא שנינו חייב בלולב ולא כ'אמר שם דצריך לקנות לו לולב במ"ש גבי תפילין היודע לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין וכן למקצת גאונים גבי ציצית גורסין אביו לוקח לו ציצית אבל בלולב ה'כן חייב בלולב . והטע' פשוט פ"ל לקנות לו לולב בפני עצמו כי לאחר שיצא בו אביו יתננו לבנו לדרך עליו משא"כ תפילין ע"כ . וכתב הב"ח לתרץ דלמאי שכת' בפ"י תרנ"ב דהמקדק במעשיו יעש' כאנשי ירושלים שהיה אדם יוצא ולולבו בידו וכו' א"כ צ"ל לקנו' לו לולב דהא טיף הבא כמי הך טעמ' דשייך גבי תפילין ומשנ' ובריית' דנקטי חייב בלולב איירו דוקא בסתם בני אדם ע"כ . וזה ודאי דוחק רב . והט"ז כתב דאינו יודע מאי ק"ל לרש"ל דזה מיירי כמי שידו משנת' לקנות לבנו לולב א' יעש' כן כדי שגם בנו יוכל לדרך בשע' שהצבור אומרים הלל שזה יותר טוב ממה שיצרך אח"כ ע"כ . וגם זה הוא רב הדחק . גהתום' ו"ל בפ"ק דערכין ד"ב ע"ב ד"ה אביו לוקח לו תפילין כתבו כרש"ל וז"ל וגבי ציצית לא נקט ליטנא דלוקח דמסתמא טלית יש לו וגבי לולב נמי יכול לזאת בלולבו של אביו אי נמי משום דתפילין דמיהס יקרים שייך בהו לקיחה ע"כ . הרי שכתבו להדיא כרש"ל דגבי לולב לא נקט אביו לוקח לו לולב לפי שיכול לזאת בלולבו של אביו . וכבר הר' מהרי"ח ו"ל בס' חקרי לב א"ח ח"א סי' קכ"ח תמה על הב"ח ורש"ל שלא זכרו דברי התוס' דערכין . ואיזהו ז"ל טרח לזלות בישוב דברי הטור ומרן הש"ע ולא פלגה בידו לבא לכלל יסוד ואסיק דרפיא בידו אי אביו חייב לקנות לולב לבנו מדין חיובך :

ד"א האפוטרופסין של יהומים עושי' לקטני' לולב וסוכ' וציצי' וסופר ותפילין ומוזות ומגילה . כללו של דבר כל מצות עשה שיש לה קצבה בין שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים עושים להם ואע"פ שאינם חייבים במצו' מכל או המצות לא כדי לחנכן . הרמב"ם סוף הלכו' נחלות והטור ופ"ע ח"מ סי' ר"ן סעי' ט"ו . והיא ברייתא בניטין דכ"ב ע"א :

ד"ב גסתפקתי בהא דקטן אביו צריך לקנו' לו לולב לדעת הטור ומרן הש"ע בדלעיל או' ל"א . וכן אפוטרופוס דלוקח לולב לקטן בדלעיל בסמוך . אי צריכי האב או האפוטרופוס לקנות הלולב בתוספת שליש דהדור מלו' כדין הגדול דחייב להוסיף שליש להדור מצוה . מי אמרי' כיון דגם מצוה דרבנן לוקחים האב או האפוטרופוס לקטן לחנכו ככתוב לעיל באו' הקוד' . חייבין לקנות לו גם לולב בתוספ' שליש להדור מצוה כיון דחייב דרבנן הוא להוסיף שליש להדור מצוה . או דליתמא ע"כ לא מחייבי ליקח להם אפי' מצוה דרבנן

דיני שצריך לחזור אחר הדור ביצוה

אלא כשכל עקר קיום המצוה היא לדבנן כמגילה וביצוה. אבל היבא דעיקר המצוה היא דאורייתא או דרבנן ויוצאין בה י"ח אף שאין לה הדור רק דלכתחלה חייבו רבנן לקנות בתוספת שליש להדור מצוה. לא מיחייב האב או האפוטרופוס לזכור אף בחיוב זה הכוסף על עיקר המצוה שחייבו רבנן להדור המצוה. ולא צריך האב לקנות לקטן אלא אתרוג או לולב שיש בו הטיעור שראויין לזאת בהם. וכן האפוטרופוס אינו רשאי להוציא ממצות היתומים לקניית אתרוג או לולב בתוספת שליש להדור מצוה. ולא מצאתי בעת ראיה גמור להכריז בזה והדב' נא"ת.

דינים חשיבים ללולב

א' לולב שנפרדו עליו זה מעל זה ולא נדלדלו בעלי החריות. כשר אפילו לא אגרו. ש"ע סי' תרמ"ה. דהיינו שנפרדו כמו ענפי השבט שעומדין פרודו ויכולין לאגדן :

ב' אע"ג דלולב שנפרדו עליו כשר. מכל מקום מצוה מן המצוות דלולב שאין עליו פרודו לגמרי. מורס בהגה"ה בשם ה"ה ור"ן :

ג' נפרדו עליו והוא שידלדלו משדרו של לולב בעלי החריות פסול. ש"ע. דהיינו שאינן עולין עם השדר' אלא תלוין למטה. מורס בהגה"ה בשם הר' המגיד :

ד' אם השדרה בעצמה נפרדה ונשברה ותלויה למטה. כ"ל דכשר דדוקא ברוב עלין פסול דדמי לזכמה שנשברו רוב זלעותיה טרפה ונשברה השדרה כשרה. וכן משמע דרי"ו דהוי כעין שפירשתי. ומ"מ יש לאגדו עם שלא יפול למטה. מג"א. אבל הר' יעב"ץ סי' ע"א ערער על המג"א בזה והחמיר בנשברה שדרתו. ברכ"י. וה"ף בשאר ימים כתב שם הר' יעב"ץ דיש לפסולו :

ה' אם נפרדו ונעקרו עליו למטה מן השדרה כל שכן דפסול אפי' אגדן. וכן אם נתקשו העלין כעץ ואינו יכולין לחברן א' השדרה פסול. וכל זה ברוב עלין. אבל אם מיעוט עליו נעשו כך ושאר עלין נשארו דעדין הלולב נשאר מכוסה בעליו כשר. מור"ס בהגה"ה. והא דכתב וכל זה ברוב עלין. הוא הדין ברוב כל עלה ועלה. ב"י. מג"א :

ו' חס נפרדו ונעקרו עליו למטה מן השדרה כל שכן דפסול אפי' אגדן. וכן אם נתקשו העלין כעץ ואינו יכולין לחברן א' השדרה פסול. וכל זה ברוב עלין. אבל אם מיעוט עליו נעשו כך ושאר עלין נשארו דעדין הלולב נשאר מכוסה בעליו כשר. מור"ס בהגה"ה. והא דכתב וכל זה ברוב עלין. הוא הדין ברוב כל עלה ועלה. ב"י. מג"א :

ז' חס נפרדו ונעקרו עליו למטה מן השדרה כל שכן דפסול אפי' אגדן. וכן אם נתקשו העלין כעץ ואינו יכולין לחברן א' השדרה פסול. וכל זה ברוב עלין. אבל אם מיעוט עליו נעשו כך ושאר עלין נשארו דעדין הלולב נשאר מכוסה בעליו כשר. מור"ס בהגה"ה. והא דכתב וכל זה ברוב עלין. הוא הדין ברוב כל עלה ועלה. ב"י. מג"א :

ח' חס נפרדו ונעקרו עליו למטה מן השדרה כל שכן דפסול אפי' אגדן. וכן אם נתקשו העלין כעץ ואינו יכולין לחברן א' השדרה פסול. וכל זה ברוב עלין. אבל אם מיעוט עליו נעשו כך ושאר עלין נשארו דעדין הלולב נשאר מכוסה בעליו כשר. מור"ס בהגה"ה. והא דכתב וכל זה ברוב עלין. הוא הדין ברוב כל עלה ועלה. ב"י. מג"א :

ט' חס נפרדו ונעקרו עליו למטה מן השדרה כל שכן דפסול אפי' אגדן. וכן אם נתקשו העלין כעץ ואינו יכולין לחברן א' השדרה פסול. וכל זה ברוב עלין. אבל אם מיעוט עליו נעשו כך ושאר עלין נשארו דעדין הלולב נשאר מכוסה בעליו כשר. מור"ס בהגה"ה. והא דכתב וכל זה ברוב עלין. הוא הדין ברוב כל עלה ועלה. ב"י. מג"א :

י' חס נפרדו ונעקרו עליו למטה מן השדרה כל שכן דפסול אפי' אגדן. וכן אם נתקשו העלין כעץ ואינו יכולין לחברן א' השדרה פסול. וכל זה ברוב עלין. אבל אם מיעוט עליו נעשו כך ושאר עלין נשארו דעדין הלולב נשאר מכוסה בעליו כשר. מור"ס בהגה"ה. והא דכתב וכל זה ברוב עלין. הוא הדין ברוב כל עלה ועלה. ב"י. מג"א :

יא' חס נפרדו ונעקרו עליו למטה מן השדרה כל שכן דפסול אפי' אגדן. וכן אם נתקשו העלין כעץ ואינו יכולין לחברן א' השדרה פסול. וכל זה ברוב עלין. אבל אם מיעוט עליו נעשו כך ושאר עלין נשארו דעדין הלולב נשאר מכוסה בעליו כשר. מור"ס בהגה"ה. והא דכתב וכל זה ברוב עלין. הוא הדין ברוב כל עלה ועלה. ב"י. מג"א :

יב' חס נפרדו ונעקרו עליו למטה מן השדרה כל שכן דפסול אפי' אגדן. וכן אם נתקשו העלין כעץ ואינו יכולין לחברן א' השדרה פסול. וכל זה ברוב עלין. אבל אם מיעוט עליו נעשו כך ושאר עלין נשארו דעדין הלולב נשאר מכוסה בעליו כשר. מור"ס בהגה"ה. והא דכתב וכל זה ברוב עלין. הוא הדין ברוב כל עלה ועלה. ב"י. מג"א :

יג' חס נפרדו ונעקרו עליו למטה מן השדרה כל שכן דפסול אפי' אגדן. וכן אם נתקשו העלין כעץ ואינו יכולין לחברן א' השדרה פסול. וכל זה ברוב עלין. אבל אם מיעוט עליו נעשו כך ושאר עלין נשארו דעדין הלולב נשאר מכוסה בעליו כשר. מור"ס בהגה"ה. והא דכתב וכל זה ברוב עלין. הוא הדין ברוב כל עלה ועלה. ב"י. מג"א :

יד' חס נפרדו ונעקרו עליו למטה מן השדרה כל שכן דפסול אפי' אגדן. וכן אם נתקשו העלין כעץ ואינו יכולין לחברן א' השדרה פסול. וכל זה ברוב עלין. אבל אם מיעוט עליו נעשו כך ושאר עלין נשארו דעדין הלולב נשאר מכוסה בעליו כשר. מור"ס בהגה"ה. והא דכתב וכל זה ברוב עלין. הוא הדין ברוב כל עלה ועלה. ב"י. מג"א :

כשר. ואם אין ראשו זה של מגיע לצד עיקר של זה. או שאין לו הרב' עליון זה על זה לא מכל צד יוצא אחד למטה לעיקרו ועולה על ראשו פסול. ט"ע :
 ט' לולב שיכשו רוב עליו. פסול. ושיעור היבשות כשיכלה מראה ירקות שבו וילבינו פכיו. ט"ע. וכן הדין אם יבש רוב שדרתו. מור"ם בהנה"ט
 בשם הטור. אבל מרן ז"ל בב"י כתב דאין מזוי שיהא שדרתו יבש והעלין לחין וליבא לספוקי בזה. ובשיעור היבשות יש אומרים דלא מיקרי יבש לא כשנתפדד בצפורין מחמת יבשותו. וכן כוהנן במדינות או שאין לולבין מזויין. מור"ם בהנה"ט. וכדי ליישב המנהג כתב מורם כן. אבל כד מובא שכל היבשות רוב הפוסקים לזה דא"כ לעולם לא יפסל. על כן הרובה לזאת ידי כל הפוסקים יזהר שלא יטול לולב שכלה כל ירקות שבו לנמרי אם אפשר לו. ט"ז. ולענין ברכה על לולב היבש עיין לקמן בדינים השייכים ללולב וברכתו הלא המה כתובים בתחל' תפלת שחר' אלל ברכת הלולב :

א' נקטם ראשו דהיינו שנקטמו רוב העלין העליוני' פסול. ט"ע. ואם נקטם העלה העליון האמצעי שעל השדרה פסול. ודוקא דאיכא אחר. אבל ליבא אחר מדרכין עליו. מור"ם בהנה"ט בשם המדכוי ומנהגים. פירוש מרן ה"ט
 מיירי בלולבין שהם כלין בשלשה עלין באמצע. וקאמר דבקטימת רובן דהיינו שנים מהם פסול ודלא כבעל העטור שמכריך שיקטמו כל הג' אבל מ"מ כריך שיקטמו השנים מהם ואם לא נקטם רק האחד אפי' יהיה האמצעי כשר כיון שהרוב שלמים. ומור"ם שכתב ואם נקטם העלה האמצעי שעל השדרה פסול אינו חולק על מ"ש הש"ע מדלא כתב וי"א. לא מור"ם מיירי בלולבין שכלים בעלה אחד באמצע והשני עלין בשני צדדין של זו אינן פולין עם זו בשוה מעיקרן לא היו עיקרן למטה מעיקרן של זו האמצעי ולכן פסול באחת לבד כי אין שם לא אחד. כ"כ הר' בית דוד ז"ל בא"ח הלכו' לולב סי' תמ"ז. אבל הר"ב זרע אמת ח"ג בא"ח סי' ע"ב דחה דברי הרב צ"ד הכו' והכריח דע"כ מרן הש"ע נמי מיירי בסתם לולבין דעולין בעלה אחד והשנים העולין משני צדדין קרי להו עלים העליוני'. וסובר מור"ם דהש"ע ר"ל דנקטמו שנים מהג' עלים העליונים במשהו פסול. ולכן כתב הוא על דבריו ואם נקטם עלה העליון האמצעי שעל השדרה פסול וזיין הה"מ והר"ן. וכוונתו דלה"מ והר"ן אף בנקטם העלה האמצעי לבד פסול ולא דק למכתב זה בשם י"א וכמ"ש ע"ד הט"ז. והר"ב זרע אמת טס כתב דמ"ש מרן הש"ע נקטמו רוב העלין העליונים פסול רכ"ל הרוב של שני עלים העולין מראש השדרה ובפי' הראשון שכתב בב"י בדעת הרא"ם ז"ל :

י"א יש לולבין שהם כלים בשני עלים באמצע ולא מיפסלי לא בנקטמו השני העלים. כן מובא בב"י. בית דוד טס :

י"ב מהא דמבואר בב"י בלולבין שהם כלים בשני עלים באמצע דלא מיפסלי לא בנקטמו השני עלים ככו' באו' הקודם. מכאן נראה שכלולב שכלה בעלה אחד באמצע דאמרינן שאם נקטם הוא לבדו פסול. אם לא נקטם רק הדף האחד שלו והדף השני קיים כשר. דבעינן נקטם כל הראש כלולב שכלה בשני עלין דבעינן שנקטמו שניהם משום דשניהם הוו ראש אחד שלא נקטם כל הראש כשר. בית דוד טס. אבל צסי' תמ"ח חזר הרב ושנה משנתו זו וחזר

דינים השייכים ללולב

בין מהאי סדר' וכתב דיש לדחות דהכא לא שייך לומר כיון שנשאר חצי ראש שלם
שחצי ראש זה דבעלה אחד כי האי דנדון זה דכלה בעלה אחד הוא גרוע שהוא
אחד מכפל העלין שהוא שם פסול שהרי העלין זריכין להיות דבוקין מנבן
וכשנשאר יחידיו הוי הנשאר דבר של שם פסול. משא"כ בכלה בשני עלין דהעל'
הנשאר קיים היא עלה גמורה בשני כפליה. ואין סברא בכלה בעל' אחד ששכפיל
שנשאר כפל השני של העלה שלם פיהא כשר ולא יחשב נקטס ראשי דאותו הכפל
שנשאר שלם אינו חשוב כלום שאין לו שם עלה ע"כ. וכן הוא עיקר ודלא כהר'
עקרי הד"ט שהביא לנו בא"ח סי' ל"ג או"כ א"מ"ש הר"ב ד"ב בסי' תמ"ו ולא הביט
אחריו בסי' המ"ח כי שם הדר ביה פה הר' ב"ד מהאי סדר' והעל' דפסול וכנו':
ו"ג לולב שכלה בשני עלין ואכלו עכברים פשט בשני העלין ונקבו. בראה
שאין זה קרוי קטוס כיון שכל העלין קיימים ואינו אלא נקב בעלמ' דחסרון
ולא מליכו שנקב פוסל אלא באתרוג לו כלולב ואין להוסיף על הפסולין שמנו
חכמים כמ"ש הב"י ו"ל ס"ס תרמ"ה בשם הרא"ש ו"ל. ה' בית דוד שם סי'
תמ"ו. ולי אי' שצריך יש לפקפק קצת בזה לפי מ"ש ה"ן לפסול בקטימ' ראשו
אפי' בכל שהוא לפי שגשו ראשו של לולב בחוטמו של אתרוג דאפי' כל שהוא
פוסל בו ע"כ. דלפ"ז אפשר שהוא הדין בנדון זה של הר' בית דוד ו"ל דפסול
לדעת הר"ן באתרוג דנקב פוסל בו. ואף שיש קצת לחלק מ"מ לא ברירא לי
כל כך הוראתו של הר' ב"ד הלזו לפי דברי הר"ן ו"ל הכו'. ולכן נכון להחמיר
לכתחלה ביש אחר שלם לגמרי:

ו"ד לולבין שהתיומת שלהן קטומה במשהו לפי שהעלין שלהן חדין ודיקין הרבה
בשרים אף שנקטמו במשהו חודי התיומ'. מכח ספיקי דפלוגת' דלהראב"ד
אינו פסול אלא בנקטס מהעלין שבראשו עם מעט מהשדרה. ולבעה"ע בעינן
נקטמו כל הג' עלין העליוני' עד השדרה. ולהי"א שהביאו הה"מ והר"ן בעינן
שנקטס רוב העלה האמצעי. הר"ב ורע אמת ח"ג בא"ח סי' ג' ע"ב. וכ"כ הר'
עקרי הד"ט לא"ח סי' ל"ג או"כ כ"א בלולבים שראשי העלים העליונים יש בהם
בקוץ ארוך קצת ודק מאוד ונקטמו כל הקוצים הללו והעלים נשארו שלמים
דכשרים מכח ספק ספיקא כנו':

פ"ו מ"ש מור"ס בשם המרדכי בנקטס שגשגין לו אחר מברכין עליו. כתב
ע"ד הר' ב"ח דלא דק מור"ס בזה כי המרדכי בשם הרא"ש אהדס קאי.
אבל כלולב פסול לכ"ע וכן משמע בגמ' ע"כ. וכן עיקר למציין בס' יראים.
מג"א. וכ"כ רבינו מנחם ז"ל בנימוקיו על הרמב"ם לה' לולב וז"ל וכשאמרו
שעת הדחק שרי ה"ה ביבש. אבל בקטוס אפי' בשעת הדחק אין מברכין עליו
שאינו הדור כלל והביא ראיה מהירוש' ע"כ והביאו הר' יד אהרן ו"ל וכתב דכן
עקר כמ"ש הב"ח והרב תפארת שמואל דהמרדכי אהדס קאי:
פ"ז איתא בירוש' נקטס אין זה הדור. וא"כ פסול כל ז' מפני שאינו הדור.
חזן מנסדק ונחלקה התיומת דפסולין משום לקיחה תמה כשרים בשני
טיין סי' תרמ"ט. מג"א:

ו"ז טוב לזהר לחוש להחמיר לכתחלה לסדרת רבנותא דסברי דבעינן שלא
יהא קטוס כלל העלה האמצעי. אכן בשעת הדחק יש לברך עליו כל שלא
נקטמו רוב עליו כפסק מרן שקבלנו הוראתיו. אכן החושש שלא לברך על
לולב

דינים השייכים ללולב

קד

לולב שקטום העלה האמצעי לחוש לסדרת הפוסלין אפי' בדליכא אחר לא הפסיד כיון דברכות אינן מעכבות דמידי פלוגתא לא נפקא והנכון לענין מעט' הוא דכל הפוסלין מחמת מומין בשעת הדחק בטולי בטלינן להו וברובי לא מצרכינן כמ"ש מרן בש"ע סי' תדמ"ט וא"כ מי שחושש לסדרת הרבנותא דפוסלין בעלה העליון בלולב ודאי נכון הוא שלא לברך עליו. הר' מהר"י נכון ז"ל בס' גט מקושר בביאורו לתוספי הרא"ס דק"ך ע"א וב' :

י"ח נסדק. אם נתרחקו שני סדקיו זה מזה עד שיראו כשנים פסול. ש"ע. ואפי' לא נחלקה התיומת העליונה בענין שיפסל הלולב מנה נחלקה התיומת. מורס בהגה"ה. דהיינו שלא נחלקה התיומת רק העליון שאלל התיומת העליונה. גנ"א. והט"ז כתב דהיינו אפי' לא נסדק העלה האמצעי עד השדרה מ"מ פסול אם אותו הסדק מרחיב השני ראשי הסדק עד שנראין כשנים והיינו כהימנך דאיתא בגמ' ע"כ. וכ"כ הללוס וז"ל ואפי' לא נסדק רוב העלה אלא מיטוטו הואיל וכר'א' כשנים פסול. אבל אם נסדק רוב העלה האמצעי אפי' הוא לבדו יש הוסיף ואפי' לא נתרחק הסדק עד שנרא' כשנים כמו שנתבאר למעלה ויש מהירין ע"כ :

י"ט יש לו כמין קוליס בשדרתו. או שנכמת ונכוון. או שהוא עקום מלפניו שהרי שדרו כגז בעל חטורת פסול. וכן אם נעקס מאחד מזדיו פסול. אבל אם נעקס לאחריו כשר שזו היא ברייתו. ש"ע. ורבינו ירוח' כת' ח' כתב דיש גורסין בגמ' בהפך היו עקים מלפניו כשר. מלאחריו פסול. וכתב מרן בב"י על גירס' זו שאפשר שלגירס' זו הפירוש הוא לז' השדר' ולאחריו הוא הלז' האחר. ורש"י ז"ל פי' לאחריו שנעקס לז' שדרה. מלפניו לז' שכנגד השדרה וכו'. וכ"כ הר"ן ומדפירשו בתחלה לאחריו מוכח דגרסי בגמ' ל"ש אלא לאחריו וכו'. שלא כגירסתנו ואפ"ה מפרשי לאחריו לז' השדרה. וכ"כ הרב מהר"מ מן' חביב ז"ל בס' כפות תמרים לדעת רש"י והר"ן הדין בהפך דלאחריו לז' השדרה פסול ולפניו לז' שכנגד השדרה כשר. ותמה על מרן שכתב בב"י פי' רש"י והר"ן וכתב שכ"כ הרמב"ם שהרי הרמב"ם כתב כגירסתנו דלפניו פסול ולאחריו כשר. ואסיק הר' ז"ל דמשום הילוך הגירסא' הללו ושינוי הפירו' יש לפסול עקום בין לפניו בין לאחריו. אלא שהוא מבטל דעתו מפני דעת מרן דהסכים כל הגירסא' לפירוש אחד כדעת הרמב"ם ע"כ. והרב מהר"י נכון ז"ל בס' גט מקושר בביאורו לתוספי הרא"ס דק"ך הביא דברי הר"מ מן' חביב הכו' והעלה לדיכא דטוב ליוזר לבתחלה לזאת ידי ספק לכ"ע שלא יהיה עקום כלל לשום ז' . אבל היכא דלא אפשר יש להחמיר דוקא בעקום לפניו אבל לאחריו אין להחמיר כיון דעינינו הרואה שהוא דרך ברייתו :

ך' בגמ' אמרי' עקום דומה למגל וכתב רש"י ז"ל עקום דומה למגל חדא מילתא היא. ומשמע לי דנקט דומה למגל ללמד שאע"פ שהוא עקום קצת לא מיפסל עד שיהיה עקום לגמרי דומה למגל וכן נרא' מדברי הרמב"ם שכתב שהוא כגז בעל חטורת. מרן ז"ל בב"י. ולזה כתב בש"ע כלשון הרמב"ם כגז בעל חטורת לאפוקי אם הוא עקום קצת דכשר :

ב"א עקום היינו שנתעקס כלפי פניו וחזר ונתישר עד שנרא' כמין חטורת. הרדב"ז ז"ל בישנות סי' רנ"ח. והקשה על דבריו הר' מהר"מ מן' חביב ז"ל דבבריות'

דינים השייכים ללולב

דבר צריית' אמרו עקום דומה למגל והמגל אינו חוזר ומתיישר בראשו לא ראש המגל כשאר עקום . ומנעקס לאחריו דהוא צרייתו שמעינן דפירו' נעקס לפניו היינו דנעש' כמגל חע"ג דלא חזר ונתיישר . ואם חזר ונתיישר נמי פסול ע"כ . ולי' אי"ס לעיר נ"ל דמאי דמקש' על הרדב"ז ממאי דקאמ' בצרייתא עקום דומ' למגל לאו קאיא היא דאיכא למימר דדומה למגל לענין זה שיהיה עקום כל כך עד שיהיה עקמומיותו דומה לעקמומיות המגל . לאפוקי אם אינו עקום כל כך בעקמומ' מגל לא שהוא עקו' קצת כשר וכמ"ס מין ז"ל צ"י דלהכי קאמר עקום דומה למגל לאפוקי עקום קצת כתבתי דבריו בזה הענין . אבל אינו כמגל למימר לענין זה נמי שאינו חוזר ומתיישר בראשו כמגל כשאר עקום בראשו . והכי מוכח מדקאמר עקום דומה למגל ולא קאמ' עקום כמגל . והיינו משום דאינו רצ"ל שיהא כמגל ממש רק דומה לו בשיעור העיקום שיהיה עקום כל כך עד שיהיה עיקומו דומה לעיקום המגל לאפוקי עקום קצת דכשר . אבל לענין זה שחוזר ומתיישר אינו כמגל דמגל כשאר עקום בראשו והלולב חוזר ונתיישר עד שנרא' כמין חטוטרות כמ"ס הרדב"ז . וכן מוכח מדברי הרמב"ם ומין ז"ל בש"ע שכתבו שהוא כגב בעל החטוטרות . ומ"ס הר"מ מהר"מן חביב ז"ל דמנעקס לאחריו דהוא צרייתו שמעינן דפי' נעקס לפניו היינו דנעש' כמגל חע"ג דלא חזר ונתיישר . גם מזה אינו מוכרח דאולי הרבה לולבים צרייתם כה"ג עקומים לאחרים וחוזרים ומתיישרים בראשם ולהכי כשרים משא"כ לפניו שאין רוב לולבין גדלין עקומים אפי' כמגל ממש . ולכן לפניו בכל גוונא פסול . כל שעקום דומה למגל בין חוזר ומתיישר בראשו בין אינו חוזר ומתיישר פסול שאינו צרייתו הנל לאחריו בין אינו חוזר ומתיישר בראשו בין חוזר ומתיישר בראשו צרייתו הוא וכשר . באופן דמאי דמקשה מר הר"מ מן חביב ז"ל על פי' הרדב"ז בעקום לדידי לא קאיא מידי על פי' הרדב"ז ומדברי הרמב"ם ומר"ן בש"ע משמע דעקום פרושו שחוזר ומתיישר בראשו דבהכי הוי שפיר כגב בעל חטוטר' . ולפי זה עקום לאחריו דכשר אף בעקום בכה"ג דהוא דומה למגל בשיעור עיקומו אבל הוא חוזר ומתיישר בראשו שנרא' כגב בעל חטוטרות כשר . ומיהו לענין דיכא עדין צריך לי עיון בזה כי אנכי לא ידעתי אם יש לולבים שיהיו דרך גדילתן עקום לאחרים' בכה"ג או לא . דבהא תליא הכשרו או פיסולו . ועיין לקמן או' : ב"ב אם נעקמו העלי' הנמשכו עם השדר' חע"פ שהשדר' ישרה פסול . הרדב"ז ז"ל שם . ועיין לקמן או' :

ב"ב טעמא דעקום דומה למגל דפסול . הוא לפי שאינו הדר . וכיון שמטעם זה הוא פסול אם יכול לתקנו לטעמא עקמומיותו וליישרו על ידי שיתכנו במצבם . יתקננו והוא כשר . הר"מ מהר"י חנ"י ז"ל בשם הלק"ט ח"ב ס"ס רכ"א . וא"ג שגדל בפיסול והרי פסק מורס ז"ל בהג"ה סי' תרמ"ט ס"ה באתרוג יפס או מוכר שפסול כל ז' ימים אף אם חתך היבשות או הנמור פסול הו"ל ובא מכח פסול עיין לקמן בדיני דברים הפוסלים בד' מיני' . שאני התם שגם אחר התיקון ניכר שהיה פסול וכמו שכת' בהג"א פר' לולב הגזול דחע"ג דבהדס שעבדו מ' ימים אם מיעטן כשר חע"פ שבא מכח הפסול . התם משום דאינו ניכר המיעוט דיש שגדל בו ענבים הרב' ויש שגדל בו מעט ע"כ . וא"כ הכא כלולב עקום דכי מתקנו ע"י שנותנו במצבם ונעש' ישר שאינו ניכר שהיה עקו' מקוד' כשר כגבדו מרוב

רִיגִים הַשִּׁיבִים לְלוּלָב קה

מִי־זֶה דֹהֵם רֹאשׁ מִיַּעֲטֹן כֶּשֶׁר מֵה־ט'. וּלִפְנֵי צִדִּיק שְׁלֹא יִהְיֶה נִיכָר כָּלֵל זֶהִי־עֶקֶז.
 ב־ד' אִם כְּפֹף בְּרֹאשׁוֹ פֶּסוּל. וְדֹקָא כִּשְׁדֶּרְתּוֹ כְּפֹפֶה אֲבָל עָלָיו כְּפֹפִין בְּרֹאשׁוֹ
 כְּמוֹ שֶׁדֶּרֶךְ לִהְיוֹת הִרְבֵּה לְלוּבִין. כֶּשֶׁר י־ט'. דְּכַפִּיפֵת הִרְאֵשׁ לֹא מִיקָרִי
 כְּפִיפֶה דְכִיּוֹן דְּכוּלּוֹ זָקוֹף רַק שְׁעָלָיו הֶעֱלִיגִים כְּפֹפִים מֵעַט לֹא מִיקָרִי כְּפֹף.
 וְאֵבִי אֹהֵב אוֹתוֹ יוֹתֵר לְאֶחָת בּוֹ לִפִּי שֶׁאֵין הֶעֱלִין כִּחְלָקִין וְתִיּוּמָתוֹ קִיּוּמָת.
 כ־כ' הִרְאֵשׁ ז'ל בְּתִשְׁוֹ כָּלֵל כ־ד סִי י' :

ב־ה' כְּפֹף פִּי רִשׁ"י רֹאשׁוֹ כְּפֹף כְּאֲגֻמּוֹן דְּמוּת לֹאִישׁ נֶגֶן וְהִזְקֵן שְׂרָאִשִּׁים
 כְּפֹפִים לְמִטָּה ע־כ'. וּבִתְבַּר הֶר' מֵה־ר"מ י' חֲבִיב ז'ל בִּס' כְּפֹת תַּמְרִים
 דְּמִשְׁמַע מִפִּי רִשׁ"י דִּלְרֹאשׁ הֶעֱלִין קֶאֱמֵר אֶע"פ שֶׁהִשְׁדֶּרֶה יִשְׂרָאֵל כְּפִיפֵת רֹאשׁ הֶעֱלִין
 מִיקָרִי כְּפִיפֶה ע־כ'. וְכ־כ' הִרְדֵּב ז'ל בִּישְׁנוֹת סִי רִנ"ט וז'ל תִּנְיָא לְלוּב וְכו'
 כְּפֹף סָדוֹק עֶקֶס דְּוִמ' לְמַגֵּל פֶּסוּל. וְפִי כְּפֹף שְׂרָאִשׁוֹ כְּפֹף כְּאֲגֻמּוֹן וְרֹאשׁ
 הַלוּלָב הוּא רֹאשִׁי הֶעֱלִין וְלֹא רֹאשׁ הַשְׁדֶּרֶה וְכִיּוֹן שֶׁהוּא כְּפֹף לִפְנֵי אֵין זֶה דֶּרֶךְ
 גְּדִילָתוֹ שֶׁאֵין הֶעֱלִין כְּכַפְפִּין אֹל לְאַחֲרֵיהֶן לֹא לִפְנֵיהֶם תִּדַּע דִּרְאִשׁוֹ הוּא רֹאשׁ
 הֶעֱלִין דִּתְנֵן נְקֻטָּס רֹאשׁוֹ פֶּסוּל וְהִיכְּנוּ רֹאשׁ הַעֲלָה הֶעֱלִין וְכ־כ' הַמִּפְרָשִׁי וַיִּגִּיד
 עָלָיו סָדוֹק הִיכְּנוּ כְּמִי שֶׁנִּסְדָּק עָלֵיוֹ עַד דַּעֲבִיד כִּי הִימָנֵק וְכו' וז'ל הֶר"ן ז'ל
 וְכֵן זֶה שֶׁאָמְרוּ בְּבִרְיֵית 'בְּנֵי לְלוּב כְּפֹף סָדוֹק בַּעֲלָה זֶה אָמְרוּ וּמִשְׁמַע דְּפֶסֶל
 בְּכָל דְּהוּ לִפִּי שֶׁעָשׂוּ רֹאשׁוֹ שֶׁל לְלוּב כְּחוּטְמוֹ שֶׁל אֲתֵרוֹן דִּלְפִּי. כָּל דְּהוּ פֶּסֶל בּוֹ
 ע־כ'. וְהֶעֱפִי שֵׁט חוֹלְקִים. עַל סִבְרָא זֶה יֵשׁ לְסֻמוֹךְ דְּכָל הַפְּסוּלִין פֶּסֶלִין בַּעֲלִין
 הַנִּפְשָׁכוֹת עִם הַשְׁדֶּרֶה. וְהַטּוֹר מְכַשִּׁיר בַּעֲלֵיו כְּפֹפִין בְּרֹאשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁדֶּרֶךְ הִרְבֵּה
 לְלוּבִין ע־כ'. וְנִכְּוֹן לְהַחֲמִיר כִּפִּי הַסִּבְרָא הִרְאֵשׁוֹכָה וְתוֹ דְּפִשְׁטָא דְּבִרְיֵית 'הִנֵּי
 מִשְׁמַע עֲבָד הִרְדֵּב ז'ל. אֲבָל מִדְּבָרֵי מִרְן ז'ל בִּב' שֶׁהִבִּיא פִּי רִשׁ"י עַל דְּבָרֵי
 הַטּוֹר מוֹכַח דִּח"ל דִּרְאִשׁוֹ כְּפֹף כְּאֲגֻמּוֹן דְּכַתֵּב רִשׁ"י כּוֹנְנָתוֹ עַל רֹאשׁ הַשְׁדֶּרֶה
 כ־ט' הַטּוֹר. וְהִרְטִב"א ז'ל בְּחִי' לְסוּכָה לְסוֹף דִּל"א ע־ב סִד"ה אֶר"ה אֶר"ר
 חֲכִינָא כְּתִב ז'ל אוֹתָן לְלוּבִין שְׂרָאִשִּׁי הֶעֱלִין כְּפֹפִין אֵבִי חוּטֵשׁ דִּהֵא תְּכִי כְּפֹף
 פֶּסֶל וְכְּפֹף הִיכְּנוּ כְּפִיפֵת הִרְאֵשׁ כְּדַתִּי' הַלְכוֹף כְּאֲגֻמּוֹן רֹאשׁוֹ. וְאִפִּי' הַעֲלָה
 הֶאֱמַלְעִי חֲבִיב רֹאשׁוֹ וְאֵין לִי טַעַם בְּרוּר לְהַכְשִׁיר ע־כ' :

ב־ו' מֵה הַפְּרָשׁ יֵשׁ בֵּין עֶקֶס לְכְּפֹף. עֶקֶס הִיכְּנוּ שְׁנֵתֶּעֶקֶס כְּלִפִּי פְּנֵי וְחוּר
 וְנִתְיַשֵּׁר עַד שְׁנֵרָא' כְּמִין חֲטוּטֶרֶת אֲבָל כְּפֹף הוּא שֶׁנִּשְׂאָר כְּפֹף וְלֹא חוּר
 וְנִתְיַשֵּׁר. הִרְדֵּב ז'ל שֶׁס' אֲבָל הֶר' מֵה־ר"מ י' חֲבִיב ז'ל בִּס' כְּפֹ'תִמְרִי' הֶקֶס ע"ד
 הִרְדֵּב ז'ל לוֹ מִמ"ש בְּבִרְיֵי עֶקֶז דְּוִמ' לְמַגֵּל. וְכַתֵּב הוּא ז'ל דִּהֲמִילוֹ שְׁבִין כְּפֹף לַעֲקוֹ'
 הוּא דְכְּפֹף הוּא בְּרֹאשׁ הַלוּלָב בְּרֹאשׁ עָלָיו לִפִּי הַמִּפְרָשִׁי. אִז בְּרֹאשׁ הַשְׁדֶּרֶה לִפִּי
 הֶר"שׁ וְהַטּוֹר. אֲבָל עֶקֶס הוּא שֶׁנִּעְקֵס מֵאֲמַלְעַ שְׁדֶּרְתּוֹ וְנַעַשׂ' כְּמַגֵּל וְנִקְשָׁת
 וְנִחְזִי נֶוֶן עֲגוּלָה ע־כ'. וְמֵה שֶׁהִקְשָׁה עַל חִילּוּקוֹ שֶׁל הִרְדֵּב ז'ל עֵינֵן מֵה שֶׁכַּתְּבִי
 עַל דְּבָרָיו וְקוּשִׁיּוּתוֹ לַעֲלִי אוֹת כ־א זֶס כְּתָבִי שְׁמִדְּבָרֵי הַרְמַצ"ס וּמִרְן הֶש"ע
 שֶׁכַּתְּבוּ בַּעֲקוֹס שֶׁהוּא כְּנֵב בַּעַל חֲטוּטֶרֶת מוֹכַח כִּפִּי הִרְדֵּב ז'ל בַּעֲקוֹס. וְמִיּוֹ
 מִמ"ש הַטּוֹר גְּבִי כְּפֹף אִם כְּפֹף בְּרֹאשׁוֹ פֶּסוּל וְדֹקָא כִּשְׁדֶּרְתּוֹ כְּפֹפ' וְכו' וְלַעֲלִי
 בַּעֲקוֹס כְּתִב שְׁעָקוֹס אֲמַלְעִיתוֹ. מוֹכַח דְּהוּ חִילּוֹק שְׁבִין עֶקֶס לְכְּפֹף וְכ־ט'
 לְחַלֵּק הֶר' מֵה־ר"מ י' חֲבִיב ז'ל. אֲבָל מִרְן ז'ל בִּשְׁ"ע כְּתִב גְּבִי כְּפֹף כֶּהַטּוֹר
 שֶׁכְּפֹף בְּרֹאשׁ הַשְׁדֶּרֶה. וְכַעֲקוֹס כְּתִב שְׁנֵרָא' כְּנֵב בַּעַל חֲטוּטֶרֶת. וְאִשְׁשֵׁר לוֹמַר
 דִּתְרַמִּי אִיתְנָהוּ בֵּין עֶקֶס לְכְּפֹף דַּעֲקוֹס הוּא שְׁעָקוֹס אֲמַלְעִיתוֹ שֶׁל הַשְׁדֶּרֶה וְחוּר

דינים השייכים ללולב

ומתיישר בראשו שברא' כגז בעל חטורת וכפוף הוא שכפוף ראש השדר שגשאר
כך כפוף שאינו חוזר להתיישר כיון שהכפיפה הוא בראש :

ב"ץ מתוך דברי הרא"ש ז"ל בתשובה משמע דכפיפת ראש דמכשיר אותו • היינו
שראש הלולב בראש העלין כוונתו ונכמתים ש"י זה אין העלין מחלקין
ותימותו קיימת כמו שאנו רואים מקצת לולבים שבראש הלולב ראשי עליו כוונתם
ונכמתים כפופים ראשם כאגמון ומדובקים זה בזה • הר' מהר"מ ז' חביב ז"ל סס :

ב"ח ים מקצת לולבים שאין ראשי עליו כוונתם ונכמתים לא שהם עקומים
לפניו או לאחוריו או לצדדים • בזה ים להסתפק מה ס"ל לראש"ש •

ומדברי הטור משמע דלא פסל הרא"ש לא כששדרתו כפופה וז"ע לדינא • והרדב"ז
כתב דפי' כפוף הוא ראש העלין ולא ראש השדרה וכיון שהוא כפוף לפניו
אין זה דרך גדילתו שאין העלין נכפפים לא לאחוריהם לא לפניהם ע"כ • משמע
להדיא מתוך דבריו דחילוק שאלו דגמ' לא אמרן לא לפניו וכו' לאו אעקום
לחוד אומר לא גם בכפוף ים חלוק זה • ומדברי הטור לא משמע הכי וז"ע
לדינא • הר' מהר"מ ז' חביב ז"ל סס • ולי אי"ש ע"י דריחא לי דלראש"ש ז"ל
אין שום כפיפה פוסל בראשי העלין העליונים בין שכפופין לפניו או לאחוריו
או לצדדים בכל ענין מכשיר הרא"ש ז"ל שהרי כתב בתשובתו הרמב"ה הכו'
טעמו וכימוקו עמו דכפיפת הראש לא מיקרי כפיפה דכיון דכולו זקוף רק שעליו
העליונים כפופי' מעט לא מיקרי כפוף ע"כ • הרי שכתב מילת' בטעמ' דכיון
שכולו זקוף רק שעליו העליונים כפופי' מוט לא מיקרי כפוף • דלפ"ז מבואר
יורא להדיא מדבריו או וטעמו דכפיפת ראשי העלין בכל גוונא לא מיקרי כפיפ'
בכל ד' שתייה כפיפתן כיון שכולו זקוף כפיפת ראשי העלין לא מיקרי כפיפה
כלל • ולפי זה דכל עיקר טעמו דהרא"ש דמכשיר בשראשי עליו העלינים
כפופים הוא משום דס"ל דכיון דכולו זקוף כפיפ' ראשי העלין לא מיקרי כפיפ' •

ח"כ דוקא לדעתו וסברתו הכו' הוא דאין חלוק דכפיפת ראשי העלין בין
כשכפופין לפניו או לאחוריו או לצדדין משום דלדידיה אף שתייה כפיפתם
לפניו או לצדדין שלא בדרך גדילתן לית לן בה כיון דלא מיקרי כפיפה כלל •

אבל לדעת הר"ן ודעימיו דס"ל דכפיפת ראשי העלין מיקרי כפיפה והיינו פי'
כפוף דבריית' שראשי העלין כפופין • שפיר שייך חילוק זה דבין לפניו או לאחוריו
אם גם כפיפת ראשי העלין לפניו לא הוי דרך גדילתו כדכתב הרדב"ז ז"ל שאין
העלין נכפפים לא לאחוריהן לא לפניו • ולפ"ז ודאי דע"כ לומר דחילוק זה
דאומר דגמ' בין לפניו או לאחוריו גם אכפוף אומר • ככ"ל ברור • ודלא כהר'
מהר"מ ז' חביב ז"ל שגסתפק לדינא בזה לדעת הרא"ש והטור וכתב ע"ד הרדב"ז
דקאי לפי' הר"ן ודעימיו' דכפוף דברייתא היינו כפיפת ראשי העלין דלא משמע
כן מדברי הטור • כי הדבר ברור דלראש"ש והטור אף אי גם ככפיפת ראשי
העלין כפיפה לפניו לאו דרך גדילתו הוא כדאמר מר הרדב"ז אין אפי' כפיפת
ראשי העלין לפניו פוסל בו משום דס"ל לראש"ש והטור דכיון דכולו עומד
כפיפת ראשי העלין העליונים לא מיקרי כפיפה • וכי כתב הרדב"ז ז"ל דגם
בכפוף ראשי העלין לפניו פסול • הוא משום דקאי לפי' הר"ן ודעימיו' דס"ל
דכפיפת ראשי העלין מיקרי כפיפה והוא פי' כפוף דבריית' • אך אי איכא
סתירה להכי מילי דאמר מר הרדב"ז דגם כפיפה דראשי העלין כשכפופין לפניו

אינו דרך גדילתו שאין העלין ככפפי' לא לאחוריהן לא לפניהם • הוא מדברי רבינו ירוחם ז"ל שכתב להדיא כתי' ח' ח"ג להיפך וז"ל וכפוף מיירי בשדרה דאי בעלין רוב הלולבין עליהן כפופות ע"כ • הרי שרבינו ירוחם ז"ל הכריח דפי' כפוף דבריות' מיירי בשדר' משום דאי בעלין רוב הלולבין עליהן כפופו' • אשר מסודרם יוכל להדיא מדבריו או דכפופה בעלין בין לפניו בין לאחריו דרך גדילתו הו' לפי שכן דרך רוב הלולבין שעליהן כפופות בין לאחוריהן בין לפניהן דאי לפניהן אין גם בעלין דרך גדילתו איך מכריח רי"ו דכפוף מיירי בשדרה דאי בעלין וכו' • הא איכא למימר שפיר דכפוף מיירי בעלין וככפופין לפניהן ללאו דרך גדילתו הו' ובמ"ש הרדב"ו • לא מבואר דכפופה בעלין בין לאחוריהן בין לפניהן דרך גדילתו הו' דלא כהרדב"ו ז"ל • לא דלדידי אי"ש צעיר ק"ל על עיקר דברי רי"ו ז"ל או דלמאי הוכרך לה"ט דבעלין רוב הלולבין עליהן כפופות • הא בדברי רבו הרא"ש ז"ל דהוא מארי דהאי פירושא דכפוף היינו השדרה מבואר בתשובתו טעמו ונימוקו עמו דכפוף לא מיירי בכפיפת העלין משום דכפיפת ראשי העלין לא מיקרי כפיפה דכיון דכולו עומד רק שראשי העלין העליונים כפופים מעט לא מיקרי כפוף • אשר מדבריו או מבואר יוכל דמאי דלא מפרש לכפוף בכפיפת ראשי העלין לאו משום ה"ט דאמר מר רי"ו ז"ל דאי בעלין רוב הלולבין עליהן כפופות • לא אף אם אין דרך רוב הלולבין להיותן גדילין ראשי עליהן כפופות אפ"ה אין כפיפה פוסלת בהן לפי שכוון שכולו עומד לא מקרי כפיפה • ועוד דמה הוכרך הרא"ש ז"ל למיהב לה"ט דכיון דכולו עומד רק שראשי העלין כפופים מעט לא מקרי כפוף • מוכח דגם כפיפ' בראשי העלין העליונים לפניהן לאו דרך גדילתו הו' אלא שאפ"ה כשר לפי שכוון שכולו עומד מה שראשי העלין כפופין מעט לא מקרי כפוף דאי בדברי רי"ו ז"ל הו"ל להרא"ש ז"ל למימר דהוא דרך גדילתו • אלא מוכח דגם כפיפה בראשי העלין לפניהן אינו דרך גדילתו ובמ"ש הרדב"ו ז"ל ולהכי קאמר הרא"ש ז"ל טעמו ונימוקו לפי שכוון שהוא כולו עומד כפיפ' ראשי העלין לא מיקרי כפוף • והגם שהיה מקום לידחק ולומר דהיא גופי' כוונת הרא"ש ז"ל דכיון שכולו עומד רק שראשי העלין האמצעי' כפופי' מעט לא מיקרי כפוף כלומר לפי שכן הו' דרך רוב הלולבין שעליהן העליונים כפופים מעט וכדכ' רבינו ירוחם ז"ל • אבל כל ישר הולך יש לוט' בצדק שאין זה כוונת הרא"ש ז"ל אלא כוונתו דכתיבנא • ולכן כ"ל לענין דינא לדעת מרן הש"ע ז"ל דפסק כהרא"ש והטור ז"ל כל שכולו עומד רק ראשי עליו העליונים כפופים מעט בין שכפופין לאחוריהן בין לפניהם כשר • אבל להרדב"ו ז"ל דכתב דכיון להחמיר כפי' המפרשי' דכפוף היינו ראשי העלין • יש להחמיר בכפיפ' העלין לפניהם :

ב"ט אם ראשי העלין כפופין לצדדין וכולו עומד • כ"ל אי"ש צעיר דאפי' להרדב"ו ז"ל אין להחמיר • משום דאיכא ספק ספיקא שהרי גם בעקום איכא תרי ליטני אם צדדים כלפניו או כלאחריו וכקטינן לחומרא מספיקא דהכי תרי ליטני וא"כ בכפוף כפיפת ראשי העלין לצדדין וכולו עומד • איכא ספק ספיקא ספק אם כפיפת ראשי העלין מקרי כפיפה כלל אפי' לפניו בדעת הרא"ש והטור ורבי' ירוחם ומרן הש"ע ז"ל • ואת"ל דגם כפיפת ראשי העלין מקרי כפיפה וכדעת המפר' דכפוף הו' כפיפת העלין וחילוק זה דאחמיר בגמ' בעקום

דינים השייכים ללולב

צטקום בין לפניו או לאחריו גם אכפוף אומר כהרדב"ז ז"ל שכתבנו לעיל
באו' הקודם שמה צדדין העיקר כהאי ליטנא דבש"ס דלדין בלאחריו ובשר .
והוא ס"ס המתהפך . מזורק לזה שמרן ז"ל פסק לדינא בש"ע כהר"ם והטור
ור"י דכפופת ראשי העלין לא מיקרי כפיפה כלל . ולכן נ"ל דכפופת ראשי
העלין לצדדין אין להחמיר . כנ"ל :

ל' ממאי דסתמו הטור ור"י ומרן ז"ל בש"ע ובתנן אס כפוף ראש השדרה
פסול . מוכח דכפופת ראש השדרה פוסל בכל גוונא בין כפוף לפניו או
לאחריו הו' לצדדין . ונראה ודאי משום דכפופת השדרה אינו דרך ברייתו
כפוף לשום צד :

ד"א ונ"ל דוקא כשכפופים עליו העליונים . אבל אם כל עליו או רוב' כפופי'
כל שהוא פסול דודאי זהו שינוי מבריותו ואינו הדר כלל . כ"כ הלבוש
ז"ל . אבל הט"ז ז"ל חלק עליו וכתב דלא נ"ל כן דהא עלה האמנעי' היא חמור'
טפי משאר עליו ואפ"ה כשר בכפוף בראשו כ"ש בשאר העלים . ותו דלדעת
הרמב"ם גם בשאר העלים שייך בחלקה התיומת אם נחלקו רובן כמ"ס בש"ע
ס"ג א"כ גם שם יש מעלה בכפיפה בראשם כמ"ס הרא"ש ע"כ . ולי אי"ש נעיר
נ"ל עיקר כהלבוש ז"ל דאע"ג דכן סיים הרא"ש ז"ל דהוא אוהב אותו יותר לפי
שאין העלין נחלקין ותיומתו קיימת לא שמפני המעלה זו יתכשר אף שכל עליו
או רובן כפופין כל שהוא . אלא שכשאינו כפוף רק העלין האמנעים מעט דבהכי
כיון שכולו עומד לא מיקרי אותה הכפיפ' המועטת שאינה רק בראשי העלין
האמנעים בלבד כפיפה אף אם אינו דרך גדילתו כדכתיבנא לעיל גלות כ"ח
בכונת דברי הרא"ש ז"ל . או שכפיפה כזו שאינה רק מעט בראשי העלין
העליונים דרך גדילת הרבה לולבין הכי הוא כמ"ס שם בשם רבי' ירוחם .
ולכאפי' כשר וכיון שהוא כשר אומר הרא"ש דאוהב אותו יותר מטעמא דאין עליו
העליונים נחלקין ותיומתו קיימת . אמנם בשכל העלין או אפי' רובן כפופין
אפי' כל שהו י"ל דמיקרי כפיפה אפי' דהוא כל שהוא כיון שהוא בכל העלין או
רובן וכיון דמיקרי כפיפה וגם הוא שינוי מבריותו ואינו הדר פסול הוא ואין
מעלה זו שע"י הכפיפ' אינן נחלקין מוציאו מידי פיסולו דמיקרי כפוף והוא
משונה מבריותו ואינו הדר . וכן מוכח נמי מדברי הרא"ש ז"ל בתשו' הכז' שכת'
דלא מיקרי כפיפה כיון שכולו עומד רק שעליו העליונים כפופים מעט לא מיקרי
כפוף . הרי שכתב רק שעליו העליונים כפופים מעט . אשר מוכח מדבריו דהא
הילו כל העלין או רובן כפופין ראשן מעט מיקרי כפוף ופסול וכהלבוש ז"ל כנ"ל :
ד"ב נ"ל דהא דמכשיר הרא"ש וואהב יותר בכפוף . היינו במקל מראש העלין
למעלה ונשאר חלק גדול מהעלין בלא כפיפה . אבל אם גוף העלין ככפוף
הרבה מאוד לאמנען ונראה' כמו שנכפל העלה פסול . ואע"ג דהרא"ש והטור
כתבו דפיסול פשדרה כפופה . לאו דוקא הוא אלא למעוטי ראשי העלין כנ"ל
לפסול בזה . ט"ו . והוא פשוט והרי הוא כמפורש יוצא להדיא ממ"ס הרא"ש
ז"ל דכיון שכולו עומד רק שעליו העליונים כפופים מעט לא מיקרי כפוף . אשר
מדבריו לא מבוחר יוצא דדוקא לפי שעליו העליונים כפופים מעט הוא דלא
מיקרי כפוף . אבל אם הם כפופים הרבה מאוד לאמנען מיקרי כפוף ופסול .
ולכן אני תמה על הט"ז שתלה הדבר בעצמו כאלו הוא חידוש דבר זה ושכן נראה

דינים השייכים ללולב

קז

לו. והרי הדבר מפורש יונא מדברי הרא"ש ז"ל וכאמור :

ל"ג אע"ג דתחלת גידולו של לולב היה כשר. אם בסוף גידולו נעשה כפוף או סדוק ונעשה כהימנך. או עקום פסול בדברי הטור בסדוק מדבריו ככוכבי' לענין דינא. ועוד יראה לי דאפי' אחר שנתלש הלולב אם כסדוק ונעש' כהימנך. אי עקום פסול. מהר"מ ז"ל חביב ז"ל בספ' כפות תמרים דל"ב ע"א סד"ה גמרא א"ר הונא ל"ש לא נקטס וכו' :

דינים השייכים להרס

א' הדם שנקטס ראשו כשר. גשרו רוב עליו אם נשתיירו שלשה עליו בקן אחד כשר. ש"ע סי' תרמ"ו. כן פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור ז"ל. אבל הראב"ד והר"ן וקצת אחרונים ס"ל להחמיר בסתם מתני' דקתני נקטס ראשו פסול וכתב ה"ה שכן ראו להורות. ומרן ז"ל ס"ל עיקר לדינא כהרי"ף והדמכ"ס והרא"ש ולכן פסק כאן בש"ע בסתם דכשר בלי חולק. ולקמן בסעי' י' פסק בסתם דכשר וסיים דיש פוסלין בנקטס ראשו. וכת' שם מור"ם בהגה"ה דראוי להחמיר היכא דאפשר באחר. וכתב הר' מהר"י נבון ז"ל בס' גט מקושר בביאורו לתוספי הרא"ש דכן עיקר לענין הלכה בזה דטוב להחמיר בדאפשר באחר וכן הסכים הט"ו. אכן היכא דליכא אחר אין להחמיר דקי"ל כרוב הפוסקי' דס"ל דכשר ואף שהראב"ד כתב דרוה"ק הופיע בבית מדרשו בזה לפסול כד הרמב"ן ז"ל דחה ראיותיו והעמיד דברי הגאונים והכי נקטינן : ב' היו ענביו מרובות מעליו. אם ירוקות כשר. ואם אדומות או שחורות פסול. ואם מיעטן כשר. ואין ממעטין אותם ביו"ט לפי שהוא כמתקן. עבר וליקטן. או שליקטן לאכילה הרי זה כשר. ש"ע. ומיום ראשון ואילך כשר בכל ענין. ב"י בשם א"ח מורס בהגה"ה :

ג' אפילו דאשחור ביו"ט נקטינן לענין דינא שאם עבר וליקטן כשר כמו שמוכח מדברי כל הפוסקים והש"ע שכתבו בסתם דאין ממעטין ביו"ט ואם עבר וליקטן כשר. מהר"י נבון ז"ל בס' גט מקושר דקכ"ג ע"א :

ד' בליקטן לאכילה דכשר אמרי' בגמ' דמיירי בכנון דאית ליה הושענא אחרית' ואין לו צורך בזה. אבל באין לו הושענא אחרית' אסור. וכבר עמד הרב ח"ו על הרמב"ם וכן על מרן ז"ל שסתמו וכתבו שאם ליקטן לאכילה כשר ולא ביארו דהיינו בדאית ליה הושענא אחריתא :

ה' זהא דכתב מור"ם בהגה"ה בשם ב"י בשם א"ח דמיום ראשון ואילך כשר בכל ענין. מרן ז"ל בדק הבית כתב על דברי ס' א"ח הנז' דלא משמע ליה הכי לא כל שלא מיעטן לעולם פסול ע"כ. וכתב המג"א דכן כ"ל עיקר כמ"ס מרן בב"ה והא"ח ס"ל כהירושלמי דח' ניות. באחרונ' כשר בשאר הימים אבל אבן קי"ל דפסול בכל הימים כמ"ס מור"ם גופיה בהגהה סי' תרמ"ט ס"ד דמנומר פסול בכל ו' א"כ גם זה פסול דהא אית' בגמ' בהדיא דענבים הו"ל במנומר. ואפשר דס"ל דלמסקנא אין הטעם משום מנומר לא כשהוא בב' וג' מקומות אבל כשהוא במקום אחד אין הטעם משום הדר. אבל האמת יורה דרכו דגם במקום אחד הטעם משום הדר דאל"כ מאיזה טעם יפסל. ודברי מורס ג' ע"ל לכן אין להקל ע"כ. וכ"כ בס' תפארת שמואל דבגמ' פסלו ליה משו'

מנומר

דינים השייכים להדם

מנומ' או לאו מין דהדם הוא ופסול כל ז' . וכן עיקר .

ו' ענף עץ עבות האמור בתורה הוא הדם שעליו חופין את עזו כגון שלשה עלין או יותר בגבול אחד . אבל אם היו שני העלים בשוה זה כנגד זה והעלה השלישי למעלה מהם אין זה עבות אבל נקרא הדם שוטה . ש"ע . ופסול אפילו בשעת הדחק . ואיכא מאן דאמר בגמ' דנשר ועל כן כוהנן בלא המדינו' לכתח' לזאת בלא ההדסים המוצאים ואין ג' עלין בגבול אחד . ויש מי שכתב דהדסים שלנו אינם נקראים הדם שוטה הואיל והם שנים ע"ג שנים ואינן כהדם שוטה המוזכר בגמ' ולכן נהגו להקל כמ"ס מהריק"ו ומהר"י איסר"ל בתשובותיהם . מור"ם בבבא"ה . והר' מהר"מ'ן חביב ז"ל בס' כפות תמרים לדל"ג ע"א עלה דת"ר יבשו רוב עליו וגשאו' בו ג' כדי עלין לחין כשר וכו' למד מדברי הרא"ש ז"ל שם והביאו הטור דהרא"ש מכשיר תרי עלין וחד כשהעלה הג' יוצא מהענף למעלה מהשנים לאו הדם שוטה הוא וכשר . והוא ההדם אשר בו יוגאים בארצות אשכנז ויש להם חילנות גדולים לסמוך עליהם הרא"ש והטור ז"ל . ותמה על מהריק"ו ומהרא"י שטרחו לבקש סמך למנהג אשכנז חיד לא הביאו ראיה מדברי הרא"ש הנו' דהוא תנא דמסייע להו :

ז' ההדסים שבאמסטורדם והמבורגו כשרות ואין לחוש שהם מורכבות . ללא כהר' שבות יעקב . כ"כ הגאון חכם צבי סי' קס"א . והר' שבות יעקב בח"ב סי' כ"ח עשה סיניגריין לדבריו . ובעיני נראה דברי חכם צבי ועיין להרשב"ץ ח"ב סי' רנ"ב . ברכ"י :

ח' הדם הפי' ודאי מורכב אינו פסול אם אין בו שינוי מהדם גמור . הר' מר וקליעה בס' זה ובס' תרמ"ח . ועמ"ס מורס בתשו' קי"ז ועיין להר' שבות יעקב ח"א סי' ל"ו דחש להדם מורכב וכן בשו"ת חכם צבי סי' קס"א ונראה דאם הוא ודאי מורכב יש לפסול . מחב"ד :

ט' הדם שאין עלים עליו ראשו של זה מניע לעוקצו של זה פסול מק"ו דלולב אע"פ שאין לו מקרא מן התורה ופסול בו כי הוי גזווא כ"ס הדם דבהדיא ילפינן מקרא דבעינן עליו חופין את עזו . הר' יעב"ץ ז"ל בס' מר וקליעה :

י' איתא בגמ' ת"ר ענף עץ עבות שענפיו חופין את עזו זה הדם . ואימא ויתא . בעינן עבות וליכא . ואימא דולבא . בעינן ענפיו חופין את עזו וליכא . וכתב הר' חיד"א ז"ל במחב"ד שבעלי הלקט כ"י שכלת שכל"ב הביא הגמ' הנזכ' כנסחתנו וכת' וז"ל הכי איתא בכל הספרים וכן פירשו כל המפרשי' ור' בכימין אחי ז"ל הקשה על זה שהרי גם הוית הוא עבות כמו הדם . ואחר כן מלאתי מונה בספ' אחד ואימא דולבא בעינן עבות וליכא . ואימא ויתא בעינן ענפיו חופין את עזו וליכא . ולפי גירסא זו אתי שפיר דאף דיש מן הזותים שהן עבות אינן סמוכין הקינים שלהם כמו ההדם הלכך אין ענפיו חופין את עזו עכ"ל . וכתב הר' חיד"א ז"ל על דבריו וכפי זה היה נרא' רטוב ליוהר טיהו הקינים סמוכים אע"ג דהעלים ארוכות ומטו אהדי ראשו של זה מניע לעוקצו של זה . ומיהו נרא' דאין להקפיד כל שהעלים חופין את עזו דהאיכא עבות וגם בעלי"ז הגה העץ נכסה מחופי"א דידהו :

יא' יבאו הרבה בקן אחד וגשרו מהם עד שלא נשארו אף שלשה בקן אחד כשר . אפי' נשרו רובם כגון פהיו ז' וגשרו מהם ארבעה ושאריו שלשה . ש"ע : למנוח

י"ב למזוה בעינן כל שיעור אורך הדם שיהא עצות . ולעיתונא ברובו . ואפי' אינו בראשו . ש"ג ומור"ס בהנה"ה . פי' דאם אין רוב של שיעור הדם מכוסה בעצות פסול . ולא דמי ליבם דסני בג' עלין ל ין דשם היתנהו לבולאו אע"פ שאינו כ"כ הדר . אבל בנשרו העצות בצר ליהו שיעור' אס לא כשאר הרוב . ט"ו :

י"ג כל שיש משהו נוסף על חציו כשר כמו שפסק מרן זי"ר סי' כ"א והוכיח כן בראיות ברורות הר' פרי תואר ז"ל סס . והוא הדין הבא דבשר . ברכ"י : י"ד יבשו עליו פסול . כמסו כשר . שיעור היבשות אפי' אס נפרך בצפורין אס עדיין ידוקים הם כשר . ואינם בקראים יבשים לא כשילבינו פניהם ש"ט . פי' כשילבינו פניה' אחר שיפרדו בצפורין . שו"ת משא' בנימין סי' י"ז . מג"א : ט"ו יבשו רוב עליו וגסתיו בראש כל ד מהלשה בדין קן אחד ובו ג' עלין לחין כשר . ויש מפרשי' שאפי' אס מהג' שבה קינא יבשו שנים ולא כשאר כי אס אחד לח כשר והוא שיהיה העלה שהוא מורכב על גניהם . ש"ט :

ט"ז הא דהכא בעינן שיסתיר בראשו של ד . ולעיל חו' י"ב בעצות לא בעינן שיהא השיור בראשו . הוא משום דכאן הוא משום הדר ואס אין הלא בראשו לא הוי הדר . אבל התם עצות הוא דבעינן ואע"ג דאינם בראשו קיים מצות עצות . הרה"ט ב"י :

י"ז אס אותם עלים שלא יבשו הם כמוסין . ים כוסלין . ויש מבטירין . ש"ט . דהייס פוסלין טעמם שאין מזיל מידי יבש לא לח ההדור . והייס מבטירין ס"ל כיון דכיוש כולו כשר יכול להזיל כמו לח ממש . וכיון דכתב מרן סדרת המבטירין באחרונה הכי ס"ל עיקר לדינא כידוע דסברו' שכותב' בשם י"א וי"א דהעיקר בהסבר' האחרונ' :

י"ח נקטס ראשו כשר אפי' לא עלתה בו תמרה . והוא הדין ליבש ראשו . ויש פוסלין בנקטס ראשו . ש"ט . וטוב להחמיר במקום שאפשר באחר . ולא מיקרי נקטס לא אס נקטמו העצבים . ר"ן מורס בהנה"ה . ועיין לעיל חו' א' . והב"ח כתב דליבש ראשו אפי' בראי אפשר באחר אין לברך עליו . מג"א :

י"ט יש מי שנהג כשראש עזו של הדם ערוס בלא עלין לחתוך אותו מעט ען שהוא ערוס במספרים כדי שלא יהא ברא' כלל מן העץ בלא עלין . ופשיטא שאין לעשות כן משום דאע"ג דפסק הרב בש"ט נקטס ראשו כשר . מ"מ הרי בת' הה"מ שיש קצת מהאחרונים מחמירים בדברי הראב"ד וס"ן ראוי להורות . וידוע דכי אמרו' נקטס ראשו היינו ראש עזו . א"כ אע"פ שגפלו העלין מראשו וכשאר ראש עזו ערוס לא מיקרי נקטס . וא"כ טפי עדיף שלא לחתוך אותו מעט ען ערוס מלהותכו דכשמותכו הרי הוא גפסל לדע' הראב"ד וסיעהו ואס לא מחתך ליה כשר לבולי עלמא . הר' בית דוד א"ח סי' ת"ן :

ך' כשהיה כבר נחתך מראש העץ וגם הוא עץ מעט ערוס . גריך לחתוך מה שהוא ערוס . משום דעקר טעמא דנקטס ראשו כשר הוא משום שגפיו חופין את עזו ואין קטימתו בראית כ"כ וכיון שמהו הטעם נקטס ראשו כשר א"כ אין להכשיר לא כשהוא בענין שגפיו חופין לקטימתו . אבל כשיס מקצת מראש העץ ערוס בלא עלין דקטימתו בראית להדיא ודאי דפסול לב"ט . ולכן יש לחתוך מה שהוא ערוס באופן שלא יהא ברא' קטימתו לא יהא מחופה

דינים השייכים להרם

בענפיו . ואם אירע שלא חתכוהו והוא ערום וקטום ביו"ט שאי אפשר לחתכו פסול ואין יוצאין בו . הר' הכו' שם :

ב"א ענף אחד של הדם שיש לו סעיפים הרבה שהוא נחשב אחד אם נקטם האמצעי ונשאר סעיף אחד שלם . אפשר הוא שיתקן כמה שיחתוך האמצעי וישאר כמו בית יד לסעיף העליון ולא יראה שהוא מחומד ונקטם ראשו . כמו כשענביו מרובות מעליו . הר' מהר"י חגי"ו ז"ל בס' הלק"ט בח"ב סי' ר"ך :

ב"ב אם אין לו לא הדם שענביו מרובים מעליו ביו"ט . נוטלו ואינו מדרך עליו . ש"ע . וקצ' קש' דבכל השיסולי' דינא הכי כמ"ש שם חרמ"ט . מג"א :

דינים השייכים לערבה

א' ערבי נחל האמור בתורה הוא מין ידוע הנקרא כן . עלה שלו מאוד נכחל ופיו חלק . וקנה שלו ארום . ואפי' בעודו ירוק כשר . ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נקראו ערבי נחל . ואפי' היה גדל במדבר או בהרים כשר . ויש מין אחר דומה לערבה לא שעלה שלו עגול ופיו דומה למסר (פי' מנרה סיג"ה בלע"ז) וקנה שלו אינו ארום והוא הנקרא נפפפה והיא פסולה . ויש מין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמסר לא יש בו תלמים קטנים עד מאוד כמו פי מגל קטן וזה כשר . ש"ע . ומורם בהגה"ה סי' תרמ"ז :

ב' ערבה שיבשה או שנשרו רוב עליה . או שנקטם ראשה פסול . אבל כמושה או שנשרו מקצת עליה כשרה . והרמב"ם מנשיר בנקטם ראשה . ש"ע :

ג' ונריך לדקדק בזה שלא ישרו רוב עליה כי לפעמים כושרין ע"י תחיבתן לתוך הלולב וגם ע"י הנענוע . מג"א :

ד' יש לזהר שלא למעט העליון מהערבה אע"פ שיש לחלק בין נשרו מצמח או כשתלשן אדם . אבל לא מסתבר לחלק בכך ולעיל רי' סי' תרמ"ה נראה מלשון הטור בשם רש"י דאפי' נתלשו רוב עלי הלולב פסול ולא נקט לשון נשרו ממילא . וה"ה בערבה . ולכן יש לזהר מלתלוש רוב עלי הערב' שבלולב . והיינו רוב העליון שבכדי שיעורו דהיינו ב"ט ומחצה . עטרת זקנים :

ה' נקטם ראשה . פירו' שנקטם ענף . ת"ד . והמ"מ פי' שגדלדלו עליה מהקב' . או שנסדקו ונחלקו עליה פסול . ויש להחמיר בכולן דערבו' מצויו . מג"א :

ו' ממ"ש מרן כמושה או שנשרו מקצת עליה כשרה . משמע דלבתחיל' לא יקח אותה . מג"א :

ז' אע"ג דלדינא עיקר דערב' אפי' הגדיל' במדבר או בהרים כשר' כדעת רוב הפוסקי' ופסק כן מרן בש"ע בדלעיל או' א' . מ"מ טוב לזהר היבא דאפשר שיהיה ערבה שגדילה' בנחל לזאת י"ח שאר הפוסקי' . הר' מהר"י נבון בספר גט מקושר דקט"ז ע"ב :

דיני דבריים הפוסלים באתרוג

א' אתרוג היבש פסול . ושיעור היבשות כשאינו מוכיח לימה . ויבדוק על ידי שיעבור בו מחט ובו חוט ואם יש בו לימה יראה בחוט . ש"ע סי' תרמ"ח :

ב' בדיקה זו דע"י העברת מחט ובו חוט . לסברא ראשונה שכתב מרן הש"ע לקמן סעי' ב' דניקב נקב מפולש אף שאין בו חסרון פסול . אינו מעביר

דִּינֵי דְבָרִים הַפְּסוּלִים בְּאַתְרוֹן קֵט

הַמַּחֲט מַעֲבֵר מַעֲבָר וְכ"כ הַתִּיּוֹט וְזֶה נִרְאֶה פְּשׁוּט . הֵר' מֵהֶר"י עֵינִי אֶם
מִטָּה יְהוּד' ח"צ בְּלִיקוּטִים לֹא ע"א ח"ד ס"ב ע"ב . וְכ"כ לְהַדִּיף רִבִּיכּוּ יְרוּח' כְּתִי
ח' ח"ג וו"ל וַיְכּוֹל לְהַעֲבִיר בּוֹ מַחֲט אִו חוּט וּבְלַבָּד שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִפּוֹלֵשׁ ע"כ :

ג' כִּיּוֹן שֶׁכֶּתֶב מֵרֵן הֵס"ע לִקְמֵן ס"ב בְּתַחֲל' בְּסַתֵּם כְּסִנֵּר' הַסּוֹבְרִי דִּקְנָה מִפּוֹל'
אִפִּי' אִין בּוֹ חֲסֵרוֹן פֶּסוּל וְסִבְר' הָאוֹמֵרִי דְבִאִין בּוֹ חֲסֵרוֹן כֶּשׁ' בֶּשֶׁם י"א . מִבּוֹא'
דְּדַעְתּוֹ ו"ל לְעִיקָר לְדִינָה כְּהַסְבֵּרָה הָרִאשׁוֹנ' שֶׁכֶּתֶב' בְּתַחֲל' בְּסַתֵּם דִּקְנָה מִפּוֹל'
אִף שֶׁאִין בּוֹ חֲסֵרוֹן פֶּסוּל . וּבִסְעִי' ג' כֶּתֶב דִּקְנָה מִפּוֹלֵשׁ יֵשׁ מִפְּרָשִׁי כְּפִשּׁוּטוֹ
דְּהוּא נִקְוֶה מַעֲבָר לַעֲבָר . וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁי שֶׁכִּיּוֹן שֶׁנִּיקֵּב עַד חֲדָרֵי הַזֶּרַע שֶׁהִנְרִיעִי
בְּתוֹכּוֹ מִיִּקְרִי מִפּוֹלֵשׁ . וַיִּדְּעוּ דְּשִׁנֵּי הַסְּבָרוֹת שֶׁכֶּתֶב־בֶּשֶׁם מֵרֵן כֶּשׁ' ע"א וַי"א
דַּעְתּוֹ לְעִיקָר לְדִינָה כְּהַסְבֵּרָה הָאֲחֵרוֹנָה . וַאֲכ"כ הָרִי לָךְ דַּעְתּוֹ מֵרֵן ו"ל לְפִסֵּק
דִּינָה דְּאַתְרוֹן שֶׁנִּיקֵּב עַד חֲדָרֵי הַזֶּרַע וַאֲפִי' אִין בּוֹ חֲסֵרוֹן פֶּסוּל . וְלִפִּי זֶה מ"ג
מֵרֵן כֹּאֵן לְבִדּוֹק ע"י שִׁיעֲבִיר בּוֹ מַחֲט וּבּוֹ חוּט . הֵיכִינוּ שְׂתוּחַב הַמַּחֲט בּוֹ מַעֲט
בְּאוֹפֵן שֶׁלֹּא יַעֲבֹר הַמַּחֲט אִפִּי' עַד חֲדָרֵי הַזֶּרַע דְּאִי תוֹחֲבוּ עַד שֶׁעוֹבֵר לְחֲדָרֵי
הַזֶּרַע אִף שֶׁלֹּא עֲבָר מַעֲבָר לַעֲבָר שֶׁל כָּל הָאַתְרוֹן כִּיּוֹן שֶׁנִּקְבּוּ עַד חֲדָרֵי הַזֶּרַע
בְּנִקְבַּ מִפּוֹלֵשׁ מַעֲבָר לַעֲבָר חֲשִׁיב וּפִסּוּל לְדַעְתּוֹ מֵרֵן ו"ל . וְכ"כ הַמַּנ"א וַיִּזְהַר שֶׁלֹּא
יַעֲשֶׂה נִקְבַּ מִפּוֹלֵשׁ דֵּהֵיכִינוּ שִׂתְחֻבַּב בַּחֲזָקָה הַמַּחֲט עֵינִן סְעִי' ב' ג' ב"ח ע"כ .

אֲבָל הֵט' ז' כֶּתֶב דְּאִין פּוֹסֵל מִפּוֹלֵשׁ אִף כֶּשֶׁנִּיקֵּב מַעֲבָר זֶה לַעֲבָר שֶׁכִּנְגְדּוֹ הִוּוּ
לְחֲדָרֵי הַזֶּרַע אֲבָל אִם הִנֵּקֶב בַּחֲד' דֵּד מִפּוֹלֵשׁ דֵּהֵיכִינוּ בְּעוֹבֵי שֶׁלֹּא וְדִאִי אִין פּוֹסֵל
לכ"ע בִּלְאִי חֲסֵרוֹן דֵּהֵא דִינִי אֲתֵרוֹן אֲבָל יִלְפִי מִטְרָפוֹת שֶׁל בִּהְמָה וּבִטְרָפוֹת
אִם יֵשׁ נִקְבַּ מִפּוֹלֵשׁ בְּעוֹבֵי הָאֲבָר כִּנּוֹן בִּלְבָד אִו מַעֲיִים וַאֲיִינוּ מַנִּיעַ לְחַלֵּל וְדִאִי
אִין טְרִיפוֹת ה"כ כֵּן בְּאַתְרוֹן ע"כ . וּמִדְּבָרֵי רִבִּי יְרוּחִם ו"ל שֶׁכֶּתֶבְתִּי דְּבָרֵינוּ
לְעִיל בְּאוֹ הַקּוֹדֵם שֶׁכֶּתֶב וַיְכּוֹל לְהַעֲבִיר בּוֹ מַחֲט וּבְלַבָּד שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִפּוֹלֵשׁ .

מִשְׁמַע דִּמְפּוֹלֵשׁ בְּכָל חֲקוֹם פּוֹסֵל . אִף שֶׁהוּא בַּחֲד' דֵּד בְּעוֹבֵי שֶׁלֹּא . וְכֵן מוֹכַח
מִדְּבָרֵי הָרַ"ם ו"ל שֶׁכֶּת' וו"ל וְכֵן פִּי' ר"י אִם נִקְבַּ עַד חֲדָרֵי הַזֶּרַע פֶּסוּל אֲע"פ
שֶׁלֹּא חִסֵּר כְּלוֹם וְהֵא דְּבַעֲי נִקְבַּ מִפּוֹלֵשׁ הֵיכִינוּ שֶׁלֹּא כִּנְגַד הַחֲדָרִים וְכו' ע"כ .

הִרִי שֶׁכֶּתֶב דִּקְנָה מִפּוֹלֵשׁ דִּפּוֹסֵל הוּא אִף שֶׁהוּא שֶׁלֹּא כִּנְגַד הַחֲדָרִים . וְהֵיכִינוּ שֶׁהוּא
נִקְבַּ מִפּוֹלֵשׁ בַּחֲד' דֵּד בְּעוֹבֵי שֶׁלֹּא דִּבְהִי הוּא דֵּהוּא מִפּוֹלֵשׁ שֶׁלֹּא כִּנְגַד הַחֲדָרִים :

ד' בְּדִיקָה זֶה דֵּהֵרָא"ש וְהַטּוֹר וְהַסְ"ע כִּמְעַט אִו אֲפִשֵּׁר שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בּוֹ חֲסֵרוֹן כָּל
שֶׁהוּא וַיִּפְסְלוּ . לִכֵּן הַיּוֹתֵר טוֹב לְתַחֲבוּ בּוֹ מַחֲט מַעֲט וּמוֹצִיָּא מֵאוֹתוֹ עֲבָר
שֶׁכֶּתֶבְתָּהּ אִו וְאִם הִנֵּקֶב חוּזֵר וּמִתְמַלֵּא אַחֵר שֶׁהוּא הַמַּחֲט לַח הוּא . וְאִם לֹא
כִּבֵּר כִּלְתָּה לִיחָה שְׁלוֹ . וְדוּגְמָא לִזֶּה בִּירוּשׁ' ספ"ק דְּשִׁבְעִית לְעִנִּין דְּלוֹעִין אִם
הוֹקֵסוּ בְּשִׁבְעִית עוֹקְלוּ אִם מִתְאַחֶה וְכו' . וְזֶה הוּא דְּבַר קַל וַאֲיִינוּ גוֹרֵם חֲסֵרוֹן
בְּאַתְרוֹן אִפִּי' מִשְׁהוּמָה שֶׁאֵינּוּ בִּהְעֵבֶרֶת הַחוּט מַעֲבָר לַעֲבָר . הֵר' חִיד"א בַּמַּחֲב"ר
וְהֵר' עֲקָרִי הֵר"ט ח"א סי' ל"ג אִו' כ"ט בֶּשֶׁם הֵר' יַעֲב"ן ו"ל בֶּשֶׁם מֵר וְקִצִּיעָה .

וְס' מֵר וְקִצִּיעָה אֵינְכּוּ עֲמָדִי לְרִאשׁוֹת דְּבָרֵינוּ בַּמִּקּוֹמוֹ . כִּי לְדִידִי אִי"ש לְעִיר אֲפִשֵּׁר
דִּישׁ חֲלוֹק בֵּין דְּלוֹעִין שֶׁהוֹקֵסוּ מִטְבַּעַן לְאַתְרוֹן שֶׁכָּל הַלִּיח' לִידִי' מִפְּנֵי הִיבָשׁוֹ . דִּאֲפִשֵּׁר
דְּלוֹעִין דֵּהוּא מִיֵּן יִרְק וּתְחַלְתּוֹ רֶךְ וְסוּפוֹ מִתְקַשׁ מִטְבַּע גְּדִילָתוֹ סָגִי בִּהּ בְּדִיקָה זֶה
דֵּהֲחִיב' הַמַּחֲט מַעֲט שֶׁכְּמוֹצִיָּא וַאֲיִינוּ מִתְאַחֵר בִּירוּשׁ' שֶׁהוֹקֵס' אֲבָל בְּאַתְרוֹן שֶׁכָּלֵה
לִיחָתוֹ ע"י הַיּוֹבֵשׁ אֲפִשֵּׁר שֶׁאִף אִם יִתְחַבֵּב בּוֹ הַמַּחֲט מַעֲט וְכְּמוֹצִיָּא אֵינּוּ מִתְאַחֶה
וּמִתְמַלֵּא . מ"מ עֲדִין לֹא כָּלֵה כָּל לִיחָתוֹ לְגַמְרִי דִּאֲפִשֵּׁר שְׁעָדִין יֵשׁ בְּתוֹם בְּתוֹבוֹ
לִיחָתוֹ

דיני דברים הפוסלים באחרוג

ליחות לא שצ"י שהתחיל לכמוס אינו יוצא למלא הנקב של מקום תחיבת הממט מעט . משא"כ ע"י צדיק' זו דהרא"ש ע"י תחיבת הממט וכו' חוט שצ"י דוחק הממט והחוט אס' ישאר בו עדין שום ליחה מתדבקת בהחוט ויראה בחוט . ובס' ה"ח הלכו' לולב דקי"ד ע"ג הלכ' ט"ו כתב וז"ל מבין שאלו נקב שאין בו חסרון כשר אפשר לנקוב אותו בממט ולסחוט אותו ואס' יש בו ליחות יצא דרך הנקב מיד ע"כ :

ד' פוסול יבשות באחרוג . אינו פוסל לא צרובו כלולב והדס דאינו פוסל בהן לא ברוב העלין . אבל אס' היובש הוא בחוטמו כתבו הרא"ש והר"ן דבי היכי דחויות פוסלת בחוטמו כל שהוא כך הדין ביבשות וכל הפסולים הפוס' באחרוג משום הדר . הר"י מהר"י עייאש ז"ל בס' מט"י ח"ב שם . וכ"כ מר"ן בש"ע לקמן סעי' י"ב בשם יש מי שאומר עיין לקמן הו' :

ו' אחרוג שהוא משנה שצירה ודאי יבש הוא ופסול . תשוב' מהרי"ל סי' ה' מור"ס בהגה"ס . וז"ל מהרי"ל בתשו' סי' ה' ואחרוג ישן של אשתקד לשנה זו אי אפשר שלא כתייבש דשיעור יבשות פי' הראב"ד דאינו מוציא ליחה ע"י חוט ע"כ . והנה ממאי דסיים דשיעור יבשות פי' הראב"ד וכו' מוכח דכוונתו לומר דאחרוג ישן של אשתקד ח"א שלא כתייבש כלומר ולכן אין לסמוך אף אס' יראה כלא כתייבש עד שיבדקנו ע"י מחט וכו' חוט כמ"ס הראב"ד . וכ"כ הט"ז דהכי מוכח ממשמעות לשונו של מהרי"ל דה"ק דודאי בכלל יבשות הוא דשיעורו שאינו מוציא ליחה וע"כ צריך בדיקה . ולכן תמה על מור"ס ז"ל דמשמע מדבריו דלא מהני בדיקה מדכתב ע"ז ופסול ואינו יודע למה לא מהני בדיקה כיון שיש בו לחלוטית בפנינו . וע"כ כתב דאפשר דמור"ס כמי הכי קאמר דאין צריך בדיקה . ובגמ' דל"א איתא אחרוג היסן פסול ור"י מכשיר והתם טעמ' דת"ק משום דלאו הדר הוא כמבואר שם והיינו שנתכוון ומפסיד הכוי שלו . ולפ"ז אס' אנו רואים שנשאר בכוי שלו מהני בו בדיקת חוט ע"כ . אבל הר"י ז"ל כתב וז"ל ודע דבגמ' מציא ברייתא אחרוג היסן פסול ור"י מכשיר והלכת' כת"ק ונראה דמדלא פי' בגמ' איזהו אחרוג היסן סתמ' דמלת' דבאחרוג שנשאר משנה שצירה קרי ליה אחרוג היסן וקיס' להו דאין בו לחלחות ולהכי תני אחרוג היסן ולא תני הכי בשאר מיכיס לאורוי לן דבאחרוג דבעינן לחלחות כשהוא ישן משנה שצירה כלה לחלוטית שבו וכן פסק בש"ע . מ"מ ראיתי שטומנין האחרוג בדבש דבהכי מתקיים לחלוטית שבו . ונראה דאין לסמוך על זה להבטירו בלא בדיקת מחט וכו' חוט . אבל כשלא טמנו אותו בדבש אין מועיל שום בדיקה דקיס' להו לז"ל דשוב אין בו לחלוטית כדפרי' ע"כ . ולפי דברי הפ"ח דברי מהרי"ל ז"ל בתשו' הכי מתפרשי' אחרוג ישן של אשתקד לשנה זו אי אפשר שלא כתייבש דשיעור יבשות פי' הראב"ד שאינו מוציא ליחה כלומר וכיון שכן דשיעורו דיבשותו הוא שאינו מוציא ליחה ע"י חוט אחרוג ישן של אשתקד ח"א כלל שישאר בו שום ליחה ואין מועיל בו בדיקה . והכי מוכח ממאי דכתב בתחל' דאי אפשר שלא כתייבש . וגם מדבריו מור"ס שכתב ודאי יבש הוא ופסול הכי מוכח דפסול ואינו מועיל בו בדיקה . ומה שכתב הט"ז דאינו יודע למה לא מהני בדיקה כיון שיש בו לחלוטית בפנינו . אפשר לומר דכיון דישן הוא כל כך שצבר עליו שנה אי אפשר שלא כלו ליחותיו ואס' המלא ימצא ע"י בדיקה בממט

דיני דברים הפוסלים באתרוג קי

ובו חוט יראה בו ליחות אין זה ליחות לא עפוש או רקבון ולא ליחות טבע האתרוג מעצמו ונ"ל ברור דהיינו למחלק הר' ב"ח ז"ל בין כשטמנו אותו בדבש דמועיל בו בדיקה ללא טמנוהו דאינו מועיל בו בדיק' . משום דכשטמנו אותו בדבש הרי הדבש מזילו מעפוש ורקבון ומעמיד בו ליחותיו של האתרוג עצמו ולהכי אי בדקי ליה ע"י מחט ובו חוט וגמלא בו ליחות הוא ליחותו של האתרוג . מזה"כ בלא טמנוהו בדבש ח"א שלא בלו כל ליחותיו ואם ימלא בו ליחות אינו לא ליחות מעפוש או רקבון ולכן אין מועיל בו בדיקה . וכן נ"ל עיקר לדינא ודלא כהט"ו ז"ל . ובטמנו בדבש העיקר לדינא דפסול משום כבוס ודלא כהר' ב"ח דמכשירו ע"י בדיקה וכמו שאכתוב לקמן בדינים או או' : ו' אתרוג הכמוש . פסול . מהרי"ל בתשו' הנו' והביאו מור"ס דד"מ . וב"כ הרקח . אבל המג"א חלק על זה דבגמ' דל"א איתא בהדיא וכולם כמושים כשרים והביאו הרא"ש ורי"ו . ומ"ם במרדכי דכבוס כשר בשע' הדחק הוא ט"ס והגירס' בהמרדכי כבוס כמו שהביאו מרן בפ"י סי' תרמ"ט ומ"ם בהג"א פ"ג בשם ראבי"ה אתרוג כמוש ומכוס' שהוא פסול אם חתך מה שהיה יבש כמוש ומכוסר פסול ע"כ מייירי טיבש והא' דקרי ליה כמוש היינו משום שאינו יבש כולו לא מקצתו וב"כ בשם"ג חזו"ת העולה בתלוש אינו לא מהמת יבש ובמישות וכשר ע"כ . ואפשר לומר דכשנכמשה כולה פסול מקצתו כשר דהא בגמ' מדמי לאתרוג לטריפו' הריאה ובריאה כמי דינא הכי . ומ"מ נ"ל להקל מאחר שכל הפוסקים כתבו דיבש פסול משמע דכמוש כשר ובלבד שיבדקנו ע"כ . והר' אליה רבה ז"ל כתב דסבר' ראבי"ה היא לפסול בכמוש דהוי גרים בצריית' דלד' ו כמוש כגירסת בה"ג ופסק בצרייתא זו ולא כאידך . והביאו דבריו הרב חיד"א ז"ל בדרכ"י ובתב' על דבריו דמזה"ג אין ראייה דט"ס הוא ונ"ל כבוס דספ' בה"ג מלא טעיות וחסרונות . ומהמרדכי אין ראייה דכבר מרן גרים במרדכי כבוס וכן אין ראייה מאגור ומהרי"ל לפי שהם נטו אחר גירסא שלפניהם במרדכי והן לו יהי דראבי"ה ורוקח פסלי בכמים . הרי רוב גדולי הפוסקים מכשרי בכמוש והכי נקטינן . ויש קצת ראייה מדאמרי' פ' כל שעה בירקות דפסח דשוין דיוצאין בכמושין ולדעת רבי' ישעי' וראב"ן אפי' העלים היבשים לא חזו כמוש' דינם כלחים וב"ש באתרוג דכמוש כשר . ואף לנכסחת הירוש' ודעת ריב"ז דדוק' בקלחים אתמר נקוט מיהא דרבנן דסברי דאף קלחים יבשים לא חזו מכשרי בכמוש' ואתרוג הו"ל בקלחים ובכמוש כשר ע"כ . ואנכי אי"ש נעיר לא ידעתי מה דמות יערוך אתרוג דפיסול ידידי ציבש או כמוש משום הדר . לירקות דפסח דתלי בטעם מרור . ואיך אפשר לל' לדמויי אתרוג לירקות דפסח ולמימר דכיון דירקות דפסח כמושין דינם כלחים כ"ס באתרוג . דאיכא למימר דגבי אתרוג דבעינן הדר ויבש לאו הדר הוא הוא הדין אפי' כמוש לאו הדר הוא כיון דאינו רואין דהלא הוא כמוש מיהא . טעמא"כ בירקות דפסח דאינו אלא משום דבעינן טעם מרור וכי יבשי ליבא טעמא כלל . אבל כמושין דאכתי טעמייהו בהו לכן ספיר חזו אפי' כמושין . באופן דליבא שום שמן . וזכר ראייה כלל מירקות דפסח דתלו בטעמא לאתרוג דפיסול ידידי הוא משום הדר לא מינה ולא מקצתה . ומיהו לענין דינא הדבר ברור דהכי נקטינן באתרוג כמו' כשר בדינא להדיא בצריית' דל"א במושין כשרין יבשין . פסולין ר"י אומר אף

דיני דברים הפוכלים באחרון

יבשין . הרי מבואר מצריית' זו דפין לת"ק בין לר"י כמוש לאו יבש הוא והדר הוא לא דר"י מכשיר אף יבשין לגמרי דלא בעי הדר . וא"כ מ"ש הר' אליה רבה דראבי"ה גרים בצריית' דל"ו כמוש וככה"ג הוא ודאי דבר שלא ניתן ליאמר דליפסקו כהידך צרייתא כיון דצריית' דל"א מבואר דפין לת"ק בין לר"י כמוש הדר הוא וכשר לכ"ע וע"כ דבאידיך צרייתא הגירס' כבזש כגירסתנו דאי לא הכי אתיאל דלא כמאן לא כרצנן ולא כר"י דצריית' דל"א דלת"ק דר"י כמוש כשר ולר"י אפי' יבש כשר . ועוד אבי אומר דיש ראייה ממאי דאמר' בירוש' טעמ' דפיסול יבש משום לא המתים יהללו ייה אשר מהירוש' הוה הוכיח הראב"ד דיש כלית' דמי והגם שהרמב"ן והריטב"א דחו דזה דברי הראב"ד ואמרו דמ"ס בירוש' לשון צחות הוא . מ"מ אי לאו דלא פסיל לא יבש ממש דהוא כמת לא הוה שייך שיאמר טלה הש"ס ירוש' לשון צחות מה שאינו אמת כיון דאפי' כמוש דלאו מת הוא בכלל יבש הוא ופסול . לא מבואר דדוקא יבש לגמרי דהוא כמת פסול אבל כמוש דלאו כמת הוא כשר . ומכא דברי הירוש' הוה יש להכריח דכמוש כשר בכל גוונא בין כמוש כולו בין מקצתו כיון דאפי' כמוש כולו לאו כמת הוה דכרא' ודאי דה"ט דירוש' גם לאתרוג יבש אתמר . ולכן לענין דינא הכי נקטינן דאתרוג דוקא יבש לגמרי פסול אבל כמוש אפי' כולו כמוש כשר ובלבד שיבדקנו אם יש בו ליחות שיהא כמוש ולא יבש וכמ"ס המג"א ז"ל וכן עיקר :

ח' אתרוג שניקב נקב מפלש כל שהוא פסול . ושאינו מפולש אם היה באיסור פסול . ואם חסר כל שהוא פסול . ויש אומרים דגם נקב מפולש בעינן חסרון משהו ושאינו מפולש בחסרון באיסור . ש"ע . ואם נקבה הקליפה העבה מצד זה לצד זה מיקרי מפולש לכולי עלמא . מג"א . ונקב באיסור בלא חסרון כגון שתהב בו יתר רחב :

ט' ג"ל דאם הנקב מרובע או ארוך . וראין אי כד מעגלת ליה הוי באיסור פסול וכן הוא ביו"ד סי' ל"ד לענין גרירת . דלא כמ"ס הכנה"ג בשם הרדב"ז שדקדק מלשון הרמב"ם להבשיר אם הוא מרובע עד שיכנס לתוכו איסור . ואין זה כדאי להקל מלשון דקדוק קל ד"ל דמה דנקט הרמב"ם או יותר לאשמועינן דאף שיתר כשר בשאר הימים . מג"א . ולי אי"ש לעיר מ"ס המג"א דמאי דנקט הרמב"ם או יותר לאשמועינן דאף שיתר כשר בשאר ימים אינו מחזור כלל כיון דבשאר ימים אפי' חסר כמה כשר כ"ס בנקב נקב שאינו מפולש אפי' שהוא יותר מכאיסור ואינו חסר דכשר בשאר ימים ומאי אתא הרמב"ם לאשמועינן . ודברי הרדב"ז שהביאם הכנה"ג הלא המה בחדשות ח"א בלשוננו הרמב"ם סי' נ' שכתב שם ז"ל והנכון אללי שבא הר' ז"ל לחפש לנו דין כגון שהיה הנקב מרובע או משולש או אחד משאר הצורות צריך שיהי' יותר מכאיסור כדי שתוכל לעשות בו עגול באיסור . ואם תשא הרי שאין בנקב לעגל בו באיסור אבל יש בנקב באיסור כפי התעבורת מאי . ומסתברא לי דכשר דהא טעמ' משום דלאו הדר הוא ונקב כיוצא בזה לא מבטל הדור האתרוג והבו דלא להוסיף על המחלוקת . אבל אם יש בנקב כדי לעגל בו באיסור ודאי פסול לדעת הרב ז"ל וזהו שכתב או יותר כלומר אם הוא עשוי מאחת משאר הצורות צריך שיהיה בנקב יותר ואם אין בו יותר כשר אע"פ שיש בו באיסור לפי התעבורת עכ"ל ז"ל . הגם שכתב הרדב"ז טעמו וגימקו עמו דאע"פ שיש בנקב באיסור כפי התעבורת דכשר משום דכיון

דיני דברים הפוסלים באחרון ק"א

דביקב דפסול אינו אל משום דלאו הדר הוא . נקב כיוצא בזה שאין בו כדי לעגל בו כאיסור אע"פ שיש בו כאיסור כפי התשבורת לא מבטל הדור האחרון והבו דלא לוסוף על המחלוקת . ומאי דמייתי הר' מג"א ז"ל פיו"ד סי' ל"ד בנרנר' . לא שמיא מהיא דאע"ג דמדמינן חסרוני אחרון לטריפות מ"מ לאו לגמרי מדמינן להו אל בנקב לבית חללו וכיוצא אבל בכה"ג דנקב נקב שאינו מפולש ואין בו חסרון דמיא לנקב הלב ולא לבית חללו משום דכולה אחרון חבור הוא וכמ"ס הרא"ש וא"כ ליכא למיפסל לניקב נקב שאינו מפולש כאיסור או אפי' יותר רק מה"ט דלאו הדר הוא ובנקב כיוצא בזה שאין בו כאיסור אל כפי התשבורת הרי לא מבטל הדור האחרון וכמ"ס הרדב"ז ז"ל . אל שבעיקר האי דאמ' הרדב"ז דטעם ניקב דפסול הוא משום הדר דבריו תמוהים דכרא' דטעם פיסול נקב הוא משום לקיחה תמה וכ"כ רבי' ירוחם כתיב ח' ח"ג . וכיון דטעמא משום לקיח' תמה כרא' דגם כי איכא כשיעור איסור אפי' כפי התשבורת לאו לקיחה תמה היא . ולכן כ"ל עיקר לדינא להחמיר . אפי' בדאי אפשר באחר ליטלו בלא ברכה כיון דברכות אינן מעכב' ככ"ל :

י' נהגו להכשיר הנקבים שנעשו בחילין ע"י קוים אע"פ שיש בהם חסרון שזהו דרך גדילתן . תה"ד סי' ג"ד . מיהו אם רואה שאין העור והבשר קיים תוך הנקב פסול לסברא הראשונה (דלעיל או ח') אע"פ שאינו מפולש . ובשעת הדחק יש להקל כסברא האחרונה (דאו' הכו') להכשיר חסרון שאינו כאיסור ואינו נקב מפולש . מור"ס בהגה"ה :

י"א דוקא בשאנו רואים שנקרס עור האחרון במקום החסרון שהוא רק שיש חסרון וגומא שם . בזה התיר התה"ד אבל אם אינו רואים שלא נקרס אל יש שם נקב וחסרון אע"פ שנעש' ע"י קוים בדרך גדילתו פסול . וזהו שסיים מור"ס מיהו אם רואה שאין העור והבשר קיים תוך הנקב פסול וכו' . והנהו קוים לא מעלין ולא מורידין לענין נקב אל שזכר אותם בתה"ד לפי שאז נגיל להיות שם בנקב עורו קיים . והמון העם טועים בכך שסוברים שיש קולא בשנעש' הנקב ע"י קוים . ט"ז :

י"ב ממ"ס מור"ס אם רואה שאין העור והבשר קיים . משמע דאם יש ספק בזה אם הבשר קיים או לינון לקולא כיון שלדיעה האחרונ' שהיא דעת הראב"ד ס"ל אפי' בודאי יש חסרון כשר כל שאינו מפולש ואין החסרון כאיסור שפיר נסמוך עליה בספק לכל הפחות . ומשו"ה כ"ל שכתב מור"ס כאן ובשעת הדחק יש להקל כסברא אחרונה . ולא כתבו תכף אחר הפלוגת' . אל להורות באן דאין איסור אל ברואין שאין הבשר קיים אבל בספק כשר . שהרי בשעת הדחק סמיכין אסברא אחרונה אפי' בודאי אין הבשר קיים . ט"ז . ולפי דבריו א"כ דוקא במקומו' דאזלי אחר פסקי מור"ס וסומכים אסברא האחרונה ומכשרי אפי' בודאי יש חסרון כדע' הראב"ד . הוא דבנק' שנעש' בחילין ע"י קוין דרך גדילתו ויש ספק אם הבשר קיי' . סמיכין אסברא האחרונ' ואזלינן לקול' . אבל לדידן וכל שאר מקומו' דקבלו הוראת מר"ן הש"ע דפוסל אפי' בשעת הדחק בים בו חסרון וכדסתם לסברא הראשונ' . א"כ גם בנקב בחילין דרך גדילתו ויש לנו ספק אם הבשר קיים פסלינן ליה מספיקא . ואע"ג דלדידי חזי לי דאפי' לדידן דפסקינן דאפי' בשעת הדחק פסול וכהסברא הראשונה שכתב' מרן הש"ע בסתם . יש להקל

דיני דברים הפוסלים באתרוג

להקל בניקב באילן ויש לנו ספק אם הכשר קיים . מטעם ספק ספיקא . ספק
 אם טמא הכשר קיים וליכא חסרון וכשר הוא לכ"ע . ואת"ל שאין הכשר קיים
 טמא העיקר בדע' הסבר' האחרונ' דאז' יש בו חסרון כשר והוא ס"ס המתהפ'
 וכל ס"ס אפי' בדאורי' שרי מ"מ ניהי דלענין לזא' בו י"ח יש להכשירו מכח ס"ס
 כאמור . אבל לענין לדרך עליו כנר העלו האחרונים דאין לדרך מספק אפי'
 יתרצו בו ספיקות וספיקי ספיקות וספיקי ספיקות מיו' ספק דרב'
 לבטל' כיון דדרכו' אינו מעבדות . ועיין לקמן בשמוך . ולקמן או' ט"ו :
 י"ג נקטינן דתרת' פסולי' כינהו . ניקב ואינו חסר . או חסר כל שהוא ולא
 ניקב וכמו טפסוק מרן בסברא זו הראשונה שכתבה בסתם שכן דעתו
 כידוע . ואם נקב וליכא חסרון אפי' בשעת הדחק יטלנו בלא ברכה באתרי
 דידן שקבלנו הוראות מרן . אך בשאר מקומות בשעת הדחק יש לסמוך ליטלו
 ולברך . הר' מהר"י גבון ז"ל בס' גט מקושר דקכ"ד ע"א . מחבר' :
 י"ד מפולס יש מפרטי' בפשוטו דהיינו שניקב מלד זה ללד זה . ויש מפרטיס
 שכיון שניקב עד חדרי הורע שהגרעינים בתוכו מיקרי מפולס . ש"ע .
 וידוע דכל כה"ג שכותב מרן הסתיי סברות בשם י"א וי"א דעת מרן לדינא כה"א
 בתרא . וכ"כ הר' מהר"י גבון ז"ל בס' גט מקושר דקכ"ד ע"א דנקטינן להחמיר
 בסברא זו שהביא' מרן ב"מ בתרא . מחבר' . ועיין מ"ס לעיל בדינים לו או' ג' :
 ט"ו אם ניקב באילן דרך גדילתו עד חדרי הורע . אפי' הכשר קיים יש לשפול
 מטעם ניקב מפולס . והא דכת' מור"ס לעיל (או' י') דהכשר קיים
 כשר . מיירי שזכ"ס לא ניקב עד חדרי הורע . ואם יש ספק אם הגיע לחדרי
 הורע ג"כ כשר כיון שאין בו חסרון כלל ולהראש' דכשר אפי' במפולס באין בו
 חסרון כלל . ט"ו . ועיין מ"ס לעיל או' י"ב שהוא הדין בזה אע"ג דה"כ איכא
 ספק ספיקא ספק אם הגיע לחדרי הורע . ואת"ל הגיע טמא הפי' דמפולס
 בפשוטו מעבר לעבר כה"מ קמא דבש"ע . מ"מ לענין ברכה אין לברך עליו
 לדידן דקבלנו הוראות מרן הס"ע ז"ל וכדכתובנא לעיל שם . עיין באו הקוד' :
 ט"ז אתרוג שנימוח כל בשרו בפנים וקליפתו החיצונה קיימת וחדרי הורע
 קיימים בפנים כשר . ויש פוסלים . ש"ע . דין זה איבעיא ליה לרבא
 בסוכה דל"ו נולדו בו סימני טריפה מהו . כדעולא אר"י ריאה שנשפכ' בקיתון
 כשרה ואמר רבא והוא דקיימי סימפוכהא הא לא קיימי סימפוכהא טריפה .
 הכא מאי דילמא התם דלא שליט בה אורח הדד בריא . אבל הכא דשליט בה
 אורח סימני מסרח . או דילמא לא שנה . ולא איפשיטא . והרי"ף ז"ל לא
 הביאה לבעיא זו וכתב הרא"ש דסובר דאוליכין בה לקולא דהני פיסולי אין
 עיקרן לא מדברי סופרים . אבל הטור כתב דיש מחמירין והכי מסתברא כיון
 דספק דאוריית' הוא ע"כ . וקש' דהא כתב אביו הרא"ש ז"ל דספיקא דרבנן
 הוא . והר' ב"ח כתב דכוונתו דמ"מ מאחר דספיקא במידי דאוריית' הוא אוליכין
 לחומרא ע"כ . ולא הכנתי דבריו כיון דמדאוריית' לאו פיסולי כינהו רק מדרבנן
 בי הוי כמי המזוה דאוריית' אמאי לא נזיל לקולא בספק פיסול דרבנן כיון
 דמדאוריית' לא פסיל כלל אפי' מספק . ולכן כ"ל אי"ש צעיר דס"ל להטור
 דהרא"ש כתב בן לדעת בה"ג והרי"ף דאפשר דאינהו ס"ל דהני פיסולי אינן
 לא מדרבנן ולהכי אולי בבעיא זו לקולא . אבל הרא"ש לדויה וכן ה"ש מחמירין
 שכתב

דיני דברים הפוסלים באחרון ק"ב

שכתב הטור ס"ל דהני פיסולי פיסולי דאוריית' ניכסו ולכן יא להחמיר בפסיקן כיון דפסיקי דפיסול . דאוריית' היא . ככ"ל ברור בדעת ה"ס מהמירין והטור ז"ל . ולענין דינא דעת מרן ז"ל לקולא שכתב סדר' המכשירין בפסח' וסדר' הפוסלין בשם י"א . אבל הכ"ח כתב דאפשר דאף הרי"ף והרמב"ם ס"ל להחמיר ומש"ה השמיטו בעיה זו וכתבו דאורייתא דאחרון תפוח סרוח פסול בשתמא דמשמע בין בסרוח מבחון בין מבפנים וקליפתו קיימת בכל ענין פסול וכך פי' הר"ן ז"ל דברי הרי"ף . ולכן מסיק דנקטינן לענין הלכה לפסול דלמאי דכתב דעת כל הגאונים לפסול . ואנכי אי"ש לעיר ראיתי לכה"ג דה' לולב שכתב להדיא דסרוח מבפנים כשר . והיינו ע"כ דפושק לבעיה זו לקולא . גם ראיתי בס' תניא שכתב בשם בעה"ע דאוליכין דה' לקולא וכשר . ומ"מ לענין דינא נכון להחמיר כיון דיש מהמירין וכת' הטור דכוותיהו מסתברא וכן כרא' שהוא דעת הר"ן :

י"ז כיון דאפי' להספרא ראשון' דמכשיר היינו דוקא כשחדרי הורע קיימים . אריך לדעת איך אפשר לנו למיבדקי' לדעת אם חדרי הורע קיימים כיון שאי אפשר לחתכו . והכ"ח כתב דאפשר דכל שנימוח הבשר שבפנים ובעשה כמים כרא' מראהו מבחון מעבר לעבר וירא' אם חדרי הורע קיימי' אם לאו . והמג"א כתב על דבריו שזה דבר שהחוש מכהשו . ולכן כתב איהו ז"ל דיכול להרגיש במשמוש היד . ולי אי"ש לעיר גם זה אינו כיון דבעינן שיהיו כל חדרי הורע קיימים אבל אם בימק אפי' כל שהוא גם מחדרי הורע פסול . א"כ איך נוכל לידע אפי' ע"י משמוש היד מבחון שכל חדרי הורע קיימי' ושלמי' . והנה הראב"ד ז"ל הוציא דבריו בשם' תמים דעים ס"ס ר"ל הביא מאי דכת' דה"ג דנקב מפולש אינו אלא כשהוא מלך זה ללך זה אבל מלך אחד אפי' שניקב לחלל לא הוי מפולש וכשר . וכתב וז"ל ואני מלאתי ראיה לדבריו מדאביע' לן בנמ' נולדו באתרונו סימני טריפה מהו ואמרי' כי קא מציעא ליה כי הא דר"י דאמר ריאה שנספכה בקיתון כשר' ואמר רבא והוא דקיימי סימפונהא הא לא קיימי סימפונהא טריפ' גבי אתרונו מאי התם דלא שליט דה' אורח ומסרחא אבל הכא דשליט דה' אורח סדרה בריא או"ד ל"ש . והכא ודאי אי לאו דנקיב לחלל ונפקו בני מעיה מכה ידעינן דלא קיימי סימפונהא ומדנפקו בני מעיה מיניה אי אפשר בלא חסרון הנקב . ועוד הרי חסר בני משין ואכן חסר כל שהוא חסר וטעמ' דלא קיימי סימפונהא הוא דפסול הא דשציל נקב לא מפסיל . אמר נקב מפולש דאמרי במשהו מב' דדין קאמרי דאע"ג דאינקב לרלל ומסר כל שהוא נמי לא מפסיל אם אינו מפולש לב' דדין דאם איתא דנקב מפולש דתנן מבחון שהוא מפולש לחלל מפולש קרינן ופסול למה לי להוקמי בלא קיימי סימפונהא דומיא דריא' אפי' קיימי סימפונהא' נמי פסול דהא ניקב לחלל שהיה נקב מפולש וחסר כל שהוא נמי כדפרי' . או ש"מ דלא מיקרי נקב מפולש עד דנקיב מב' דדיים עכ"ד הראב"ד ז"ל . הנה שכתב הראב"ד ז"ל דגלתי אפשר לנו לידע אי קיימי סימפונהא אלא ע"י נקב לחלל ונפקו בני מעיו עד שכתב זה הובח הוכיח מהך בעיא דרבא דנקב מפולש דאמרינן דפסול לא מיקרי מפולש עד דאינקב משני דדיים בסדר' דה"ג ז"ל . כי על כן לדעת הסוברים דנקב מפולש אפי' עד לחלל ואפי' אין בו חסרון פסול ומי"ל הכי וכמו שפסק בן מרן ז"ל

דיני דבר'ים הפוסלים באתרוג

ז"ל כדלעיל או' י"ד איך אפשר לכו' לידע אי קיימי סימפונה' דאתרוג. ומלאתי
 אחר החיפוש להר"ב תבואת שור בקונט' בכור שור דקט"ו ע"ב בחי' לסוכה
 כל בעיא זו דרבה שבת' דו"ל דאירי בכנון דכפיק י"ח בהאי אתרוג ואח"כ
 מתכווה ומלאו מקולקל מפכנים ומבעיא ליה אי בהאי גוונא יא"י י"ח וא"ל להדורי
 למיפק באחר ע"כ. וגם זה הוא דחוק כי מפסט לשון הפוסקי' ז"ל לא משמע הכי:
 י"ח מדברי הראב"ד ז"ל שהובא בס' ת"ד שכתבתי דבריו לעיל באר' הקודם
 מפורש יולא דברים בש"ס דבעיא דרבה היא באתרוג שנימח ולא קיימי
 סימפונהא. אי הוי כמו בריא' דנשפכ' כקיתון ולא קיימי סימפונהא דטריפ' .
 ה"כ באתרוג דפסול בנימח ולא קיימי סימפונהא . מי אמרינן דדוקא דבסמא
 כי לא קיימי סימפונהא טריפה משום דלא שלטי בה חורא ומסרחא . אבל
 באתרוג דשלטי ביה חורא דהר בריא . וזה כל בתר איפכ' מנירסתיו בש"ס .
 וכן ברא' דברים ג"כ ס' תניא בשם בעה"ע שבת' וז"ל בעי רבא כולדו באתרוג
 הימני טריפה כגון שנשפך כתיקון ולא קיימי סימפונהא כדאמרי' לגבי ריאה
 ולא איפסיט' ופסק בצל עשר' הדברות ז"ל דאולינן בה לקולא וכשר ע"כ . ולפי
 גירס' זו מאי דבעי הש"ס למיפסט מהבריית' דתני תפוח סרוח פסול מאי לאו
 תפוח מבחון סרוח מפכנים ודחי לה לא אידי ואידי מבחון ול"ק הא דתפח ולא
 סרח הא דסרח אע"ג דלא תפח לא אחי שפי' . ול"ל דהכי פירושו מאי לאו דסרח
 מפכנים כלומר אמא דגם באתרוג אפי' מפכנים שקליפתו קיים סרוח מסרח
 ופסול ולא אמרי' כיון דשלטי ביה חורא דהר בריא גם באתרוג . ודחי לא
 אידי ואידי מבחון כלומר דמיירי ססרח מבחון ע"י שנפל עליו מים אבל מפכני'
 כיון דשלטי בה חורא דהר בריא ואפי' דגם סימפונהא לא קיימי וכשר . ולפי
 גירסא זו אי אולינן לקולא דבעיא זו כדעת הר"ף ובה"ג אפי' בלא קיימי
 סימפונהא כמי כשר וכמו שכן פסק להדיא בס' תניא בשם בעה"ע ז"ל דגרים
 הכי ופסק לקול' והוא חידוש גדול ולא ראיתי לשום אחד מהאחרוני' ז"ל שהזכירו
 חידוש גירס' זו דהראב"ד וס' תניא בשם בעה"ע ז"ל . ומיהו לענין דינא ודאי
 דאין להקל בדלא קיימי סימפונהא כיון דהרא"ש והטור גרסי כנירסתיו
 ופסק כן מרן ז"ל בדלא קיימי סימפונהא פסול . ועוד דהא אגן קי"ל דאפי'
 דנקב לבית חללו ואינו מעבר מעבר מיקרי מפולש . כ"ש בדלא קיימי
 סימפונהא כלל דפסול :

י"ט נסתפקתי לפי סברת הר"ף והרמב"ם ז"ל בריאה שנשפכה כקיתון והיה
 למים והם עכורים או סרוחים דאפי' סימפונהא קיימים טריפה . ופסק
 כן מרן ז"ל בש"ע יו"ד סי' ל"ו עט"ו . אס גם באתרוג דינא הכי שאם נימח
 בשרו ויהי למים והמה עכורים או סרוחים אע"פ שסימפונהא קיימים פסול
 כיון דלריא' שנשפכ' כקיתון מדמינן ליה ורבה מיבעיא ליה אי יש לפסול
 באתרוג שנשפך כקיתון אפי' בדקיימי סימפונהא אף שדריא' בכה"ג לא מיטרפ'
 כשאינן מים עכורין או סרוחי' . וא"כ כל שכן באס באתרוג הס עכורים
 או סרוחים דבריא' טריפ' בכה"ג אף בשסימוכ' קיימי דיש לפסול באתרוג אף
 שסימפונהא קיימי . או דילמא אע"ג דבריא' כשהם עכורין או סרוחין אפילו
 שסימפונהא קיימי טריפה לדעת הר"ף והרמב"ם ומרן הש"ע ז"ל . באתרוג אפי'
 בסרוח מפכנים כיון שסימפונהא קיימי כשר לדעתם ז"ל דפסקו לבעיא דרבה
 לקולא

דיני דברים הפוסלים באתרוג קינ

לקולא - משום דאפשר דאע"ג דלפי הכד דבשי רבא לפסול באתרוג שנשפך בקיתון אף טפי מריאה בשעדין לא סרח וסימפוכיה קיימי משום מאי דשליט ביה אוירא ועתיד למסרח ולגד זה פשיטא ודאי דגם באתרוג בשסרוח כבר בפנים אף שסימפוכיה קיימי פסול מב"ש דריאה דטריפ' בכה"ג . מ"ל לפי הכד השני דקאמר רבא או דילמא לא שגא אתרוג מריאה וכשר . היינו משום דיש להפך הסברא ולמימר דאע"ג דבריא' בעבורין או סרוחין אפי' שסימפוכיה קיימי טריפה . באתרוג כיון שסימפוכיה קיימי אפי' שגשו שנימות עכור וסור' כשר . דבהא אדרבה ריא' דלא שליט בה אוירא גריעא מאתרוג דשליט ביה אוירא . דכיון דלא שליט בה אוירא ואפ"ה סרחו זה מוכיח חזק חולי' שהולך וחזק עד ססרח' אף דלא שליט ביה אויר' וזה סימן מובהק לגדול החולי המפסיד ושמהר יופסדו וימחו גם הקרום והסימפוכות ולהכי טריפה כססרחו . אבל באתרוג כיון דשליט ביה אוירא אע"ג דנסרח מבפנים כיון דסימפוכיה וגם קליפתו החיצונה קיימי אמרי' משום דשליט אוירא בהנימות שנימות בפנים הוא דסרח . והיינו משום דכיון דנימח והיה למים שליטת האויר בהנימות מסריחו . אבל הקליפה וכן סימפוכיה כיון שהם קיימים שליטת האויר וסריחתו שפנים על ידי האויר לא ימחרו להפסיד ולקלקל גם הקליפה והסימפוכות וישארו קיימי' ולכן באתרוג כל ססרח מבפנים וסימפוכיה קיימי' כשר לפי ד' זה של בעייתו דרבא דלא שגא אתרוג מריא' כשסימפוכיה קיימי' ופסקו כד זה הרי"ק והרמב"ם ז"ל . ולפום ריהטא כ"ל אי"ש נעיר בהכד הזה השני דבהא ריא' גריעא מאתרוג לפי הכד השני דכד רבא בבעייתו מטעמא דכתיבנא . שהרי הב"י צ"ד שם כ' בשם הרשב"א ז"ל שכת' דה"ט דהרי"ק והרמב"ם דמטרפי בריא' כשהן מים עכורין או סרוחין לפי שבהם שנעכרו או נסרחו מורין שבאין מחולי המפסיד ועתיד' היא לינקב וכל העומד לינקב כנקוב דמי ע"כ . וכיון שכן איכא למימר דדוקא בריא' כיון דאף שנשפך בקיתון אינה עומדת ליסרח משום דלא שליט בה אוירא דמה"ט כשרה כל שאינן סרוחין לדעת הרי"ק והרמב"ם אע"ג דאם יסרוחו טריפ' לדעתם . והיינו משום דכיון דלא שליט בה אוירא אף שנימח בשרה בפנים והיו למים אי לא מהילד בה חולי חזק המפסיד ח"ה שיסרחו ואם נסרחו בידוע ודאי שגולד בה חולי חזק המפסיד וסופה לינקב הלכך גבי ריא' הסרחון מטרף . משא"כ באתרוג דכי נשפך בקיתון כיון דשליט בה אוירא אי אפשר שלא יסרחו המים שבפנים האויר השולט בו שטבעו להסריח דבר הכימות . וכיון דמשום דשליט בה אוירא הוא דעומד ליסרח מפני שכן טבע האויר השולט בדבר הכימות . ח"כ י"ל דאע"ג דהמי' סרוחין כיון דהשו' האויר ששולט בו הוי אינו מוכרח שיאבדו מפני כך גם הקליפה או הסימפוכו' שהם קיימים דכיון דהם קיימים אין שליטת האויר וסריחת המים שבפנים שנסרחו ע"י האויר דשליט בהו מויקן ומפסידין ויוכלו להיות קיימים ועומדים בקיומם ולא ינקבו . וכן כ"ל להוכיח מדדי דרבא דמאדד בבעייתו ה"ס דלא שליט בה אוירא הדר בריא' אבל הכא דשליט בה אוירא סרוחי מסרחא . או דילמא לא שגא . והשתא איכא לאקשויי לפי דעת הרי"ק והרמב"ם ז"ל דריאה שנשפך בקיתון דאם הם סרוחים טריפה . כיון דבאתרוג שליט ביה אוירא ודאי סרוחי מסרח' וכל העומד ליסרח כסרוח דמי פשיטא דפסול בריא' שנשפך

דיני דברים הפוסלים באחרון

בקיתון ונסרה' מצפנים דטריפ' . והא ודאי דליכא למימר דמספק' ליה לרצא
 אי משום שליטת האויר בו סרוחי מסרה' או אף דשליט דה אוירה לא מסרה' .
 דהא ודאי בורכת' היא כיון שדבר זה יוכל להתדבר בנסיון והנסיון יוכיח
 באחרון שנספק בקיתון אם יסרה מצפנים או לא . וליכא למימר נמי דבעיית
 רצא היא דאע"ג דכיון דשליט דה אוירה ודאי דסרוחי מסרה' מ"מ כל כמה
 דעדין לא סרה דיכו בריא' דלא נסרה' דכשר' . דהא נמי ליתא כיון דודאי עומ'
 ליסרה' הו"ל כסרוח מהשתא דכל העומד ליסרה' כסרוח דמי וכמו דאמר' בריא'
 שנסרה' לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דכל העומד לינקב כנקוב דמי כמ"ש הרשב"א
 לדעתם ככו"ל . וליכא למימר נמי דספיק' דרצא הוא משום דכיון דאכתי לא
 סרה' הו"ל תרי כל העומד הכא באחרון חדא כל העומד ליסרה' כסרוח דמי ובי
 מסרה' עומד לינקב וכל העומד לינקב כנקוב דמי ומספקא ליה לרצא אי אמרי'
 תרי כל העומד וכו' . הא נמי ליתא דהא בריא' שסרוח' דטריפה אינו אלא
 משום דכיון דסרוחה לא הדרא בריא' וכשאינ' סרוחה כשרה משום דהדרא בריא'
 וכדקאמר הש"ס התם דלא שליט דה אוירה הדר' בריא' אכל הכא דשליט דה
 אויר' סרוחי מסרה' כלום' ולא הדרא בריא' . וכיון שכן באחרון דשליט ביה אויר'
 דעומד ליסרה' ממילא דמיו שנספק בקיתון אף קודם שנסרה' לא הדר בריא' הוי
 כבריא' כשנסרה' כיון דעומד ליסרה' וכיסרה' לא הדר ברי' . וכיון דלא הדר בריא'
 פשיט' דפסול דהרי הוא בריא' שנסרה' דטריפ' מה"ט משו' דלא הדר בריא' .
 ומאי מספקא ליה לרצא וקאמר או דילמ' לא שגא ואיך אפשר לומר דלא שגא
 כיון דהתם בריא' הדר בריא' והכא דעומד ליסרה' ולא הדר בריא' ואינה אלא
 בריא' שנסרה' דלא הדר בריא' דטריפ' ומאיזה ד שייך לו' דלא שגא . ותו דה"כ
 דספיקי' דרצא במאי דקאמר או דילמ' לא שגא הוא משום דהשתא מיהא עדין
 לא סרה' . איך בעי למיפשט מזבירי' דתפוח סרוח דפסול-הא הזבירי' סרוח
 קתני ובעיית רצא היא בשעדין לא סרה' . וראיתי להרב מהר"מ ק' חביב ז"ל דכ'
 כפות תמרי' עלה דהך בעיא דרצא דהצין בפשיטות דספיקו של רצא דקאמר
 או"ד ל"ס היינו משום דעדין לא סרה' לפי דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל בריא'
 סרוח' דטריפ' והקס' דא"כ איך בעי למיפשט מהזבירי' דמיוירי בכבר הוא
 סרוח . ולכן כתב לדעת הרי"ף והרמב"ם הפשיטות דהש"ס אינו לפיסול אלא
 להכשיר והכי קאמר תפוח מצחון וסרוח מצפנים הא לא סרה' מצפנים דאין
 ריחו רע אף שנספק בקיתון כשר . ודחינו לא אידי ואידי מצחון ול"ק הא שתפת
 מחמת גשמים אע"ג דלא סרה' . הא דסרה' מצחון מחמת תולעים שאכלו קליפתו
 החיצונה דלא מפסיל משום חסרון אלא טעם הפיסול משום דסרה' מצחון . וכיון
 דזבירי' לא מיוירי בסרוח מצפנים ליכא למיפשט בעיין ולמודק טעמ' דסרה'
 מצפנים סריחו רע הא לא סרה' אלא שנספקה בקיתון כשר דדילמא אפוי' לא
 סרה' מצפנים כיון שנספק בקיתון ושליט דה אוירה ולא הדר בריא' ועתיד
 למסרה' דין הוא שפסול . והיינו טעמא דהשמיטו הרי"ף והרמב"ם ז"ל בעיא זו
 דרצא דס"ל דאוליכין לקולא משום דהפשיטות הוא להכשיר ומאי דדמי הש"ס
 הפשיטות שיכוויי דחוקא היא ולא סמכינן עליה ע"כ . ולי אי"ש נעיר אחר
 המחיל' דבה אין דבריו מחוורין כלל . חדא דמלישגא דש"ס דקאמר מאי לאו
 סרוח מצפנים מוכח דלפיסול בעי למיפשט דלפי דברי הרב ז"ל דלהכשיר פשיט
 העיקר

דיני דברים הפוסלים באתרוג קיד

העיקר להפשיטות הוא הדיוק הא לא סרח וכו' חסר. ועוד דאי אפשר כלל לומר להכשיר פשיט לה ומדיוק זה טעמ' דסרח הא לא סרח וכו' דהא ודאי דחייבו בלדו דכיון דעומד ליסרח משום דשליט ביה אוירא להכי כל שנשפך בקיתון אף דעדין לא סרח סרוח קרי ליה תנא דברייתא משום דכל העומד ליסרח בסרוח דמי וליכא למידק להאי דיוקא טעמ' דסרח וכו'. ואף את"ל דהפסטר הכי דייק מ"מ הו"מ מצי שפיר לדחויי בנקל דכיון דעומד ליסרח סרוח קרי ליה ואמאי הוצרך לדחוקי ולמימר לא אידי ואידי מבחון ול"ק וכו' כיון דשפיר מיתוקמא דברייתא בפשטא דסרוח מבפנים והיינו שנשפך בקיתון דעומד ליסרח בסרוח דמי. אלא שוכח להפשיטות הוא לפיסול. ותו דאעיקרא איך אפשר כלל למימר דספיקי' דרבא הוי משום דהשתא מיהא לא סרח עדין כיון דעכ"פ לא הדר בריא משום דהרי הא עומד ליסרח כיון דשליט ביה אוירא וכיון דעכ"פ לא הדר בריא משום דסרוחי מסרחא וכו' מסרחא לא הדר בריא אינו אלא בריא' דנסרחה מבפנים דטריפ' מה"ט דלא הדר בריא ואיך סיך לומר דלא שגא באמור לעיל. שבת ור"חית להר"ב שגלה חדשה בקובט' בכור שור דקט"ו ע"ב בתי' לסוב' על בעיא זו דרבא דגם אינו ז"ל הקט' לדעת הרי"ף והרמב"ם בריא' שנסרח' בפנים דטריפ' דא"כ לדעתם ע"כ דבעיי' רבא באתרוג הוה בדלא סרוח דאי סרוח הוה פשיט' דפסול כמו בריא' דטריפ' וא"כ איך צפי למיפשט דברייתא דתפוח סרוח. הא בסרוח אפי' בריא' טריפ' דהוי כלל קיימי סימפונא' וכת' לייטש לדעת' יתפרש דקמבעיא ליה בדלא אסרוח מבפני' דבאסרוח פשיטא ליה שתרקב וכל העומד לירקב ברקוב דמי דפסול. ופשיט ליה דברייתא דאתרוג סרוח דאין לומר דבכבר סרוח מיירי דפשיטא ולא אבעי ליה להתנא לאשמועי' אלא דעומד ליסרח ע"י שנשפך' ולא הדר בריא. ודאי אידי ואידי מבחון וסרוח היינו גרע' או סרוח ממע ומ"ל דלא תימא נשקלי' להאי דסרוח אי ליכא שיעור נקיזה ואידך ליתכשר קמ"ל דלא דכיון דסרוח מקבלתו ודאי דכולי' בתקלקל ועומד לבלות. אי כמי דלא תימא כיון דעדין לא בא קלקולו לפנים הדר בריא קמ"ל דלא ע"כ. וגם דברי הרב ז"ל אינם מחורין לי כלל. מחד דמה הכרח הוא זה דסרוח דתנא דברייתא אין לומר דבכבר סרוח מיירי דפשיט' ולא אבעי ליה לתנא לאשמועי'. הא תנינ' ניקב בסדק נקלף אע"ג דכל הכי כמי פשיטא בבהמה דטרפיות גינהו. וע"כ דהיא גופה אהא לאשמועינן דמדמינן פיסולי האתרוג לטרפיות דבהמ'. וא"כ ה"כ תנא דברייתא הא אתא לאשמועי' דגם פיסול דמפנים כגון סרוח מבפנים אע"ג דקליפתו העליונה קייט' פסול דככל גוונא מדמינן פיסולי האתרוג לטרפיות דבהמ' בין שהיה מבחון או מבפנים כגון סרוח ולעולם דמיירי בשכבר סרוח. ועוד דאעיקרא איך אפשר כלל למימר דספיקי' דרבא הוה משום דאכתי לא סרח כיון דעכ"פ לא הדר בריא משום דעומד ליסרח ובאמור לעיל. באופן דאין גם אחד מהכי יסובי דהרב מהר"מ נ' חציב והרב בכור שור ו"ל מן הישוב כלל. אשר על כן ג"ל אי"ס צעיר דע"כ לומר לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל לא מתפרשא בעיא זו דרבא אלא באופן זה דלילמא באתרוג שנשפך בקיתון אף דקיימי סימפונא' פסול משום דכל שנשפך באתרוג הו"ל בריא' שנשפך' וגם גסרח' דהתם בריא' כל שלא בסרח' אף שנשפך' אינו מוכרח שגם תיסרח כיון דלא שליט בה אוירא

דיני דברים הפוסלים באתרוג

וכיון דאינה עומד ליסרח הדר' בריא' . אבל הכא באתרוג כיון דשליט ביה אויר' ודאי דסרוחי מיסרח וכיון דעומד' ליסרח ולא הדר' בריא' דהו"ל בריא' שנשפכ' וגם נסרח' דטריפ' משום דכיון שנסרח' נמי לא הדר בריא' דעומדת לינקב סימפונהא בפנים וגם הקרום שבחון וכל העומד לינקב כנקוב דמי . ה"נ הוי אתרוג מיד שנשפך כקיתון כיון דשליט ביה אוירא' ועומד ליסרח דהו"ל כסרוח ולא הדר בריא' ועומד לינקב סימפונה' וקליפתו . או דילמ' לא שגא אתרוג ונשפכ' כקיתון וסימפונה' קיימי מריא' שנשפכ' וסימפונה' קיימי ולא נסרח' . דאפשר לומר הסברא בהיפך דאתרוג כיון דע"י מה דשליט ביה אוירא' הוא דסרוחי מיסרח ולא משום הפסד וכיליון שבא לו מגופו בפנימיותו . אינו מוכרח שצ"י הסרחון דמיסרח הנימוח יפסיד ויכלה גם מה שטומד בקיומו דהם הסימפונות' והקליפ' דשאיני סירחון דריא' דהוא בא מחוץ החולי הפנימי המפסיד כיון שגדל כל כך החולי עד שהסריחה . משא"כ באתרוג דהסרחון מפני שליטת האויר מבחון דשליט בו הוא שמסריח הנימוח שבפנים אפשר ללא יפסיד האויר דשליט ביה וכן הנימוח שנסרח מלד שליטת האויר גם הסימפונות' והקליפ' כיון דהם קיימי' ואין האויר מסריח ומפסיד אלא דבר שהוא מקולקל ונימוח לא מה שהוא עומד בקיומו . ולכן אתרוג אף דסרוחי מסרח לא שגא מריא' ללא נסרחה דכי היכי דריא' שנשפכ' ולא נסרח' אפשר דהדר' בריא' ולכן כשר' . ה"נ אתרוג אף דסרוחי מסרח אינו מוכרח דיפסיד ויכלה גם הסימפונות' והקליפ' דעומדים בקיומם כיון שאין הסירחון שבהנימוח רק מלד שליטת האויר דמבחון והדר בריא' חשיב וכשר' . ופשיט ליה מזריית' דתפוח סרוח מאי לאו סרוח מבפנים אמר דכי סרוחי מסרח גם באתרוג אע"ג דאין סרחינו אלא מלד שליטת האויר דמבחון כיון דנסרח לא הדר בריא' גם באתרוג ועומד לינקב כמו בריא' שנסרחה ולא הכי קאמר התנא דסרוח פסול ומינה ממיל' דאתרוג כל שנשפכ' לא הדר בריא' דמיד שנימוח והיה למיס סרוח מיקרי כיון דשליט ביה אוירא' וסרוחי מחרת . ודמי ליה לא אידי ואידי מבחון דמאי דפסיל תנא סרוח היינו שנסרח מבחון וגרקב ע"י תולעים וכיון שגרקב בחון כחסר הוא כיון שגרקב מקלתו וחסרון דמבחון חשיב חסרון ופוסל אבל אם נשפכה כקיתון בפנים לא מיקרי חסרון וגם אף שיסרח אינו מוכרח שיקלקל ויפסיד גם והסימפונות והקליפ' דהם עומדים בקיומם וכשר' . כנ"ל ברור וגכון ומוכרח בפירוש' דהך בעיא דרבא באתרוג שנשפכ' כקיתון ופשיטו' הש"ס מהברייתא דתפוח סרוח לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל . וג"ל להכריח עוד דפ"כ לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שכי פירוש' דהכא השני דהבעי' דרבא דקאמר או"ד ל"ש דהכונה די"ל מטעם זה דבאתרוג וסרחון ידיה אינו אלא משו' דשליט ביה אויר' הוי הסברא להיפך דבזה ריאא גריע' מאתרוג דאע"ג דבריא' כשנסרח' נמי בפנים טריפ' באתרוג אפי' דהוא סרוח בפנים כשר מטעמ' דכתיבנא . והוא ממה שמוכחתי ראיתי להרמב"ן ז"ל צ"ס המלחמות בחולין פרק לו טריפו' שכת' ליישר ולקיים להאי סבר' דהרי"ף ז"ל דבריא' שנשפכ' כקיתון אם הם מים עכורין או סרוחין טריפ' וכתב דטעמ' דכשנשפכ' כקיתון כשרה משום דכל זמן שהסימפונות קיימי' שהרוח נכנס לה בהן הדר בריא' אבל כיון שנעכרו או הסריחו בידוע שאין הסימפונות שלה קיימי' ואין לשמוך על בדיקתה דבנפ' דקייבא

דיני דברים הפוסלים באתרוג קידה

דקינא דקיס להו לרפנן שכל מים סרוחים ועבורין בידוע שאין הסימפונות קיימי' והאי דליכא שרייקי חורי מפני שאינן נראין במים עכורים או נימוחו לגמרי והיו למים ואפי' בדלילי לא מיכרי . וכן משמע ממ"ס באתרוג סרוח אע"פ שאיננו תפוח שהוא פסול והיינו נולדו בו סימני טרפה משמע דסימן טריפ' הוא אפי' בריאה והכי סוגיא דשמעתת' בפ' לולב הגזול ע"כ . הנה שהביא הרמב"ן ז"ל ראייה לסברא זו דהרי"ף ז"ל דאם היו המים שבריא' סרוחין טרפ' דהכי משמע ממ"ס באתרוג סרוח אע"פ שאיננו תפוח דהוא פסול והיינו נולדו בו סימני טריפ' דמשמע דסי' טריפ' הוא אפי' בריא' . והשתא איבא לאקשוויי טובא לכאור' על ראייתו זו של הרמב"ן ז"ל דנרא' אדרב' דהיא ראייה לסתור שהרי אף דהוה דעי' למיפשט מזריית' זו דתפוח סרוח פסול דהוא סימן טריפ' הא דחינן ליה ואמר' לא אידי ואידי מבחון וכו' דלפי זה חזר הדין דסרוח מצפנים אה"כ דלאו סימן טריפ' הוא וכשר באתרוג ומינה דהוא הדין בריא' דכשר מכל שכן דאתרוג . א"ע"כ דלפי הגד השני דרבא דאז"ל ל"ס . הוי הריא' גריע' מאתרוג דאע"ג דבריא' סי' טריפה הוא כשקן סרוחין באתרוג לאו סימן טריפ' הוא וכשר אף דהוא סרוח כדכתיבנא . והשת' מיייתי הרמב"ן ז"ל שפיר ראייה דבריאה מיהא ודאי סי' טריפ' הוי כשהוא סרוח' ממאי דבעי למיפשט לבעיא דרבא דבעי בנולדו בו סימני טריפ' מזריית' דתפוח סרוח פסול מאי לאו סרוח מצפנים כלומר אלמא דסרוח סימן טריפ' הוא גם באתרוג וא"כ משמע דאף בריא' טריפ' בסרוח' כיון דסימן טריפ' הוא באתרוג ופסול סרוח מה"ט ודאי לה הש"ס לא אידי ואידי מבחון וכו' כלומר דאע"ג דגבי ריא' סי' טריפ' הוי הסרחון מצפנים באתרוג י"ל דצפנים אפי' סרוח לאו סי' טריפ' הוא משום דשליט ביה חוירא מבחון הוא דנסרח ולא הופסד ונימוח סימפונה' והדר בריא . משא"כ בריא' דהסרחון הוא מבחן חזק החלי המפסיד עד שנפסדו ונימוחו גם הסימפונות ולכן הוסרחה מפני שכיון שהופסדו ונימוחו הסימפונות אין הרוח נכנס בהן ולכך הוא דנסרחו ובכן כיון שנימוחו גם הסימפונות תו לא הדר בריא ולהכי כי נסרחה בידוע שנימוחו גם הסימפונות' משום דאי הוו סימפונה' קיימי לא הוה אפשר שתסרח ולכן הוי הסרחה בריא' סימן טריפ' משא"כ באתרוג . וזה נרא' ברור ומוכרח בכוונת ראייתו של הרמב"ן ז"ל לדעת הרי"ף ז"ל דהכי משמע ממ"ס באתרוג סרוח וכו' . ומה שסיים עוד הרמב"ן ז"ל דהכי סוגיא דשמעתת' פ' לולב הגזול כוונתו ממאי דאמר' בדדדי דבעי' דרבא התם דלא שליט בה חויר' סדר בריא אצל הכא דשליט בה חוירא סרוחי מסרחה . אלמא מוכח מזה דסירחון ודאי דסימן טריפה בריא' . ותמהני על הרב מהר"מ'ן חביב ז"ל בס' נפות תמרים שכתב דמסוגיא זו ירא' להכריע כסדר' הרי"ף דהרי משמע הכא דע"כ לא מבעיא ליה לרבא אלא משום דכיון דשליט ביה חוירא סרוחי מסרח ואם אית' דגבי ריא' אע"ג דסרוח' מאי קמבעי' ליה באתרוג וכו' . ואיך לא זכר שר שכתב הרמב"ן ז"ל במלחמותיו . ולפי מאי דכתיבנא ובירורא ינא לנו לענין דינא לפי מאי דפסקינן לבעיא זו דרבא לקולא כמ"ס הרא"ש לדעת הרי"ף דה"ט דהשמיט לבעיא זו . דלדעת הרי"ף והרמב"ם אתרוג שנשפך כקיתון אף שסרח כמי הגימוח שנימח צפנים כיון דסימפונא קיימי' צפנים וכן קליפתו החיצונה קיים כשר . וכן הוא נמי

דיני דברים הפוסלים באחרונ

דעת מרן ז"ל באחרונ כיון דפסק לסברא זו דהרי"ף והרמב"ם דאזלי לקולא
בבעי' זו בתחל' בסתם • ואע"ג דהר"ן ז"ל פי' לבריית' דתפוח סרוח דאף
בסרוח מבפנים פסול היינו משים דאיהו ס"ל כהמחמירין דפסקו לבעי' דרבא
לחומרא דלדיעה זו פשיטא דסרוח באחרונ פסול • כהגד הראשון דהנביא
דרבא דקאמר אבל הבא דשליט ביה הוירא סרוחי מסרחא וכמ"ס הב"מ בדעת
הר"ן ז"ל בתבתי דבריו לעיל סוף או"ט ז"ו • אבל למאי דכתב הרא"ש דהרי"ף פסק
לקולא לבעי' זו ולכן השמיטה וכן הרמב"ם דהוא נמי השמיט ופסק כן מרן
בס"ס • נ"ל דבאחרונ אפי' דהוא סרוח כל דקליפתו הראשונ' וסימפוכהא קיימ' ^א
בשר אע"ג דבריא' שנשפכ' בקיתון דאס גס נסרח' טריפ' לדעתס ז"ל דאחרונ
שאני ובכל האמור • כנ"ל לענין דינא להלכה • אבל למעשה נכון להחמיר
כיון דיש מחמירין ואזלי בבעי' זו דרבא לחומרא וכן הסכים הטור והני נראה
שהוא ג"כ דעת הר"ן ז"ל וכדכתיבנ' לעיל סוף או"ט ז"ו • כנ"ל :

ד' נסתפקתי עוד למאי דאמרי' בחולין דמ"ז סע"ב א"ר נחמן ריאה שנימוקה
וקרוס שלה קייס כשרה • תניא נמי הכי ריא' שנימוק' וקרוס שלה קייס
אפי' מחוקת רביעית כשרה • ופי' דש"י נימוקה ניתרוקנה מאיליה מקצת' ואינ'
נשפכה בקיתון אך במקצתה לא נשאר כלום ע"כ • וכן פסקו הפוסקים ז"ל
ביו"ד סי' ל"ו דריא' שנימוק' וניתרוק' מקצת' אפי' שמקום שניתרוקן מחוץ
רביעי' כשרה • באחרונ כה"ג שנימוק וניתרוקן מאיליו ואינו נשפך בקיתון אך
במקצתו לא נשאר כלום • אס הוא נמי כשר אפי' שמחזיק רביעי' כמו בריא'
דכשר' בכה"ג • או דילמא אע"ג דבריא' אפי' במחזיק רביעי' כשר' • באחרונ
גס בכה"ג ואפי' שהמקום שניתרוקן אינו מחזיק אפי' רביעי' פסול • מי אמרי'
דכי היכי דנבי ריאה אף שחר מבער' בפנים לא מיקרי חסרון והדר בריא
וכשר' • ה"כ באחרונ בכה"ג הדר בריא חשבינן ליה ולא מיקרי האי חסרון
דחסר מצדו וניתרוקן חסרון וכשר • או דילמא גס בכה"ג אמרי' שאני ריא'
דלא שליט ביה הוירא הדר בריא ולהכי כשר' • אבל באחרונ דשלי' ביה הוירא
לא הדר בריא וחשיב חסרון ופסול • ולפוס ריהטא נ"ל דבכה"ג פשיטא דגס
באחרונ כשר כבריא' • שהרי עד כאן לא מיבעיא ליה לרבא לא בנשפכ' בקיתון
משום דכיון דשליט ביה הויר' סרוחי מסרחא • והיינו משום דכיון דנימוח בשר
האחרונ מבפנים ולא כתרונן לא שנהי' למיס איבא למימר שפיר דע"י מאי
דשליט הוירא בהמים שהוא הנימוח סרוחי מיסרחא המיס ההם ושוב ע"י סרחון
דסרוחי המיס בפנים יפסידו המיס סרוחים גס הסמפוכות שבפנים והקליפה
החיצונ' • אבל בכה"ג דנימוק מקצת מצדו בפנים ולא נשאר ממנו כלום שכלה
וניתרוקן אותו המקצת לגמרי ואין שם בשר נימוח ומקולקל כדי שישלוט בו
ההויר ויוסיף לקלקלו ולהסריחו כמו שנשפך בקיתון שיש שם המיס • לא שייך
למימר ביה לגד זה דסרוחי מסרחא כלל ודינו כריא' דכשר' אפי' שמחזיק רביעי' •
ואע"ג דחסר מיהא שניתרוקן לגמרי מקצתו • חסרון מבפנים לא מיקרי חסרון •
וכן נראה להוכיח ממאי דמוקי לבעייתו דרבא דכולדו בו סימני טריפ' בנשפך
בקיתון כבריא' שנשפכ' בקיתון • ובעי' הש"ס למיפשט מבריית' דתפוח סרוח
פסול מאי לאו סרוח מבפנים • והולרך לדחוקי ולדחויי לא אידי ואידי מבהון
וכו' • והשתא אס איתא דיש מקום לספוקי ולפסול באחרונ גס בנימוק וניתרוקן
מקצתו

מקצתו אע"ג דבריא' כשר' בכה"ג אפי' שמחזיק רביעי' אמאי לא מוקי ליה
לבעיא דרבא. בסיומן טריפ' זו דנימוק ואינו מחזיק רק רביעי' דבריא' בה"ג
כשר' באתרוג מאי התם דלא שליט ביה חויר' הדר בריא אבל הכא דשליט ביה
חויר' לא הדר בריא . דבהכי תו ליכא שום פשיטות מהך בריית' דתפוח סרוח
פסול דבה"ג נס לרבא פשיט' ליה דפסול כיון דהוא סרוח וכו' קמיבעי' ליה
לרבא הוא דנימוק וניתרוקן דאף דשליט ביה חויר' סרוחי לא מסרח' כיון
דליכא מים כלל במקום הדבר שנימוק כי היכי דע"י שליטת האויר בו יסרח
בבגספך בקיתון . לא מוכח דכיון דלא שייך בנימוק וניתרוקן לצדד להאי צדדא
דסרוחי מסרח' פשיט' דנס אתרוג דיכו כריאה בכה"ג וכשר . וע"כ דבעיא
דרכא איכו לא בבגספך בקיתון דשייך שפיר לצדד בו ולמימר דאע"ג דבריא'
כשר' באתרוג כיון דשליט ביה חוירא סרוחי מסרח' ויש לפוסלו . ומיהו לפי
סבר' הרשב"א ז"ל ודעימי' דס"ל גבי ריא' שנימוק' דלעולם כשר' ואפי' במחזיק
הריקון יותר מרביעי' ואפי' מחזיק רביעית דקתני תנא דבריית' לאו למימר'
דהא יותר מרביעי' טריפ' עיין ביו"ד סי' ל"ו בט"ז . ליכא לאוכחי מידי מיהא
דלא מוקי לבעיא דרבא בנולדו בו סימני טריפה בכה"ג כיון דנימוק בריא'
במי לאו סימן טריפ' הוא כלל דלעולם נימוק לא מטריף בריא' ואילו רבא בולדו
בו סימני טריפ' קאמר . אך לפי דעת הב"י ביו"ד שם בשם ספר אוהל מועד
בנימוק דבמחזיק יותר מרביעי' טריפ' וכן הוא דעת רוב הפוסקי' האחרונים
וכן פסק מור"ם ז"ל שם בהנה"ס יש להוכיח בדכתיבנא . אך את זה ראיתי להר'
מהר"מ מן' חביב ז"ל בס' כפות תמרי' שהקשה אמאי לא קאמר דכי קא
ליה לרבא הוא דנימוק וניתרוקן מקצתו כההיא דריא' דאמר ר"ן דבשרה . וסבא
גבי אתרוג הכי קא מבעי' ליה דילמ' התם ריא' כשר' משו' דלא שליט בה חויר' הדר
בריא . אבל הכא דשליט בה חוירא סרוחי מסרח' . חו"ד ל"ס . ובתב' לתרץ
ושמא י"ל דכיו' ליה לתלמוד' לפרש בעי' דרצ' בדין נשפכ' בתיקון דאירי ביה
רבא התם לחלק בין קיימי סימפונה' ללא קיימי והוא הדין דמיבעי' ליה באתרוג
שנימוק מבפנים אם חסרון מבפנים שמה חסרון או לא ע"כ . ואחר סמוך כת'
עוד עלה דקאמר הש"ס הכא מאי התם דלא שליט ביה חויר' הדר בריא אבל
הכא דלא שליט בה חויר' סרוחי מסרח' וז"ל קשה אמאי איצטריך לחלק מן
הקצה אל הקצה לימא התם דלא שליט בה חוירא הדר בריא אבל הכא דשליט
ביה חויר' לא הדר בריא . א"כ לימא התם דלא שליט וכו' אע"ג דלא הדר בריא
מ"מ סרוחי לא מסרח' אבל הכא דשליט וכו' סרוחי מסרח' . ובתב' די"ל דנקט
החילוק מן הקצה אל הקצה לרמוז השכי חלוקים דאמרינן ע"כ . כלומר דבמאי
דנקט בריא' הדר בריא ובאתרוג סרוחי מסרח' דהיי' דלא הדר בריא וגם סרוחי
מסרח' רמו דבעי רבא הני תרי חילוקי סימן טריפ' דנשפכ' בקיתון לסיומן
הטריפה השכיה דנימוק מקצתה . הנה שהרצ ז"ל מופשט פשיטא ליה דגם
בסיומן דטריפה זו דנימוק וניתרוקן מקצתו וקליפתו קיימ' מיטך שייך להאי
בעיא דבעי רבא דגם דנימוק איכא להכי צדדי דמצדד הש"ס בבגספכ' בתיקון .
עד דהוקש' לו אמאי לא מפרש הש"ס לבעיא דרבא בסי' טריפ' זו דנימוק ומסיק
דה"ה דרבא מבעיא ליה דנימוק במי אי חסרון מבפנים שמי' חסרון או לא .
לא דהש"ס כיו' ליה לפרש בבגספכ' בקיתון דכיה חוירי רבא התם לחלק בה

דיני דברים הפוסלים באתרונו

בין קיימי סימפונה' ללא קיימי ושפני כך נקט הש"ס בצדדי הנעי' מן הקצה אל הקצה לרמוז דהני תרתי סימני טריפה בעי רבא . האמנא לדיו אי"ש זעיר קשייתו זו השני' דאמאי נקט הש"ס מן הקצה אל הקצה לאו קשיא היא כלל . דקיס ליה לתלמוד' דכיון דנימוח כל הבשר שבפנים והיה למיס אי לאו דהדר בריא הו"א טריפ' דכיון דלא הדר בריא היו המיס מרקיצין נס הסימפונא' או היו סוגן לנקוב הקרום . אף דלא שליט בה איורא . אלא דמשו' דלא שליט בה איורא הדר בריא משו"ה כשר' . אבל באתרונו דשליט בה איורא וסרוחי מסרח משו"ה לא הדר בריא אלא הולך ומסרח ומרקב גם להסימפונות או להקליפה החיצונית שלו . ושפיר קאמר הש"ס התם דלא שליט וכו' הדר בריא אבל הכא דשליט וכו' סרוחי מסרח . ולא מן הקצה אל הקצה הוא אלא קצה אחד הוא דהכי הוי עיקר התלוי בו סימן הטריפ' אי הדרה בריא . או סרוחי מסרח דהיינו דלא הדרה בריא כיון דסרוחי מסרח וזה ברור . נס בעיקר מאי דפשיט' ליה להר' הכז' ז"ל דהני דדי דקאמ' הש"ס בנשפכ' כקיתון איתנהו כמי בנימוקה מקצתה וניתרוקן לגמרי ואסיק דהוא הדין דמיבעי' ליה לרבא בנימוק מקצתו . לדיו אי"ש זעיר לא ברירא לי האי מלתא . משום דרב המרחק בין נשפכ' כקיתון שלא ניתרוקן אלא הבשר עודנו שם גמול והיה למיס . לכן שפיר שייך לצדדי ביה באתרונו ככה"ג דכיון דשליט ביה איורא סרוחי מסרח כלומר דהאיור סרוחי מסרחי לאותן המיס שבפנים ובכן לא הדר בריא ויוסיפו להפסיד ולהרקיב גם הנשאר שהוא קיים דהם הסימפונות והקליפ' החיצונה שלו . משא"כ בנימוק מקצתו וניתרוקן דכלה לגמרי אותו מקצת בשרו בפנים והיה הנשאר מבשרו הוא קיים ועומד אף דשליט ביה איורא ליכא למימר דהאיור סרוחי מסרח להבשר הקיים שבפנים דאין האיור מסרח אלא דבר המקולקל ונימוח . ולהכי ה"ט דלא מפרש תלמודא לבני' דרבא בנימוק מקצת מבשר האתרונו וניתרוקן לגמרי אותו המקצת בפנים . משום דבהא לא שייך לצדדי ביה להאי דדא דשליט ביה איורא סרוחי מסרח כאמור ופשיטא דכשר כמו שהדין בריא' דכשר' ככה"ג . ואי משום דחסר הוא מבפנים . חסרון מבפנים לאו חסרון מיקרי . וכי איכא לצדדי למיפסל באתרונו כגולד בו סימן טריפה אינו אלא בנשפך כקיתון דשייך לצדד ביה להאי דדא דכיון דשליט ביה איורא בהנימוח סרוחי מסרח להנימוח ועי"כ הולך וסרוח ומפסיד ומקלקל גם להסימפונות או להקליפ' החיצונית שלו . ולהכי פריש לה הש"ס ככה"ג . ואיברא דכ"ל לפוס ויהטא להוכיח קצת בדברי הרב ז"ל דרבא הני תרתי סימני דטריפ' קאמבעי' ליה סימן דטריפ' דנשפכ' כקיתון וסימן זה דטריפ' בנימוק מקצתו וניתרוקן וקליפתו קיים . והוא משום מאי דלדתי קשיא ליה על הש"ס דקאמר על מאי דבעי רבא נולדו בו סימני טריפה מאי . דמאי קא מיבעיא ליה אי ניקב תניכא . כסדק תניכא . כקלף תניכא . ומסיק דכי קמבעי' ליה לרבא נשפכ' כקיתון וכו' . וקשיא לי טובא דהא רבא קאמר בלישכא דבעייתו נולדו לו סימני טריפ' ונולדו וסימני לשון רבים מורה ומוכיח דרבא בעי נולדו בו סימני דטריפות מאונות והשתא כיון דכל שאר סימני דטריפ' דהן ניקב כסדק כקלף תניכא אשר מבח זה לא אשכח הש"ס לאוקמי לבניא דרבא אלא בסימן זה דטריפה דנשפכ' כקיתון . מאי האי דקאמר רבא דבעייתו נולדו בו סימני טריפ' לשון רבים

דִּינֵי דְבָרִים הַפּוֹסְלִים בְּאַתְרוּג

ק"ו

רבים. הא' אמת דע"כ דכי קא מבעיא ליה אינו רק כנולד בו סימן הטרפ' והוא באחד דיינו שנשפכ' בקיתון ואין שני לו כי היכי דלימא בלשון רבים כולדו בו סימני וכו' כנולדו סימני אחריו דטריפ' תנינא. אלא על כרחין לומר מבח קושייתו הלוו דרבא הני תרתי סימני דטריפה דנשפכה ודנימוק מקצת' קא בעי ולהכי קאמר שפיר בלישני' דבעייתו כולדו בו סימני לשון רבים אלא דהש"ס לא פריש רק סימן אחד דהוא נשפכ' ומשום דכית' ליה לתלמודא לפרש סימן זה משום דבו איירי רב' התם לחלק בין קיימי סימפוכהא ללא קיימי וה"ה דגם סימן זה השני דנימוק מקצתו בכלל דבעייתו כדאמר מר הר' מהר"מ בן חביב ז"ל וכדמורה ומוכיח ליטניה דרבא דקאמר כולדו בו סימני לשון רבים וכדכתיבנ'. לא דכבר כתפתי דברא' דבנימוק מקצתו וביתרוקן לגמרי ושאר כל בשר האתרוג בפנים בריא וקיים. לא שייך לצדודי ביה לכל כי האי דדדא דכיון דשליט ביה חויר' סרוחי מסרח כדמלדא הש"ס בסי' זה דנשפכ' בקיתון וכאמור לעיל. ותו דהא ניחא להסוברים דאפילו מחזיק רביעית דקתני הבריית' התם בנימוק' מקצת' היינו לאפוקי יותר מרביעית דטריפה. איכא שפיר למימר דכולדו סימני טריפה דבעי רבא היינו הני תרתי סימני דנשפכ' או נימוק מקצת'. אך לדעת הרשב"א ז"ל והט"ז ז"ל ביו"ד שם דס"ל דנימוק' אפילו כול' כשר' ואפי' רביעית דקתני תפא' דברייתא לאו דוקא. א"כ לא הוי נימוק סימן טריפ' כלל ולא שייך כלל למימר דרבא דבעי כולדו בו סימני טריפ' כוונתו גם לנימוק כיון דאין נימוק סימן טריפ' כלל בריא' שהרי אפילו נימוק כל בשר' בפנים כשר' וא"כ לדעת הרשב"א ודעימי' ודאי גלא הוי נימוק' בכלל דבעייתו דרבא ופשיט' דבאתרוג נמי כשר כיון דלאו מסימני דטריפ' הוא דרבא כולדו בו סימני טריפ' קא מבעי' ליה. כי על כן בנימוק מקצת מהאתרוג ובתרוקן לגמרי אותו המקום הנמוק וקליפתו הסיכוכ' קיים לדידי יותר דעתי נוטה דפשיט' ליה לתלמוד' דכשר משום דליכא לצדודי ביה להאי דדדא דכיון דשליט ביה חוירא סרוחי מסרח כדמלדא הש"ס דנשפכה בקיתון וכדכתיבנ'. וכ"ס להפוסקי' לבעיא זו דרבא לקולא ופסק כן מהו ז"ל דפשיט' דכ"ס נימוק מקצתו כנז' דכשר. אך למעשה לכתחל' כגון להחמיר גם בזה לחוש לדעת המחמירין דפסקו לבעיא דרבא לחומרא. כיון דלא מצאתי ראיה גמור' להכריע בזה. ומיהו באין שם אחר נ"ל להלכה דבנימוק יש להקל אף לענין ברכה לברך עליו אבל למעשה אין אנו מחליט הדבר להקל גם לענין ברכה כיון דברכות אינן מעכבות. ומיהו הרוצה לברך אין מונחין אותו. כנ"ל.

ועיין לקמן בסמוך :

ב"א כסתפקתי עוד באתרוג שנימוק מקצתו בפנים ובתרוקן לגמרי והריקון מחזיק יותר מרביעית. אם דינו כריא' דטריפ' בכה"ג דמחזיק הריקון יותר מרביעית לדעת הרא"ה והב"י ביו"ד סימן ל"ו בשם ספר אוהל מועד ופסק כן מור"ם בהנהגה בט"ע יו"ד והלבנוש שם וכן דעת רש"ל ושאר כל האחרונים ז"ל. וה"ה לאתרוג דפסול כה"ג כיון דלטריפות מדמינן ליה. או דילמא עד כאן לא מדמינן פיסולי אתרוג לטריפות אלא בפיסולי דמבחן כגון ניקב בסדק בקלף. ועד כאן לא קא מבעיא ליה לרבא בפסול דבפנים נמי אלא כגון נשפכ' בקיתון משום דכיון דנימוח הכשר בפנים והיה למי' דשייך למימר ביה

דיני דברים הפוסלים באתרוג

דכיון דשליט ביה אורחא סרוחי מסרח ובכך עתיד הוא לינקב ולירקב ע"י הנימוח של בשרו מפנים והיה למים וכל העומד לינקב כנקוב דמי וכנקוב קליפתו העליונה חסיד. וכן כמי המים הנז' יפסידו וירקבו גם הסימפונות דבכך הו"ל כניקב מבחוץ לבית חללו. אבל בנימוק בשרו בפנים ונתרוקן לגמרי וסימפונותיו קיימין. אפילו מחזיק זקום הנימוק יותר מרביעית אע"ג דבריא' טריפ' בכה"ג. היינו משום דכיון דנימוק ונתרוקן כולי האי עד שמחזיק מקומו יותר מרביעית מורה על צדל וחזק חוליו שהולך וגדל בפנים וסופה לינקב גם הקרום וכמ"ס הר' ש"ך ו"ל בנקודת הבסץ ביו"ד שם דה"ט דכשמחזיק יותר מרביעית טריפ' וכ"כ הלבוש ו"ל שם להאי טעמא. אבל באתרוג כיון דלא שייך ביה למימר בכה"ג דכיון דשליט ביה אורחא סרוחי מסרח כיון דליכא שם בפנים דבר הנימוח והיה למים כבשפכ' בקיתון. ליכא למימר ביה כמי דמשום דנימוק ונתרוקן מפנים כל כך סופו לינקב גם קליפתו. ולכן כיון דסימפונותיו קיימים וגם קליפתו קיימת אין חסרון זה שנחסר וכימק ונתרוקן בשרו מפנים פוחלו אע"ג דבריא' בכה"ג טריפה. ולפוס ריהטא ג"ל כהגדה הזה השני באתרוג גם בכה"ג דנימוק ונתרוקן עד שמחזיק יותר מרביעית בשר ואע"ג דבריא' בכה"ג טריפ' דכיון דסימפונותיו וכן קליפתו מ בחוץ כולה קיימים וחזקים ושלמים וליכא למימר ביה בכה"ג דכיון דשליט ביה אורחא סרוחי מסרח ועומד לינקב דכנקוב דמי. לא מדמינן אתרוג בכה"ג לטריפות דריא' דהתם סופה לינקב. וכן יש להוכיח ממאי דקאמר הש"ס בדבייתו דרבא בגולדו בו סימני טריפ' דמאי קא מבט' ליה אי ניקב תנינא. כסדק תנינא. כקלף תנינא. ולא אשכח לאוקמי לבעיא דרבא הלא כבשפכ' בקיתון. וקאמר עלה ת"ש תפוח סרוח פסול מאי לאו תפוח מבחוץ סרוח מפנים והוצרך לדחוקי ולמידה' לה וקאמר לא אידי ואידי מבחוץ ול"ק וכו'. והשתא אם איתא דגם בחסרון מפנים דבכה"ג דנימוק ונתרוקן עד דמחזיק יותר מרביעית יש מקום לפסולו מדמיון דטריפ' דבריא'. מאי כולי האי. הא אף אי ניקב תנינא היינו בניקב מבחוץ אבל רבא מבט' ליה בגולדו בו סימני טריפ' מפנים כה"ג דנימוק ונתרוקן בשרו מפנים עד דמחזיק יותר מרביעית וקליפתו קיימת דבריא' בכה"ג סימן טריפ' הוי וטריפ' היא מטעמא דעומד הקרום לינקב וכל העומד לינקב כנקוב דמי אי גם אתרוג בכה"ג לטריפ' דבריא' מדמינן ליה ופסול גם באתרוג מה"ט דסופו לינקב או דילמא באתרוג גם בכה"ג אין סופו לינקב ולא דמי לריא' וכשר. ואמאי לא מוקי לה הש"ס לבעיא דרבא בגולדו בו סימני טריפ' בכה"ג דנימוק עד דמחזיק יותר מרביעית ובהכי תו לא מיפשט' מהך דריית' דתפוח סרוח ולא כנטריך לדחוקי בפשין ולהוציא סרוח דברייתא מפשט' ולאוקמה דאידי ואידי מבחוץ. דסרוח שאני דכיון דסרוח הוא אף דהוא מפני' דנשפך בקיתון סופו לינקב וכנקוב מבחוץ דמי ולהכי ודאי דהוא דומה לטריפה דנשפכה בקיתון ולא קיימי סימפונתא כיון דסרוח הוא וסופו לבלות גם הסימפונות וגם לינקב קליפתו מבחוץ. מה שא"כ בנימוק מקלתו דנתרוקן לגמרי דלא שייך למימר ביה דכיון דשליט ביה אורחא סרוחי מסרח ביה קא מיבעיא ליה לרבא אי מדמינן ליה להאי סימנא דטריפ' דנימוק מפנים כמי לריא'

דיני דברים הפוסלים באחרון קיה

ל'רא'. אלא מוכח דבכה"ג ליכא לספוקי כלל לדמויי לטריפה דריא' כיון דמקום הריקון הוא רק לגמרי והמקצת מהבשר הנשאר בפנים וכן הסימפונות וכן קליפתו החיצוני' קיימים כולם חוקים ובריאים ושלמים ולכן ליכא למימר דכיון דשליט ביה אגידא סרחי מסרח וא"כ ודאי אינו עומד לינקב באחרון מפני שגימזוק ונתרוקן כל כך בשאר מצפנים כמו דאיכא למימר בריא' . וע"כ דבי קא מפעיל ליה לרבא בבולדו בו סימני טריפ' אינו לא כנשפכ' בקיתון . ומיהו אע"ג דהכי מוכח . מ"מ לענין דינא לא מנאלי דבר ברור וזריץ לי עוד תלמוד בזה להכריע לדינא :

ב"ב נסדק כולו מראשו לסופו אפילו אינו חסר כלום פסול . אבל אם נשאר בו שיעור למעלה ולמטה אפילו כל שהוא כשר . ויש מי שאומר דדוקא מלמטה אבל בחוטמו אפילו כל שהוא פסול . ש"ע . הסבירא הראשונה שכתב' מין בסתם היא פי' רש"י והתוס' והרא"ש ז"ל דפיסול דנסדק הוא בעין טריפו' דהנרגרת דכנסדק' כולה שלא נשתתיר בה שלם חוליא מלמעלה וחוליא מלמטה טריפ' וכדאמרי' בש"ס נסדק תנינא כמתני' דפסול והיינו בכה"ג שנסדק על פני כולו כהנרגרת . וסבר' ה"ס מי שאומר היא סברת הר"ן ז"ל דכתב דנסדק יש שפירשו לארצו ברובו משני צדדים ומיהו דוקא מלמטה אבל בחוטמו אפילו כל שהוא פסול כדאמרינן בחזוית ואחוטמו אפי' כל שהוא וה"ה לכל הפסולים דפוסלין בחוטמו בכל שהוא . והביא כל זה מרן ז"ל בפ"י ולזה כת' בש"ע דלסב' הראשונה דהוא פי' רש"י והתוס' והרא"ש דמדמו פיסול דנסדק להנרגרת דהיינו שנסדק על פני כולו לארצו מראשו ועד סופו אם נשתתיר בו שיעור למעלה ולמטה אפילו כל שהוא אע"פ שעכ"פ הרי הגיע הסדק על רוב פני חוטמו גמי כשר . אבל יש מי שאומ' דהיא סבר' הר"ן דבחוטמו אפי' כל שהוא פוסל . פירו' נסדק היינו שנסדק מלמטה למעלה ולא הגיע הסדק לחוטמו וא"כ צריך שיהיה השיעור דכל שהוא דמתכשר בו למטה מחוטמו כל שהוא וכ"כ הלבוש ז"ל .

ב"ב מ"ט מרן נסדק כולו מראשו לסופו וכו' בסתם מוכח דאפילו שלא נסדק אלא מצד אחד . וכ"כ המג"א דמשמע דנסדק מצד אחד קאמר מין והוא פשוט וברור דהכי קאמר מרן ז"ל שהרי סבר' זו היא פי' רש"י ותוס' והרא"ש ז"ל דפירשו דפיסול זה הוא מדמיון טריפת דנסדקה הנרגרת וכמ"ס בשם דב"י . ובנרגרת כנסדק מצד אחד ע"פ כולו טריפ' . ולכן תמהני טובא על הר' מהר"י עייאש ז"ל בספר מטה יהודה ח"ב בליקוט' לש"ע א"ח שכתב על דברי מרן ה"פ ע"ז נסדק כולו וכו' סתם נסדק כולו פירושו שנסדק משני צדדים וכן דנקלף כולו דסעיף ו' וכ"כ הר"ן משני צדדי' ודלא כה"ס מחמירין שכתב שם לפסול מצד אחד ע"כ . והמה דברים תמוהים מאוד דאדרבא סתם נסדק הוא מצד אחד וכולו היינו מראשו ועד סופו וכמו שכן סייס מרן ז"ל נסדק כולו מראשו ועד סופו והיא סברת רש"י ותוס' והרא"ש דפירשו נסדק כבטרפות הנרגרת כמ"ס דב"י וא"כ היינו מצד אחד דלא כהר"ן שפי' מצ' צדדים . ונקלף כולו ודאי דסתמו דנקלף כולו והיינו כולו לגמרי לא משני צדדי' דוקא דהא אם לא נקלף כולו לגמרי אפילו שנסתתיר כל שהוא כשר כמ"ס מרן שם בסעיף ו' . אבל הכא נסדק כולו מראשו ועד סופו ודאי דסתמו בפירושו דהיינו מצד אחד וזה פשוט וברור . ודלא מהרב מהרי"ע ז"ל דלא דק בזה :

דיני דברים הפוסלים באתרוג

ב"ד ויש מחמירין לפסול בנסדק רובו . וכל שלא נסדק רוב קליפתו העבה לא מיקרי נסדק . ר"ן מור"ם בהגה"ה . כ"כ הר"ן ז"ל לפי הגוססא שבהר"ן שהביא מר"ן ז"ל בב"י ז"ל נסדק יש שפירשו בו לאורכו ברובו משני זדדים ומיחו דוקא מלמט' אבל בחוטמו אפי' בכל שהוא פסול וכו' . ויש מחמירין לפסול כל שהוא סדוק מזד אחד עד חללו . או אפי' אינו מגיע עד חללו כל שנסדק' רוב הקליפ' החיצונה העבה ע"כ . אשר מבואר מלשון זה של הר"ן ז"ל דלפי ה"ס שפירשו בו לארכו ברובו משני זדדיו . לא מופסל אפי' שנסדק לארכו ברובו לא כשהסדק הוא ברובו ומשני זדדיו אבל אם אינו סדוק רק מזד אחד אפי' שהולך הסדק בארכו של הזד ברובו כשר . אבל יש מחמירין אפי' שלא נסדק לארכו רובו רק מזד אחד ואפי' אין הסדק מגיע עד חללו כל שנסדק' רוב הקליפה העבה לרוב אורכו של זד אחד מהאתרוג פסול . והן ה"ס ה"ס מחמירין שכתב מור"ם ז"ל בהגה"ה . ודלא כמ"ש הר' מהרי"ע ז"ל בס' שבט יהוד' שם דסבד' ה"ס מחמירין שכתב מור"ם ה"ס היא סבד' הראשונ' שכת' הר"ן דברובו פסול אבל הסבד' השני' לא בזכר' כלל ע"כ . ואחר המחילה דלא דק גם בזה דהא לסבד' הראשונ' דכתב הר"ן היא ברובו משני זדדים ומור"ם סתם וכתב דיש מחמירין לפסול בנסדק רובו דסתמו בפירושו דהיינו אפי' מזד אחד . והיינו כסבדא השניה שכתב הר"ן דיש מחמירין אפי' בנסדק רובו מזד אחד . וא"כ הרי אדרב' סבד' זו השני' שכת' הר"ן בשם מחמירין היא שנזכרה פהיא הסבדא שזכרה מור"ם בהגה"ה . וסבד' הראשונ' דהר"ן היא דלא נזכר' . ודלא כהר' מהרי"ע ז"ל דכת' כל בתר איפכא . ועיין לקמן בסמוך :

ב"ה לה"ס מחמירין שכתב הר"ן אינו פסול לא בנסדק כולו ולא כשאר כלום . דלא כהסבד' הא' שכת' הר"ן ברישא דבעינן לארכו ברובו מב' זדדין שזה הוא יותר מנסדק כולו מזד אחד . אבל מור"ם בהגה"ה ש"ע גרר' שהוא מפרש דליש מחמירין פסול בנסדק רובו מזד אחד . ולא נהיר' דהא פשיט' הוא דכשר כמו גבי טריפה . כ"כ הר' ב"ח ז"ל . והמג"א הביא דבריו בקיצור וכתב ולי' ז"ע דהא בגמ' מדמינן לה לגרגרת ודגרגר' בעינן שנסדק' כולו . וגירסתנו בהר"ן היא לארכו כרחבו משני זדדין . וכ"כ דהכי פירושו בין שנסדק לארכו ובין שנסדק כרחבו בעינן משני זדדין . ואע"ג דגרגרת אם נפסק לרחבו טריפ' ברובו . היינו משום דכשהבמה' פושטת כווארה מתקדע . משא"כ כאן . וא"כ ליכא מ"ד דטריפ' ברובו פ"ש . ולכן יש להקל עכ"ד . המג"א ז"ל . ופירושו לפי גירסתו הוא דחוק מאוד דלא יכון על דרחבו בכולו ליטנא דמשני זדדין כיון דברחבו בכולו הוא סדק המקיף כולו . גם הט"ז ז"ל כתב שכוססא מוטעית היתה לפני בב"י ומור"ם ז"ל בר"ן שכתוב בה ברובו במקום ברחבו בגירסא שלפנינו . דאין שום סבדא להחמיר באורך באתרוג יותר מדגרגרת . והגירס' שלפנינו מבואר' כוונתו . דדיעה הא' דנקב מפולש היינו מב' זדדין של אתרוג דהיינו מעבר לעבר דעת בה"ג . א"כ ה"ה בנסדק כל האורך דפסול היינו שהסדק ילך ברוחב בהאתרוג משני זדדיו . אבל ה"ס מחמירין ס"ל כהתוס' דעד חדרי הזרע נקרא מפולש . ה"כ בנסדק כל האורך עד החלל הוי פסול אע"ג דליכא חסרון וצנקה בלא חסרון כשר להראב"ד . הבא בנסדק פסול . ולהסודרי' דנקב מפולש פסול אפי' בלא חסרון כתב הר"ן דלפי דעתם בנסדק' רוב רוחב הקליפה

דיני דברים הפוסלים באתרוג קיש

הקליפה פסול מכת נסדק. והיינו אם נסדק כל האורך כמו בגרירת כמ"ס כל הפוסקי' בזה רק שהר"ן מביא חילוק ברוחב בזה. והנכנסת הזאת שלנו הוא האמת כנ"ל להלכה ולמעש' להכשיר בנסדק האתרוג ולא כולו לא שנשאר קצת למטה וברוחב אינו הולך רק עד רוב עובי הקליפה ולא מגיע עד חדרי הזרע. והיינו שלא בחוטמו דבחוטמו פוסל בכל שהוא כמ"ס הר"ן כנ"ל ברור בס"ד עכ"ד הט"ז ז"ל. וגם גירסתו דברים בהר"ן ברחבו במקום ברובו ופירושו בכוונת ברחבו אינו מחזור כלל. ואנכי אי"ש זעיר מצאתי ראיתי להריטב"א ז"ל בחי' לסוכה לדף ל"ד ע"ב שכתב בכל דברי הר"ן בלישגא יתירה ותוספת ביאור אשר מדבריו מפורש ונראה שהגירסא האמיתית בהר"ן היא הגירסא והנכנסת שהיה' לפני מרן בב"י ומור"ם ז"ל ודלא כהגירסא' שלפני המג"א וגם לא כהגירסא' שלפני הט"ז ז"ל כי גירסאות שתיים אלה הנה מוטעיות. וז"ל הריטב"א ז"ל נסדק פירוש לארבו ברובו מב' דדין מלמט' דאילו בחוטמו במשהו נפסל. ואם נסדק מיעוטו הפילו מן הגד אחד כשר. ויש מחמירין לפסול אפי' כשאין הסדק ברובו למטה עובר משני דדין לא שהוא סדוק מגד אחד עד חללו. ויש מחמירין לפסול אפי' כשאין מגיע לחללו מכיון שעובר הסדק כל הקליפה החיצונ' העב' הו' רובה ע"כ. הרי שגם הריטב"א ז"ל כתב בכל דברי הר"ן ז"ל ובה' מפורש להדיא בדבריו ז"ל דלפירוש קמא כשנסדק לאורכו ברובו מלמטה והסדק עובר למטה ברובו משני דדין פסול. אבל אם לא נסדק רובו אלא מיעוטו אפי' שהוא משני דדין וכד אחד עובר הסדק ברובו ובהגד השני אינו לא מיעוטו כשר דלא מיפסל לא כהסדק עובר מלמט' בשני דדין וברובו של כל אחד מהשני דדין. ויש מחמירין לפסול אפי' כשאין הסדק ברובו למטה עובר מב' דדין לא שהוא סדוק רובו מגד אחד עד חללו. ויש מחמירין יותר שאפי' בשאין הסדק ברובו לא מגד אחד וגם אינו מגיע עד חללו פסול מכיון שעובר הסדק כל הקליפ' החיצונה העבה או רובה. וא"כ הנה מפורש מדברי הריטב"א ז"ל דדין לפי' הראשון שכת' הר"ן ודין להיש מחמירין שהביא אח"כ כל שנסדק מלמטה אפי' רובו לאורכו ולא כולו פוסל לא דלפי' קמא בעינן שיהא סדוק מלמטה ברובו משני דדין ובכל דה מהשני דדין לריך שיעבור הסדק מלמטה לאורכו ברובו. אבל אם אפי' מגד אחד מהב' דדין אינו סדוק רק מיעוטו של אותו דה"ל שבהגד השני הוא ברובו כשר. ולהיש מחמירין מיפסל ברובו אפי' מגד אחד. ובהנכנסת והגירסא בהר"ן שלפני מרן בב"י ומור"ם ז"ל. ומאי דהקשו הב"ח והמג"א והט"ז לגירסתן של מרן ומור"ם בהר"ן ממאי דבש"ס מדמה פיסול דנסדק לטריפה דנסדק' הגררת ובגררת לא מיטרפ' לא בנסדק' לאורכה ע"פ כולה אבל ברובה לא מיטרפ' לאורכה. לדידי אי"ש זעיר לאו קושיא היא כלל. דהא נקלף נמי לטריפה דריא' שהגלידה מדמינן לה בש"ס. ואפ"ה פי' רש"י דהא דמחלק בנקלף בש"ס שם בין בכולה למקצתה דהיינו בנקלף כולו כשר ובנקלף מקצתו פסול משום מנומר. והקשו החוס' על רש"י בעין קושי' הרבנים הנו' לפי גירס' מרן ומור"ם בהר"ן דפי' נסדק. מהא דבש"ס מדמינן פיסול דנקלף לטריפות דריא' שהגלידה. וכתבו בשם ר"ח דמפרש איפכא דכולו פסול ובמקצתו כשר כמו שהדין בטריפה דריא' שהגליד'. ועב"פ הנה רש"י מיהא פי' פיסול דנקלף כל דתת איפכא דטריפות דריא' שהגליד'.

דיני דברים הפוסלים באתרוג

שהגליל' אצ"ג דהש"ס לטריפ' דריא' שהגלילה מדמה ליה לפיסול דנקלף . גם הרקח ז"ל בה' לולב וכן ראב"ן ז"ל כתבו כרש"י בנקלף . ועל כרחין דס"ל לרש"י והרקח וראב"ן ז"ל דאצ"ג דהש"ס מדמה פיסולי אתרוג לטרפות לאו לגמרי ממש לכל פרטי דיני טריפות מדמינן ליה . אלא דלכעין דיני דטרפות דבהמ' יש לדמות פיסולי דאתרוג . אבל הא כדאיתא והא כדאיתא . דבטרפות דתלוי בחיות הבהמה וטריפה אינה חיה להכי בריא' שהגלילה דוקא בהגלילה כולה טריפה דבהכי הוא דלא חיה טריפה . אבל אם נשתתיר בה' כסלע דדר בריא ולהכי כשרה . אבל באתרוג דאיכא טעמא דפיסולו הוא משום מנומר . הוי הסכר' איפכא דכולו לא מיפסל כיון דליכא נימור . ובמקתו פסול משום מנומר וכמ"ס הרב מהר"מ מ' חביב ז"ל בספר נפות תמרים בישוב דברי רש"י בנקלף לקושי' התוס' . וא"כ אף חנן נימא הכי נמי הכא בנסדק לדעת הר"ן והריטב"א והיס מחמירין שהביאו דלכולהו פיסול נסדק הוי אפי' טל' נסדק כולו אלא רובו דס"ל דאצ"ג דהש"ס מדמי ליה לפיסול נסדק לטרפות דנסדק' הגרגרת . לאו לגמרי לטרפות דגרגרת ממש בכל פרטי דיני הגרגרת מדמינן ליה . סדוק דאתרוג לסדוק דגרגרת . אלא דכעין סדוק דטרפות דסדוק דגרגרת פסלינן נמי נסדק דאתרוג . אבל הא כדאיתא והא כדאיתא . דבהמה שצ"י שפוטט לוואר' חוזר ומתדבק סדק הגרגרת והדר בריא הילכך לא מיטרפה אלא בנסדק' ע"פ כולה מראשה ועד סופ' דבהכי לא הדר' לאדנוקי ע"י פשיטות לוואר' הבהמה ולא הדר' בריא . משא"כ בנסדק לאורכה ברובה כיון שנשאר שלימה ודבוקה במקתה חוזרת להתדבק כולה ע"י פשיטות לוואר' הבהמה והדר בריא . אבל באתרוג דיש טעם לפיסולו בנסדק משום דבעינן הדר או לקיחה תמה דהיינו טיהא שלם ותמים וכמ"ס רבינו ירוחם ז"ל נתי' ח' ח"ג דפיסול נסדק הוי משום דבעינן לקיחה תמה . כל שסדוק ברובו לאו שלם הוי וליכא לקיחה תמה וכן נמי דלאו הדר הוי . והו"ל נסדק רובו לגבי אתרוג דאיכא ביה לטעמא דלקיח' תמה או הדר בגרגרת שנסדק' כולה . דני היכי דגרגרת כשנסדק' כולו טריפ' לפי דלא הדר' בריא . ה"ל באתרוג בנסדק רובו לאו לקיח' תמה ולא הדר הוי ופסול . ככ"ל ברור בישוב דברי הר"ן והריטב"א ז"ל . ולכן אפי' בנסדק רובו ואפילו מזד אחד ואפילו טל' הגיע הסדק עד חללו לדעת הר"ן והריטב"א בשם היס מחמירין חין להקל . ובגירסת מרן בב"י ומורם ז"ל בהר"ן דהיא הגירסא האמיתית וכדדרינא לה מדברי הריטב"א ז"ל . ודלא כהרב"ח וגירסת המג"א וכן דלא בגירסת הט"ז ז"ל דשני גירסאות חידהו המה כוססאות מוטעות . וברור :

ב"י וגסתפקתי השתא דבירינא לעיל מתוך דברי הריטב"א ז"ל דהגירסא האמיתית בהר"ן היא לארכו ברובו מב' דדיו ודלא בגירסתו של המג"א ז"ל בהר"ן דגרים לאורכו כרחבו ופי' לה דהר"ן ה"ק בין שנסדק לארכו בין שנסדק כרחבו בעינן מב' דדיו . בנסדק האתרוג כרחבו ברוב הקיפו של רחבו . אי דינו בנסדק לארכו ברובו לדעת הר"ן והריטב"א והיס מחמירין שהביאו ז"ל כמ"ס המג"א לפי גירסתו בהר"ן לארכו כרחבו ופירושו בה' . וכן אפי' לסברא שנתב' מרן דדוקא בנסדק לארכו ע"פ כולו מראשו ועד סופו והיא בברית רש"י ותוס' והרא"ש דמדמי פיסול נסדק דאתרוג לגמרי לטריפ' דנסדק'

הגרנת . בנסדק ברחבו אפי' ברוב רחבו פסול דומיא דגרנת דברחב' אפילו
 נסדק' רוב רוחבה טריפה . או דילמא כיון דלפי גירסת מרן ומור"ם ז"ל
 בהר"ן דהיא הגורס' האמיתית וכמו שמכורר מדברי הריטב"א ז"ל בדכתיבנא .
 לא נזכר בהר"ן והריטב"א אלא לארכו בלבד ולא נזכר ברחבו כלל . איכא
 למימר דבאחרונ דוקא בנסדק באורכו ברובו הוא הפסול . אבל בנסדק ברחבו
 דהיינו שהנסדק הולך ומקיף רחבו של אחרונ אפי' הנסדק הולך ברו' הקף רחבו
 כשר . ואפי' לדעת הסבר' הא' דפיסול נסדק דאחרונ דינו לגמרי כטריפה
 בנסדקה הגרנת ונסדקה הגרנת ברחב' אפי' ברוב' טריפה . באחרונ אפילו
 ברחבו כל דלא נסדק כל הקף רחבו כולו אף בנסדק רוב הקף רחבו כשר
 דשאני גרנת דאפי' ברחבה אם נסדק רוב רחבה טריפה משום דכשפושטת
 צווארה מתקרע ולהכי אף שלא נסדק' בכל רחבה לא ברובה בנסדקה כולה
 כיון דעומד' ליסדק כולה ע"י פשיטות צוואר' דפושטת הפהמה וכל העומד
 להתקרע בקרוע דמי . משא"כ באחרונ דלא נסדק בכל רוחבו לא ברובו ואינו
 עומד ליסדק כולו . כשר . וכמ"ש המג"א בפו' לאורכו ברחבו לפי גירסתו
 בהר"ן . והנה לפי מ"י דכתיבנא לעיל באו' הקודם בטעמ' דהאי סברא דהר"ן
 לפי גירס' מרן ומור"ם ז"ל כהריטב"א ז"ל דבנסדק לארכו אפי' ברובו פסול
 אע"ג דבטרפו' דנסדק' הגרנת לא מיטרפ' לאורכ' אפי' ברובה עד דנסדקה
 כולה . משום דס"ל להר"ן והריטב"א ז"ל דבאחרונ טעמ' אחרונא איכ' לפיסולו
 משום דבעינן ביה לקיחה תמה והדר וכל שנסדק אפי' רובו לאו לקיחה תמה
 ולא הדר הוי כיון שאין רובו ואפי' חליו שלם ותמים . ברא' לי דהוא הדין והוא
 הטעם לפסול באחרונ אף בנסדק ברחבו ברובו . ועוד דברחבו אפי' לפי הא'
 דהר"ן והריטב"א בנסדק דהוא לארכו ברובו משני דדין . בנסדק ברחבו
 ברובו פסול משום דהסדוק ברחבו ברובו ע"כ נסדק משני דדין הוי כיון
 דהנסדק הולך ומקיף רוב רחבו . אך להסבר' הא' דפסק מ"ן הס"ע והיא דעת
 רס"י ותוס' והרא"ש דמדמו פיסול דנסדק לגמרי לדיני טרפות בנסדקה הגרנת
 ולא פסלי נס באחרונ עד דנסדק כולו . מספקא לי אי גס בנסדק ברחבו
 מדמו ליה לטרפות דגרנת ופסול בנסדק ברחבו אפי' בלא נסדק כל רחבו
 לא רובו כדין נסדק' הגרנת ברחבה דאפי' ברוב רחב' טריפ' . אי דילמא
 באחרונ גס ברחבו לא מיפסל עד דנסדק כולו אבל רוב רחבו כשר דבהא שאני
 אחרונ מגרנת כמ"ש המג"א . ודעתי כוטה יותר לדעת רס"י ותוס' והרא"ש
 ומרן הס"ע בסבר' הא' דמדמו פיסול נסדק דאחרונ לגמרי לטרפו' דגרנת .
 גס בנסדק ברחבו לנסדק' הגרנת ברחב' מדמינן ליה ומיפסל בנסדק רוב
 רחבו אף שלא נסדק כל הקף רחבו כולו . כיון שכן הדין בגרנת דברחב' אפי'
 ברוב רחב' טריפ' . ועיין לקמן באות שאחר זה :

ב"י תניא בתוספתא פ"ד דאהלות והביאה הר"ש ז"ל פ"ג דאהלות משנ' ד'
 אחרונ שנפרץ ותחבו בכוש אינו חנור שאין חיבורי אדם חבור . אחרונ
 שנחלק לשנים טהור ואינו חושש שמא חסר ע"כ . ופירש' שם הר"ש ז"ל וז"ל
 אחרונ שנפרץ ותחבו בכוש אינו חבור לזאת בו ידי חובתו . נחלק לשנים
 ברא' לא שחלקו לשנים לגמרי לא דליף . וטהור דקתני לאו דוקא לא כלומר
 שכשר לזאת בו . ותדע דרישא קתני מפורד וגפרץ והבא קתני נחלק ע"כ .

דיני דברים הפוסלים באתרוג

והנה מדקתני אתרוג שנחלק לשנים מבואר שנחלק כולו מראשו ועד סופו מזד אחד וגם מזד השני כשאר רק לייף. דבהכי שייך שפיר למימר שנחלק לשנים אע"ג דלייף כיון דרובו חלוק מראשו ועד סופו ולא כשאר רק לייף מזד אחד. והנה כי כן תמיהא לי טובא לפי פירוש הר"ש ז"ל דמפרשה לענין דכשר ללאת צו י"ח דאיך אפשר שיהא אתרוג שנחלק לשנים ולא כשאר רק לייף כשר ללאת צו. הא משנה שלימה שנינו דאפי' כסדק פסול ולא אשבחן שום תנא דפליג. כ"ס וק"ו כשנחלק לשנים ולא כשאר רק לייף דפסול. וכ"ס לפי מ"ס הר"ן דבחוטמו אפי' כסדק כל שהוא פסול וכסדק דתנינ' היינו שנסדק לארכו ברובו מלמטה מז' דרדין. ואיך מחמירין לפוסלו אפי' שלא כסדק אלא רובו מלמטה מזד אחד ואפי' שלא הניע הסדק לבית חללו רק שנסדק הקליפ' העצה רובה. וא"כ נחלק לשנים ולא כשאר רק לייף היבא משבח' לה דליתכשר ללאת צו י"ח. והיה עולה על דעתי להוכיח מפני כך מהתוספת' הלזו ופי' הר"ש ז"ל הנו'. דדוקא בנסדק לאורכו הוא דפסול אפי' ברובו לדעת הר"ן וסדקא ז"ל. אבל ברחבו אפי' נחלק כמילשני' וכשאר רק לייף כשר וכ"ס לרש"י ותוס' והרא"ש דאפי' כסדק לאורכו לא מיפסל אלא בנסדק כולו מראשו ועד סופו. אבל אם לא כסדק אלא רובו כשר דברחנו אפי' נחלק לשנים כיון דלא נחלק כולו דכשאר לייף כשר. והיינו הא דקתני תנא תוספאה. נחלק לשנים טהור ואינו חושש שמא חסר דפירוש' דכשר ללאת צו. דמייירי בנחלק לשנים ברחבו וכשאר לייף מזד אחד. אך הא ודאי קשה הדבר לאומרו בכוונת 'התוספת' דקתני נחלק לשני' דניהי דבנסדק אפשר לחלק לכל כי האי חילוק' דבין כסדק לאורכו או לרחבו. אבל בנחלק לגמרי שלא כשאר רק לייף במקצת מזד אחד. קשה מאוד לאבטוריה כשנחלק לשנים אפי' שהוא לרחבו. ומה גם למאי דכתב רבי' ירוחם ז"ל דפיסול כסדק הוי משום דבעינן לקיחה תמה כתבתי דבריו לעיל באות הקודם. וא"כ כי נחלק אפי' ברחבו לשנים ולא כשאר רק לייף כ"ס דלאו לקיחה תמה הוי. ואיבר' דבחולין די"א דאמרי' מנ"ל דאוליגן בתר רובא ובעיא לאתוי מראשה של עול' דכתיב ונתת אותה לנתחיה ולא לנתחיה וכו' ודחי ממאי דילמא דפלי ליה ובדיק ליה ואי משום אותה לנתחיה ה"מ היבא דחתיך ליה לגמרי אבל דלייף לית לן בה. והדר בעי לאתווי מאליה דאמר רחמנא חלבו האליה תמימה וליחוש שמא כפסק חוט השדרה. ודחי לה הש"ס שמאי דילמא דפתח ליה ובדיק ליה ואי משום תמימה ה"מ היבא דחתכה לגמרי אבל היבא דלייף לית לן בה ע"כ. אשר מפורש יוצא מסוגיא זו דאפי' בדכתיב תמימה כבאליה וחתכה כל דלא חתכה לגמרי אלא דלייף תמימה קרינן בה. וא"כ מינה נמי לאתרוג דבעינן ביה נמי לקיחה תמה מדכתי' ולקחתם אף שחלקו לשנים כיון דלייף תמים מיקרי כבאליה דכתיב בה להדיא תמימה. אלא דלפ"ז כ"ס בלא נחלק לשנים רק שנסדק מזד אחד ע"פ כולו דתמה קרינן ביה. ואילו רבינו ירוחם ז"ל כתב דנסדק פיסולו משום דלא הוי לקיחה תמה. ועל כרחין לומר דאע"ג דבעלמא אפי' היבא דכתיב תמים להדיא כבאליה דכתי' בה תמימ' אפי' בשחתכו וחלקו לשנים כל דלייף תמים קרינן ביה. באתרוג ילפינן תמותו מדיני דטריפה וכל דבהמה מיטרפה ביה. לא חשיב באתרוג לקיחה תמה. וכיון דבהמה איבא טרפות דגרגרת דמיטרפה אפי' בנסדק' מזד אחד

דיני דברים הפוסלים באתרוג קבלא

ע"פ כולה . מינה דיינינן כמי לאתרוג דאפי' נסדק בלבד מזד אחד לאורכו מראשו ועד סופו לא מיקרי לקיחתו לקיחה תמה ופסול . וא"כ מינה כמי לנסדק ברחבו אפי' ברובו דלא חשיב לקיח' תמה כיון דבטרפ' דנסדק' הנגרת ברחב' אפי' ברובה טריפ' . כ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו בנחלק ברחבו לגמרי לשנים ולא נשאר רק לייף במקצתו מזד אחד ולאו לקיחה תמה הוי ופסול . כי ע"כ בריית' זו דהתוספת' לפי מאי דמפרשה הר"ם ז"ל דלענין דכשר ללאת בו מיתנייה :
צריכה לי תלמוד :

ב"ח נקלף הקליפה החיצונה שלו שאינו מחסרו אלא כשאר ירוק כמות שהוא ברייתו . אם נקלף כולו פסול . ואם נשאר ממנו כל שהוא כשר . ויש אומרים שצריך שישתייר כסלע . ש"ס :

ב"ש קליפתו החיצונה היא הקליפה העליונה הדקה שהיא כעין גליד מלמעל' הר"ן . וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ' המשנה :

ר' הא דכתב מרן ז"ל דאם נקלף כולו פסול . אבל אם נשאר ממנו כל שהוא כשר . כ"כ התוס' בשם ר"ח בסוכ' דל"ו ע"א עלה דאמרי' התם אמר רבא האי אתרוגא דאגליד כהאיכא סומק' כשר' . והא אכן תנן נקלף פסול . לא קשי' הא בכולה הא במקצתה . ופי' רש"י בכולה כשר . במקצתה פסול דמכומר הוא . והתוס' שם ד"ה הא בכולה הביאו פירש"י וכתבו ור"ח פי' אישכא בכולה פסול דלטרופות מדמי ליה בשמעתין וגבי טריפות אשכחן בפ' אלו טריפות דכ"ה והגלודה טריפה ואם נשתייר בה כסלע כשרה דהדרא בריא וכן מוכח מדפריך אי נקלף תנינא כלומר אי סימן טריפה דקא אמרי' היינו נקלף דסימן טריפה הוא הגלודה תנינא במתני' שהיא פסול באתרוג משמע בהדיא דכעין טריפה מיפסיל ע"כ . וכ"כ הרא"ש בשם ר"ח ושכ"כ הראב"ד ז"ל . וכ"כ הרי"ף והרמב"ם ז"ל בפ' ר"ח ז"ל . והר"ב ז"ל לעיל בדיון נסדק הוסיף להשיב עוד על פירוש רש"י בנקלף דכולו כשר ובמקצתו פסול . מהא דבפ' דרבא התם כולדו בו סימני טריפ' מהו ופרכי' מאי קא מיבעי' ליה אי

כיקב תנינא נסדק תנינא נקלף תנינא . וקאמרי' דריאה שנשכחה כקיתון קמבעי' ליה . והשתא אמאי לא קאמר דנסדק ונשאר כל שהוא למעל' ולמטה קא מיבעי' ליה דדילמ' התם הוא דלא שליט ביה אוירא הדד' בריא אבל הכא דשליט ביה אוירא טרוחי מסרח או"ד ל"ש כי היכי דמיבעי' לן בסרוח מבפני' . לא ע"כ דמשמע ליה לתלמוד' דמדתנן נקלף ונסדק בסתם משמע דנקלף ונסדק לגמרי והתם הוא דפסול הא בנשאר כל שהוא כשר וא"כ מאי קא מיבעי' ליה תו לרבא . ומכאן עוד תשוב' על פי' רש"י בנקלף דפסול היינו במקצתו ובבר דחו פירושו כל המפרשי' . ולי כרא' לבאר דברי רש"י שגם הוא ז"ל לא היתה דעתו לפרש דנקלף כולו ולא נשתייר כלום דכשר דהא פשיט' דפסול כמוגלודה כמבואר בסוגיא לא כוונת רש"י ז"ל לפרש מא דקאמר הא בכולו היינו לומר דהנקלף הוא הכל במקום אחד כולו ביחד כשר . הא במקצתו פי' דנקלף בשנים וג' מקומות מקצת כאן ומקצת כאן פסול דמכומר הוא ובמ"ש הראב"ד להדיא כך היא דעת רש"י ז"ל ודקדק לפרש כן מלשון הא בכולה הא במקצת' ולא קאמר הא דנקלף כולו הא דנקלף מקצתו . אלריא דמשני ליה אפילו תימא דמתני' סתמא קתני נקלף פסול בין נקלף כולו בין לא נקלף כולו מ"מ אינא

דיני דברים הפוסלים באחרות

איבא למימר דלא פסיל בלא קקלף כולו לא כשהנקלף הוא במקצת כלומר מקצת
 באן ומקצת באן דהו"ל כמנומר . אבל בכולה כלומר שהנקלף הוא במקום אחד
 דלא הוי כמנומר כשר מאחר דלא קקלף כולו ולא הוי בגלודה ע"כ . והנה מאי
 דהוסיף הר"ז להשיב עוד על פי' רש"י ממאי דלא קאמר הש"ס דרצא בגסדק
 וגשאר כל שהוא למעל' ולמטה קא מיבעי' ליה דהתם דלא שליט ביה אוירא
 הדל' בריא אבל הכא דשליט ביה אויר' סרוחי מסרח' כי היכי דמבעיא ליה
 בסרוחי מפפנים . לדידי אי"ס לעיר לאו תפוצ' היא כלל דדוקא בגסדק' בקיתון
 דהוא כימות מפפנים והיה למיס איבא ללדודי להאי דדדא דכיון דשליט ביה
 אוירא סרוחי מסרח . אבל בגסדק כיון שכל בשרו בריא וחזק וקיים רק שנסדק
 כי שליט ביה אוירא נמי לא מסרח ופשיט' דכשר כל שנשאר בו כל שהוא למעל'
 ולמטה כמו בגרירת . וכי איבא ללדודי להאי דדדא דכיון דשליט ביה אוירא
 סרוחי מסרח איכו לא בנימות בשרו מפפנים והיה למיס דכיון דבשרו מופסד
 ומקולקל מפפנים עד שנהיה למיס כיון דשליט ביה אויר' בהכימות והמקולקל .
 יוסיף בו האויר לקלקלו ולהסריחו והולך ומסריח עד דסריח כולו . והדע דהכי
 הוי שהרי לדעת רש"י ז"ל בתיקב נקב שאינו מפולש כשר בפחות מכליחור היינו
 אפי' שנקב עד חדרי הורע ועד בכלל כיון שלא עבר מעבר לעבר לא מיקרי
 מפולש כמבואר בדברי רש"י בתיקב נקב מפולש . והשת' אם חית' דגם בכה"ג
 דנסדק אע"ג דבשרו ברי וחזק כיון שנסדק איכ' ללדודי להאי דדד' דשליט ביה
 אויר' סרוחי מסרח . א"כ אמאי בתיקב נקב אפי' שאינו מפולש כשר . הא כיון
 דתיקב כ"כ עד דהוא פחות מאיסר כיון דשליט בו אוירא סרוחי מסרח . לא
 מוכח דלא מיסרח וא"כ מאי דעי רבא . לא מוכח בדבתיבנא . וזה ברור . אך
 מאי דכתב הר"ז ללאר דברי רש"י דגם רש"י ז"ל אין כונתו דבנקלף כולו כשר
 ובלא קקלף לא מקצתו פסול דזה פשיט' ודאי גם לדעת רש"י דבנקלף כולו
 פסול בגלודה דטריפ' . וכונת רש"י לפרש מאי דקאמר הא בכולו היינו לומר
 דהנקלף הוא הכל במקום אחד כולו ביחד וכו' . נרא' לכאור' שדבריו נכונים
 בישוב כוונת דברי רש"י ז"ל . ויש לי להכריח דע"כ דפי' הא בכולו הא במקצתו
 הוי כפי' רש"י וכמ"ס הב"ח בבואור כוונתו . והוא ממאי דקאמר הא בכולו הא
 במקצתו והשתא אם איתא דפי' הוא בדפי' התום' בשם ר"ח דבכולו פסול
 ובמקצתו כשר בדין טרפות דגליד' דגליד' כולה טריפ' ובלא הגליד' כול' אף
 שלא נשתייר בה רק כסלע כשר' וכ"ס למ"ס הרי"ק והרמב"ם באחרונ' דאפילו
 לא נשתייר בו כל שהוא שאינו קלוף כשר . הו"ל להש"ס למימר הא בכולו הא
 בלא קקלף כולו דבהכי הוי אחי שפיר פי' ר"ח ז"ל דבנקלף כולו פסול ובלא
 נקלף כולו לא נשתייר מקצת בלא קליפ' אפי' כל שהוא לדעת הרי"ק והרמב"ם
 או אפי' כסלע לדעת התום' כשר . ואילו הש"ס קאמר הא בכולו הא במקצתו .
 אך לפי' רש"י לפי מאי דביאר כוונתו הב"ח ז"ל ניחא . דהכי קאמר הא בשכל
 הנקלף במקום אחד כולו ביחד כשר . הא במקצתו כלומר שנקלף בב' וג' מקומו'
 מקצת באן מקצת באן . ומשום דקאמר הש"ס הא בכולו הא במקצתו ולא קאמ'
 הא בנקלף כולו הא בלא קקלף כולו . לא ניחא ליה לרש"י ז"ל לפרש כפי' ר"ח
 והרי"ק והרמב"ם ופי' איפכא וכוונתו כמ"ס הב"ח דבהכי אחי שפיר הא בכולו
 הא במקצתו ובאמר . האמנם כי דייקאנן שפיר כ"ל אי"ס לעיר דאין ביאורו

דיני דברים הפוסלים באחרון קרב

זה שצריך הכ"ח בכוונת דברי רש"י ז"ל מחזור. חדא דא"כ הו"ל להש"ס למימר
הא במקום אחד הא בב' וג' מקומות דהו"ל כמנומר כדקאמר לעיל בסמוך
שם דל"ה סע"ב גבי חזוית. וכן כמי לעיל דל"ג ריש ע"ב גבי הדם. ולמה כאן
קאמר לה דהאי ליטנא הא בכול' הא במקת'. אל מוכח דהא בכולה הא
במקת' כונה אחרת היא ואין הכונה דהא בנקלף במקום אחד הא בב' וג'
מקומו' בדפסר לה הכ"ח ז"ל. ועוד דכיון דמדמינן בש"ס פיסול דניקב בסדק
נקלף לטרפות. וא"כ ע"כ דנקלף דקתני במתני' היינו בנקלף כולו אבל
בנשתייר בו מקת' בלא קליפ' כשר דבהכי הוי דומיא לגליל' דטרפות. אמאי
הוצרך הש"ס לשנויי הא בכולו הא במקתה דהכונה כמ"ס הכ"ח דאפי' תימא
דמתני' סתמ' קתני נקלף בין כולו בין מקתו הא בכולו דהיינו במקום אחד
והא במקת' דהיינו בב' וג' מקומו'. ואמאי לא משני בפשיטות דנקלף דמתני'
בנקלף כולו ופסול ודרצא בלא נקלף כולו ולהכי כשר כיון דאי אפשר כלל
לימ' דנקלף דמתני' בין כולו בין מקתו דהא משום דלגלוד' דטרפות מדמינן
ליה הוא דמתני' פוסל' נקלף. אל ע"כ בכוונת דברי רש"י ז"ל הס כפשוטן
דס"ל דבנקלף כולו כשר ובנקלף מקתו פסול משום מנומר וכאשר פתרו ליה
לדברי רש"י התום' והרא"ש ז"ל. ולמאי דהקשו על פי' רש"י כדר כתבתי לעיל
או' כ"ו מ"ס הר' מהר"מ מן' חביב ז"ל בס' כפות תמרים בישוב סברת רש"י ז"ל
בזה. ולענין דינא כיון דרוב המפרשי' והפוסקי' ז"ל דהם התום' ור"ח והרי"ף
והרמב"ם והרא"ש והראב"ד הלוקים על פי' רש"י כוותייהו נקטינן' ולכן פסק
בן מרן ז"ל בש"ע ולא הזכיר סבר' רש"י כלל. וכ"כ הכ"ח דלענין הלכ' נקטינן
כר"ח שהסכימו עמו כל הגאונים ע"כ. אבל כדר כתבתי לעיל דהרקח ז"ל דה'
לולב פסק להדיא כדעת רש"י דנקלף כולו כשר ונקלף מקתו פסול. וכן כר'א'
שהוא דעת ראב"ן ז"ל. ולכן כ"ל אי"ש צעיר דלענין דינא יש לחוש להחמיר
גם בנקלף מקתו. ואפי' בשאין שם אחר אל הוא יש להחמיר וליטלו בלא
דרכ' כיון דלדעת רש"י והרקח וראב"ן פסול וברכות אינן מעבדות ככ"ל :

ד"א לפי' רש"י ז"ל דנקלף מקתו פסול משום מנומר. ע"כ לומר דהיינו
שהנקלף דמקתו הוא בב' וג' מקומות. דאי במקום אחר לא חשיב
מנומר. אמנם הטור ז"ל סי' תרמ"ח כשהביא דברי רש"י ז"ל נקלף מקתו
פסול סתם ולא פי' דבריו משמע דהוא הבין דאפי' נקלף במקום אחד פסול
לרש"י ודבר קשה הוא כיון דטעם הפיסול הוא משום מנומר במקום אחד לא
חשיב מנומר וז"ע. הרב מהר"מ מן' חביב ז"ל בס' כפות תמרים. גם מדברי
הרקח ז"ל שכתב בסתם נקלף מקתו פסול מוכח דאפי' הוא במקום אחד
פסול. ומאי דמקשה הר' מהר"מ ז"ל דבמקום אחד מנומר. לדידי אי"ש צעיר
לאו קושיא היא כלל דאזכירא דאמרי' הכי שם לעיל בסמוך גבי חזוית. הרי
אשכחן לעיל דל"ג רי' ע"ב גבי הדם שזכרנו מרובי' פסול דאמרי' אמר ר"ח וכו'
ז"ש אלא במקום אחד אבל בב' וג' מקומות כשר. א"ל רבא שנים וג' מקומות
הוי מנומר ופסול אל אי אתמר הכי אתמר א"ר חסדא וכו' ז"ש אל ענביו
שחורות אבל ענביו ירקות מיני דהדם הוא וכשר. א"ר פפא אדמו' כשחורו'.
וכתבו שם התום' דאי לא גרסינן א"ל רבא אדרבה שנים וג' מקומו' וכו' ניחא
דנשמע ליה הסברא שהכל שום לענין ענבים אע"פ שהן חלוקין לענין חזוית
ע"כ

דיני דברים הפוסלים באחרון.

ע"כ - הרי דלפי גירסתינו דלא נרסי' התם א"ל רבא חשיב גבי ענבים בזהם שחורות או אדומות בין במקום אחד בין בב' וג' מקומות כמכומר דמשמע ליה הסבירא שהכל שזה לענין ענבים אע"ג דלענין חזויות הס' חלוקין בין כשהיא במקום אחד לכשהיא בב' וג' מקומו' . וא"כ איכא למימר דהוא הדין גמי הכא בנקלף משמע ליה הסבירא דנס במקום אחד חשיב המקלף כשהיכ' סומק' דהוא אדום ושהיכ' נקלף ירוק כמכומר אע"ג דלענין חזויות הן חלוקין כמו בענבים שחורות או אדומות דאף במקום אחד חשיב מכומר - כנ"ל בדעת רש"י והטור לדעתו והרקח ז"ל . ועיין לקמן בסמוך :

ד"ב הא דנקלף ונשתייר מקצתו כשר . כתב הראב"ד ז"ל היינו דוקא שהנקלף נקלף במקום אחד . אבל בב' וג' מקומות אפילו במיעוטו גמי פסול משום דהו"ל כמכומר . כי המקום הנקלף אין מראהו דומה לשאינו נקלף . ואם מראהו שוין כשר . ויש אומרי' שא"פ שנקלף בב' וג' מקומות ואין מראהו שוין כשר . לפי שאינו דומ' לחזויות כי החזויות אינו ממרא' האחרון . אבל בנקלף אע"פ שאין מראהו שוין מ"מ כולן ממרא' אחרון הם . ולא אמרו מכומר פסול לא כשהוא משתנה חברבורות כמין מראות אחרות כמו חזויות והלבן והכנשי שהוא פסול . אבל אם בשתנה מקום הקלף למרא' פסול זהו ודאי כמכומר . ובחוטמו אפי' במטהו פסול דומיא לחזויות . והא דאמרי' בכולו פסול לאו דוקא כולו לא אפי' רובו דממי' לחזויות דפוסל ברובו ע"כ . ומיירי שנשתכ' למרא' פסול . אבל אם נשתנה למרא' כשר אפי' לא נשתייר בו לא כסלע כשר . כל זה כתבו הרא"ש ז"ל . והנה הטור ז"ל כתב וז"ל ור"ח פי' אישכ' כולו פסול אפי' לא נשתכ' מראהו מקצתו כשר ואפי' אם לא נשתייר בו לא כסלע . ומיהו פיר' הראב"ד שמקום הקלף הוא כמרא' גוון האחרון . אבל אם הוא משונה ממרא' האחרון . אם הוא במקום אחד נפסל ברובו . ואם הוא בב' או בג' מקומות פסול ואפי' במיעוטו . ואם הוא בחוטמו אפי' כל שהוא פסול כדין חזויות ע"כ . וכתב ע"ד מרן ז"ל בב"י דמפשט דברי הטור נרא' שהוא פוסק בדברי הראב"ד עצמו דפסל בנשתנה ממקום שאינו נקלף אע"פ שאינו מרא' הפוסל . ואע"ג דכת' הרא"ש ומיירי שנשתנה למרא' פסול וכו' והא בדברי ים אומרי' אתיא דאילו לדברי הראב"ד עצמו שנשתנה הגוון האחרון מיבעיא ליה וכיון דהרא"ש שדק דברי הראב"ד דפי' דברי י"א למא הכי ס"ל והיכי פסק הטור דלא כוותי' . י"ל דהא דלא פי' הרא"ש לא סבר' הי"א היינו מסו' דאותה סבר' הוא דאיטריך ליה לפרושי דנשתכ' למרא' פסול מיירי . אבל אם נשתכ' למרא' כשר אפי' לא נשתייר בו לא כסלע כשר . דאילו לסדרת הראב"ד לא איטריך ליה לפרושי ולומר דמיירי שנשתכ' מגוון האחרון אבל לא נשתנה מגוון האחרון כשר שהרי הוא בעצמו כתב ואם היו מראהו שוין כשר . וכיון דמאי דשק מלפרש דברי הראב"ד ופי' דברי י"א אינו לא משום דדברי הראב"ד אינם כריכי' פי' שוב אין מכאן הכרע לומר דהרא"ש סובר כדברי י"א וכיון דאין הכרע בדבר ראיה הטור לסמוך על דברי הראב"ד עצמו ע"כ . גם הב"ת ז"ל הבין בפשט דברי הטור דפסק כסבר' הראב"ד עצמו דפוסל בנשתכ' ממקו' שאינו נקלף אע"פ שאינו מרא' הפוסל . ולכן תמה עליו דפשט לשון הראב"ד משמע דאף לדעתו כשהנקלף במקום אחד כשר בנשתייר בו כסלע אע"פ

דיני דברים הפוסלים באתרוג

קכג

שמקום הקלף אינו ממרא' גוון האתרוג ודוקא כשהוא בב' וג' מקומות הסם דוקא פוסל הראב"ד כשהנקלף אינו ממרא' גוון האתרוג משום דהו"ל כמנומר ואפילו אינו נקלף לא במיעוטו . אבל כשהנקלף במקום אחד כשר אפי' אינו ממרא' גוון האתרוג . ומ"ש הרא"ש ומיירי שגשגת' למרא' פסול וכו' . היינו לפרש דמ"ש הראב"ד בסוף דבריו הא דבכולו פסול לאו דוקא בכולו לא ברוצו . וזה כתבו הראב"ד בסתם אף לפי דעת עצמו לא לפי דעת הי"א לחודיה לפיכך בא הרא"ש לבאר דמיירי שגשגת' למרא' פסול אבל אם גשגת' למרא' כשר אפי' לא גשתייר בו לא כסלע כשר אף לדעת הראב"ד דמאחר שהנקלף במקום אחד אינו כמנומר וכשר אע"פ שמקום הנקלף אינו ממרא' גוון האתרוג וכמ"ש בתחלת דבריו . וכן עיקר ודלא כדעת רבינו בדעת הראב"ד ע"כ . והנה מ"ש הב"ח דאף לדעת הראב"ד כשהנקלף במקום אחד כשר . וכן מ"ש דמ"ש הרא"ש ומיירי שגשגת' למרא' פסול וכו' היינו לפרש דמ"ש הראב"ד בסוף דבריו הא בכולו פסול לאו דוקא וכו' וזה כתבו הראב"ד בסתם אף לפי דעת עצמו לא לפי דעת הי"א לחוד . הם ודאי דברים ברורים והכי בא מבואר בדברי הראב"ד וז"ל הובאו דבריו בס' תמים דעים סי' ר"ל וז"ל והא בכולו דאמרי' איכ' למימ' ללאו דוקא בכולה לא אפי' רובא דמדמינן ליה לחזוית דתנן עלתה חזוית על רוצו פסול והר' רבי' יצחק ז"ל כתב שאם גשתייר ממנו מקצת כשר כמו הגליל' שמקצת העור מכסיר בה ומסתברא כוותיה . מיהו אסתברא לן דוקא שנקלף בתפוס' אחד שמקצתו מתוכו . אבל אם נקלף בב' וג' מקומות אפילו במיעוטו פסול משום דהוי כמנומר כי בודאי מקום הנקלף אין מראיו דועין לאינו נקלף ואם היו מראיו שוים כשר . ויש מו שאומר שאע"פ שנקלף בב' וג' מקומו' ואין מראיו שוין כשר במיעוטו הנשאר מ"ט לפי שאינו דומ' לחזוית כי החזוית אינו ממרא' האתרוג אבל נקלף אע"פ שאין מראיהו שוין מ"מ כולם ממרא' אתרוג הם ולא אמרו מנומר פסול לא כשהוא משתכ' חבדבורות של מראות אחרות כמו חזוית וכו' אבל אם גשגת' מקום הקליפ' למראה פסול ודאי זהו מנומר ובחוטמו אפי' במשהו פסול דומיא לחזוית . ומסתברא כי האי ליטבא ע"כ . הרי לך מפורש דאף לפי מאי דהוה בעי' למימר הראב"ד בתחלה לדעת עצמו כל שהנקלף בתפוסה אחת שמקצתו מתוכו כשר . וכן כמי הכי מילי שהביא הרא"ש בסוף דבריו הי"א דבכולו פסול לאו דוקא בכולו וכו' אינס דברי הי"א לא הם דברי הראב"ד שכתבו לעיל . גם בא מפורש בדברי הראב"ד שהסכים לגסוף לדעת הי"א שסיים דמסתבר' כהאי ליטבא . והנה כי כן ודאי דגם הרא"ש דעתו כהי"א כיון דהראב"ד גופי' הכי אסיק דכהי"א מסתברא . וא"כ יש לתמוה על הטור לפי מאי דסברי רבנן מרן ב"י והב"ח ז"ל דפוסק כדעת הראב"ד עצמו איך פסק כהאי סבר' דכת' הראב"ד לדעתו בתחל' כיון דלבסוף הסכים איהו גופי' לסבר' הי"א . אך לדידי אי"ש צעיר עיקר מאי דסברי מרן והב"ח ז"ל דהטור פסק כדעת הראב"ד עצמו . דבריהם נפלאו ממני ותם אכני ולא אדע מכיין להם מפשט לשון הסוד דפסק כהראב"ד . הא אדרבה ממאי דכתב ומיהו פיר' הראב"ד שמקום הקלף הוא כמראה גוון האתרוג אבל אם משונה ממרא' האתרוג אם הוא במקום אחד פוסל ברוצו וכו' . מדבריו או ומלשון זה מבואר דפוסק כדעת הי"א ודלא כמ"ש הראב"ד בתחל'

דיני דברים הפוסלים באחרון

בתחל' לדעתו • דהא אף שמקום הקלוק משונה ממקום שאינו קלוק מ"מ שניה' ממרא' האחרון הם רק שיש שינוי במרא' האחרון בין מראהו כשקלוק למראהו כשאינו קלוק וכמ"ס הראב"ד שמקום הנקלק אין מראהו דומין לאינו נקלק כלומר דאף שגם מקום הנקלק ממרא' אחרון הוא מ"מ כיון שאין מראהו שזה למרא' מקום שאינו נקלק חשיב כמנומר • אבל האי ליטנא דכתב בטור אבל אם משוכ' ממרא' האחרון מורה ומוכיח דרז"ל שנסתב' ממרא' אחרון לגמרי שגם כמרא' אחרון כשקלוק אין לו לא שנסתב' למראה אחר דהוא מראה פסול שאינו מנוון האחרון כלל לא כמרא' אחרון כשהוא קלוק ולא כמראהו כשאינו קלוק באופן שאינו כמרא' גוון האחרון בשום נד בחזית שאינו כמרא' האחרון כלל והיינו ממש כדברי הי"א שכ"ב כי החזית אינו ממרא' האחרון אבל כנקלק אע"פ שאין מראהו שוין מ"מ כולן ממרא' אחרון הם • הרי לך מבוא • בדברי הי"א דאע"נ דהנקלק אין מראהו שזה להאינו נקלק מ"מ בין מרא' הנקלק בין האינו נקלק שניהם מראהו מרא' גוון האחרון הם וכי הוי אין מראהו ממרא' אחרון היינו חזיות • וא"כ הטור ז"ל דכתב ומיהו פי' הראב"ד שמ"ס הקלוק הוא כמראה גוון האחרון היינו שאע"פ שאינו שזה כמראהו למקום שאינו קלוק ובלבד שיהיה כמרא' גוון האחרון כשקלוק מיהא שלא יסתב' למרא' אחר שאינו ממרא' גוון האחרון כלל בשום נד • וזהו שכתב אבל אם היא משונה ממראה האחרון אם הוא במקום אחד וכו' דהיינו שהוא משונה ממרא' גוון האחרון שאין למקום הקלוק מרא' אחרון קלוק ולא מרא' אחרון שאינו קלוק אלא כסתב' ממרא' גוון אחרון לגמרי בחזית שאינו ממרא' אחרון וכמו שכ"ב הראב"ד בשם הי"א כי החזית אינו ממרא' האחרון • וא"כ אדרב' הרי לך מכורש יוצא מהאי ליטנא דהטור דממרא' גוון האחרון וכו' א"ל אם הוא משונה ממראה גוון האחרון וכו' דפוסק כהראב"ד בשם הי"א דלא כמ"ס הראב"ד בתחלה מדעת עצמו ולפי שגם הראב"ד גופי' אסיק לבסוף דכיהי"א מסתבר' לכן כתב הטור סבר' הי"א בשם הראב"ד לפי שהראב"ד הביא דברי הי"א והסכים גם איך לבסוף כותייהו • וזה כ"ל פשוט וברור בכוונת דברי הטור ז"ל דפוסק בסבר' הראב"ד בשם הי"א דלא כדעת הראב"ד שעת' על דעת עצמו בתחל' • ודברי מרן הב"י והב"ח ז"ל שהסיעו לדברי הטור לדעת הראב"ד עצמו דלא כדעת הי"א נפלאו ממני וגל"ע • ולכן העיקר לדינא דכל שהנקלק לא נשתנה ממרא' גוון האחרון לגמרי אף שמ"מ יש שינוי במראהו בינו ובין מקום שאינו קלוק אפי' שהוא צב' וג' מקומות ואפי' שהוא נקלק ברובו כיון שנשתתיר בסלע כשר • שכן הוא דעת הראב"ש כהי"א שגם הראב"ד כן הסכים וכן הוא דעת הטור וללא כהאי סברא שגלה על דעתו של הראב"ד בתחלה • אבל אם נשתנה מקום הקלוק ממרא' האחרון לגמרי למרא' אחר שאינו ממרא' גוון אחרון כלל בשום נד כיון שאינו ממרא' אחרון בשום נד מרא' פסול הוא ודינו בחזית שאינו ממרא' גוון אחרון שאם הוא במקום אחד פסול ברובו • ואם מצ' וג' מקומות פסול ואפי' במיעוטו משום מנומר ואם הוא בחוטמו פי' שאם נקלק בחוטמו ונסתב' מקומו לשינוי פסול דהיינו שאינו מנוון אחרון כלל • אפי' שהקלוק שם הוא כל שהיא פסול כדין חזיות :

דִּינֵי דְבָרִים הַפּוֹסְלִים בְּאַתְרוּג קָבֵר

ר"ג כיטל דדו והוא ראש הקטן שושגתא דו פסול. ש"ע. ויש מחמירין אם כיטל' השושגת' דהיינו מה שאנו קורין פיטמ'. וטוב להחמיר במקום שאפשר. מיהו לענין דינא אין לפסול אלא א"כ כיטל הדד דהיינו העץ שראש הפיטמ' עליו והראש נקרא שושגתא. מור"ם בהגה"ה :

ר"ד כיטל דדו. הוא העץ שעל ראש האתרוג והשושגתא עליו. לכאור' . משמע דהיינו בשכיטל כולו הוא דפסול. אבל אם לא כיטל כל העץ לא מקצתו בשר. וכ"כ מרן בב"י בשם הר"ן והריטב"א דאינו נפסל אלא א"כ כיטל כל הדד וגם אחר במקומו גומא וכן העלה הט"ז ו"ל. אבל בשם ר"ת ז"ל כתב מרן בב"י שאפי' לא נעקרה כל הבוכנא פסול. והרב מהר"י עייאש ז"ל בס' מטה יהוד' ח"ב בליקוטי' לש"ע ה"ח דס"ג ע"ב כתב דדעת מרן בש"ע כדע' ר"ת שאפי' לא נטל כל הבוכנא פסול מדסת'. וכ"כ הט"ז והלבנוש להחמיר אפי' כיטל מקצתו. וכן הוא דעת המג"א. והרב מהר"י נבון ז"ל בס' גט מקושר בביאורו על תוספי הרא"ם דקכ"ג ע"ב כתב דהעיקר כהט"ז דאין לפסול אלא בניטל הדד כולו. והכי נקטינן. אלא היבא דאפשר באחר טוב להחמיר אפי' בניטל השושגתא לבד כמ"ם מור"ם כיון דלדעת הר"ן והרא"ם זהו שיטת הרי"ף ז"ל. ולי אי"ש צעיר כ"ל דאפי' בדה"א לו אחר אפי' שלא כיטל כל הדד לא מקצתו. יטלנו בלא ברכה כיון דלדעת ר"ת הוא פסול וכן הוא נמי דעת הרא"ם לדעת מרן ז"ל בב"י. ובדרכות אינו מעבדות. ומיהו בלא כיטל אלא השושגתא אפשר דיש להקל באין שם אחר גם לצדק עליו. והמחמיר גם בזה שלא לצדק עליו אין מונחין אותו כג"ל. ועיין לקמן או' כ"ד :

ר"ה אע"פ שאפי' כיטל מקצתו פסול. כ"ל דעכ"פ צעיקן שינטל עד האתרוג כיון דהטעם משום חסר כמ"ם סי' תרמ"ט ס"ד בהגה"ה. א"כ בשכיטל כל שהוא לא מיקרי חסר דאין זה חסרון הגיבור. ולכן בתבו כל הפוסקים לשון כיטל. מג"א :

ר"ו אתרוג שכשבר פטמתו עם דדו והוא העץ. אך עדין הוא מחובר ודבוק בו. אם הפטמה אינה מחובר היטב שיוכל לעמוד בחיבורו. הוי כנתלג כולו דכל העומד ליתלם כתלום דמי. אבל היבא דמחובר עדין היטב שיוכל להתיקיים. כראה פשוט דמותר לצדק עליו דכל שהוא מחובר מיקרי תמימה ושלמים. וראיה ברורה לזה מהא דהיתא בחולין די"א ע"א בהא דאולינן בתר רובא דאמ' ר"א התיא מרישא של עולה דאמר קרא ונתת אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחיה וכו' ממאי דילמ' דפלי ליה ואי משום אותה לנתחיה ה"מ היבא דחתיק ליה לגמרי אבל היבא דלייק לית לן בה. ופירש"י. לייק מחובר. רנב"י אמר התיא מאליה דאמ' רחמכ' חלבו האל'יה תמימה וליחוס שמה נפסק' חוט השדרה וכו' ופריך הש"ס ממאי דילמא דפתית ליה ואי משום תמימה ה"מ היבא דחתכ' לגמרי אבל היבא דלייק לית לן בה. הרי דפשוט להש"ס דכל היבא דמחובר בו מיקרי תמימה ושלמים. ואפי' למ"ד דכיטל פטמתו פסול משום דאין זה הדד. מ"מ גם זה הדד הוא כיון שעדין דבוק בו. ומכ"ש לפי מהי דקי"ל דעיקר הטעם משום חסר הוא כמבואר בש"ע סי' תרמ"ט סעי' ה' וכל שהוא מחובר עדין מיקרי שלם ותמה כמו שהוכח'. הרי שבות יעקב ז"ל ח"א סי' ל"ה. ואנכי אי"ש צעיר תלאתי בתוספתא פ"ד דאהלות הביא' הר"ם ז"ל ע"ג דאהלות

דיני דברים הפוסלים באחרונ

דאסלות משנ' ד' אחרונ שנהלק לשנים טהור ואינו חושש אט הוא חסר .
 ופירש' הר"ש ז"ל ונהלק לשנים כרא' ללא שנהלק לגמרי לא דלייק וטהור דקתני
 לאו דוקא אלא רכ"ל כשר לזאת בו ע"כ . הרי לך מפורש בתוספת' ופי' הר"ש
 באחרונ גופי' לענין לזאת בו י"ח דאפי' שנהלק לשנים כיון דעדין לייק דהיי'
 מחובר מזד אחד קצת כשר לזאת בו י"ח . והיינו משום דכיון דנשאר עדין
 לייק שלם ותמה קרינן ביה וכמ"ס הר' שבות יעקב ז"ל מההיא דחולין . אלא
 דכבר אכני אי"ש ג' עיר הבאתי להתוספת' הלזו ופי' הר"ש בדינים או לעיל
 או כ"ז ועמדתי משתומם על תוספת' זו ופי' הר"ש מהא דתנן משנ' שלמי בלתי
 מחלוקת דאפי' נסדק פסול ופי' נסדק . הוי לפי דעת רש"י והתוס' והרא"ש
 והט"ע שאפי' נסדק מזד אחד לארכו מראשו ועד סופו פסול אע"ג דהוא מחובר
 היטב מכל דזו קשני ולדעת הר"ן בשם יש מחמירין ופסקו מורס בהגהה (עיין
 לעיל או כ"ד) אפי' שלא נסדק אלא רובו מזד אחד ואפי' לא הגיע הסדק לבית
 הללו רק שנסדק' הקליפ' העבה רובה פסול . והרי טעם פיסול נסדק נמי אינו
 אלא משום לקיח' תמה כמ"ס רבי' ירוחם ז"ל אמא דבאחרונ דבעינן לקיח' תמה
 היינו שלם ותמים רובו לגמרי וכל שנסדק רובו אע"פ שנשאר מחובר מקצתו
 נולד הסדק וכולו מזד השני לא קרינן ביה תמה . והיינו ע"כ משום דכיון דתמה
 דאחרונ לטריפות דבהמ' מדמינן ליה כל שלגבי בהמ' טריפ' לא חשיב תמה גבי
 אחרונ אף דהוא עדין מחובר . וכמו שכתבתי שם . ולפי זה הנה מאי דמייתי
 הר' שבות יעקב ז"ל ראה לדינו מהסוגי' דחולין לאחרונ לא שמה מתיא דפיסול
 נסדק סותר ראיי קו הכז' כאמור . ואף דיש לחלק בין נסדק רוב גוף האחרונ
 לנשבר הדד ונשאר מחובר . מ"מ ראה מההי' דחולין ודאי דליכא . ואפשר
 דבאחרונ אף בפיסול דניטל הדד כל שנשבר רובו אף שנשתייר לייק ומחובר
 מקצת לאו תמה קרינן ביה וכמ"ס הראב"ד ז"ל הובאו דבריו בס' תמים דעים
 ס"ס רכ"ט לענין אס כיתקו עלי הלולב ממקום חיבורם דכיתקו ברובו ממקום
 חיבורן ככיתקו וניטלו לגמרי הוי ופסול ואס לא כיתקו ברובו כשר . וב"ש
 למאי דנכתוב לקמן בדינים או או' כ"ג דמאי דקי"ל דבחוטמו פוסל בו כל
 הפסולין ונסדק בכלל אפי' בכל שהוא . הוי גס הדד בכלל חוטמו בזה . דפשיט'
 דאפי' שנסדק הדד כל שהוא פסול . כ"ש כשנשבר ולא נשאר רק לייק דפסול .
 וכן כ"ל עיקר לדג"א דאפי' נסדק כל שהוא דזו דפסול וב"ש כנשבר ולא נשאר
 רק מחובר במקצת . כנ"ל ודלא כהר' שבות יעקב ז"ל . ועיין עוד לקמן אות
 מ"ב . מ"ד :

ד"ז וכל זה הוא דוקא בביטלה . אבל אם לא היה בו דד מעולם כשר . וכן
 הם רוב האחרונים שמביאים במדינות או . הרא"ש מור"ס בהגה"ה .
 וביכרים הם כי יש במקום הפיטמת כמו גומא מתחלת ברייתו . כנה"ג בשם
 המבי"ט ז"ל ח"ג סי' מ"ט :

י"ח פסק מורינו ה"ר ש"ט הלכ' למעט' שאס ודאי היה לו פטמא וניטלה ראוי
 לחוש וכוטלין אותו ביום א' בלא ברכ' ונשאר ימים מצרכין עליו . ואס
 לא היה לו פיטמא כשלקטו אותו מן האילן כשר אפי' ביום ראשון ומצרכין
 עליו מכיון שיש אחרונין שלא היה להן אותם פטמ' מתחלת ברייתן . ספ' אחרונ'
 חיים . והביאו מרן ז"ל בב"י . וגרר' מדבריו דאס לא ראה לקיטתו מן האילן
 אלא

דיני דברים הפוסלים באתרוג קבה

לא שתלשו גוי והביאו בלא פיסטמא אין להכשיר. הר' מהר"י עייאש ז"ל בספר מט' יהוד' ח"ב בליקוטי' לש"ע א"ח דס"ג סע"ב. ולפי מ"ש לעיל או' הקודם בשם המבי"ט דניכרי' הם וכו'. גם בלא ראה לקיטתו באילן כיון שניכר בסימניו דיש במקום הפיסטמ' כמו גומ' מתחל' ברייתו :

ד"ש ובראה אותו באילן נמי. לפי הסבר' נרא' דדוקא שלא היה שם לא הוא אבל אם נמצאו שם ימים באילן וכולן בפיטמ'. ה"ה ודאי דפסול דברור הדבר דניטל ביד דה"א דבאילן אחד מקצתן בפטמא ומקצתם חסרים. הרב הגו' שם. וליתא דיש ויש אילן שגדילין בו מקצתם בפיטמ' ומקצתם בלא פיסטמ' וכמ"ש הר' מהר"מ נ' חביב ז"ל בס' כפות תמרים אכתוב דבריו בסמוך ועיין מה שכתבתי שם על דבריו :

מ' יש אילן שמקצת אתרוגים שלו יש להם פיסטמא ומקצתם אין להם מתחלת ברייתם. בהנך היה נרא' דהן פסולין כיון דיש באילן זה אתרוג עם פטמת זה שגדל בלי פטמ' פסול. ומתוך לשון אחד שהביא מרן סי' תרמ"ח יש להכשיר וז"ע לדינא. הר' מהר"מ נ' חביב ז"ל בס' כפות תמרים לדל"ד ע"ב עלה דנטל' פטמתו. ומ"ש דמלשון אחד שהביא מרן יש להכשיר. כוונתו למ"ש בשם הר"ש ש"ט כתבתיו באו' הקודם ואם לא היה לו פטמת כשלקטן מן האילן כשר. דמובח דאף דכל מה שלקט מן אותו האילן יש להן פטמת ואחד מהן שלקטו עמהם לא היה לו פטמת כשר. אבל אינו מוכרח כ"כ דאפשר לומר שכל מה שלקט מהאילן לא היה בו אתרוג עם פטמת. ולכן חסיק דל"ע לדינא. ומדברי המבי"ט ז"ל שכתן בו סימן והמר דניכרי' הם וכו' כתבתי דבריו לעיל סוף או' ל"ו וגם הר' מהר"מ נ' חביב ז"ל הביאו שם לעיל. יש להוכיח דאף שהוא גדל באילן שגדילין בו מקצתן בפטמ' כשר. דאי לא ה"ה מה מועיל סימן זה כיון שעדין צריך לנו לדעת אם כל האתרוגים של אילנו גדילין בלא פטמת דשמא גדל עמו באילנו גם עם פטמת ופסול גם זה שגדל עממן בלא פיסטמת. לא מוכח דלא מופסל מפני שיש באילנו גדילין בפטמת :

ט"א אם הוא ספק אם ניטל ממנו הפטמת או לא היה לו מעולם. אין להחמיר בספיקו. ב"ח. ולפי מ"ש לעיל או' ל"ו בשם הר' המבי"ט ז"ל דניכרים הם כי יש במקום הפטמת כמו גומ' מתחלת ברייתו. אין מקום לספק בו. א"י. אי יש במקום הפיסטמת כמו גומ' מתחל' ברייתו. לא היה בו פטמ' מעולם וכשר ודאי. ואם אין בו גומא ככו'. היה בו ודאי פטמת מתחל' ברייתו וניטל' ופסול : כ"ב ניטל העץ שהוא תלוי בו באילן מציקר האתרוג וכשאר מקומו גומא פסול. ש"ע. ואם ניטל קצת העץ וכשאר עובי כל שהוא שכל רוחב הגומא מכוסה כשר. מור"ס דהנה"ה. דאם אין כל רוחב הגומא מכוס' הו"ל חסר : כ"ג הא דכתבו הפוסקים לפסול בניטל העוקן. היינו בניטל ואינו בעולם ואי אפשר לחברו. אבל אם אפשר לחברו ע"י מחט אוי כיוצא בו ואינו ניכר מותר ליטלו ביום ב'. אך ביום א' יש להחמיר. יד אהרן בשם שו"ת בית יעקב סי' קמ"ב. אבל בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' ל"ה הביא דברי הר' בית יעקב וראיותיו וחלק עליו וכתב דלא דק בזה. דאף לחברו ע"י דבר אחר כגון מחט וכיוצא בו לא מהני. דעד כאן לא אמרי' בש"ס ובפוסקים דהוי כשלים לא כשהוא מחובר בו בתולדתו אע"פ שאינו מחובר כולו. שמי' חבור. משא"כ

דיני דברים הפוסלים באחרונ

חבור ע"י דבר אחר ודאי לא שמים חבור דליהוי מיקרי שלם ותמות והוא פשוט בש"ס ובפוסקי' הגו' ונחלק' התיומ' דפסול משום דבעינן לקיח' תמה וכמ"ס רי"ו . ולא מהני לדבק התיומת יחד והוא דבר קל לתקן בכל מידי דמדבק . וכל זה פשוט וברור אללי . ועיקר מקור יסודו של הבית יעקב מהא דקי"ל לענין עירוב ב"ח סי' ע"ז ומבואר בש"ס דעירובין דפ"א ע"ה דתפרה בקיסם הוי לחם שלם לגבי עירוב . ובאמת משם אין ראיה כלל דהתם הטעם דבעינן לחם שלם משום איבה שלא יאמר אני נתתי שלימה ואתה הפרוס' לכן כשמחברין ביחד ע"י קיסם בענין שאינו ניכר שהוא פרוס ליכא איבה . משא"כ כל היכא דבעינן מדאוריית' לקיח' תמה ושלמי' כל שאינו מחובר בו בתולדתו חבור ע"י דבר אחר ודאי לא שמים חבור דליהוי מיקרי שלם ותמים . וראיה שניה שהבי' מסוגי' דסוכ' דל"ז ע"ב מאווצ כיון דחברי' כגופי' דמיא . מוז פשיטא דאין ראיה כלל . דהתם קאי לענין לקיחה תמה ולא לקיחה ע"י דבר אחר . משא"כ להיות הדבר תמים ושלם ולא חסר ודאי לא מהני חבור ע"י דבר אחר ככ"ל ברור ע"כ . ואנכי אי"ס צעיר תמיהא לי בין על הר' בית יעקב ז"ל ובין על הר' שבות יעקב ז"ל שדחה דבריו וראיותיו . איך לא זכרו שריס דרייתא גרוב' בתוספתא פ"ד דאהלות הביאה הר"ם ז"ל פ"ד דאהלות משנ' דתניא התם אחרונ שנפרץ ותחבו בכוס אינו חיבור שאין חבור אדם חבור . ופירש' הר"ם ז"ל דלענין שאין יוכלין בו באחרונ זה שנפרץ ותחבו בכוס י"ח לפי שאין חבור אדם חבור . הרי לך מפורש להדיא בדריית' גרוב' דתוספתא ופירוש הר"ם ז"ל דחבור אדם באחרונ לאלת בו י"ח לא שמי' חבור דלא כהר' בית יעקב ז"ל לא כהר' שבות יעקב ז"ל דדדבר דבעינן שיהא שלם ותמה מדאוריית' כריך שיהא מהובד ותמה מתולדתו אבל חבור בקיסם אינו חבור דחבור ע"י אדם ל"ס חבור . וא"כ לענין דינא גס בשאר ימי החג נוטלו בלא ברכה . ועיין לעיל בדינים אלו אות ל"ו :

פ"ד א"ס לא ניטל העוקן לגמרי אלא נשאר מחובר במקצת להאחרונ ודבוק בו . א"ס אינו מחובר היטב שיוכל לעמוד בחיבורו הוי כנתלש כולו דכל העומד ליתלש כתלוש דמי אבל א"ס נשאר מחובר היטב שיוכל להתקיים . מותר לברך עליו דכל שהוא מחובר מיקרי תמים ושלם . כ"כ הר' שבות יעקב ז"ל ב"ח סי' ל"ה לענין ניטל פטירתו עם דדו . וכבר כתבתי דבריו לעיל או' ל"ו עיין שם מ"ס על דבריו . ומיהו כניטל העוקן כ"ל דא"ס כשבר רובו ולא נשאר מחובר רק במקצת כניטל ונפרד כולו דמי וכמ"ס הראב"ד ז"ל הובאו דבריו בס' תמים דעים ס"ס רכ"ט לענין א"ס נתקו העלין פן הלולב דא"ס נתקו מן השדר' ברובו ממקום חיבורן בשדר' פסול מפני שהן כנשברות לגמרי וא"ס לא נשבר מקום חיבורן ברוב אע"פ שתלויות למט' כשרות וכו' . ומינה יש לדון כמי לענין ניטל העוקן שא"ס נתק ממקום חיבורו ברובו כניטל לגמרי הוי ופסול . אבל א"ס לא ניתק רובו אפשר גס כאן כשר . או שמא הכא בעוקן האחרונ בעינן שישאר מעורה באחרונ בכדי שיכול להיות עמו שלא יתייבש כשמחובר באילן . וכמ"ס שם הראב"ד ז"ל לעיל בנתקו עלי הלולב מהשדרה . ואף שא"כ כתב דלא מיפסל אלא בניתק רובו שמא שאבי עוקן האחרונ בזה מעלי הלולב . אלא דנרא' יותר דלא שנה כיון דגס בלולב פיסולו משום לקיח' תמה : עלתה

דיני דברים הפוסלים באחרון קבו

מ"ה. עלתה חזוית (פי' תרנוס או ילפת או חזון) עליו. אם בשנים או שלשה מקומות פסול. ואם במקום אחד. אם עלה על רובו פסול. ואם על חוטמו אפי' כל שהוא פסול. וחוטמו היינו במקום שמתחיל להתקצר ולהתחדד כלפי ראשו. ש"ע :

מ"ו. מעולם הוקפה לי בין בנמ' בין בפוסקים. השתא שנים פסול. שלשה מיבעיא. ולא מלאתי לטוס מחבר בזה דבר וז"ע. מרן ז"ל זכ"מ פ"ח דה' לולב הלכ'. והרב מב' למלך ז"ל שם האריך בזה והביא כל המקומות דפריך הש"ס הכי. ועוד כמה וכמה מקומו' דאיכא למישרך הכי ולא פריך ליה. והביא גם דברי התוס' דכמה מקומו' שכתבו לחלק ושבדריהם סתרי אהדדי בההיא דתיכונ' יונק ד' וה' שנים ועל הכל העלה ז"ל. והט"ז ז"ל כתב ליישב קושיי' מרן הכ"מ ז"ל שהוא דונמא מה דאמר' בעלמ' אם מתקיימ' העדות בשני' למה פרט הכתוב בנ'. לא מקיס שנים לב' וכו'. ה"כ כאן כן הוא דודאי בים שנים חזוית סמוכים זה לזה לא שיש קצת מראה אחרון ביניהם כחוט השער'. לא אמרינן דיהי' פסול. דבשביל זה אינו נרא' במכומר לא בים קצת שיעור ביניהם. והיינו באם יש שלש חזוית. כפי השיעור שיש בין השנים החיצוניים מזה לזה ששם החזוית האמצעי. כן הוא באם יש שנים לאחד ויש ביניהם מקום פנוי בשיעור הוה. או מיוחד במכומר ככלע"ד ככון ע"כ. ואין נרא' כן מסתם לשון כל הפוסקים ז"ל דלא אישתמיט שום אחד לפרש חילוק זה מוכח דאין שיעור למרחק החזוית מזה לזה ואפי' שאין ביניהם לא כחוט השער' ממראה האחרון חשיב במכומר ופסול. והיינו משום דכיון דעל כל פנים לעין רואה ההפסק דמרא' האחרון דכחוט השער' שביניהם במכומר הוי ופסול. וכן כ"ל עיקר לדינא שאין שיעור למרחק החזוית זה לזה דאפי' אם אין בין אחד לשני רק כחוט השער' כיון שנרא' לעין במכומר הוא ופסול ואין להקל. וכדמשמע מחתם לשון כל הפוסקים ז"ל דלא בהט"ז ז"ל :

מ"ז. ממ"ס מרן ז"ל דבמקום אחד אם עלה על רובו פסול. משמע דהיינו דוקא שהוא על רובו של כל האחרון משני צדדים דלא כהר"ן ופי"מ שהביא הר"ש ז"ל דפוסלין אפי' שהוא ברובו מצד אחד. וכ"כ המג"א ז"ל דכן משמע דעת מרן הש"ע. וכ"כ הר' מהרי"ע ז"ל בס' מטה יהוד' ח"ב בליקוטים לש"ע א"ח דס"ג ע"ג :

מ"ח. יש אומרים דבב' וב' מקומות פסול. היינו דוקא כשנתפשט הנימור ברובו אע"פ ששטח הסדרגורות הוא מיעוט. אבל במיעוט כגון שכולם מצד אחד של אחרון כשר. ויש פוסלים אפי' במיעוטו של צד אחד. ש"ע : פ"ט להסדר' דהי"א קמא דבמיעוטו כגון שכולם מצד אחד של האחרון כשר. משמע דדוקא שכולו אינו רק מצד אחד ולא נתפשט מהם כלום להצד השני. אבל אם נתפשט מהם לצד השני. מיקרי רובו דהוי רוב הקיפו אע"פ שאינו רובו של כל האחרון. מג"א :

ן' אם הוא מחצה מל מחצה במקום אחד. יש מכשירים ויש פוסלים. ש"ע. וטעמ' דיש פוסלין דבעינן רוב הנרא' לעינים. וכן עיקר לדינא כיון דכתב מרן שני הסדרות בשם י"א וי"א וכתב סדרת הים פוסלין באחרונה :

דיני דברים הפוסלים באחרון

ג"ג מהוטמו ואילך דיינו ממקום שמתחיל לשפע עד הפיטמא פוסל חזוית וכל שינוי מראה בכל שהוא . ויש מי שאומר דהוא הדין ריבש פוסל גם בכל שהוא . ש"ע :

ג"ב איזה מקום בקרא חוטמו . נחלקו בו הפוסקים רש"י ו"ל פו' בעובי גובהו שמספיק משם ויורד ללד ראשו . ולפי שכתב' שם לעינים יותר משאר מקומות שבו שנאותו עובי אדם כותף עיניו . לפיכך פוסל בו חזוית אפילו כל שהוא . ולפי זה אינו פוסל בכל שהוא אלא דוקא במקום עובי גובהו בלבד ולא בכל השיפוע . והרמב"ם ו"ל כתב ועל דרו אפי' כ"ש . הרי שהוא מפרש חוטמו הוא הדד שבראש האחרון שהושגתא עליו . ולפי זה לדעתו אינו פוסל בכל שהוא רק על דרו בלבד . אבל מהדד ולמטה בכל השפוע ועובי גובהו אינו פוסל בכל שהוא אלא דינו כשאר כל האחרון והרא"ם ו"ל הניא פו' רש"י וכתב אבל מדברי הרי"ף ור"ח החוטם אלל הפיטמא . משמע מהשפוע קרי חוטם וכן עמא דבר וכו' . וכתב מרן ו"ל בפ"י ע"ד הרא"ם ואיכא למידק דמשמע מדברי הרא"ם דעמא דבר כהרי"ף ור"ח ולכן מעובי גובהו עד הפיטמא פוסלי חזוית כל שהוא . ותימא דהא אין ללמוד מדברי הרי"ף ור"ח אלא השיפוע ולא עובי גובהו . וי"ל דעמ' דבר לחוש גם לדברי רש"י . א"כ מאי דקאמר מהשיפוע וכו' היינו מעובי גובהו למעלה ולא עובי גובהו בכלל כפר"ח והרי"ף ע"כ . והרב מהר"מ הביב ו"ל בס' כפות תמרים תמה על הרא"ם ומרן הביב ו"ל דהא הרי"ף קורא לחוטם דד ושושנת' והעלה מרן בפ"י דכונת הרי"ף הוא על הדד עצמו דהיינו העץ שע"ג השושנת' לא השיפוע של האחרון . וע"כ כתב דל"ל דס"ל להרא"ם דכשם שהדד עצמו של האחרון בקרא חוטם מפני שהוא מחודד . כמו כן השיפוע של אחרון שהוא מחודד בקרא חוטם . ולגבי כיטל הפיטמא כשניטל הדד שהוא העץ שהשגכ' בו פסול חט"ג דלא ניטל שיפוע של אחרון דאילו ניטל גם שיפועו הו"ל חסר וזה הוא פיסול אחר . אבל לענין חזוית אם עלתה חזוית בשיפועו כמי פסול דהשיפוע ג"כ בקרא חוטם מפני שהוא מחודד כדד של אחרון ע"כ . ולענין דינא כתב הר' משה"ל בבין ו"ל בס' גט מקושר בביאורו להוספי הרא"ם דקכ"ד ע"ג דנקטינן להחמיר לפסול בכל השיפוע כמ"ס הרא"ם דכן עמא דבר ועובי גובהו בכלל הפיסול לחוש לדברי רש"י זכמ"ס מרן הביב בתירונו הראשון . וכן נראה מדבריו בש"ע לעיל ס"ט (עיין לעיל או' מ"ה) שכת' וחוטמו היינו במקום שמתחיל להתקצר וכו' ולא ביאר שאין העובי בכלל . גם בסי"ב (עיין באו' הקודם) כתב ממקום שמתחיל להשפע עד הפיטמא וכו' ולא ביאר כלל דין העובי עצמו שהוא כשר נראה דס"ל דגם הוא בכלל הפיסול . גם כדד עצמו אם יש בו חזוית הוא פוסל בכל שהוא דהרי מדברי הרי"ף והרמב"ם נראה דס"ל שזה חוטמו אלא שהרא"ם ס"ל דגם השיפוע בכלל חוטמו לענין חזוית כמ"ס הר' משה"ל מן הביב ו"ל כנו"ל ופשוט . ולפי"ז ל"ל דעד הכטמא שכתב מרן בש"ע כוונתו רצויה על השושכ' עצמה דבה לא שייך חזוית כמ"ס הרא"ם והר' משה"ל מן הביב ו"ל שם . ואם נפרש אותו על הדד עצמו ל"ל דעד הפיטמא והוא בכלל קאמר דפוסל חזוית ושינוי מראה לפי שהוא ירוק כגון האחרון כמ"ס הרב מהר"מ מן הביב ו"ל שם ופשוט וכן ראוי להורות :

דיני דברים הפוסלים באחרון קבו

ג"ג לפי מה שכתבתי לעיל בשם הר' מהר"י בנבון ז"ל דלענין דינא יש לרשם להחמיר שגם בדדו פוסל בו חזוית בכ"ס וכן סיכוי מרא' וטמ"ס מרן בש"ע עד הפטמ' כוונתו על השושב' עצמ' . או עד הפיטמ' דהוא הדר והוא בכלל קאמר דפוסל בו חזוית וסיכוי מרא' . א"כ מונה נמי לסבר' ה"ס מי שאומר שכת' מרן אה"כ דהוא הדין יבש פוסל גם בכל שהוא . וכן דדין פיסול דנסדק דכתב מרן בש"ע לעיל ס"ה (עיין לעיל או') (דבחוטמו אפי' כל שהוא . א"כ לפי דעת מרן דגם הדר בכלל חוטמו יש להחמיר לפי דעת ה"ס מי שאומר גם ביבש או נסדק כל שהוא אפי' בדדו כיון דנקטינן להלכ' להחמיר שדרו זהו חוטמו . ולדעת ה"ס מי שאומר מ"ס בחזוי' ועל חוטמו בכל שהוא הדין לכל הפסולין שפוסלין בחוטמו בכל שהוא . ואע"ג דתנן כיטל פוטמיתו פסול דהיינו שכיטל דדו שהוא העץ שהשושבת' בו . דמשמע דוק' כיטל . ה"ל לא כיטל אפי' יבש כ"ס או נסדק כשר . היבא למימר דה"ס ד' כיטל עדיף מיבש בו כ"ס או נסדק . לפי שכיון שיש אחרוניט שאין בהם פיטמת כלל והוא אמינא דהוא הדין אם כיטל הפיטמ' דכשר . וכמ"ס הראב"ד ז"ל הובאו דבריו בשם תמים דעים רי' סי' ר"ל . אבל כל שהוא באחרון כיון שהוא חוטמו פוסל בו כל הפסולין בכל שהוא . ומתני' קמ"ל דגם אם כיטל לגמרי פסול אע"ג דגם אחרון שאין בו פיטמ' מתחל' דרייתו כשר . והשת' דגם כיטל פסול כ"ס נסדק או יבש כ"ס בו דפסול לדעת ה"ס מי שאומר כיון דהדר הוא חוטמו להרי"ק והרשב"ם ונקטינן לריבא להחמיר כוותיהו כנ"ל כנ"ל :

ג"ד לדעת ה"ס מי שאומר שכתב מרן הש"ע לעיל ס"ה דגם נסדק כ"ס בחוטמו פסול והיא דעת הר"ן ז"ל . לזידיה אם נסדק בחוטמו פסול כל ז' דאין זה הדר וה"ה לכל פיסולי אחרון . וה"כ ג"ע על הש"ע שכתב כאן וי"א דה"ה ליבש כיון שכתב לעיל דנסדק פסול גם א"כ פיסולי האחרון בכלל וב"ס יבש שפסול משום הדר דבזה אפי' הרא"ה מודה דפסול . וכ"ל דאיתי לאפוקי מזה"ל בשם ריא"ז דס"ל דאם לא יבש כולו מקרי כמס' וכשר . מנ"ה :

ג"ה חזוית הוא כמו אבעבוע' ויש בו ממש שמקומו כיבר במיטתו שהוא גבוה מהאחרון . ש"ע . ולכן יש להכשיר אותן חזוית שקורין בלשון אשכנז פלאט מו"ל לפי שאינן גבוהין משאר האחרון . ויש מי שכתב דיש להכשירם מטעם דנחשבי' מראה אחרון מאחר דגבולין להיות הרבה כן . תה"ד סי' ג"ט . מור"ם בהגה"ה :

ג"ו וכ"ל כי מ"ס רש"י כמין אבעבועות דקות הוא שיש בזה שאנו קורין חזוי' כמין שני אבעבוע' לפחות וכן הוא לשון חזוי' ולשון התרגום חזון שברא' דבוי אבעבועות ומיעוט דב"ס שנים . כי לא כתב כמין אבעבוע . א"כ אבעבוע אחד אפי' בדדו כשר . הרב המבי"ט ז"ל ח"א סי' מ"ט . והביאו הר' כנה"ג וכתב על דבריו דאין כ"ל דקדוקו . גם הר' מהר"מ מן' חביב ז"ל בשם כפות תמרים הביא דברי המבי"ט ז"ל הנו' ודחה דבריו דמ"ס ולשון התרגום חזון אינו מחזור בעיני דהא לשון הכתוב או גרב או ילפת הוא לשון יחיד ומשמע אפי' אבעבוע א' וכ"כ מלשון הרמב"ם פ"ז מה' ביאת מקדש לענין מומין וז"ל מי שיש לו גרב יבש כל שהוא וזהו גרב האומר בתורה וכו' ע"כ . הרי דילפת ומתרגמינן חזון היא חזוית אחת ואפי' כל שהוא . א"כ גבי אחרון דאמר' עלת' חזוית

דִּינֵי דְבָרִים הַפּוֹסְלִים בְּאַתְרוֹג

חֻזִּית עַל רֹבּוֹ פֶּסוּל וְאִמְרוּ בְּנֵי דַעַל חוּטְמוֹ אִפִּי בְּכָל שְׂהוּא פֶּסוּל ע"כ לֹא דְהוּי אִפִּי אֲבַעְבוּ א' וּמ"ש רַע"י אֲבַעְבוּ עוֹ בְּלִשָּׁן רַבִּים הֵיכֵן מֵאִס דְּרַע"י אִיירֵי בִּמְתָנִי דְּאִיירֵי עַל רֹבּוֹ וּכְרֹפֵּו לֹא מַכַּחַת לֹא שִׁיחָא אֲבַעְבוּ אַחַד כ"ב גְּדוּל שִׁיחָחוּ בְּרֹבּוֹ . אֲבָל אֲבַעְבוּ רַבּוֹת סְמוּכֵו זֶו לֹו הֵס כְּמֵאִלִּי שִׁיחָחוּ בְּרֹבּוֹ אֲבָל בְּדִיכָא דְנֵמ' דְּאִמְרוּ עַל חוּטְמוֹ אִפִּי בַּמַּעֲהוּ פֶּסוּל מַמְצוֹת מַעֲהוּ הוּא חֻזִּית אַחַת דְּהֵיכֵן אֲבַעְבוּ א' דְּאִפִּי בְּאֲבַעְבוּ א' עַל חוּטְמוֹ פֶּסוּל וְכֵן אִם יִמְאָל בְּגוּפּוֹ אֲבַעְבוּ אַחַר רַחֵב וְגְדוּל שִׁיחָחוּ בְּרֹבּוֹ עַל אֲתֵרוֹג פֶּסוּל אַע"פ שְׂהוּא אֲבַעְבוּ אַחַד כִּיּוֹן דְּהוּא בְּרֹבּוֹ עַל אֲתֵרוֹג וְרַע"י דְּבַר בְּהוּס כַּ"ג ע"כ . וְאִכְנִי אִי"ש לְעִיר לֹא יִדְעָתִי בְּמֵאִי דְּהוּי מֵר לֵמ"ש הֵר' הַמְבִּי"ט דְּתֵרְגוּס יִלְפ' חוּן מִלִּשָּׁן הַכְּתוּב אִו גִּרָּב וְכו' דְּהוּא לִשָּׁן יַחֲד וּמַמְצֵ אִפִּי אֲבַעְבוּ א' . דְּמַסִּיכֵן מַמְצֵ דְּגִרָּב אִו יִלְפַת הוּא לִשָּׁן יַחֲד דְּהֵיכֵן אֲבַעְבוּ אַחַד . דְּהָא אִיכָא לְמִימַר שְׂפִיר דְּחוּן הוּא אֲבַעְבוּ דְּקִיס רַבִּים וְכִי הוּוּ הִכִּי נִקְרָא מִן זֶה בְּלִשָּׁן הַכְּתוּב בְּשֵׁם גִּרָּב אִו יִלְפַת דְּגִרָּב אִו יִלְפַת הֵס שְׁמוֹת לְמִיכִי הַשְּׁחִין וְכַמ"ש רַע"י בְּמַס' בְּכּוֹרוֹת דַּמ"א ע"א עֲלֵה דַתְּכֵן הַתֵּם וְכַעַל גִּרָּב וְכַעַל יִלְפַת וְכַעַל חוּזִי וְכו' גִּרָּב וְחוּזִית מִן שְׁחִין . וְכַמ"ש שֵׁם אִמְרוּ חֻזִּית הֵיכֵן יִלְפַת דְּקִרָא וְלִתֵּם נִקְרָא שְׁמָה יִלְפַת סְמִלְפַת וְהוֹלֵכֶת עִמּוֹ וְכו' . אֲבָל אִם אִין שֵׁם דֵּק אֲבַעְבוּ אַחַד לֹא מִן שְׁחִין הוּא וְלֹא נִקְרָא בְּכְתוּב בְּשֵׁם זֶה דְּגִרָּב אִו יִלְפַת כֻּלָּל . וְהֵיכֵן דְּמַתְרַגֵּס הַמַּתְרַגֵּס חוּן כְּלֹמַר דְּחוּן שְׁחֵן אֲבַעְבוּ דְּקִיס רַבִּים מִיקְרִי בְּלִשָּׁן הַכְּתוּב בְּשֵׁם גִּרָּב אִו יִלְפַת . וְכֵן מִי מַה שְׂהִיבָא מִלִּשָּׁן הַרְמַב"ס פ"ו דְּפִיזֵיף מִקְדָּשׁ לְעִינֵן מוּמִין שְׂכַתָּה מִי שֵׁם לֹו גִּרָּב יִכַּס כֻּלָּ שְׂהוּא וְכו' . לֹא יִדְעָתִי מֵאִי מוּבִיחַ טְפִי הֵאִי לִיכְנֵא דְּהַרְמַב"ס דְּכַת' גִּרָּב יִכַּס אִפִּי כ"ס וְכו' מִי שֵׁם בִּו חֻזִּית מִזְרִי כ"ס וְהִיא חוּזִי קַס' וְזֶו הִיא יִלְפ' וְכו' דְּהוּא אִפִּי אֲבַעְבוּ אַחַד . מִמֵּאִי דְּקִאִמְרוּ הִכָּא עֲלֵת' בִּו חֻזִּית וְכַנֵּמ' וּבְחוּטְמוֹ אִפִּי כ"ס לְפֶסוּל וּמַפְרֵשׁ לֹה הֵר' הַמְבִּי"ט ו"ל דְּהַכֵּל שְׂהוּא הֵיכֵן ב' אֲבַעְבוּעוֹת דְּבַהֲכִי מִיקְרִי חֻזִּית כֻּלָּ שְׂהוּא מַשָּׂא"כ בְּאֲבַעְבוּ אַחַד דְּלֹא נִקְרָא בְּשֵׁם גִּרָּב אִו יִלְפַת דְּהוּא חוּן כֻּלָּל . וְהִיא נּוֹסֶה כְּאִמַר בְּלִשָּׁן הַרְמַב"ס ו"ל . בְּאִוִּשָּׁן דְּמֵאִי דְּהַסִּיב הֵר' ו"ל ע"ד הַמְבִּי"ט מִהַכְּתוּב דְּכַתִּי גִרָּב אִו יִלְפַת וְהוּא לִשָּׁן יַחֲד וְכֵן מִלִּשָּׁן הַרְמַב"ס ו"ל לֹא מִלִּחְתִּי מִקּוֹם כֻּלָּל לְהַכִּין תְּשׁוּבוֹתָיו . כִּי נִרְא' דְּלֹאִי תְּשׁוּבוֹת כִּיכְהוּ כֻּלָּל וְכְאִמַר . וְהַמְבִּי"ט ו"ל סְקִי"ז עֲלֵה דְּבְחוּטְמוֹ פֶּסוּל חֻזִּית בְּכ"ס כְּתֹב וְכו' כְּמִין ב' אֲבַעְבוּעוֹת לְפָחוֹת וְכו' מְבִי"ט ח"ג וְכו' ע"כ . הִנֵּה שְׂהַמְבִּי"ט הוּא שֵׁר הַמְבִּי"ט לְדַבְרֵי הַמְבִּי"ט וְדִקְדּוֹקוֹ מִלִּשָּׁן רַע"י מְדַהֲבִיאוֹ וְלֹא חֶלֶק עֲלֵיו . וְלֹא חֵס כֻּלָּל לְמֵאִי דְּסִיִּים עֲלֵה הֵר' כְּנַס"ג ו"ל שִׁינֵן כ"ל דְּקִדּוּקוֹ . אֲךָ אֵת זֶה רִאִיתִי בְּשֵׁם א' ח"ב ב' לֹלֶב דְּקִי"ד ע"ד שְׂכַתָּה וְכו' וי"מ חֻזִּית תֵּרְגוּס יִלְפַת חוּן וְרוֹג"א בְּלַע"ו ע"כ . הִנֵּה שְׂכַתָּה דְּחוּזִית הִיא מֵאִי דְּמַתְרַגֵּא בְּתֵרְגוּס יִלְפ' חוּן וְסִיִּים עֲלֵה וְרוֹג"א בְּלַע"ו . וְכַמְדוּת דְּוִירוֹג"א בְּלַע"ו קִרִּין לְאֲבַעְבוּעוֹת אַחַד . כִּי עַל כֵּן יֵם לְהַחֲמִיר לְעִינֵן דִּיכָא לְפֶסוּל אִפִּילוֹ אֲבַעְבוּעוֹת א' כֻּלָּ שְׂהוּא בְּחוּטְמוֹ . לֹא כְּהַמְבִּי"ט וְהַמְבִּי"ט ו"ל כַּכ"ל :

ג' חֻזִּית אִו שִׁינֵי מִרְא' דְּפֶסוּל בְּחוּטְמוֹ אִפִּי בְּכָל שְׂהוּא . אִינוּ נִקְרָא כֻּלָּ שְׂהוּא אִלָּא כְּנִרְא' לְכָל שִׁינֵי הֵדֵר . אֲבָל בְּאַתְרוֹגִים שְׁלֵנוּ שְׂרֹב לֹו שִׁיחָו קוֹרְאִין חֻזִּית אִיכַס כְּרִיאָן לְעִינֵן מַחֲמַת דְּקוֹתֵם וְנִרְיָךְ לְהַסְתַּכֵּל בְּהֵם כְּדִי שִׁיחָא נִרְא' וְנִרְגֵשׁ בְּרִיאִים . שִׂאֲדֵס רוֹחָה אִם אֲתֵרוֹג כּוֹלֵו הֵדֵר כְּלִי שׁוּם רוּסֵס . וְאֲדֵס

דיני דברים הפוסלים באהרונ קבה

אחד שיש לו יותר ראהו זכה רואהו . ואינו נקרא כל שהוא וסדר נקרא למי שהוא צידו וב"ס לאחרים ורואים אותו . כנה"ג בשם המצוי"ט ז"ל ח"ג סי' ס"ט . וב"כ הרדב"ז ז"ל ח"א ס"ס קי"א וז"ל מסתבר לי כי החזויות שאינה נראית לא ע"י עיון גדול ובדיקה רבה אינה פוסלת . דהא טעמא הוי משום דמחזי כמנומר והא לא מחזי כמנומר . וכן יש לדקדק מלשון רש"י בחוטמו בעובי גובהו שמשפע בו ויורד וכו' אפי' כ"ס פוסל שנרא' שס לעינים יותר מסאר מקומות שבהם אדם נותן עיניו ע"כ . משמע דתליא מלת' משום דנרא' לעינים ע"כ . ותם אנכי ולא הדע אמאי לא הזכיר הכנה"ג גם להרדב"ז ז"ל בזה :

ג"ח מה שקוראין חזויות באהרונן שלנו . רוב אותם שיש להן כל שהוא אינו ניכר מקומן במשמוש ואינו גבוה מסאר האהרונ ובשרים . וטוב הוא לנאת בהם י"ח מי שקנה אותו בממונו מלרדוף אחר זה שאין בו אחד מאלו וצריך שיקנה לו במהרה ואולי אינו גומר בלבו להקנותו ובמלא שאינו יוצא י"ח לולב . כנה"ג בשם הר' המצוי"ט ז"ל שם :

ג"ט אהרונים שלנו שהוא מצוי ליגדל מהם נקודות קטנות כל שהן אינן גרד שגרד הוא שמעלמות האהרונ כולד אותם הנקודה כמו תפוח או סרוח או מנומר או ירוק . וזה שאנו קורין חזויות אינו מריעות' של אהרונ אלא מן הקובי' ומן הברקני' שבאילן האהרונ שעוקצין בו ובהות' עקי' כשהוא גרל באילן משתנה מקום העקירה וכעס' מקומה כמו אדם וקורין אותו חזויות ואינו אלא מצד העקירה . כנה"ג בשם הר' המצוי"ט ז"ל שם . ויש להחמיר דבתב באנוה דבמקום שסוכב על קוצים גדל חזויות והביאו הר' הל"ה רבה . ברכ"י :

ס' פיסול חזויות מפני שאינו סדר ולפיכך הע"פ שאינו מביע עד הלפן פסול . הר' המגיד ז"ל . וגרר' ברור דלאו דוק' עד הלפן לא אפי' כל עובי הקליפ' נמי בכל דהו לא צעיקן דהעיקר תלוי במראית העין והא אינו סדר . הרב מהר"י עייאש ז"ל בשם מט"י ח"ב ג' ליקוטי' לש"ע א"ח דס"ג ע"ג :

ס"א אם עלתה בו חזויות צעקין פסול או מנומר . אם כשקולפו חזר למרא' האהרונ כשר לאחר שנקלף ולא חסר כלום . ש"ע ומור"ס בהנה"ה . וחזר למרא' האהרונ היינו למרא' אהרונ קלוק אע"פ שאינו במראה מקום שאינו קלוק וכמו שמנואר לעיל בדינים אלו או :

ס"ב כשקולפו צריך ליוהר שלא יטול לא הקליפ' הדקה של מעלה . שאם לא כן יהיה חסר כל שהוא ופסול . הרדב"ז ז"ל ח"א סי' קי"א . ורמז לנו האוי והירותא מור"ס ז"ל במ"ס לאחר שנקלף ולא חסר כלום :

ס"ג נפל עליו מים בתלוש ותפח או סרח . או שהוא כבוס בחומק . או מבוסל . או מנומר פסול . ש"ע :

ס"ד ותפח או סרח . כתב הטור דסרח הוא יותר מתפוח שיש בו קצת ריח רע . וכתב ע"ד מרן ז"ל בב"י דלפי פי' הטור בסרוח ז"ל דתנא דבריית' דקתני תפוח סרוח . זו ואז"ל זו קתני ע"כ . ובגמ' דל"ו אמרי' מאי לאו תפוח מצחון וסרוח מצפנים . לא אידי ואידי מצחון ול"ק הא דתפח אע"ג דלא סרח . הא דסר' אע"ג דלא תפ' . ופי' רש"י תפ' אינפל' ה' צלע' ז' כגון שנפלוגשמי' בתל'ו ותפ' . סרח נרקב . לישנ' אחריו' תפח נרקב . סרח ריחו רע מחמ' תולעי' שאכלוהו ע"כ . וממאי דקאמר ה"ס תפח אע"ג דלא סרח . סרח אע"ג דלא תפח . מוכח דבכל חדא

דיני דבר'ים הפוסלים באתרוג

יש חידוש דהיינו תפח אע"ג דלא סרח פסול וסרח אע"ג דלא תפח פסול ואין צורך יותר גריעות' דפסול מתפח ולא סרח. ולא בתפח ולא סרח יותר גריעות' מסרח ולא סרח אלא דיש בזה מה שאין בזה ויש בזה מה שאין בזה ותרוייהו צריכי דאי אשמועי' תפח ולא סרח הוה אמינ' דלא פסול לא משום דתפח אבל סרח כיון דלא תפח כשר. ואי אשמועי' סרח ולא תפח הוה אמינ' דוקא סרח פסול אבל כי לא סרח אע"ג דתפח כשר קמ"ל והיינו דקאמר הש"ס תפח אע"ג וכו' סרח אע"ג וכו'. וא"כ מצוה לפי זה דלאו זו ואז"ל זו קתני. ויש לתמוה על הטור דפי' דסרח הוא יותר מתפח דלפ"ז תבא זו ואז"ל זו קתני כדכתב מרן ז"ל. דהש"ס מוכח דאין בסרוח יותר מתפוח ותרוייהו צריכי ובאמור. כי על כן נ"ל אי"ש צעיר דאין כוונתו הטור ז"ל לומר דסרוח הוא יותר גרוע ויש יותר לפוסלו מתפוח וצריכי' זו ואז"ל קתני בדקאמר מרן ז"ל. אלא כוונ' הטור ז"ל לאפוקי מאי דהוה צעי למימר הש"ס בריש' דתפוח מבחון וסרוח מבפנים. והיינו משום דהוה ס"ד דסרוח היינו נקרב ואי מבחון היינו תפוח דפי' נקרב וע"כ ז"ל דתפוח היינו נקרב מבחון וקמ"ל דפסול אע"ג דלא הניע הרקוב לפנים. וסרוח היינו נקרב מבפנים אע"ג דמבחון קליפתו קיימת. ודמי לה הש"ס דאידי ואידי מבחון ותפוח הוא פי' נקרב. וסרוח אין פי' נקרב כדס"ד. אלא סרוח במשמע שריחו רע מחמת תולעים שאכלוהו. וזהו היתר בצד אחד למפסל סרוח כמי אע"ג דאינו תפוח דהיינו נקרב. ולא כדהוה ס"ד דגם סרוח פיסולו משום נקרב. והיתר דתפוח מבסרוח הוא מה שהוא נקרב ואשמועי' דתפוח משום גריעות' זו דנקרב פסול אע"ג דאינו סרוח דהיינו דלא נקרב אבל יש לו ריח רע. וסרוח אע"ג דאינו נקרב פסול משום גריעותא זו דריחו רע. והיינו דכתב הטור סרוח והוא יותר מתפוח שריחו רע כלומר דאין פירוט סרוח נקרב דא"כ היינו תפוח אלא דהוא יותר מתפוח בצד זה דוקא דריחו רע אבל אינו נקרב ותנוה הוא יותר מסרוח בצד זה שהוא נקרב. וזה לא הוצרך הטור למימר' כיון דפי' תפוח סתמא היינו נקרב וכי אינטריק לאשמועי' הוא בסרוח דמה שהוא יותר גרוע מזה אחד עד שמפני כן הוצרך לאשמועי' דגם תפוח פסול הוא מפני מה שריחו רע אע"ג דאינו תפוח דהוא נקרב. כנ"ל ברור בצוכת דברי הטור ז"ל דגם לדידיה לאו זו ואז"ל זו קתני אלא תרוייהו צריכי משום דכל חד יש צד דהוא יותר גרוע מחבירו וכדמוכח מהש"ס ובאמור:

ס"ה למאי דפי' רש"י סרוח שריחו רע מחמת תולעים שאכלוהו. משמע דאכיל' תולעי' לבד לא פסל עיין סעי' ב' מנ"ח. וכונתו דבסעי' ב' פסק מרן הש"ס דאתרוג שניקב נקב מפולס כל שהוא פסול ושאינו מפולס איסור חסר אפי' כל שהוא פסול. וא"כ ה"נ דכיון דתולעים אכלוהו הרי חסר הוא דפוסל אפי' בכ"ש ואפי' ליכא ריח רע גמי פסול משום דהוא חסר מחמת התולעי' שאכלוהו. וא"כ זהו שקשה על רש"י דמפרש סרוח שריחו רע מחמת התולעי' שאכלוהו. דא"כ תיפוק לי מפני שהוא חסר ואפי' דאינו סרוח דהיינו שאין ריחו רע כמי פסול ואמאי קתני סרוח. זהו כוונת המג"א ז"ל. והיא קושי' חזקה על רש"י ז"ל. וכ"ל אי"ש צעיר ליישב לזה דקתני סרוח לאשמועי' דפסול גם משום דריחו רע ולאו הדר הוא וגפק' מינה דפסול מפני כך כל ז' משא"כ בשאינו סרוח דאין פיסולו

דיני דבריים הפוסלים באהרונן קבט

פיסולו לא משום חסר דלא פסול רק ליום ראשון אבל כל שאר ימי החג כשר אפי' חסר . ומצאתי להר' מהר"מ מ' חביב ז"ל בס' כפות תמרים עלה דאמרי' בס"ס ת"ש אתרוג תפוח סרוח וכו' שכתב לפר' הסוגיא לדעת הרמב"ם והרמב"ם דס"ל דריא' שנספכ' כקיתון והס' מים סרוחין טריפ' ובכלל דבריו כתב וז"ל ודחינן לא אירי ואירי מבחון ול"ק הא דתפח וכו' אע"ג דלא סרח . הא דסרח מבחון מחמת תולעי' שאכלו קליפתו הדקה דלא מופסל משום חסרון כדמובח לעיל גבי האי אתרוגא דאגליד לא טעם הפיסול משום דסרח מבחון ע"כ . ולי אי"ש זעיר הוא דוחק דב' כי אם התולעי' לא אכלו רק קליפתו הדקה בלבד ולא הניגו עד הלובן לא שייך שיהא סרוח וריח רע מחמת אכילתם הקליפה הדקה וכו' שייך שיסריח ויהא ריחו רע מחמת אכיל' התולעי' דו הוא כאשר נקבו ואכלו גם מהלובן דאז שייך שיסריח מקום שממנו אכלו התולעים וריחו רע . כי על כן כ"ל יותר מאי דכתיבנא אכן בעניותי דנפקא מינה לשאר ימי החג דאין חסרון פוסל בהן ובאמור כנ"ל :

ס"ו כבוס בחומץ דכתבו הפוסקי' ז"ל . שייכו דבחומץ אפילו לא שהא אלא בכרי שירתיח הוי כמבושל ופסול . אבל הוא הדין בששרו במים מעת לעת דהוי כבוס ופסול לדידן דקי"ל דשרוי במים מעל"ע הוי כמבושל . מנ"א :

ס"ז רש"י ז"ל פי' כבוס בחומץ או במלח . וכ"ל דהוא הדין בדבש דודאי שהוא בכלל כבוס דפסול . ומנ"ה (הב"ח) ז"ל כתב לעיל בס' זה ראיתי שטומכין אותו בדבש דכהכי מתקיים בלהלכותו . ול"כ פסול הוא מטעם שכתבתי . ט"ו . וכן עיקר :

ס"ח ומבושל דכתבו הטור ומרן הש"ע ז"ל . בדרייתא תני שלוק ופי' רש"י מבושל ביותר באור ברותחין ע"כ וכ"כ הר"ן ז"ל . והרמב"ם כתב שלוק כלשון הדריית' . ותמה הר' מהר"מ מ' חביב ז"ל דכיון דבדריית' קתני שלוק דהוא מבושל יותר מדאי . מנ"ל להטור למפסל אפי' מבושל ובתב' לתרן דס"ל להטור דשלוק דהכ"ה א"כ שיהי' מבושל יותר מדאי מבושל כראוי נמי לא גרע מכגו' בחומץ דפסול . ומ"מ משמ' קצת דאתרוג שהוא בשיל ולא בשיל כשר ע"כ והנה לפי' רש"י והר"ן מאי דקתני בדרייתא כבוס שלוק היא זו ואז"ל זו . ובפסחים דל"ט ע"ב דתנינן התם דאין יוצאין בירקות בפסח לא כבושין ולא מבושלין ולא שלוקין . וכתבו שם התוס' ד"ה לא שלוקין ולא מבושלין משמע דשליק' הוי טפי מבישול דאין לאו הכי הוי זו ואז"ל זו וכו' ע"כ . וכ"ש הכא דקתני כבוס שלוק דאין שלוק הוא מבושל יותר אפי' מבושל ממש כראוי כ"ש דהוי לגבי כבוס זו ואז"ל זו . ובכן זה הוא שק"ל נמי על התוס' שהכריחו דשלוק הוי טפי מבישול דאלא"ה הוי זו ואז"ל זו . הא השתא נמי ע"כ דתנא זו ואז"ל קתני דלא תני בדריש' לא כבושין ולא שלוקין וכיון דשלוקין הוי טפי אפי' מבושלין הו"ל לא כבושין ולא שלוקין זו ואז"ל זו טפי . ומיהו להתו' שם י"ל דמירי לענין טעמ' דמרור להכי איכ' למימ' דכבוס בחומץ התם גרע אפי' מבישול יותר מדי לפי' שטעם החומץ מבטל המרירות לגמרי שחוזר לטעם חומץ משה"כ בשלוק במים הוב' אמיב' דעדיק מכבוס בחומץ אע"ג דהוא מבושל יותר מדאי ובכן הוי הכך גם לגבי כבושין לא זו אף זו . ובכח דמ"ה ע"כ פי' רש"י או שלוקן שאינו מבושל יפה ווסקוד"ר בלע"ז ע"כ . ואין להקסו' עליו מדידי' אדירי' שפי' רש"י דמסכ'

דיני דברים הפוסלים באתרוג

צויר הינו מרש"י כמ"ש בס' יד מלאכי בכלליו על רש"י ורשב"א ו"ל בחי' לנדרים
 דים פרק הכוזב מן המבוסל כתב ו"ל וי"מ שלוק בשיל ולא בשיל כמאכל בן
 דורסאי . וכודאי לשלוק משמע טבי ומשמע הכי דנמסכת תרומו' פר' בבל
 תנן חגבים טמאים שנכבשו עם חגבים טהורים לא פסלו את צידן וכו' וגרסי'
 עלה בירוש' א"ר יוחנן לית בה נכבשין לא נשלקין לשליק הרי הוא כמבוסל .
 אמא שלוק בציר ממבוסל ואפי' מבוסל ע"כ . ולפי דברי הרשב"א ו"ל לשלוק
 משמע הכי ומשמע הכי ולפעמים הוא בציר אפי' מבוסל כדמיינתי מהירוש'
 דתרומו' . כיחא בריית' דידן דקתני אתרוג כבוס שלוק ופי' שלוק דהבא הוא
 דבציר אפי' מבוסל וסוי לא זו אף זו . ולפ"ז אפשר דמבוסל דכתבו הטור ומין
 הש"ס היינו אפי' בשיל ולא בשיל כמאכל בן דורסאי דאפשר דמפרשי לשלוק
 דהבא דהוא מבוסל כי היכי דליהוי לא זו אף זו הוא דמפרשי ליה הכי וא"כ צ"ל
 דהוא בציר אפי' מבוסל דבהכי הוי ל"ז א"ז וכאמור . אך לרש"י וסר"ן דמפרשי
 גם שלוק דהבא דמבוסל ביותר ע"כ דזו וא"ל זו קתני . והוא קשה דנקט
 כבוס דהוא בציר אפי' ממבוסל כראוי והדר קתני שלוק דהוא מבוסל ביותר
 מדאי דהוי מן הקלה לקלה . והר"ם ו"ל בפ"י דמס' תרומו' מסכ' ח' הביא
 ל"ה ש"ס ירוש' הנו' דהגיהו הרשב"א בנדרים . וכתב ומיהו בחולין פרק כל
 הבשר דקי"ב משמע בהדיא דשליקה טפי מדישול גבי כבד חוסר' ואינ' כאסר'
 וכו' וסיים עלה הרא"ש ו"ל שם בפ"י דל"ל דהירוש' פליג עלה ע"כ . מבואר
 מדבריהם דלא ס"ל כמ"ש הרשב"א דשלוק משמע הכי ומשמע הכי . ומגרייתא
 דידן דקתני אתרוג כבוס שלוק מוכח בהרשב"א ורש"י דצויר וכהש"ס ירוש'
 דתרומו' דמיינתי מיכיו' הרשב"א דשלוק בציר אפי' מבוסל וכאמור וצ"ל . ולכן
 לענין דינא כ"ל אי"ש צעיר דים להחמיר באתרוג מבוסל אף דבשיל ולא בשיל
 כמאכל בן דורסאי ככ"ל :

סי' אס הוא שאור או לכן במקום אחד פוסל ברובו . בשנים או בשלשה
 מקומות דינו כחזוית ליטסל אפי' במיעוטו . ש"ע :

ע' מקום שהאחרונים שלחם בעין שחורות מעט כשרים . ואם היו שחורי' ביותר
 כאלה כושי הרי זה פסול בכל מקום . ש"ע :

ע"א העגול ככדור . פסול . ש"ע . והתוס' סוכ' דל"ז כתבו דים גורסין אתרוג
 כדור דהיינו שעגול בקדירה . וכתב בעטור' זקנים דלמזזה מן המובחר
 יש לחוש להחמיר לגירס' הא' הו' דהתוס' דגרסי כדור דאפי' אינו עגול כ"כ
 ככדור ממש פסול :

ע"ב גדלו בדפוס ועשאו כמין פריה אחרת פסול . עשאו כברייתו אע"פ שעשאו
 יפין דפין כשר . ש"ע :

ע"ג התיות דהיינו שגדל שנים דבוקים זה בזה כשר . ש"ע . בש"ס היא בריית'
 דת"ק לא חשיב התיום בכלל הפסולים וי"א אף התיום . ומשמע דת"ק
 פליג ואיננו פוסל התיום וידוע דהלכה כת"ק וכן פסק הרמב"ם . אבל הסמ"ג
 ו"ל פסק כיו"א דאף התיום פסול . וכתב מרן בב"י דנרא' דס"ל להסמ"ג דכיון
 דלא אשכחן מאן דפליג אינו אומרי' והי משתכח מאן דפליג לית הלכת' כוותיה
 כיון שלא הוזכר בתלמוד סברת החולק עליהם ודברי הרמב"ם עיקר ע"כ . וכ"כ
 הרשב"א בתשו' ח' א"י תי"א שאלוהו איך הרמב"ם הכיח יס אומרי' ופסק כת"ק

דִּנְי דְּבָרִים הַפּוֹסְקִים בְּאַתְרוּג

קד

והשיב דכדין פסק דהא משמע דלת"ק כשר דכדור דוקא פסול וי"א חלקו
 ופסלו אף התיום וקי"ל כסתם דרבים נינהו ובכל מקום עושים כן אה"כ יש
 ראייה לפסוק ביחוד ע"כ . והדקא דז"ל בהלכו' לולב סי' ר"ך פסק גם הוא כי"א
 דפסול וכן נראה' שהוא דעת רב האיי גאון וכל הקדמונים של דורו שהיו פוסלי'
 התיום הכתוב דבריו לקמן או' ע"ה . והלבוש ז"ל כתב בתחילה דסתם דהתיום
 כשר וסיים עלה ויש פוסלין דאתרוג אחד אמר רחמנא ולא שנים וזה דומה
 לשנים . ולכן כ"ל לענין דיבא לחוש להחמיר ולפסול אף התיום כיון דלדעת
 הסמ"ג והדקא פסול וכן נראה' שהוא דעת רב האי גאון והקדמונים של דורו וז"ל:
 ע"ד מספקא לי הא דאמרו התיום כשר היינו שלוקח בידו שני האתרוגים
 הדבוקים ביחד וליכא קפידא משום פרי אחד אמר רחמנא ולא ב' פירות
 דכיון דגזלו ביחד פרי אחד חשיב . ולפ"ו אם הפריד אתרוג אחד מחבירו
 אינו יוצא בו דכיון דכשהן דבוקין קרינן להו פרי אחד . א"כ כשמפריד אחד
 מחבירו יקרה חצי אתרוג לפסול . או דילמא שא דאמרי' התיום כשר היינו
 דוקא כשהפריד אחד מחבירו ואשמועינן דלא פסיל משום דהיה מתוים . אבל
 לא יוכל ליקח שניהם יחד דא' אמר רחמנא . או דילמא בין שלקח שניהם יחד
 יוצא בו . ובין שהפריד אחד מחבירו יוצא בו . ולא מצינו לספיקות
 אלא גילוי דדברי הפוסקים . ואפשר דהיינו טעמא דפסק הסמ"ג דהתיום
 פסול משום דכסתפק בכל אלו הספיקות ולכן פסק להחמיר דפסול
 בכל גוונא . הרב מהר"מ בן חניב ז"ל בספר כפות תמרים . ולפי
 מ"ש הלבוש ז"ל כתבתי דבריו לעיל דטעם הי"א דפוסלין התיום הוא
 משום דאתרוג אחד אמר רחמנא מבואר דהת"ק דמכשירו היינו ליטלו בידו
 השנים הדבוקים ביחד . וכן מוכח מעצמו דלענין ליקח בידו שניהם ביחד הוא
 דמכשיר הת"ק דאלו להפרידו אחד מחבירו אי אפשר שיתפרד אחד מהם כיון
 שכשהן דבוקים בנידולתם הם מעורין זה בזה וכי מפרידן יהיו פסולין משום
 חסר . וכן כתב להדיא בס' א"ח דקי"ד סע"ד וז"ל התיום כשר פי' שנבראו
 שנים יחד ודבוקין ומעורין זה בזה שאין אדם יכול להפרידן וכיון שכן פרי
 אחד קרינן ביה ואין בו משו' תוס' ע"כ . וכ"כ הכל בו . וא"כ הרי לך גילוי ומפול' להדי'
 דדברי הא"ח והכל בו והלבוש דליטלם בידו שניהם יחד בשהם דבוקי' הוא דכשר
 לת"ק אבל להפריד א' מחבירו לזאת באחד מהם פסולין שניה' משו' דא"א להפרידן
 כיון שהן מעורין ויהיו פסולין כל אחד בפני עצמו משום חסר וגם משום דכל
 אחד חשיב חצי אתרוג :

ע"ה התיום רב האיי ז"ל אמר התיום שאמרו שני פנים הם שנים דבוקין
 בדרייתן וא' שהוא שני חלואין חלוקין מלמעלה ומחוברין מלמטה כל
 שהוא . כן ראינו קדמונינו אומרים אותו וזה התיום . כ"כ בס' הערוך ערך
 תיום והציאו הריטב"א ז"ל בחידושו' לסוכה דלז"ו סד"ה תני עולא בר חנינא
 ניקב נקב מפולס וכו' . ומוכח מדברי רב האי גאון ז"ל אלו שהוא והקדמוני'
 של דורו היו פוסלים התיום . ועיין לעיל או' ע"ג :
 ע"ו הירוק שדומה לעשני השדה פסול . אלא אם כן חוזר למראה אתרוג כשר
 בשמשהין אותו . ש"ע :

דִּינֵי דְבָרִים חֲפֻסִּים בְּאַתְרוּג

ע"ז מהרי"ל היה פוסל הירוק דשמא יסאר באותה זבב אה"כ התחיל להיות מוריק בכרכוס ע"כ . מזה משמע דס"ל דהטעם משום דלא נגמר פרו ולכן כשמוריק קלת בכרכוס כשר . אבל הב"ח כתב דפסול גם משום הדר ולכן בעינן שיחזר כולו למראה אתרוג דלא כמנהג העולם שמכשירי' במקלתו ע"כ . ואפשר שלא עיין במהרי"ל . וגם בתוס' והרא"ש משמע שהטעם משום שלא נגמר פרו אבל מ"מ הדר הוא כמסקנה דגמ' . וגם י"ל דס"ל למהרי"ל דהתוס' והרא"ש ס"ל דאפילו ירוק ככרתי כשר אי ידעינן שדרכו להוריק וכן משמע מלשון התוס' . אלא שאין לנו סומכין על זה אה"כ התחיל וכן נשמע לשון הש"ע שכת' כשמשהין אותו . ולכן אין לסתור המנהג . מה"א . ומהאי ליטבא דמרו' הס"ע שכ' אה"כ חזר וכו' כשמשהין אותו מונח דאפילו שערין לא התחיל עתה להוריק כלל כל שאנו יודעין ומכירין שכשישהה יחזור למראה אתרוג כשר מזהה אפילו בעודו ירוק כולו . וכ"כ הט"ו דאינו פסול אלא אם הוא ירוק כעשבי השדה שכשאר לעולם ירוק . והכי נקטינן לזנין הלכה דכל שהתחיל להוריק כמראה אתרוג . או שידוע ודאי שדרכו להוריק כמראה אתרוג כשר אפילו בעודו ירוק וכ"כ הר' מהר"י כגון ז"ל דס' גט מקושר בביאורו לתוספי הרא"ש ז"ל דקב"ה סע"ב ושכן נוהגין בע"ק ירושלים תובב"א ומנהגן של ישראל תורה היא ואין לסתור המנהג מפני סדרת הב"ח וכמ"ש המג"א ז"ל . וכן עיקר :

ע"ח אתרוג עקום או כפוף כשר . צ"י סימן תרמ"ה דשם ספר א"ח דשם הרמב"ן ז"ל . וב"כ הראב"ד ז"ל הוכיחו דבריו דספר תמים דעים סימן רל"ב דאותם פסולין שנאמרו בלולב ולא נאמרו באתרוג כגון כפוף קוץ עקום כולם אין פסולין באתרוג . וב"כ בשו"ת בית דור ח"א דה"ח סימן תי"א דאתרוג שהוא עקום לפניו עד שגרא' כבעל חטוורת ראיתי מי שאומר שהוא פסול . וטעות הוא בידו כי לא מצינו פיסול זה אלא בלולב . ומעשים בכל יום שנוטלין ערב' כפופ' לפניו ואין מקפידין כלל והביא ממ"ש מר"ן דצ"י סימן תרמ"ה דשם הא"ח ככו' :

ע"ט אתרוג המורכב מלימוני ואתרוג . פסול וכן הסכימו האחרונים ז"ל . וסר' צ"ח בתשו' סימן קל"ה כתב להכשירו ולברך עליו ובשם תשובת מהרפ"ך ז"ל בעל הפריש' הביא שם לסתור לסדר' זו של הב"ח שעלה על דעתו וסתר הרפ"ך ז"ל סדרתו והגלה שאפילו בשעת הדחק יש לפקפק ושלא לברך עליו . והרב"ח ז"ל שם דסימן קל"ו חזר וכתב תשובתו עליו ואסיק בסוף התשו' שהוא מבטל דעתו כגד הרפ"ך ז"ל ושאין לברך עליו כשים אחר . אבל בשאין אחר אין ראוי למחות באותן שמדרכין עליהן ושכן נהגו בכל מקום לפי מה ששמע . והמג"א ז"ל כתב דהוא פסול שאינו נקרא אתרוג כלל . גם הרב שבות יעקב ז"ל ח"א סימן ל"ו כתב דהסכמת כל האחרונים גם ראשונים שאין לברך עליהם וכדעת הרפ"ך ז"ל אפילו בשאין שם אחר ושכן שמע מעשה רב דפראג בימי מו"ח הגאון המפורס' מהר"ש ז"ל שזכר אמת ע"י חיזה מקרה הביאו אתרוגים המורכבים בסימני מורכב והורה שלא לברך עליהם אך איזו תקיפי ואלמי ארץ היו רגלים להמרות פיו וכרפו עליהן בחלקלקות שבפיהם הגאון בעל הס"ך שהיה בעת ההיא שם אורח נטע ללון והורו

דיני דבריים ה'פוסלים באתרוג קלא

והורו להתיר לצדק עליהן בשעת הדחק ועקר טעמו היה ע"פ הסוגיא דשה
 הפילו מקצת מה וז"ל גבי אתרוג כמי נים הכי... אבל צאמת כבר נסתר
 סברא זו בשו"ת מהר"מ אלשיך ו"ל וכ"כ ג"כ בהוס' פר' כסוי הדם דפ"ח ד"ה
 ור"י דאין לדמות הדברות זו לזו ולפעמים אמרינן דוקא עד' דאיכא כולו .
 ובפרטות ביום ראשון דכתיב ולקחתם דבטינן לקיחה תמה . והם צתקופתם
 הכריחו את חזן הכנסת בבית"כ הישנה והחדשה שיתחיל לצדק בקול רם
 וכשרצה להתחיל לצדק עכברו מן השמים שגפל האתרוג מידו ונשבר העוקץ
 מתוכו . ואח"כ באו כתבים מגלילות אלו ממדינת אשכנז ופולין ומערה"ץ
 שכל גאוני ארץ הורו ג"כ למעשה שלא לצדק זליהן צחותה טה . וסגאון בעל
 הש"ך כתחרט על הוראה זו וקודם מותו לזה לבנו בכתב ידו שיבקש מחילה
 ממו"מ הגאון ז"ל ותהי מנוחתם כבוד ובצל שלי יתלוננו ע"כ שמעתי וכן
 הסכמת האחרונים הט"ו והט"ז שאין לצדק עליהם אפילו בשעת הדחק ואפי'
 בשאר ימים וכ"ש ביום ראשון ע"כ . וכן עיקר :

פ' סימני המורכב הם שלשה הא' שהמורכב הוא חלק וסאינו מורכב יש בו
 בליטות קטנות בכל גושו וגובה להם . הב' שהמורכב העוקץ שלו בולט
 אבל העוקץ של אינו מורכב שוקע . הג' הוא שהמורכב תוכו דהיינו המון שלו
 רחב והמוהל שלו רב והקליפה התיכונה קצרה . ובאינו מורכב הוא להיפך כי
 הקליפה רחבה והתוך קצר ומוהל מועט שהוא כמעט יבש . וסימנים אלו
 מובהקים באתרוגים המורכבים הגדילים אללנו . אבל ממשו פולין"א באים
 אתרוגים אשר הנחנו מסופקים בהם אבל לא יוכלו לבא אליהם כי רב מכס
 הדדך וכו' והמורכב פסול אפי' בשעת הדחק . שו"ת מהר"ם מפאדווה ז"ל
 הובא בתשו' רמ"א סי' קכ"ו . ובש"ס כתב עוד סימן שהאתרוג שאינו מורכב
 הגרעין זקוף לאורך האתרוג . והמורכב גרעינו מושכב לרוחב האתרוג . מג"ה :
 פ"א לא אמר מהר"ם מפאדווה ז"ל לסמוך על הסימנים הנז' . אלא באותם
 שפאדווא גבולו שידע והכיר שכל המורכבים שם הם בדרך זה . אבל
 לעולם דלא סגי לסמוך אהא בשאר מקומות דאולי איכא דוכתא דלפי טוב
 הארץ או דרך ההרכבה שם יוכל לימצא סימני האתרוג אף במורכב . ומאחר
 שהרב הנז' הוא אשר מצא את הסימנים אב' הוא דלא לוסף עליה ואין לסמוך
 על סימניו אלא שבקצה גבולו וכיוצא . ולכן אף אם כדדוק ונמצא בהם כל
 הסימנים שנתן בהם הרב הנז' וגם הסמיך שהוסיף המג"א בשם ע"ש . מ"מ
 פשיטא לי דכל היכא דלאו שעת הדחק הוא אלא שכלא' ציר אתרוגים שאין
 בהם ספק מורכב . אין לסמוך לזאת י"ח באלו אפילו יהיו הללו יותר מהודרים
 דאין ספק מוכיח מידו ודאי . אבל כל שאין במא' אחרים בעיר הזה ליה
 שעת הדחק וכדיעבד דמי ויש לסמוך על ספק ספיקא להתיר לסמוך עליהם
 ואפילו בדבר ספק שמו' הלכה באותם הראשונים שהביא מור"ם בתשו'
 שנהגו לצדק עליהם במקום הדחק דש"מ דס"ל דכשרין מדאורייתא . ואח"כ
 דלית הלכת' כוותיהו שמו' הכי לא מורכבין כינהו כלל והוא ס"ס המתהפך .
 ואע"ג שהרב"ח לא ברירא ליה לסמוך לצדק על ספק מורכב אפילו בשעת
 הדחק והכי הוא לפי מה שהעליתי בכ"ה מקומות דלצנין ברכה לא מהני ס"ס
 דכל שאתה מרבה הספיקות וספיקי . ספיקות נברכות לא נייד מכללא דספק
 ברכות

דיני דברים הפוסלים באתרוג

פ"ב ה"ה להקל . מ"מ ה"ה העלינו לעול בסיומן ג' דהיכא דאיכא ס"ס והו' בספיקא דאורייתא מדרכינן עליו . וכל שכן הכא דהואיל וחיונן דאיכא בהו' כל סימני האתרוגים האמיתיים אין זה נחשב ספק סקול דטפי איכא הוכחה להתירם וקרוב הדבר דבכה"ג אפילו המממרים דלא לברוכי מדדו . אבל שלא בשם הדחק אין לסמוך עליווייהו להני סימני' כלל זה כלע"ד ברור אמת וישר .

הר"מ מהר"ד פתרו ז"ל בספ"ס סו"ת מכתם לדוד בא"ח סי' י"ח :

פ"ב המנהג פשוט בערי איטאלי"ה שאף האתרוגים המובאים מא"י קורפ"ו שהם מוחקים שאינן מורכבים לויכוייאה או שמויכוייאה כשפאים להם משם שולחים אותם לשאר ארצות אפילו ע"י בני ברית משלמים אותם ע"י כתב עדות של הרב מו"ץ שהם בחזקת שאינם מורכבים . עקרי הד"ט סימן ל"ג או' ג' :

פ"ג כ"ס שאין ליקח אתרוגים מארמי ופרסי גוים על פיהם שאומרים שאינם מורכבים אף שיצטעו במלכו ואלהיו . הר"ה הכו' סס :

פ"ד אתרוגים הבאים מנינו"ה הם מוחקים שאינם מורכבים והמנהג פשוט בליוורנו יע"א לקחת אותם מיד הערלים גיבויים"י שמביאים אותם אבל כוהנים שיתאמת אללם שבאו מעיר גיבוב"א ממם . כ"כ הר"י יעקב כוכים וא"י ו"ל להר"י עיקרי הד"ט ו"ל ושהרב רבו של הר"י ינו"ן ו"ל הכו' הוא הר"י מהר"ח בונדי ו"ל היה אומר שבאתרוגים של גיבוב"א אין בהם חשש הרבה כלל יותר מאותם של איי קורפ"ו . הר"י עיקרי הד"ט ו"ל סס :

פ"ה הרב ישמעאל כהנא רבא מהודונא בעל זרע אמת ו"ל כתב להר"ב עיקרי הד"ט ו"ל שנמקמו כוהנים ללוקחם מהתגרים כברים הבאים להם מנינו"ב"א וע"י סימנים החיובים ובלא עדות דוקא מבני שהם תגרים דא"ג דלאו בני ברית נינהו לא מרעי נפשייהו לומר שלקחום מנינו"ב"א אם אין הדבר כן . הרב עיקרי הד"ט סס :

פ"ו הוגד אלי שאף שכתאמת שהכברים מביאים מנינו"ב"א . עוד יש לחוש הרבה בכברים המביאים אותם שלפעמים באים בערמה וערמה ומביאים האתרוגים בלא השושנה של הפישטת ריק צרושם הפישטת דוקא ואומרים שכן הם דרך גדילתם ואין הדבר כן אלא שגפלה מהם השושנה והם מחטטין חביב בסכין קטן והרואה אותו סובר שהוא דרך גדילתו . ואינו כן . כי על כן כריכים אותו להיות כוהנים וריוויס לנטול דלת בפניהם שלא יבאו לרמותוכר ושלא ליקח מהם בלא כתב עדות ואפילו אם המביאים אותם הם מבני עמנו בני ברית כהוג . כי רבו החששות הכו' וחששות אחרותג"כ הקרובו' והמלוות .

הרב עיקרי הד"ט ו"ל סס :

פ"ז אפילו ליטול אתרוג מורכב בלא ברכ' שלא תשתכח תורת אתרוג היה נרא' לבאור' דלאו ספיר דמי דהו"ל כפרים ורימון דאמרו בגמ' שאין ליטלו כלל דנשיק מינה חורבא דאתי ל' מחר . וכ"ס באתרוג מורכב שיסדרו שהוא אתרוג כשר . לא דמ"מ כיון דאין האיסור ברור הוא לא גורנין ביה ויש ליטלו בלא ברכה כל' . ט"ז . ולי אי"פ צעיר אין טעם זה דשאין איסורו ברור ככונ דנראה אדרב' כיון דאין אים וזו ברור איכ' למיחם טפי לדילמ' אתי למסרך וכיון דע"פ דיגא הו' דמורכב : פ"ז יס' לנו לחוש ולגזור לדילמא אתי למסרך

דיני דברים הפוסלים באחרון קרב

למסרך . כי על כן כ"ל ידוקא בפריש ורימון דהוא מין אחר לגמרי הוא דאיכא למיחש להאי חששא דילמא אחי למסרך והיינו משו' דכיון דלא כתו' בתור' בפ' דהוא אחרון ואדרב' בכתוב אומר סתם פרי עץ הדר כי כתירו ליטול שאר מינין אפי' בלא ברכ' יצאו לטעות ולומ' דה"ט דנוטלין אף או לפי שהכתוב פרי עץ הדר סתם קאמר . משא"כ השתא דאסרינן ליטול פרי מין אחר והיינו משום דמפרשי' לפרי עץ הדר דקרא דהוא אחרון דוקא . ממילא אף אם כתיר ליטול מורכב בלא ברכ' כיון דיודע הוא דאין פרי עץ הדר דקרא לא אחרון דוקא פהרי מפני כך אסור ליטול מין אחר וכיון דאסרינן ייה לברך עליו יזכור שמכאן שהוא מורכב אין יוכלין בו דהא אסרו לברך עליו ולא אחי למיסרך . משא"כ בפריש ורימון אף שחינו מברך עליו יש לחוש כיון דבכתוב פרי עץ הדר סתם התיב ויטבחו שהוא אחרון כלל ויהסבו שהוא חייו מין אחר לא אחרון ולא פריש ורימון והשתבח תור' אחרון לגמרי ככ"ל :

פ"ח טיעור אחרון קטן פחות מכבי' פסול . אבל אם הוא כגיז' אפי' הוא בוסר שעדין לא נגמר פריו כשר . ואם הוא גדול כל שהוא כשר . ש"ע . והוא פלוגת' במתני' דסוכ' דל"ד ע"כ טיעור אחרון הקטן ר"מ חומ' באגוז . ר' יהוד' אומר כביצה . והגדול כדי שיהיו שניהם בידי דברי ר' יהוד' ר' יוסי אומר אפי' אחד בשתי ידי . ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כר' יהוד' באחרון קטן . ובר' יוסי באחרון גדול . ולעיל שם דל"א ע"כ אמרי' טעמ' דפחות מכאגוז לר"מ ופחות מכביצה לר"י דכסול משום דכל דהוא פחות מכאגוז לר"מ או פחות מכביצה לר"י לא גמר פירא :

פ"ט וכשהוא כביצה דכשר אפי' שהוא בוסר . הוא ברייתא שם דל"ז אחרון הנוסר רע"ק פוסל וחכמי' מכשירים . ופסק הרמב"ם כחכמי' ופי' דש"י הנוסר קטן כפול הלבן אבל התוס' חלקו עליו וכתבו דהיה טיעורא גבי ענבים אימתר דנגמר ביטולם גמי קטנים הם . אבל אחרון שהוא פרי גדול אפי' יותר מכביצה בוסר הוא כפסולו לגדל יותר הרבה והכא בשאין סופו ליגדל יותר דאפילו רע"ק דפסיל התם הכא מכשיר ככאגוז למר וביצה למר דחשיב גמר פרי . אבל פחות מכאן לא חשיב גמר פרי אע"פ שאין סופו ליגדל יותר דיש דברים הרבה שלעולם לא יצאו לידי ביטול פרי ומכאן הוא בענבים שיש מהם שלעולם בוסר . עוד יתכן דאפילו דבנן דמכשירי התם פסלי הכא בפחות מכאגוז למר או מכביצה למר דאחרון הנוסר חשיב פרי טפי ע"כ . וכתב מרן ז"ל בפ"י דמ"ס התוס' בסוף דבריהם עוד יתכן וכו' דאחרון הנוסר חשיב פרי טפי כוונתם דלבן לרפנן באחרון הנוסר אפילו אינו גדול יותר מבפול הלבן מאחר שסופו ליגדל יותר כשר . אבל אחרון שאין עתיד ליגדל יותר צריך שיהא כביצה . ויישב בזה דברי הסמ"ג שכתב אחרון הנוסר פי' דש"י אחרון קטן כפול . רע"ק פוסל וחכמים מפשינן ואח"כ כתב ומסקינן הלכתא כר' יהודה בטיעור אחרון קטן שהוא כביצה דבר' יוסי בטיעור אחרון גדול ע"כ ותמה עליו הרא"ם ז"ל בתוספותיו שם שהוציא בתחל' פלוגת' דרע"ק וחכמים באחרון הנוסר כדי לסתוק בחכמים ויהיך פי' הנוסר כפי' רש"י . דלדידה ש"ל דחכמי' פליגי עליו דר"מ ור"י במתני' וסוב אין לפסוק במותם ג' ע"ב . וכתב מרן ז"ל דסמ"ג פוצר כמ"ס התוס' בסוף דבריהם כנו' .

דיני דברים הפוסלים באתרוג

וכבר האריך הרב מהר"ם נבון ז"ל בספר נט מקושר בביאור לתוספי הרא"ם דקכ"ה בישב כוונת דברי מהר"ם ז"ל בצ"י הכו' . וכחך ללענין דינא פסק מרן בע"ע כדעת רוב הפוסקים דפחות מכביצה פסול אכילו בשסופו ליגדל יותר ודוקא כשהוא כביצה מהני ה"ט להכשירו אע"פ שהוא בוסר עדין . והכי בקטינן לענין הלכה בשיעור האתרוג דפחות מכביצה פסול בין נגמר פריו בין לא נגמר פריו . וכשהוא כביצה כשר אף שעדין לא נגמר פריו כיון שסופו ליגדל וליגמר פריו . וכ"כ הט"ז :

י"א כסתפקתי באתרוג שהיה בו כביצה או יותר קודם החג וטרם שהגיע יום החג ככחש ונלטמק קצת באופן שעמד על פחות מכביצה . אם יוצאין בו י"ח ביום החג אף שהנה הוא עתה ביום החג פחות מכביצה כיון שהוא אתרוג שמתחלתו היה בו כביצה ויותר . או דילמא כיון דהשתא מיהא בעת קיום בו מצות לקיחה אין בו כביצה דבצר שיעורו ע"י שנכחש ונלטמק קצת אין יוצאין בו י"ח אף שהוא אתרוג ששיעורו היה בו כביצה שמתחלתו דבעינן שיהא בו השיעור דכביצה בשעת מצות לקיחתו . ולכאורה כראי פשוט בהלך הזה השני דאין יוצאין בו י"ח אף ע"ג שהוא אתרוג שמתחלתו היה בו כשיעור ביצה כיון דהשתא מיהא נלטמק ובציר ליה שיעורו דבצר השתא דשעת קיום מצות לקיחה בו אוליכין ומסערינן והא לית ליה שיעור . וכדמתנן בעוקלין פ"ב ומייתי לה הס"ס במנחות דכ"ד ע"א בשר זקנה שהיה בו כשיעור זמק פחות מכשיעור טמא לשעבר וטהור מבאין ולהבא ואמר עלה רבה התם כל היבא דמעיקרא הוה ביה שיעורא והשתא לית ביה הא לית ביה וכו' . ועוד תנן במס' טהרות פ"ג ומייתי לה הס"ס דמנחות שם ע"ב כביצה אוכלין שהניחה בחמה וכתמעטו וכן כזית מן המת כזית מן הכבלה וכעדשה מן השרץ וכזית פיגול וכזית כותר דבעי שיעור דכביצה לגבי טומאת אוכלין או כזית לגבי איסורין אע"ג דהוה בהן מתחלתן כיון שזמק ובציר שיעורו לכמות שהן מסערינן ופחות משיעורן חשיבי אע"ג דמעיקרא הוה ביהו שיעורן כיון דהשתא מיהא לית ביה שיעורו . ועיין שם בכל הסוגיא דמנחות . ומינה נמי הבא גבי מצות עשה דלקיח אתרוג דשיעורו ללאת בו בעינן שיהא בו כביצה אף ע"ג דהיה בו מתחלתו כשיעור דכביצה ונלטמק וכתמעט מכביצה אין יוצאין בו י"ח כיון דהשתא הא לית ביה כביצה . האמנם כי דייקנן שפיר כ"ל איש צעיר דאע"ג דהתם בשיעור דטומא' וטומא' אוכלין ודאיסורין כל שזמקו וכתמעט שיעוריהן לכמו' שהן השתא לבתר דזמקו מסערינן ולא אוליכין בטר מעיקרא דהוה בהו כשיעור . הבא גבי שיעור דכביצה דבעינן באתרוג בטר מעיקרא דהוה ביה כשיעורא דכביצה אוליכין ויוצא בו גם השתא הכא שנלטמק וכתמעט מכשיעור ביצה . דשיעורין דטומאה וטומאת אוכלין ודאיסורין שאני דהכי הוי שיעוריהו כשיעור אכילה דהיא בכזית ובטומאת אוכלין משום דכתיב מכל האוכל אשר יאכל בבית אהרן דשיעור דכביצה . משא"כ הבא גבי שיעור דכביצה דאתרוג ללאת בו דלא הוי עיקרו משום דהכי בעינן שיהא שיעור כמות גודלו ולא פחות . ולא כל עיקר מאי דבעינן שיהא בו כביצה הוי משום דבעינן שיהא גמר פירא וכל דלא הגיע גודלו לשיעור זה דכביצה לא גמר פירא הוי

דיני דברים הפוסלים באחרון קלג

וכדאמרי' בש"ס דה"ט דפחות מכשיעור זה דכביצה פסול משום דלאו גמר פירא
הוי . ונמצא דעיקר שיעור' דאחרון הוא הגמר פריז ושיעור זה דכביצה הוא
לגילוי דהניע לגמר פירא . וכיון שכן כל שהיה צו מתחלתו כביצה דנמצא
שהניע לשיעורו דהוי גמר פירא כי כלטמק נמי עד שנתמעט מהכמות דכביצה
לא חשיב מפני כך דבכיר שיעורי' כיון דשיעורי' אינו הכמות אלא הגמר פירא
והא שיעור זה דגמר פירא איכא כיון דהיה צו בכר כביצה דהוא השיעור
דהניע לגמר פירא . וכן נ"ל להוכיח מדברי התוס' ו"ל דסוכ' ד"ל ע"א ד"ה
משום דהו"ל מזה הכ"ב שכתבו סם באמצע הדבור וז"ל ומיהו יש ספרים
דגרסי וכו' וגירס' משוכס' היא לא טעמ' משום דמיכתת שיעורי' דאחרון נמי
צעי שיעור כאנזו או כביצה ואצ"ג דאמרי' לקמן טעמ' משום דלא גמר פירא
מ"מ צעינן דמיכרך לקיחותי' דמה"ט פסלינן לקמן פילפולין ע"כ . הרי שכתבו
ואצ"ג דאמרי' לקמן טעמ' משום דלא גמר פירא וכו' וכוונתם מבוארת לומר
דא"כ כיון דטעמ' הוי משום גמר פיר' ולא משום דצעינן שיעור בכמותו של
האחרון . כי כתותי מיכתת נמי לחתיכות דקות מאי הוה לא צעינן שיעור
בכמותו אלא כל עיקר שיעורו אינו אלא שיהא גמר פירא והא איכא רק דהוא
מכתת בכמותו . לזה כתבו דניהי דלא צעינן שיעור דכביצה או דכאנזו
בכמותו . מ"מ צעינן מיהא שיעור בכמותו נמי והוא שיעור אחר דמיכרך
לקיחתו וכי כתותי מכתת והיה לעפר דק לא מיכרך לקיחתו . הנה לך מפורש
יולא להדיא מדברי התוס' ו"ל דכי כתותי מיכתת אי לאו משום דככה"ג דהוא
כתות ליכא שיעור' דמיכרך לקיחתו אצ"ג דלית ביה השיעור דהכמות דכביצה
לית לן צה כיון דהוא גמר פירא דהין כל עיקר שיעורא דאחרון תלוי אלא
בגמר פירא ובמיכרך לקיחתו . וא"כ מבואר דהיה צו מתחלתו כביצה
אף שכלטמק ונתמעט כמותו מכשיעור דכביצה כיון דגמר פירא הוא
מיהא דהרי היה צו כביצה מתחלתו אלא שנתמעט מחמת שכלטמק וגם
הוא מיכרך לקיחתו כשר ויוכלין צו כדכתיבנא . כי מן הצא"ר אני תמה
על מה שכתב הר"ב תה"ד ו"ל בפסקים ובתבוס' סי' כ"ב וז"ל אשר שאלתני על
עובדא תמיהא דהיתעביד מקרוב בסמוך לך שהיו כמה יסודים שלא היה להם
רק אחרון אחד למנו' בחג והיה להם שעת הדחק וכו' והיו רופים כל היסודים
לצאת י"ח ועמדו וחתכו האחרון האחד לכמה חתיכות ושלחו לכל יסוד חתיכ'
אחת וקודם שהניע מקצת חתיכות ליסודים בכר כלטמקו ונתמעטו לפחות
מכביצה ואעפ"כ צרכו עליהם ציוס ראשון ודרשתני אי שפיר דמי למעבד הכי
הלכה למעש' ולפ"ד לא כשר הדבר ולא תעשה כן וגם לא שמעת בה"ג עד כה .
דע לך עמיתי כי גם צעיני הרוא' תמוה היא ולא שפירת באנפאי ואבאר לך
סברתי וטעמי על ככה בדרך קצרה וגרא' דאצ"ג דראב"ה פסק דחסר וז"ל
פיסולין בשעת הדחק מבכרין עליהם אפי' ציוס א' כרא' דליכא למגמר לז"ד
מסתם מתרי טעמי חדא דהא דשרי' בשעת הדחק חסר ושאר פסולין איכ' למימ'
היינו דוקא חסור ופיסול הנעש' מאליו כוטלין ומבכרין עליו בשעת הדחק וכו'
והו' כרא' להלך דל"ד כ"ד לחסר דרב חביבא דשרי' ציו"ט שכי ובשעת הדחק
דהיה חסר איירי שחתך ממנו או שחתך ממנו אפי' לכתחל' כדי לאכלו
ולטבול צו ומניח השאר כדי לצאת צו י"ח כה"ג כשר משום דשיורי מזה הוא

דיני דברים הפוסלים באהרן

בדאמרי נמי כה"ג לכה"ס כשר דיעבד גרדומי תכלת וגרדומי אדום משום דנשתאר מן הכשר וכו' אבל מי שבא להתוך מן האהרונות חתיכ' אחת ורופה לברך על אות' חתיכ' ההיא לאו שיעור מלוה מיקרי אלא חתיכת אהרונ' מקרי וה"ה כשבאין לבתחיל' לחותכן לחתיכות ולחלק ביניהם בולן חתיכות אהרונ' מיקריין ולא אשכחן מלוה בכה"ג כשר וכו' וכ"ס אם נלטמקו החתיכות לפחות מכשיעור דהוא ודאי אסור דכל פחות מכשיעור בלא אינו הוא וא"ל ראייה לזה ע"כ . הגה שכל אלו החתיכות שכתב לו השול שנגלטמקו ועמדו על פחות מכשיעור השיבו הרב ז"ל בסוף דבריו דכ"ס הוא שאם נלטמקו החתיכות לפחות מכשיעור' דהוא ודאי אסור דכל פחות מכשיעור בלא אינו הוא וא"ל ראייה לזה . ודבריו אלו נפלאו ממני דאך כתב שזה הוא ושא"ל ראייה לזה . למה דבעלמא כל פחות מכשיעור בלא אינו הוא . היינו היבא שהשיעור הקצוב לו הוא על שיעור' גדול כמותו . אבל הבא גבי שיעור דכשיעור דאהרונ' הרי בא מפורש להדיא בש"ס דאין השיעור הזה מלד כמותו דבעינן שיהא גדול כמותו כשיעור זה . אלא השיעור דאהרונ' באיכותו דהיינו אם הטע לגמר פירא וכל שלא גדל עד כשיעור זה דכשיעור עדין לא גמר פירא . וכיון שכן היבא דהוא אהרונ' שהיה בו כשיעור או יותר דנמלא שיש בו כבר שיעור איכותו דהוא גמר פירא כי נלטמק אח"כ וכתמעט לפחות מכשיעור כרא' ודאי דהוא כשר לגלות בו אף דכמותו כתמעט מכשיעור כיון דעיקר שיעורו דהוא באיכותו שיהא גמר פירא איבא ביה . וכמו שכתבנו כן הוכחנו מדברי התוס' . וא"כ בדנן הרב ז"ל דאהרונ' היה גדול יותר ויותר מכשיעור' וחתכוהו לכמה חתיכות אף שאפי' אין בכל חתיכ' משעה שחתכוהו כשיעור' אין לאסור לגלות בו מה"ט דהאר מר דהוא פחות מכשיעור' וכל פחות מכשיעור לאו כלום הוא כיון דהא באהרונ' עיקר שיעורו הוי שיהא גמר פירא והא איבא . וכל שכן כשמתחלה כשחתכוהו היה בכל חתיכה כשיעור' אלא שנגלטמקו החתיכו' ללא מופסל מה"ט דהוא פחות מכשיעור דכשיעור' כל שיש בו השיעור דמיכרך לקיחתו וכאשר מפורש יוצא מדברי התוס' שכתבו . ואך כתב הרב ז"ל בפשיטות גדול כל כך דכיון שנגלטמקו החתיכות ועמדו על פחות מכשיעור דכשיעור דודאי דאסור דכל פחות מכשיעור בלא אינו הוא ושא"ל ראייה לזה והוא תמיהא רבתי על הר"ב ז"ל דנראה אדרבה כל בתר איבא דבדנן דידיה אפי' שבש' שחתכוהו לחתיכות לא היה בכל חתיכה כשיעור' אלא פחות מכשיעור ודאי דאין לאסור לגלות בחתיכ' מה"ט דאין בה כשיעור' ביה כיון דגמר פירא הוא דהיינו עיקר השיעור דאהרונ' . במבואר בש"ס ובדמיון להדיא מדברי התוס' וכדכתיבנא . איברא דהטור ז"ל סי' תרמ"ט כתב וז"ל ואפי' לבתחלה מותר לאכול ממנו רק שיטאיר ממנו כשיעור כדי לגלות בו ע"כ . ומדכתב בסתם רק שיטאיר ממנו כשיעור כדי לגלות בו משמע דהיינו שיטאיר ממנו כשיעור דכשיעור דהרי לא הזכיר שיעור אחר הטור לעיל בש"ס תרמ"ח לא שיעור זה דכשיעור . והן אמת שהרי גם התוס' ז"ל בסוכ' דמ"ו ע"ב ד"ה אהרונ' בשביע' וכו' כתבו וז"ל ותימא ד"ה דאמר פ' לולב הגזול דמטביל ביה צירוף וסדר נסיק ביה וכו' וז"ל כיון דלא אכיל ליה בוליה ומשייר ביה כשיעור דמאי נסיק ביה שרי אפי' לר"י וכו' . הרי שגם התוס' כתבו כהאי לישנא דדמשייר ביה שיעור דמאי נסיק ביה ובלשון הטור . והאי כשיעור

דיני דברים הפוסלים באחרון קדר

דמאי נפיק ביה דכתבו התוס' ע"כ דהיינו כשיעור דמכר לקיחתו הוי זכמו
 שכ"כ התוס' גופייהו לעיל ד"ל שכתבו דבריהם לעיל. וא"כ הוה אפשר לומר
 דגם רק שישאיר ממנו שיעור דכדי לזאת בו דכתב הטור היינו שיעור דכדי
 שיהא מכר לקיחתו. לא סבדברי הטור הוא קשה לאומרו כיון סתם ודבריו
 לא הוזכר שיעור אחר לעיל רק האי שיעור דכביצה. והנה כי כן יש לתמוה
 גם על הטור ו"ל דכיון דהאחרון בכלו יש בו כביצה ויותר כי אכל ממנו
 ומשייר אפי' פחות מכשיעור דכביצה כמי מלי נפיק ביה כיון דהין שיעורא
 דאחרון דכביצה רק כדי שיהא גמר פירא. וככל האמור לעיל. כי על כן כ"ל
 הי"ש זעיר דס"ל להטור והרב תה"ד ז"ל דאע"ג דעיקר שיעור דאחרון דכביצה
 אינו אלא מה"ט דגמר פירא. מ"מ כי הוי האחרון חסר כגון שאכל ממנו או
 שחתכו לחתיכו כי היכי דליהוי שמו עליו אף שהוא חתיכו בעינן שיהא בהכשר
 ממה שאכל מהאחרון או בהחתיכו כביצה מיהא כדי שיהא שמו של האחרון
 עליו דבפחות מכביצה אין שמו עליו כיון דהוא חסר. דגדולה מזה כתב הר"ן
 דבאכל ממנו בעינן שישאר רובו כדי שיהא שמו עליו. אבל כשהאחרון הוא
 שלם והיה בו מתחלתו כביצה דהוא גמר פירא אף שכאמור חס"כ ובתמצט
 וצמד על פחו' מכביצ' לבולי עלמא יוצאין בו אף דהוא עתה פחות מכביצ' כיון
 דהוא גמר פירא שהרי היה בו כביצה. וגם שמו עליו כיון שהוא אחרון שלם
 בלתי שום חסרון כלל. ומיהו לכתחלה ודאי דצריך לחזור אחר הדור מכוס
 כדין אחרון שאין בו לא כשיעור ביצה במכוס דצריך להוסיף שליש להחליפו
 ביותר גדול כלעיל כדיני שצריך לחזור אחר הדור מכוס. אבל אם אינו מוצא
 להחליפו באחר בתוספ' שליש כ"ל דכשר לזאת בו אפי' ביום ראשון כיון שהוא
 אחרון שלם שמתחלתו היה בו כשיעור דכביצה דהוא גמר פירא כנ"ל. ועיין
 לקמן בסמוך :

צ"א נסתפקו קצת מחכמי דורינו באחרון שיש בו כביצה במכוס הלל הוא
 כמו"ס ובודאי לימים עוד את האחרונים של חג בציר ליה שיעורא אי נפיק
 ביה בימים שיש בו שיעור. והביאו רח"מ מדין סכך דאם עתיד להתייבש בסוף
 לא נפיק כמ"ס מור"ם סי' תרכ"ט ויש דוחין דסוכה שאני דלא מפסיקי לילות
 מימי' כמ"ס בבב"א ד"ל גבי הפרוש שבע' אחרונים כמ"ס לקמן סי' תרס"ה.
 הרב חיד"א ז"ל בצרכ"י. ולי אי"ש זעיר דעיקר מאי דמדמו אחרון לסוכה לא
 דמי כלל דשאני סוכ' דכל' הימים חיובה דבר תורה ופסלו בה סכך מירקות
 דייבשי אפי' קודם שייבשו מגזיר' דרבנן דדילמ' כי יבשי וגזרי לאו אדעת' ויבא
 לסמוך עליו אף לאחר שייבשו וכשרו ובדמוכה מפירות רש"י ותוספות וכמו
 שכתבתי לעיל בדינים השייכים למין הראוי לסכך אות' או מטעמא דכתב
 הלבוש ז"ל סס שמא לא יהיה לו סוכה אחרת כמ"ס סס. מה שאין כן הכא
 גבי אחרון דאין חיובו מדאורייתא אלא יום ראשון בלבד אבל מיום ראשון
 ואילך אין חיובו רק מדרבנן. ליכא למיגזר לפוסלו ביום שיש בו כשיעור מפני
 מה שעתיד להיות נפחת משיעורו לימים האחרונים כיון דבימים ההם אין
 חיובו רק מדרבנן ולא גזרינן בדרבנן. ובחיוב תוספ' שליש כתב מרן בש"ע
 סימן תרכ"ז דהיינו שקנה אחרון שיש לו כביצה במכוס צריך להוסיף שליש
 בדמיו כדי להחליפו ביותר גדול משום הדור מכוס. והשתא תיפוק לי דאעיקרא
 אין

דיני דברים הפוסלים באתרוג

היין אתרוג שאין בו רק כשיעור דכביצה צמאוס כשר כלל לזאת בו כיון שודאי לימים עוד את האחרונים של הג בציר ליה שיעור'. אלא מבוחר דכל כמה דיש בו השיעור אפילו צמאוס כשר הוא לזאת בו אף שסופו להיות בימי' האחרוני' פחות מכשיעור. ובש"ס ירוש' דסוכ' פרק לולב הגזול על פלוגתא דר"מ ור"י בשיעור אתרוג קטן. אית דתני עד כאגוז ואית דתני כאגוז מאן דתני כאגוז כמוהו ומאן דתני עד כאגוז כאגוז וצוד ע"כ. והשתא למאן דתני כאגוז דהיינו כמוהו ממש איך הוא כשר הא ע"כ צריך שיהיה כאגוז ועוד לפי שלימים האחרונים ודאי דהיה בציר מכאגוז ופסול מהשתא. ודוחק לומר דכהא גופה פליגי מאן דתנן כאגוז עם מאן דתני עד כאגוז. אלא מוכח דלא פסיל מפני מה שצטיד להיות בציר משיעורא לעמיד. ואף אם יד הדוחה תהא כטויה לדחות ראיות אלו. מ"מ בלאו הכי היין מקום כלל להאי ספיקא דחכמי דורו של הרב חיד"א ז"ל אי מדמינן ליה לסוכ' כיון דסוכה חיובה כל ז' דבר תורה. משא"כ אתרוג דאין חיובו דבר תורה רק יום א' בלבד וכדכתיבנא בריש אמרי"ר. וכל זה כתבתי לפי מה שנסתפקו חכמי הדור ההוא דפשיטא להו דאתרוג שהיה בו כביצה וכנטמק ונמתעט ועמד על פחות מכביצה פסול. אבל אחר המחילה רבה השיקרא לא דקו רבנן חכמי הדור בזה כל הגורף כי לרידי הדבר ברור לי דאתרוג שהיה בו כביצה מתחלתו כשר אף לאחר שננטמק ונמתעט ועמד על פחות מכביצה וכאשר כתבתי להוכיח מהש"ס ומדברי התוס' לעיל באו' הקודם. ובגן היין כאן מקום כלל להאי ספיקא דעמדו בי חכמי דורו של הרב חיד"א ז"ל :

צ"ב אם היה גרול כל שהוא דכשר. כלומר אפילו שגדול כ"כ שצריך ליטלו בשתי ידיו. או אפילו שצריך ליטלו על כתפו יצא. הר"ן ב"י.

דיני דברים הפוסלים ביר' בינים

א' כל הארבעה מינים פסולים בגזול ובגכוב. בין לפני יאוש בין לאחר יאוש. אבל גזול וקבאו בלא סיוע העכו"ם בגזול לולב ואיפסו כשר דקנייה בסיכוי מעשה. ומיהו לא יבדק עליו. ויש מי שאומר דלא נפסל גזול וגכוב אלא לגכוב ולגזול עצמו. אבל לאחרים כשר בשאר הימים חוץ מיום ראשון י ש"ע סימן תרמ"ט :

ב' נסתפק הר' שער המלך ז"ל הלכות לולב דל"ג ע"כ בהא דקי"ל דד' מינים אם היה אחד מהם גזול פסול. אם היה גזול זה גזול מדבריהם בגזול מציאת הש"ו דקי"ל דיש בהן משום גזול מפני דרכי שלום אם גזול מאלו אם יוצא בו י"ח כיון דמדאורייתא קרינן ביה לבס. או דילמא כיון דמדרבנן מיהא לא מיקרי לבס חייבו יוצא בו י"ח. והיה רוצה בתחלה למיפשטי' דאינו יוצא בו י"ח דומיא דאתרוג של תרומה טמאה דאינו יוצא בו י"ח כיון דמדרבנן לא מיקרי לבס הואיל ועיקר תרומ' מן התור'. וה"ה נמי הכא בגזול מדבריהם הוי דכוותא הואיל ועיקר גזול מן התורה. ושם כתב דבגזול זה מדבריהם דמציאת הש"ו לכ"ע יוצא בו י"ח מטעמא דהא דקי"ל דיש בהן משום גזול היינו דוקא לענין איסור גזול. אמנם אם עבר וגזל אינה יוצא' בדיוקים ואינו חייב להחזיר דלא קי"ל בר"י דאמר ה"ו גזל גמור מדבריהם וגמ"ש הרמב"ם פ"ז מהלכות

דיני דברים הפוסלים ב'ר' מינים קרה

מהלכות גזילה דין י"ב . וא"כ ספיר קרינן ביה לכס אפילו מדרבנן . ואולם מטעם אחר היה נראה דאינו יוצא בו י"ח משום דהו"ל מזה הבאה בעבירה . והיה מקום לגדל ולומר דמשום מזה הב"ב לא מיפסל אלא בעביר' דאורייתא אבל בעבירה דרבנן לא מיפסל משום מזה הב"ב . ואולם מלאחי לרס"י שכתב בפי' כל שעה דל"ה ע"ב וז"ל טבל מדרבנן ואפי"ה מזה הב"ב היא חשיב לה וכ"כ שם לעיל בד"ה ודמאי לא חזי ליה וכו' א"כ הו"ל מזה הב"ב ע"ס . וא"כ ה"כ דכוותה אע"ג דאינו אלא איסור' מדרבנן חשיב מזה הב"ב ועוד יש בזה אריכות דברים ולא עת האסף פה ע"כ . ולי אי'ם לעיר נ"ל דבגזל מדבריהם כה"ג דמציאת חס"ו אע"ג דעבד איסור' בעת שגזלו מהם מ"מ כיון דכי גזלו אינו חייב להחזיר ודידיה הוי וקרינן ביה לכס . גם משום מזה הב"ב לא מיפסל כיון דאין המזנה מסייעו לקנותו שהרי גם קודם המזנה מיד כשגזלו קבאו ודידיה הוא לגמרי שהרי אינו חייב להחזירו . והרי אפילו בגזל גמור מדאורייתא לא מיפסל משום מזה הב"ב אלא כשקנאו להגזול בסיוע המזנה . אבל גזול וקנאו בלא סיוע המזנה כגון גזל לולב ושיפסו כשר דקנייה בשינוי מעשה וכמ"ס הפוסקים ז"ל ומרן בש"ע בדלעיל בזה' הקודם . וא"כ כ"ש וק"ו בגזול מדבריהם כה"ג דגזלו מחס"ו דמיד כי גזלו קבאו ודידיה הוא לגמרי ואינו חייב להחזירו כלל . דלא מיפסל משום מזה הב"ב אע"ג דבשעה שגזלו איסורא דגזל דרבנן עבד כיון דבעת שיוצא בו אין המזנה מסייע דקניינו ולא קעביד טס קיום המזנה שום איסורא דאיסורא דעבד בעת שגזלו עבד . וכי הוי מזה הב"ב אפילו בעבירה דרבנן היינו כי ההיא דמזה של טבל אפילו טבל מדרבנן דרס"י דפי' כל שעה דמיייתי מינה הר' ז"ל . והיינו משום דבעת קיום המזנה קעביד לעביר' דאכילת טבל מדרבנן . משא"כ בגזל אחד מד' מינים מחס"ו דבשעה שהוא יוצא בו י"ח מזה לא קעביד תו שום איסורא שכבר קבאו מאותה שעה שגזלו ואינו חייב להחזיר אפילו מדרבנן . ליכא ביה משום מזה הב"ב כמו וכשר הוא לזאת בו וכן נ"ל עיקר לדינא וללא כהרד שער המלך ז"ל . ועיין עוד לקמן אות ה' :

ג' גזל לולב ושיפסו דכשר משום דקנייה בשינוי מעשה . אפילו ביום ראשון כשר כן משמע בתום ד"ה הא קנייא ביאוש ולכס משלכס קרינן ביה . וכ"כ הרמב"ם בהדיא בספר המלחמות . וכן הוא לעיל סי' י"א ס"ו . מג"א : ד' הא דכתב מרן דאע"ג דבגזל לולב ושיפסו כשר . מיהו לא ידרך עליו . כ"כ התום' בסוכה ד"ל ע"א ד"ה הא קניי' דאע"ג דלא הוי מזה הב"ב מ"מ לענין ברכה להזכיר ש"ס עליו אסור כיון דמ"מ באיסור דגזל בא לידו וכדאמרינן בב"ק דל"ד ע"א הרי שגזל סא' של חטים טחנו לשאו אפרו והפריש ממנו חלה כיצד מדרך עליו אין זה מדרך אלא מכאן ואמר התם רבא ולענין ברכה שאני :

ה' בסתפקתי בגזל אחד מד' מינים והוא גזל מדבריהם כגון שגזלו מחס"ו דכתבינא לעיל או ב' דיוצא בו ולא מיפסל בגזול גזל מדבריהם דכה"ג משום מזה הב"ב כיון דאין גזל זה רק משום דרבי שלום ואינו חייב להחזירו כלל . אם גם לענין ברכה יכול לדרך עליו . או דילמא גם בגזל מדבריהם דכה"ג אע"ג דכשר הוא לזאת בו מ"מ לענין ברכה אין לדרך עליו כיון דבאיסורא

דיני דברים הפוסלים בדר' מינים

דבאיסורא דגול דדבריהם מיהא בל לידו מעיקרא . ולפוס ריהטא נ"ל דגול דדבריהם כה"ג דאינו אלא מפני דרכי שלום גס לענין ברכה מדרך עליו . ומה גס דעיקרא דהאי סברא דהתוס' דכתבו בת' השני ח"כ שאני ברכה דאיכא נמי הוכר' לש"ס . אינו מוסכם שהרי בתחלה כתבו דהתם גבי גול סא' על חטים לענין ברכת חלה דאמרו' ברכה שאני דהויא בעלמא הוא . גס לדעת הראב"ד וראש"ש ו"ל בפרק נ' שאכלו הו' דאמרו' התם אין זה מדרך אלא מכאן אין הכוונה דלכן אין לו לברך דודאי דמדרך דק שאין ברכתו רצוי' וב"כ הראב"ד בהשגותיו על תשו' מהר"י נ' שאלט ו"ל שהביא' בס' אבודרהם בדים ספרו בשער הדרכות שער שני הבאתי מקצת מדבריו לעיל בהלכות סוכה בדיני סוכה גזולה ושאול' חו' . וח"כ ניהי דכמלו' שיש בה דגוד עביר' דאורי' אע"פ דלאו מצוה הב"ב היא כההיא דגול לולב ושיפיהו נקטינן כהאי נמי דהתוס' ו"ל דאין לברך עליה . מ"מ בגול דדבריהם כה"ג דכ"ד י"ל דלכ"ע יש לברך . וב"ש לפי דעת הר' אליה רבה שהכתוב באו' שאמר זה דס"ל דאף על גב דלענין ברכה אין לברך בלולב ושיפיהו מ"מ אם בירך לאו ברכה לבטלה היא . ואף דאין דבריו כראין לי בזה מ"מ בנדרן דידן דלא הוי דק גול מדבריהם משום דרכי שלום . יש לומר דיש לו לברך עליו לכתחל' כמי . ומ"מ לענין דינא להלכה למעשה אין לי לחיוב ברורה להכריע ועדין ז"ל תלמוד בזה למעשה :

י' כיון שאין לו לברך על לולב שגולו ושיפיהו אע"ג דלא מצוה הב"ב הוי . אי מדרך עליו הו"ל ברכה לבטלה . כ"כ הר' מה"א ו"ל לעיל סימן תקל"ו סוף סק"ג . ובתבתי דבריו לעיל בהלכות סוכה בדיני סוכה שאולה וגזולה חו' . אבל הרב אליה רבה ו"ל שם כתב ע"ד המג"א דכ"ל דמ"ש מרן הש"ע כאן בלולב שלא לברך עליו . לא קאמר אלא שלא יברך עליו לכתחילה אבל שיהא ברכה לבטלה אינו מן הסברא דעכ"פ יוצא בו וכן משמע בלבוש ע"כ . והנה מ"ש דכן משמע בלבוש . הוא ממ"ש הלבוש כאן גבי לולב וז"ל ומיהו לא יברך עליו לכתחלה ובדיעבד יצא ע"כ . מוכח מדבריו לכתחל' הוא דאין לברך עליו . אבל בדיעבד אם מדרך עליו לאו ברכה לבטלה הוי . אך לדידי חו"ש לעיר מסתברא לי כדעת המג"א דאם מדרך הוא ברכה לבטלה אף על גב דעכ"פ יוצא בו . והוא דכיון דלהסוברים שאין לברך על מצוה הב"ב הוא משום דאיכהו ס"ל דמאי דאמר ראב"י בפרק הגזול הרי שגול סאה על חטים טחנה לשאה ואסא' וספדים ממנה חלה כיצד הוא מדרך אין זה מדרך אלא מכאן וכו' דרג"ל דאינו יכול לברך לפי שדברתו הוה ניאון עיין בב"י ח"ח סימן קצ"ו ח"כ כיון דאסור לו לברך על מצוה השרש' החלה לפי שאין המקום ברוך הוא רוצה בדברתו כי אדרבא הוא נואץ ה' . ח"כ כי מדרך ברכה שאין הסי' רוצה בה ואין זה ברכה אלא ניאון כדאמ' ראב"י אין זה מדרך אלא מכאן פשיטא ודאי דברתו הוי ברכה לבטלה כיון דאין זו ברכה אלא אדרבה היא ניאון . וגרע טפי ממדרך ברכה על דבר שאינו כריך ברכה . כי מכת זה אני אומר שגס מ"ש הלבוש ו"ל ומיהו לא יברך עליו לכתחלה אין כוונתו דבדיעבד מדרך ולא ברכה לבטלה היא . אלא כוונתו דלא יברך עליו לכתחל' לפי שאסור לו לברך עליו דאין ברכתו אלא ניאון והו"ל ברכה לבטלה

דיני דברים הפוסלים בד' מינים קלף

לכטלה וכדיעבד יא' י"ח המלוה ואם בירך נמי הוי ברכתו מיהא לכטלה כיון
 דאין זה מדרך אלא מנאץ . כנ"ל :

ז' מה שכתב מרן הש"ע דיש מי שאומר דלא נפסל גזול וגנוב אלא לגנוב ולגזול
 עצמו . אבל לאחרים כשר בשאר ימים חוץ מיום א' . כ"כ בס' ת"ח הביאו
 בב"י . ויש לתמוה על דברי הא"ח ז"ל אלו מהא דאמרי' בשוכה ד"ל א"ל ר"ה
 להני אוונכרי כי זכיתו אסא מכותים לא תגזו חתין אלא לגזוה אינהו
 ויהבו לכו . מ"ט סתם כותים גזלני ארעתא זינהו וקרקע איב' גזולת הלכך
 לגזוה אינהו כי היכי דליהוי יאוש בעלי' בידיהו דידהו ושינוי הרשות
 בידיהו . ופרכי' סוף סוף בוי גזו אוונכרי ליהוי יאוש בעלים בידיהו ושינוי
 רשות בידן . ומשנינן לא זריכא בהושענ' דאוונכרי גופייהו פי' באותם
 שהאוונכרי קונים לזורכס לזאת הם בו . הרי מוכח להדיא מסוגיא זו דאם
 קצן הישראל ההדס מנן גוי לדידיה גופיה פסול משום גזול . אבל אם ישראל
 זה שקבלו מכרו או נתנו לישראל אחר יוצא בו הישראל אחר אפילו ביום ראשון
 משום דלגבי הישראל האחר איבא יאוש ושינוי רשות . ואיך כתב הא"ח
 דליום א' אף אם מכרוהו הנכב והגזולן לאחרים אין אותן ה"חרי' יוצאין בו אלא
 שיוצאין בו בשאר הימים . ואי"ס ל"ל להא"ח לחלק דהא דאמרו בסוגיא זו
 דלאחרים כשר היינו לענין שאר ימי החג חוץ מיום א' . ה"כ אמאי אינטריך
 הש"ס למימר לא זריכא בהושענא דאוונכרי גופייהו . לימא דר"ה א"ל לאו כרי
 דליעבדו הכי משום שאר ימי החג אבל ליום א' אפי' שנחנו או מכרו
 האוונכרי ההושענא לאחר לא נפיק בו אותו האחר . ועוד דאמאי לא יבא
 כשר לאחרים אפילו ליום א' כיון דהאחרים קנוי להם ביאוש ושינוי רשות .
 וכבר הקשה הכי תרי קושיי על דברי הא"ח הר' מהר"מ נ' חניב ז"ל בס' כפות
 תמרים . וכ' לתרן לקושי' השניה די"ל דכיהי דקי"ל דיאוש ושינוי רשות קונה
 היינו שא"כ להחזיר הגזילה עצמה אבל מ"מ כריך ליתן דמי הגזול' לגזול לדעת
 קצת פוסקי' והרמב"ם פ"ה מהלכות גביה . וכיון דכריך ליתן דמיה לגזול
 משום דבאיסורא אחי לדיה אין ראוי שיכל בו ביו"ט ראשון דלא חשיב לכס
 כיון שאינו פורע הדמים לגזולוהו"ל כשחול אצלו . אבל ביו"ט שני יש להכשירו
 דלא גרע משאל . ולקושיא קמייטא מהסוגיא דאוונכרי דמבואר דלאחרים כשר
 אפילו ליום א' כתב ליישב בג' דרכים . הדרך הא' דהא דכתב הא"ח דגזול
 פסול אפילו לאחרים ביום א' היינו כשהגזול גזול ודאי כגון דישראל אחד גזל
 לולב מחניירו ונתנו או מכרו לאחר בכה"ג דהוא גזל ודאי יש להחמיר שלא יא' בו
 הישראל הב' ביום א' אע"ג דאיבא גבי יאוש ושינוי רשות כיון דסוף סוף
 כריך שיפרע דמיו לגזול . אבל בעובד' דר"ה לאוונכרי אינו גזל ודאי אלא
 ספק גזל וכיון דאינו אלא ספק גזל מקנה קני ליה ביאוש ושינוי רשות דאינו
 חייב להחזיר הדמים להגזול משום דאשיקרא אינו יודע ממי גזל שדה זו
 להחזיר לו הדמים . ודבר זה מוכרח דאי לא"ה הא דא"ל ר"ה לאוונכרי
 ליגזו אינהו כי היכי דליהוי יאוש בידא דידהו ושינוי רשות בידיהו . מאי
 אהניא להו סוף סוף הוי זריכי' הס לשלם לגזול דמי האסא . אלא ודאי
 עכ"ל דבספק גזל בכה"ג אין לחוש במה שכריך לשלם לגזול דמי האסא .
 הדרך השני דס"ל להא"ח דר"ה ס"ל כשמוא דלא חייס למא' הב"ב ביו"ט שני
 אצל

דיני דברים הפוסלים בר' מינים

אבל ביו"ט א' אפי' קנאו ביאוש ושינוי רשות חשיב ליה מזו' הב"ב כיון
דבאיסור' אתא לדידה ומ"ס ר"ה לאוונכרי דמהני יאוש ושינוי רשות היינו
לצורך יו"ט שני אבל ביו"ט א' דהויא מזיה דאוריית' אפי' איב' יאוש ושינוי
רשות פסול משום מזו' הב"ב ואין תקנה ליו"ט ראשון אלא דגוי יבנוו האסא
וימכר' לאחר ואותו אחר ימכרנה לישראל ואז יוצא בו דלא אתא באיסור' לידא
דלוקח הב'. אלא שהקס' לדרך זה דאמאי לא לימד ר"ה דין יו"ט א'. הדרך
הג' כתב דירא' לו לשרם דברי הא"ח באופן שיסתלקו מעליו כל הקוסיו' הנו"ל
דלעולם הא"ח ס"ל דגזול ונכזב אינו פסול אלא לנכזב ולגזול עצמו אבל אם מכרו
או נתנו לאחר יוצא בו ישראל הב' דים בידו יאוש ושינוי רשות ויוצא בו יו"ט
אפי' ביו"ט א' כמו שכתב' מפסט הסוג' דאוונכרי . וכוונת הא"ח הכי הוי
לולב הגזול יספוסלי' אותו כל ז' כסדרת הרי"ף וסיעתו מהיו דוקא לנכזב
ולגזול עצמו ומ"ס אבל לאחרים כשר בשאר ימים רצ"ל אבל לדעת פוסקים
אחר' דהיינו הרמב"ם וסיעתו כשר הגזול בשאר הימים אפי' לנכזב ולגזול עצמו
זה כ"ל אמת בהנחת הא"ח . ומרן קנע דברי הא"ח בש"ע סעי' א' וז"ל ויש
מי ס"אומר דלא נפסל גזול וכו' ומתוך שינוי העתקתו אינו מבין דמין
הבין דדברי הא"ח כפי' הראשון כדס"ד לעיל דפי' לאחרים רצ"ל אם נכתבו
לאחרים דאם איתא דפי' לאחרים שרצ"ל לשאר פוזקים הי"ל להעתיק בתחלה
יש מי שאומר דגזול פסול כל ז' ימים לנכזב ולגזול עצמו אבל לאחרים כשר
בשאר הימים אלא ודאי הדבר ברור דהבין מרן דהא"ח מחלק דזה החילוק שאמרו
בגמ' דגזול עצמו אינו יוצא אלא אם נכתבו לאחר יוצא הוא דוקא ביו"ט שני
אבל ביו"ט ראשון אפי' נתנו לאחר פסול . ודבר פלא הוא בעיני דאידך לא
פירא הב"י טעמו דהא"ח מאי שנא יו"ט א' מיו"ט שני כיון דלכאור' הוא היפך
סגיית החלמוד דיאוש ושינוי רשות מקני קני ליה ומשמ' דמהני אפי' ליו"ט
א' ואצ"ג דכבר תירצתי לעיל כיד ה' הטוב' עלי מ"מ כל כי האי הוה לן
לאודועי הנך שינוי דתריכא ע"כ . ולדידי אי"ס נעיר כל דרכי הרב ז"ל בישוב
דברי הא"ח ז"ל אינם מחוורים כלל . הדרך הראשון שכתב דהא"ח מיירי
בדאי גזל ומשום דכריך לפרוע הדמים להגזול לא מיקרי לכס אצ"ג דקני
ליה האחר ביאוש ושינוי רשות . משא"כ בעובדא דר"ה באוונכרי דהוי ספק
גזל . אחר המחילה רבה דאין זה מן הישוב כלל דמאחר דקנאו קנין נמור ביאוש
ושינוי רשות כי מחייב לפרוע הדמים להגזול מאי הוי הא אין זה אלא כלוקח
שלא פרע הדמי' שהדבר נקנה לו לכל דבר ודמים הם חוב עליו . וה"כ הבא
כיון שקנאו להדבר הגזול ביאוש ושינוי רשות קנין נמור ואינו מחוייב להחזיר
אלא דמיו הרי הדבר הגזול שלו הוא לגמרי ודמים מחייב להחזיר הם כחוב עליו
וספיר קרינן ביה לכס אפי' שהוא גזול ודאי וכן איתא להדיא בש"ס ירוש' פרק
לולב הגזול והביאו הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות גזל לולב ושיפחו דמים הוא חייב
לו וכו' הרי מבואר דכל שקנאו אצ"ג מחייב לפרוע דמיו להגזול קרינן ביה
לכס דמה מחייב לפרוע דמים הוא דמיו לו כחוב בעלמ' . גם שני דרכיו האחר' לא
לא ניתנו ליאמר כלל בכוונת הא"ח ז"ל והר"ן ז"ל מפני שלא ראה דברי הא"ח
במקומו בספרו רק מה שהביא בשמו מרן ז"ל בב"י הוא שגרס לו לכתוב בישוב
דבריו לכל הכי ג' הישובים . אבל הרוא' דברי הא"ח במקומו בספרו ירא' שלא

ריני דברים הפוסלים בד' מינים קלז

ביתנו צאמר כלל הכי ישובי . והילך לשון הא"ח בה' לולב דקי"ד ע"א או' ט'
ולולב הגזול והגנוב נ"כ יש שפוסלין אותו כל ז' משום מזו' הד"ב וכן דעת
הרמב"ן ז"ל מיהו דוקא לגזול ולגנוב עצמו כל ז' ולאחרים ביום ראשון אבל
לאחרים בשאר הימים כשר והטעם דלא קפדינן אלכס . וכתב הרי"ט אל
אשכנזי ז"ל וטעם פסול לולב הגזול דכתי' לכם משלכם ועוד משום מזו' הד"ב
ולטעם ראשון איני פסול אל יום א' בלבד ולטעם שני פסול כל ז' ימים דכתי'
שוכח גזל בעולה ודין הוא שיכחוף אף בשל דברייהם שלא יהא מזכיר עון להתפשט
והכתו' רומ' וצ"ע בדרך וכו' מיהו אינו פסול מן הטעמי' האו' אל בגזול ונטלו
קודם שקבלו כגון שלא היה בו אל יאוש כדי שאינו קונה אבל כל שקבלו
לגופו קודם גטילת מצוה בין ביאוש ושינוי רשות בין שינוי מעש' וכיוצא בו
שאינו חייב להתזיר אל דמיו הרי הוא כשר לבתחלה דאי משום לכס הרי הוא
שלו ואע"פ שלא פרע דמיו הרי הוא כלוקח שלא פרע דמים שהדבר נקנה לו
לגמרי' לכל דבר . ואי משום מזו' הד"ב לא אמרו אל כשהמזו' סייע' בעבירה
שבקדוש' המזו' הוא קונה אותו והוליו מרשות גזול כגון שהיה יאוש כדי
שאינו קונה וכשהקדישו למצותו הרי הוא כאלו מכרו והו"ל השתא ע"י המצוה
יאוש ושינוי רשות שהוא קונה ולפיכך אין לרצון לשם . אבל כל שאין המצוה
מסייע' בקנין ואינו מויליתו מרשו' הגזול אינו פסול לקרבן ולא למצוה אע"פ
שים בידו של זה עביר' ה"ו כשאר עבירות שבידו כאלו גזל חפץ שאינו פוסלו
ממצוה זו ואין צוה משום מזו' הד"ב עכ"ל הרב ז"ל . ויש מכשירין בשאר הימים
אף להגזול עצמו בדאמרי' בגמ' מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול עכ"ל הס' א"ח
ז"ל . אשר מדבריו אתה רוא' סתירת כל הג' דרכי' שכתב הר' מהר"ש ן' חביב
ז"ל ביישוב דעתו וכוונתו של הא"ח ז"ל . דאי דרכו הראשון ליתא כיון שקבלו
האחר מיהא קנין גמור ביאוש ושינוי רשות אע"ג דחייב לפרוע הדמים קרינן
בזה לכס דאין הדמים אל חוב עליו כלוקח דבר ולא פרע הדמים וכמ"ס הא"ח
בשם הרמב"ם ז"ל . ואי דרכו השני דס"ל להא"ח דר"ה ס"ל כשמוא דביו"ט צ' לא
הייס למזו' הד"ב אבל ביו"ט א' אפי' קניי' ביאוש ושינוי רשות חשיב ליה מזו'
הד"ב כיון דבאיסור' אתי לידיו ור"ה דאמר לאוונכרי דמהני יאוש ושינוי רשות
היינו לצורך יו"ט שני אבל ביו"ט א' דהיא מזו' דאוריית' אפי' איב' יאוש
ושינוי רשות פסול משום מזו' הד"ב . הא גמי ליתא שהרי סיים בפירוש הא"ח
מלתא בטעמא דאבל לאחרים בשאר ימים כשר משום דלא קפדינן אלכס . אשר
מבואר מזה דטעמא דגם לאחרים ביום א' אינו כשר הוי משום דביום א'
קפדינן אלכס . גם שכתב בשם הריטב"א דכשקבלו ביאוש ושינוי רשות קודם
המצוה ליבא משום מצוה הד"ב גמי אפילו להגנוב והגזול עצמו . וכן מ"ס
בדרכו הג' לפרש בכוונת דברי הא"ח במ"ס אבל לאחרים כשר בשאר הימים
דרצ"ל אבל להפוסקים אחרים כשר הגזול והגנוב בשאר הימים אפילו להגנוב
והגזול עצמו וזהו נ"ל אמת בהבנת הא"ח ושפלא בעיניו על מרן בש"ע דנראה
דלא הבין כן בהבנת הא"ח . הנה אתה רואה שאין פי' זה של הרב ז"ל
בהבנת אבל אחרים וכו' אמת שהרי כתב הא"ח מיהו דוקא להגנוב והגזול
עצמו כל ז' ולאחרים ביום א' אבל לאחרים בשאר הימים כשר וכו' אשר בדבריו
אלו להורות נתן בפירוש דאחרים פירושו שהם נתנו הגזול לאחר וכמו שהבין

דיני דברים הפוסלים בד' מינים

מזן ו"ל וסבר' זו דהפוסקים אחרים דס"ל דבשאר הימים אפילו להגזלן ולהנצב
מנמו כשר בתבו הא"ח אח"כ בסוף דבריו אחר דברי הריטב"א ו"ל בשם יש
מכשירין בשאר הימים אפילו להנצב והגזלן עצמו כדאמרי בגמרא מתוך שיוצא
בשאלובו' וכ"כ בכל בו הלכות לולב דפ"ג ע"ב בהא"ח רק שצכל בו לא
הביא צין הדברים לדברי הריטב"א בהא"ח באופן דכל הני תלתי ישובי דכתב
הר' ו"ל בישוב דעתו וכוונתו של הא"ח ו"ל איכס מן הישוב ולא ניתנו ליאמר
כלל. והמנ"א ו"ל כתב דל"ל דמיירי לפני יאוש דלאחר יאוש קניי' ביאוש ושינוי
רשות ושלכם קרינן ביה אלא מיירי לפני יאוש ואפ"ה לאחרים לא הוי מצוה
הפ"ב וכן משמע ברש"י ד"ל שכת' אפילו יאוש קני' הוי מצוה הפ"ב ואפ"ה
לאחרים לא הוי מצוה הפ"ב. אבל במלחמו' משמע דלפני יאוש אפילו לאחרים
הוי מהפ"ב כיון' דלא קניא עדין וכן משמע בגמ' גבי אוונכרי דקאמר דליהוי
יאוש ושינוי רשות ע"ס. ולכן אין להקל ע"ב. גם מדברי מהרשד"ם ו"ל בא"ח
סי' כ"א כראה דדעתו לפרש דברי הא"ח דמיירי בקודם יאוש. דליכא אלא
שגוי רשו'. והר' מהר"מ ו' חביב ו"ל שם הביא דברי מהרשד"ם וכתב ע"ד דגם
זה קשה בעיניו דא"כ אמאי כשר לאחר דיו"ט ב' הרי ליכא יאוש אלא שינוי
רשות ול"ע ע"ב. וזהו שקשה גם על המנ"א דכתב דמיירי לפני יאוש ואפ"ה
לא הוי מצוה הפ"ב. ומ"ס דכן משמע ברש"י ד"ל אין שום משמעות מדברי
רש"י דגם בלא יאוש לא הוי מצוה הפ"ב לאחרים דרש"י בלאחר יאוש הוא
דכתב דהוי מצוה הפ"ב דוקא להגזלן עצמו אבל לא לאחריו. והלכנו ו"ל כתב
להאי סברא דהא"ח וז"ל וי"א דלא נפסל גבו ונזול אלא לגזלן ולגזלן עצמו
דלגבי ידיה הו"ל מצוה הפ"ב טפי. אבל לאחרים שמכרו לו או נתנו לו להנצב
בשר דהו"ל יאוש ושינוי רשות. מיהו גם האחרים לא יברכו עליהם ביום ראשון
שהוא ראורייתא שאין זה שלכם. ודוקא הכא הואיל והוא עצמו דגזל אלא
שקבאו ע"י יאוש ושינוי רשות או משעה. אבל כשאין המין עצמו נגזל אלא
שהקרקע שהוא גדל בה היא גזולה ביד הגוי והאחריו לא היה בעולם כשגזל
הקרק' לפיכך סגי בשקולל' הגוי והוא קונה אותו ממנו דהו"ל יאוש וגידול ושינוי
רשות שקבא' בהם וז"ע מורו שמדרכין עליו אפילו ביום ראשון ע"כ. הכה
שהלכנו ו"ל מפרש לדברי הא"ח בלאחר יאוש דאיכא גבי האחרים שקבאוהו
מהגזלן ביאוש ושינוי רשות ואפ"ה ביום ראשון אין גם האחרים יוצאין בו שאין
זה לכם. והא דר"ה דא"ל לאוונכרי ליגזו איננהו כי הוי דליהוי יאוש בדיניהו
ושינוי רשות בדיניהו. אלא דלאחרים כשר אפילו ליום ראשון מטעמ' דקניניהו
ביאוש ושינוי רשות. כתב דהיה לכ"ע הוא משום דמיירי בשאין המין עצמו
נגזל אלא שהקרקע שהוא גדל בה היא גזולה ביד הגוי והאחריו לא היה בעולם
כשגזל הקרקע לפיכך סגי בשקוללה הגוי והוא קונ' אותו ממנו דהו"ל יאוש
וגידול ושינוי רשות שקבא' בהם. ולי אי"ס נעיר גם דברי הלכנו ו"ל איכס
מחזורים דמאחר שהאחרים קבאוהו ביאוש ושינוי רשות אמאי לא מיקרי גדייהו
לכם. ואי משום דאע"ג דקבאוהו כיון דלרכינן לפרוע דמיו להנגזל ולא
פרעו לא מיקרי לכם וכמו שכ"כ הר' מהר"מ ו' חביב ו"ל בישובו הראשון.
כבר כתבתי לעיל דהא ליתא דאין הדמי' אף מוב עליו כחוב בעלמ' וכיון שקבאו
ביאוש ושינוי רשות שלו הוא ושלכם קרינן ביה אע"ג דמחויב לפרוע דמיו
ובמ"ס

דיני דברים הפוסלים בר' מינים קדח

וכמ"ש הא"ח בפס הריטב"א . ועוד דא"כ גם כשהיא דר"ה באונכרי דכ"פ הלבוש דמיקרי לכס גבי האחרים לפי שקנאוהו ביאוש וגידול ושינוי רשות . מאי מהני טפי הגידול כיון דסוף סוף חייב לפרוש הדמים דהא ודאי שהגידול אינו פוטרו מפריעת שדמים טפי מיאוש ושינוי רשות . ואי משום דכשהיא דר"ה באונכרי לא הוי אלא ספק גזל וליכא פריעת דמים וכמ"ש הר' מהר"מ ן' חביב ז"ל בישבוב הראשון . א"כ אמאי הולך הלבוש לטעמא דגידול כלל . ועוד אבי תמה על עיקרא דהאי חילוקא דכתי' הלבוש ז"ל בין כשהמין עצמו נגזל להיא דאונכרי דאין המין עצמו נגזל אלא שהקרקע שהוא גדל בה היא גזולה ביד הגוי והאחרון לא היה בעולם כשנגזל הקרקע . ה' אף שהאחרון לא היה כשנגזל הקרקע מ"מ כיון שנגזל הקרקע וקרקע אינה נגזלת והיא לעולם בחזקת בעלים . א"כ גם מה שגדל בה אה"כ היא של בעל הקרקע ובחזקת בעל הקרקע הוא עומד וגדל בה וכי קוצצו הגוי הו"ל גזולו עתה להאחרון מבעל הקרקע ולא שייך כלל למימר דקנאו ביאוש וגידול כיון דגידולו הוא בקרקע גזול' וקרקע אינה נגזלת . ומיהו לזה יש ליישב קללת דבריו כמו שכתוב לקמן או' . ומ"מ אין דברי הלבוש ז"ל מחורין לי מהאמור לעיל . כי על כן המחזור בעיני בדעתו וכוונתו של הא"ח הוא מה שכתבו מהרשד"ם והמג"א ז"ל דמיירי קודם יאוש דליכא גבי האחרים רק שינוי רשות בלא יאוש ולכן אין יוצאין בו גם האחרים ביום ראשון דבעינן לכס . אבל לשאר הימים דאין טעם פיסול דגזל בהן משום לכס אלא טעם פיסולו בהן הוי משום מצוה הב"ב . דוקא להנכב והגזולן עצמו פסול לפי דכשהם יוצאין בו הרי המצוה מסייע' להוציאו מרשות הגזולן לרשות ההקדש וגמלא דע"ז המצו' איכא השינוי רשות מיהא דהוא מקלת מהקנין ולהכי הו"ל שפיר מצו' הב"ב גביהו . משא"כ לגבי האחרים דהשינוי רשות מהגזולן לרשותו הוא בא בלתי סיוע המצוה שהרי כשמכרוהו או נתנוהו לו להאחר הוי מיד השינוי רשות קודם עשייתו של האחר מצותו בו וליכא גביה האחר שום דכבוד דמצוה הב"ב כלל כיון דאין המצוה עושה שום סיוע בשום קנין כלל . ומשום לכס לא קפדינן בשאר הימים ולכן שפיר הוא כשר לאחרים בשאר הימים . וג"ל דהיינו מאי דמיתתי הא"ח בתוך דבריו בין הדבקים אחר שכתב סדרת הפוסלין גזול ונכב להנכב והגזולן עצמו כל ז' הימים ולאחרים כשר בשאר הימים לדברי הריטב"א ז"ל והיינו משום דהריטב"א ז"ל כתב וביאר דלא חשיב מצוה הב"ב אלא כשהמצוה מסייע' בקנין להוציאו מרשות הגזולן . וא"כ לפ"ז ה"ט דלאחרים כשר בשאר הימים אע"ג דליכא יאוש משום דכיון דהשינוי רשות דהוא מקלת מהקנין הוא בא גבי האחרים קודם קיום המצוה ליכא גביהו משום מצו' הב"ב כג"ל ברור ונכון בדעתו וכוונתו של הא"ח ז"ל . ודלא כהר' מהר"מ ן' חביב ז"ל שהקט' על מהרשד"ם דסוכר דהא"ח מיירי בלא יאוש והכי דבריו כל"ע ככתוב לעיל . גם הר' מהר"י נדון ז"ל בס' נט מקושר בתוספי הראש דף קכ"ה ע"א וב' הסכים למה שהקט' הר' מהר"מ ן' חביב ז"ל למהרשד"ם ודחה גם הוא בזה גם לדברי המג"א שכ' בדברי מהרשד"ם . וכתב דהמחזור בעיניו בדעת הא"ח הוא מ"מ מהר"מ ן' חביב ז"ל בישבוב הראשון לחלק בין ודאי גזל לספק גזל . וכבר כתבתי לדחות כל ישובי הר' ז"ל בטיב טעם

דיני דברים הפוסלים בר' מינים

זרעת וכתבנו דברי הא"ת אשר מדבריו יוצא גדולה סתירה לכל ישובי הר' מהר"מ ו' חביב ז"ל. והמחזור בעיני הוא מ"ס מהרשד"ס והמג"א ז"ל דהא"ת מיירי בלא יאוש ומאי דמקשו עלה הרבני מהר"ע ו' חביב ז"ל אשר המסכ"ס עמו הר' מהר"י כבון ז"ל לאו קושיא היא כדכתיבגא וברירגא והוא ברור. ולענין דינא מיהא אין להקל כיון שהרמב"ן בס' המלחמו' כתב דבלא יאוש גם לאחר' הוא מכו' הכ"ב כיון דלא קניי' עדיין וכמ"ס המג"א. אלא שמה שסיים המג"א דכן משמ' בגמ' גבי אוונכרי דקאמר דליהוי יאוש ושינוי רשות. לא הכנתי דבריו ז"ל דהתם קאמר הכי משום שיכאוו בו גם ביום ראשון דבעינן לכס. אבל לשאר היומי' איבא למימ' דאפי' בלא יאוש כשר לאחרים כהא"ת ז"ל דלאחרים גם בלא יאוש ליכא משום מצוה הכ"ב כדבתי' לעיל.

ח' כיון דכל הד' מינים פסולין בגבול וגזול. משום זה יש לזהר שלא יקצוץ הישרא בעצמו אחד מד' מינין שבלולב לצורך לולבו דקרקע אונה כגולת וסתם נכרים גזולי קרקע הם ויבא בגזילה לידו. אלא יקצצנו נכרים ויקנה מהם. ואין חילוק בין ארץ ישראל או חוצה לארץ. מור"ס בהנה"ה. הכי איתא בגמ' דסוכ' ד"ל בסוגי' דא"ל ר"ה להנ"י אוונכרי וכו' כתבתי לעי' בריש או' הקוד': משתמיות דברי מור"ס ז"ל משמע דבכל מקום סתם גזיל גזולי שדות ניכחו. אבל רבי' ירוחם ז"ל כתיב ח' ח"ג כתב וז"ל במקום שסתם גזיל גזולין שדות ישראל אין לקנות מהם שום אחד מד' המינים מגוי אלא"כ חתכו הגוי וכתבו לישראל דאע"ג דקרקע איכ' כגולת ולא מתיאש ממנה שירותיה כגולין ומתיאשי' הפעלי' מהם הלכך כשיחתכו הגוי' הו"ל יאוש בעלי' ביד הגוי ושינוי רשות ביד ישראל וקני' אבל אם חתכו הישרא בעצמו פסול לאותו ישראל דהו"ל יאוש כד' ואינו קונה כלום שאינו קונה לבדו אבל אם נתנו הישרא החותכו לישראל אחר מותר לישראל האחר דהו"ל יאוש ושינוי רשות ביד ישראל השני. אבל במקום שסתם גזיל לא יגזלו שדות ישראל אין לחוס לכל זה וזלתי אם ידוע בודאי שהשדה גזולה פ"ב. ועיין לקמן בסמוך.

י' הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור ז"ל לא הוכירו דין זה דר"ה דאמר לאוונכרי שלא יקצצו הם בעצמם הא' מד' מינים. ותמה עליהם הט"ו ז"ל לקמן סי' תרס"ד סק"ו אחי' לא הביאורו להאי מומר' דר"ה כיון דלית בה מחלוקת. ולכן כתב דהפוסקי' ס"ל דרפ הונא לא אמרם אלא בבבל דר"ה היה שם והיו שם רוב יהודים והזחוק שם נכרים מסתמא בגולנים על השדות. אבל במקומו' אחרים אין חוששין לזה. ואע"ג דכתב רמ"א לעיל בקוצן לסכך הסוכה שלא יקצן ישראל לסכך הסוכ' אלא יתן לגכרי' לקצוץ והוא מדרשו' מהרי"ל כ"ל שאין זה אלא ממד' חסידה' לא מצד הדין ע"כ. והנ"י מ"ס דמהרי"ל ומורם שהביאו לעיל בקוצן לסכך אינו אלא מחדת חסידות הרוא' דברי מהרי"ל ירא' דמזהיר מצד הדין לא מחדת חסידה' בעלמ'. גם מורם ז"ל ממ"ס כאן גבי ד' מינים בלשון זה ומשום זה יש לזהר וכו' ולא כתב וטוב לזהר וכו' מוכח דמצד הדין יש לזהר בזה לא מחדת חסידות בעלמ'. גם מ"ס דהפוסקים שלא פסקוהו ס"ל דר"ה לא אמרם אלא בבבל דר"ה היה שם והיו שם רוב יהודים וכו'. אין זה מן היסוד להפוסקים שהשיטתו כיון דעכ"פ שייך שימאל מקום שרובו יהודים והגזיל דלשם מוחזקים לגולנים על השדות או שייך שימאל לעתיד באיזה זמן ובאיזה

דיני דברים הפוסלים בד' מינים קלט

ובאיוה מקומו' שרובם שם יהודים והגוים גזולי שדות כמו שהיה בדבול בזמן ר"ה היה להם להפוסקי' לפסוק דין זה ולמימר דמקום שרוב ששדות הם של ישראל וסתם גוים דעם גזולי' שדותיה' לא יקנון ישראל בעצמו א' מד' המיני' וכו' וכמו שכ"כ רבינו ירוחם ז"ל נתני' ח' ח"ג וז"ל במקום שסתם גוים גזולי' שדות ישראל אין לקנו' מהם שום א' מד' המינים מנוי וכו' כתבתי דבריו לעיל בא' הקודם . הרי שרבי' ירוחם פסקו להא' דר"ה וכתבו כלשון הכו' והיינו משום דשייך ושייך שיהיה או שעתיד להיות מקומו' כמו שהיה בדבול בזמן ר"ה ועל כן צריך הפוסק לפסוק לדין זה עכ"פ . והנה הסמ"ג ז"ל בעשין קל"ג בהלכו' תרומות ומעשרות כתב וז"ל וזו היא תקנה גדולה לדריס בא"י בזמן הזה ליקח מתבואת הגוי אחר שנגמר כי אפי' מתבואות ישראל אין שם חיוב לא מדרכנו לרכנו דר"י ושל גוי פטור לגמרי ואין להחמיר ולומר שגוים גזולי קרקע הם וקרקע אינה גזולה שהרי קנאם בכיכוש . ואע"ג דחיישי' בפרק לולב הגזול בענין הושענא יש לחלק שהיו ישראל מרובים והיו להם קרקעות והיו גזולי ומאכסין מהם וגם היו הגוים יותר אנשים ממה שהם עכשיו ע"כ . הנה שהסמ"ג כתב כהאי חלוק' דכתב הט"ז ז"ל דבזמן ההוא היו בדבול ישראל מרובי' וגם היו הגוים או שם יותר אנשים ממה שהם עכשיו . וזו כל זה הביא הסמ"ג גופי' בעשין מ"ד בהלכו' לולב להא' דר"ה דאמר לאונכרי דמוכרי אסא מנוי לא תגזו אתון וכו' אע"פ שאין דרכו של הסמ"ג להעלו' על הפרו רק הדיני' השיי' והמלוויים בזמן הזה . והיינו משום דאע"ג דקושטא הכי הוה דבזמן הזה בא"י וכן בדבול אין ישראל מרובים שם וגם הגוים דלשם בזמן הזה אינם אנשים כמותם שהיו בזמן ר"ה . מ"מ שייך שיהיה בעולם איזו מקומות אחרות שגם בזמן הזה יש בהם מרובים ויש להם שדות והגוים שלשם אנשים כאשר היה זה מקדם קדמת' בא"י ובדבול ושייך בהן לדין זה דר"ה . וכן כמי אפי' בא"י ובדבול ושאר מקומות שלעת עתה בזמן הזה אין בהן ישראל מרובים וגם הגוים אינם אנשים . שייך שלעתיד יתרבו בהן תושבי ישראל מרובי' ויקנו להם שדות ויהיו הגוים אנשים ויגזלו מהם ויהא שייך בהם דין זה דר"ה כמלא מקדם בזמן ר"ה . ולהכי הביאו הסמ"ג ז"ל להאי דינא דר"ה ללמדיכו דין זה דכ"מ גם בזמן הזה אם ימלא בעולם איזו מקומות כמו שהיה בדבול בזמן ר"ה . וכן גם אם לעתיד יהיו גם בא"י ובדבול ושאר מקומו' כמו שהיה מקדם בזמן ר"ה . וכמו שכ"כ רבינו ירוחם ז"ל כאמור . וא"כ גם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור ז"ל היה להם להביאו לדין זה דר"ה מטעם זה . כי על פי הבא"ר חני תמה על הרב שער המלך ז"ל שהביא בח"פ פ"א מה גזולה הלכ' ב' דף ה' ע"ד למה שתמה הט"ז על כל הפוסקי' הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור ז"ל שהשמיטו מימרא זו דר"ה וכתב וז"ל ואכני מאתתי להסמ"ג ז"ל הלכו' תרומות עשין קל"ג שכתב משם ספר התרומה וז"ל וזו היא תקנה גדולה לדריס בא"י בזה"ז וכו' יע"ש ונראה שלזה היתה דעת הפוסקים שהשמיטו דין זה ככ"ל ע"כ . ולי אי"ש צעיר אחר המחילה דבמציאתו זו שמא בהסמ"ג בהלכות תרומות בשם ספר התרומ' לא העלה ארובה ומרפא לתמיהתו של הט"ז ז"ל דלא ניתן ליאמר כלל שמפני כן ישמיטוהו הפוסקים ז"ל דעכ"פ היו זריכי' להביאו בפסקיהם וכמו שכן עש' הסמ"ג גופיה שהביאו ומטעמא דבתיבנא . ואחריו כן מאתתי רבינו להרב

דיני דברים הפוסלים בד' מינים

להרצ ב"ח ז"ל בתשובה הלא היא בס' שו"ת גאוני בתראי סימן כ"ד שגם הוא ז"ל כתב דמדהשמיטוהו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ושאר פוסקי' ולא הזכירוהו למימרא זו דר"ה גראה להדיא דס' כדברי ס' התרומה וסמ"ג דדין זה נשתנה בזמנינו מאחר שאין לישראל קרקעו במקדס ומסתמא אין לחוש שגויס גזולין שדות הם זה מזה מאחר דיש ביניהם משפט ומוציא גזילה כדאיתא בגיטין פרק הניזקין כיון דאיכא בי דואר ולא אויל קביל אימור אחולי אחולי ע"כ . ולי אי"ש נציר אין זה מן הישוב כלל למה שהשמיטוהו כל הני פוסקים ז"ל וכאמור . והגם שהביא שם הרב"ח ז"ל לדברי הסמ"ג דהביא בה' לולב למימר דר"ה וכתב לפרש דבריו במ"ף ובכאן מצינו חלוק בין גזל גוי לגזל ישראל ואחר ספי' דבריו כתב וכל זה כתב הסמ"ג לפי זמן התלמוד גאלו לזה"ו כבר כתב בה' תרומו' שאין לחוש אצילו משדה של גוי ע"כ . לדידי אחר המחילה אין דבריו בזה מחוררין כלל דכיון דידוע שהסמ"ג אין דרכו בשום מקום בספרו להביא דבר שאינו גסו בזה"ו . למאי הלכתא הביא למימר' זו דר"ה ולא עוד אלא שהוסיף בה' רברים שבכאן מצינו חלוק בין גזל גוי לגזל ישראל כיון דלא שייך דין זה אלא בזמן התלמוד ומאי דהוה הוה . אלא הדבר ברור דשייך ושייך דין זה דר"ה בכל זמן דאף שבה' תרומות כתב דבא"י בזה"ו ליבא למיחא להאי חששא דר"ה . מ"מ אפשר שיש בעולם באיוו מקומות אחרים גם עתה כמו שהיה מקדם בא"י ובבל וגם אפי' בא"י ובבבל שייך שיהיה לעתיד גם בהם באשר היה מקדם קדמתא בזמן ר"ה ומס"ט הוצרך הסמ"ג להביא למימר' דר"ה וכמו שכ"כ גם רבינו ירוחם ז"ל וכדכתיבנא וזה ברור . באופן דהא ודאי שצדין התמיהא קיימת על כל הפוסקי' הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור ז"ל איך ולמה השמיטוהו להאי מימר' דר"ה כיון דעכ"פ צריך הוא להס' להביאו בפסקיהם וכאמור . ומטעם זה נמי אויל לה מ"ס עוד הרב"ח דס' להפוסקי' דמסתמ' אין לחוש שהגויס גזולין שדות זה מזה מאחר דיש ביניהם משפט וכו' וכדאמרי' בגיטין פרק הניזקין וכו' . וכ"כ גם הגאון פני יהושע ז"ל בשיתו בחי' לסוכ' ליישב אמאי השמיטוהו הפוסקי' הכו' להא דר"ה לגמרי משום דמשמע להו דכולא מלת' דר"ה לאו מדינא איירי דהא מסקינן בגיטין דף מ"ה דאמר רב יוסף אין אנפרות בבבל כיון דאיכא בי דואר ולא ביל אחולי אחיל . וא"כ הך מילתא דר"ה אינו לא ענה טובה לאונכרי כיון דאפשר למיעבד בהיתרא ולמיחא מיהא בעי שמיא יבא שום אדם ויערער שהקרקע שלו והו"ל למפרע מזה הכ"כ ולא יבא י"ח ע"כ . וכ"כ גם הרב חק יעקב ז"ל סי' תנ"ד סק"ו וז"ל ולע"ד עיקר טעם הפוסקי' מהא דאמרי' בגיטין אין דין אנפרות בבבל ופי' הפוסקי' כיון שיש גופטים ודין המלכו' ולא תבעו אחולי אחלי' לגבי' ולא הוי גזל כלל ומותר ליקח אף שאין דין יאוש בקרקעות במבואר להדיא ברמב"ם פ"ו מה' גזילה ובח"מ סי' של"ו ע"כ . ולי אי"ש נציר אחרי בקשת המחילה מקדשי כבודם של הרבנים הכ"ח והחק יעקב והפני יהושע ז"ל אין זה מן הישוב כלל דאדרבה ממאי דאמר ר' יוסף אין דין אנפרות בבבל מבואר דבאחר מקומות חזן מבבל יש דין אנפרות והיינו משום דלא בכל המקומות יש גופטים שדנים ומוליאן מיד הגוי והיינו דהרמב"ם שם בה' גזילה בתחל' כתב כותי בעל זרוע שאנס בכני ישראל וירד לתוך שדהו וכו' אין הבעלים יכולין להוציאו מיד הלוקח .

דיני דברים האפסלים בד' בינים קמ

במד"א כשהודו הפעלים שאמת טען הכותי . וכן אם היה שם מלך או שר באותו מקום שיכול לכופ את הכותי שמכר לדין ולא תדעו העלוי מן הכותי וכו' . וכ"כ בטור וש"ע ח"מ סי' של"ו . הרי שכתבו במד"א במקום שהיה שם מלך או שר וכו' אשר מבואר דלא כל כל המקומות שאין שמוכרח להיות שם מלך או שר שיכול לכופ את הכותי עד שמפני כן הוצרכו הרמב"ם והטור והש"ע למיכתב שם ולממיר במד"א וכו' . וא"כ כ"ש דהו"ל להפוסקי להביא כאן לענין מלות הד' מינין למימרא זו דר"ה כיון דשייך ושייך שיהיו מקומו' שאין בהם מלך או שר שיכול לכופ את הכותי . ובזה נ"ל דאע"ג דר"ה צדצל היה וצדצל לא היה גם בזמנו דין אנפרות . אפ"ה אמר להו לאוונכרי כי זכיתו אסא מגוי וכו' ומדינא קאמר להו ולא משום טעם טובה בעלמ' כמו"ס הפכ"י ז"ל . והיינו משום דהיה ידוע לר"ה דהאוונכרי שהם הסוחרים שנשתחררים וכלל שנה מציאים הד' מינים למכור היו הולכים להביאם מארצות אחרות שהם חוץ ממלכות צדל אשר באותם המקומו' יש דין אנפרות . ועל אותן המקומות שהולכי' האוונכרי לשם להביא מהם הד' מינים א"ל ר"ה דכי זכיתו אסא מגוי לשם ליגזו איכסו וכו' . אבל צדצל גופה כיון שאין שם דין אנפרות לא הוהיר ר"ה עליה לאוונכרי אפי' משום טעם טובה . והר' חק יעקב ז"ל שם כתב להוכיח דע"כ ר"ה רק משום חששא דחוק' ומשום חומר' דמכרה בעלמ' החמיר בזה . דאל"כ למה צוה ר"ה דוקא לענין הוסענא דמכרה ולא בשאר כל הדברים שלוקחין מהם ליתלם ותו כד מקשה הש"ס וליגזו אוונכרי גופייהו . מה מקשה דהלל ר"ה צוה איך יעשו לכתחלה ואיך יורה להם לעשות גזל . אלא ודאי דאין כאן גזל כלל רק משום חומרא דמכרה מהמירינן . ובכל זה נראה' ששנה הט"ו סי' תרס"ד סק"ו דהדין שהוא גזל גמור לכך מקש' מהא דהגזל בתרא בזה דרב אשי וכו' . ולא הרגיש בסתירה הסוגיא זו עלמ' דמוכח דלאו גזל הוא כלל רק חומרא דמכרה בעלמ' כמו שכתבתי ע"כ . והנה מה שהכריח בראשונ' דאל"כ למה צוה ר"ה דוקא לענין הוסענא דמכרה ולא בשאר כל הדברים שלוקחין מהם ליתלם . אפי"ש צעיר דאי מהא לאו מוכרח הוא שכבר כתבנו דכל עיקר מאי דהוהיר ר"ה לאוונכרי אינו לא לפי שהאוונכרי היו מציאים האסא ממקומות דאיכס ממלכו' צדל דאילו מה שהוא תחת ממשלת מלכות צדל ליכא להאי חששא כלל לפי שאין דין אנפרות צדצל שם היה שר ושופט וכופין להכותי צדין וראמור לעיל . ולפ"ז י"ל דלא היו האוונכרי מביאין דבר שיתלם מהמקומות שהם חוץ ממלכות צדל רק האסא שהיה שם באותם המקומות יותר שכיחי ויותר טובים וכשרים מאותן שבמלכות צדל ששם לא היו שכיחי כ"כ והיו צרכין האוונכרי להביאן ממקומו' אחרים שהן מחוץ ממלכות צדל משא"כ כל שאר הדברים שאיכס למכו' והם ליתלם היה הכל מצוי בכל מלכות צדל ולא היו מביאין כלל דבר שיתלם ממקומות אחרו' כי היה הכל מצוי ושכיח טובא צדצל עצמה וצדצל עצמה ליכא למיחס למידי כיון שאין דין אנפרות צדצל . אך מ"ם עוד להוכיח ממאי דמקש' הש"ס וליגזו אוונכרי גופייהו דמה מקש' ואיך יורה להם ר"ה לעשות חיסור גזל לכתחלה . נראה' לכאור' שהיא גדולה הוכח' דע"כ דאיסור גזל מדינ' ליכא ואין דברי ר"ה רק משום חומר' דמכרה בעלמ' . וכ"כ ג"כ הגאון פני יהושע ז"ל שם דמאי קשיא ליה להש"ס הא שפיר קאמר ליהו ר"ה דליגזו איכסו כדי שלא יהיו כגזליו

דיני דברים הפוסלים בדי' מינים

בגזולי' קרקע של ישראל ובמ"ש רש"י להדיא שאם יסתכוהו מן המחבור יהיו בגזולים ואסור לגזול בקרקע של ישראל אף ע"כ דודאי שאין כאן סוס איסור גזול' ממנו דהא דסת' גזול' גזולי' ארעא' כינהו אינן אלא מיעוט' דמיעוט' הוא ומהיכי תיתי ניהוש לה דאפי' את"ל שזה הגזול' בעל הקרק' ממיעוט' הוא אפי' מי ימר שזו הקרקע וזה האילן גזולה בידו . אלא ודאי דעיקר מלתא דר"ה היינו לחומרא בעלמא שאם יבא אדם ויערער הרי הוא למפרע מזה הכ"כ והוי נמי ברכה לבטלה ובזע' בירך ניהא ה' ע"כ . אלא דלדידי אינ"ש נעיר קשה לי דבר זה לומר דאיסור גזול' אינן כאן ושרי אפילו לבתחלה לישראל לחתוך מהמחבור דשדה של גזול' וליכא שום חשש איסור כלל דגזול' במה שחזקו את"ל דסתם גזול' גזולי' ארעא' כינהו . ואפי' לענין מזה יש להחמיר ולמיחש משום חומרא' דמז' כדכתבו הרבנים ה"ח יעקב והפנ"י ז"ל . דהסברא היא שנותנת להפך לחוש טפי להאיסור דגזול' מלמיחש משום חומרא' דמז' . דהא קי"ל דאיסור לאו חומרא' מעשה עד שמכאן זה כדי שלא לבטל מז' עשה דלולב וכיוצא אינו מחוייב לבזבו כל ממנו . ולאו בשביל לא תעש' חייב לבזבו אפי' כל ממנו כמו שכתבנו לעיל בהלכות או בדיני שריף שיחזור אחר הדור מז' או' וא"כ אם אית' דיש לחוש להחמיר משום חומרא' דמז' ולחוש אפי' חשש רחוק דגזול' . כ"ש דיש לחוש לחשש' זו לבתחל' שלא יחתוך הישראל מעצמו מהשדה של גזול' משום חשש איסור' דעבד איסור לאו דגזול' דחמיר מביטול מזות עש' . ואי שרינן ליה לחתוך בעצמו אפי' לבתחל' ולא חיישי' כלל לדילמ' קרקע גזול' היא ועבד הישראל איסור גזול' ממיל' נמי שאין לנו לחוש עוד משום חומרא' דמז' ואי משום דאם יבא מפרער תהא המז' למפרע מז' הכ"ה והכר' שבירך עליה לבטל' . הא כיון דחשש' זו חשש' רחוק' היא כל כך עד שאפי' להאיסור לאו דגזול' לא חיישי' לה אפי' לבתחל' א"כ כ"ש דלא יחשב לו למז' הכ"כ ולא לברכ' לבטל' למפרע כיון דהרי אנו שרינן ליה לחתכו בעצמו ולא חיישי' להאיסור לאו דגזול' למפרע משום דחשש' זה חשש' רחוק רחוק הוא וממילא כי מקיים בה נמי מצוה דברכ' הרי צעת שהוא מקיים' כדינה היא וליכא בה שום עביר' וספי' מכרך ואף אם ימצא אח"כ מערע' כיון דצ"כ אנו מדינ' לית לן למיחש לזה עד שאפי' לבתחל' שרי לן לחתכו ולא חיישי' כלל להאיסור גזול' לא תחשב יקיום המז' ככה"ל למז' הכ"כ וברכת' לבטלה למפרע . באופן דבעיני זר מוזר הדבר לומר שחשש איסור לאו דגזול' ליכא למיחש כלל אפי' לבתחלה . ומשום חומרא' דהמז' אית לן למיחש להחמיר טפי מאיסור' לאו דגזול' כיון דזו בידינו הוא דאיסור' לאו חמיר מביטול מ"ע . ועיין להר' יד מלאכי בכלל העי'ן סי' תקט"ו . אשר על כן בהורמותיהו דההנן הר' חק יעקב והנאון פנ"י ז"ל אמרנו דהדבר ברור דר"ה של ברחק מדינא גמיר' קאמר דדינא הכי הוי דאית לן למיחש דשדה גזולה היא כיון דרוב השדות של המקומו' אשר היו האונכריי הולכים להביא משם האסא היו של ישראל וגם כל הגוים היו מוחזקים לגזולי' שדות ובודאי שאסור לו להישראל לחתוך בעצמו משדה של גזול' לשם משום איסור דשפך גזול' דעבד הישראל כשחתכו ובמ"ש רש"י ז"ל . אלא דאפי' כיון דלא היה מז' אלא למז' זולתי באתם המקומו' הגע' עצמך אם ילכו האונכריי לאותם המקומו' לקנות האסא למז' ולא ירנו הגוים הם לחתוך רק רוצי' שהאונכריי

דיני דברים הפוסלים בד' מינים קמא

בעצמם הם יטריחו לקצץ ואם לאו אינם רואים למכור להם האסא או שהלכו להם הגוים בעלי השדה ואין מוצאי גוים שיחתכו להם והשע' דחוק' וקרוב לימי החג ואם ימתינו עד אשר יבאו הגוי' לחתוך לא יהיה להם להאונכרי עוד זמן להביא לבדל לזמן המז' ויעבור החג ויהיה בני בדל בטיילין מקיום המז'. והנה אילו גם כשהיו חותכין להאסא היתה כשר' וראויה למכור כרא' וראוי דבכה"ג היו מותרים האונכרי לעבור על ספק איסור דגול ולחתוך הם האסא בעצמ' כדי לזכות להרבים של בני בדל וגם האונכרי גופיהו עמהם בקיום המלות עש' של הד' מינים דבכה"ג כיון דבני בדל לא פשעו אמרינן להו לאונכרי שיחטאו בספק איסור גול כדי שיזכו רבים חביריהם בני בדל דהיכא דהחבר לא פשע אומרי' לו לאדם חטא בכדי שיזכה חבירך גמ"ש התום' ובכמה דוכתי ועוד דהכא הוי כדי שיזכו רבים . לא דהכא ליכא למימר הכי משום דאם יחתכו האונכרי אין האסא ראוי' לקיים דה המז' כלל דהיא פסול' משום ספק גול וא"כ כמה שיחתכו האסא האונכרי בעצמם יהיו הם חוטאים ואינם מוכים בחטאם לחביריהם במז' דד' מינים דהרי האסא פסול' משום ספק גול . ולהכי היינו דא"ל ר"ה לאונכרי כי וזיכתו אסא מגוי לא תגזו אתון בשום אופן אף שהגוים לא ירצו למוכרה לכם לא שתגזו אתון לא תגזו לפי שמהא חוטאין בספק גול בלתי שום זכות לחביריכם אלו בני בדל כי האסא תהא פסול' משום ספק גול . ולהכי פריך ליה הש"ס שפיר איך ר"ה אוסר להאונכרי לחתוך הם בעצמם האסא אף כשיהא האופן שאי אפשר שיחתכוהו הגוים משום דיהיו האונכרי חוטאים בחט' דספק גול בלתי זכות לחביריהם שהאסא תהא פסול' משום ספק גול . הא גם כי ליגזוהו אינהו גופיהו איכא זכות לרבים חביריהם שהרי תהי' האסא יאוש בירייהו דידהו וסינוי רשות בידא דידן חביריהם והיא כשרה לזאת דה וא"כ הרי סוף סוף יהיו האונכרי אף כשיחתכוהו הם בעצמם מוכים את חביריה' בני בדל דיהיו בני בדל קובין אותה ביאוש וסינוי רשות וכשר' להם למכור . ומשני דה"כ דכמה שיבאו האונכרי בשביל אחרי' חביריהם בני בדל שפיר מלו לחתוך האסא אפי' הם בעצמם אם לא יהא אפשר לחותכה ע"י גוים . ומה דא"ל ר"ה להאונכרי ללגזו דוקא ע"י גוים ולא הם בעצמם בשום אופן הוא משום ההושענא דהאונכרי גופיהו דלהם עכ"פ אין להם שום תקנה וזכות במז' כשיהיו הם בעצמם חותכין ההושענ' לצורך עצמם דליכא גבייהו רק יאוש בלבד ולא קני ותהא האסא פסול' להם משום ספק גול ויהיו נמצאי' עוברי' על ספק איסור לאו דגול כמה שיחתכוהו בעצמם דהו"ל דחתכותן אותה הם הגוילים אותה מבעל הקרקע ולא יזכו בקיום המז' דהרי תהא האסא פסול' להם עצמם משום שהיא ספק גזולה בירייהו . ככ"ל ברור בכוונת הסוגיא ובכן הוי האי מימרא דר"ה מדיכא שלימא ולא מתורת חומר' דמז' בעלמא ולא שנה שום שניא' הט"ז ז"ל דלא כהרדנים החק יעקב והפני יהושע ז"ל . והכרחא לי אי"ש צעיר לעלות בישוב דעת כל הכי פוטקי' הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור ז"ל שהשמיטוהו להאי דיכא דר"ה ולא הזכירוהו כלל . והוא צמאי דאשכחית מרגייתא טבא להרב הגדול מהרי"מ ז"ל בתשובה ח"א סי' מ"ג שהביא שם להא דהיתא בש"ס ירושלמי ספ"ב דדמאי ופ"ט דשביעית ריב"ל הוה מפקד

דיני דברים הפוסלים בדי מינים

לטליא לא תזדון לי ירק לא מן גינתא דסיסרא קם עמי אליהו זכור לטוב א"ל
 זיל אמר לרבך לית הדא גינתא דסיסרא דיהודאי הות וקטלי' ונסבדי מיניה
 ואי בעית למחמרא לנפשך אישתרי לחברך ע"כ . והביא הרב ז"ל מה שפי' בו
 מהרי"ק ז"ל ודחה פירושו וכתב איהו ז"ל לפרשו וז"ל ולע"ד נראה שכך הוא
 פירושו שריב"ל הוה ס"ל דיש קנין לגוי בא"י להפקיעו מידי שביעית והיה מתיר
 לעצמו ליקח ירק מן הגוים אחר הדיעור לא שהיה חושש לומר דשמא שום
 קרקע שביד הגוים אנסו הישראל ולקחיהו ממנו שהיה מכוי באותו זמן שהיו
 אובסין ונוזלין קרקעות ישראל ובהנך מודה ריב"ל דאין להם קנין דקרקע אינה
 גנוזת ולכך היה מזה שאל יקחו ירק לא מגנתא דסיסרא דהיה סבור שאלתו
 הגוי לא היה אכס וירושא היתה לו מאבותיו . ואמר לו אליהו זכור לטוב לית
 הדא גנתא דסיסרא דיהודאי הוה וקטליה ונסבדי מיניה א"כ אף לפי דעתו
 דסבור יש קנין חסור . לכך אמר לו אי בעית מחמרא אנפשך שאלה מדקדק
 שלא ליקח פסתם גוים שאלה חושש שמא גזילה שזו לפי דעתך דיש קנין .
 חומרא יתירא היא לחוש לגזל דאחזוקי איסורא לא מחזיקין וחוקה שכל מה
 שהוא צידו שלו הוא שקנה בדמים מישראל או מן המלך שכבש את הארץ דכיוצא
 הוי קנין בדמים ולא שהוא גזל צידו ויתר טוב הוא שתחמיר על עצמך ואשתוי
 לחברך ולא תקנה כל עיקר מן הגוי דאין קנין לגוי בא"י ע"כ . הכה לך מבואר
 מהאי עובדא דהס"ס ירושלמי לפי מאי דפירש' הר' הגדול מהרי"ט ז"ל דגם
 ריב"ל כך הוה ס"ל דבמקום דשתם גוים גזולי ארעא כינהל יש לחוש שלא
 לקנות מהם פירות בשביעית . ובר"ה דס"ס דילן דחייש הכי לענין מנא' דהר'
 מינים . וא"ל אליהו זכור לטוב דחומרא יתירא היא לחוש לגזילה דאחזוקי
 איסורא לא מחזיקין וחוקש שכל מה שצידו שלו הוא שקנה בדמים מישראל וכו'
 ולא שהוא גזל צידו . ולפי זה איכא למימר דה"ט דכל הפוסקי' הוי"ק והרמב"ם
 והרא"ם והטור ז"ל דלא פסקו להאי מימרא דר"ה משום דבס"ס ירוש' הכו' איתא
 דגם ריב"ל הוה ס"ל כר"ה וא"ל אליהו זכור לטוב דאין לחוש לזה כלל . וכיון
 דאליהו זכור לטוב א"ל הכי לריב"ל דמדינא אין לחוש כלל לזה אפי' לחומרא
 בעלמ' דחומרא יתירא היא נקטו כל הגוי פוסקים ז"ל הכי כדא"ל אליהו זכור
 לטוב לריב"ל . ולהכי השמיטוהו להא דר"ה ולאן אליבא דהלכת' היא שכבר
 הורה אליהו זכור לטוב לריב"ל דליכא למיחש כלל לזה . כנ"ל בישוב דעת
 הפוסקי' הכו' ז"ל :

וי"א לפום דיהטא נראה דאין ידעין דהגוי הזה הוא נטע גנה זו יכול ישראל
 לקנץ דאף דהקרקע גזולה מ"מ מה שזרע בה הוא שלו וכמ"ס התום ב"ה
 די"ג ע"א ד"ה לא קציר בכרי דאע"ג דירוש' להם מאבותיהם מ"מ יש לו כמה
 שזרע אף אכן כמי נימא דגנה זו שנטעה גוי זה הגם דקרקע גזולה היא צידו
 מ"מ יש לו כמה שזרע והורעי' שלו . וא"כ יכול ישראל לקנץ ממנה . אך ראיתי
 לרבינו שאריבו מהר"י ואבי זל"ה בדרשותיו פר' קרח שכתב דהרמב"ם בתפ
 הא דקציר בכרי ס"ל דלא כהתום' וסובר דסוגין פלגין דהדייהו ונקיט כסוגיא
 דע"ז ודחה סוגיית ר"ה עש"ב . וכפי זה יש להחמיר . הר' חיד"א ז"ל בצרכ"י .
 והנה לפי סדרת התום' היה אפשר קצת ליישב דברי הלכות כהנתי דצריז לעיל
 או' דכשאין המין בעלמו גזול לא שסקרקע שהוא גדל בה היא גזולה ציד

דיני דברים הפוסלים בד מינים קמב

הגוי והאתרוג לא היה בעולם כשנולד הקרקע לפיכך סגי כשקולצה הגוי והוא קונה אותה ממנו דהו"ל יאוש ונידול וסיכוי רשות שקנא' דהן וכ"ע מודו שמכריזין עליו אפי' ביום א' ע"כ. והויכח פליה עס אגן בעניניהן דכיון דהקרקע היא גזולה א"כ כי גדל האתרוג בה אה"כ איך יקנהו בנידול שהרי גם מה שגדל בה היא של בעל הקרקע. אך לפי דברי התוס' יש ליישב קצת דכוונתו שחילן של האתרוג בעצמו לא היה בטוע בהקרקע כשנולדה לא שגוי זה אחר שגילה בטע בה החילן ולהכי אמרי' דהוא קוב' האתרוג בנידול כיון שהוא בטעו בצרוף יאוש וסיכוי רשות. אבל בנידול בלבד ס"ל להלבוש דאין להגוי צמה שדע' כדע' התוס' לא כדעת הרמב"ם. רק דמועיל מיהא לצרפו עס היאוש והסיכוי רשות. אבל כד דייקין שפיר אין זה מן הישוב לדברי הלבוש ו"ל וכמוכן ואין להאריך :

י"ב אם יש לו להגוי שטר בעש"ג דהוא קנה שדה זו. מותר לישראל לקצץ משדה זו לכתחלה. כן כתב הרדב"ז ו"ל בחדשות ח"ב סי' תקי"ד דהתיר לישראל לקצץ במקומו מזדוהיהם של נכרים ושהכי עבד משה בכל יום וסיה טעמו דכיון דבעל הקרקע יש לו שטר בערכאותיהם ומלכא אחר מאן דאית ליה דסקא ליכול ארעא דיכא דמלכותא דיכא ונמכא' הקרקע שלו. והרב מהר"א יס"א ו"ל בשו"ת קול אליהו ח"א בא"ח סי' מ"ב קרא ערעור על דברי הרדב"ז וטעמו הגוי דאטו מלכא אחר הכי שכל מי שיש בידו שטר אפילו שלא כדיון יהיה שלו. לא אמר מלכא לא שכל הקונה קרקע אפי' כדיון ובהלכ' ופרע דמי הקרקע כל שאין בידו שטר זה עשוי ע"י השופט אין כאן קבין. אבל אם בא לידו שלא כדיון לא גזר המלך שיהא שלו ע"פ שטר העשוי ע"י השופט. ועוד שהרי כת' הה"מ ו"ל פכ"ז מה' מכיר' דשטרות העולים בעש"ג שחתומים בהן גויים פסולין ולא אמרי' דיכא דמלכות' דיכא משום דאין בזה תועלת למלך ואינו לא בין אדם לחבירו. למדנו מדבריו דכל כה"ג לית ביה דיכא דמלכות' דיכא ואם באנו להסיר בזה משום דקי"ל דשטרי מקח וממכר ושט"ח הבעי' בעש"ג וחזותיהם גויים כשרים. גריכין ג"כ כל חוקותיו ומשפטיו שיהן הקונים המצות בפניהם וסיקו ידועי' דלא מקבלי שוחדא וכמ"ס הפוסקים. ואין הספק יכולה לדבר שאפי' גזל אותו כיון שיש בידו שטר העשוי ע"י השופט דעש"ג הרי הוא שלו. דליתא דבעינן כתיבת המעות בפני הערכאות וכתבו לפיכך פרע פלוני כו"ך מצות בעד הקרקע פלוני ואם לא היה כן הרי הוא בחרם הנזכר. ואם דרך זה השטר הוא ליכתב בו שקבל דמיו בו בין קבל בין לא קבל זו קשה מן הראשונ' דהרי מלת' דפשיט' היא דשטר זה פסול שהרי מתבאר מזה דמקבלי שוחדא ומעיד' עדות שקר. ותו דבלא"ה הדבר ידוע דאו השופט' אשר בערי טורקיא"ה מפורסמי' הם דמקבלי שוחדא וכיון שידועים ומחזקים דמקבלי שוחד' פשיטא דהקרקע הרי היא בידו בתורת גזל ואין בשטר ההוא דין שטר כלל ועיקר. אם דהרדב"ז עצמו כתב בלשונות הרמב"ם דמנהג מקומו כך הוא לסמוך אמ"ד דאע"פ שאין בהם כל התנאים הגוי' כשרים ע"פ ע"כ. ודברי הרב קול אליהו ו"ל כראין נכונים ונכוחים בטעמם גם הרב בכה"ג ו"ל כתב שהרדב"ז פתסו' כתב במקום הזה אין כאן בית מיוחד ולא ראינו ולא שמענו מימינו מי שהקפיד על זה וסיים עלה הכה"ג ועיין בהריב"ף סי'

דני דברים הצוטלרים בר מינים

סי' רע"ג ופה תירוי"א מנהגינו להזכיר על זה ע"כ. ועיין מה שכתבתי לעיל בהלכו' סוכ' דייכי סוכה גזולה ושאלה או' בשם ס' תניא ובמ"ס שם על דבריו. ועיין לקמן בסמוך :

י"ג אפי' לרבינו יוא"ל דחושש גם בזמן הזה לסתם גוים גזולי ארעתא ניבחו. לא אחר לישראל לקצוץ בעצמו לא משה שביד הגוי אבל אם ישראל קנה שדה מגוי מותר להישראל לקצוץ ממנו מאחר שברור הוא שהישראל אינו גזול וקנה הקרקע בערכאותיהם כמנהג א"כ שלו היא מן הדין בין דייכי ישראל בין דייכיהם דאי משום דהקרקע היא גזולה מישראל מימים קדמונים הלא קנאם בכיבוש. ואי משום שהגוי המוכר גזלה מיד גוי לאחר כיבוש ומכרה לישראל ואית ביה משום מזו' הב"ב. להא ודאי. לא חיישינן מאחר שהם כתבוהו בערכאותיהם א"כ קנא' דייכיהם מדינא דמלכות' דיבא. ותדע דאל"כ לא מצאנו ידינו ורגלינו שאנו דרים בבתי שקונים מגוים וקופעין בהן מזוזה ולא חיישינן למזו' הב"ב ואצ"ל שאין שם שינוי רשות. לא ודאי מאחר שהישראל עצמו אינו גזול אין כאן שום איסור. הילכך אין לאסור אלא משה גוי. וכן ירא' מדברי הנאונים שהעתיקו דברי רבי' יואל הלוי שהזכירו בדבריהם שדה גוי משמע דוקא שדה גוי דאל"כ הו"ל להשמיענו אפי' בשדה ישראל ומכ"ס בשדה גוי. לא ודאי דאין איסור אלא בשדה גוי מטעמא דפרי' וכן מבואר בסמ"ג בהלכו' לולב שכת' וז"ל א"ר הונא להנהו דמוצני אסא וכו' ובכאן מצינו חילוק בין גזל גוי לגזל ישראל עכ"ל. וכוונתו שר"ה לא חייש אלא לשמא הקרקע היא של ישראל ואנאסוהו גוים כפי' רש"י אבל לא חיישינן כלל שמא אנאסוהו מיד גוים שאילו היה חושש אף מגוים א"כ למה הזכיר ר"ה על הקונים מן הגוים ולא הזכיר גם על הקונים מישראל דשמא הקרקע היתה של גוים ואנאסוהו מידם ומכרוהו לישראל. לא ודאי דבכאן מצינו חילוק בין גזל של גוי לגזל ישראל כלומר שאצ"ל דבעלמ' קי"ל דאין חילוק דייכיהם דאף גזל גוי אסור כמו של ישראל. אבל בנדון זה יש חילוק והיינו מטעם שכתבתי דדוקא בשם לחוש לגזל ישראל החמירו בדבר מפני שאם הגוי גזלה מישראל וקרקע אינו בגזלת אסור לישראל לקוץ הערבה בעצמו אבל בשאין לחוש לגזל ישראל כגון קרקע שהיא תחת יד ישראל דפודאי אילו היתה של ישראל מתחלה ואנאסוהו גוים ממנו לא היה עולם על דעת שום בר ישראל לירד לתוכו ואין כאן שום חשש אלא לשמא גזלה המוכר מיד גוי אין להחמיר לישראל מלקוץ הערבה מפני שמאחר שהגוי מעלה וכתבה בערכאותי' קנא' הישראל מידו דייכיהם ואע"פ שהיתה גזול' מיד גוי דכופ' יש חילוק בין גזל גוי לגזל ישראל. וכל זה כתב הסמ"ג לפי זמן התלמוד דלא לזה"ל כבר כת' בה' תרומו' שאין לחוש אפי' משה של גוי. ומ"מ אנו למדין מדעת הסמ"ג שיש לחלק בין שדה של גוי לבין שדה של ישראל לפי זמן התלמוד. וממילא לפי דעת רבינו יואל הלוי שמקיים דין התלמוד אף בזה"ל. ג"כ יש לחלק בין שדה גוי לשדה ישראל וכדפרי' וזה ברור לכל מבין. הר' ב"ח ז"ל בתשו' שכתב' תתראי סי' כ"ד. אבל הלבוש ז"ל כתב דאפי' הם גדילים בקרק' שלו שידוע שמיד גוי באה לידו. או ליד אבותיו חיישינן ולריך שיכית' לגוי לקוצה ויקנהו ממנו ביאוש ושינוי רשות. ע"כ והא ודאי דכשבא קרקע זה מיד הגוי לידו של הישראל או ליד אבותיו כתבה לישראל בערכאותיהם

דיני דברים הפוסלים בד' מינים קמו

וכן כ"ל אי"ם זעיר עיקר דלר' יואל כיון שהוא חושש לשמא הגוי גולה א"כ כי מכר' לישראל נמי לא קנא' הישראל דהרי הקרקע בחזקת בעליה עומדת ואי משום דכתבה לו הגוי בערכאו' כפר כתבתי לעיל באו' הקוד' שב"כ הדדב"ז אפי' בשדה גוי ויפה ערער עליו הר' קול אליהו . ומ"ש הר' ב"ח ראה והוכח לדבריו דתדע דהכי הוא דאל"כ לא מלאנו ידינו ורגלינו שאנו דרים בבתיים קבועים מגויים וקובעין בהם מוזה ואלא חיישי' למאן' הב"ב ואע"ג שאין שם שינוי רשות וכו' . אחר המחיל' דבריו בזה נפלאו ממני דהא קי"ל דסוכה גולה כשר' מטעמ' דקרקע אינה נגזלת והו"ל שאול' וכתב הר"ן דכיון דקרקע אינ' נגזלת והוי כשאול' גם משום מצות הב"ב ליכ' כיון דאין הקרקע קבוי' לו בנגזלתו דאין קרקע נגזלת וכן פסקו כל הפוסקים' . וא"כ מה"ט גופיה שפיר אנו קובעין מוזה בהבתי' שאנו קובי' מהגויים ולא הוי מאן' הב"ב משום דכיון דקרקע אינ' נגזלת ואינ' קבועה להגזלן כלל הו"ל כשאול' כמו בסוכ' גזול' וזה ברור . משא"כ לחתוך מפירותיה הגדלו' בה דהם נגזלים . באופן שדברי הרב"ח ז"ל בהוכחתו פלוו נפלאו ממני . גם מה שכתב שכן ירא' מהגאונים' שהעתיקו דברי ר' יואל הלוי ז"ל והזכירו בדבריהם' שדה גוי וכו' . הא נמי לא שמי' מתיא כלל דהואיל ורבי יואל הלוי כתב שדה גוי משום דמסתמא רוב השדות וכמעט כולם הם תחת יד גוים בזה"ז ואין לישראל שדות . לכן כתבו גם הגאונים שבאו אחריו שדה גוי וכיון דטעמ' דשדה גוי הוי משום דסתם גוים גזלי ארעתא כינהו ושם' הם גזולי' בידיה' או ביד אבותי' מקדם קדמת' וכמ"ש רבי' יואל בדבריו מוכה ממילא כפקא דה"ה שאם קנה ישראל שדה מגוי דינו כשדה של גוי דהד טעמ' ליהו . גם מ"ש שכן מבואר בסמ"ג שכת' ובכאן מצינו חילוק בין גזל גוי לגזל ישראל . אחר המחיל' אין הבכתי ופירושו בדברי הסמ"ג מחזור כלל והרא"ם בתוספותיו פירש דבריו בענין אחר גם בביאור הר' אייזיק שטיין ז"ל פי' דבריו בענין אחר . באופן שדברי הרב"ח ז"ל בזה לא כהירו לי ולכן כ"ל עיקר כהלבוש ז"ל :

י"ג מור"ם ז"ל דקדק בלשוננו וכתב שלא יקוצץ הישראל בעצמו לצורך לולבו . כתב לצורך לולבו לאפוקי אם לצורך לולב של אחר הוא מביא שרי דהוי יאוש ושינוי רשות שכן אית' להדיא בגמ' ונמצא דאפי' ביום א' של סוכו' שרי ואפי' לכתחל' כרא' דאין להקפיד . וכן לעיל בסו' תרל"ז ס"ג בהגהה כראה דאין להקפיד לכתחל' באם אין גזלו בעצמו . עטרת זקנים . וכ"כ הט"ז סי' תרס"ד . וכ"כ המג"א בסו' זה וכ"כ רי"ו :

י"ד אם דדיעבד קנאו הישראל בעצמו כ"ל דכשר ומברך עליהו דמספק לא חיישינן לגזלה . ומי שגזל ע"י כדוש מלחמה קניא כדאית' בגיטין דל"ח . מג"א . אבל הר"ב מהר"י נכון ז"ל בס' גט מקושר בביאורו לתוספי הרא"ם דקכ"ח ע"ב כתב דבקוצץ הישראל בעצמו טפי עדיף ליטלו בלא ב"ה דברכות אינם מעכבו' משא"כ בדרכ' דנכנס בספק ברכ' לבטלה :

ט"ו כתב הסמ"ג אסור לזלזל אחריו . ושאר מאן' שהנכרים מוכרים עכ"ל . כלומר שצריך ליתן להם יותר מכדי דמיהם כפסי' ל"ט ס"ז . מג"א :
ט"ז וכן שאול פסול ביו' ראשון משום דבעינן לכס . ש"ע . והמודד הנא' מלולבו של חבירו . חו מלולבו של עצמו אינו יואל בו ביו' ראשון דלא הוי שלכם .
הרשב"א

דיני דברים הפוסלים בדי' מינים

הרשב"א תשמ"ו תשמ"ז . מורס דהנה"ס :

אפילו קטן דחייב במצות ד' מינים מדרבנן . אין לתת לו דיומא קמא לולב
בשאל דביון דדיומא קמא הוי לגדולי מן התורה כל דתקון רבנן לחנך
בעין דאוריית' תיקון דבעינן לכס ולא שאל . וכן מוכח מדברי הרמ"ס פרק
לולב הגזול אמתני' דאין אדם יוצא י"ח ביו"ט א' בלולבו של חבירו . הרב
חיד"א ו"ל בדברי סי' תרכ"ז או"י א' בשם הר"ב בתי כסוכה ככ"י . ומ"ס דכן
מוכח מדברי הרמ"ס . אינו מוכרח ובמ"ס הר' חיד"א שם סי' תרכ"ח אות ו' .
ואינו אי"ס לצי- מלאתי בס' תניא בענין אחרון דקב"ה ע"ב שכתב בפי' בשם
בעל העטור וז"ל קטן היודע לנענע חייב בלולב ירושלמי לא אחרו בקטן אלא
למנכו במצות כתב בעל הדברות ו"ל ומסתברא שיוצא בלולבו של חבירו ע"כ .
קרי שכת' בפי' בעה"ע ו"ל דקטן יוצא בלולבו של חבירו . והיינו אפי' ביום א'
דאילו ביו"ט שני ס"ל לבשה"ע הביאו שם בס' תניא לעיל בענין לולב דקב"א
דיום ע"ב דאפי' גדול יוצא ביו"ט שני אפי' בגזול מתוך שיוצא בשאל . ועיין
מה שכתבתי עוד לקמן בדיוכי לולב ביו"ט ראשון או' :

י"ח מורס הנהא מלולבו של חבירו דאינו יוצא בו ביום א' דלא הוי לכס
דפסקו מור"ס . גם מרן ו"ל ביו"ד ס"ס רכ"א פסקו ולא הביא שם חולק
עליה . והנה הרשב"א בח"א סי' תשמ"ו כתב טעמו וגימיקו דבמורס הנהא
מחבירו ונתן לו לולבו דלא יצא בו משום דביום א' בעינן לכס ולא משל איסורי
הנאה והכא כיון שבא לידו אסור כדמש' בנדרים ככרי עליך ונתנה לו במתכ'
אסור ואינו קנוי לו לשום דבר ואם קידש בו את האשה אינה מקודשת וכשאר
איסורי הנאה דמו וכו' ע"כ . אבל הר' מהר"א ישרא ו"ל בשו"ת קול אליהו ח"ב
ביו"ד סי' ה' כתב דאין סברא זו של הרשב"א ו"ל מוסבס ואדרבה רוב בנין
ורוב מינין הסכימו בהפך שהרי בנדרים דמ"ז ע"א גבי האומר לבני קונס שאי
אתה נהנה לי בחייו ובמותו ואם מת לא ירשנו כתב עלה הר"ן ו"ל דלאו למימר
דבין דנכסים הללו אסורים לו לא יזכה בהם דהא תנן בפ' הגזול ויתן לבני
וכו' לא ודאי זכה בגוף הנכסים אלא דאינו רשאי ליהנות מהם וכו' יע"ש .
ובנדריו כתבו רבים ונכבדים הוכיחו דבריהם בטובה מקובלת בפ' הגזול
קמא . והרשב"א ו"ל לטעמיה איוול דכתב גם שם דלא זכה כלל בגוף הנכסים
ואפי' אם נתנם לו אינו במתנה והוצאו דבריו בסיט' מקובלת שם וכ"כ
הרשב"א בחי' לנדרים שם . אך לדעת רוב בנין ורוב בנין דסברי שא"ס
שאחרן עליו וזכה הוא בגוף הנכסים הוא הדין גמי אם נתנם לו במתנה
שהרי בת' הרשב"א דאפי' נתנם לו אינו במתנה לא זכה בה . אמא מתנה
עדיק טפי לזכות בה מירושא וקאמר דאפי' מתנה לא זכה בה . ומינה דלדעת
הסוברים דגוף הנכסי' שלו באמת אינו . כ"ש אם נתנם במתנה אע"ג דאסורי'
לו בהנאה מ"מ גוף הנכסי' זכה בהן ומלכס קרינן ביה ונפיק ידי חובתי' .
ולכן תמה הר' על מרן ו"ל דלפוס מאי דאשיק ארצתי' גב' דדברי הר"ן ו"ל
שבפ' הסותפין הנו"ס מוסבמים איך פסק לתשוב' זו של הרשב"א גבי לולב .
וכתב ועוד דאדרבה ממקום שבא הרשב"א ו"ל מההיא דככרי עליך יש מקום
ללמוד דאם נתן לו במתנה דבר שאסור עליו ה"ל זכה אלא דאסור ליהנות
ממנו . דהרי אמר' ההם ככרי עליך ונתנו לו במתנה מהו בכרי ו"ל כי אית'
בדשות'

דיני דברים הפוסלים בד מינים קבד

ברשותי' הוא דאסור או דילמא עילויה שויתי' הקדש . מבואר הדבר דבשנתנו לו במתנה זכה בו ואלו הוא דאל"כ מאי קא מצעי' ליה בכרי קאמר כי אית' ברשותי' דהא כיון דאסרו עליו אינו זוכה בו וגמלא עדין ככרו הוא . אללא ודאי דס"ל דאע"ג דאסרו עליו כשנתנו לו במתנה זכה בו ואינו ככרו וזו ראייה מפורשת לפי קוצר שכלי והעל' הר' ז"ל לפ"ו להדת כיתנה דבמודר הנאה מחבירו ונתן לו לולבו במתנה ע"מ להחזיר יוצא בו י"ח דהא זכה בו ואלו הוא ואי משום דאינו יכול ליהנות ממנו מה שיוצא בו לא מיקרי הנאה דמכות לאו ליהנות ניתנו . ואי משום דצעינן בלולב היתר אכילה . כיון דאיכ' היתר אכילה לאחרני שפיר דמי כנודע דאינו כשאר איסורי' הנא' שאסורי' לכל ישראל . והנה מה שכתב באחרונה דאדרב' ממקו' שבא הרשב"א ז"ל מההיא דככרי עליך יש מקום ללמוד דאם נתן לו במתנה דבר שאסור עליו ה"ו זכה בו וכו' וסיים עלה דהיא ראייה מפורשת . אומר אבי דבהא לא דק מר כלל דהצעי' היא אי כיון דאמר בכרי עליך כוונתו דה"ק כל זמן דהוא בכרי דהוא ברשותו אסרו עליו איכל אס ירצה להוציא מרשותי' וליתנ' לו במתנה לא אסרו עליו בעת שנתנו ומקנהו לו וגמלא דבעת שהוא בותנו לידו מיד נסתלק הכבר מרשותו של בעל הכבר וזכה בו המקבל שהרי לא הדירו מן הכבר אללא כל זמן שיהא ככרו וגמלא דבעת קנייתו וזכייתו בהכבר מיד המדיר שמקנהו לו לאו בכבר שאסור עליו בעת זכייתו בו הוא זוכה ולכן שפיר זוכה בו . משא"כ לבגד דפשיט לה דגם בעת שיתנהו לו במתנ' אסרו דעליך קאמר דהיינו דשויתיה הקדש עליו לכן כי נתנו לו לא זכה בו כלל כיון דאסרו עליו אף כשיתנהו לו במתנ' וכיון דגם כשיתנהו לו במתנ' אסרו עליו נמלא דבשע' שהוא בותנו לו במתנ' הוא מקנ' לו איסור הנא' ולא זכה בו כלל וה פשוט . אף מאי דמיייתי ממש"ס הר"ן והכי קמאי דמביאס בשיט' מקובלת דבריו נכוחים ומוכרחי' דלדעתם דלא ירסנו היינו שהוא אסור לו ליהנות מהס אללא מ"מ וזכה בגוף הכבס' וא"כ נרא' דס"ל דהמודר הנא' מחבירו ונתן לו מתנה זכה הנכיר בהמתנ' לא דאסור לו ליהנות ממנה וא"כ לדידהו דינא הוי דהמודר הנאה מחבירו ונתן לו לולבו יוצא בו דשפיר קרינן בו לכס וב"כ הר' מחנה אפר' ז"ל בה' זכיה מההפקד ד"ל והביא ראיות לסבר' הר"ן ז"ל ע"ס . והרשב"א דכת' דלא יצא דלא זכה בו כיון דאסור עליו לשיטת' אע"פ . והכין מפורש בדברי הרשב"א ז"ל בה' דסי' ר"ב שסס כתב להאי דינא דהמודר הנאה מחבירו ונתן לו לולבו דלא יצא והאריך שם בתסו' בזה ובכלל דבריו כתב וזי תימא דאיסור הנא' דמחמת מדיר בהנאתו דוקא הוא דנאס' עליו אללא גופו קנוי לו ונפק' מינה שאס קיקש בו את האשה מקודשת וכן יכול הוא ליתנו לאחר ואחר שנזנן ממנו חייב בתשלומין והלכך אף כאן ולקחתם לכם קרינן ביה ואי משום הנאתו מנות לאו ליהנות ניתנו . הא ליתא דהא תני בס' הגזול דק"ח ע"כ האומר לצנו קוגס שאת נהנה לי וכו' בחי' ונמותו אס מת לא ירסנו . ואם איתא אמאי לא ירסנו אע"פ שהוא עצמו א"א לו ליהנות מנכסיו מ"מ וזכה בירושתו ונתן לכל מי שירצה וכו' והא דנתן בסיפא דההיא מתני' בפרק הגזול דק"ט ע"א ויתן לבנו ולחמיו ולזה ובע"ה באים ונפרעי' ממנו לאו חנינה קאי לא אמדיר ובמתני' דאינן בין המודר דל"ג דקתני שוקל לו את שקלו ופורע לו

דיני דברים הפוסלים בדיני מינים

לוי חובו וכו' זכר פירש' הראב"ד ז"ל במקום בפי' הגזול וא"ל לפרשה אנדר דא"כ מאי לא ירשנו דקתני הא ודאי יורשו כיון דנותן לכל מי שירצה ופירש בו את חובו וכו' ע"כ. הנה שהרשב"א הרגיש בעצמו מהיהא דפי' הגזול דבחייו ובמותו לא ירשנו וממאי דקתני דסיפ' ונותנו לזכו וכו' דמוכח מזה דזוכה בגוף הנכסים ומיכה דכלולב מיקרי לכס. ודחי לה דהתם לאו אנדר קאי אלא המודר. ומיכה ממילא דלהר"ן ולהכי קמאי שהביאם בשיט' מקובצת בפי' הגזול דמפרישי לה בנידר ושהנידר יש לו זכיה בגוף הנכסי'. דינא הוי לרידסו דהמודר הכא מחבירו ונתן לו לזלצו דיוצא בו אפי' ביום ראשון דקני ליה לגופי' ולכס קרינן ביה וכמ"ס הר"מ מח"א וזה קול אליהו ז"ל. ואנן בעניותין במקום אחר כתבנו בזה באורך. וכאן אין מקום להאריך. ולענין דינא מיהא נ"ל דיש להחמיר כיון דלהרשב"א והראב"ד ז"ל לא זכה בו כלל הנידר ולא קרינן ביה שלכס וכן הוא דעת גדול אחד בדורו של הרשב"א הובאו דבריו בתשו' הרשב"א ח"ד שם שכתב לו כאשר כתבת כן כרא' נעיני ולא הן דברי' שנאמרו למשה מסיני. שהמודר הנאה מחבירו יוצא כלולבו ביום שני ואינו יוצא ביום ראשון מן הטעם ומן הראיות שכתבת ע"כ. ומיהו אם כתנו לו יצא דיעבר. לא שאם ימצא אח"כ לזאת כלולב של אחר שיתנו לו מתנה ע"מ להחזיר צריך לחזור וליטלו אבל לא יבדק עליו כנ"ל. ועיין עוד בסמוך :

י"ט אם אין שם כלולב אחר לא זה של המדיר יוצא בו ביום הראשון המדיר בתחל' ונותנו לאחר במתנה ע"מ להחזיר וזה האחר נותנו להנידר במתנה ע"מ להחזיר ומותר לזאת בו לכתחל'. ואם אין שם האחר לא הוא והמדיר. נותנו המדיר להלולב במקום הפקר והנידר נוטלו וזוכה מן ההפקר ויוצא בו ונותנו להמדיר במתנה. וכדתנן בנדרים בהמדיר הנאתו מחבירו ובא עמו בדרך ואין לחבירו מה יאכל נותנו המדיר לאחר והאחר נותנו להנידר ומותר בו. אם אין שם אחר מניחו המדיר על הסלע והלה נוטלו. ומיכה נמי לנדון דידן :

ך' הא דלפי דעת הר"ן ודעימי' מיקרי לכס ויוצא בו הנידר אפי' ביום א'. ולהרשב"א ודעימי' יוצא בו מיום ראשון ואילך דמכות לאו ליהנו' כתנו. היינו דוקא במקום שאין נמצאים כלולים לקנות ולאו אורחיה דהאי גברא הנידר לקנות אחרות בכל שנה ושנה. אבל אי אורחיה דהאי גברא לקנות בממוניה לולב בכל שנה. אסור לו ליקח לולבו של המדיר דהא מהנהו שמרויח בסיבתו לקנות אחרות וכמ"ס בר"פ אין בין המודר מקום שמשכירין אסור. וה"ה נמי הכא דאסור כיון דהא משתרשי ליה זוזי דהלילב להנידר. הרב קול אליהו ז"ל שם בסוף התשובה :

כ"א ובאוסר לולבו על עצמו. כתב הרשב"א ז"ל דאע"ג דאי בעי מתשיל עליה כיון דהשתא לא איתשיל לא קרינן ביה לכס. דלכ"כ אף באתרוג של תרומ' שנעט' ביד ישראל אמאי לא יצא בו הא אי בעי מתשיל עליו ואנן סתמא תנן של תרומ' טמא' פסול ואי איתא' הו"ל לפרושי דהיינו כשהיא ביד כהן כמ"ס בפ' כל שעה והכהנים בחלה ובתרומ' ע"כ. ותמה עליו הר' מחנה אפרים ז"ל בה' זכיה מן ההפקר ד"ל וכתב שלא הבין ראייתו דהתם בתרומה שאני דאי נמי מתשיל עליה הדרה לטבלה ואינו יוצא בו ע"כ. וכן הקש' ג"כ

דִּינֵי דְבָרִים הַפּוֹטְלִים בְּר מִיָּנִים קָמָה

הר"ב שער אפרים ז"ל בס' ל"מ וזה קול אליהו ז"ל בח"ב בא"ס סי' כתב
 דלאו קושיא היא דכוונת הרשב"א ז"ל דמתסיל עליה וחוזר ומפרש תרומה מן
 פטבור עליו - או דם"ל להרשב"א כהרמב"ן דבשל טגל יוצאין בו ע"כ - ובתשו'
 הרשב"א ח"ד סנדפס מחדש סי' ר"ב הביא בשם גדול אחד בדורו שכתב אליו
 דבאוסר נכסיו או לולבו חני קרוב בעיני שיוצא בו אף ביום ראשון הואיל ואי
 בעי מתסיל עליה וכדקי"ל גבי חלה בפסחים דמ"ה דמוכני הוא ועובר עליה
 בכל יראה ובכל ימצא וכו' - והשיבו הרשב"א בראייתו מהא דשל תרומה טמאה
 פסול ולא אמרי' דיוצא בו משום אי בעי מתסיל - ושוב הרגיש בעצמו בחולשת
 דאיתנו זו ודחאה וז"ל ומיהו יש לומר שאין ראיה מכל לו משום דאי כמי מתסיל
 עליה הו"ל טבל ואין מטלטלין אותו בשבת וכן אין יוצאין באתרוג של טבל -
 ואי אמרת הואיל ואי בעי מתסיל עליה ומפרש עליה ממקום אחר וחזי ליה -
 לא היה דהא אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט ובחלותה שאמרו בעירובין
 דכ"ו ע"ב דתכן התם מערבין לכזיר ביין ולכהן בתרומ' סומכוס אומר בחולין
 ואמרי' עליה בנמ' אלא כזיר ביין לא פליג מ"ט אפשר דמתסיל אכזירותי'
 אתרומ' כמי מתסיל עליה אי מתסיל עליה הדר לטיבלי' ולפרש עלי' ממקום
 אחר סומכוס סבר ליה כרבנן כל דבר שהוא משום שבות גזרו עליה בין
 השמשות - ומ"מ יש לדחות שאין ראיה מחלה שהרי חלת חמץ אסורה לכל
 ואפ"ה אמרי' בה הואיל ומה שאין כן בעלמ' לכל דבר שאין ראוי עכשיו לא
 לו ולא לאחרים לא אמרי' בו הואיל דהא ודאי משמע דאין יוצאין בשל' הקדש
 שלא בפדה ואפ"ה שלא שכתובו במתני' דלולב הגזול כמו שלא שנו את הטבל
 ובעלמ' כמי גבי מזה ועירוב וטילטול שאמרו דבשל' הקדש שלא בפדה אסור
 ולא אמרי' ביה הואיל ומה"ט דאמרו כיון דהשתא לא חזי ליה ולא לאהריני -
 אלא שיש לומר דחלה כמי כיון דאי מתסיל עליה השתא עד שלא תחמץ הוי
 כדידיה ובעיסתו שהחמיכה ועד שלא תחמץ ראויה היא לכהן - ומ"מ עדין כ"ל
 להוכיח מההיא דכל כהנים ולוים כהנין לי דאפי' למ"ד טוב' הנאה ממון
 חסיקנא בפ' בתר' דנדרים דבאין כהנים וכוטלין בע"כ דשויה עילויה כעפרא
 בעלמ' - ואמאי אימא הואיל ואי בעי מתסיל ומזה כמי לאתסולי' כדידיה דמי
 ומיכני קא מיתנהו ומהשתא מתסרא עלייהו וג"ש דאי מתסיל כמאן כהנין מן
 האיסור למפרע - לא ודאי כיון דהשתא לא מתסיל ולא מהביא ליה מידי עפרא
 בעלמ' הוא לדידיה ולא ממוכני' הוא ואפי' לשמא מתסיל לא חיישינן וכו' -
 ויש לומר גם כזה דהיינו כמי טעמא דלא אמרי' ביה הואיל דכיון דאמר כל
 כהנים כהנין לי תרומתו אסור לכל דהא להדיוט לא חזיא לפי איסורו הילכך
 שויה עליה עפרא בעלמ' ולא אמרי' ביה הואיל ולא כדידיה דמיא עכ"ד
 הרשב"א ז"ל - הכה שגדול אחד בדורו כתב אליו דנרא' בעיניו דבאוסר לולבו
 על עצמו יוצא בו אפי' ביום ראשון משום דהואיל ואי בעי מתסיל עלי' והביא
 רא' מחלה בפסח - והרשב"א רצה להשיבו בראיה זו משל תרומה טמאה
 שהביא' בח"א סי' תשמ"ז והרגיש בחולשתה כדפריך פלה הר' מח"א וזה שער
 אפרים - ושליכא למימ' להני תירוטי דתריץ להו לדעתו הר' קול אליהו ז"ל
 דמפרש עליה ממקום אחר - משום דאין מפרשין תרומו' ומעשרות ביו"ט -
 ושוב כדחק לדחות דאיתנו של הגדול בדורו מההיא דחלה ולא עלתה בידו

דיני דברים הפוסלים בר' מינים

ורצה עוד להוסיף דינו מההיא דפ' בתרא דנדרים דקונס כהנים כהנים לי ואף גם זאת אסיק דלאו ראייה היא . והנה כי כן דהרשב"א גופי' צתשו' להגדול בדרו דחה כל ראיותיו שהיה רוצה להביא מהם דלא יבא ביום א' ולא אמרי' הואיל ואי בעי מתשיל . ורצה לדחות ראיותו של הגדול בדרו מההיא דחלה דאמרי' הואיל ואי בעי מתשיל ואסיק שאין דחיותיו דחיות . כרא' וראי דלינא בקטינן כהגדול בדרו דכתב שגרא' בעיניו דבאוס' לולבו על עצמו יוצא בו אפי' ביום ראשון דאמרי' הואיל ואי בעי מתשיל וקרינן ביה השתא נמי לכס . וג"ל ברור דה"ט דמק' ז"ל שפסק בש"ע יו"ד ס"ס רכ"א להא דהרשב"א דבח"א סי' תשמ"ו בהמורד הנאה מחבירו שאינו יוצא בלולבו של המדיר ביום ראשון . ואילו להא דכתב הרשב"א בסי' תשמ"ו באוסר לולבו על עצמו לא פסקו כלל לא בהלכו' נדרים ולא בהלכות לולב . והיינו ודאי משום דעיני קדשו שפיר חזו להכי מילי בתרייתא דהרשב"א צתשובתו להגדול בדרו הנו' אשר בה הדר ביה מר הרשב"א ודחה איהו גופי' ראיותיו . וגם לא עלת' בידו לדחות ראיותו של הגדול בדרו מההיא דחלה דאמרי' הואיל ואי בעי מתשיל עליה וקרינן ביה לכס ויוצא בו אפי' ביום א' . ולכן לא העלהו מק' ז"ל להאי דינא דהרשב"א דסי' תשמ"ו באוסר לולבו על עצמו על שולחנו כלל . דס"ל לדינא בהא כסדרת הגדול בדרו של הרשב"א ז"ל וראיותו מההיא דחלה דאמרי' הואיל ואי בעי מתשיל וקרינן ביה לכס כיון שגם הרשב"א גופיה צתשובתו א הגדול ז"ל הדר ביה מראיותיו וחתר לדחות ראיותו של הגדול מההיא דחלה ולא עלתה בידו . והדבר ברור לי שגם מור"ם והלכות ז"ל שפסקו גם להאי דינא דהרשב"א דסי' תשמ"ו באוסר לולבו על עצמו דלא יבא ביום ראשון אי הוו חזו להכי מילי מעליית' דהגדול בדרו של הרשב"א ז"ל וצתשובתו איו ככו' . היו גם הם פוסקי' דינא אפי' ביום ראשון באוסר לולבו על עצמו מה"ט דאמרי' הואיל ואי בעי מתשיל וקרינן ביה שפיר לכס . ולכן העיקר לדינא דבזה אפי' לכתחלה יוצא בו אפי' ביום ראשון ויכול לדרך עליו נמי . ומיהו הרוצה לחוש להחמיר משום דהרשב"א ז"ל אין ולא ורפי בדידה ושלח לבר' עליו נכון הוא כיון דברכות אינן מעכבות . אבל הרוצה גם לדרך עליו אין מוניחין אותו ככ"ל :

ב"ב דע דנדרים דפ"ה ע"א מסקינן דבאומר קונס כהנים כהנים לי דבאים ונוטלים ממנו תרומתם בעל כרחו דאפי' למ"ד טובת הנאה ממון דינא הכי . וכתב הר"ן שם בשם הרשב"א ז"ל שכתב וז"ל ומהא שמעינן דהאוסר הנאת פירותיו על עצמו יכולים אחרים ליטול אותן בעל כרחו ואינו יכול לעכב אע"פ שיכול לישאל על נדרו כיון דהשת' מיהא הא לא איתשיל . מיהו היכא דאיתשיל חייבין לשלם דכיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו כיון דאיתשיל הויין להו הנך פירי כאלו לא אתסרו עליה מעולם . ואם תאמר ח"כ היאך יטלו הכהני' בע"כ ולמה לא יחשום דילמ' מתשיל ומתהני מדידה . הא לאו קושי' היא דהר' תנן המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמאלו עליה נדרים איב' מקודש' ומשמע שאיב' מקודש' כלל ויכולה ליגשאל לאחר אע"ג דתני' התם הלכ' אלל חכם והתיר לה וכן הוא שהלך אלל חכם והתירו מקודש' אמר אע"ג דמצי מתשיל וחילי קידושין למפרע כל אימת דלא מיתשיל לא הוישי' דילמא

דינו דברים הפוסלים בר' מינים קמו

דילמא מיתשיל - הכא נמי דאם איתשיל עבדי כהנים איסורא למערע כל אימת
 דלא איתשיל לא חיישינן להכי עכ"ל הרשב"א ז"ל - וכתב הר"ן ז"ל על דבריו
 ואינו מסתפק בזה לפי שמעשה שאסרו על עצמו הסקירו וכל שזכה בו אחר קנה
 כזוכה מן ההפקד וואע"פ שאיסור שבו הלך ע"י שלא קנין ממונו של זה אינו
 בטל שאינו מוכא שלא בהפקד ומשום"ה יטלו ע"כ דאי לא ודאי כיון דנדרים
 לאתשולי עלייהו קיימי דמשום"ה מיקרו דבר שיש לו מתירין דפ' הכוזב מן הירק
 דנ"ח חיישינן דילמא מיתשיל וכי תנן אינה מקודש' לא שתהא מותרת לינשא
 לא דיכא קתני ואפי' תימ' נמי דמילת' פסיקת' קתני ה"ט דדידה ליכא למיח'
 דלא מקלקלה כפשה וכו' ע"כ - ושמעינן מהני מילי מעלייתא דהרשב"א ז"ל
 דהאוסר הכאת פירותיו של עצמו ויש בכלל פירותיו פרי אתרוג יכול אחר
 ליטלו ממנו בעל כרחו ויוצא בו י"ח אע"ג דנטלו וגזלו ממנו בעל כרחו לאו
 גזל הוי דכיון דאסרו עליו שויה הפקר וזה האחר שנטלו ממנו אפי' בע"כ
 מהפקרא זכה בו ושליו הוא ויוצא בו אפי' ביום ראשון - ואפי' לכתחלה יכול
 לברך עליו ולזאת בו אע"ג דאי מיתשיל עליה הו"ל גזל ביד האחר למפרע וכמ'
 דלמפרע לא יוצא בו - מ"מ כל אימת דלא איתשיל לא חיישי' לדילמא מיתשיל הרי כתב
 לדעת הרשב"א ז"ל - ולדעת הר"ן ז"ל דס"ל דחיישי' לדילמא מיתשיל הרי כתב
 דמספק' ליה דאפשר דכל דוכה בו קודם דאיתשיל אף אי פתר הכי איתשיל אינו
 חייב זה שנטלו וזכה בו מקודם להחזיר אפי' דמיו דכל שזכה בו זה האחר
 קנאו קנין עול' לגמרי כזכ' מן ההפקד - ואע"ג דהר"ן מספקא ליה בזה ולא
 מילת' פסיקת' אמר לה - מ"מ גם לדידה מכא הא דכהנים כהנים לי דבאים
 הכהנים וכוטלו בע"כ - על כרחינו לומר אחת משתיים או - או דהוה משום
 דאע"ג דאי איתשיל ממוניה הוא למפרע - מ"מ כל אימת דלא איתשיל לא חיישי'
 לדילמא מיתשיל כסבר' הרשב"א ולהכי יכולי' הכהני ליטלו ממנו בע"כ לכתחל -
 ומינה נמי באוסר לולבו או פירותיו דאתרוג על עצמו שיכול אחר ליטול לולבו
 או אתרוגו של זה בע"כ ולברך עליו ולזאת בו לכתחלה - או דה"ט דכהנים
 דבאין וכוטלין בע"כ אע"ג דחיישי' לדילמא מיתשיל לפי שכיון שזכו בו קודם
 דאיתשיל זכו בו לגמרי כשאר זוכה מן ההפקד ואף אי מיתשיל לא פקע זכייתו
 שכה בו זה האחר קודם דאיתשיל ואינו חייב להחזירו דכבר זכה בו מההיא
 שעת' קנין עול' וכדכת' הר"ן ז"ל - ומינה נמי לכדון דידן דוכה בו זכיה גמור'
 לעולם ושפיר מצי לברך עליו ולזאת בו לכתחל' ואפי' ביום ראשון - אף הרי
 כבר כתבתי לעיל באר' הקודם תשובת הרשב"א ז"ל גופי' דבח"ד סי' ר"ב כי שם
 כתב בשם גדול אחד בדורו דחלק עליו במאי דכתב שהאוסר ככסיו או לולבו
 על עצמו דאינו יוצא בו ביומא קמא דלא קרינן ביה שלכם כיון שאסרו בהגא'
 על עצמו ואע"ג דאי בעי מתשיל עליו כיון דהשת' מיהא לא איתשיל לאו ממוני'
 הוא - והגדול בדורו כתב אליו דאין כרא' לו כן אלא דכרא' בעיניו דיוצא בו
 כיון דאי בעי מתשיל עליה וממוני' הוא השתא נמי ממוני' הוא ולכם
 קרינן ביה והביא ראיה מחלה בפסח דאמרי' שעובר עליו בבל ירא' ובבל ימצ'
 מטעמ' דהואיל ואי בעי מתשיל עליה וממוני' הוא - והשיב לו הרשב"א גדולה
 תשוב' ורצה לקיי' דינו דלא אמרי' הכא באסר ככסיו או לולבו על עצמו הואיל
 ואי בעי מתשיל והרגיש בעצמו בחולשת ראייתו ודחאס ורצה לדחות ראייתו

דִּנְיָ דְבָרִים הַפּוֹסְלִים בֵּין מִינִים

שֶׁל הַגָּדוֹל בְּדוּרוֹ מֵהַיָּחַד דְּחָלָה בַּפֶּסֶח וְלֹא עֲלֵת' בִּידוֹ . וּבִאֲחֵרֹב' רָצָה לִקְיִים הוֹרָחְתוּ לֹלֵךְ אֲמֵרִי הוֹאִיל וְאִי בְּעִי מִתְּשִׁיל בְּאֶסֶר נִכְסֵיו עַל עַמּוֹ מִסּוּגִי וּזְכֵּהִים וְלִיּוֹם נִהְיִים לִי דְבָאִים הִכְהֵנִי וְנוֹטְלִין אֶתְהָ מִמֶּנּוּ בַּע"כ אִפְּלוּ לִמ' ד' טוֹבֵת הִנֵּה מִמּוֹן וְלֹא אֲמֵרִי הוֹאִיל וְאִי בְּעִי מִתְּשִׁיל עֲלֵיהּ וּמִמּוּגִי הוּא וְעַבְדִּי הֵנִי בִּהְנִי אִיסוּר' דִּמְתַּחֲבוּ מִדִּידֵיהּ . וְדִחְאוּ דְשִׁאֲנֵי הִכָּא בְּכֵהִנִּים לֹלֵךְ אֲמֵרִי הוֹאִיל וְאִי בְּעִי מִתְּשִׁיל עֲלֵיהּ מִשּׁוּם דְּכִיּוֹן דְּאֲמַר כָּל בְּהֵנִים נִהְנִין לִי תְרוּמָתוֹ אִיסוּר לָכֵל דֵּהָ לִּהְדִּיט לֹא חֲזִי וְלִכְתֵּן כִּמִּי לֹא חֲזִי לְפִי אִיסוּרוֹ הִילֻכְךָ עֻיָּיה עֲלִי עֲפָרָא בַּעֲלָמ' וְלֹא אֲמֵרִי בִּיה הוֹאִיל וְלֹא כְּדִידֵיהּ דְּמִיָּא . וְלִפ"ז הִכָּה מֵה שְׂבַתָּה דְּרַשְׁב"א בְּחִי בִּהְנִי סוּגִי דְּכֵהֵנִי נִהְנִים לִי שֶׁהֵיחַ דְּבָרֵיו הִר"ן ז"ל לְלַמֵּד מִסּוּגִיָּא וּזְמַחָא שְׁמַעֲיָן שֶׁהָאִיסוּר הִכָּתֵּב פִּירוּתֵיו עַל עַמּוֹ דִּיכּוּלִּין אֲחֵרִים לִיטֵלֵם מִמֶּנּוּ בַּע"כ וְלֹא מִנִּי לַעֲבָד אֲב"ש שִׁיכּוֹל לִישָׁאֵל עַל דְּדָרוּ כִּיּוֹן דִּהִשְׁתָּא מִיָּהָ הָא לֹא אִיתְשִׁיל וְכו' . לִיתִי לִהְיִי דִּיכָא לִיכָא לְמִישְׁמַע מֵהָא דְּכֵהִנִּים כֵּהִנִּים נִהְנִין לִי לְאִיסוּר פִּירוּתֵיו עַל עַמּוֹ דְּדוּקָא הִכָּא גְבִי בְּהֵנִים לֹלֵךְ אֲמֵרִי הוֹאִיל וְאִי בְּעִי מִתְּשִׁיל עֲלֵיהּ לְפִי שְׂכִיּוֹן שֶׁאֲמַר כָּל הִכְהֵנִים נִהְנִין לִי תְרוּמָתוֹ אִיסוּר לָכֵל וְכו' מִשָּׁא"כ בְּאִיסוּר פִּירוּתֵיו עַל עַמּוֹ דֵּלֵךְ אִיסוּרֵי לָכֵל אֲמֵרִי בִּיה שְׁפִיר הוֹאִיל וּמִמּוּגִי הוּא וְכִדְאֲמֵרִי גְבִי חָלָה בַּפֶּסֶח כְּדִכְת' הַגָּדוֹל בְּדוּרוֹ כְּכו' . וְלִפ"ז מִי שֶׁאֲסַר לִלְבֹּד אוֹ פִּירוּתֵיו דְּאֲתֵרוּג עַל עַמּוֹ וּבִּי אֲחֵר וְגַבֵּי הִלּוּכָא אוֹ אֲתֵרוּג מִמֶּנּוּ אוֹ שְׁנִטְלוּ מִמֶּנּוּ בַּע"כ הו"ל הִלּוּכָא אוֹ הִאֲתֵרוּג גָּבוּב אוֹ גָּזוּל בִּידוֹ וְאִינוּ יוֹכֵא בּוֹ בִּיּוֹם רִאשׁוֹן לִכ"ע וְגַם בְּשָׂרָא יָמִים אִינוּ יוֹכֵא בּוֹ לִהְרַבָּה מִהַפּוֹסְקִי מִשּׁוּם מִלּוּהֵם הִב"ב וְלִכְתֵּן כּוֹטְלוֹ וְאִינוּ מִבְּרַךְ עֲלֵיו . וְכֵן כ"ל עִיקַר לְדִינָהּ כִּיּוֹן דִּרַשְׁב"א גּוֹפִי' הִדָּר בִּיה בְּתַשּׁוּבָתוֹ הִרְמַת"ה הִנּוּ שֶׁהֵיחַ אֲחֵרוּנָהּ וְסִתֵּר אֶהֱל"ה שֶׁל הוֹנְחָתוֹ הִלּוּ שְׂבַתָּה בְּחִי מִהַסּוּגִיָּא דְּכֵהִנִּים נִהְנִים לִי וְהַגָּדוֹל בְּדוּרוֹ הִבִּיחַ רָאִיהּ מֵהַיָּחַד דְּחָלָה דְּאֲמֵרִין הוֹאִיל וְאִיבְעִי מִתְּשִׁיל וּכְאֲמֹר כְּכ"ל :

ב"ג וְכֵן שֶׁל עִיר הַנִּדְחָת וְשֶׁל אֲשִׁירָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל פֶּסוּל . אֲבָל שֶׁל נִכְרֵי לִכְתְּחָלָה לֹא יִטּוֹל . וְאִם נִטְלָה יוֹכֵא מִיּוֹם רִאשׁוֹן וְאִילָךְ לֹלֵךְ דְּלֹא בְּעִינָן לִכֵּס . ש"ע . וְדוּקָא שֶׁלֹּא נִתְכּוּן לִזְכוּת כּוֹ . אֲבָל אִם נִתְכּוּן לִזְכוּת כּוֹ הוּא לִיה שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאִינוּ יוֹכֵא בּוֹ . וְדוּקָא קוֹדֵם שְׁנִתְבַּטֵּל . אֲבָל אִם נִתְבַּטֵּל בִּיד נִכְרֵי אִפִּי' מִכּוּן לִזְכוּת כּוֹ אֲח"כ יוֹכֵא בְּדִיעַבְד . וְעִינָן לְעִיל סִי' תִּקְפ"ו . מוֹר"ם בִּהְגָּה"ה : ב"ד טַעַם דֵּשֶׁל עִיר הַנִּדְחָת וְדֵשֶׁל אֲשִׁירָה דִּישְׂרָאֵל דִּפְסוּל . מִשּׁוּם דְּלִשְׁרִיפָה קִיּוּמִי וּבִתּוּתִי מִכְתַּת שִׁיעוּרֵיהּ כְּדִאִיתָא בַּש"ס . וְאִפִּי' שֶׁל אֲשִׁירָה שְׁנִטְעוּ וְלִבְסוֹף עֲבָדוּ פֶּסוּל כֵּן מִשְׁמַע בְּתוֹם דְּסוּב' דִּל"ב וְבַע"ז דִּמ"ז . מַג"א : ב"ה וְשֶׁל נִכְרֵי דֵּאִם נִטְלוּ בְּדִיעַבְד יוֹכֵא מִיּוֹם רִאשׁוֹן וְאִילָךְ . אֲב"ג דִּישְׂרָאֵל בְּאִכִּילָה וּבִהֲכָלָה . מ"מ כִּיּוֹן שֶׁאִם נִתְבַּטֵּל מוֹתֵר בְּאִכִּילָה יוֹכֵא בְּדִאִיתָא בְּגַמ' גְּבִי דְמִיָּא . מַג"א :

ב"ו מֵה שְׁסִיִּים מוֹר"ם ז"ל לְעִינָן בְּסִי' תִּקְפ"ו . כּוּוֹנְתוֹ כִּי שֶׁס בְּת' בַּסְעִי' ג' בִּהְגָּה"ה דִּישׁ מִחֲמִירִין דִּאִפִּי' בִּשְׁל נִכְרֵי אִינוּ יוֹכֵא אֲח"כ נִתְבַּטֵּל בַּעֲוִי"ט : ב"ז אִם בִּיטֵל גּוֹי ע"ז שְׁלוּ וְקִידָם לִזֵּה זִכָּה יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁמַשִּׁין . אֲפֶסֶר דִּי"ל בִּזֵּה כִּיּוֹן דְּבִטֵּל הָעִיקָר בְּטִלָּה הִטְפְּלָה וַיֵּשׁ סַמֵּךְ לִזֵּה בִּירוּש' פ"ד דַּע"ז א"ר וְעִירָא כָּל שְׁאִילוֹ מֵאֲלִיהּ בְּטִלָּה יִשְׂרָאֵל וְכו' מִבְּטָלָה וְא"כ הָא דְאֲמֵרִי דֵּאִם נִתְכּוּן הַיִּשְׂרָאֵל

דיני דברים הפוסלים בר' מינים רמז

הישראל לזכות טוב אינה בטלה . היינו דע"ז עזמה אבל במשמין לא היו
 נזכרת שיעורי' כיון שיבטל הגוי הע"ז וממילא בטיילו משמשים . הר' מהר"י
 חנני"ז בהלק"ט ח"ב סי' רי"ו . ותמהני עליו דאיך לא זכר שר דדבר זה מחלוקת
 ישינה היא דלהראב"ד הביאו הר"ן ז"ל ריש פרק לולב הגזול אף לאחר שזכה
 ישראל במשמין וכיטל הגוי אח"כ הע"ז בטילו גם המשמין שזכה בהן הישראל
 קודם לכן ולכן כתב לא הוו המשמין אפי' שזכו בהן ישראל קודם שביטל
 הגוי הע"ז כתותי מוכתת שיעורי' . אבל הר"ן ז"ל כתב על דבריו דאין זה
 ברור דדילמ' כי אמרי' דגוי שביטל ע"ז בטל משמשים דוקא כשהמשמין ברשותו
 אבל משמין שזכה בהן ישראל אפשר שאין להן ביטול לעולם אע"פ שביטל
 גוי הע"ז שלו ע"כ . ומאי דכתב הרב דיש סמך לזה בירוש' פ"ד דע"ז מהא
 דא"ר זעיר' כל שאילו מאיליה בטלה ישראל מבטלה . לא ידענא מאי סמך איכא
 מהני מילי דר' זעירא למשמין שזכה בהן ישראל קודם שביטל גוי הע"ז שאם
 אח"כ ביטל הגוי הע"ז בטילו אף המשמין שזכה בהן ישראל מקודם . דהתם
 בירוש' הכי אמרי' דבר קפרא מלא טבעת בלוי' דע"ז ומחי לחד נכרי קטן
 שירוק עליה דהאי טבעת כדי לבטלה . וקאמר עליה דה"ס ירוש' דהא אמרה
 ע"ז שאבדה ביד ישראל אין לה ביטול לעולם . פי' שהרי טבעת זו מליאה
 מלאו בר קפרא ואפ"ה א"ל להנכרי קטן שיבטלה קודם שתבא לידו של בר קפרא
 ופריך עליה דה"ס ותייעש' בע"ז שהניחוס עובדיה פי' דתנן דע"ז שהניחוס
 עובדיה בשעת שלום בטילה . וא"כ ה"כ טבעת זה כיון שאבדה הנכרי תהא
 בהניחוס עובדיה ותהא בטילה . ואמאי הוצרך בר קפרא שיבטלה הנכרי
 קודם שהוא יגביהנו ותבא לידו . ומשני ר' זעירא כל שאילו מאיליה היא
 בטילה ישראל מבטלה . פי' ע"ז שהניחוס עובדיה שאני שמדעתם הניחוס הילכך
 בטלה מאיליה וישראל מבטלה כלומר ויכול ישראל ליקחה . אבל כל שאילו מאיליה
 אינה בטילה כגון זה שהיא אבדה שאבדה הגוי וסלא מדעת כפלה ממנו
 והניחה . לא בטלה וכשבאת ליד ישראל טוב אין לה ביטול לעולם עיין בפ'י
 פני משה סס . ובכן לא ידעתי סמך מדברי ר' זעירא אלו למשמי ע"ז שזכה
 בה ישראל ואח"כ בטל הגוי הע"ז שלו שיהיו בטלין גם המשמין שכבר היו
 ברשותו של ישראל קודם שביטל הגוי הע"ז שלו . והנה הר"ן ז"ל אע"ג דהבא
 דפר' לולב הגזול כתב על דברי הראב"ד דאין זה ברור וכו' מיהו במס' ע"ז פ'
 ר' ישמעאל עליה דמתכו' ע"ז של גוי אסור' מיד וכו' כתב בפשיטת כדברי
 הראב"ד דאפי' שהמשמין הן ביד ישראל ובטל הגוי הע"ז שלו בטלין הן אנב
 הע"ז דבתרה גרידי וכדתנן בטל ע"ז בטל משמשים וסיים עליה וב"כ הראב"ד
 ע"ש . הנה דמס' הסכימה דעתו בפשיטות גמור לדעת הראב"ד ז"ל . ומרן ז"ל
 ב"ד סי' קפ"ו סעי' י"ג פסק בסתם דגוי שביטל ע"ז בטילו משמשים . ומור"ס
 ז"ל סס בהנהגה כתב דאפי' שביטל' לאחר שזכה הישראל במשמשים בטילו גם
 המשמין . והיינו כדעת הראב"ד והמרדכי בע"ז פר' ר' ישמעאל . אך מ"מ
 מרן ז"ל בש"ע א"ח לעיל בס' תקפ"ו גבי שופר וז"ל סעי' ב' תקע בשופר של
 ע"ז של ישראל לא יבא שאינה בטלה עולמית וכתותי מוכתת שיעורי' . אבל בשל
 ע"ז של גוי וכן במשמשים ע"ז של גוי לא יתקע ואם תקע יבא והיא שלא נתכוון
 לזכות בו אבל אם נתכוון לזכות בו לא יבא דהו"ל ע"ז של ישראל ע"כ . משמע

דיני דברים הפוסלים בדי' מינים

מדבריו דאף במשמשי ע"ז של גוי אם זכה בהן ישראל כתותי מיכתתו שיעורי ולא ינא . וזה כדעת הר"ן ז"ל דכתב דאפשר שבזכה בהן ישראל אם אח"כ בטל הגוי הע"ז לא בטלו משמשים כיון שהמשמשין כבר היו ברשות ישראל קודם שביטל הגוי הע"ז ולהכי הווי ספיר גם המשמשין כשזכה בהן ישראל כתותי מיכתת שיעורי' כמ"ס הר"ן ג"ד שדאב"ד ר"פ לולב הגזול :

ב"ח גנות הצעירים וכיוצא בהם מבתי שמשים . מותר ליטול משם לולב ואף שאר מינים למנוח . ש"ע . ואפי' האילן נטוע לפני הע"ז כל זמן שאין עובדין האילן . (רבינו ירוחם נתי' ח' ח"ג) . מור"ם בהנה"ה . הא דגנות הצעירים כ"כ בב"י בשם ס' א"ח בשם הריטב"א דאינם לא משמשי ע"ז ולא גוי ע"ז ופירותיהם וכל אשר להם מותרים בהנאה :

ב"ט והא דכתב מור"ם בהנה"ה בשם רבי' ירוחם שאפי' האילן הנטוע לפני הע"ז כל זמן שאין עובדין האילן . ז"ל רבי' ירוחם ונ"ל דבזמן הזה שאין משתחוין לאשרה אלא כוטעין אילן לפני ע"ז או בנן ע"ז . שהדקל הנטוע שם לולבו מותר למנו' . דאין זו אשרה דאין משתחוין לה . ואפי' הכיח תחתיה ע"ז דרך מקרה ונטלה אמרי' דאין זו אשרה אסור' . וכל שכן אם חתכו הגוי וכתבו לו לישראל דאין לך ביטול גדול מזה כדאמרי' גבי גרות של ע"ז שכבש הגלח ונתנס לישראל . ואם יש לאסור קצת משום דמאיסי כדאמרי' בע"ז פ' כל הכללים המשתחוה לבהמ' אמה מהו לתכלת וכו' ולא איפסיט' וחוליקן לחומר' משום דמאיסי ה"כ מאיסי . ונ"ל דלא דמי דהכא אינו ע"ז אלא תקרובת ע"ז ע"כ . והנה מה שסיים רי"ז ז"ל דהכא אינו ע"ז ולא תקרובת ע"ז . כרא' ברור דכוונתו לומר דאין כוונתם בנטיעת הדקל שצו' פירות לא לשם ע"ז ולא לשם תקרובת ע"ז ואפי' לנווי הע"ז אין מתכוונין רק כוונתם בנטיעתן אותו לפני הע"ז או בהנן של הע"ז להנאת עצמם כדי ליהנות הם מפירות הדקל דאי לאו הכי לא דנטיעתן אותו אפי' לנוי לא היה רי"ז מתירו לכתחל' ולמימר דלא מאיס שהרי גם בגרות שכבש הגלח ונתכן לישראל איסיק איהו נופי' בה' ע"ז נתי' י"ז ח"ד בשם דבותיו דמאיסי למנוח ושרבו מהר"ן אסמעי' הביא ראיה מההי' דהמשתחו' לבהמ' אמר' מהו לתכלת וכו' . אף הדבר ברור דהכ' כוונתו בזה"ל שאין משתחוין לאשרה לא כוטעין אילן לע"ז כי כוטעין דקל לפני ע"ז או בנן ע"ז אין כוטעין אותו אפי' לשם גוי הע"ז רק להנאת עצמם ליהנות מפירותיו . וכ"כ הלכות ז"ל וז"ל אכל גנות של משמשי ע"ז כגון של עובדין מותר ליטול מהם לולב או שאר מינים למנוח שהם אינם שמורים שם אלא להנאת עצמם ולא לשם ע"ז ואפי' האילן נטוע לפני הע"ז כל זמן שאין עובדין האילן להנאת עצמן כטעוהו ע"כ . וכוונתו דכדי להנות מפירותיו . ועיין לקמן בסמוך :

ל' נסתפקתי אם דוקא אחרונ' או לולב וכן הדם הוא דמותר ליקח בזה"ל מהכי אילני אפי' שהן כוטעין לפני הע"ז או בנן הע"ז . משום דכיון דכל עיקר טעמ' דהיתר' הוה לפי שאין כוטעין אילן לפני ע"ז רק להנאת עצמן . א"כ ליכא למישרי לא הכי אילני דעושון פירות וכן הדם דיש בו הנאה מריחו דבהכי שפיר שייך למימר דלהנאת עצמן כטעום והיינו כדי שיהנו מפירותיו ומריחתו . אכל באילן מן הערבה כיון דאילן סרק הוא לגמרי ואין הנאה לא מפירות

דיני דברים הפוסלים בר' מינים קומח

מפירות ולא מריח. כי נטעוהו לפני הע"ז על כרחין דאז לקרובת או לנו
 להע"ז נטעוהו להנאת עצמם ליבא למימר בערבה כיון דלא מטי ליה מיניה
 לא הנאת אכילה מפירותיו ולא הנאה מריחו. דחין לו לא טעם ולא ריח
 כלל. או דילמא כל מין אילן שנוטעין בזה"ז לפני ע"ז אפי' אילן ערבה כיון
 שאין עובדין אותו אין נוטעין אותו לכוונת ע"ז כלל אפי' לנו הע"ז אלא
 להנאת עצמן ליהנות מאלו או מראיתו. והדקל הנטוע וכו' דכתב רבי
 ירוחם לאו דוקא דקל אלא ה"ה ערבה הנטוע' שם. וראיתי להר" שער המלך
 ז"ל פ"ח מה' לולב דכ"ו סע"א שהביא לדברי רבי ירוחם ז"ל הנז' וכתב
 דממ"ש שאין לאוסרו משום דמאים דהכא אינו ע"ז ולא תקרוב' ע"ז. כראה
 מדבריו דאם היה תקרובת ע"ז אע"ג דלא נאסר להדיט דאינו כעין פנים
 היה מאים למצוה דומיא דשעור של אילל דמאים למצוה אע"ג דלא מיתער לא
 משו' כיו ולא משו' תקרובת. וא"כ לפי מ"ש הטור דביו"ד סי' קמ"ב בשם י"א דאילני
 סרק שנוטעין לפני ע"ז נטיעתן זו היא תקרובתן ותקרובת כזה אינו נאסר כיון
 דאינו כעין פנים והיא סבר' א"ח משט הרשב"א כמ"ש בדכ"ה אסור ליקח מאילנו'
 או למצו' כיון דס"ל דהוי תקרובת ע"ז דומיא דהמשתחוה לבהמה וחיתובת שעה
 שכתבו רי"ו והמרדכי. ומכ"ש ל"ה שכתב הטור שם דלא גרע מכו"ע ע"ז דאסורים
 אפי' להדיט דמאים למצוה לכתחל' מיהא דלא כרבי ירוח' ויש לתמוה על
 מור"ס שפסק בא"ח סי' תרמ"ט ס"ד כדעת רי"ו שנותר לכתחלה ליקח מאילנו'
 או לולב למצו' מאחר שהרשב"א והטור חולקין עליו כמ"ש ולפחו' היה לו להזכיר
 הדבר במחלוקת והיותר תימה דביו"ד סי' הנז' פסק מרן שם בסבר' הטור
 דאסורין להדיט משום דלא גרע מכו"ע ע"ז ולא הניה עליו כלום משמע דהכי
 ס"ל ונמצא סותר את עצמו. וכן יש לתמוה על הלבוש שבסי' תרמ"ט כתב
 בדעת רי"ו ומור"ס וביו"ד סי' קמ"ב סעי' י"ג פסק כדעת הטור דלא גרע
 מכו"ע ע"ז וז"ע ע"כ. ולי אי"ש לעיר מאי דכתב הר" דההיא דכתב הטור דביו"ד
 סי' קמ"ב דאילני סרק נטיעתן זו היא תקרובתן וכו' ומכ"ש ל"ה שכתב הטור
 שם דלא גרע מכו"ע ע"ז וכו' דלא בר' ירוח'. אחר המחיל' תמה אני עליו
 דמה ראה על ככה למשו' ליה להרשב"א דגבי אילני סרק חולק על מ"ש רבי'
 ירוחם כאן בדקל הנטוע לפני הע"ז. והלא הא"ח בשם הרשב"א כתב דאילני
 סרק יש בחוקי ע"ז שלהם לעובדין באותם אילנות ונטיעתן זו היא תקרובתן
 וכו'. וכיון שכן דרגילי הכי לנטוע אילני סרק והוא מחוקי הע"ז שלהם
 לעובדיה. פשיטא דגם רי"ו לא מני לאפלוגי בזה ולמימר דנטיעתן לאו זו
 היא תקרובתן כיון דלפי שיש כן בחוקי הע"ז שלהם לעובדי' באותן אילנו'
 ומפני חוק הע"ז הזה הם נוטעין אותן. ואילו רבי' ירוחם כאן כתב שהדקל
 הנטוע שם אינו לא ע"ז ולא תקרובת. וכן הרשב"א ז"ל דכתב אילני סרק וכו'
 וגם הטור שכתב ואילני סרק שרגילין ליטע וכו' מבואר דדוקא אילני סרק
 כן דהוו מחוקי הע"ז לעובדין באותן אילנות אבל אילני מאכל כדקל ואחרונ'
 וכיוצא אין רגילין לנטוע מחוקי הע"ז וכי נוטעין אילני מאכל אין נוטעין
 אותן מלד איזו חוק מחוקי הע"ז כלל ולא לשום כו"י הע"ז רק להנאת עצמם
 ולא הוי נטיעתן לתקרובת כלל וכמ"ש רבי' ירוחם ז"ל שהדקל הנטוע שם
 אינו ע"ז ולא תקרובת. ונמצא דליבא שום פלוגת' כלל בין רבי' ירוח' להרשב"א
 והטור

דיני דברים הפוסלים בר' מינים

והטור בשם ה"א הגו' כלל דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פלוגי דבאילני סרק דרגילי לנטוען מלך חוק מחוקי הע"ז כ"ע מודו דנטיעתן זו היא תקרובתן ואילני מאכל שאין רגילין לנטוען מלך שום חוק מחוקי הע"ז כ"ע מודו דאין בנטיעתן משום ד' תקרובת כלל ולא לכויי הע"ז רק להבאת עצמם נטועין אותן . וזה ברור . ולפ"ז גם מ"ש מור"ם והלבוש ז"ל כאן בא"ח דאפי' שהאלן נטוע לפני הע"ז כוונתם דוקא על אילן דקל או אחרון שהן אילני מאכל דבהני דוקא אין נטועין אותן לא להבאת עצמם . אבל אילן ערבה וכן כמי אפי' אילן הדם כיון דאילני סרק הם כי נטועין אותן לפני הע"ז נטיעתן זו היא תקרובתן דמלך חוק מחוקי הע"ז הוא שנטועין אילני סרק וסמכו בזה על מה שבבר כתבו ביו"ד דאילני סרק אפי' להיוט אסורי משום דלא גרעי מכויי ע"ז . כי על כן כרא' לענין דינא דאילני הדם וערבה הנטועין לפני ע"ז ישרא' הקוצן וכוטל מהן לד' מינים אינו יוצא בהן ביום ראשון לפי שאסורין בהנא' כדין אילני סרק דאסורין משום כויי ע"ז . אבל קצנן גוי ונתנן לישראל לבתחל' אין לצאת בהן דמאים למנוח אבל בדיעבד יצא דכיון שהגוי חתכן ונתנן לישראל אין לך ביטול גדול מזה כמ"ש רי"ז כתבתי דבריו לעיל באו' הקוד' אבל אילני דקל ואחריו הנטועין לפני ע"ז מותר אפילו להישראל ליטלן מן האילן ולצאת בו אפי' לבתחלה דאילני מאכל אפי' הנטועין לפני הע"ז אין נטיעתן לא לתקרובת ולא לכויי הע"ז אלא להבאת עצמן ליהנות מפירותיהן כנ"ל : ד"א כ"ל דאף אם עובדין לאילן אין פיסול אלא באותן פירות שיטבן באותה שעה שעובדין אותו . אבל מה שגדל אח"כ לא גרע מפשתן הנטוע שעובדין אותו לענין ציצית דבאר לפי שנסתנה . וה"כ אין לך שינוי גדול מזה שגדל בו אח"כ אחריו והוא ברירה חדשה . ט"ו סק"ה ולעיל סק"ד . והם יבירים תמוהים דבפירוש אהמר בש"ס ובפוסקי' ביו"ד סי' קמ"ה דאילן אע"פ שלא נטעו מתחל' לע"ז ועבדו אסורין כל גידוליו שגדלו בו אחר שצבדו ומוכח שאפי' השתחוה לו פעם אחת בלבד כאסר כל מה שגדל בו אח"כ אע"פ שלא עבדו עוד :

ל"ב אע"ג דמגנות הצעירים וכיוצא בהן מצתי שמזיהם מותר ליטול משם לולב ושאר מינים למנוח . וכן לולב ואחריו מאילן הנטוע אפי' לפני הע"ז כנז"ל . מ"מ אם יש אחרים אע"פ שאינן יפים כזו יקח האחרים ולא יקח מאלו . ס"ח סי' תל"ח . מג"א :

ל"ג אחריו של ערלה ושל תרומה טמא' פסול . כדתנן פ' לולב הגזול דל"ד ע"כ . ואמרי' עלה בגמ' דל"ה מאי טעמ' פלוגי בה רב חייה בר אבין ור' אסי חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה . וחד אמר לפי שאין בה דין ממון . ופי' רש"י לפי שאין בו היתר אכילה ורחמנא אמר לבס' הראוי לבס' בכל דרכי הכאתו . לפי שאין בו דין ממון שאינו שזה פרוטה דאסורי הנא' הוא הלכך לאו שלכס הוא ע"כ . וכ"כ התוס' פס' ד"ה לפי שאין בו היתר אכילה . אבל הרמב"ם ז"ל דפי' המשכ' כתב וז"ל ערלה ותרומ' טמאה הם מכלל הדברים הטעונים שריפה כמו שכתבאר בורעי' ולפיכך הוא פסול למאמר הש"י פרי דאלו אינן ראויין לאכילה בשום פנים ע"כ . הנה שהרמב"ם מפרש דמ"ד טעמ' דלפי שאין בו היתר אכילה נפקא ליה מדכתי' פרי וכל שאינו ראוי לאכיל'

דיני דברים המוסלים בר' מינים קמט

לאכיל' בשום פנים לא מקרי פרי :

ל"ד התום' ז"ל שס ד"ה לפי שאין בו היתר אכיל' הקשו דלמה לי בערלה טעמ' דאין בו היתר אכיל' או דין ממון . תיפוק ליה דפסול משום דמיכתת שיעורי' דמאותן בשריפ' דחשיב ליה בסוף תמור' לערלה בהדי נטרפין ואמר' התם הנטרפין לא יקברו ואפשר דאפי' מדאוריית' הויא ערלה בשריפ' דילפינן לה מכללי הכרס דכתיב בה פן תקדש ודרשינן פן תוקד אש . ומה"ט נמי פסול של תרומ' טמא' דמאותה בשריפ' ולמה לן טעמ' דהיתר אכילה . ותירצו דודאי לא היה צריך לטעמ' דהיתר אכיל' אלא כחלקו בהנך טעמי לענין ערלה משום דכפקא מינה לענין מעשר שני וכדמסקינן בגמ' דאיכא בינייהו מעשר שני בירוש' אליבא דר"מ דאמר מעשר שני ממון גבוה הוא ע"כ . וכ"כ הר"ן ז"ל דטעמ' דערל' ותרומ' טמא' דפסול משום דמיכתת שיעורי' דלשריפ' קיימי וכ"כ הרמב"ן במלחמותיו . והנה בבאר הגול' כת' ללא ידע אמאי השמיט מרן ז"ל בש"ע אתרוג של ערלה דפסול כדתנן במתני' והביאיה הרי"ף והרא"ש וכן פס' הרמב"ם ע"כ . והיא גופה קשיא גם על הטור ז"ל שגם הוא השמיט דין דאתרוג של ערלה . ואפשר לי לייש' לפי דברי התום' והר"ן ז"ל הכו' דכתב דשל ערלה פסול משום דמיכתת שיעורי' . וכיון שכתבו דשל אשר' ושל עיר הנדחת פסול משום דמיכתת שיעורי' תו לא הוצרכו לכתוב דאתרוג של ערלה פסול כיון דגם ערל' אית ביה לה"ט גופי' דמכתת שיעורי' ממילא הוא כלמד משל אשר' ושל עיר הנדחת דפסול מה"ט . כנ"ל . ועיין לקמן :

ל"ה ומו"ה פוסל אפי' בערלת חוצה לארץ . ולי כרא' דערלת ח"ל יש לה היתר אכיל' שהרי יכול להאכיל' לכתחל' לחצירו שאינו מכיר בה ולא אמרו אתרוג של ערלה פסול אלא בערלת ארץ ישראל . שה"ג בשם ריא"ו . והמג"א הביא מ"ש ריא"ו דשל ערל' בח"ל כשר . וכתב עלה וכן משמע דעת הפוסקים שהשמיטוהו . אבל לפי מ"ש הרב"י ביו"ד סי' רצ"ד דאסור להאכילו לחצירו ח"כ פסול הוא . ומ"מ כ"ל דיש להכשירו הואיל ופסטי' דתלמודא משמ' שיכול להאכילו לחצירו יש לסמוך עליו לגבי אתרוג ע"כ . והר' מהר"י עייאש ז"ל בשו"ת בית יהודה ח"ב סי' ל' הביא מ"ש המג"א בשם שה"ג ומ"ש הוא ע"ד וברא' שהבין שגם ההיתר דכת' בתחל' המג"א הוא מדיליה וכתב על דבריו ואחר המחיל' הוא תימ' דלגבי ידיה אסור הוא אפי' בהנא' ולשריפה קאי מאי מהני דיכול להאכילו לחצירו . ועוד דאת"ל דיהא תלוי זה בזה עם שאין הסבר' מחוייבת כן מ"מ כיון דמנן ב"י כתב דדעת הפוסקי' שהשמיטוהו דספק לי ואיכול סברי לאיסורא והכי קי"ל מה נשאר עוד להקל דהא לא אשכחן מאן דמתיר התם בפירוש להאכיל' לחצירו . ומה שמוכיח מהפוסקים שהשמיטוהו אין זו הוכח' שהרי הרמב"ם והרי"ף והרא"ש העתיקוהו וכ"כ הר' ר"מ רבקה בגיליון ועוד דא"כ נימ' דמותר גם בארץ שהרי השמיטוהו לגמרי וכי תיסק אדעתין דהש"ע דכת' ספרו לא כתבו אלא לגבי ח"ל אתמהא ועוד דהרי הש"ע כתב או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה ואינו אתרוג דשייך בו האידנא בח"ל לאיסור אכיל' אס לא שיהא של ערלה וכן הוריתי למעשה בפסיטות דאתרוג של ערלה ודאי . אסור בין ליודע בין לשאינו יודע כיון דעומד לשריפ' וכתותי' עכתת שיעורי' כמאן דליתי' דמי ואין חילוק לענין זה

דיני דברים הפוסלים בדי מינים

בין הארץ לח"ל ע"ב. והנה מה שתמה בתחל' ובראשונ' דכיון דלגבי ידידי
אחור אפי' בהנא' ולשריפ' קאי מאי מהני דיכול להאכילו לחבירו . לדידי
אי"ש נעיר תימה לי על תמיהתו דהאי סברא דמיתר' להאכילו לחבירו דהיא'
המי"א בשם חד מקמאי הוא השם"ג בשם ריא"ז ולדעה זו דיכול להאכילו
לחבירו הדבר פשוט ומוכרח מאליו דערל' אפי' ודאם בח"ל אינה אסור' ליודע
בה בכל ההנא' שהרי מותר הוא בהנא' זו דיכול להאכיל' לחבירו שאינו יודע
בה לבתחל' וכיון שכן ממילא אתה אומר דלדעה זו ערלה בח"ל לאו לשריפה
קאי כיון שהיא מותרת אפי' באכילה לבתחלה למי שאינו יודע בה והיודע בה
מותר לו לבתחל' להאכיל' לחבירו שאינו יודע בה . וכיון שכן שהיא מותרת
אפי' באכיל' למי שאינו יודע בה והיודע בה יכול ורשאי הוא להאכילו . גם
לדידיה שידע בה ואסור' לדידיה באכילה יש בה היתר אכילה חשיב' לזאת בו
גם איהו דומי' דשל תרומ' טהור' שיוכל בה אפי' ישראל' כשלקחה מהכזב כדפי'
רש"י משום דראויה היא באכילה לכהן וזה ברור . גם מ"ם הרב דמה שמוביח
המג"א שהשמיטתו אין זו הוכח' שהרי הרמב"ם וכו' ועוד דא"כ כימא דמותר
גם בארץ שהרי השמיטתו לגמרי וכו' . לדידי כוונת המג"א ברורה דבשל א"י
כיון דלשריפ' קיימ' ובתותי מיבתת אף שלא כתבזה הני פוסקים שהם הטור
והש"ע בפירו' דערל' לאו השמט' היא שבהר כתבו דשל אשר' ושל עיר הנדחת
פסול דהוי מה"ט דמבתת שיעורי' ומינ' ממיל' נפיק דה"ה לארלה דא"י כיון
דלשריפ' קאי . אך של ערלה דבח"ל אם אית' דדעתם דגם הוא פסול לא
הו"ל להשמיטו כיון דאיכ' מ"ד בש"ס דמותר אפי' להאכילה לחבירו לבתחלה
ואי איכזה לא ס"ל הכי הו"ל לפסוק כאן גבי פסולי אחרונ' דגם אחרונ' של
ח"ל פסול . גם מ"ם הר' הכז' ועוד דהרי הש"ע כתב או מפני שאותו אחרונ'
אסור באכיל' ואיזה אחרונ' דשייך בה האידנא בח"ל איסור אכיל' אם לא
שיהא של ערל' הא כמי לאו מלת' היא דשייך שיהא אסור באכיל' בח"ל כגון
שאשרו על עמנו ועל כל ישראל באכיל' . ואיכא למימר דעל זה הוא שכתב
שאסור באכיל' . גם מ"ם שכן הורה בפשיטות למעש' דשל ערל' ודאי אסור
בין ליודע בין לאינו יודע כיון דעומד לשריפ' ובתותי מבתת שיעורי' ואין
חילוק בענין זה בין הארץ לח"ל . אחר המחיל' דאין זה פשוט שיהא גם ערלה
דח"ל לשריפ' אפי' אי אסור בהנא' גם בח"ל דנרא' יותר דדוקא של א"י לשריפ'
קאי אבל של ח"ל לאו לשריפ' קאי אף אם נאמר דאסור אפי' בהנאה ואין
היודע רשאי לספק לחבירו שאינו יודע בה ולהאכילו וכמו שאכתו' לקמן באות
שאמר זה . גם מ"ם הר' הכז' דכיון דמין בב"י כתב דדעת הפוסקי' שהשמיטו
הך דספק לי ואיכא סברי לאיסור' והכי קי"ל מה נשאר עוד להקל דהא לא
אשכחן מאן דמתיר התם בפירוש להאכיל' לחבירו . הנה דהאי סיומ'
דסיים הרב ז"ל דהא לא אשכחן מאן דמתיר התם בפ' להאכיל' לחבירו . אחר
המחיל' דהא ודאי לא דבר נכונה שהרי ריא"ז כ"כ בפירוש דבשל ערלה גח"ל
כאז מה"ע שיכול להאכילו לבתחל' לחבירו שאינו יודע בו . גם מדברי רש"י
ז"ל בקידושין דל"ט ע"א מפורש יוצא שכן דעתו שם דאפי' לר' יוחנן דס"ל
דערלה בח"ל הלכה למ"מ היא מותר לספק ולהאכיל' לחבירו שאינו יודע
בה . דאמרי' התם חריפי דפומבדיתא אמרי אין ערלה בח"ל שלח' רב יהודה
לקמי'

דיני דברים הפוסלים בדי מינים קן

לקמי' דר' יוחנן שלח ליה סתום ספיקא ואבד ודאס וסכרו על פירותיהן
סטענין גניזה . ופי' רש"י סתום ספיקא כלום' ספיקו מותר ודאס אסור
והיתר ספיקא סתמוהו להורות בהכנעה ולא לדשו ברבים הואיל ומקילין בה
וכו' . ואבד ודאס הואיל והן מקילין א תתיר לספק זה אצל זה אלא אבד אותם
הפירות בידיהם וסכרו על פירותיהן של לו המקילין בה סטענין גניזה ע"כ .
הרי שכתב רש"י דמאי דשלח ליה ר' יוחנן ואבד ודאס דקמי' שלח ליה ר' יוחנן
הואיל והם מקילין בה א תתיר להם לספק זה אצל זה . וא"כ הרי לך משורה
בהדיא דדעת רש"י ו"ל דאפי' ר' יוחנן דאיהו הוא דאמר דערלה בח"ל היא
מהלל"מ ס"ל דאפ"ה מדינא מותר לחבירו היודע בה לספק לחבירו שאינו יודע
בה ולאבטלו וכדעת ריא"ז ו"ל . ומאלא כתבו מידי סתום' ו"ל שם על דברי
רש"י ו"ל לו מידי כדרכם מוכח דגם אינהו הכי מפרשי לה להכי מיני דשלח ר'
יוחנן לרב יהודה כדפי' רש"י ו"ל . וא"כ גם סתום' דעתם כריא"ז ו"ל . ומיהו
הא ודאי דלמ"ס הב"י צו"ד דממאי דהשמיטו הפוסקי' הרמב"ם והרי"ף והרא"ש
לחא דספק לי ואיכול מוכח דאינהו ס"ל דאסור . כרא' לבאור' דאין להקל
באתרוג בח"ל כמ"ס הרמ"הר"י עיינאש ו"ל . וכ"כ הרמ"הר"מ מן' חביב ו"ל דס' כפות
תמרים על מתני' דשל ערלה ושל תרומ' טמא' פסול שהדיא שם לדברי הסה"ג
בסם ריא"ז הכו' וכתב ולענ"ד כרא' כדברי מו"ה דשל ערלה פסול אפי' בח"ל
דהא תנן שלהי מסכת ערלה הערלה הלכ' ור"י אמר בקידושין דל"ט דהיינו
הלל"מ ופסקו כן הפוסקי' כר"י . ומה שטען ריא"ז דשל ערלה כשר בח"ל סקרו
יכול להאבטלו לחבירו שאינו מכיר בה טעמו משום דאמרי' בקידושין דל"ט
ה"ל לוי לשמוא ארייך ספק לי ואיכול אמנם ראי' זו אינה עיקר דהא חזינן
למן' הב"י הלכו' ערלה ופ"י מה' מאכלו' אסורו' שהקשה על הרמב"ם והטור
אמאי לא כתבו דמותר להאביל לחבירו ותירץ דהנך אימוראי דמספקי להדי
ס"ל דערלה בח"ל הלכו' מדינה היא אצל לר"י דס"ל הלל"מ וקי"ל כוותי' אסור
לספק ערלה לחבירו וכיון שכן עמדו דברי מו"ה דאתרוג של ערלה פסול בח"ל
ע"כ . אך לרידי אי"ש צעיר קשיל לי על קאי תירווא דתירץ מר"ן בפ"י לדעת
הרמב"ם ודעימו' דהשמיטו לטא דספק לי . דאס איתא דלר' יוחנן דס"ל דהיא
הלל"מ אסור לספק חד לחברי' וכל הכי אימוראי ספקי אדדי ס"ל כשמוא דאין
ערלה בח"ל אלא מהלכו' מדינה . א"כ אציקרא דדינא קשיל איך שדכו הפוסקי'
לוי ושמוא והכי אמוראי דספקי אהדי דפסקו כר' יוחנן . הא איכא לוי ושמוא
והכי אימוראי דעבדו עובדא ומספקי אהדי ופן לוי עבד עובדא וא"ל לשמוא
ארייך ספק לי ואיכול . וכיון דהמה רבים דהם לוי ושמוא והכי אימוראי
דפליגי הר"י וגם דלוי והכי אימוראי עבדו עובדא וספקו אהדי ודאי דכוותיהו
דרבים ניכסה וגם מעשה רב אית לן למיפסק ודלא כר"י דהוא יחיד לגבי רבים .
אל על ברמין דאפי' לר"י דאמ' דהיא מהלל"מ מותר לספק זה לזה ולאבטלו
ובדמפורם יוצא מפי' רש"י כאמור לעיל . וא"כ איכא למימר דלוי והכי אימוראי
דמספקי אהדי כמי יסבדו כר"י בעיקרא דאיסור' דערל' בח"ל דהיא מהלל"מ
ולכדי פסקו הפוסקי' ספיר כר"י דהלכת' כוותי' לגבי שמוא . ולכן ספיר פסק
ריא"ז דלא כמו"ה דפסל אתרוג של ערלה אף בשל ח"ל ואמר בה טעמא דהא
יכול להאבטלו לחבירו וסייכו משום דהכי מוכח דאפי' לר"י דאמר דהיא מהלל"מ

דיני דברים הפוסלים בר מינים

שרי לספק לחבירו ולהאכילו. ויפה אמר חכ"ן הר' מג"א ז"ל דהואיל ופשטא דתלמודא משמע שיכול להאכילו לחבירו יש לסמוך עליו גבי אחרוג. והיינו משום דאע"ג דכתב רב"ז דמשו"ה השמיטוהו הרמב"ם והרא"ש להא דספק לי ואיכול משום דס"ל דאסור. אין דבריו מוכרחים כיון דלא פסקו שם בפירוש דאסור ויותר כרא' דס"ל דשרי מדפסקו כר"י וכדכתיבנא. ועוד אני אומר דאפי' אי אמרי' דלר"י דאמר דהיא הלל"מ אסור להאכיל' לחבירו לדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש מדהשמיטוהו וכמ"ש מרן הב"י מ"מ גם לדיוהו אחרוג של ערלה בח"ל יש בו היתר אכיל' חשיב. שהרי אמר רב בריה פרק כינא מדרכין דף ל"ו ע"א כלף של ערלה בח"ל זורק את האביונות ואוכל אפ' הקפריסין רבינא אשכחי' למר בר רב אשי דקא זריק לאביונות ואוכל הקפריסין ושם ע"כ אמרי' דהלכת' כמר בר רב אשי דזורק את האביונות וכו' וכן כתבו שם. הרי"ף והרא"ש ז"ל דזורק את האביונות. הרי דפירות של ערלה בח"ל זורקין ואלע"ג שימאס ישראל ויאכלם לית לן בה כיון שהישראל המוצאן אינו יודע בהן שהן של ערלה מותר לאוכלן. וא"כ מזה מבואר דאפי' לר' יוחנן דס"ל דהיא הלל"מ ושאסור להאכילה לחבירו כמ"ש מרן הב"י ז"ל. היינו דוקא להאכילו לחבירו להדיא בידיה הוא דאסור. אבל לזורקן ויבא ישראל אח"כ ויטלם ויאכלם שרי. ועיין מ"ש הגאון פני יהושע ז"ל בחי' לברכות שם. וכיון שכן שיכול אדם לזורקן לפירותיו של ערלה אף שיבאו ישראל לאכלה לית לן בה. א"כ הרי יש באתרוג של ערלה בח"ל היתר אכיל' כיון שאם יזרקו וימלאו ישראל מותר אותם הישראל המוצאן לאכלו. כי מכת זה אני תמה על מו"ה אמאי פסלו לאתרוג של ערלה ח"ל כיון דעכ"פ יש בו היתר אכילה. וכ"ל אי"ש לעיר דס"ל למו"ה כמ"ד טעמא לפי שאין בו דין ממון. דלפי טעם זה הרי היודע בו שהוא של ערלה כיון שהוא אסור אפי' לספק לו בו לחבירו ולהאכילו בידיה אין לו בו דין ממון שהרי אסור אפי' בטוב' הנא' זו דליתכו לחבירו שאינו מכיר בה. וצריך הוא לזרקו שלא בידיע' הישראל וא"כ כי מוצאו אח"כ הישראל אין מגיע לזה הזורקו ממנו שום הנאה כלל אפי' טובת הנא' כי היכי דליחשב טובת הנא' זו דין ממון ולכן לא מיקרי שלכם ואינו יוצא בו. ככ"ל בדעת מו"ה ז"ל. אך לדעת מרן הב"י בענין דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל שהשמיטוהו להדיא דספק לי ואיכול משום דס"ל דאסור. אכתי יש לומר דמ"מ ס"ל דאתרוג של ערלה בח"ל כשר משום דעכ"פ יש בו היתר אכילה הוי כיון שמוותר לו לבעל האתרוג לזורקו ויכול הישראל המוצאן לאוכלו. וס"ל דהלכת' כמ"ד דטעמ' משום היתר אכילה ולא בעינן דין ממון. ומיהו למעשה כיון דאשכחן למו"ה דכתב בהדיא דגם אתרוג של ערלה בח"ל פסול. יש לחוש לדבריו להחמיר. ומיהו אם בדיעבד נכלו כ"ל דינא י"ח לא דלחומר' יחזור ויטול אחר שאינו של ערלה כדי לנאת ידי סדר' מו"ה אבל לא יברך עליו. כנ"ל:

ד"ו נסתפק הר' מהר"מ נ' חביב ז"ל בס' כפות תמרים שם אם אתרוג של ערלה בח"ל פסול לכל ז' הימים דהא קי"ל דערלה בח"ל הלל"מ וכי היכי דנא"י צריך לשרפה ה"ה בח"ל. וראיה לזה ממ"ש בקידושין דשלח ר"י סתום ספיקא ואבד ודאה והכרו על פירותיהם שטעונין גמיה. הרי דשלח ליה אבד ודאה. ואפשר לדחות ולומר דמ"ה אבד ודאי הוא משום חומרא דהיו מוגזלין

דיני דברים הפוסלים בד' מינים קנא

זה לומר אין ערלה בח"ל אבל לפי האמת הערלה בח"ל הלל"מ ואיכא לומר דבאכיל' אסורה אבל בהנא' כגון למכור פירות ערלה לגוי בח"ל הוה מותר . אמנם זה לא יתכן דהא מוכח בהדיא ספ"ק דע"ז גבי ההיא עובדא בשתילי ערלה שהיו ישראל וגוי שותפין שאסור לישראל ליהנות מהערלה דח"ל . ומיהו יש לצדד ולומר דערלה דח"ל אסור' באכיל' ובהנאה מיהו לא יהיה חייב לשורפה כמו בא"י . ואם דין זה אמת דערלת ח"ל אינו חייב לשורפה יש להתיר ליטול אתרוג של ערלה ביו"ט שני כיון דאינה טעונה שריפה ואע"ג דאסורה באכילה ובהנאה ולא הוי לבס ביו"ט שני לא צעיקן לבס . ולפ"ז כיחא לי מה שכתבנו למוראוי בגמ' בטעמ' דערל' מר אמר לפי שאין בה היתר אכילה ומר אמר לפי שאין בה דין ממון . והקשו התוס' תיפוק ליה משום דטעונה שריפה וכדחקו בקושי' זו . והשתא כיחא דהנך אימוראוי ס"ל דמאי דתנן אתרוג של ערלה פסול היינו אפי' בח"ל וס"ל דבח"ל אינה טעונה שריפה לא שאסורה באכילה ובהנאה ולכך נחלקו ואמרו אי הוי טעמ' משום היתר אכילה או דין ממון ולפי הנך טעמי ביו"ט שני אפשר לומר דכשר דלא צעיקן לבס . אבל בערלה דא"י דטעונה שריפה פסול לכל הימים משום דמכתת שיעורי' והשתא כמי כיחא מ"ש רש"י במתני' בגמ' מפרש טעמ' כלומר דרמו לנו רש"י דהך דינא הוא אפי' בערלה דח"ל ובתרומוה טמאה דח"ל דהא בגמ' מפרש טעמ' משום היתר ממון או היתר אכילה ואי לא הוי הך דינא לא בא"י הו"ל למימר טעמ' משום דטעון שריפה . אבל כיון דאיירי אפי' בח"ל ובח"ל אינה טעונה שריפה צריכין אנו להנך טעמי וזה ענין עמוק וכחן וישר ע"כ . והנה מ"ש הר' ז"ל בסוף דבריו והסת' כמי כיחא מ"ש רש"י במתני' בגמ' מפרש טעמ' כלומר דרמו לנו רש"י דהך דינא הוא אפי' בערלה דח"ל וכו' דבריו נפלאו ממני דאיך לא השגיח בעיני פקידא כמה שלפניו בדברי רש"י בקידושין דהביא הר' ז"ל במאי דשליח רבי' יוחנן לר' יהודה סתום ספיקא ואבד ודאה שפירש סס רש"י ואבד ודאה הואיל ואם מקילין א' תתיר להם לספק זה אצל זה וכו' אשר מדברי רש"י לא מפורש יוצא דס"ל כריא"ז דאפי' לר' יוחנן דאמר דערלה בח"ל היא הלל"מ מותר לספק לכתחל' ולהאכיל ערלת ח"ל לחבירו . וא"כ לדעת רש"י אתרוג של ערלת ח"ל כשר אפי' ליום ראשון שהרי יש בו היתר אכילה כמי שיכול לכתחל' להאכילה לחבירו שאינו יודע בה ומתני' דפוסל אתרוג של ערלה ע"כ דלרש"י לא איירי מתני' לא בערלה בא"י וכדעת השה"ג בשם ריא"ז דלא כמ"ש הרב מהר"מ מן חביב ז"ל דרש"י רמו לנו דמתני' איירי אפי' בערלה דח"ל . וגם התוס' נרא' דס"ל כרש"י מדלא כתבו סס בקידושין על פי' רש"י מידו . ולהכי היינו דקשיא ליהו על הכי אימוראוי דאיפליגו בטעמ' דשל ערלה דפסול דהא ע"כ דמתני' בערלה של א"י דוקא איירי להכי אימוראוי דאילו בשל ח"ל הא יש בה היתר אכילה וגם הנאת ממון דהא יכול להאכילה לחבירו שאינו יודע בו וכיון שכן הרי יש בה היתר אכילה וגם ההנא' זו שכתב' כמה שיכול להאכילה לחבירו שאינו מכיר בה איכא הנאת ממון כמה שמהנה בה לחבירו . וע"כ דמתני' להכי אימוראוי לא איירי לא בערלה דא"י וכיון שכן תיפוק ליה דבא"י היא בשריפ' כמי ובתותי מיכתת . ובעיקר מאי דמסק' ליה להרב ז"ל אי ערלה דח"ל טעונה שריפ' והיינו לדעת

דיני דברים הפוסלים בדר מינים

לדעת מו"ה ומרן הב"י ז"ל בב"י יו"ד לדעת הרמב"ם ורעיוני' דהשמיטו להא דספק לי ואיכול. לדידי אי"ס צפיר פשיטא לי דאיכא טעונה שריפ'. והוא ממאי דשלח ליה ר' יוחנן ואבד ודאכ והכרו על פירותיהן סטעונין גניזה. והשתא אם איתא דגם ערלת ח"ל טעון שריפ' הו"ל למשלח ליה ושרוף ודאכ והכרו על פירותיהן סטעונין שריפ' ואמאי שלח ליה ואבד ודאכ ואף את"ל דואבד היינו ששרוף ודאכ אמאי שלח ליה שיכרו על פירותיהן דטעונין גניזה הא שריפה בעי וקי"ל דכל הנשרפין לא יקברו. ועוד דבברכות ריש פ' בינך מברכין אמר רב כלף של ערלה בח"ל אוכל את הקפריסין וזורק את האביוכות ואמרי' תו התם מר בר ר' אשי אכיל קפריסין וזורק את האביוכות ופסקו כן הרי"ף והרא"ש ז"ל שם ומדקאמר וזורק את האביוכות מוכח דערלה של ח"ל איכא טעונה שריפה לא וזרקא. ועיין מה שכתבתי לעיל בזה' הקוד'. כי על כן כ"ל לענין דינא דאתרוג של ערלה בח"ל ביו"ט שני כשר לצרך עליו ולגלותו לכתחלה לכ"ע אפי' זה שידע בו שהוא ערלה ואפי' לדעת מו"ה ומרן הב"י ביו"ד לדעת הפוסקי' שהשמיטתו להשיא דספק לי ואיכול. ודלא כהר"ם מהר"י עיינאם ז"ל שפסלו בפשיטות מטעמ' דלשריפ' קאי ומכתת שיעורי' דליתא והעיקר בדכתיבנא כג"ל:

ל"ז אתרוג של טבל כתב הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל דהוא כשר דקרינן ביה לכס הואיל ויכול להפריש עליו ממקום אחר. והר"ן ז"ל כתב דלא בריר ליה דבר זה דכיון דאסור ביה עד שיפריש עליו ממקום אחר כשהוא נוטלו לגלות בו אי אפשר לומר דליתא דידקא. והריטב"א ז"ל בחי' לסוכה דעתו כהרמב"ן ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל פסק פ"ח דה' לולב דהוא פסול וכן הוא דעת רש"י בסוכ' דל"ה ע"א ד"ה ומאן דבעי דין ממון לא בעי היתר אכיל'. וב"כ הרשב"א בתשו' ח"ד שכתב מחדש סי' ר"ב כתבתי לעיל הו' ועיין לקמן חו"ט מ'; ד"ח אתרוג של דמאי כשר הואיל ואי בעי מפקיר לנכסו והוי עמי וחזי ליה דמאכילין עניים דמאי. השתא נמי ראו לאכילה קרינן ביה וכשר. כדכתב בסוכ' דל"ד ובגמ' שם דל"ה ע"ב וכן פסק הרמב"ם ז"ל:

ל"ח מה שנהגים בצפת תוב"ב שקונים האתרוגים מן הנכרים והולכים יהודים ובוררים הטובים וחותכין בידיהם ומביאין אותם לבתיהם. אין זה ככון שהרי לו האתרוגים נתמרחו ע"י הישרא' ה"כ היאך יוכלו להם בטבלס. ואף גם זאת כל אחד ואחד אוכל אתרוגו אחר המועד בטבלס. הר"ב בלחל אשכנזי ז"ל בתשו' סי' צ'. כנה"ג. אבל מהרשד"ם ז"ל ביו"ד סי' קצ"ב תוך התשו' כתב שאין בו גמנוס כלל כיון שמכינו שהרמב"ן ז"ל מכשיר לגלות י"ח באתרוג אפי' הוא טבל גמור מן התורה והביא ראיה לדבריו ואף שהר"ן דחה דאיתנו מ"מ כדאי הוא הרמב"ן ז"ל לסמוך עליו בדבר גדול מזה. וכ"ס שאין טבל בזה"ל לא מדרבנן ואתרוג דמאי יוצאין בו ועוד הומר אכי לרווחא דמלתא שאפי' היה בזה"ל טבל מן התורה היו יוצאין בו י"ח כיון שהיהודי כשחותך האתרוג מן האילן אינו חותכו לאכלו לא לגלות בו י"ח מזה ואכי לומר זה ממ"ס הרמב"ם פ"ב מה' מעשר וז"ל אינו חייב להפריש מן התורה לא הנומר פירותיו לאכלן והביא ראיה מן הפסוק ע"ס. א"כ זכינו לדין שזה אינו גומר לאכילה לא למצוה יכול לגלות בו. איברא שאם אוכלים חותנו בלא עיבור

דיני דברים הפוסלים בר מינים קנב

עיסור טועים ע"כ . והנה מ"ש דכדאי הוא הרמב"ן לסמוך עליו . כבר כתבתי לעיל דרבים המה החולקים על הרמב"ן ז"ל וסדרי דשל טבל פסול והמה רש"י והרמב"ם והרשב"א ז"ל . גם מ"ש דטבל בזה"ז דרבנן ואתרוג של דמאי יוצאין בו . הם דברים שאינם מוכנים דמה ענין דמאי לטבל ודאי מדרבנן דדמאי הא אמור בזה רבנן טעמ' משום הואיל ואי בעי מפקיר נכסיה וחזי ליה משא"כ בטבל דרבנן וזה ימים עמדתי בזה על דברי מהרשד"ם בכתוב בספרי הקטן גזע ישי ח"א במערכה האל"ף סי' ר"א . והן עתה ראיתי להר' מהר"מ ק' חביב ז"ל בס' כפות תמרים שדחה כן לדברי מהרשד"ם ז"ל . גם כמה שכתב טעמ' דהיתרא לפי שהיהודי כשחותך אתרוג מן האילן אינו חתכו לאכלו אלא לזאת בו י"ח מצוה והביא ראיה ממ"ש הרמב"ם פ"ב מה' מעשר דאינו חייב להפריש מן התורה אלא הגומר פירותיו לאכלן והביא ראיה מן הפסוק כתב ע"ד הר' מהר"מ ק' חביב ז"ל שם שראיה זו אינו מכיר דהתם לא קאמר הרמב"ם גומר פירותיו לאכלן למעוטי גומר אתרוג למצוה . אלא הרמב"ם איירי למעוטי גומר פירותיו למכור דמוכר ולוקח פטור להפריש תרומות ומעשרות ולזה הו' דהביא ראיה הרמב"ם מפסוק עשר תעשר ואכלת וכן מוכחת הסוגיא דפר' הפועלים דפ"ח . אבל הגומר פירותיו למצוה כגון חותך אתרוג מהאילן למצו' זה לא נתמעט מן הפסוק דאינו חייב לעשר ותדע שכן הו' שהרי לענין ערלה דכתיב וגטעתם כל עץ מאכל ואפ"ה אמרו בירוש' הנוטע למצוה חייב בערלה וכ"כ הרמב"ם פ"י דמעשר שני וז"ל הנוטע למצוה כגון שכטע אתרוג ללולב או זית למנורה חייב בערלה וכ"כ ביו"ד ה' ערלה ע"כ . ולי אי"ש זעיר אין דחיותיו של הר' ז"ל לראייתו של מהרשד"ם ז"ל מדברי הרמב"ם דחיות כלל . דמאחר דהרמב"ם כתב אינו חייב להפריש מן התור' אלא הגומרין לאכלן מדכתי' ואכלת מוכח דבא למעט כל שאינו גומר לאכילה ומינה דכשגומר למצוה כמי דאינו חייב כיון שאינו לאכלן ועוד דכיון דממעט מוכר ממילא י"ל דממעט למצוה דהא למצוה כמי כגומר למוכרו להקדש דמצוה דמה לי מכרו להדיוט ומה לי מכרו להקדש שהרי בקיום מצותו צו הוא מקנהו להקדש . ומאי דמיתתי הר' מערלה דכתי' ביה כמי כל עץ מאכל ואפ"ה הנוטע למצוה חייב . הא כמי לא שמי' מתיא כלל דהתם כל עץ מאכל דהיינו על מין העץ שיהא למאכל אבל הכא דכתיב עשר תעשר ואכלת דקאי על האוכל הרי תיבת ואכלת ממעט להפוקי כשאינו גומר כדי לאכלו דפטור וא"כ מינה כמי כשגומר למצוה כיון דלא קרינן ביה ואכלת שלא גמרו כדי לאכלו אלא למצוה כטילה לא מייחייב . באופן דאין דחיותו של הר' מהר"מ ק' חביב ז"ל לראייתו זו של מהרשד"ם ז"ל מדברי הרמב"ם ז"ל דמעשר שני הכו' דחיות כלל לעכ"ד . אך לדיואי אי"ש זעיר לא זכיתי להכיר ראיתו של מהרשד"ם ז"ל . חדא שהרי גם כאן הו' גומרין למצוה וגם לאכיל' שכוונתו לקיים צו מצותו ולאכלו אח"כ . ועוד דאפי' באין גומרין לאכילה כלל לא למוכר . מן התורה הו' דאינו חייב קאמר הרמב"ם אבל מדבריהם חייב מיהא וא"כ אכתי של טבל מדבריהם הו' . ולאו לכס הו' דבר תורה כיון שאסור צו מדרבנן משום טבל . כי על כן לענין דינא כרא' עיקר כהר' בצלאל אשכנזי ז"ל דאין כבוד לעשות כן :

דיני דברים הפוסלים בד' מינים

ט' וזריך להזהיר ליהודים בעלי החזקות שבא"י שמתכין האתרוגים מן האילנות ונממרים מלאכתן בידם שיפרישו תרומה ומעשר מהם . כי באתרוג של טבל אין יוצאין בו י"ח לדעת הרמב"ם ורש"י והר"ן ואין לסמוך על הרמב"ן נגד הכי רבנואתא דיחיד ורבים הלכה כרבים . וכ"ס דאפי' להרמב"ן לא הכשיר אלא דדיעבד אבל לכתחלה ודאי אין יוצאין בו ביו"ט דאסור לטלטל הטבל משום מוקצה . הר' מהר"מ נ' חביב ז"ל שם :

מ"א אתרוג של תרומ' טהור' לא יטול ואם נטלו כשר . כדתנן שם בסוכה דל"ד ע"ב ואמר' בגמ' דל"ה ע"ב טעמ' דלא יטול מפני שמכשירו . ופירשו רש"י והתוס' שמכשירו לקבל טומא' דאמר' במתני' דמ"ב מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו למים בשבת שהיו שורין האגודה בשבת כדי שלא ייבשו וכשנוב' באתרוג הוכשר לטומ' דכתיב וכי יתן מים על זרע ואסור לגרוס טומא' לתרומ' דכתיב משמרת תרומתי וכו' . ותמה בזה הר"ב גינת וורדים ז"ל בקובצ' גן המלך סי' קל"ז דהא מוכח בכמה מקומות דבמסכת מכשירין דנציין דניחא ליה בהכשר מים שבאו עליהן ושמח בהן ומשמ' דאם אין בהן שמחה אע"פ שאינן מוציאין לו הפסד וגריעו' בהכשר זה דאיכנס מוכשרין לקבל טומא' . ואלו מבאין דאמרינן דשל תרומ' לא יטול מפני שמכשיר' ופירש"י עליה משמח' דאע"פ שאין האדם שמח בהנעת המים באתרוג הוכשר לטומא' . ואין לומר דשמח הוא בנגיעת מים באתרי' שיסאר רטוב ולח ולא יכמש . דאי הכי הו"ל לרש"י ז"ל לפרש דחיישי' דילמ' יגע המים באתרוג להדיא ולמה ליה לפרש דמתכשר משום מים שע"ג האגודה דהוי מציאות רחוק וע"ע ע"ב . וכן תמה גם הר' מהר"א ישראל ז"ל בס' כסא איהו בא"ח סי' תרמ"ט והביאנו גם הוא בל"ע ולא זכר שר' שקדמו בתמיה זו הר"ב גן המלך ז"ל . האמנם אנכי אי"ש זעיר כורא' נפלאתי על הרבני' הנן המלך והכסא איהו ז"ל איך לא ראו המשכ' הראשון דריש מכשירין דתנן התם כל משק' שתחלתו ברכון אע"פ שאין סופו לרכון וכו' הרי זה בדי ונתן . ופירשו הר"ש והרע"ב ז"ל כל משקה שתחלתו ברכון דניחא ליה בהנך משקין בשביל שתודח הקערה או לשאר תשמישין אע"פ שאין סופן לרכון כשנפלו על הפירות לא ניחא ליה אפ"ה הוי הכשר ע"כ . וכן מפורש יוצא עוד שם בכמה משניות ערוכות פ"ד מט' ג' ופ"ג ופ"ה . וא"כ ה"כ הכי הוה שאלו המשקין שעל האגודה היו תחלתן ברכון כדי שיסארו לחין ולא ייבשו ולכך אם אח"כ באים המים שע"ג האגודה על האתרוג אע"ג שעתה כשנגע המים של האגודה באתרוג לא ניחא ליה ואינן ברכון כיון שתחלתן בשבאו על האגודה היו ברכון מכשירין האתרוג אף שאין סופו ברכון דומיא דשתודח הקערה ואח"כ נפלו על הפירות . סוף דבר שלא ידעתי מאי האי דקשיא ליהו להרבני' ז"ל הכו' :

מ"ב אתרוג שנאסר מחמת שבלע איסור פסול שהרי אינו ראוי לאכילה מחמת בליעת האיסור . שה"ג . והביאו המג"א וכתב ע"ד שאינן מוכרת די"ל דוקא כשאיסורו מחמת עצמו פסול . ולכן נ"ל דיש להכשירו בשאר ימים דהא התוס' ורש"י והכל בו מכשירין אפי' של ערלה בשאר ימים ולכן יש לסמוך עליהם בכה"ג ע"כ . והנה מ"ש המג"א דהתוס' ורש"י והכל בו מכשירין אפי' של ערלה בשאר ימים . תמה עליו הר' מהרי"ע ז"ל בשו"ת בית יהודה ח"ב סי'

דיני דברים הפוסלים בר מינים קנא

ל' דל"פ רי' ע"ג וכת' דלא ידע מגין לו זה אי מהטעם דאין בו היתר אכילה דנפיק מלכס הרי ג"כ כתבו דאית ביה נמי דמיכתת שיעורי' ולהך טעמ' ודאי דאין חילוק בין יוס' א' לשאר ימים ע"כ . ולי' אי"ש זעיר כוונת המג"א ז"ל דלדעת התוס' ורש"י דהא דהיתר אכילה מטעם לכס הוא מבואר שם בתוס' דאי לאו דאיכא בערלה נמי לטעמ' דמיכתת שיעורי' משום ה"ט דהיתר אכיל' הוי מכשירין אפי' של ערלה בשאר הימים . וא"כ מינה לאתרוג שנאסר מחמת שבלע איסור דלית ביה רק לה"ט דאין בו היתר אכיל' דלידהו ודאי דכשר בשאר הימים . האמנם עיקר מאי דדמי מר המג"א לדברי השג"א וכתב דאינו מוכרח די"ל דדוקא כשאיסורו מחמת עצמו פסול . לדידי אי"ש זעיר נ"ל להכריח כהשג"א דגם בכה"ג שאין איסורו מחמת עצמו פסול מה"ט דאין בו היתר אכיל' שהרי בגמ' דל"ה קאמר דקס"ד דמאן דבעי דין ממון לא בעי היתר אכיל' ופריך עלה מתרומ' טמא' דפסול אע"ג דיט' דין ממון ומכא קושי' זו מסיק אלא דהיתר אכיל' לכ"ע בעינן . והשתא אם איתא לדברי המג"א דכל שאין איסור אכילתו מצד עצמו לא מיפסל מה"ט דאין בו היתר אכיל' . א"כ איך קאמר הש"ס טעמ' דתרומ' טמא' משום שאין בה היתר אכיל' הא תרומ' טמא' אין איסורו מחמת עצמותו של האתרוג . אלא מחמת הטומא' שטמאתו ואסרתו מצד הטומא' ולא מצד עצמותו של האתרוג . והוא דומה ממש לאתרוג שנאסר מחמת שבלע איסור דה"כ הוי האתרוג של תרומ' טמא' שנאסר מחמת ששבע מטומא' . אלא מוכח דכל שהוא אסור באכיל' אף שאין איסורו מצד עצמו אלא מצד אחר מבחוק שאסרו פסול מה"ט דאין בו היתר אכילה וכהשג"א ז"ל . וידעתי כיכ"י ידעתי שהרוב' להתעקש חילק ידע לחלק קצת בין אתרוג של תרומ' טמא' לאתרוג שנאסר מחמת שבלע איסור . מ"מ כל ישר סולך לבבו יבין וישב בעמ"ק ויגיד מישרים דאין מקום לחלק בין תרומ' טמא' לאתרוג שבלע איסור דסוף סוף תרווייהו כי הדדי כינהו שאין איסורן מחמת עצמותו של האתרוג אלא מחמת דבר אחר שבא לו מבחוק ואסרו . והר' מהר"ש לנדא ז"ל מר בריה דרבנ"א הוא הגאון מהרי"ח לנדא ז"ל בעל נודע ביהודה . בשו"ת סיבת כיון סי' ט"ז כתב להוכיח בדברי המג"א ודלא כהשג"א . ממאי דהקס' הגאון מהרש"א להתוס' שכתבו דשל ערלה ושל תרומ' טמא' פסולין מטעמא דלשריפ' קיימי ומיכתת שיעוריהו רק דפלגי בטעמ' דשל ערלה בדין ממון דכפקא מינה למעשר שני בירושלי' . דא"כ כי פריך הש"ס אמאי דקס"ד דמאן דבעי דין ממון לא בעי היתר אכיל' מהא דתנן של תרומ' טמא' פסול . אמאי כייד התרנן ושביק למאי דהוה ס"ד מפני האי פירכ' דפרכי' עליה משל תרומה טמא' . הא י"ל שפיר כהס"ד ופסול דשל תרומ' טמא' הוא משום דמכתת שיעורי' . ותירץ הגאון מהרש"א לזה דכיון דאיכ' טעמ' דמכתת שיעורי' לפסול של תרומ' טמא' וגם באתרוג של טבל איכא טעמ' לפסול משום דהוי אתרוג של שותפין כמ"ש התוס' שוב ליכא נפקות' כלל למאן דבעי דין ממון ולא בעי היתר אכילה ע"ש במהרש"א . ולפ"ז אי ס"ד לאתרוג הבלוע מאיסור פסול כשארה קושיית המהרש"א . דאמאי כייד התרנן ושביק הס"ד דמאן דבעי דין ממון לא בעי היתר אכילה ויש בו נפקות' זו דאתרוג שנאסר באכיל' מחמת שבלע מאיסור שיש בו דין ממון ויש בו היתר אכיל' . אלא מוכח מזה כהמג"א

דיני דברים הפוסלים בר מינים

ביון שאין האיסור מחמת עצמו כשר ללא כהשג"ה ע"כ. ולי אי"ש זעיר אין הוכחתו הלזו מוכרחת כלל חדא דדחיקא ליה להתרצן לאוקמה בנפקות' זו דהיא מלתא דלא שכיח' שיאסר אתרונו ע"י שידלע מאיסור דלא שכיחא היא ועוד יש לדחות לפי מ"ס הריטב' ז"ל בפ' הסוגי' עיין דבריו ואין כאן מקום להאריך בזה. ולי אי"ש זעיר כ"ל דמהש"ס מהא דתרומו' טמא' אדרב' מוכ' כדדברי השג"ה שאין חילוק בין שאיסורו מזד עצמו לשאיסורו מזד דבר אחר מבחוק וכמו שכתבתי. כי על כן כ"ל לענין דינא כהשג"ה ויש להחמיר גם בשאר ימים שלא לזאת באתרונו שנאסר מחמת שדלע מאיסור כדעת הרמב"ם ודעיימי' דם"ל דכל שפוסלו משום טעמ' דאין בו היתר אכיל' פסול כל ז' ופסק כן מרן הש"ע. ודלא כהמנ"א וחר' מהר"ש לנדא ז"ל ככ"ל:

בז"ה אתרונו שתל'הו בסוכה לשם כיו סוכ' דנאסר באכילה משום מוקצה דהוקצה למזותו וכן אתרונו מוקצה משום שנפל מן המזבזר מהאילן ציו"ט אין לפוסלו לזאת בו מטעם זה דאינו ראוי לאכילה. דהואיל ועבד להיות ראוי לאכיל' לאחר ימי החג ממילא בלתי שום פעולה. ראוי לאכילה חשיב וקרינן ביה לכס לא שיש לפוסלו מחמת מוקצה שאסור בטלטול כמ"ס הרשב"א סי' רצ"ו לענין ערבה שנתלש' ציו"ט מן המזבזר ואין לחלק בזה בין יו"ט ראשון ליו"ט שני דחכמי' העמידו דבריהם אפי' במקום מז' דאוריית' בשב ו' תעשה. הר' מהר"ש לנדא ז"ל בשו"ת סיבת ציון שם. והוכיח סברתו הלזו דאינו פסול מטעמ' דאינו ראוי לאכיל' מההוכח' ההיא גופה שהוכיח מיכא כהמנ"א ודלא כהשג"ה באתרונו שנאסר מחמת שדלע איסור כתבתי דבריו לעיל באו' הקודם. וכבר כתבתי שם דלפי מ"ס הריטב"א ז"ל באו' בפירוש הסוגי' אין הוכחתו של הרב ז"ל הוכח'. ולי כ"ל דאתרונו שאסור משום מוקצ' תלוי בפלוגת' דהרמב"ם ורש"י והתוס' מהיכא נפק"ל האי פיסול' דאין בו היתר אכיל' דהנה להרמב"ם צפי' המשכ' דנפק"ל מדכתי' פרי וכל שאסור באכיל' לאו פרי מיקרי. א"כ יש לומר דדוקא אתרונו שאיסורו איסור עולם או שצריך פעולה להיתרו הוא דלא מיקרי פרי. אבל אתרונו שאיסורו משום מוקצ' ולאחר יו"ט או לאחר ימי החג מותר באכיל' ממילא גם השת' הכא פרי מיקרי אף שלעת עתה איסור באכיל'. אך לרש"י והתוס' והראב"ד דפיסול' דאין בו היתר אכיל' נפק"ל מן לכס שיהא ראוי לכס לאכילתכס אפשר דבעינן שיהא שייך שיהא ראוי לאכיל' גם עתה בשעת לקיח' וכל דיש פנים שיוכל להיות ראוי לאכיל' עתה מיד אף שיצטרך פעול' להיתרו כגון של ע"ז של גוי דכשר מטעמ' שאס' יבטלנה הגוי תהא מותר באכיל' קרינן ביה לכס גם קודם שנעש' היתרו. אבל כשאין תיקון בשום פנים שיהא עתה ראוי לאכיל' אף דעבד להיות ראוי לאכיל' ממילא לעתיד מ"מ כיון דהשת' מיהא א"א בשום פנים שיוכל להיות ראוי לאכיל' לא קרינן ביה לכס. כי על כן כ"ל דביום ראשון דבעינן לכס גם אתרונו שאיסורו משום מוקצ' פסול אפי' דיעבד משום דלא קרינן ביה לכס. אבל בשאר הימים דלא בעינן לכס כשר הוא לזאת בו לכתחל' בחוה"מ שיותר טלטלו אפי' לדעת הרמב"ם דפוסל אתרונו שאינו ראוי לאכיל' כל ז' הימים כיון דטעמו משום דכתיב פרי ושל מוקצה כיון דעבד להיות ראוי לאכיל' ממילא אחר ימי החג מיקרי פרי גם בכל ימי החג שאינו

דיני דברים הפוסלים בד' מינים קוד

שאינו ראוי בהם לאכיל' כג"ל :

פ"ד מ"י שאסר אכילת אחרונם על עצמו ועל כל ישראל . אין לפסולו מטעמא דאינו ראוי לאכיל' ע"י שאסרו בדרו . כיון שאין איסור אכילתו מצד עצמותו רק שהוא בדה האיסור מלכו ע"י נדרו . ודוגמ' לזה כתבו התוס' ברי' פ"ק דתמור' דאפי' לרבא דאמר כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני . מי שנשבע שלא לגרש אשתו וגירסה אע"ג שהוא עבר על דאמר רחמנא לא תעביד לעבור על שבועתך כיון דלא היה עליו איסור לגרש' רק שהוא בדה האיסור דלגרסה מלכו ע"י שבועת' לא אמר בה רבא . לא מהני . והכי נמי יש לומר כאן דמי שאסר אחרונם באכיל' על כל ישראל ושל עצמו דלא מיפסל מטעמא דאינו ראוי לאכיל' כיון שאין איסור אכילתו מצד עצמותו אלא מצד נדרו שצדק מלכו . הר' מהר"ש לנדא ז"ל בשו"ת סיבת כיון סי' י"ז די"ג ע"ב . ולי אי"ש צעיר לא בריר לי דבר זה לפי מ"ש רש"י והתוס' והראב"ד דגם פיסול זה דאין בו היתר אכיל' נפק"ל מלכס . שהרי כתב הרשב"א בתשו' סי' תשמ"ו תשמ"ז דמי שאסר הנחת לולכו על עצמו אינו יוצא בו משום דכיון דאסרו על עצמו בהנא' לאו ידידיה הוא ולא קרינן ביה לכס שלכס וא"כ כי היכי דלענין דלכס שלכס גם באסרו על עצמו שצדק האיסור הנא' מלכו ע"י נדרו מ"מ כיון דאסרו מיהא בהנחתו לאו ידידיה מיקרי ולא קרינן ביה לכס . ה"ה נמי לפיסול דמגו' דאין בו היתר אכילה דנפק"ל נמי מלכס כל שאסרו באכילה אפי' שהוא ע"י נדרו שצדק מלכו לא קרינן ביה לכס כשם דלא קרינן ביה לכס כשאסרו בהנא' ואין לדמות זה להנא' דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני דאמר רבא ודברי התוס' עליה כנשבע שלא לגרשו דשאני הכא דקפיד רחמנא וכתב לכס למימר' דבעי שיהא האחרונם משלכס ושיהא ראוי להנא' אכילתכס וכל שאינו ראוי להנא' אכילתו מאיזה צד שיהיה הא' לאו לכס הוא . כי על כן נ"ל לענין דיבא דגם באחרונם שאסרו על כל ישראל ועל עצמו באכילה ע"י נדרו פסול מה"ט דאינו ראוי לאכיל' ולא קרינן ביה לכס . וכן נמי כיון שאסרו באכיל' על עצמו ועל כל ישראל בטל ממנו ע"י נדרו שם דפרי . ופסול ביום א' לב"ע משום דאינו לכס . ולהרמב"ם פסול כל ו' הימים משום דלא קרינן ביה פרי כיון דאינו ראוי לאכיל' לכל ישראל ולדידיה . ואין להכשירו מטעם הואיל ואי בעי מתשיל כיון דהשת' מיהא לא אתשיל דבכה"ג דאסרו באכיל' על עצמו ועל כל ישראל לכולי עלמא לא אמרי' הואיל ואי בעי מתשיל עליה כמבואר יוצא מדברי הרשב"א ז"ל בתשו' ח"ד סי' ר"ב שכתבתיה לעיל הות' עיין שם דבריו במ"ש בתשובתו להגדול צדורו . כג"ל :

פ"ה בסתפק הר' מהרי"ט אגאוי ז"ל בס' קהלת יעקב דע"ט ע"א באחרונם של ערלה דפסול מטעמא דאין ראוי לאכילה . אם נתערב אחרונם זה שאינו ראוי לאכילה באמר כשר וראוי לאכילה ואינו ניכר מי מהב' הוא הכשר . אם יטול שניהם בזה אחר זה מי אמרינן דיוצא י"ח דהא מ"מ יש אחד מהם דהוא כשר וראוי לאכיל' דאע"ג דלא ידע באיזו מהם יוצא מ"מ לית לן בה דקמי שמיא גליא מי הוא הכשר והראוי לאכילה . מידי דהוה למ"ש הפוסקי' לענין תפילין דרש"י ור"ת דיבית שניהם בזה אחר זה ויוצא ממ"כ וב"כ לענין כתיבת שני ציטין שאם יפרש בפירוש שנגרש בכשר שבשניה' שפיר דמי

דיני דברים הפוסלים בדי מינים

אף דאינו יודע באיזו מהם מנרש והוא הדין הכא . וזו דילמא שאני הבא
דעיקר הפיסול הוא משום דבעינן ראווי לאכילה וליכא וא"כ כיון דמן התורה
אסור לאכולם לשניהם מספק דהא הוקבע איסור' ובהוקבע איסור' לך"ע
ספיק' דאורי' אסיר דבר תורה . בשניה' לא קרינן ביה לכנס הראוי לאכילתא .
ופשיט ליה הרב ז"ל מההיא דאמרי' בפסחי' דפ"ח ע"ב גבי מתני' דשכח מה
א"ל רבו כיבד יעשה ישחוט גדי וטלה ויאמר וכו' שכח רבו מה אמר לו שניהם
יצאו לבית הסריפה ופטורין מלעשו' פסח שני אמר אבוי לא שנו לא ששכח
אמר זריקא דבעידנא דאזיזוק דם הוה חזי לאכילה אבל קודם זריק' חייבים
לעשות פסח שני . והשתא אמאי אס' שכח קודם זריקא חייבין בפסח שני הא
כיון דאכיל' לא מעכב' אלא דבעינן דבשע' זריקא יהא ראווי לאכילה כל
דעכ"פ אחד מב' ראווי לאכילה הוא אלא דמחמת ספק דאינו יודע איזו הוה
אינו אוכלו פוטר עצמו בזה' מב' ממ"כ דקמי' שמיא גלי . אלא ז"ל דה"ט
דכיון דמכד הספק אסור לאכול משניה' מן התור' שהרי הכא הוקבע איסורא
דאיכא א' מב' דהוא שלא למגביין לכ"ע הוי איסור' מן התורה הרי חשיב כודאי
אינו ראווי לאכילה ולא קרינן בשניה' איש לפי אכלו דמכד הספק הרי שניהם
בשעת זריק' איכנס ראויים לאכיל' והוא הדין הכא גבי אתרוג דאינו יוצא אפי'
אס' נטל שניהם בזה' כיון דסוף סוף מספיק' שניהם אסורים באכילה מן
התור' ולא קרינן ביה לכנס ע"כ . ואין ראיתו לפשיטות ספיקי' מוכרח'
דאיכא למידחי ולמימר דשאני התם גבי אכילה דפסח דאיכא מצות עשה
באכילתו רק שאין מצוה זו מעכבת . משו"ה כל דאינו ראווי לאכיל' אפי' מספק
שלא למגביין קרינן ביה . משא"כ באתרוג דלא בעינן רק שיהא ראווי לאכילה
אבל ליכ' שום מצוה באכילתו איכא למימר דכל דקמי' שמיא גלי וראוי לאכילה
קרינן ביה לכנס . וכן ראיתי להר' מהר"י חזן ז"ל בס' חקרי לב חלק יו"ד ח"א
סי' ז' דקמ"א ע"ב שדחה כן להאי פשיטות' דהר' מהריט"א ז"ל . ואיהו ז"ל
כתב דכ"ל דעיקר ספק זה הוא בעיית הש"ס בעירובין דל"ו שאמרו היו לפניו
שתי בכרות אחת טמא' ואחת טהור' ואמר ערבו לי בטהורה בכל מקום שהוא
וכו' ואסיק הש"ס בין לר"מ בין לר"י בעינן טעודה הראויה מבעוד יום וליכא
וע"ש בפרש"י והריטב"א . והרי ערוב דינו באתרוג דבעינן דבר הראוי לאכיל'
כדתנן שם דל"א ואי בעירוב דרבנן פשיט ליה דאינו ערוב מכל שכן גבי
אתרוג כמי דלא יצא ע"כ . ולי אי"ש נעיר כ"ל דאחר המחילה דפשיטותי' דמר
הר' מהרי"ט ז"ל מהא דערוב לא שמי' פשיטות כלל . דהא דגבי ערוב בעינן
ראוי לאכיל' טעמו הוא משום דעקר טעמ' דערוב הוי משום דדעתו של אדם
ודירתו במקום מוזכותיו ומשו"ה בעינן דוקא דבר שהוא מוזן לאפוקי מים
ומלח דאין מערבין בהן מפני דלאו מידי דמיון כינהו וכדתנן ר"פ בכל מערבין
ע"ש בפרש"י . וכיון שכן דכל עיקרו של ערוב הוי מה"ט דשדעתו של אדם
ודירתו במקום מוזכותיו ומשו"ה הוא דבעינן שיהא מדבר הראוי לאכיל' כדי
שיהא מוזן שדעתו עליו כי לא חזי לאכילה לשום אדם אפי' מחמת ספיק' כי
היה דב' בכרות דאחת טמא' וא' טהור' כמנא דאין שם מוזן שיהא דעתו
עליו שהרי אינו ראווי למוזן דאסור באכיל' . משא"כ הכא גבי אתרוג דלא
בעינן רק שיהא ראווי לאכיל' איכא למימר שפיר דכל דקמי' שמיא גלי מי מהב'
הוא

דיני דברים הפוסלים בר מינים קנדה

הוא הראוי לאכיל' קרינן ביה לבס ויוצא בו . ולי ברא' למיפשטיה להאי ספיק' לאידך גיסא דכיון דכלפי שמיא גלי דאחד מהם כשר וראוי לאכילה אף דלדין אסורין שניה' באכיל' מספק אפ"ה קרינן ביה לבס ואמינא לה מהא דאמרי' במולין ד"ן ע"ב עלה דרבנן גיד הנשה כוהג בירך של ימין ובירך של שמאל מתני' דלא בר' יהודה דתניא ר"י אומר אינו כוהג אלא באחת והדעת מברעת את של ימין . איבעיא להו מיפשט פשיט' ליה לר' יהודה ומאי דעת דעת תורה או דילמ' ספוקי ומסקא ליה ומאי דעת דעת נוטה . ת"ג העצמות והגידין והכותר ישרפו לששה עשר והאינן בה הכי גידי מאי עבידתייכו אי גידי בשר ליכליכו ואי דאיתר האיכו פותר אף גידי כוואר אי לאו בשר כינהו לישינהו . ואמר רב חסדא לא ככרכה אלא לגיד הנשה ואליבא דר"י דאמר אינו כוהג אלא באחת . א"א בשלמא ספוקי ומסקא ליה שפיר אלא אי אמרת מיפשט משיט' ליה דהיתירא ליכלי' דאיסור' לישינהו . אמר ר' איקא בר חנינא לפולס אימא לך מיפשט פשיט' ליה וסבא במאי עסקינן כשהוכרו ולבסוף כתערבו . ופי' רש"י ישרפו לשש' עשר ולא בט"ו וכו' אבל דלאו בר אכיל' אין טעון שריפ' דכתי' ולא תותירו וגו' כל דקרינן ביה לא תותי' קרינן ביה תשרפו ואידך לא . לישינהו לאשפה כיון דלאו בשר כינהו וא"ר חסדא גרסי' ואליבא דר"י דמסקא ליה פי' אסיר ופי' שרי והלכך על כרחיה מפטר להו ותרוייהו בעי שריפ' לכל חד וחד מספקינן ליה בהיתרא והוי כותר שפיר משו"ה בעו' לשיורינהו ולמישרפינהו . כתערבו שאין יודעין איזו ניטל מן הימין ואיזה מן השמאל ע"כ . והשתא איבא לאקשווי בין למאי דבעי למיפשט וקאמ' בשלמ' אי ספוקי ומסקא ליה שפיר אלא א"א פשיטא ליה דהיתירא ליכלי' ודאיסור' לישינהו . ובין למאי דדחי לה דב איקא בר חנינא דלעולם מיפשט פשיט' לי' והב"ע דהוכרו ואח"כ כתערבו . להפשטון קשה איך קאמר א"א ספוקי ומסקא ליה שפיר . הא להסודרי' דספיקא דאורי' אפי' דלא הוקבע היסודא אסיר מן התור' וכודאי אסיר מן התורה חשיב אף אי ספוקי ומסקא ליה לא אתי שפיר דכיון דעכ"פ שניהם אסורין דבר תורה מספיק' ואסורין שניהם באכיל' כודאי אסור מן התור' איך קרינן ביה והכותר וגו' תשרפו ואמאי בעי שריפ' לישינהו . ולמאי דדחי לה ר' איק' דהב"ע דהוכרו ולבסוף כתערבו כ"ס דקשה דהו"ל הוקבע איסור' ולכ"ע שניהם אסורין באכיל' מספק וכודאי אסורין שניהם באכיל' מן התור' הוי ואיך קרינן ביה ולא תותירו וגו' והכותר וגו' תשרפו . אף על כרחין לומר דאע"ג דשניהם אסורין באכילה מן התורה מספק . מ"מ כיון דכלפי שמיא גלי דחד מיכיהו מותר באכיל' קרינן ביה שפיר ולא תותירו והכותר באש תשרפו ובעו' לשיורינהו ולמישרפינהו לתרוייהו . והשתא הדברים ק"ו אם שתם גבי כותר דאכילתו דהפסח הוא מצות עשה ולא טיף כותר אלא בראוי ומותר באכילה ואפ"ה אמרי' דכל דכלפי שמיא גלי דראוי ומותר באכיל' הוא אע"ג דעכ"פ לאדם אסור ואינו ראוי לאכיל' מן התור' מספיקא חשבינן ליה שפיר ראוי לאכיל' וקרינן ביה ולא תותירו וגו' והכותר ממנו באש תשרפו . כ"ג וק"ו הכא בנדון דידן גבי אחרון דאין מצוה כלל באכילתו רק דאמר דחמכ' לבס' ודרשי' הראוי לבס' לאכיל' כיון דחד מהב' ראוי לאכיל' הוא וכלפי שמיא גלי איזו הוא הכשר והראוי לאכיל' אע"ג דמשו' ספיקא

דיני דברים הפוסלים בר מינים

שניהם אסורי' לנו באכיל' מן התור' קרינן ביה שפיר לכם הראוי לכם לאכיל' ויוצא באחת מהשנים ממ"כ . כנ"ל לפוס דיהטא . ומיהו לענין דינא להלכה למעשה אין אני מחליט הדבר לפרך עליו אפי' מיו' ראשון ואילך :

מ"ו כל אן שאמרנו שהם פסולים מפני מומין שביארכו . או מפני גזל וגביזה ביו"ט הראשון בלבד . אבל בשאר ימים הכל כשר . ש"ע . ויש פוסלין גזול כל ז' ימים והכי כהוג . אבל שאול יוצא בו . מורס בהגה"ה . וסדרת מרן הש"ע דאף גזול וגנוב כשר בשאר ימי החג . כן הוא דעת הרמב"ם ז"ל דס"ל לדינא כשמואל דאמר דביו"ט שכי כיון דהוי חיובו דרבינן אינו פסול משום מלו' הבא' בעביר' . וכתב המג"א וז"ל דא"כ למה כתב מרן בש"ע לעיל בסעיף א' דיש מי שאומר דלאחריו' כשר בשאר ימים חוץ מיום א' כיון דהוא פוסק כאן כהרמב"ם דאפי' להגזלן ולהגנב עצמן כשר בשאר ימים וכ"כ הכל בו ששני הסברו' האו הם חולקים . ואפשר דהרב"ם ז"ל דלכתחל' לא יטלנו הגזלן או הגנב עצמו אפי' בשאר ימים אבל לאחרים מותר ע"כ :

מ"ז הים פוסלין גנוב וגזול כל ז' דכת' מור"ם טעמם דלות הלכת' כשמואל דאמ' דבשאר ימי' דאינן רק מדרבנן לא מיפסל בהו מטעם מלו' הב' . וראיתי להרשב"ם ז"ל בתשו' סי' קמ"ו שכתב וז"ל ואני כפי ענ"ד מצאתי עוד ראיה לפסוק כשמואל דאמרי' פ' לולב וערב' א"ר זירא לא ליקני איניש הושעב' ליכוק' ביומא קמא מ"ט יבוקא מקני קני וכו' משמע דוקא ביו"ט ראשון הוא דאינו יוצא בלולב שאינו שלו הא מיו' שכי ואילך יוצא . וכיון דר' זירא ס"ל כמי כשמואל הלכתא כוותיה כנלענ"ד ע"כ . ואנכי אי"ש נעיר לא ידעתי מאי ראיה מיייתי מר הרשב"ם ז"ל מההיא דר' זירא דס"ל כשמואל דנרא' דאין כאן שום רמז ראיה כלל . חדא דכיון דדוקא ביום ראשון בעינן לכם ואין אדם יוצא בו בלולבו של חבירו הגם שאול . משא"כ בשאר ימים דלא בעינן לכם ויוצא אדם בלולבו של חבירו בשאול . להכי אי שייך שאדם יקנה לולבו ליבוקא אינו לא ביומא קמא דגדול אינו יוצא בשל חבירו להכי ירצה הגדול להקנותו גם לקטן כדי שיהא של הקטן ויזא בו כדינו בגדול משא"כ בשאר ימי החג דלא בעינן לכם ואף הגדול יוצא בשאול למאי הלכת' יקנהו בהם לקטן בלתי כורך . להכי לא הוכרך ר' זירא להזהיר לגדולים על הקטנים אלא ליומא קמא דהו שייך שהגדול יקנהו להקטן וכריך אזהרה דלא ליקני ליה משא"כ בשאר ימים דבלא"ה לא יקנהו להקטן כיון דאין כורך לקניה . ועוד דבשאר ימים אפי' אם יקנהו הגדול להקטן לית לן בה שאף אם אח"כ כשיחזירהו לו הקטן לא יקנהו ממנו הגדול יחא שאול אצל הגדול ויוצא בו דבשאר ימי החג אדם יוצא בלולבו של חבירו בשאול . אבל בגזול וגנוב י"ל דגם ר' זירא ס"ל דאין יוצאין בו כל ז' משום מלו' הב' . סוף דבר שדברי הרשב"ם ז"ל בראייתו הלוז מדב' ר"ז דהלכת' כשמואל כפלאו ממני ולא זכיתי לירד לסוף דעתו וכוונתו בראייתו זו :

מ"ח ומותר ליטול לולבו של חבירו בלא דעת חבירו בשאר ימים דכיוחא ליה לאיניש למעבד מלוה בממוניה והוי כשאול . (תה"ד סי' ק' ופסקים סי' קכ"ט) מור"ם בהגה"ה . ומיהו אסור לו ליקח מביתו לבה"כ או איפכא . מג"א . ובס' ארחו' חיים בה' לולב דקט"ו ע"א או' י"ט כתב בשם בעל התרומ' שכתב אפי' למ"ד גזול פסול כל ז' אם בטל אדם לולבו של חבירו בעל כרחו

דיני דברים הפוסלים בר' מינים קנו

כדי לצאת בו ולא כתבון לגזולן לא להחזירו לו מיד לאחר שיוצא בו . יוצא
בו ביום שני דשול שלא מדעת כי האי גזולא לא הוי גזולן ולא הוי חייב באונסין
דלא דמי לשואל דעלמ' שיש בו הנאה ממון ע"כ :

מ"ז וחסר כשר בשאר ימים . וניטל פיטמתו או עוקצו דיכו כחסר וכשר
מיום ראשון ואילך . מיהו אם נקבחו עבדרי' לא יטלנו אף בשאר ימים
משום מיאוס עד שיסיר נקור העבדים . אבל אם היה יצט' או מנומר שפסול
כל ז' ימים אף אם חסד היצטות או הגימור פסול כל ז' האילול ובא מכח
פסול . מור"ס בהנה"ה . ובד"מ כתב בשם מהר"א מפרא"ג דניטל פיטמתו
או עוקצו פסול כל ז' ומורס שם חלק עליו וכתב כיון דטעמ' משום חסר כשר
בשאר הימים . והמג"א הביא דברי מור"ס פד"מ וכת' אבל במ"מ משמ' שפיסול
דניטל הפיטמ' משום הדר הוא שעל ניטל העץ מקש' פשיט' דחסר פסול ע"ש
וכן משמ' בס' תרמ"ה סעי' א' ובפוסקי' ולכן אין להקל בניטל הפיטמ' ע"כ :
ק' בנקור העבדים . נ"ל דס"ל לרמ"א דכשר מדינא כדעת רוב הפוסקים
אך לבתחיל' לא יטלנו עד שיסיר ניקור העבדים . אבל יצט' או מנומר
שפסול מדינא לא מהני הסרה . מג"א . והט"ז כתב דבניקור העבדים אפי'
אם הסיר נקור העבדרי' פסול דלא כמור"ס . ואין דבריו מוכרחין :

ג"א אם נקבחו תולעים כשר בן מבואר יוצא מדברי רש"י פ' לולב הגזול דל"ז
ע"א עלה יאמרי' התם סרוח אע"ג דלא תפוח פסול דסרוח היינו שריחו
רע מחמת אכילה תולעים שאכלוהו ע"ש מוכח דאם אין ריחו רע משום ניקור
התולעים שניקרוהו לא מפסל . אלא דיש להסתפק אם צריך להסיר הניקור
של התולעים כמו בניקור עבדים למור"ס ז"ל . או שמה ניקור עבדים הוא
דמאים משא"כ ניקור תולעי' לא מאים שדרך הפירו' להיו' בהן ניקור מתולעי' .
והכי מסתבר לפום דיהטא . ומ"מ נכון הוא להסיר הניקור :

ג"ב ומותר לבתחילה להסתכות על אחרות שיהיה כולו ליום ראשון ושאינו בודל
ממנו כל ציון השמעות של ליל שני ואילך ומותר אז לבתחילה לאכול ממנו
מיום שני ואילך ולצאת ידי מצוה עם הנשאר לא שאין אנו בקיאין בתבאים
כדלעיל בשם"י תרל"א בהנה"ה . מור"ס בהנה"ה :

ג"ג הא דבת' מור"ס דמתנ' שיהיה כולו ליום ראשון . משום דביום ראשון
איתקצאי כולו דחסר פסול בו ולכן צריך להסתכות שאינו בודל ממנו מליל
ב' ואילך . אבל אם הפריש אחרות ליום ב' מותר לאכול ממנו ובלבד שיסיר
כשיעור וכמ"ס הרא"ש והטור וכן משמע דבתחילה לא כתבו שהתנה ע"ש וכ"כ
ר"י דלא כמ"ס בב"י . מג"א :

ג"ד בב"י סי' תרכ"ג כתב בשם הרשב"א תנאי מועיל בהדס להריח בו במוצאי
שבת דמאי סבא מאתרוג דיוצא בו ואוכלו ולא דמי לעצי סוכה דהתם חב
הסוכו' לה' בתי' עכ"ל ועיין בתשובותיו סי' קס"ט . משמע דס"ל דאפי' מה
שצריך לשיעור אחרות מהני תנאי ולכן כתב ולא דמי לעצי סוכה וכו' . ועיין
בהר"ן רפ"ק דביצה ופ"ד זו"ל תנאי מהני בסוכה והו"ל נביה כסוכה דלאו
מצוה כמי שיש לו אחרות והתנ' עליו לאכלו אם ירצה ואם נמלך יוצא בו עכ"ל
וכ"כ במלהמות ועיין בשבת דכ"כ ובתוס' שם תירצו לאכול ממנו וכו' ולצאת
וכו' פי' לאכול ביום ב' ולצאת בו ביום ג' דהא אסור לאכול קודם נטילתו
כמ"ס

דיני דברים הפוסלים בר' מינים

כמ"ס סי' תרכ"ג . מנ"א :

ג"ה והפיסול שהוא משום ע"ז . או מפני שאותו אחרון אסור באכילה . או מפני שאינם מינים . או שהם חסרים השיעור בין ביו"ט ראשון בין בשאר ימים פסול . ש"ע . וחזוית פוסלת כל ז' הימי' . מור"ם בהנה"ה . והעושין שני י"ט פסולי ראשון כוטלין בשני אבל פרוכי לא מצרכינן . ש"ע . ואם יש לחבירו לולב ואחרון כשר . יברך על של חבירו מדעתו . מור"ם בהנה"ה :

ג"ו מ"ס מרן דאף אחרון שאסור באכילה פסול כל ז' הימים . כ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ח מה' לולב . אבל התוס' ז"ל בסוכ' דל"ה ע"א ד"ה לפי שאין בו היתר אכיל' כתבו וז"ל וא"ת גבי לולב של אשירה ושל עיר הנדחת למה לן טעמ' דמיכתת שיעוריה תיפוק לי משום דבעינן דין ממון דאפילו למאן דלא חייס הכא גבי אחרון לדין ממון היינו משום דעיקרו לאכילה אבל לולב דלית ביה אכיל' כתי' לכם דיריה לענין דין ממון . וי"ל דנקט דמיכתת שיעור' כדי לפסול ביו"ט שני ע"כ . אשר מפרש יוגא מדבריה' דפיסול זה דאין בו דין ממון או היתר אכילה דנפק' לן מלכס אין פיסולו לא ביום ראשון בלבד אבל ביו"ט שני כשר . ולכן אפי' תמה על הרב מהר"י עייאש ז"ל שראיתי איו בשו"ת בית יהודה ח"ב סי' ל' דז"צ ע"ב שהביא מ"ס התוס' שם אחר סמוך להני מילי שכתבתי וז"ל וא"ת ואחרון של ערלה תיפוק ליה דמיכתת שיעור' דמלוותן בשריפה ולמה לן טעמ' דהגתר א' יל' וי"ל דוראי לא היה צריך וכו' וכת' הרב הכו' על דבריהם לו וז"ל ואע"ג דלפי טעם דמיכתת שיעור' פסול אפי' בשאר הימי' ולפי טעם דשאין בו היתר אכילה כיון דנפיק מדכתיב לכם א"כ אין פיסולו לא ביום א' . ז"ל דלא שנא להו להתוס' וס"ל דבכל ענין פסול כל ז' כדעת הרמב"ם בפ"ח וכו' ע"כ . ודברי הרב ז"ל המה נפלאו ממני חדא במאי דהוקש' לו בדברי התוס' וכת' ע"ד ואע"ג דלפי טעם דמיכתת שיעור' פסול אפי' בשאר ימים וכו' . ולא ידעתי כוונתו דהאע"ג הלזה . דאדרבא מה"ט כ"ס דקשה קושי' התוס' דמאחר דאיכא לה"ט דמכתת שיעור' ופסול מטע' זה כל ז' למה לי עוד טעם זה דאין בו היתר אכיל' דאין לפסול מטע' זה לא ביום א' בלבד . ועוד מאי האי דכתב דז"ל דלא שנא להו להתוס' וס"ל דגם מטעם זה דאין בו היתר אכיל' פסול כל ז' וכדעת הרמב"ם ז"ל . הא בפירוש אומר דבדברי התוס' שם באותו דבור לעיל מזה בסמוך ממש דמטע' זה דנפק' לן מלכ' דין ממון לא פסיל לא ביו"ט ראשון ושלחני אמרו טעמ' גבי לולב של אשר' ושל עיר הנדחת משום דמכתת שיעור' כדי לפוסלו כל ז' . וא"כ מיכה מפורש דלהטעם דאין בו היתר אכיל' דנפק' לן נמי להתוס' מלכס לא מיפסל לא ביו"ט ראשון כל דלא מיכתת שיעור' וזה ברור . ודברי הר' מהר"י עייאש ז"ל בזה המה נפלאים ולא ידעתי מה אידון ביה . גם הראב"ד ז"ל הביאו דבריו הר' כל בו וס' ארמו' חייס דה' לולב כתב דאחרון של ערלה דפסול משום לכס או משום שאין בו היתר אכיל' או משו' שאין בו דין ממון דוקא ביום א' פסול אבל בשאר ימים כשר . וכ"כ השה"ג בשם רי"ז . אבל הר' בעל העיטור ז"ל הביאו דם' תניא בענין לולב דקכ"א ע"ב כתב בהרמב"ם דהפסול משום שאינו ראוי לאכיל' פסול גם ביו"ט שני . וכן עיקר לדיכא כיון דמקן ז"ל בש"ע כן פסק :

דיני דברים הפוסלים בד' גוינים קנו

ג"י זהא דכתבו הרמב"ם ומרן הש"ע ז"ל דגזול וגנוב כשר ביו"ט שני והפיסול מפני שאלתו אחרוג אסור באכילה בין ביו"ט ראשון בין בשאר ימים פסול. כתב הר' מהר"א אלפכדרי ז"ל בס' מרכבת המשנה פ"ח דה' לולב וז"ל ק"ל טובא כיון רטעס פיסול אחרוג לאסור הוא משום דבעינן לכס וגזול כמי מה"ט מפסול א"כ אמאי פסלינן ליה אף בשאר ימים טפי מגזול וגנוב וז"ע ע"כ מנא תי כתוב להר' מהר"י הכהן ז"ל ע"כ. ובמג"א סק"ך כתב דמה שפסול כל ז' היינו שראו חו"ל לאוסרו כיון שהפיסול בגוף האחרוג כמ"ש התוס' בראש הפרק ע"כ. ואין דבריו מובנים לי כלל דהתוס' שם בראש הפרק ד"ה בעינן הדר וליכא לא כתבו אלא דבעיקר הלקיסה כגון ד' מינין ולקיסה לכל אחד תיקון בשאר ימים בעין לאוריית' וכן בהדר משום הדר מזה אכל בחסר ובשאל לא תקון וגזול פלוגת' וכו' ע"כ. הרי דגם בחסר שהוא בגוף האחרוג לא תקון וכי תקון אינו רק בעיקר הלקיס' כגון ד' מינין ולקיס' לכל אחד ואחד. מוכח מדבריהם דפיסול שהוא משום שאסור באכילה כמי לא תקון. אבל הכי תמה על המג"א והר' מהר"י הכהן ז"ל שהניח קושייתו בל"ע. דאיך לא ראו עיני קדשם מ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' המשכ' באחרוג של ערלה כי שם כתב טעמו וכימוקו דאחרוג שאסור באכיל' פיסולו משום דמאמר הש"י פרי ואלין בו היתר אכילה בשום פנים לא מיקרי פרי כלל. והנה כי כן הש"ע דפיסולו כל ז' הימים משים ללא מיקרי פרי:

ג"ח מדכתב מרן הש"ע מפני שאלתו אחרוג אסור באכיל'. משמע דס"ל דאע"פ שמותר בהנאה כיון דאסור באכיל' פסול כל ז'. ומ"ש התוס' למה לי טעמ' גבי לולב של ע"ז משום דמיכתת שיטורי' ת"ל שאין בו דין ממון. ותני' המחבר במ"ש שאלתו אחרוג אסור באכיל' כלומ' דוקא גבי אחרוג כיון שראוי לאכיל' דרשינן לכס שלבס תהא לאכלו. ומה שפסול כל ז' היינו שראו חו"ל לאוסרו כיון שהפסול בגוף האחרוג כמ"ש התוס' בראש הפרק משא"כ גבי לולב דאינו ראוי לאכלו לא שייך למדרש כן וכיון שהוא שלו אע"פ שאסור בהנאה לכס קרינן ביה. מג"א. וכבר כתבתי לעיל דהראוי לאכלו נפק"ל להרמב"ם מנאמרו הש"י פרי ולא מלכס. וכיון שכן למאן דבעי היתר אכילה דריש ליה מפרי ולא בעי דין ממון היינו משום דהיה לא דריש מלכס לא דין ממון ולא היתר אכילה וכיון דלא דריש לכס לדין ממון ממילא גבי לולב אפי' שהוא אסור בהנאה כשר ולכס קרינן ביה והרמב"ם ומרן הש"ע שכתבו שאלתו אחרוג אסור באכיל' להורות נתנו בזה דפסקי כמ"ד דלא בעי דין ממון ולא דריש מלכס לא דין ממון ולא היתר אכילה אלא היתר אכילה מפרי נפק"ל. וכיון דפסקי בהמ"ד דלא דריש מלכס לדין ממון ממילא דלולב אפי' שהוא אסור בהנאה לכס קרינן ביה. וזה פשוט וברור בכוונת ודעת הרמב"ם ומרן הש"ע ז"ל. אבל מור"ם ז"ל בהגה"ה לעיל סעי' ט' (עיין לעיל או') פסק דהמודר הנא' מלולבו של עצמו אינו יוצא בו דלא הוי שלכס. אלמא ס"ל דלולב שהוא אסור בהנאה אע"ג שהוא שלו לא קרינן ביה לכס והיינו כמ"ד דדריש מלכס דבעינן דין ממון. וכבר כתבתי שם ע"ד מור"ם ז"ל או' דמרן הש"ע לא ס"ל כמור"ם בזה. ומדבריו מרן הש"ע כאן שכתב שאלתו אחרוג אסור באכילה כמי הכי מוכח דלא בעי דין ממון וכאמור:

דיני דברים הפוסלים בד' מינים

ג"מ אחרון של ערלה שאמרו דפסול . דוקא ביום א' וב' דלאו לכס הוא או מפני שאין בו היתר אכילה או מפני שאין בו דין ממון . אבל בשאר הימים כשר . כל בו וא"ח ה' לולב בשם הראב"ד ז"ל . וב"כ המאור ז"ל . אבל הרמב"ן ז"ל כתב על דבריו דכיון דערלה היא בשריפה בתותי מכתת שיעורי' ופסול כל ז' . וב"כ גם הראב"ד ז"ל בהשגותיו על בעל המאור ז"ל הובאו דבריו בס' חמים דעים סי' רמ"א דס"ח סע"ד וז"ל א"א לא מחוורא האי מלת' דהא תרומה טמאה וערלה מן הנשרפין הן כדאית' במס' תמורה הלכך מכתת שיעוריהו ע"כ . ולכן קשה לי על מ"ש הב"ב דוה"ח בשמו דכתב דאחרון של ערלה טעמו משום היתר אכילה או דין ממון ולא פסיל רק ביום א' אבל בשאר ימים כשר והיינו כמ"ש בעל המאור ז"ל וא"כ הראב"ד ז"ל סותר עצמו . גם השפ"ג בשם ריא"ו כתב דאחרון של ערלה בא"י אינו פסול לא יום ראשון דבעינן לכס אבל בשאר ימים הוא כשר . והוא קשה שהרי ערלה היא מן הנשרפין ובתותי מכתת שיעורי' . וכן עיקר לדינא דאחרון של ערלה בארץ ישראל פסול כל ז' הימים משום דמיכתת שיעורי' . וכל שכן לדעת הרמב"ם ופסק כן מרן הש"ע דאפי' אחרון דלא חסיר לא באכילה פסול כל ז' משו' דלא מיקרי פרי . וכן עיקר . ואחרון של ערל' בח"ל עיין לעיל או' ורו' : סי' מ"ט מור"ם דחזוית פוסל כל ז' הימים . הטעם משום דאינו הדר . אבל דעת מרן הש"ע דחזוית כשר בשאר ימים ומור"ם הי"ל לומר וי"א הל"א שכן דרכו בהרבה מקומות . מהר"י עיינאש ז"ל בס' מט"י . ולענין דיכא יש להחמיר וליטלו גם בשאר ימים בלא ברכה :

ס"א בשעת הדחק שאין נמצא כשר . כל הפסולין כוטלים ואין מצרכין . ש"ע . ויש מבטירין לולב יבש אפי' לדרך עליו . וכן נוהגין לדרך על לולבין יבשין אפי' בדאיכא לאחרים לחים . אבל בשאר מינים אין לנהוג הכי . ויש מקילין אפי' בהדס יבש . ויש לסמוך עלייהו בשעת הדחק מור"ם בהנה"ה : פ"ב בשעת הדחק דכוטלין כל הפסולין . לאו דוקא כטיל' אלא ה"ה אפילו נענוט כדינו . ומיהו דוקא לשליח צבור אבל לא ליחיד' שו"ת רס"ל סי' ח' : פ"ג דוקא כל הפסולין מחמת מום . אבל שאינן מינן וגזול פסולין אפילו בשעת הדחק כמו פרים ורמון דגזרינן דאיתי למטעי בהו . ד"מ מכהנים . ב"י . ב"ח . מג"א . והדס שוטה אינו מינן . מג"א לעיל סקכ"א . וא"כ פסול אפי' בשעת הדחק כפרים ורמון וגזרינן ביה דאיתי למטעי . והרשב"ן ח"ב סי' רכ"ב כתב דהדס שוטה הוא כפרים ורמון ובשם שאס אינו עבות כלל שאין יוצאין בו בשעת הדחק ה"ה להדס שוטה שהרי הוא כהדס שאין לו שיעור שזה בודאי אין יוצאין בו לעולם אפי' בשעת הדחק וה"ה להדס שוטה . וסיים עלה בסוף התשובה ואלו נטלת' בלא ברכה אין זו שגגה כל כך . מוכח דלא שגגה כל כך היא אבל אין ליטלו אפי' בלא ברכה :

ס"ד מ"ט מור"ם דיש מבטירין לולב יבש . דוקא לולב אבל אחרון יבש לא וכן משמע מלשון המרדכי . ד"מ . אבל בשו"ת משאת בנימין סי' י"ו כתב דהטור והר"ם ורי"ו וכל בו ס"ל דכל ד' מינים יבשים כשרים בשעת הדחק . וה"ה שאר פסולין . והא דלא כתב המרדכי הדין באחרון יבש משום דשכיח בכל השנה אחרונים חדשים והא דמכריזין אלוהבים והדסים יבשים אפילו איכא

דיני דברים הפוסלים בדי מינים קנח

איכא אחרים לחים • משום שהלחים אינם לחים גמורים רק שיש בהם מיעוט לחות וא"כ הלחים והיבשים כמעט דומין זה לזה • אבל אי איכא לחים גמורים אפי' שהיבשים אינם יבשין גמורים אין לברך עליהם • ובדיעבד אם בירך על יבש איכא לספוקי אם יאכל • ולכן יחזור ויטול לח בלא ברכה • אבל אם בירך על יבשים גמורים ואיכא לחים גמורים משמע שם שאפי' בדיעבד לא יאכל עכ"ל • ודבריו בנויים על הפוסקי' האחרונים • לכן אין להקל • מנ"א :

ס"ה אף בפסול משום יבש שלא הגיע לפריכת הצעורין • אע"ג דאיכא ספק ספיקא שמא הלכ' כהרמב"ם ודעימיו' דבשעת הדחק מצרכינן • ואת"ל דהלכ' כהראב"ד דלא הורישו אלא לזכרון בעלמ' ולא לצרכי • שםא הלכה כמ"ד דלא מקרי יבש אלא עד שבע"ך בצפורין • מ"מ כבר העלתי בפמה דאיות בתשו' בחא"ח דכל מה שאתה מרצה בספיקות וס"ם בצרכות להקל ולא לצרכי דמ"מ ברכו' אינן מעכבו' • ואפי' בשאר ימים שיש להוסיף עוד ספק שלישי דהא איכא מ"ד דהפסולי' משום הדר לא פסולי' אלא בראשון • עם כל זה לא מצרכינן • ודלא כהר' משאת מזה שרצה לחלק בין תרי ספיקי לתלת ע"ס • ומ"מ כל שלא בלה כל מראה הירקות לגמרי ממש ואינו כפרך בצפורין • בודאי שיש לברך בשעת הדחק • הר' מהר"ד פארוז ו"ל בס' חסדי דוד על התוספת' פ"ב דמס' סוכה ד"ה היו במוצאין וכו' :

סי' אע"ג דחלל כשר בשאר ימים אין לחתוך אתרוג לב' או לג' חתיכות ולזאת בו אפי' בשעת הדחק • דדוקא חסר ונשאר העיקר קיים כשר • אבל כי האי גוונא מקרי חתיכת אתרוג ולא אתרוג • וכל זה לענין לברך עליו אבל בלא ברכ' יכול לטול הפסולין ולא לברך עליה • מור"ם בהגה"ה :

ס"ו הטור כתב דחסר כשר אם נשאר בו כשיעור כדי לזאת בו • אבל הר"ן ז"ל כתב דוקא כשנשת״ר רובו ושמו עליו אבל אם לא נשאר רובו חלי אתרוג מקרי ולא אתרוג • וכתב מור"ם בד"מ דבפסקי מהרא"י סי' מ"ב משמע אפי' נשאר מיעוט סגי ע"כ • והמג"א הביא דברי הד"מ וכתב וז"ל מהרא"י דחסר אע"ג דכשר בשעת הדחק היינו שנחסר מאליו • אבל לא שרי לחתוך אתרוג ולברך על אותה חתיכה • ותו הא דחסר כשר היינו שחותך לאכילה ומברך על השאר דהוי שיעור מכוה כדאשכחן גבי זביית גרדומי תכלת וכו' • אבל לחתוך מן האתרוג ולברך על חתיכ' אסור דלאו אתרוג מיקרי לא חתיכה אתרוג עכ"ל • משמע דאפי' לא כשת״ר רובו רק שינשאר כביצה כשר וכן דעת הטור ורמ"א ע"כ • ומ"ש דכריך שינשאר כביצה כן מבואר יולא מדברי מהרא"י שם אבל בטור לא כתב כביצה אלא כתב אם נשאר בו כשיעור כדי לזאת בו • וכ"כ התוס' בסוכ' דמ"ו ע"ב ד"ה אתרוג דכיון דלא איכל ליה כולו ומשייר בו כשיעור דמצי בפיק ביה שרי ע"כ • ולעיל ד"ל ע"א ד"ה משו' דהו"ל מצו' הב"ב מפורש יולא מדבריהם דכיון דגמר פרי הוא שיעורו הוא בכדי דמנכר לקיחתו דמה"ט פסלינן פלפלין וכ"כ הרא"ש ז"ל על מתני' דאתרוג של אשירה ושל עיר הנדחת פסול אית דגרסי' אמתני' של אשר' ושל עיר הנדחת פסול משום דהו"ל מצו' הב"ב משום דסברי דלא שייך למפסל משום דמכתת שיעורי' משום דלא אשכחן שיעור מפורש באתרוג והא דאמרי' כאגוז כביצ' לאו משום שיעור הוא לא בדמפרש טעמ' משום דלא גמר שירא הוא • ולא נהיר' לר"י וכו' ובאתרוג

דיני דברים הפוסלים בד' מינים

סייך שפיר שיעורא משום דזשינן דמנכר לקיחה ומה"ט פסלינן פלפלין וכיון דמכתת שיעורי' הוי כלאו נשחק כולו והוי כלאו לא מנכר לקיחה ע"כ. וא"כ לפי דברי התוס' והרא"ש ז"ל או דאיתרוג חסר כיון דגמר פיר' הוא לא צעי שיעור דכאנז' או כביצה לא בשיעור דמנכר לקיחה סגי. וא"כ מ"ש התוס' בדמ"ו ומשייר בו כשיעור דמאי נפיק ביה. כוונתם כשיעור דמנכר לקיחה כמו שכן מפורש יוצא מדבריה' דלעיל ד"ל כנז'. וכן נמי מ"ש הטור כשיעור כדי לצאת בו היינו שיעור דכדי דמנכר לקיחתו. שהרי כן מבואר יוצא מדברי אביו הרא"ש ז"ל דכל דגמר פירא בשיעור דמנכר לקיחתו סגי דהיינו שיקר שיעורו דאיתרוג. לא דלעיל בדינים אלו אות ככתתי דממה שסתם הטור ולעיל לא נזכר בדבריו שיעור דמנכר לקיחה רק שיעור דכביצה משמע דהכא נמי דסתם וכתב כשיעור דכדי לצאת בו היינו כביצה. אך השתא הכא דמויתי' ל הרא"ש אביו ז"ל דמפורש יוצא מדבריו דכל דגמר פרי שיעורו הוא דמנכר לקיחתו. ע"כ לומר דגם מ"ש הטור שיעור כדי לצאת בו היינו שיעור דמנכר לקיחתו. ולכן הדרא תמיהתי דתמהתי שם באר' הכו' על התה"ד ז"ל דמבואר יוצא מדבריו דבביתוכה איתרוג נמי כל דהוא פחות מכביצה לאו כלום הוא ושאין צריך לראיה לזה. והוא תימה רבתי על הר' ז"ל דהא מדברי התוס' ז"ל ודברי הרא"ש מפורש יוצא דכל דגמר פירא הוא לא צעי כביצה אלא בשיעור דכדי דמנכר לקיחתו סגי. ויגדל התימה על הר' ב"ח ז"ל שכתב על דברי הטור הכו' ז"ל ומ"ש אם נשאר בו כשיעור פשוט הוא דצעי' דנשאר בו כשיעור אלא דאיתא לאשמועי' דסגי בהכי. לא שהר"ן מחמיר אפי' נשאר בו כשיעור לא מכשרינן אלא בשרובו קיים דשמו עליו הא לא"ה לא דאיתרוג אמר דחמנא ולא חצי איתרוג. וז"ל התוס' דמ"ו ע"כ ר"ח כיון דלא אכיל ליה כוליה ומשייר בו כשיעור דמאי נפיק ביה שרי וכו' ואפשר לומר דאף התוס' ס"ל דודאי בשרובו קיים ולא הוצרכו לפרש ועוד דבכלל לשון זה שכתבו ומשייר ביה כשיעור דמאי נפיק ביה הוא ג"כ דמשייר ביה הרוב דתרתני צעינן שיהא רובו קיים ושיהא אותו הרוב כביצה והכי מסתברא ע"כ. והוא תימא דהא מדברי התוס' לעיל ד"ל מפורש יוצא דכל דגמר פירא שיעורו דכדי דמנכר לקיח' וא"כ ע"כ מאי דכתבו בדף מ"ו ששייר שיעור דמאי נפיק ביה כוונתם על שיעור דכדי דמנכר לקיחתו ואיך כתב דהתוס' כוונתם דצעי' ששייר רובו ושאותו רובו יהא בו כביצה. ועוד דממ"ש כיון דלא אכלי' כולי' ומשייר בו כשיעור וכו' ומהאי ליטנא דלא אכלי' כולי' מוכח שלא אכלו כולו אף שאכל רובו כיון דשייר בו השיעור דמאי נפיק ביה שרי. וממאי דכתבו התוס' ד"ל והרא"ש שכתבתי דמשום דאיתרוג צעי שיעור דכדי דמנכר לקיחתו וכיון דכתבתי מכתת שיעורי' הוי כלאו נשחק כולו והוי כלאו לא מנכר לקיח' מוכח דאי לאו משום דנשחק ולא מנכר לקיחתו. אע"ג דעכ"פ הוא חתוך לחתיכו' אי הוי מנכר לקיחתו הוי כשר ולא הוה מיפסל מטעמ' דהוא חתיכו' איתרוג ולא מיקרי איתרוג אלא חתיכו' איתרוג אלא כל דמנכר לקיחתו הוי סגי. וזה שלא בדברי הר"ן וגם אפי' דלא במהרא"י ז"ל דפוסל חתיכו' איתרוג מטעמ' דלאו איתרוג מיקרו אלא חתיכו' איתרוג. סוף דבר שדברי מהרא"י והרב"ח ז"ל נפלאו ממני ואל"ע. ומיהו לענין דיבא כ"ל דכיון דהר"ן ז"ל החמיר וצעי דוקא רובו שלם

דיני דברים הפוסלים בר' מינים קנט

הכי נקטינן שלא לברך כל ז' על חתיכ' אפי' שיהא בו כביצה כל שאינו רובו של האתרוג. ומיהו כ"ל דאס הוא מאתרוג שלא היה בו אלא יותר מביצה קצת ואכל ממנו או שנחסר ממנו מיעוטו ונשאר רובו קיים אף שאין ברוב זה כביצה. מ"מ כיון דרובו משל אתרוג שהיה בו כביצה דגמר פירא הוא יוצא בו בשאר הימים דכיון דרוב משל אתרוג הוא שמו עליו ובגמר פירא לא בעינן כביצה אלא בשיעור דכדי דמנכר לקיחתו שני הלכך ברובו של אתרוג מאתרוג שהיה בו כביצה כיון דגמר פירא הוא ושמו עליו ומנכר לקיחתו יוצא בשאר ימים בשעת הדחק וגם יכול לברך עליו ודלח' כהב"ח ומהר"י ז"ל ככ"ל :

סי' הא דסי' מור"ס ז"ל בהגה"ה וכל זה לענין לברך עליו אבל בלא ברכ' יכול ליטול הפסולי ולא לברך עליהם. כת' ע"ד המג"א ז"ע דהא פבר כת' מרן הש"ע דין זה. ואפשר דבא לומר דאפי' שאינם מינם יכול ליטול דלא כמ"ס לעיל (עיין לעיל או') ע"כ. והר"ב תוס' שבת בהגהותיו שסוף הספר כתב ואפשר דבא לומר דאפי' יחיד שרי ע"כ ובהגה"ה שם מבנו ז"ל כתב עוד כראה דהרמ"א קאי אדסמך ליה דבשעת הדחק יכול לחתכו לב' לג' חלקי' וליטלו בלא ברכה וזה לא נשמע מהמחבר דלעיל ככ"ל ליישב ע"כ הגה"ה מבין המחבר ע"כ. ואין גם אחד מהכי הלתי ישובי מחורין לי. דאי מ"ס המג"א דבא לומר אפי' שאינם מינם. הוא ודאי קשה לאומרו דכיון שאינם מינם מכ"ל למור"ס להתיר ליטול אפי' בלא ברכה כיון דהו' כפריש ורמון. ועוד דהרי בד"מ הביא לדברי הב"י ורי"ו שכתבו דשאין מין פסולין אפי' בשעת הדחק בלתי שום חולק. גם מ"ס הר"ב תוספת שבת דבא לומר דאפי' יחיד שרי. אינו מן הישוב דגם זה כבר נשמע מדברי מרן הש"ע דסתם וכתב כל הפסולין כוטלין ואין מדברין דמוכח שכן יחיד ובין ש"ן כוטלין אותן בלא ברכה. גם מ"ס הר"ב כנו ז"ל דקאי על אתרוג שחלקו לב' או לג' חלקי'. אינו מספיק דא"כ לא הו"ל למור"ס למימר וכל זה כיון דלא קאי אלא אהא דאתרוג שחלקו לחודיה ותו דכתב יכול ליטול הפסולין וכו' הרי דעל כל הפסולין קאי. ותו דרשם על זה שהוא מן הטור. והיה כ"ל ליישב קצת ישוב דאולי מור"ס בא לאשמועי' שגם בשאר ימים יכול ליטול הפסולין בהם. דאלו ממ"ס מרן לעיל אפשר לומר דהיינו דוקא ביום ראשון דהיינו מן התור' כטולי כטלינן בו כל הפסולין כדי שלא תשתכח תורת ד' מנינים ולא חיישינן לדילמ' אתו למטעי וליטלם אף שלא בשע' הדחק. אבל מיו' ראשון ואילך כיון דאין חיוב ד' מנינים בהם לא מדרבנן הוה אמינ' דאין יכול ליטול בהם הפסולין דאית לן למיחש לדילמ' אתו למיטעי וליטלם אפי' ביום ראשון שלא בשעת הדחק. לזה אשמעינן מור"ס דלעולם יכול ליטלן לכל הפסולין אף מיום ראשון ואילך ובלבד שלא יברך. והיינו דבת' ז"ל אבל בלא ברכ' יכול ליטלן דהיינו שיכול ורשאי ליטלן אפי' מיום ראשון ואילך. לא שגם לזה קשה מה שרשם מור"ס שהוא מהטור :

דינים השייכים לשיעור הדם וערבח

א' שיעור הדם וערבח שלשה טפחים ושדרו של לולב ארבע' טפחים כדי שיהא שדרו של לולב יוצא מן ההדס טפח באמה בת חמש' טפחי' עשה אות' שיכא מהם ג' להדס. כמא' שיעור הדם וערבח טפחיים ומחצה שהם עשר' גולגליס ושיעור

דינים השייכים לשיעור הדם וערבה

ושיעור של לולב י"ג גודלים ושלש גודל . ויש מי שאומר ששיעור שדרו של לולב י"ד גודלים ויש אומרי' ששיעור הדם וערבה י"ב גודלים . ושדרו של לולב י"ז גודלי' ש"ע סי' תר"ן . וכן כוהנן לכתחלה . מור"ם בהנה"ה :

ב' היבא דאין לו לולב אחר רק לולב שאין בו לא ג' טפחים יכול לברך עליו כמו באם אין לו אלא לולב יבש . ברכ"י ס"ס תרמ"ט בשם רבינו יסעיה הראשון ז"ל בתשו' כ"י סי' ר"ב . והיינו לדעתו ודעומו' דס"ל דמברכין על לולב יבש בשעת הדחק . אבל לדיון דקי"ל דנטולי' בטלינן ליה אבל ברוכי לא מברכין עליו' בדלעיל בדיני' הפוסלי' בד' מיני' או' ס"א ה"ה גמי לאין בו רק ג"ט לא מברכין עליו' אפי' בשעת הדחק . ומיהו אבי מסתפק בזה דמדברי ר"י הראשון ז"ל הכו"ל מוכח דדוקא לולב שיש בו מיהא ג"ט הוא דיוצאין בו בשב' הדחק וגם מברך עליו לדעתו ז"ל אבל אם אין בו אפי' ג"ט אין יוצאין בו אפי' בשב' הדחק . וכרא' ודאי שטעמו ז"ל דכיון שמה שצריך שיהא בלולב ד"ט אין טפח הרביעי לא כדי שיצא אותו טפח מן ההדס . א"כ עיקר שיעורו הוא ג"ט ולהכי יוצאין בו בשעת הדחק משא"כ בפחות מג"ט . ולפ"ז אפשר לומר גם לדיון דהלולב יבש לא מברכין עליו' אפי' בשעת הדחק . מ"מ על לולב שאין בו רק ג"ט מברכין כמי' לא שאין נרא' כן מהפוסקי' ולכן אין להקל :

ג' אין להס' שיעור למעלה . ויש מי שאומר שאפי' הוסיף באורד ההדס והערב' כמה . צריך שיצא שדרו של לולב למעלה מהס' טפח . ש"ע :

ד' סתם לשון צריך דהים מי שאומר משמ' שהוא לעיכובא דאם לא היה יוצא הלולב טפח יתר עליה' לא יצא י"ח . ומיהו נרא' דגם לדיע' זו אינו מצבב' לא אם שני המינים שוין ללולב או יתירים עליו . אבל אם לא היה לא מין אחד גבוה והאחד למטה ממנו אינו מצבב' . לא דאין צורך לדקדק בזה לענין דיבא דהעיקר הוא כסתם דיעה הראשונה דאין להס' שיעור למעלה בכל ענין אפילו יהיו גבוהין שתי המינים על הלולב אינו מצבב' . הר' מהר"י עיינא ז"ל בספר מטה יהודה . ולי' אי"ש צעיר כ"ל ודאי שצריך לדקדק בזה שיהא לעולם יוצא שדרו של הלולב מהדס וגם מהערב' טפח כיון שמפני כן הצריכו בשיעורו של הלולב טפח יתר ופי' רש"י כשם שהוא גבוה צמיחו מכולם . וא"כ מטעם זה צריך שיצא גובהו של הלולב טפח מהשני מיני' . ומרן בד"י הביא דעה זו דהים מי שאומר מהר"ן ולא הביא עליו שום חולק . וא"כ מצמץ שגם הדיע' הראשונה' אינ' חולק' על הדע' דהים מי שאומר . לא שלפי שלא כתבו שאר הפוסקים והמפרשי' סבר' בפירוש רק שהר"ן הוא שכת' כן בפירוש לכן כתבה מרן בש"ע לסבר' זו בשם יש מי שאומר . ולאז' למימר' דלהדעה הראשונה' אין צריך לדקדק בזה כי כן דרכו של מרן בש"ע לכתוב בשם יש מי שאומר אף שהדעה הראשונה' אינה חולקה עלה כיון שלא נזכרה בפירוש שהדעה הראשונה' עיין יד מלאכי בכללי' הש"ס אורח' י"ב . כנ"ל :

ה' דינים השייכים ללולב ביום ראשון . והשייכים לזמן נטילת לולב . ודינים השייכים לנטילתו וברכתו . הלא המה כתובים קודם תפלת שחרית :

א' כשם שמלות להשכים בערבי שבתו' כדי לקנות ולהכין לזרכי סעוד' שבת . כך מזה להשכים בערבי ימים טובים לקנות ולהכין לזרכי סעודת יום טוב דקרא דכתיב והיה ביום הששי והכינו דילפינן מינה לעבין ערב שבת מיירי גם לערב יו"ט וכדמפורש יוצא מש"ס דביצה דף ב' ע"ב ומדברי רש"י שם :

ב' ישתלל לקנות ולהכין מאכלים טובים וערבים ומיני מזהה ליום טוב כי כשם שמזה לענג את השבת במאכל ובמשתה כך מזה לענג את יום טוב כמ"ס הרמב"ם בהלכות יו"ט . ויתר הוא יום טוב משבת דחייב ביו"ט לשמח בדכתיב ושמחת בחגך ואמרו רז"ל דאין שמחה אלא בפער ויין וכמ"ס הרמב"ם שם ועיין לקמן בסמוך ולכן יש להרבות בתבשיל' ביו"ט יותר משבת כמו שכתב המג"א סימן תקכ"ט :

ג' מי שאין לו די ספוק לקנות פער וגם יין לצורך יו"ט רק יש לו כדי אחד מהן או לבשר או לין . יש להסתפק איזה קודם הפער ויקנה פער ולא יין . או יין קודם ויקנ' יין ולא פער . וכר"ל לז"ל דאין קוד' ויש לו לזכור' יין ולא פער ואמרו לה ממה שמאחרי להרמב"ם ז"ל בס' המנו' מנו' כ"ד וז"ל וכלל אמרו ושמח' בחגך משמע גם כן לשמח עם במיני שמחה ומה לכלול פער ולשתות יין וללבוש בגדי' וכו' ומה שיתחייב מהם יותר שתיית היין לבד כי הוא יותר מיוחד בשמח' ולשון גמרת פסחי' שחייב אדם לשמח בכיו ובכותיו ברגל במה משמחן ביין ושם אמרו תביא רי"א בזמן שבה"מ קיים אין שמחה אלא בפער וכו' ובזמן הזה אין שמחה אלא ביין וכו' ע"כ . הנה למדנו הרמב"ם דבזה"ז ג"כ איכא שמחה בפער ויין אלא דיותר חייב ביין מפער . ומרן בב"י סי' תקכ"ט הקשה על מה שפסק הרמב"ם בה' יו"ט דגם בזמן הזה אין שמחה אלא בפער ויין מהא דאר"י בפסחי' דבזה"ז אין שמחה אלא ביין . ולפי מה שביאר לנו הרמב"ם בס' המנו' לא קשיא קושית מרן דמאי דאמר ר"י דבזמן הזה אין שמחה אלא ביין כוונתו דיש יותר חיוב ביין מפער בזה"ז אבל אה"כ דאיכא נמי שמחה בפער . וא"כ ממילא מובאר דאם אין לו כדי קניית פער ויין יקנה היין וידחה הפער . ככ"ל :

ד' מזה לקנות פער שמן לסעודת יו"ט ומיני משהה מתוקים וערבי' . כדכתיב בנחמיה ומביאו בגמ' מטבת ביצה ריש פ"ב לכו אכלו משמנים ושתו ממתקי' ושלחו מנות לאין ככון כי קדוש היום לאדוננו . וכן אמר להם רבי אליעזר לתלמידיו ביו"ט אחר הדרשה לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים כי חתות ה' וכו' כדאיתא התם :

ה' וראוי לכל אדם להכין יותר מהצורך לו ולאגבי ביתו כדי לשלוח מנות לעניי' כמאמר הכתוב הכו' ושלחו מנו' וסתם מנות הוא מיני פער ומטעמי וכמ"ס מהרי"ל בדיני משלוח מנות בכורים . וא"כ הכא דכתיב ושלחו מנות יש לשלוח מיני פער ומטעמי' לעניי' . וכן פסקו הרמב"ם והש"ע סי' תקכ"ט דחיי' אדם להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר עניים ובזהר הפליג מאוד בעובש מי שאינו נותן לעני' מסעודתו ביו"ט וכמ"ס המג"א . כי על כן יזהר להוסיף יותר מהצורך לו ולבני ביתו כדי שימצ' לו ליתן לעני' מסעודתו :

ו' מזה ללוש פת בערב יו"ט לכבוד יו"ט כמו בערב שבת . מור"ם בהנה"ה סי' תקכ"ט :

דיני איסור קביעות סעודה ומלאכת קבע בעיו"ט

א' אסור לאכול סעודה קבע בעיו"ט ממנחה ולמעלה כמו בשבת שהוא מכלל הכבוד. רמב"ם פ"י מור"ס בהגה"ה סי' תקכ"ט. והוא הדין ביו"ט ראשון מפני שהוא ערב יו"ט שני. מג"א :

ב' אם חל עיו"ט בשבת יכול לקיים סעודה שלישית אבל יאכל פת מעט לכבוד יו"ט. מור"ס בהגה"ה. והמג"א כתב דלפי מאי דאנן קי"ל דמותר לאכול בעיו"ט וע"ש עד מנחה קטנה יעשה הסעודה שלישית קודם מנחה קטנ'. ואם שבת לעזתה קודם יעשה אח"כ. ונראה דאפי' לפי מ"ס האחרונים להחמיר בהמפרשים ממנח' גדולה יש להתחיל לעשות סעוד' ג' קוד' מנחה קטנ' :

ג' סעוד' מילה פשוט דמותר. מג"א. והוא הדין פדיון הבן מותר וכן המנהג מור"ס בהגה"ה סי' רמ"ט. ומיהו מצוה להתחיל קודם שעה עשירית. ב"ח ואפי' מילה שערב ומנה כגון שהיה חולה ביום ח' מיקרי ומנה קבוע ועושין אותה בערב יו"ט אבל פדיון הבן דוקא שזמנו בעיו"ט עושין בעיו"ט אבל אם עבר זמנו אסור לעשותו בעיו"ט. מג"א בסו' רנ"א. ובש' ברכות מים שם כת' דיכול לעשות פדיון בן בכור שערב זמנו בע"ש בלא סעודת קבע וכן כתב הר' יעב"ץ נס' מר וקליעה וכן עיקר :

ד' כשם שאסור במלאכה בערבי שבתות מן המנח' ולמעל' כך אסור בעשיית מלאכה בערבי ימים טובים כדתיבא בפסחים פ"ב כל העושה מלאכה בע"ש וערב יו"ט מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולט. ויש מפרשים מוזמן מנחה גדולה ולמעלה. ויש מפרשי' מוזמן מנחה קטנה כמ"ס בש"ע לענין ע"ש סי' רנ"א. וכתב שם המג"א דהעיקר כמ"ר מנחה קטנה. אבל האחרוני' כתבו דיש להחמיר בהמפרשי' ממנחה גדולה :

ה' דוקא עשיית מלאכה דרך קבע אסור אבל אם עושה אותה דרך עראי לפי שעה ולא קבע עליה שרי. ולכן מותר לכתוב חגרת שלומים וכיוצא בזה. מור"ס בהגה"ה סי' רנ"א :

ו' לחקן בגדיו וכליו לצורך יום טוב מותר כל היום. והוא הדין בגדי חבירו אם הוא לצורך יו"ט ואינו נוטל עליו שכר. מור"ס בהגה"ה. ואם הוא עבי ורואה להוציא השכר שיטול לצורך יו"ט מותר ליטול גם כן השכר. ט"ז שם. ומותר לכתוב ספרים לעצמו דרך לימודו. ש"ע. אבל אסור לכתוב לחבירו בשכר. מור"ס שם :

ז' מסתפרין כל היום אפי' מספר ישראל. מור"ס בהגה"ה. ודוקא מעשה הדיוט ולא גרע מחול המועד דאמרי' הדיוט תופר בדרכו. והעולם כהגו היתר אף במעשה אומן וכל מקום שההלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג. ב"י. והמג"א כתב טעם למנהג כיון שהוא לצורך שבת או יו"ט שרי אפילו נוטל שכר. ואע"ג דבתקון בגדים אסור ליטול שכר אפי' לצורך שבת שאני תספורת דכיכר לכל שהוא צורך שבת או יו"ט. ולגלגל לגוי אפי' מעשה הדיוט אפשר דאסור :

ח' הרב האר"י זל"ה היה נזהר שלא לגלגל כשהגיע זמן מנחה אפי' בערב שבת אלא היה מגלגל קודם חלות. הרי"ז בש' נגיד ומצוה מג"א מחב"ר. והוא הדין לערב יו"ט :

דינים הישיבים לערב חג הסוכות קפא

א. צערב חג הסוכות ים להרפות בצדקה • ומהר"ו ז"ל היה מחלק קופה לעניים יום ערב סיכות • הרמ"ך בס' אור לדיקים • ויש טעם נכון מאוד ע"ד האמת • מחבר"ר בקונטרס אחרון סי' תרכ"ה :

ב' לא יאכל ביום ערב חג הסוכות מחנות ואילך כדי שיאכל בסוכה לתיאבון דומיא לאכילת מנה • מהרי"ל • מור"ם בהנה"ה סי' תרל"ט סעי' ג' • והטעם משום דלפיכך ט"ו ט"ז מחג המנוחות מה לילה הראשון של פסח חובה היא לאכול בה כזית מנה • אף סוכה לילה הראשון חובה לאכול בסוכה כזית מנה • וכיון שכן כי יוכי דבע"פ אסור לאכול פת ממנו ואילך כדי שיאכל הכזית מנה בלילה לתיאבון ה"כ בער' סוכות כדי שיאכל הכזית פת בסוכ' בליל' לתיאבון : ג' מרן הש"ע ז"ל ברי' סי' תע"א פסק בערב פסח דאסור לאכול פת משעה עשירית ולמצלה כדי שיאכל מנה לתיאבון • ומו"ם ז"ל שם לא הגיה עליו כלום מוכח דגם הוא ז"ל מסכים למ"ס מרן דהאיסור הוא משעה עשירית ואילך • ולכן המהו האחרונים ז"ל על מור"ם דא"כ אמאי אסר בערב סוכות בס' תרל"ט מחנות ואילך ולמה יהא חמור ערב סוכות דהוא הלמד מזהר' פסח דהוא המלמד • וכדחקו ליישב • וכתב הר' חיד"א ז"ל בצרכ"י סי' תצ"א או' ב' דהנכון בעיניו הוא מ"ס הר' חק יעקב דמה שלא הגיה מור"ם שם גבי ע"פ על מרן הוא דכיון דהוא אסור בע"פ מד' שעות ומנה שיוכל בה אסור כל היום ומנה עשיר' לדידיה דמור"ם אסור לאכול • לא הוה דרך להגיה שם בע"פ דלא יאכל מחנות ומיכי תרגמו פירו • ודחה מ"ס על דברי החק יעקב הנו' הר' חק יוסף דאכתי כפ"מ לגבי יין וכן לאכילה יום ראשון ע"ס • ולפי זה לדעת מרן ז"ל דפסק גבי ע"פ דהאיסור אינו אלא משעה עשירית ואילך הוא הדין לערב סוכות שאין איסור האכיל' בו אלא משעה עשירית ואילך • אך לדידי או' שצער ישוב זה של הר' חק יעקב ז"ל יאמר לטור"ם ז"ל • אבל אכתי מה נענה להלבוש ז"ל הפסק בפירוש גבי ער' פסח רי' סי' תע"א כמרן הש"ע ז"ל דהאיסור אכיל' היא משע' עשירי' ואילך • ואפ"ה גבי ערב סוכות בס' תרל"ט כתב כמור"ם דאסור לאכול מחנות ואילך • וכן התיי' על הר' חיד"א ז"ל דהסכימה דעתו הרחבה לישובו של החק יעקב ושהוא הנכון בעיניו • ואף לא השגיח במ"ג הלבוש ז"ל והיה לו לפרו' למימר דדברי הלבוש לא מיישבו בהכי • כי על כן כ"ל אי"ס צעיר דמור"ם והלבוש ז"ל גבי ע"פ דעתם כמרן ז"ל דהין האיסור אלא משע' עשירי' ואילך • אבל בערב סוכות ס"ל להחמיר מחנות ואילך כמהרי"ל • והיה טעם משום דכל עיקר הטעם דאסור לאכול פת כלל אפי' כזית אינו אלא משום דלא ליתי לאמטובי וישבח מחיובו דאכילת מנה בליל' פסח וימשך ע"י אכילת פת עד קרוב ללילה ויבטל ממנו' אכילה דמנוחה דבלילה לתיאבון וכיון שכן ס"ל למור"ם והלבוש ז"ל דבע"פ כיון דאסור לאכול פת דהיינו בין חמץ בין מנה שיוכלין בה ולא שרינן ליה לאכול רק מנה עשיר' לא יבא לקבוע סעוד' על מנה עשיר' ולימשך בה חדר דאין דרך לקבוע סעוד' על מנה עשיר' ועוד דכיון דלא מצי לאכול אלא מנה זו או פירו' כותן א לבו ע"י כך שחיב הוא לאכול מנה בלילה דהרי מה"ט אסור לו לאוכלה ביום ע"פ וכן ממילא לא ישכח וישמר מלקבוע סעוד' ולימשך בה מחנות ואילך • ולהכי אין לאסור לאכול אפי' מנה עשיר' בע"פ רק משע' עשירי' ואילך דהוא יותר מאוחר ויותר

דִּינִים הַיְשִׁיבִים לַעֲרַב חַג הַסֻּכּוֹת

קָרִיב לְלִילָה שֶׁאֵף שֶׁלֹּא יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה לֹא יֻכַּל לֵאכּוֹל עוֹד הַכּוֹיֹת מִזֶּה דַּחֹב' בְּלִילָה לְתִיאָדוֹן . מִשָּׁא"כ בַּעֲרַב סוּכּוֹת דְּאוֹכֵל פֶּת נִמּוֹר . אִיבָא לְמִיחַשׁ טַבִּי לְדִילֵמ' יִקְבֵּעַ סַעֲוֹדָתוֹ עַל הַפֶּת וַיִּשְׂבַּח מִחוּב אֲכִילָתוֹ דַּפֶּת בְּסוּכ' בְּלִילָה וַיִּמְשֵׁךְ בְּסַעֲוֹדָתוֹ . לָכֵן רָאִיו לְהַחֲמִיר בַּעֲרַב סוּכ' וּלְאַסּוֹר בּוֹ אֲכִילָה פֶת מַחֲנוֹת וְאִילָךְ מִשּׁוֹם דִּילֵמ' יִקְבֵּעַ סַעֲוֹדָתוֹ בּוֹ וַיִּמְשֵׁךְ בְּסַעֲוֹדָתוֹ הַרְבֵּה וַיִּבְטֹל מִמֶּנּוּ אֲכִילָת פֶּת בְּסוּכ' בְּלִילָה לְתִיאָדוֹן . כִּכ"ל בְּרֹר וְגִבּוֹן בִּישׁוּב דַּעַת מוֹר"ס וְהַלְבּוֹשׁ ז"ל . וּלְפ"ז יֵשׁ לִמּוֹר דְּגַם מִרְן ז"ל יוֹדֵעַ בַּעֲרַב סוּכ' דְּאַסּוֹר לֵאכּוֹל בּוֹ פֶת מַחֲנוֹת וְאִילָךְ מִטַּעַם הָאִמּוֹר וּכְדַעַת מוֹר"ס וְהַלְבּוֹשׁ ז"ל . וְלָכֵן כ"ל לַעֲבִין דִּינָא דְּבַעַר' סוּכּוֹת אֵין לֵאכּוֹל פֶּת מַחֲנוֹת וְאִילָךְ כַּמ"ש מוֹר"ס וְהַלְבּוֹשׁ ז"ל וְכֵן עֵקֶר :

ד' כִּסְתָּמְקָתִי בְּאִיסְטָנִים דְּקִי"ל דְּמַתַּעֲנָה בַּעַר' פֶּסַח כְּדִי שִׂיבֵל מִזֶּה בְּלִילָה פֶסַח לְתִיאָדוֹן וְכַמּוֹ שֶׁפֶסַח מִרְן ז"ל בְּש"ע ס"ס ת"ע . אִם גַּם בַּעֲרַב סוּכּוֹת יֵשׁ לוֹ לְהַתַּעֲנוּ' מַה"ט דְּכִי שִׂיבֵל כּוֹיֹת פֶּת בְּסוּכ' בְּלִילָה לְתִיאָדוֹן דּוּמִיָּא דַּעַרְב פֶּסַח כִּיּוֹן דִּילְפִיכֵן ט"ו ט"ו מַחַג הַמַּחֲנוֹת וְאַסּוֹר מִטַּעַם זֶה לֵבֵל אֲדָם לֵאכּוֹל גַּם בַּעַר' סוּכ' פֶּת מַחֲנוֹת וְאִילָךְ כְּדִלְעִיל בְּאִז' הַקּוֹדֶם . אִזּוֹ דִּילֵמ' זֶהֲא דְשִׁתְּאִיסְטָנִים יִתַּעַב' דּוּקָא בַּעַר' פֶּסַח יֵשׁ לוֹ לְהַתַּעֲנוֹת . אֲבָל בַּעַר' סוּכ' אֵין לוֹ לְהַתַּעַנּוֹ' אִף דְּכִי טַעִים מִיָּדִי בְּצִפְרָא לֹא מַהֲכִי לִיהַ אֲכִילָה לְאֹרֶת' . דְּאַפִּס' דְּשִׁאֲכִי ע"פ מִשּׁוֹם דְּחִיִּיב לְאֹרֶתָא מִיָּד כִּשְׁתַּחֲשֵׁךְ לֵאכּוֹל מִפְּנֵי הַתַּקּוּנוֹת כַּמ"ש מִרְן הַש"ע ס' תַּע"ב סַע' א' שְׁמַחֲוֹה לְמַהֲרַ וּלְאֲכּוֹל בְּשִׁבִּיל הַתַּקּוּנוֹ' שֶׁלֹּא יִשְׁבּוּ . מִשּׁוֹ"ה הַאִיסְטָנִים כִּיּוֹן דְּכִי טַעִי' מִיָּדִי בְּצִפְרָא לֹא מַהֲכִי לִיהַ אֲכִילָה לְאֹרֶתָא מִיָּד שְׁתַּחֲשֵׁךְ יֵשׁ לוֹ לְהַתַּעֲנוֹת כְּדִי שִׂיבֵל לִיהַ אֲכִילָה לְאֹרֶת' מִיָּד . אֲבָל בַּעַר' סוּכּוֹת כִּיּוֹן דְּלִיכָא לְהֵאִי מַצ' לְאֲכּוֹל מִיָּד שְׁתַּחֲשֵׁךְ וַיִּכּוֹל הוּא לְאַחַר וּלְאֲכּוֹל וּבְלַפִּד שִׂיבֵל הַכּוֹיֹת פֶּת קוֹדֶם מַחֲנוֹת לִילָה . גַּם אִיסְטָנִים אִף שֶׁהוּא טוֹעַם בְּצִפְרָא יֵאָחַר בְּלִילָה אֲכִילָתוֹ עַד קָרִיב לְמַחֲנוֹת לִילָה וַיִּהְיֶה לִיהַ נִמּוֹ חַג הַאֲכִילָה דְּכּוֹיֹת מַהֲפֶת וַיִּאָּכְלוּ לְתִיאָדוֹן . וְלִהְיֶה בַּעַר' סוּכ' אֵין צְרִיךְ לְהַתַּעֲנוֹת . וְכ"ל כְּהִלֵּד הוּא הַשְׂכִּי לַעֲבִין זֶה דְּשִׁתְּאֵנָה בּוֹ הַאִיסְטָנִים דּוּקָא בַּעַר' פֶּסַח יֵשׁ לוֹ לְהַתַּעַנּוֹ' . אֲבָל בַּעַר' סוּכּוֹת אֵין לוֹ לְהַתַּעֲנוֹת דְּזֶהֲא שִׁאֲכִי ע"פ מַעַר' סוּכּוֹת מִטַּעַמ' דְּכִתְיִיבָא בְּהִלֵּד הוּא . וְכֵן כ"ל לְהוֹכִיחַ מִמֵּאִי דְּאִמְרִי הֵתִם בְּפִסְחִי דְּק"ז ע"ב רַבָּא הוּא שְׁתִּי חֲמִירָא כּוֹלִימַעְלִי יוֹמָא דְּפִיסַח' כִּי הֵיכִי דְּגִיגְרִי לְלִיבִיהַ דְּכִיכּוֹל מַצ' טְפִיל לְאֹרֶת' . מוֹכ' דְּדוּק' כָּלִיעַר' פֶּסַח הוּא שְׁתִּי חֲמִירָא כִּי הֵיכִי דְּגִיגְרִי וְכֵן וְהַשְׁת' לְמַהֲרִי"ל וּמוֹר"ס דְּמַדְמוֹ' עַר' סוּכּוֹת לַעֲרַב פֶּסַח לְכָל מִילֵי מִשּׁוֹם הֵא דְּאִמְרִי ט"ו ט"ו מַחַג הַמַּחֲנוֹת אִף לַעֲבִין שֶׁאַסּוֹר לֵאכּוֹל בּוֹ מַחֲנוֹ' וְאִילָךְ כְּדִי שִׂיבֵל בְּסוּכָה לְתִיאָדוֹן . אֲמַאי לֹא עֲבִיד רַבָּא הֵכִי גַם בַּעַר' סוּכּוֹת לְמַשְׁתִּי בִּיהַ חֲמִיר' כִּי הֵיכִי דְּגִיגְרִי' . לְכִי וַיִּאָּכֵל פֶּת טַעִי בְּסוּכ' לְאֹרֶת' זֶהֲא כִי הֵיכִי דְּאִיב' חִיב' דְּאֲכִיל' מִזֶּה בְּלִיל פֶּסַח ס"כ אִיב' חִיבָא דְּאֲכִילָת פֶּת בְּסוּכ' בְּלִיל רִאשׁוֹן דְּסוּכּוֹת מַג"ש דְּט"ו ט"ו מַחַג הַמַּחֲנוֹת . וְכֵן נִמּוֹ זֶהֲא דְּאִמְרִי הֵתִם דְּק"ח ע"א דְּרַב שִׁמְשַׁת הוּא יִתִּי בְּתַעֲנִיתָא כָּל מַעְלִי יוֹמ' דְּפִסַּח' מִשּׁוֹם דְּאִיסְטָנִים הוּא דְּאִי טַעִים בְּצִפְרָא מִיָּדִי לְאֹרֶת' לֹא הוּא מַהֲכִי לִיהַ מִיבִלָּא . מוֹכַח דְּדוּקָא כָּל עַרְב' דְּפִסַּח' הוּא יִתִּיב בְּתַעֲנִית' וְאֲמַאי לֹא הוּא יִתִּיב נִמּוֹ כָּל עַרְבָא דַּחַג הַסֻּכּוֹת בְּתַעֲנִיתָא מַה"ט וְרִאשִׁיתוֹ לְהַגָּאוֹן מַהֲרִי"ל לְבִדָּא ז"ל בְּסַפְרוֹ הַנִּחְמַד כָּל"ח לְפִסְחִי שֶׁסַּע עֲלֵה דְּהֵיכִי דְּרַב שִׁמְשַׁת שֶׁהִקָּם' כֵּן אֲמַאי לֹא הוּא יִתִּיב בְּתַעֲנִית' גַּם כָּל עַר' סוּכ' וְכַת' לְתַרְן

דינים השייכים לערב חג הסוכות קצת

לתרן וז"ל דודאי רוחא לבסומי שכיה ו'בסוכו' יכול לאכול הכזית פת מתובל בתבלין ובמיני מתיקה. אבל במנה שרריך לאכלו כמות שהוא שהרי אסור לבטל טעם מזה ולכך אי הוה טעים מידי בצפרא לאורת' לא הוה מהני ליה מיכלא דהיינו המנה ולפ"ז מה שרצה מהרי"ל לאסור בער' סוכות לאוכל מחלות ואילך כמו בע"פ והביאו רמ"א בסי' תרל"ט ס"ג בהגה"ה. לפי מה שכתבתי אין הגדון דומה לראיה ע"כ. ולי אי"ש זעיר אחר המחיל רבה דאין תירומו מחזור לי. הריא דאולי כיון דגמרי' ט"ו ט"ו מחג המצות דחייב לאכול כזית פת בסוכ' גם האי כזית פת דחייב' דסוכה צריך לאוכלו בלא תבלין או מתיקה שלא לבטל טעם הפת כמו במנה. ועוד דאף במנה לא אשבחן דאסור לאוכל' עם מיני מתיקה כל שיטעום עמה גם טעם מזה והרי כתב הרקח דזקן יכול לשירות המנה ביין ויוצא באכילתה אף שהיא שרויה ביין והיינו משום דכיון דלא מיבטל לטעם המנה לגמרי שפיר דמי והרי היו אוכלין המנה עם הצלי דהקרבן פסח ביחד עיין בדרשו' מהרי"ל לשבת הגדול דו"א רי' ע"ב. לא מובח דאע"ג דבכל הדם ודאי דרווחא לבסומי שכיה. איסטנים שאני דכי טעים מידי בצפרא לא מהני ליה מיכלא לאורת' כלל אפי' דבסומי וכדקאמר לא מהני ליה מיכלא דהיינו כל מין מיכלא בכל ענין לא אהני ליה. והיינו משום דמזי' לו באכילתו ובמ"ס מור"ס בהגה"ה רי' סי' תע"א בשם רי"ו דהאיסטני' אפי' אוכל מעט מפירו' או ירקו' מזיק לו באכילתו לאורת'. ולכן הוצרך רב ששת להתענות. האמנם לדיואי אי"ש זעיר כ"ל כדכתיבנא דבלייל פסח מצוה היא למחר ולאכול לאורת' מיד מפני התכונן' שלא יסנו ולהכי הוצרך רב ששת דהוה איסטנים למיתב בתענית' כולי ערב' דפסח' כי היכי דליהני ליה מיכלא לאורת' כלומר מיד שתחשך דהמצוה היא למחר ולמיכל' מיד. משא"כ בלייל סוכות דליכא להאי מצוה דלמחר לאכול מיד שתחשך ויכול הוא לאחר אכילתו בה עד קרוב לחצות לילה ובלבד שיאכל הכזית דפת קודם חצות הלילה גם האיסטנים כי טעים מידי בצפרא אף דלאורת' לא אהני ליה מיכלא היינו לאורת' מיד שתחשך. אבל לאחר שעה או שתיים משתחשך אהני ליה מיכלא. ויכול הוא בלייל סוכו' לאחר שעה או שתיים מהלילה ולאכול הכזית פת בסוכ' לתיאבון כמו. ולכן לא היה צריך דבא גם בכל ערבא דסוכו' למי שתי' חמר' כי היכי דכינדררי' ללבו' ויאכל פתא טפי בלילא בסוכ'. וכן כמו רב ששת לא היה צריך לזער עצמו ולמיתב בתענית' גם בכלי ערב' דסוכות. אבל לאכול פת מחמו' ואילך כיון דליכ' למיחש דלימ' ישבח וימסך בסעוד' עד הליל' כדכתי' לעיל באר' הקודם בכוננת ודעת מור"ס והלבוש ז"ל ודאי דיש לאסור אפילו טפי בער' סוכות משום דאם ימסך בסעוד' לא יוכל לאכול לתיאבון גם כי יאחר מתחשך עד קודם חצות והמצוה היא לאכול הכזית פת בסוכ' לתיאבון קודם חצות הלילה מיהא. ככ"ל ברור. וא"כ למדנו מכל האמור לענין דיכא דהאיסטנים אע"ג דבער' פסח יש לו להתענו'. כדי שיוכל לאכול המנה בלילה לתיאבון. בערב סוכו' אין לו לזער עצמו ולהתענות דיכול הוא לאחר אכילתו בלילה ובלבד שיאכל כזית פת קודם חצות הלילה בסוכ' ככ"ל:

ד' מותר לאכול מעט פירות או ירקות ובלבד שלא ימלא כריסו מהם. ש"ג סי' תע"א. והם הוא איסטנים שאפי' אוכל מעט מזיק לו באכילתו הטל

דינים השייכים לערב חג הסוכות

אסור • מור"ס בהנה"ס ס"ס • ואפשר דבה"ל דשלא למלא כריוס מפירו' און ירקו' גם בער' סוכו' דוקא משע' עשירי' ואילך מחזו' עד שעה עשירי' מותר' אפילו להרכות באכיל' מפירו' או ירקו' • ומיהו איסטנים אפשר דאפי' מעט מפי' וירקו' אסור לו לאכול אפי' מחנות ואילך כיון דלדיו' אפי' כי טעים מידי מפרע' מוין לו ה'כיל' באורת' עד שמפני כך האיסטנים אפי' מתעב' בגמרי בע"פ • וא"כ בערב סוכו' דאינו מתעב' מטעמ' דבתיכא לעיל מ"מ אין לו לאכול מיהא אפי' מעט מפירו' או ירקות מחנות ואילך שלא יוין לו האכילה דלאורת' אף אם יאחר' עד סמוך לחנות לילה וא"ס גם כשיאכל אפילו מעט מהם בחנות היום יוין לו האכילה של לילה אפי' אם יאחר' אין לו לאכול כלו' רק בלפרא כנ"ל :

דיני שמירת לישא אשה בערב הרגל

א' הכל מותרים לישא בערב הרגל • ולעשות הסעודה ברגל • בין בתולות בין אלמנות • ש"ע סי' מנז"ק סעי' ג' :

ב' הר' מנ"א ז"ל כתב דלילה הראשונה אסור לעשות סעודה בראית' בגמ' דעיקר שמח' חד יומא ולילה הראשונה נגדרת אחר' היום דהשמח' מתחלת ביום וכגמל' בלילה • וכן למ"ד דאין נושאין נשים במועד משום טרחה • בסעוד' הראשונה איכא טירח' יתירה • אבל בשאר ימות הרגל מותר לעשות סעוד' דכבר עבר עקר שמח' הכשאין ט"כ • ואין דבריו מוכרחין והעיקר כפסק מרן הס"ע דאף סעודה הראשונה מותר לעשות בלילה הראשון' של הרגל • ובמ"ס הר' חיד"א ז"ל בברכ"י • וכן עיקר :

ג' כתבו התוס' בכתובות דמ"ז דאפי' שעה אחת לפני יו"ט שהוא תוספת יו"ט ואסור' במלאכ' מותר לישא • וכ"ל דזהו דוקא לדיון תורה • אבל מדרבנן אסור לישא באותו שעה דהוי בקושה קצין כמ"ס סי' של"ט • מיהו אם לא קבל עליו יו"ט באותה שעה מותר • ור"ט כתב בכתובות דאסור לישא סמוך לחשיכה • והכנה"ג כתב דהעולם כוהנים לישא אף סמוך לחשיכה • ובמדינותינו נהגו לישא בערב שבת סמוך לחשיכה • ובערב יו"ט לא נהגו לישא כלל • וכ"ל דזהו מהטעם שכתבתי דאסור לעשות כשאין בלילה הראשון' ולכן אין לשנות המנהג • מנ"א ומהברי מרן הס"ע משמע דאפי' סמוך לחשיכה מותר לישא ולעשות הסעודה בלילה וצ"ח הוכיח הר' חיד"א ז"ל בברכ"י • וכן עקר :

דיני לקדש היום טוב בשולחן ערוך ובכסות נקיה

א' יסדר שולחנו ויכיע המזנות ויתקן כל ענייני הכית כדי שימאכזו מרוך ומסודר בבואו מבית הכנסת • ש"ע סי' רס"ב לבנין שבת • והוא הדין לר"ט • ויהיה שולחנו ערוך כל היום של יו"ט • וכן הנהגה ואין לסנות מור"ס בהנה"ס ס"ס לעימן יום השבת :

ב' בערב חג הסוכות יסדר שולחנו ויכיע המזנות כסוד' ויתקן כל ענייני הסוכ' כדי שימאכזה ערוך ומסודר בסוכה בבואו מבית' :

ג' אם יש לו כלים נאים ויכ"ס לסוכ' מצעות נאות ויכיע בסוכה • כדתיבא בפוס' ס"פ היסין כל ו' הימנו עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה • מצעות נאות מעלן לסוכה :

ד' ממאי דקחני אדם עושה וכו' דהך אדם יתירא • יש לומר דקמ"ל שלא יכח ביד אהנו לתקן הסוכה דשמיים ע"ה כרות ואשה מלמעלות הכלים ומצעות נאות • הר' מהר"ד פארדו ז"ל

דיני לקדש היום טוב בשולחן ערוך ובכסות נקיה קסג

ז'ל' בס' שו"ס לרדוד פ"ב דסוכ' מסכ' ט' - והנה ה"ס שד"קו מתיר' ארס יתיר' לאו דקדוק
הוא סהר גם אשה בכלל ארס וכמ"ס האחרונים ז"ל - וכן טעמו דאשה כיניה צרות וכו' כמי
א"נ טעם כי יכול הוא לצוותה ולעמוד עליה והיא תעלה פ"צונו - מ"מ כל א"ש צעיר דהדבר
בכון הוא מזה עצמו שהאיש הוא בעצמו יתקן כל ענייני הסוכ' צדו ולא ע"י אשתו - לפי
שהאשה פטור' מאוכל' סוכה והאיש א"כ הו' הוא דמי ב' בסוכ' - ועל כן בכון בדבר שהאיש
שהוא מחויב בה הוא ישתדל ויטרח בתיקו' בכל ס' נאים ומצט' באות ושאר ענייני לקיים
מצותו ע"ה פראוי דגדול המצו' ועוד ממי שאינו מצווה ועוד - ככ"ל :

ד' מצוה לגלות בכל ערב יו"ט כדי שלא יכנס לאוועד כשהוא מבוול - עד שמפני כך אסרו
לגל' בחו"מ כדי שיהא חוסס לגל' בער' הרגל וכמו שפסק מרן ש"ע סי' קקל"א סעי' א' ב':
ב'נמ' פ"ק דר"ה דט"ז ע"ב אר"י חייב ארס לטהר עצמו ברגל - וכת' הרא"ש ז"ל סוף מס'
יומא ס"ס כ"ד דהא דאמר ר"י חייב ארס לטהר עצמו ברגל - היינו לטהר עצמו מכל
טומאות ואפי' מטימאת מת ולכחות עליו שלשי וסביני - ובא דא' אין לנו טהרות וכיון שאין
בעלי קריין טובלין כל הסכה פול' גם אין מונה לטביל' זו ואין לצדק עליה אלא שנהגו העולם
לטהר עצמם מקרי לתפלת יד' וסמכו א'דרש תכחומ' פר' ואתחנן שהם נקיים כמלאכי השרת
ט"כ - אשר מבואר יוצא דהאידנא בזה אין חיוב זה דלטהר עצמו ברגל כוונתו ואפי' מהגא'
ליכא לטבול בשום ערב דרגלים רק בעיה"ך בלבד כהנו לטבול מקרי משים המדרש תכחומ' שכת'
ז"ל - והגאון אריה ל"ב ז"ל בס' החמ' שגת אריה נדוניו יו"ט סי' ס"ז הביא לדברי הרא"ש ז"ל
כנ' וכתב דכזה אפי' חי' ה' לנו אפר פרה כמו שהיה בזמן האומות כמ"ס הפוס' בכ"מ
מ"מ אפי' בג' רגלים אין לנו ענין לטהרה זו דמ"ס רגל'ם לדיון לענין טהרה מכל ימות הסכה
דחיוב זה דלטהר יבטלו ברגל לא שייך אלא בזמן שהם בהמ"ק קיים כדי שיהא טהור לקיים כל
המצות דהרגל ליכנס למקדש בעילת ראיה וחגגה - וב"כ הרמב"ם בדה"א פ"ו מה' טומאת
אזכבין כל ישראל מזהרין להיות טהורין בכל רגל מבני' שהם כנזבים ליכנס למקדש ולאכול
קדשים וזה שנאמר בקורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד ואם נטמ' אינו ליקח ע"כ - הרי
שכתב בדה"א דה' ט' מזהרין להיות טהורין בכל רגל מפני שכנזבים לכנס למקדש ולאכול
קדשים - ושמע מינה שבה"ז אין חיוב לטהר עצמו אפי' בג' רגלים כיון דאין לנו מקדש וקדש
ע"כ - אבל השור ז"ל בא"ח ס"ס קר"ב פתק בפס' ראב"ה שכתב עלה דאיתא בירוש' דר"ח
מפקיד ליה שיאכל עכ"פ ז' ימים שבין ר"ה ליה"ך חולין בטהרה דהא דא"ל ז' ימים לפי שכל
ר"ה לא היה צריך להזהר שהרי חייב לטהר עצמו ברגל ע"כ - אשר מבואר יוצא מדברי הטור
בס' ראב"ה ז"ל אלו דאף בזמן שאין בה"מ קיים חייב זה דלטהר עצמו ברגל שהרי בזמן
ר"ח ורב לא היה לא מקדש ולא קדש ולא עוד אלא שגם בר"ה איכא לחיוב זה - מבואר דראב"ה
לא ס"ל בטעמ' דחיוב דלטהר עצמו ברגל כמ"ס הרמב"ם ז"ל - ותמכינו על בגי' שגת אריה
ז"ל שלא הזכיר לדברי הטור בשם ראב"ה ז"ל לו - ומאחזקי' להגאון מהרי"ח למה ז"ל בס' הנחמד
כל"ח למי' ביצה לרי' ז' ע"ה על דברי רש"י דה' ובה"א שכתב בטור דבריו בדבריו הגאון שגת
אריה ז"ל דלפי טעמו של הרמב"ם וזהב"ג שהחיוב לטהר עצמו הוא שיהא מוכן לראיה ולקרבת -
אין חיוב זה כוונתו אלא בזמן הבית - חבל לאחר המצוה אפי' בעת שהיה להם עדין אפר פרה
והיו יכולין לטהר מכל טומא' לא היה חיוב זה כוונתו כיון שאין קדש ולא מקדש - ולא עוד לא
אפי' בזמן שהיה במק' קיים לא היה חיוב זה אלא למי שהיה צורכ' או בשמור' לירושלים
שיכול לנה"ס ברגל אבל לאלו הרחוקים מירוש' ואין עולין לרגל אין חיוב עליהם לטהר עצמם
ב'רגל - אך לקמן ס"ס על רש"י ד"ה דלא טבחי' שהרי הכל מטהרין עכמס ברגל הקס' הגאון
ז"ל על טעמו של הרמב"ם ז"ל דא"כ אין' שכיני נטמא ביו"ט מטבילין ביו"ט מטעם דקומא ביו"ט
לא טבחי' - דתיכ' בירושל'י אבל בגבולין מאי איכ' למימר - ועוד דעיקר האי מלתא דחיוב ארס
לטהר עצמו ברגל אמר ר' יוחנן והוא היה אחר התרבת ואמר טקס' חייב ארס לטהר וכו' ואין
נפרש דבריו על זמן הבית ובירוש' דוקא - ונכ"ה ז"ל כתב דגם הרמב"ם אין כוונתו שחיוב זה
הוא דוקא בזמן הבית ובירושל'י אבל הכוונה הרי הכתוב אומר ובנבלתם לא תגעו ולא הזכיר שום
זמן בכתוב רק שמה שכתבו למידי' מק"ו מכהנים שמוזהרין על המת אין מזהרין על הנבלת
ישראל לא כ"ס ומה למדו ספק ובנבלתם לא תגעו יש לו זמן מיוחד ואחרי קשה מדוע נמנה

דיני לקדש היום טוב בשולחן ערוך ובכסות נקיה

שעל רגלים כיון הכתוב שם על יום השבת הזכיר שקדושתו חמורה משל רגל - ולכן נתן הרמב"ם ענין מפני שהם נכונים ליכנס למקדש ולאכול קדשים וחיונין שבגלל בעינין טהרה מה טעם בעינין בזמן אחר גם אזכרה זו ונבנלתם לא תגעו ג"כ על הרגל הכוונה אבל מ"מ מקרא מלא הוא ונבנלתם ל"ת בעל מקום ובעל זמן - ודוק מלשונם של רבינו הגדול כל ישראל מזהירי להיות טהורים ברגל מפני שהם נכונים ליכנס למקדש וכו' - ואם היה הכוונה שזה הטעם שצריכין להיות טהורים ה"ל לומר שיבדלו מוכנסים ליכנס למקדש וכו' אבל אמרו מפני שהם מוכנים כיון שהם מוכנים לזה אז בזמן ההוא לכן אזכרה זו ג"כ בזמן הרגל הוא ע"כ - ולי אר"ש צעיר אין דבריו הגאון מהר"ם לברא ז"ל מחזירין בזה דבריו כתב הרמב"ם ז"ל פ"א מה' משכב ונושב הלכ' ט' וז"ל טומא' ע"ה ברגל כטהורה חשובה שכל ישראל חזירים הם צרנלי וכו' מפני שהכל מטהרים עצמם ועולין לרגל לפיכך הם באמנים כל ימות הרגל וכו' ע"כ - אשר מדבריו אלו מבואר דאין חיוב טהרה זו דברגל רק מפני שצריכין לטלות לרגל וכפססין של דבריו בהכרח טומא' אלוכלין ודלא כמ"ס הגאון הנו' בכוכו' צברי הרמב"ם ז"ל דשם וא"כ לדבריו הרמב"ם ז"ל ודאי דאינו נוהג חיוב זה אלא בזמן המקדש ובירוסלום והסמוכים לירוש' שיכולין לעלות לרגל - גם בקצו' הגאונים ז"ל שדפסו בם' בהרות דמשק סי' קע"ה והוא לרב האי גאון ז"ל כתב ושאלתם הטובל לכניס שבת ולכבוד יו"ט צריך לברך או לז' - כך שנו חכמנו' מיום שחרב בהמ"ק אין טומא' ואזכרה ואין עלינו חיוב לטבול לא בערב שבת ולא בעיו"ט שאין עלינו טבילה מן התורה אלא לביאת מקדש - אבל עכשיו דאין מקדש קיים אין עלינו טבילה - וכיון שאין עלינו חיוב לטבול אם טבל אסור לברך ע"כ - הנה מכורס בדבריו רב האי גאון ז"ל דבזה"ל דאין מקדש אין עלינו חיוב לטבול לא בע"ס ולא בעיו"ט שאין עלינו טבילה מן התורה אלא לביאת המקדש - והיינו כמ"ס הרמב"ם ז"ל בטעמ' דהאי חיוב' דלטהר עצמו ברגל' דהו' משום ביאת מקדש וקדש - ובמדרכי ר' מסכת מועד קטן כתב הורה ר"י שמתיר לרחוץ בחוב' מ' כי דרך לרחוץ בכל יום ואינו דומה לעיקון לצרכים שחזור לקדש במועד מפני שהיו מכוול ברחש המועד וכו' ואין להביא ראיה מיהתקדשתם שחזר חייב לטהר עצמו ברגל כי לא על רחיצה כאמר לא על טומא' כאמר שהיו כל ישראל קבירים ועליו כתיב והתקדשתם שחייב אדם לטהר עצמו ערב הרגל מטומאתו בדאמרו' ישראלת חופפת וטובלת ערב הרגל ובהנהג' איכא חופפת אלא טובלת ע"כ - ומוכח מדבריו דחיוב זה הוא בכל מקום ובכל זמן שהיה אפר פרה לטהר עצמו בערב הרגל מטומאתו - אלא שם"ס דחיוב זה בשקל לן מיהתקדשת - הוא תמזה דבגמ' מפסיקין ליה מובנלתם לא תגעו - וכן מ"ס בסוף דבריו בדאמרו' ישראלת טובלת ערב הרגל לא הבנתי דבריו - ועכ"פ נקוט מיהא דלכולי עלמא אין שייכו' לחיוב טבילה בערב הרגל בזמן הזה שאין לנו לא קדש ולא מקדש ולא אפר פרה - ולפי מה' שכתבאר נוראות כפלאותי על הגאון מהר"ד אופנהיים ז"ל בתשובתו הרמות"ה הובאה בסוף שו"ת הגאון חות יואר ז"ל שכתב שנו"ך לסופ' דרמ"ח סע"ב דצבור שרצון לעשות מקוה חייבין כולם ליתן להוצאתה לפי שישראל מזהיר ג"כ על הטומא' ברגל שנאמר והזהרתם מטומאתה מלמד שחייב אדם לטהר עצמו ברגל כבר"ה דט"ז א"כ הנה ג"כ מזהירין ומכווין עכ"ל ד"ז - ודבריו תמוהים טובא בעיני חדא במ"ס דבר"ה מפני חיוב דלטהר עצמו ברגל מדרכי' והזהרתם מטומאתם - וזה אינו כי שם כאמר דנכ"ל מובנלתם לא תגעו - ועוד טאכל מאי דכתיבנא משהיינו דכולהו קמאי מבואר דבזה"ל דאין לנו לא קדש ולא מקדש וגם לא אפר פרה ואי אפשר לנו להטהר מטומא' בזה"ל לא נהיג בנו כלל חיוב אזכרה זו דלטהר ברגל לכ"ע - וא"כ ליכא לחייבו לשרוע הוצאת עשיית מקוה מטעם זה כלל דלא כהגאון הנו' - והר' ב"ח ז"ל סי' תר"ב כתב דדוקא לענין לברך עליה אין לברך בזה"ל אבל מ"מ למדנו מדר' יצחק דכיון דחייב אדם לטהר עצמו ברגל א"כ מאי דאפשר לו לטהר צריך הוא לעשות ואע"ג דלא לטהר עצמו בכל דבר לא משום זה בשטר במאי דאפשר ומשום יראה דאף בערב ר"ה יש לטבול משום קרי לטהר עצמו במאי דאפשר ע"כ - וליתא דמהא דאמר ר' יצחק דחייב אדם לטהר עצמו ברגל ליכא למשמע שיש צורך טבילה כלל לזמננו זה דאין לנו לא מקדש ולא קדש ולא אפר פרה - ואי משום קרי ליכא חומרא בערב הרגל טפי משאר ימות השנה - ואי משום נדרוש' הרגל א"כ גם בערבי שבתות יבטל לטבול דקצתו ויגד מקדשתו יו"ט - כי על כן אבי מומר שהיו שורפה להחמיר ולטבול בערבי רגלים ואינו

דיני קידוש היום טוב בשולחן ערוך ובבטות גקיה קסד

ואינו טובל גם בערבי שבתות אפטר דמגרע גריע וקרא טיילטו דעיו"ט לחסס חטא'ה כי הוא פוגם בטוילתו בכבוד קדושת שבתות לכל הסנה כיון שאין מקום לחיוב טיילה בזה"ז בעיו"ט טפי מערבי שבתות ואי זכאי לטבול ממנו כבוד קדשו יו"ט למר יגרא קדושת שבת דהוא קדושתו יותר מקדושת יו"ט - ולכן הריב"ז לכהוג לטבול בערבי יו"ט צריך הוא לכהוג מנהגו זה ולטבול גם בכל ערבי שבתות ואם אינו טובל בערבי שבתות גם בערבי יו"ט אין לו לטבול - ככל ברור : ד' מצוה לרחוק ולגלח בעיו"ט וללבוש בגדים נאים כמו בשבת - מור"ם בהנה"ה סי' קע"א : ק"י בגדי יו"ט צריכים סיהיו יותר טיכים משל שבת - ש"ע סי' תקכ"ט - והטעם משום דביו"ט חייב בשמחה ומטעם זה נהגו להרבות במימי מאכלים יותר משבת - מוג"א וכ"כ הלבוש ז"ל דה"ט דבגדי יו"ט צריכין סיהיו יותר נאים משל שבת מפני דכתי' ושמחת בחגך ובגדים יש בהן שמחה - וכ"כ הרמב"ם ז"ל ר"ס המצוות במ"ע מצוה כ"ד וז"ל והכלל אמרו ושמחת בחגך מ"ם ג"כ לשמח גם במימי שמחה ומוז לאכול בשר ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים וכו' ע"כ - הנה שבת דמשום חיווב שמחה ברגל חייב ללבוש בגדים חדשים - והיינו סיהיו יפוס משל שבת - ובר' חיד"א ז"ל במחבר סי' קע"א אות ד' הביא מ"ם בס' עבודת הנגון דו"א בטעמא דצריכין סיהיו בגדי יו"ט יותר טובים משל שבת משום דאמרו במדרש ובכדתו זה יו"ט ורבי קרא למהגו מבגדתי וכו' וערער הר' חיד"א ז"ל על הטעם הנה' וכמע' אינו ז"ל ילי הדיוט כרא' דהטעם פשיט דכיון דביו"ט נכטויו לשמחה טפי משבת לכך בגדי יו"ט נאים משל שבת וזוהי שמחה יו"ט ע"כ - ולא זכרו שר' הר' חיד"א ז"ל ובר' בעל עבודת הנגון שכ"כ הלבוש והמג"א ז"ל דהטעם הוי משום דביו"ט איכא חיווב שמחה - וכן כתב הרמב"ם ז"ל בס' המצוות ובאמור : ג"י מדברי הרמב"ם ז"ל בס' המצוות שכתבתי לעיל - מנאחר גדולה מזו בהמורה היא משום הא דכתי' ושמחתה בחגך שילבש ביו"ט בגדים חדשים - והיינו משום דבהחדשים איכא שמחה דלבוש הלוש בגד חדש מברך ששהייתו וכן נהגו רבים מורא' ה' לחדש בכל רגל בגד חדש ונא' : ד' ילבש עצמו בבגדי יו"ט מיד אחר שרחץ עצמו וזהו כבוד יו"ט - ועל כן לא ירחץ לא סמוך לערב כדי שילבש עצמו מיד אחר שרחץ בבגדי יו"ט - מור"ם בהנה"ה ס"ס רס"ב לענין שבת - והוא הדין ליו"ט - וכ"ל אי"ש צעיר שלא כיון מור"ם ז"ל במ"ם בס' קע"א כתבתי דבריו לע"ל אות ג' דמצוה לרחיצ' ולגלח בעיו"ט וללבוש בגדים נאים כמו בשבת - דלכאור' יש לתמוה על מה שסיים וללבוש וכו' כמו בשבת דהא בגדי יו"ט צריכין להיות יותר נאים משל שבת כמ"ס בש"ע סי' תקכ"ט בדלעיל אות ד' - ועיין מ"ם הר' חיד"א בברכי"ע ד' מור"ם דסי' קע"א - ובמחבר"ם שם בשם ס' עבודת הנגון כתב דמור"ם כוונתו לענין שילבש הבגדים מבטור יום כבשבת - והר"ב קום' שבת בהנהגותיו שנסוף ספרו סי' קע"א הרינו גם הוא בזה על מור"ם וכתב ואולי יש לחלק קצת בין ערב יו"ט ליו"ט ע"כ - ואין דבריו מחוורין כ"ל כיון דגם ליל יו"ט חייב שמחה כדיוס - אבל לדיו אי"ש צעיר כ"ל פשוט שכוונת מור"ם שולש הבגדי יו"ט מיד אחר סמוך שרחץ ושע"כ צריך שירחץ גם בעיו"ט סמוך לערב כדי שילבוש עצמו מיד כמו בשבת שכ"כ ס"ס רס"ב - אבל במהרת הבגדים ודאי שם יותר נאים משל יו"ט באשר זה כבר כתוב בש"ע בה' יו"ט :

דיני שיצודין להדליק נר יפה ביו"ט

ג"י וזהו לעשות נר יפה בליל יו"ט - ויש לו להיסיף בר גם ביו"ט כבשבת - דאמ"ג דבשבת כתב בש"ע סי' רס"ב דיש מכוונים לעשות סתי' מתולת אחד כנוד וזכור וא' כנוד שמור : מ"מ ביו"ט כיון דחייבין בו בשמחה טפי מבשבת דמקוב בחגך - מצוה להיסיף בו אורה לכל דמוסיף אורה איכא שמחה טפי :

ג"י אחד האנשים ואחד הנשים חייבין להיות בנתיבה נר דלוק בשבת - ש"ע שם - והוא הדין ליו"ט :

ג"י אפי' אין לו מה יאכל שאל על הפתחים ולקוח סעוד' ומדליק את הנר שיהי ככלל עונג שבת הוא - ש"ע שם - ובראה דהוא הדין ליו"ט שהוא ככלל שמחה יו"ט ופי' דצריך לקנות במעות שצידו לאכול דבראפי' אכילתו קודם לבר שבת וחומר על הפתחים לבר שבת או יו"ט - ומינהו א"ס יש לו להם לאכול דיו ובר קודם מליקת שאר מאכלים - מוג"א :

דיני שפדריך להדליק נר יפה ביו"ט

די' הנשים מזהירות בו יותר מפני שיש להן צבית ועוסקה בדרכי הבית • ש"ע שם • ועוד מפני שהאשה כותבת ברו של עולם • ומ"מ האיש מתקן הכרות • כתבים • מנ"א •
 די' אפי' ירצה הבעל להדליק האשה קודמת • ב"ח • מנ"א • וכ"כ הר' חיד"א ז"ל במחנה
 שהאשה קודמת שזה תקון לה שכתבה ברו של עולם ע"כ • אבל לא הזכיר לדברי הב"ח
 והבנ"א בזה :

י' אם קדם האיש והדליק אין לאשתו עליו אלא תרעומת • אבל פשיטא שאינו חייב לשלם לה
 כדין חוטף מזה דמשלם עשרה וזוים דכיון דהמזמיה מוטלת עליו כמו והבית והכר שלו
 מהיכי תיתי לשלם • ודלא כהר' יעב"ץ בס' משנה להם מס' חלה שכתב שאם קדם הבעל והפריש
 חלה מחוייב לתת לאשתו שכר מזיה וברכה י' והיכי' כדין חוטף מזיה מחבירו • שאין דבריו
 מחוורין כי יען שהאשה מזמיה בבית לכן היא על הרוב מפרשה כי אין האיש צביתו ולכן נתייחד'
 לה המזיה וגם שהוא תיקון לה שפ' מה בחלתו של עולם וכן כבר שכת' • אבל מהיכא תיתי
 שהבעל שכל שלו אם קדם והפריש חלה או הדליק כר שחייב לשלם לאשתו שכר מזיה • הר'
 חיד"א ז"ל בס' מחב"ר א"ח סי' רס"ג אות ג' • וזו אי' צעיר אפשר שיש לחיובו להאיש לשלם
 לאשתו כשהקדים והפריש החלה או הדליק כר של שבת או של יו"ט • מטעמא דכיון שגם שכזהיא
 מזמיה צביתו הכיח תמיד לאשתו שתפריש היא החלה ותדליק היא את הכרות של שבת ושל יו"ט
 אפשר שזקקה האשה במזמיה אלו מדיון חזקה שהחזיקה היא בה כיון שתמיד היא עושה מזמיה אלו
 בפניו ולא מוחה בידה • והו"ל האשה במזמיה אלו מוחזקת בהם וזכתה בהם מדיון חזקה כדין
 המחזיק במזמיה • ולכן אם עתה בא הבעל והקדים ועשה אחת מלא המזמיה שכבר אשתו החזיקה
 בהן בפניו חייב לשלם לה כדין חוטף מזמיה מחבירו :

י' בסתמקתי כבר של יו"ט בהג' הסוכית דמזמיה סיהא בסוכה • בדק"ל המורה בסוכה • אם גם
 בזה האשה קודמת ואפי' אם ירצה הבעל להדליק • מי אמר כן כיון שכתב זה עיקר מזמיה
 הדלקת הכרות של יו"ט היא בסוכה והאיש הוא דחייב בסוכה ולא האשה אדרבה מזמיה בו בהאיש
 שהוא ידליק המורה בסוכה שהיא חייב בסוכה ששם היא מזמיה של הדלקת המורה בהג' זה לא
 האשה שהיא אינה מחוייבת בסוכה • או דילמא כיון שעיקר מזמיה דהכר גם בהג' זה היא משום
 ענינו של יום דהוא יו"ט רק שמפני שחייב לסעוד בסוכה הוא דצריך להדליקו בסוכה • מפני
 מה שאשה אינה מחוייבת בסוכה לא אדרה זכותה דקדימתה במזמיה הדלקת הכר בה דהוא
 עיקרה משום כבוד ושמחת יו"ט • ולפי' ריהטא נראה כהכר הראשון משום דכיון דתניא כל
 ז' ימי החג עושה אדם סיפקו קבע וציתו עראי ומטעם זה מזמיה שקלא המורה דוקא בסוכה •
 א"כ חשיב גם מזמיה הדלקת המורה דהג' זה בסוכה מחלק המזמיה דהסוכה • וכיון דהאיש הוא
 דחייב בסוכה ולא האשה • האיש קודם בהג' זה גם במזמיה זו דהדלקת הכר בסוכה • ומיהו
 בהג' העולם שגם כל יו"ט דחג זה דסוכית הנשים המה מודליקין המורה בסוכה כשאר שבתות
 ויום טובים • ומ"מ כל דבחה זה אם ירצה הא' להדליק האשה ולהדליק היא המורה בטובה
 הרשות ברו ואין לה להאשה עליו אפי' תרעומות דלדיו כל דבחה זה דסוכית דרעת נוטה
 סמדינא האיש קודם להאשה במזמיה הדלקת המורה בסוכה • מטעמא דכתיבנא • ככ"ל :

די' אם אין ידו משגת לקבית כר לשבת ולקדים היים • כר שבת קודם • ש"ע שם • ונראה דה"ה
 ליו"ט וכ"ש הוא לקידוש של יו"ט אינו אלא מדרבנן כמו שאכתוב לקמן בדיני קידוש של
 יו"ט • וא"כ על היין הוא תרתי דרבנן והכר כו"ט הוא יש בו כד חייב' דאורי' משום שמח' יו"ט •
 פ' כשמדליק וברך גא' אמ"ה אקב"ו להדליק כר של יו"ט אחד האיש ואחד האשה • ש"ע שם •
 ומה שכתבו בשם לברך שהחייבו בהדלקת כר ליל יו"ט • אין לו יסוד כי לא נזכר בפוסקים
 רק בקבו' של"ה • ומ"מ אין ללונכס ממנהגם כי אין כאן חשש ברכה לבטלה כיון דנדלא
 הדלקת כמו יכולה לברך שהחייבו מיד בנשיאת יו"ט לא דשמוכין ליה אכסא דקדוש ומשום
 דשמוכה לה להדלקת הכר הנאה תחלה וכישר עו' כבוד יו"ט ושמחתו לא גרע בהי' • ולכן יש
 להביח לבנות ישראל במנהגן שירוש' היא להן מאביתיהן ועשו כן בפני גדולי עולם ולא מחו
 בידן • סו"ת יעב"ץ סי' ק' ז' • גם הר"ב זרע אמת ז"ל ח"א ס"ס ל"ג דכן בהג' כהרא' נהרא' ופסטיה •
 ו"ה א"ס שנים אז ג' בעלי בתים אופלים במקום אחד • י"א שכל אחד מברך על מנור' שלו •
 ויש מגמגם בדבר • ונכון לזוהר בשפך גרביה ולא יברך אלא אחד • ש"ש שם • אבל אהו

דיני שצריך להדליק נר יפה בירושלם קסח

אין ניהגין כן • מור"ס בנה"ס :

וְסֹאֵר בַּל בְּדִירִים דְּשִׁיבִים לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יו"ט • בְּלֹא הַמָּה כְּמוֹכִים בֵּי' בֵּינָה
וְעַד אֲשֶׁר בְּכִינּוּקִי לְסֹדֶר תַּפְּלוֹת שֶׁל חוֹל וְשַׁבָּת וְיו"ט יִזְכְּרִי הַאֲיָת' לְהוֹצִיאוֹ לְאוֹרָה בְּקִירָה
לְזִכּוֹת בּוֹ אֶת הַרְבֵּים אֲכִיז' :

ערובי תבשילין ליום טוב

דיני ערובי תבשילין

א' יום טוב שחל להיות בערב שבת לא יבשל בתחילה לצורך שבת בקדירה
בפני עצמה • אבל מבשל הוא כמה קדירות ליו"ט ואם הותר לשבת • וצ"ל
ידי עירוב מבשל בתחלה לשבת • ש"ע ח"א סי' תקכ"ז • וענין העירוב הוא
שיבשל ויאפה מיו"ט לשבת עם מה שבשל ואפה כבר מעיו"ט לשם שבת ובמלא
שלא התחיל מלאכה ביו"ט הלא גמר אותה • בהגהה שם :

ב' עירוב זה מותר להניחו הפי' ספק השיכה • מור"ס בהגהה • ואם קבל עליו
שבת כגון שחמר ברכו חסור להניחו • מנ"א • והט"ז כתב בשם ראב"ן
דאפי' לא עירב עד אחר ברכו יכול לערב כל זמן שהכבוד לא התפללו תפלת
יום טוב כי קבלת יו"ט לא הוה עד תפלת יו"ט • וכתב הרב יד אהרן דשמו
ראב"ן מיירי שהכבוד אמרו ברכו וצדיקין הוא לא אמר ברכו אז יכול לערב אחר
ברכו • אבל אם הוא אמר ברכו כבר קבל עליו יו"ט ואינו יכול לערב • ולי א"פ
צריך אין חילוק הרב יד אהרן מחזור שהרי כתב ראב"ן מילתא בטעמא כי
קבלת יו"ט לא הוה עד תפלת יו"ט כמו שכתב בשמו הרב ט"ז • וא"כ לפי טעם
זה מבוחר דלדעת ראב"ן גם כי אמר הוא גופיה ברכו יכול לערב כל זמן שלא
התפלל תפלת יו"ט דלא כהמג"א :

ג' מי שהוא בבית הכנסת ולא הניח עירוב תבשילין ואם ילך לביתו להניח
עירוב יעבור זמן מנחה יתפלל מנחה ולא יניח עירוב תבשילין דיכול להקנות
קמחו לאחרים • מנ"א :

ד' עירוב זה עושין אותו בפת ותבשיל • ואם לא עשאו הלא מתבשיל לבד
מותר • ש"ע • אבל אם עשאו בפת בלבד חסיר דתבשיל בעינן :

ה' אם חינו רוצה לבשל ביו"ט לצורך שבת רק לאפות פת • נסתפק הנ"ח
מהרי"ח לגדל ז"ל בספרו הבדיר על"ח בחי' למסכת ביצה אם יכול לזאת
ידי עירוב בפת בלבד • או דילמא פת בלבד לא מהני לשום דבר • וכתב דנראה
לו להכריע מהש"ס דגם לאפות בלבד לא מהני פת בלבד • והגם דאין הוכחתו
מהש"ס מוכרעת כלל כאשר יראה הרוצה • מכל מקום לענין דיכא יפה כיון
דגם לאפות בלבד אין עירוב בפת בלבד מועיל • וכ"כ בהגהות אשירי בשם
ח"ז דאם עשה פת גרידא לא עשה ולא כלום ואפי' לאפות חינו יכול :

ו' שיטור תבשיל זה כזית בין לאחד בין לאלפים בין בתחלתו בין בסופו • ש"ע •
ויש מזריכין לכתחלה בפת כביצה וכן כוהנין לכתחלה • מור"ס בהגהה :

ז' צריך שיהא תבשיל זה דבר שהוא ראוי ללפת בו את הפת לאפוקי דייסא •
ש"ע • ואפילו במקום שמלפתין בדייסא את הפת בטלה דעתן לאכלי בה? •
בנהמא • והוא הדין שאר ליפתן וקטניות במקום שאין דרך ללפת בהן את
הפת חסור להם לערב בהם • מנ"א • ובעינינו שהוא דבר שאינו אוכל אותו
בגל

דיוני עירובי תבשילין

צנל יום שהוא מוכח מילתא שפושטו לכבוד שבת רס"י מג"א :

ח' תבשיל זה שאמר רפי' גלי רפי' שלוק רפי' כבש או מעושן . רפי' חין דגים קטנים שהדיחן במים חמים והדחתן הוא פישולן לאכילה הרי זה סומך עליהם . וכן סומך על תפוחים מבושלים והוא הדין שאר פירות מבושלי' . ועל דגים קטנים מבושלים . ש"ע :

ט' כבש דסומכין גלי' פירש"י בחומץ או בחרדל . ובי"ד סי' פ"ז מבואר דאם כשרה יום שלם בדבר לא מיקרי כבש . ד"מ . וג"ל דאם אינו רחוי לאכילה ט"י הגבינה או העישון אין מירצין בו . וכבש במלח רפ"י שהוא רחוי לאכילה אין מירצין בו כדלחמינן בדגים קטנים דמליח הרי הוא כרותח כבש הרי הוא כמבוסל משמע דמליח אינו כמבוסל . מיהו אם הוא כבש בגיר ובחומץ ושהה בתוכו כדי מיתנו על האור ויתחיל להטריח הוי כמבוסל אם כאכל כך . מג"א . והגאון חכם בני סי' ק"ל העלה דלכתחלה בעינן שיהא התבשיל דוקא מבוסל באש אבל על כבש או מליח כגון דגים מלוחים בדיעבד סומכין עליו אם אין לו תבשיל באש אך לא יברך עליו . ומדברי הרב בית דוד חת"מ סי' ד"ש מוכח דהיתרו דגם בדיעבד אין סומכין על מליח . והגאון מהרי"ח לנדא בחפרו הנדפס פל"ח לביצה לז"ט העלה דעל כבש סומכין לכתחל' . ועל דג' מלוחי' שנאכלין חי ט"י מלח ומלפתין בהם הפת סומכין בדיעבד . ואנכי אי"ט לעיר מלחתי בתשו' הרשב"א החדשות ח"ד סי' ר"ז שגשאל למאן דבעי בעירובי תבשילין שכי תבשילין מהו לערב בגבינה וגאמר שהוא כמבוסל מן דמליח הרי הוא כרותח ואמר חכמי המערב שאם פרפר ביצה ע"ג מלח הוי כב' תבשילין . והשיב הרשב"א תשובה נראה ודאי שאין זה צריך לפנים שהמפרפר ביצה ע"ג מלח שיהא כב' תבשילין שאפי' תאמר שהגבינה שנתן לתוכה מלח הרי הוא כתבשיל מ"מ המלח אינו נעשה תבשיל שכי ט"י הגבינה וכו' יע"ש . הגה' שאפי' בגבינה שנתן בו מלח השיב לו הסו' בפשוטות כתבשיל לענין עירוב וגם הרשב"א ז"ל בתשובתו נראה שכן נוטה דעתו אף שכתב שאפי' תאמר וכו' . ומ"מ לענין דינא ה' ודאי דלכתחל' לא יסמוך על מלוח אבל בדיעבד שאין לו תבשיל אחר סומך עליו ואפשר דגם מברך עליו אלא דכיון שהכרכות אינם מעבדות שם וא"ת עדיף :

י' תפוחים מבושלים וכן שאר פירות מבושלים דסומכין עליהם לעירוב היינו כפדרך ללפות בהם הפת . ופירות חיים רפי' שדרך ללפת בהם הפת אין סומכין עליהם דתבשיל בעינן . מג"א והוא פשוט :

י"א סומך מעיו"ט רפי' על עדשים שבשולי קדירה . וכן על שמנוניות שידבק בשכין וגררו והוא שיהא בו כוית . ש"ע . והיינו דוקא אם אין לו תבשיל אחר הוא דסומך אף על אלו . רש"ל ב"ס ש"ס . ודוקא במקום שמלפתין בהן הפת . מג"א : י"ב מצוה על כל אדם לערב . ומצוה על גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שיסמוך עליו מי ששכח או באדם או שהניח עירוב ואבד . ש"ע . והוא הדין עם הארץ שאינו יודע לערב . מורם בהנהגה :

י"ג דוקא מי ששכח מהמת אינם וביבא הוא דסומך על גדול העיר שעירב . אבל שכת מחמת עצלותו שלא היה חרד על דבר ה' ולא מחמת אינם בקרא פושט דשוכח מחמת עצלותו פושט הוא . רש"ל ב"ס ש"ס . מג"א :

י"ד דוקא שוכח רגל אחד סומ' על גדול העיר אבל אם צא רגל אחד ושכח גם כן רגל השני פושע מיקרי ואין סמיכותו על גדול העיר מועיל לו. הכי איתא בש"ס: פ"ו מי שאפשר לו לערב ולא עירב חלף רובה לסמוך על עירובו של גדול העיר בקרא פושע ואינו יוכא בו. ש"ע. ומי שלא ידע שמהויב כל אחד לערב סומך על גדול העיר אבל אם הוא בר כי רב פושע חשיב אפי' לא ידע דשגגת תלמוד עולה ודון. רס"ל ב"ג ש. אבל הב"ח כתב דאין חילוק. והמג"א הביא חלוק רס"ל ולא הזכיר לדברי הב"ח שחלק על רס"ל בחלוק זה כדחה מדעתו בחלוק רס"ל ובכ"ל עיקר:

פ"ז האידנא אם שכח אחד ולא עירב שרי דהא איתא בנוסח העירוב לנא ולכל ישראל וא"כ כל אחד מערב על כל ישראל וב"כ הב"ח. וכ"כ בשו"ת בנסת יחזקאל סי' כ"א. אבל המג"א הביא דברי רס"ל וכתב דלא דקדקו יפה במעשה בני אדם דהא קי"ל דנריך לזכות העירוב לאחרים. ואין כך אדם שפושע זה חלף הצק בכך לכן אין לסמוך על זה. וכן עיקר:

י"ז כשמערב על אחרים אינו נריך לשרט חלף מכית בכלל על כל בני העיר וכל מי שהוא בתחום העיר יוכא בו. אבל מי שהוא חוץ לתחום אינו יוכא בו אפי' הכית עירוב תחומין ויכל לבא לבאן אלא א"כ התנה עליו המכית בהדיו והכית הרוב תחומין. ש"ע ומורס בהנהגה. רס"ל ב"ס ש"ס מג"א:

י"ח דעת מכית בטיבן שיכיון להוציא לאחר. אבל דעת מי שהכיתו בשבילו לא בטיבן השעת הנהגה רק שידיעוהו ביו"ט קודם שיתחיל לבשל לצורך השבת. ש"ע. ואם נדך הגדול להכית עליהם סומך עליו מי ששכח מסתמא וה"ל להודיעוהו. מורס בהנהגה. מג"א:

י"ט המערב לאחרים נריך לזכות להם ע"י אחר ולא יוכה להם ע"י בנו ובתו הקטנים ואפי' אינם סמוכים על שולחנו. ולא ע"י עבדו ושפחתו הכבועים אבל מוכה הוא ע"י בנו ובתו הגדולים אפי' סמוכים על שולחנו וע"י עבדו ושפחתו הקטנים אפי' הם קטנים. וע"י אשתו חשפ"י שהוא מעלה לה מזונות. וי"א שאינו מוכה ע"י בנו ובתו הסמוכים על שולחנו אפי' הם גדולים ולא ע"י בתו אפי' אינה סמוכה על שולחנו כל זמן שלא בגרה. ולא ע"י אשתו שמעלה לה מזונות או שאמר לה גאו מעשה ידיך במזונותיך. אבל מוכה ע"י בנו שאינו סמוך על שולחנו אפי' הוא קטן. וע"י בתו שבגרה ואינה סמוכה על שולחנו. וע"י אשתו שאינה מעלה לה מזונות. ולכתחלה טוב לחוש לדברי שניהם הובא דאפשר. ש"ע פס וסי' פס"ו. וגדול שיש לו אשה חשפ"י שסמוך על שולחן אביו מוכין ע"י אפי' לכתחלה. מורס בהנהגה סי' פס"ו:

ק"י אם אין אשתו אוכלת עמו חשפ"י שמעלה לה מזונות נריכה עירוב כיון שאינה אוכלת מתבשילו ולכן מוכה עירוב על ידה דמינו דזביא לכפשה זכיה לאחריו. רס"ל. מג"א:

כ"א נריך להטח עירוב בעד אלמנות שאין יודעות לערב לעצמן. אבל היודעות נריכין לערב לעצמן. מג"א:

כ"ב נריך היזק להבניה העירוב מן הקרקע טפה. שירוש מהן שם יזק מוכה עליו. ש"ג מג"א:

דיני עירובי תבשילין

פ"ב חוזר ונוטלו מיד הזוכה ומכרז על מצות עירוב ואומר בדין יהא שרי לן לאפיוי ולאבוסלי ולאטמוני ולאדלוקי שנתא ולמעבד כל ערבנא מיו"ט לעבת לנא ולפלוגי ופלוגי או לכל בני העיר הזאת . ש"ע . ומי שאינו יודע בלשון הקדש יכול לאומרו בלשון לע"ז שמבין . מורס בהנהגה . והרב מהר"ח הכהן ז"ל פספר טור ברכת דים לברך קודם ואח"כ לזכותו לאחרים . והעיקר למעשה בפסק מרן וכ"כ הטור :

פ"ד גדול העיר ששכח לערב כהגון ע"י זכוי אחרים כמשפט . כיון שהוא מורגל לעשות עירוב חשבינן ליה כאילו עשהו ושפיר חשבינן ליה כאילו זכת ע"י אחרים . מהר"א הלוי בקונט גן המלך ס' ק"ך . והרב מהר"א ישראל בהנהגותיו כי חלק עליו וכתב דאפי' בדיעבד אין לסמוך עליו . אבל הרב חיד"א בטוב עין הביא דברי מהר"א ישראל וכתב בדדיעבד יש לסמוך על הרב מהר"א הלוי ז"ל : פ"ה אף על פי שהניח עירוב אינו יכול לבטל מיו"ט ראשון לשבת . ש"ע . ואם השמיטה מיום ראשון היא טובה משמיטת יום שני לפי שיש מיני עופות שבינם שמיטתן אינו יפה לאכילה כמו הנשחטין מאתמול . עלה הרדב"ז פחדשות ח"ב סי' הקל"ד שהוא מותר לשחוט מיום ראשון . אבל הרב חיד"א צמח"ר חלק על הרדב"ז והעלה דאסור לשחוט ביום ראשון אף עופות שיותר טובים כשהן נשחטין מאתמול . וכן עיקר .

ב"ו אם ביום שני לא יוכל לאפות כגון שהוא יום אידס גסתפק הרב מג"א אי שרי לאפות ביום ראשון וכתב דלפי טעם שני דשבות קרובה התירו שבות רפוקה לא התירו אסור . והרב אליה רבה נראה דסובר דאסור שסיים וכן משמע בהרבי שסי' ט"ז שלא תיקנו עירובי תבשילין בזה . וכן כתב הרב חיד"א במחבר"ר דיש להחמיר . וכ"כ הרב יעב"ץ בסדורו :

ב"ז אם הניח העירוב על דעת לסמוך עליו כל זמן שהוא קיים אפי' ליו"ט אחר . לכתחלה לא יסמוך עליו ליו"ט אחר . אבל בדיעבד יכול לסמוך עליו . ש"ע :

ב"ח באכל העירוב או שאבד קודם שביטל לשבת אינו יכול לבטל אלא א"כ גסתיר ממנו בזית . ש"ע . והיינו דוקא שנאכל או באבד התבשיל . אבל אם נאכל או באבד הפת והתבשיל קיים אין בכך כלום ויכול לבטל לשבת ואפי' חל שני י"ט ביום ה' וביום ו' וזכר ביו"ט ראשון א"ל לערב . רש"ל ביש"ס . מג"א : ב"ט מי ששגג ולא הניח עירוב תבשילין וסמך על ראובן אכילה כיבא . ואח"כ נמצא שנאכל עירובו של ראובן בליל יו"ט שני וראובן הולך לסמוך על שמעון . הדעת נוטה דאין בסמיכת אותו ששגג על ראובן ממש הגם שראובן סמך על שמעון . אלא אותו ששגג עצמו לריך לסמוך על שמעון . הרב בנה"ג בתשו' ח"ב סי' מ"ט :

פ' לאחר שהכין צרכי שבת יכול לאוכלו להעירוב . ש"ע . ומנהג מהר"ם היה להניח הככר של העירוב ללחם משנה בליל שבת ובמחורתו ובסעודה שליטת היה בוצע עליו כיון דאתעביד ביה חדה מצוה ליעבד בה מצוה אחריתא . רש"ל ט"ז :

פ"א התחיל בעיסתו ובאכל העירוב נומר אותה עיסה . והוא הדין אם התחיל לבטל סגומר אותו תבשיל שהתחיל . ש"ע . ואפי' לא הניח הקדירה עדין

על האם רק שהתחיל בתיקונו כגון שחתך הלפתות וכדומה מותר לבטלו דהא בעיסה מיירי גם כן שהתחיל ללוש ומותר אח"כ לאפות • מג"א • והרדב"ז בחדשות ח"ב סי' תרס"ט מק"ל שלא דוקא אותו תבשיל שהתחל גומר אלא כל שהתחיל בתבשיל גומר כל מה שצריך לשבת • והבי נקטינן לענין דינא להקל כהרא"ה והרדב"ז דגומר הכל ללא שבקינן פשיטותיהו דהרא"ה והרדב"ז משום ספיקותיהו דהרא"ה וסר"ן ומה גם דנראה דגם האחרות חייס"ם ל' כדעת הרא"ה • מחפ"ר • וכן נראה דעת רס"י ובמ"ש פשיטת מקובצ' לבינה :

ל"ב גדול העיר דמערב אכולא כרפא והכי דגילי בני מאתיה לסמוך עליו והכריזו ליל יום טוב שני שיסמכו עליו כמכהג • ובלילה ההוא נאכל העירוב או אבד • צריך גדול העיר להודיע לשם דאבד עירובו ואין להס לסמוך עליו • מחפ"ר :

ל"ג אפה ולא פישל או פישל ולא אפה וגאכל העירוב או אבד מה שנעשה בהיתר אפי' נתכוון בו לצורך יו"ט • יכול הוא להניחו לשבת ולבטל מכאן ואילך ליו"ט :

ל"ד מי שלא עירב מותר להדליק נר של שבת • ויש אוסרין • ש"ע • והעיקר לדינא כסדרא הראשונה שכתבה מרן בסתם דמותר • ומשמע דמותר להדלי' כל הנר' על שבת שהוא כוונה להדלי' בכל שבת • וב"כ הב"ח-אבל המג"א כת' דאין לו להדליק רק נר אחד כיון דלכתח' די בנר אחד • גם השכנה"ג גמס על דברי הב"ח • אבל מסיק דמנהגא אפי' מי שלא עירב מדליק נר של שבת : ל"ה מי שלא עירב כשם שאסור לבטל לעצמו כך אסור לו לבטל לאחרים ואפי' בפיתם • וגם אחרים אסורים לבטל לו ואין תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו לאחרים שעירבו במתנה והם אופין ומבשלים ונותנים לו ואפילו בביתו יכולים לבטל • ואם אין שם אחרים שעירבו י"א שמותר לאפות בצמזום פת אחד ולבטל קדירה אחת ולהדליק נר אחד • ש"ע • משמע דאם יש שם אחרים ואין רוזה להקנות להם אסור לו לאפות אפי' בצמזום וב"כ בד"מ • אבל בב"י כתב בד"ס דמ"מ שרי לאפות בצמזום וכן פסק רס"ל ביט"ס • מג"א : ל"ו אם הניח עירוב ולא הזכיר המלאכות בהדיא אלא אמר בדין יהא שרי לן למעבד כל צרכנא הוי כמו שלא עירב כלל • ומי שמתענה בי"ט אסור לבטל לאחרים אפי' לצורך צו ביום דהוי כמוי שלא הניח עירוב שאינו מבטל לאחרים • מורס בהנהגה • ואפי' משרתת שלו אסור לה לבטל ודלא כהלכות • מג"א : ל"ז אם נזכר שלא עירב קודם סעודת שחרית יבטל הרבה בקדירה אחת ויותר לשבת • וי"א דאפילו לבטל כמה קדירות מותר כיון שקודם אכילה היא והוא שיאכל מכל אחד ואחד • ש"ע • והוא הדין שיוכל לילך מבעוד יום לחדר צנר דלוק לחפש חיזה דבר ויניחנו דלוק עד הלילה • מורס בהנהגה :

ל"ח אם עשה תבשיל מיוחד לעירוב תבשילין או שהפרישו לשם כך בתב רס"ל ביט"ס דאפילו היה דעתו לצדק עליו ושכח שרי לבטל דברכות אינן מעכבות ואפי' שהרישה חשתו שלא מדעתו • וכן השכים הס"ז • אבל המג"א כתב דאין לסמוך על זה דמי עדיף זה מאלו אמר בדין יהא שרי לן וכו' ולא פירש המלאכו' בהדיא דאסור • ואע"ג דברכות אינן מעכבות היינו אם אמר בדין יהא שרי לן וכו' • וכן העלה הרב מהרי"ע ו"ל כס' מט"י דאמירת בדיק יהא

דיני ערובי תבשילין

יהא שרי לן וכו' מעבדת ובהמג"א וכן עיקר :

ר"ט אס נזכר ביו"ט שלא עירב . אס הוא ביו"ט של ראש השנה אינו יכול לערב על תנאי . אבל אס הוא ביו"ט של גלויות יכול לערב בתנאי אס היום קדש אינו נריך לערב . ואס היום חול בעירוב זה יהא שרי לן לאסויי ולבשולי וכו' . ולמחר ח"ו לומר כלום . וי"א דאי לית ליה מידו דבשיל מאתמול לא מהני תנאי . ט"ע . והעיקר כהסבר הראשונה שכתבה מרן ז"ל בסתם . וכן פסקו רש"ל ביש"ס ומהר"א בפסקיו והב"ח ז"ל :

ב"י ונריך שיאמר התנאי בפירוש בפיו דאמירת התנאי מעבדת . הר' מהר"י עייאש ז"ל בס' מטה יהודה :

ב"א יותר טוב לערב על תנאי ממה שיסמוך על גדול העיר . סו"ת בית דוד א"ח סי' ט"א וסי' ד"ט . אבל הר"ם גאון בשו"ת משפטים ישרים סי' ג"ב פסק איכא דטפי מעלי לסמוך על עירוב דגדול העיר מלערב על תנאי . וכן הנאון מהר"ק לכדא ז"ל בס' דגול מרדכי . וכן עיקר :

ב"ב אס עבר במיד או בשוגג וביטל כמה קדרות שלא לצורך יו"ט . מותר לאכלן בשבת או בחול . ט"ע ומור"ס בהנה"ה :

ב"ג אס הערים לבשל ב' קדרות לצורך היו' והותירו אחת לצורך מחר . אסור לאכלה . ט"ע . פירוש אסור לאכול קדרה אחת . וכתב הט"ו דמרן מיירי במבשל מין אחד בשתי קדרות דבזה לא מהני מה שרובה לאכול מעט מכל קדרה דהא טעם אחת לשניהם . אבל אס יש שינוי ביניהם בטעם מהני אפי' בב' קדרות קודם אכילה בהערמה זו דלאכול מעט ממנה :

ב"ד בן ארץ ישראל העומד בחוזה לארץ ביו"ט שני של גלויות הסמוך לשבת . אינו יכול לעשות עירובי תבשילין בערב יו"ט לצורך בעל הבית . משום דהוא אינו מחויב בדבר וכל שאינו מחויב בדבר אינו מוכיח את מי שאינו מחויב בדבר . הרב מהר"א ישראל ז"ל בשו"ת קול אליהו ח"א בא"ח סי' ל"א : ב"ה מי שזגג ועירב בדג מליח ססבר דיוציל לעירוב ונודע לו ביום ראשון מפי חכם דלא מהני . לא יוכל לסמוך על עירוב דגדול העיר רק יערב על תנאי . סו"ת בית דוד סי' ד"ט . וכבר כתבתי לעיל או' ט' דעדיעבד מהני דג מליח . גם כתבתי לעיל או' מ"א דהעיקר דיותר טוב לסמוך על של גדול העיר מלערב על תנאי :

ב"ו כשתראה העירוב צפת ותבשיל של בשר . לא יניח התבשיל על הפת משום דגמאס הפת ואיכא משום בזוי ארכלין . אלא יניח התבשיל בקערה אחת . וכן היה עושה מהר"ל ז"ל כנה"ג :

ב"ז מי שזכר בהיותו צפית הכנסת סמוך ללילה שלא עירב עירובי תבשילין ונתחכם לברך שם בפה"ב על מצות עירוב ואמר התבשיל שבביתו יהא שרי לן לאסויי ולבשולי וכו' . מעשה בשיל הוא זה דבעינן שיטול העירוב בידו ובדמוכח מלשון כוסח העירוב צדק יהא שרי לן וכו' וכיון שאין העירוב בידו אינו יכול לערב . וכן מוכח מהר"ק והרמב"ם וזולתם שיטול או' שיקח בידו וכן מוכח מהמג"א וה"א אפסר לערב אלא בגטילת העירוב . בידו דוקא . הר' נח"ל ז"ל בחיים שאל ח"א סי' ב"ט :

פ"ח בשמירב דיו"ט בתנאי מדרך על מצות עירוב מנ"א בשם מה"נ . חבל
 הר"ש גאון בתש"ו מחסטי ישרים סי' ל"ב פסק דעל עירוב בתנאי חין לדרך
 זכ"כ הרב מהר"ש אלגאזי בס' לחם סתרים בקונטרס אחרון בכללים מחודשים
 כלל ט' זכ"כ הרב יעב"ץ בסדרו . והרב מהר"ע פס' מטה יהודה הביא דברי
 הרב יעב"ץ וחלק עליו וכתב דיש לדרך . והעיקר לדוכא כהר"ש גאון והר"ש
 אלגאזי והרב יעב"ץ דחין לדרך כי בן מלחתי אנכי ח"ס געיר בשיטה מקובלת
 לביצה על דף ו' ע"א שכתב בן פסס התוס' דאינו מדרך על עירוב של תנאי
 דשמא הוא ברכה לבטלה :

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם **יא** אשר קדשנו
 במצותיו וצונו על מצות ערב :

ברין **עירובא יהי שרי קן לאפויי וילבשולי וליאטבויי**
ולתקוני ולאדרוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיום
טוב לישבת (לנא ולכל בני ישראל שבגער הזאת) :

ויש בזהנים בתפ"ל . המנהג מכריז ש"כ כל מי שלא עשה עירוב ולך ויטעם
 וצריך להודיע בבית הכנסת בליל שני אחר קדים תתקבל ואומר הש"כ מי שלא
 הניח עירובי תבשילין בתוך ביתו באונס או ב גנה יסמוך על שלי :

דיינים רשייבים להתפלת מנחה בערב יו"ט

א . משפחא לי להנהנים להחלל גם תפלת מנחה בתבשילין . אם נהגו מנהגם להניח תבשילי גם
 במנחה בערב יו"ט . דהנה בס' אור כדקיס למחרת ז"ל בערב שבת כתב קבלתי ממורי
 שלא להניח תבשילין במנחה בערב שבת כי כבר נזכר קדושת שבת . והביאו הר' חיד"א ז"ל
 במחבר"א ח"א סי' כה או ט"ז וכתב סכ"כ הר' מורי אורגאם ז"ל בס' סומך אמונים בשו"ת
 סי' ז' . ונמ"ס הרמ"ק ז"ל קבלתי ממורי שלא להניח תבשילין במנחה בע"ס . משמע דוקא בע"ס
 אבל בערב יו"ט מכחין תבשילין גם במנחה . אך ממה שסיים מלתא בטעמ' פי' כבר נזכר קדושת
 שבת . אפשר נהג"ט גם במנחה דעיו"ט חין להניח תבשילין . או שמא בכוף קדושת שבת קדיש
 ואתי קודם כזון קדושת יו"ט :

ב . מו שפחא להתפלת מנחה בערב שבת עד שקבלו הקהל שבת . לא ותפלת מנחה צאורי בית
 הכנסת לא ולך לחין לבית הכנסת ותפלת תפלה של חול . ויהי שלא קבל שבת עמם .
 אבל אם שבת וקבל שבת עמם . אינו יכול להתפלת מנחה של חול ותפלת ערבית שבת . ש"ס
 סי' רסג . וכתב הר' המגיה פסלמי כבוד דקנ"ה ע"א או' בשם ס' מאמר מרדכי דהוא הדן
 בערב יו"ט מאחר שטעמ' הוי משום דכיון שעשאו אותי הקהל קדם חין לו לעשותו חול . ח"ס
 הוא הדין והוא הטעם בעיו"ט :

ג . חין פשיטא אללי שיחשב שהקהל כבר עשאוהו קדם לא דוקא באמירת ברכו נאשם ודאי בבלג
 יו"ט . אבל באמירת המזמור סביבין לומר בכל יו"ט אפשר דלא נאשם זה קבלה ממס פשו
 בשבת שמזכירין השבת בפירוש' מזמור שיר ליום השבת . הר' המגיה לש"ס ח"א ב' . ואחרי
 אומר דלא הוי פשוט באמירת ברכו נאשם ודאי קבלת יו"ט כנשבת וכדפשיט' ליה לה' המגיה ז"ל
 פשו' . הוי פשיטא לי כמי דלדידן דבע"ס הוי אמור דהמזמור שיר ליום השבת קבלת שבת .
 דהוא הדין כמי דלדידן בעיו"ט דהאמירת המזמור שאנו נוהגין לחומר קודם וסמך לתפלת
 ערבית של ליל יו"ט במקום מזמור שיר ליום השבת דאפריגין לשם בע"ס דהוי גמי אמירת המזמור
 של

דינים השייכים לתפלת מנחה בערב ירט

של יו"ט קבלת יו"ט כמו דביו אמירת מזמור שיר ליום השבת קבלת שבת לדידן • דעיקר תלמי
דביו אמירת מזמור שיר ליום השבת קבלת שבת לדידן לא היו טעמו מפני מה שאנו מזכירין
בו השבת בפירוש' כדאמר מר הר' המגיה הכ' • לא שכתו שאמירת ברכו היו קבלת שבת לדעת
הסוברים כן הוא לפי שמיד שהש"ץ מתחיל ברכו גומרים בנצור דעתם ופירש' הכל ממלאכתם
ובמ"ס מרן זצ"ל טו' רס"ג כוף שעיף י' דביו מה"ט וסיים עלה ולדידן כיון שהתחילו מזמור
שיר ליום השבת היו בנצור לדידו • כלומר דבי היכי לדידו שכיון שאמר החזן ברכו הכל
פירשין ממלאכתם ולהכי הו"ל אמירת החזן ברכו קבלת שבת • הכי נמי הו"ל לדידן מה"ט כיון
שהתחילו מזמור שיר ליום קבלת שבת לפי שאנו פרשינן ממלאכה מהתחלת אמירת מזמור שיר
ליום השבת כמו שהכל פירשין ממלאכתם בנצור לדידו וכיון שכן הוא הדין נמי באמירת המזמור
שאנו נהיגין לאומרו וכל ליל יו"ט קודם וסמוך לתפלת ערבית במקום אמירת המזמור שיר
ליום השבת שאנו אומרין בער' שבת קודם וסמוך לתפלת ערבית • דכיון שהתחילו המזמור של
אומרו יו"ט היו אמירתו פרישה ממלאכה לדידן והוא קבלת יו"ט באמירת החזן ברכו לדידו • אך
אעיקרם נבא דפשיטא ליה להר' המגיה דגם קבלת יו"ט הו"ל ודלוי באמירת ברכה קבלה דיו"ט
לדידו כמו קבלה דשבת • איברא דהכי נמי פשיטא ליה להגא"ה סי' תקכ"ז סק"א • אמנם הרי
בתנן שם ה"ט ובעטרת זקנס בשם ראב"ן שבת' אפי' לא עירב עד אחר ברכו יכול לערב כל
זמן שהנצור לא התפללו תפלת יו"ט כי קבלת יו"ט לא היי עד תפלת יו"ט ע"כ • וס' ראב"ן
אין בידי ומיהו ממ"ס ה"ט נשמו ולא כתב על דבריו מידו כראה דראב"ן כתב לחלק בזה בין
שבת ליו"ט דאע"ג דשבת הו"ל קבלה באמירת ברכו • קבלה דיו"ט לא היי באמירת ברכו לא עד
תפלת יו"ט • ומן הקומה על הרב המגיה דס"ג הנו' איך לא זכר לדבריו ה"ט נשם ראב"ן לו •
ועיין לעיל בהלכות עירובי תבשילין חית ב' :

ד' אם בא לבה"כ סמוך לקבלת הנצור שבת מתחיל להתפלל מנחה ואע"פ שבעודו מתפלל
יקבלו הנצור שבת אין בכך כלום הויאל והתחיל דביתר • ש"ע סי' רס"ג • והוא הדין לעיו"ט :
ד' אם חל יו"ט בשבת • שמעתי שאין חומרים לכה דודי משום דכראה כביום ליו"ט שאמרים
פני שבת בקבלה דמשמע ולא פני יו"ט • וכרא' דאין להקפיד דשבת כ"ל כן
וכדאית' פ' כל כתבי דק"ט הוא מאוס דשבת א"כ קדוש ב"ד וממילא קאתי הלכך כריך לנחת
לקראתו לק"ט כיון שהוא בא חלכו מעצמו • אבל יו"ט שבת ע"י קדוש ב"ד נמצא שאנו מביאין
אותו וא"כ מה שייך לימר שזריכין לנחת לקראתו לקבלו • וא"כ אין שום גיוס בזה דהא עדיף
הבאה של יו"ט מקבל דשבת • ועוד שהרי גומר' פ' ער' פסחי' דק"ד ע"א דאומרים הבדלה
במ"ס ליו"ט • הרי דאומר במנדיל בין קדושת שבת לקדושת יו"ט ולא חיישינן לביום • ואמר
עוד שם אבל לא במוצאי יו"ט לשבת ופי' רשנ"ס דאיפריכוס יוצא והמלך נכנס אין דרך ללוות
האיפריכוס שהכל נמשכין אחר המלך • ורנ"ל דלא דמי במוצאי יו"ט לחומ"מ שמנדילין לפי שאין
שם המלך ודרך ללוות האיפריכוס אבל במוצאי יו"ט לשבת אין ללוות האיפריכוס דכיון שהמלך
שם הכל נמשכין אחריו ואין הולכין ללוות האיפריכוס • שו"ת בית דוד א ח מ' רס"ד :

דינים השייכים לתפלת ערבית של יו"ט

א' כתב צמ' סדר היים בתפלת ערבית של ליל שבת וז"ל כריך לומר ערבית כנגון וקול זמרה
לשמח הכלה הבא אלינו כפש יתירה ורחוי לשהות אותה וחותנו בכל דבר בבא על ידינו
ע"כ • והוא הדין לערבית של ליל יו"ט כי הנם דלא שייך בה לה"ט דכת' הר' גני ליל שבת
לשמח הכלה הבא אלינו כפש יתירה ורחוי לשהות אותה כי אין כפש יתיר ביו"ט • מ"מ הרי
צו"ט כתי' ושמחת בחגך וחייבין אנו לשמח ביו"ט בכל מצי שמח' הבא על ידינו ויתר מבשבת
דלא כתי' בו חיוב שמחה • וא"כ מטעם זה כ"ס דראוי לשמח ולומר הערבית בו כנגון וקול
זמרה • וישראל קדושים כבר נהנו בכל מקום להתפלל כל התפלות של יו"ט כנגונים וקולי זמרה
יותר מבשבת • והיינו מה"ט משום דים ביו"ט חוב בשמחה יתיר מבשבת :

ב' ואם יש לו קטטה עם חבירו או עם אנשי ביתו • יעבור על פסע ולא יזכור שום עון
בשבת לא אהבה וחבה שלום ורעות ולא יחלל השבת הקדוש בכל דבר שהוא חול כי מיגוס
בזה קדושתו ומעלתו בי קדוש' שבת רומז לענין גדול אשר אין שם אף מנוח' והשקט וכל קטטו'
ומריבות

דיינים הישיבים לתפלת ערבית של יו"ט קטא

ומרידות פשו תמו וכל עולה קפצה פיה - לכן ראוי לכל בעל כחם להקנה בו כפי מדתו ולשבור אותו כליון וכדת ולהרחיק ממנו כל יגון ואנחה ביום השבת ע"כ - וכל שכן דראוי לכל כחם לזוהר בכל הני מילי מעליית דאמ' הר' ז"ל ביו"ט ולהרחיק ממנו כל יגון ואנחה ביו"ט דהוא מחוייב לשמוח בו מן התורה :

ג' ראיתי למקצת אנשי שם שקמים ועומדים על עמדם כשמתחיל הס' הקדים של ערבי' בליל יו"ט כמו בהקדים שקודם תפלת ערבי' של ליל שבת - ולפי הטעם שכתוב בסידור מהר"י שריק ז"ל גבי ליל שבת דהוי הקימה לקבל תוס' הרוח של שבת - נרא' דביו"ט דליכא בו תוספת הרוח כדי לקבלו אין צורך לקום ממקומו בהקדים שקודם ערבית לא כמנעמי' בחול שקדים שתפסו מעומד ישאר עומד - כך מנעמי' גם בהקדים שקודם ערבית של ליל יו"ט :

ד' טעה והתחיל תפלת חול - גומר אותה ברכה שזכר בה שטעה ומתחיל בשל יו"ט אתה בהרתנו וכו' - לא שגא בזכר בברכת אתה חוכן לא שגא בזכר - בברכ' אחת אחרת משאר הברכות - ש"ע סי' רס"ח לענן שבת - והוא הדיון ליו"ט כמ"ס האחרונים :

ה' היה סבור שהוא חול והתחיל אדעתא דתפלת חול ומיד טאמר תיבת אתה בזכר קודם שאמר חוכן - הוה ליה התחיל בשל חול וגימור אותה ברכה - אע"ג לתפלת יו"ט ג"כ מתחיל בלילה כיון שהתחיל תיבת אתה אדעתא דלומר חוכן דתפלת חול - וכן עיקר כמו שכתבתי גם בית מכוזה בעמ"ד של ערבית ליל שבת דע"ו ע"א אות ד' ה' :

ו' טעה ביו"ט והתחיל אתה קדשת דשל שבת - פוסק אפי' באמצע הברכה וחוזר לאתה בהרתנו של יו"ט ולא הפסיד הנ' ברכות הראשונות - מחבר סי' רס"ח :

ז' מני שטעה ולא הזכיר גם החג כלל רק אמר יו"ט מקר קדש הזה לבד - כתב הר' מהר"י עייאש ז"ל בשו"ת בית יעודה א"ח סי' ד' דכיון דההתימה היתה בתקנה שחתם ברוך מקדש ישראל והזמנים יא - יהרג חיד"א ז"ל בברכ' סי' תפ"ז כתב דכל ראיותיו יד הדוח' נטויה - אבל הרב המגיה בשלמי כבוד בכ"מ או ב' קיים ראיותיו של הרב מהר"י עייאש ז"ל ודעתו נוטה דלעיקרא הזכרות שם החג אינה לעיכוב כלל ולא שגא ערבית ולא שגא שאר התפלות ככילן תורה אחת ומשפט אחד להם שאינו חוזר :

ח' מני שטעה בתפלת ערבית בליל שמיני עזרת ואמר את יום חג הסוכות הזה וכו' כפי הרגלו בו הימים ועקר רגליו הורה הר' מהר"ע ז"ל בשו"ת בית יעודה שם דינא וח"כ לחזור - אבל הר' חיד"א ז"ל בברכ' סי' תקס"ח דחה הוראתו של הר' הנו והסכים דלא יאמר וצריך לחזור - וכן עיקר :

ט' אם שבת לומר אתה בהרתנו ואמר ועלה ויבא יא - ש"ע סי' תפ"ז - ואפי' היה יו"ט שחל בשבת אם הזכיר גם שבת בועלה ויבא יא - מור"ס בהגהה שם :

י' אם אמר אתה בהרתנו ויעלה ויבא ובהיותו מתפלל ואומר מידים וכו' נסתפק לו אם אחר ועלה ויבא אמר סיוע הברכה של יו"ט דהיא והשיאנו וחתם מקדש ישראל והזמנים כנהוג - או דילמא בהיותו אומר יעלה ויבא מיד אח"כ שירכא דר"ח נקט שאמר ותחפון בנו וכו' ונמא' שלא חתם ברכת קדושת היום - צריך לחזור ולהתפלל - גנת וורדים אח"כ כלל ד' סי' י"ט - וכן הסכים בספר פרח שושן כ"ל ד' סימן ג' - אבל לפי מ"ס הר' חיד"א נמחה"ר בשם הרמ"ע מפאנו ז"ל כמ' אלפסי זוטא דשבת ויו"ט חומרו של יום גורס דרמי אנפשי' באותה שעה ומדבר ולפיכך אם נסתפק אם התפלל של שבת או יו"ט או של חול אינו חוזר על הספק ע"כ - וא"כ מה'ט נראה דכל שכן בהתחיל בודאי בשל יו"ט רק נסתפק לו כשאמר יעלה ויבא חס סיוע אחר יעלה ויבא ברכ' של יו"ט דאין לו לחזור דמסתמא ודאי רמי אנפשי' וחתם בשל יו"ט כנהוג ויחיד יש לחלק קצת דשאנו הכא דשייך לו דסירה"ר ד נקט ואזיל משא"כ בספק לו אם התפלל כלל של שבת או יו"ט דחמרי דרמי אנפשי' באותה שעה ומדבר והתפלל של שבת או יו"ט כולה כנהוג :

יא' מני ששכח והתפלל תפלת חול ביו"ט ולא הזכיר בה של יו"ט - אם עקר רגליו חוזר לראש - ואם לא עקר רגליו אע"פ שסיים תפלתו אינו חוזר לא לשל יום טוב - ש ע סימן רס"ח :

יב' אם נסתפק ביו"ט אם הזכיר יו"ט בתפלתו אם לאו - נסתפק בזה הכל בו א"ט צריך לחזור ולהתפלל של יו"ט - וכתב דאפשר דבשבת ויום ט"ו אין שייך ספק לפי שהיא ברכה

דײַנים הישייכים לתפלת ערבית של יו"ט

צפני עממה . ובר' חיד"א בשם הרמ"ע מפאנו ז"ל כתב דלינו חוזר על הספק דשבת ויו"ט
 חומרו של יום גורס ורמזי אנכסיס באותה שעה ומדבר כמו שכתבתי דבריו לעיל סוף אות ז' :
 ח"ו צריך לתקן ציו"ט ברוך מקדש ישראל והומנים . ואם טעה ואמר מקדש הבנת וחזר
 בו תוך כדי דבור ואמר מקדש ישראל והומנים וכן אחרי שהוא יודע שהוא יו"ט .
 ש"ע סימן תכ"ז . ומ"ס מרן אחרי שהוא יודע שהוא יו"ט . לאו דוקא אלא אפילו שביה
 סבור שאינו יו"ט אלא הוא שבת כיון שחזר בו תוך כדי דבור ואמר מקדש ישראל והומנים
 יבא וכמ"ס מרן בש"ע סימן תקפ"ב בסתם שאם אמר האל הקדוש וחזר בו תכ"ד ואמר
 המלך הקדוש דינא . והוא הדין כאן וכן עיקר . פר"ח סימן תפ"ז . וכ"כ הר' מהר"ע ז"ל
 בטו"ת בית יהודה ח"ח סימן כ"ד שגם דעת מרן ז"ל כן היא להלכה דבכל ענין יבא וכ"כ
 בספר מטה יהודה סימן תקפ"ב . וכן הוא האמת להלכה וכדעת רוב האחרונים ז"ל ע"כ :
 ח"ו הא דאם חזר בו תוך כדי דבור דינא . נראה פשוט דהיינו דוקא בלא התחיל עריין
 הברכה לאחריה . אבל אם התחיל ומוכר אפילו בתוך כדי דבור חוזר לראש . הרב
 מהר"ע ז"ל בספר מט"י סס לענין המלך הקדוש . ומוכיח נמי לברון זה שתקם מקדש הבנת
 והתחיל רצה ומוכר אפילו תוך כדי דבור חוזר לראש :

ח"ו אע"פ שהזכיר יו"ט באמצע הברכה אם חתם מקדש הבנת ולא חזר בו תוך כדי דבור
 לא יבא וצריך לחזור לראש . אחרונים . ברב"י :

ח"ו משמע בפסחים דק"ז דאם חתם ציו"ט או בשבת בתפלה מקדש ישראל יבא . אבל
 בקדוש לא יבא . מג"א סימן תפ"ז סק"ב . אבל הרב חק יעקב ז"ל כתב על דבריו ואין
 דבריו מוכרחין כלל להמעין סס בסוגיא דגם בתפלת אפשר דלא יבא דהוי כשיבה סדר
 הברכה עממה . והס"ס סס לשון קצרה נקט ע"כ . ואנכי אי"ש צעיר אומר דהמעין סס
 בסוגיא יבא' דלויא למימר כלל דהס"ס לשון קצרה נקט . שהרי בסוגיא הכי אמרינן רבא
 אשכחתינא לבכי דפומבד דקאמרי בשבתא בין בללותא בין בקדושא מקדש הבנת . ביומאטבא
 בין בללותא בין בקדושא מקדש ישראל והומנים . ואמינא ליהו אנא אדרבה דללותא בין
 בשבתא בין ציו"ט מקדש ישראל בקדושא דשבתא מקדש הבנת ציו"ט מקדש ישראל והומנים ע"כ .
 ואם איתא דרבא לשון קצרה נקט . א"כ הו"ל גם בקדושא ציו"ט למינקט ציו"ט מקדש ישראל
 בלשון קצרה כדנקיט בבכיותא . ואמאי נקט בקדושא ציו"ט מקדש ישראל והומנים . אלא משמע
 דמקדש ישראל דקאמר רבא בללותא לישבא דיוקבא הוא . והיינו דאיכא להאי חילוקא לרידיה
 ציו"ט בין בללותא לקדושא דבללותא דהיינו ברבים משום כבוד רבים אינו מוכיר זמנים כלל אלא
 אימר מקדש ישראל ותו לא . אבל קדוש' דביחיד אוחד נותן כבוד גם לזמנים ואומר מקדש
 ישראל והומנים וכדקאמר הסס רבא טעמא דרידיה דללותא דברבים איתא מקדש ישראל . וכן
 מוכח דלרבא איכא להאי חילוקא ציו"ט בין בללותא לקדושא מדקאמר בללותא בין בשבתא בין
 ביומא טבא מקדש ישראל בקדושא דשבתא וכו' בקדושא ציו"ט מקדש ישראל . ואי בדברי החק
 יעקב דמקדש ישראל דנקט רבא בללותא נמי היינו דציו"ט בללותא נמי אומר מקדש ישראל
 והומנים כבקדוש' אלא דלשון קצרה נקט א"כ כיון דרבא בעי למנקט לשון קצרה איך האריך
 ואמר אדרבה בללותא בין בשבתא בין ביומא טבא מקדש ישראל בקדושא דשבתא וכו' ציו"ט
 מקדש ישראל והומנים . הא כיון דציו"ט לרידיה אין שום חילוק ביה בין בללותא לקדוש' דבשניהם
 היא אימר מקדש ישראל והומנים . הו"ל לרבא לקצר ולמימר הכי בללותא בשבתא ובללותא
 וקדושא ציו"ט מקדש ישראל . בקדושא דשבתא מקדש הבנת . אלא מדנקט הכי מוכח ודאי
 דלרבא איכא חילוקא גם ציו"ט בין בללותא לקדושא והיינו להאי חילוקא דבללותא ציו"ט אינו
 אומר רק מקדש ישראל ובקדושא אומר מקדש ישראל והומנים מטעמא דקאמר דללותא ברבים איתא
 מקדש ישראל בלומר דמשום כבוד רבים אינו מוכיר רק ישראל ולא גם זמנים עממה . אבל
 קדושא דביחיד איתא נותן כבוד גם לזמנים וזה ברור . וספיר קאמר המג"א דמשמע מהש"ס
 דאפילו לא אמר רק מקדש ישראל בתפלת ציו"ט יבא . דודאי דהכי מוכח מדברי רבא ז"ל .
 ואף דבתר הכי אמרינן דרבא הדר ביה וסבור גם הוא כסבי דפומבד' . היינו לענין לכתחילה
 הכי אית לן למימר ציו"ט בין בללותא בין בקדושא ישראל והומנים . אבל אם צדיעבד לא אמר
 בללותא אלא מקדש ישראל יבא מיהא וכו' לחזור כיון דמשקרא הוה סבר רבא דאפילו
 להתחלה

דינים השייכים לתפלת ערבית של יו"ט

קע

לכתחלה כך היה הדין ביתן לסיים נצליתא מקדש ישראל לבר מסוס כבוד רבים וכן עיקר דודאי דדעידענד יאז וא"כ לחזור - ודלא כהרב חק יעקב ז"ל כנ"ל :

י"ז בספקתי במי שחתם מקדש ישראל והמועדים אם יאז וא"כ לחזור אע"ז דהמטבע שטבעו חכמים הוא פומר והזמנים כיון דבלישנא דקרא קרויים מועדים ואמר בלישנא דקרא לא מיוירי מסנה ממטבע שטבעו חכמים שיטטרך לחזור - או דילמא אדרבא כיון דהכמים טובעי הצרכות סינו בטבע' של הצרכה זו מלישנא דקרא ותקנו בה לומר והזמנים במקום והמועדים דהוא לישנא דקרא על כרחין משום דהם ראוי דהצרכה לא יכון לומר ביה והמועדים בלישנא דקרא אלא כריך ועיכונא הוא לשכות בה מלישנא דקרא ולא לומר בה והמועדים אלא והזמנים - דאי לאו דיש צורך לשכות מלישנא דקרא ולממר דוקא והזמנים ולא והמועדים לא הוו חכמים ז"ל מתקמי הצרכות משנים בנסח הצרכה מלישנא דקרא דכל דמצינן לממר בלישנא דקרא טפי עדיף - וביון שכן האומר מקדש ישראל והמועדים הו"ל מסנה ממטבע שטבעו חכמים בצרכות דדוקא הוי שצריך לחזור - והנה הר' חיד"א ז"ל בספר הזכיר בסא רחמים שעל מס' סופרים ראיתי אליו שם פרק י"ט דס' ע"ב בתוספתיו הלכה ז' שכת' וז"ל ויש מי שחקר דאמאי לא תיקנו לומר מקדש ישראל והמועדים דהוי לישנא דקרא אלא מונדי ה' מקראי קדש * ואפשר כי מועד דבר קבוע וכו' ולא ישתנה בנא המועד לשנה קבאה אפילו כל שהוא כמ"ס הכתוב למועד הזה בשנה אחת וכת' למועד אשר דבר אתו אלהים וארז"ל סרט לו סרט' בבוקל יכו' - ולכך לא תיקנו מקדש ישראל והמועדים כי בדבר תלוי לפי הזמן שיקבעו כ"ד - ולכן תיקנו מקדש ישראל והזמנים כי ישנא' הדבר לפי קביעות כ"ד וזש"ה אלה מועדי ה' כי עד עת' היו קבועי' ומכווני' בשעות ורגעים אבל עתה אשר הקראו אתם וזה חשיב כמועדי ע"כ - ואש לכיונה זו הוא ששינו חז"ל מלישנא דקרא ותיקנו לומר והזמנים כדאמר מר הרב חיד"א ז"ל בר' דהמשכ' ואומר מקדש ישראל והמועדים בלישנא דקרא הו"ל משכ' ממטבע שטבעו חכמים דלא יאז וצריך לחזור - אכן ראיתי להר"ד אבודרהם ז"ל בסדר תפלות של פסח דביאורו למילות דנוסח אתה נחרתנו שכתב וז"ל ותתן לנו וכו' מועדים שאלמר לא מועדי ה' וכו' וזמנים הוא תרגום של מועדים והכל אחד ע"כ - הנה שכתב הרב אבודרהם שמועדים וזמנים הוא הכל אחד שזמנים הו' התרגום של מועדים - ולפי זה אם אמר בחתימ' הברכ' מקדש ישראל והמועדים לא הוי כמשכ' ממטבע שטבעו חכמים וא"כ לחזור כיון שמועדים וזמנים הכל אחד דזמנים הוא תרגום של מועדים - ומשום דבנוסח תחלת הברכ' סדרו בה לומר מועדים וזמנים כדי לומר גם תרגומא של מועדים שהוא זמנים לכן תקנו לתקום גם בחתימא' והזמנים דהוא התרגום של מועדים :

י"ח כשתל יו"ט בשבת כריך לתקום מקדש השבת וישראל והזמנים - ואם טעה בחתימה ולא הזכיר שבת לא אמר מקדש ישראל והזמנים אע"פ שכבר הזכיר שבת בלמנע הצרכה כריך לחזור לראש - פר"ח דלא כהכנה ג' - וכן הרב מהר"מ גלאנטי ומהר"י אשכנזי ומהר"ם רודיטי בתשו' כ"י בהפ"ח דכריך לחזור הכיחא הרב יד אהרן - וכ"כ הרב חיד"א ז"ל בצרכי' שהדין עם הפ"ח ובמחז"ר כת' עוד שכן הסכים גם' חק יוסף ושכן משמע מדברי פריטב"א פ"ב דבינה וכן עיקר :

י"ט איתא בגמ' פ"ב דבינה ד"ז ע"א תמי תמי קמיי דרצינא מקדש ישראל והשבת והזמני' - אמר ליה אתו שבת ישראל מקדשי ליה והא שבת מקדשא וקיימא - לא איתא מקדש השבת וישראל והזמנים - אמר רב יוסף הלכת' כדתרין רבינא - וכ"כ רבינו ירוחם בתי' ד ח"כ ומסים בשל שבת תחלה בחתימא' ואומר בתי' מקדש השבת וישראל והזמנים ואינו אומר מקדש ישראל והשבת והזמנים ע"כ :

ך' מסתברא לי שאם חתם מקדש ישראל והשבת והזמנים דחזור - הר' פר"ח סימן תפ"ז : ולי חו"ס צעיר לא צריך לי האי מלתא שיטטרך לחזור - דהנה רש"י ז"ל פ"ב דבינה פ"י עלה דא"ל רבינא להאי דתמי קמי' מקדש ישראל והשבת והזמני' אטו שבת ישראל מקדשי ליה וכו' וז"ל אטו שבת ישראל מקדשי ליה שקדמת קדושת ישראל לשל שבת בשלמא זמנים כריך להקדים קדושת ישראל לקדושתן שעי' קדושת ישראל בתקדשו הם ואלי לא בתקדשו ישראל לא היו קובעים חדשים וקוראין מועדי' בצ"ד אלא שבת מקדשא וקיימא משעת ימי בראשית ואינה תלויה

דינים השייכים לתפלת ערבית שר יו"ט

תלויה בקביעת דר"ח ע"כ וממ"ס בשלמא זמנים צריך להקדים קדושת ישראל יכו' משמע דבא שבת אין צריך להקדים קדושת ישראל וביינו דא"ל רבינא לתנא דתני קמיו' מקדש ישראל והשבת וכו' דמשמע דכך הוא צריך להקדים קדושת ישראל קודם לשל שבת וא"ל רבינא דאין צריך להקדים קדושת ישראל לשל שבת דבשלמא יו"ט צריך וכו' כמ"ס רש"י וכו' ששלל שבת אין צורך טפי עדיף לומר של שבת קודם. אבל אם דביענד הקדים קדושת ישראל לשל שבת צידי דללא צורך הוא ולאו שפיר עבד מ"מ י"ל דבא ואינו חוזר כיון שצורך כונת הצרכה הוא שהקב"ה מקדש לישראל ולהשבת ולהזמנים וכמ"ס בצרכות דף ע"א דלכאן לא חשיב הונס בשמים. וא"כ מופני מהקדים קדושת ישראל לשל שבת לא יחוייב שיצטרך לחזור אע"ג דכי מקדים קדושת ישראל לשל שבת לא יוכל להתפרש שישראל מקדשי הזמנים. באופן דלרדיו: אי"ס צעיר לא צריח לי להצריך צמינו הזה שיצטרך לחזור. וחוששני לו מחמתת אם יחזור אולי יהיו צרכיו דחזרתו לנטלה. כי על כן הדכה צריך אכלו תלמוד וראוה מוכרתת שיצטרך לחזור. דלא כהפ"ה דהצריך לחזור מוסברא בעלמא בלתי ראה;

כ"א בנמ' פ"ב דנזיר ד"ז ע"א וברש"י ותוס' סס הנוסח מקדש השבת ישראל והזמנים. ישראל בלא וי"ו וישראל. וכן הוא ג"כ בס"ס בבבא דמ"ט ע"א וברש"י סס. וכ"כ הטור שו' תפ"ז מקדש ישראל והזמנים. אבל הרמב"ם ז"ל בקוסמי התפלות כתב וישראל ביו"ו כמ"ס מרן בט"ב. ורש"י ז"ל בס' וס"ס פ"ב דפיוס ספ"י ו"ב כתב שמהר"ט כתב שאין לומר מקדש השבת וישראל אלא מקדש אצבת ישראל בלא וי"ו בין בר"ח בין במועד. והטעם משום דמוכח הכא בסוגיא דקדושת ישראל ושבת אינן תלוין זה בזה לאפוקי קדושת ישראל והזמנים שהלוי קדוש זמנים בישראל שהם מקדשים החדש וקובעים הקדשות א"כ ש"ך לומר ישראל והזמנים כלומר שתלוי זה בזה משא"כ בשבת שקובע וקיימא וכן קדושת ישראל הילכך כל חדר קדושת בפני עצמה היא. ואף שמהר"ב חולק ופניא ראה מסוגיא דהכא שאמר מקדש השבת וישראל והזמנים אפשר שפר מוטעה בל לפניו ובגמרא שלנו ליתא ואף מספרים שלו אין ראה כי בנמ' לא דקדק אלא שאמר השבת וישראל זה אחד ולא להיפך ע"כ. ובר' חק יעקב סימן תפ"ז הביא לדברי רש"י אלו וכת' דבכל כיוצא בזה אין לשנות המנהג וכל שכן שאין להקשיר על מי שיאמר כך או כך כי יש להם על מה שישמוכו;

כ"ב אם טעה בשבת וי"ט ולא הזכיר של שבת דצריך לחזור. אם כשחזר התפלל של שבת לבד ולא הזכיר בה של יו"ט לא יצא אף של שבת אע"פ שכבר הזכיר של יו"ט בתפלתו הראשונה מפני שכל התפלות ביום זה חייב להזכיר בהן שניהם יחד של יו"ט ושל שבת. הרב המגיה לשלמי צבור דף ס"ז ע"א. ולי אי"ס צעיר ק"ל דאם הוא ערבית דביענד יצא משום דתפלת ערבית רשות והקילו בה ופחו שאכתוב לקמן;

כ"ג בליל שבת וי"ט אם טעה ולא הזכיר של שבת באופן שצריך לחזור. אינו יכול לפטור עצמו בזה שישמע ויכוון עם הש"ן כשאומר ברכה מעין ז'. אליה רבה סימן רס"ח. אבל הר' חיד"א ז"ל במחבר' סימן רס"ח כתב דיקול לפטור עצמו בשמיעת מהש"ן ירכה מעין ז'. והר' המגיה ז"ל בשלמי צבור דס"ז הרכה להשיב על היראתו של הרב חיד"א ז"ל והסכים שאינו ירכה בברכה מעין ז' דהש"ן כיון דבכל התפלות של יום זה חייב להזכיר בהם שני הקדושו' של שבת של יו"ט יחד בכל תפלה ולי בראה דהעיקר לדינא דביענד יצא בשמיעת הברכה מעין ז' מהש"ן שהרי גדול מזה כת' הט"א סי' רע"ב בשם ל"ח שאם דביענד אמר היחיד בליל שבת ברכת מעין ז' יצא וית' וכתב המג"א דכל הטעם הוא לפי שתפלת ערבית רשות והקילו בה. וא"כ מה"ט ממי מי שטעה בערבית דשבת וי"ט ולא הזכיר של שבת וכיון עם הש"ן כשאמר ברכת מעין ז' דיצא ע"ג דבכל התפלות של יום זה צריך להזכיר בהם של יו"ט ושל שבת יחד כיון דתפלת ערבית רשות והקילו בה. ומה"ט הוא הדין אם לא כיון עם הש"ן בברכה מעין ז' וחזר הוא והתפלל ערבית של שבת דהיא אמה קדשת ולא הזכיר בה של יו"ט דיצא דביענד ואפילו אם אמר ברכת מעין ז' ביחיד יצא דביענד משים ה"ט דערבית רשות והקילו בה וכמ"ס הל"ה והמג"א. ומיהו לכתחלה אין לו לסמוך על הברכה ז' דהש"ן וכן נמי דאין לי להתפלל של שבת לכתחלה אלא צריך לחזור ולהתפלל של יו"ט ולהזכיר בה של שבת אבל דביענד יצא. ככ"ל;

תפלות לערב סוכות

קעא

בשנכנס לבית הכנסת שוחה ואומר

מה שבו אהליה יעקב משכנתיה ישרא: ואני ברב חסדך
אבוא ביתך אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך :

תפלה לומר בערב סוכות אחר העמידה במנחה

אנא ה' אל ארך אפים אתה ובעל הרחמים גלוי וידוע לפניך שרגונינו
לעשות רצונך ולקיים כל המצוות אשר צויתנו ולהזהר בכל אזהרות
שהזהרתנו ומי מעבד שאור שבטתה מעבד . לכן יהי רצון מלפניך שתהיה
בעזרתנו בטוחה הזאת הבאה עלינו לשלום וזה היום תחלת דין וחשבון
עובותינו עזרנו אלהי ישענו שלא נעבור אחד משם"ה לא תעשה ואל תביאנו
לידי חטא ולא לידי עברה . והצילנו מכף דוב אורב וזרנו הרע ויחד לבבנו
לאהבה וליראה את שמך והשיבנו אבינו לתורתך וקרבתו מלכנו לעבודתך
והחזירנו בתשובה שלמה לפניך תמיד מראשית השנה ועד אחרית השנה
ויקויים בנו מקרא שכתוב כל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר .
ושנוכל לקיים מהיום והלאה כל מצוה שצונו לפניך מרמ"ח מצוות עשה ומה
שלא נוכל לקיים תצרך מחשבתנו הטובה למעשה . ונהיה אהבתי וצאצאינו
וצאצאי צאצאינו כלנו יחד כלי מוכן לקבל נפש רוח ונשמה אשר נפחת בנו
כדי שנחזור לעתיד למקור שהצבת נפשנו רוחנו ונשמעתו משם שלא נבדל
בעולם הזה ולא בכלל לעולם הבא . ולהיות מוכנים ומוזמנים מאותם
הנוחלים לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו כלו אומר כבוד אמן :

תפלה לומר קודם כל תפלה

לשם יחיד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחידא שם י"ה
בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הריני מתפלל תפלה ערבית
(שחרית או מוסף או מנחה) ליחיד ספירות העליונות ולהמשיך שפע וברכה
עליהן ומשם כל המדרגות התחתונות וישפע על נפשנו רוחנו ונשמעתנו
לעבדך וליראה ולאהבה את שמך נכח סלה ועד . ויהיה תפלתנו מקובלת
ומרוצה לפני כסא כבודך להעלות ע"י תפלתנו פרוגי ניצוצי הקדושה אשר
נחפזו בין הקליפות "חיל" בלע" ויקראנו מבטנו יורשנו א' ובלע המות לכח
וחצרך תפלתנו עט שאר תפלות הצדיקים היודעים והמכוונים כל כוונת
גירופי שמותיך הקדושים ויוונים וכל היחודים מדות העליונות הבאים על
ידי התפלות והברכות ותפלתנו זו אנו מכוונים דרך כלל לדעת רשב"י הקדוש
ולדעת יוהס בן עזיהו הקדוש ופינו כפיהם ותפלתנו כתפלתם וכוונתנו
ככוונתם והרי אנו סומכים עליהם בכל מכל כל . יהיו לרצון אמרי פי והגיון
לבי לפניך ה' צורי וגואלי :

תפלה לכל ש"צ קודם שיתפלל

יהי רצון מלפניך יהוה יאהי ואלהי אבותי בשעשה שאני
עומד היום להתפלל תפלות (ערבית) (שחרית)

מוסף

תפלות לערב סוכות

(מוסף) (מנחה) הסר מעלי כל מיני מחשבות זרות וכל מיני חרדה שלא יבלבלו מחשבותי ותן לי אמיץ כח ובר לבב להתפלל וישלא יחר גרוני ויהא עבדתי עבדת קדש ואל יהיו לי רפיון ידים וישלוט בי יצר הטוב ואל ישלוט בי יצר הרע ותן בלבי אהבתך ויראתך לעמוד לפניך לשאתך ולשורר ולזמר לשמך ויהיה כונתי לשם שמים בלבב שלם ונקבל תפלת בקרבן הקרב על ידי הכהנים יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יהוה צורי וגאלי :

ואומר עשרה פעמים פסוק זה

ונח מצא חן בעיני יהוה :

ערבית לשלש רגלים

כשחל יום טוב ראשון בשבת מתחילין מכלין

מזמור לדוד הבו ליהוה כני אלים הבו ליהוה כבוד ועז : הבו ליהוה כבוד שמו השתחוו ליהוה בהדרת קדש : קול יי על המים אל הנכבוד הרעים יהוה על מים רבים : קול יהוה בכח קול יהוה בהדר : קול יי שבר ארזים וישבר יהוה את ארזי הלכנו וירקדם כמו ענף לבנון ושריון כמו פן ראמים : קול יהוה חצב להכות אש : קול יהוה יחיל מדבר יחיל יהוה מדבר קדש : קול יי יחולל אילות ויחשף יערות ובהבלו כלו אמר כבוד : יהוה למבור ישב וישב יי מלך לעולם יי עז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום :

וכשחל מועד או חו"מ בשבת יש שאין אומרים צום מדליקין

במה מדליקין ובמה אין מדליקין אין מדליקין לא בדרש ולא בחוסן ולא בכבוד ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים לא בזפת ולא בשעורה ולא בשמן קיק ולא בשמן שרפה ולא באליה ולא בחלב נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבשל וחקמים אומרים אחד מבשיל ואחד שאינו מבשל אין מדליקין בו : אין מדליקין בשמן שרפה

ביום

ערבית לשלש רגלים קעב

ביום טוב רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרתן מפני כבוד השבת וחקמים מתירין בכל השמנים : בשמן שמשמן בשמן אנונים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקעית בעטרתן ובנפט רבי שרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן וית בלבד : כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן פתילת הבגד שקפלה ורא הכהכה רבי יצחק אומר טמאה היא ואין מדליקין בה רבי עקיבא אומר טהורה היא ומדליקין בה : לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ואפילו היא של חרס ורבי יהודה מתיר אבל אם חברה היוצר מתהלה מותר מפני שהוא כלי אחר : לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת ורבי יהודה מתיר דמכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני גוים מפני לסטים מפני רוח רעה ואם בשביל החולה שיישן פטור : כחם על הנר כחם על השמן כחם על הפתילה חייב ורבי יוסי פוטר בכלן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם : על שלש עבירות נשים מתות בשעת לדתן על שאינן והירות בנדה ובחלות ובהדלקת הנר : שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה עשרתן ערבתן הדליקו את הנר ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הנדאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות אבל מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין :

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרחים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי יהוה ורב שלום בניך : אל תקרי בניך אלא בניך יהי שלום בחידך שלום בארמנותיך : למען אחי ורעי ארבה נא שלום בך : למען בית יהוה אלהינו אבקשה טוב לך וראה בנים לבניך שלום על ישראל : שלום רב לאהבי תורתך ואין למו כבשול : יהוה עוז לעמו יהוה יברך את עמו בשלום :

ואחר כך קדים דרנן

ערבית לשלש רגלים

לכה רוּדִי לַקְרֹאת בְּדָהּ פָּנִי שַׁבַּת נִקְבְּלָה :

שְׁמוֹר וְזָכוֹר בְּדָבוֹר אַחֲדִי הַשְׁמִיעֵנוּ אֶל הַמַּיּוֹחֵד יְהוָה אַחֲרֵי וְשְׁמוֹ
אַחֲדִי לְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת וּלְתִהְיֶה :

לַקְרֹאת שַׁבַּת לָבוֹ וּנְלַכְהָ כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה מֵרֹאשׁ מְקָרֵם
נְסוּכָה סוּף מַעֲשֵׂה בְּמַחְשָׁבָה הַדּוּלָה :

מִקְדֵּשׁ מֶלֶךְ עִיר מְלוּכָה קוֹמִי צֵאִי מִתּוֹךְ הַהִפְכָּה רַב לֵךְ שַׁבַּת
בְּעֵמֶק הַבָּכָא וְהוּא יַחְמוּל עָלֶיךָ חֲמֵלָה :

הַתְּנַעֲרִי מֵעַפָּר קוֹמִי לְבָשִׁי בְּגָדֵי תַפְאֶרֶתְךָ עָמִי עַל יַד בֶּן
יִשִּׁי בֵּית הַלַּחְמִי קָרְבָּה אֶל נַפְשִׁי נֶאֱלָה :

הַתְּעוֹרְרִי הַתְּעוֹרְרִי כִּי בָּא אֲוֶרֶךְ קוֹמִי אֲוֶרִי עוֹרִי עוֹרִי שִׁיר
דְּבָרִי כְבוֹד יְהוָה עָלֶיךָ נִגְלָה :

דָּא תְבוּשִׁי וְלֹא תִבְלָמִי מַה תִּשְׁתַּיְחֲחִי וּמַה תִּהְיֶינִי בֶּךָ יַחְסוּ
עָנִי עָמִי וְנִבְנְתָה עִיר עַל תְּלָה :

וְהָיוּ לְמַשִּׁסָּה שׁוֹסֶדֶךְ וְרַחֲקוּ כָּל מִבְּלַעֲיֶךָ יִשִּׁישׁ עָלֶיךָ אֱלֹהֶיךָ
בְּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עַל בָּלָה :

יָמִין וְשְׂמָאל תִּפְרוּצִי וְאֵת יְהוָה תִּעְרִיצִי עַל יַד אִישׁ בֶּן פְּרִצִי
וְנִשְׁמַחָה וְנִגִּילָה :

בּוֹאִי בְּשָׁלוֹם עֲשֶׂרֶת בַּעֲלָה נָם בְּשִׁמְחָה בְּרָנָה וּבִצְהִלָּה תוֹךְ
אֲמוּנִי עִם סִנְלָה בּוֹאִי בָלָה בּוֹאִי בָלָה : תוֹךְ אֲמוּנִי עִם

סִנְלָה בּוֹאִי בָלָה שַׁבַּת מְלַכְתָּא :

מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת : טוֹב לַהוֹדוֹת לַיהוָה וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ
עָלִינוּ : לַהֲגִיד בַּפֶּקֶר חֲסִדְךָ וְאֲמוּנָתְךָ בְּלִילוֹת : עָלִי

עֲשׂוֹר וְעָלִי גָבַל עָלִי הַצִּיּוֹן בְּכִנּוֹר : כִּי שִׁמְחַתֵּנִי יְהוָה בְּפַעֲלֶךָ
בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲדָגֵן : מַה נִּגְדְּלוּ מַעֲשֵׂיךָ יְהוָה מֵאֵד עֲמָקוֹ מַחְשַׁבְתֶּיךָ :

אִישׁ בַּעַר לֹא יָדַע וּבָסִיר לֹא יָבִין אֶת זֹאת : בַּפֶּרֶחַ רִשְׁעִים כָּמוֹ
עֵשֶׂב וַיִּצְצוּ כָּל פְּעָלֵי אֱוֹן לְהַשְׁמָדֵם עָרֵי עֵר : וְאַתָּה מְרוֹם לְעוֹלָם

יְהוָה : כִּי הִנֵּה אֵיבֶיךָ יְהוָה כִּי הִנֵּה אֵיבֶיךָ יֹאכְרוּ וַיִּתְּפָרוּ כָּד
פְּעָלֵי אֱוֹן : וְתָרַם כְּרָאִים קָרְנִי בְּשִׁטְן רַעֲעֵן : וַתִּבְטַע עָנִי

בְּשׁוּרֵי עֲקָמִים עָלִי מִרְעִים תִּשְׁמַעֲנָה אֲזֹנִי : צָדִיק בְּתִמְרֵי יִפְרַח
בְּאֵרוֹ בְּלִבְנוֹן יִשְׁנָה : שְׁתוּלִים בְּבֵית יְהוָה בְּתִצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ :

עַרְבִית לְשֵׁלֶשׁ רַגְלִים
 עוֹר נִיבּוֹן בְּשִׁיבָה דְּשָׁנִים וְרַעְנָנִים יִהְיֶה : לְהַגִּיד בִּי יֵשׁר יְהוָה
 צוּרִי וְלֹא עוֹלָתָהּ בּוֹ :

יְהוָה מְדַבֵּר נְאוֹת לְבֶשׂ לְבֶשׂ יְהוָה עַו הַתְּאֹדָה אֶף תִּבּוֹן תִּבֵּל
 בַּל תִּמּוּט : נִבּוֹן בְּסֶאֶד מֵאוֹ מַעֲלֹם אֶתָּה : נִשְׂאוּ נִהְרוּ יֵי
 נִשְׂאוּ נִהְרוּ קוֹלָם יִשְׂאוּ נִהְרוּ דְּכָכִים : מִקְלֹת מִסְרָבִים אֲדִירִים
 מִשְׁבְּרֵי יָם אֲדִיר בְּמָרוֹם יְהוָה : עֲלִיתִךְ גָּאֲמָנוּ מֵאֵד לְבִיתִךְ
 גָּאֲוָה קָדֵשׁ יִתִּיה לְאָרֶץ יָמִים :

כִּסְחַל יוֹם טוֹב כְּחֹל מַתְחִילִין הַמְזֻמּוֹר הַסֵּיךְ לְאוֹתוֹ הַרְגַל

מזמור לסוכות

לְמַנְצַח מִשְׁכִּיל רַבְּנֵי קָרָח : כְּאֵיל תִּעְרַג עַל אֲפִיקֵי מַיִם
 בֶּן נִפְשֵׁי תִעְרַג אֵלֶּה אֱלֹהִים : צִמְאָה נִפְשֵׁי לְאֵהִים
 לְאֵל חַי מְתִי אָבּוֹא וְאֶרְאֶה פָנֵי אֱלֹהִים : הִתְהַלֵּךְ לִי דְמַעְתִּי
 דָּחַם יוֹמָם וּלְיָלָה בְּאֶמֶר אֵלֵי כָּל הַיּוֹם אֵיִה אֱלֹהֶיךָ : אֱלֹהֵי
 אֲזַכְּרָה וְאֶשְׁפָּכָה עָלַי נִפְשֵׁי בִי אֶעֱבֹר בְּסֶף אֲדָדִים עַל בֵּית
 אֱלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה הַמֶּזֶן חוֹנֵג : מֶה תִּשְׁתַּוְּחַחֵי נִפְשֵׁי
 וְתַהֲמִי עָלַי הוֹחִילִי לְאֱלֹהִים בִּי עוֹד אֲוֹדְנוּ יִשׁוּעוֹת פָּנָיו :
 אֱלֹהֵי עָלַי נִפְשֵׁי תִשְׁתַּוְּחַח עַל בֶּן אֲזַכְּרָה מֵאֶרֶץ יִרְדֵּן
 וְחֶרְמוֹנִים מֵהַר מְצָעַר : תְּהוֹם אֵל תְּהוֹם קוֹרָא לְקוֹל
 צִנּוּרֶיךָ כָּד מִשְׁבְּרֶיךָ וְגִלְיָה עָלַי עֲבָרוּ : יוֹמָם יִצּוֹרֵה יְהוָה
 הִסְדּוֹ וּבְלִילָה שִׁירָה עָמִי תִפְלֶה לְאֵל חַי : אִמְרָה לְאֵל
 סִרְעִי לָמָּה שְׂכַחְתָּנִי לָמָּה קִדַּר אֶדְךָ בְּלַחֲץ אֲוִיב בְּרִצָּח
 בְּעִצְמוֹתַי חֲרַפּוֹנִי צוּרִי בְּאֶמְרָס אֵלֵי כָּל הַיּוֹם אֵיִה אֱלֹהֶיךָ :
 מֶה תִּשְׁתַּוְּחַחֵי נִפְשֵׁי וּמֶה תַהֲמִי עָלַי הוֹחִילִי לְאֱלֹהִים בִּי
 עוֹד אֲוֹדְנוּ יִשׁוּעוֹת פָּנֵי וְאֱלֹהֵי :

שְׁפִטָּנִי אֱלֹהִים וְרִיבָה רִיבִי מִגּוֹי לֹא חָסִיד מֵאִישׁ מֵרַמַּח
 וְעוֹלָה וְתַפְלָטָנִי : בִּי אֶתָּה אֱלֹהֵי מַעֲזוֹי לָמָּה
 וְנִחַחְתָּנִי לָמָּה קִדַּר אֶתְהַלֵּךְ בְּלַחֲץ אֲוִיב : שְׁלַח אֲזַכְּרָה
 וְאֶמְתַּךְ

ערבית לשלש רגלים

וְאִמְתָּךְ הִמָּה יִנְחוּנִי יִבְאוּנִי אֶל הָר קִדְשְׁךָ וְאֶל מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ :
וְאִבּוֹאָה אֶל מִזְבֵּחַ אֱלֹהִים אֶל אֵר שְׁמֹחַת גִּילִי וְאֶזְרָךְ
בְּכִנּוּר אֱלֹהִים יְיָ : מָה תִּשְׁתַּחֲוִי נַפְשִׁי וּמָה תִּהְיֶה עָלַי
הוֹחִילִי לֵאלֹהִים כִּי עוֹד אֲדַרְנוּ יִשׁוּעוֹת פָּנֶי וְאֵלֹהִי :

מזמור לשמיני עצרת

לְמַנְצָה עַל הַשְּׁמִינִית מִזְמוֹר לְדָוִד : הוֹשִׁיעָה יְהוָה כִּי
נָמַר חֲסִיד כִּי פָסוּ אֱמוּנִים מִבְּנֵי אָדָם : שׁוּא
יִדְּבָרוּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ שִׁפְתֵי חֲלָקוֹת בְּלִב וּלֵב יִדְּבָרוּ : יִכְרַת
יְהוָה כָּל שִׁפְתֵי חֲלָקוֹת לְשׁוֹן מִדְּבַר גְּדֻלוֹת : אֲשֶׁר אָמְרוּ
דְּלִשְׁנָנוּ נִגְבִּיר שִׁפְתֵינוּ אֲתָנוּ מִי אֲדוֹן לָנוּ : מִשָּׁד עֲנִיִּים
מֵאֲנָקַת אֲבִיוֹנִים עֲתָה אָקוּם יֹאמֶר יְהוָה אֲשִׁירַת בִּישָׁע
יִפְיחַ לוֹ : אֲמָרוֹת יְהוָה אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת כֶּסֶף צָרוּף בַּעֲלִיל
לְאָרֶץ מִזְקֶק שִׁבְעָתִים : אַתָּה יְהוָה תִּשְׁמְרֵם תִּצְרְנוּ מִן
הַדּוֹר זֶה לָעוֹלָם : סָבִיב רַשָּׁעִים יִתְהַלְכוּ כָּרֶם זְלוֹת לִבִּי
אָדָם :

ואומר החזן

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמִיהַ רַבָּא בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא בְּרִיעוּתִיהּ וַיִּמְלִיךְ
מַלְכוּתִיהּ וַיַּצְמַח פְּרָקְנִיהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחִיהּ בְּתִיבּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן
וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעֵנְזָא וּבּוֹמֵן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן יְיָהּ שְׁמִיהּ
רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר
וַיִּתְרוֹמֵם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלָּל שְׁמִיהּ דְּקוּדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא לְעֵילָא מִן כָּל בְּרַבְתָּא שִׁדְתָּא תִּשְׁבַּחְתָּא וְנִתְחַמְתָּא
דְּאַמִּירָן בְּעֵלְמָא וְאִמְרוּ אֲמֵן :

ואומר החזן בָּרְכוּ אֶת יְהוָה הַמְּבֹרָךְ : וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לוֹמַר בְּלַחַשׁ

יִשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא
אַחֲרוֹן וּמַלְעֵדּוֹ חֵין אֱלֹהִים . יְהִי סֵם ה' מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם וּמְרוֹמָם
עַל כָּל בְּרַכָּה וְתַהֲלָה :

ושומן נקול רס בָּרוּךְ יְהוָה הַמְּבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד :

ברוך

ערבית לשלש רגלים קעו

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר בדברו
מעריב ערבים בקבמה פותח שערים ובתבונה
משנה עיתים ומחליף את הזמנים * ומסדר את
הכוכבים במשמרותיהם בקיע ברצונו * בורא יומם
ולילה גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור * המעביר
יום ומביא לילה * ומבדיל בין יום ובין לילה יהוה צבאות
שמו : ברוך אתה יהוה המעריב ערבים :

אהבת עולם בית ישראל עמה אהבת תורה ומצות *
חקים ומשפטים * אותנו למדת * על פני יהוה
אלהינו בשכבנו ובקומנו * נשים בחקיה * ונשמח ונעלה
בדברי תלמוד תורתך ומצותיך וחקותיך לעולם ועד *
כי הם חיינו ואורך ימינו * ובהם נהנה יומם ולילה *
ואהבתך * וחמלתך לא תסור ממנו לעולמים : ברוך
אתה יהוה אוהב את עמו ישראל :

ויכון סס ע"ב אדון סכל * יוד * הי * ויו * הי * הי * הי * ויהיה :
שמע ישראל יהוה אלהינו אנכי ה' יהוה * אהרן : לא יהיה
לך אלהים אחרים * ואמר בלחש ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד : ע"ב * נריך להססין בין מלכות שמים לעל מלות *
ואהבת לא תסא את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך
ובכל מאריך : והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
על לבבך : ושננתם לבניך ודברת בהם בשבתך בביתך
ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך : וקשרתם לאות על
ידיך והיו לטטפת בין עיניך לא תחמוד ובתבתם על מוֹזוֹת
ביתך ובשעריך :

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה
אתכם היום לאהבה את יהוה אלהיכם ולעבדו
בכל לבבכם ובכל נפשכם : ונרתתי משר ארצכם
בעתו

ערביה לשלש רגלים

בַּעֲתוֹ יוֹרְדָה וּמִלְקוֹשׁ לֹא תִגִּיד וְאַסְפַּת דִּגְנָה וְהַרְשָׁה
וַיִּצְהַרְהָ : וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה לְבַהֲמֹתָ וְאָכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ :
הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּתִיפֹתָה לְבַבְכֶם וּסְרֹתָם וְעַבְדְּתֶם אֱלֹהִים
אַחֲרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם : וְחָדָה יִפְסִיק מַעַט אֶף־יְהוָה
בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ לֹא תִרְנַח וְאַבְרֹתָם * מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ
הַטְּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם : וּשְׂמַתֶּם אֶת־דְּבָרֵי אֱלֹהִים
עַל־לִבְבְּכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־
יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם : וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת־
בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בַּשָּׁבָת בְּבִירְתָהּ וּבְלִכְתָּהּ בַּדֶּרֶךְ
וּבִשְׂכֻבְךָ וּבִקְוֹמָהּ : וּכְתַבְתֶּם עַל־מִזְוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ :
כִּד אֵת אֵת לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם לֵאמֹר לָהֶם בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם
עַל־הָאָרֶץ :

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כְּנָפֵי
בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנִרְאוּ עַל־צִיצִית הַכֶּנֶף פֶּתִיף תִּכְלָתָהּ :
וְהָיְתָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם * אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם * אֶת־כָּל־
מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם * אֹתָם לֹא תִנָּחַף וְלֹא־תִתּוּרוּ אַחֲרֵי
לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם : זְכוֹר אֵת
יוֹם הַשַּׁבָּת לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהָיִיתֶם
קָדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם : אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
אֶתְכֶם * מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהָיוֹת לָכֶם לֵאמֹר לֹא תַעֲנֶה בְרַעַךְ
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם :

וַיֵּשׁ בַּקְרִיאֵת שָׁמַע עַם פֶּסוּק בְּרוּךְ שֵׁם רַמ"ח תִּיבוֹת חֲסַד נ' וַחֲזוֹר ש"ן
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אָמֵן : וּמַשְׁלִים הַרַמ"ח תִּיבוֹת כַּמִּין אֲבָדוֹ שֶׁל
אֶדֶם מִשְׁעוּבָדִים כֻּלָּם לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרָא

יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ * וַיִּשְׁמַע מִפִּי ש"ס וַיִּשְׁתַּחֲוֶה :

אָמֵן

ערבית לשלש חגלים קעה

אמת ואמונה כל זאת וקים עלינו כי הוא יהוה אלהינו ואין זולתו ואנחנו ישראל עמו : הפורנו מיד

מלכים הנא לנו מלכנו מבק כל עריצים האל הנפרע לנו מצרנו המשלם גמול לכל אויבי נפשנו : השם נפשינו

בחיים ולא נתן למוט חגלנו : המדריכנו על כמות איבינו וירם קרנו על כל שונאינו : האל העשה לנו נקמה

בפרעה באותת ובמופתים באדמת בני חם : המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את ישראל מתוכם

לחירות עולם : המעביר בנו בין גזרי ים סוף ואת רודפיהם ואת שונאיהם בתחומות טבע : ראו בניס את

נבחרתו שבתו והודו לשמו ומלכותו ברצון קבלו עליהם משה ובני ישראל לה ענו שירה בשמחה רבה ואמרו

כלם : מי כמכה באלים יהוה מי כמכה נאדר בקדש נודא תהלת עשה פלא : מלכותך יי אלהינו ראו בניה על הים

יחד כלם הודו והמליכו ואמרו : יהוה ימלוך לעולם ועד : ונאמר כי פדה יהוה את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו :

ברוך אתה יהוה גאל ישראל :

השבינו אבינו שלום והעמידנו מלכנו לחיים טובים ולשלום ופרוש עלינו סבת שלומה

ותקננו מלכנו בעצה טובה מלפניה והושיענו מהרה למען שמך והגן בעדנו ופרוש עלינו סבת רחמים ושלום :

ברוך אתה יהוה הפורש סבת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים אמן :

ואם חל כסכת מוסיפין

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי

ששת ימים עשה יהוה את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש : ע"כ

אלה

ערבית לשלש רגלים

אלה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם
בְּמוֹעֲדָם :

ואומר סחון קדים לטילא • ואחר כך אומרים

אֲדֹנָי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ :

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה (וא) אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ • אֱלֹהֵי
אֲבֹרָהֶם • אֱלֹהֵי יִצְחָק • וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב • הָאֵל הַגָּדוֹל

הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיוֹן • גּוֹמֵל חֲסִדִּים טוֹבִים קָנָה הַכֹּל
וְזוֹכֵר חֲסִדֵי אֲבוֹת • וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְּנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ
בְּאַהֲבָה : מִקְדָּשׁ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמִגֵּן : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
(הד) מִגֵּן אֲבֹרָהֶם :

אַתָּה גִּבּוֹר לַעֲוֹלָם אֲדֹנָי מַחֲיֶה מֵתִים אַתָּה רַב
לְהוֹשִׁיעַ מוֹרִיד הַטָּל • (כלל שמחה תורה אומרים

מֵשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם) מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מַחֲיֶה
מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים • סוֹמֵךְ נוֹפְלִים • וְרוֹפֵא חוֹלִים •
וּמַתִּיר אֲסוּרִים • וּמַקְנִים אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרָי • מִי כִמוֹךָ
בַּעַל גְּבוּרֹת וּמִי דוֹמָה לָךְ מִקְדָּשׁ טְמִית וּמַחֲיֶה • וּמַצְמִית
יְשׁוּעָה • וְנֶאֱמַן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים • בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מַחֲיֶה הַמֵּתִים :

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ • וְקָדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יִהְיֶה לְךָ
סֶדֶה : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַקָּדוֹשׁ :

אַתָּה בְּחִירָתְנוּ מִכָּל הָעַמִּים • אֲהַבָת אוֹתָנוּ וְרָצִית
בָּנוּ • וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְשׁוֹנוֹת • וְקִדְשְׁתָּנוּ
בְּמִצְוֹתֶיךָ • וְקִרְבָּתְנוּ מִלִּבְנוֹ לַעֲבוּדֶיךָ וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל
וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קִרְאָת :

בשחל יום טוב במוצאי שבת אומרים ותודיענו •

וְתוֹדִיעֵנוּ מִשְׁפָּטֵי צְדָקָה • וְתַלְמִידֵנוּ לַעֲשׂוֹת בָּהֶם
חֻקֵּי רִצּוֹנְךָ • וְתַתֵּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה •

משפטים

ערבית לשלש רגלים קעו

מִשְׁפָּטִים יִשְׂרָאֵל וְתוֹרוֹת אֱמֶת * חֻקִּים וּמִצְוֹת טוֹבִים *
וְתַנְחִילֵנוּ וּמִנֵּי שִׁשּׁוֹן וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשׁ וְחֻגֵי נְדָבָה * וְתוֹרֵינוּ
קְדוּשַׁת שַׁבָּת וּכְבוֹד מוֹעֵד וְחֻגֵינֵת דְּרָגָל * בֵּין קְדֻשַׁת
שַׁבָּת לְקְדֻשַׁת יוֹם טוֹב הַבְּדִלָּה * וְאֵת יוֹם הַשְּׂבִיעִי מִשִּׁשַּׁת
יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה הַקְּדוּשָׁה וְהַבְּדִלָּה וְהַקְּדֻשָּׁה אֶת עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל
בְּקְדֻשָּׁתָךְ : ע"כ

וְתַתֵּן לָנוּ יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה סִנְתוֹת לַמְנוּחָה וּמוֹעֲדִים
לְשִׂמְחָה חֻגִים וּמִנֵּים לְשִׁשּׁוֹן * אֶת יוֹם
הַשַּׁבָּת הַזֶּה * וְאֵת יוֹם
חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה * אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ
הַזֶּה * וּמִן שְׂמִינֵי חַג עֲצֵרֶת הַזֶּה * אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא

לַטְמִינֵי עֲזֵרֶת שְׂמִינֵי חַג עֲצֵרֶת הַזֶּה * אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא
קֹדֶשׁ הַזֶּה * וּמִן שְׂמִינֵי חַג עֲצֵרֶת הַזֶּה * אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא

בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ זָכָר לִיצִיאַת מִצְרַיִם :
אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲרֶה וְיָבֵא יָגִיעַ יִרְאָה וְיִרְצָה *
יִשְׁמַע יִפְקֹד וְיִזְכֹּר וְיִכְרֹנֵנוּ * וְיִזְכֹּר אֲבוֹתֵינוּ *
וְיִזְכֹּר יְרוּשָׁלַם עִירָךְ * וְיִזְכֹּר מִשִּׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדְּךָ * וְיִזְכֹּר
כָּד עַמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לְפִלִּיטָה לְטוֹבָה לְחֵן לְחֶסֶד
וּלְרַחֲמִים * בְּיוֹם

לַטְמִינֵי הַשַּׁבָּת הַזֶּה * וּבְיוֹם
לַסֻּכּוֹת חַג הַסֻּכּוֹת לַטְמִינֵי עֲזֵרֶת שְׂמִינֵי חַג עֲצֵרֶת
הַזֶּה * בְּיוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה * לְרַחֵם בּוֹ עָלֵינוּ
וְהוֹשִׁיעֵנוּ * וְיִזְכֹּר יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה * וּפִקְדָנוּ בּוֹ
לְבִרְכָה * וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים * בְּדַבֵּר יְשׁוּעָה
וּרַחֲמִים * חוּס וְחַנּוּן וְחַמּוּל וְרַחֵם עָלֵינוּ * וְהוֹשִׁיעֵנוּ
כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ * כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה :

וְהַשִּׁיאֵנוּ יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת בְּרַכַּת מוֹעֲדֶיךָ * לְחַיִּים
בְּשִׂמְחָה וּבְשָׁלוֹם * כְּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאַמְרָתָ
לְבִרְכָנוּ

ערבית לשליש רגלים

לְבָרְכֵנוּ בֵּן תְּבָרְכֵנוּ סֵלָה • קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ • שִׁים חֵלְקֵנוּ
בְּתוֹרָתְךָ • שְׂבַעֲנוּ מִטוֹבְךָ • שִׂמַּח נַפְשֵׁנוּ בִּישׁוּעָתְךָ • וְטַהַר
לִבֵּנוּ לְעִבְדָּךָ בְּאַמֶּת • וְהִנְחִילֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּחַסְדֶּךָ וּבְרַחוּם
בִּישְׁמָחָה וּבִישְׁשׁוֹן שְׂמֹת וּמוֹעֲדֵי קִדְשֶׁךָ • וַיִּשְׂמָחוּ בָּךְ כָּל
יִשְׂרָאֵל מִקִּדְּשֵׁי שְׁמֶךָ • בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִקִּדְּשֵׁי הַסֵּבֶת
יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמִנִּים :

רְצָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּלְתַפְלָתָם שְׁעָה •
וְהֵשֶׁב הָעֲבוּדָה לְדָבִיר בֵּיתְךָ • וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל
וּתְפִלָּתָם מֵהָרָה בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרָצוֹן • וְתֵהִי לְרָצוֹן תָּמִיד
עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךָ • וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים • תַּחֲפוּץ
בָּנוּ וְתִרְצָנוּ וְתַחֲוִינָה עֵינֵינוּ בִּישׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים • בָּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה הַמַּחְזִיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן :

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהֵי
אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד צוּרֵנוּ צוּר חַיֵּינוּ וּמִגֵּן
יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא • לְדֹר וָדֹר נֹדֶה לָּךְ וְנִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ • עַד
חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ • וְעַל גְּשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ • וְעַד
גִּסְיָךְ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ • וְעַל גְּפִלְאֲתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל
עֵת • עָרֵב וּבִקֵּר וְצַהֲרַיִם • הַטּוֹב • כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ •
הַמְּרַחֵם כִּי לֹא תָמוּ חֲסָדֶיךָ כִּי מְעוֹלָם קוִינֹנוּ קָדָּה :

וְעַל כָּל־יִתְבָּרָךְ • וַיִּתְרוּמָם • וַיִּתְנַשֵּׂא • תָּמִיד שְׁמֶךָ
מִלִּפְנֵי לְעוֹלָם וָעֶד • וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּךָ • סֵלָה •
וַיִּהְיוּ וַיִּבְרְכוּ אֶת שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל בְּאַמֶּת לְעוֹלָם כִּי טוֹב •
הָאֵל יִשְׁוּעָתָנוּ וְעֲזָרָתָנוּ סֵלָה הָאֵל הַטּוֹב • בָּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה הַטּוֹב שְׁמֶךָ וְלָךְ גָּאָה לַהּוֹדוֹת :

שִׁים שְׁלוֹם טוֹבָה וּבִרְכָּה • חַיִּים חַן וְחֶסֶד צְדָקָה
וּרְחֻמִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עִמָּךָ • וּבָרְכֵנוּ אֲבוֹתֵינוּ
בְּלָנוּ יַחַד בְּאֹר פְּנִיָּה כִּי בְּאֹר פְּנִיָּה נָתַתָּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ •
תּוֹרָה וְחַיִּים • אֲהַבָּה וְחֶסֶד צְדָקָה וּרְחֻמִּים • בְּרָכָה וְשְׁלוֹם

וְטוֹב

ערבית לשלש רגלים קעו

וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרְכֵנוּ • וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרוֹב
עֲוֹן וְיִשְׁלֹם • בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּשָׁלוֹם אָמֵן : יְהִי לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהִגִּיז לִבִּי לִפְנֶיךָ
יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי :

אֱלֹהֵי נִצּוֹר לְשׁוֹנֵי מַדְע • וּשְׁפֹתוֹתַי מִדְּבַר מִרְמָה •
וּלְמַקְלָלֵי נַפְשֵׁי תְרוֹם • וְנַפְשִׁי כַּעֲפָר לִכְל תִּהְיֶה •
פָּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ • וְאַחֲרֵי מִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשִׁי • וְכָל
הַקָּמִים עָלַי לִרְעָה • מִהֲרֵה הַפֵּר עֲצָתָם וּקְלָקֵל
מַחֲשָׁבוֹתָם • עֲשֵׂה לִמְעַן שְׁמֶךָ • עֲשֵׂה לִמְעַן יִמְיֶנְךָ •
עֲשֵׂה לִמְעַן תוֹרָתְךָ • עֲשֵׂה לִמְעַן קְדוּשַׁתְךָ • לִמְעַן
יִחְלְצוֹן יְדִידְךָ הַיּוֹשִׁיעָה יִמְיֶנְךָ וְעֲנֵנִי : יְהִי לְרָצוֹן אִמְרֵי
פִי וְהִגִּיז לִבִּי לִפְנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי :

עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָרֵינוּ
וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן :

כַּשְׁתָּל כַּשְׁתָּל אֲדוֹמִים

וַיָּכֻלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם : וַיָּכֻל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁכַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל מְלֹאכְתּוֹ
אֲשֶׁר עָשָׂה : וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ
שָׁכַח מְכַל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת :

וְאִמְרוּ ס' כ' כַּכָּת מִנָּן אֲכֹת •

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי
יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַנּוֹבֵר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן
קוֹנֵה בְּרַחֲמָיו שָׁמַיִם וָאָרֶץ מִגֵּן אֲבוֹת בְּדָבָרוֹ מִחַיָּה נְתִיבִים
בְּמִאֲמָרוֹ הָאֵל הַקְּדוֹשׁ שְׂאֵין בְּמַהוּ הַמְּנִיחַ לַעַמּוֹ בַּיּוֹם שֶׁבַח
קָדְשׁוֹ כִּי בָּם רָצָה לְהַנִּיחַ לָהֶם לִפְנֵינוּ נַעֲבֹד בִּירְאָה וּפֶתַח וְנוֹרָה
לִשְׁנוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד בְּעֵין הַבְּרָכוֹת וְרוֹב הַתּוֹדָאוֹת לְאֲדִין הַשָּׁלוֹם
מִקְדֵּשׁ הַשְּׁכֵת וּמִבְּרֵךְ הַשְּׁבִיעִי וּמְנִיחַ בְּקְדוּשָׁה לַעַם מְרֻשָּׁי עוֹנֵג
זָכָר לַמַּעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית :

ערבית לשלש רגלים

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רָצָה נָא בְּמִנוּחָתָנוּ קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
שִׁים חֲלָקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ שִׁבְעֵנוּ מִטּוֹבְךָ שִׁמְחֵנוּ נַפְשָׁנוּ
בִּישׁוּעָתְךָ וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאֵמֶת וְהִנְחִילֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שֶׁבֶת קִרְשֶׁךָ וַיְנוּחוּ בָּהּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִקִּדְּשֵׁי שְׁמֶךָ
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֶת : כסחל כסנת מוסיפין ע"כ

יִתְגַּדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמִיּוֹ רַבָּא בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא בְּרִעוּתִיהּ וַיִּמְלִיךְ
מַלְכוּתִיהּ וַיַּצְמַח פְּרֻקְנִיהּ וַיְקַרְבֵּם שִׁחִיהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן
וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעֶנְדָּא וּבּוֹמֵן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן יְהוָה שְׁמִיּוֹ
רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמֵי יַחְבְּרָךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר
וַיִּתְרוֹמֵם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלָּל שְׁמִיּוֹ דְקוֹדֶשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְעֵילָא מִן כָּל בְּרַבְתָּא שִׁדְרָתָא תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחְמָתָא
דְּאִמְרוּ בְּעֶלְמָא וְאִמְרוּ אֲמֵן :

הַתְקַבֵּל צְלוֹתָהוֹן וּבְרִעוּתָהוֹן דְּכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל קִדְּמָא אֲבוּהוֹן
דְּבִשְׁמִיּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אֲמֵן :
יְהוָה שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמִיּא חַיִּים וְשָׁבַע וַיִּשְׁוּעָה וַיִּנְחָמָא וַיִּשְׁכַּח
וּרְפוּאָה וּבְאִזְלָה וּסְלִיחָה וּכְפָרָה וְרִיחַ וְהַצְלָח לָנוּ וּלְכָל
עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אֲמֵן :

עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל
כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אֲמֵן :

חס חל כסנת מוסיפין

מִזְמוֹר לְדָוִד יְהוָה רָעִי לֹא אֶחָסֵד : בְּנֹאוֹת דָּשָׁא יִדְבִּיצָנִי עַל
מִי מְנוּחוֹת יִנְהַלְנִי : נַפְשִׁי יִשׁוּבָב יִנְחֵנִי בְּמַעְגְלֵי צִדִּיק
לִמְעַן שָׁמוּ : גַּם כִּי אֵלֶךְ בְּנִיא צִלְמֹת לֹא אִירָא דָּע כִּי אַתָּה עֲמָדִי
שְׁכִבְתָּךְ וּמִשְׁעַנְתָּךְ הִמָּה יִנְחָמֵנִי : תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי יִסְלַחַן נִגְדִי צוֹרְרֵי
דִּשְׁנָה בְּשֹׁאֵן דְּאִשִּׁי בּוֹסֵי רוּחַ : אֵךְ טוֹב וְהִסֵּד יִדְּפֹנֵי כָּל יָמֵי
חַיִּי וְשִׁבְתִּי בְּבֵית יְהוָה לְאַרְךָ יָמִים :

במג הסוכות • וכשמיני עזרת • אומרים :

שִׁיר הַמַּעֲרוֹת לְדָוִד שְׁמַחְתִּי בְּאִמְרִים לִי בֵּית יְהוָה נִלְךָ :
עֲמֻדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בִּשְׁעָרֶיךָ יְרוּשָׁלַם : יְרוּשָׁלַם

הבנויה

ערבית לשלש רגלים קעה

הבנויה בעיר שחברה לה יחדו: ששם עלו שבטים שבטי
יה ערות לישראל להודות לשם יהוה: כי שמה ישבו
בסאות למשפט בסאות לבית דוד: שאלו שלום ירושלם
ישליו אוהביו: יהי שלום בחילך שלום בארמנותיה: למען
אחי ורעי אדברה נא שלום בך: למען בית יהוה אלהינו
אבקשה טוב לך:

ואחר כך אומר החזן קדים יפה סלמא רנא ואחר כך אומר

עלינו לשבח לארון תכל: לתת גדולה ליוצר
בראשית: שלא עשנו כגוי הארצות: ולא
שמונו במשפחות האדמה: שלא שם חלקנו בהם וגורלנו
בכר המזנס: שהם משתחוים להכל וריק ומתפללים אל
אל לא יושיע: ואנחנו משתחוים לפני מלך מלכי המלכים
הקדוש ברוך הוא: שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ: ומושב
יקרו בשמים ממעל: ושכינת עזו בנבחי מרומים: הוא
אלהינו ואין עוד אחר: אמת מלכנו: ואפס זולתו:
בכתוב בתורה וידעת היום והשבת אל לבבך כי יהוה
הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד:
על כן נקוה לך יהוה אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך:
להעביר גלולים מן הארץ והאלילים ברות יברחון לתקן
עולם במלכות שדי: וכל בני בשר יקראו בשמך להפנות
אליך כל רשעי ארץ: יבירו וידעו כל יושבי תבל: כי לך
תכרע כל בך תשבע כל לשון: לפניך יהוה אלהינו יברעו
ויפולו: ולכבוד שמך יקר יתנו: ויקבלו כלם ארת עול
מלכותך: ותמלוק עליהם מהרה לעולם ועד כי המלכות שלך
היא ולעולמי עד תמלוק בכבוד בכתוב בתורתך יהוה ימלוק
לעולם ועד: והיה יהוה למך על כל הארץ ביזם ההוא יהיה
יהוה אחד ושמו אחד:

יגדל אלהים חי וישתבח: נמצא ואין עת אל מציאותו:
אחד ואין יחיד ביחודו: נעלם וגם אין סוף לאחרותו:

ערבית לשלש רגלים

אין לו דמות הגוף ואינו נוף • לא נערוך אליו קרושיתו : קדמון
לכל דבר אשר נברא • ראשון ואין ראשית לראשיתו : הגו
אדון עולם לכל נוצר • יורה גדלתו ומלכותו : שפע נבואתו
נתנו אל • אנשי סגולתו ותפארתו : לא קם בישדאר במשח
עז • נביא ומביט את תמונתו : תורת אמת נתן לעמו אל • על
יד נביאו נאמן ביתו : לא יחליף האל ודא ומיר • דתו לעולמים
ליולתו : צופה ויורע סתרגו • מביט לסוף דבר בקדמותו :
נמל לאיש חסיד במפעלו • נותן לרשע רע ברשעתו : ישלח
לקץ ימים משיחנו • לפדות מחבי קץ ישועתו : מתים יחיה אל
ברוב חסדו • ברוך ערי עד שם תהלתו : אלה שלש עשרת
לעקרים • הן הם יסוד דת אל ותורתו : תורת משה אמת ונבואתו •
ברוך ערי עד שם תהלתו :

והולכין לבתיהם לשלום ונכנסין לאכול בסוכה ולא ישב עד שיקדש על היין :

תפלה נאה לאומרה קודם שנכנס לסוכה

יהי רצון מלפניך יהוה אלהי ואלהי אבותי שתשרה שכינתך בינינו ותפרוש
עלינו סוכת שלומך בזכו' מצות סוכה שאנו מקימין ליחוד שמה דקודשא
ברוך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחודא סס י"ה ברו' ביחודא שליט בשם
בגמר יעיר קנו ומשם יושפע שפע הקיים לעבדך פכ"פ אמתך • ובזכות זאת
מציתי החולה ודרך מצותיך ארוכה יחשב לי בזאת כאלו הרחקתי כדור והרב
בבסני מעוני ומחטאתי טהרני ומאושפיון עלאין דמהמנותא תחיני ארני
תשפיע רב ברכות • ולרעבים גם אמאים תן לחם ומים כאמכים • ותתן לנו
זכות לשבת ולחסות בסתר כל כנפיך בעת פטירתנו מן העולם ותכסני מורם
כי תמטר על רשעים פחים ותהא חסודה מצות סוכה זו שאני מקיים כאלו
קיימתים בכל פרטיה ודקדוקיה ותנאים וכל מצות התלוים בה • ותטיב לנו
החתימה • ותזכנו לישב ימי' רבים על האדמה אדמת קדש בעבודתך ובירתך •
ברוך ה' לעולם אמן ואמן :

דינים לקדוש של יו"ט

- א' קדוש יו"ט דרמנן • נקדוש של שבת וקדוש של יו"ט של שבת קודם • תוס' שבת סי' רפ"ג •
מנ"א סימן רמ"א סק"א :
- ב' אם חתם בקדוש של שבת מקדש ישראל לבד ולא סיים והזמיר אפ"כ דכפלה יצא •
בקדוש לא יצא • מנ"א סי' תפ"ו סק"פ :
- ג' אין קדוש אלא במקום סעודה ומצות לסוכה חסידי כמפניה לפניה מורם כהנה"כ סי' רע"ג
סעיף א' וע"כ כהנ"א ובאר' ובמ"ס סס הרב תוספת שבת סק"ב :

ונוטל הבוס של יין בידו ואומר קידוש

קדוש

קידוש לשלש רגלים קעט

אם חל להיות בשבת אומרים

יום הששי ויכלו השמים והארץ וכל צבאם : ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה : ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות :

ואם חל יום טוב בחור מתחילין מכאן

סְבָרִי סְדָנָן בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְרִי הַגֶּפֶן :

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עַם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לִשׁוֹן * וְהִדְּשָׁנוּ בְּמִצּוֹתָיו * וְהִתֵּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה * סִכּוּת לַמְנוּחָה וּ מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חֲגִים וְזִמְנִים לִשְׂשׂוֹן אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה * וְאֵת יוֹם

חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה * אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קָדֵשׁ הַזֶּה * זְמַן שִׂמְחָתָנוּ : לְסוּכּוֹת

לְשִׂמְחָה עֲזַרְתָּ שְׂמִינִי חַג עֲצֶרֶת הַזֶּה * אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קָדֵשׁ הַזֶּה * זְמַן שִׂמְחָתָנוּ :

בְּאַהֲבָה מִקְרָא קָדֵשׁ זָכַר לִיציאת מצרים * כִּי בָנוּ בְּחֵרָתְךָ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים וְסִכּוּת וּ מוֹעֲדֵי קָדְשְׁךָ בְּאַהֲבָה וּבְרַחוּם בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִקְדֵּשׁ הַסֻּכָּה וְיִשְׂרָאֵל וְהַזִּמְנִים :

לְסוּכּוֹת

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצּוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִישֵׁב בַּסֻּכָּה :

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהִחַיָּנוּ וְקִיַּמָּנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה :

ויסתה כדי רביעית ויהן לכל המסוכים לטעוס

קידוש לשלש רגלים

ואם חל יום טוב במוצאי שבת אומרים קודם שהיינו

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא מאורי האש :
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם המבדיל בין קדש לחול
ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי
לששת ימי המעשה • בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת
ואת יום השביעי מששת ימי המעשה הקדשה והבדלת והקדשה
את עמך ישראל בקדושתך : ברוך אתה יהוה המבדיל בין
קדש לקדש :

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו
והניענו לזמן הזה : ואחר כך ברכת הסוכה

לעולם ביום שני של סוכות אחר הקידוש מברכין שהיינו קודם • ואחר כך
לישב בסוכה • וברכת המזון :

שחרית לשלש רגלים

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו
במצותיו וצונו על נטילת ידים :
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר יצר
את האדם בחכמה וברא בו נקבים ונקבים
חלולים חלולים • גלוי וידוע לפני כסא כבודך • שאם
יפתם אחד מהם • או אם יפתח אחד מהם • אי אפשר
להתקיים אפילו שעה אחת • (כי אם על ידי נפלאותיך
ורפואתך) ברוך אתה • רופא כל בשר ומפריא לעשות :
ברכת טלית קטן

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו
במצותיו וצונו על מצות ציצית :

משכימין לב"ה ואומרים הבקשות ונוהגים בהרבה מקומות לקום באשמורת
הבקר ליטול את הלולב בהנן החמה בסוכה קודם התפלה והוא נכון כפי הסוד :

תפלה לאומרה בשאוגדין את הלולב

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שיתקשרו על ידי חגודת לולב זה
הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל עמים ובאח לך ה'
הממלכה

הממלכה על ידי שלשה הדסים שהם כנגד שלשה אבות אברהם יצחק ויעקב עליהם השלום ושני בדי ערבות שהם כנגד משה אהרן • ועל ידי לולב ואתרוג שהם כנגד יוסף ודוד • ויתקשרו ארבעה אותיות שמך הגדול והקדוש על ידי שלשה הדסים אות יו"ד של שמך הגדול • ועל ידי שני בדי ערבות מלוי ה"ה של שמך הגדול ועל ידי הלולב מלוי ו"ו של שמך הגדול • וע"י אתרוג מלוי ה"ה אחרונה של שמך הגדול ומשה יוספט לעבדך פכ"פ אמתך חיים טובים שעולים כמנין הדם ומנין לולב עם שני המלות • ותתן לי זרע כשר וחכם ונדיק שעולה כמנין ערבה עם הכולל ותתן לי לב טוב להבין תורה שעולה כמנין אתרוג עם הכולל ותתן לי זכות שאגוד אותם בבית מקדשך במהרה בימינו אמן :

ויקח הלולב בידו הימנית והאתרוג בשמאלו וקודם שיטלוהו מברך הברכות שכן הדין שמברכים על המנות עובר לעשייתן :

תפלה לומר קודם נטילת לולב

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי כי בפרי עץ הדור וכפות תמרס וענף עץ עבות וערבי נהל • אותיות שמך המיוחד תקרב אחד אל אחד והיו לאחדים בידי ולדע איד שמך נקרא עלי וייראו מגשת אלי • ובנגעני רוחם משפיע שפע ברכות מדמת עליון לכוה אפריון למכון בית אלהיכו • ויהי חשוב לפניך מלות ארבע מינים כאלו קיימתיה בכל פרטיה ושרשיה ותר"ג מלות התלויות בה כי כן כונתי ליחדא שמים דקודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורמימו ליחדא שם י"ה ב"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל אמן • ברוך יהוה לעולם אמן ואמן :

ברכת טלית גדול

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית :

בקשות

כל ברואי מעלה ומטה • יעידון ויגידון כלם באחד יהוה אחד ושמו אחד : שלשים ושתים גתיבות שביקך • וכל מבין סודם יספרו את גדלך • והם יבירו כי הפל שלך • ואתה תאל המלך המיוחד : יעידון לבבות בחשכם עורם בנוי ימצאו כל יש בלתיך שנוי • במספר במשקל הכל בנוי • כלם נתנו מרועת אחד : יעידון מראש ועד סוף יש לך סימן צפון ויהי וקדם ותימן שחק ותכל לך ער נאמן • מנה אחד ומנה אחד : יעידון הכל טמך נזבד ובור • אתה תעמוד ויהם יאבדו אבוד • לכן כל יצור לך ימן בבור • כי מראש ועד סוף הלא אב אחד : יעידון ובתורתך יהוה אלהינו בתוב לאמר שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד :

שחרית לשלש רגלים

וידעת היום והשבות אל לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים
ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד :

ואומרים שיר למעלות וקדים יסא שלמא רבא ואח"כ אומרים

אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ בְּטָרֶם כָּל יָצִיר נִכְבָּא : לַעֲת נַעֲשֶׂה
בְּחַפְצוֹ כָּל אֲזִי מָלַךְ שְׁמוֹ נִקְרָא : וְאַחֲרֵי כָּכָל הַכֹּל
לְבָדוֹ יִמְלֹךְ נִרְאָ : וְהוּא הָיָה וְהוּא הוּא : וְהוּא יִהְיֶה בְּתַפְאֲרָה :
וְהוּא אֶחָד וְאֵין שְׁנֵי לַהֲטָשִׁילוֹ לְהַחֲבִירָה : וְהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא
אַחֲרוֹן : לְכָל חוֹמֶר לְכָל צוּרָה : כָּלִי רֵאשִׁית כָּלִי הַכִּלִּית וְלוֹ
הָעוֹז וְהַמְשִׁירָה : כָּלִי עֶרֶךְ כָּלִי רִמּוֹן : כָּלִי שְׁנוֹי וְתַמּוּרָה
כָּלִי חֲבוּר כָּלִי פְּרוּר : גְּדוֹל כַּח וְנִבְּוֶרָה : וְהוּא אֱלֹהֵי וַחֲדֵי נְאֻלִּי
וְצוּר חֲבָלִי בְּיוֹם צָרָה : וְהוּא נָסִי וּמְנוֹסִי מִנֶּת כּוֹסֵי בְּיוֹם
אֶקְרָא : וְהוּא רוּפָא וְהוּא מְדַפָּא : וְהוּא צוֹפֶה וְהוּא עוֹזֶרָה :
כִּידוֹ אֶפְקִיד רוּחִי בַּעֲת אִישָׁן וְאַעֲיֶדָה : וְעַם רוּחִי נְזֻיָּתִי
אֲדַנִּי לִי וְלֹא אֵירָא :

בְּמִקְרָאֵנוּ תִּגְל נִפְשֵׁי מְשִׁיחֵנוּ יִשְׁלַח מְהֵרָה : וְאֵן נָשִׁיר בְּבֵית
קְדָשִׁי אָמֵן אָמֵן שְׁמוֹ נִרְאָ :

אֲבָרְךָ אֵת שֵׁם יְהוָה הַנִּעְלָם מִכָּל נִמְצָא : וְאַקְוֶה חֲסִדוֹ כָּל יְמֵי
עַל כָּל טוֹב אֲשֶׁר עָשָׂה : גָּתֵן רָנוֹ אֵת הַתּוֹרָה לְיִבּוֹתֵינוּ
רָצָה : וּמְרוֹב כָּד חֲטָאֲתֵינוּ נִתְּנָנוּ לְמִשְׁסָּה : מְשָׁלוּ בָנוּ אוֹיְבֵינוּ
הֵן דְּרִיב הֵן לְמִצָּה : שִׁבְרוּ כָּל עֲצָמוֹתֵינוּ בְּקִנְיָה דְּרָצוּצָה : וְהָאֵל
בְּרוּךְ חֲסִדּוֹ פָּנָיו לַעֲמוֹ נִשָּׂא : וּבְטוֹבוֹ יִשְׁלַח לָנוּ אֵת מְשִׁיחֵנוּ
בְּמְרוּצָה עָמוֹ אֱלֹהֵינוּ הַנִּבְיָא לְקַיִּים אֵת הַמִּשָּׁא : אֲבָרְךָ
אֵת יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲצֵנִי אֶף לִילּוֹת יִסְרוּנִי כְּלִיּוֹתִי : שְׂוִיתִי
יְהוָה לְגִנְדִּי תָמִיד כִּי מִיִּמִּינִי כָּל אֲמוּט : לְכֵן שִׂמַּח
לִבִּי זִיגְל כְּבוֹדִי אֶף בְּשָׂרִי יִשְׁכֵּן לְבֶטֶח : כִּי רֹא תַעֲזוֹב נִפְשִׁי
לִשְׂאֵל רֹא תִתֵּן חֲסִידְךָ לְרֵאוֹת שְׂחַת : תוֹדִיעֵנִי אֲרַח חַיִּים שְׂבַע
שְׂמָחוֹת אֵת פְּגִיד גְּעִימוֹת בִּימִינְךָ נִצַּח : מִי יִתֵּן מִצִּיּוֹן יִשְׁוֹעַת
יִשְׂרָאֵל בְּשׁוֹב יְהוָה שְׂבוֹת עָמוֹ יִגְדַּל יַעֲקֹב יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל :

ואחר כך אומרים יגדל אלהים מי כמו שכתוב בערבית

שחרית לשלש רגלים

קפא

יש כוהנים לומר אלו הפסוקים קודם הזמירות

וְתַתְּכִלְלֵנִי חֲנָה וְתֹאמַר עֲדָן לִבִּי בִיהוָה רָמָה קִרְנִי
בִיהוָה רָחֵב פִּי עַל אוֹיְבֵי פִי שְׂמֵחַתִּי
בִישׁוּעָתָה : אֵין קְדוֹשׁ בִּיהוָה כִּי אֵין בְּלָתָהּ וְאֵין צוּר
כְּאַלְהֵינוּ : אֵל תִּרְבּוּ תִדְבְּרוּ גְבוּהָ גְבוּהָ יֵצֵא עֵתָק
מִפִּיכֶם כִּי אֵל דַּעוֹת יְהוָה וְלוֹ נִתְכַּנּוּ עֲרִילוֹת : קִשְׁת
גְּבוּרִים חֲתִים וְנִגְשָׁלִים אֲזוּרוֹ חֵיל : שְׁבַעִים בְּלָחֶם נִשְׁכְּרוּ
וְרַעֲבִים חִדְּלוּ עַד עֵקְרָה יִלְדָה שְׁבַעָה וְרַבַּת בָּנִים אֲמַלְלָהּ :
יְהוָה מִמִּית וּמַחֲיָה מוֹרִיד שָׁאוֹל וַיַּעַל : יְהוָה מוֹרִישׁ
וּבְעֵשִׂיר מִשְׁפִּיל אֵף מְרוֹמָם : מְקִים מַעֲפָר דָּל מֵאַשְׁפַּת
יָרִים אֲבִיוֹן לְהוֹשִׁיב עִם גְּדִיכִים וְכֶסֶף כְּבוֹד יַנְחִילֶם כִּי
לִיהוָה מִצְקֵי אֶרֶץ וַיֵּשֶׁת עֲלֵיהֶם תִּבְרַח : רַגְלֵי חֲסִידָיו
יִשְׁמֹר וְרַשָּׁעִים בַּחֲשֵׁךְ יִדְמוּ כִּי לֹא בָכַח יִגְבֹּר אִישׁ :
יְהוָה יַחַתּוּ מְרִיבָיו עָלָיו בְּשָׁמַיִם יִרְעַם יְהוָה יִדִּין אֲפָסֵי
אֶרֶץ וַיִּתֵּן עֵץ לְמַלְכוּ וַיִּרַם קֶרֶן מִשִּׁיחוֹ : אֲתוּהִי כָמָה
רַבְרַבִּין וְתִמְהוּהִי כָמָה תְּקִיפִין מַלְכוּתִיהָ מַלְכוּת עֲלֶם
וְשִׁטְטָנִיהָ עִם דֶּר וְדֶר : וַאֲנַחְנוּ עִמָּהּ וְצֵאן מִרְעִיתָהּ נוֹדָה
לָהּ לְעוֹלָם לְדוֹר וָדוֹר נִסְפָּר תְּהַלְתָּהּ : עָרֵב וּבָקָר וְצִהָרִים
אֲשִׁיחָה וְאַהֲמָה וַיִּשְׁמַע קוֹלִי : בְּרָדִיחַד כּוֹכְבֵי בָקָר
וַיִּרְעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים : לֹא אִירָא מְרַבְּבוֹת עִם אֲשֶׁר
סָבִיב יִשְׁתּוּ עָלַי : וַאֲנִי בִיהוָה אֲצַפֶּה אוֹחִילָה לְאַלְהֵי
יִשְׂרָאֵל יִשְׁמַעֲנִי אֱלֹהֵי : אֵר תִּשְׁמַחִי אוֹיְבֵתִי לִי כִּי נִפְלַתִי
קָמַתִּי כִּי אֲשִׁב בַּחֲשֵׁךְ יְהוָה אֹר לִי : כִּי לָהּ יְהוָה הוֹחֲלַתִּי
אֶתָּה תַעֲנֶה אֲדֹנִי אֱלֹהֵי : רַגְלֵי עֲמָדָה בְּמִישׁוֹר בְּמִקְהָלִים
אֲבָרַךְ יְהוָה :

תְּהַלֵּל יְהוָה יִדְבֹּר פִּי וַיְבָרַךְ כָּל בִּשְׁרֵי שָׁם קִדְּשׁוּ לְעוֹלָם
וְעַד : וַאֲנַחְנוּ נִבְרַךְ יְהוָה מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּהָ :

זמירות

בשאומוֹר אֱלֹהֵי נִשְׁמָה יִכְוִין בְּשִׁלּוֹב אֲוִתִּיּוֹת נִשְׁמָה עִם אֲוִתִּיּוֹת שְׁמוֹ דְּהִיּוֹנוֹ
אִם הִיָּה שְׁמוֹ אֲבִרָהֶם • בַּחֹל יִקְדִּים אֲוִתִּיּוֹת שְׁמוֹ לִנִּשְׁמָה כִּי •
אֲנִי שְׂרַמְהֵהֶם • וּבִשְׁכֶּת יִקְדִּי אֲוִתִּי נִשְׁמָה לְשִׁמּוֹ כֹּהֶה נֶאֱשַׁב בְּמִרְהֵהֶם
וְכֵן כָּל הַנִּשְׁמוֹת :

אֱלֹהֵי נִשְׁמָה יִשְׁנֶתָּ בִּי טְהוֹרָה • (הִיא) • אֵתָהּ בְּרָאָתָהּ
אֵתָהּ יִצְרָתָהּ • אֵתָהּ נִפְחָתָהּ בִּי • וְאֵתָהּ מְשֻׁמָּהּ
בְּקִרְבִּי • וְאֵתָהּ עֲתִיד לִטְלָהּ מִמֶּנִּי וּלְהַחְזִירָהּ בִּי לְעֲתִיד
לְבֹא • כָּל זְמַן יִשְׁהַנִּשְׁמָה בְּקִרְבִּי מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ יְהוָה
אֱלֹהֵי יֵאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי יִשְׁאַתָּה הוּא רַבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים •
מוֹשֵׁל בְּכָל הַבְּרִיּוֹת • אֲדוֹן כָּל הַנִּשְׁמוֹת • (חֵי וְקִים לְעַד)
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמַּחְזִיר נִשְׁמוֹת לַפְּגָרִים מֵתִים :
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַנוֹתֵן לִשְׁכּוֹ
בֵּינָה לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה :

בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם פּוֹקֵחַ עוֹרִים
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַתִּיר אֲסוּרִים
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם זוֹקֵף כְּפוּפִים
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַלְבִּישׁ עֲרוּמִים
(בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַנוֹתֵן לַיַּעֲקֹב כַּח)
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם רוֹקֵעַ הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמְכִּין מִצְעָדִי גִבּוֹר
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֹׁעֵשֶׂה לִּי כָּל צָרָתִי
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאָרָה
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשָׂנִי גוֹי : כֹּהֶסֶה אוֹמֶרֶת (גּוֹיָה)

כֹּהֶסֶה אוֹמֶרֶת

בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשָׂנִי עֶבֶד : (שְׁפָחָה)
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשָׂנִי אִשָּׁה :
וְכֹהֶסֶה אוֹמֶרֶת יִשְׁעִשְׂנִי בְּרָצוֹנוֹ :

שְׁהָרִית לְשֵׁלֶשׁ רִגְלִים
 קָמַב
 בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּעֲבִיר חֲבָרִי
 שִׁנָּה מַעֲיָנֵנוּ וְתַנּוּמָה מַעֲפֵעֵינוּ :

ואחר כך יכוין לסרחיק חילונים פנימיים

וַיְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ
 שְׁתַּרְגִּילֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ וְתִדְבִּיקֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְאַל
 תִּבְיָאֵנוּ לִידֵי חַטָּא וְלֹא לִידֵי עֲבָרָה וְלֹא לִידֵי נִסְיוֹן
 וְלֹא לִידֵי בִזְיוֹן וְתִרְחִיקֵנוּ מִיֵּצֵר הָרַע וְתִדְבִּיקֵנוּ בִּיֵּצֵר
 הַטּוֹב וְתַנְנוּ לְאַהֲבָה לַחֵן וּלְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ
 וּבְעֵינֵי כָל רֹאֵינוּ וְגַמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים : בָּרוּךְ אַתָּה
 יְהוָה גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל :

וַיְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ
 שְׁתַּצִּילֵנוּ הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם מַעֲוֵי פָנִים
 וּמַעֲוִיּוֹת פָּנִים * מֵאֲדָם רָע * מֵאִשָּׁה רָעָה * מִיֵּצֵר רָע *
 מִחֲבֵר רָע * מִשָּׂכֵן רָע * מִפֶּגַע רָע * מִעֵין הָרַע *
 וּמִלְשׁוֹן הָרַע * מִמַּלְשִׁינוֹת * מִמַּעֲדוֹת שָׁקֶר * מִשִּׁנְאוֹת
 הַבְּרִיּוֹת * מִעֲלִילָה * מִמִּיתָה מִשׁוּנָה * מִחֻלָּאִים
 רָעִים * מִמַּקְרִים רָעִים * מִדִּין קָשָׁה * וּמִבַּעַר דִּין
 קָשָׁה * בֵּין שְׁהוּא בֵּן בְּרִית * וּבֵין שְׁאִינוּ בֵּן בְּרִית *
 וּמִדִּינָה שֶׁלֹּא גִיהֲנֵם : בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
 אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתוֹ * וְהָעֶרֶב
 (י"א הָעֶרֶב) נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ
 בְּפִינוּ וּבִפְיֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְגִהִיָּה אֲנַחְנוּ
 וְצִאֲצֵאֵנוּ וְצִאֲצֵאֵי צִאֲצֵאֵנוּ כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ * וְלֹאֲמֵי
 תוֹרָתְךָ לְשִׁמָּה : בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמַּלְמֵד תוֹרָה לְעַמּוֹ
 יִשְׂרָאֵל : בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
 בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ : בָּרוּךְ אַתָּה
 יְהוָה נוֹתֵן תּוֹרָה :

שְׁהִירִית לִשְׁלֹשׁ רִגְלִים

טוב אתה ומטיב למדני חקיק :

וַיֹּדְבַר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר : דְּבַר אֶד אֶהְיֶה וְאֶל
בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר
דָּהֶם : יִבְרַכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ : יֵאָר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ
יֵשָׁא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיֵּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם : וַיִּשְׁמוּ אֶת שְׁמִי
עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם :

הריני מקבל עלי מלות עשה של וזהבית לרעד כמוך • והריני אוהב את כל
אחד מבני ישראל כנפשי ומאודי • והריני מומן פה שלי להתפלל לפני דוראי
מלך מלכי המלכים הקב"ה :

אֱלֹהֵינוּ ואלהי אבותינו זכרנו בזכרון טוב מלפניך
וּפְקַדְנוּ בַּפְּקֻדָּת יְשׁוּעָה וּרְחֻמִּים מִשְׁמֵי שָׁמַי
קָדָם וּזְכוּר לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶהְבֵּת דִּקְדָּמָנִים •
אֲבָרְהֶם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד
וְאֶת הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמְּרִיָּה
וְאֶת הָעֵקֶדָה שֶׁעָקַד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ עַל גְּבִי דִּמְיוֹנָתָהּ
בְּבִתּוֹב בְּתוֹרָתְךָ :

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נָסָה אֶת־אַבְרָהָם
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנְנִי : וַיֹּאמֶר קַח־נָא
אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יִחִידְךָ אֲשֶׁר־אַהֲבָתָ אֶת־יִצְחָק וְלֶךְ־לְךָ
אֶל־אַרְצָן הַמִּדְבָּר וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד
הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ : וַיֵּשְׁבִם אַבְרָהָם בְּבֹקֶר
וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֶת
יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּבְקַע עֵצִי עֹלָה וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
אָמַרְלוֹ הָאֱלֹהִים : בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיֵּשָׁא אַבְרָהָם אֶת־
עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרְחוֹק : וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־
נַעֲרָיו שְׁבִרְלָכֶם פֹּה עִם־הַחֲמֹר וְאֲנִי וְהַנֶּעֱר נִלְכָּה עַד־
כָּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם : וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֵצֵי
הָעֹלָה וַיִּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־
הַמֵּאכֶלֶת

שחרית לשלש רגלים קטג

המאכלת וילכו שניהם יחדו : ויאמר יצחק אל־אברהם
אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה היאש
והעצים ואיה השנה לעלה : ויאמר אברהם אל־הים
יראהלו השנה לעלה בני וילכו שניהם יחדו : ויבאו
אל־המקום אשר אמר לו האלהים ויבן שם אברהם
את המזבח ויערך את העצים ויעקד את־יצחק בנו
ויכין שנסם שאברהם חביבו עליו הסלום בעל הסוד עקד את יצחק בנו
ססוא נבורה . כך הקב"ם עקד ויעקד למעלה כל שוכנינו ואויבינו
ומקטרינו מזלינו ומעל כל עמו ישראל וכן יהי רצון וישם אתו על־
המזבח ממעל לעצים : וישלח אברהם את־ידו ויקח
את־המאכלת לשהט את־בנו : ויקרא אליו מלאך יהוה
מן־השמים ויאמר אברהם ! אברהם ויאמר הנני :
ויאמר אל־תשלח ידך אל־הנער ואל־תעש לו מאומה
כי ועתה ידעתי כי־ירא אלהים אתה ולא חשכת את־
בנה את־יחידך ממני : וישא אברהם את־עיניו וירא
והנה־איל אחר נאחו בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח
את־האיל ויעלהו לעולה תחת בנו : ויקרא אברהם
שם־המקום ההוא יהוה ! יראה אשר יאמר היום בחר
יהוה יראה : ויקרא מלאך יהוה אל־אברהם שנית
מן־השמים : ויאמר כי נשבעתי נאס־יהוה כי יען אשר
עשית את־הדבר הזה ולא חשכת את־בנה את־יחידך :
כי־ברך אברכה והרבה ארבה את־זרעך ככוכבי השמים
ובחול אשר על־שפת הים וירש זרעך ארץ אשר
אביו : והתברכו בזרעך כל גוי הארץ עקב אשר
שמעת בקלי : וישב אברהם אל געריו ויקמו וילכו
יחדו אל־באר שבע וישב אברהם בבאר שבע :

שְׁהָרִית לִשְׁלֹשׁ רִגְלִים

תפלת מהר"ב הנדול כמוהר"ר חיד"א זי"ע לאומרה כחן

וַיִּשְׁחַט אֹתוֹ עַל יַד הַמִּזְבֵּחַ צִפְּוֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וַיִּרְקֹוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמּוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב :

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו שתזכור לנו עקידתו של
יצחק אבינו בן אברהם אבינו ע"ה כאלו אפרו זכור ומונח על
גבי המזבח ותביט באפרו לבטל מעלינו כל גזירות קשות ורעות ותגללו
מיז"ה ומכל חטא ומכל חלי ותהן לנו כח ובריאות לעמוד על המשמר וטהר
לבנו לעבדך באמת וכמו שבכש אברהם אבינו יכו' :

רְבוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם כְּמוֹ שֶׁכָּבַשׁ אֲבִרָהָם אֲבִינוּ אֶת
רַחֲמָיו לַעֲשׂוֹת רְצוֹנָה בְּלִבְכֶּם שְׁלָם בֶּן יִכְבִּישׁוּ

רַחֲמֶיךָ אֶת פְּעֻמָּהּ וַיְגִדּוּ רַחֲמֶיךָ עַל מַדּוּתֶיךָ וְתַתְּנָהּ

עֲמָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּמִדַּת הַחֶסֶד וּבְמִדַּת הַרַחֲמִים וְתִבְנֶנּוּ

לָנוּ לִפְנִים מִשְׁרַת הָרִין וּבְטוֹבָה הַגָּדוֹל יֵשׁוּב חֲרוֹן אַפָּךָ

מֵעַמָּךְ וּמֵעִירְךָ וּמֵאֶרֶץךָ וּמִנִּחֲלֶתְךָ וְקָיָם לָנוּ יְהוָה

אֱלֹהֵינוּ אֶת הַדָּבָר שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מִשֶּׁת

עֲבָדְךָ בְּאֵמֹר : וּזְכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹוב וְאֵף אֶת בְּרִיתִי

יִצְחָק וְאֵף אֶת בְּרִיתִי אֲבִרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר :

וְנֹאמַר וְאֵף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בָּאָרֶץ אֲבִיָּהֶם לֹא מֵאֲסָתִים

וְלֹא גְעֻרָתִים דְּבַלְתָּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה

אֱלֹהֵיהֶם : וְנֹאמַר וּזְכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רֵאשׁוֹנִים אֲשֶׁר

הוֹצֵאתִי אִתָּם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהִיוֹת לָהֶם

לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה : וְנֹאמַר וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ

וּרְחֻמְךָ וְשָׁב וּקְבָצָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָה יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה : אִם יִהְיֶה נִדְחָה בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם

יִקְבָּצָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחָה : וְהִבִּיֵּאָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ וְהִטִּיבָה וְהִרְבָּה

מֵאֲבֹתֶיךָ : וְנֹאמַר עַל יְדֵי נְבִיאָהּ : יְהוָה חֲנֻנוּ לָהּ קוֹיָנוּ

יִהְיֶה וְרוּעֵם לְבָקָרִים אֵף יִשְׁוּעָתָנוּ בָּעֵת צָרָה : וְנֹאמַר וְעַתָּה

צָרָה הִיא לִיעֲקֹב וּמִמָּנָה יִישָׁע : וְנֹאמַר בְּכָל צָרָתָם לֹו צָר

ומלאך

שחרית לשלש רגלים קפר

וּמִלֵּאךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא גֹאֲלֵם
וַיִּנְטֹלֵם וַיַּנְשֵׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם : יְכוּן לִיגְ מִדּוֹת וְנֶאֱמַר מִי אֵל
כְּמוֹךְ אֵל־נִשְׂאָ עֶזְרֹן רַחֵם * וְעִבְרָ עַל פִּשְׁעֵנוּ וּמָנוּן * לְשֹׁאֲרֵית
נִחַלְתּוֹ יִיד * לֹא הִחְזִיק לְעַד אַפּוֹ אִפִּים * כִּי חִפֵּץ חֶסֶד הוּא :
וְכֵן חֶסֶד * יִשׁוּב יִרְחַמֵּנוּ וְחַמֵּת * יִכְבֹּשׁ עוֹגוֹתֵינוּ נוֹר חֶסֶד *
וְתִשְׁלִיךְ בְּמִצּוֹלוֹת יָם כָּל חַטָּאתָם לֹאֲלִים * תִּתֵּן אֲמֵת
לְיַעֲקֹב מִטֵּה עוֹן * חֶסֶד לְאַבְרָהָם פֶּסַע * אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ
לְאַבּוֹתֵינוּ וְחַטָּה * מִיָּמֵי קָדִים וְנִקֵּה : וְנֶאֱמַר וַהֲבִיאוֹתִים
אֵל הַר קָדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלוֹתֵיהֶם
וְזִבְחֵיהֶם לְרִצּוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא
לְכָל הָעַמִּים : אֱלֹהֵי דְבָרִים שְׂאִין לָהֶם שִׁיעוֹר הַפָּאָה
וְהַכּוֹרִים וְהִרְאִיוֹן וְגִמְלוֹת חֲסִדִּים וְתִלְמוֹד תּוֹרָה : אֱלֹהֵי
דְבָרִים שְׂאֵדֶם עוֹשֶׂה אוֹתָם אוֹכֵל מִפְּרוֹתֵיהֶם בְּעוֹלָם
הַיּוֹה וְהַקֶּרֶן קִיָּמָה לֹא לְעוֹלָם הַפָּא וְאֱלֹהֵי הֶם * כְּבוֹד
אֵב וְאֵם * וְגִמְלוֹת חֲסִדִּים * וּבְקוֹר חוֹלִים * וְהַכְּנֵסֶת
אוֹרְחִים * וְהַשְׁכַּמַּת בֵּית הַכְּנֵסֶת * וְהַכְּבֹּת שְׁלוֹם בֵּין
אָדָם לַחֲבִירוֹ * וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ * וְתִלְמוֹד תּוֹרָה

כְּנֶגֶד כָּל־

לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם יֵרָא שְׂמִים בְּסִתֵּר כְּכִנְלוֹי וּמוֹרָה
עַל הָאֲמֵת וְדוֹכֵר אֲמֵת בְּלִכְבוֹ וַיִּשְׁכֵּם וַיֹּאמֶר *
רַבּוֹן הָעוֹלָמִים וְאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים לֹא עַל צְדָקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ
מִפִּילִים תַּחֲנוּגֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים * אֲדֹנֵי
שְׂמֵעָה * אֲדֹנֵי סִלְחָה * אֲדֹנֵי הַקְּשִׁיבָה וַעֲשֵׂה אֵל תֵּאֲחֵר
לְמַעַנֶךָ אֱלֹהֵי כִּי שְׁמֶךָ נִקְרָא עַל עִירְךָ וְעַל עַמְּךָ * מֵה
אָנוּ * מֵה תֵּינֵנוּ מֵה חֲסִדֵּנוּ מֵה צְדָקָתֵינוּ מֵה יִשׁוּעָתֵנוּ מֵה
כְּחֵנוּ מֵה גְבוּרָתֵנוּ * מֵה נֹאמַר לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ הֲלֹא כָּל הַגְּבוּרִים כָּאִין לְפָנֶיךָ וְאֲנָשִׁי הַיָּשִׁם כָּל־

שחרית לשדש רגלים

היו וחכמים בבלי מדע ונבונים בבלי השכל כי רוב
מעשינו תהו • וימי חיינו הבל לפניה • ומותר האדם מן
הבהמה אין כי הכל הכל : לבר הנשמה הטהורה שהיא
עתידה לתן דין וחשבון לפני כסא כבודך וכל הגוים
כאין נגדך • שנאמר הן גוים כמר מדלי וכשחק מאינים
נחשבו הן איים כדק יטול : אבל אנחנו עמה בני בריתך
בני אברהם אברהם שנישבעת לו בהר המוריה זרע יצחק
עקרה שנעקר על גבי המזבח עדת יעקב בנה בכורך
שמאחבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו קראת
אותו ישראל וישראל :

לפניך אנחנו חייבים להודות לך • ולשבחך ולפאריך
ולרוממך • ולתן שיר שבח והודאה לשמך
הגדול וחייבים אנחנו לומר לפניך שירה בכל יום תמיד
אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה מאד
ירושתנו • אשרנו כשאנו משכימין ומער בין בבתי בנסיות
ובבתי מדרשות ומיחדים שמך בכל יום תמיד ואומרים
פעמים באהבה : שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד :
נלט ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד :

אתה הוא אחד קודם שבראת העולם ואתה הוא
אחד לאחר שבראת העולם אתה הוא אל
בעולם הזה ואתה הוא אל בעולם הבא ואתה הוא
ושנותיך לא יתמו • קדש שמך בעולמך על עם מקדשי
שמך • ובישועתך מלכנו תרום ותגביה קרננו ותושיעינו
בקרב למען שמך • ברוך חמקדש שמו (י"ח שמך)
ברבים :

אתה הוא יהוה האלהים בשמים ממעל ועל הארץ
מתחת בשמי השמים העליונים והתחתונים
אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון • ומבלעדיך אין
אלהים

שחרית לשלש רגלים קפה

אֱלֹהִים קִבֵּץ נְפוּצוֹת קוֹיָךְ מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ יִבְרֹוּ
וַיֵּדְעוּ כָּל בָּאֵי עוֹלָם כִּי אַתָּה הוּא אֱלֹהִים לְבָרֶךְ עָלֶיךָ
לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ • אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וּמִי בְּכָל מַעֲשֵׂי יָדֶיךָ
בְּעֲלִיּוֹנִים וּבִתְחַתּוֹנִים שִׁיאֲמַר לְךָ מֶה תַּעֲשֶׂה וּמֶה תַּפְעֵל :
אָבִינוּ שְׁבַשְׁמִים חַי וְקַיִם עָשָׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וְחֶסֶד בְּעֶבֶר
כְּבוֹד שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל הַגָּבוֹר וְהַנּוֹרָא שֶׁנִּקְרָא עֲלֵינוּ וְקַיִם לָנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת הַדָּבָר שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ עַל יְדֵי צַפְנִיָּה חוּזָךְ
כְּאֲמֹר • בָּעֵת הַהִיא אָבִיא אֶתְכֶם וּבָעֵת קִבְצִי אֶתְכֶם כִּי
אֶתֵּן אֶתְכֶם לְשֵׁם וּלְתִהְיֶה בְּכָל עַמֵּי הָאָרֶץ בְּשׁוֹבֵי אֶת
שְׁבוּתֵיכֶם לְעִינֵיכֶם אָמַר יְהוָה :

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּרְחֵם
עָלֵינוּ וְתִמְחֹל לָנוּ אֶת כָּל חַטֹּאתֵינוּ וְתִכַּפֵּר לָנוּ
אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִמְחֹל וְתִסְלַח לְכָל פְּשָׁעֵינוּ וְשִׁיבָנָה
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ קֶרֶן תְּמִיד
שִׁיכַפֵּר בְּעַדְנוּ כִּמּוֹ שֶׁבִּתְּבַת עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה
עֲבָדְךָ : (כְּאֲמֹר)

וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר : צֹו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קֶרְבָּנִי לַחֲמִי לְאִשֵּׁי רִיחַ
נִחְחִי תִשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְמוֹעֲדוֹ : וְאָמַרְתָּ לָהֶם
זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִים שְׁנַיִם לְיוֹם עֹלָה תָמִיד : אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד
תַּעֲשֶׂה בִבְקָר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים :
וְעִשְׂרִית הָאִיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כִּתִּית
רִבְעִיעִית הֶהֱיָן : עֹלֹת תָּמִיד תַּעֲשֶׂינָה בְּהָר סִינִי לְרִיחַ
נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה : וְנִסְכּוֹ רִבְעִיעִית הֶהֱיָן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
בִּקְדָּשׁ הַסֶּךְ נִסְךְ שֶׁכֶּר לַיהוָה : וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כְּמִנְחַת הַבֶּקָר וְכִנְסֻוֹ תַּעֲשֶׂה אִשָּׁה

שחרית לשלשרגלים

ריח נִיחַח לַיהוָה : כִּסְתָה אֶרֶץ מִרְיָם

וּבַיּוֹם הַשִּׁבְעִית שְ�נֵי כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ : עֲלֵת

שֶׁבֶת בַּשֶּׁבֶתוֹ עַל־עֲלֵת הַתָּמִיד וְנִסְכָּה : ט

אֵתָהּ הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַקְטִיר אֲבוֹתֵינוּ לִפְנֵיךָ אֵת

קִטְרֵת הַסַּמִּים בְּזֶמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָם כֹּהֵן אֲשֶׁר

צִוִּית אוֹתָם עַל יַד מֹשֶׁה נִבְיֹאךָ כְּכָתוּב בְּתוֹרָתְךָ :

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סַמִּים גִּטָּה וְשַׁחֲלֵת

וְחִלְבֵּנָה סַמִּים וּלְבִנָּה זָכָה בָּר בְּכָד יְהוָה :

וַעֲשִׂית אֹתָהּ קִטְרֵת רֶקַח מַעֲשֶׂה רֶקַח מִמֶּלֶח טָהוֹר

קוֹשׁ : וְשַׁחֲקֵת מִמֶּנָּה הָדָק וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת

בְּאַהֲל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַר לָךְ שִׁמְהָ קוֹדֶשׁ קִדְשִׁים תִּהְיֶה

לָכֶם : וַנֹּאמֶר וְהַקְטִיר עָלֶינוּ אֶתְרוֹן קִטְרֵת סַמִּים בְּבִקְרָ

בְּבִקְרָ בְּהִטִּיבוּ אֶת־הַנִּירוֹת יְקַטִּירֶנָּה : וּבְהַעֲלוֹת אֶתְרוֹן

אֶת־הַנִּירוֹת בֵּין הָעֶרְבִים יְקַטִּירֶנָּה קִטְרֵת תָּמִיד לִפְנֵי

יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם :

תָּנוּ רַבָּנֵי פְטוּם הַקִּטְרֵת כִּי צַד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁשִׁים

וּשְׁמוֹנֶה מָנִים הָיוּ בָּהּ * שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁשִׁים

וְחִמְשָׁה כִּמְנֵן יְמוֹת הַחֹמֶה * מָנָה בְּכָל יוֹם מִחֲצִיתוֹ בְּבִקְרָ

וּמִחֲצִיתוֹ בְּעֶרֶב * וּשְׁלֹשָׁה מָנִים יִתְּרִים שִׁמְהֵם מִכְּנִים כֹּהֵן

גָּדוֹל וְנוֹטֵל מֵהֶם מֶלֶא חָפְנִיו בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים וּמִחֲזִירָן

לְמִכְתָּשֶׁת בְּעֶרֶב יוֹם הַכַּפּוּרִים כִּדְרִי לְקִים מִצּוֹת דָּקָה מִן

הַדָּקָה * וְאַחַד עֶשְׂרֵם סַמִּים הָיוּ בָּהּ וְאֵלּוּ הֵן * טוֹב וַיִּסַּר לְמִכּוֹת

הַסַּמִּים סֵאלוֹ בְּחֹכְמָה הַצָּרִי (א) * וְהַצָּפוֹרָן (ב) * וְהַחֲלִבָּנָה (ג) *

וְהַלְבוֹנָה (ד) * מִשְׁקַל שְׁבַעִים שְׁבַעִים מָנָה * מוֹר (ה) *

וְקִצִּיעָה (ו) * וְיֵאבֹדֶת גִּרְדָּה (ז) * וְכִרְכּוֹם (ח) * מִשְׁקַל שִׁשָּׁה

עֶשְׂרִים * שִׁשָּׁה עֶשְׂרִים מָנָה * הַקּוֹשֶׁט (ט) * שְׁנַיִם עֶשְׂרִים *

קִלּוּפָה (י) * שְׁלֹשָׁה קֶנָמֹן (יא) * תִּשְׁעָה * בּוֹרִית כֶּרֶשִׁינָא תִּשְׁעָה

קָבִין

שְׁחָדִית לְשֹׁלֵשׁ רַגְלִים

קָפוּ

קָבִין יִין קַפְרִיסִין סְאִין תֵּלֶת * וְקָבִין תֵּלֶתָא * וְאִם לֹא מִצָּא
יִין קַפְרִיסִין מִבֵּיא חֲמַר חֹר עֲתִיק * מֶלַח סְרוּמִית רוֹבַע *
מַעֲלָה עֶשֶׂן בָּר שֶׁהוּא : רַבִּי נָתַן הַבְּבִלִי אוֹמֵר אֵף מִכֶּפֶת
הַיָּדִין כָּל שֶׁהוּא אִם נָתַן בָּהּ דְּבִשׁ פִּסְלָה * וְאִם חִסֵּר אַחַת
מִכָּל סְמָנֶיהָ חַיִּיב מִיתָה :

רָבִין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הִצְרִי אֵינֹו אֶדְאָ שֶׁרָף
הַנוֹטָף מֵעֵצֵי הַקֶּטֶף * בּוֹרִית בְּרִשְׁיָנָא לָמָּה הִיא
בָּאָה בְּרִי לִיפּוֹת בָּהּ אֶת הַצְּפוּרִן בְּרִי שֶׁתְּהֵא נֹאָה יִין
קַפְרִיסִין לָמָּה הוּא בָּא בְּרִי לְשָׁרוֹת בּוֹ אֶת הַצְּפוּרִן בְּרִי
שֶׁתְּהֵא עוֹה * וְהִלָּא מִי רַגְלִים יָפִין דָּה * אֶלָּא שְׂאִין
מִכְּנִיסִין מִי רַגְלִים בְּמִקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכְּבוֹד :

תַּנְיָא רַבִּי נָתַן אוֹמֵר בְּשֶׁהוּא שׁוֹחֵק * אוֹמֵר הִדֵּק הֵיטֵב
הֵיטֵב הִדֵּק * מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל יָפֵה לְבָשָׁמִים פִּטְמָה
לַחֲצֹאֲאִין בְּשֶׁרָה * לְשָׁלִישׁ וּלְרַבִּיעַ לֹא שִׁמְעֵנוּ * אִמֵּר רַבִּי
יְהוּדָה זֶה הַכָּלָל אִם בְּמִדְתָּהּ בְּשֶׁרָה לַחֲצֹאֲאִין * וְאִם חִסֵּר
אַחַת מִכָּל סְמָנֶיהָ חַיִּיב מִיתָה :

תַּנְיָ בַּר קַפְרָא אַחַת לְשָׁשִׁים אוֹ לְשִׁבְעִים שָׁנָה הֵיטֵה
בָּאָה שֶׁל שִׁירִים לַחֲצֹאֲאִין * וְעוֹד תַּנְי בַּר קַפְרָא אֵלֹו
הָיָה נוֹתֵן בָּהּ קָרְטוֹב שֶׁל דְּבִשׁ אֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲמוֹד
מִפְּנֵי רִיחָה * וְלָמָּה אֵין מַעְרַבִּין בָּהּ דְּבִשׁ מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה
אָמְרָה כִּי כָּל שְׂאֵר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה
לִיהוּהָ : לִיהוּהָ הִישָׁנָעָה עַל עֵמָךְ בְּרַכְתָּךְ סָלָה : יְהוּהָ
צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סָלָה : יְהוּהָ צְבָאוֹת
אֲשֶׁרִי אָדָם בֵּטַח בָּךְ : יְהוּהָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲגָנוּ בְּיוֹם
קָרָאֵנוּ : הִשְׁיִבְנוּ יְהוּהָ אֱלֹהֵי וְנִשׁוּבָה חֲדָשׁ יִמֵּינוּ בְּקָדָם :
וְעַרְבָה לִיהוּהָ מְנַחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים
קַדְמוֹנִיות :

שחרית לשלש רגלים

אֲבִי הוּה מְסִיד סֶדֶר הַמַּעֲרֵכָה מִשְׁמָא דְגַמְרָא
וְאַלְבָּא דְאַבָּא שְׁאוּל. מַעֲרֵכָה גְדוּלָּה. קוּדְמַת

לְמַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קִטְרֶת. וּמַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קִטְרֶת.

קוּדְמַת לְסִדּוּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים. וְסִדּוּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים.

קוּדְמַת לְרִשּׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי. וְרִשּׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי קוּדְמַת

לְהַטְבֵּת חֲמִשׁ נְרוֹת. וְהַטְבֵּת חֲמִשׁ נְרוֹת. קוּדְמַת לְדָם

הַתָּמִיד. וְדָם הַתָּמִיד. קוּדְמַת לְהַטְבֵּת שְׁתֵּי נְרוֹת. וְהַטְבֵּת

שְׁתֵּי נְרוֹת. קוּדְמַת לְקִטְרֶת. וְקִטְרֶת קוּדְמַת לְאַבְרִים.

וְאַבְרִים קוּדְמִין לְמִנְחָה. וּמִנְחָה קוּדְמַת לְחֲבִיתִין.

וְחֲבִיתִין קוּדְמִין לְנֶסֶכִּין. וְנֶסֶכִּין קוּדְמִין לְמוֹסָפִין.

וּמוֹסָפִין קוּדְמִין לְבֹאִיכִין. וְבֹאִיכִין קוּדְמִין לְתָמִיד שֶׁל בֵּין

הָעֶרְבִים: שְׁנֵאֵמַר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֵלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ

חֲדָבִי הַשְּׁלָמִים. עָלֶיהָ חֲשֵׁלָם כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת כָּלָם:

ועומד ויכוין בשמות הקדש היוצאים מר"ת ולא יזכירם בפס' ויתן ריח מעט

בין שתי תיבות עד כלות:

(א) אֲנָא בָכַח. גְּדוּלַת יְמִינָה. תְּתִיר צְרוּרָה: (אנב יתן)

(ב) קָבַל רִנָּת. עֲמָה שְׁגָבְנוּ. טַהֲרָנוּ נוֹרָא: (קרע סטן)

(ג) גָּא גְבוּר דּוֹרְשֵׁי יְחִידָה. כְּבָבַת שְׁמָרִם: (נגד יכס)

(ד) בָּרַכְס טַהֲרָם. רַחֲמֵי צְרֻקְתָּה: תָּמִיד גְּמָלָם: (בטר כתב)

(ה) חֲסִין קְדוּשׁ פְּרוּב טוֹבָה. נָהַל עֲדָתָה: (חקב טכט)

(ו) יְחִיד גְּאָה. לְעֲמָה פְּנִיָּה. וּזְכִירֵי קְדוּשָׁתָה: (יגל פוק)

(ז) שְׁוֹעֲתָנוּ קְבִלֵּי שְׁמֵעַ צַעֲקָתָנוּ. יוֹדַעַת עֲרוּמוֹת: (סקוית)

כלל בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ויכוין (יְתוּה) רבון העולמים אתה צויתנו להתקריב קרבן

התמיד במועדו ולהקטיר לפניך בכל יום קטרת הסמים

ולהיות כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל

במעמדם ועתה בעונותינו חרב בית המקדש ובטל

התמיד ואין לנו יכולין לעשות חובותינו לפניך ואין לנו לא כהן

בעבודתו

שחרית לשלש רגלים קפו

בַּעֲבֹדָתוֹ • וְלֹא לִוִּי בְדוֹכְנוּ • וְלֹא יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדוֹ •
וְאַתָּה אָמַרְתָּ וּנְשַׁלְמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ :

לְבָן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ

שֵׁיחָא (זה) שֵׁיחַ שְׁפָתֵינוּ חָשׁוּב וּמִקְבֵּל
מְרוּצָה לְפָנֶיךָ בָּאֵלּוּ הַקְּרַבְנוּ קֶרְבֵּן הַתָּמִיד בְּמוֹעֲדוֹ
וּנְמַדְנוּ עַל מַעֲמָדוֹ : וְהַקְטַרְנוּ קְטֹרֶת הַסַּמִּים וּדְבָרוּ סְלוּס בְּסִיר

וְנֶאֱמַר וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יֶדֶךָ הַמְּזֻבַּח צִפְנָה לְפָנֶי יְיָ
וְזָרְקוּ בְנֵי אֹהֶל הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמֹו עַל הַמְּזֻבַּח

סָבִיב : וְנֶאֱמַר זֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֹה • לַמִּנְחָה • וּלְחַטָּאת •
וְלֶאֱשָׁם • וְלַמִּלּוּאִים • וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים :

אִיזְהוּ מְקוֹמָן שֶׁל זִבְחִים • קִדְשֵׁי קִדְשִׁים שְׁחִיטָתָן
בְּצִפּוֹן פֶּר וְשַׁעִיר שֶׁל יוֹם הַבְּפוּרִים שְׁחִיטָתָן

בְּצִפּוֹן וּקְבוּל דָּמָן בְּכָלִי שָׂרֵת בְּצִפּוֹן • וְדָמָן טָעוֹן הַזֵּה
עַל בֵּין הַבָּדִים וְעַל הַפְּרֻכָּת וְעַל מְזֻבַּח הַזֹּהֵב • מִתְּנָה
אַחַת מֵהֶן מַעֲבֶכֶת • שִׁירֵי הַדָּם הֵיחָה שׁוֹפֵךְ עַל יִסּוֹד
מַעֲרְבֵי שֶׁל מְזֻבַּח הַחִיצוֹן וְאִם לֹא נָתַן לֹא עֵבֶב :

פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וְשַׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִים שְׁחִיטָתָן בְּצִפּוֹן
וּקְבוּל דָּמָן בְּכָלִי שָׂרֵת בְּצִפּוֹן • וְדָמָן טָעוֹן הַזֵּה

עַל הַפְּרֻכָּת וְעַל מְזֻבַּח הַזֹּהֵב • מִתְּנָה אַחַת מֵהֶן מַעֲבֶכֶת •
שִׁירֵי הַדָּם הֵיחָה שׁוֹפֵךְ עַל יִסּוֹד מַעֲרְבֵי שֶׁל מְזֻבַּח הַחִיצוֹן
וְאִם לֹא נָתַן לֹא עֵבֶב • אֵלּוּ וְאֵלּוּ נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדִּישָׁן :

חַטָּאת הַצָּבוּר וְהַיָּחִיד • אֵלּוּ הֵן חַטָּאת הַצָּבוּר •
שַׁעִירֵי רָאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת • שְׁחִיטָתָן

בְּצִפּוֹן וּקְבוּל דָּמָן בְּכָלִי שָׂרֵת בְּצִפּוֹן • וְדָמָן טָעוֹן אַרְבַּע
מִתְּנֹת עַל אַרְבַּע קֶרְנוֹת • בִּיצֵד עָלָה בִּבְכָשׁ וּפָנָה לְסוּבָב

וּבֹא לוֹ לְקַרְן דְּרוֹמִית מְזֻרְחִית • מְזֻרְחִית צְפוֹנִית • צְפוֹנִית
מַעֲרָבִית • מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית • שִׁירֵי הַדָּם הֵיחָה שׁוֹפֵךְ

עַל יִסּוֹד הַדְּרוֹמִי וְנֶאֱכָלִין לְפָנִים מִן הַקִּלְעִים דּוֹכְרֵי
בַּהֲנָה

שחרית לשלש רגלים

קפה

בַּעֵין הַפֶּרֶט * י מְכַלֵּל שֶׁהוּא צָרִיךְ לִפְרֹט * וּמִפְרֹט שֶׁהוּא
צָרִיךְ לְכַלֵּל * י וְכֵן דָּבָר שֶׁהָיָה בְּכֻלּוֹ וַיֵּצֵא מִן הַכֶּלֶל
לְלַמֵּד לֹא לְלַמֵּד עַד עֲצָמוֹ יֵצֵא אֵלָּא לְלַמֵּד עַל הַכֶּלֶל כִּלּוֹ
יֵצֵא * י וְכֵן דָּבָר שֶׁהָיָה בְּכֻלּוֹ * וַיֵּצֵא לְטַעֵן טַעֵן אַחֵר
שֶׁהוּא כְּעֵנִינוּ * יֵצֵא לְהַקֵּל וְלֹא לְהַחמִיר * י וְכֵן דָּבָר שֶׁהָיָה
בְּכֻלּוֹ * וַיֵּצֵא לְטַעֵן טַעֵן אַחֵר שֶׁלֹּא כְּעֵנִינוּ יֵצֵא לְהַקֵּל
וְלְהַחמִיר * י וְכֵן דָּבָר שֶׁהָיָה בְּכֻלּוֹ וַיֵּצֵא לְדוֹן בְּדָבָר חָדָשׁ
אִי אַתָּה יָכוֹל לְהַחזִיר לְכֻלּוֹ עַד שֶׁיַּחזִּירֵנוּ הַכָּתוּב לְכֻלּוֹ
בִּפְיֹרֶשׁ * י וְדָבָר הַלָּמֵד מֵעֵנִינוּ וְדָבָר הַלָּמֵד מִסּוּפּוֹ * י
וּשְׁנֵי כָתוּבִים הַמִּכְחִישִׁים זֶה אֶת זֶה עַד שֶׁיָּבֵא הַכָּתוּב
הַשְּׁלִישִׁי וַיְכַרֵּעַ בִּינֵיהֶם :

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵנוּ שֶׁיִּבְנֶה
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ
לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבָּב שָׁלֵם :

ואומר קדים דרבנן

חֹדֶר לִיהוָה קְרָאוּ בְּשֵׁמוֹ * הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו :
שִׁירוּ לוֹ וּמְרוּ לוֹ שִׁיחוּ בְּכֹל נִפְלְאוֹתָיו : הִתְהַלְלוּ
בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לֵב מְבַקְשֵׁי יְהוָה : דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעֹז
בִּקְשׁוּ פָנָיו תָּמִיד : זָכְרוּ נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה מוֹפְתָיו
וּמִשְׁפָּטָיו פִּיהוּ : זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב בַּחֲרִירוֹ : הוּא
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכֹל הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו : זָכְרוּ לַעֲוֹלָם בְּרִיתוֹ
דָּבָר צוּה לְאַלְף דּוֹר : אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אַבְרָהָם וְשִׁבְעָתוֹ
לְיִצְחָק : וַיַּעֲמִידָהּ דְּיַעֲקֹב לְחַק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם : לֵאמֹר
לֵךְ אִתָּן אֶרֶץ כְּנָעַן חִבְלֵי גִחְלֹתְכֶם : בַּהֲיוֹתְכֶם מְתֵי מִסְפָּר
כְּמַעֲט וְגָרִים בָּהּ : וַיִּתְּהִלְכוּ מִגּוֹי אֶל גּוֹי וּמִמַּמְלָכָה אֶל עַם
אַחֵר : לֹא הִנִּיחַ לְאִישׁ לַעֲשֹׁקָם וַיִּכַּח עֲלֵיהֶם מְלָכִים : אֲלֵ
הִגִּיעוּ בְּמִשְׁחִי וּבִגְבִיאי אֵל תִּרְעוּ : שִׁירוּ לַיהוָה כָּל הָאָרֶץ
בְּיָשָׁרוֹ מִיּוֹם אֵל יוֹם יִשׁוּעָתוֹ : סִפְרוּ בְּגוֹיִם אֶת כְּבוֹדוֹ בְּכֹל

העמים

שחרית לשדש רגלים

הַעֲמִים נִפְלְאֹתָיו: כִּי גָדוֹל יְהוָה וּמִהֲלָל מְאֹד וְנוֹרָא הוּא
עַל כָּל אֱלֹהִים: כִּי כָל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים • וַיְהוָה שְׁמִים
עֲשָׂה: הוֹד וְהָדָר לִפְנֵי עֵן וַחֲדוּה בִּמְקוֹמוֹ: הָבוּ לַיהוָה
מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד וְעֵן: הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד
שְׁמוֹ שְׂאוּ מִנְּחָה וּבֹאוּ לִפְנֵי הַשְׁתַּחֲוֹ לַי בְּהִדְרַת קֹדֶשׁ:
חִירוֹ מִלִּפְנֵי כָל הָאָרֶץ אֵף תִּכּוֹן תִּבְלָ בָּל תִּמּוּט: יִשְׁמְחוּ
הַשְּׁמִים וְתִגַּל הָאָרֶץ וַיֹּאמְרוּ בְּגוֹיִם יְהוָה מֶלֶךְ: יִרְעֵם הַיָּם
וּמִלּוֹאוֹ יַעֲרֹץ הַיָּשָׁר וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ: אֲזִי יִרְנְנוּ עַצִּי הַיַּעַר
מִלִּפְנֵי יְהוָה כִּי בָּא לְשָׁפוֹט אֶת הָאָרֶץ: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי
טוֹב כִּי לַעֲוֹלָם חֲסֵדוֹ: כ"פ וַאֲמְרוּ הוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנו
וְקַבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח
בְּתִהְלֶתְךָ: בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם
וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעָם אָמֵן וְהִלֵּל לַיהוָה: רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְהַשְׁתַּחֲוֹ לַהֲדָם רִגְלֵי קְדוֹשׁ הוּא: רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְהַשְׁתַּחֲוֹ לַהֲרַקְדָּשׁוֹ כִּי קְדוֹשׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: וְהוּא רַחוּם
יִכְפֹּר עֵוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהַשִּׁיב אָפּוֹ וְלֹא יַעֲרֹכֵל
חֲמָתוֹ: אַתָּה יְהוָה לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי חֲסִדֶּךָ וְאַמְתָּךְ
תָּמִיד יִצְרוּנִי: זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְהוָה וַחֲסִדֶּיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה:
תָּנוּ עֵן לֵאלֹהִים עַד יִשְׂרָאֵל גִּאֲוָתוֹ וְעֵזוֹ בְּשִׁחְקִים: נוֹרָא
אֱלֹהִים מִמֶּקְדָּשְׁךָ אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נוֹתֵן עֵן וְהַעֲצֻמוֹת
לַעַם בְּרוּךְ אֱלֹהִים:

אֵל נִקְמוֹת יְהוָה אֵל נִקְמוֹת הוֹפִיעַ: הַנִּשְׂא שׁוֹפֵט
הָאָרֶץ הַשֵּׁב גִּמּוּל עַל גֹּאֲוִים: לַיהוָה הַיִּשְׁוִיעָה עַד
עַמָּךְ בְּרַכְתָּךְ סָלָה: יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵי
יַעֲקֹב סָלָה: יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁרִי אָדָם בִּטַּח בְּךָ: יְהוָה
הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קְרִיאָנוּ: הוֹשִׁיעָה אֶת עַמָּךְ
וּבִרְךָ אֶת נַחֲלֶתְךָ וִירְעֵם וְנִשְׂאֵם עַד הָעוֹלָם: נִפְשָׁנוּ חֲפָתָה
לַיהוָה עֲזָרְנוּ וּמִנְּגִנוּ הוּא: כִּי בּוֹ יִשְׁמַח לִבֵּנוּ כִּי בְשֵׁם

שחרית לשלש רגלים קפט

קדשו בטחנו : יהי חסדך יהוה עלינו באשר יחלנו לך :
 הראנו יהוה חסדך וישעה תתן לנו : קומה עזרתה לנו
 ופדנו למען חסדך : אנכי יהוה אלהיך המעלה מארץ
 מצרים הרחב פיך ואמלאהו : אשרי העם שכבה לו אשרי
 העם שיהוה אלהיו : ואני בחסדך בטחתי יגל לבי
 בישועתך אשירה ליהוה כי גמל ערי :

ארוממך יהוה כי דליתני ולא שמחת אויבי לי :
 יהוה אלהי שועתי אליך ותרפאני : יהוה
 העלית מן שאול נפשי חיתני מירדי בור : זמרו ליהוה
 חסידיו והודו לזכר קדשו : כי רגע באפו חיים ברצונו
 בערב ילץ בכי ולבקר רנה : ואני אמרתי בשלוי כל אמוט
 דעולם : יהוה ברצונה העמדתה להררי עז הסתרת פניך
 הייתי נבהל : אליך יהוה אקרא ואל אדני אתחנן : מת
 בצע בדמי ברדתי אל שחת היורה עפר היגיד אמתך :
 שמע יהוה וחנוני יהוה היה עזר לי : הפכת מספדי למחול
 לי פתחת שקי ותאזרני שמיחה : למען יזמרה כבוד ולא
 ידם יהוה אלהי לעולם אודה :

לדוד ברכי נפשי את יהוה וכל קרבי את שם קדשו :
 ברכי נפשי את יהוה ואל תשכחי כל גמוליו :
 הסלח לכל עונכי הרפא לכל תחלואיכי : הגואל משחת
 חייכי המעטרכי חסד ורחמים : המשביע בטוב עדיך
 תתחדש בגשר נעורכי : עשה צדקות יהוה ומשפטים
 לכל עשוקים : יודיע דרכיו למישה לבני ישראל עלילותיו :
 רחוט וחנון יהוה ארך אפים ורב חסד : לא לנצח יריב
 ולא לעולם ישור : לא כחטאינו עשה לנו ודא בעונותינו
 גמל עלינו : כי כגבה שמים על הארץ גבר חסדו על
 יריאיו : ברחק מורח ממערב הרחיק ממנו את פשעינו :

עֲמַדַת לְעַד מִשְׁפָּטִי יְהוָה אֲמַת צְדָקוֹ יַחֲדוּ : הִנְחַמְדִּים
 מִזֶּהב וּמִפָּז רַב וּמִתּוֹקִים מִדְּבַשׁ וּנְפֶת צוּפִים : גַּם עֲבָדָה
 נִזְהָר בָּהֶם בְּשֹׁמֶרם עֵקֶב רַב : שְׁנִיאוֹת מִי יִבִּין מִנִּסְתָּרוֹת
 גִּקְנִי : גַּם מִזִּידִים חֲשֹׁף עֲבָדָה אֵל יִמְשְׁלוּ בִי אִזּוֹ אֵיתָם
 וְנִקְתִּי מִפֶּשַׁע רַב : יִהְיוּ לְרֹצוֹן אֲמָרֵי פִי וְהַגִּיוֹן לְבִי לִפְנֵיךָ
 יְהוָה צוּרִי וּגְאֹלִי :

בחול המועד במקום השמים מספרים נוספים לומר מזמור זה

לְמַנְצֶחַ בְּגִינֹת מִזְמֹר שִׁיר : אֱלֹהִים יַחֲנֵנוּ וַיְבָרְכֵנוּ יְאֵר פָּנָיו
 אֲהֵנוּ סֶדֶה : לְדַעַת בְּאֶרֶץ דְּרָכָךָ בְּכֹל גּוֹיִם יִשְׁעֶתְךָ :
 יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלֶם : יִשְׁמְחוּ וַיִּרְנְנוּ לְאֻמִּים בִּי
 תִּשְׁפֹּט עַמִּים מִיִּשְׂרָאֵל וּלְאֻמִּים בְּאֶרֶץ תַּנְחֵם סֶדֶה : יוֹדוּךָ עַמִּים
 אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלֶם : אֶרֶץ נִתְּנָה יְבוּלָהּ יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים
 אֱלֹהֵינוּ : יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים וַיִּירָאוּ אוֹתוֹ כֹּל אֶפְסֵי אֶרֶץ :

ובחול הומרים ברוך טאמר

רְנְנוּ צְדִיקִים בִּיהוָה לְיִשְׂרָאֵל נְאוּה תְהִלָּה : הוֹדוּ
 לַיהוָה בְּכִנּוֹר בְּנִבֵּל עֲשׂוֹר זַמְרוּ לוֹ : שִׁירוּ לוֹ
 שִׁיר חֹדֶשׁ הַטִּיבוּ נֶגֶן בְּתִרְעָה : כִּי יִשָּׁר דְּבַר יְהוָה וְכֹל
 מַעֲשָׂהוּ בְּאֱמוּנָה : אֲהַב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט חֶסֶד יְהוָה מְלָאָה
 הָאָרֶץ : בְּדַבַּר יְהוָה שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כֹּל צָבָאִם :
 בְּגַם בְּנֹד מִי הֵימָּן נָתַן בְּאוֹצְרוֹת תְּהוֹמוֹת : יִירָאוּ מִיהוָה
 כָּל הָאָרֶץ מִמֶּנּוּ יִגּוּרוּ כֹּל יֹשְׁבֵי תֵבֶר : כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי
 הוּא צִוָּה וַיַּעֲמַד : יְהוָה הַפִּיר עֲצַת גּוֹיִם הֵנִיא מַחֲשָׁבוֹת
 עַמִּים : עֲצַת יְהוָה לַעֲוֹלָם תַּעֲמַד מַחֲשָׁבוֹת לְבוֹ לְדֹר וָדֹר :
 אֲשֶׁרִי הַגּוֹי אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהָיו הָעַם בָּחַר לְנַחֲלָה לוֹ :
 מִשְׁמַיִם תְּבִיט יְהוָה רָאָה אֶת כָּל בְּנֵי הָאָדָם : מִמִּכּוֹן
 שִׁבְתּוֹ הַשְׁגִּיחַ אֶל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ : הַיּוֹצֵר יֶחֱד לִבָּם
 הַמְבִּין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם : אֵין הַמֶּלֶךְ נוֹשֵׁעַ בְּרַב־חַיִּל
 גְּבוּר לֹא יַנְצֵל בְּרַב־כֹּחַ : שֶׁקֶר הַסּוֹס לַתִּשְׁוָעָה וּבְרַב

שחרית לשלש רגלים

חילו לא ימלט : הנה עין יהוה אל יראיו למיחדים
 לחסדו : להציר ממות נפשם ולחיותם ברעב : נפשנו
 חבתה ליהוה עזרנו ומגננו הוא : כי בו ישמח לבנו כי
 בשם קדשו בטחנו : יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך :
 לדוד בשנותו את טעמו לפני אבי מלך ויגרשהו וילך :
 אברכה את יהוה בכל עת תמיד תהלתו בפי :

ביהוה תהתהלך נפשי ישמעו עניים וישמחו : גדלו ליהוה
 אתי וגרוממה שמו יחדו : דרשתי את יהוה וענני ומכל
 מגורותי הצילני : הביטו אליו וגהרו ופניהם אל יחפרו :
 זה עני קרא ויהוה שמעו ומכל צרותיו הושיעו : חנה מלאך
 יהוה סביב ליראיו ויחלצם : טעמו וראו כי טוב יהוה
 אשרי הגבר יחסה בו : יראו את יהוה קדשו כי אין מחסור
 ליראיו : בפירים רשו ורעבו ודרשי יהוה לא יחסרו כל
 טוב : לכו בנים שמעו לי יראת יהוה אלמרכם : מי האיש
 החפץ חיים אהב ימים לראות טוב : נצור לשונה מרע
 ושפתיה מדבר מרמה : סוד מרע ועשה טוב בקש שלום
 וירדפהו : עיני יהוה אל צדיקים ואוזניו אל שועתם : פני
 יהוה בעשי רע להכרית מארץ זכרם : צעקו ויהוה שמע
 ומכל צרותם הצילם : קרוב יהוה לנשברי לב ואת
 דכאי רוח יושיע : רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו
 יהוה : שמר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה :
 תמותת רשע רעה ושנאי צדיק יאשמו : פדה יהוה
 נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו :

תפלה למישה איש האלהים אדני מען אתה היית
 לנו בדר ודר : בטרם הרים ילדו ותחולל
 ארץ ותבל ומעולם עד עולם אתה אל : תשב אנוש עד
 דכא ותאמר שובו בני אדם : כי אלה שנים בעניך כיום
 אתמול

שחרית לשלש רגלים קצא

אֶתְמוּל כִּי יַעֲבֹר וְאֶשְׁמֹרָה בְּלִילָהּ : יִרְמָתָם שָׁנָה יִהְיוּ
בִּבְקָר כַּחֲצִיר יִחְלַף : בִּבְקָר יִצְיִן וְיִחְלַף לְעֶרְבֹא יִמּוּלֵל
יִיבֵשׁ : כִּי כָלִינוּ בְּאַפָּךְ וּבַחֲמָתְךָ נִבְהַדְנוּ : שְׁתֵּה עֲוֹנוֹתֵינוּ
לְנִגְדְךָ עֲלַמְנוּ לְמֵאוֹר פְּנֶיךָ : כִּי כָל יָמֵינוּ פָּנוּ בְּעִבְרָתְךָ
כָּלִינוּ שְׁנֵינוּ כִּמוֹ הֶגְהָה : יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם
בְּגִבּוֹרוֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרַחֲבָם עֹמֵל וְאִן כִּי גִזְחִישׁ וְנִעְפָּה :
מִי יוֹדֵעַ עוֹ אַפָּךְ וּכִירָאֲתָךְ עִבְרָתְךָ : לְמִנּוֹת יָמֵינוּ כִּן
הַיּוֹדֵעַ וְנִבְיֵא לְבַב חֲכָמָה : שׁוּבָה יְהוָה עַד מָתִי וְהִנֵּהם עַל
עִבְרֶיךָ : שִׁבְעֵנוּ בִּבְקָר חֲסִידְךָ וְנִרְנְנָה וְנִשְׁמָחָה בְּכָל
יָמֵינוּ : שִׁמְחָנוּ כִּימוֹת עֲנִיתָנוּ שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה : יִרְאֶה
אֵל עִבְרֶיךָ פִּעְלֶךָ וְהִדְרֶךָ עַל בְּנֵיהֶם : וִיְהִי נָעַם אֲדָנִי
אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה
יָדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ :

יִשָּׁב בְּסֶתֶר עֲרִיזִין בְּצֵל שְׂדֵי יִתְלוֹנֵן : אִמֵּר לִיהוָה מַחְסִי
וּמִצּוֹדֹתַי אֱלֹהֵי אֲבֹטָח בּוֹ : כִּי הוּא יִצִּילֶךָ מִפֶּחַ
יְקִישׁ מִדְּבַר הַוּוֹת : בְּאַכְרָתוֹ יִסֹּךְ לָךְ וְתַחַת כְּנָפָיו תִּחְסֶה
צָנָה וְסִחְרָה אָמְתוֹ : לֹא תִירָא מִפֶּחַד לִילָה מַחֲץ יַעֲוֹף
יוֹמָם : מִדְּבַר בְּאַפֵּךְ יִחְלַף מִקָּטָב יִשׁוּד צָהָרִים : יִפֹּל
מִצִּדְךָ אֵלֶיךָ וּרְבֵבָה מִיָּמִינְךָ אֵלֶיךָ לֹא יָגֵשׁ : רֶק בְּעִינֶיךָ
תִּבְיֵט וּשְׁלֵמַת רִשְׁעִים תִּרְאֶה : כִּי אַתָּה יְהוָה מַחְסִי עֲלִיזִין
שְׁמַת מְעֻנָּה : לֹא תֵאָנָה אֵלֶיךָ רָעָה וְיִגַּע לֹא יִקְרַב
בְּאַהֲלֶךָ : כִּי מִלֵּאכָיו יִצְוֶה לָךְ לִשְׁמֹרָה בְּכָל דְּרָכֶיךָ : עַל
כַּפֵּים יִשְׁאוּנָה פֶן תִּגּוֹף בְּאַבְנֵי רִגְלֶךָ : עַל שֶׁחַל וּפִתָּן תִּדְרֹךְ
תִּרְמַס כִּפִּיר וְתַנִּין : כִּי בִי חֵשֶׁק וְאַפְלִטָהוּ אֲשַׁנְּבֵהוּ כִּי
יֵדַע שְׁמִי : יִקְרָאֵנִי וְאֶעֱנֶהוּ עִמּוֹ אֲנֹכִי בְּצָרָה אֲחַלְצָהוּ
וְאֶכְבְּדֵהוּ : אֲרָךְ יָמִים אֲשַׁבֵּיעֵהוּ וְאִרְאֶהוּ בִישׁוּעָתִי :

כֵּן חוֹמְרִים הַמְזוּמָר הַסִּיד לְאוֹתוֹ הַנֵּל וְתַמְנָחָם קוֹדֵם עֲרִיבִית

מְזוּמָר

שחרית לשלש רגלים

מזמור שירו ליהוה שיר חדש כי נפלאות עשה
הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו : הודיע יהוה
ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו : זכר חסדו ואמונתו
לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו :
הריעו ליהוה כל הארץ פצחו ורגנו וזמרו : זמרו ליהוה
בכנור בכנור וקול זמרה : בחצצרות וקול שופר הריעו
לפני המלך יהוה : ירעם הים ומלאו תבל וישבי בה :
נהרות ימחאו כף יחד הרים ירגנו : לפני יהוה כי בא
לשפט הארץ ישפט תבל בצדק ועמים במישרים :
שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי :
עזרי מעם יהוה עשה שמים וארץ : אל יתן למוט
רגליך אל ינום שמרך : הנה לא ינום ולא יישן שומר
ישראל : יהוה שמרך יהוה צלך עד יד ימינה : יומם השמש
לא יפכה וירח בלילה : יהוה ישמרך מכל רע ישמר את
נפישך : יהוה ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם :
שיר המעלות לדוד שמהתי באמרים לי בית יהוה נלך :
עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלם : ירושלם
הבנויה בעיר שחברה לה יחדו : ששם עלו שבטים שבטי
יה עדות לישראל להודות לשם יהוה : כי שמה ישבו
בסאות למישפט בסאות לבית דוד : שאלו שלום ירושלם
ישליו אוהביך : יהי שלום בחילך שלום בארמנותיך : למען
אחי ורעי אדברה נא שלום בך : למען בית יהוה אלהינו
אבקשה טוב לך :

שיר המעלות אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים :
הנה בעיני עבדים אל יד אדוניהם בעיני שפחה
אל יד גברתה בן עינינו אל יהוה אלהינו עד שיתנונו :
תנונו יהוה תנונו כי רב שבענו בו : רבת שבעה לה
נפשו

שחרית לשלש רגלים קצב

נפישנו הלעג השאננים הבו לגאונים :

ישייר המעלות לדוד לולי יהוה שהיה לנו יאמר נא

ישראל : לולי יהוה שהיה לנו בקום עלינו אדם :

אזי חיים בלעונו בחרות אפס בנו : אזי המים שטפנו

נחלה עבר על נפישנו : אזי עבר על נפישנו המים

הזרונים : ברוך יהוה שלא נתננו טרף לשניהם : נפישנו

בצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשבר ואנחנו נמלטנו

עזרנו בשם יהוה עשה שמים וארץ :

הללויה הללו את שם יהוה הללו עבדי יהוה :

שעמדים בבית יהוה בחצרות בית אלהינו :

הללויה כי טוב יהוה זמרו לשמו כי נעים : כי יעקב בחר

לו יה ישראל לסגלתו : כי אני ידעתי כי גדול יהוה ואדגנו

מכל אלהים : כל אשר חפץ עשה בשמים ובארץ בימים

וכל תהמות : מעלה נשיאים מקצה הארץ ברקים למטר

עשה מוצא רוח מאוצרותיו : שהכה בכורי מצרים מאדם

עד בהמה : שלח אתות ומפתים בתוככי מצרים בפרעה

ובכל עבדיו : שהכה גוים רבים והרג מלכים עצומים :

לסיחון מלך האמרי ולעג מלך הבשן וכל ממלכות

בנען : ונתן ארצם נחלה נחלה לישראל עמו : יהוה

שמוך לעולם יהוה זכרך לדר ודר : כי ידן יהוה עמו

ועל עבדיו יתנחם : עצבי הגוים כסף הזהב מעשה ידי

אדם : פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו :

אזנים להם ולא יאזינו אף אין יש רוח בפיהם : כמוהם

יהיו עשיהם כל אשר בטח בהם : בית ישראל ברכו

את יהוה בית אהרן ברכו את יהוה : בית הלוי ברכו

את יהוה יראי יהוה ברכו את יהוה : ברוך יהוה

מציון שכן ירושלם הללויה :

הלל

שחרית לשדש רגלים

ההלל הנדול שאומרים מלאכי הסדרת אשר הובא בס' הדוקח • וחלילה
מלהזכיר שם שום מלאך דק במחשבה :

אדיריאל	הודו ליהוה כי טוב	בי לעולם חסדו :
ברביאל	הודו לאלהי האלהים	כל"ח :
גאוראל	הודו לאדני האדנים	כל"ח :
דרובאל	לעשה נפלאות גדלות לברו	כל"ח :
סוראל	לעשה השמים בתבונה	כל"ח :
וטוראל	לרוקע הארץ על המים	כל"ח :
זוכריאל	לעשה אורים גדלים	כל"ח :
חניאל	את השמש לממשלת ביום	כל"ח :
טהריאל	את הירח וכוכבים לממשלות בלילה	כל"ח :
ידידאל	למכה מצרים בכבוריהם (יור דע"ב)	כל"ח :
כרובאל	ויצא ישראל מתוכם	כל"ח :
לסטיאל	ביר חזקה ובזרוע גטויה	כל"ח :
מלכאל	רגור ים סוף לגזרים	כל"ח :
נונאל	והעביר ישראל בתוכו	כל"ח :
נוראל	ונער פרעה וחילו בים סוף (הי דע"ב)	כל"ח :
סרפניאל	למוליך עמו במדבר	כל"ח :
סמביאל	למכה מלכים גדלים	כל"ח :
עסאל	ויהרג מלכים אדירים	כל"ח :
פקריאל	לסיחון מלך האמרי	כל"ח :
קדוראל	ולעוג מלך הבשן	כל"ח :
קדוסיאל	ונתן ארצם לנחלה (ויז דע"ב)	כל"ח :
רומיאל	נחלה לישראל עברו	כל"ח :
שמאל	שבישבלנו זכר לנו	כל"ח :
שמביאל	ויפרקנו מצרינו	כל"ח :
תמביאל	נתן לחם לכל בשר	כל"ח :
תמחנאל	הודו לאל השמים (הי דע"ב)	כל"ח :

וטוב לומר גם כן הסבה הנחמד הזה :

ה ארצות והעמים	לחי עולמים	ה בינה והכרבה	לחי עולמים
ה גאון והגדולה	לחי עולמים	ה דעה והדבור	לחי עולמים
ה סוד וסדר	לחי עולמים	ה ועד והתיקות	לחי עולמים
ה יור והיושר	לחי עולמים	ה חיל והחוסן	לחי עולמים
ה טבס והטוהר	לחי עולמים	ה יחוד והיראה	לחי עולמים
ה כתר והכבוד	לחי עולמים	ה לקח והלבוש	לחי עולמים
ה מלוכה והממשלה	לחי עולמים	ה נוי והנחל	לחי עולמים
ה סנוי והסנב	לחי עולמים	ה עז והעזרה	לחי עולמים
ה פאר והפדות	לחי עולמים	ה צני והצדק	לחי עולמים
ה קריאה והקדושה	לחי עולמים	ה רחמים והרחמנה	לחי עולמים
ה סיר והסבה	לחי עולמים	ה תהלה והתפארת	לחי עולמים

יש לאחזו ב' ציונות שלפניו בידו הימנית ובהסוף ינסקס : ויש לחזרים ברוך
שומר על דרך הקבלה שהוא מפ"ו תיבות . ועומד ואומר כחוננה :

ברוך שומר ויהיה העולם	ברוך שומר ויהיה העולם
העולם	העולם
אומר ועושה	ברוך נזיר ומקנים
ומקנים	ברוך עושה בראשית
ברך ראשית	ברוך מרחם על הארץ
הארץ	ברוך מרחם על
הבריות	ברוך מרחם על
טוב ליריאו	ברוך מרחם על
אפלה ומביא אורה	ברוך מעביר
אל חי לעד	ברוך מעביר
ברוך שאין לפניו עולה ולא	ברוך מעביר
שכחה ולא משוא פנים	ברוך מעביר
ולא מקח שחד	ברוך מעביר
בכל דרכיו	ברוך מעביר
מעשיו	ברוך מעביר
ברוך שנתן לעמו ישראל את	ברוך מעביר
יום למנוח השבת הנה ואת	ברוך מעביר
יום	ברוך מעביר

שחרית לשלש רגלים

לסוכות חג הסוכות לשמיני עשרת שמיני חג עצרת
 הַזֶּה • אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה • בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ
 שְׁמוֹ וּבָרוּךְ זִכְרוֹ לְעוֹלָמִי עַד • בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ אֵב הַרְחָמָן מְהֻלָּל
 בְּכִי עַמּוֹ מְשֻׁבָּח וּמְפוֹאָר בְּלִשׁוֹן כָּל חֲסִידָיו וְעַבְדָּיו •
 וּבְשִׁירֵי דוֹד עַבְדְּךָ נְהַלֵּךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בִּשְׂבָחוֹת וּבְזִמְרוֹת
 נְהוֹדֶךָ נְגַדְךָ נִשְׁבַּחְךָ נִפְאָרְךָ נְרוֹמְמְךָ וְנִמְלִיכְךָ וְנִקְדִּישְׁךָ
 וְנַעֲרִיצְךָ וְנִזְכִּיר שִׁמְךָ מַלְכֵנוּ אֱלֹהֵינוּ יְחִיד חַי הָעוֹלָמִים
 מְשֻׁבָּח וּמְפוֹאָר שְׁמוֹ עַד־יְעַד בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מֶלֶךְ מְהֻלָּל
 בַּתְּשֻׁבָּחוֹת :

בסוף יום טוב כחול מתחילין מטוב להודות

מזמור שיר ליום השבת : טוב להודות ליהוה ודומר לשמך
 עליון : להגיד בפקר חסדך ואמונתך בלילות : עלי
 עשור ועלי גבל עלי הנזון בכבוד : כי שמחתני יהוה בפעליך
 במעשי ידך ארגן : מה גדלו מעשיך יהוה מאד עמקו מחשבתיד :
 איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת : בפרח רשעים כמו
 עשב ויציצו כל פעלי און להשמידם עדי עד : ואתה מרום לעולם
 יהוה : כי הגה אויביך יהוה כי הגה אויביך יאבדו ותפרדו כל
 פעלי און : ותתם בראם קרני בלתי בשמן רענן : ותבט עיני
 בשורי בקמים עלי מרעים תשמענה אוני : צדיק בתמר יפרח
 כארו בלבנון ישנה : שתולים בבית יהוה בחרצות אלהינו יפריחו :
 עוד ינובון בשיבה רשנים ורעננים יהיו : להגיד כי ישר יהוה
 צורי ודא עולתה בו :

יהוה מלך גאות לבש : לבש יהוה עז התאזר אף תבון תבל
 כל תמוט : נכון בסאך מאז מעולם אתה : נשאו נהרות
 יהוה נשאו נהרות קולם ישאו נהרות דכים : מקלות מים רבים
 אדירים משברי ים אדיר בפרום יהוה : עלתיך נאמנו מאד
 לביתך נאות מדש יהוה לארך ימים :

מזמור לתורה הריעו ליהוה כל הארץ: עבדו את יהוה בשמחה
באו לפניו ברננה: רעו כי יהוה הוא אלהים הוא עשנו
ורו אנחנו עמו וצאן מרעיתו: באו שעריו בתורה חצרותיו
בתהלה הורו לו ברכו שמו: כי טוב יהוה לעולם חסדו ועד דר
ודר אמונתו:

יהי כבוד יהוה לעולם ישמח יהוה במעשיו: יהי שם
יהוה מברך מעתה ועד עולם: ממזרח שמש עד
מבוא מהלל שם יהוה: רם על כל גוים יהוה על השמים
כבודו: יהוה שמך לעולם יהוה זכרך לדר ודר: יהוה
בשמים הכין פסאו ומלכותו בכל משלה: ישמחו השמים
ותגל הארץ ויאמרו בגוים יהוה מלך: יהוה מלך יהוה
מלך יהוה ימרוך לעולם ועד: יהוה מלך עולם ועד אברו
גוים מארצו: יהוה הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים:
רבות מחשבות בלב איש ועצת יהוה היא תקום: עצת יי
לעולם תעמד מחשבות לבו לדר ודר: כי הוא אמר ויהי
הוא צוה ויעמד: כי בחר יי בציון אוה למושב לו: כי יעקב
בחר לו יהוה ישראל לסגלתו: כי לא יטוש יהוה עמו ונהלתו
לא יעזוב: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב
אפו ולא יעיר כד חמתו: יהוה הושיעה המלך יענגנו
ביום קראנו:

אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה: אשרי העם שבכה
לו אשרי העם שיהוה מלכות אלהיו:

תהלה לדר ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך
לעולם ועד: בכל יום אברכה ואהלה שמך
לעולם ועד: גדול יהוה כמו ומהלל מאד ולגדלתו אין
חקר: דור לדור יעבה מעשיך וגבורתיך יגידו: הדר כבוד
הודך ודברי נפלאותיך אשיחה: ועוזי נוראותיך יאמרו
וגדלתך

שחרית לשלש רגלים

וּגְדַלְתָּהּ אֶסְפְּרָנָה : אָכֵר רַב טוֹבָהּ יִבְיְעוּ וְצִדְקָתָהּ יִרְנְנוּ :
חֲנֹן וְרַחוּם יִהְיֶה חֲכָמָה אֶרֶךְ אַפִּים וּגְדֹלַת חֵסֶד : טוֹב יִהְיֶה
מִיֵּס לְכָל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו : יוֹדוּךָ יִהְיֶה חֵסֶד כָּל מַעֲשִׂיהָ
וְחִסְדֶּיהָ יִבְרַכּוּכָהּ : כְּבוֹד מַלְכוּתָהּ יִאֲמְרוּ וּגְבוּרָתָהּ יִדְבְּרוּ :
לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתָהּ וּכְבוֹד הַדָּר מַלְכוּתָהּ : מַלְכוּתָהּ
מַלְכוּת כָּל עַלְמִים וּמַמְשֻׁלָּתָהּ בְּכָל דּוֹר וָדָר : טוֹמֵךְ יִהְיֶה
לְכָל הַנִּפְלָאִים וְזוֹקֵק לְכָל הַבְּפוּפִים : עֵינֵי כָל אֱלֹהִים
אֲשַׁכְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכֻלָּם בַּעֲתוֹ : פֹּתַח אֶת יְדֶיךָ
וַיִּכֵּן מֵאֵל כַּפְסוֹק וְהָ כִי כִי עִקָּר טַפְסָה רַחֵם נִימְטִי : אֲהַרְוֶנָּה
סֵם חֲתָךְ (וּמִיִּשְׁבִּיעַ לְכָל חֵי רְצוֹן : צִדִּיק יִהְיֶה יִסוֹר בְּכָל
דְּרָכָיו וְחִסִּיד בְּכָל מַעֲשָׂיו : קָרוֹב יִהְיוּ וְהוֹוֶהוּ יִסוֹר לְכָל קִרְאוֹ
לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא חֵן בְּאַמֶּת : רַצוֹן יִרְאוּ יַעֲשֶׂה וְאֶת שׁוֹעֲתָם
יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם : שְׁמוֹר יִהְיֶה נֶחֱם אֶת כָּל אֲחָבָיו וְאֶת כָּל
הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד : תִּהְיֶה לֵת יִהְיֶה סוֹר יִדְבֹּר פִּי וַיִּבְרַךְ כָּל בִּישָׁר
שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד : וְאַנְחֵנוּ נִבְרַךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם
הַלְלוּיָהּ :

הַלְלוּיָהּ הַלְלִי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה : אֲהַלְלֶה יְהוָה בְּחַיִּי
אֲזַמְּרָה לֵאלֹהֵי בְעוֹרִי : אֵל תִּבְטָחוּ בַּנְּדִיבִים
בְּכָל אָדָם שָׂאִין לוֹ תְּשׁוּעָה : תִּצַּא רוּחוֹ יֵשֶׁב לְאַדְמָתוֹ
בְּיוֹם הַהוּא אֲבִירוֹ עֲשֶׂה נִתְּנוֹ : אֲשֶׁרִי שְׂאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ
שָׁבְרוֹ עַל יְהוָה אֲדַהֲדוּ : עֲשֶׂה שְׁמִים וְאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת
כָּל אֲשֶׁר בָּם תִּשְׁמַר אֶמֶת לְעוֹלָם : עֲשֶׂה מִשְׁפָּט לְעֹשׂוֹקִים
נָתַן לָהֶם לְרַעֲבִים יְהוָה מִתִּיר אֲסוּרִים : יְהוָה פָּקַח עֵינָיו
יְהוָה זָקָה בְּפוּפִים יְהוָה אֲהַב צַדִּיקִים : יְהוָה שָׁמַר אֶת
גֵּרִים יָתוֹם וְאֶלְמָנָה יַעֲזֹר וְדָרַךְ רִשְׁעִים יַעֲזוּת : יִמְלֹךְ יְהוָה
לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדָר וָדָר הַלְלוּיָהּ :

קצה

שחרית לשלש רגלים

הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב זִמְרָה אֱלֹהֵינוּ כִּי נָעִים נֶאֱוָה תְּהַלֶּה :

בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם יְהוָה נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנֹס :

הַרֹפֵא לְשִׁבּוּרֵי לֵב וּמַחְבִּיט לַעֲצָבוֹתָם : מוֹנֵה מַסְפֵּר

לְכּוֹכְבִּים לְכֹלֶם שָׁמַיִת יִקְרָא : גִּדּוֹל אֲדוֹנָנוּ וְרַב כַּח

לְתַבּוּנָתוֹ אֵין מַסְפֵּר : מַעֲדֵר עֲגוּיִם יְהוָה מִיִּטְפִּיל רִשְׁעִים

עַדִּי אֶרֶץ : עָנוּ לַיהוָה בְּתִידָה זָמְרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְּכִנּוּר :

הַמְבַסֶּה שָׁמַיִם בַּעֲבִים הַמְבִּין לְאֶרֶץ מִטֵּר הַמַּצְמִיחַ הָרִים

חֲצִיר : נוֹתֵן לְבִהְמָה לַחֲמָה לְבִנֵּי עֵרֶב אִישׁ יִקְרָאוּ : לֹא

בְּגִבוֹרֶת הַסּוֹם יִחְפֹּן לֹא בִשְׂיֻקֵּי הָאִישׁ יִרְצֶה : רוֹצֶה יְהוָה

אֶת יִרְאָיו אֶת הַמִּיֻּחָלִים לַחֲסֹדוֹ : שִׁבְחֵי יְרוּשָׁלַם אֶת יְהוָה

הַלְלֵי אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן : כִּי חֹזֵק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ בְּרוּךְ בְּנוֹךְ

בְּקִרְבֶּךָ : הַשֶּׁם גְּבוּלֶךָ שְׁלוֹם חֵלֶב חֲסִים יִשְׂבִּיעֶךָ : הַיִּשְׁלַח

אֲמָרְתוֹ אֶרֶץ עַד מִהֲרָה יִרוּן דְּבָרוֹ : הַנִּתֵּן שְׁלֹג פֶּצֶזֶר כְּפֹזֶר

כְּאֶפֶר יִפּוֹר : מִיִּשְׁלִיךְ קִרְחוֹ כְּפִיתִים לִפְנֵי קִרְתִּי מִי יַעֲמֹד :

יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּמָּסֶם יֵשֶׁב רוּחוֹ יִזְלוּ מַיִם : מִגִּיד דְּבָרָיו לִיעֲקֹב

חֲקֹו וּמִיִּשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל : לֹא עָשָׂה כֵּן לְכֹל גּוֹי וּמִיִּשְׁפָּטִים

כָּל יַדְעוּם הַלְלוּיָהּ :

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת יְהוָה מִן הַשָּׁמַיִם הַלְלוּהוּ בְּמִרוֹמִים :

הַלְלוּהוּ כָּל כֹּלָאֲכִיו הַלְלוּהוּ כָּל זָבָאוֹ :

הַלְלוּהוּ שְׁמֵשׁ וַיִּרַח הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר : הַלְלוּהוּ שְׁמֵי

הַשָּׁמַיִם וְהַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַד הַשָּׁמַיִם : יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה

כִּי הוּא צוּה וּנְבָרָאוּ : וַיַּעֲמִידֵם לַעֲד לְעוֹלָם הַקִּדְנָתָן וְלֹא

יַעֲבוּר : הַלְלוּ אֶת יְהוָה מִן הָאָרֶץ תַּנְיִינִים וְכָל תְּהוֹמוֹת :

אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֵּג וּקִיטּוֹר רוּחַ סַעֲרָה עֹשֶׂה דְּבָרוֹ : הַהָרִים

וְכָל גְּבָעוֹת עֵץ פְּרִי וְכָל אֲרָזִים : הַתִּיָּה וְכָל בְּהֵמָה רֹמֵשׁ

וְצִפּוֹר כָּנָף : מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל לְאֻמִּים שָׂרִים וְכָל שְׂפָטֵי אֶרֶץ :

בַּחֲוָרִים וְגַם בְּהוֹלוֹת וְקִנִּים עִם נְעָרִים : יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יי

שהרית לשלש רגלים

כִּי נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבָדוֹ הוֹדוּ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם : וְיִרְם קָרֵן לְעַמּוֹ
תִּהְיֶה לְכָל חֲסִידָיו לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קְרֹבּוֹ הַלְלוּיָהּ :

הַלְלוּיָהּ שִׁיר לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ תִּהְיֶה לָנוּ בְּקִדְהָ

חֲסִידִים : יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בַּעֲשׂוֹ בְּנֵי צִיּוֹן

יִגִּילוּ בַּמִּלְכָּם : יִהְלְלוּ שְׁמוֹ בְּמַחֲוֹל בְּתֶף וּכְנֹר יִזְמְרוּ לוֹ :

כִּי רוּצָה יְהוָה בַּעֲמֻ יִפְאֵר עַנּוּיִם בִּישׁוּעָה : יַעֲלוּ חֲסִידִים

בְּכְבוֹד יִרְנְנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם : רוּמְמוֹת אֵר בְּגִרוֹנָם וְחֶרֶב

פִּיפּוֹת בְּיָדָם לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם תּוֹכַחוֹת בְּלֶאֱמִים :

לֹאִסֵּר מַלְכֵיהֶם בְּזֻקִים וּנְכַבְּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בְרוֹל : לַעֲשׂוֹת

בָּהֶם מִשְׁפָּט כְּתוֹב הָדָר הוּא לְכָל חֲסִידָיו הַלְלוּיָהּ :

הַלְלוּיָהּ הִלְלוּ אֱלֹהֵינוּ בְּקִדְשׁ הַלְלוּהוּ בְּרִקְנֵי עֵז : הַלְלוּהוּ

בְּגִבוֹרָתוֹ הַלְלוּהוּ בְּרַב גִּדְלוֹ : הַלְלוּהוּ

בְּחִקְעֵ שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנֶבֶל וּכְנֹר : הַלְלוּהוּ בְּתֶף וּמַחֲוֹל

הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעֹנֵב : הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְרֵי שְׁמַע הַלְלוּהוּ

בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה : כָּל הַנְּשָׁמָה תִּהְלַל יְהוָה הַלְלוּיָהּ : כַּהֲתִי"ה

בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן : בְּרוּךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן שׁוֹכֵן

רוּשְׁתֵּם הַלְלוּיָהּ : בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת לְבָדוֹ : וּבְרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וָיָמֶיךָ

כְּבוֹדוֹ אֵת כָּל הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן : וְעוֹמֵד וְאוֹמֵר בְּכוֹנֵם

וַיְבָרֶךְ דָּוִיד אֵת יְהוָה לְעֵינֵי כָל הַקָּהָל וַיֹּאמֶר דָּוִיד

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲבִינוּ מֵעוֹלָם

וְעַד עוֹלָם : לָךְ יְהוָה הַגְּדֵלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַח

וְהַהוֹד : כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לָךְ יְהוָה הַמַּמְלָכָה

וְהַמְתִּישָׂא לְכָל לְרֹאשׁ : וְהָעוֹשֵׁר וְהַקְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה

מוֹשֵׁל בְּכָל וּבִידָךְ כֹּחַ וּגְבוּרָה וּבִידָךְ לְגִדֵּל וּלְחַקֵּק לְכָל :

וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמַהֲלִים לְשֵׁם תְּפָאֶרְתֶּךָ :

וַיְבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדֶךָ וּמְרוֹמָם עַד כָּל בְּרָכָה וְתִהְיֶה אַתָּה

הוא

שחרית לשלש רגלים קצו

הוא יהוה לבָרַךְ אֶתְּהָ עֲשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם שְׁמִי הַשָּׁמַיִם
 וְכָל צָבָאם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָרִידָה הַיּוֹמִים וְכָל
 אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלָם וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לָךְ
 מִשְׁתַּחֲוִים : אֶתְּהָ הוּא יְהוֹה הָאֱלֹהִים ע"כ אֲשֶׁר בְּחֶרֶת
 בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְשָׁמָּה שָׁמוֹ אֲבָרָהֶם :
 וּמִצָּאתָ אֶת לִבָּבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ וְכָרוֹת עֲמֹ הַבְּרִית לְתֵת
 אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחֲתִי הָאֹמִרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַיְבוֹסִי וְהַנִּרְגָּשִׁי
 לְתֵת לְזֶרְעוֹ וְתִקֵּם אֶת דְּבָרֶיךָ כִּי צִדִּיק אַתָּה : וְתִרָא אֶת
 עֲנִי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְאֶת וַעֲקֵתָם שָׁמַעְתָּ עַל יָם סוּף :
 וְתִתֵּן אֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּפָרְעָה וּבְכָל עַבְדָּיו וּבְכָל עַם אֲרָצוֹ :
 כִּי יִדְעַתָּ כִּי הִזִּידוּ עֲלֵיהֶם וְתַעֲשֶׂה לָּךְ שֵׁם כְּתוּס הַזֶּה : וְהִים
 בְּקַעַת לְפָנֵיהֶם וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיָּבֵשָׁה וְאֶת רַדְפֵיהֶם
 הִשְׁלַכְתָּ בַּמַּצּוֹלוֹת כָּמוֹ אֵבֶן בְּמִים עֲזִים :

וַיֹּשַׁע יְהוֹה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא
 יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל
 אֶת־הַיָּר הַגָּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם
 אֶת־יְהוֹה וַיֹּאמְרוּ בִּיהוֹה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוּ :

אֲנִי יִשְׂרָאֵל מֶשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוֹה
 וַיֹּאמְרוּ לֹא־מֵר אֲשִׁירָה לַיהוֹה כִּי גָאָה גָאָה סוֹם
 וּרְכָבוֹ רָמָה בָּיִם : עֲנִי וּמִרְתָּ יְהוֹה וַיְהִי־לִי

לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהִי וְאַנְוָהוּ אֱלֹהֵי
 אֲבִי וְאַרְמָנָהוּ : יְהוֹה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוֹה

שְׁמוֹ : מִרְכַּבַּת פָּרְעָה וְחִילוֹ יָרָה בָּיִם וּמִבְחָר
 שְׁלֹשִׁיו טָבָעוּ בַיָּם־סוּף : תַּהֲמַת יָבֵס־יָמוֹ יָרְדוּ בַּמַּצּוֹלוֹת

כָּמוֹ־אֵבֶן : יִמְיָנֶךָ יְהוֹה גָּאָדְרִי בְּכַח יִמְיָנֶךָ
 יְהוֹה תִּרְעַץ אוֹיֵב : וּבְרַב גָּאֻנֶךָ תִּתְּרֵם

קָמֶיךָ תִּשְׁלַח תִּרְנָה יֹאכְלֵמוֹ בִּקְשׁ : וְכָרוֹת

אִפִּיךָ

שחרית לשלשרגלים

אֶפֶךָ נַעֲרָמוּ מִיָּם
נִצְבוּ כְּמוֹ-נֶגֶד
נִזְלִים
קָפְאוּ הַהֲמָת בְּלִבָּיהֶם :
אָמַר
אֵיבֹב אֶרְדֹּף אִישׁוֹ
אֶחָדֶךָ שָׁלַל תִּמְלֹאמוּ
נִפְשֵׁי
אֶרֶיק חֲרָבִי תוֹדִישְׁמוּ יָדַי :
נִשְׁפָּת
בְּרוּחָהּ כִּפְּסֵמוּ יָם
צָלְלוּ בְּעוֹפֶרֶת בְּמִים
צִדִּיקִים :
מִי־כַמְכָה בְּאֵלֶם יְהוָה
מִי
כַמְכָה נֶאֱדָר בְּקִדְשׁ
נִזְרָא תַהֲלֹת עֲשֵׂה-
פְּלָא :
נָטִית יְמִינָהּ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ :
נַחֲתִית
בַּחֲסֶדָה עֲסִיוֹ נֶאֱלָת
נִהֲלֹת בְּעוֹה אֱלֹהִים
קִדְשָׁהּ :
שָׁמַע עַמִּים יִרְגָּזוּ
חֵל
אֲחוֹ יִשְׁבִּי פְלִישֶׁת :
אֲחוֹ נִבְהֲלוּ אֱלֹהֵי
אֲרוֹם
אֵילִי מוֹאֵב יֶאֱחֹזְמוּ רַעַר
נִמְנוּ
כָּל יִשְׁבִּי כִנְעָן :
תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָהּ
וּפָחַד
בְּגִדְלָהּ יִרְוַעַה יָדָמוּ כְּאֶבֶן
עַד
יַעֲבֹר עִמָּהּ יְהוָה
עַד-יַעֲבֹר עִם זֶה
קִנְיִת :
תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בַּחֵר נִחֲלֶתָךְ
מִכּוֹן
לִשְׁכַּתָּהּ פָּעֵלֶת יְהוָה
מִקֶּדֶשׁ אֲדָנִי כִנְנִי
יָדֶיהָ :
יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם
וָעַד :

יְהוָה מַלְכוּתֵיהָ קָאִיב־לְעֹלָם וּלְעֹלָמֵי עֲלָמָא :

כִּי בָא סִים פֶּרַעַה בִּרְכָבוֹ וּבִפְרִישָׁיו בֵּינָם וַיֵּשֶׁב יְהוָה
עֲלֵיהֶם אֶת-מִי הֵיכַל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִיבִשָּׁה בְּתוֹךְ הַיָּם :
כִּי לִיהוָה הַמְּלוּכָה וּמוֹשֵׁל בַּגּוֹיִם : וַעֲלוּ מוֹשִׁיעִים
בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הָרַע עֲשׂוֹ וְהִיתָה לִיהוָה
הַמְּלוּכָה : וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ כִּי־הוּא
יְהִיָּה יְהוָה אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד : (וּבִתְוִרָתָהּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
בְּתוֹב לֵאמֹר שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד :

שחרית לשלש רגלים קצו

וישמעו ש"ס לפני התיבה ואומר רעות זה לנשמת ר"ת שלמה

שָׁפַל רוּחַ • שָׁפַל בְּרֶךְ וְקוֹמָה • אֶקְרֹךְ בְּרֶכֶת פֶּחַד וְאִמָּה •
לְפָנֶיךָ אֲנִי נִחְשָׁב בְּעֵינֶי כְּתוֹלַעַת קִטְנָה בְּאֶדְמָה • מְלֹא
עוֹלָם אֲשֶׁר אֵין קֶץ לַגְּדֻלּוֹ • הִכְמַנִּי יִתְלַלֶּךְ וּבִמְתַּ הַדָּרֶךְ לֹא יִכִּילוּ
מִלֵּאבֵי רוּם וְעַל אַחַת אֲנִי כִמָּה וּבִמְתַּ הַטִּיבוֹת וְהַגְדִּילָה חֲסָדִים •
לֶךְ תִּגְדִּיל לְהוֹדוֹת כָּל נִשְׁמָה •

נִשְׁמַת כָּל חַי תִּכְרֹךְ אֶת שְׁמֶךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְרוּחַ
כָּל בָּשָׂר • תִּפְאָרַת וְתִרְוָמָם וְכֶרֶךְ מִלְכָּנוּ תִמְיֹד •
מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אַתָּה אֵל • וּמִבְלַעְדֶּךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ
גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ • פּוֹדֶה וּמַצִּיר • וְעוֹנֶה וּמְרַחֵם • בְּכָל עֵת צָרָה
וְצוּקָה • אֵין לָנוּ מֶלֶךְ עוֹזֵר וּסוֹמֵךְ אֱלֹהֵי אַתָּה •

אֱלֹהֵי הָרַאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים • אֱלֹהֵי כָּד בְּרִיּוֹת אֲדוֹן
כָּל תּוֹלְדוֹת הַמֶּהֱלֵל בְּכָל הַתְּשַׁבְּחוֹת הַמִּנְהַג
עוֹלָמֵנוּ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים וַיְהוֶה עַר לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן
הַמַּעֲזוֹר יִשְׁנִים וְהַמִּקְיֵן נִרְדָּמִים מַחִיהַ מֵתִים וְרוֹפֵא
חוֹלִים • פּוֹקֵחַ עֲוֹרִים • וּזוֹקֵף כְּפוּפִים • הַמְּשִׁיחַ אֱלֹמִים •
וְהַמַּפְעִנֵחַ נַעֲלָמִים • וְלֶךְ לְבָרֶךְ אֲנַחְנוּ מוֹדִים •

וְאֵלֵינוּ פִּינוּ מְלֹא שִׁירָה בָּיִם • וְלִשְׁנוֹנֵנוּ רִנָּה בְּהַמְנוֹן גָּלִיו
וּשְׁפָתוֹתֵינוּ שִׁבַּח בְּמִרְהָבֵי רִקִּיעַ • וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת
בְּשֶׁשֶׁשׁ וּבִכְרַח וַיְדִינוּ פְרוֹשׁוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמַיִם • וּרְגָלֵינוּ קִלּוֹת
בְּאִילּוֹת • אֵין אֲנוּ מִסְפִּיקִין לְהוֹדוֹת לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ •
וּלְבָרֶךְ אֶת שְׁמֶךָ מִלְכָּנוּ • עַל אַחַת מֵאֶלֶף אֶלְפִי אֶלְפִים
וְרוֹב רַבֵּי רַבּוֹת פְּעָמִים • הַטּוֹבוֹת נְסִים וּנְפִלְאוֹת יִשְׁעֶשֶׁת
עֲמָנוּ וְעַם אֲבוֹתֵינוּ מִלִּפְנֵים • מְמַצְרִים גִּלְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
מִבֵּית עֲבָדִים פְּרִיתָנוּ בְּרַעַב וְנָתַנוּ וּבִשְׁבַע כִּלְכַּלְתָּנוּ מִחֶרֶב
הִצַּלְתָּנוּ • וּמִדְּבַר מִלִּטְתָּנוּ • וּמִחֲלָאִים רָעִים וְרַבִּים דִּלִּיתָנוּ
עַד הֵנָּה עֲזָרוֹנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ • עַל כֵּן אֲבָרִישׁ
יִשְׁפֹּלְגָת בָּנוּ וְרוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁנִּפְחַת בְּאַפְנוּ וְלִשְׁוֹן אֲשֶׁר שִׁמַּת

שחרית לשלשרגלים

בְּפִינוּ • הֵן הֵם • יוֹדוּ וַיִּכְרְבוּ • וַיִּשְׁבְּחוּ • וַיִּפְאֲרוּ • וַיִּשְׁוֹרְרוּ •
 אֶת שִׁמְךָ מִלְכֵנוּ תָמִיד • כִּי כָל פֶּה לָךְ יוֹדֶה וְכָל לִשׁוֹן לָךְ
 תִּשְׁבַּח וְכָל עֵין לָךְ תִּצְפֶּה וְכָל בֶּרֶךְ לָךְ תִּכְרַע וְכָל קוֹמָה
 לִפְנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה • וְהַלְבָבוֹת יִירְאוּךָ וְכָל קָרֵב וּבְרִיּוֹת יִזְמְרוּ
 לְשִׁמְךָ • כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר כָּל עֲצָמוֹתַי תִּאֲמַרְנָה יְהוָה מִי
 כָמוֹךָ • מַצִּיר עָנִי מִחֲזֹק מַמְנוּ וְעָנִי וְאַבְיוֹן מִגִּזְלוֹ •

שְׁוֹעַת עָנִיִּים אֶתְּהָ תִשְׁמַע • צַעֲקַת הַדָּל תִּקְשִׁיב
 וְתוֹשִׁיעַ • וְכַתוּב רַגְנוּ צַדִּיקִים בְּיְהוָה לְיִשְׂרָאֵל
 נִאֻה תִּהְיֶה •

בְּפִי	י	שָׁרִים	תֵּת	ר	וּמָם :
וּבִשְׁפָתַי	צ	דִּיקִים	תֵּת	ב	רָךְ :
וּבִלְשׁוֹן	ח	סִידִים	תֵּת	ק	דֵּשׁ :
וּבִקְרֵב	ק	דוֹשִׁים	תֵּת	ה	לָל :

בְּמִקְהֵלוֹת רַבְבוֹת עֲמָךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן חוֹבֵת כָּל
 הַיְצוֹרִים לִפְנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי
 אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת • לְהַלֵּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְרוֹמֵם • לְהַדָּר
 וּלְנִצָּח • עַד כָּל דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת דָּוִד בֶּן יִשִׁי עַבְדְּךָ
 מְשִׁיחָךְ : וּבִכֵּן

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לְעַד מִלְכֵנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ
 בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ כִּי לָךְ נִאֻה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד שִׁיר וְשִׁבְחָה הֵלֵל וּזְמִירָה עוֹז
 וּמִמְשָׁלָה נִצָּח גְּדוּלָה וּגְבוּרָה תִּהְיֶה וְתִפְאָרֶת קְדוּשָׁה
 וּמַלְכוּת • בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ וּמַעֲרוֹם
 וְעַד עוֹלָם אֶתְּהָ אֵל • בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מֶלֶךְ גָּדוֹל וּמְהֻלָּל
 בְּתִשְׁבָּחוֹת • אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲרוֹן הַנִּפְלְאוֹת בּוֹרֵא כָל
 הַנִּשְׁמוֹת רַבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים הַבוֹחֵר בְּשִׁירֵי זְמִירָה מֶלֶךְ חַי
 הָעוֹלָמִים אָמֵן :

שחרית לשליש רגלים קצח

יש נוהגים לומר דעות זה לקדים של יוצר נאה ומפואר

קול מהלך יגדל • היום ושיר חדש פי יענה • תמיד ויתגדל •
שמה ויתקדש במתנה • כלו לך דורשי לבי וגם עיני •
ולתבדך • כל תאות נפשי • ואתנה פני לדבדך ולהר מרום
קדשי • חורב וגם סיני • ולעידך ציון יפה מגדל • שדה אשר
נחרש בו מענה • די גרדך כל איש מספרו ילאה • כי רב מאד
גם עיר וגם קדיש • אם על כרוב יראה • ויעמוד להביט דמות
תרשיש • יובל ולא יראה • בלתי כבוד נגהך אבל יחדל • מבא
בתוך מקדש • ובאש סנה :

יתגדל ויתקדש שמייה רבא • בעלמא די ברך ברעותיה וימליך
מלכותיה ויצמח פרקניה • ויקרב משיחיה בתיכון וביומיכון
ובחיי דכל בית ישראל בענגלא ובזמן קריב ואמרו אמן יהא שמייה
רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא יתברך • וישתבח • ויתפאר
ויתרום • ויתנשא • ויתהדר • ויתעלה • ויתהלל • שמייה דקודשא
ברוך הוא לעילא מן כל ברבכא • שידתא • תשבחתא • ונחמתא
דאמירן בעלמא ואמרו אמן :

ואומר הסון ברכו את יהוה המבורך : ומומרים הקהל נלחם

שתבח ויתפאר שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא ראשון והוא
אחרון ומבלעדיו אין אלהים • יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם ומרום
על כל ברכה ותהלה :

ועומן נקול רס ברוך יהוה המבורך לעולם ועד :

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא
חשך עשה שלום ובורא את הכל הכל יודוך והכל
ישבחוך והכל יאמרו אין קדוש כיהוה : הכל ירוממוך סלה
יוצר הכל הלא הפותח בכל יום דלתות שער מזורח ובוקע
חלוני רקיע מוציא חמה ממקומה ולבנה ממכון שבתה •
ומאיר לעולם כלו • וליושביו שברא במדת רחמים •
המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים • וטובו מחדש בכל
יום תמיד מעשה בראשית • מיה רבו מעשיך יהוה כלם

בחכמה

שחרית לשלש רגלים

בַּחֲכָמָה עָשִׂיתָ מְלָאכָה הָאָרֶץ קִנְיִינֶיהָ • הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם
 לָבְדוּ מֵאֵן הַמִּשְׁבַּח • וְהַמְפּוֹאָר • וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִיָּמוֹת עוֹלָם •
 אֱלֹהֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיהָ הַרְבִּים רַחֵם עָלֵינוּ אֲדוֹן עֲנֵנו צוּר
 מִשְׁנֻבְּנוּ מִן יִשְׁעֵנו מִשְׁגֹּב בְּעַדְנוּ • אֵין עָרוּךְ לָךְ וְאֵין זולָתְךָ
 אֶפֶס בְּלִתְךָ וּמִי דוֹמָה לָךְ אֵין עָרוּךְ לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעוֹלָם
 הַזֶּה • וְאֵין זולָתְךָ מִלְּכֵנוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא • אֶפֶס בְּלִתְךָ
 גִּאלֵנוּ לְיָמוֹת הַמָּשִׁיחַ וּמִי דוֹמָה לָךְ מוֹשִׁיעֵנו לְתַחֲיִית
 הַמָּתִים :

אֵל אֲדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים • בָּרוּךְ וּמְבוֹרָךְ בְּפִי כָל
 הַנְּשָׁמָה : גִּדְּרוּ וְטוּבוֹ מְלֵא עוֹלָם • דַּעַת וְתְבוּנָה
 סוֹבְבִים אוֹתוֹ הַמִּתְנַשֵּׂא עַל חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ • וְנִהְדָּר בְּכְבוֹד
 עַל הַמְרַבֵּה : זְכוֹת וּמִישׁוֹר לִפְנֵי כְסָאוֹ • חֶסֶד וְרַחֲמִים
 מְלֵא כְבוֹדוֹ : טוֹבִים מְאֹדוֹת שֶׁבְּרָאָם אֱלֹהֵינוּ יִצְרֵם בְּדַעַת
 בְּבִינָה וּבְהַשְׁכֵּל : כַּחַ וּגְבוּרָה נָתַן בָּהֶם • לְהִיּוֹת מוֹשְׁלִים
 בְּקֶרֶב תֵּבֵל : מְלָאִים זִיּוֹ וּמְפִיקִים נוֹגֶה • גָּאֵה זִיּוֹם בְּכָל
 הָעוֹלָם : שְׂמֵחִים בְּצֵאתָם שְׂשִׁים בְּבוֹאָם • עוֹשִׂים בְּאֵימָה
 רִצּוֹן קוֹנֵם : פֶּאֶר וְכְבוֹד נֹתְנִים לְשִׁמוֹ • צִהֲלָה וְרָנָה לְזִכֹּר
 מַלְכוּתוֹ : קָרָא לְשִׁמְשׁ וַיִּזְרַח אוֹר • רָאָה וְהִתְקִין צוּרַת
 הַלְבָּנָה : שָׁבַח יִתְּנוּ לוֹ כָּל צָבָא מְרוֹם • תַּפְאֶרֶת וּגְדוּלָה
 שְׂרָפִים וְאוֹפָנִים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ : כִּסֵּאת מוֹסִיפִים

לֵאל אֲשֶׁר שָׁבַת מִכָּל הַמַּעֲשִׂים • וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נִתְעַלָּה וַיֵּשֶׁב
 עַל כִּסֵּא כְבוֹדוֹ • תַּפְאֶרֶת עֲטָה לְיוֹם הַמְּנוּחָה עֲנֵנָּה קָרָא
 לְיוֹם הַשְּׁבִיט • זֶה שִׁיר שֶׁבַח שֶׁל יוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבוּ שְׁבַת מִכָּל
 מְלָאכָתוֹ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשְׁכַּח וְאוֹמֵר מְזִמּוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשְּׁבִיט :
 דְּפִיכָךְ יִפְאָרוּ לֵאל כָּל יִצְוֵיו שֶׁבַח וַיִּקָּר וּגְדוּלָה וְכְבוֹד • יִתְּנוּ
 לְמֶלֶךְ יוֹצֵר כָּל הַמִּנְחִיל מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם שְׁבַת קֹדֶשׁ ע"כ
שִׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִתְקַדֵּשׁ • וְזִכְרֶךָ יִתְפָּאֵר מִלְּכֵנוּ
 בְּשָׂמִים מְמַעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת • עַל כָּל שְׁבַח

שחרית לשלש רגלים קצת

מַעֲשֵׂה יְדִידָה וְעַל מְאֹרֵי אוֹר שִׁיִּצְרֶת הַמָּה יִפְאָרוּךְ סְלָה :
 תַּתְּכַרֵּךְ לְנִצָּח צוּרֵנוּ מִלִּפְנֵי וּגְאֻלָּנוּ בּוֹרָא קְדוּשִׁים יִשְׁתַּבַּח
 שְׁמֶךָ לְעַד מִלִּפְנֵי יוֹצֵר מִשְׁרָתִים וְאִשֵּׁר מִשְׁרָתָיו • כָּדָם
 עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם • וּמִשְׁמִיעִים בִּירָאָה יַחַד בְּקוֹל רַבְרִי
 אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם • כָּלָם אֱהוּבִים • כָּלָם בְּרוּרִים •
 כָּלָם גְּבוּרִים • כָּדָם קְדוּשִׁים כָּלָם עוֹשִׂים בְּאֵימָה וּבִירָאָה
 רִצּוֹן קוֹנֵם • וּכְלָם פּוֹתֵחִים אֶת פִּיהֶם בְּקְדוּשָׁה וּבִטְהָרָה •
 בִּשְׂרָה וּבְזִמְרָה • גִּבְרָכִין • מִשְׁבַּחִין • מִפְאָרִין • וּמִקְדִּישִׁין •
 וּמַעֲרִיצִין • וּמִמְלִיכִין אֶת שֵׁם הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַגְּבוּר
 וְהַנּוֹרָא קְדוּשׁ הוּא • וּכְלָם מִקְבְּלִים עֲלֵיהֶם עוֹל מַלְכוּת
 שָׁמַיִם זֶה מִזֶּה • וְנוֹתְנִים רִשּׁוֹת זֶה לָזֶה לְהַקְדִּישׁ לְיוֹצֵרָם
 בְּנִחַת רוּחַ • בְּשִׁפְהָ בְּרוּרָה וּבִנְעִימָה קְדוּשָׁה • כָּלָם כְּאַחֵר
 עוֹנִים בְּאֵימָה וְאוֹמְרִים בִּירָאָה • קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ יְהוָה
 צְבָאוֹת מְלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ : וְהָאוֹפָנִים וְחַיִּית הַקֹּדֶשׁ
 בִּרְעֵשׁ גָּדוֹל מִתְנַשְּׂאִים : לְעַמְתָּם מִשְׁבַּחִים וְאוֹמְרִים •
 בָּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ :

לְאֵל בָּרוּךְ גְּעִימוֹת יִתְּנוּ • לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיִם •
 זְמִירוֹת יֹאמְרוּ וְתִשְׁכַּחוּת יִשְׁמִיעוּ • כִּי הוּא
 לְבָדוּ מְרוֹם וְקְדוּשׁ • פּוֹעֵל גְּבוּרֹת • עוֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת •
 בֹּעַל מִלְחָמוֹת • זוֹרֵעַ צְדָקוֹת • מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת • בּוֹרָא
 רְפוּאוֹת • נוֹרָא תְהִלּוֹת • אֲדוֹן הַגְּמֻלָּאוֹת • הַמַּחְדֵּשׁ
 טוֹבוֹ בְּכָל יוֹם הַמִּיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית • כְּאֹמֹר לַעֲשֵׂה
 אוֹרִים גְּדֻלִּים כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ • (פ' 16) וְהַתְּקִין מְאֹרוֹת
 מִשְׁמַח עוֹלָמוֹ אֲשֶׁר בָּרָא • (בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ יוֹצֵר הַמְּאֹרוֹת :
אֱהִיבָת עוֹלָם אֲהַבְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ חֲמֵלָה גְּדוּלָה
 וְיִתְרָה חֲמֵלָת עֲלֵינוּ אֲבִינוּ מִלִּפְנֵי בְּעֵבוֹר
 שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל וּבְעֵבוֹר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָטְחוּ בְּךָ • וְתִלְמִידֵינוּ

שחרית לשלש רגלים

חֲקִי חַיִּים לַעֲשׂוֹת (חֲקִי) רְצוֹנָה בְּלִבְּךָ שְׁלָם • בֵּן תַּחֲנֹנֶה
אֲבִינוּ אֵב הַרְחֵמֵן • הַמְרַחֵם רַחֵם נָא עָלֵינוּ • וְתֵן בְּלִבְנוּ
בִּנְיָה לְהַבִּין לְהַשְׁכִּיל לְשִׁמּוֹעַ לְלַמּוֹד וּלְלַמֵּד • לְשִׁמּוֹר
וּלְעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם • אֶת כָּל דְּבָרֵי תִלְמוּד תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה •
וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ • וְדַבֵּק לִבְנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ • וַיַּחֲד
לִבְּנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ • לְמַעַן לֹא גִבּוֹשׁ וְלֹא
נִבָּלִים וְלֹא נִכְשָׁל לְעוֹלָם וָעֶד • כִּי בִשֵּׁם קָדְשְׁךָ הַגָּדוֹל
הַנּוֹבֵר וְהַנּוֹרָא בְּטַחְנוּ • נִגִּילָה וְנִשְׁמַחָה בִּישׁוּעָתְךָ •
וְרַחֲמֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְחֲסְדֶיךָ הַרְבִּים • אֵל יַעֲזֹבֵנוּ נִצַּח
סִלָּה וָעֶד • מֵהֵר וְהֵבֵא עָלֵינוּ בְּרָכָה וְשָׁלוֹם מִהֲרָה
מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת כָּל הָאָרֶץ וְשָׁבוֹר עוֹל הַגּוֹיִם מֵעַל צִוְּאֵרֵנוּ
וְהוֹלִיכֵנוּ מִהֲרָה קוֹמֵמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ : כִּי אֵל פּוֹעֵל יִשׁוּעוֹת
אַתָּה וּבְנוּ בַּחֲרֵת מִכָּל עָם וּלְשׁוֹן וּקְרִבְתָּנוּ מִלִּבְנוּ לְשִׁמְךָ
הַגָּדוֹל בְּאַהֲבָה לְהוֹדוֹת לָךְ וּלְיַחֲדָךְ • לְיִרְאָה וּלְאַהֲבָה
אֶת שְׁמֶךָ : בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה :

ויכוין שם ע"כ אדון הכל • יו"ד • ה' • וי"ו • ה' • ה' • ה' • ויהיה :
שְׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנִכִּי ה' יְהוָה • אֶחָד : לֹא יֵהִי
לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים • וְאֹמַר כֹּלֶם בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ
לְעוֹלָם וָעֶד : ע"כ • כִּדִּיק לְהַפְסִיק בֵּין מַלְכוּת שָׁמַיִם לְעוֹל מָוֹת •
וְאַהֲבָת לֹא תֵּשֶׁת אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ
וּבְכָל-מֵאָדָּךְ : וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה הַיּוֹם
עַל-לִבְּךָ : וּשְׁנַנְתָּם לִבְנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ : וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל-
יָדֶיךָ וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ לֹא תִסְמָד וּכְתַבְתָּם עַל-מִזְוֹת
בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ :

וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתָּ תִּשְׁמָעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה
אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ

בְּכָל־לַבְנֵיכֶם וּבְכָל־נַפְשֵׁיכֶם : וְנָתַתִּי מִטֶּר־אֲרָצְכֶם
 בָּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ לֹא תִגְדּוּ וְאַסַּפְתָּ דִגְגָה וְתִרְשֶׁהָ
 וַיִּצְהַרְךָ : וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בַּשָּׂדֶה לְבַהֲמֹתָהּ וְאָכְלָתָה וְשָׁבַעְתָּ :
 הַשְׁמִירוֹ לָכֶם פִּי־יִפְתָּה לְבַבְכֶם וּסְרֹתָם וְעִבְדֹתָם אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם : וְהָרָה יִפְסִיק מֵעַט אֶף־יִהְיֶה
 בָּכֶם וְעֶצֶר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
 תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ לֹא תִרְחַח וְאַבְרֹתָם * מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ
 תִּטְבֹּחַ אֲשֶׁר יִהְיֶה נָתַן לָכֶם : וְשָׁמַתָּ אֶת־דְּבָרִי אֱלֹהִים
 עַל־לַבְנֵיכֶם וְעַל־נַפְשֵׁיכֶם וּקְשֹׁרֹתָם אַתֶּם לְאוֹת עַל־
 יְרֵכָם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם : וְלִמְדֹתָם אַתֶּם אֶת־
 בְּנֵיכֶם לֵרְבֹר בָּם בְּשִׁנְתָּהּ בְּבִיטָהּ וּבְלִכְתָּהּ בְּדֹרָהּ
 וּבְשִׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ : וּכְתַבְתֶּם עַל־מִזְוֹזוֹת בֵּיתָהּ וּבִשְׁעָרֶיהָ :
 כַּדֹּאֵת אֶת אֲבִיךָ לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם
 עַל־הָאָרֶץ :

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם וַעֲשׂוּ דְהֵם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי
 בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פֶּתִיל תְּכֵלֶת :
 וְהִזִּירָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם * אֶת־כָּד־
 מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם * אַתֶּם לֹא תִנְחֹף וְלֹא־תִתּוּרוֹ אַחֲרֵי
 לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם : זְכוּר אֶת
 יוֹם הַשַּׁבָּת לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהָיִיתֶם
 קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם : אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
 אֶתְכֶם * מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים לֹא תַעֲבֹד כְּעֹבֵד
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם :

וַיֵּשׁ בַּקְרִיאֵת שְׁמַע עַם פְּסוּק צִדּוּק שֵׁם רַמ"ח תִּיבוֹת חֲסֵד נ' וְחֹזֶר ש"ן
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אָמֵן : וּמַשְׁלִים רַמ"ח תִּיבוֹת כְּמוֹכִין אֲבִירֵי שֵׁל
 אֶדָם מִשְׁעוּבָדִים כֹּלֵם לְעַבְדוֹת הַגִּזְרָה

שחרית לשלש רגלים

אָמֵת * וַיִּצִיב * וַנִּבְּחֵן * וַקִּיָּם וַיִּשָּׁר * וַנֶּאֱמָן * וְאֶהוֹב *
 וְחִבִּיב * וַנַּחֲמֵד * וַנַּעֲמִים * וַנִּזְרָא * וְאֶדִיר * וּמִתְנַקֵּן *
 וּמִקְבֵּל * וְטוֹב * וַיִּפֶּה * הַדְּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד : אָמֵת
 אֱלֹהֵי עוֹלָם מַלְכֵנוּ צוּר יַעֲקֹב מִגֵּן יִשְׁעָנוּ לְדוֹר וָדוֹר הוּא
 קִיָּם וַיִּשְׁמוּ קוֹם וְכִסְאוֹ נָכוֹן וּמַלְכוּתוֹ וְאִמּוּנָתוֹ לְעַד קִיָּמָת :
 וּדְבָרָיו חַיִּים וְקִיָּמִים וַנֶּאֱמָנִים וַנַּחֲמִדִּים לְעַד וּלְעוֹלָמֵינוּ
 עוֹלָמִים עַד אֲבוֹתֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל בְּנֵינוּ וְעַל דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל
 כָּל דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ * עַל הָרָאשׁוֹנִים וְעַל
 הָאַחֲרוֹנִים דְּבַר טוֹב וְקִיָּם * בְּאֵמֶת וּבְאִמּוּנָה חוֹק וְלֹא
 יַעֲבוּר : אָמֵת שְׁאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
 מַלְכֵנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ * גּוֹאֲלֵנוּ גּוֹאֲלֵ אֲבוֹתֵינוּ * צוּרֵנוּ
 צוּר יִשְׁעֵתֵנוּ * פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מֵעוֹלָם הוּא שְׁמֶךָ * וְאֵין
 לָנוּ עוֹד אֱלֹהִים זוֹלָתְךָ סֶלָה :

עֲזֵרָת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם מִגֵּן וּמוֹשִׁיעַ לָהֶם
 וּלְבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר בְּרוּם עוֹלָם
 מוֹשִׁבֶיךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד אֲפִסֵּי אֶרֶץ * אָמֵת
 אֲשֶׁרִי אִישׁ שִׁישְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וּתְוַדֶּתְךָ וּדְבָרְךָ יֵשִׁים עַל
 לְבוֹ : אָמֵת שְׁאַתָּה הוּא אֲדוֹן לְעַמְּךָ * וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לְרִיב
 רִיבָם לְאֲבוֹת וּבְנִים : אָמֵת אַתָּה הוּא רֹאשׁוֹן וְאַתָּה
 הוּא אַחֲרוֹן * וּמַבְלֵעֲדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹי וּמוֹשִׁיעַ : אָמֵת
 מִמַּצָּרִים גָּאֻלְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ * מִבֵּית עַבְדִּים פָּדִיתָנוּ *
 כָּל בְּכוֹרֵיהֶם הֲרַגְתָּ * וּבְכוֹרְךָ יִשְׂרָאֵל גָּאֻלְתָּ * וַיֵּם סוּף לָהֶם
 בְּקַעַת * וַיּוֹדִים טַבַּעַת * וַיִּדְּדִים זַעֲבָרוּ יָם * וַיִּכְסּוּ מִיָּם
 צָרֵיהֶם אַחֲרֵי מָהֶם לֹא נֹתַר : עַל זֹאת שִׁבְחוּ אֱהוֹבִים
 וְרוֹמְמוּ לְאֵל וְנִתְּנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבַּחוּרַת
 בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת * לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם * רֵם וְנִשְׂא * גְּדוֹל
 גִּבּוֹר וְנֹרָא * מִשְׁפִּיל גְּאִים עַדִּי אֶרֶץ * וּמִגְבִּיָּה שְׁפָלִים עַד
 מְרוֹם

שחרית לשלש רגלים

רא

מְרוֹם • מוֹצֵיא אֲסִירִים • פֹּדֶה עֲנִוִים • עוֹזֵר דָּלִים •
הַעֲיִנָּה לַעֲמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּעֲת שְׁוֹעַם אֱלֹוִי : תְּהִלּוֹת לֹאֵל עֲלִיּוֹן
גּוֹאֲלָם • בָּרוּךְ הוּא וּמְבוֹרָךְ • מִשֶּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנוּ
שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כָלָם : מִי כַמְכָה בָּאֵלִים יְהוָה
מִי כַמְכָה גָּאֹדָר בְּקֹדֶשׁ גּוֹרָא תְּהִלּוֹת עֲשֵׂה פֶלֶא : שִׁירָה
חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גֵּאוּלִים לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל עַל שִׁפְתַּי הַיּוֹם יַחַד
כָּלָם הוֹדּוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד : וְנֶאֱמַר
גִּאֲלֵנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל • בָּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה גָּאֹד יִשְׂרָאֵל :

אדון הכל • יאהדונהי • היה הוה יהיה

אֲדֹנֵי שִׁפְתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה (יֵא) אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ • אֱלֹהֵי
אֲבֹרָהֶם • אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב • הָאֵל הַגָּדוֹל
הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן • גּוֹמֵד חֲסָדִים טוֹבִים כָּנָה הַכֹּל
זוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹת • וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ
בְּאַהֲבָה : מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמִגֵּן : בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
(הַד) מִגֵּן אֲבֹרָהֶם :

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנֵי מַחֲיָה מְתִים אַתָּה רַב
לְהוֹשִׁיעַ מוֹרִיד הַטָּל • (נִיּוֹם שְׁמִחָה תוֹרַס רֹאמִרִים
מִשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם) מְבַלְבֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מַחֲיָה
מְתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים • סוֹמֵךְ גּוֹפְלִים • וְרוֹפֵא חוֹלִים •
וּמְתִיר אֲסוּרִים • וּמְקִים אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפֶר • מִי כַמוֹךְ
בְּעַל גִּבּוֹרוֹת וּמִי דוֹמָה לָךְ מֶלֶךְ מַמִּית וּמַחֲיָה • וּמַצְמִית
יְשׁוּעָה • וְנֶאֱמַן אַתָּה לְהַחְיֹות מְתִים • בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מַחֲיָה הַמְּתִים :

בחזרת העמידה שלוח לבור רומר

גְּקָדִישׁ וְנֶעְרִיצָד בְּנִיעַם שִׁית סוֹר שְׂרָפִי קֹדֶשׁ • תְּמַשְׁלִישִׁים
לָךְ קְדוֹשָׁה וְכֵן בְּתוֹב עַל יָד גְּבִיאָךְ • וְקִרָא זֶה אֶל־

שחרית לשלש רגלים

זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ • קְדוֹשׁ • קְדוֹשׁ • יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא כֹל הָאָרֶץ
נִבְּדוּ : לְעוֹמְתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים בְּרוּךְ יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ :
וּבְרַבְרֵי קִדְשׁ כְּתוּב לֵאמֹר יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱמֻלָּתְךָ צִיּוֹן
לְדֹר וָדֹר הַלְלוּהָ :

אֶתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ • וְקְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ
סְלָה : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַקְדוֹשׁ :

אֶתָּה בְּתַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים • אֲהַבָתָ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ
בָּנוּ • וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְשׁוֹנוֹת • וְקִדְשְׁתָּנוּ
בְּמִצּוֹתֶיךָ • וְקִרְבַּתָּנוּ מִלִּבְנוֹ לְעַבְדֻרְתְּךָ וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל
וְהַקְדוֹשׁ עָלֵינוּ קִרְאתָ :

וְהַתֵּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה סְמִתוֹת לְמִנוּחַ וּמוֹעֲדִים
לְשִׁמְחָה חַגִּים וְיָמִים לְשִׂשׁוֹן - אֵת יוֹם
הַשַּׁבָּת הַזֶּה • וְאֵת יוֹם

לְסִמַּת

חַג הַסְּבֻת הַזֶּה • אֵת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ
הַזֶּה • זְמַן שִׂמְחָתָנוּ :

לְסוּכוֹת

לְסִמְיַי עֲזַרְתָּ חַג עֲצֵרַת הַזֶּה • אֵת יוֹם טוֹב מִקְרָא
קֹדֶשׁ הַזֶּה • זְמַן שִׂמְחָתָנוּ :

בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ זָכַר לִיצִיאַת מִצְרַיִם :

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וַיָּבֵא יִגְיַע יִרְאֶה וַיִּרְצֶה •
יִשְׁמַע יִפְקֹד וַיִּזְכֹּר וּזְכֹרֵנוּ • וְזָכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ •
זָכְרוֹן יְרוּשָׁלַם עִירָךְ • וְזָכְרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדְּךָ • וְזָכְרוֹן
כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לְפִלִּיטָה לְטוֹבָה לְחֵן לְחֶסֶד
וּלְרַחֲמִים • בְּיוֹם

לְסִמַּת הַשַּׁבָּת הַזֶּה • וּבְיוֹם

לְסוּכוֹת חַג הַסְּבֻת לְסִמְיַי עֲזַרְתָּ שְׂמִינֵי חַג עֲצֵרַת
הַזֶּה • בְּיוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה • לְרַחֵם בּוֹ עָלֵינוּ
וּלְהוֹשִׁיעֵנוּ • וּזְכֹרְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה • וּפְקֻדָּנוּ בּוֹ
לְבִרְכָה • וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים • בְּדִבְרֵי יְשׁוּעָה
וּרְחִמִים

שְׁחֵרִית לִשְׁלֹשׁ רָגִלִּים

דב

וְרַחֲמִים • חוּם וְחֲנּוּן וְחִמּוּל וְרַחֵם עָלֵינוּ • וְהוֹשִׁיעֵנו
 כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ • כִּי אֵל מֶלֶךְ חֲנוּן וְרַחוּם אַתָּה :
 וְהוֹשִׁיאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת בְּרֶכֶת מוֹעֲדֶיךָ • לְחַיִּים
 בְּשִׂמְחָה וּבְשָׁלוֹם • כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ
 לְבָרְכֵנוּ בֶּן תְּבָרְכֵנוּ סֶלָה • קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ • שִׂים חֻקֵּנוּ
 בְּתוֹרָתְךָ • שִׁבְעֵנוּ מִטוֹבְךָ • שִׂמַּח נַפְשֵׁנוּ בִישׁוּעָתְךָ • וְטַהֵר
 לִבֵּנוּ לַעֲבֹדֶךָ בְּאֵמֶת • וְהִנְחִילֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאִסְכּוֹ וּבִרְחוֹן
 בְּשִׂמְחָה וּבִשְׁשׁוֹן סִבּוֹת וּמוֹעֲדֵי קִדְשֶׁךָ • וַיִּשְׁמְחוּ בָּךְ כָּל
 יִשְׂרָאֵל מִקִּדְּשֵׁי שְׁמֶךָ • בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִקִּדְּשֵׁי הַסֵּבֶת
 יִשְׂרָאֵל וְהַזְמִנִּים :

רָצָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּלְתַפְלָתָם שְׁעָה •
 וְהִשָּׁב הָעֲבוּדָה לְדַבִּיר בֵּיתְךָ • וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל
 וּתְפִלָּתָם מֵהָרָה בְּאַהֲבָה תִקְבַּל בְּרָצוֹן • וְתֵהִי לְרָצוֹן תָּמִיד
 עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ • וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים • תַּחֲפוּץ
 בָּנוּ וְתִרְצָנוּ וְתַחֲיֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבָךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים • בָּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה הַמַּחְזִיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן :

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי
 אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעַד צוּרנוּ צוּר חַיֵּינוּ וּמִגֵּן
 יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא • לְדֹר וָדֹר גֹּדֶה לָּךְ וְנִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ • עַל
 חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ • וְעַל גְּשֵׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָּךְ • וְעַל
 גִּסְיָה שְׂבָבָל יוֹם עָמְנוּ • וְעַל גְּפִלְאֲתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שְׂבָבָל
 עַת • עָרֵב וּבִקֵּר וְצָהָרִים • הַטּוֹב • כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ •
 הַמְּרַחֵם כִּי לֹא תָמוּ חֲסָדֶיךָ כִּי מַעֲלֵם קוֹיֵנוּ קָדָּה :

מוֹדִים דְּרַבָּנָן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָּךְ שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
 אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר יוֹצֵרנוּ יוֹצֵר בְּרָאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת
 לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁתַּחֲיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ בֶּן תַּחֲיִינוּ
 וְתַחַנְנוּ • וְתַאֲסֹף גְּלוּיֹתֵינוּ לְחֻצְרוֹת קִדְשֶׁךָ • לְשִׁמּוֹר חֻקֶּיךָ וּלְעֲשׂוֹת
 דְּצוּנְךָ

שחרית לשדש רגלים

רצונך ברכב שלם על שאנו מודים לך ברוך אל ההודאות :
ועל כלם יתברך • ויתרומם • ויתנשא • תמיד שמך
מלכנו לעולם ועד • וכל החיים יודוך • סלה •
ויהללו ויברכו את שמך הגדול באמת לעולם כי טוב •
האל ישועתנו ועזרתנו סלה האל הטוב • ברוך אתה
יהוה הטוב שמך ולך נאה להודות :

בחזרת השליח עבור חומר

אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המשלשת בתורה
הבתוכה על ידי משה עבדך האמורה מפי אהרן ובניו
בחגים עם קרושיך באמור : וברכך • וישמך • יאר • פניו ציך
ויחנך : ישא • פניו אליך וישם לך שלום : ושמו את שמי עלבני
ישראל ואני אברכם :

שים שלום טובה וברכה • חיים חן וחסד צדקה
ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמה • וברכנו אבינו
כלנו יחד באור פניך כי באור פניך נתת לנו יהוה אלהינו •
תורה וחיים • אהבה וחסד צדקה ורחמים • ברכה ושלום
וטוב בעיניך לברכנו • ולברך את כל עמך ישראל ברוך
עוז ושלום • ברוך אתה יהוה המברך את עמו ישראל
בשלום אמן : יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך
יהוה צורי וגואלי :

אלהי נצור לשוני מדע • ושפתותי מדבר מדמה •
ודמקללי גפשי תדום • ונגפשי כעפר לכל תהיה •
פתח לבי בתורתך • ואחרי מצותיך תרדוף גפשי • וכל
הקמים עלי לרעה • מהרה הפר עצתם וקלקל
מחשבותם • עשה למען שמך • עשה למען ימינך •
עשה למען תורתך • עשה למען קדושתך • למען
יחלצון ידיך הושיעה ימינך ועגני : יהיו לרצון אמרי
פי והגיון לבי לפניך יהוה צורי וגואלי :

עושה

עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא בִּרְחָמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עַרְשֵׁנוּ
וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן :

הרואה חלום ונפשו ענומה יאמר בעת נשיאות כפים

רבונו של עולם אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא
בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו עלי אחרים אם טובים הם חוקים
ואמנם כחלומותיו של יוסף הדיק ואם לריקים רפואה רפאם כמי מרה על ידי
משה רבינו עליו השלום וכמי ירחיו על ידי אלישע ובנימין מזרעו וכחוקיה
מחלייו וכשם שהפכת קללת בלעם בן בעור מרעה לטובה בן תהפוך לי כל
חלומותי לטובה ולברכה ותרכני ברחמיך הרבים . יהיו לרצון אמרי פי והניחן
לבי לפניך יהוה צורי ונואלי :

תפלה מהרב הגדול כמוהר"ר חיד"א זי"ע במזאת מב"י ז"ל כשהכהנים אומרים
ברכת כהנים . יתפלל

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו שהעשה למען רחמיך
ולמען שם הקדוש אנקתם פסתם פספסים
דיוגסים (יכוין בלבו ולא יוצי' השמו' מפיו)

היורא מפסוקים של ברכת כהנים ותשמע תפלתו ואנקתי כשם
ששמעת אנק'ת יעקב תמימך אים הם וברוב רחמיך תפרנסנו פרנסה טובה
לחם לאכול ובגד ללבוש כשם שנתת פס"ת לחם לאכול ובגד ללבוש ליעקב
תמימך אים ה"ם ותננו לאהבה לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו
לעבודתך ויהיו דברינו נשמעים לעבודתך כשם שנתת את יוסף לדיקך בשעה
שהלבישו אביו כהנת פסי"ם שנתתו לאהבה לחן ולחסד ולרחמים בעיני כל
רואיו ותעשה עמנו ניסים ונפלאות . ותזכנו להתרחק מהגאווה והכעס .
ותזכנו להתרחק מכל לשון הרע ודבור אסור . ותזכנו להתרחק מתאוות
התענוגים . ותזכנו להתרחק מכל מיני עצבות ודאגה ותזכנו לעסוק בתורה
לשמה ובמצוות ובגמילות חסדים . ותאריך ימינו בטוב ושנותינו בנעימים
אמן כן יהי רצון :

בסוכות אחר חזרת התפלה נוטלים הלולב וקודם נטילה יאמר יהי רצון כמי
שכתוב קוד' הזמירו' ואח"כ מברך ברכו' לו . וביום ראשון לבד מברך שהחיינו :

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו
במצותיו וצונו על נטילת לולב :

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו
והגיענו לזמן הזה :

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו
במצותיו וצונו לגמור את ההלל :

שיחרית לשלש רגלים

הַלְלוּהָ הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה : יְהוָה

שֵׁם יְהוָה מְבָרַךְ מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם : מִמְּזוֹרָה

שָׁמַיִשׁ עַד מְבוֹאוֹ מִהֶלֶל שֵׁם יְהוָה : רָם עַל כָּל גּוֹיִם

יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ : מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמִּגְבִּיהִי

לְשֹׁבֶת : הַמִּשְׁפִּילִי לָרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ : מִקִּימִי מִעֲפָר

דָּל מֵאֲשַׁפֶּת יָרִים אֲבִיוֹן : דֹּהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי

עַמּוֹ : מוֹשִׁיבִי עֶקְרֶת הַבַּיִת אִם הַבָּנִים שִׁמְחָה הַלְלוּהָ :

בְּצֵאתָ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מִעַם לוֹעַז :

הִיָּתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁלוֹתָיו :

הֵיִם רָאָה וַיְגֹס הַיַּרְדֵּן יָסוּב לְאַחֹר : הַהָרִים רָקְדוּ

כְּאֵלִים גִּבְעוֹת כְּבָנֵי צֹאן : מַה לָּהֶם הֵיִם כִּי תִנוּס הַיַּרְדֵּן

תָּסוּב לְאַחֹר : הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵלִים גִּבְעוֹת כְּבָנֵי

צֹאן : מִלִּפְנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב : הַהֹפְכִי

הַצֹּר אֲנִים מִיָּם חֲלָמִישׁ לְמַעַנֵּנוּ מִיָּם :

לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תָּן כְּבוֹד עַל חֶסֶדְךָ

עַל אֲמִתְּךָ : לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אֵיחָ נָא אֱלֹהֵיהֶם :

וְאֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה : עֲצִבֵיהֶם כֶּסֶף

וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם : פֶּה לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינִים לָהֶם

וְלֹא יֵרְאוּ : אָזְנוֹת לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶף לָהֶם וְלֹא יִרְחוּן :

יְדֵיהֶם וְלֹא יַמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְיוּ בָּגְרוֹנִם :

כְּמוֹתֵהֶם יִהְיוּ עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר בִּטַּח בָּהֶם : יִשְׂרָאֵל בִּטַּח

בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא : בֵּית אֶחָד בִּטְחוּ בִּיהוָה

עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא : יֵרָאִי יְהוָה בִּטְחוּ בִּיהוָה עֲזָרָם

וּמִגֹּנָם הוּא :

יְהוָה זָכְרָנוּ יְבָרַךְ יְבָרַךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרַךְ אֶת

בֵּית אֶחָד : יְבָרַךְ יֵרָאִי יְהוָה הַקָּטָנִים עִם

הַגְּדֹלִים : יוֹסֵף יְהוָה עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם : בְּרוּכִים

אתם

שחרית לשלש רגלים רד

אתם ליהוה עשה שמים וארץ : השמים שמים ליהוה
 והארץ נתן לבני אדם : לא המתים יהללוהו ולא כל
 יורדי דומה : ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה :
 אלהי בתי כי ישמע יהוה את קולי תחנוני : כי הטת
 אזנו לי ובימי אקרא : אפפוני חבלי מות
 ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא : ובשם יהוה
 אקרא אנא יהוה מלטה נפשי : חנון יהוה וצדיק ואלהינו
 מרחם : שמר פתאים יהוה דלתי ולי יהושיע : שובי נפשי
 למנוחתי כי יהוה גמל עליכי : כי חלצת נפשי ממוות את
 עיני מן דמעה את רגלי מדחי : אתה הך לפני יהוה
 בארצות החיים : האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד :
 אני אמרתי בחפזי כל האדם כזב :

כה אישיב ליהוה כל תגמולוהי עלי : כוס ישועות
 אשא ובשם יהוה אקרא : נדרי ליהוה אשלם
 נגדה נא לכל עמו : יקר בעיני יהוה המותה לחסידיו :
 אנא יהוה כי אני עברך אני עברך בן אבתך פתחת
 למוסרי : לך אזבח זבח תודה ובשם יהוה אקרא : נדרי
 ליהוה אשלם נגדה נא לכל עמו : בחצרות בית יהוה
 בתוככי ירושלם הללויה :

הללו את יהוה כל גוים שבחוהו כל האמים : כי
 גבר עלינו חסדו ואמת יהוה לעולם הללויה :

הודו ליהוה כי טוב
 יאמר נא ישראל
 יאמרו נא בית אהרן
 יאמרו נא יראי יהוה
 כי לעולם חסדו :
 כי לעולם חסדו :
 כי לעולם חסדו :
 כי לעולם חסדו :

מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה : יהוה לי לא
 אירא מה יעשה לי אדם : יהוה לי בעזרי ואני

שחרית לשלשרגלים

אֲרָאָה בְּשִׁנְאִי : טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבֶּטֶחַ בְּאָדָם : טוֹב
 לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבֶּטֶחַ בַּנְּדִיבִים : כָּל גּוֹיִם סִבְבוּנִי בִשְׁם
 יְהוָה כִּי אֲמִילָם : סִבְבוּנִי גַם סִבְבוּנִי בִשְׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם :
 סִבְבוּנִי כְּדַבְרִים דַּעְכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בִּשְׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם :
 דַּחַח דַּחֲתַנִּי לִנְפֹל וַיהוָה עֲזָרְנִי : עָזִי וּמִצְרָתִי יְהוָה וַיְהִי
 לִי לִישׁוּעָה : קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאַהֲלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְהוָה
 עָשָׂה חֵיל : יְמִין יְהוָה רוֹמְמָה יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל : לֹא
 אֲמוֹת כִּי אֲחִיהָ וְאַסְפֵּר מַעֲשֵׂי יְהוָה : יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה וּלְמוֹת
 לֹא נִתְּנִי : פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם אֲוֹדָה יְהוָה :
 זֶה הִשְׁעָר לִיהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ : אֲוֹדָה כִּי עֲנִיתַנִּי
 וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה : הוֹדוּ אָבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הַיְתֵה לְרֹאשׁ
 בְּנֶה : אֲנִי מֵאֵת יְהוָה הַיְתֵה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ : מֵאֵת
 זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ : זֶה

אָנָּה יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא : אָנָּה יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא :
 אָנָּה יְהוָה הַצְּלִיחָה נָּא : אָנָּה יְהוָה הַצְּלִיחָה נָּא :

בָּרוּךְ הַבָּא בִשְׁם יְהוָה בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה : יוֹד
 אֵל יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֲסֵרוּ חַג בַּעֲבוּתֵינוּ עַד
 קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ : אֵל אֱלֹהֵי אֲתָה וְאֲוֹדָה אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמָה : אֱלֹהֵי
 הוֹדוּ לִיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ : הוֹדוּ

יְהִלְלוּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וְחֲסִידֶיךָ וְצַדִּיקִים
 עוֹשֵׂי רְצוֹנֶיךָ וְעַמֶּיךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כָּלֶם בְּרִנָּה
 יוֹדוּ וַיִּכְרְבוּ * וַיִּשְׁבְּחוּ וַיִּפְאֲרוּ אֵת שֵׁם כְּבוֹדֶיךָ כִּי לָךְ טוֹב
 לְהוֹדוֹת * וּלְשַׁמֵּךְ גִּעִים לְזִמְר * וּמַעֲוֹלָם וְעַד עוֹלָם
 אֲתָה אֵל * בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתְּשַׁבְּחוֹת אָמֵן :

ואומר החזן קדיש תתקבל - וקודם הולכת ס"ת בשבת וי"ט אומרים

אַתָּה הָרָאָתָּ לְרַצְעָתָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְכֵדוֹ :
 אֵין כְּמוֹךָ בָּאֱלֹהִים יְהוָה וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ :

שְׁהֲרִית לִשְׁלִישׁ רִגְלִים

רַח

וְכִיוֹ"ט שָׁחַל כָּחַל מִתְחִילִין מִכָּאן

יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם אֲבוֹתֵינוּ אֵל יַעֲזֹבֵנוּ וְאֵל יִשְׁשָׁנוּ : הוֹשִׁיעָה אֶת עַמָּךְ וּבְרַךְ אֶת נַחֲלֶתְךָ וְרַעַם וְנִשְׁאֵם עַד הָעוֹלָם : וַיְהִי בְּנִסְעוֹ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מִשָּׁה קוֹמָה יְהוָה וַיִּפְצוּ אוֹיְבֶיהָ וַיִּנָּסוּ מִשַּׁנְאָהּ מִפְּנֶיהָ : קוֹמָה יְהוָה לְמִנוּחֶתְךָ אֲתָה וְאֶרֶץ עֲנָה : כִּהְנִיָּה יִלְבָּשׁוּ צָדֵק וַחֲסִידֶךָ יִרְנְנוּ : בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדְּךָ אֵל תִּשָּׁב פָּנָי מִיִּשְׁיחָךְ :

ואחר כך מוֹלִיִּין שְׁנֵי סִפְרֵי תוֹרָה וְעַתָּה רָצוֹן הָיָה מֵאֵל בְּעֵת הַהִיא לְמַעַן הִיוּ"ג מִדּוֹת שְׁלֹשָׁה פַעֲמִים וְאַחֵר כֵּךְ יֹאמַר כּוֹסֵם תַּפְלָה זֹאת :

יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵיךְ יו"ד ה' וַי"ו ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹסֵי אֲבוֹתֵינוּ אֵל עֲלִיוֹן נוֹמַל חֲסִידִים טוֹבִים קוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חֲסִדֵי אֲבוֹת שֶׁתְּקַדִּישׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ . וְתַשִּׁים חֲלָקֵנוּ בְּתוֹרֶתְךָ וּבְמִסַּךְ הַחֲסִדִּים הַעֲלִיּוֹנִים מוֹשִׁיעַת עֲלִיוֹן עַל תּוֹרַת שִׁבְתְּךָ וְתוֹרַת שִׁנְעַל פֶּה בְּחַג הַקְדּוּשׁ הַזֶּה יְהִי חֲסִדְךָ ה' עֲלֵינוּ וּפְתַח לִבֵּנוּ בְּתַלְמוּד תּוֹרֶתְךָ וְתוֹרַת חֲסִדְךָ עַל לְשׁוֹנֵנוּ לְלִמּוּד וּלְלִמּוּד לְשִׁמּוּר וּלְעֲשׂוֹת וּלְקִיּוֹם אֶת כָּל דְּבָרֵי תַלְמוּד תּוֹרֶתְךָ בְּאִהֲבָה וְהֵאֵל עֵינֵינוּ בְּעַמְקֵי סוּד תַּחֲנוּמֵיהָ עֲשֵׂה עִם עַבְדְּךָ כַּחֲסִדְךָ וְחוֹקְךָ לְמַדְנוּ וְיַחַד לִבְכּוֹ לְאִהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שִׁמְךָ יִרְאֵת הַרְוֵמָמוֹת תַּמִּיד כָּל הַיּוֹמִים וְגוֹמַלְנוּ חֲסִידִים טוֹבִים וְתַתְּנוּ לָנוּ וּלְחֲסִידֵינוּ וּלְרַחֲמֵינוּ בְּעִנְיֵיךָ וּבְעִנְיֵינוּ כָּל רוֹאֵינוּ :

וּבִישָׁם שִׁבְצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם פִּרְשֵׁת עֲלֵיהֶם סוּכַת שְׁלוֹמֶךָ וְתַקְשְׁרֵם כִּבְלֵה בִּשְׁבָעָה עֲנֵנִי יִקָּר כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ קִשְׁרָה דְּמִסְמִיכוֹתָא לְאַחַתְזוּבָא מִדִּיכוֹי דְּצִדֵּק וְלַחֲפָאָה סִכַּת שְׁלֵמָה עֲלֵיהֶוּ וְכֵן ה' אֱלֹהֵינוּ עֲמוּד לִימִין אֲבוֹת בּוֹכּוֹת סִפְרֵי הַחֲזוֹרָה הַזֶּה וּפְרוּם עֲלֵינוּ סוּכַת שְׁלוֹמֶךָ וְהֵנָּה בְּעַדְנוּ מִשְׁלֵהוּבּוֹי וּמִדִּיכוֹי דְּצִדֵּק כִּי עַד צִד"ק יִשׁוּב מִשְׁפֵּט וְאַחֲרֵינוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִב . צִד"ק וּמִשְׁפֵּט מִכּוֹן כַּסָּף חֲסִיד וְזִמְתָּ יִקְדְּמוּ פִּנְיָךְ . וְאַסְפּוֹךְ חֲמַתְךָ עַל הַצִּוִּים אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קִרְאוּ . זֹאת תִּהְיֶה הַמַּנְפֶּה עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לְחוֹב אֶת חַג הַסּוּכוֹת הַזֶּה בְּסִרּוֹ וְהוּא עוֹמֵד עַל רִגְלָיו וְעֵינָיו תַּמְקֶהָ בְּתוֹרָתוֹ וְלִשְׁנוֹ תַּמְקֶהָ בְּפִיהֶם . וְתַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהִאֲלִילִים כְּרוֹת יִכְרַתוּן לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדִי . וְהִיָּה בְּיוֹם הַהוּא יִכְאוּ מִים חִיִּים מִירוּשָׁלַם (חֲבֵמָה עֵילֵאָה) חֲכִים אֵל הַים הַקְדְּמוֹנִי (חֲסִיד עֵילֵאָה) וְחֲכִים אֵל הַים הַאֲחֵרוֹן (גְּבוּרָה תַתֵּלֵה וְעֵילֵאָה) בְּקִין וּבְחֻרְף יִהְיֶה (בְּסִטְרָא דְּאֶשָּׁא וּבְסִטְרָא דְּמִיָּא) אֲשֶׁר לֹא יִשְׁאַר דִּין בְּעוֹלָם וְיִתְבּוֹנְנוּ חֲסִדֵי ה' אֱמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן : וְאֲנִי תַפְלִיתִי לְךָ ה' עַתָּה רָצוֹן אֱלֹהִים צִדֵּק חֲסִידְךָ עֲנֵנִי בְּאֵמַת יִשְׁעֶךָ : ג"

תַּפְלָה לְהוֹצֵאת סִפְרֵי תוֹרָה לְשִׁמְיָנִי עֲצֵרַת

יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵיךְ יו"ד ה' וַי"ו ה' אֱלֹהֵינוּ (הֵנָּה צִדִּיק לְכוּיִן גַּם הוּ"ה פְּשׁוּטָה וְכ' שְׁמוֹת אֵלּוּ הֵם קְדוּשַׁת הַיּוֹם בְּסוּד וְגַם הַמְנֶה אֲחוֹתֵי בַת אֲבִי הוּא) אֱלֹהֵינוּ

שחרית לשרש רגלים

אלהינו ואלהי אבותינו מלך עוזר ומושיע ומנן שתקבל ברחמים את הרכת מועדיך לחיים טובים ולשלום ועורר כוצם אהבת דוידך וכלולותיך ה' כבוד מלכותך וכימין חשקך תכבדך כי תחבקנה והרפה לה מוקד דיכא אשר שאבה צימי הדין גבורות פחדך • וזיו כבוד יקרה האר מוזהרך וכבודך צימי חסדך לתת מטר ארצך בעתו נשם נדבות תניף אלהים נשם מטרות עוזך גבורות נשמים אשר המה עולים כמספר שמות אהי"ה והמלא אשר בקרבו ביודי"ן באלפי"ן ובההי"ן חותם המלוכה אשר מבית ומחוז תלפנו להחיות זרע על פני כל הארץ אל חדר הורתה וארצנו תתן יבולה והיא תעזור בעד רחמה עזרת לה' ולא תגעיל ויגרש מפניה אויב ונתן לך רחמים :

ומי שם יושפע לי אני עבדך בן אמתך אור החיים והשלום שמרני כאישון בת עין בלל כנפיד תסתירני : מפני רשעים זו שדוני אויבי כנפס יקיפו עלי : יקום אלהים יפלו אויבי ויכוסו משכאיו מפניו : ואתה ה' אל תרחק חילותי לעזרתי חושה : הבלה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי : ואם בעון בצני ופשעי וחטאתי כדאי אני להמסר פתק גזר דיני בידי האף והחומה חס ושלום : אתה ה' טוב וסלח ורב חסד לכל קוראך : פני אלי וחבני כי יחיד ועני אני : כפר חטאתי ועונותי ופשעי בזכות תורתך התמימה משיבת נפש ותאריך קלי כי אליך אשובה ולא אשוב עוד לכסלה : ואתה ה' משיב הרוח ומוריד הגשם העליון זכרנו ה' אלהינו זו לטובה ופקדנו זו לברכה ותן טל ומטר לברכה על כל פני האדמה ורוח פני תבל ושבב את העולם כולו מטובך ומלא ידינו מברכותיך ומעושר מתנות ידיך כמו שנאמר יפתח ה' לך את אוזרו הטוב את השמים להת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידיך גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה : וחבנו מאתך דעה חכמה ובינה והשכל להבין עמקי סודות תורתך הגעמה : יערוף כמטר לקחי תול כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרצוצים עלי עשב : ועוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו : ומלך ביופיו תחוינה עינינו : וקיים בכו מקרא שכתוב ונחה עליו ה' רוח חכמה ובינה רוח ענה וגבורה רוח דעת ויראת ה' • ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים • יהיו לרגלון אמרי פי וכו' :

ומזליחין ספר תורה והסליח כבוד אומר

ברוך המקום שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא :
אשרי העם ששכבה לו אשרי העם שיהיה אלהיו :
גדלו ליהוה אתי וגרוממה שמו יחדו :

רבי שמעון פתח כד מפיק ספרא דאורייתא כבנורא למקרי ביה מתפתחין תרעי דרחמי • וטב ליה לבר נש למימר הכי :

ברוך שמייה דמארי עלמא • בריך בתריך ואתריך • יהא רעיוהך עם ישראל עמך לעלם • ופורקן ימינך אחזי לעמך בבית סקדשך לאמטויי לנא מטוב גהורך ולקבל צרותנא ברחמי • יהא רעיא קדמך דתוריד לן חיי בטיבו וליהוי אנא עבדך פקיד

בְּנוּ צִדִיקִיָּא לְמִרְתָּה עָלֵי . וְלִמְנַטֵּר יְתִי וְיֵת כָּל דִּי לִי וְדִי לְעַמְּךָ
 יִשְׂרָאֵל . אֵת הוּא זֶן וּמִפְּרָנֶם לְכוּלָּא אֵת הוּא שְׁלִיט עַל כָּל
 אֵת הוּא דְשְׁלִיט עַר מַלְכֵּיָא וּמַלְכוּתָא דִּילָךְ הִיא . אֲנָא הוּא
 עֲבָדָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְסַנְרָנָא קְטִיָּה וּמִקְמֵי יָקָר אִוְרִיתִיה
 בְּכָל עֵידֵן וְעֵידֵן לָא עַל אֲנִשׁ רַחֲצִנָּא וְלָא עַל כָּל אֱלֹהִין סְמִיכָנָא
 אֲקָא בְּאַלְהָא דְשְׁמִיָּא דְהוּא אֱלֹהָא דְקִשּׁוּט וְאִוְרִיתִיה קִשּׁוּט
 וּנְבִיאִוְהִי קִשּׁוּט וּמִסְגֵּי לְמַעַבְדֵּי טְבִיָּין וּקִשּׁוּט בִּיה אֲנָא רַחֲמִין
 וְלִשְׁמִיָּה יִקְרָא קְדִישָׁא אֲנָא אֵימֵר תִּשְׁבַּחְתָּן . יְהֵא דְעוָּא קְדָמְךָ
 דְתַפְתַּח לְבִי בְּאִוְרִיתְךָ וְתִשְׁלִים מִשְׁאַלִּין דְלִבֵּי וְלִבָּא דְכָל
 עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל . לְטַב וּלְחַיִּין וּלְשָׁלָם אָמֵן :

ואומרים סקל

רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהֵדֶם רִגְלֵי קְדוֹשׁ הוּא :
 רוֹמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהֵר קְדוֹשׁ בִּי קְדוֹשׁ יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ : אֵין קְדוֹשׁ בִּיהוָה בִּי אֵין בְּלִתְךָ וְאֵין צוּר בְּאַלְהֵינוּ :
 בִּי מִי אֱלֹהִים מִבְּלַעֲדִי יְהוָה וּמִי צוּר זִוְלָתִי אֱלֹהֵינוּ :
 תוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרֶשֶׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב : עֵץ חַיִּים
 הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתוֹמְכִיהָ מֵאֲשֶׁר : דְּרָכֶיהָ דְרִכֵּי נִוְעִם
 וְכָל נְתַבְלִיתָהּ שְׁלוֹם : שְׁלוֹם רַב לְאוֹהֲבֵי תוֹרָתְךָ וְאֵין
 דָּמוּ מִכְשָׁל : יְהוָה עֵז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ
 בְּשָׁלוֹם : בִּי שֵׁם יְהוָה אֲקָרָא הָבוּ גִדְל לְאַלְהֵינוּ : הַכֵּל
 תָּנוּ עֵז לְאַלְהִים וְתָנוּ כְּבוֹד לַתּוֹרָה :

ומגבים ספר תורה ומראה הכתב לעם ואומרים

וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל : תּוֹרָה
 צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרֶשֶׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב : הָאֵל תָּמִיד
 דְּרָכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מְגֵן הוּא לְכָל חַחוּסִים בּוֹ :

והעולה לס"ת אומר יהוה צמכם ועונה הס"ן יברכה יהוה :

ואומר העולה ברכו את יהוה המבורך :

ועונה החזן והסומעים ברוך יהוה המבורך לעולם ועד :

והעולה חוזר ואומר ברוך יהוה המבורך לעולם ועד :

ברוך

שחרית לשלש רגלים

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרַתוֹ בְּרוּךְ אַתָּה יי נֹתֵן הַתּוֹרָה :

ואחר קריאת התורה מברך העולם

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרָתוֹ
הַתּוֹרָה אֲמֵת וְחַי עֵינֵינוּ גִּטָּע בְּתוֹכֵנוּ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה
נֹתֵן הַתּוֹרָה :

צמני ימים ראשונים של סוכות קורין חמשה נדרי בפרשת אמור ואם
חל בשבת קורין שבעה וזו היא הקריאה :

וידבר יְיָהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : יִשׁוּר אוֹכֵשֶׁב אוֹעֵז

בִּי יוֹלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם

הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצֶה לְקַרְבֵּן אִשָּׁה לַיהוָה : וְיִשׁוּר אוֹ

שֶׁה אֲתוֹ וְאֶת־בָּנוּ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַּיּוֹם אֶחָד : וְכִי־תִזְבְּחוּ

זִבְח־תּוֹדָה לַיהוָה לְרִצְנָכֶם תִּזְבְּחוּ : בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל

לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְיָהוָה : וּשְׁמֵרְתֶּם מִצְוֹתַי

וַעֲשִׂיתֶם אִתָּם אֲנִי יְיָהוָה : וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת שֵׁם קֹדֶשִׁי

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְיָהוָה מְקַדְּשְׁכֶם : הַמּוֹצִיא

אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָהוָה : * פ

וידבר יְיָהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְיָהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אִתָּם מִקְרָאֵי

קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי : שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא

תַּעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לַיהוָה כָּל מוֹשַׁבְתֵיכֶם : * פ

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אִתָּם

בְּמוֹעֲדָם : בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בָּאַרְבַּעַה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בִּי

הָעֶרְבִים פֶּסַח לַיהוָה : וּבַחֹמֶשֶׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה

חַג הַמִּצּוֹת לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ : בַּיּוֹם

הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָתָא עֲבֹדָה לֹא

תַּעֲשׂוּ : וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָתָא עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ : * פ

וידבר יהוה אל־משה לאמר : דבר אל־בני ישראל ואמרת
אלהם כִּי־תבאו אל־הארץ אשר אני נתן לכם ומצרתם
את־קצירה והבאתם את־עמר ראשית קצירכם ל־הכהן :
והניף את־העמר לפני יהוה לרצונכם ממחרת השבת
יניפנו הכהן : ועשיתם ביום הניפכם את־העמר בבש
תמים בן־שנתו לעלה ליהוה : ומנחתו שני עשרונים
סלת בלולה בשמן אשה ליהוה ריח ניחח ונסכו יין
רביעית ההין : ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד־עצם
היום הזה עד הביאתכם את־קרבן אלהיכם חקת עולם
לדורתיכם בכל משבתיכם : *

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאתכם את־העמר
התנופה שבע שבתות תמימת תהיינה : עד ממחרת
השבת השביעת תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה
חדשה ליהוה : ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתיים
שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה בפורים ליהוה :
והקרבתם על־הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה
ופר בן־בקר אחד ואלים שנים יהיו עלה ליהוה ומנחתם
ונספיהם אשה ריח־ניחח ליהוה : ועשיתם שעיר־עזים
אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים : והניף
הכהן אתם על לחם הבכרים תנופה לפני יהוה עד־
שני כבשים קדש יהיו ליהוה לכהן : וקראתם בעצם
היום הזה מקרא־קדש יהיה לכם פל־מלאכת עבדה לא
תעשו חקת עולם בכל־מושבתיכם לדורתיכם : ובקצרכם
את־קציר ארצכם לא־תבלה פאת שדה בקצרך ולקט
קצירה לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה
אלהיכם : *

וידבר יהוה אל־משה לאמר : דבר אל־בני ישראל לאמר

שחרית לשלש הגלים

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן וּזְכוֹן
 תְּרוּעָה מִקְרֵא־קֹדֶשׁ : כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
 וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה : ס וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר :
 אַךְ בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכַּפָּרִים הוּא מִקְרֵא־
 קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה
 לַיהוָה : וְכָל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם
 כַּפָּרִים הוּא לִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם : כִּי כָל־
 הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תַעֲנֶה בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וּנְכַרְתָּה מֵעַמִּיָּה :
 וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָל־מְלֹאכָה בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה
 וְהֵאבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמָּה : כָּל־מְלֹאכָה
 לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם : שַׁבָּת
 שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֵן וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בַּתְּשׁוּעָה לַחֹדֶשׁ
 בַּעֲרֹב מַעֲרֹב עַד־עֹרֹב תִּשְׁבַּתוּ שַׁבַּתְכֶּם : * פ
 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת
 יָמִים לַיהוָה : בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרֵא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֹאכֶת
 עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ : שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה לַיהוָה
 בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה
 לַיהוָה עֲצֹרָת הוּא כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ : אֱלֹהֵי
 מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב
 אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וְנִסְכִּים דְּבַר־יוֹם בַּיּוֹמוֹ :
 מִלֶּבֶד שַׁבָּתֹת יְהוָה וּמִלֶּבֶד מִתְּנוּתֵיכֶם וּמִלֶּבֶד כָּל־
 גִּדְרֵיכֶם וּמִלֶּבֶד כָּל־גִּדְרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה : אַךְ
 בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאֹת
 הָאָרֶץ תִּחְנוּ אֶת־חַג־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
 שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן : וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם
 הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־

נחל ושמחתם לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים : וחגתם
אתו חג ליהוה שבעת ימים בשנה חקת עולם לדרתיכם
בחדש השביעי תחנו אתו : בסכת תשבו שבעת ימים
בד-האזרח בישראל ישבו בסכת : למען ידעו דרתיכם
כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם
מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם : וידבר משה את-
מיערי יהוה אל-בני ישראל : ואומר החזן קדים לעילא

והמפטיר קורא בספר שני בפרשת פינחס זאת הקריאה

ובחמשה עשר יום לחדש השביעי מקרא-קדש יהיה
לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו וחגתם
חג ליהוה שבעת ימים : והקרבתם עליה אישה ריח
ניחח ליהוה פרים בני-בקר שלשה עשר אילים שנים
כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים יהיו : ומנחתם
סלת כלולה בשמן שלשה עשרגנים לפר האחד לשלשה
עשר פרים שני עשרגנים לאיל האחד לשני האילים :
ועשרון עשרון כבש האחד לארבעה עשר כבשים :
ושעיר-עזים אחד חטאת מלבד עלית התמיד
מנחתה ונסכה : ואומר החזן קדים לעילא

וגוללן ס"ת וקודם שיתחיל המפטיר ההפטרס. יאמר

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים
טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת : ברוך אתה
יהוה הבורח בתורה כמשה עבדו ובישראל עמו : ובנביאי
האמת והצדק :

הנה יום-בא ליהוה וחלק שללך בקרבך : ואספתי
את-כל-הגוים : אל-ירושלם למלחמה וגלגלה
העיר וגשפו הבתים והנשים תשכבנה ויצא חצי העיר
בגולה ויתר העם לא יברת מן-העיר : ויצא יהוה וגלגלם
בגוים

שחרית לשלשרגלים

בְּגוֹיִם הָהֵם בְּיוֹם הַלְחָמֹו בְּיוֹם קָרֵב : וְעַמְדוֹ רִגְלֹו בְּיוֹם
הַהוּא עַל־הַר הַזֵּיתִים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקֶּדֶם וּנְבִקֶעַ
הַר הַזֵּיתִים מִחֲצִיֹו מִזְרְחָה וַיָּבֶה גִּיא גְדוֹלָה מְאֹד וּמִשׁ
חֲצִי הַהָר צָפוֹנָה וּחֲצִיֹו נִגְבָּה : וְנִסְתָּם גִּיא־הָרִי בִּי־יָגִיעַ
גִּי־הָרִים אֶל־אֶצֶל וְנִסְתָּם כֹּאֲשֶׁר נִסְתָּם מִפְּנֵי הַר־עֵשׂ
בְּיָמֵי עֲזִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה וּבֹא יְהוָה אֱלֹהֵי כָל־קְדָשִׁים עִמָּךְ :
וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא לֹא־יִהְיֶה אֹדֶר יְקָרוֹת וּקְפָאוֹן : וְהָיָה
יוֹם־אַחֵר הוּא יוֹדֵעַ לִיהוָה לֹא־יוֹם וְלֹא־לֵילָה וְהָיָה לַעַת־
עָרֵב יִהְיֶה־אֹדֶר : וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִיַּם־חַיִּים
מִיְרוּשָׁלַם חֲצִים אֶל־הַיָּם הַקָּדְמָנִי וּחֲצִים אֶל־הַיָּם הָאֲחֵרֹון
בְּקִיץ וּבְחֶרֶף יִהְיֶה : וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ
בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד : יֵסוֹב כָּל־
הָאָרֶץ בְּעֶרְבָה מִגִּבְעַת לְרֵמוֹן נֹגֵב יְרוּשָׁלַם וְרֵאמָה וַיֵּשְׁבָה
תַּחְתֶּיהָ לְמִשְׁעַר בְּנֵי־מִן עַד־מְקוֹם שַׁעַר הָרֵאשֹׁן עַד־שַׁעַר
הַפְּנִים וּמִגֶּדֶר חֲנָנְאֵל עַד יְקָבִי הַמֶּלֶךְ : וַיֵּשְׁבוּ בָּהּ וַחֲרָם
לֹא יִהְיֶה־עוֹד וַיֵּשְׁבָה יְרוּשָׁלַם לְבִטָּח : וְזֹאת תִּהְיֶה
הַמִּגְפָּה אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר צָבְאוּ עַל־
יְרוּשָׁלַם הַמֶּקֶד בְּשָׂרוֹ וְהוּא עֹמֵד עַל־רִגְלֹו וְעֵינָיו תִּמְקְנָה
בְּחִרְיָהֹן וּלְשׁוֹנוֹ תִּמְקַּךְ בְּפִיהֶם : וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא תִּהְיֶה
מִחוּמַת־יְהוָה רַבָּה בָּהֶם וְהַחֲזִיקוּ אִישׁ יָד רֵעֵהוּ וְעָלְתָה
יָדוֹ עַל־יָד רֵעֵהוּ : וְגַם־יְהוּדָה תִּלָּחֶם בִּירוּשָׁלַם וְאַסָּף
חֵיל כָּל־הַגּוֹיִם סָבִיב זֶהָב וְכֶסֶף וּכְנָדִים לָרֹב מְאֹד :
וְכֵן תִּהְיֶה מִנְּפֶת הַסּוֹם הַפָּרֶד הַגָּמֵל וְהַחֲמוֹר וְכָר־הַבְּהֵמָה
אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּמַּחְנֹות הַהֵמָּה כַּמִּגְפָּה הַזֹּאת : וְהָיָה כָּל־
הַנוֹתֵר מִכָּל־הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל־יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ מִדֵּי שְׁנָה
בִּשְׁנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ יְהוָה צָבָאוֹת וּלְחַג אֶת־הַגִּי
הַסִּבּוֹת : וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחוֹת דְּהָאָרֶץ

אֶל־יְרוּשָׁלַם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא עֲלֵיהֶם
יְהִי־הַנֶּשֶׁם : וְאִם־מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא־תֵעָלֶה וְלֹא בָאָה
וְלֹא עֲלֵיהֶם תִּהְיֶה הַמִּנְפָּה אֲשֶׁר יִגָּף יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לְחַג אֶת־חַג הַסִּכּוֹת : זֹאת תִּהְיֶה־חֲטֹאת
מִצְרַיִם וְחֲטֹאת בְּלִי־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לְחַג אֶת־חַג
הַסִּכּוֹת : בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל־מִצְלוֹת הַסּוֹם קֹדֶשׁ לַיהוָה
וְהָיָה הַפִּסְיוֹת בְּבֵית יְהוָה בַּמִּזְבֵּקִים לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ :
וְהָיָה בְּלִסְרֵי בִירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קֹדֶשׁ לַיהוָה צְבָאוֹת
וּבָאוּ בְּלִי־הַנִּבְחִים וּלְקַחְו מֵהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם וְלֹא־יִהְיֶה
כִּנְעָנִי עוֹד בְּבֵית־יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא :

הפטרה ליום שני של סוכות

וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֶּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בֵּירַח
הָאֲתָנִים בַּחֹג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי : וַיָּבֹאוּ
כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרֶן : וַיַּעֲלוּ אֶת־
אָרֶן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר
בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם : וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־
עַדֹת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים עָלָיו אָתּוּ לִפְנֵי הָאָרֶן מִזִּבְחִים
צֹאן וּבִקָּר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מְרֹב : וַיָּבֹאוּ
הַכֹּהֲנִים אֶת־אָרֶן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת
אֶל־קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים : כִּי הַכְּרוּבִים
פָּרִשִׁים כְּנָפִים אֶל־מְקוֹם הָאָרֶן וַיִּסְכּוּ הַכְּרֻבִים עַל־הָאָרֶן
וְעַל־בְּדִיו מִלְמַעְלָה : וַיֹּאדְרִיכּוּ הַכְּרֻבִים וַיֵּרְאוּ רֹאשֵׁי הַכְּרֻבִים
מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יָדְאוּ הַחוּצָה וַיְהִי שֵׁם
עַד הַיּוֹם הַזֶּה : אֵין בָּאָרֶן רֶק שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר
הִנֵּחַ שֵׁם מֹשֶׁה בַּחֲרֹב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם : וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ
וַהֲעֲנֹן מָלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה : וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד

שחרית לשלש רגלים

לִשְׁרַת מִפְּנֵי הָעֵנָן כִּי־מָלָא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה :
 אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לִשְׁכֵּן בְּעֶרְפֶּל : בָּנָה בְּנִיתִי
 בֵּית זָבַל לָךְ מִכּוֹן לִשְׁבֹּתֶךָ עוֹלָמִים : וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־
 פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל וְכָל קֹהֶל יִשְׂרָאֵל עָמַד :
 וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִי אֶת־
 דְּוָד אָבִי וּבִידּוֹ מָלָא לֵאמֹר : מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
 אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְעִיר מִכָּל־
 שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בֵּית לַיהוָה שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדוֹד
 לַיהוָה עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל : וַיְהִי עַם־לִבָּב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת
 בֵּית לִשְׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד
 אָבִי יֵעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְּךָ לִבְנוֹת בֵּית לִשְׁמִי הִטִּיבְתָּ
 כִּי הָיָה עִם־לִבְּךָ : כֵּן אֶתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־
 בָּנָה הֵיכָל מַחֲלָצִיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי : וַיִּקֶּם יְהוָה
 אֶת דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקִם תַּחַת דָּוִד אָבִי וַאֲשַׁבֵּל עַל־
 כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַאֲבָנָה הַבַּיִת לִשְׁם
 יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : וְאֲשֶׁם שֵׁם מְקוֹם לְאֶדְוִן אֲשֶׁר־
 שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אַבְרָהָם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם
 מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם :

ואחר קריאת הספירה חוזרים

נֶאֱמָרוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל הָעוֹלָמִים צַדִּיק
 בְּכָל הַדּוֹרוֹת הֵא הִנָּאֵמֶן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה מַדְבָּר וּמִקְיִים
 כִּי כָל דְּבָרָיו אָמֵת וְצֶדֶק נֶאֱמֶן אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים
 דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יִשׁוּב רִיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ
 נֶאֱמֶן אַתָּה בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַנָּאֵמֶן בְּכָל דְּבָרָיו :
 רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלֹבֶת נָפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ
 בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָה :
 שְׂמַחֲנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֵלֵינוּ הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית
 דָּוִד מְשִׁיחֶךָ בְּמַהֲרָה יָבֹא וַיְגַד לִבְנוֹ (עַל כִּסֵּא

לא יֵשֶׁב זָר • וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ • (בִּי בָשָׁם
קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וְעַד • בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה מִנֵּן דָּוִד ;

עַל הַתְּזוּרָה וְעַל הָעֵבֶרֶה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם
לַסֵּנֶת הַשִּׁבְתָּ הַזֶּה וְעַד יוֹם •

לְסוּכּוֹת חַג הַסִּבּוֹת לְסוּמֵינוּ עֲזַרְתָּ שְׁמִינִי חַג עֲצֵרֶת הַזֶּה
וְעַל יוֹם טוֹב מְקַרָּא קִדְשׁ הַזֶּה שֶׁנִּתְחַלְּלָנוּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְקִדּוּשָׁה
וּלְמִנוּחָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת עַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֲנִי מוֹדִים לָךְ וּמְבַרְכִים אוֹתְךָ • יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד
לְעוֹלָם וְעַד • בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ הַסֵּנֶת וְיִשְׂרָאֵל וְהוֹמָנִים ;

וְאַחֵר כֵּךְ הַסְלִיחַ לְכּוֹר אָמַר

הַנּוֹתֵן תְּשׁוּעָה לַמְּלָכִים וּמִמְשָׁלָה לְנַסִּיכִים • וּמַלְכוּתוֹ מַלְכוּת
כָּל עוֹלָמִים : הַפּוֹצֵה אֶת דָּוִד עַבְדּוֹ מִחֶרֶב רָעָה • הַנּוֹתֵן
בָּיִם דָּרֶךְ וּבָמִים עֵצִים נְתִיבָה • הוּא יְבָרֶךְ וְיִשְׁמֹר וְיַנְצֹר וְיַעֲזֹר •
וְיִרְוֶם • וְיַגְדֵּל וְיַנְשֵׂא • לְמַעַלְהָ לְמַעַלְהָ • לְאַדְוָנָנוּ (פְּלוּנִי) מֶלֶךְ
מַלְכֵי הַמְּלָכִים בְּרַחֲמָיו • יִשְׁמְרֵהוּ וְיַחֲיֵהוּ • וּמִכָּל צָרָה וְנִזְקִי יַצִּילֵהוּ
מִלִּדְּ מַלְכֵי הַמְּלָכִים בְּרַחֲמָיו • יְרוֹם וְיַגְבִּיהַּ בּוֹכֵב מַעֲרֵכְתּוֹ • וְיַאֲרִיךְ
יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ • מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים בְּרַחֲמָיו • יִתֵּן בָּלָבוֹ •
וּבְלֵב כָּל יוֹעֲצָיו וְשָׂרָיו וּמַנְהִיגָיו רַחֲמָנוּת • לַעֲשׂוֹת טוֹבָה עִמָּנוּ •
וְעַם כָּל יִשְׂרָאֵל אַחֵינוּ • בְּיָמָיו וּבְיָמֵינוּ תִּשְׁעַ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל
יִשְׁכֵּן לְבָטָח • וּבֹא לְצִיּוֹן נוֹאֵל וְכֵן יְהִי רָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן :

מִי שֶׁפָּרֵךְ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וּמִשָּׁה וְאַהֲרֹן וְדָוִד
וְיִשְׁלֹמֹה • וְכָל הַקְּהִלּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת וְהַטְּהוֹרוֹת • הוּא יְבָרֶךְ
אֶת כָּל הַקְּהֵל הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה גְּדוּלִים וְקַטְנִים • הֵם וּבְנֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם
וְתַלְמִידֵיהֶם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם • מַלְכָּא דְעַלְמָא הוּא יְבָרֶךְ יִתְכּוֹן •
וְיִזְכֶּה יִתְכּוֹן • וְיִשְׁמַע בְּקַל צְלוֹתֵינוּ • תַּתְּפַּרְקוּן וְתִשְׁתַּזְכְּנוּ מִכָּל
צָרָה וְעַקְתָּא • וְיִהְיֶה מְקַרָּא דִּיהוָה בְּסַעֲדָכֶם וְיִגַּן בְּעַדְכֶם • וְיַפְרֹשׁ
סִבָּת שְׁלוֹמוֹ עֲלֵיכֶם • וְיִשְׁעַ בִּנְיָכֶם אֲהֲבָה וְאַחֻזָּה • שְׁלוֹם וְרַעֲזָה •
וְיִסְמַךְ שְׁנֵאת חֲנָם מִבְּנֵיכֶם • וְיִשְׁבּוֹר עוֹל הַגּוֹיִם מֵעַל צוֹאֲרֵיכֶם
וְיִקְיִים בְּכֶם מְקַרָּא שְׁכָתוֹב • יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יִסְף עֲלֵיכֶם

שחרית לשלש רגלים

בָּכֶם אֵלֶּיךָ פְּעָמִים וַיִּבְרַךְ אֹתְכֶם בְּאִשֶּׁר דִּבֶּר לָכֶם : וּבֵן יְהִי
רָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן :

יְהִי חֲסִדְךָ יְהוָה עֲלֵינוּ בְּאִשֶּׁר יִתְּלֵנוּ לָךְ :

אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְלֹלְךָ סֵלָה : אֲשֶׁרִי הָעַם שְׂבָכָה
לוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁיְהוּהָ מַלְכוּת אֱלֹהֵיו :

תִּתְּלֶנּוּ לְדוֹר אַרְוֹמָמָךְ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאֶבְרַכְּךָ שְׁמָךְ
לְעוֹלָם וָעֶד : בְּכָל יוֹם אֶבְרַכְךָ וְאֶהְלֹלְךָ שְׁמָךְ

לְעוֹלָם וָעֶד : וְגָדוֹל יְהוָה כְּתוּב וּמִהֲלֵל מְאֹד וּלְגִדְלָתוֹ אֵין
חֶקֶר : דוֹר לְדוֹר יֵשֵׁבַח מַעֲשֵׂיךָ וּגְבוּרָתְךָ יִגְדֹּד : הֲדָר כְּבוֹד

הַדוֹר וּדְבָרֵי גִפְלָאֲתֶיךָ אֲשִׁיחָה : וְעוֹז נִזְרָאוֹתֶיךָ יֹאמְרוּ
וּגִדְלָתְךָ אֲסַפְּרָנָה : אֲכַר רַב טוֹבָךָ יִבְעִיעוּ וְצִדְקָתְךָ יִרְנְנוּ :

חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה חֲכָמָה אֲרָךְ אֲפִים וּגְדֹל־חֶסֶד : טוֹב יְהוָה
בִּינָה לְכָל וְרַחֲמֵיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו : וְדוֹךְ יְהוָה חֶסֶד כָּל מַעֲשֵׂיךָ

וְחִסְיָיִךָ יִבְרַכְּכָה : כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמְרוּ וּגְבוּרָתְךָ יִדְבְּרוּ :
וְהַדוֹרֵיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתוֹ וּכְבוֹד הַדָּר מַלְכוּתוֹ : מַלְכוּתְךָ

מַלְכוּת כָּל עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דוֹר וָדוֹר : סוֹמֵךְ יְהוָה
גְּבוּרָה לְכָל הַנִּפְרִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכַּפּוּפִים : עֵינֵי כָל אֱלֹהִים

יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ : פֹּתַח אֶת יְדֶיךָ
וּכְחוּץ מֵאֵל כַּפְסוֹק זֶה כִּי כֹחַ עֵקֶר הַפְּרִסָּה ר"ת גִּימְטְרִיָּה יֵאָהֲדוּנָהּ

ס"ת חֲתָךְ (וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חֵי רָצוֹן : צִדִּיק יְהוָה יִסֹּד בְּכָל
דְּרָכָיו וְחֹסֶד בְּכָל מַעֲשָׂיו : קְרוֹב יְהוָה וְהוֹדוֹ יִסֹּד לְכָל קִרְאוֹ

לְכָל אִשֶּׁר יִקְרָאָהוּ בְּאַמֶּת : רָצוֹן יִרְאֵיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שְׁוַעְתָּם
יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם : שׂוֹמֵר יְהוָה נַח אֶת כָּל אֶהָבָיו וְאֶת כָּל

הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד : תִּתְּלֶנּוּ יְהוָה יוֹד יִדְבֵּר פִּי וַיִּבְרַךְ כָּל בָּשָׂר
שֵׁם קִדְּשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד : וְאַנְחָנוּ גְבוּרָךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם

הַלְלוּיָהּ : יו"ט שְׁמַל כְּשֶׁכֶת אֲוֹמְרִים

בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכָל אִשֶּׁר דִּבֶּר לֵאמֹר
גָּבַל דָּבָר אֶחָד מִכָּל דְּבָרֵי הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עֲבָדוֹ :

יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם אֲבוֹתֵינוּ אֵל יַעֲזֹבֵנוּ וְאֵל יִטְשֵׁנוּ : לַהֲטוֹת לִבֵּנוּ אֵלָיו לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו וּחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת אֲבוֹתֵינוּ : וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי יְיָ קְרָבִים אֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וּלְיָלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדָיו וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ : לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד : לֹא יְמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפֶּיךָ וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמַר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַכְּתוּב בּוֹ כִּי אַז תַּצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶיךָ וְאַז תִּשְׁכִּיל : הֲלֹא צִוִּיתִיךָ חֹזֶק וְאַמֶּץ אֵל תַּעֲרֵץ וְאֵל תַּחַת כִּי עֲמָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ : וְאוֹמֵר הַחֹן בְּקוֹל רֹם ב"פ

יְמִלְךָ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ :

ומחזירין ס"ת למקומו • ואומרים מזמור לדוד הבו לה' כמו שכתוב בטרבית • וכשמבניסין ס"ת להיכל אומר החון :

שׁוּבָה לְמַעֲנֶיךָ וּשְׁכֹן בְּבֵית מִאֲוֶנֶךָ כִּי כָל פֶּה פָּה וְכָל לָשׁוֹן יִתְּנוּ חֹדֶר וְחֹדֶר לְמַלְכוּתְךָ : וּבִנְחָה יֹאמַר שׁוּבָה יְהוָה רַבְּבוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : הִשְׁיִבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְנִשְׁוּבָה חֲדָשׁ יְמֵינוּ בְּקָדְמָה :

בחול המועד אומרים

יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה כִּי נִשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבָדּוֹ הוֹדוּ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם : וְיִרְם קָרָן לַעֲמֹ תִהְלַח לְכָל חֲסִידָיו לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קְרִיבוֹ הַלְלוּיָהּ : יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד : אֵין כְּמוֹךָ בָּאֱלֹהִים אֲדֹנָי וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ : וּבִנְחָה יֹאמַר שׁוּבָה יְהוָה רַבְּבוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : הִשְׁיִבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְנִשְׁוּבָה חֲדָשׁ יְמֵינוּ בְּקָדְמָה :

תקון הגשם לשמיני עצרת

שְׁפַעַת רַבִּיבִים יוֹרִיד מִזְבּוּלָיו לְהַחְיֹת יַדָּע וּלְתַת פְּרִי יְבוּלָיו : מָטָר יוֹרֵה וּמַלְקוֹשׁ יוֹרִיד עִם אֲגָלָיו : הַיּוֹת דִּשְׁן וְשָׁמֶן כָּל פְּרִי עֵץ וְעֵלָיו : חֵישׁ וּשְׁלַח עוֹפָר טָרֶם יְנוּסוּן

תקון הגשם

יְנוּסוּן צָלָיו • זָכוֹר יִזְכּוֹר לִי • נוֹטַע אֲשֵׁלִיו : קוֹמֶם בְּנִגְעוֹל •
וּפְרִדֶּם רִמּוֹן שְׁתִּילָיו • קָרִית חֲנָה דָּוִד • וּמַגְדֵּל עֹז חֵילָיו :
שׁוֹבֵב לְצֹאֵר הַשֵּׁן • מְלוֹאֵי הוֹד כְּדִידָיו : בְּגוֹי לְתַלְפִּיּוֹת •
וְנִהְיוּ כָּל הַגּוֹיִם אֵלָיו • אֵלֶּה הַמִּגְן תְּלוּי עָלָיו :

פזמון

מִכְסָּה שָׁמַיִם • בְּעֵבִים וּמַלְבִּישֵׁם • וּמַחֲלִיף זִמְנִים •
עָלֵי חוֹק וְרִשָּׁם : אוֹצֵרֶה הַטּוֹב פֶּתַח נָא •
לְהַחְיֹת בּוֹ כָּל נְפֻחֵי נֶשֶׁם • מְשִׁיב הָרוּחַ • וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם :
אֵלֶּיךָ יִשְׁכְּרוּ מִקְצוֹת הָאָרֶץ וְעַד קְצוֹת • אָדָם וּבְהֵמָה וְכָל
יְצוֹרֵי אֲרָצוֹת • מְשִׁיב הָרוּחַ • לְעֵתוֹת קְצוֹצוֹת • וְשׁוֹלַח מַיִם
עַל פְּנֵי חוֹצוֹת : אוֹנֵד צִמָּאוֹן וְשָׂרֵב • וְכָל חֲרָבוֹת קָטוֹב •
תִּשְׁלַח רוּחְךָ וַיְהִי כִּגְוֵן רֶטוֹב • אָדָם וּבְהֵמָה אֲשֶׁר הֵחִישׁוּ
מִטּוֹב • תִּפְתַּח יָדְךָ יִשְׁבַּעוֹן טוֹב : אוֹנֵד תְּלָמִי צִיָּה • אֲשֶׁר
נִוְתָרָה עֲרוֹמָה • מִתְנוּבַת דִּישָׁא חֲצִיר וְקִמָּה • תִּפְרִית
נִצְנִיָּה וְתַלְבִּישָׁה רִקְמָה • וְהַחֲדִישׁ פְּנֵי אֲדָמָה : אוֹנֵד אֵב
רַחֲמָן נוֹשֵׂא חוֹבַת לֵב עֲקוּשׁ • פֶּדָה נֶפֶשׁ תּוֹרָה • מִיַּד יְקוֹשׁ
הַשְּׁלִימָה נָא דְבָרֶיךָ • וְאִם אֵין בָּנוּ מִתְקוּשָׁשׁ וְקוּשׁ • וְנִתְּתִי
מִטָּר אֲרָצְכֶם • בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוּשׁ : אוֹנֵד

לִשְׁוֹנִי כּוֹנֵנָת • אֱלֹהֵי וְתַבְחָר • בְּשִׁירִים שִׁשְׁמָת • בְּפִי
טוֹב מִמֶּסְחָר : וְנִגְדָּה כּוֹנֵנָת • צִעְדִי מִמִּשְׁחָר •
וְלִי גֵרוֹן תִּתֵּה • בִּקְרָאִי לֹא נָחַר : וַיִּצְרֵי הַלְבֵּנָת • כְּמוֹ צֶמֶר
צֶחֶר • וְלֶכֶן לֹא שָׁתָה • לִכְבִּי בִּי סִחְרָחַר : הִיָּה סִתְרִי עֲתָה •
כְּאֶתְמוֹל וּלְמָחָר • וּמִגִּנִּי אֶתָּה אֱלֹהֵי אֵל תֵּאֲחָר :

יִשְׁבַּעוֹן יְדִידֶיךָ מְאוֹצְרוֹת שָׁמַיִם • וְשִׁבַּע אֲדָמָה רֹא
שְׁבַעָה מַיִם • פְּדוֹת תִּשְׁלַח לְשַׁחוּיִים פְּעַמִּים •

יְחִינּוּ מִיּוֹמִים : פזמון בסדר א"ב

אֵל חֵי יִפְתַּח אוֹצְרוֹת שָׁמַיִם • יֵשֶׁב רוּחוֹ וַיָּלֹךְ מַיִם :
בְּגִשְׁמֵי רָצוֹן • תִּבְרַךְ עֲדָה • בְּפִתִּי יִגּוֹן • בְּצִפּוֹר
לְכוּדָה

לְכוּדָה • בְּצַדִּיקָתָא אֵב הַמּוֹן • הַכִּין סְעוּדָה • וְאָמַר יִקַּח גֵּא
מִעֵט מַיִם : יִסַּךְ גִּשְׁשׁ נְדָבוֹת מִשְׁמֵי עֲלֵיָה • תּוֹרִיד בְּצִיָּה •
רַב עֲלִילָיָה • בְּצַדִּיקָתָא נֶעְקַד • בְּהַר הַמּוֹרִיָּה • וְשָׁב וַחֲפָר •
בְּאַרוֹת הַמַּיִם : יִסַּךְ דָּלָה מִמְּהוּמָה עֶמֶק וְהֵצִל • וְרוּחַ קָדְשָׁה
עָלִיו הֵאָצִל • בְּצַדִּיקָתָא אִישׁ תָּם • מְקַלּוֹת פִּצֹּל • בְּרַהֲטִים •
בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם : יִסַּךְ הָאֵר פָּנִים • עַל עַם דָּל בְּשׁוּעוֹ •
בְּפִשְׁעוֹ נִלְכַּד וְעַל בֶּן אַחֵר יִשְׁעוֹ • בְּצַדִּיקָתָא עֲנִיו גָּם
מִפְרָעָה • וַיֵּשֶׁב עַל בְּאֵר הַמַּיִם : יִסַּךְ וְתוֹל מִטְרוֹת עוֹז
מִמְּעוֹנִים • וְתַבּוּאוֹת שָׁנָה יִהְיוּ דְשָׁנִים • בְּצַדִּיקָתָא נִכְנַם
לִפְנֵי וּלְפָנִים • אֲשֶׁר צִוָּה עַל גִּסּוּךְ הַמַּיִם : יִסַּךְ זְכוּר רַחֲמִיךָ
יוֹצֵר מְאֹרוֹת • וְצִוָּה עֲבִידְךָ יִרְקוֹן אֲוֵרוֹת בְּצַדִּיקָתָא מֶלֶךְ נְעִים
זְמִירוֹת • אֲשֶׁר אָמַר מִי יִשְׁקֵנִי מַיִם : יִסַּךְ חִשְׁרֶת מַיִם • עַל
יִבְשָׁה • תּוֹזִיר וְתוֹצִיא אֶבֶן הָרָאשָׁה • בְּצַדִּיקָתָא לִקַּח צְלוּחִית
חֲדָשָׁה • וְעַל יְדוֹ נִרְפְּאוּ הַמַּיִם : יִסַּךְ טְרַפִּי צֶמַח אֲדָמָה
הַמְּצִיא • הִפְקֵר רְצוֹנִי • חֻקִּי וְאִמְצִי • בְּגִשְׁמֵי נְדָבוֹת לְמַעַן
מוֹצִיא • מַחֲלָמִישׁ לְמַעַנֵּי מַיִם : יִסַּךְ

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ

בְּגִשְׁמֵי	אֲוָרָה	תָּאִיר	אֲדָמָה :
בְּגִשְׁמֵי	בְּרָכָה	תְּבַרְךָ	אֲדָמָה :
בְּגִשְׁמֵי	גִּילָה	תְּגִיל	אֲדָמָה :
בְּגִשְׁמֵי	דִּיצָה	תְּדַשֵּׁן	אֲדָמָה :
בְּגִשְׁמֵי	הוֹד	תְּהַדֵּר	אֲדָמָה :
בְּגִשְׁמֵי	וַעַד טוֹב	תְּוַעֵד	אֲדָמָה :
בְּגִשְׁמֵי	זְמָרָה	תְּזַמֵּר	אֲדָמָה :
בְּגִשְׁמֵי	חַיִּים	תְּחַיֶּה	אֲדָמָה :
בְּגִשְׁמֵי	טוֹבָה	תְּטִיב	אֲדָמָה :
בְּגִשְׁמֵי	יְשׁוּעָה	תְּוַשִּׁיעַ	אֲדָמָה :

תקון הגשם

בְּגִשְׁמִי בְּלִבְּךָ תְּכַלְכֵּל אֲדָמָה :
כְּמוֹ שְׁאֵתָהּ הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ רַב לְהוֹשִׁיעַ מִשִּׁיב הָרוּחַ
וּמֹרִיד הַגֶּשֶׁם לְבָרָכָה :

אֲנִי הוֹרִידָהּ לְאוֹרָה לְבָרָכָה לְגִילָה לְרִיצָה
לְהוֹד לְעֵד טוֹב לְזִמְרָה לְחַיִּים טוֹבִים
לְטוֹבָה לְיִשׁוּעָה לְפִרְנָסָה לְכִלְכָּלָה כְּמוֹ שְׁאֵתָהּ
הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ רַב לְהוֹשִׁיעַ מִשִּׁיב הָרוּחַ וּמֹרִיד
הַגֶּשֶׁם לְבָרָכָה :

מוסף לשלש רגלים

אֲרוֹן הַכֹּל יֵאָהֲרֹנָהּ הִיא הוּא יְהוָה

אֲרָנִי שִׁפְתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהַלְתֶּךָ :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה (יֵא) אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי
אֲבֹרָהֵם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל
הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן גּוֹמֵל חֲסִדִּים טוֹבִים כְּנֶה הַכֹּל
זוֹכֵר חֲסִדֵי אֲבוֹת וּמַבִּיא גּוֹאֵל לְבָנֵי בְּנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ
בְּאַהֲבָה : מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמִגֵּן : בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
(הַד) מִגֵּן אֲבֹרָהֵם :

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲרָנִי מַחִיָּה מֵרַחֵם אַתָּה רַב
לְהוֹשִׁיעַ מֹרִיד הַטָּל (כֵּס"ע וְנִסְמַחַס תּוֹרָה רוֹמְרִים

מִשִּׁיב הָרוּחַ וּמֹרִיד הַגֶּשֶׁם) מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מַחִיָּה
מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נּוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים
וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמַקְיֵם אֲמוּנָתוֹ לְיִשְׁגֵי עֶפְרַיִם מִי כְּמוֹד
בְּעַל גְּבוּרָתוֹ וּמִי דוֹמָה לָךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמַחֲיֶה וּמַצְמִיחַ
יִשׁוּעָה וְנִצְאֵן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מַחֲיֶה הַמֵּתִים : כַּחַזְרַת הַעֲמִידָה סְלִיחַ לְכּוֹר רוֹמֵר

כֶּתֶר יִתְּנוּ לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מַלְאָכִים הַמְּגִי מַעֲלָה עִם עַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל קְבוּצֵי מִטָּה יַחַד כָּלָם קְרוּשָׁה לָךְ יִשְׁלֹשׁוּ בְּכָכָר

הַאֲמוֹר

מוסף לשלש רגלים

ריג

הָאָמֹר עַל יַד נְבִיאָךְ • וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ • קְדוֹשׁ •
קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל הָאָרֶץ בְּכוֹרוֹ : בְּכוֹרוֹ מְלֵא עוֹלָם
וּמִשְׁדָּרָתוֹ שׂוֹאֲלִים אֵיזָה מְקוֹם בְּכוֹרוֹ לְהַעֲרִיצוֹ : לְעִמָּתָם מִשְׁבָּחִים
וְאֹמְרִים בְּרוּךְ בְּכוֹר יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ : מִמְּקוֹמוֹ הוּא יִפֹּן בְּרַחֲמָיו
לְעַמּוֹ • הַמִּיִּתְדִם שְׁמוֹ • עָרֵב וּבָקָר בְּכָל יוֹם תָּמִיד אֹמְרִים פְּעַמִּים
בְּאַהֲבָה • שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד : הוּא אֱלֹהֵינוּ •
הוּא אָבִינוּ • הוּא מְלֻכְנוּ • הוּא מוֹשִׁיעֵנו • הוּא יוֹשִׁיעֵנו • וַיִּנְאַלְנוּ
שְׁנִית • וַיִּשְׁמִיעֵנו בְּרַחֲמָיו לְעֵינֵי כָל חַי לֵאמֹר • הִנָּנֹאלְתִּי אֶתְכֶם
אַחֲרִית בְּרֵאשִׁית • לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם :
וּבְדַבְּרִי קִדְשְׁךָ בְּתוֹב לֵאמֹר • וּמֶלֶךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן
לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ :

אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ • וְקְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ
סְלָה : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַקְדוֹשׁ :

אַתָּה בַּחֲרַתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים • אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ
בָּנוּ • וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְשׁוֹנוֹת • וְקִדְשְׁתָּנוּ
בְּמִצּוֹתֶיךָ • וְקִרְבַּתָּנוּ מִלְּבָנוּ לְעַבְדֶּךָ וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל
וְהַקְדוֹשׁ עָלֵינוּ קִרְאָתָּ :

וְתַתֵּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה סְנִית לַמְנוּחָה וּ מוֹעֲדִים
לְשִׁמְחָה חַגִּים וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן • אֶת יוֹם

הַשַּׁבָּת הַזֶּה • וְאֶת יוֹם

חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה • אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קִדְשׁ
הַזֶּה • זְמַן שִׂמְחָתָנוּ :

לְזַמְּנֵינוּ עֲרֵת שְׂמִינִי חַג עֲצֵרַת הַזֶּה • אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא
קִדְשׁ הַזֶּה • זְמַן שִׂמְחָתָנוּ :

בְּאַהֲבָה מִקְרָא קִדְשׁ זָכַר לִיצִיאַת מִצְרַיִם :
אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ • מִפְּנֵי חַטָּאֵינוּ גָּלֵינוּ מֵאֲרָצָנוּ •
וּנְתַרְחַקְנוּ מֵעַל אֲדָמָתָנוּ • וְאֵין אָנוּ יְכוּלִין
לְעֵלוֹת וּלְרְאוֹת וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵיךָ בְּבֵית בְּחִירָתְךָ בְּנִי

הַרְדֵּךְ

מוסף לשלש רגלים

הִדְרֹךְ בְּבֵית הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׁמָהּ עָלָיו • מִפְּנֵי
הַיָּד שֶׁנִּשְׁתַּלְחָה בְּמִקְדָּשָׁךְ : יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ • מֶלֶךְ רַחֲמָן שֶׁתִּשׁוּב וְתִרְחַם
עָלֵינוּ • וְעַל מִקְדָּשָׁךְ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים • וְתִבְנֶהוּ מִחֲדָה
וְתִגְדַּל כְּבוֹדוֹ • אֲבִינוּ • מִלִּפְנֵי • אֱלֹהֵינוּ • גִּלְהַ כְּבוֹד
מַלְכוּתְךָ עָלֵינוּ מֵהֲרָה וְהוֹפֵעַ וְהַנִּשְׂאָ עָלֵינוּ לְעֵינֵי כָּל חַי •
וְקָרֵב פְּזוּרֵנוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם וּנְפֻצוֹתֵינוּ בְּנִים מִיִּרְכַּתִּי אֶרֶץ •
וְהַבִּיאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ • לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרָגָה וְלִירוּשָׁלַם עִיר
מִקְדָּשָׁךְ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם • אָנָּה אֱלֹהֵינוּ • וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לִפְנֵיךָ
אֶת קָרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תִּמְיֹדִין כְּסֻדְרָן וּמוֹסָפִין כְּהִלְכָתָן •

את מוסף

לשנת את מוספי יום השבת הזה • ואת

לסוכות יום חג הסוכות ^{לש"ע} יום שמיני חג עצרת

הַזֶּה • אֶת יוֹם (כַּחוֹס"מ אֵין חֹמַרִּים טוֹב) מִקְרָא קָדֵשׁ הַזֶּה •
נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לִפְנֵיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רָצוֹנְךָ • כְּמוֹ
שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ • עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ :

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ מֶלֶךְ רַחֲמָן רַחֵם עָלֵינוּ • טוֹב
וּמְטִיב הַדָּרֵשׁ לָנוּ • שׁוּבָה עָלֵינוּ בְּהִמּוֹן

רַחֲמֶיךָ • בְּגִלְלֵי אֲבוֹת שֶׁעָשׂוּ רָצוֹנְךָ • בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּבִתְחִלָּה •
כּוֹנֵן בֵּית מִקְדָּשָׁךְ עַל מְבוֹנוֹ • הֲרֵאֵנוּ בְּבִנְיָנוּ • שִׁמְחָנוּ
בְּתִקְוָנוּ • וְהִשָּׁב שְׂכִינְתְּךָ לְתוֹכֵנוּ • וְהִשָּׁב כְּהָנִים לְעַבְדֻרְתָּם •
וְדוֹיִם לְשִׁירָם וְדוֹמָרָם • וְהִשָּׁב יִשְׂרָאֵל דְּגוּיָהֶם • וְשֵׁם נַעֲלֶה
וְנִגְדָּא וְנִשְׁתַּחֲוֶה לִפְנֵיךָ • בְּשָׁלוֹשׁ פַּעַמִּים רְגָלֵינוּ בְּכָל שָׁנָה
וּשְׁנָה • כְּכָתוּב בְּתוֹרָה • שְׁלוֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל
זְכוּרָה אֶת פָּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר • בְּחַג הַמִּצּוֹת
וּבְחַג הַשְּׁבוּעוֹת • וּבְחַג הַסֻּכּוֹת • וְלֹא יִרְאֶה אֶת פָּנֵי יְהוָה
רִיקָם אִישׁ כְּמִתְנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ :

והשיאנו

מוסף לשלש רגלים ריד

וְהַשִּׁיאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת בְּרֶכֶת מוֹעֲדֶיךָ • לְחַיִּים
בְּשִׂמְחָה וּבְשָׁלוֹם • בְּאֶשֶׁר רָצִיתָ וְאִמְרָתָ
לְבָרְכֵנוּ בֶן תְּבָרְכֵנוּ סֵלָה • קִדְּשָׁנוּ בְּמִצּוֹתֶיךָ • שִׁים חֻלְקָנוּ
בְּתוֹרָתְךָ • שְׂבַעֲנוּ מִטוֹבְךָ • שִׂמַּח נַפְשֵׁנוּ בִּישׁוּעָתְךָ • וְטַהַר
לִבֵּנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאַמִּתּוֹ • וְהִנְחִילֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּחַסְדֶּךָ וּבְרַחוּם
בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁשׁוֹן סִמְנוֹתַי מוֹעֲדֵי קִדְּשֶׁךָ • וַיִּשְׂמְחוּ בָּךְ כָּל
יִשְׂרָאֵל מִקִּדְּשֵׁי שְׁמֶךָ • בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ סִמְנוֹתַי
וּ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִים :

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּלְתַפְלָתָם שְׁעָה •
וְהַשֵּׁב הָעֲבוּרָה לְדָבִיר בֵּיתְךָ • וְאֲשִׁי יִשְׂרָאֵל
וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרָצוֹן • וְתִהְיֶה לְרָצוֹן תָּמִיד
עֲבוּרַת יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ • וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים • תַּחֲפוּץ
בָּנוּ וְתִרְצָנוּ וְתַחֲיֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְעֵיִן בְּרַחֲמִים • בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה הַמַּחְזִיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן :

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעַד צוּרֵנוּ צוּר חַיֵּינוּ וּמִגֵּן
יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא • לְדֹר וָדֹר נֹדֶה לָּךְ וְנִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ • עַל
חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ • וְעַל נַשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָּךְ • וְעַל
נַפְשֵׁךָ שֶׁבָּכַל יוֹם עִמָּנוּ • וְעַל נַפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבָּכַל
עֵת • עָרֵב וּבֹקֶר וְצַהֲרַיִם • הַטּוֹב • כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ •
הַמְּרַחֵם כִּי לֹא תִמּוּ חֲסָדֶיךָ כִּי מַעֲוֹלָם קוִיֵּנוּ קָדֵךְ :

מודים דרבנן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָּךְ שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר יוֹצֵרֵנוּ יוֹצֵר בְּרָאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת
לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עַל שֶׁהַחַיִּיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ בֶּן תַּחֲיֵינוּ
וְתַחֲנָנוּ • וְתִאֶסַּף גְּלוּתֵנוּ לְחִצְרוֹת קִדְּשֶׁךָ • לְשִׁמּוֹר חֻקֶּךָ וּלְעֲשׂוֹת
רְצוֹנְךָ בְּדִבְכָּב שְׁלָם עַל שְׁאֵנוּ מוֹדִים לָּךְ • בְּרוּךְ אַתָּה הַהוֹדָאוֹת :

ועל

מוסף לשדש רגלים

ועל כלם יתברך • ויתרומם • ויתנשא • תמיד שמך
מלכנו לעולם ועד • וכל החיים יודוך • סלה •
ויהללו ויברכו את שמך הגדול באמת לעולם כי טוב •
האל ישועתנו ועזרתנו סלה האל הטוב • ברוך אתה
יהוה הטוב שמך ולך נאה להודות :

בחזרת השליח לכור אומר

אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המושלשת בתורה
הכתובה על ידי משה עבדך הנאמרה מפני אהרן ובניו
בחנו עם קדושיך באמור : יברך יי וישמך : יאר יי פניו אליך
ויחנך : ישא יי פניו אליך וישם לך שלום : ושמך את שמי ערבני
ישראל ואני אברכם :

שנים שלום טובה וברכה • חיים חן וחסד צדקה
ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך • וברכנו אבינו
כלנו יחד באור פניך כי באור פניך נתת לנו יהוה אלהינו •
תורה וחיים • אהבה וחסד צדקה ורחמים • ברכה ושלום
וטוב בעיניך לברכנו • ולברך את כל עמך ישראל ברוב
עוז ושלום • ברוך אתה יהוה המברך את עמו ישראל
בשלום אמן : יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך
יהוה צורי וגואלי :

טוב אומר שיר למעלות אשף עיני אל השרים :

אלהי נצור לשוני מדע • ושפתותי מדבר מרמה •
ולמקללי נפשי תדום • ונפשי בעפר לכל תהיה •
פתח לבי בתורתך • ואחרי מצותיך תרדוף נפשי • וכל
הקמים עלי לרעה • מהרה הפר עצתם וקלקל
מחשבותם • עשה למען שמך • עשה למען ימינך •
עשה למען תורתך • עשה למען קדושתך • למען
יחלצון ידיך הושיעה ימינך וענני : יהיו לרצון אמרי
פי והגיון לבי לפניך יהוה צורי וגואלי :

עושה

עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא בִּרְחָמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עַדֵּינוּ
וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן :

אחר חזרת מוסף אומרים הושענות וקודם שיתחילו מוֹלִיחִים ספר תורה ומניחין אותו על התיבה כדי להקיפו בנהוג :

הושענות ליום ראשון

הוֹשִׁיעֲנָא • הוֹשִׁיעֲנָא :

לְמַעַן אֱלֹהֵינוּ :
לְמַעַן גּוֹאֲלֵנוּ :
לְמַעַן אֲדִיר אֲדִירִים :
לְמַעַן בּוֹרֵא רוּחַ וַיּוֹצֵר הָרִים :
לְמַעַן גְּדוֹל הַעֲצָה • מִשְׁפִּיל וּמְרִים :
לְמַעַן דּוֹבֵר צֶדֶק וּמַגִּיד מִיִּשְׁרָיִם :
לְמַעַן הַיּוֹדֵעַ וְעַד • אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמַסְתָּרִים :
לְמַעַן וְהוּא בְּאַחַד • וּמִי יִשְׁבְּנוּ אֲמָרִים :
לְמַעַן יְיָ וְנָקִי • וּמִתְבָּרֵךְ עִם בָּרִים :
לְמַעַן חוֹפֵשׁ מִצָּפוֹן • וְחוֹקֵר כָּל חֲדָרִים :
לְמַעַן טַפְחָה יְמֵינוּ שָׁמַיִם • וַעֲשֵׂה מְאוֹרִים :
לְמַעַן יִסַּד אֶרֶץ בְּצוּרוֹת בִּקְעָה יְאוֹרִים :
לְמַעַן כִּבִּיר כַּח מִכְבֵּד בְּאוֹרִים :
לְמַעַן לֹא יִתָּמוּ שְׁנוֹתָיו לְדוֹר דּוֹרִים :
הוֹשִׁיעֲנָא • הוֹשִׁיעֲנָא :

אֲנָא אֶל אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד וּמִי יִשְׁבְּנוּ וְהוּא בְּאַחַד •
קְרֵא שָׁמַיִם וָאֶרֶץ וַיַּעֲמֵדוּ בְּאַחַד : הוֹשִׁיעֲנוּ
בְּחַגִּגַּת יוֹם אֶחָד : אֲנָא זְכוֹר אֵב יִרְשׁ אֶת הָאֶרֶץ וְהָיָה
אֶחָד • הִבִּין לְמוֹרְדִים לֵב אֶחָד וְדָרָךְ אֶחָד • לְקִרְוֹא
כָּלִם בְּשֵׁם יְהוָה וּלְעַבְדּוֹ שְׂכָם אֶחָד : הוֹשִׁיעֲנוּ אֲנָא זְכוֹר
בֶּן יַחִיד הָיָה לִפְנֵי אָבִיו אֶחָד • שְׁנֵיהֶם בְּנִפְיוֹן קָלְכוּ

הושענות ליום א

בְּאַחַד * נָתַתָּ בּוֹפֵר תַּחְתּוֹ אֵיל אֶחָד : הוֹסִיעֵנו אֲנָּה זְכוֹר
 אֵב הוֹסִיף חֶלֶק שְׁכֶם אֶחָד * קָוָה לְהַפְלִיט הַמַּחְנֶה
 הָאֶחָד * אֶסֶף בָּנָיו לְקַבֵּל מַלְכוּת שָׁמַיִם פֶּה אֶחָד : הוֹסִיעֵנו
 אֲנָּה הַמְשִׁמִּיעֵנו שְׁתֵּי יָמִים * בְּקוֹלוֹת וּבִרְקִים בְּאַחַד *
 הַמְנַחִילֵנו תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד * הוֹשִׁיעֵנו בַּחֲגִיגַת
 יוֹם אֶחָד :

הושענא * הושענא

אֵל * יִשְׁעָךָ צִמְאֹתִי וְאַעֲרֶךְ נִגְדֶךָ * שִׁמְחַ נֶפֶשׁ עַבְדֶּךָ :
 נֶאֱוָר אַתָּה אֲדִיר הִיָּה לָנוּ לִישׁוּעָה * שִׁמְחֵנוּ בִּימוֹת
 עֲנִיתָנוּ שָׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה : יִשׁוּעוֹת חוֹמוֹת וַחִיל * שִׁית
 לְסוּרָה וְגַלְמוּדָה * יִשְׁמַח הָרַ צִיּוֹן הַגִּלְגָּה בָּנוֹת יְהוּדָה :
 יִדְּךָ תוֹסִיף שְׁנִית * חִישׁ לְנוֹחֲלֵי דָת אַרְיָאֵל * יִגַּד יַעֲקֹב
 יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל : צִוָּה יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב אֲשֶׁר לִישׁוּעָה בְּמַהֲיָם *
 וְצַדִּיקִים יִשְׁמְחוּ וְיַעֲלִצוּ לִפְנֵי אֱלֹהִים : חֶבֶל נִחַלְתָּהּ תוֹשִׁיעַ *
 וְצַדִּיקְתָּהּ יִשְׁגֶּנוּ * וְיִשְׁמְחוּ כָּל חוֹסֵי בֶךָ לְעוֹלָם יִרְגֶּנוּ :
 קוֹרְאִים בְּשִׁמְךָ * תִּשׁוּבָב לְבֵית מְנוּחָה יִשְׁשׁוֹן וְיִשְׁמְחָה
 יִשְׁגוּ וְנָסוּ יִגְוֹן וְאַנְחָה : בִּישׁוּעָתְךָ יִרְגֶּנוּ וְרָנִי פֶלֶט בַּחֲבֶם *
 יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֲשׂוֹ * בָּנֵי צִיּוֹן יִגִּילוּ בְּמִלְכָם : רַב לְהוֹשִׁיעַ
 יִרִיב רִיבָם וְיִצִּיק לְמִצִּיקָם * יִשְׁמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם :
 וַיֵּדְעוּ כִּי יִדְּךָ זֹאת תִּשְׁוּעָתְךָ לְשָׁנָן * כִּי שִׁמְחָתָנִי יִהְיֶה
 בַּפְּעֻלָּה * (יִהְיֶה) בְּמַעֲשֵׂי יִדְּךָ אֲרֵנָן : אִמְרָתְךָ תִּקֵּים
 יִשַּׁע לְהַחֲיֵשׁ לְפָדוּיִם * רָנוּ לְיַעֲקֹב שִׁמְחָה וְצִהְלוּ בְּרֹאשׁ
 הַגּוֹיִם : לֹבֵשֵׁי בְגָדֵי רִקְמָה יִרְוֹנוּ בְּכָל אֲפִיקִים * שִׁמְחוּ
 בִּיהוָה וְגִילוּ צַדִּיקִים : יִרְאוּ עַנּוּיִם וְיִשְׁמְחוּ * בְּהוֹשִׁיעָךָ
 אֲבִיוֹנֵי * יִשְׁמַח לֵב מְבַקְשֵׁי יִהְיֶה : קוֹרְאֵי מִקְרָא קֹדֶשׁ
 יִשַּׁע יִקְרָאוּ בְּפִצָּח * שׁוֹבַע שְׁמֵחוֹת אֶת פָּנֶיךָ גְּעִימוֹת
 בִּימִינְךָ גִּצָּח : בְּרֹאשׁוֹן בַּחֲגֹם בְּהַיּוֹם הַזֶּה צוּר בְּגִבּוֹ *

הוֹשִׁעַנוֹת לְיוֹם א' רטז

זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה יְהוָה נְגִילָה וְנִשְׁמְחָה בּוֹ :

הוֹשִׁעָנָא :

אָנָּה הוֹשִׁיעָה נָא * אָנָּה הוֹשִׁיעָה נָא :

אָנָּה אֵל אַחֲרוֹן וְרֵאשׁוֹן * אִמְּץ עֵט נְצוּרִים בְּאִישׁוֹן *
בְּצַעֲקָתָם הוֹשִׁעָנָא בְּלַחֲשׁוֹן * הַיּוֹם בְּיוֹם רֵאשׁוֹן *
הוֹשִׁיעָה נָא : אֱלֹהֵי אָנָּה גִּדְעֵה נִינִי דִישׁוֹן * גִּמְלֵל מִיַּחֲדָה
בְּלַחֲשׁוֹן * וְנִטָּה לָנוּ שְׁלוֹם בְּמִימֵי פִישׁוֹן * הַיּוֹם בְּיוֹם
רֵאשׁוֹן * הוֹשִׁיעָה נָא :

אָנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא : אָנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא :

בְּהוֹשִׁיעָתָ יְרוּיִי הַיָּאוֹר * בְּעֶזְךָ הַנָּאוֹר וְהַבְּרִיק מְאֹד *
לְעֹלוּטִים בְּאִישׁוֹן * גַּם עֲתָה כְּמוֹ כֵּן * אֵל
שֹׁחַק שׁוֹכֵן * פְּרוֹת לְעַמְּךָ הַכֵּן * נִהְלֹךְ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן כֵּן
הוֹשִׁעָנָא : אֱלֹהֵי וְהוּא בְּהוֹשִׁיעָתָ סֶגֶל * דָּגֵל מוֹל דָּגֵל * וְרֵאשׁ
מוֹעֲדֵי רָגֵל * דִּשְׁנָתָה דִישׁוֹן * פְּדוּיִי אָבִיב * נְקוּבֵי עַם חֲכִיב *
סוּבֵי דַת סָבִיב * נִהְלֹךְ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן כֵּן הוֹשִׁעָנָא : אֱלֹהֵי וְהוּא
מוֹשִׁיעַ חוֹסִים * הוֹשִׁיעַ אֱמוּנִי * עַם בְּרִיתְךָ דּוֹרְשִׁים *
זַרְעֵ אֵיתָנִי * הַפַּעַם הַזֶּה אוֹרָה אֵת יְהוָה :

רְצֵה נָא שׁוֹעֲתִים * שְׁעָה נָא תִפְלָתָם * בַּפַּעַם רֵאשׁוֹנָה הָיָה
נָא אֵילוּתָם * עַם אֲשֶׁר בְּיוֹם כְּפֹר מִפִּשַׁע פְּדִיתָם * אוֹמְרִים
וּמַהֲלִילִים אֵין קְדוֹשׁ כִּיהוָה * הַפַּעַם הַזֶּה אוֹרָה אֵת יְהוָה :

בְּהוֹשִׁיעָתָ מֵאִזְ עֲדָתְךָ * כֵּן הוֹשִׁיעָה אֵת עַמְּךָ * וּבִרְךָ
אֵת נִחְלָתְךָ * נִהְלֹךְ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן כֵּן
הוֹשִׁעָנָא : אָנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא : אָנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא :

בְּכַתּוּב הוֹשִׁיעָה אֵת עַמְּךָ וּבִרְךָ אֵת נִחְלָתְךָ וְרַעַם
וְנִשְׁאָם עַד הָעוֹלָם : וְנֶאֱמַר : וַיְהִי דְבַר
אֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְחַנְּנֹתִי לִפְנֵי יְהוָה קְרָבִים אֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
יוֹמָם וְלַיְלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדָיו וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר
יוֹם

הושענות ליום א'

יום בְּיֻמוֹ : לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמִּי הָאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא
הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד : לֹא יִמּוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ
וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמַר דְּעִשׂוֹת כָּכָל הַכָּתוּב
בוֹ כִּי אַתָּה תַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶיךָ וְאַתָּה תִּשְׁכַּיֵּר : הֲלֹא צִוִּיתִיךָ חֹזֶק
וְאַמֵּץ אֶל תַּעֲרֹץ וְאַל תַּחַת כִּי עַמְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּכָל
אֲשֶׁר תִּלְךָ : ומחזירין ס"ת למקומו ואומרים

שׁוּבָה לְמַעֲנוֹךָ וּשְׂכֹן בְּבֵית מֵאֻוֶּיְךָ • כִּי כָל פֶּה וְכָל
לִשׁוֹן יִתְּנוּ הוֹד וְהַדָּר לְמַלְכוּתְךָ : וּבִנְחָה
יֹאמַר שׁוּבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֱלֹפֵי יִשְׂרָאֵל : הִשְׁיבֵנוּ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וּנְשׁוּבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ בְּקָדֶם :

ואומר החזן קדים תתקבל לפני הסיכל ואחר כך אומרים
כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק רַעוּלָם הָבֵא • שֶׁנֶּאֱמַר וְעַמְּךָ כָּלֶם
צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֹצֵר מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַחֲפֹאֵר :
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֲשֶׁרִי מִי שֶׁעָמְלוּ בַּתּוֹרָה וְעָשָׂה נֶחֱת רֹחַ
דְּיוֹצְרוֹ • נָדַל בְּשֵׁם טוֹב • וְנִפְטָר בְּשֵׁם טוֹב מִן הָעוֹלָם • וְעָלִיו
אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֻבָּמְתוֹ טוֹב שֵׁם מִשְׁמֵן טוֹב וַיּוֹם הַמּוֹת מִיּוֹם הַיּוֹלָדוֹ
לְמוֹד תּוֹרָה הִרְבָּה • וַיִּתְּנוּ לָךְ שֹׁכֵר הִרְבָּה • וַיַּדַּע מִתֵּן שֹׁכֵרָן שֶׁל
צַדִּיקִים לְעֵתִיד לָבֵא : רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן עֲקִישָׁא אוֹמֵר רָצָה הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לְפִיכֶךָ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת
שֶׁנֶּאֱמַר • יְהוָה חָפֵץ חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר :

אֵין בְּאַהֲבָנוּ • אֵין בְּאֶדְוֹנָנוּ • אֵין בְּמַלְכָּנוּ • אֵין בְּמוֹשִׁיעֵנוּ
מִי בְּאַהֲבָנוּ • מִי בְּאֶדְוֹנָנוּ • מִי בְּמַלְכָּנוּ • מִי
בְּמוֹשִׁיעֵנוּ : נִזְדָּרָה לְאַהֲבָנוּ • נִזְדָּרָה לְאֶדְוֹנָנוּ • נִזְדָּרָה
לְמַלְכָּנוּ • נִזְדָּרָה לְמוֹשִׁיעֵנוּ : בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ • בְּרוּךְ אֶדְוֹנָנוּ •
בְּרוּךְ מַלְכָּנוּ • בְּרוּךְ מוֹשִׁיעֵנוּ : אַתָּה הוּא אֱלֹהֵינוּ • אַתָּה
הוּא אֶדְוֹנָנוּ • אַתָּה הוּא מַלְכָּנוּ • אַתָּה הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ :
אַתָּה תוֹשִׁיעֵנוּ • אַתָּה תִּקּוּם • תִּרְחַם צִיּוֹן כִּי עַתָּה לַחֲנֻנָּה
כִּי בָּא מוֹעֵד :

ויש כוהנים לומר כאן פטום הקטורת

תנא

תנא רבי אליהו • כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא • שנאמר הליכות עולם לו • אל תקרי הליכות אלא הלכות : אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא • תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם • שנאמר • וכל בניך למודי יהוה ורב שלום בניך : אל תקרי בניך אלא בניך • יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך : למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך : למען בית יהוה אלהינו אבקשה טוב לך : וראה בנים לבניך שלום עד ישראל : שלום רב לאהבי תורתך ואין כמו מכשור : יהוה עז לעמו יתן יהוה יברך את עמו בשלום :

ואומר הסון קדים לשלח ואחר כך אומר

על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועד כל תלמידי תלמידיהון דעסקין באורייתא קדשתא • די באתרא דרין ודי בכל אחר ואחר • יהא לנא ולהון חנא וחסדא • ורחמי מן קדם אלהא מאריה שמיא וארעא ואמרו אמן :

יהא שלמא רבא מן שמיא חיים ושבע וישועה וגחמא ושיזבא ורפואה וגאולה וסליחה ובפרה וריח והצלח לנו ולכל יזמו ישראל ואמרו אמן :

עושה שלום במרומיו הוא ברחמינו יעשה שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ואמרו אמן :

ואומר הסון ברכי את יהוה המבורך

וסוכין בקול רם ברוך יהוה המבורך לעולם ועד :

עלינו לשבח לאדון הכל • לתת גדולה ליוצר בראשית • שלא עשנו כגויי הארצות • ולא שגנו כמשפחות האדמה • שלא ישם חלקנו בהם וגורלנו כבד המונם • שהם משתחוים להכל וריק ומתפללים אל אל לא יושיע • ואנחנו משתחוים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא • שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ • ומושב

מוסף לשלש רגלים

יְקָרֵנוּ בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל • וּשְׁכִינַת עֲזֵנוּ בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים • הוּא
אֱלֹהֵינוּ וְאֵין עוֹד אַחֵר • אֱמֶת מִלִּפְנֵי • וְאַפֶּס זוּלָתוֹ •
כִּכְתוּב בַּתּוֹרָה וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לִבְכָּךְ כִּי יְהוָה
הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד •
אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מֶלֶךְ • בְּטָרֶם כָּד יֵצִיר נִבְרָא : לַעַת נַעֲשֶׂה
בְּחִפְצוֹ כָּל • אֲנִי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא : וְאַחֲרֵי כָּלֹת הַכָּל
לִבְדּוֹ יִמְרוֹךְ נִרְא : וְהוּא הָיָה וְהוּא הָיָה • וְהוּא יְהִי בַּתְּפָאֶרֶת •
וְהוּא אַחֵר וְאֵין שֵׁנִי • לְהַמְשִׁילוֹ לְהַחֲבִידָה : וְהוּא רֵאשִׁון וְהוּא
אַחֲרוֹן • לְכָל חוֹמֶר לְכָל צוּרָה : בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי תַּכְלִית • וְלוֹ
הָעוֹלָם וְהַמְשָׁרָה : בְּלִי עֶרֶךְ בְּלִי דִּישוּן • בְּלִי שְׁנִי וְהַחֲמוּדָה : בְּלִי
חֲבוּר בְּלִי פְרוּר • גְּדוֹל כַּח וְהַנְּבוּרָה : וְהוּא אֵלֵי וְחֵי גְּאֵלֵי •
וְצִיר חֲבֵלֵי בְּיוֹם צָרָה : וְהוּא נָסִי וּמְנוּסִי • מְנַת כּוֹסֵי בְּיוֹם אֶקְרָא :
וְהוּא רוּפָא וְהוּא מְרַפֵּא • וְהוּא צוֹפֶה וְהוּא עֵינָה : בִּידוֹ אֶפְקִיד
רוּחִי • בַּעַת אִישׁוֹן וְאַעִירָה : וְעַם רוּחִי גּוֹתִי • אֲדַנִּי לִי וְלֹא אִירָא :

וכסיונא מביית הכנסת אומרים

יְהוָה נִחְנִי בְּצִדְקָתְךָ לְמַעַן שׁוּדְרֵי הַיָּשָׁר לִפְנֵי דְרָכְךָ : וַיַּעֲקֹב
דְּרָךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְנְעוּ בּוֹ מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים : וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
כִּי אֲשֶׁר רָאִים מִחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה • וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מִחְנֵהִים :

תפלת מנחה

לְמַנְצָה עַל הַנִּתִּית לִבְנֵי קִרְחַ מְזֻמּוֹר : מַה יִּדְרֹת
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת : נִכְסְפָה וְגַם כָּלָתָה
נִבְשִׁי לַחֲצֹרוֹת יְהוָה לִבִּי וּבִשְׂרִי יִרְנְנוּ אֵל אֵל חַי : גַּם
צָפוּר מִצָּאָה בֵּית וּדְרוֹר קָן לָהּ אֲשֶׁר שָׁתָה אֶפְרַחֶיהָ אֶת
מִזְבְּחוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת מִלְכִּי וְאַלְהֵי : אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבִי בֵּיתְךָ
עוֹד יִהְיֶה סֶלָה : אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בְּךָ מַסְלוֹת בְּלִבְכֶם
עֲבָרִי בְּעַמְּךָ הַבָּבֶא מִעֵין יִשִּׁיתוּהוּ גַם בְּרֻכּוֹת יַעֲטָה מוֹרָה :
יִכְנוּ מִחֵל אֵל חֵיל יִרְאָה אֵל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן : יְהוָה אֱלֹהִים
צְבָאוֹת שְׁמִיעָה תִּפְלִתִי הָאִזְנָה אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה : מְגַנְנוּ

ראה

ראה לאהים והבט פני משיחה: כי טוב יום פחצרה מאלה
בחרתי הסתופף בבית אלהי מדור באהלי רשע: כי שמש
ומנן יהוה אלהים חן וכבוד יתן יהוה לא ימנע טוב
להלכים בתמים: יהוה צבאות אשרי אדם בוטח בה:

וידבר יהוה אל משה לאמר: צו את בני ישראל
ואמרת אליהם אתקרבני לחמי לאשי ריח

נחחי תשמרו להקריב לי במועדו: ואמרת להם
זה האשה אשר תקריבו ליהוה כבשים בני שנה
תמימים שנים ליום עלה תמיד: את הכבש אחד
תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים:

ועשירית האיפה סלת למנחה כלולה בשמן כתית
רביעית ההין: עלת תמיד העשירה בחר סיני לריח
ניחח אשה ליהוה: ונסכו רביעית ההין לכבש האחד
בקרש הסך נסה שכו ליהוה: ואת הכבש השני

תעשה בין הערבים במנחת הבקר ונסכו תעשה אשה
ריח ניחח ליהוה: יס מי סנהגים לומר בלן פטוס סקטות:

וערבה ליהוה מנחת יהודה וירושלם בימי עולם
ובשנים קרמניות:

אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה: אשרי העם ששכה
לו אשרי העם שיהוה מלכות אלהיו:

תהלה לדוד ארוממה אלהי המלך ואברכה שמה
לעולם ועד: לכל יום אברכה ואהללה שמה

לעולם ועד: גדול יהוה כמו ומהלל מאד ולגדלתו אין
חקר: דוד לדוד ישבח מעשיה וגבורתה וגירו: הדר כבוד

הודך ודברי נפלאותיה אשיחה: ועז נוראותיה יאמרו
וגדלתה אספרנה: אבר רב טובה יביעו וצדקתה ידגנו:

חנן ורחום יהוה חכמה ארך אפים וגדל חסד: טוב יהוה
לכל

הפלת מנחה

כִּינֹה לְכָל יִרְחָמִיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו : יוֹדוּהָ יְהוָה סֹד כָּל מַעֲשָׂיו
וְחִסְדֵּיהָ יִבְרַכּוּכָהּ : כְּבוֹד מַלְכוּתָהּ יֹאמְרוּ וְגִבּוֹרָתָהּ יִדְבְּרוּ :
יְהוָה יִדְרִיעַ לִבֵּי הָאָדָם גִּבּוֹרָתוֹ וְכְבוֹד הַדָּר מַלְכוּתוֹ : מַלְכוּתָהּ
מַלְכוּת כָּל עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתָּהּ בְּכָר דּוֹר וְדָר : סוֹמֵךְ יְהוָה
גִּבּוֹר לְכָל הַנִּפְלִיִּם וְזוֹקֵף לְכָל הַכַּפּוּפִּים : עֵינֵי כָל אֱלֹהִים
יִשְׁכְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכֻלָּם בְּעֵתוֹ : פֹּתַח אֶת יְדֶיךָ
וַיִּכּוֹן מֵאֵל כַּפְסוֹק זֶה כִּי כֹזֵק הַגִּרְסָה ר"ת גִּימְטְרִיָּה יֹאדְרוּנָהּ
ס"ת חתך) וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן : צְדִיק יְהוָה יִסּוֹר בְּכָר
דִּרְבּוֹ וְחִסְדֵּי בְּכָל מַעֲשָׂיו : קָרוֹב יִהְיוּ וְהוֹוֵהוּ יִסּוֹר לְכָל קָרְאִיו
לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת : רִצּוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה וְאֵת שְׁוַעְתָּם
יִשְׁמַע וַיּוֹשִׁיעֵם : שׁוֹמֵר יְהוָה נֶלֶס אֶת כָּל אֹהֲבָיו וְאֵת כָּל
הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד : רַחֲמֵי יְהוָה סוֹד יִדְבֹּר פִּי וַיִּבְרַךְ כָּל בָּשָׂר
שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד : וְאַנְחֵנוּ נִבְרַךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם
הַלְלוּיָהּ :

וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וְלֹשֶׁבִי פִשְׁעַ בִּיעַקֵּב נָאִם יְהוָה : וְאֲנִי
זֹאת בְּרִיתִי אִתְּם אֲמַר יְהוָה רֹחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ
וּדְבָרִי אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא יִמּוּשׁוּ מִפִּי וּמִפִּי זֶרַעַךָ וּמִפִּי
זֶרַע זֶרַעַךָ אֲמַר יְהוָה מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם : וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב
תְּהִלַּת יִשְׂרָאֵל : וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאֲמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ *
קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ : נֶלֶס וּמִקְבָּלִין
דִּין מִן דִּין וְאֲמַרִין קָדִישׁ בִּשְׁמֵי מְרוֹמָא עֲלָאָה בֵּית
שְׁכִנְתֵּיהּ * קָדִישׁ עַל אֶרְעָא עוֹבֵד גִּבּוֹרָתֵיהּ * קָדִישׁ לְעַלְמִים
וְלְעַלְמֵי עֲלָמִיָּא יְהוָה צְבָאוֹת מֶלֶךְ כָּל אֶרְעָא זִיו
יִקְרִיהּ : בָּקוֹל וְתִשְׁאֲגֵי רוּחַ וְאִשְׁמַע אַחֲרֵי קוֹל רַעַשׁ גְּדוֹל
בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִמְקוֹמוֹ : נֶלֶס וּנְמַלְתָּנִי רוּחָא וְשִׁמְעִית
בְּתַרְאֵי קַל זֵיעַ שְׂגִיא דְּמִשְׁבַּחִין וְאֲמַרִין בְּרִיךְ יִקְרָא דִּיהוָה
מֵאַתֵּר בֵּית שְׁכִנְתֵּיהּ : יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד : יְהוָה

מַלְכוּתֵיהּ

מַלְכוּתֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְעַלְמֵינוּ וְלְעַלְמֵי עַלְמֵינוּ : יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבֹתֵינוּ
 יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ שְׁמִרָה וְזֶאת לְעוֹלָם לְיִצְרַח מַחְשְׁבוֹת
 לִבְּךָ עֲמִידָה וְהִכָּן לִבְכָּם אֵלֶיךָ : וְהוּא רַחוּם יִכְפֹּר עוֹן וְלֹא
 יִשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהַשִּׁיב אָפּוֹ וְלֹא יַעִיר כָּל חַמְתּוֹ : כִּי
 אַתָּה יְיָ טוֹב וְסֹלַח וְרַב חֶסֶד לְכָל קוֹרְאֶיךָ : צְדָקָתְךָ
 צְדָק לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת : תְּהֵן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד
 לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִיָּמֵי קֹדֶם : בְּרוּךְ אַדְנֵי
 יוֹם יוֹם יַעֲמֹס־לָנוּ הָאֵל יִשְׁוֹעַתָּנוּ סֶלָה : יְיָ צְבָאוֹת
 עֲמָנוּ מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵינוּ יַעֲקֹב סֶלָה : יְיָ צְבָאוֹת אֲשֶׁר
 אָדָם בָּטַח בְּךָ : יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בַּיּוֹם קָרָאנוּ :
בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּרָאנוּ לְכַבֹּדוֹ וְהַבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים
 וְנָתַן לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכָנוּ הוּא
 יִפְתַּח לָבָנוּ בְּתוֹרָתוֹ וַיְשִׁים בְּלִבָּנוּ אֶהְבֵּתוֹ וַיִּרְאֵנוּ לַעֲשׂוֹת
 רְצוֹנוֹ וְלַעֲבֹדוֹ בְּלִבְּךָ שָׁלֵם • לְמַעַן לֹא נִיָּע לְרִיק וְלֹא נִלְד
 לְבַהֲלָה : יְיָ רְצוֹן מִלִּפְנֵיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ
 שֶׁנִּשְׁמֹר חֻקֶּיךָ וּמִצְוֹתֶיךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִזְכֶּה וְנַחֲמֶה וְנִגְרֹשׁ
 טוֹבָה וּבִרְכָּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא • לְמַעַן יִזְמְרֶךָ כְּבוֹד וְלֹא
 יִדּוּם יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם אֲדֹכָךְ : יְיָ חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ
 יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר : וַיִּבְטַחוּ בְּךָ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ כִּי לֹא עֹבֶת
 דּוֹרֶשֶׁיךָ יְיָ : יְיָ אֲדוֹנֵנוּ מֶה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ :
 הִזְקוּ וַיֵּאמְרוּ לִבְכָּכֶם כָּל הַמִּיחָלִים לִיְיָ : וְאִמְרוּ חֲסוֹן קִדִּים לַעֲלִילָה

וְאִם חַל בַּשַּׁבָּת קוֹדֶם הוֹאֵלֶת ס"ת אומרים

וַאֲנִי תַפְלַתִּי לָךְ יְיָ עַתָּה רְצוֹן אֱלֹהִים בְּרַב־חֶסֶדְךָ עֲנֵנִי
 בְּאֵמֶת יִשְׁעֶךָ : כ"פ

וּמוֹצֵאִין ס"ת וְאִמְרוּ הֵס"ךְ בְּרוּךְ הַמָּקוֹם וּגְדֻלוֹ וְקוֹרִין כּו' ג' גְּבִרֵי כֹפ' הַסְנוּעַ וְאַחֵר הַקְרִיאָה
 גִּלְגָּל ס"ת וְאִמְרוּ מוֹמָר סִיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת וּמַחְזִירִין ס"ת לְמִקְוָמוֹ וְאִמְרוּ יִהְיֶה • וְאִמְרוּ
 חֲסוֹן קִדִּים לַעֲלִילָה וּמַתְפַּלְלִין הַעֲמִידָה כַּמ"ט בַּשַּׁחֲרִית יו"ט • וְאִמְרוּ חֲסוֹן קִדִּים תַּקְבֵּל (וְאִם חַל
 בַּשַּׁבָּת אִמְרוּ בְּלִלּוֹהֵי אֹדֶה) וְאִם כ' הַשַּׁחֲרִית הַשִּׁיךְ לְחֹמֶתוֹ הַרְגֵל וְתַמְנָאָה קִדִּים עֲרִכִּית • וְקִדִּים
 יֵהָא שְׁלֵמָה רַבָּא • וְעֲלִינוּ לַשַּׁבָּת • וְעַל כֵּן בְּקוֹב לָךְ • טַהַר אַחֵר הַמוֹסָף :

הושענות

הושענות ליום שני

הושענא * הושענא :

למענך אלהינו :
למענך גואלנו :
למענך אדיר אדירים :
למענך בורא רוח ויוצר הרים :
למענך גדול העצה * משפיל ומרים :
למענך דובר צדק ומגיד מישרים :
למענך היודע ועד * אם יסתר איש במסתרים :
למענך והוא באחד * ומי ישיבנו אמרים :
למענך זה ונקי * ומתברר עם ברים :
למענך חופש מצפון * וחוקר כל חדרים :
למענך טפחה ימינו שמים * ועשה מאורים :
למענך יסד ארץ בצורות בקע יאורים :
למענך בביר כח מכבד באורים :
למענך לא יתמו שנותיו לדור דורים :
הושענא * הושענא :

אנא אל אחד ומביש אומרים שנים * בחצי השם
ברא עולמות באותיות שנים * יצר הכל בעבור
אדם ועזרו שנים * הושיענו בחגיגת ימים שנים : אנא
זכור אב בנה בבית אל מזבחות שנים * בנסיון הלך
עם נערים שנים * וקראתו מן השמים פעמים שנים :
הושיענו אנא זכור בן הכמיר רחמי אב באמירות שנים *
חננתו גוים שנים ולאמים שנים * ויברך הוה גביר פעמים
שנים : הושיענו אנא זכור היה צעיר ונחל פי שנים * ועשה
מטעמים גדיים שנים * עבר במקלו את תירדן והיה
למחנות שנים : הושיענו אנא המשמיענו תורה * על ידי
רועים שנים * תמנחילנו עשרת דברים על לחות שנים *

הוֹשִׁעַנוֹת לַיּוֹם ב' ךך
הַמֵּאוֹזֵן וּמֵעֵד בָּנוּ עֲדִים שְׁנַיִם * הוֹשִׁיעֵנוּ בַּחֲגִיגַת
יָמִים שְׁנַיִם :

הוֹשִׁעָנָא * הוֹשִׁעָנָא :

אֱלֹהִים אֵלֵי אֲתָה אֲשַׁחֲרֶךָ מֵאֶרֶץ שְׁבִי וּפְזוּרֵי * אִשָּׁא
עֵינֵי אֵל הַהָרִים מֵאֵין יבֵּא עֲזָרִי : בְּכֹל לְבִי
דִּרְשִׁיתִךָ הִדְרֵשׁ לִי מֵעַרְצִי * עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שְׁמִי
וְאֶרֶץ : גְּבוּרַתְךָ עוֹרְרָה לְנֶאֱנָקִים בְּיַד רוּדִם * הִבֵּה לָנוּ
עֹזֶרֶת מִצָּר וְשׂוֹא תִשׁוּעַת אָדָם : גְּמוּל עַל עֲבֹדְךָ אַחִיָּה *
חֲבוּשׁ לְנַפְשִׁי הָאֲנוּשָׁה * רָצָה יְהוָה לְהַצִּילֵנִי יְהוָה לְעֹזֶרְתִּי
חַוִּישָׁה : דְּבִקָּה לְעַפְר נִפְשֵׁנוּ בַּתְּגִירָת קָמִיד לְנִגְדְּךָ * קוֹמָה
עֹרְרָתָה קָנוּ וּפְדָנוּ לְמַעַן חֲסִדְךָ : הַמִּצָּא לִי בְּקֶרְאִי צוּר
יִשְׁעִי וְגֹאֲלִי * שְׁמַע יְהוָה וְחַנּוּנִי יְהוָה הִיָּה עֹזֶר לִי : וְאַעֲנֶה
חֹרְפִי דְבָר בְּעֶזְרְךָ אֵל עֹזֶר * יְתוֹם אֲתָה הֵייתָ עֹזֶר : זְרוּיִים
בְּקִצּוֹי אֶרֶץ אֲשֶׁר בְּהִיבֹל דְּבִירְךָ יִנְהוּ * נִפְשֵׁנוּ חֲכֵתָה לִיהוָה
עֹזְרֵנוּ וּמִגְנֵנוּ הוּא : חֲרָדִים בְּקִצּוֹי אֶרֶץ מִהַגּוֹת גְּרוֹנִם נָחַר *
עֹזֶרְתִּי וּמִפְלֹטִי אֲתָה אֱלֹהֵי אֵל תֹּאחֲרָה : יוֹדַע וְחוֹקֵר כְּלִיּוֹת
וּמַעֲשֵׂה יָדָיו וּמַעֲלָלוֹ * כִּי יִצֵּל אֲבִיוֹן מִשּׁוּעַ וְעֵנִי וְאֵין עֹזֶר
לוֹ : כָּלוּ עֵינֵי מִיַּחַד שְׁעָה אֶת שְׁוַעֲתִי * חַוִּישָׁה לְעֹזֶרְתִּי יְהוָה
תִּשְׁוַעֲתִי : לָךְ אָנִי הוֹשִׁיעֵנִי מִשְׁגָּבִי וּמִרִים רֹאשִׁי * הִנֵּה
אֱלֹהִים עֹזֶר לִי יְהוָה בְּסוּמְכִי נִפְשִׁי : שְׂרִירִי יְהוָה תִּבְקֹר
וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ נִהְיָה * יָדָיו רַב לוֹ וְעֹזֶר מִצָּרָיו תִּהְיָה : פְּרוּחַ
תִּפְרָח וְתִגַּל מִתְּחִיָּה בְּתִתָּם קוֹלָם * כִּי עֹזֶרֶת אֲבוֹתֵינוּ
אֲתָה הוּא מֵעוֹלָם :

הוֹשִׁעָנָא * הוֹשִׁעָנָא :

אָנָּה הוֹשִׁיעָה נָא * אָנָּה הוֹשִׁיעָה נָא :

אָנָּה יוֹצֵרִי דּוֹרִשְׁנִי * וְכִימִי עוֹלָם חֲפִשְׁנִי * וּמִדֵּי הוֹדְךָ
תִּלְבִּישְׁנִי * הַיּוֹם בְּיוֹם שְׁנִי * הוֹשִׁיעָה נָא : אָנָּה אָנָּה

הושענות ליום ב'

סוֹב נָא וְהִנֵּפִישְׁנִי • וּמִמִּימִי מְצוּלָה הַמִּשְׁנִי פָנַי אֵלַי וְאַל
תְּבִישְׁנִי • הַיּוֹם בְּיוֹם שְׁנִי • הוֹשִׁיעָה נָא : אָנָּה הוֹשִׁיעָה נָא :

אָנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא : אָנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא :

בְּהוֹשִׁיעָתָ יִגִּיעַ נֶשֶׁם • וּמִכִּי גוּ וְגִשָּׁם • וַיֵּאשְׁמוּ אֲנָשִׁים :

אֲצִים לְנִקְשָׁנִי • סוֹחָחִי פְלֹל • פְּצוֹת לֶךְ

הַלּוֹל • לְסַלְסֶלְךָ בְּמַלּוֹל • נְהַלֶּלְךָ בְּיוֹם שְׁנִי • בֶּן הוֹשִׁעָנָא :

אֲנִי וְהוּא בְּהוֹשִׁיעָתָ יוֹצֵאִי חַגִּים • בְּמוֹפֶת וּנִסִּים • וְשַׁחַת אוֹנִים •

חוֹשֶׁק לְכַבֵּשְׁנִי • שְׂרִידֵי עֲדֻתְךָ • סוֹבְבֵי תְעוּדָתְךָ • פּוֹצְחֵי

אֲפֹדֶתְךָ • נְהַלֶּלְךָ בְּיוֹם שְׁנִי • בֶּן הוֹשִׁעָנָא : אֲנִי וְהוּא

חִלָּתָהּ פָּנַי אֲרוּגִיהָ • עִם עֲצוּר בְּרוֹב פֶּחַד • וְסוֹבְבָה

בְּבֵית אֱלֹהֶיהָ • שְׁתֵּי פְעָמִים בְּלֵב יָחַד • וְעֲנָתָה

כִּי טוֹבִים הַשָּׁנִים מִן הָאֲחֵר : טוֹב תִּקַּח מִמֶּנּוּ • יָדָה

תַּעֲצִמְנוּ • מִיּוֹמִים תַּחֲיִינוּ • וּבִשְׁלִישִׁי תִקְיִמְנוּ • הָאֵל

אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ • כָּל דָּבָר לֹא נִכְחַד : וְעַתָּה

בְּהוֹשִׁיעָתָ מֵאִז עֲדֻתְךָ • בֶּן הוֹשִׁיעָה אֶת עַמְּךָ • וּבִרְךְ

אֶת נַחֲלָתְךָ • נְהַלֶּדְךָ בְּיוֹם שְׁנִי בֶּן

הוֹשִׁעָנָא : אָנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא : אָנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא :

כְּכַתוּב וְכו' • וְנוֹמְרִים הִתְפַּלֵּה כְּמוֹ אֶתְמוֹל :

עֲרֵבִית לַחֹל הַמוֹעֵד

אֲנוֹמְרִים מִזְמוֹר כֹּחִיל תַּעֲרוֹג וְשִׁפְטָנִי כְּמוֹ שִׁכְתוּב בְּלִיל ח' וְח"כ פְּסוּקִים אֵלּוּ :

יְשִׁיר הַמַּעֲלֹת הִנֵּה נִכְרְבוּ אֶת יְהוָה כָּל עַבְדֵי יְהוָה הָעוֹמְדִים

בְּבֵית יְהוָה בְּלִילוֹת : שָׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבִכְרְבוּ אֶת יְהוָה :

וּבִכְרְךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ :

יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁנֵב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סִדָּה : יְהוָה צְבָאוֹת

אֲשֶׁרִי אָדָם בָּטַח בְּךָ : יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם

קִרְאָנוּ : בְּשָׁלוֹם יִחָדּוּ אֲשַׁבְּבָה וְאִישָׁן כִּי אֶתָּה יְהוָה לְבָדָד לְבָטַח

הוֹשִׁיבֵנִי תוֹדִיעֵנִי אֶרֶח חַיִּים שִׁבְעַ שְׁנָחוֹת אֶרֶץ פְּנִיךָ גְּעִימֹת

בִּימִיךְ

ערבית לחול המועד

רנ"א

בִּיטוּנְךָ נָצַח : מִי יִתֵּן מִצִּיּוֹן יִשְׁנֶעַת יִשְׂרָאֵל בְּשׁוּב יְהוָה שְׂבוֹת
עַמּוֹ יִגַּל יַעֲקֹב יִשְׁכַּח יִשְׂרָאֵל : יוֹמָם יֵצִיחַ יְהוָה חֲסִדוֹ וּבְלַיְלָה
יִסְרָח עַמִּי תַפְלָה לֵאלֹהֵי חַיִּי : וּתְשׁוּנֶת צְדִיקִים מִיְהוָה מְעֻזָּם
בַּעַת צָרָה וַיַּעֲזֹרם יְהוָה וַיַּפְלִטֵם : יִפְרֹטֶם מִרְשָׁעִים וַיּוֹשִׁיעֶם בִּי חֲסִי
בּוֹ : חֲזָקוּ וַיֵּאֱמֹן לְבַבְכֶּם כָּל הַמַּנְחִלִים לַיהוָה :

ואומר החזן קדיש לעלא ואחר כך הומר

וְהוּא רַחוּם יִכַּפֵּר עֵוֹן וְלֹא יִשְׁחָזֵק וְהִרְבָּה לְהַשִּׁיב אָפוֹ
וְלֹא יַעִיר כָּל חַמְתּוֹ : יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ
יַעֲנֵנוּ בַּיּוֹם קָרְאָנוּ :

ואומר החזן ברכו את יהוה המבורך

ועונין בקול רם ברוך יהוה המבורך לעולם ועד :

וקורין ק"ש עם ברכותיה עד גאל ישראל כמו בערבית יו ט ואחכ"א

הַשְׁתִּיבֵנוּ אֲבִינוּ לְשָׁלוֹם • וְהַעֲמִידֵנוּ מִלִּבְנוּ לְחַיִּים
טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם וּפְרוּשׁ עָלֵינוּ סֶבֶת שְׁלוֹמִיָּה
וּתְקַנְנוּ מִלִּבְנוּ בַּעֲצָה טוֹבָה מִלִּפְנֵיהַ וְהוֹשִׁיעֵנוּ מִהַרְדָּה
לְמַעַן שְׁמָהּ וְהִגֵּן בְּעֶרְנּוֹ • וְהִסֵּר מֵעָלֵינוּ מַכַּת אֹיִב •
דָּמָר • חָרֵב • חוֹלִי • צָרָה • רָעָה • רָעָב • וַיְגֹן • וּמִשְׁחִית •
וּמִגִּפָּה • שְׁבוּר • וְהִסֵּר שָׁטָן מִלִּפְנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ • וּבְצֵל
כְּנֻפֵּיהַ תִּסְתִּירֵנוּ וּשְׁמוֹר צִאתָנוּ וּבֹאֵנוּ לְחַיִּים טוֹבִים
וּלְשָׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם • כִּי אֵל שׁוֹמְרֵנוּ וּמִצִּילֵנוּ אַתָּה
מִכָּל דְּבָרָרָע וּמִפֶּחַד לַיְלָה • בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹמֵר אֶת
עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעַד אָמֵן :

ואומר החזן קדיש לעלא • ומתפללים שמונה עשרה כמ"ס בתפלת שחרית
של חל המועד ואחכ"א :

יְהוָה שֵׁם יְהוָה מְבָרַךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם : מִמְּזִרַח שֶׁמֶשׁ
עַד מְבֹאֵא מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה : יְהוָה אֲדֹנָנוּ מִה
אֲדִיר שְׁמָךְ בְּכָל הָאָרֶץ : ואומר החזן קדיש תתקבל

עֲשִׂיר לַמַּעֲלוֹת אִשָּׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים מֵאֵין יְבֵא עֲזָרִי :
עֲזָרִי מַעַם יְהוָה עֲשֵׂה שְׂמִיָּה וְאָרֶץ : אֵל יִתֵּן לְמוֹט

ערבית לחול המועד

רְגֵלָה אֶל יָנוּם שְׁמֶרֶךְ : הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שְׁמֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל :
יְהוָה שְׁמֶרֶךְ יְהוָה צִלָּה עַל יַד יְמִינָה : יוֹמָם הִשְׁמִישׁ לֹא
יִכְבֶּה וַיֵּרֶת בְּלִיָּה : יְהוָה יִשְׁמֶרֶךְ מִכָּל רָע יִשְׁמֶר אֶת
נַפְשֶׁךָ : יְהוָה יִשְׁמֶר-צִאֲתֶךָ וּבֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם :

ואומר קדיש יהא שלמא רבא וברכו ועלינו לשבח ועל כן נקוד לך :

עֶשְׂרִית לַחֹל הַמוֹעֵד

אומרים הזמירות כשאר ימי החול עד סוף השירה (וביום הושענא רבא
אומרים נשמת כמ"ט בשחרית יו"ט עד ישתבח) ואח"כ אומרים :

יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ לְעַד מִלְכְּנוּ הָאֵל הַמְּכַה הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ
בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ כִּי לָךְ נָאֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד שִׁיר וְשִׁבְחָה הִלֵּל וְזִמְרָה עֲזוֹ
וּמְיֻשָּׁלָה נִצַּח גְּדוּלָה וּגְבוּרָה תְּהִלָּה וְתַפְאֲרֵת קְדוּשָׁה
וּמַלְכוּת • בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ וּמַעֲזָם
וְעַד עוֹלָם אָתָּה אֵל • בְּרוּךְ אָתָּה יְהוָה מֶלֶךְ גָּדוֹל וּמְהִל
בְּתִשְׁבָּחוֹת • אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת בּוֹרֵא כָל
הַנִּשְׁמוֹת רַבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה מֶלֶךְ חַי
הָעוֹלָמִים אָמֵן :

ואומר קדיש וברכו

בְּרוּךְ אָתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא
חֹשֶׁךְ עוֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל הַמַּאֲד
לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים • וְטוֹבוֹ מִחֲדָשׁ בְּכָל יוֹם
תָּמִיד מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית • מֶה רַבּוֹ מַעֲשִׂיךָ יְהוָה בְּכֶסֶם
בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ מִלְּאָה הָאָרֶץ קִנְיִינָה • הַמֶּלֶךְ הַמְּרוֹמָם
לְבָדּוֹ מֵאֵז • הַמְּשַׁבֵּחַ • וְהַמְּפוֹאָר • וְהַמְּתַנַּשֵּׂא מִימּוֹת
עוֹלָם • אֱלֹהֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים רַחֵם עָדֵינוּ אֲדוֹן
עֲזֵנוּ צוּר מִשְׁגָּבֵנוּ מִן יִשְׁעֵנוּ מִשְׁגָּב בְּעֲדָנוּ • אֵל בְּרוּךְ
גָּדוֹל דָּעָה הַכֵּין וּפָעַל זִהְרֵי חֶמֶד טוֹב יוֹצֵר כְּבוֹד לְשִׁמוֹ

מאורות

שחרית לחול המועד רכב

מאורות נתן סביבות עזו פנות צבאות קדושים רוממי
שדי תמיד מספרים כבוד אל וקדושתו * תתברך יהוה
להינו בשמים ממער ועל הארץ מתחת * על כל שבת
מעשה ידך ועל מאורי אור שיערת המה יפארוה סלה *
תתברך לנצח צורנו מלכנו וגאלנו בורא קדושים ישתבח
שמך לעד מלכנו יוצר משרתים ואשר משרתיו * כדם
עומדים ברום עולם * ומשמיעים ביראה יחד בקול דברי
אלהים חיים ומלך עולם * כלם אהובים * כלם ברורים *
כלם גבורים * כלם קדושים כלם עושים באימה וביראה
רצון קונם * וכלם פותחים את פיהם בקדושה ובטהרה *
בשירה ובזמרה * בברכין * משבחין * מפאין * ומקדישין *
ומעריצין * וממליכין את שם האל המלך הגדול הגבור
והנורא קדוש הוא * וכלם מקבלים עליהם עול מלכות
שמים זה מזה * ונותנים רשות זה לזה להקדיש ליוצרים
בנחת רוח * בשפה ברורה ובנעימה קדושה * כלם באחד
עונים באימה ואומרים ביראה * קדוש קדוש קדוש יהוה
צבאות מלא כל הארץ כבודו : והאופנים וחיות הקדש
ברעש גדול מתנשאים * לעמתם משבחים ואומרים *
ברוך כבוד יהוה ממקומו :

לא אל ברוך נעימות יהנו * למלך אל חי וקים *
זמירות יאמרו ותשבחות ישמיעו * כי הוא
לבדו מרום וקדוש * פועל גבורות * עושה חדשות *
בעל מלחמות * זורע צדקות * מצמיח ישועות * בורא
רפואות * נורא תהלות * אדון הנפלאות * המחדש
טובו בכל יום תמיד מעשה בראשית * בנאמר לעשה
אורים גדלים כי לעולם חסדו * (מז"ל) והתקין מאורות
משמח עולמו אשר ברא * ברוך אתה יי יוצר המאורות :

אהבת

שחרית לחול חמועד

אהבה עולם אהבתנו יהוה אלהינו חמלה גדולה
 ויתירה חמלת עלינו אבינו מלכנו בעבור
 שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בך • ותלמדמו
 חקי חיים לעשות (חקי) רצונה בלבב שלם • כן תחננו
 אבינו אב הרחמן • המרחם רחם נא עלינו • ותן בלבנו
 בינה להבין להשפיל לשמוע ללמוד וללמד • לשמור
 ולעשות ולקיים • את כל דברי תלמוד תורתך באהבה •
 והאר עינינו בתורתך • ודבק לבנו במצותיך • ויחד
 לבנו לאהבה וליראה את שמך • למען לא נבוש ולא
 נכלם ולא נפשל לעולם ועד • כי בשם קדשך הגדול
 הגבור והנורא בטחנו • נגילה ונשמחה בישועתך •
 ורחמיך יהוה אלהינו וחסדיך הרבים • אל יעזבונו נצח
 סלה ועד • מהר והבא עלינו ברכה ושלוש מהרה
 מארבע כנפות כל הארץ ושבור עול הגוים מעל צוארנו
 והוליכנו מהרה קוממיות לארצנו • כי אל פועל ישועות
 אתה ובנו בחרת מכל עם ולשון וקרבתנו מלכנו לשמך
 הגדול באהבה להודות לך ולתודה • ליראה ולאהבה
 את שמך • ברוך אתה יהוה הבורח בעמו ישראל באהבה :

ואומר קרית שמע בטעמים ובדקדוקים כמו בשחרית של מועד דף קל"ט ע"ב :

אמת ויציב • ונכון • וקים וישר • ונאמן • ואהוב •
 וחביב • ונחמד • ונעים • ונורא • ואדיר • ומתקן •
 ומקבל • וטוב • ויפה • הדבר הזה ערינו לעולם ועד : אמת
 אלהי עולם מלכנו צור יעקב מן ישענו לדור ודור הוא
 קים ושמנו קים וכסאו נכון ומלכותו ואמונתו לעד קימת :
 ודבריו חיים וקיימים ונאמנים ונחמדים לעד ולעולמי
 עולמים על אבותינו עלינו ועל בנינו ועל דורותינו ועל
 כל דורות זרע ישראל עבדיך • על הראשונים ועל

האחרונים

הַאֲחֵרוֹנִים דָּבָר טוֹב וְקִים * בְּאֵמֶת וּבִאֱמוּנָה חֹק וְלֹא
יַעֲבֹר : אֵמֶת שְׁאֵתָהּ הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
מִלְכֵנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ * גּוֹאֲלֵנוּ גּוֹאֲלֵ אֲבוֹתֵינוּ * צוּרֵנוּ
צוּר יְשׁוּעָתֵנוּ * פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מֵעוֹלָם הוּא שְׁמֶךְ * וְאִין
לָנוּ עוֹד אֱלֹהִים זוֹלָתְךָ סֶלָה :

עֲזֵרָת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם מִנּוּ וּמוֹשִׁיעַ לָהֶם
וּלְבָנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל דּוֹר וְדוֹר בְּרוּם עוֹלָם
מוֹשֶׁבֶיךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד אֲפָסֵי אֶרֶץ * אֵמֶת
אִשְׁרֵי אִישׁ שִׁישְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יֵשִׁים עַל
לְבוֹ : אֵמֶת שְׁאֵתָהּ הוּא אֲדוֹן לְעַמְּךָ * וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לְרִיב
רִיבָם לְאֲבוֹת וּבָנִים : אֵמֶת אַתָּה הוּא רֹאשׁוֹן וְאַתָּה
הוּא אַחֲרוֹן * וּמִבְלַעֲדֶיךָ אִין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹי וּמוֹשִׁיעַ : אֵמֶת
מִמַּצְרִים גָּאֻלָּתֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ * מִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ *
כָּל בְּכוֹרֵיהֶם הִרְגָת * וּבְכוֹרְךָ יִשְׂרָאֵל גָּאֻלָּת * וַיִּסַּף לָהֶם
בְּקָעָת * וְזוֹדִים טִבְעָת * וַיִּדְּיִם עֲבָדֵי יָם * וַיִּכְסּוּ מִיָּם
צָרֵיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נֹתַר : עַל זֹאת שָׁבְחוּ אֱהוֹנִיִּם
וְרוֹמְמוֹ לֹאֵל וְנָתַנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוּת
בִּרְכוֹת וְהוֹדָאוֹת * לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיִם * רֵם וְנִשְׂא * גָּדוֹל
גִּבּוֹר וְנוֹרָא * מִשְׁפִּיל גְּאִים עַדִּי אֶרֶץ * וּמִגְבִּיָּה שְׁפִלִים עַד
מָרוֹם * מוֹצִיא אֲסִירִים * פּוֹדֶה עֲנָוִים * עוֹזֵר דָּלִים *
הַעֲזִינָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעֵת שׁוּעָם אֱלֹו : תִּהְלֹוֹת לֹאֵל עֲלִיוֹן
גּוֹאֲלֵם * בָּרוּךְ הוּא וּמְבֹרָךְ * מִשֵּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עֲנוּ
שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כָּלָם : מִי בִמְכָה בָּאֵלִים יְהוָה
מִי בִמְכָה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא תִּהְלֹוֹת עִשָּׂה פְּלֵא : שִׁירָה
תִּדְרָשָׁה שְׁבָחוּ גְּאֻלִּים לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל עַל שְׁפַת הַיָּם יַחַד
כָּלָם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעַד : וְנֹאמַר
גָּאֻלָּנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל * בָּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה גָּאֻל יִשְׂרָאֵל :

שחרית לחול המועד

וצומד ומיישר שתי רגליו כאלו ואומר • וסופו ראשו בדרוך וזקף כמלת
ס' וסו ס' זקף כפופים :

אדון הכל • יאהדונהי • היה הוה יהיה

אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך :

ברוך אתה יהוה (יא) אלהינו ואלהי אבותינו • אלהי

אברהם • אלהי יצחק • ואלהי יעקב • האל הגדול

הגבור והנורא אל עליון • גומל חסדים טובים קנה הכל

וזוכר חסדי אבות • ומביא גואל לבני בניהם למען שמו

באהבה • מלך עוזר ומושיע ומגן : ברוך אתה יהוה

(הד) מגן אברהם :

אתה גבור לעולם אדני מחיה מתים אתה רב

להושיע מוריד הטל • מכלכל חיים בחדר מחיה

מתים ברחמים רבים • סומך גופלים • ורופא חולים •

ומתיר אסורים • ומקים אמונתו לישני עפר • מי כמוך

בעל גבורות ומי דומה לך מלך ממית ומחיה • ומצמיח

ישועה • ונאמן אתה להחיות מתים • ברוך אתה יהוה

מחיה המתים : כחזרת הסמידה שלוח לבור אומר

נקדישך ונעריצך בנועם שית סיר שפתי קדש • המושלים

לך קדושה וכן כתוב על יד נביאך • וקרא זה אל

זה ואמר קדוש • קדוש • קדוש • יהוה צבאות מלא כל הארץ

כבודו : לעמקם משבחים ואומרים ברוך כבוד יהוה ממקומו :

ובדברי קדשך כתוב לאמר ימלך יהוה לעולם אלהיך ציון

לדר ודר הללויה :

אתה קדוש ושמה קדוש • וקדושים בכל יום יהללוך

סלה : ברוך אתה יהוה האל הקדוש :

אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה •

כמולאי שנת וכמולאי יום טוב אומרים

אתה חוננתנו יהוה אלהינו מדע והשכל אתה אמרת להבדיל

בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים

ובין

שחרית לחול המועד רכד

ובין יום השביעי לששת ימי המעשה בשם שהבדלתנו יהיה
אלהינו מעמי הארצות וממשפחות האדמה כך פרנו והצילנו
משטן רע ובפגע רע ומכל גזירות קשות ורעות המתרגשות
לבא בעולם : ע"כ

וחננו מאתך דעה ובינה והשכל • ברוך אתה יהוה
חונן הדעת :

השיבנו אבינו לתורתך וקרבנו מלכנו לעבודתך
והחזירנו בתשובה שלמה לפניך • ברוך
אתה יהוה הרוצה בתשובה :

לנו אבינו כי חטאנו מחול לנו מלכנו כי פשענו
כי אר טוב וסלח אתה • ברוך אתה יהוה
חונן המרבה לסלוח :

נא בענינו וריבה ריבנו ומהר לגאילנו וגאולה
שלמה למען שמך • כי אל גואל חזק אתה •
ברוך אתה יהוה גואל ישראל :

רפאנו יהוה ונרפא הושיענו ונושעה כי תהלתנו
אתה והעלה ארוכה ומרפא לכל תחלואינו
ולכל מכאבינו ולכל מכותינו כי אל רופא רחמן וגאמן
אתה • ברוך אתה יהוה רופא חולי עמו ישראל :

ברכנו יהוה אלהינו בכל מעשה ידינו וברך שנתנו כטל
רצון ברכה ונדבה ותהי אחריתה חיים ושבע ושלום
בשנים הטובות לברכה כי אל טוב ומטיב אתה ומברך השנים
ברוך אתה יהוה מברך השנים :

תקע בשופר גדול לחרותינו • ושא נס לקבץ גלותינו
וקבצנו יחד מארבע בנפות הארץ לארצנו •
ברוך אתה יהוה מקבץ נדחי עמו ישראל :

השיבה שופטינו בכראשונה ויעצינו בבתחילה •
והסר ממנו יגון ואזחה ומלון עלינו מהרה
אתה :

שחרית לחול המועד

אתה יהוה לבדך ברחמים בצדק ובמשפט • ברוך אתה
יהוה מלך אוהב צדקה ומשפט :

למלשינים ולמינים אל תהי תקוה וכל חושים כרגע
יאבדו • וכל אויבך וכל שונאך מהרה
יכרתו וכל עשי רשעה מהרה תעקר ותשבר ותכלם
ותכניעם במהרה בימינו • ברוך אתה יהוה שובר
אויבים ומכניע ידים :

על הצדיקים ועל החסידים ועל שארית עמך בית
ישראל ועל זקניהם ועל פליטת בית סופריהם
ועל גירי הצדק ועל עמינו יהמו נא רחמך יהוה אלהינו
זמן שבר טוב לךר הבוטחים בשמך באמת ושים חלקנו
צמחם • ולעולם לא נבוש כי כך בטחנו • ועל הסדק
והגדול באמת נשעננו • ברוך אתה יהוה משען
ומבטח לצדיקים :

תשובון בתוך ירושלם עירך באשר דברת • ובסאדור
מהרה בתוכה תכין • וכנה אותה בגן עולם
במהרה בימינו • ברוך אתה יהוה בונה ירושלם :
את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח • וקרנו תרום
בישועתך כי לישועתך קוינו כל היום • ברוך
אתה יהוה מצמיח קרן ישועה :

שמע קולנו יהוה אלהינו אב הרחמן חוס ורחם
עלינו וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו • כי
אל שומע תפלות ותחנונים אתה ומלפניך מלכנו ריקם
אל תשיבנו • חננו ועננו ושמע תפלתנו • כי אתה
שומע תפלת כל פה • ברור אתה יהוה שומע תפלה :
רצה יהוה אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה •
והשב העבודה לרביר ביתך • ואשי ישראל
ותפלתם

שחרית לחול המועד רכה

ותפלתם מהרה באהבה ותקבל ברכון * ותהי לרצון תמיד
עבודת ישראל עמה :

אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא יגיע יראה וירצה *
ישמע יפקד ויזכר זכרוננו * וזכרון אבותינו *

וזכרון ירושלם עירך * וזכרון משיח בן דוד עבדך * וזכרון
כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה לטובה לחן לחסד
ולרחמים * ביום חג הסוכות הזה * ביום מקרא קדש
הזה * לרחם בו עלינו ודהושיענו * וזכרנו יהוה אלהינו
בו לטובה * ופקדנו בו לברכה * והושיענו בו לחיים
טובים * בדבר ישועה ורחמים * חוס וחסנו וחמול
ורחם עלינו * והושיענו כי אליה ענינו * כי אל מלך
חנון ורחום אתה :

ואתה ברחמיך הרבים * תחפוץ בנו ותרצנו ותחזיקנו
ענינו בשובך לציון ברחמים * ברוך אתה
יהוה המחזיר שכינתו לציון :

מוזרים אנחנו לך שאתה הוא יהוה אלהינו ואלהי
אבותינו לעולם ועד צורנו צור חיינו ומגן
ישענו אתה הוא * לדר ודר נודה לך וגספר תהלתך * על
חיינו המסורים בידך * ועל נשמותינו הפקודות לך * ועל
נפיקה שבכל יום עמנו * ועל נפלאותיה וטובותיה שבכל
עת * ערב ובקר וצהרים * הטוב * כי לא כלו רחמיך *
המרחם כי לא תמו חסדיך כי מעולם קוינו קך :

מורים דרבנן

מוזרים אנחנו לך שאתה הוא יהוה אלהינו ואלהי אבותינו
אלהי כל בשר יוצרנו יוצר בראשית ברכות והודאות
לשמן הגדול והקדוש על שהחייטנו וקנימרתנו בן תחינו
ותחננו ותאסף גליותינו לחצרות קדשך * לשמור חקך ולעשות
רצונך ברכב שלם על שאנו מוזרים לך ברוך אל ההודאות !

שחרית לחול המועד

וְעַל כָּל־מַלְכֵנוּ לְעוֹלָם וָעֶד • וְכָל־חַיִּים יוֹדֵךְ • סֵלָה •
וַיְהִלְדוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־שִׁמְךָ הַגָּדוֹל בְּאַמֶּת לְעוֹלָם כִּי טוֹב •
הָאֵל יִשְׁוּעַתָּנוּ וַיַּעֲזַרְתָּנוּ סֵלָה הָאֵל הַטוֹב • בָּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה הַטוֹב שִׁמְךָ וְלִךְ נָאֵה לְהוֹדוֹת :

בְּחֹזֶק הַסְּלִיחַ כְּבוֹד רִחוּם

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּרַכְנוּ בְּבִרְכָּה תְּמִיּוּלָשֶׁת בְּתוֹרָה
הַבְּתוּכָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עֲבָדְךָ הָאֲמוּרָה מִפִּי אֶהְרֹן וּבְנָיו
בְּהַגִּים עִם קְרוֹשֶׁךְ בָּאֲמֹר : יְבָרְכֶךָ יי וַיִּשְׁמְרֶךָ : יֵאָר יי פָּנָיו אֵיךְ
וַיַּחַנֶּךָ : יֵשָׁא יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם : וַיִּשְׁמָנו אֶת שְׁמִי עַל־כַּפֵּי
יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֶבְרַכֶּם :

שְׁמִים שְׁלוֹם טוֹבָה וּבִרְכָּה • חַיִּים חַן וְחֶסֶד צְדָקָה
וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ • וּבְרַכְנוּ אֲבוֹתֵינוּ
כָּל־נוֹ יַחַד בְּאֹר פָּנֶיךָ כִּי בְּאֹר פָּנֶיךָ נִתְּתָה לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ •
תּוֹרָה וְחַיִּים • אֶהְבָּה וְחֶסֶד צְדָקָה וְרַחֲמִים • בְּרָכָה וְשְׁלוֹם
וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרְכֵנוּ • וּלְבָרְךָ אֶת כָּל עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרוּב
עֹז וְשְׁלוֹם • בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּשְׁלוֹם אָמֵן : יְהִיו לְרָצוֹן אֲמָרֵי כִּי וְהִגִּיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ
יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי :

טוֹב לִמְעַלְמֵנוּ שִׁיר לְמַעֲלֹת אֶשֶׁר עִינֵי אֵל הַסֵּרִים :

אֱלֹהֵי נִצּוֹר לִשְׁוֵנֵי מִרְעָ • וּשְׁפֹתוֹתֵי מִדְּבַר מִרְמָה •
וְלִמְקַלְלֵי נַפְשֵׁי תְּדוּם • וְנַפְשֵׁי כַּעֲפָר לְכָל תַּחֲיָה •
פָּתַח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ • וְאַחֲרֵי מִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשִׁי • וְכָל
הַקָּמִים עָלַי לְרָעָה • מִהֲרֵה הִפֵּר עֲצָתָם וְקִלְקַל
מַחֲשָׁבוֹתָם • עֲשֵׂה לְמַעַן שִׁמְךָ • עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיֶנְךָ •
עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתְךָ • עֲשֵׂה לְמַעַן קְרוֹשֶׁתְךָ • לְמַעַן
יִקְלְצוֹן יְדִידְךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי : יְהִיו לְרָצוֹן אֲמָרֵי
כִּי וְהִגִּיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי :

עוֹשֶׂה

רכו

שחרית לחול המועד

עִשָּׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲרֵנוּ
וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן :

ונוטלין לולב ומדרכין על כטילת לילב ומדרכין לגמור את ההלל וגומדין אותו
וכן בכל ימי החג . ואומר הס"ך קדים תתקבל ומוציאין ס"ת וקורין בו ארבע
גברי בפרשה זאת . ויתחיל הכהן וביום השני ולוי וביום השלישי וישראל חוזר
וקורא וביום השלישי והרביעי קורא וביום השני וביום השלישי :

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי פָּרִים בְּנֵי־בֶקֶר שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם
כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עֶשֶׂר תְּמִימִם :
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם
בַּמִּשְׁפָּט : וְשַׁעֲר־עֵינִים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עַל־תְּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם : ס' וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עֶשְׂתִּי
עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עֶשֶׂר
תְּמִימִם : וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים
בְּמִסְפָּרָם בַּמִּשְׁפָּט : וְשַׁעֲר־חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עַל־תְּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ :

ואומר החזן קדים לעילא ואשרי ובה לכין . ומחזירין ס"ת למקומו ואומרים
יהללו וקדים לעילא ומתפללין מוסף כמו ביו"ט רק שאומרים את יום מקדש
קדם הזה וכן בשאר הימים ואומרים הסושענות כסדר הזה :

הוישענות ליום שלישי

הוישענא : הוישענא :

לְמַעַנְךָ אֱלֹהֵינוּ : לְמַעַנְךָ בּוֹרְאֵנוּ :
לְמַעַנְךָ גּוֹאֲלֵנוּ : לְמַעַנְךָ דּוֹרְשֵׁנוּ :
לְמַעַנְךָ אֲדִיר אֲדִירִים :
לְמַעַנְךָ בּוֹרֵא רוּחַ וְיוֹצֵר הַרִים :
לְמַעַנְךָ גְּדוֹל הַעֲזָה * מִשְׁפִּיל וּמְרִים :
לְמַעַנְךָ דּוֹבֵר צֶדֶק וּמַגִּיד מִיִּשְׁרָיִם :
לְמַעַנְךָ הַיּוֹדֵעַ וְעַד * אִם יִסְתַּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים :
לְמַעַנְךָ

והושענות ליום שלישי

למענך והוא באחד • ומי ישיבנו אמרים

למענך זך ונקי • ומתברר עם ברים

למענך חופש מצפון • וחוקר כל חדרים

למענך טפחה ימינו שמים • ועשה מאורים

למענך יסד ארץ בצורות בקע יאורים

למענך כביר כח מכבד באורים

למענך לא יתמו שנותיו לדור דורים

הושענא • הושענא :

אנא האל הנקדש בקדושות שלשה • ברא במעשה

בראשית בכל יום שלשה • ובששי ובשביעי

שלשה שלשה • הושיענו בחגיגת ימים שלשה : אנא

זכור אב ראה מלאכים שלשה • וימהר להסעידם סאים

שלשה • הלכו אתו בעלי ברית שלשה : הוסיענו אנא

זכר בן הובן לעקידה לימים שלשה • ברת ברית עם מקד

ומרעהו וישר צבאו שלשה • בזכותו נחלו בניו בתרים

שלשה : הוסיענו אנא זכר אב חזה סלם בעולים ויורדים

שלשה • ופצל ברהטים מקלות שלשה • וישלח בניו

לצוען פעמים שלשה : הוסיענו אנא הגואלנו עד ירי אחים

שלשה • השם בנו מעלות כהנים ולוים וישראל שלשה •

המנחילנו תורה נביאים וכתובים שלשה : הוסיענו

הושענא • הושענא :

אמציני אלהי במועדי וחגיגי • אמרי האזינה יהוה

בינה חגיגי : בהתיצבי לפניך • כדל שואל

דררשיך • בנשאי ידי אל דביר קדשך : נגזן נוחלי דת

פליליך • גדור העצה ורב העלילה : דברך הקם

למיחלי רצונה • דור דורשיו מבקשי פניך : המית קוראיך

לשוחריה שחר • אדני הקשיבה ועשה אל תאחר :

ופיהם

הושענות ליום שלישי רכז

ופיהם לא יכלו מיחוד שמך : אתה יהוה לא תכלא
רחמיה : זכר דבר לעבדך על אשר יחלתנו * זכר אל תפר
בריתך אתנו : חון שוטים אליה בפנים * חנון ורחום
יהוה ארך אפים : טובך מיחלים למו תחישנו * טוב
יהוה לקניו לגפש תדרשנו : ישישו וישמחו בך דלי ואביוני
ויאמרו תמיד יגדל יהוה : כונן סגולה אשר לשמך שתה *
כי תפארת עזמו אתה : מגר צוררי עמך אשר תמיד
ישימנו * מציל עני מחזק ממנו : הושיענו

אנא הושיעה נא * אנא הושיעה נא :

אנא יסוד מקדשי * לערוב בו נוחחי אשי *
ותזריח אור שמימי : היום ביום שלישי הושיעה
נא : אנא סחה נא מוקשי * ושובב מעון מקדשי *
פדה בשלום נפשי * היום ביום שלישי * הושיעה נא : אנא
אני והו הושיעה נא : אני והו הושיעה נא :

בהושעת ידירים מבך מעבירים * ותמחץ לודים *
בעלות לה רחשי * סגלה מאשרת * אשר
לה סוכרת * פוצחת לה עתרת * נהללך ביום שלישי *
כן הושענא : אני בהושעת יפה נוף * ממכלאי נוף *
ותאנף אנוף עד צאתי חפשי * שרידי העדר * מאדרים
אדר * פצות לה הוד והדר * נהללך ביום שלישי * כן
הושענא * אני והו הושיעה נא : אני והו הושיעה נא :

מיחדים שם האל * היום בשירה ערוכה * ובביאת
הגואל * העלה לנו ארוכה * משוררים אין
כאל * עם לו תאות מלוכה * יהיה לישראל * שלישיה
ברכה : סוכבי תעודתך * האר אפלתם * היום בביתך
תקשיב תחינתם * לדין בשבתך * העבר חטאתם *
חשיבם לקדמותם * מערכה לקראת מערכה : יהיה לישראל

בהושעת

הושענות ליום שלישי

בְּהוֹשִׁיעָה מֵאֵז עֲדָתָהּ : כֵּן הוֹשִׁיעָה אֶת עַמָּהּ וּבָרַךְ אֶת
נַחֲלָתָהּ נַחֲלָלָהּ בְּיוֹם שְׁלִישִׁי כֵּן הוֹשִׁיעָנָא :
אֲנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא : אֲנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא : כְּתוּב וכו' :

ואומר החזן קדים תתקבל . ואומר מזמור כאיל תצרונו . וקדים יחא שלמא
רצא . ואין כאלהינו . וקדים דרבנן . עלינו ועל כן נקוס לך :

ליום רביעי

מתפללין כמו ביום ה' של חול המועד וקורין פרשה זאת :

וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עֲשִׂיתִי עֹשֶׁר אֵילִם שְׁנַיִם בְּבָשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֹשֶׁר תְּמִימִים : וּמִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם לִפְרִים לְאֵילִם וּלְבָבָשִׁים בְּמִסְפָּרָם בְּמִשְׁפָּט :
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלֵּב עֹלֹת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ :
ס וּבְיוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים עֲשִׂרֵה אֵילִם שְׁנַיִם בְּבָשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֹשֶׁר תְּמִימִים : מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
לִפְרִים לְאֵילִם וּלְבָבָשִׁים בְּמִסְפָּרָם בְּמִשְׁפָּט : וּשְׂעִיר־
עֲזִים אֶחָד חַטָּאת מִלֵּב עֹלֹת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ :

ואומר החזן קדים לעילא וכו' כמו ביום ה' של חול המועד ואמכ"א :

הושענות ליום רביעי

אומרים הושענא למענך וכו' כמו ביום ה' של חול המועד ואמכ"א

הוֹשִׁיעָנָא * הוֹשִׁיעָנָא :

אֲנָא הַבּוֹרָא עוֹלְמוֹ בִּיסוּדוֹת אַרְבַּעַה * הַנוֹתֵן נוֹשָׁאֵי
כְּסָאוֹ חַיּוֹת אַרְבַּעַה * הַמַּצִּיב פָּנוֹת אַרְבַּעַה *
וְהַתְּקוּפוֹת אַרְבַּעַה * הוֹשִׁיעָנוּ בַּחֲגִיגַת יָמִים אַרְבַּעַה : אֲנָא
זְכוֹר אֵב הָעִיר מִמְּזִרַח בְּאוֹר לְיָמִים אַרְבַּעַה * רִדְף וַיַּחֲלֹק
עַל מְלָכִים אַרְבַּעַה * בִּשְׁרָתוֹ לְשׁוּב זִרְעוֹ לְדוֹרוֹת אַרְבַּעַה :
הוֹשִׁיעָנוּ אֲנָא זְכוֹר כֵּן הָיָה לַעֲקִידָה עַל קָרְנוֹת אַרְבַּעַה *
וְחָפַר בְּפִלֶשֶׁת בּוֹרוֹת אַרְבַּעַה * וַיַּעַתֵּק לְחִבְרוֹן קְרִירַת

ארבעה

הוֹשַׁעְנוֹת לַיּוֹם רַבִּיעִי רַבָּה

אַרְבָּעָה : הוֹשַׁעְנוּ אֱלֹהֵינוּ זְכוֹר תָּם גִּעְזָר בְּאַמְחֹזֹת אַרְבָּעָה *
חֲנוּן לַהֲנַצֵּל מִשְׁפָּטִים אַרְבָּעָה * בְּתַפְלָתוֹ בְּלִבְלַת בְּנָיו
בְּדַבָּרִים אַרְבָּעָה : הוֹשַׁעְנוּ אֱלֹהֵינוּ הַמּוֹלִיכֵנוּ בַּמִּדְבָּר בְּדִגְלִים
אַרְבָּעָה * צֹהַר לְמִלְאֵת בַּחוּשָׁן טוֹרִים אַרְבָּעָה * הַמְצִינֵנוּ
לְהַלְלוֹ בַּחֲג בְּמִינִים אַרְבָּעָה : הוֹשַׁעְנוּ

הוֹשַׁעְנָא * הוֹשַׁעְנָא :

אֵל פֶּתַח דְּיָרוֹן שֶׁה אֲבֵר בְּהַדוּמָה * יְהוָה אֲדוֹנֵנוּ מֶה
אֲדִיר שְׁמֶךְ : בִּיעַר בְּעַרְבָה בְּקוֹר יַעוֹז * יְהוָה
בְּרִצּוֹנָה הַעֲמִידָה לְהַרְרֵי עוֹז : גִּמָּא צִמָּא לִישַׁעָה פּוֹעֵר פּוֹ
לְמַלְקוּשׁוֹ * יְהוָה גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל וְקִדּוּשׁוֹ : דְּבַר וַיִּקְרָא אֶרְצָן
דְּלֵה אֲבִירָה מִמִּצְרַיִם * יְהוָה הוֹבֵר צֶדֶק וּמִגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל :
הֵבֵא שְׁנַת שְׁלוֹמִים לְאִשְׁרָךְ בְּדִשָׁן נִדְשָׁנוּ * יְהוָה הֵט שְׁמִיךְ
וְתַרְדּוֹ * גַּע בְּהָרִים וַיַּעֲשֵׂנוּ : וְהִרְק חֲנִית וּסְגוֹר לְקִבְרֵאת
רוֹדְפֵי בְּמַהִים * יְהוָה וְאֵין עוֹד זוּלָתִי אֵין אֱלֹהִים : וְרַע
אָדָם וְרַע בְּהֵמָה תוֹשִׁיעַ וְחַיִּש פְּדוּת לְגוֹלַת אֲרִיָּא * יְהוָה
זְכָרְנוּ יִבְרַךְ * יִבְרַךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל : הוֹשַׁעְנָא

אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעָה נָא * אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעָה נָא :

אֱלֹהֵינוּ יַעֲרֹב לָךְ שׁוֹעִי * בְּרוּלָבִי בְּנַעֲנָעִי * וְקָרַב נָא קִין
יִשְׁעִי * הַיּוֹם בְּיוֹם רַבִּיעִי * הוֹשִׁיעָה נָא : אֱלֹהֵינוּ
סוֹב נָא לְהַרְגִיעִי * וּכְוִנֵן אֲרָחִי וְרַבִּיעִי * פָּעֲלִי שְׁעָרָה
בְּהַשְׁתַּעֲשִׂיעִי * גִּהַל לְגוֹה מְרֻנְעִי * הַיּוֹם בְּיוֹם רַבִּיעִי *
הוֹשִׁיעָה נָא : אֱלֹהֵינוּ

אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעָה נָא * אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעָה נָא :

בְּהוֹשִׁיעָתָ יִקֵּר מִשׁוֹר מְקַרְקַר קִיר * וַתִּהְיֶה וַתַּעֲקִיר *
שׁוֹקֵק שִׁיקוּעִי * גַּם עֲתָה חֲלִץ * אֲרִין מִמִּצְרַיִם
וּמִדְּרוֹי לֵב תַּעֲלִץ * גִּהַלְלֵךְ בְּיוֹם רַבִּיעִי * כֵּן הוֹשַׁעְנָא : אֱלֹהֵינוּ
בְּהוֹשִׁיעָתָ שׁוֹרֵק * מִכָּף צַר שׁוֹרֵק * אִשְׁרָךְ שְׁנֵי חוֹרֵק * לְקַצֵּץ

אֱלֹהֵינוּ

הושענות ליום רביעי

אֶת גִּזְעִי • פָּתַע פֶּתְאוֹם • נֶאֱמַת נְאוֹם • לְהַשְׁבִּיתוֹ
מִלְאוֹם • נְהַלֵּךְ בְּיוֹם רְבִיעִי בֶּן הוֹשִׁעָנָא : אֲנִי וכו'
יִשְׁעֶךָ הִרְאֶה יְהִי • הָאֵל גָּדוֹל דָּעָה • מֵהֵר קֵץ פְּרוֹת
לְאוֹם נוֹשָׁעָה • סוֹבְבֵי תוֹרְתֶךָ פְּעָמִים אַרְבָּעָה :
גִּזְעֵי יִשְׂרָאֵל • הִיָּה נָא מוֹשִׁיעֵם • וּבַעֲתוֹת כָּאֵל • הִיָּה
נָא מְרַגְזֵם • גִּלָּה קֵץ יִשְׁעֵם • וְלֶךְ לִישׁוּעָה : סוֹבְבֵי
בְּהוֹשִׁיעָתָ מֵאֵז עֲדָתְךָ • בֶּן הוֹשִׁיעָה אֶת עַמְּךָ • וּבִרְךָ
אֶת נִחְלָתְךָ נְהַלֵּךְ בְּיוֹם רְבִיעִי בֶּן
הוֹשִׁעָנָא • אֲנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא : אֲנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא :
כְּתוּב וכו' • וְנוֹמְרִים הַתַּפְּלָה כְּמוֹ אֶתְמוֹל :

ליום חמישי

וּמִתְפַּלְלִין כְּמוֹ בְּיוֹם א' שֶׁל חוֹל הַמוֹעֵד וְקוֹרִין פְּרָשָׁה זֹאת :
וּבְיוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים עֲשֶׂהָ אֵילִם שְׁנַיִם בְּבָשִׂים בְּנֵי-
שָׁנָה אַרְבָּעָה עֶשֶׂר תְּמִימִם : וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
לְפָרִים לְאֵילִם וְלִבְבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט : וּשְׁעִיר-
עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ :
ס' וּבְיוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים הִשָּׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם בְּבָשִׂים
בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבָּעָה עֶשֶׂר תְּמִימִם : וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
לְפָרִים לְאֵילִם וְלִבְבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט : וּשְׁעִיר-
חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ :
זֶאמַר הַחֹזֶן קָדִים לַעֲלֹא וכו' כְּמוֹ בְּיוֹם א' שֶׁל חוֹל הַמוֹעֵד וְאִח"ך :

הושענות ליום חמישי

אומרים הושענא למענך כמו ביום א' של חול המועד ואח"ך

הושענא • הושענא :

אֲנִי הַמִּיחָד לְכַבֹּדוֹ שְׁמוֹת הַמִּשָּׁה • הַקּוֹנֶה בְּעוֹלָמוֹ
קְנִיָּיִם הַמִּשָּׁה • הַיּוֹצֵר בְּבְרִיּוֹתָיו גְּבוּרִים חֲמִשָּׁה •
הוֹשִׁיעֵנו

הושיענות ליום חמישי רבט

הושיענו בחגיגת ימים חמשה • אנא זכר אב כרת ברית
בבתרים חמשה • והשיב רכוש למלכים חמשה • וחנן על
הפיכת ערים חמשה : הושיענו אנא זכר הנעקר בהר מור
שערים חמשה • ירש מהורו ברכות חמשה • והשלים
נפש נקובה בשמות חמשה : הושיענו אנא זכר הם נעשו
לו נסים חמשה • ויצג מבניו אחים חמשה • כגרו שם
לגויר המחליף חמשה : הושיענו אנא המנחילנו דת ספרים
חמשה • המשמיענו דברותיו בקולות חמשה • הכתובים
על הלחות חמשה חמשה • הושיענו בחגיגת ימים
חמשה :

הושיענא • הושיענא :

אמוניך מתחננים לחבוש מהצם כמאז חבשת • יהות
אלהי נדלת מאד חור והדר לבשת : נהלני
בחקותיך למען שלשת חורי • יהות נחני בצדקתך למען
שוררי : יריבך יאבדו אשר בתגרתם סגרתנו • יהות האר
פניך אתנו : יה אשר אין לו חקר שלח מבשר צור עילום •
יהות עוז לעמו יתן יהות יברך את עמו בשלום : צפה
גלותי ועניי אל נדרש לכל שואל • יהות צבאות אלהי
ישראל : חנון המרחם מי הקשה ליו וישלם • יהות הסדרך
לעולם : קבל שועי מדכי וגואלי • יהות קראתך חושה די :
הושיענא • הושיענא :

אנא הושיעה נא : אנא הושיעה נא :

אנא יוצרי וקדושי • שעה לחשי ורחשי • ומחה והעבר
יוקשי • היום ביום חמישי • הושיעה נא : אנא
אנא סחה נא מוקשי • ואל תזכור ענשי • פנה אלי דורשי •
היום ביום חמישי הושיעה נא : אנא

אני והו הושיעה נא : אני והו הושיעה נא :

הושענות ליום חמישי

בְּהוֹשִׁיעַת יְקוֹשִׁי מֶלֶכֶן • מְרַמֶּסֶת הַתְּבֵן • וּבְהוֹשִׁיעַ

מֶתֶבֶן • דִּשְׁשַׁת דּוֹשִׁישִׁי • סְפוּרֵי עֶשֶׂר • יֵצֵאוּ

מִמַּאֲסָר • פָּצֵם נָא מַחוֹסָר • נְהַלֶּלְךָ בְּיוֹם חֲמִישִׁי • בֵּן

הוֹשִׁיעָנָא : אֲנִי בְּהוֹשִׁיעַת יִשְׂרָאֵל • מִגּוֹי יִצִּירֶנּוּ • וְלֶךְ יִשְׁוֹרְרֶנּוּ •

אֵל מְרִים רֹאשִׁי : שְׁלַפְתִּי רִנָּנוֹת • פָּצוּ לְךָ נְגִינוֹת • בְּתוֹדָה

וּבְתַחֲנוּת • נְהַלֶּלְךָ בְּיוֹם חֲמִישִׁי • בֵּן הוֹשִׁיעָנָא :

אֲנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא • אֲנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא :

מָרוֹם שׁוֹכֵן עַד • נַעֲרִץ בְּקִדּוּשָׁה • תִּתְבָּרֵךְ לָעַד • שֵׁם

אֵל רִם וְנִשְׂא • מְשׁוֹרְרִים וּמַהֲלִילִים • בְּשִׁירָה

חֲדָשָׁה • סוֹבְבֵי תוֹרַתְךָ פְּעָמִים חֲמִשָּׁה : הוֹשִׁיעָה שְׂרִידֶךָ •

אֵל שׁוֹמֵר אֱמוּנִים • רַחוּם נָא חֲסִדֶּךָ • חֵישׁ לְאִיתָנִים •

וְזִכּוֹר אֶת בְּרִיתְךָ • לָנוּ וּלְבָנֵי בָנִים • לְהוֹשִׁיעָה לְהַרְגִּיעָה •

אֲבֵן הָרֹאשָׁה : סוֹכְנִי

בְּהוֹשִׁיעַת מֵאֲזַעְדֶּתְךָ • בֵּן הוֹשִׁיעָה אֶת עַמְּךָ • וּבָרֵךְ

אֶת נַחֲלֶתְךָ • נְהַלֶּלְךָ בְּיוֹם חֲמִישִׁי בֵּן

הוֹשִׁיעָנָא : אֲנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא • אֲנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא :

כְּכַתוּב וְכו' וְגוֹמַר הַתְּפִלָּה כְּמוֹ אֲתָמוּל :

ליום שישי

מתפללין כמו ביום ה' של חול המועד וקורין פירוש זאת :

וּבְיוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־

שָׁנָה אַרְבָּעָה עֶשֶׂר תְּמִימִם : וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם

לִפְרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט : וְשַׁעֲרֵי־

חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ :

ס וּבְיוֹם הַשִּׁשִּׁי פָּרִים שְׁמֹנֶה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים

בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עֶשֶׂר תְּמִימִם : וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם

לִפְרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט : וְשַׁעֲרֵי־

חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ :

ואומר החזן קדים לעילא וכו' כמו ביום ה' של חול המועד ואח"כ :

הושענות

אומרים הוֹשִׁיעֵנָה לַמַּעֲנֵךְ וכו' כְּמוֹ כּוֹס חַיִּים חַ' עַל חוֹל הַמוֹעֵד וְחַמ"ד

הוֹשִׁיעֵנָה * הוֹשִׁיעֵנָה :

אֲנִי הַבּוֹרֵא עוֹלָמוֹ בַּיָּמִים שֶׁשָּׁה * הַבּוֹנֵה שֵׁשׁ
צִלְעוֹת לַצַּדִּידִים שֶׁשָּׁה * הַיוֹצֵר שְׂרָפִים בְּכַנְפֵּים
שֶׁשָּׁה * הוֹשִׁיעֵנוּ בַּחֲגִיגַת יָמִים שֶׁשָּׁה : אֲנִי זָכַר אֵב
זָנַח תּוֹעֵבוֹת שֶׁשָּׁה * אַחֲרֵי זִקְנִי נִוְלַדְנוּ לוֹ בָּנִים שֶׁשָּׁה *
נָטַע אִשָּׁל וּבִוְרֵךְ בִּקְצֵן שָׁנִים שֶׁשָּׁה : הוֹשִׁיעֵנוּ אֲנִי זָכַר
הַנֶּעֱקָד בַּמָּקוֹם מִעֲרֻכּוֹת שֶׁשָּׁה * גּוֹנְנָתוֹ וּמַלְטָתוֹ מִצָּרוֹת
שֶׁשָּׁה בָּרָא מְקוֹאוֹת לְדוֹרֵשֵׁי כֶּסֶם מִעֲלוֹת שֶׁשָּׁה : הוֹשִׁיעֵנוּ
אֲנִי זָכַר תָּם הוֹלִיד מִן הַבְּכִירָה שֶׁשָּׁה * וְצוּרָה קַחַת
מִנְחָה מִמִּינִים שֶׁשָּׁה * וְהַגְּבִיר אָבִי שֶׁשָּׁה וְהַמְּבֹרָכִים
בְּשֶׁשָּׁה : הוֹשִׁיעֵנוּ אֲנִי הַמַּחְבֵּר לְאַפּוֹד שְׁמוֹת שֶׁשָּׁה *
הַמְּצִיל נַפְשוֹת בְּעָרֵי מְקַלֵּט שֶׁשָּׁה * הַמּוֹרֵשֵׁנוּ הַכֶּמֶת
סָדְרִים שֶׁשָּׁה * הוֹשִׁיעֵנוּ בַּחֲגִיגַת יָמִים שֶׁשָּׁה :

הוֹשִׁיעֵנָה * הוֹשִׁיעֵנָה :

לַמַּעַן אֵב אֵין לֵבָא בִּיחּוּד הַשֵּׁם וּדְבַר הַמַּלְאָךְ הָיָה נַחוּץ
בֵּא בְרוּךְ יְהוָה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ : לַמַּעַן גִּעָה
לְמַרְיוֹת מַטְבַּח וּבִשָּׁר בְּאַהֲיָה אֲשֶׁר אָהִיָּה דְבַר יִשְׁלֹם
יְהוָה : לַמַּעַן אֲשֶׁר הַבְּרִית בְּרַת לְאִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֶהְיוּ *
וְהִנֵּה יְהוָה נָצַב עָלָיו : לַמַּעַן זֶךְ נִרְאִיתָ לוֹ בִּשָּׁר לְהַמּוֹנִי *
חִזְקוּ וַיֵּאמִין לְבַבְכֶּם כָּל הַמִּיחָלִים לִיהוָה : לַמַּעַן קוֹרְאֵיךְ
בַּעֲשׂוֹר אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטָף * רַעֲבִים גַּם צָמְאִים נַפְשָׁם
בָּהֶם תַּהֲעֻטָּף : לַמַּעַן שֵׁם קֹדֶשְׁךָ שְׁאוֹן יָמִים תִּשְׁבִּית *
תִּפְתַּח אֶרֶץ וַיִּפְרוּ יִשְׁעוֹ וַצַּדִּיקָה תִּצְמִיחַ : הוֹשִׁיעֵנָה * הוֹשִׁיעֵנָה :

אֲנִי הוֹשִׁיעָה נָא : אֲנִי הוֹשִׁיעָה נָא :

אֲנִי הַיֹּשֵׁר מִעֲרֻכִּי * וְהַיֹּשֵׁר מִהֲלָכִי * וְכוֹנֵנָה אֶת
דְּרָכִי לְלֶכֶת אֶל הַר קֹדֶשִׁי : וְקָרָא נָא דְרוֹר

הושענות ליום ששי

לְרוּוֹיִי מִמָּרֹר : וְשִׁיחִם יַעֲרֹב כִּמּוֹ מֹרֶר דְּרוֹר : הַיּוֹם בְּיוֹם
שְׁשִׁי הוֹשִׁיעָה נָא : אֲנִי אֲנִי סִגְרִי סִגְלָתְךָ : וְקִבֵּץ קִהְלָתְךָ :
לְהַר נִחְלָתְךָ : מִקּוֹם מִקְדָּשִׁי פְּזוּרִים תִּקְבֹּץ : לְנוֹה
מִרְבֵּץ : וְתִלְבִּישׁם תִּשְׁבֵּץ : הַיּוֹם בְּיוֹם שְׁשִׁי הוֹשִׁיעָה נָא : אֲנִי
אֲנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא : אֲנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא :

בְּהוֹשִׁיעָתָ יִלְדֵי אֲהֵב : מֵאֹרֶר הִלֵּב : וּמִחֲצֹת רֶחֶב :

לְכַדּוֹת עִם קָדְשִׁי : סָלוּל וּמִסְלוּל : פִּתְחֹת

בְּמִצְלוֹל : לַעֲבוֹר עִם כָּלוֹל : נִהְלָךְ בְּיוֹם שְׁשִׁי בֶּן הוֹשִׁיעָנָא :

אֲנִי וְהוּ בְּהוֹשִׁיעָתָ יִחִילִי תוֹר : מֵאֶרֶץ כְּפֹתוֹר : וְתִשָּׁם מִסְתוֹר :

עֲלִימוֹ קְדוּשִׁי : סִנְפֶּת פּוֹט : בִּשְׁחִין נָפוֹט : לְחֹלֶץ עִם שְׁפוֹט :

נִהְלָךְ בְּיוֹם שְׁשִׁי בֶּן הוֹשִׁיעָנָא : אֲנִי וְהוּ

שָׁעָה עֲלִיִן לַחֲשִׁי : נַעֲרֵץ בְּקְדוּשָׁה : הַיּוֹם לֶךְ בְּדַרְשִׁי :

בְּשִׁירָה חֲדָשָׁה : וּכְבוֹשׁ נָא אֶת כּוֹבְשִׁי : רָפָא

מִכָּה אֲנוּשָׁה : סוֹבְבִי תוֹרָתְךָ : זֹאת הַפֶּעַם שִׁשָּׁה : הִקְשֵׁב

נָא קוֹל אֲבִיִּי : בִּקְרָאוֹ מִן מִצְרִים : עִם הוֹמָה בְּצִיּוֹן :

בְּיַדִּי עַמִּים וְצָרִים : וְחַיֵּשׁ יִשָּׁע וּפְרִיּוֹן : לָעַם בְּלֹא הוֹן

נִמְכָּרִים : וְשִׁבּוֹת גְּאוּלְתָּם תִּמְהַר תַּחֲיִשָּׁה : סוֹכְנִי

בְּהוֹשִׁיעָתָ מֵאֲזַעֲרָתְךָ : בֶּן הוֹשִׁיעָה אֶת עַמְּךָ : וּבִרְךָ אֶת

נִחְלָתְךָ נִהְלָךְ בְּיוֹם שְׁשִׁי בֶּן הוֹשִׁיעָנָא :

אֲנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא : אֲנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא :

כְּכַתוּב וְכו' וְנוֹמַר הַתְּפִלָּה כְּמוֹ אֲתָמוּל :

ערבית לשבת וחול המועד

מִתְפַּלְלִין כְּמוֹ בְּעֶרְבִית יו"ט שָׁחַל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת עַד שַׁבָּת וַיִּנְפֹּשׁ (וְאִין אֲזוֹמִירִים
חֵלֶה מוֹעֵד) קִדִּישׁ לְעִילָא וְאַחֲבָ"א :

אֲדוֹן הַכֹּל : יֵאָהֲדוֹנָהּ : הִיא הוּא יְהוָה

אֲדָנִי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ :

בְּרוּךְ אָתָּה יְהוָה (יֵא) אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ : אֱלֹהֵי

אֲבֹרָהֶם : אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב : הָאֵל הַגָּדוֹל

וְהַגָּבוֹר

עֲרֵבִית לִשְׁבֹּת וְחוֹל הַמּוֹעֵד רָלָא

הַגָּבוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן • גּוֹמֵד הַסָּדִים טוֹבִים כְּנֶה הַכֹּל
וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אָבוֹת • וּמֵבִיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְּנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ
בְּאַהֲבָה • מֶלֶךְ עֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמִגֵּן : בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
(הֵד) מִגֵּן אֲבֹתָם :

אַתָּה גָּבוֹר לְעוֹלָם אֲדָנִי מַחֲיֶה מֵתִים אַתָּה רַב
לְהוֹשִׁיעַ מוֹרִיד הַטָּל • מְכַלְכֵּל חַיִּים בַּחֲסֵד מַחֲיֶה
מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים • סוֹמֵךְ גּוֹפְלִים • וְרוֹפֵא חוֹלִים •
וּמַתִּיר אֲסוּרִים • וּמַקְיֵם אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפֶר • מִי כְמוֹךָ
בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה לָךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמַחֲיֶה • וּמַצְמִיחַ
יְשׁוּעָה • וְנֶאֱמַן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים • בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
מַחֲיֶה הַמֵּתִים : כְּשֶׁמֵּתִית בַּחֲזֹרֶת הַעֲמִידָה שְׁלִיחַ לְכוּר אֹמֵר

נִקְדִּישְׁךָ וְנַעֲרִיצְךָ כְּנוֹעַם שִׁיחַ סוֹד שִׁדְּפִי קִדְּשׁ • הַמְּשַׁלְּשִׁים
לָךְ קְרוֹשָׁה וְכֵן כְּתוּב עַל יַד גְּבִיאָךְ • וְקָרָא זֶה אֶרֶץ
זֶה וְאָמַר קְרוֹשׁ • קְרוֹשׁ • קְרוֹשׁ • יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא כֹל הָאָרֶץ
בְּבוֹרוֹ : לְעַמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים בְּרוּךְ בְּכוֹר יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ :
וּבְרַבְרֵי קִדְּשָׁךְ כְּתוּב לֵאמֹר וּמֶלֶךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן
לְדָר וְדָר הַלְלוּיָהּ :

אַתָּה קְרוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְרוֹשׁ • וְקְרוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ
סֵלָה : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַקְּרוֹשׁ :

אַתָּה קִדְּשַׁתְּ אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁמְךָ • תְּכַלִּית מַעֲשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ • וּבִרְכָתוֹ מִכָּל הַיָּמִים וְקִדְּשַׁתוֹ
מִכָּל הַזְּמַנִּים • וְכֵן כְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ :

וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם : וַיְבַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה : וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת
יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבֹת מִכָּל מְלָאכְתּוֹ
אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת :

וַיִּשְׁמְחוּ בְּמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שְׁבֹת וְקוֹרְאֵי עֹנֵג עִם
מִקְדָּשֵׁי שְׁבִיעִי כֻּלָּם יִשְׁבְּעוּ וַיִּתְעַנְּנוּ מִטוֹבָה •
וּבִשְׁבִיעִי

ערבית לשבת וחול המועד

ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת *
זכר למעשה בראשית :

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו
במצותיה שים חלקנו בתורתך שבענו מטובך

שמח נפשנו בישועתך * וטהר לבנו לעבדך באמת *

והנחילנו יהוה אלהינו באהבה וברצון שבת קדשה *

וניחו בך כל ישראל מקדשי שמך * ברוך אתה יהוה

מקדש השבת :

רצה יהוה אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה *

והשב העבודה לדביר ביתך * ואשי ישראל

ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון ותהי לרצון תמיד

עבודת ישראל עמך :

אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא יגיע יראה וירצה *

ישמע יפקד ויזכר זכרוננו * וזכרון אבותינו *

זכרון ירושלם עירך * וזכרון משיח בן דוד עבדך * וזכרון

כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה לטובה לחן לחסד

ולרחמים * ביום השבת הזה וביום חג הסוכות הזה * ביום

מקרא קדש הזה * לרחם בו עלינו ודהושיענו * זכרנו יהוה

אלהינו בו לטובה * ופקדנו בו לברכה * והושיענו בו לחיים

טובים * בדבר ישועה ורחמים * חוס וחננו וחמול

ורחם עלינו * והושיענו כי אליה עינינו * כי אלא מדרך

חנן ורחום אתה :

ואתה ברחמיה הרבים * תחפז בנו ותרצנו ותחזינה

עינינו בשובך לציון ברחמים * ברוך אתה

יהוה המחזיר שבינתו לציון :

מודים אנחנו לך שאתה הוא יהוה אלהינו ואלהי

אבותינו לעולם ועד צורנו צור חיינו ומגן

ישענו

ערבית לשבת וחול המועד

יִשְׁעֵנוּ אֶתָּה הוּא • לְדֹר וּדֹר נִזְדָּה לָךְ וְנִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ • עַל
חַיֵּינוּ הַמְּסֻרִים בְּיָדְךָ • וְעַל גְּשֻׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ • וְעַל
נִסִּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ • וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל
עֵת • עֶרֶב וּבֹקֶר וְצַהֲרַיִם • הַטּוֹב • כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ •
הַמְּרַחֵם כִּי לֹא תָמוּ חֲסֵדֶיךָ כִּי מַעֲוֹלָם קוִיֵּנוּ קָדָּה :

מודים דרבנן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
אֱלֹהֵי כָּל בָּשָׂר יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרָאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת
לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁחַיֵּיתָנוּ וְקִיִּמְרָנוּ בֵּן תַּחֲיֵינוּ
וְתַחֲנָנוּ וְתַאֲסַף גְּלוּיֹתֵינוּ לְחֻצְרוֹת קִדְשְׁךָ • לְשִׁמּוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת
רְצוֹנְךָ בְּדַבָּב שְׁלֵם עַל שֶׁאֲנוּ מוֹדִים לָךְ בְּרוּךְ אַל הַהוֹדָאוֹת :

וְעַל כָּלֵם יִתְבָּרַךְ • וְיִתְרוֹמֵם • וְיִתְנַשָּׂא • תָּמִיד שִׁמְךָ
מִלְכֵנוּ לְעוֹלָם וָעֶד • וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּךָ • סְלָה •
וְיִהְיֶה וּבִבְרָכָה אֶת שִׁמְךָ הַגָּדוֹל בְּאַמֶּת לְעוֹלָם כִּי טוֹב •
הָאֵל יִשְׁוַעֲתָנוּ וְעֲזָרְתָנוּ סְלָה הָאֵל הַטּוֹב • בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה הַטּוֹב שִׁמְךָ וְלָךְ נָאָה לַהוֹדוֹת :

בשחרית בחזרת השליח כבוד רחוק

אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּרַבְּנוּ בְּבִרְכָּה הַמְּשַׁלֶּשֶׁת בַּתוֹרָה
הַבְּתוּכָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עֲבָדְךָ הָאֲמוּרָה מִפִּי אֶהְרֹן וּבְנָיו
בְּחַנִּים עִם קְדוּשֶׁיךָ בְּאֲמֹר : וּבִרְכָּךְ יי וְיִשְׁמְרְךָ : יֵאָדָּר יי פָּנָיו אֶיךָ
וְיִחַנְךָ : יֵשָׁא יי פָּנָיו אֶלֶיךָ וְיֵשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם : וְיִשְׁמְנוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֵם :

שְׁמִים שְׁלוֹם טוֹבָה וּבִרְכָּה • חַיִּים חַן וְחֶסֶד צְדָקָה
וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ • וּבִרְכָּנוּ אֲבוֹתֵינוּ
כָּלֵנוּ יַחַד בְּאֹר פָּנֶיךָ כִּי בְּאֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ •
תוֹרָה וְחַיִּים • אֶהְבָּה וְחֶסֶד צְדָקָה וְרַחֲמִים • בִּרְכָּה וְשְׁלוֹם
וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרְכָנוּ • וּלְבָרַךְ אֶת כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרֹב
עֹז וְשְׁלוֹם • בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּשְׁלוֹם

ערבית לשבת וחול המועד

בְּשָׁלוֹם אָמֵן : יְהִי לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהִגִּיזוֹן לִבִּי לִפְנֵיךָ
יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי :

טוב לומר שיר למעלות אשא עיני אל ההרים :

אֱלֹהֵי נִצּוֹר לְשׁוֹנֵי מָרֵעַ • וּשְׁפָתוֹתַי מִדְּבַר מִרְמָה •
וּלְמַקְדְּלֵי גִפְשֵׁי תְדוּם • וְנַפְשִׁי בְּעֶפְרָר לְכָל תְּהוִיָּה •
פָּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ • וְאַחֲרֵי מִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשִׁי • וְכָל
הַקָּמִים עָלַי לְרָעָה • מִהֲרֵה הַפֵּר עֲצָתָם וּקְלַקְלֵה
מַחֲשָׁבוֹתָם • עֲשֵׂה לִמְעַן שְׁמֶךָ • עֲשֵׂה לִמְעַן יִמְיֶנְךָ •
עֲשֵׂה לִמְעַן תּוֹרָתְךָ • עֲשֵׂה לִמְעַן קְרוֹשְׁתְּךָ • לִמְעַן
יִחְלְצוֹן יְדִירְךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי : יְהִי לְרָצוֹן אִמְרֵי
פִי וְהִגִּיזוֹן לִבִּי לִפְנֵיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי :

עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא בִּרְחָמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עֲרִינוֹ
וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן :

זאומרים ויכלו • והחזן אומר דרכה מעין שבע • וקדים תתקבל • ואח"כ מוזמר
ה' רועי • וקדים יהא שלמא עם ברכו • עלינו • ויגדל שהוא בליל יו"ט :

שחרית לחול המועד ושבת

מתפללין כמו ביו"ט • רק שאין אומרים בזמירות מוזמר הרגל ובעמידה אומרי
ג' ברכות ראשונות כמו בערבית שבת חוה"מ ואח"כ"א :

יִשְׁמַח מִיֶּשֶׁה בְּמַתַּנֵּת חֶלְקוֹ • כִּי עֶבֶד נָאֵמָן קָרָאתָ
לוֹ • כְּדִיל תַּפְאֶרֶת בְּרָאִשׁוֹ נָתַתָּ • בְּעֲמֻדוֹ
לִפְנֵיךָ עַל הַר סִינִי • וּשְׁנֵי לַחֹת אַבְנִים הוֹרִיד בִּירוֹ •
וְכָתוּב בָּהֶן שְׁמִירַת שַׁבָּת וְכֵן כְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ : וּשְׁמְרוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם
בְּרִית עוֹלָם : בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעוֹלָם כִּי
יִשְׁתַּחֲוֶיִם עֲשֵׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבֵינֵם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנָּפֶשׂ : וְלֹא נָתַתּוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְגוֹיֵי
הָאֲרָצוֹת וְלֹא הִנְחִלְתּוּ מִלִּפְנֵי רַעֲוֵבָדִי אֱלִילִים • גַּם
בְּמִנוּחָתָנוּ לֹא יִשְׁכְּנוּ עַרְלִים • כִּי לַעֲמֻךָ יִשְׂרָאֵל נָתַתּוּ

באהבה

שחרית לישבת וחול המועד

דגג

בְּאַהֲבָה לִירֵעַ יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּם בַּחֲרֹת :

יִשְׁמְחוּ בְּמִלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שְׁבֵת וְקוֹרְאֵי עֲוֹנֵי עַם

מִקְדָּשִׁי שְׂבִיעֵי כָּלֶם יִשְׁבְּעוּ וְיִתְעַנְּנוּ מִטּוֹבְךָ :

וּבִשְׂבִיעֵי רָצִיתָ בּוֹ וּקְדִשְׁתּוֹ חֲמִדַת יָמִים אוֹתוֹ קִרְאַת :

זָכַר לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית :

אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ רָצָה גַּא בְּמִנוּחַתָּנוּ קִדְשָׁנוּ

בְּמִצְוֹתֶיךָ שִׁים חֲלָקְנוּ בְּתוֹרַתְךָ שִׁבְעֵנוּ מִטּוֹבְךָ

שִׁמְחָה נַפְשָׁנוּ בִּישׁוּעָתְךָ : וְטַהַר לִבָּנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאַמֶּת :

וְהִנְחִילָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שְׁבֵת קִדְשֶׁךָ :

וְיִנוּחוּ בּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל מִקְדָּשִׁי שְׁמֶךָ : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה

מִקְדָּשֵׁי הַשְּׁבֵת : רָצָה וּמוֹדִים כְּמוֹ בְּעֶרְבִית שֶׁנֶּת חוּ"מ

וְאִין כּוֹטְלִין לִזְלֹכ . וְנוֹמְרִין הַסֵּלֵל כְּמוֹ בְּסוּכוֹת . וְאוֹמֵר הַחוּץ קִדִּישׁ תַּתְּקַבֵּל .

וְאַחֵר כֵּךְ אוֹמֵר אַתָּה הִרְאִיתָ . וּמוֹלִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים וְקוֹרִין בְּסֵפֶר רִאשׁוֹן סְדֵרָה

גְּבִרֵי בְּפֶרֶשֶׁת זֹאת :

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֶתָּה אָמַר אֱלֹהֵי הָעַל

אֶת־הָעַם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־

תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יִדְעֶתִיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מִצָּאת חֵן

בְּעֵינַי : וְעַתָּה אִם־נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִיעֵנִי נָא

אֶת־דֶּרֶכְךָ וְאַדְעֶךָ לְמַעַן אֶמְצָאֲחֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאֵה כִּי

עִמָּךְ הִנְנִי הַזֶּה : וַיֹּאמֶר פָּנִי יִלְכוּ וְהִנִּיחֵתִי לָךְ : וַיֹּאמֶר

אֱלֹהֵי אִם־אֵין פָּנֶיךָ הַלְכִים אֶל־תִּעַלְנוּ מִזֶּה : וּבִמָּה יִדְעֶ

אִפּוֹא כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעִמָּךְ הַלּוֹא בְּלִכְתָּךְ

עִמָּנוּ וּנְפַלְּנוּ אֲנִי וְעִמָּךְ מִכָּל־הָעַם אֲשֶׁר עַל פָּנֵי

הָאָדָמָה : פ

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ

אֶעֱשֶׂה כִּי־מִצָּאת חֵן בְּעֵינִי וְאַדְעֶךָ בְּשֵׁם : וַיֹּאמֶר הִרְאֵנִי

נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ : וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כְּלִטּוֹבִי עַל־פָּנֶיךָ

וְקִרְאַתִּי בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְהִנֵּחֵתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲחִין וְרַחֲמֵתִי

קריאה לחול המועד ושבת

אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם : * וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאוֹת אֶת־פָּנַי כִּי
לֹא־יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי : וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי
וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר : וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת
הַצּוּר וְשִׁפְתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי : וְהִסְרֹתִי אֶת כַּפִּי
וְרִאִיתָ אֶת אַחֲרִי וּפָנַי לֹא יִרְאוּ : *

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה פֶּסֶל־לְךָ שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים
כְּרֹאשׁוֹנִים וְכַתְּבֵתִי עַל־הַלַּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ
עַל־הַלַּחַת הַרְאשׁוֹנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ : וְהָיָה נִכּוֹן לִבְקֹר
וְעֲלִיתָ בִּבְקֹר אֶל־הָר סינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל רֹאשׁ הָהָר :
וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יֶרֶא בְּכָל־הָהָר גַּם־
הַצֹּאֵן וְהַבְּקָר אֶל־יֶרְעֵנוּ אֶל־מֹול הָהָר הַהוּא : *

וַיִּפְסַל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרֹאשׁוֹנִים וַיִּשְׁכֵּם מֹשֶ�ה בִּבְקֹר
וַיַּעַל אֶל־הָר סינִי כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי
לַחַת אֲבָנִים : וַיִּרְדּוּ יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתְּצֵב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא
בְּשֵׁם יְהוָה : וַיַּעֲבֹר יְהוָה ׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה ׀ יְהוָה
אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת : נֶצֶר חֶסֶד
לְאַלְפִים נִשְׂא עֵינָיו וּפִשְׁעֵי וְחַטָּאִה וְנִקְהָ לֹא יִנְקֶה פֶקֶד ׀
עֵינָיו אֲבוֹת עַד־בָּנִים וְעַד־בָּנֵי בָנִים עַד־שְׁלֹשִׁים וְעַד־רַבְעִים :
וַיִּמַּהֲר מֹשֶ�ה וַיִּקַּד אֶרְצוֹהוּ וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ : וַיֹּאמֶר אִם־נָא מְצֹאתִי
חַן בְּעֵינֶיךָ אֱלֹהֵי יִדְּוִנָא אֱלֹהֵי בְקֹרְבָנוּ כִּי עַם־קִשְׁיָה עִרְףָּ
הוּא וְסִלַּחְתָּ לְעֹנֻנָנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ : וַיֹּאמֶר הַנִּה
אֲנִכִּי כִרְתָּ בְרִית נֶגֶד כָּל־עַמָּה אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא
נִבְרָאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאִיתָ כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־
אִתָּה בְּקֹרְבוֹ אֶת־מַעֲשֶׂה יְהוָה כִּי־נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי
עֹשֶׂה עִמָּךְ : * שְׁמֹר־לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצֻּוֹת הַיּוֹם
הַזֶּה גִּרְשׁ מִפְּנֵיךָ אֶת הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרוֹזִי
וְהַחִיטִי וְהַיְבוּסִי : הִשְׁמֹר לְךָ פִּתְחֵתְכֶרֶת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ

אשר

קריאה לחול המועד ושבת רלד

אֲשֶׁר אֶתָּה בָּא עָלֶיךָ פְּדִיָּה לְמוֹקֵשׁ בְּקֶרֶךְ : כִּי אֶת־
מִזְבְּחָתָם תַּתְּצוֹן וְאֶת מִצְבְּתָם תִּשְׁבְּרוּן וְאֶת־אֲשֵׁרֵינוּ
תַּכְרִיתוֹן : כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנְיָא
שְׁמוֹ אֵל קִנְיָא הוּא : פֶּן תַּכְרִית בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְנָנוּ ו
אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְנָכְחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקָרָא לָהּ וְאָכְלָת מִזְבְּחָהּ :
וְלִקְחָתָּ מִבְּנֵיךָ לְבְנֶיךָ וְנָנוּ בְּנֵיךָ אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ
אֶת־בְּנֶיךָ אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶן : אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא־תַעֲשֶׂה־לָּךְ *
אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר
צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצֵאתָ
מִמִּצְרַיִם : כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר
וְשֶׂה : וּפֶטֶר חֲמֹר תַּפְּדֶה בְּשֶׂה וְאִם־לֹא תַּפְּדֶה וְעִרְפָּתוֹ
כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תַּפְּדֶה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם : שֵׁשֶׁת יָמִים
תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת :
וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בְּכוֹרֵי קִצִּיר חֲטִיִּם וְחַג הָאֲסִיף
תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה : שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרָךְ
אֶת־פָּנָי הָאֵלֶּן וְיְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם
מִפָּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחְמַד אִישׁ אֶת אֶרְצְךָ
בַּעֲלֹתָךְ לִרְאוֹת אֶת פָּנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים
בַּשָּׁנָה : לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֲמִץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יִלִּין לְבָקֶר
זִבַּח חַג הַפֶּסַח : רֵאשִׁית בְּכוֹרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבָּשֵׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ :

ואומר החון קדים לעילא • והמפטיר קורא בס' שני בקרבנות החן בענינו סל
אותו היום • ואו' החון חזי קדים • ומנצח המפטיר כמו ביום א' ואו' הספירה :
וְהִידֵּן • בַּיּוֹם הַהוּא בַּיּוֹם בּוֹא גּוֹג עַל־אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל
נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוָה תַּעֲלֶה חֲמַתִּי בָאִפִּי : וּבִקְנֵאתִי
בְּאִשׁ־עֵבְרָתִי דְּבִרְתִּי אִם־לֹא • בַּיּוֹם הַהוּא יְהִידֵּן רַעַשׁ
גָּדוֹל עַל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל : וְרַעַשׁ מִפָּנָי דְּגִי הַיָּם וְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וְחַיַּת הַשָּׂדֶה וְכָל־הָרֶמֶשׁ הָרֶמֶשׁ עַל־הָאֲדָמָה
וְכָל

הפטרה לחול המועד ושבת

וְכָל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וְנִהְרְסוּ הַהָרִים וְנִפְּלוּ
 הַמְּדַרְגּוֹת וְכָל־חֹמֶה לְאַרְץ תִּפּוֹל : וְקִרְאתִי עָלָיו לְכָל־
 הָרִי חֶרֶב נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה חֶרֶב אִישׁ בְּאָחִיו תִּהְיֶה :
 וְנִשְׁפָּטְתִּי אֹתוֹ בְּדָבָר וּבְדָם וּבְשֵׁם שׁוֹטֵף וְאֶבְנִי אֶלְגָּבִישׁ
 אִשׁ וְנִפְרִית אֲמַטִּיר עָלָיו וְעַל אֲנָפִיו וְעַל־עַמִּים רַבִּים
 אֲשֶׁר אֹתוֹ : וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדְּשֵׁתִי וְנִזְדַּעַתִּי לְעֵינֵי גּוֹיִם
 רַבִּים וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוִה : וְאַתָּה בֶן־אָדָם הִנֵּבֵא עַל־גּוֹג
 וְאָמַרְתָּ כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נָשִׂיא רֹאשׁ
 מִשָּׁךְ וְהִכָּל : וְשָׁבַבְתִּיךָ וְשִׁשָּׂאֲתִיךָ וְהַעֲלִיתִיךָ מִיִּרְכָתִי
 צָפוֹן וְהִבִּיאֹתִיךָ עַל־הָרִי יִשְׂרָאֵל : וְהִכִּיתִי קִשְׁתְּךָ מִיַּד
 שְׂמֹאלְךָ וְחִצְךָ מִיַּד יְמִינְךָ אֲפִיל : עַל־הָרִי יִשְׂרָאֵל תִּפּוֹל
 אַתָּה וְכָל־אֲנָפֶיךָ וְעַמִּים אֲשֶׁר אַתָּה לְעִיט צָפוֹר כָּל־כְּנָף
 וְחַיִּת הַשָּׂדֶה נִתְתִּיךָ לֶאֱכֹלָה : עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל כִּי
 אֲנִי דִבַּרְתִּי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה : וְשַׁלַּחְתִּי־אִשׁ בְּמַגּוּג וּבִישְׁבֵּי
 הָאֲרָצִים לְבַטֵּחַ וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוִה : וְאַת־שֵׁם קִדְּשִׁי אֲזַרְעֶה
 בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא־אֲחַל אֶת־שֵׁם קִדְּשִׁי עוֹד וְיָדְעוּ
 הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוִה קְדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל : הִנֵּה בָאָה וְנִהְיֶהָ
 נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה הוּא הַיּוֹם אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי : וַיֵּצְאוּ יֹשְׁבֵי
 עָרֵי יִשְׂרָאֵל וּבָעֲרוּ וְהִשְׁקִיּוּ בְּנִשְׁק וּמִגֶּן וְצַנֹּה בִקְשַׁת
 וּבְחָצִים וּבְמַקֵּל יָד וּבְרֶמֶחַ וּבָעֲרוּ בָהֶם אִשׁ שִׁבְעַת שָׁנִים :
 וְלֹא־יֵשְׁאוּ עֲצִים מִן־הַשָּׂדֶה וְלֹא יַחֲטֹבוּ מִן־הַיְעָרִים
 כִּי בְנִשְׁק יִבְעֲרוּ־אִשׁ וְשָׁלְלוּ אֶת־שְׁלֵיהֶם וּבִזּוּ אֶת־
 בִּזְיוֹתָם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה : וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶתֶּן לְגּוֹג
 מְקוֹם־שֵׁם קָבֵר בְּיִשְׂרָאֵל גִּי הַעֲבָרִים קְדֻמַּת הַיָּם וְחִסְמַת
 הָיָה אֶת־הַעֲבָרִים וְקָבְרוּ שֵׁם אֶת־גּוֹג וְאֶת־כָּל־הַמּוֹנֶה
 וְקָרְאוּ גִיא הַמָּוֶן גּוֹג : וְקָבְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהַר
 אֶת־הָאָרֶץ שִׁבְעָה חֳדָשִׁים : וְקָבְרוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ וְהָיָה

להם

הפטרה לחול המועד ושבת רלה

לָהֶם לֵשֶׁם יוֹם הַכִּבְדִּי נֹאֵם אֲדֹנִי יְהוָה : וְאֲנֹשִׁי תָמִיד
יִבְדִּילוּ עֲבָרִים בָּאָרֶץ מִקְבָּרִים אֶת־הָעֲבָרִים אֶת־הַנּוֹתָרִים
עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ מִקְצָרָה שֶׁבַע־חֳדָשִׁים יַחֲקְרוּ :
וְעָבְרוּ הָעֲבָרִים בָּאָרֶץ וְרָאָה עֵצָם אָדָם וּבָנָה אֲצִלוּ צִיּוֹן
עַד קָבְרוּ אֹתוֹ הַמִּקְבָּרִים אֶל־נִיָּא הַמֶּזֶן נֹוֹג : וְגַם שֵׁם־
עֵיר הַמּוֹנֶה וְטַהֲרוּ הָאָרֶץ .

נֹאֲלָנוּ . וּמִכֶּרֶךְ הַמַּסְטִיר לְאַחֲרִיהַ כְּמוֹ בְּיוֹם א' . וּמִכֶּרֶךְ הַמֶּזֶן לְקַסֵּל . וְאוֹמְרִי
אֲשֶׁרִי וּמַחְזִירִין הַסְּפָרִים לְמַקּוֹמָן . וְאוֹמֵר הַמֶּזֶן קָדִישׁ לְעִילָא . וְאוֹמְרִים מוֹסֵף
כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב רַק שְׁאוֹמְרִים אֵת יוֹם מִקְרָא קָדֵשׁ . וְאַחֵר חוֹרֵת מוֹסֵף שֶׁל סוֹכוֹת
פּוֹתֶחֱתִין שְׁעָרֵי הַיִּכָּל . וְאִין מוֹלִיחִין סֵפֶר תּוֹרָה וְאוֹמְרִים :

הוישענות ליום שבת

אוֹמְרִים הוֹשַׁעְנָא לְמַעַנְךָ וְכו' כְּמוֹ בְּיוֹם א' שֶׁל חוֹל הַמוֹעֵד וְאִחָךְ

הוֹשַׁעְנָא * הוֹשַׁעְנָא :

אֲנִים נִצּוּרָה כְּבָבֶת * בּוֹנָה בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת * גּוֹמְרֵת דֵּת
נֶפֶשׁ מִשִּׁיבֶת * דּוֹרְשֶׁת יִצִּיאֹת יִשְׁבָּת * הַקּוֹבֵעַת
אֲלֵפִים תְּחוּם בִּשְׁבָּת * וְעַל שְׁתֵּי כְּבָרוֹת בּוֹצֵעַת בִּשְׁבָּת *
זָכוֹר וְשִׁמּוֹר מִקִּיּוּמָת בִּשְׁבָּת * חוֹשֶׁבֶת וְטוֹרַחַת בְּהִלְכוֹת
שַׁבָּת * טוֹעֵמַת שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בִּשְׁבָּת * יוֹשֵׁר שִׁבְעַ בְּרָכוֹת
עוֹרֶכֶת בִּשְׁבָּת * פּוֹלֶלֶת שִׁיר מִזְמוֹר וְשִׁבַּח בִּשְׁבָּת * לְהִלֵּל
לְשִׁמְךָ מַחְמֶדֶת בִּשְׁבָּת * מוֹאֶסֶת כָּל חֶפֶץ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת *
נוֹאֶמֶת מִלְּחִלָּל אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת * סוֹבֶלֶת עוֹל כָּבֵד בַּעֲבוּר
יוֹם הַשַּׁבָּת * עוֹרֶכֶת מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת * פּוֹתַחַת יָד
לְמִיחָדִים בִּשְׁבָּת * צֹעֲקָה וּבִכִּיָּה מִרְחֻקָּת בִּשְׁבָּת * קוֹפֶצֶת
כַּף מִלְּסָחוֹר בִּשְׁבָּת רּוֹשְׁמַת בְּכֶתֶב וְעַל פֶּה בִּשְׁבָּת שׁוֹמְרֵת
עֲוֹנָה קְדוּשַׁת שַׁבָּת * תָּמִיד בֵּין תַּנְחִילָנָה עוֹלָם שְׁכָלוֹ שַׁבָּת :
הוֹשַׁעְנָא * הוֹשַׁעְנָא :

נִעְרָץ בְּסוֹד קְדוּשִׁים רַבָּת * מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם
הַשַּׁבָּת : בּוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם מִסְתַּתֵּר בְּשִׁפְרִיד חֲבִיּוֹן

הושענות ליום שבת

טוב להודות ליהוה ולזמר לשמך עליון : גדול יהוה ומהלל
מאד צור נורא עלילות : להגיד בבקר חסדך ואמונתך
בלילות : דובר צדק ומגיד מישרים מהלל בשער ניקנור :
עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור : הורני יהוה דרכך
וצדקתך אשנן : כי שמחתני יהוה בפעלך במעשי ידיך
ארגן : ואני תפילתי לך יהוה כי גבהו סודותיך : מה גדלו
מעשיך יהוה מאד עמקו מחשבותיך : זכור רחמיה יהוה
כי אין עוד מלבדך : קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך :
חננו כי צר אכלנו : הראנו יהוה חסדך וישעה תתן לנו :
טוב יהוה לכל ישיבוננו רעיוני : יהיו לרצון אמרי פי והגיון
לבי לפניך יהוה :

הושענא : הושענא :

ביום שבת קדש השב עם סגלה : אל המנוחה ואל
הנחלה : ביום שבת קדש קיים יהוה מאמר
חיוך : קומה יהוה למנוחתך אתה וארון עזך : ביום שבת
קדש תענה עדה פזורה ונדחה : יתן יהוה לכם ומצאן
מנוחה : ביום שבת קדש המצא לעמך מנוח : ושם ינוחו
יגיעי כח : ביום שבת קדש תקרא לצורר ורודף : זאת
המנוחה הניחו לעיך : ביום שבת קדש אברך צור פודה
וגואל : ברוך יהוה אשר נתן מנוחה לעמו ישראל : הושענא
אנא הושיעה נא : אנא הושיעה נא :

אנא חיש נא ישעי : ביום השביעי : ושעה נא שועי :
במנחת מהבית : וחון שוקדי אמור : זכור
ושמור : המזמרים מזמור : שיר ליום השבת : הושיעה
נא : אנא סובב השביעי : טובה מביעי : ומלא
גביעי : חוק כל יושבת : פזורה שחול : קדש מחול :
לסלסלה עלי מחול : היום ביום שבת הושיעה נא : אנא

הושענות ליום שבת רלו

אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא : אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא :

בְּהוֹשִׁיעָתָּ יוֹצֵאֵי פֶתְרוֹם * וְרַעְצָתָ עָרוֹץ וְתִהְרוֹם *

הָרוֹם לְסָרִיסֵי רַבַּת * שׁוֹרְרֵי לֶךְ שִׁירוֹת *

וְנוֹתָנִי זְמִירוֹת * אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת * נְהַלֶּלְךָ בְּיוֹם שַׁבָּת *

בֶּן הוֹשִׁעֲנָא : אֲנִי וְהוּ בְּהוֹשִׁיעָתָּ סְחוּפֵי סוּחָף * וְתַסְגֵּל

רוּחָף * יָדִיד שֶׁכֶּן וְחוּפָף * וְתַצּוֹר כְּבַבַּת * פּוֹצְחֵי רִנָּנוֹת *

וּמִנְגְּנֵי נְגִינוֹת * בְּתַפְלָה וּבְתַחֲנוּנֹת * נְהַלֶּלְךָ בְּיוֹם שַׁבָּת

בֶּן הוֹשִׁעֲנָא : אֲנִי וְהוּ

בָּאֲנֹו לִיחַד שֵׁם הָאֵל * הַיּוֹם בְּהִלָּל וּשְׂבַחָהּ * אֵין

לָנוּ לְהַלְלוֹ בְּמִינִים אַרְבַּעָה * צוֹר פּוֹדֶה וְגוֹאֵל *

יוֹצִיאֵנוּ לְרוּחָהּ * יְתֵן יְהוָה לָכֶם וּמִצָּאֵן מְנוּחָה : יוֹם

קָדוֹשׁ וְנוֹרָא נִכְבָּד מִכָּל יָמִים * הִנְחִילוֹ לָעַם קָדִישׁ עֲנֹג

לְשָׁנֵי עוֹלָמִים * בּוֹ שַׁבַּת מִמְּלֶאכֶתוֹ רוֹקֵעַ אֶרֶץ עַל הַמַּיִם *

לְמִצּוֹא בּוֹ מְרַנֵּעַ וְנִפְשׁ שְׂמַחָה : יְתֵן ה' לָכֶם

בְּהוֹשִׁיעָתָּ מֵאִזְ עַדְתְּךָ * בֶּן הוֹשִׁיעָה אֶת עַמָּךְ * וּבִרְךָ

אֶת נַחֲלֶיךָ נְהַלֶּלְךָ בְּיוֹם שַׁבָּת * בֶּן

הוֹשִׁעֲנָא * אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא : אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא :

כַּתּוּב וְכו' * וְאוֹמֵר הַחֹן קָדִישׁ תִּתְקַבֵּל * וְנוֹמְרִים הַתְּפִלָּה כְּמוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן

שֶׁל סוּכוֹת :

מְנוּחָה לַחֹל הַמוֹעֵד וּשְׁבַת

מִתְפַּלְלִין כְּמוֹ מַכּוּחַ שֶׁל יו"ט עַד הַעֲמִידָה וּמוֹלִיאִין ס"ת וְקוֹרִין בּוֹ ג' גִּבְרֵי *
וְאוֹמְרִים ג' בְּרֻכּוֹת רִאשׁוֹנוֹת כְּמוֹ בְּעֶרְבֵית שַׁבַּת חוּס"מ וְאֶחָד"א :

אֶתָּה אֶחָד וְשִׁמְךָ אֶחָד וּמִי בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד

בְּאֶרֶץ * תִּפְאֶרֶת גְּדוּלָּה וְעֶטְרַת יְשׁוּעָה * יוֹם

מְנוּחָה וְקָדוֹשָׁה לְעַמְּךָ נְתַת * אֲבָרָהֶם יִגַּל * יִצְחָק יִרְנֵן *

יַעֲקֹב וּבָנָיו יִנּוּחוּ בּוֹ * מְנוּחַת אֲהֲבָה וְגִדְּבָה * מְנוּחַת

אֱמֶת וְאַמוּנָה * מְנוּחַת שְׁלוֹם הַשְׁקֵט וּבִטָּח * מְנוּחָה

שְׁלִימוֹת שְׂאֵתָהּ הוּא רוּצָה בָּהּ * יִבְרִי בְּנִיָּה וְיִדְעוּ בִּי

מֵאֲתָךְ

מנחה לחול המועד ושבת

מֵאַתָּה הִיא מְנוּחָתָם • וְעַל מְנוּחָתָם יִקְרְיֶשׁוּ אֶת שְׁמִי :
אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רִצָּה נָא בְּמְנוּחָתָנוּ . קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתֶיךָ שִׁים חֻלְקָנוּ בְּתוֹרָתְךָ שִׁבְעֵנוּ מִטּוֹבָךְ
שְׁמִיחַ נִפְשָׁנוּ בִּישׁוּעָתְךָ • וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעִבְרָךְ בְּאַמֶּת •
וְהִנְחִירָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרַצוֹן שַׁבַּת קִדְּשֶׁךָ •
וְנִנּוּחוֹ בָּם כָּל יִשְׂרָאֵל מִקִּדְּשֵׁי שְׁמֶךָ • בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מִקִּדְּשׁ הַשַּׁבָּת :

דָּבָר וּמוֹדִים וכו' כמו בערבית שבת חוה"מ • ואומר החזן קדיש תתקבל •
ומזמור הסייד לאותו הרגל (הללויה חודה) קדיש יהא שלמא רבא • ועלינו :

ערבית למוצאי שבת וחול המועד

מהפללין כמו במוצאי יום טוב • ואחר העמידה אומרים יהי שם וכו' קדיש
לעילא ואחר כך אומרים :

אֲנִיךָ יְמִים אֲשַׁבֵּיעֵהוּ וְאַרְאֶהוּ בִּישׁוּעָתִי :

ואחכ"א ואתה קדוש שהוא במנחה של סוכות • ואומר החזן קדיש תתקבל :

ה ב ר ל ה

ויקח את הכוס בידו ויאמר

סְבְּרִי מֶרְנָן •

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא (עֲצֵי עֲשָׂבִי)

מִיָּנִי בְּשָׂמִים :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמְּבַדִּיל בֵּין קִדְּשׁ

לְחוֹל וּבֵין אֹרֶךְ לְחֹשֶׁךְ וּבֵין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים וּבֵין

יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה : בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה

הַמְּבַדִּיל בֵּין קִדְּשׁ לְחוֹל :

ואומרים שיר למעלות אשא עיני אל ההרים • וקדיש יהא שלמא רבא :

וגומרין כמו בערבית של חול המועד :

ג'הגו הווענא רבא לקום באשמורת ולומר סליחות ולהרבות בדקשות ותחנונים לפי שהוא יום הכותס . ואע"פי שנסעת כעולה של יום כפור נחתמו כל החיים עם כל זה לא נמסרו הספרים ביד השלוחים ויום הווענא רבא מוסרים אותם ואז נחתמים חיי האדם מולאו ומובאין הן לטוב הן להפסד . ולכן נהגו 'להרבו' דברות לדמות ליום כפור כי גדולים על המים . כי כפי צורך החיים כך המים באים לעולם וזמן שאמרו רז"ל כדי יהיב הקב"ה שופעא לחיי הוא דיהיב שנה' ומשפיע לכל חיי רצון . וידוע שכל שבעת ימי החג היו מתכבים המים ע"ג המזב' כדי שיתברכו נשמי שנה ודבר זה הלכ' למשה מסיני וברמזו בקרבנו' כמו ששנינו בפ"ק לראש השנה ובפ' לולב ועירבה ומטעם זה אומרים נתמנו בשביעי של חג וכת' הרמב"ן ז"ל בפסקיו שכליל הכותס לא יהיה כל לראש האיש אשר ימות בשנה ההיא . ולכן אמר משה סר אלם ונו' שגזר עליהם מיתה אמנם ה' אחנו על ימינו כענין שיתוב וכלל ידי כסיתך ונראה שזה יובן דוקא כליל הווענא רבא . אמנם בגמרא שלנו ובספר הזוהר נראה שאפילו בשאר ימות השנה בדמוכה מעיבדא דרבי יצחק עיין שם : עוד שם שלשים יום קודם פטירה של אדם כרוזא נפיק ואבריו אף דלם יתהלך איש כל זמנא דלולבא דבר נש לא אתעבר מיניה יתהלך איש ורוחיה התקיימת בגויה אתעבר כלמא וכו' וכתוב כי כל ימינו עלי ארץ ודרשו רז"ל הלואי שתהיה כלנו של בותל הו כללו של הילן אלא כלל עובר מאי כלל עובר כלל עוף הפורח וכמה טובה השופה בהיא שעתא שכליל הווענא רבא יצאו קצת אנשים לראות עצמם לאור הלכנה וראו באלהי מהם כולו בלא ראש והלכו והגידו לו והיהרר בחשוכה וחזרו וראוהו שלם בראשו והי הרבה שנים : ונזהרים להחיר אגודו של לולב ובוטלן ערבה ביום זה מלבד הערבה שכלולב ואין מכרכים עליה . ויש מי שאומר שאף ביום זה מקיפים בלולב ולא בערבה ולא נהגו כן אלא להקיף גם בערבה . ושיעור ערבה אפילו עלה אחד בעד אחד ושעור ארבה כשעור אורך ערבה שכלולב :

סליחות להושענא רבא

לדוד ברכי נפשי את יהוה וכל ברכי את שם קדשו : ברכי נפשי את יהוה ואל תשכחי כל גמוליו : תפלה לכל עונכי הרפא לכל תחלואיכי : הוצא משיחת חייכי המעשרכי חסד ורחמים : המשפיע בטיב עדיך תתחדש בגשור געורכי : עשה צדקות יהוה ומשפטים לבר עשוקים : יוריע דרכיו למשה להגוי ישראל עלילותיו : רחום וחנן יהוה ארך אפים ורב חסד : לא לגעז יריב ולא לעולם ישור : לא בכתאנינו עשה לנו ורא בעונותינו גמל עלינו : כי בנכה שמים על הארץ גבר חסדו על יריאיו : ברחק מזרח ממערב הרחיק ממני את פשעני : ברחם

סליחות להושענא רבא

אב על בָּנִים רַחֵם יְהוָה עַל יְרֵאָיו : כִּי הוּא יֵדַע יִצְרָנוּ וְכוּר
 בִּי עֶפֶר אֲנַחְנוּ : אֲנוּשׁ כַּחצִיר יָמָיו כְּצִיץ הַשָּׂדֶה כֹּן יִצִיץ : כִּי
 רוּחַ עֲבָרָה בּוֹ וְאֵינָנוּ וְלֹא יִפְרְנוּ עוֹר מְקוֹמוֹ : וְחֹסֵד יְהוָה מְעוֹלָם
 וְעַד עוֹלָם עַל יְרֵאָיו וְצַדִּיקְתּוֹ לְבָנֵי בָנִים : לְשֹׁמְרֵי בְרִיתוֹ וְלוֹוֹכְרֵי
 פִּקְדוֹיו לַעֲשׂוֹתָם : יְהוָה בְּשָׁמַיִם הֵבִין כְּסָאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה :
 בָּרְכוּ יְהוָה מְלֹאכָיו וְגִבּוֹרֵי כַח עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ :
 בָּרְכוּ יְהוָה כָּד צָבָאיו מְשַׁרְתָּיו עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ : בָּרְכוּ יְהוָה כָּל
 מַעֲשָׂיו בְּכָל מְקוֹמוֹת מְשֻׁלָּתוֹ בָּרְכֵי נַפְשֵׁי אֶת יְהוָה :

בָּרְכֵי נַפְשֵׁי אֶת יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מַאֲד הוֹר וְהַדָּר לְבִשְׁתָּ :
 עֲטָה אֹר כְּשִׁלְמָה נוֹטָה שָׁמַיִם כִּי־דִיעָה : הַמְקַרָּה בְּמִים

עֲלִיּוֹתָיו הַשֶּׁם עֲבִים רְכוּבוֹ הַמְהִלֵּךְ עַל בְּנֵי רֹחַ : עֲשֵׂה מְלֹאכָיו
 רוּחוֹת מְשַׁרְתָּיו אֵשׁ לֵהט : יָסֵד אֶרֶץ עַל מְכוּנֶיהָ כָּל תְּמוֹנֵט עוֹלָם
 וְעוֹד תְּהוֹם כְּלָבוּשׁ כְּסִיתוֹ עַל הָרִים יַעֲמִדוּ מִים : מִן גְּעַדְתָּךְ יְנוֹסוֹן
 מִן קוֹל רַעֲמֶךָ יַחֲפֹזוּן : יַעֲלוּ הָרִים יִרְדּוּ בְּקַעֲיוֹת אֵל מְקוֹם זֶה
 יִסְדֹּף לָהֶם : נָכוֹל שִׁמְתָּ כָּל יַעֲבִירוֹן כָּד יִשְׁכּוּן לְכִסֹּת הָאָרֶץ :
 הַמְשַׁלַּח מַעֲנִיָּים בְּנִחָלִים בֵּין הָרִים יַחֲלִכּוּן : יִשְׁקִי כָּל חֵיתוֹ שָׂדֵי
 יִשְׁבְּרוּ פְּרָאִים צִמָּאִים : עֲלִיָּהֶם עוֹף הַשָּׁמַיִם יִשְׁכּוּן מִבֵּין עֲפָאִים
 יִתְּנוּ קוֹל : מְשַׁקָּה הָרִים מַעֲלִיּוֹתָיו מִפְּרֵי מַעֲשִׂיךָ תִּשְׁכַּע הָאָרֶץ :
 מַצְמִיחַ חֲצִיר לְבַהֲמָה וְעֹשֶׂב לַעֲבֹדַת הָאָדָם לְהוֹצִיא לָהֶם מִן
 הָאָרֶץ : וַיֵּן יִשְׁמַח לִבֵּב אֲנוּשׁ לְהַצְהִיר פָּנִים מִשְׁמֶן וּלְחֵם לִבֵּב
 אֲנוּשׁ יִסְעַר : יִשְׁבְּעוּ עֲצֵי יְהוָה אֲרָזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטַע : אֲשֶׁר שָׁם
 צִפְּרִים וּקְנָנוּ חֲסִידָת בְּרוּשִׁים בֵּיתָה : הָרִים הַנִּבְהִים לִיעֲלִים
 סִלְעִים מַחֲסֵה לְשֹׁפָנִים : עֲשֵׂה יָרַח לְמוֹעֲדִים שֶׁמֶשׁ יֵדַע מְבוֹאוֹ :
 תִּשְׁתַּח וְיִהְיֶה לִילָה בּוֹ תִרְמַשׁ כָּל חֵיתוֹ יַעַר : הַכְּפִירִים שׂוֹאֲנִים
 לְטָרֶף וּלְבִקֵּשׁ מֵאֵל אֲכָלָם : תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ יֹאסֶפּוֹן וְאֵל מְעוֹנוֹתָם
 יִרְבְּצוּן : יֵצֵא אָדָם לַפְּעָלוֹ וּלְעֲבֹדָתוֹ עֲרֵי עָרֵב : מֶה רַבּוֹ מַעֲשִׂיךָ
 יְהוָה כָּדָם בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ מְלָאָה הָאָרֶץ קִנְיָנְךָ : זֶה הֵם גְּדוֹל
 וְרַחֲב יָדִים שֶׁם רָמַשׁ וְאֵין מִסְפָּר חַיּוֹת קִטְנוֹתָ עִם גְּדֻלוֹת : שֶׁם
 אֲנִיּוֹת יַחֲלִכּוּן לִיָּתָן זֶה יִצְרָתָ לְשַׁחַק בּוֹ : כָּלָם אֱלֹהֵי יִשְׁבְּרוּן לְתַת
 אֲכָלָם בָּעֵתוֹ : תִּתֵּן לָהֶם יִלְקֻטוֹן תִּפְתַּח יָרֵךְ יִשְׁבְּעוֹן טוֹב : תִּסְתִּיר
 פְּנֵיךָ יִכְתְּלוּן חֲסֵף רוּחָם יִגְעוּן וְאֵל עֲפָרָם יִשְׁכּוּן : תִּשְׁלַח רוּחְךָ

סליחות להושענא רבא רלח

יִבְרָאוּן וַתַּחֲרֹשׁ פָּנַי אֲדָמָה : יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם יִשְׁמַח יְהוָה
בְּמַעֲשָׂיו : הַמְכִּיט לָאָרֶץ וַתִּרְעַר יָנַע בְּהָרִים וַיַּעֲשֵׂנוּ : אֲשִׁירָה
לִיהוָה בְּחַי אֲזַמְּרָה לֵאלֹהֵי בְּעוֹדֵי : יַעֲרֹב עָלָיו שִׁיתִּי אֲנָכִי
אֲשַׁמַּח בִּיהוָה : יִתְמוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם בָּרָכִי
נַפְשִׁי אֶת יְהוָה הַלְלוּהָ :

יְהִי חֲסִידֵי יְהוָה עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִתְּלֵנוּ לָךְ :

אֲשִׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֵלָה : אֲשִׁרִי הָעַם שֶׁבָּכָה לוֹ
אֲשִׁרִי הָעַם שִׁיְהוָה אֶלְחָיו : תִּהְלֶה לְדוֹר אֲרוֹמָמְךָ אֶלְחִי
הַמֶּלֶךְ וְאֶבְרָכָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעַד : בְּכָל יוֹם אֶבְרָכְךָ וְאֶהַלֵּלְךָ
שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעַד : גְּדוֹל יְהוָה וּמִהֲדֹל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר :
דוֹר לְדוֹר יִשְׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ יִגְדִּירוּ : תִּרְדּוּ בְּבוֹד הַיָּרֵךְ
וְדַבְּרִי נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה : וְעוֹזוֹ נוֹרְאוֹתֶיךָ יֹאמְרוּ וְגִדְּלוֹתֶיךָ אֲסַפְּרֶנָּה :
זָכַר רַב טוֹבָךְ וַיִּפְעֵנוּ וַיִּצְדָּקְתָּךְ יִרְנְנוּ : חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה אֲדָךְ אַפִּים
וְגִדְּל־חֶסֶד : טוֹב יְהוָה לְכָל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו : יוֹדוּךָ יְהוָה
כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יִבְרַכְיָכָה : כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמְרוּ וּגְבוּרָתְךָ
יִדְּבָרוּ : לְהוֹרִיעַ לְבָנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתוֹ וּכְבוֹד חֲדָר מַלְכוּתוֹ :
מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים וּמַמְשְׁלָתְךָ בְּכָל דוֹר וָדוֹר : סִימָךְ
יְהוָה לְכָל הַנוֹפְלִים וְזוֹקָה לְכָל הַכּוֹפִים : עֵינֵינוּ כָּל אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּ
וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעָתוֹ : פּוֹתַח אֶת יְרִיךָ וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל
חַי רִצּוֹן : צְדִיק יְהוָה בְּכָל דְּרָכָיו וַחֲסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו : קְרוֹב
יְהוָה לְכָל קוֹרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאַמֶּת : רִצּוֹן יִרְאֵיו יַעֲשֶׂה
וְאֶת שְׂוַעְתָּם יִשְׁמַע וַיּוֹשִׁיעֵם : שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת כָּד אֲהַבָיו וְאֶת
כָּל הָרָשָׁעִים יִשְׁמִיד : תִּהְלֶת יְהוָה יִדְּבַר פִּי וּיְבָרֶךְ כָּל בָּשָׂר
שֵׁם קִדְּשׁוֹ לְעוֹלָם וָעַד : וְאַנְחֵנוּ נִבְרָךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ :
תִּפְלָה לְדוֹר שְׂמֵעָה יְהוָה צִדֵּק תִּקְשִׁיבָה רַנְתִּי תִּזְוִינָה תִּפְלָתִי
בְּלֹא שִׁפְתֵי מִרְמָה : תִּפְלָה לְדוֹר הַטָּה יְהוָה אֲזַנְךָ
עֲנֵנִי כִי עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנִי : תִּפְלָה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים יְהוָה
מִעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָנוּ בְּדֹר וָדֹר : תִּפְלָה לָעָנִי כִי יַעֲטָף וּלְפָנִי
יְהוָה יִשְׁפֹּךְ שִׁיחוֹ : תִּפְלָה לְחַבְקוֹק הַנְּבִיא עַל שְׁנוֹנוֹת : שְׁמַע
יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד : שְׁמַע יְהוָה וְחַנּוּנִי יְהוָה הִיָּה
עוֹד לִי : שְׁמַע יְהוָה קוֹלִי אֶקְרָא וְחַנּוּנִי וְעֲנֵנִי : שְׁמַע יְהוָה תַּחֲנֹתִי

יהוה

סליחות להושענא רבא

יְהוָה תַּפְלִיתִי יִקַּח : שְׁמָעָה עָמִי וְאַדְבָּרָה יִשְׂרָאֵל וְאֶעֱדָה בְּךָ
 אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ אֲנֹכִי : שְׁמַע עָמִי וְאֶעֱדָה בְּךָ יִשְׂרָאֵל אִם תִּשְׁמַע
 לִי : כִּי לֹא בָזָה וְלֹא שָׁקַץ עֲנֹת עָנִי וְלֹא הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ
 וּבִשְׁוֹעוֹ אֱלֹוֹ שָׁמַע : כִּי שָׁמַע אֶל אֲבִיוֹנִים יְהוָה וְאֵת אֲסִרָיו לֹא
 בָּזָה : שְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנֵי בִשְׁוֹעֵי אֱלֹוֹת בְּנִשְׁאֵי יָדַי אֶל דְּבִיר
 קֶדֶשׁ : שְׁמָעָה תַּפְלִיתִי יְהוָה וְשִׁוְעֹתֵי הָאִזְוִנָה אֶל דְּמַעְתִּי אֶל
 תַּחֲרֹשׁ כִּי גַר אֲנֹכִי עִמָּךְ תּוֹשֵׁב בְּכָל אֲבוֹתַי : יְהוָה שְׁמַע תַּפְלִיתִי
 הָאִזְוִנָה אֶל תַּחֲנוּנֵי בְּאִמוּנָתְךָ עָנִי בְּצַדִּיקְתְּךָ : יְהוָה יִשְׁמַע בְּקִרְאִי
 אֱלֹוֹ : יְהוָה שְׁמַעְתִּי שְׁמָעְךָ יִרְאֵתִי יְהוָה פֶּעֶלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים
 תּוֹדִיעַ בְּרָגְזוֹ רַחֵם וְתִזְכֹּר : מִלִּפְנֵיךְ מִלִּבִּנּוּ דִּיקָם אֶל תִּשְׁיַבְנוּ כִּי
 אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה : שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה עֲדִידָךְ כָּל בִּשְׁרֵי יָבֹאוּ : שִׁימַע
 תַּחֲנֻנָּה אֱלֹוֹת כָּל תְּרוּחוֹת יָבֹאוּ : יָבֹאוּ אֱלֹוֹת הַרוּחוֹת וְכָל הַנְּשָׁמָה :
 הַנְּשָׁמָה לָךְ וְהַנּוּף פֶּעֶלְךָ חוֹסֶה עַל עַמְּךָ : הַנְּשָׁמָה לָךְ וְהַנּוּף
 פֶּעֶלְךָ צוֹר אֲשֶׁר אֵין דּוֹמָה לָךְ חוֹסֶה עַל עַמְּךָ : הַנְּשָׁמָה לָךְ
 וְהַנּוּף פֶּעֶלְךָ יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמָךְ : שְׁמָךְ נִקְרָא עָלַיִנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ : שְׁמָךְ נִקְרָא בְּקֶרְבָּנוֹ אֶל תַּנִּיחֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ : אֲבָרָךְ
 אֵת יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲצֵנִי אֵף לִידוֹת יִסְרוּנֵי כְדוּיוֹתִי : בְּחֻנָּת לִבִּי
 בְּקֶדֶת לִילָה צִדְקָתִי בַּל תִּמְצָא זְמוּתִי בַּל יַעֲבֹר־פִּי : יוֹמָם יִצְוֶה
 יְהוָה חֲסִדוֹ וּבְלַיְלָה שִׁירָה עָמִי תַּפְלָה לֹאֵל חַי : לְהַגִּיד בְּבִקְרָ
 חֲסִדְךָ וְאִמוּנָתְךָ בְּלִילוֹת : מִלִּפְנֵיךְ מִשְׁפָּטִי יֵצֵא עֵינֶיךָ תַּחֲנוּנָה
 מִיִּשְׂרָאֵל : וְאֲנִי תַּפְלִיתִי לָךְ יְהוָה עַת רְצוֹן אֱלֹהִים בְּרַב־חֲסִדְךָ
 עָנִי בְּאִמָּת יִשְׁעֶךָ : אֲדָנִי שְׁמָעָה אֲדָנִי סִלְּחָה אֲדָנִי הַקְשִׁיבָה
 וַעֲשֵׂה אֶל תַּאֲחִד לְמַעַנְךָ אֱלֹהֵי כִי שְׁמָךְ נִקְרָא עַל עִירְךָ וְעַל
 עַמָּךְ : הִשְׁיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹוֹת וְנִשׁוּבָה חֲדָשׁ יְמֵינוּ בְּקֶדֶם :

בעור סה"כ אומר ויעבור אומרים

אל רחום שמך • אל חנון שמך • אל חרף אלים שמך • מלא רחמים שמך •
 בנו נקרא שמך • בעצור שמך • בקראי ענני אלהי נדקי • נצר הרחבת לי
 חגני ושמע תפלתי לך ה' עת רצון אלהים ברב חסדך ענני
 באמת יסעך • ענני בעת וכעונם קוֹלָת :
 וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה אֶל רַחוּם וְחַנוּן אֲרָךְ
 אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְאִמָּת : נִצֵּר חֶסֶד לְאֶלְפִים נִשָּׂא עֵין
 וַיִּשְׁעַ וַיִּתְּנָה וַיִּנְקָה :

יהודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניך נעימות בומינך נצח :
 רחמנא אדבר לן קמייה דא בדרום רחמנא
 רחמנא אדבר לן קמייה דיצחק עקידא
 רחמנא אדבר לן קמייה דיעקב שלימא
 רחמנא אדבר לן זכותיה דיוסף צדיקא
 רחמנא אדבר לן קמייה דמשה נביא
 רחמנא אדבר לן קמייה דאהרן כהנא
 רחמנא אדבר לן קמייה דפינחס קנא
 רחמנא אדבר לן קמייה דדוד משיחא
 רחמנא אדבר לן צלותיה דשלמה מלכא
 רחמנא ארים ימינך ואצמח פירקנך
 רחמנא בכסופי אפין אתינא למקרי קמך רחם עלן
 רחמנא גלי גבורתך עלן
 רחמנא דינן אפיק לנהיבא
 רחמנא דינא רחמי גזור עלן
 רחמנא הררך שו עלן
 רחמנא ולא תתפרע בעיבדנא בשון מינן
 רחמנא זיך אשרי עלן
 רחמנא זכיון חפש לן
 רחמנא חשוב עלן טביון
 רחמנא חתמינן בספרא דחיי
 רחמנא חתמינן בספרא דרתמי
 רחמנא חתמינן בספרא דצדיקי וחסידי
 רחמנא חתמינן בספרא דישרי וחמימי
 רחמנא חתמינן בספרא דפרנסתא טבתא ומזוני טבי
 רחמנא טביון סניא איתי עלן
 רחמנא יתגדלון רחמך עלן
 רחמנא כבוש חמתא ורונא מינן
 רחמנא לא תעביר גמירא לן
 רחמנא מחולי ושבוק לחובין ולעוין
 רחמנא גהור טובך אגהר עלן

סליחות להושענא רבא

רַחֲמֵנָּא סְעִיד וּסְמִיךְ הָיִי לָן
 רַחֲמֵנָּא עֲבִיד עֲמָנָא אַתָּא לְטַב
 רַחֲמֵנָּא פִּתַּח שְׁמַיָּא לְצְלוֹתֵינוּ
 רַחֲמֵנָּא צְלוּהֲנָא קִבֵּל בְּרַעְיָא
 רַחֲמֵנָּא קִבֵּל צְלוֹתֵינוּ וּבְעִיתֵינוּ בְּעִידֵן עֲקָתֵינוּ
 רַחֲמֵנָּא רַחֵם עַל נַשְׁמָתֵינוּ
 רַחֲמֵנָּא שְׁתֵּא טַבְתָּא אִיתִי עֲלֵינוּ
 רַחֲמֵנָּא תוֹב מְרוֹגְזָךְ
 רַחֲמֵנָּא וְלֹא נִהְדַּר רִיקָם מִן קִמְךָ בְּיָנוּ :

ואומר ויעבור

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד :
 יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים : ב'ס
 אֲרֵאֲלִי מַעֲלָה : אומרים יְהוָה אֲרוֹנָנוּ : בְּחִירֵי סִגְלָה : עונים
 ואומרים : יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים : ס' סוף
 גְּדֻלִּי מַעֲלָה : אומרים יְהוָה אֲרוֹנָנוּ : גְּדֻלִּי סִגְלָה : עונים
 ואומרים : יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים : ס' סוף
 יְהוָה מֶלֶךְ יְהוָה מֶלֶךְ יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעַד : ב'ס
 בְּטָרָם שְׁחָקִים וְאֲרָקִים נִמְתַּחוּ : יְהוָה מֶלֶךְ : וְעַד לֹא מְאוּרוֹת
 וְזָחוּ : יְהוָה מֶלֶךְ : וְהָאָרֶץ בְּבִגְדֵי תַכְלֵה וְשָׁמַיִם בְּעֶשֶׂן
 נִמְלָחוּ : יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעַד : ס' מלך וְעַד לֹא עָשָׂה אָרֶץ
 וְחוֹצוֹת : יְהוָה מֶלֶךְ : וּבִבְרִיתֵנוּ יִצְוִרִים עָלֵינוּ אֲרָצוֹת : יְהוָה מֶלֶךְ :
 יַעַת יִקְבֹּץ נְפִיזִים מֵאֲרָבַע נְפִיזוֹת : יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעַד : ס' מלך
 מְיוֹחָד בְּאֵהִיָּה אֲשֶׁר אֵהִיָּה : הוּא הָיָה וְהוּא הוּא וְהוּא יְהוָה :
 הוּא מְמִית וּמְחִיָּה : לִפְנֵינוּ לֹא נֹצֵר אֵל : וְאַחֲרֵינוּ לֹא יְהִיָּה :
 (ויס סאין אומרים) אֶחָד אֱלֹהֵינוּ : גְּדוֹל אֲרוֹנָנוּ : קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ :
 בִּי גְדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חֲסִדָּךְ וְעַד שְׁחָקִים
 אֲמַתְךָ : בִּי גְדוֹל אַתָּה וְעָשָׂה נִפְלְאוֹת אַתָּה אֱלֹהִים לְבָרְךָ :
 שְׁפוּךְ חֲמַתְךָ אֵל הַנּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ וְעַד מִמְּלָכוֹת אֲשֶׁר
 בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ : ואומר ויכבד

עֲנֵנוּ אֲבִינוּ עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ גּוֹאֲלֵנוּ עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ
 רוֹחֵ שְׁנוּ עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ הוֹד יְהִדְרֵנוּ עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ וְתִיק בְּנִחְמוֹת
 עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ יְיָ וְיִשָּׁר עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ חַי וְקַיִם עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ שְׁהוֹר
 עֵינִים

עֲנֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יוֹשֵׁב שָׁמַיִם עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ כְּבִיר כְּחַ עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ
 לֹא אֵל חֶפֶץ בְּרֹשַׁע עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ
 נוֹרָא וְנִשְׁגָּב עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ סוֹמֵךְ נוֹפְלִים עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ עוֹזֵר דָּלִים
 עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ פוֹדֶה וּמַצִּיל עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ צָרִיק וּמַצְדִּיק עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ
 קָרוֹב לְכָל קוֹרְאָיו עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ דָם וְנִשָּׂא עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ שׂוֹכֵן
 שְׁחָקִים עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ הוֹמֵךְ תַּמִּימִים עֲנֵנוּ :

עֲנֵנוּ אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ הָעוֹנֶה בְּעַת רָצוֹן עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ
 וּפָחַד וְצָחַק עֲנֵנוּ עֲנֵנוּ הָעוֹנֶה בְּעַת צָרָה עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ
 אֲבִיר יַעֲקֹב עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ הָעוֹנֶה בְּעַת רַחֲמִים עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ מְגִן
 דָּוִד עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ אֱלֹהֵי הַמֶּרְכָּבָה עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ רַחוּם וְחַנוּן עֲנֵנוּ :
 וְיִחְיֶה וְיִקְיָמֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :

וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :

וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :
 וְיִחַמְּדֵנוּ וְיִזְכְּרֵנוּ וְיִסְמְכֵנוּ וְיִחַמְּדֵנוּ :

כליזהות להושיענו רבא

עשה למען שמך : וחוסה על ישראל עמך :
 עשה למען שמך : עשה למען אמתך : עשה למען בריהך :
 עשה למען גרדך : עשה למען דתך : עשה למען
 הדרך : עשה למען ויעודך : עשה למען זכרך : עשה למען
 חסדך : עשה למען טובך : עשה למען ישרך : עשה למען
 כבודך : עשה למען מלכותך : עשה למען נצחך : עשה למען
 סודך : עשה למען ערך : עשה למען פאריך : עשה למען צדקתך :
 עשה למען קדושתך : עשה למען רחמנותך : עשה למען
 שביתך : עשה למען תורתך :

עשה למען אברהם : צדק ויעקב : עשה למען משה ונח
 עשה למען דוד ושלמה : עשה למען ירושלם עיר
 הקדש : עשה למען ציון משכן כבודך : עשה למען חרבן ביתך :
 עשה למען שממות היכלך : עשה למען ישראל העניים : עשה
 למען ישראל הדלים : עשה למען ישראל השרוים בצרות :
 עשה למען יהומים ואלמנות : עשה למען יונקי שדים : עשה למען
 גמולי חלב : עשה למען תינוקות של בית רבן שלא הקטאו :
 עשה למעןך אם לא למעננו : עשה למענך והושיענו : הושיענו
 ועננו היום ובכל יום ביום בתפלתנו כי תהלתנו אתה : ולומר ויעבור
 לקדושת שמך עשה ולא לנו : לא לנו יהיה לא לנו כי לשמך
 תן כבוד על הסוד על אמתך : למה יאמרו הגוים
 איה נא אלהיהם : ואלהנו בשמים אחד אלהינו בשמים עדותנו
 בכל יום פעמים : חי וקים הוא : מלא רחמים הוא : מלא זכיות
 הוא : כל אשר חפץ עשה בשמים ובארץ : אין מי יאמר לא
 מה תעשה : ואין מי יאמר לו מה תפעל : כי הכל מעשה ידיו :
 אלהינו שבשמים שמע קולנו וקבל תפלתנו ברצון :

א"ש אבר כל הקמים עלינו דרעה
 א"ש בריהך זכור ואל תשכחנו
 בך את לחמנו ואת מימינו
 בשרגנו בשורות טובות
 במד מעלינו כל גזרות קשות ורעות

- א"ש גִּזְזֹר עָלֵינוּ גִּזְרוֹת טוֹבוֹת
- גלה כבוד מלכותך עָלֵינוּ מִהֲרָה
- א"ש דְּרַשְׁנוּךְ הִמָּצָא לָנוּ
- דרוש דְּמִינוּ מִיד קָמִינוּ
- א"ש הֶעֱתֵר לָנוּ הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם בְּתַפְלִתָּנוּ
- הַחֲוִירָנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ
- א"ש וְאַל תִּבְיֹשׁנוּ מִשְׁכָּרְנוּ
- וְנִקְרָא וְצִתָּה תַעֲנֵנוּ
- א"ש זְכָרְנוּ בְּזִכְרוֹן טוֹב מִלְּפָנֶיךָ
- זָכְנוּ בְּדִינָנוּ
- א"ש חֲמוּר עָלֵינוּ וְעַל טְפִינוּ וְעַד עוֹלָלָנוּ
- חוֹס וְרַחֵם עָלֵינוּ
- חַתְּמָנוּ בְּסֶפֶר חַיִּים טוֹבִים
- חַתְּמָנוּ בְּסֶפֶר צְדִיקִים וְחַסִּידִים
- חַתְּמָנוּ בְּסֶפֶר יִשְׂרָאֵל וְתַמִּימִים
- חַתְּמָנוּ בְּסֶפֶר מִיּוֹנוֹת וּפְרָנְסָה טוֹבָה
- חַתְּמָנוּ בְּסֶפֶר מַחִילָה וְסְלִיחָה וּבִפְרָה
- חַתְּמָנוּ בְּסֶפֶר גְּאוּלָּה וִישׁוּעָה
- א"ש טַהֲרָנוּ מִעוֹנָנוּ
- טַהֲרָנוּ מִשׁוּמְאוּתֵינוּ
- א"ש יִחַמוּ גַּא רַחֲמֶיךָ עָלֵינוּ
- א"ש כְּבוֹשׁ אֶת בּוֹבְשֵׁינוּ
- בָּדָה אֶל תַּעַשׂ עִמָּנוּ
- א"ש לִמְעַנְךָ עָשָׂה אִם לֹא לִמְעַנָּנוּ
- לַחֵץ אֶת לֹחֲצֵינוּ
- לַחֵם אֶת לֹחֲמֵינוּ
- א"ש מֵלֵא מִשְׁאֵלוֹת לִבָּנוּ לְטוֹבָה לַעֲבוֹדָתְךָ
- א"ש נָקִים אַתָּה נִקְמָתָנוּ
- א"ש סָמוּךְ אַתָּה נִפְלִיתָנוּ
- סָמוּךְ אַתָּה סִבֵּת דָּוִד הַנוֹפֵלֵת
- א"ש עֲנֵה אֶת עֲתָרָתָנוּ

סליחות להושענא רבא

א"ש פָּרְנוּ מִיְדֵי כָּל אוֹיְבֵינוּ
 פָּרְנוּ מִיְדֵי יִצְרָנוּ הָרַע
 פָּרְנוּ מִכָּל צָרָה וְצִיקָה
 פָּרְנוּ מִכָּל נֶגַע וּמַחֲלָה
 א"ש צוּה אֱתָנוּ בְּרֻכּוֹתֶיךָ
 צוּה אֱתָנוּ יְשׁוּעָתֶיךָ
 צִדְקָנוּ בְּמִשְׁפָּטֶיךָ
 צִדְקָנוּ בְּדִינָנוּ
 א"ש קָרֵב לָנוּ קִין הַנְּאוּלָה
 קָרֵב לָנוּ יוֹם הַיְשׁוּעָה
 קָרְבָנוּ לְעִבְדְּךָ
 א"ש רִיבָה רִיבָנוּ וְנֶאֱלָנוּ
 רֵאֵה בְּעֵינֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
 רְפֵא בְּרַחֲמֶיךָ יִשְׂרָאֵל
 רֵאֵה בְּרוּחְךָ הַשְּׁעָה
 א"ש שְׁעָה אֶת שְׁוַעֲתָנוּ
 שִׁית שְׁלוֹם בֵּינֵינוּ
 שִׁית שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ
 א"ש תֵּן חַיִּים וְשְׁלוֹם (לַמֶּלֶךְ) אֲדוֹנֵנוּ
 תֵּן בְּלָבוּ וּבְלֵב כָּל יוֹעֲצָיו וְשָׂרָיו וּמַגִּדְהֵיגָיו רַחֲמָנוּרָה
 לְהִיטִיב אֵלֵינוּ
 תֵּן שְׁלוֹם בְּאֶרֶץ
 תֵּן שָׁבַע בְּעוֹלָם
 תֵּן שְׁלוֹם בְּמַלְכוּת
 תֵּן טַר וּמָטָר לְבִרְכָּה בְּעֵתָם בְּאֶרֶץ
 תֵּן זֶרַע לְזֹרַע וְלֶחֶם לְאוֹכֵל
 תֵּן לֶחֶם לְפִי הַטָּף
 א"ש תִּבְּחוּ תִּפְלְתָנוּ קִטְרַת לְפָנֶיךָ
 א"ש עֲשֵׂה עִמָּנוּ אוֹת לְטוֹבָה עֲשֵׂה עִמָּנוּ אוֹת לְיִשׁוּעָה עֲשֵׂה
 עִמָּנוּ אוֹת לְרַחֲמִים יִרְאוּ שׁוֹנְאֵינוּ וַיִּבְשׁוּ יַחֲזוּ אוֹיְבֵינוּ
 וַיִּבְלְמוּ כִּי אַתָּה יְהוָה עֲזַרְתָּנוּ וְנַחֲמָתָנוּ ; וְאוֹמֵר וַיַּעֲבֹר
 דַּעֲנִי

סליחות להושענא רבא

רמב

דַּעֲנִי לַעֲנִי עֲנִינָן : דַּעֲנִי לַעֲשִׂיכִי עֲנִינָן : דַּעֲנִי לַחֲבִירִי לְבָא
 עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְשִׁפְלֵי דַּעְתָּא עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְמַכִּיכִי רוּחָא
 עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְאַכְרָהֶם אֲבִינוּ בְּהַר הַמְּרִיזָה עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְיִצְחָק עַל גִּבִּי
 מִדְּבָחָא עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְיַעֲקֹב בְּבֵית אֵל עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְיוֹסֵף בְּבֵית
 אֲסִירֵי עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְמֹשֶׁה וְאַבְרָהָם עַל יָם סוּף עֲנִינָן : דַּעֲנִי
 לְאַהֲרֹן בְּמַחֲתָה עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְפִינָחָס בְּשֹׁטֵם עֲנִינָן : דַּעֲנִי
 לְיִהוֹשֻׁעַ בְּנִדְגָל עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְעִרֵי בְּרָמָה עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְשִׁמְשׁוֹאֵל
 בְּמִצְפָּה עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְדָוִד וּלְשִׁלְמֹה בְּנוֹ בִּירוּשָׁלַם עֲנִינָן : דַּעֲנִי
 לְאַלְהֵיהֶם בְּהַר הַפְּרָמֵל עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְאַלְיִישַׁע בִּירִיחוֹ עֲנִינָן : דַּעֲנִי
 לְחֻזְקֵיהֶם בְּחִלּוֹתוֹ עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְיוֹנָה בְּמַעַי הַדָּגָה עֲנִינָן : דַּעֲנִי
 לְחַנְנִיָּה מִיִּשְׂאֵל וְעֶזְרָיָה בְּנוֹ אֶתָּוֶן נִירָא יִקְרָתָא עֲנִינָן : דַּעֲנִי
 לְדָנְיָאֵל בְּנוֹבָא דְאַרְיֹותָא עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְמַרְדִּכִּי וְאַסְתֵּר בְּשׁוּשַׁן
 הַכִּיּוֹרָה עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְעֶזְרָא בְּנוֹלָה עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְחוּנִי בְּמַעֲנָל
 עֲנִינָן : דַּעֲנִי לְצִדִּיקֵי וְחֲסִידֵי וְחַמִּימֵי דִּי בְּכָל דֵּר וְדֵר עֲנִינָן :
 רַחֲמֵנָּא עֲנִינָן : רַחֲמֵנָּא שׁוּיב : רַחֲמֵנָּא פְּרוּק : רַחֲמֵנָּא דִּתְתַּמְּלִי
 רַחֲמִין רַחֵם עֲדָנָא וְעַד כָּל אַנְשֵׁי בֵּיתָנָא וּמַחֲשׁוּבָא לְגַהוּרָא אֲפֻקִּינָן
 בְּדִיל שְׂמֵךְ רַבָּא : וְאוּמַר וְעֵבֹד

אֲבִינוּ אָב הַרְחֵמֵן
 אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ
 בְּצַר לָנוּ קְרָאנוּךְ
 גָּלַגַּל עָלֵינוּ הַמּוֹן רַחֲמִיךְ
 דְּרַשְׁנוּךְ הַמַּצָּא לָנוּ
 הָעֵתֶר לָנוּ הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם בְּחַפְלָתָנוּ
 וְאַל תִּבְשֵׁנוּ מִשְׁבָּרָנוּ
 וְכִרְנוּ בְּזִכְרוֹן טוֹב מְלַכְּךָ
 חוּם וְרַחֵם עָלֵינוּ
 טַהֲרֵנוּ מִטְּמָאוֹת עֲוֹנוֹ
 יִחַמוּ גַּא רַחֲמִיךְ עָלֵינוּ
 תַּמּוּל עַל עַמְּךָ וְרַחֵם עַל נַחֲלָתְךָ חִסָּה גַּא בְּרוּב רַחֲמִיךְ חֲנִנוּ
 מְלַכְּנוּ וְעֲנֵנוּ :

סליחות להושענא רבא

אל ארך אפים אתה ובעל הרחמים • גדולת רחמך וחסדך
הורעת לעניי מקדם וכן כתוב בתורתך וידר יהיה בעני
ויתיצב עמו שם ויקרא בשם יהוה ושם נאמר • ולומר ויטור
שומר ישראל • שמור שארית ישראל • ואל יאבד ישראל •
האומרים בכל יום שמע ישראל •
שומר גוי אחר • שמור שארית גוי אחר • ואל יאבד גוי אחר •
האומרים בכל יום יהוה אלהינו יהוה אחר •
שומר גוי קדוש • שמור שארית גוי קדוש • ואל יאבד גוי
קדוש • האומרים בכל יום קדוש קדוש קדוש •
שומר גוי רבא • שמור שארית גוי רבא • ואל יאבד גוי רבא •
האומרים בכל יום אמן יהא שמיה רבא •

ולומר חסון חלי קדים

תענו ותעתרו ברחמים מן השמים • תקבל צעקהכם • תשמע
תפלתכם ברחון • ויענה קול עתרתכם • ויפתח יהוה
אלהינו לנו ולכל עמו ישראל אחינו • שערי אורה • שערי ברכה
שערי גילה • שערי דיצה • שערי הוד וחדר • שערי ועד טוב •
שערי זמרה • שערי חיים טובים • שערי טובה • שערי ישועה •
שערי כלכלה • שערי למוד תורה לשמה • שערי מזון • שערי
נחמה • שערי סודות תורתו • שערי פדות • שערי צדקה • שערי
קוממיות • שערי רפואה שלמה • שערי שלום • שערי תורה •
שערי תפלה • שערי תשועה • שערי תשובה • ויסיר מתוככם
קנאה ושנאה ותחרות • ויבוס בכם מקרא שכתוב יהוה אלהי
אבותיכם יוסף עליכם בכם אלה פגמים ויכרך אתכם באשר דבר
לכם • ויחתמנו ה' בספר חיים טובים וכן יהי רצון ונאמר אמן •

תקבל וכו' • שיר המזלות לדוד שמחתי • וקדים יהא שלמא רבא •

שחרית להושענא רבא

מתפללין כמו ביום ה' של חול המועד • וקורין פרשה זו כסדר שאר הימים •

וביום הששי פרים שמנה אילם שנים בבשים בני
שנה ארבעה עשר תמימים • ומנחתם ונסכיהם
לפרים

שחרית להושענא רבא

רמג

לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכַבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט : וְשִׁעוֹר
חֲטָאת אַחֵר מִלֶּבֶד עַל־תְּהִי הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכֶּיהָ :
ס וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עֶשֶׂר תְּמִימִם : וּמִנְחָתָם וְנִסְכֶּיהֶם
לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכַבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט : וְשִׁעוֹר
חֲטָאת אַחֵר מִלֶּבֶד עַל־תְּהִי הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכֶּיהָ :
וְאָמַר הַחֹזֵן קֳדָם לַעֲלֹא וְכו' כְּמוֹ שֶׁאֵר יָמִים שֶׁל חוֹל הַמוֹעֵד :

הושענות להושענא רבא

מוֹחֲלִין סִפְרוּ תּוֹרָה אוֹ ג' אוֹ ז' כְּפִי מִנְהַג הַמָּקוֹם • וְכוֹסֵיגִים לַהֲקִיף ז' פַּעֲמִים
גִּלּוּג גְּלִי אֲגוּדָה עִם הַעֲרֵכָה שֶׁלּוֹלֵב וַיֵּשׁ כּוֹסֵיגִים לַהֲקִיף גַּם כַּעֲרֵכָה לַגָּד :

הקפה ראשונה אברהם

(אֲרַחֵץ בְּנִקְיוֹן כְּפִי וְאֶסֻּבָּה אֶת מִזְבְּחֶךָ יְהוָה :)
הוֹשַׁעְנָא • הוֹשַׁעְנָא :

לְמַעַנְךָ אֱלֹהֵינוּ :
לְמַעַנְךָ גּוֹאֲלֵנוּ :
לְמַעַנְךָ אֲדִיר אֲדִירִים :
לְמַעַנְךָ בּוֹרֵא רוּחַ וַיּוֹצֵר הָרִים :
לְמַעַנְךָ גְּדוֹל הַעֲצָה • מִשְׁפִּיל וּמָרִים :
לְמַעַנְךָ דּוֹבֵר צֶדֶק וּמַגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל :
לְמַעַנְךָ הַיּוֹדֵעַ וְעַד • אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים :
לְמַעַנְךָ וְהוּא בְּאַחַד • וְמִי יִשִּׁיבֵנו אֲמָרִים :
לְמַעַנְךָ זֶךְ וְנָקִי • וּמִתְבָּרֵר עִם בָּרִים :
לְמַעַנְךָ חוֹפֵשׁ מִצָּפוֹן • וְחוֹקֵר כָּל תְּהוֹמוֹת :
לְמַעַנְךָ טַפְחָה יְמִינוֹ שָׁמַיִם • וַעֲשֵׂה מְאוֹרִים :
לְמַעַנְךָ יִסֵּד אֶרֶץ בְּצוּרוֹת בִּקְעָה יְאוֹרִים :
לְמַעַנְךָ כְּבִיר כֶּה מְכַבֵּד בְּאוֹרִים :
לְמַעַנְךָ לֹא יִתָּמוּ שְׁנוֹתָיו לְדוֹר דּוֹרִים :

הושענא

הקפות להושענא רבא

הושענא • הושענא :

אָנָא אל אחד ושמו אחד • ומי ישיבנו והוא באחד •
 קרא שמים וארץ ויעמדו כאחד • הושיענו
 בהקפת פעם אחד : אָנָא זכר אב ירש את הארץ והיה
 אחד • הבין למורדים לב אחד ודרך אחד • לקרוא
 כלם בשם יהוה ולעבדו שכם אחד : הושיענו אָנָא זכר
 בן יחיד היה לפני אביו אחד • שניהם בנסיון הלכו
 כאחד • נתת כופר תחתיו איל אחד : הושיענו אָנָא זכר
 אב הוסיף חלק שכם אחד • קנה להפליט המהנה
 האחד • אסף בניו לקבל מלכות שמים פה אחד : הושיענו
 אָנָא המשיענו שתים • בקולות וברקים כאחד •
 המנחילנו תורה אחת ומשפט אחד • הושיענו בהקפה
 פעם אחד :

יְהוָה איום זכר היום • ברית שבעת תמימה • ברית אורח
 אשר ארח בחקות דת נאומיה • אב רחמן קרב
 זמן • פדותנו ברחמי • זכרנו יהוה ברצון עמך : מחולל
 כל • וכל יכול • היה נדרש לדורשי • והמצא והתרצה •
 לעם דופקי דלתי • בהזכירם זכות אברהם • וצדקת כל
 חסידיה • שעה ניבם • בהתקרבם • בלולבם לשחרך •
 זכרנו יהוה ברצון עמך :

רחמנא אדכר קן קימיה דאברהם רחמנא בדיל ויעבור :
 רחמנא ארים ימינך ואצמח פורקנך ב"ו :
 רחמנא חתמינן בספרא דחיי ב"ו :
 רחמנא חתמינן בספרא דרחמי ב"ו :
 רחמנא חתמינן בספרא דצדיקי וחסידי ב"ו :
 רחמנא חתמינן בספרא דישרי ותמימי ב"ו :
 רחמנא חתמינן בספרא דפרנסתא טבתא ומזוני טבי ב"ו :
 רחמנא

רַחֲמָנָא פִּתַּח שְׁמַיָא לְצִלוֹתֵינוּ
 רַחֲמָנָא תוֹב מְרוֹגֵג
 רַחֲמָנָא וְלֹא נִהְדָּר רִיקָם מִן קִמָּךְ
 וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן
 אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְאַמֶּת : נִצֹר חֶסֶד לְאַלְפִים
 נִשְׂא עֵינַי וּפִשְׁעִי וְחַטָּאתַי וְנִקָּה : תוֹדִיעֵנִי אֲרַח חַיִּים שְׂבַע
 שְׁמַחוֹת אֶת פָּנֶיךָ נְעִימוֹת בִּימִינְךָ נֹצַח :
 שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד :
 יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים * יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים : כ"פ
 יְהוָה מֶלֶךְ יְהוָה מֶלֶךְ יְהוָה יְמִלֶךְ לְעוֹלָם וָעֶד : כ"פ
 אֲשׁוּשׁ שְׁמַע קוֹלֵנוּ וְקַבֵּל תַּפִּלָּתֵנוּ בְּרָצוֹן
 אֲשׁוּשׁ אֵל תִּתְּבַרְבֵּר בְּאֶרֶץ גְּלוּתֵנוּ
 אֲבִד כָּל הַקָּמִים עֲרִינוּ לְרָעָה
 אֲשׁוּשׁ חַתְּמֵנוּ בְּסֵפֶר חַיִּים טוֹבִים
 חַתְּמֵנוּ בְּסֵפֶר צְדִיקִים
 חַתְּמֵנוּ בְּסֵפֶר יִשְׁרִים וְתַמִּימִים
 חַתְּמֵנוּ בְּסֵפֶר מְזֻנּוֹת וּפְרֻנְסָה טוֹבָה
 אֲשׁוּשׁ קִרְבָּנוּ לְעִבְדָּתְךָ
 אֲשׁוּשׁ רָפָא כָּל חוּלֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
 עֲנֵנוּ אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ הָעוֹנָה בְּעַת רָצוֹן עֲנֵנוּ :
 עֲנֵנוּ רַחוּם וְחַנוּן עֲנֵנוּ :
 יְהוָה חֲנֻנוּ וְהַקִּימֵנוּ וּבְסֵפֶר חַיִּים זְכָרֵנוּ וְחַתְּמֵנוּ :
 יְהוָה אֱלֹהֵי הַיּוֹם נִסָּה עָלֵינוּ וּבַחוּזוֹ :
 יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ וְחוּסָה עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ :
 יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן אֲזַרְחָה תַמִּימָךְ וְעֵי"ע :
 יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן הִירוּגִים וּשְׂרוּפִים עַל יְחֹד
 קְדוּשַׁת שְׁמֶךָ וְעֵי"ע :

הקפות להושענא רבא

דעני לאברהם אבינו בחר המריה
דעני לצדיקי וחסידיו ותמימי די בכל דר ודר ענינן :
זיס אמרים כי אמרתי עולם חסר יבנה שמים תבין
אמונתך בהם : תודיעני וכו'

הקפה שנית יצחק

הושענא * הושענא :

אנא אל אחד ומבייש אומרים שנים * בחצי השם ברא
עולמות באותיות שנים * יצר הכל בעבור אדם
ועזרו שנים * הושיענו בהקפת פעמים שנים : אנא זכר
אב בנה בבית אל מזבחות שנים * בנסיון הלך עם
נערים שנים * וקראתו מן השמים פעמים שנים : הוסיענו
אנא זכר בן הכמיר רחמי אב באמירות שנים * חננתו
גוים שנים ולאמים שנים * ויברך הוי גביר פעמים שנים :
הוסיענו אנא זכר היה צער ונחל פי שנים * ועשה מטעמים
גדלים שנים * עבר במקלו את הירדן והיה למחנות שנים :
הוסיענו אנא המשמיענו תורה * על ידי רועים שנים *
המנחילנו עשרת דברים על לחות שנים * המאזין ומעיד
בנו עדים שנים * הושיענו בהקפת פעמים שנים :
הושענא * הושענא :

ברית נפקד * אשר נעקר * להעלות לפניך * כשה
נאסר * וגם נמסר * עשות הטוב בעיניך * רצה
גזעו * וחון זרעו * בעת בואם לפניך * ואם חובם * ענה
דם * עשה נא למען שמך * וזכרנו יהיה ברצון עמך : זכות
יצחק * בשחק * חתום במדת הגבורה * תזכור אלי * צור
גואלי * לעם שואל ממה עזרה * עקדתו * וצדקתו * מישוך
לעם בשמך נקרא * חתום לטובה * בגדבה * אל גאון
בגבורה

הקפות להושענא דבא רמה
בגבורה • מנחלתה • וסגלתה • לא תכלא רחמיה • זכרנו
יהוה ברצון עמה :

רחמנא אדכר לן קימיה דיצחק עקידא ב"ו :
רחמנא בכסופי אפין אתינא למקרי קמך רחם עלן ב"ו :
רחמנא חתמינן בספרא דחיי ב"ו :
רחמנא חתמינן בספרא דרחמי ב"ו :
רחמנא חתמינן בספרא דצדיקי וחסירי ב"ו :
רחמנא חתמינן בספרא דישרי ותמימי ב"ו :
רחמנא חתמינן בספרא דפרנסתא טבתא ומווני טבי ב"ו :
רחמנא פתח שמיא לצלותין ב"ו :
רחמנא תוב מרוגזך ב"ו :
רחמנא ולא נהדר ריקס מן קמך ב"ו :

ואומר ויעבור

תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניה געבורת
בימינה נצח :

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד :
יהוה הוא האלהים • יהוה הוא האלהים : ב"פ
יהוה מלך יהוה מלך יהוה ימלך לעולם ועד : ב"פ
א"ש שמע קולנו וקבל תפלתנו ברצון :
א"ש בריתך זכור ואל תשכחנו :
ברך את לחמנו ואת מימינו :
א"ש חתמנו בספר חיים טובים :
חתמנו בספר צדיקים :
חתמנו בספר ישרים ותמימים :
חתמנו בספר מזונות ופרנסה טובה :
א"ש קרבנו לעבודתך :
א"ש רפא כל חולי עמך ישראל :

הקפות להושענא רבא

עֲנֵנוּ וּפְחַד יִצְחָק עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ הָעוֹנָה בַּעַת צָרָה עֲנֵנוּ :
עֲנֵנוּ רַחוּם וְחַנוּן עֲנֵנוּ :

יְהוָה חֲנֵנוּ וְהַקִּימֵנוּ וּבִסְפָּר חַיִּים זְכָרְנוּ וְחַתֵּמֵנוּ :

יְהוָה בְּיוֹם יִשׁוּעָתָהּ בִּשְׂרָנוּ וּרְחֵמֵנוּ וּבַחֲזוֹ :

יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ וְחִוְסָה עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ :

יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן נַעֲקֹד בְּאוֹלָמְךָ וְעִי"ע :

יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן הַרְוֵגִים וְשְׂרוּפִים עַל יְחִוד

קְדוּשַׁת שְׁמֶךָ וְעִי"ע :

דַּעֲנֵי לִי יִצְחָק עַל גְּבִי מַרְבָּחָא עֲנִינָן :

דַּעֲנֵי לְצַדִּיקִי וְחַסִּידִי וְתַמִּימִי דִּי בְּכָל דֵּר וְדָר עֲנִינָן :

וּ"א לָךְ זְרוּעַ עֵם גְּבוּרָה תַּעֲזֹז יָדְךָ תַּרוּם יְמִינְךָ : תוֹדִיעֵנִי וְכו' :

הקפה שלישית יעקב

הוֹשִׁיעֲנָא * הוֹשִׁיעֲנָא :

אֲנָא הָאֵל הַנִּקְדָּשׁ בְּקְדוּשׁוֹת שְׁלִשָּׁה * בָּרָא בְּמַעֲשֵׂה

בְּרָאשִׁית בְּכָל יוֹם שְׁלִשָּׁה * וּבִשְׁשִׁי וּבִשְׁבִיעִי

יִשְׁרָשָׁה שְׁלִשָּׁה * הוֹשִׁיעֵנוּ בְּהַקְפַּת פְּעָמִים שְׁלִשָּׁה : אֲנָא

זָכַר אָב רָאָה מְלָאכִים שְׁלִשָּׁה * וַיִּמָּהֵר לְהַסְעִידָם סָאִים

שְׁלִשָּׁה * הָלַכוּ אֹתוֹ בְּעַלֵּי בְרִית שְׁלִשָּׁה : סוּסֵינוּ אֲנָא זָכַר

בֶּן הוּכָן לַעֲקֹדָה לַיָּמִים שְׁלִשָּׁה * בָּרַת בְּרִית עִם מֶלֶךְ

וּמִרְעָהוּ וְיִשָּׁר צָבָאוּ שְׁלִשָּׁה * בְּזִכְרוֹתוֹ נִחְלוּ בָנָיו בְּתָרִים

שְׁלִשָּׁה : סוּסֵינוּ אֲנָא זָכַר אָב חֲזָה סֵלָם בְּעוֹלָם וַיּוֹרְדִים בּוֹ

שְׁלִשָּׁה * וּפָצַל בְּרָהֻטִים מִקְלוֹת שְׁלִשָּׁה * וַיִּשְׁלַח בָּנָיו לְצוּעֵן

פְּעָמִים שְׁלִשָּׁה : סוּסֵינוּ אֲנָא הִגּוּאֲלָנוּ עַל יְדֵי אֲחִים שְׁלִשָּׁה *

הֵשֵׁם בָּנוּ מַעֲלוֹת כְּהֻנִּים וְלוֹיִם וַיִּשְׂרָאֵל שְׁלִשָּׁה * הַמִּנְחִילָנוּ

תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים שְׁלִשָּׁה * הוֹשִׁיעֵנוּ בְּהַקְפַּת פְּעָמִים

שְׁלִשָּׁה : הוֹשִׁיעֲנָא * הוֹשִׁיעֲנָא :

לְמוֹדָךְ

הקפות להושענא רבא רמו
 לְמוֹדֶךָ וְגַם יִדְרֶךָ • יִשְׂרָאֵל לְךָ מְקוֹרָא • אֲשֶׁר חָלַם
 וְהָן סֵלָם • בְּמָרוֹם לֹא מוֹרָא • אֵל אֶחָד • לְךָ
 פָּחַד • וַיֹּאמֶר מֶה נּוֹרָא • זְכוֹר צַדִּיקוֹ • וְגַם נֶאֱקָו • לִשְׂאֵרִית
 נִשְׁאָרָה • נִהְלָאָה • אֲשֶׁר נִשְׁאָה • זֶה בְּמֶה אֵימָךְ • זְכֵרְנוּ
 יְהוָה בְּרָצוֹן עִמָּךְ • זְכוֹר אָחוּז • וְגַם שְׁבוּץ • חֲתוּם בְּמִדַּת
 תַּפְאֲרֶת • מִדַּת אֱמֶת • בְּאֵמֶת • יְרוּשָׁה לֹא וְכוּתֶרֶת •
 תַּפְאֲרֶתוֹ • בְּתִמְתּוֹ • תְּמִיד בּוֹ נִקְשְׁרֶת • וּדְמוּתוֹ • וְצוּרֶתוֹ •
 חֲקוּקָה בְּעִטְרֶת • הוּא אֵישׁ תָּם • בְּשִׁמְךָ נִחְתָּם • שְׁמִתוֹ
 עַל כֵּם רַחֲמֶיךָ • זְכֵרְנוּ יְהוָה בְּרָצוֹן עִמָּךְ :

רַחֲמֵנָא אֲדַכֵּר לָן קִימִיָּה דִּיעֲקֵב שְׁלֵמָא :
 רַחֲמֵנָא גְּלִי גְבוּרֶתְךָ עֵלָן :
 רַחֲמֵנָא חֲתָמִינָן בְּסִפְרָא דְחַיִּי :
 רַחֲמֵנָא חֲתָמִינָן בְּסִפְרָא דְרַחֲמִי :
 רַחֲמֵנָא חֲתָמִינָן בְּסִפְרָא דְצַדִּיקִי וַחֲסִידִי :
 רַחֲמֵנָא חֲתָמִינָן בְּסִפְרָא דִּישְׁרִי וְתַמִּימִי :
 רַחֲמֵנָא חֲתָמִינָן בְּסִפְרָא דְפִרְנִסְתָּא טַבְתָּא וּמְזוּנֵי טָבִי בְּיָ :
 רַחֲמֵנָא פֶתַח שְׁמַיָּא לְצִלוֹתֵינוּ :
 רַחֲמֵנָא תוֹב מְרוּגָה :
 רַחֲמֵנָא וְלֹא נִהְדָּר רִיקָם מִן קַמָּךְ :

ואומר ויעבור

תוֹדִיעֵנִי אֲרַח חַיִּים שִׁבְעַ שְׁמַחוֹת אֶת פְּנִיךָ נְעִימוֹת
 בִּימִינְךָ נֶצַח :

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד :
 יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים • יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים : כ"פ
 יְהוָה מֶלֶךְ יְהוָה מֶלֶךְ יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעַד : כ"פ
 אֲשֶׁר שְׁמַע קוֹלֵנוּ וּקְבַל תַּפְלָתֵנוּ בְּרָצוֹן :
 אֲשֶׁר גָּזַר עָלֵינוּ גְזֵרוֹת טוֹבוֹת :

הקפות להושענא רבא

א"ש גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה

א"ש חתמנו בספר חיים טובים

חתמנו בספר צדיקים

חתמנו בספר ישרים ותמימים

חתמנו בספר מזונות ופרנסה טובה

א"ש קרבנו לעבדתך

א"ש רפא כל חולי עמך ישראל

עננו אביר יעקב עננו : עננו העונה בעת רחמים עננו

עננו רחום וחנון עננו :

יהיה חננו והקימנו ובספר חיים וזכרנו וחתמנו :

יהיה גלגל המון רחמים עלינו ובחז"ו :

יהיה עשה למען שמך וחוסה על ישראל עמך :

יהיה עשה למען נענה בסלם ממרומך ועי"ע :

יהיה עשה למען הרוגים ושרופים על יחוד

קדושת שמך ועי"ע :

דעני ליעקב בבית אל ענינן :

דעני לצדיקי וחסידי ותמימי די בכל דר ודר ענינן :

ויש אומרים תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת

לאבותינו מימי קדם : תודיעני וכו'

יש אומרים הקפה רביעית יוסף • חמישית משה • ששית אהרן ופנחס • וסביעית דוד • אבל על פי הקבלה אומרים כסדר הזה :

הקפה רביעית משה

הושענא • הושענא :

אנא הבורא עולמו ביסודות ארבעה • הנותן נישא

כסאו חיות ארבעה • המציב פנות ארבעה •

ותקופות ארבעה • הושיענו בהקפת פעמים ארבעה :

אנא זכור אב העיר ממזרח באור לימים ארבעה • ררך

ויחלק

הקפות להושענא רבא רמז

וַיַּחֲלֵק עַל מַלְכִּים אַרְבַּעַה • בִּשְׂרָתוֹ דְּשׁוּב זִרְעוֹ לְדוֹרוֹת
אַרְבַּעַה : הוֹסִיעֵנו אֲנָא זְכוֹר בֶּן הַנֶּשׁ לַעֲקִידָה עַר קִרְנוֹת
אַרְבַּעַה • וַחֲפֵר בַּפִּלֶשֶׁת בּוֹרוֹת אַרְבַּעַה • וַיַּעֲתֵק לַחֲבִירוֹן
קִרִית אַרְבַּעַה : הוֹסִיעֵנו אֲנָא זְכוֹר תָּם נֶעֱרַר בְּאִמְהוֹרַת
אַרְבַּעַה • חֲנֵן לְהַנְצִל מִשְׁפָּטִים אַרְבַּעַה • בַּתְּפִלָּתוֹ בְּדַבְּלָתָא
בְּנֵיו בְּדַבָּרִים אַרְבַּעַה : הוֹסִיעֵנו אֲנָא הַמּוֹלִיכֵנוּ בְּמִדְבָּר
בְּדוֹגָלִים אַרְבַּעַה צוּה לְמִלְאֵת בַּחוּשָׁן טוֹרִים אַרְבַּעַה •
הַמְצִינֵנו לְהַלְלוֹ בַּחֵג בְּמִינִים אַרְבַּעַה • הוֹשִׁיעֵנו בַּהֲקַפַּת
פְּעָמִים אַרְבַּעַה : הוֹשִׁיעֵנָא • הוֹשִׁיעֵנָא :

זְכוֹת מוֹשֶׁה • אֵל תִּנְשֶׂה • חֲתוּם בְּמִדַּת הַנֶּצַח • בְּזִכּוֹתוֹ
וַעֲנֻתוֹ • אוֹיְבֵינוֹ תִּנְצַח • וּבִהַר הַמּוֹר • יִשִּׁיר
מִזְמוֹר • נָשִׁיר וְלִמְנַצַּח • אֵל נִצֵּחַ • לְנֶצַח • רַחֵם עִם רוֹמְמָה •
זְכֵרְנוּ יְהוָה בְּרָצוֹן עִמָּה • תּוֹרָה תְּמִימָה וְנִעְיָמָה • יִרְשׁ
עֲנֵיו בִּהַר סִינַי • עִם אֵל אֲיוֹם • אַרְבָּעִים יוֹם • עָמַד שָׁם
עִם יְהוָה • לִקְבֹּל תּוֹרָה • זָכָה וּבָרָה • מִשְׁמֵי מַעוֹנֵי •
אֵל אֱמֶת • תּוֹרַת אֱמֶת • הִנַּחִיל לָעַם נְאֻמֵּי • צִדְקָתוֹ •
וּתּוֹדָתוֹ • זָכַר נָא מִשְׁמִיךְ • זְכֵרְנוּ יְהוָה בְּרָצוֹן עִמָּה :

רַחֲמֵנָא אֲדַכֵּר לָן קִימִיָּה דְּמִשָּׁה נְבִיאָה ב"ו :
רַחֲמֵנָא דִּינָן אֲפִיק לְנִהוּרָא ב"ו :
רַחֲמֵנָא חַתְּמִינָן בְּסִפְרָא דְּחַיִּי ב"ו :
רַחֲמֵנָא חַתְּמִינָן בְּסִפְרָא דְּרַחֲמֵי ב"ו :
רַחֲמֵנָא חַתְּמִינָן בְּסִפְרָא דְּצַדִּיקֵי וַחֲסִידֵי ב"ו :
רַחֲמֵנָא חַתְּמִינָן בְּסִפְרָא דִּישְׂרֵי וּתְמִימֵי ב"ו :
רַחֲמֵנָא חַתְּמִינָן בְּסִפְרָא דְּפִרְנֶסְתָּא טַבְּתָא וּמִזְוֵי טָבִי ב"ו :
רַחֲמֵנָא פִּתַּח שְׁמַיָּא לְעֻלּוֹתֵין ב"ו :
רַחֲמֵנָא תוֹב מְרוּגְזָךְ ב"ו :
רַחֲמֵנָא וְדָא גִּהְדִּיר רִיקָם מִן קַמָּךְ ב"ו :

הקפות להושענא רבא

ואומר ויעבור

תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניך נעימות
בימינך נצח :

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד :

יהוה הוא האלהים יהוה הוא האלהים : כ"פ

יהוה מלך יהוה מלך יהוה ימרוך לעולם ועד כ"פ

א"ש שמע קולנו וקבל תפלתנו ברצון

א"ש דרשנוך המצא לנו

דרוש דמינו מיד קמינו

א"ש חתמנו בספר חיים טובים

חתמנו בספר צדיקים וחסידים

חתמנו בספר ישרים ותמימים

חתמנו בספר מזונות ופרנסה טובה

א"ש קרבנו לעבודתך

א"ש רפא חולי עמך ישראל

עננו העונה בעת צרה עננו : עננו העונה בעת רחמים

עננו : עננו רחום וחנון עננו :

יהוה חננו והקימנו ובספר חיים זכרנו וחתמנו :

יהוה חסדיך יקדמונו ורחמנו ובחזו :

יהוה עשה למען שמך וחוסה על ישראל עמך :

יהוה עשה למען נאמן בכל ביתך ועי"ע

יהוה עשה למען הרוגים ושרופים על יחוד

קדושת שמך ועי"ע

דעני למשה ואבותינו על ים סוף ענין :

דעני לצדיקי וחסדי ותמימי די בכל דר ודר ענין :

ויש אומרים יהוה אדוננו מזה אדיר שמך בכל הארץ

אשר תנה הודך על השמים : תודיעני וכו'

הויטענא

הקפות להושענא רבא הקפה חמישית אהרן

הושענא * הושענא :

אָנָא הַמִּיחַד לְכַבּוֹד שְׁמוֹת חַמְשָׁה * הַקּוֹנֶה בְּעוֹלָמוֹ
קִנְיָנִים חַמְשָׁה * הַיוֹצֵר בְּכִרְיֻתָּיו גְּבוּרִים חַמְשָׁה *
הוֹשִׁיעֵנו בַּהֲקַפַּת פְּעָמַיִם חַמְשָׁה : אָנָּה זָכַר אָב כְּרַת
כְּרִית בְּבִתְרִים חַמְשָׁה * וְהַשִּׁיב רְכוּשׁ לְמַלְכִּים חַמְשָׁה *
וְחָנֵן עַל הַפִּיכַת עָרִים חַמְשָׁה : סוֹסֵיעֵנו אָנָּה זָכַר הַנֶּעֱקָד
בְּהַר מֹר שְׁעָרִים חַמְשָׁה * יֵרֵשׁ מֵהוֹרוֹ בְּרִיכוֹת חַמְשָׁה *
וְהַשְׁלִים נַפֶּשׁ נְקוּבָה בְּשְׁמוֹת חַמְשָׁה : סוֹסֵיעֵנו אָנָּה זָכַר
חֵם גִּיעֵשׁ לוֹ גָּסִים חַמְשָׁה * וַיֵּצֵג מִבְּנָיו אֲחִים חַמְשָׁה *
כִּפְּרוּ שֵׁת לְנֹזֵר הַמַּחֲלִיף חַמְשָׁה : סוֹסֵיעֵנו אָנָּה הַמַּנְחִילֵנו
דֶּת סִפְרִים חַמְשָׁה * הַמְּשַׁמֵּיעֵנו דְּבָרוֹתָיו בְּקוֹלוֹת חַמְשָׁה *
הַכְּתוּבִים עַל הַלְּחוֹת חַמְשָׁה חַמְשָׁה * הוֹשִׁיעֵנו בַּהֲקַפַּת
פְּעָמַיִם חַמְשָׁה : הוֹשִׁיעֵנו * הוֹשִׁיעֵנו :

בְּזִכּוֹת אֶהְרֹן רוֹן יְרוֹן * עֶמֶךָ בְּאוֹמְרָם הוֹשִׁיעֵנו * נִחַתָּם
בְּכַבּוֹד בְּמַצְנַפְתָּ נָאָה * לְשִׁמּוֹשׁ בְּבִהְנָה * בְּגִדֵי
פָּאָר * לְפָאָר * שִׁמְךָ לְבִישׁ בְּאַמוֹנָה * הוֹדוּ הָרָאָה * לָעַם
נִכְאָה * רָם שׁוֹכֵן בְּמַעוֹנָה * וּבִזְכוֹתָיו * וְהַפְּלֵתוּ * תוֹשִׁיעַ
לְעַמְּךָ : זְכַרְנוּ יְהוָה בְּרָצוֹן עִמָּךְ : בְּגִדֵי קֹדֶשׁ * דָּקָת
לְקֹדֶשׁ * לְשֵׁרֶת בָּם לְפָנִים לְפָנֵי * וּלְבָשָׁם בְּבָאוּ שָׁם *
בְּקֹדֶשׁ כְּמִדָּאךְ יְהוָה * בְּקִרְבָּנוֹתָיו * וְעוֹלוֹתָיו * הִיָּה
מִכְּפָר עַל עֲוֹנֵי * הַפְּלוֹתָיו * וְתַחֲנוּתָיו * זְכוֹר הַיּוֹם לָעַם
אַמוֹנִי * וְתַטָּעַם * וְתַרְגִּיעַם * בְּמִקְדָּשׁ הַדּוֹמָךְ * זְכַרְנוּ
יְהוָה בְּרָצוֹן עִמָּךְ :

רַחֲמָנָא אֲדַכֵּר לָן קִימִיָּה דְּאַהֲרֹן בְּהֵנָּה
רַחֲמָנָא הִדְרָךְ שׁוֹ עֲלֵן
רַחֲמָנָא חֲתָמִינָן בְּסִפְרָא דְּחַיִּי

ב'ו'

ב'ו'

ב'ו'

הקפות להושענא רבא

דַּחֲמָנָא חֲתָמִינֵן בְּסִפְרָא דְּרַחֲמֵי ב"ו
 דַּחֲמָנָא חֲתָמִינֵן בְּסִפְרָא דְּצַדִּיקֵי וַחֲסִידֵי ב"ו
 דַּחֲמָנָא חֲתָמִינֵן בְּסִפְרָא דִּישְׂרֵי וְתַמִּימֵי ב"ו
 דַּחֲמָנָא חֲתָמִינֵן בְּסִפְרָא דְּפִרְנָסְתָּא טַבְתָּא וּמִזֻּגֵי טְבִי בִּו ב"ו
 דַּחֲמָנָא פֶּתַח שְׁמַיָּא לְצִלוֹתֵין ב"ו
 דַּחֲמָנָא תוֹב מְרוּנָךְ ב"ו
 דַּחֲמָנָא וְלֹא נִהְדָּר רִיקָם מִן קַמָּךְ ב"ו

ואומר ויעבור

תוֹדִיעֵנִי אֲרַח חַיִּים שְׁבַע שְׁמַחוֹת אֶת פְּנִיךָ נְעִימוֹת
 בִּימִינְךָ נֹצֵחַ :

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד :

יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים : כ"פ

יְהוָה מֶלֶךְ יְהוָה מֶלֶךְ יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעַד : כ"פ

א"ש שְׁמַע קוֹלֵנוּ וְקַבֵּל תַּפְלָתֵנוּ בְּרָצוֹן :

א"ש הָעֵתָר לָנוּ הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם וְיוֹם בְּתַפְלָתֵנוּ :

א"ש חֲתַמְנוּ בְּסִפְרֵי חַיִּים טוֹבִים :

חֲתַמְנוּ בְּסִפְרֵי צַדִּיקִים וַחֲסִידִים :

חֲתַמְנוּ בְּסִפְרֵי יִשְׂרָאֵל וְתַמִּימִים :

חֲתַמְנוּ בְּסִפְרֵי מִזֻּנוֹת וּפִרְנָסָה טוֹבָה :

א"ש קַרְבָּנוּ לַעֲבֹדָתְךָ :

א"ש רַפָּא כָּל חוֹלֵי עַמְךָ יִשְׂרָאֵל :

עֲנֵנוּ הָעֵינָה בַּעֲת צָרָה עֲנֵנוּ : עֲנֵנוּ רַחוּם וְחַנוּן עֲנֵנוּ :

יְהוָה חֲנֵנוּ וְהַקִּימֵנוּ וּבְסִפְרֵי חַיִּים זְכַרְנוּ וְחֲתַמְנוּ :

יְהוָה יִהְיֶה נָא רַחֲמֶיךָ עָלֵינוּ וּבְחַזְוֵי :

יְהוָה עֲשֵׂה לַמַּעַן שְׁמֶךָ וְחוּסָה עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ :

יְהוָה עֲשֵׂה לַמַּעַן כְּהֵן בְּאוֹרֶיךָ וְתוֹמֶיךָ וְעִי"ע :

יְהוָה עֲשֵׂה לַמַּעַן הַרוּגִים וְשִׁרְוּפִים עַל יַחֲדוֹר :

קְדוּשַׁת יְשׁוּבָה וְעִי"ע

דעני

דַּעֲנִי לְאַהֲרֹן בַּמַּחֲתָה
 דַּעֲנִי לְצִדִּיקִי וְחַסִּידִי וְתַמִּימִי דִּי בְּכָל דָּר וְדָר עֲנִינִן
 וְיֵאָדָּם צִדִּיק יְהוָה בְּכָל דְּרָבֵינוּ וְחַסִּיד בְּכָל מַעֲשָׂיו : תוֹדִיעֵנִי וְכוּ

הַקְפָּה שְׁשִׁית יוֹסֵף וּפִינָחָם

הוֹשִׁיעֲנָא * הוֹשִׁיעֲנָא :

אֲנָא הַבּוֹרָא עוֹלָמוֹ בְּיָמִים שִׁשָּׁה * הַבּוֹנֶה שֵׁשׁ צִלְעוֹת
 לְצַדִּיקִים שִׁשָּׁה * הַיּוֹצֵר שְׁרָפִים בְּבָנִים שִׁשָּׁה *
 הוֹשִׁיעֵנוּ בַּהֲקַפַּת פְּעָמַיִם שִׁשָּׁה : אֲנָא זָכָר אֶבְרָהִם תּוֹעֲבֹת
 שִׁשָּׁה * אַחֲרֵי זֶה נִוְלְדוּ לוֹ בָּנִים שִׁשָּׁה * נָשַׁע אִשָּׁל וּבֹרַךְ
 בְּקֶיֶן שְׁנַיִם שִׁשָּׁה : הוֹשִׁיעֵנוּ אֲנָא זָכָר הַנֶּעֱקָד בְּמָקוֹם מַעֲרָכוֹת
 שִׁשָּׁה * גּוֹנְנָתוֹ וּמַלְטָתוֹ מִצְרוֹת שִׁשָּׁה * כָּרַח מִקְנָאוֹת
 לְדוֹרָשֵׁי בָם מַעֲלוֹת שִׁשָּׁה : הוֹשִׁיעֵנוּ אֲנָא זָכָר תָּם הוֹלִיד מִן
 הַבְּכִירָה שִׁשָּׁה * וְצוּהָ קַחַת מִנְחָה מִמִּינִים שִׁשָּׁה * וְהַגְבִּיר
 אָבִי שִׁשָּׁה * וְהַמְּבֹרָכִים בְּשִׁשָּׁה : הוֹשִׁיעֵנוּ אֲנָא הַמַּחֲבִיר
 לְאַפּוֹד שִׁמּוֹת שִׁשָּׁה * הַמַּצִּיל נַפְשׁוֹת בְּעָרֵי מִקְלַט שִׁשָּׁה *
 הַמּוֹרִישֵׁנוּ חֲכָמַת סְדָרִים שִׁשָּׁה * הוֹשִׁיעֵנוּ בַּהֲקַפַּת פְּעָמַיִם
 שִׁשָּׁה : הוֹשִׁיעֲנָא * הוֹשִׁיעֲנָא :

זְכוּת נִשְׁמַר וּבְרִית שְׁמַר * בְּמִדַּת הַיְסוֹד חֲתוּם * לְמִלּוֹךְ
 זָכָה * וּבְמַדְוָבָה * לוֹ נִגְלָה כָּל סֵתוּם * וּבְזִכּוֹתוֹ
 לְאַמְתּוֹ * גִּלְהָ קֶיֶן הַחֲתוּם * וְתַרְדּוֹף וְגַם תַּהֲרֹף * לְרָשָׁעִים
 יִסִּיתוּם * זְכוּת אָבוֹת * רוֹכֵב עַרְבוֹת * זָכוֹר הַיּוֹם לְרוֹמְמָה *
 זָכְרָנוּ יְהוָה בְּרָצוֹן עִמָּה : בְּזִכּוֹת יוֹסֵף * הִיָּה מְאֹסָף * נִחְלָתָהּ
 בְּבֵית קֹדֶשׁ * וּרְצָה אֵל חַי * בְּנִיחוּחֵי * תַּפְלַת עַם
 מִקּוֹדֶשֶׁךָ * וּבְרִיתוֹ * וּזְכוּתוֹ * זָכָר לְעַם מְגוֹרֶשֶׁךָ * חֲתָמָם
 לְגִידָה וְצִהֲלָה וְקִבְּצָם לְמִגְרֶשֶׁךָ * הוֹשִׁיעֲנָא * וְרַחֵם נָא *
 בְּזִכּוֹתוֹ לְאַמִּיָּה * זָכְרָנוּ יְהוָה בְּרָצוֹן עִמָּה :

הקפות להושענא רבא

זבות פנחם המיוחס • למדת צדיק יסוד עולם • לברית
 קנא • ויפלל עם קונה • המביא במשפט על כל
 נעלים • ותעצר • משלחת צר • והוא נתבצר • ברום עולם •
 הגם הלום • ברית שלום • חיים ועולם • לכהנת עולם •
 ובזכותו • לעדתו • קרב קץ ימינה • זכרנו יהיה ברצון
 עמך • בזכות מקנא • היה עונה • לשועת עם מקודשך •
 רצה אל חי • בניחותי • חלף קרבני לחמי לאשה • ושה
 נזורה • שי למורא • יובילו אל גוה קדשך • חתמם לגילה •
 וצהלה • וקבצם למגדשך • הושענא • ורחם גא • לכנה
 אשר נטעה ימינה • זכרנו יהיה ברצון עמך •

רחמנא אדבר לן זכותיה דיוסף צדיקא ב"ו
 רחמנא אדבר לן קימיה דפינחס קנאה ב"ו
 רחמנא ולא תתפרע בעובדנא בישין מינן ב"ו
 רחמנא חתמינן בספרא דחיי ב"ו
 רחמנא חתמינן בספרא דרחמי ב"ו
 רחמנא חתמינן בספרא דצדיקי וחסידי ב"ו
 רחמנא חתמינן בספרא דישרי ותמימי ב"ו
 רחמנא חתמינן בספרא דפרנסתא טבתא ומזוני טבי ב"ו
 רחמנא פתח שמיא לצלותין ב"ו
 רחמנא טוב מרוגז ב"ו
 רחמנא ודא נהדר ריקם מן קמך ב"ו

ואומר ויעבור

תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניך נעימות
 בימינה נצח :

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד :

יהוה הוא האלהים יהוה הוא האלהים : כ"פ

יהוה מלך יהוה מלך יהוה ימדה לעולם ועד : כ"פ

א"י שמע קולנו וקבל תפלתנו ברצון :

א"ש

א"ש ונקרא ואתה תעננו
 א"ש חתמנו בספר חיים טובים
 חתמנו בספר צדיקים וחסידים
 חתמנו בספר ישרים ותמימים
 חתמנו בספר מזונות ופרנסה טובה
 א"ש קרבנו לעבודתך
 א"ש רפא חולי עמך ישראל
 עננו העונה בעת רצון עננו : עננו העונה בעת רחמים
 עננו : עננו רחום וחנן עננו :
 יהוה חננו והקימנו ובספר חיים זכרנו וחתמנו :
 יהוה הטיבה אחריתנו מראשיתנו ובחזו'
 יהוה עשה למען שמך והוסה על ישראל עמך :
 יהוה עשה למען זכות אסיר צדיקה ועי"ע
 יהוה עשה למען זך קנא לשמך ועי"ע
 יהוה עשה למען הרוגים ושרופים על יחוד
 קדושת שמך ועי"ע
 דעני ליוסף בבית אסירי ענינן
 דעני לפינחס בשטים ענינן
 דעני לצדיקי וחסידיו ותמימי די בכל דר ודר ענינן
 ויש חומרים כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף כי רוח
 מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי : תודיעני וכו'

הקפה שביעית דוד

הושענא * הושענא :

אנא המקדים לעולם דברים שבָּעָה * הסודר בראשית
 לימים שבָּעָה * הנוטה שמים שבָּעָה ורוקע
 ארצות שבָּעָה * הושיענו בחגיגת ימים שבָּעָה * ובהקפת
 פעמים

הקפות להושענא רבא

פַּעַמִּים שִׁבְעָה : אָנָּה זָכַר אָב הַבְּטָחָתוֹ לְרֵשֶׁת אֲרָצוֹת
עַמִּמִּים שִׁבְעָה * בָּנָה בֵּית לַחֲכָמָה וַחֲצַב עֲמֻדֵי שִׁבְעָה *
וְכָרַת בְּרִית לַנָּגִיד בְּכַבְּשׁוֹת שִׁבְעָה : סוֹסֵינּוּ אָנָּה זָכַר
יַחֲד בִּשְׂרָתוֹ לִקְץ יָמִים שִׁבְעָה * הוֹעֵלָה עַל הָר שְׂבִיעִי
לְהָרִים שִׁבְעָה * שָׂמַח בְּמִצְאוֹ מַיִם וַיִּקְרָא אוֹתָהּ שִׁבְעָה :
סוֹסֵינּוּ אָנָּה זָכַר תָּם הַמִּשְׁתַּחֲוֶה אֲרָצָה פַּעַמִּים שִׁבְעָה *
עַל שֵׁם שִׁבְעֵי יָפוֹל צָרִיק וְקָם שִׁבְעָה * צָרַפְתּוֹ בְּשָׁנֵי שׁוֹבֵעַ
שִׁבְעָה וַרְעַב שִׁבְעָה : סוֹסֵינּוּ אָנָּה הַמִּנְחִילֵנוּ שִׁבְת לַיָּמִים
שִׁבְעָה * וַשְּׁנַת הַשְּׁמִיטָה לְשָׁנִים שִׁבְעָה * וַשְּׁנַת הַיּוֹבֵל
לְקִץ שָׁבוּעִים שִׁבְעָה : סוֹסֵינּוּ אָנָּה הַהוֹקֵק זְמַן חֲרוּרֵינוּ
יָמִים שִׁבְעָה * וְחַג הַבְּכוּרִים לְשִׁבְעִים שִׁבְעָה * וְדוֹלָב וְחַג
וְסִכָּה וְנִסְכֵּי הַמַּיִם שִׁבְעָה * הוֹשִׁיעֵנוּ בַּחֲגִיגַת יָמִים שִׁבְעָה *
וּבַהֲקַפַּת פַּעַמִּים שִׁבְעָה : הוֹשִׁיעֵנָּה * הוֹשִׁיעֵנָּה :

זְכוּר סֵגוּן * אֲשֶׁר נִגְזַר * עָלֵי עֲשׂוֹר וְגַם גְּבַל * בְּשִׁירוֹתָיו *
וּמִירוֹתָיו * יְהוֹדִינוּ לָךְ בְּכָל תְּבִיל * לָךְ נִמְשַׁח *
וְנִגְדָּה שַׁח * נִשְׁוֹא לָךְ עוֹל וְגַם סֶכֶד * פָּרָה נִבְאָה * מְקוֹרְאָה *
לָךְ נִחְלָה * וְגַם חֶבֶל * דְּהוֹשִׁיעָה * לְהַרְגִיעָה * תִּגְלָה
מִמְרוֹמָה * זָכְרֵנוּ יְהוָה בְּרָצוֹן עֲמָה * בְּזִכּוֹת דָּוִד * אִישׁ יָדִיד *
נַחֲתָם בְּכֶתֶד מַלְכוּתָהּ * תִּרְחַם * וְגַם תִּנְחָם * עֲמָה
וְנִחְלַתָּהּ * בְּזִכּוֹת הָרָאָה * לַעֲם נִבְאָה * בְּנִין בֵּיתָהּ וְנוֹתָהּ *
וּזְכוֹת אֲבוֹת מַעֲרָבוֹת * זָכַר נָא לַעֲדַתָּהּ * וְנִטְלָם * וְנִשְׁאָם *
בְּזִכּוֹת שִׁבְעָה תְּמִימָהּ * זָכְרֵנוּ זְכוּר לָנוּ אֱלֹהֵינוּ * זְכוֹת דָּוִד
בָּנוּ יֵשִׁי * וּמִגִּזְעוֹ תִצּוֹ חוֹטֵר * לְקַבֵּץ אֶת מְנוֹרְשֵׁי * וּבְזִכּוֹתָיו *
אֶסּוּף נִדְחוּ * וְאֵת בְּנֵי וְאֵת גִּישֵׁי * וְנִגְלָה בְּמַלְכוּתָהּ *
וְדַבְּרִי נִפְלְאוֹתֶיהָ * זָכְרֵנוּ יְהוָה בְּרָצוֹן עֲמָה :

רַחֲמָנָא אֲדַכְּר לָן קִיָּמִיה דְּדָוִד מְשִׁיחָא
רַחֲמָנָא אֲדַכְּר לָן צְלוֹתֶיהָ דְּשָׁלְמָה מַלְכָּא

ב"ו :	רחמנא זכוון חפשי לן
ב"ו :	רחמנא זיוך אישרי עלן
ב"ו :	רחמנא חשוב עלן טבון
ב"ו :	רחמנא חתמינן בספרא דח"י
ב"ו :	רחמנא חתמינן בספרא דרחמי
ב"ו :	רחמנא חתמינן בספרא דצדיקי וחסירי
ב"ו :	רחמנא חתמינן בספרא דישרי ותמימי
ב"ו :	רחמנא חתמינן בספרא דפרנסתא טבתא ומזוני טבי ב"ו :
ב"ו :	רחמנא טביון סגיאן איתי עלן
ב"ו :	רחמנא יחזקאלון רחמך עלן
ב"ו :	רחמנא פבוש חממתא ורונא מינן
ב"ו :	רחמנא לא תעביר גמירא לן
ב"ו :	רחמנא מחול ושכוק לחובין ולעוין
ב"ו :	רחמנא נהור טובך אנחר עלן
ב"ו :	רחמנא טעיד וסמך הוי לן
ב"ו :	רחמנא עבד עמנא אתא לטב
ב"ו :	רחמנא פתח שמיא לצלותין
ב"ו :	רחמנא צלותנא קבל ברעוא
ב"ו :	רחמנא קבל צלותין ובעיתין בעידן עקתין
ב"ו :	רחמנא רחט על גישתין
ב"ו :	רחמנא שתא טבתא איתי עלן
ב"ו :	רחמנא טוב מרוגן
ב"ו :	רחמנא ולא נהדר ריקם מן קמך

ואומר ויעבור

תודיעני ארח חיים שבע שמחות ארת פגיה נעימות
בימינה נצח :

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד :

יהוה הוא האלהים יהוה הוא האלהים : ב"פ

יהוה מלך יהוה מלך יהוה מלך לעולם ועד : ב"פ

הקפות להושיענא רבא

א"ש שְׁמַע קוֹלֵנוּ וְקַבֵּל תַּפְלָתֵנוּ בְּרָצוֹן

א"ש זָכְרֵנוּ בְּזִכְרוֹן טוֹב מִלִּפְנֵיךָ

א"ש חֲתִמְנוּ בְּסֵפֶר חַיִּים טוֹבִים

חֲתִמְנוּ בְּסֵפֶר צְדִיקִים

חֲתִמְנוּ בְּסֵפֶר יִשְׁרִים וְתַמִּימִים

חֲתִמְנוּ בְּסֵפֶר מְזֻזוֹת וּפְרָנָסָה טוֹבָה

א"ש חֲמוּל עָלֵינוּ וְעַל טַפֵּינוּ וְעַל עוֹלָלֵינוּ

א"ש טַהַרְנוּ מִעֲוֹנוֹנוּ

טַהַרְנוּ מִטּוֹמְאוֹתֵינוּ

א"ש יִהְיוּ נָא רַחֲמֶיךָ עָלֵינוּ

א"ש כָּבוֹשׁ אֶת כּוֹבְשֵׁינוּ

כָּדָה אֶל תַּעֲשׂ עֲמָנוּ

א"ש לִמְעַנְךָ עָשָׂה אִם לֹא לִמְעַנְנוּ

לַחֵץ אֶת לֹחֲצֵינוּ

לַחֵם אֶת לֹחֲמֵינוּ

א"ש מִלֵּא מִשְׁאֵלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה לַעֲבוֹדָתְךָ

א"ש נָקוּם אֶת נִקְמָתֵנוּ

א"ש סָמוּךְ אֶת נְפִילָתֵנוּ

סָמוּךְ אֶת סִבַּת דָּוִד הַנוֹפֶלֶת

א"ש עֲנֵה אֶת עֲחָרָתֵנוּ

א"ש פָּדֵנוּ מִיַּד כָּל אוֹיְבֵינוּ

פָּדֵנוּ מִיַּד יִצְרָנוּ הָרָע

פָּדֵנוּ מִכָּל צָרָה וְצִוְקָה

פָּדֵנוּ מִכָּל נֶגַע וּמַחֲלָה

א"ש צִוֵּה אֶתֵּנוּ בְּרִכּוֹתֶיךָ

צִוֵּה אֶתֵּנוּ יְשׁוּעָתֶיךָ

צִדִּיקֵנוּ בְּמִשְׁפָּטֶיךָ

צִדִּיקֵנוּ בְּדִינֵנוּ

א"ש קָרְבָנוּ לַעֲבוֹדָתְךָ

קָרֵב לָנוּ מִן הַנִּיאוֹלָה

א"ש קרב לנו יום הישועה
 א"ש ריבה ריבנו ונאלנו
 ראה בעני עמך ישראל
 א"ש רפא כל חולי עמך ישראל
 ראה ברוחק השעה
 א"ש שעה את שיעתנו
 שית שלום בינינו
 שית שלוח באדמנותינו
 א"ש תן חיים ושלום (למלך) אדוננו
 תן בלבנו ובכלב כל יועציו ושדיו ומנהיגיו רחמנות
 להיטיב אלינו
 תן שלום בארץ
 תן שבע פעולם
 תן שלום במלכות
 תן טר ומטר לבדכה בעתם בארץ
 תן זרע לזרע ולחם לאוכל
 א"ש תן לחם לפי הטף
 א"ש תבון תפלתנו קטרת לפניך
 עננו מגן דוד עננו : עננו אלהי המרפא עננו
 עננו רחום וחנון עננו :
 יהוה חננו והקימנו ובספר חיים זכרנו וחתמנו :
 יהוה פחותם על לב היום שימנו :
 יהוה ריבה ריבנו ולחם לוחמנו :
 יהוה ברח את לחמנו ואת מימנו :
 יהוה עשה למען שמך : וחוסה על ישראל עמך :
 יהוה עשה למען נעים ומירותיך : ועי"ע :
 יהוה עשה למען מלך שלמה בנה בית לשמך : ועי"ע :
 יהוה עשה למען הרוגים ושרופים ער יחוד :
 קדושת שמך : ועי"ע :

הקבות להושענא רבא

דַּעְנִי לְדֹרֹר וּלְשִׁלְמָה בְּנוֹ בִּירוּשָׁלַם
דַּעְנִי לְצַדִּיקִי וְחַסִּידִי וְהַמִּימִי הִי בְּכָל דֶּרֶךְ וְדֹר
וְיֵהָא לָהּ יְהוָה הַגְדִּלָהּ וְהַגְבוּרָה וְהַתְפָּאֶרֶת וְהַנְצַח וְהַהוֹר
כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְאַרְצָן דָּךְ יְהוָה הַמְּלִכָה וְהַמְתַּנְשֵׂא
לְכָל לְרֹאשׁ : תוֹדִיעֵנִי וכו'

הוֹשִׁיעֲנָא : אָנָּה הוֹשִׁיעָה נָא * אָנָּה הוֹשִׁיעָה נָא :
אָנָּה יִשְׂרָעֵם בָּא * בְּהוֹשִׁיעֲנָא רַבָּא * לְסִלְסֵלָהּ בַּחֲבָה *
אֵל מוֹשִׁיעִי * חֵישׁ נָא פְּדִיּוֹם * אֵל נוֹרָא וְאִיּוֹם *
וּבִירוּשָׁלַם כְּהִיּוֹם * נְהַלְלָךְ בְּיוֹם שְׁבִיעִי * הוֹשִׁיעָה נָא : אָנָּה
אָנָּה סָחָה נָא כָּלִיל * מַמְלָכוֹת הָאֵלִיל * וְאַרְוֹן עָלִי חֲלִיל *
בַּחַג שְׁעִשׂוּעִי * פְּדוּתִי רָאָה * וְגַם גָּאָה גָּאָה * וּבִירוּשָׁלַם
לְשָׁנָה הַבָּאָה * נְהַלְלָךְ בְּיוֹם שְׁבִיעִי * הוֹשִׁיעָה נָא : אָנָּה אָנָּה
בְּנֵה שַׁעַר הַשִּׁיר * וְשֵׁם לָהּ אֲשִׁיר * וְגַם שִׁי לָהּ אֶת־שִׁיר * אֵל
מְרֻגְעִי * בְּקִבְצָךְ גְּאֻנָּקִים * מִמֶּרְחֻקִים וְסִכְתָּךְ תְּקִים *
נְהַלְלָךְ בְּיוֹם שְׁבִיעִי * הוֹשִׁיעָה נָא : אָנָּה אָנָּה רָצָה נָא וְקוֹמֵם *
הַר הַשָּׁמַם * וּמִגְדֵּלְךָ תְּרוֹמֵם * וְגִלָּה קֶזֶן יִשְׁעִי * רוֹמְמוֹתֶיךָ
הַרְאָה * לְעַם הַנִּבְאָה * וּמוֹלָךְ יִרְאָה * נְהַלְלָךְ בְּיוֹם שְׁבִיעִי *
הוֹשִׁיעָה נָא : אָנָּה אָנָּה יְדִידִים בְּטוֹבָךְ רוּחַ * וְהוֹדָךְ עָלִי
תְּשׁוּהָ * טוֹבָךְ אַחֲוָה * בְּתוֹךְ עַם נוֹשְׁעִי * צִיּוֹן מְלֵא * מַעַם
אֵלֶּה * וְשֵׁם לָךְ נִחְדָּה * נְהַלְלָךְ בְּיוֹם שְׁבִיעִי * הוֹשִׁיעָה נָא :
אָנָּה אָנָּה חִילָךְ הַנִּחַל * חוֹמוֹת וְחֵיל * וְקָמִים גִּחַל * וְהַצִּמַּח
יִשְׁעִי * קְהִלִי כּוֹנֵן * וְטוֹבָךְ אֲשַׁנֵּן * וְלִשְׁמָךְ אֲרַנֵּן * נְהַלְלָךְ
בְּיוֹם שְׁבִיעִי * הוֹשִׁיעָה נָא : אָנָּה הוֹשִׁיעָה נָא :

אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא * אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא :
בְּהוֹשִׁיעָתָ יְדִידִים * מִכַּף מַעֲבִידִים * וְתַמְחִץ לִדְרִים *
אֲצִים לְהַכְנִיעִי * עֲדוּבִי עוֹלָב * הַמְתַּלְלִים
בְּכָל לֵב * בְּאַתְרוּג הַדּוּמָה לֵלֵב * נְהַלְלָךְ בְּיוֹם שְׁבִיעִי * כֵּן
הוֹשִׁיעֲנָא

הקפות להושענא רבא

דנג

הושענא : אני כהושעת ותעזר * אנושי מזור * ותאזור
 אזור * לשפוט מרשיעי * יתר פזורה * סובבי תורה * בלולב
 הדומה לשררה * נהללך ביום שביעי * בן הושענא : אני
 כהושעת סגורי צנוק * נואקים אנוק * ותעניק ענוק *
 והשקעת משקיעי * סובבים במחנים * במזל מאזנים *
 בהרס הדומה לעינים * נהללך ביום שביעי בן הושענא :
 אני כהושעת פדוי עם זה * ביד חזקה ומוזה * ותישת נמבזה *
 חושב להטביעי * פותחי דלתים * לצלצל במצלתיים *
 בערבה הדומה לשפתים * נהללך ביום שביעי * בן
 הושענא : אני והו הושיעה נא * אני והו הושיעה נא :

אנא אל נא הושענא והושיעה נא : כ"ס

אל נא אוצרך הטוב תפתח מזבולה * והארץ תתן
 יכולה * הושענא והושיעה נא : אל נא נטפי נדבות
 ירוו רשאי הציר * והשיג לכם ריש את בציר : סוסענא אל
 נא יבול הארץ לברך העתר * אכול ושבוע והותר : סוסענא
 אל נא יום זה חתום נא חותמת * וברך חטה ושעורה
 ובסמט : סוסענא אל נא וגשם נדבות תחולל רוח צפון *
 וברך שכולת שועל ושיפון : סוסענא אל נא ספק ספק בכל
 חדש וחדש * וברך אורז ורוחן ופול ועדש : סוסענא אל נא
 פצה שנה זו משמיר ושיית * וברך עץ שמן וזית : סוסענא
 אל נא במטר * רוח חרבוני ישימון * וברך גפן ותאנה
 ורמון : סוסענא אל נא רומם עצרת עוללי טפוחים * וברך
 אגוז ותמר ותפוחים : סוסענא אל נא ירך הרחב ודבה
 חזיו מעונים * וברך בטנים ושקדים וערמונים : סוסענא אל
 נא צדקה מעמך כל יפסק * וברך חרוב וקרוסטמל
 ואפרסק : סוסענא אל נא קרא נא חלץ קהלה אשר סביבך
 תערוג * וברך חתות והאגוז והאחרוג : סוסענא אל נא

הקפות להושענא רבא

קָרָא נָא שְׁבַע בְּמִטְרוֹת רִקִּיעִים • וּבִרְךְ כָּל מִינֵי יִרְקוֹת
וְזֵרְעִים • הוֹשִׁיעֲנָא וְהוֹשִׁיעָה נָא :

אָנָּה אֵל נָא הוֹשִׁיעֲנָא וְהַצְלִיחָה נָא : כ"פ

אֵל נָא יוֹם זֶה עַל קֶץ תַּפְסִיעַ • וְחֲלֵץ שְׁסוּעָה מִכָּף
מַשְׁסִיעַ • גִּפֶּן מִמְצָרִים תַּסִּיעַ • הוֹשִׁיעֲנָא וְהַצְלִיחָה
נָא : אֵל נָא וּמִנוּף נִהְלֵת גְּזוּעִיהַ • וְתַפְרִית זְמֹרֵי זְרוּעֶיהַ •
תִּגְרֹשׁ גּוֹיִם וְתַטְעֶיהַ : הוֹשִׁיעֲנָא אֵל נָא סְמִדְרֵיהַ הַנִּיצוֹת
בְּמֶרֶץ • וּפְנִית לִפְנֵיהַ שְׁבַעַה גּוֹיִם בְּעֶרֶץ • וְתִשְׁרַשׁ שְׂרָשִׁיהַ
וְהִמְלִיא אֶרֶץ : הוֹשִׁיעֲנָא אֵל נָא פְּאֹרוֹת הַפְּרָחִת פְּרִים • וּבְשׁוּב
הַשְּׁבַעַת עֲדִים • תִּשְׁלַח קִצְרִיהַ עֲדִים : הוֹשִׁיעֲנָא אֵל נָא הֲלֵא
אַתָּה נִטְעַתָּה וְתַצְרָה • וּמֵאֵז נִצְרַתָּה וְתִשְׁמְרָה • לָמָּה
פָּרַצְתָּ גְּדֵרֶיהַ : הוֹשִׁיעֲנָא אֵל נָא קְדוֹשׁ רַב עֲזוּזוֹת • הִבֵּט
מִשְׁמַיִם לַחֲזוֹת • וּפְקוּדֵי גִפֶּן זֹאת : הוֹשִׁיעֲנָא אֵל נָא טוֹבָה גְּדָה
לַעֲמוּסֵי מַעִים • יִשְׁבְּעוּ טוֹבָה נִוְחֵלֵי דֵת יוֹמִים • וּמִמַּעֲנֵי
הַיְשׁוּעָה יִשְׁאֲבוּן מַיִם • הוֹשִׁיעֲנָא וְהַצְלִיחָה נָא :

אָנָּה אֵל נָא הוֹשִׁיעֲנָא וְהַרְוִיחָה נָא אָבִינוּ אַתָּה : כ"פ

אֵל נָא לְמַעַן אֵב אוֹמֵץ מִמוּצְאֵי עֲלִידָה עַל מַיִם • בְּצִלָּה
גּוֹנְנָתוֹ וְהַצְלָתוֹ מִשְׁטִיפַת מַיִם • בְּגִלְלוֹ נִשְׁבַּעַת
שְׁלֵא לְהִבִּיא מַבּוּל מַיִם • בְּעִבּוּרוֹ לֹא תִמְנַע מַיִם : הוֹשִׁיעֲנָא
וְהַרְוִיחָה נָא : אֵל נָא לְמַעַן אֵב נָאִם יִקַּח נָא מַעַט מַיִם •
בּוֹגְדִים הַמְּשִׁיךְ אַחֲרֶיהָ אֵל מוֹדֵד בְּשַׁעְלוֹ מַיִם • בְּתִקְזָרִים
עוֹבְדֵי אִשׁ וּמַיִם • בְּעִבּוּרוֹ לֹא תִמְנַע מַיִם : הוֹשִׁיעֲנָא אֵל נָא
לְמַעַן בֶּן הַנֶּעֱקָד וְחָפֵר בְּאֵר מַיִם • גֵּר בְּגֵרָה וְרַבּוֹ עַל הַמַּיִם •
בְּשִׁרְרוּהוּ עֲבָדָיו מִצְאָנוּ מַיִם בְּעִבּוּרוֹ לֹא תִמְנַע מַיִם : הוֹשִׁיעֲנָא
אֵל נָא לְמַעַן תֵּם גֵּל אֶבֶן מֵעַל בְּאֵר מַיִם דָּלָה וְחִשְׁקָה
צֵאֵן לִבֶּן מַיִם • וְהִצִּיג מִקְדּוֹת בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם • בְּעִבּוּרוֹ לֹא
תִמְנַע מַיִם : הוֹשִׁיעֲנָא אֵל נָא לְמַעַן דְּגוּל מִשׁוּי מַמִּים • הַעֲבִיר

הַבֶּלֶךְ

חֲבִלָּה בְּתוֹךְ גְּלִי מַיִם • פָּתַח צוּר וַיִּזְבּוּ מַיִם • בַּעֲבוּרוֹ לֹא
תִּמְנַע מַיִם • הוֹשַׁעְנָא וְהַרְוִיחָה נָא •
אָנָּה אֵל נָא • רָפָא נָא • סִלַּח נָא • הוֹשַׁעְנָא וְהוֹשִׁיעָה נָא •
אָבִינוּ אֲתָה : כ"פ

לְמַעַן אָב נִפְקַד וַיִּבְחַן • בְּכָלוֹת דּוֹר צוֹחֵן • וְנַח מִצָּא
חֵן בַּעֲבוּרוֹ תַּרְבִּישׁ תְּהִלָּה • לְעוֹרְבֵי לֶךְ תִּפְלָה •
הוֹשַׁעְנָא וְהוֹשִׁיעָה נָא • לְמַעַן נֶאֱמַן אֲמִיץ בְּלִי חֶשֶׁל • וְנִצֵּל
מִכַּשָּׁל • וַיִּטַּע אֵשֶׁל בַּעֲבוּרוֹ הַיּוֹם תִּכְדֹּר • גּוֹמְרֵי לֶךְ הִלֵּל •
הוֹשַׁעְנָא לְמַעַן יַחֲדֵי מְקוֹרָאֵי • בְּרַכּוֹ אֵל רוֹאֵי • בְּבֹאֵר לַחֵי
רוֹאֵי • בַּעֲבוּרוֹ הַיּוֹם יוֹכֶסֶף • יוֹסֵפִי לֶךְ מוֹסֵף • הוֹשַׁעְנָא לְמַעַן
יֵשֶׁן בְּטִבּוֹר עוֹלָם • וְסוֹד נַעֲלָם חֵלֶם • וַיַּחֲלוּם וְהִנֵּה סָדָם •
בַּעֲבוּרוֹ תִּבְרַךְ רֹבֵעַ • סוֹבְבֵי שִׁבְעַת • הוֹשַׁעְנָא לְמַעַן וְתִיק קַח
עוֹר פָּנָיו • וְאוֹר עֵינָיו • וְהָאִישׁ מִשָּׁה מָאֵד עֲנִיו • בַּעֲבוּרוֹ
תִּבְרַךְ שְׁנָה • לְצוֹעְקֵי הוֹשַׁעְנָא • הוֹשַׁעְנָא לְמַעַן פּוֹעֲלֵי רָע
חֵלֶם • וְשָׁלוֹם לוֹ הַשְּׁלָם • בְּרִית כְּהִנָּת עוֹלָם • בַּעֲבוּרוֹ גְּאוֹן
עֲרִיץ תַּחֲסֹר • וְתִשְׁמִיעַ מִכַּשָּׁר • הוֹשַׁעְנָא וְהוֹשִׁיעָה נָא •
הוֹשִׁיעֵנוּ • מוֹשִׁיעֵנוּ • כִּי לֶךְ עֵינֵינוּ • וּלְכָה לִישׁוּעָתֵינוּ : כ"פ
יוֹשֵׁב קֶדֶם אֲיוֹם וְנוֹרָא • יוֹם זֶה תֵּאֱמָץ סוֹבְבֵי תוֹרָה •
וְשִׁנָּה זוֹ תִּהְיֶה אוֹרָה : כִּי לֹךְ וְנוֹפֵף קוֹרְאִיךָ בְּרוּחַ
גְּמוּבָה • סוֹבְבִים שִׁבְעָה הַיּוֹם נְסוּכָה • וְשִׁנָּה זוֹ תִּהְיֶה בְּרָכָה :
כִּי לֹךְ שֹׁגֵב שְׁנָה זוֹ מִכָּל מַחֲלָה • וְשִׁיתָה גְּעוּמָה דִּישׁוּנָה
וּמְלוּלָה • וְשִׁנָּה זוֹ תִּהְיֶה שְׁנַת גִּילָה : כִּי לֹךְ פֶּתַחֲךָ הֶרְחַב
לְאוֹם יָפָה כְּתִרְצָה • מִתַּחֲנֻנָּת לִפְנֵיהָ בְּהִגִּיז מְלִיצָה • וְשִׁנָּה
זוֹ תִּהְיֶה שְׁנַת דִּיצָה • כִּי לֶךְ עֵינֵינוּ וּלְכָה לִישׁוּעָתֵנוּ :

הָאֵל לְמוֹשְׁעוֹת עִם נוֹשַׁע בִּיהוָה • הוֹשַׁעְנָא בְּחַסְדֶּךָ
מִיַּחֲלִים לִיהוָה • כִּי לִישׁוּעָתְךָ קָוִינוּ יְהוָה • אָדָם
וּבְהִמָּה תוֹשִׁיעַ יְהוָה • כִּי לִישׁוּעָתְךָ קָוִינוּ יְהוָה : כ"פ

הקפות להושענא רבא

תפתח ארץ ויפרו ישע. לעם אשר בבלפורם פדיתם
מפשע. תאות ענוים שמעת יהוה. כי לישועתך
קוינו יהוה. מפלג מלא רוח לאמה. ביום אשר יצאת
לישע עמך. יום אשר נאמר בו וישע יהוה. כי היה נא
לישועה צור עונה בצר. פדותי קרב כי ידך לא תקצר.
ראה כי תאבתי ישועתך יהוה. כי הושיעה אסיר צועק
מבית פלא. לישועי המצא צור עושה פלא. פתח פלג
מרא. ישבעו עצי יהוה. כי הטח אונך שמענא והושענא
נפשות הטרונחות במאריכי תחינה. שפתותם תבענה
ישועתה ליהוה כי רצה שועת אמלים. ישועתך מיחלים.
ומזונם שואלים. ביום לולב נוטלים. גשמים וטללים.
תזיל מזבולים. וחיש ילכו גאולים ופרווי יהוה. כי
לישועתך קוינו יהוה.

קול מבשר מבשר ואומר : ז"פ

יפה נוף אנופף בחזיון תעודה. ישמח הר ציון תגלנה
בנות יהודה. מבשר מבשר ואומר : ווי נוף אפסג
וארחיב גבולך. כי יהוה יהיה לך לאור עולם ושלמו ימי
אבלך. מכסר סבו ציון והקפות ספרו מגדליה. שישו אתה
מישוש כל המתאברים עליה. מכסר פתע אשליך על אדום
נעלים. פצחו רננו יחדו חרבות ירושלם. מכסר קץ ישועתי
חשתי ממעון שחק. קרבתתי צדקתי לא תרחק. מכסר
התעוררי ממזרח ובאי ממערב. הר ציון ירבתתי צפון
קרית מלך רב : מכסר

קול מבשר מבשר ואומר : ז"פ

בכתוב מה גאו על ההרים רגלי מבשר משמיע
שלום מבשר טוב משמיע ישועה אמר לציון
מלך אלהיך : ונאמר קול צופיך גשאו קול יחדו ירננו כי
ען

הקפות להושענא רבא רנה

עין בעין יראו בשוב יהוה ציון : ונאמר פצחו רננו יחדו
 חרבות ירושלם כי נחם יהוה עמו גאל ירושלם : ונאמר
 כי נחם יהוה ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה בערן
 וערבתה כגן יהוה ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול
 זמרה : ונאמר רנו שמים וגילי ארץ ופצחו הרים רנה כי
 נחם יהוה עמו ועניו ירחם : ונאמר והלכו עמים רבים
 ואמרו לכו ונעלה אל הר יהוה אל בית אלהי יעקב ויורנו
 מדרכיו ונלכה בארחותיו כי מציון תצא תורה ודבר יהוה
 מירושלם : ונאמר ופרווי יהוה ישובון ובאו ציון ברנה
 ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון
 ואנחה : ונאמר חשף יהוה את זרוע קדשו לעיני כל הגוים
 וראו כל אפסי ארץ אח ישועת אלהינו : ונאמר ויהיו
 דברי אלה אשר התחננתי לפני יהוה קרובים אל יהוה
 אלהינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו
 ישראל דבר יום ביומו : למען דעת כל עמי הארץ כי
 יהוה הוא האלהים אין עוד :

ברכת למלך ולקהל כמו בשחרית י"ט . ואח"כ מי שברך לחתנים

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן
 ודוד ושלמה הוא יברך וישמור וינצור ויעזור את
 השם הטוב החתן המפואר יקר ונעלה בבוד רבי פלוני
 הנבחר להשלים (ולחתן בראשית אומר הנבחר להתחיל) תורת
 אלהינו * מלך מלכי המלכים ברחמינו ישמרהו ויחיהו *
 ומכל צרה ונזק יצילהו * ויחתמהו האל בספר חיים
 טובים * וכן יהי רצון ונאמר אמן :

ואחר כך אומר בקול רם שני פעמים

ימלוך יהוה לעולם אלהיך ציון לדר ודר הללויה :

הקפות להושענא רבא

ומחזירין הספרים להיכל ואומרים מזמור לדוד הבו ושופה למעונך ואומר
המון חזי קדים • ותיקעי' תישר'ת תיש'ת הר'ת ואח"ך אומר שליח זכור:
תענו ותעחרו ברחמים מן השמים • תקבל צעקתכם • תשמע
תפליחכם ברחון • ויענה קול עתרתכם • ויפתח יהוה
אלהינו לנו ולכל עמו ישראל אחינו • שערי אורה • שערי ברכה
שערי גילה • שערי ריצה • שערי הוד והדר • שערי ועד טוב •
שערי ומרה • שערי חיים טובים • שערי טובה • שערי ישועה •
שערי בלפלה • שערי למיד תורה לשמה • שערי מזון • שערי
נחמה • שערי סודות תורתו • שערי פדות • שערי צדקה • שערי
קוממיות • שערי רפואה שלמה • שערי שלום • שערי תורה •
שערי הפלה • שערי תשובה • שערי תשובה • ויסיר מתוכם
קנאה ושנאה ותחרות • ויקים בכם מקרא שכתוב יהוה אלהי
אבותיכם יוסף עליכם בכם אלף פעמים ויכרך אתכם באשר דבר
לכם • ויחתמכם בספר חיים טובים וכן יהי רצון ונאמר אמן:

תתקבל וכו' • וסוגרים ההיכל ואומרים מזמור כאל תערוג • וקדים יהא
שלמא רבא וקום ואין כאלהינו וקדים דרבנן • וברכו ועלינו לשבח ועל כן
נקום לך: ואחר כך יקח ה' בדי ערבה כשרות וברורות • ויחבוט בקרקע ה"פ
לא פחות ולא יותר ואומר תפלה זו:

תפלה לחבטת ערבה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתו בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו
ליחידא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל • הנה אנחנו
באים לקיים מצות ערבה יסוד נביאים הראשונים אשר שרשם פתוח על ערבי
נחל לתקן את שרשם במקו' עליון • ויהי נועם ה' אלינו עלינו ומעש' ידינו כוננ'
עלינו ומעש' ידינו כונננו: ויהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו
אל עליון רוכב בערכות הנותר נביאים טובי' ובמנהגם הטובים שתזקק
מחשבתנו הטובה כאלו כווננו בכל הכוונות בתקונו וזכן על ידי חבטת
חמשה בדי ערבה בקרקע נגד חמשה אותיות מנצפ"ך גבורות ארני
אלהים אנא בנח סגולת ערבה זו במתק שפתי' תוסיף לקח
שכינת צונו ה' גבורות ממותקות במתק האור של אורות טלך ר"ת
יו"ד ה"א וא"ו העולה ט"ל וככלה תעשה כלים להתייחד עם דודה
באהבה ואהבה וריעות וורושיה תלמידי זר"ע
(בגמטריא ערבה) קדש מלכותה לעזרת ה' בגבורים ותוכה רלוף חכמה
בשפתים יסק כשיקין רחימן דמתחבנו:

אבא בגבורות אדני אלהים אזכיר לדקתך לבדך: "דור לדור ישבח מעשיך
וגבורותיך יגידו": "זהר פלגיו ישמחו עיר אלהים קדוש משכני עליון:

"ישיפית מבני אדם הולך חן בשפתותיך על כן יצרך אלהים לעולם : "מי
 ומלל גבורות יהוה ישמיע כל תהלתו : "נכבדות מדבר כך עיר האלהים סלה :
 "נמזה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבוא וארחא פני אלהים : "פקדת הארץ
 ותשוקקה רבת תעשרנה פלג אלהים מלא מים תבין דגנס כי כן תכינה :
 "כסאך אלהים עולם ועד שבט מישור שבט מלכותך :

ורנז אנחנו עבדיך המתפללים לפניך תשפיע לנו משם אור החיים וגם
 עד זקנה ושיבה אלהים אל תעזבני עד חגיר ורועך לדור לכל יבא
 גבורתך : ואל תקחנו מהעולם הזה קודם זמננו עד מלאות ימי שנותינו בהם
 שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ואל תדחינו מפני שום אדם שבעולם
 ותאריך ימינו בטוב ושנותינו בנעימים דשנים ורעננים . ותן לנו יכוין
 לדעת הרב שהיה מתפלל בן חיים ארוכי חיים של טובה . חיים של ברכה חיים של
 שלום . חיים של פרנסה טובה . חיים של חלוק עצמות . חיים שיש בהם יראת
 חטא . חיים שאין בהם בושה וכלמה . חיים של עושר וכבוד . חיים שתהא
 בנו אהבת תורה ויראת שמים . חיים שתמלא משאלות לבנו לטובה . (יכוין
 שהם י"א נגד אותיות ו"ה והמ"י) ואוררך הטוב תפתח להצביע נפש שוקקה .
 ורוה פני תבל ושבע את העולם כלו מטיבך . ומלא ידינו מברכותיך ומעשר
 מתכות ידיך . וקיים בנו מקרא שכתוב יפתח ה' לך את אוזרו הטוב את
 השמים לתת מטר אררך צעתו ולברך את כל מעשה ידיך . ופקדנו בפקודת
 יסועיה ורחמים . עוררה את גבורתך ולכה ליסועתה לנו . ושא נס לקצן
 גליותינו מהרה מארבע כנפות כל הארץ . והיה ה' למלך על כל הארץ ביום
 ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד אמן כן יהי רצון :

אמר מנחם עזריה מפאנו

רנזא במסכת דרך ארץ . שבעה אבות כורתי ברית . ואלו הן . אברהם
 יצחק ויעקב . משה ואהרן . פינחס ודוד . וכלם מקראי איש על
 דגלו בסדר השבע מדות הידועות לחכמי האמת . ובזכותם היו מקיפים את
 המובה שבע פעמים ביום ערבה . ולכן השבע הקפות הם על שם . אלא
 שבספרי הדפוס כתחלק פינחס ביוסף ועם היות שניהם חתומים בצדיק יסוד
 עולם . הנה מעלת פינחס יתירה על יוסף . למה שהצדיק את הרבים . ולכן
 זכה בזה יו"ד של שם י"ה והה"א כתנה עדות ביהוסף . ושמותי שבמדינת
 פאם כוהנים בסדר הבריתא שהרי יוסף צדיק הוא . מכורתי ברית לא הוי .
 לכן סדרתי הקפה היום בסדר הזה . וחדשתי פומון על שם פינחס בהקפה
 ששית כראוי לו . ולמדתי שאין היסוד מתעלה לבית הרביעי אלא בהתעלות
 אל השמי . ודי בזה אל המכוון והא לך סדר היום :

הקפה א' אברהם . הקפה ב' יצחק . הקפה ג' יעקב . הקפה ד'
 משה . הקפה ה' אהרן . הקפה ו' פינחס . הקפה ז' דוד :

אנא הכורא עולמו בימים ששה וכו' :

רחמנא אדכר לן קיימיה דפינחס קבאה בדיל ויעבור . וכל הסדרה ה' עשה
 למען זך קנא לשמן ומוסה על ישראל עמך . דעני לסנחם בשטים ענינן :

ליל שמיני עצרת

מתפללין ערבית כמו בסוכות • ואומרים למנצח על השמינית • ואם חל בשבת מתחילין מומור לדוד הכו' לה' כמו שכתוב שם • ומזכיר לכול בסוכה בלילה הזה שהוא ספק שבעה • אבל אין מכריזין על יציאתה ואומרים שהיינו בקדוש מפני שהוא חג בפני עצמו :

שחרית לשמיני עצרת

מסדרין הימירות כמו שכתוב ביום טוב • ואומרים אחר זאראהו ביטועתי מומור הושיעני ה' וגומרין הזמירות עד נשמת • וקודם נשמת יאמר רשות זה להר"ר אברהם ן' עזרא ז"ל :

צִמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לֵאלֹהֵי חַי • לִבִּי וּבִשְׂרִי • יִרְנְנוּ אֵל אֱלֹהֵי חַי • אֵל חַי בְּרָאֵנִי • וְאָמַר חַי אֲנִי • כִּי לֹא יִרְאֵנִי • הָאָדָם וְחַי • בְּרָא כָל בְּחֻמָּה • בַּעֲצָה וּבְזֻמָּה • מְאֹד וְנִעְלָמָה • מֵעֵינֵי כָל חַי • רֵם עַל כָּל בְּבוּדוֹ • כָּל פֶּה יִחוּ הוֹדוֹ • בְּרוּךְ אֲשֶׁר בָּרָא נַפֶּשׁ כָּל חַי • הַבְדִּיל נִינִי חֶסֶם • חֲקִים לְהוֹרוֹתָם • אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם • הָאָדָם וְחַי • מִי זֶה יִצְטָדֵק • נִמְשַׁל לְאַבְקָה דֵּק • אֲמַת כִּי לֹא יִצְדָּק לְפָנֶיךָ כָּל חַי • בְּלֵב יִצָּר חָשִׁיב • בְּדַמּוֹת חֲמַת עֶבְשׁוֹב • וְאִיבְכָה יִשׁוֹב • הַבֶּשֶׂר הַחַי • נְסוּגִים אִם אָבוּ • מִדְּרִבָּם שָׁבוּ • טָרֵם יִשָּׁבּוּ • בֵּית מוֹעֵד לְכָל חַי • עַל כָּל אֲהוּרָה • כָּל פֶּה תִּיחַרְד • פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶיךָ • וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי • זְכוּר אֶהְבֵּת קְדוּמִים • וְהַחַיָּה גְדוּמִים • וְקָרֵב הַיָּמִים • אֲשֶׁר בֵּן יִשִּׁי חַי • רֵאָה לְגִבְרַת אֲמַת • שִׁפְחָה נוֹאֲמַת • לֹא כִי בִנְךָ הִמַּת • וּבְנֵי הַחַי • הִלֵּא חֶלֶק מְרֹאֵשׁ • חֶלֶק דָּמוֹ תִּדְרוֹשׁ • שְׁפוּךְ אֶף עַל רֹאשׁ • הַשָּׁעִיר הַחַי • אֶקוֹד עַל אָפִי • אֶפְרוֹשׁ לְךָ בָּפִי • עַת כִּי אֶפְתָּח פִּי • בְּנִשְׁמַת כָּל חַי • לְבִי

ואומרים התפלה כמו ביום טוב ואומרים הכלל ואומר הס"ן קדיש מתקבל • וקודם שיזכירו הס"ת אומרים יהי ה' זכו' • ומזכירין ב' ספריו • ובעת פתיחת ההיכל אומרים התפלה כמ"ש בדף ר"ה • וקורין בספר ראשון ה' גברי בפרש' כל הכבוד ואם חל בשבת קורין שבעה ומתחילין מכאן :

עֲשֹׂה תַעֲשֵׂה אֶת כָּל־תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ הַיּוֹצֵא הַשָּׂדֶה שְׁנָה שְׁנָה : וְאֶכְלֶתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר לְשִׁכְּן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֵׂה דִנְגָה תִּירְשֶׁה וַיִּצְהָרְךָ וּבִכְרַת

וּבְכֹרֶת בְּקֹרֶה וְצֹאנֶה לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים : וְכִי־יִרְכֶּה מִמֶּךָ וַחֲדָרְךָ כִּי לֹא תוֹכֵל
 שְׂאֵתוֹ כִּי־יִרְחֹק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : וְנִתְּתָה בַּכֶּסֶף
 וּצְרַת הַכֶּסֶף בִּידֶךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בּוֹ : וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר־תֵּאֵוֹה נַפְשֶׁךָ בְּבִקְרָה
 וּבִצְאָן וּבִיָּין וּבִשְׂכָר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאִכְלֹתָ
 שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמַּחְתָּ אֵתָּה וּבֵיתְךָ : וְהָלֹךְ אֲשֶׁר־
 בִּשְׁעָרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנִי כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךְ : ס
 מִקְצֶה ׀ שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ
 בִּשְׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ : וּבֹא הָלֹךְ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק
 וְנִחְלָה עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֻלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְאִכְלוּ
 וְשִׂבְעוּ לְמַעַן יִבְרַכֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר
 תַּעֲשֶׂה : ס מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה : וְזֶה דְּבַר
 הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט כָּל־בַּעַל מִשָּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשֶׁה בְּרַעְיוֹ
 לֹא־יִגַּשׁ אֶת־רַעְיוֹ וְאֶת־אֲחִיו כִּי־קָרָא שְׁמִטָּה לַיהוָה :
 אֶת־הַנֶּבֶר תִּגַּשׁ וְאֲשֶׁר לָהּ אֶת־אֲחִיהָ תִשְׁמֹט יָרֶךְ :
 אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה־כֶּה אֲבִיּוֹן כִּי־בִרְךָ יִבְרַכֶּה יְהוָה בָּאָרֶץ
 אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נִתְּן־לָךְ נִחְלָה לְרִשְׁתָּהּ : רַק אִם־שְׁמוֹעַ
 תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה
 הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם : כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּרַכֶּה
 בְּאֲשֶׁר דְּבַר־לָךְ וְהָעֲבֹטָת גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תַעֲבֹט
 וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים וְכֶה לֹא יִמְשְׁלוּ : ס כִּי־יְהוָה כֶּה אֲבִיּוֹן
 מֵאַחַד אֲחִיהָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 נָתַן לָךְ לֹא תֹאמַר אֶת־לִבְכֶּה וְלֹא תִקַּפֵּן אֶת־יָדְךָ מֵאֲחִיהָ
 הָאֲבִיּוֹן : כִּי־פָתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהָעֲבֹט תַּעֲבִיטֵנּוּ
 דִּי מִחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ : הַשְּׁמֹר לָךְ כִּן־יְהוָה דְּבַר עַם־

קריאה לשמיני עצרת

לִבְכֹּךָ בְּלֵעַל לֵאמֹר קִרְבָּה שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה
וְרַעַה עֵינֶךָ בְּאַחִיךָ הָאֲבִיּוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקִרְאָה עֲלֶיךָ אֶל־
יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֶסֶד : נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרְעַ לִבְכֹּךָ בְּתַתֶּךָ
לוֹ כִּי בִגְדְלֹךָ הִדְבֵּר הָיָה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ
וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ : כִּי לֹא־יִחְדַּל אֲבִיּוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל־
כֵּן אֲנֹכִי מִצֹּדֶךָ לֵאמֹר פָּתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לְאַחִיךָ לַעֲנִיָּה
וְלֹא־יִנָּה בְּאַרְצָה : ס כִּי־יִמָּכַר לָךְ אֲחִיךָ הָעֶבְרִי אִם
הָעֶבְרִיָּה וְעִבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית תִּשְׁלַחנִי
חֲפָשִׁי מֵעֶמְקִי : וְכִי־תִשְׁלַחנִי חֲפָשִׁי מֵעֶמְקִי לֹא תִשְׁלַחנִי
רִיקָם : הָעֲנִיִּק תִּעְנִיֵּק לוֹ מִצָּאֲנֶךָ וּמִמִּרְנָה וּמִיִּקְבֶּךָ אֲשֶׁר
בִּרְכָּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּתְּנֵהוּ : וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצֹּדֶךָ אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה הַיּוֹם : וְהָיָה כִּי־יֵאמֹר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֶא מֵעֶמְקִי כִּי
אֶהְבֶּךָ וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּי־טוֹב לוֹ עִמָּךְ : וְלָקַחְתָּ אֶת־הַמִּרְצֵעַ
וְנָתַתָּה בְּאֲזֵנוֹ וּבִדְלֹתָ וְהָיָה לָךְ עֶבֶד עוֹלָם וְאָף לֹא־מָתָה
תַּעֲשֶׂה־כֵּן : לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶךָ בִּשְׁלַחְךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעֶמְקִי
כִּי מִשְׁנֵהוּ שָׂכָר שָׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה :

וְאִם חָל בַּחֹל קוֹרִין חֲמֵסָה גְּדֵרִי וּמִתְחִילִין מִכָּאן :

כָּל־הַבָּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבִצְאֲנֶךָ הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּכֹכַר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִנֶּה
בְּכוֹר צֹאנֶךָ : לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֵנּוּ שְׁנָה בִּשְׁנָתָה
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתָהּ : וְכִי־יִהְיֶה כּו מוֹם
פֶּסַח אִם עוֹר כָּל מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֵנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ :
בִּשְׁעָרֶיךָ תֹאכְלֵנּוּ הַטֶּמֶא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו בְּצִבֵּי וּבְאֵיל : רַק
אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפֹּכֵנּוּ בַּמָּיִם : * פ
שָׁמֹר אֶת־דָּדְשׁ הָאֲבִיב וַעֲשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי

בַּחֲדִישׁ

בַּחֹדֶשׁ הַהוּא הוֹצִיָאֵה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה :
וּבַיּוֹם הַהוּא לִיְהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
יְהוָה לִשְׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם : לֹא־תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים
תֹּאכַל־עָלָיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזֹן יֵצֵאת מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי
חַיֶּיךָ : * וְלֹא־יֵרָאָה לָּךְ שָׂאֵר בְּכָל־גִּבְלֶךָ שִׁבְעַת יָמִים
וְלֹא־יִלֹּץ מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הַהוּא אֲשֶׁן
לְבָקָר : לֹא תֹכַל לִזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בַּאֲחֵר שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ : כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בָּעֶרֶב
כָּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם : וּבִשְׁלַת וְאִכְלַת
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִית בַּבֹּקֶר וְהִלַּכְתָּ
לֹא־הִלֵּיךְ : שִׁשַּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ
לִיְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה : * ס שִׁבְעָה שִׁבְעַת
תִּסְפָּר־לָּךְ מֵהַחֹל חֹרֶמֶשׁ בְּקִמָּה תַּחֲלֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה
שִׁבְעוֹת : וַעֲשִׂיתָ חֹג שִׁבְעוֹת לִיְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת
יָדֶךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : וּשְׁמַחְתָּ
לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ
וְהַלֹּוֹי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם : וּזְכַרְתָּ
כִּי־עֲבַד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וּשְׁמַרְתָּ וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים
הָאֵלֶּה : *

פ

חֹג הַסֹּפֹת תַעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפָּה מִגִּרְגָּה וּמִקְבֶּה:
וּשְׁמַחְתָּ בַחֲגֶה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלֹּוֹי
וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ : שִׁבְעַת יָמִים
תַּחֲגֹל לִיְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרְכֶךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶף

קריאה לשמיני עצרת

שָׁמַח : שְׁלוֹשׁ פַּעַמִּים | בִּשְׁנֵה יִרְאֶה | כָּל־זִכְרוֹךְ אֶת־פָּנָיו
יְהוָה אֱלֹהֵיךְ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג
הַשִּׁבְעוֹת וּבְחַג הַסִּכּוֹת וְלֹא יִרְאֶה אֶת־פָּנָיו יְהוָה רִיקָם :
אִישׁ כַּמֶּתֶנֶת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֵיךְ אֲשֶׁר נָתַתְּ לָךְ :

ואומר החזן קדים לעילא • והמפטיר קורא בספר שני צפ' פינחס בקריאה זו :

בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ : וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לַיהוָה פֶּר
אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שְׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם : מִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם לִפְרֵי לֶאֱיִל וְלִכְבָּשִׁים בַּמִּסְפָּר כַּמִּשְׁפָּט וְשִׁעוֹר
חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲרֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ : אֱלֹהִי
תַעֲשׂוּ לַיהוָה בַּמּוֹעֲדֵיכֶם לֶבֶד מִנְדֻרְכֶּם וּנְדִבְתֵּיכֶם
לַעֲלִיתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְכֵּיכֶם וּלְיִשְׁלָמֵיכֶם : וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה :

ואומר החזן קדים לעילא • אומרים הפטרה זו ומנך המפטיר כמו בסוכות :

וַיְהִי | כְּכִלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהַתְּפִלֵּל אֶל־יְהוָה אֶת־כָּל־
הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה
מִבְּרַע עַל־בְּרָכָיו וּבִפְיוֹ פָּרָשׁוֹת הַשָּׁמַיִם : וַיַּעֲמֵד וַיְבָרֵךְ אֶת
כָּדִר־קַתֵּל יִשְׂרָאֵל קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר : בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן
מִנוּחַח לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּכֹל אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא־נִפְלֵ דִבֶּר אֶחָד
מִכָּל דִּבְרֵי הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדּוֹ : יְהִי יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אֲבוֹתֵינוּ אֶל־יַעֲיִבְנוּ וְאֶל־
יִשְׁשָׁנוּ : לְהַטּוֹת לְבַבְנוּ אֵלָיו לָלֶכֶת בְּכָל־דַּרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר
מִצְוֹתָיו וַחֲקָיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אֲבוֹתֵינוּ : וַיְהִי
דִּבְרֵי אֱלֹהִי אֲשֶׁר הַתְּחִנָּתִי לִפְנֵי יְהוָה קִרְבִּים אֶל־יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וּלְיָלָה לַעֲשׂוֹת | מִשְׁפָּט עֲבָדָיו וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל דְּבָר־יוֹם בְּיוֹמוֹ : לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי־
יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד : וְהָיָה לְבַבְכֶּם שָׁלֵם עִם יְהוָה

אלהינו

אלהינו ללכת בחקיו ולשמר מצותיו ביום הזה : והמלך
 וכל ישראל עמו ובהים זבח לפני יהוה : ויזבח שלמה את
 זבח השלמים אשר זבח ליהוה בקר עשרים ושנים אלה
 וצאן מאה ועשרים אלה ויחנכו את בית יהוה המלך וכל
 בני ישראל : ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר
 אשר לפני בית יהוה פי עשרה שם את העלה ואת
 המנחה ואת חלבי השלמים כי מזבח הנחשת אשר לפני
 יהוה קטן מהכיל את העלה ואת המנחה ואת חלבי
 השלמים : ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל
 עמו קהל גדול מלבוא חמת : עדינחל מצרים לפני יהוה
 אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום : ביום
 השמיני שלח אתהעם ויברכו את המלך וילכו
 לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה
 יהוה לדוד עבדו ולישראל עמו :

גואלנו . ומדרך המפטיר לאחרים . והחזן מדרך לקהל וכו' כמו שכתוב ביו"ט
 וקודם מוסף אומרים הקון הנשם שהוא בד' רי"א ואחר ההפל' ישוב לבית סוכתו
 כמו בסעודת הלילה ולא כאותם הנוהגים שלא לאכול ביום הזה בסוכה
 ומקצתם אוכלים מקצת הסעודה בסוכה ומקצתם בבית . ואף אם הוא שבת
 צריך לעשות סעודה שלישית גם כן בסוכה . וכשיצא ממנה כדי שלא לאכול
 בה עוד יכה מכה ארבי מעשה לומר בלאתו תפלה זו :

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שזכות קיום מצות הסוכה
 זאת שקיימנו נזכה ונחיה לשנה הבאה לישב בסוכה של לוויתן כמו שכאמר
 התמלא בסוכות עורו אמן כן יהי רצון :

מנחה לשמיני עצרת

מתפללין כמו שכתוב ביום ראשון של סוכות ואם חל בשבת מוציאין ס"ת וקורין
 ג' גברי בפרשת וזאת הברכה ואומר קדים התקבל ואומרים מזמור על השמינית
 וקדים יהא שלמא רבא ועלינו לשבח :

תקון שמחת תורה

ליל שמחת תורה נכנסין לבית הכנסת ומתפללין כמו אהמול :

לחתן תורה אשאל מאד עליון נודע : ירצרה בהגיון (פלוני)
 חתן תורה :

ישחרית לשמחת תורה

לחתן בראשית אחרה פני אל . ראש לכל ראשית . ישמח לב
ויגל כבוד (פלוני) חתן בראשית :

ואומר זמן בקדוש משום ספיקא דיומא :

ישחרית לשמחת תורה

מתפללים כמו אתמול וקודם שיאמר עליה נביר אתה הראת יש נוהגים
לומר אלו הפזמונים :

אל רם בכל נודעת . תהי תפילתי גשמעת . בקראי לך במדעת .
אתה הראת לדעת : פשר קהרנו : לשוב את נבולנו .
ברחמים פנה אלינו . יהי יהוה אלהינו : אחר . סימן יחמק
יה חשב לבצרון . חבצלת השרון . אני אהרן פשיר ירון .
בנסוע הארון : צפיעי יהודה המשה . חיש ישע ואל חנשה .
ביום ויאמר משה . קומה אדירי רון . בנסוע הארון : חמול על
עם קרוביך . ושטם על לבך . ויעלצו אוהביך . ויפוצו אויביך .
כלם בחמה וחרון . בנסוע הארון : קרב נחומיך . וחיש ישע
לעמך . המיחדים לשמך . ויעלו לך לזכרון . בנסוע הארון : אחר
קומה יהוה למנוחתך . אתה וארון עוז תפארתך : אדר
מלוכה . וצניף ועטרת . וראש דת נסוכה . רוד
ותפארת . גם היא ערוכה . בכל משמרת . לאום נוצרת את
משמרתך : קומה דחויח בגלות . דומה ומשמע . הרופה בדלות .
לענה תגמע . ובך אילות . ואתה תשמע . השמים מכין שבתך :
קומה זוכר הברית . זכור אום נמוכה . לחוצת מצרית . בגלות
משיכה . טהר כבודית . להעלות ארוכה להגות ברכה .
אל ביתך : קומה

ויהי בנסוע הארץ ויאמר משה קומה יהוה ויפצו איביך ויגסו
משנאיך מפניך : קומה יהוה למנוחתך אתה וארון עוזך :
בחגיך ילבשו צדק וחסידיך ירגנו : בעבור דוד עבדך אל
תשב פני משיחך : קומה

ומזילין ג' ספרים ואומרים גדלו וכו' . ובראשון קורין ה' נברי בפרשת וזאת
הברכה והרביעי קורא עד ואתה על במותימו תדרוך :

וכשקורא

וכשקורא עליה לבור את הסתן אומר :

יְשׁוּעָה חֲתָנִי בְּקֶהֱל אֲמוּנִי • יֵשָׁא בְּרָכָה מֵאֵת יְהוָה : שְׂרִי
יִמְלֵא תַאֲוֹת לְבוֹ • מִגֵּן וְצִנָּה יִהְיֶה סְבִיבוֹ • וַיֵּאָר אוֹתוֹ
וַיִּשָּׁר נְתִיבוֹ • לְגִמּוֹר וּלְשִׁמּוֹר בְּרִכְי יְהוָה : יִשְׁמַח לְרֹאשׁוֹ יְצִנָּה
בְּרָכוֹת עֲצוּמוֹת • וְיִסַּע בְּכָל עֵת בְּנֶהֱר שְׁלוֹמוֹת • יִזְכֶּה וַיִּדְאֶה
יְשׁוּעַת יְהוָה • יֵשָׁא בְּרָכָה מֵאֵת יְהוָה :

וקוראים הסתן • וכשיבא הסתן עם ס"ת אומרים :

מִן הַמִּצָּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה : לֹא אָמוֹת כִּי
אֶחָיָה וְאֶסְפָּר מַעֲשֵׂי יְהוָה : יְהוָה אֶחָיָה אֲשֶׁר אֶחָיָה
וְאֶסְפָּר מַעֲשֵׂי יְהוָה :

והמסיים שהוא הסתן חוזר מתחלת וזאת הדרכה עד לעינו כל ישראל :

וַיֵּאָת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ • וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינִי בָּא וְהִרַח
מִשְׁעֵר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהַר פָּאָרָן וְאַתָּה מִרְבַּבֶּת קִדְשׁ מִיָּמִינוֹ
אֲשַׁדֶּת לְמוֹ : אֲף חֲבֵב עַמִּים כָּל קִרְשׁוֹ בִּיגָה וְהֵם תָּבוּ
לְרִגְלָהּ יֵשָׁא מִדְּבָרֶיהָ : תּוֹרָה צוּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה
קִהַדַת יַעֲקֹב : וַיְהִי בִּישְׁרוֹן מֶלֶךְ בְּהַתְאֲסָף רֹאשֵׁי עַם יִחִד
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל : יְחִי רֵאוּבֵן וְאַלְיָמָת וַיְהִי מָתוֹ מִסְפָּר : ס
וַיֵּאָת לִיהוּדָה וַיֹּאמֶר שִׁמְעֵי יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל-עָמּוֹ
תִּבְיֹאֲנוּ יָדָיו רַב לוֹ וְעוֹר מִצְרָיו תִּהְיֶה : *

פ
וּלְלוֹי אָמַר תִּמְיָה וְאוֹרִיךְ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בַּמֶּסֶה
תְּרִיבָהוּ עַל-מִי מְרִיבָה : הָאֵמֶר לְאֲבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתִיו
וְאֶת-אֶחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת-בָּנוֹ לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֶתְךָ
וּבְרִיתְךָ יִנָּצְרוּ : יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לַיעֲקֹב וְתוֹרֶתְךָ לְיִשְׂרָאֵל
יִשְׁמְרוּ קְטוֹרֶה בְּאַפֶּךָ וּבְלִיר עַל-מִזְבְּחֶךָ : בֵּרַךְ יְהוָה חִילוֹ
וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ וּמִשְׁנֵאָיו מִן-יְקוֹמּוֹן :
ס לְבִנְיָמִן אָמַר יִדִּיר יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבֶטַח עָלָיו חֶפֶץ עָלָיו
כְּדִתְיוֹם וּבֶן כְּתִפּוֹ שָׁכֵן : * ס וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרְכֶת
יְהוָה

קריאה לשימחת תורה

יהוה אֶרְצוּ מִמֶּגֶד שָׁמַיִם מִפֹּל וּמִתְהוֹם לִבְצַת תַּחַת :
 וּמִמֶּגֶד תְּבוֹאֹת שָׁמַיִם וּמִמֶּגֶד גִּרְשׁ יְרֻחִים : וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי
 קָדִם וּמִמֶּגֶד גְּבֻעוֹת עוֹלָם : וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמִלֵּאָה וּרְצוֹן
 שְׁכֵנֵי סִנֵּה תְּבוֹאֹתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקִדְקֵד גִּזִּיר אֲחִיו :
 בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הַדָּר לוֹ וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו בָּהֶם עֲמִיט יִנְגַּח יַחְדּוֹ
 אֶפְסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה : * ס
 וּלְזִכְרוֹן אֲמַר שִׁמְהָ זְכוּלָן בְּצִאתָהּ וַיִּשְׁשֶׁכֶר בְּאַהֲלֶיהָ :
 עֲמִיט הַר־יִקְרָאוּ שֵׁם יוֹבְחָיו זִבְחֵי־צֹדֵק כִּי שִׁפְעַת יָמִים יִנְקוּ
 וּשְׁפָנֵי טְמוּנֵי חוֹל : ס וּלְגַד אֲמַר בְּרוּךְ מְרַחֵב גֶּד כְּלָבִיא
 שָׁכֵן וְטָרֵף זְרוּעַ אֶף־קִדְקֵד : וַיֵּרָא רֵאשִׁית לוֹ כִּי־שֵׁם חִלְקַת
 מַחֲזִיק סָפוֹן וַיִּתֵּן רֵאשִׁי עִם צִדְקָתָהּ יְהוֹה עֲשֶׂה וּמִשְׁפָּטֵיו
 עִם־יִשְׂרָאֵל : * ס וְדָדֵן אֲמַר דֵּן גִּזִּיר אֲרִיָּה יִנְקָה מִדֶּה־בָּשָׁן :
 וּלְנִפְתָּלִי אֲמַר נִפְתָּלִי שִׁבְעַת רְצוֹן וּמִלֵּא בְרִכַּת יְהוֹה יִס
 וְדָרוֹם יִרְשֶׁה : ס וְלֵאשֶׁר אֲמַר בְּרוּךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן
 אֲחִיו וְטָבֵל בְּשֶׁמֶן רָגְלוֹ : בְּרוּךְ וְנִחַשְׁתָּ מִנְעֲלֶיהָ וּכְיִמְיָהּ
 דְּבִאָהּ : אֵין כֹּף יִשְׁרוֹן רִכְבִּי שָׁמַיִם בַּעֲזָרָהּ וּבִגְאוּתוֹ שְׁחָקִים :
 מַעֲנֶה אֱלֹהֵי קָדִם וּמִתַּחַת זִרְעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפָּנֶיהָ אוֹיֵב
 וַיֹּאמֶר הַשִּׁמּוֹד : וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל־
 אֶרֶץ דָּגֵן וּתְרוּשׁ אֶף־שָׁמִי יַעֲרֹפוּ טַל : אֲשֶׁר־יָהּ יִשְׂרָאֵל מִי
 כְּמוֹד עִם נוֹשַׁע בִּיהוּדָה מִגֵּן עֲזָרָהּ וּבְאֶשֶׁר־חָרַב גִּבְאוֹתָהּ
 וַיִּבְחָשׁוּ אִיבֵיהָ דָד וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ : ס וַיַּעַל
 מֹשֶׁה מֵעֶרְבֹת מוֹאָב אֶל־הַר נָבוֹ רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל־
 פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְהוֹה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֶת־הַגִּלְעָד עַד־
 דָּן : וְאֵת כָּל־נִפְתָּלִי וְאֵת־אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל־
 אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן : וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכֶּכֶר
 בִּקְעַת יְרֵחוֹ עֵיר הַתְּמָרִים עַד־צֹעַר : וַיֹּאמֶר יְהוֹה אֵלָיו זֹאת
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לַיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר

לִזְרַעַה אֶתְנַנֶּה הִרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וּשְׁמָה לֹא־תַעֲבֹר : וַיִּמַּת
שֵׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִזְרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה : וַיִּקְבֹּר
אֹתוֹ בְּנִי בְּאֶרֶץ מִזְרָאֵל מִן הַבַּיִת פָּעוּר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־
קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה : וּמֹשֶׁה בֶן־מֵאָה וָעֶשְׂרִים שָׁנָה
בְּמָתוֹ לֹא־כָהֲתָה עֵינָו וְלֹא־נָס לַחָה : וַיָּבֹכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מִזְרָאֵל שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיָּתֻמוּ יָמֵי בְבִי אֲבִל
מֹשֶׁה : וַיְהִי־שֶׁעַ בְּדִנּוֹן מֵלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת־
יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֱלֹהֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה : וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמֹּשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ
יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים : לְכָל־הָאֲתָת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ
יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לַפְּרָעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־
אֲרָצוֹ : וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמִּזְרָאֵל הַגָּדוֹל אֲשֶׁר
עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל : חֲזַק

תפלה לגמירת התורה :

הדרן עַלךְ אֱלֹהֵינוּ קָדִישׁ וְהַדְרֵךְ עָלֶיךָ אֱלֹהֵינוּ קָדִישׁ - דַּעְתְּךָ עָלֶיךָ וְדַעְתְּךָ עָלֶיךָ אֱלֹהֵינוּ קָדִישׁ
קָדִישׁ לֹא תִכְשִׁי מִיָּד וְלֹא תִכְשִׁי מִן הַלֵּל כַּעֲלֵמָה דִּין וְלֹא כַּעֲלֵמָה דַּתִּי : ג'ס
וַיְהִי רַעוּא קְדוֹם לְמִיּוֹב עֲמָלָה לְעֵלְמָה דַּתִּי מִסֵּה רַעִיָּה מִסִּימָנָה :

ויופ"אל רַב מִמֶּנָּה וְחַמְשִׁין וְתַלְתָּ רַתִּיבִין דַּתִּיבִין יָדִים דַּתִּיבִין כַּעֲלֵמָה דַּתִּיבִין כַּל חַד
וְחַד עַל חַתִּיבִין וְסַלְקִין לְכָל פַּרְסָתָה וְפַרְסָתָה לְאֶתְעַטְרָה קָמִים קַב"ה לְאֶתְיַחְדָּה
לְעֵלְמָה לְעֵלְמָה - וַיְהִי רַעוּא קְדוֹם דִּיתְכַּלְלוֹן הַסָּהַר כַּעֲלֵמָה דַּתִּיבִין כַּעֲלֵמָה לְאֶתְעַטְרָה
גַּבִּי כֹרְסִיָּה קָדִישׁ עַם קָמִין רַתִּיבִין שְׁמִינִין דִּי לְהוֹן זִכְרָה חֲלֻקְתָּהּ וְזִכְרָה חֲלֻקְתָּהּ דִּישְׂרָאֵל
דַּתִּיבִין כִּי חֲלָק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֲלָק כַּעֲלֵמָה חֲלָק כִּי יְהִי רַבּוֹן :

וְכַסְחִיזָר הַחֲתָן עַם סַפֵּר תוֹרָה לְמִקּוּמוֹ אֱלֹהִים לוֹ :

לך לְשָׁלוֹם בְּמִקּוּמָה יִרְצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ :
בְּרוּךְ אַתָּה בְּבוֹאֶךָ * וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ :

וְאַחֵר כִּךְ קוֹרֵא הַחֲתָן וְקוֹרֵא עַסְכֵּר שְׁנֵי מַתְחֵלֶת הַתּוֹרָה מִנְרָאִשִּׁית עַד חֲסֵר כִּרָּא
חֲלָלִים לְעִשִׁית - וְחֹמֶר בַּתְחֵלָה :

בְּסִימָנָה טָבָא

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ :
וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וְכָהוּ וְחָשֶׁךְ עַל־פָּנֶי
תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פָּנֵי הַמַּיִם : וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

קריאה לחתן בראשית

יְהִי אֹר וַיְהִי־אֹר : וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר בִּי־טוֹב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ : וַיִּקְרָא אֱלֹהִים ׀ לָאֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ קִרָּא לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר , יוֹם אֶחָד : פ
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רִקִּיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מִבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם : וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הַרְקִיעַ וַיְבָרֶךְ בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרִקִּיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרִקִּיעַ וַיְהִי כֵן : וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרִקִּיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר , יוֹם שֵׁנִי : פ
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֵה הַיַּבְשָׁה וַיְהִי כֵן : וַיִּקְרָא אֱלֹהִים ׀ לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ וּלְמָקוֹה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּי־טוֹב : וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּרְשָׁא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מִזֵּרִיעַ זֵרֵעַ עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זֵרְעוּבוּ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן : וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מִזֵּרִיעַ זֵרֵעַ לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֹשֶׂה־פְּרִי אֲשֶׁר זֵרְעוּ־בוּ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּי־טוֹב : וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי : פ

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וְלַיָּמִים וּשְׁנָיִם : וְהָיוּ לְמֹאזְרוֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן : וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת־הַמָּאֹר הַגָּדוֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת־הַמָּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים : וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ : וּלְמַשֵּׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּי־טוֹב : וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר , יוֹם רְבִיעִי : פ

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ עַל פְּנֵי רִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם : וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּנִּינִים הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה ׀ הַרְמִשֶׁת אֲשֶׁר

קריאה לחתן בראשית רסב

שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וְיִרְאֵה אֱלֹהִים בִּי־טוֹב : וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הַמַּיִם בַּיָּמִים וְהָעוֹף יִרְבֵּ בָאָרֶץ : וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי : פ

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וּרְמֵשׁ וְחִית־וְאָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן : וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חֵית הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת כָּל־רֶמֶשׁ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ וַיִּרְאֵה אֱלֹהִים בִּי־טוֹב : וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוֹתֵנוּ וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׁ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ : וַיְבָרֵא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם : וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבִּשְׁוּהָ וּרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיַּי הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ : וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב ו זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בוּ פְרִיעֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ : וְלֹכַל־חֵית הָאָרֶץ וְלֹכַל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלֹכַל רֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בוּ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֹשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־כֵן : וַיִּרְאֵה אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי : פ

וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם : וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה : וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְקַדְּמֶלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת :

ואומר החזן חזני קדיש - וחזור הסתן עם ס'ת למקומו ואומרים לו לך לחלום למקומך כמו לחתן תורה - ובספר סליסי קורא המפטיר וביום השמיני כאתמול - ואומר החזן קדיש לעילא - והמפטיר מכרך תחלה כמו סכתוב ביום טוב ואחר כך אומרים ההפטרה :

הפטרה לשמחת תורה

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עַבְדְּ יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן־נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ מֹשֶׁה עַבְדִּי מָתָּה וְעַתָּה
קוּם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אֶתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲנִכִּי נָתַן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ
בְּךָ־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נָתַתִּי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה׃
מִהַמְדַּבֵּר וְהַלְבִּנּוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר׃ הַגְּדוֹל נִהַר־פָּרָת כָּל־
אֶרֶץ הַחֲתִים וְעַד־הַיָּם הַגְּדוֹל מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְבוּלְכֶם׃
לֹא־יִתְּצֵב אִישׁ לִפְנֶיךָ כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה
אֲהִיָּה עִמָּךְ לֹא אֲרַפֶּךָ וְלֹא־אֶעֱזָבְךָ׃ חֲזֹק וְאַמֵּץ כִּי אֲתָה
תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם
לָתֵת לָהֶם׃ רַק חֲזֹק וְאַמֵּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יְמִין וּשְׂמָאל
לִמְעַן תִּשְׁבִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ׃ לֹא־יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה
הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לִמְעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת
כְּכָל־הַבְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי תִצְלִיחַ אֶת־דְּרֹכֶיךָ וְאֲנִי תִשְׁבִּיל׃
הֲלֹא צִוִּיתִךָ חֲזֹק וְאַמֵּץ אֶל־תַּעֲרֹץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמָּךְ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ׃

גואלכו • ומברך במפטיר לאחרים • ומברך בחזן למלך ולקהל • ואומרים אשרי • ומחזירין
הספרים למקומן ואומר בחזן חזני קדיש ומתפללים תפלת מוסף • וגומרים כמו אתמול׃

במנחה מתפללים ככדר אתמול • ואחר המנחה כוהנים להקין הספרים בבית הכנסת
ואומרים מהסמוכונים האלו או מאחרים אוש כדרכת ה' אלביי אשר נתן לו ממנו׃

פזמונים לשמחת תורה

שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאִישֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם׃ יָבֹא כְרֹנָה מִלִּפְנֵיכֶם
בְּמִקְדָּשׁ סָף וְאוֹלָם׃ יָבֹא יוֹשֵׁב בְּסֹתֵר עֲלִיוֹן הַדּוֹפֵץ שְׁלוֹם
יְרֵאִים׃ עוֹדָה מִמְּעוֹן דָּם וְחִבּוּן שְׂמֵחַ נֶפֶשׁ גִּדְּפָאִים׃ לִדְרוֹשׁ
אֲמוֹנָתְךָ בָּאִים׃ הָאֵר בְּשֶׁמֶשׁ אֶפְרָם׃ יָבֹא בִטְחוֹ בְּאֲמוֹנָתְךָ׃ סוֹבְלֵי
גְּלוּת בְּתוֹךְ צָר׃ מִקְוִים יְשׁוּעוֹתֶיךָ׃ קְרֹאִיךָ מִן הַמִּצָּר׃ יִרְדְּ יְהוָה
לֹא תִקְצֹר׃ הִקְשַׁב מִמְּרוֹם קוֹלָם׃ יָבֹא

יְרִידִי אֶת־ אֱהוֹב לְבִי וְכָל חֲפָצִי בְךָ חֲמוּל עָלַי וְחַנּוּנִי
וְרַחֵם עַל עֲבָדְךָ דוּדִי דוּרִי שְׁמַע קוֹל עֲבָדְךָ אֱלֹהֵי
אֱלֹהֵי יְהִי נָא חֲסִדְךָ וְהַקְשִׁיבָה לְקוֹל שׁוֹעִי תַּחֲנּוּתִי שְׁעָה וְקַבֵּל
אֶת תַּפְלָתִי וְצֵאן עִמָּךְ רַעְיָה דוּדִי דוּרִי שְׁמַע סֵלַח נָא לַעֲוֹן
עִמָּךְ וְלֹהֶם יָשִׁים שְׁלוֹם בְּצִדְקַת אֲב חֲזוּה סֵלֶם וְגַם חֲלוֹם חֲלֹם
דוּרִי דוּרִי שְׁמַע פְּרִנּוֹ מִיְדֵי שְׁעִיר וְקִדְר וְעַמּוֹן וְחוּזָן אֶת דְּבִיר
קִדְשֶׁךָ וְהִיכַל וְהָדוֹם דוּרִי דוּרִי שְׁמַע קוֹלִי אַחֵר
יוֹנָה מֵה תִּהְיֶה וּמֵה תִּהְיֶה חֲנִיךְ חֲנִי נִדְרֶךָ שְׁלָמִי יַעֲן כִּי
אֲנִי יְהוָה וְאַתֶּם עַמִּי חֲנִיךְ הַעֲוֵר לִי תַקְוָה לְשׁוֹב מִשְׁבִּי
וְלֹהֲשִׁיג תַּאֲוָה אֶל הָרַחֲצִי תִרְאוּנִי דְאֵבָה מְנוּד אֱהוֹבִי
לִפְנֵי תַקְרָאנָה לִי עוֹד נַעֲמִי חֲנִיךְ וְלוֹ יוֹתֵן לִי אֶבֶר בְּדִרְוֹר
לַעֲוֹת אֶל תְּלִי אֶל הָרַח מוֹר דִּרְוֹר וְעַפְרֵי הִיכְלִי אֶרְקֹח מוֹר
דִּרְוֹר אֲשֶׁק מֵאֲהָבָה מִדְּרֶךְ פְּעַמִּי חֲנִיךְ דִּיךְ כִּי מִלְכָּךְ יִגֵּן
בְּעֶדְךָ וּבְאַרְצְךָ חֲשֶׁבְךָ יִכִּין צַעֲרֶךָ שׁוֹפֵר אֶל חֲפָךְ כִּי בָא
מוֹעֶדְךָ דִּבְרִי עַל לִבְךָ נַחֲמִי נַחֲמִי חֲנִיךְ הַשֵּׁם אֶת פָּנָי אֶל
נֶכַח פָּנָי הִדְרַת הָרַח סִינִי וּמִקּוֹם הַסֵּנֶה אֲעִיר רַעֲיוֹנִי מִשְׁכּוֹב
מַעֲנָה יִכְבֹּט בִּיהוָה כִּי יִרְעֶה שְׁמִי חֲנִיךְ

פזמון אחר להחכם רבי שלמה בן גבירול ז"ל

שׁוֹכְנֵת בִּשְׂרָה עִם אֱהֵלִי כוֹשֵׁן עֲמָדִי בְּרֹאשׁ כְּרִמָּל צִפִּי
לְהַר בִּשְׁן לִנֵּן אֲשֶׁר נִכְכַּם יָפָה שְׂאֵי עֵין וְרֹאֵי
עֲרוּגָתְךָ כִּי נִמְלֵאָה שׁוֹשֵׁן מֵה לֶךְ צָבִי נַחֲמֵךְ כִּי תַעֲזוֹב גִּנִּי
לִרְעוֹת בְּנֵי יִקְשֵׁן וּבִתְלוֹךְ עֲצֵי דִישֵׁן הֵב נִרְדָּה לִנֵּן נֹאכֵל מְגִדִּים
שָׁם וּבְחִיק יִפֹּת עֵין תִּשְׁכַּב וְגַם תִּישֵׁן אַחֵר
שׁוֹלֵמִית שׁוֹבִי נָא שׁוֹבִי הִרְרִי צִיּוֹן עִם אֱלֹהֵיהִי הִנְבִּיא עַל
מַעוֹן עֲלִיּוֹן שִׁיר שִׁיר שִׁיר יְרִידִים צֵא מִכְּשָׁדִים
וְעֲלָמוֹת שִׁיר צִדְצִלִי שְׁמַע וּמְנִים וְעֲלָמוֹת שִׁיר סִיד לְקָאֵת
מִדְּבַר אֲדָמָה בְּמֵה הִרְרִי צִיּוֹן שְׁנִים הוֹמָה כִּים יִהְיֶה עַל
מַעוֹן עֲלִיּוֹן סִיד מֵאֲהָבָתְךָ אַחֲרִי לְכַתֵּךְ הִרְרִי צִיּוֹן עֵת דוּרִים
הִתְתָּה לִי עִמָּךְ עַל מַעוֹן עֲלִיּוֹן סִיד הָיִיתָ בְּאַלְפִים וּרְבָבָה
הִרְרִי צִיּוֹן עַל מַסְלוֹל מִדְּבַר גְּעֵרָה עַל מַעוֹן עֲלִיּוֹן סִיד גְּאֻנָּתִים
צֵאן

בזמננו לשמחת תורה

צאן מיד מונה הררי ציון עיר תעבורנה על יד מונה
על מעון עליזן : סיר

משיח וגם אליה יבואו ברנה : משיח עמך כל בית ישראל
מקום ביאת הגואל מלא משאלות השואל מפר עבד
ומכל פנה בוא יבואו ברנה : משיח טוב להורות לאלהינו
ולחלות פני יוצרנו יחיש קץ גאולתנו בצפור נודדת מקנה
בוא יבואו ברנה : משיח מבין חוח לקוט שיטן מבין אצר ודישן
ושמחת עולם על ראשם כי בא עת לחנה בוא יבואו ברנה
משיח אלהי הצבאות קים לנו הנבואות ההרים והנבעות
יפצחו לפניכם רנה בוא יבואו ברנה : משיח

רם עד רמים צור עורמים תבנה שלם עיר ציון כי נכסף
נכספנו לראות עיר ציון הדר חביון : כי איך נשיר על
אדמות נבר רק אל ארצנו עליון : עד ציון על ציון הר אלהים :
על ציון על ציון ולכת לישועתה לנו ופרנו מישמעאל למה יאמרו
כל הגוים איה נא אל ישראל אנא הקשב אנקת אסיר ושלח
בוראנו גואל : על ציון על ציון נושא עונות אל תזכור עון אבות
ראשנים : שוב נא הבט משמים ופקוד גפן ותאנים : ושכור
עול כער צוארנו רב אוגים : על ציון על ציון אחר

מתי יבושר עם : עיניו כדל שואל קרבה שנת ישע לציון
ובא גואל : מתי עשירים מפוירים עובדים לעובדיהם
התכשרו יחד : זאת היא שנת גואל : מתי לא תעזוב עמך לעד
בגלותם : וזכור לאברהם : ליצחק ולישראל : מתי ענה מעניהם
ורוב את ריביהם : ושפוך חמתך : עד עמון ומנדיאל : מתי זבולי
ובית קדשי : תבנה ואולמי : וכוונן בחסדך : ינון וההרואל : מתי
רם אתה על רמים : קבץ נפוצותינו : לציון וגם תהיה :
בטל לישראל : מתי אחר

צור שוכן עלי שמים : זכור את ירושלם : נור עד מתי תשבת
בגניך : וקנה לשם קדשך : המול על זרע אמוניך : כי
סבלנו עול בפללים : נור מהר שלח לעמך : את אלהי גביאך
בשרם ממעונך : בעבור יונקי שרים : נור יה יתגדל שמך
ותשרח

וַתִּשְׁלַח אֶת מְשִׁיחָךְ לְהוֹשִׁיעַ אֶת עַמְּךָ כַּאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם : נוֹר
שַׁעַר אֲשֶׁר נִסְגָּר קוֹמָה פָּתַחְהוּ וְצָבִי אֲשֶׁר בָּרַח אֵלַי שְׁלַחְהוּ :
סַעַר לַיּוֹם בָּבֶא עֲדִי תֵּלִין בִּבְיִן שְׂדֵי שֶׁם רִיחָךְ הַטּוֹב
עָלַי תִּנְיַחְהוּ : סַעַר מִי זֶה דְּמוֹת דּוֹדְךָ בְּלָה יִפָּה פִּיחַ כִּי
תֹאמְרֵי אֵלַי שְׁלַחָה וְקַחְהוּ : סַעַר הֵהוּא יִפָּה עֵינִי אֲדוּם וְטוֹב רָאִי
דּוֹרֵי וְרַעִי זֶה קוֹם נָא מִשְׁחָהוּ : סַעַר אַחֵר

שְׁלוֹם לְבֵן דּוֹרֵי הַצַּח וְהַאֲדָמוֹן שְׁלוֹם לָךְ מֵאֵת רָקָה כְּמוֹ
דְּמוֹן : טְלוֹם לִקְרֹאת אַחוּתְךָ חוּץ צֵא נָא לְהוֹשִׁיעָה
וְצִלָּה בִּבְיָן יִשִּׁי רַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן : טְלוֹם מֵה לָךְ יִפָּה פִּיחַ וְתַעֲזֹרְדִי
אַהֲבָה וְתִצְלְצְלִי קוֹלְךָ כְּמַעִיר בְּקוֹל פְּעַמּוֹן : טְלוֹם הָעֵת אֲשֶׁר
תִּחְפוֹץ אַהֲבָה אַחִישָׁנָה עֵתָה וְעַלִּיךְ אֲרֹד בְּטַל חֶרֶמוֹן : טְלוֹם
תְּרוּמָם בֵּת דְּמָה וְחוּן אֶהְלִיבָה וְלִצְיוֹן עִיר קֹדֶשׁ בְּרָצוֹנְךָ
הַמִּיבָה : תְּרוּמָם הַשְּׂפֵל רִשְׁעֵי הָעוֹלָם כְּעַס דָּם בְּפָנָיו

הַחֲרִיב מְעוֹנֵי וְאֶרֶץ רַחֲבָה : תְּרוּמָם לְבָנִים זְעוּמִים תִּצְוֶה יִשׁוּעוֹת
הַתְּגוּרָנָה נִבְעוֹת עֵל וְרוֹב אַהֲבָה : תְּרוּמָם גְּדֻלָּה יַעֲדִין רוֹב
פְּעִילוֹתֶיךָ תִּסְמֹךְ עֲנוּמֶיךָ בְּרוּחַ גְּדֻלָּה : תְּרוּמָם תַּעֲרוֹךְ
בְּמִקְדָּשׁ שְׁלַחַן מַחְמָדִים וְיֹאכְלוּ יִרְדִּים בְּמִסִּיבָה עֲרֵבָה :
תְּרוּמָם נְפִיּוֹתַי קִבֵּץ אֶל מַחוּז חֲפָצָנוּ בְּעָרֵי קֹדֶשְׁנוּ אֶתְהַדָּךְ
בְּרַחֲבָה : תְּרוּמָם אַחֵר

שִׁיר לְאִילַת אֲהָבִים יַעֲלֶת חֵן בֵּת גְּדֻלָּה הִיא וּפְנִיָּה לְהָבִים
מִשְׁבָּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה : סִיחַ וּסְנִיֹּס לְעִטְרַת תַּפְאֲרַת

מִמְלָכוֹת עוֹלָם נִבְרַת יְהוָה פֶּדָה מִמַּאֲסָרָת : מַשְׁכָּלוֹת מִשְׁכָּנוֹתֶיךָ
תִּרְחַם וְאִבְלִיָּה תִנָּחַם צוּר דָּעָה צֹאנָם וְתִנָּחַם : מַשְׁכָּלוֹת הָעֲלָה
שִׁיבֹן עֲלֶיהָ הֲרִירֵי צִיּוֹן צִבְיָה וְעֵנִיָּה וְשִׁבְיָה : מַשְׁכָּלוֹת בֵּין
מְלָכוֹת שִׁבְחוּךָ וְעֲלָמוֹת הִלְלוּךָ כָּל בְּנוֹת צִיּוֹן אֲשֶׁרוֹךְ : מַשְׁכָּלוֹת
וְלִירֵי שִׁיר בְּאֲדָמוֹן אֶהְלֹץ יִרְוֹן בְּאֲמוֹן פְּעַמּוֹן זָהָב וְרִמּוֹן : מַשְׁכָּלוֹת
בֵּין כְּתִיפָיו הָאֲבָנִים בְּאֲרוֹן קֹדֶשׁ גְּרוֹנִים אֶחָדֵינוּ שָׂרִים

וְנוֹגְנִים : מַשְׁכָּלוֹת

שׁוֹבֵי הַשׁוֹלְמִית שׁוֹבֵי לְבָצָרוֹן יוֹנְתִי לְקִרְאָךְ נִחַר לִי גִרוֹן
לְבָשִׁי עוֹז תַּפְאֲרֶתְךָ קוֹמִי וְאוּרִי מַעֲפָרוֹת גְּלוּתְךָ
דַּחְנַעֲרִי

עֲזֻמוֹנִים לְשִׁמְחַת תּוֹרָה

וְהִתְנַעַרְי פָּנַי הַמְנוּרָה תֵּאִיר גִּרִי • הִשְׁתַּחֲוִי נִוְתָר לִוְחוֹת וְאֶרֶץ •
 טוֹבֵי מַחְנִים וְחִילָם וִירוּשָׁלַם רַחֵם צוֹר וְנַחֵם אֶרֶץ שְׁמִים • תְּהַלֵּל
 נִשְׁמָה לָךְ בְּמַצְלֵתִים • בְּיוֹם תִּהְיֶה יוֹשֵׁר שִׁיר וְיִרְדָּךְ בְּרוּן • טוֹבֵי
 כָּלֵם אֲזִי יִשְׁרֹן כְּעַל יָם יַחַד • לְרוֹמֵם שֵׁם קִדְשְׁךָ אַחֲרָה וּבִמְיוֹחַד •
 מְאִימָה וִירָאָה וּבְכוֹרֶךָ תִּחַד • בְּקִדְהָל אֵיתָנְךָ • וְאַנְשֵׁי שְׂרוֹן • טוֹב
 אַחֲרָה שְׁמִקִּיפִים עִם סַפְרֵי תּוֹרָה כּוֹהֲנִים לִילָךְ עִמָּהֶם כְּפִיכָה וְאוֹמֵר הַשְׁלִיחַ
 כָּבוֹד בְּקוֹל רֹם :

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד

יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים • יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים • כ"פ

יְהוָה מֶלֶךְ יְהוָה מֶלֶךְ יְהוָה יְמִלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד • כ"פ

אַחֲרָה כֵךְ אוֹמֵר הַכֹּרֶכָה לְמֶלֶךְ זִמְכֶרֶךְ לְקַהֵל כְּמוֹ בִּי"ט כְּדָף ר"י וְהַחֲתָנִים
 מִתְכַּדְּבִים וְכו' וְלִמֵּי שִׁירָה לְזִדְקָה כְּאַשֶׁר יִדְבֵּם לְבָם • וְאוֹמֵר הַחֲזֹן טוֹבֵי פַעֲמִים
 יִמְלֹךְ • זִמְמוֹר לְדוֹד הַכּוֹ לֵה' וְכו' • וְאַחֲרָה כֵךְ אוֹמֵר שׁוֹבָה לְמַעֲוֹךְ • קִדִּים
 יִהְיֶה שְׁלֵמָה רַבָּא :

זִמְקוֹם שְׁנוּפִגִּים לְהַקִּיף הַסְּפָרִים אַחֲרָה הַמוֹסֵף אוֹמְרִים קִדִּים תִּתְקַבֵּל • אֵין
 כְּאַלְהִיכּוֹ • קִדִּים דְּרַבְּנָן וּבְרַכּוֹ • וְעַלִּינוּ לְשַׁבַּח • הַכֵּל כְּפִי הַמַּכְהָה • וְשִׁשִּׁית
 וְשִׁמְחִים לְכָבוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְהַתְּמִימָה • וְהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא יִהְיֶה בַּעֲזָרָם
 לְהוֹשִׁיעֵם וְלְהַצְלִיחֵם וְלִהְיוֹתָם בְּנִחַת וְהַשְׁקֵט וּבְרוּךְ עוֹז וְשָׁלוֹם לְכָס"ו :

אֵלֶּה דְּבָרֵי בֶן הָרֵב הַמַּחְבֵּר • בְּדַמְעָה עֵין מְדַבֵּר

שׁוּר"י בֹּאֵר"ש יִכְתְּבוּ לְהוֹדִיעַ צַעֲרִי לְרַבִּים כִּי הֵן בַּעֲיוֹן ה'
 לָקַח אֶת אֶדְוִנִי מֵעַל רֹאשִׁי הוּא הָרֵב הַמְּפֹרָסִם א"א
 וְעַט"ר עוֹרְדֵנוּ מִתְעַסֵּק בְּמִלְאכַת שְׁמִים בְּסַפְרִים הַיְקָרִים הָאֵלֶּה
 נִקְרָא אֵל הַשְּׁמִים מֵעַל גִּסְעָה לְמִנּוּחוֹת וְעִזָּב אוֹתָנוּ לְאַנְחוֹת •
 וְהִנֵּה חֶלֶק זֶה הַסֵּפֶר הַנַּחֲמָד כּוֹלֵל כָּל דִּינֵי סוּכָה וּד' מִינִים
 וְעִירֻבֵי תַבְשִׁילִין וְכו' יֵצֵא לְאוֹר רֹבּוֹ כְּכֹל בְּחַיִּים חַיִּיתוֹ וְאֵת
 הַיּוֹתֵר נִשְׁאָר גִּנּוּי אֲצִלִּי יָמִים שִׁישׁ בְּהֵם יִרְחִים מִדְּלִית אִיסֹר
 לְגַמְרוֹ לֹלֵי ה' שְׁהִירָה לִי לְהַמְצִיא לִי דְמִי הַהוֹצֵאָה • וּזְכוּרָה
 תוֹה"ק וּמ"א הָרֵב הַמַּחְבֵּר זִלְה"ה יִכּוֹלֶה הִיא שְׁתַּנָּן בַּעַד כָּל
 אִישׁ נִדְיָב לֵב אֲשֶׁר יִסְיַעֲנִי לָקוּחַ אֶת הַס' הַזֶּה בְּמִקַּח הַשּׁוּה
 לְהִיּוֹת לִי לְהַדְר' עו"ר וְמֵה' תִּהְיֶה מִשְׁכּוֹרְתוֹ שְׁלִימָה לְתַר
 לוֹ אֶת הַחַיִּים וְאֵת הַטּוֹב אֲבִיר :